Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8 M
23 — F
28

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

COMMENTARIA
IN APOCALYPSIN
S. IOHANNIS APOSTOLI

AUCTORE

R. P.

CORNELIO CORNELII
A LAPIDE

E Societate IESV

Olim in Lovanienſi, Poſtea in Romano Collegio, Sacrarum Litterarum Profeſſore.

D I C A T A

Eminentiſsimo, ac Reverendiſsimo Principi

PETRO OTTOBONO

S. Rom. Eccl. Cardinali Vicecancellario, SS. D. N. Alex. VIII. Pont. Opt. Max. Ex Fratre Nepoti &c.

VENETIIS, M. DCC.

Apud Hieronymum Albriccium.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA IN ROMA

Digitized by Google

Digitized by Google

Eminentiſſime ac Reverendiſſime Princeps.

HAud ſapiunt mortales, nec ignoras Prudentiſsime, ac Eminentiſsime Princeps, qui vel opibus anxiè ſtudent cumulandis, aut ſuperbum in cæteros dominatum affectant, aut illecebris potiùs, voluptatique corporis indulgent, in his etenim, quibus mirè capitur hominum Vulgus nihil eſt firmum, nihil permanens, nil niſi caducum, brevique periturum, ſed hæc omnia inſtar amnis rapido præterfluentis curſu quamcelerrimè dilabuntur. Siſtat quamvis ambitioſum hominum genus duro confiſta marmore ſimulacra, cælet ſuos licèt ære vultus ad nominis aſsequendam immortalitatem, haud tamen univerſa vorantis temporis morſus valet effugere, haud mortalium rerum quicquam ab interitu poteſt revocare; Si quem tantùm præclara virtus, & bene geſtorum gloria vulgo eximit, is poſt fata quoque ſuperſtes erit, hujus fama poſt funera & cineres in multa manebit ſæcula, juſque nullum in eo fatum, nullum fortuna ſibi vindicabit. Sic quà longè, latèque patet Terrarum Orbis æternùm vivet in omnium ore, atque animis Ottobonæ Gentis

No-

Digitized by Google

Nomen; nec ævi diuturnitas ulla egregium infringet decus Præſtantiſſimæ hujus Familiæ, ad quod illam inter doctos Celeberrimus Patruus Eminentiæ Veſtræ Reverendiſsimæ, ter verè Optimus, terque Maximus, patefacto ſibi aditu per ſapientiam, rerum gerendarum peritiam, ac ſummam juriſprudentiæ ſcientiam evexit, nullo quidem tempore occidet Tanti SOLIS ſplendor, qui forum priùs, ſacrum deinde Cardinalium Cætum, Vniverſam tandem Eccleſiam illuſtravit. Pulchrum namque virtutis iter ingreſsus MAGNUS ille PETRUS, & celeri paſsu gradiens ad nominis celebritatem, inter Auditores Sacræ Rotæ Rom. primum adlectus, in Sacrum poſtmodum Purpuratorum Senatum cooptatus ea refulſit virtutum luce, ut ne ille diutius lateret, ſed latiùs ſui ſplendoris radios effunderet, B. Petri Apoſtolorum Principis in Sancta Sede ſucceſsor, & Summus Sacrorum Antiſtes annuente Cardinalium Collegio, atque plaudente univerſa fidelium turba fuerit deſignatus. In quo omnium altiſsimo dignitatis faſtigio adeò congruenter Publicis rebus vim admirandi fulgoris expreſsit ut Alexandri VIII. Pontificis Opt. Max. ſplendidiſsimum Reip. Chriſtianæ & numquam interiturum reliquerit monumentum. Hunc tu pone graderis, Princeps Eminentiſsime, & quemadmodum Nomine, ac Purpura illius te quamſimillimum præbes exemplar, ita ejus inhæres veſtigiis, & tui Amantiſsimum Patruum fulgentiſsima face commonſtrantem iter ad gloriam libenti, alacrique animo conſectaris. Iam novit Roma, Romanique norunt Proceres, qua polleas virtute, ac quàm ſagaci & in bonas artes propenſo ſis ingenio. Iam fama vulgatum eſt quàm humaniter, benignèque excipias, foveas, ac nutrias eruditos, & quàm exquiſito ſis præditus eruditionis ſenſu, ita ut bonarum artium patrocinium, eruditorumque tutela tibi ab omnibus jure deferatur. Quamobrem haud mihi crimini, vel temeritati vertendum eſse arbitror, ſi Venetis typis Eruditiſſimi Patris Cornelii à Lapide edens commentaria, Volumen hoc, arcanam S. Ioannis continens Apocalypſim humillimè Eminentiæ Veſtræ Reverendiſsimæ nunc offero, ejuſque committo Patrocinio, ut à Tanto Principe quod poteſt ſplendoris magnum ſcilicet, ac perpètuò manſurum mutuetur, & una cum æterno Eminentiſs. Ottoboni nomine æternam pariter oſtentet obſervantiam meam, qua Eminentiam Veſtram Reverendiſsimam & Domum veſtram Excellentiſsimam ſincero cordis affectu proſequor. Certa ſpe nitor exiguum hoc, & qualecumque indicium obſequii mei ſerena fronte exceptum iri, & dum id votis omnibus exopto, ac demiſsiſsimè precor, Incolumitati Veſtræ diuturnam à Summo Numine auguror felicitatem. Vale

Eminentiæ Veſtræ Reverendiſs.

Venetiis 21. Auguſti 1700.

Humillimus, ac Addictiſsimus Servus
Hieronymus Albricius

Digitized by Google

COMMENTARIA IN APOCALYPSIN S. JOHANNIS APOSTOLI.

PROLOGVS.

A PROPHETA & Evangeliſta veteris teſtamenti, ab Iſaia inquam & Prophetis priſcis, tranſeo ad Prophetam & Evangeliſtam novi teſtamenti: ad S. Johannem dico, qui unus extat in lege nova Propheta, non umbræ veteris, ſed lucis & veritatis Evangelicæ, eritque Propheta uſque ad finem mundi. Ultima enim, fineſque mundi ipſe ex alta prophetiæ ſpecula eminùs prævidit & prænuntiavit. Quinimò S. Johannem in fine mundi rediturum & prophetaturum, Doctores graves olim, & nonnulli hocce etiam ſæculo, opinati ſunt. S. Hippolytus enim Epiſcopus & Martyr, qui ex Arabia devotionis ergo, ut limina Apoſtolorum viſeret, Romam veniens ſub Severo Imp. ob ſingularem doctrinam & ſanctitatem à Calliſto Papa detentus, & creatus Epiſcopus Portuenſis, multa præclarè ſcripſit; ac inter alia Canonem temporis, qui etiamnum extat exciſus in ſtatua ejus marmorea, inſigni & ingenti, quæ ſcriptorum ejus merito illi erecta viſitur in bibliotheca Vaticana, ac tandem ab Ulpiano Juris-Conſulto, acri Chriſtianorum hoſte, capitis damnatus, glorioſum obiit martyrium anno Domini 229. Hippolytus, inquam, libr. de Conſummatione ſæculi, ſcribit S. Johannem cum Henoch & Elia venturum, ac contra Antichriſtum depugnaturum. S. Hippolytum ſecuti ſunt nuper Ambroſius Catharinus tractat. de Gloria Chriſti conſummata, noſter Alfonſus Salmeron, & propendet Sebaſt. Barradius in illud Johan. cap. 21. v. 23. *Sic eum volo manere donec veniam.* Hi enim cenſent, S. Johannem inſtar Henoch & Eliæ necdum eſſe mortuum, ideoque habere corpus mortale, prædicaturum contra Antichriſtum, & ab eo martyrio afficiendum; interim tamen per Dei diſpenſationem jam videre Deum, eoque frui. Probant id Primò, ex ipſomet S. Johanne Apoc. 10. 11. ubi audit ipſe à Deo: *Oportet te iterum prophetare Gentibus.* Si *iterum*, inquiunt, quando, niſi ſub iteratum Chriſti adventum; Secundò, ex ejus Evangelii capit. 21. 23. ubi ad Petrum Chriſtus de Johanne dicit, & ſtatuit: *Sic eum volo manere donec veniam.* Ergo, inquiunt, manebit Johannes in vita hac, donec veniat Chriſtus ad judicium. Tertiò, quia corona martyrii Johanni æquè, ac ceteris Apoſtolis debetur, & verò promiſſa eſt à Chriſto Matth. 20. verſ. 23. *Calicem*, ait, *meum bibetis*. At hactenus ipſe Martyr non fuit. Fiet ergo ab Antichriſto. Denique decet, ut, ſicut Johannes Baptiſta prævivit primum Chriſti adventum, ita Johannes Evangeliſta præeat ſecundum.

A. S. Johannes venturus ſit contra Antichriſtum.

Affirmat S. Hippolytus & alii.

Probant Primò.

Secundò.

Tertiò.

B

C

A Verùm S Johannem eſſe mortuum aſſeverant S. Hieronym. Euſeb. & veteres penè omnes, imò tota Eccleſia, quæ S. Johannis quaſi mortui, & in cælo jam cum Chriſto, inſtar aliorum Beatorum, glorioſè regnantis feſtum celebrat, eumque publicè in Litaniis, æquè ac alios Sanctos, colit & invocat. Accedit, quòd in Concilio Epheſino jubentur coli reliquiæ SS. Martyrym, maximè verò Johannis Theologi (qui fuit Apoſtolus & Epiſcopus Epheſi) ac earumdem reliquiarum meminit Cæleſtinus Pontifex in epiſt. ad Concil. Epheſinum. Si reliquiæ ejus exſtant, ergo mortuus eſt.

Reſp. negativè.

Quod ergo cap. 10. Apocal. ei dicitur: *Oportet te iterum prophetare Gentibus*, ſic intellige, non quòd in fine mundi, ſed quòd ſequentibus capitibus, 12. 13. 14. aliiſque uſque ad finem Apocalypſeos, Gentibus eum prophetare jubeat, uti de facto iiſdem ibi prophetat.

Ad primũ.

Illud verò Evangelii ejus cap. 21. *Sic eum volo manere*, idem eſt, ac ſi diceret: *Si eum volo manere*, uti alii codices legunt. Loquitur enim Chriſtus non aſſertivè, ſed conditionatè; idque ad reprimendam curioſam S. Petri interrogationem: *Domine, hic autem quid?*

Ad ſecundum.

Porrò quando, & quomodo S. Johannes calicem paſſionis & martyrii biberit, mox dicam.

Ad Tertium.

Propheta ergo dumtaxat eſt S. Iohannes in Apocalypſi, quam jam quartò docendo, & commentando ordiri, & Deo dante totam explicare deſtino.

Quanta ſit ſublimitas & excellentia Apocalypſeos præ aliis Scripturis canonicis, ex tribus maximè capitibus æſtimari poteſt.

Sublimitas Apocal.

Primum eſt materia. Sicut enim S. Johannes in Evangelio ceteris tribus Evangeliſtis antecellit, eò quòd ipſe penè ſolus ex profeſſo agat de Chriſti divinitate, de Verbi origine, de proceſſione & ſpiratione Spiritus ſancti, de Sanctiſſima Trinitate, de ejuſdem unitate, relationibus, attributis, & ſimilibus: unde ex eo Patres omnia penè argumenta contra Arrianos, Sabellianos, Servetianos, Macedonianos, &c. æquè ac Scholaſtici totam materiam de Trinitate; deque Deo trino & uno hauſerunt. Ita hic in Apocalypſi idem ipſe Dei in cæleſti throno reſidentis. Agni ab origine mundi occiſi, Spiritus S. multoculi & multivarii majeſtatem, angelorum & Beatorum venerationem, prædeſtinatorum ſignationem, Martyrum & Virginum gloriam; rurſum futuras Eccleſiæ perſecutiones, ſucceſſus & triumphos ad Antichriſtum & finem uſque mundi, Babylonis excidium, Henoch & Eliæ prædicationem & martyrium, Gog, Magog & Antichriſti interitum, æterna gehennæ ſupplicia, Jeruſalem cæleſtem gemmis & auro radiantem, vivis coloribus depingit, ac quaſi corporata & præſentia oculis ſpectanda ſubiicit, ut cælum palmo metiri, ut ait S. Cyrill.

Primò, ex materia.

Digitized by Google

præfatione in Evangelium S. Johannis, ac humana humilitate in altiſſima provehi videatur. Quocirca S. Hieron. l. 9. in Iſaiam ſub finem, aſſerit Apocalypſin *medullata Eccleſiæ Sacramenta contexere*. Ac S. Dionyſ. Eccleſ. Hierarch. cap. 3. p. 3. *Arcanam illam*, inquit, *ac myſticam omnino viſionem dilecti diſcipuli, divinamque Domini Jeſu & altiſſimam Theologiam, eis qui Dii fieri merentur exponit, eoſque per ſacra myſteria ſuſtollit, atque confirmat*. Apocalypſis ergo claudit in ſe, & Theologiæ medullam, & Chriſtianæ Philoſophiæ ac doctrinæ Evangelicæ quaſi nucleum & animam. In Apocalypſi igitur jugiter & continuò cum ſedente in throno, cum Agno, cum angelis cum 24. ſenioribus, cum ſanctis quatuor animalibus, cum duodecim millibus ſignatorum ex qualibet tribu Iſrael, & turba magna Gentium, cum palmatis Martyribus, cum Virginibus canticum novum cantantibus, cum muliere amicta ſtellis duodecim, & lunam pedibus premente, cum Henoch & Elia, cum Sanctis ſtantibus ſupra mare vitreum qui vicerunt beſtiam, habentibus citharas Dei, & cantantibus canticum Moyſi, & canticum Agni, ſupra fulgura & tonitrua in cælo novo & terra nova, in Jeruſalem nova deſcendente de cælo verſabimur, ibique guſtabimus lignum vitæ Agnuſque deducet nos ad vitæ fontes aquarum, ut beatarum mentium beatam vitam hic præcipiamus & prælibemus, eamque audiendo & meditando contemplemur, & æmulemur, quam brevi Deo duce reipſa inibimus, ut hiſce omnibus fruamur in omnem æternitatem. Hoc eſt quod de Apocalypſi S. Johannes ex ore Chriſti ſcripſit cap. 1. 3. *Beatus qui legit & audit verba prophetiæ hujus, & ſervat ea quæ in ea ſcripta ſunt: tempus enim propè eſt.*

Secundò, ex ordine temporis.

Secundum eſt ordo temporis. Scimus Eccleſiam inſtar auroræ & ſolis, ſucceſſu temporis creviſſe ad perfectum diem cognitionis myſteriorum fidei. Hac de cauſa Scriptores hagiographi novi teſtamenti, longè clariùs, luculentiùs, diſtinctiùs & ſublimiùs de iis ſcribunt quàm Moſes & Prophetæ veteris teſtamenti. Ultimus eſt S. Johannes, ultimus pariter Bibliorum liber eſt Apocalypſis; ultimam ergo manum & coronidem Evangelii & S. Script. hac Apocalypſi S. Johannes impoſuit. Richard. de S. Victore libr. 7. c. 12. aſſerit, *librum hunc non ſolùm eſſe Evangelium, ſed in Evangelica doctrina ſicut ultimum, ita & ſummum locum obtinere, ac in ipſo S. Scripturam ad modum arboris cacumen extuliſſe*. Quocirca aureè S. Chryſoſt. præfatione in Evang. S. Johannis: *Johannes*, ait, *ſanctiſſimus, admirationis plenus, arcana redundans ſapientia, qui tot tantaque confert bona, ut qui diligenter & accuratè eum excipiunt & obſervant, non jam homines & terræ incolæ habendi ſint, ſed ſuper omnia hujus mundi bona collocentur in angelorum conſeſſu, neque aliter terram quàm cælum habitent. Tonitrui enim filius eſt, Chriſto dilectiſſimus, columna omnium quæ in orbe ſunt Eccleſiarum* (unde hac de cauſa longæviſſimus inter Apoſtolos, uſque ad tempora Traiani Eccleſias rexit.) *qui cæli claves habet, qui Chriſti calicem bibit, & baptiſmatis aqua ablutus eſt, qui ſupra pectus Domini multa cum fiducia recubuit, non fabulas effingit, non perſonatus incedit, non orcheſtram ſupplodit, non aureo ornatur veſtimento: ſed ſtola puriſſima, veritatis decore intexta & diſtincta, amictus progreditur: cui proſcenium eſt univerſum cælum, theatrum orbis terræ ſpectatores auditoreſque omnes angeli, & quicumque homines angeli ſunt, aut fieri deſiderant. Hi dumtaxat eius harmoniam audire poſſunt. Ipſi enim angeli, Cherubim & Seraphim noliſcum per Iohannis vocem didicerunt quæ cognovimus. Hoc enim ait Paulus: Vt innoteſcat Principatibus & Poteſtatibus in cæleſtibus, per Eccleſiam multiformis ſapientia Dei. Huic enim Apoſtolo ſupernæ adfuere virtutes, eius animæ pulchritudinem, ſapientiam & ſpeciem virtutis admirantes, per quam ipſum ſimul hauſit Chriſtum. Etenim quaſi lyram quamdam pretioſis lapidibus auroque diſtinctam, aureo plectro adhibito: ſic ſuam ſibi animam exornando effecit, ut per eam magnum & altum ſpiritus perſonaret.* Hæc & plura S. Chryſoſt. ſparſim eo loco.

Tertiò, ex Auctore.

S. Iohannes habet omnes Sanctorū titulos.

Tertium eſt Auctor. S. Johannes enim unus omnium Sanctorum coronas meruit, lauream Doctorum, liliatam Virginum, roſeam & purpuream Martyrum. Nimirum ipſe Theologus, imò Theologorum vertex, ipſe Patriarcha, ipſe Propheta, ipſe Apoſtolus, ipſe Evangeliſta, ipſe Sacerdos, ipſe Pontifex, ipſe hierarcha, ipſe virgo, ipſe martyr, ipſe angelus, non natura, ſed puritate & virtute. Hinc cap. 19. 10. videns angelum fulgidum, voleniſque eum adorare, audivit ab eo: *Vide ne feceris, conſervus tuus ſum.* Virgo, inquam, per omnem vitam, qua virtute & Iſaiæ & S. Petro, qui conjugati fuere, præcelluit. S. Johannes enim nec in nuptiis Canæ Galilææ, de quibus Johannis 2. (uti aliqui putarunt) nec alibi umquam uxorem duxit, ſed virgo ad Chriſtum acceſſit, virgo permanſit, uti S. Hieronym. Auguſt. & paſſim veteres docent. Illibatum ergo adoleſcentiæ florem ad apoſtolatum vocatus Chriſto obtulit, oblatumque conſervavit: quocirca tum aliarum virtutum, tum hujus præſertim angelicæ puritatis merito, Johannes vocatur & fuit *diſcipulus ille quem diligebat Jeſus*, qui transfigurationi, & ſecretioribus omnibus ejus arcanis & miraculis interfuit, qui in ultima cœna ſuper pectus Chriſti recumbens, ex eo omnem ſapientiam ſuxit, nimirum virgo virginem dilexit, virgini virgo ſua ſecreta credidit, atque arcana & abſcondita à conſtitutione mundi revelavit; quin & moriens virginem matrem, quaſi depoſitum chariſſimum, virgini commendavit. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt*, tam in hac vita per fidem, quàm in altera per ſpeciem.

S. Iohannes fuit propriè Martyr, quia in ferventes olei coniectus.

Martyrem dixi: quia eſto cervicem Johannis, æquè ac Pauli, carnifex non amputarit, longum tamen ipſe pro Chriſto martyrium ſubiit, tum in omni vita; tum cùm à Domitiano Imp. in inſulam Patmos relegatus, inſulanos omnes ad Chriſti fidem convertit; tum denique verè & propriè Martyr exſtitit, cùm hic Romæ ante portam Latinam, ejuſdem Domitiani juſſu in dolium ferventis olei immiſſus, mortis agonem obiit; ſed miraculo ex eo illæſus, pulchrior & vegetior egreſſus, quaſi à morte redivivus ſurrexit. ſcilicet quia virgo erat, inſtar trium puerorum in fornace Babylonia, ab igne uri aut lædi non potuit.

Locus & modus martyrii.

Extat hic Romæ martyrii ejus locus ſacello inſignitus, in cujus pariete ipſe in dolio olei bullientis depingitur, cum hac inſcriptione: *Johannes Chriſti Apoſtolus, Evangeliſta, Propheta & Martyr, è dolio ferventis olei vegetior exivit.* In adverſo verò pariete hæc inſcripta viſuntur carmina:

Martyrii calicem bibit hic athleta Johannes,
Principii Verbum cernere qui meruit.
Verberat hunc fuſte Proconſul, forfice tondet,
Quem fervens oleum lædere non valuit.
Conditur hic oleum, dolium, cruor, atque capilli,
Quæ conſecrantur inclyta Roma tibi.

Unde patet S. Johannem tunc pariter fuſtigatum fuiſſe, atque ignominiæ cauſa attonſum relegatum fuiſſe in exilium Patmos. Tam ergo Roma martyrio S. Johannis, quàm S. Petri & Pauli gloriari poteſt, & verò debet. *Felix ſtatu Eccleſia* (Romana) ait Tertull. libr. de Præſcript. cap. 36. *cui totam doctrinam Apoſtoli cum ſanguine ſuo profuderunt: ubi Petrus paſſioni Dominicæ adæquatum, ubi Paulus Johannis Baptiſtæ exitu coronatur, ubi Apoſtolus Iohannes poſtquam in oleum igneum demiſſus, nihil paſſus eſt, in inſulam relegatur.* Atque hic eſt calix, quem Chriſtus ei propinavit dicens: *Calicem quidem meum bibetis.* Quocirca Tertull. & alii veteres, Johannem appellant Martyrem. Quin & ipſe Johannes Apoc. 1. 9. *Ego*, ait, *Iohannes frater veſter, & particeps in tribulatione, & regno, & patientia in Chriſto Ieſu; fui in inſula, quæ appellatur Patmos, propter verbum Dei, & teſtimonium* (græcè μαρτύριον) *Ieſu.* Taceo Martyrem fuiſſe, quando cruci Chriſti aſtitit cum Virgine matre cum Chriſti, tum ſua, & doloris gladius ejus non corpus, ſed animam penetravit, ut Chriſti dilecti, imò jam fratris ſui, mortem intimè ipſi compatiendo & commoriendo ſentiret: videbat enim vitam mori in cruce. ibi ergo cum ſuo Chriſto mortuus eſt. Unde S. Bernardus in Lament. B. Mariæ, loquens de ea & de S. Johanne, cùm cruci Chriſti aſtarent, & illa huic quaſi mater filio à Chriſto commendaretur, *Dum hæc*, ait, *pauca diceret* (Chriſtus) *illi duo dilecti lachrymas fundere non ceſſabant. Tacebant ambo illi martyres, & præ nimio dolore loqui non poterant. Iſti duo virgines audiebant Chriſtum voce rauca & ſemiviva loquentem, ipſum videbant paulatim morientem.* Et mox: *Amabant flere, & flebant amarè. Amarè flebant, quia amarè dolebant. Nam gladius mortis Chriſti, animas utrorumque tranſibat. Tranſibat ſævus, ſævus perimebat utrumque.*

Porrò

Digitized by Google

Porrò inter quatuor illa ſancta animalia Cherubim nuncupata, currumque Dei ſtipantia, quem vidit Ezechiel cap. 1. & S. Johannes Apocal. 4. S. Matthæus homini, Marcus leoni, Lucas bovi, S. Johannes verò aquilæ comparatur. Quia ſicut Iſaias alios Prophetas, ita S. Johannes omnes Evangeliſtas ſublimitate ſuperat, & quaſi aquila altiſſimè in cælum ſe librat. Moſes rerum creationem & Pentateuchum à principio mundi & temporis orditur dicens: *In principio creavit Deus cælum & terram*. Similiter, ſed altiùs, nimirum à principio, non temporis, ſed æternitatis, Evangelium orditur Johannes: *In principio erat Verbum*. Atque, quod notatu dignum, æquè ac mirum eſt, vidit S. Johannes adhuc vivens quatuor animalia, & ſeipſum in aquila repræſentatum in cælo empyreo, throno Dei aſtantem, ac inter beatas mentes Deum aſſiduè collaudantem: *Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus omnipotens*. Quocirca jure S. Iohanni hoc elogium tribuitur (quod nonnulli dant quoque S. Thomæ Aquinati) *Doctorum ſanctiſſimus, & Sanctorum doctiſſimus*. Nam, ut ait S. Hieronym. præfat. in Mattheum: *Johannes Apoſtolus & Evangeliſta, quem Ieſus amavit plurimum, qui ſupra pectus Domini recumbens puriſſima doctrinarum fluenta potavit; & qui ſolus de cruce meruit audire: Ecce mater tua*. Amplius dicit S. Auguſt. tractat. 36. in Iohan. *S. Ioannes Apoſtolus non immeritò aquilæ comparatus altiùs multoque ſublimiùs aliis tribus (Evangeliſtis) erexit prædicationem ſuam, & in ejus erectione etiam corda noſtra erigi voluit. Nam cæteri tres Evangeliſtæ tamquam cum homine Domino in terra ambulantes, de divinitate ejus pauca dixerunt: iſtum autem quaſi piguerit in terra ambulare, ſicut ipſo exordio ſui ſermonis intonuit, erexit ſe non ſolùm ſupra terram, & ſuper omnem ambitum aeris & cæli, ſed ſuper omnem etiam exercitum angelorum, omnemque conſtitutionem inviſibilium poteſtatum, & pervenit ad eum per quem facta ſunt omnia dicendo: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Huic tantæ ſublimitati principii etiam cætera congrua prædicavit, & de Domini divinitate quomodo nullus alius eſt locutus: hoc ructabat quod biberat. Non enim ſine cauſa de illo in iſto ipſo Evangelio narratur, quia & in convivio ſupra pectus Domini diſcumbebat. De illo pectore in ſecreto biberat; ſed quod in ſecreto bibit, in manifeſto eructavit, ut perveniat ad omnes gentes, non ſolùm incarnatio Filii Dei, paſſio & reſurrectio, ſed etiam quòd erat ante incarnationem unicus Patri, Verbum Patris, coæternus generanti, æqualis ei à quo miſſus eſt*. Meritò ergo S. Dionyſ. Areopagita ſcribens ad S. Iohannem, eum ſolem Evangelii indigitat.

S. Iohannes vidit in ſe cælo ſpecie aquilæ.

S. Iohannes ſol Evangelii.

Denique S. Iohannes cùm fratre Iacobo à Chriſto nomen excelſum, ſcilicet Boanerges, id eſt filii tonitrui, accepit. *Clangit*, ait S. Hieron. epiſt. 85. ad Evagrium, *tuba filius tonitrui, quem Ieſus amavit plurimum, & de pectore Salvatoris doctrinarum fluenta potavit*.

Quocirca, ut idem ait præfatione in Matthæum, Iohannes prævio jejunio; addit ex Metaphraſte Baronius, præviis tonitruis & fulguribus, quaſi alter Moſes, novum legis novæ exordium intonuit: *In principio erat Verbum. Iohannes*, ait S. Epiphanius hær. 73. *verè tonitrui filius, per propriam ſuam grandiloquentiam, velut ex quibuſdam nubibus, à ſapientiæ ænigmatibus, piam nobis de Filio intelligentiam perſuaſit*.

S. Iohannes tonitru & fulmen.

Johannes ergo fuit *filius tonitrui*; id eſt tonitru, ſicut filius hominis eſt homo.

Rurſum, fuit filius tonitrui, id eſt fulmen: ſicut enim ex matris utero ingenti parturitionis nixu & dolore, excluditur & naſcitur filius; ſic ex vehementi nubium colliſione & tonitruo excluditur, & parturiendo quaſi procedit fulmen. Sunt ergo duo fulmina belli ſacri, non Scipiadæ, ſed Zebediadæ, toto orbe & quovis ſæculo, tonantes & fulminantes.

Hoc eſt quod de quatuor hiſce animalibus ait Ezech. cap. 1. 14. *Animalia ibant & revertebantur in ſimilitudinem fulguris coruſcantis*. Certè in ejus Apocalypſi crebra ejus tonitrua & fulmina audiemus. Fulminei hujus zeli exemplum, licet immaturum adhuc, dedit Lucæ 9. 53. quando Chriſto, utpote Judæo, à Samaritanis rejecto, indignans ac Eliæ zelum inducens cum fratre Jacobo dixit: *Domine, vis dicimus ut ignis deſcendat de cælo, & conſumat illos?* Maturius dedit, quando Theodoſio pio Imp. contra Eugenium tyrannum dimicaturo, oranti, ſuperumque opem imploranti apparuit S. Johannes cum S. Philippo, veſtitus candidis, & equo candido inſidens, eique pugnam cum Eugenio edixit, ac ſuam opem victoriamque promiſit; quam & præſtitit inſigni miraculo, tela hoſtium in ipſoſmet retorquens, uti refert Theodoret. libr. 5. capit. 24. & Nicephorus libr. 12. cap. 39.

Apparuit Theodoſio Imp.

S. Baſilii oratio erat tonitru, quia vita fulmen.

De S. Baſilio ſcribit S. Nazianzen. *Oratio ejus erat tonitru, quia vita erat fulmen*. Talem nimirum decet eſſe Prælatum, talem Doctorem, talem prædicatorem, ut vita fulguret, verbo tonet; plus feriat & penetret exemplo quam præcepto: vita ejus ſit fulmen, & oratio ejus erit tonitru. Talis præ omnibus fuit S. Johannes Boanerges: oratio ejus erat tonitru; quia vita erat fulmen. Quocirca ipſe quaſi tonitru & fulmen totum orbem percellendo, eum Verbi divinitate & incarnatione illuminavit, ejuſdemque charitate inflammavit. Teſtis eſt ſermo ille longiſſimus & ultimus Chriſti à cœna, ſpiritu & ardore pleniſſimus, quem è ſinu Chriſti excepit, ac in omnium aures & mentes effundit Evangelii ca. 13. 14. 15. 16. 17. Teſtes ejus epiſtolæ: *Deus*, inquit, *charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*. Teſtis tota vita, qua non aliud voce & opere ſpiravit, quàm charitatem Dei & proximi; adeò ut jam planè decrepitus, cùm in plura non poſſet vocem verba contexere, per ſingulas Eccleſiæ collectas non aliud diceret, quàm, *Filioli, diligite invicem*. Ac rogatus à diſcipulis cur idem hoc jugiter ingeminaret, reſpondit: *Quia præceptum Domini eſt, & ſi ſolum fiat, ſufficit*, uti refert S. Hieron. in cap. 6. ad Galatas. Fuit ergo S. Johannes Cherub Dei, ~~Benjamin Chriſti~~, Deiparæ adoptivus, Evangeliſtarum aquila, Apoſtolorum Mathuſalem, ſapientiæ abyſſus, charitatis incendium, integritatis ſmaragdus, virgo ſine labe, martyr ſine morte, amiantus in igne, ſol Eccleſiæ, deliciæ cælium, Theologorum vertex. Prophetarum apex, cæli fulmen, orbis tonitru, α & ω S. Scripturæ, ſecretarius Verbi æterni, theſaurarius omnium ejus opum & chariſmatum.

Elogia S. Iohannis.

Narrat S. Brigida l. 6. Revelat. cap. 89. ſe, petente M. Matthia Sueco, commentante in Apocalypſin, petiſſe à Chriſto, quis eſſet auctor Apocalypſis: ac Johannem juſſu Chriſti reſpondiſſe: *Ego ſum Ioannes, cui in cruce aſſignaſti matrem tuam. Tu Domine inſpiraſti mihi myſteria ejus, & ego ſcripſi ad conſolationem futurorum, ne fideles tui propter futuros caſus everterentur*.

S. Iohannes docuit S. Gregorium Thaumaturgum.

Quocirca in tanta ejus ſublimitate & ſpiritu, in tanta profunditate Apocalypſeos, ut Boanerges hunc noſtrum audiamus & hauriamus, faciamus quod fecit S. Gregorius Epiſcopus Neocæſarienſ. ob multitudinem miraculorum cognomento Thaumaturgus, uti de eo refert Gregorius Nyſſenus in ejus Vita, qui cùm Origenis errabundi fuiſſet diſcipulus, factuſque Epiſcopus fluctuaret de doctrina adeò tunc controverſia, deque doctrinæ modo ac methodo; per ſomnium à B. Virgine ad S. Johannem hunc noſtrum deductus fuit, qui ab illa ei datus præceptor. Symbolum ei tradidit, cujus exordium eſt, *Unus eſt Deus*: quod celebrat quinta Synodus œcumenica, & tota Orientalis Eccleſia: quo Symbolo pleraque diviniſſima Evangelii & fidei myſteria lympidè explicat & complectitur, Quocirca hoc Symbolo omnem Gregorio nebulam abſterſit, omnem fluctuationem ſuſtulit. Idem & nos ab eo identidem efflagitemus; nam & ipſe lacrymis ac precibus libri ſignati, putà Apocalypſeos, reſignationem & declarationem à Deo impetravit. Hoc eſt enim quod ipſe ait cap. 5. v. 3. *Et nemo poterat neque in cælo, neque in terra*, &c. *aperire librum, & ego flebam multùm*, &c. *& unus de ſenioribus dixit mihi: Ne fleveris: ecce vicit leo de tribu Iuda, radix David, aperire librum, & ſolvere ſeptem ſignacula ejus*.

& ſanctum Chryſoſtomum.

Ita oranti Chryſoſtomo (uti habet ejus vita) apparuit S. Johannes cum S. Petro, veſtitus albis, & aſpectu auguſtiore quam humano, eumque manu apprehendens dixit: *Sumus à Chriſto miſſi ad te, accipe librum, donum tibi miſſum à Deo. Ego ſum Iohannes Apoſtolus & Evangeliſta, qui caput in pectus Domini reclinavi. Hoc libro facilè intelliges S. Scripturam, ac à me adjutus nullam in eo experiere*

difficultatem; datoque ei oſculo pacis in cælum remeavit. Hæc Johannes ad Johannem, quem quaſi diſcipulum illuminavit, fecitque Chryſoſtomum.

Oratio ad S. Johannem.

Aſpice nos ex alto ô aquila cæleſtis, illumina tenebras noſtras, aciem mentis acue, ut irretortis oculis jubar cæleſtium ſacramentorum in Apocalypſi tua reconditum perſpicere & contemplari, aliiſque contemplandum proponere valeamus. Da, ut ſacramenta hæc efficacia, æquè ac ſublimia legentes & ruminantes, excitemur ad illuſtre obſequium & amorem Dei noſtri, ut tecum ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente & ſpiritu diligamus Jeſum noſtrum; ac viciſſim ab eo ſingulariter diligi mereamur, ut pariter audiamus quod audiſti & audis: *Hic eſt diſcipulus ille quem diligebat*, diligit, & in æternum diliget, *Jeſus*. Impetra nobis, ut amore Jeſu amori vano creaturarum omnium, utpote vanarum, exilium, inſtabilium & caducarum, moriamur: quia ipſe pro amore veri amoris noſtri, rebus omnibus, vitæque ſuæ mori dignatus eſt. Impetra, ut forti hoc & æterno amore omnia proſpera & adverſa, omnes infirmitates corporis & animæ, omnem inopiam, omnes ærumnas, humiliationes, deſpectus, perſecutiones, labores, adverſitates, mortificationes, anguſtias, quin & mortem ac martyrium generosè ſufferamus, imò alacres & ludibundi ſuperemus & tranſcendamus: quia *fortis eſt ut mors dilectio, dura ſicut infernus æmulatio*. Quod ut faciliùs obtingat, impetra nobis patrocinium Virginis matris Jeſu, imo tuæ, ut ei dicat Pater, *Mulier ecce filius tuus*; & viciſſim nobis, *Ecce mater tua*. Ipſa eſt enim mater amoris noſtri; ipſa Jeſum in corde noſtro pariet. Ipſa eſt charitatis incendium; ipſa nos charitate ardentes efficiet, dilectos, fratres, imò filios ſui & noſtri Jeſu: qui eſt vita noſtra, gaudium noſtrum, cor noſtrū, jubilus noſter, beatitudo noſtra, æternitas noſtra, Deus noſter, amor noſter & omnia.

QVÆSTIONES PROOEMIALES in Apocalypſin.

QVÆST. I. An Apoc. ſit Script. canonica? Negant aliqui, qui?

QVÆRITUR Primò, de auctoritate & auctore Apocalypſeos, an nimirum ſit liber canonicus; à quo, & quando ſcriptus? Dubitarunt olim nonnulli de auctoritate hujus libri. Marcionitæ & Alogiani olim, teſte Epiphanio libr. 2. hæreſ. 51. & noſtro ſæculo Eraſmus, Lutherus & Calvinus Apocalypſin à canone ſacræ Scripturæ rejecerunt. A quibus ergo Patriarchis degenerant Auguſtinus Marloratus & Beza, quos ſequuntur moderni Calviniſtæ, qui eandem recipiunt, ut ex ea probent Romanam Eccleſiam eſſe Babylonem, & conſequenter Pontificem Romanum eſſe Antichriſtum, ſed perperam, ut ſuis locis oſtendam. Ceterùm ipſi cornicum oculos configunt, atque invidia cæci, ut Pontifici eruant oculum unum, ſibi alterum, imò utrumque, eruunt. Eorum enim ſervum arbitrium, ac fidem ſolam juſtificantem planè deſtruit, ac libertatem arbitrii, æquè ac charitatis, aliarumque virtutum opera & merita, planè aſtruit Apocalypſis. Dubitarunt & nonnulli Catholici. Nam *Græcorum Eccleſia*, (aliquæ ſcilicet; nam de pluribus contrarium oſtendunt Cardinales Baronius & Bellarminus) *Apocalypſin non ſuſcipiunt*, ait S. Hieronymus epiſt. 129. ad Dardanum. Unde & Amphilochius coævus. S. Baſilio in catal. libr. canon. *Apocalypſin*, ait, *Johannis aliqui iis inſerunt, ſed longè plurimi adulterinam reſpuunt*. Quin & Cajus vetus auctor apud Euſebium libr. 3. cap. 28. Apocalypſin attribuit Cherinto hæretico Chiliaſtæ. Chiliaſtæ enim, ſive Millenarii ſuum de mille annis, quibus Sanctos poſt primam reſurrectionem cum Chriſto in terra regnaturos putant, errorem hauſerunt ex cap. 20. Apoc. v. 6. Verùm Baron. anno Chriſti 97. oſtendit hæreſes Cherinti in Apocalypſi confutari.

Apocalypſis eſt Script. canonica.

Dico Primò. Apocalypſis eſt Scriptura canonica. Eſt de fide, ut patet ex decreto Concilii Romani ſub Damaſo, ac Florent. & Trident. Item ex Ancyrano, Carthaginenſ. III. & Toletano IV. Rurſum ex Innocent. I. epiſt. 3. ad Exuperium, Gelaſio, S. Auguſtino, de Doctrina Chriſtiana, Caſſiodoro, Iſidoro, & aliis qui canonem librorum canonicorum pertexunt. Hi enim omnes in eo nominant & collocant Apocalypſin. Quocirca veteres Apocalypſin citant, ut librum canonicum. ita faciunt S. Dionyſius, Juſtinus, Irenæus, Hippolytus, Clemens Alexandr. Athanaſius, Chryſoſtomus, Epiphanius, Cyprianus, Hilarius, Ambroſius, Auguſtinus, & alii quos citat Pererius. Vide inter alios Cardinalem Baronium anno Chriſti nonageſimo ſeptimo, & Bellarminum libr. 1. de Verbo Dei capit. 19.

Auctor Iohannes, non presbyter, ſed Apoſtolus.

Dico Secundò, Licet aliqui, inter quos eſt Dionyſius Alexandr. apud Euſebium libr. 7. 20. Apocalypſin tribuant Johanni, non Apoſtolo, ſed alteri presbytero & Chriſti diſcipulo, qui inde Theologus vocetur; tamen certum eſt, Apocalypſis auctorem eſſe Johannem Apoſtolum. huic enim eam attribuunt Patres jam citati. Nec obſtat quod hic liber ſtylo differat ab Evangelio & epiſtolis S. Johannis: quia prorſus alia hic eſt materia, ſcilicet prophetia, quæ alio ſtylo ſcribenda eſt, quàm hiſtoria vel Ethica. Secundò, non obſtat quòd in Græco hic liber inſcribatur, *Apocalypſis Johannis Theologi*: quia cognomen Theologi appropriatum fuit S. Johanni ob ſublimitatem ejus doctrinæ, qua de Verbi divinitate altiſſimiſque myſteriis profundiſſimè diſſeruit.

S. Iohannes vocatur Theologus, cur.

Unde Theophyl. præfat. in Evangel. ait: *Ἰωάννης δὲ ὁ θεολόγος ἐπονομαζόμενος*. Id patet ex epiſtola B. Evodii, quæ inſcribitur *τῷ Θεολόγῳ*; & ex epiſtola decima Dionyſii Areopag. quæ inſcribitur, *Johanni Theologo, Apoſtolo & Evangeliſtæ exulanti in Patmo*. in qua inter alia ait, *Nulla adverſitas nos privabit Iohannis clariſſimo radio, id quidem conſecuturos memoria ac renovatione tua veriſſimæ Theologiæ*. Unde non immeritò opinatur Alcazar, primum nomenclaturæ hujus auctorem, ſcilicet, qui nomen Theologi tribuerit S. Johanni, fuiſſe S. Dionyſium. Idem Theologi cognomen S. Iohanni attribuunt S. Cyrillus, S. Chryſoſtomus, Athanaſius, Origenes, Damaſcenus, qui orat. de Transfiguratione, vocat Iohannem *puriſſimum Theologiæ organum*, & alii quos citat Baronius anno Chriſti 97. pag. 808. Errat ergo Beza, dum temerè ex ſtyli diverſitate conjectat, hunc librum eſſe Iohannis, non Apoſtoli, ſed ejus qui cognominatus eſt Marcus, Actor. 12. v. 25.

Græcè ſcripta Apocal. cur.

Porrò S. Johannes non hebraicè, nec latinè, ſed græcè ſcripſit Apocalypſin; quia ſcribit eam ſeptem Epiſcopis & Eccleſiis Aſiæ, ut patet cap. 1. v. 4. unde græcè dicit v. 8. *Ego ſum α & ω*, non *ego ſum Aleph & Thau*; quomodo dixiſſet, ſi hebraicè ſcripſiſſet.

Scripta in Patmo anno Chriſti.

Dico Tertiò. Certum eſt Apocalypſin non eſſe conſcriptam ante excidium Ieruſalem per Titum, uti volunt Iohannes Annius, P. Salmeron & Hentenius; ſed diu poſt eam. Probatur id Primò, quia conſcripta eſt poſt relegationem S. Iohannis in Patmos, ut ipſe ait cap. 19. hæc autem relegatio facta eſt à Domitiano, qui regnavit poſt Titum everſorem Hieroſolymæ: Secundò, quia cap. 2. v. 13. facit mentionem Antipæ Martyris. Antipias autem paſſus eſt ſub Domitiano, ut habet Romanum Martyrolog. 11. Aprilis. Quocirca pariter certum eſt, S. Iohannem ſcripſiſſe Apocalypſin in Patmo, dum ibi exularet ſub finem imperii Domitiani, nimirum ſub annum Chriſti 97. qui imperii Domitiani fuit 14. & penultimus. ita Iren. libr. 5. ſub finem, S. Hieronym. & Euſeb. in chronico, item Primaſius, Andreas, Aretas, Alcazar, & alii ſcribentes in Apocal. 1. v. 9. ac Baronius anno Chriſti 97.

Hinc

A Hinc patet Primò, Apocalypſin ſcriptam eſſe vigintiquinque annis poſt exciſam Jeruſalem. Exciſa enim eſt anno Chriſti 72. Apocalypſis autem ſcripta eſt anno Chriſti 97.

Ante Evangelium.

Patet Secundò, Johannem ſcripſiſſe Apocalypſin antequam ſcriberet Evangelium. Hoc enim ſcripſit reverſus ab exilio Patmos, ut docent S. Hieronym. in Catal. Script. Eccleſ. Euſeb. libr. 5. hiſtor. 24. S. Auguſt. & Beda procemio in Evangelium S. Johannis: nimirum ſcripſit Evangelium ſub annum Chriſti 99. (biennio poſt Apocalypſin) qui fuit annus Nervæ, poſt Domitianum imperantis, primus, quo etiam anno interiit magnus ille, ſive Philoſophus, ſive magus, certè magnus orbis impoſtor, Apollonius Tyanæus, cum quo Johannes in Aſia, æquè ac Romæ Petrus & Paulus cum Simone Mago, congreſſus, eum proſtravit, ac Evangelio ſuo quaſi fulmine afflavit.

Johannes moritur anno ætatis 93.

Denique biennio poſt mortuus eſt S. Johannes, ſcilicet anno à nativitate Chriſti 101. ab ejus paſſione 68. qui fuit Traiani Imperatoris 2. cum ageret annum vitæ 106. ut vult S. Hippol. l. de Conſummatione ſæculi; B vel, ut alii 99. vel potiùs, ut Baron. 93. Cygnæam ergo hic quaſi vocem edit S. Johannes. Quocirca concludens Apocalypſin penè cum vita, ad amorem ſuum ſuſpirans, ſuave illud dulciter canit: *Veni Domine Jeſu.*

QUÆST. II. *Quod eſt argumentum Apocalypſis? Prima ſent.*

Quæritur Secundò, quod ſit argumentum, quæ materia Apocalypſeos? Mirè hic variant Interpretes.

Primò, aliqui Apocalypſin generatim accipiunt, putantque in ea generaliter tantùm deſcribi diſſidia & bella inter probos & improbos, ac utrorumque finem & exitum. ita Ticon. & ex eo Primaſius & Beda, quos ferè ſequuntur Ansbertus, Anſelm. Rupert. Haymo, Richardus, Hugo, Thomas & Dionyſ. Huc accedit Arias Montanus, qui cenſet in Apocalypſi deſcribi pugnam carnis & ſpiritus in quolibet homine. Verùm prius nimis generale, poſterius hoc myſticum eſt & tropologicum.

Secunda.

Secundò alii, & longè veriùs, putant, particulatim in Apocalypſi deſcribi futuros Eccleſiæ per varias ætates, eventus, non omnes, ſed illuſtriores tantùm aliquos. In primis ergo Lyranus, Antoninus, & Aureolus, cenſent, Apocalypſin poſt monita angelorum, id eſt, Epi- C ſcoporum Aſiæ à cap. 4. ad finem, propheticè futura prædicere, idque per ſex viſiones hac ſerie: A cap. 4. uſque ad 8. primam viſionem ſeptem ſigillorum ad Juliani Imper. tempora extendunt. Secundam ſeptem tubarum cap. 8. & ſequ. ad Mauricium. Tertiam draconis & duplicis beſtiæ cap. 12. & 13. ad Carolum Magnum. Quartam phialarum cap. 16. uſque ad Henricum Imper. Quintam Babylonis uſque ad Antichriſtum. Sextam denique qua finem libri claudit, ad extremum judicium, ſalvandorum gloriam, & damnatorum ſupplicia referunt. Verùm hos rectè refutat Pererius diſputat. 8. eò quòd hæc expoſitio non tantum commentitia ſit, ſed hiulcam contineat vacuitatem. Nam tempus, quod poſt Aureoli ætatem futurum erat, deſcribi putarunt per quintam & ſextam, hoc eſt ultimam, viſionem, quæ ſpectat ad Antichriſtum; cùm Antichriſtus hiſce trecentis annis, qui fluxerunt ab Aureolo huc uſque: necdum venerit, nec tam citò venturus videatur; & tamen illuſtria multa hoc tempore, æquè ac trecentis illis annis contigerunt, & contingunt.

Tertia.

D Tertiò, Abbas Joachim, Ubertinus & Seraphinus putant deſcribi in Apocalypſi ſeptem Eccleſiæ ſtatus, ſcilicet Primum fundationis ejus in Apoſtolis. Secundum perſecutionis ſub Gentilibus Imperatoribus. Tertium proſperitatis ſub Conſtantino. Quartum diviſionis ſub hæreticis. Quintum tranquillitatis & incrementi ſub Carolo Magno, & deinceps. Sextum ultimæ perſecutionis ſub Antichriſto. Septimum extremi judicii. Verùm & hæc explicatio partim violenta eſt, partim incerta; atque tota ab ingenio humano conficta, & textui adaptata videtur, æquè ac præcedens.

Quarta Alcazarii.

Quartò, alii cenſent in Apocalypſi deſcribi prima Eccleſiæ tempora, & ſigillatim bellum Eccleſiæ cum Synagoga, & cum Gentilitate, ac de utraq; triumphum. Nam à c. 6. ad 12. agi de Synagogæ & Judaiſmi abrogatione: inde uſque ad c. 20. de excidio gentiliſmi & Eccleſiæ regno. Ita noſter Salmeron præludio 7. in Apocalypſin, tom. 16.

A Huic ſubſcribit noſter Ludovicus Alcazar; qui fusè & operosè contendit Apocalypſin eſſe unum & continuum ænigma, quo eleganter deſcribatur Eccleſiæ Romanæ, præſertim primitivæ, triumphus & gloria. Sic enim ipſe ait initio operis in epiſt. dedicat. *Perſuaſio mea eſt mentem Spiritus ſancti in Apocalypſi fuiſſe, egregium quoddam ænigma proferre, quod excellentiam Eccleſiæ Chriſtianæ primitivæ, duaſque præclaras ipſius victorias adumbraret: alteram videlicet, quam de Hieroſolyma rebelli reportaverat, alteram quam de antiqua Roma Ethnica deinceps conſecutum iri, cœleſti oraculo promittebatur. Maximum autem fore inter duas prædictas victorias diſcrimen: quia exitus primæ, fuerat Hieroſolymæ ac Judæi populi reprobatio: alterius autem finis & fructus futurus erat, Urbis & orbis, id eſt, Romæ & Gentilitatis, ad fidem Chriſti converſio: per quam erat futurum, ut mundani imperii domicilium ad ſe Chriſto transferente, latiùs præſideret Roma religione divina, quàm olim dominatione terrena.* Itaque putat ipſe in Apocalypſi non aliud deſcribi, quàm ruinam Synagogæ, ſive Judaiſmi, æquè ac gentiliſmi, per erectionem Eccleſiæ, & regnum chriſtianiſmi.

Difficultas in ea. Prima.

Verùm in hac explicatione multa difficultatem habent. Primum, quòd ſit nova, & à communi explicatione diſſentiens, licet eam cum communi conciliare conetur Alcazar notat. 21. quodque ab Alcazar aſſeratur quidem, ſed non ſatis efficaciter probetur & demonſtretur.

Secunda.

Secundum, quòd myſtica videatur, non literalis: hæc autem interpretandi ratio taxata fuit in Origene, de quo S. Hieron. in Jerem. 27. ait: *Allegoricus ſemper interpres, & hiſtoriæ fugiens veritatem.*

Tertia.

Tertium, quòd ex prophetia faciat hiſtoriam. Cenſet enim Johannem hic per ænigma deſcribere Hieroſolymæ excidium antè 25. annos peractum & præteritum. At verò Apocalypſin hanc eſſe prophetiam de futuro, docet ipſum ejus initium ſive libri titulus & inſcriptio, quæ ſic habet: *Apocalypſis Jeſu Chriſti: quam dedit illi Deus palàm facere ſervis ſuis, quæ oportet fieri citò* id eſt, quæ citò futura ſunt: Et v. 3. *Beatus qui audit verba prophetiæ libri hujus.* Unde S. Hieronym. libr. 1. contra Jovin. c. 4. *Johannes*, ait, *ſicut appellatur Evangeliſta, quia librum* C *Evangelii condidit; ita etiam appellatur Propheta, quia ſcripſit Apocalypſin infinita futurorum myſteria continentem.* Et Tertull. libr. 3 contra Marcion. cap. 24. Apocalypſin appellat *novæ prophetiæ ſermonem, qui apud fidem noſtram eſt.* Sic & S. Auguſtinus libr. 20. Civit. 8. *Apocalypſis*, ait, *complectitur totum tempus à primo adventu Chriſti uſque ad ſecundum.* Sic & alii. Jam quis credat S. Johannem rem præteritam claram, toto orbe publicatam & celebrem, putà Judæorum & Hieroſolymæ excidium, tam obſcuro & perpetuo ænigmate deſcribere, involvere & abſcondere voluiſſe? Rurſum, quis credat eum de Romana Eccleſia tam obſcurè paſſim loqui, cùm & verba planè aliud ſignificent, & de Romana urbe ſub nomine urbis ſeptem montes complectentis, clarè & diſertè agat c. 17. v. 9.

Quarta.

Quartò, quia pleraque loca Apocalypſeos ita clarè, ex communi Eccleſiæ Doctorum explicatione, de temporibus noviſſimis loquuntur, ut ad Eccleſiam Romanam, Judæorum & Gentilium victricem, detorqueri non poſſe videantur. Talia ſunt, Primò, ſexti ſigilli comminationes, quæ de extremi judicii ſignis prævijs planè intel- D ligendæ videntur. Secundò, plagæ tubarum ac phialarum, quæ planè videntur eſſe illæ, quas in fine mundi Deus in ſceleratos immittet. Tertiò, duo teſtes cap. 11. ſcilicet, Henoch & Elias, qui venient certaturi cum Antichriſto, ab eo occidendi, & reſurrecturi publicè. Quartò, quòd ibidem ſignificat, Antichriſtum Hieroſolymis regnaturum, atque eodem tempore, quo ab eo occidentur & reſurgent Henoch & Elias, decimam Hieroſolymæ partem terræ motu ruituram. Quintò, maris belluam, de qua cap. 13. fore Antichriſtum; belluam verò terræ, fore ejus præcurſorem & adminiſtrum. Sextò, Romam vaſtandam eſſe ſub finem mundi per decem reges: & ex iis tres ab Antichriſto occidendos, reliquos ſeptem ſponte ſe ei ſubdituros.

Alcazar patet hic

Reſpondet Alcazar not. 20. & 31 duos hic eſſe ſenſus literales, unumque alteri ſubordinatum. Priorem per mo-

eſſe duos ſenſus literales, Primum de Roma, Secundum de fine mundi.

dum comparationis; alterum; ut præcipuè intentum. A Prior eſt communis quem jam recenſui; poſterior, ait, ipſe eſt meus de Eccleſia Romana.

Sic ergo ad ſingula ordine reſpondet, & ſingula juxta utrumque ſenſum exponit, & applicat. Ad primum: Sexti, ait, ſigilli explicatio eſt hæc: ante vaſtitatem Hieroſolymæ à Tito illatam, & ante Synagogæ repulſam, horribiles cæli minæ & tonitrua præceſſerunt, quæ ſimiles fuerunt iis quæ ſunt ultimi judicii diem anteceſſura. atque eodem modo Chriſtus utramque rem conjungit Matth. 24.

Ad ſecundum: Similiter, ait, dicendum eſt in ſeptem tubarum plagis, Deum ſcilicet Apoſtolorum tempore, ſeptem adverſus Judæos plagas immiſiſſe, ad earum ſimilitudinem quas contra ſceleratos in fine mundi eſt immiſſurus.

Ad tertium, eodem modo: ſicut enim Antichriſti tempore Deus eſt Henochum & Eliam ad Judæos convertendos miſſurus: ſic Apoſtolicæ prædicationis tempore Henochum & Eliam myſticè & ſpiritaliter, hoc eſt Apoſtolos & viros Apoſtolicos, ad eoſdem miſit.

B

Ad quartum, ſimiliter: ſicut decima Hieroſolymæ pars Antichriſti tempore ruet; ſic olim Apoſtolorum tubis pars Hieroſolymæ decima myſticè corruit, cùm relicto judaiſmo, Chriſto & Apoſtolis credens ſe ſubjecit.

Ad quintum, pariter: in beſtia de mari prodeunte cap. 13. deſignatur Imperium Romanum perſequens Eccleſiam, inſtar Antichriſti eamdem in fine mundi perſecuturi.

Ad ſextum: decem reges in fine mundi Romam everſuros, ſimiles eſſe iis qui myſticè Romæ gentiliſmum everterunt.

Confutatio. Primò.

Verùm hæc, licèt ingenioſa ſint, tamen ſolidæ expoſitioni non ſatisfaciunt. Nam Primò, dura videntur, contorta & violenta. In Scriptura enim præterita aſſumuntur, ut typi & ſymbola futurorum: non verò e contrà futura aſſumuntur ut ſint typi præteritorum, eò quòd futura præteritis ſint obſcuriora. Hoc autem fieri hic, cenſet Alcazar, dum Henoch & Eliam cenſet aſſumi quaſi typum Apoſtolorum, Antichriſtum aſſumi quaſi typum Decii & Diocletiani, cùm econtrà hi fuerint typi & præambuli Antichriſti: plagas judicio prævias aſſumi, quaſi typum plagarum, quibus jam exciſa & everſa erat Jeruſalem. Quis enim umquam de re præterita, per futurorum ſymbola tam remota & obſcura locutus eſt, eamque ita deſcripſit? Præclarè P. Salmeron in Proleg. 10. quinquag. 2. can. 45. *Sicut*, inquit, *abuſus magnus eſſet, & violentia quadam, hiſtorica ut prophetica interpretari: ita ſanè ingens eſſet error, & divities textus, quæ propheticè dicta ſunt ad hiſtoriam referre, etiamſi illa maximè enarrentur in præterito propter immobilem prophetiæ certitudinem. Et in hoc Rupertus explicans Apocalypſin deſeciſſe videtur, qui res maximè propheticas & futuras ad hiſtorias retulit veteris teſtamenti.*

Secundò.

Secundò, quia illæ plagæ, & res ad literam, ut ſonant, in fine mundi evenient: Alcazar autem illa, non ut ſonant, ſed myſtice exponit in re præterita. Nam verbi gratia, ſeptem plagas cap. 7. ait fuiſſe Judæorum ignorantiam; concupiſcentiam, iram & perſecutionem in Chriſtianos: plagam verò grandinis fuiſſe eorum obſtinationem, &c. Sic cap. 16. plagæ noviſſimæ, ait, ſunt illæ, quibus Deus idololatriam debellavit: ſcilicet, Primò, pudor & dolor Gentilium, dum de peccatis arguuntur; Secundò, perſecutionis crudelitas in Evangelii prædicatores; Tertiò, in Gentiles etiam ad Chriſti fidem converſos mira ſævitia; Quartò ex Chriſtianorum ſapientia graviſſima offenſio; Quintò, ſumma in perſecutione excæcatio; Sextò, poſt invaſionem Romæ major perſecutio; Septimò, manifeſta urbis Romanæ diviſio Evangelio prævalente, & idolorum cultura ruente. Quis exacta criſi literam ab allegória diſcriminans, non videt plagas haſce eſſe myſticas & ſpiritales, non literales? Quis ergo credat per plagas æſtus, peſtis, cædis, aliaſque literales, haſce myſticas, non myſticè, ſed primò & literaliter ſignificari? Si hic non eſt ſenſus myſticus, quis erit? Talia ſunt & cetera.

Urget Alcazar aſſiduè acoluthiam, ſive conſequentiam

A

& connexionem Apocalypſeos; quam ipſe cohærentem, & continuo filo quaſi deductam exhibere ſe putat, ceteros exhibere non poſſe. Verùm hæc in Prophetis ubique urgenda non eſt, uti ibidem oſtendi, & inferiùs oſtendam. Nam in Apocalypſi quandoque eſſe hyſterologiam, ſive perturbatum temporum ordinem Alcazar negare nequit. Res enim ipſa loquitur; ut cap. 14. 8. dicitur, *Cecidit, cecidit Babylon*; cùm tamen poſtea cap. 18. demum Babylonis caſus & excidium deſcribatur. Sic cap. 14. v. 14. 16. 19. dicitur factum & peractum eſſe judicium, demeſſam terram, reprobos miſſos in lacum iræ Dei magnum; cùm tamen mox cap. 16. ſubdat ſeptem plagas orbis judicio prævias; & cap. 17. & 18. excidium Babylonis; & cap. 19 ſtragem Antichriſti, Gog & Magog; & c. 20. ſolutionem Satanæ, &c. quæ omnia præibunt diem judicii, & conſummationem ſæculi, uti conſtat. Ad hæc, acoluthia hæc in ſenſu communi, quem Alcazar admittit, & quaſi grammaticum ſuo præſupponit, ſervari nequit, ut ipſe contendit; cur ergo ſervetur in ſenſu ænigmatico, ſive parabolico, qui grammatico inniti, & ex æquo reſpondere debet? Tertiò, quæ acoluthia eſt principium jungere fini, media tranſilire, atque ab ultimis mundi temporibus comparationem petere, ad explicanda illa quæ primis Eccleſiæ ſæculis peracta ſunt? Quartò, in Apocalypſi non eſt tanta ordinis perturbatio, atque Ribera & aliqui alii cenſent. Nam excidium Babylonis, quod deſcribitur cap. 17. & 18. ſuo loco & ordine poſitum eſt, uti oſtendam c. 17. 16. Denique paucas hic eſſe hyſterologias, oſtendam in chronotaxi, quam dabo in fine comment.

In Apoc. eſt hyſterologia, ſed rarior.

Porrò in hanc ſententiam Alcazarem impulit, non adulatio, ſed amor & reverentia Roman. Eccleſiæ & Sedis Apoſtolicæ, ſtudiumque eam celebrandi, uti ipſe ingenuè profitetur. Mentem & finem laudo, rem & media multi non laudant. Amor enim veritati, affectus rationi obſequi debet, non ratio affectui. *Honor* enim *regis judicium diligit*. Habet Eccleſia Romana ſuas priſcas veraſque laudes, noſtris noviter adinventis, vel commentis non indiget, Non defuerunt tamen Alcazari ad ita ſentiendum conjecturæ ſubtiles & in ſpeciem probabiles. Verum eſt vetus dictum. *Eruditus errans errat errore erudito*. Quamquam hic propriè error non eſt, ſi hæc

C

ejus explicatio, non ut literalis & primò intenta, ſed ut ſymbolica & myſtica, vel accommodatitia, & ingenioſè per omnia argumento tam digno & nobili adaptata, accipiatur. Nam & S. Auguſt. Gregor. Ambroſ. aliique Patres ſæpè ſequuntur ſymbolicam S. Scriptur. interpretandi rationem, eamque varii variam, de qua vide Sixtum Senenſ. in Biblioth. Porrò hæc, licet ſymbolica, à nonnullis tamen vocatur litteralis, ſed ſecundaria, itaque vocari poteſt, quando nimirum mens Spiritus S. ad eam ſignificandam directè, licet ſecundariò, ferebatur, ad eamque primam literalem uno quaſi intuitu & complexu dirigebat. In ſymbolis enim variæ ſunt ſignificationes & alluſiones, etiam literales. Mens enim Spiritus S. altiſſima eſt & ampliſſima, ideoque ultima primis, prima mediis, media utriſque facilè connectit, eaque inter ſe prout vult dirigit, & componit, uti eum hic feciſſe in hac ſua expoſitione opinatur Alcazar. Hæc ad excuſationem Patris pii, æquè ac eruditi, mihique arcto ejuſdem Societatis vinculo aſtricti, & peramici dicta ſint.

D

Dico ergo, argumentum Apocalypſeos eſſe duplex. Primò enim, uſque ad cap. 4. exhortatur S. Johannes fideles ſuos, ac corripit corrigitque mores ſeptem Epiſcoporum & Eccleſiarum Aſiæ. Ac proinde verum eſt quod ait Rupertus: *Apocalypſin continere qualis fuiſſet, qualis tunc eſſet, & qualis futurus eſſet Eccleſiæ ſtatus.* Huc uſq; ergo hiſtorica & ethica eſt Apocalypſis, deinceps vero prophetica. Secundò, ergo & longè potiori parte, ſcilicet à c. 4. uſque ad finem libri, prophetat hic S. Johannes de rebus in Eccleſia futuris, maximè ſub finem mundi tempore Antichriſti. Sicut enim ipſe primi adventus Chriſti fuit annunciator & Evangeliſta, ita ſecundi voluit (Deo ita ordinante) eſſe Propheta & prænuncius; præſertim quia maxima, graviſſima, & partim acerbiſſima, partim lætiſſima erunt, quæ in fine mundi contingent.

Argumentum Apoc. duplex.

Scopus & finis quem ſpectat, eſt, ut per hæc omnia, & ma-

Scopus Apocal.

maximè per gloriam Martyrum, virginum, omniumque **A** Beatorum, atque per impiorum & reproborum damnationem, quæ hic ſæpiùs deſcribit & inculcat, ac fusè c. 20. & deinceps enarrat: fideles, tum ſui temporis, tum deinceps futuros, excitet ad conſtantiam in fide & pietate, ac ad martyrium ſub Domitiano, aliiſque perſecutoribus fortiter obeundum. Jam enim inſtabant fidelibus perſecutiones Antonini, Aureliani, Decij, Valeriani, Diocletiani, Maximiani, & aliorum; quæ numero decem fuerunt, & durarunt per trecentos annos, ſcilicet uſque ad tempora Conſtantini. Ad hoſce ergo omnes corroborandos S. Johannes ſcripſit Apocalypſin, æquè ac ad alios fideles quovis ævo ab infidelibus, hæreticis, aliiſque impiis perſecutionem paſſuros, ac præſertim ad eos, qui in fine mundi ab Antichriſto graviſſimè oppugnabuntur: ut illi ex ſignis, quæ hic conſignat, cognoſcant Antichriſtum, eique uſque ad mortem ductu Henoch & Eliæ, ſeſe generosè opponant, ac de eo triumphent, palmas & coronas æternas mox acce- **B** pturi.

Impugnat Cherintum & negantes vitam æternam.

Rurſum Johanne exulante in Patmos, in Eccleſijs Aſiæ ſuccreſcebant nonnullæ hæreſes & vitia: utraque hic reſecat Johannes. Cherintus enim, Ebion, aliique hæretici docebant Chriſtum non eſſe Deum, nec fuiſſe ante B. Mariam; ſed eſſe purum hominem, qui naſcens ex B. Maria cœperit eſſe, contra quos Johannes ex profeſſo ſcripſit Evangelium, ideoque illud orditur dicens: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Contra hos hic cap. 1. & cap. 22. inducit Chriſtum dicentem: *Ego ſum α & ω, principium & finis, primus & noviſſimus.* Alij dicebant Eccleſiam pondere tribulationum ante finem mundi opprimendam & [illegible] pro laboribus ſuis & tribulationibus poſt hanc vitam præmium non accepturam, contra hos docet hic Johannes Eccleſiam per tribulationes non deſinere, ſed proficere, atque pro his bravium gloriæ cæleſtis adepturam, quod proinde fusè & graphicè depingit, **C** præſertim c. 21. & 22.

Series Apocal. Primò.

Hæc eſt argumenti ſeries, licet in ipſo Johanne more prophetico ſubinde inverſa. Primò, tribus primis capitibus correptiones, inſtructiones & monita ad ſeptem Aſiæ Epiſcopos continentur.

Secundò.

Deinde proponitur liber, putà Apocalypſis, ſeptem ſigillis ſignatus, atque ipſa ſigilla reſerantur continuè uſque ad caput undecimum. Porrò hæc ſigilla continent ea, quæ uſque ad finem mundi futura ſunt in Eccleſia, ac præſertim plagas & ſigna, quæ præibunt, eruntque præambula tam extremo judicio, quàm Antichriſto.

Tertiò.

Tertiò, à cap. 11. uſque ad finem libri, apertis jam ſigillis, ipſum librum, id eſt ſcripta in libro, enarrat, ſcilicet viſiones & prædictiones, quæ ſpectant Antichriſti tempora, contra fideles & ſanctos, atque electorum conſtantiam; Henoch & Eliæ prædicationem, martyrium & reſurrectionem: item ſeptem plagas noviſſimas, ſtragem Gog & Magog, uti & Antichriſti cum ſuis aſseclis interitum; ac demum cap. 20. univerſale judicium, & duobus **D** ultimis capitibus gloriam Beatorum ad vivum depingit, vide chronotaxin in fine commentarii.

Septem viſiones Apocal.

Porrò Beda, & ex eo Pererius & Viegas, totam Apocalypſis materiam in ſeptem partes ſive viſiones dividunt. Prima eſt Chriſti veſtiti podere, qui ſeptem Epiſcopis & Eccleſijs Aſiæ ſcribit, partim ut in fide conſtantes ſint, partim ut vitia ſua emendent. Secunda eſt ea, qua à cap. 4. ad 8. videt agnum inter quatuor animalia & 24. ſeniores, aperire librum ſeptem ſigillis ſignatum. Tertia, qua cap. 8. & 9. videt in ſeptimo ſigillo ſeptem angelos ſeptem tubis canentes, in fine mundi magnas clades orbi inducere. Quarta, cap. 12. ſub figura mulieris amictæ ſole parturientis; & draconis eam inſequentis, Eccleſiæ perſecutiones & victorias, quas de Antichriſto referet, deſcribit. Quinta, cap. 15. & 16. videt ſeptem angelos ſeptem phialas, & plagas noviſſimas in orbem effundere. Sexta, c. 17. & 18. damnationem & incendium meretricis magnæ, putà Babylonis, id eſt Romæ idolis ſervientis, complectitur, uti & exitium diaboli & Antichriſti, omniumque eius aſſeclarum c. 19. ac judicium extremum c. 20. Septima, cap. 21. & 22. cæleſtis Jeruſalem miram ſpeciem, decorem & gloriam exhibet.

QUÆST. III. Quanta ſit Apocal. obſcuritas, Apocalypſis eſt labyrinthus.

Quæritur Tertiò, quæ & quanta ſit difficultas, & obſcuritas Apocalypſeos, quaque via ac methodo ea ſuperanda ſit?

Conſentiunt omnes interpretes, Apocalypſin eſſe librum omnium librorum S. Scripturæ obſcuriſſimum & difficillimum, tum ob eius ſublimitatem, de qua dixi q. 1. tum quia plena eſt ſymbolis & ænigmatibus; tum quia prophetiæ eius necdum impletæ ſunt, uti impletæ ſunt prophetiæ Iſaiæ, Jeremiæ & aliorum Prophetarum, ſed adhuc implendæ reſtant. Omnis enim prophetia, quamdiu eius executio pendet, nec re ipſa exhibetur, & cernitur, obſcura eſt, ait S. Epiphan.

Hinc Pannonius in præfatione ait, *Apocalypſin eſſe opus immenſæ difficultatis.* Salmeron præludio 4. aſſerit, *Apocalypſis expoſitionem eſſe veluti quadraturam circuli, de qua dici ſolet, Scibilis eſt, ſed nondum ſcita.* Pererius diſp. 1. ait, *multos opinari, abſque ſingulari Dei revelatione Apocalypſin eſſe prorſus incomprehenſibilem.* Ribera in procemio, Apocalypſin dicit *eſſe mare magnum plenum procellis & tempeſtatibus, in quo omnis ſapientia humana devoratur.* Idem aſſerunt Dionyſius Alex. Richard. Victor. Joachimus Abbas, Cajetanus, Viegas, & alij, quorum verba citat Alcazar notat. 5.

Denique S. Hieron. epiſt. 103. ad Paulinum c. 7. *Apocalypſis*, ait, *Johannis, tot habet ſecreta, quot verba. Parum dixi pro merito voluminis, laus omnis inferior eſt: in verbis ſingulis multiplices latent intelligentiæ.* Ac S. Ephrem l. de Pœnitentia: *Cuncta*, ait, *per parabolam & ænigma locutus eſt S. Johannes in Apocalypſi.* Quocirca hic nobis dicendum eſt, quod Ariſtot. l. 3. Rhetor. refert Socratem lecto Heracliti, qui σκοτεινός, id eſt tenebroſus & obſcurus vocatus eſt, libro dixiſſe: *Laudo quæ intelligo, laudo etiam quæ non intelligo.*

Canones prælucentes Apocal. Primus.

Porrò in hac obſcuritate facem nobis præbebunt canones aliquot, qui quaſi claves librum hunc ſignatum aperient, eiuſque arcana revelabunt.

Primus canon ſit, quem dat S. Auguſt. lib. 3. de Doctr. Chriſtiana cap. 10. & 15. Apocalypſis omniſque S. Scriptura ad literam, uti ſonat accipienda eſt, quantum fieri poteſt, niſi videlicet quid ab ea dicatur, quod planè & ſimpliciter acceptum abſurdum ſit, ac ſanæ fidei, boniſque moribus repugnet. Verbi gratia, cùm Chriſtus ait; *Si oculus tuus, vel pes tuus ſcandalizat te, abſcinde eum*, ſi ut ſonat accipias (uti fecit Origenes, qui tentatus ſtimulo carnis ſe caſtravit, ut caſtitatem conſervaret, zelosè quidem, ſed imprudenter & illicitè) abſurdum quid ſignificat, ſcilicet ut quis ſeipſum mutilet. Ergo hæc figuratè & metaphoricè accipienda ſunt hoc ſenſu, q. d. Si amici, fratres, parentes, &c. te ad hæreſin, vel aliud ſcelus ſollicitant, eorum familiaritatem reſeca, & ſubduc te ab illis, licet charis, & neceſſarijs inſtar oculi vel pedis.

Secundus.

Secundus. Prophetæ non ſervant ordinem temporis ac rei geſtæ vel gerendæ, idque ut ſcriptura eorum prophetia eſſe videatur, & non hiſtoria; & quia diverſis temporibus & occaſionibus, prophetias ſive revelationes à Deo acceperunt, uti oſtendi can. 3. in Prophetas, & in Chronotaxi Jeremiæ. In Apocalypſi ergo, viſiones propheticæ S. Johanni diverſis temporibus, uti videtur, revelatæ, non deſcribuntur ordine temporis, ſed ſæpè interrumpitur tam earum, quàm temporis ſeries, & ordo; ita ut priùs geſta, aut potiùs gerenda poſtponantur, & poſteriùs gerenda præponantur. Itaque in hoc libro ſubinde ſunt anticipationes, recapitulationes, tranſgreſſiones, item & regreſſiones, atque repetitiones earumdem rerum: quin & repentinæ tranſitiones. Nam ex uno in aliud, vel ſimile, vel diſſimile, ac ex figura ad rem figuratam repentè tranſit aliquando Propheta, atque illis non perfectè declaratis, ad priora redit & reſilit.

Tertius.

Tertius, eadem res apud Prophetas per plures & diverſas viſiones & figuras præfiguratur. Idque fit, Primò, ad prophetiæ, & rei futuræ, quam prædicunt, confirmationem & certitudinem. Sic Genef. 41. eadem ſterilitas in Ægypto futura præſignificata eſt Pharaoni per viſionem duplicem, ſpicarum ſcilicet aridarum, & vaccarum macilentarum. Secundò, quia una imago & ſimilitudo non poteſt adæquare totam rei veritatem: quædam ergo rei conditiones & circumſtantiæ per unam

imaginem & viſionem, quædam per aliam ſignificantur.

Quartus;

Quartus, tota Apocalypſis plena eſt alluſionibus ad veteris inſtrumenti locos, hiſtorias & figuras; ac præſertim ſæpè alludit ad templum Salomonicum, candelabra, arcam, veſtes ſacerdotales, altare holocauſtorum & thymiamatis, victimas, aliaque Moſaica ſacra. ita Alcazar in c. 1. v. 12. Maximè verò alludit hic Johannes ad viſiones Ezechielis & Danielis, hiſce enim eius hæc perſimiles ſunt.

Interpretes Apocalypſ. quolibet ſæculo.

Interpretes qui in Apocalypſin ſcripſerunt, fuerunt plurimi: plures centum recenſet Alcazar notat. 26. ijque extiterunt quovis ſæculo, uti notat Pererius. Nam primo ſæculo, poſt editam Apocalypſin, in eam ſcripſerunt S. Juſtinus & Irenæus, teſte S. Hieron.

Secundo ſæculo, ſcripſerunt S. Hippolitus Epiſcopus Portuenſis, Methodius, Melito, Victorinus, & Dionyſius Alexandr. teſte eodem S. Hieronym.

Tertiò, S. Baſilius & Nazianzenus, ut patet ex comment. Andreæ Cæſarienſis & Aretæ. Scripſit item Ticonius Donatiſta, cuius homiliæ 18. in Apocal. extant inter opera S. Auguſtini tom. 9. Has enim Ticonij eſſe, non S. Auguſtini, patet tum ex prologo Primaſij in Apocal. tum ex cap. 20. Apocal. quod S. Auguſt. in l. 20. de Civit. Dei cap. 7. & ſequ. aliter explicat, quàm Ticonius hic.

Quarto ſæculo, ſcripſerunt in Apocalypſin Primaſius anno Chriſti 440. Cyrillus Alexandrinus, & Gennadius anno Chriſti 490.

Quinto, Caſſiodorus, qui floruit anno Chriſti 577. Andreas Archiepiſcopus Cæſarienſis, quem mire laudat noſter Peltanus: & commentator qui nomine S. Ambroſij circumfertur. Hunc enim commentarium non eſſe S. Ambroſij Mediolanenſis Archiepiſcopi patet, tum ex ſtyli diverſitate; tum quia in caput 17. ſcribens meminit regni Longobardorum, quod diu poſt S. Ambroſium cœpit, putà poſt annum Domini 570. Adde, Ambroſiaſter hic multas ſententias tranſſcribit ex S. Gregorio: fuit ergo S. Ambroſio ducentis annis poſterior.

Sexto ſæculo, ſcripſerunt Beda ſub annum Domini 730. & Albinus ſive Alcuinus anno Domini 770. teſte Trithemio.

Septimo, Rabanus Maurus anno Domini 855. Aretas & Haymo anno Domini 830.

Octavo, Ansbertus anno Domini 890. qui ſcribens in illa verba cap. 17. *Ego oſtendam tibi*, ait folio 330. ſæpè ſe inſtructum fuiſſe à Chriſto per internam inſpirationem, ut obſcura Apocalypſeos intelligeret, & ab eo didiciſſe, quodnam futurum ſit ſignum Antichriſti, quo ſuos aſſeclas ipſe conſignabit.

Nono, Anſelmus Cantuarienſ. anno Domini 1080.

Decimo, Anſelmus Laudunenſis auctor gloſſæ interlinearis anno 1110.

Undecimo, Rupertus anno 1120. & Richardus de S. Victore anno 1140.

Duodecimo, Hugo Cardin. anno 1240. Albertus Magnus anno 1260. & Joachim Abbas anno 1200. qui juſſu Lucij III. Urbani III. & Clementis III. Pontificum Roman. ſcripſit in Apocalypſin, atque à multis ſuo tempore habitus eſt Propheta, teſte Sixto Senenſi libr. 2. Biblioth. verbo *Joachim*, ſed negat id Trithemius; Quia, inquit, Joachim prædixit Fredericum Imp. hoſtem fore Eccleſiæ, cujus contrarium experientia nos docuit. Et Alcazar notat. 22. num. 3. Erravit, ait, Joachim in myſterio SS. Trinitatis, & pro uno Deo tres inducere voluit: quocirca error eius damnatus eſt tit. *de ſumma Trinitate & fide Catholica*, cap. *Damnatus*. Et eſto, ſuum errorem ipſe agnoverit & revocarit, tamen qua facilitate ſuo judicio nimis fidens ſemel illuſus, & deceptus eſt, eadem potuit & ſecundò decipi. Nam prophetiæ eius, potiùs ſomnia ac deliria videntur. Quale eſt illud, quod aſſerit de duodecim Apoſtolis in fine mundi mittendis, qui non erunt, inquit, Apoſtolis Chriſti inferiores. Atque hoc ille ſomnium perſuadet ſibi in literali Apocalypſeos ſenſu contineri, in num. 24. ſeniorum. Quocirca D. Thom. in 4. diſt. 44. a. 3. q. 2. ad 3. *Abbas Ioachim*, inquit, *per coniecturas de futuris aliqua vera prædixit, & in aliquibus deceptus fuit*. Vide quæ de Joachimo annotavi præfatione in Iſaiam, in fine.

Decimotertio, Petrus Aureolus anno 1317. Ubertinus de Caſſalis anno 1300. Sub idem tempus ſcripſit F. Matthias Suecus, præceptor S. Bernardini Senenſis, & confeſſarius S. Brigidæ, laudat ipſa eius commentarium lib. 6. Revelat. c. 89. Totus myſticus eſt & moralis. Nactus ſum eum manuſcriptum Romæ. Nicolaus de Lyra anno 1320.

Decimoquarto, Thomas Doctor, non Angelicus, ſed Anglicus; Paulus Burgenſis anno 1434. S. Antoninus, qui ſequitur Lyranum & Aureolum, anno 1460. Dionyſius, Carthuſianus anno 1479. & Johannes Annius.

Decimoquinto ſæculo, Claudius à Monte Martyrum, Cœlius Pannonius (qui proprio nomine vocatur F. Gregorius Hungarus, Prior S. Stephani in Cœlio monte Romæ, uti habet meus codex) Seraphinus de Fermo urbe Italiæ, Petrus Galatinus (qui edidit lib. de Arcanis fidei myſterijs contra Judæos.) Hic ſcripſit in Apocalypſin decem libros, eoſque dedicavit Carolo V. Imper. Extant manuſcripti in Biblioth. Vaticana, ubi eos legi. Prophetat inſtar Abbatis Joachim de futuris Eccleſiæ temporibus, perſecutionibus, ſucceſſibus, ac præſertim de paſtore (Pontifice) angelico, qui admirandæ ſapientiæ & ſanctitatis futurus ſit, tantæque humilitatis & modeſtiæ, ut neminem ad oſculum pedum admiſſurus ſit: ac inſtar Chriſti habiturus duodecim Apoſtolos, per quos reformabit & divino amore ſuccendet totam Eccleſiam, ut illa ad primordia ſanctitatis ſuæ ſub Apoſtolis redire videatur. Poſt illum verò ſecuturum Antichriſtum, qui omnia peſſum dabit: ac deinde fore finem mundi, judicium & reſurrectionem. Rurſum, ſeptem ſpiritus, de quibus Apoc. 1. 4. cenſet eſſe ſeptem angelos principes, Deo aſſiſtentes, qui proximè à Deo illuminentur, eorumque nomina eſſe hæc, Michael, Gabriel, Raphael, Uriel, Sealtiel, Jehudiel, Barachiel: quæ omnia B. Amadæo à Gabriele revelata eſſe aſſeverat, de quibus plura dicam, c. 1. v. 4.

Denique hocce ſæculo in Apocalypſin commentati ſunt è noſtris Franciſcus Ribera, qui præceteris ſingulas prophetiæ huius partes & ſententias particulariter, & appoſitè ad litteram explicat & applicat: Blaſius Viegas ſucculentè & moraliter: Benedictus Pererius in octo prima capita doctè & floridè: ac Ludovicus Alcazar prolixè, ingenioſè, eruditè & elaboratè, utinam æquè genuinè & ſolidè ad literam!

Ergo pro ſenſu literali præ ceteris legendi hic ſunt Ambroſiaſter, Andreas Cæſarienſ. quem ſequitur Aretas, Ribera & Viegas: pro myſtico Rupertus: pro morali Viegas, qui tamen ſubinde liberiùs ſuo conceptui indulget, & evagatur, nec ſatis inſiſtit ſenſui literali, qui omnis ſenſus moralis & myſtici, appoſitum æquè ac ſolidum debet eſſe fundamentum. Qua in re peccant multi interpretes & concionatores, qui, dum ſubtiles & aerios venantur conceptus, ſolidos, divinos ac genuinos Spiritus ſancti amittunt.

Hæretici interpretes.

Ex hæreticis ſcripſerunt Beza, Bullingerus, Meyerus, Lambertus Viretus, Pignetius, & alii, è quibus ſuam catenam conſarcinavit Marloratus: Scripſerunt & nuper nonnulli Anglocalviniſtæ, qui dum in Pontificem Romanum ſua omnia contorquent, livore, cæci, mania & cerebro laborare videntur, ac elleboro potiùs indigere quàm calamo. Putant ſe mathematicè demonſtrare Pontificem eſſe Antichriſtum, cùm omnis illorum demonſtratio, vel nuda eorum aſſertione, vel mendacijs, vel calumniis, vel textus depravatione aut contorſione nitatur: ſat eis eſt, ſi rudibus ſive per fas, ſive per nefas inſanum hoc ſuum phantaſma, & mentis hæreticæ idolum perſuadeant. Sua hæc ſomnia vocant Apocalypſes Apocalypſeos. cùm revera ſint Epicalypſes & Calyptræ, quibus Apocalypſin magis involvunt, intricant & obſcurant. dum ſpiritu vertiginis acti, in orbem à calce ad caput eunt & redeunt, quibus verè competit illud Pſaltis: *Impij in circuitu ambulant*.

Hoſce Interpretes, præſertim recentiores orthodoxos omnes, ac nominatim totum Alcazarium, à capite ad calcem perlegi, diſcuſſi, & in compendium redegi, quod huic commentario ſparſim inſerui; ut qui eum legerit, totum Alcazarium; ceteroſque omnes Interpretes legerit, magno tum librorum, tum temporis, æquè ac laboris

ris compendio. Quocirca ſingulorum ſententias ordine methodico recenſebo: ac deinde illam quæ magis genuina videtur ſubtexam, eamque exactiùs & fuſiùs paulò confirmabo & illuſtrabo; præſertim ubi illa mea unius erit, & vix alium habebit auctorem, qui eam ritè & plenè expliemt, ut difficultates omnes exhauriat, ac mentem votumque legentium expleat. Ubi ſimul oſtendam, qua ratione pleraque quæ ab ijs minùs verè & congruè pro ſenſu literali afferuntur, ac præſertim ab Alcazario, congruè vereque pro ſenſu vel morali, A vel accommadatitio uſurpari poſſint: atque ita & Alcazario aliiſque auctoribus, æquè ac ipſis lectoribus conſulam, faciamque ut opus eius eruditum & viginti annis elaboratum, magis commodum utileque reddatur. Concludo: Syriaca verſio novi teſtamenti, quæ exſtat in Biblijs Regijs, in ſola Apocalypſi deſideratur. Illa Romæ extat in biblioth. Vaticana, æquè ac verſio Arabica: utramque ſubinde citabo, ubi quid novi affert vel illuſtre, ut feci in commentario Prophetarum.

CAPVT PRIMVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

PRoponitur libri titulus, & elogium uſque ad v. 4. Deinde ſubditur epiſtola ſeu dedicatio libri à v. 4. uſque ad 8. qua ſeptem Aſiæ Eccleſijs, quibus prædicaverat, ſuam Apocalypſim dedicat, eiſque gratiam & pacem apprecatur. Tertiò, eſt prologus, continens narrationem primæ viſionis à v. 8. ad finem. Deſcribit enim ſpeciem glorioſam Chriſti, quam vidit in medio ſeptem candelabrorum, id eſt, ſeptem Eccleſiarum Aſiæ.

Notat Alcazar, in ſingulis hiſce tribus partibus, argumentum totius libri indicari, in titulo breviter, paulò latiùs in epiſtola, in prologo ſeu prima actionis perſona diſtinctiùs. Chriſtus enim forma ſua & ſpecie quaſi repræſentat omnia quæ continentur in Apocalypſi, ſicut prologus in comœdia totam comœdiam ſummatim exhibet.

Verſ. 1. APocalypſis Jeſu Chriſti, quam dedit illi Deus palam facere ſervis ſuis, quæ oportet
fieri cito; & ſignificavit, mittens per Angelum ſuum ſervo ſuo Johanni. 2. Qui
teſtimonium perhibuit verbo Dei, & teſtimonium Jeſu Chriſti, quæcumque vidit.
3. Beatus: qui legit & audit verba prophetiæ huius: & ſervat ea, quæ in ea ſcripta
ſunt: tempus enim prope eſt. 4. Johannes ſeptem Eccleſijs, quæ ſunt in Aſia. Gra-
tia vobis & pax ab eo, qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt; & à ſeptem ſpiritibus, qui
in conſpectu throni eius ſunt; 5. & à Jeſu Chriſto, qui eſt teſtis fidelis, primogenitus mortuorum,
& princeps regum terræ: qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, 6. & fecit
nos regnum & ſacerdotes Deo & Patri ſuo: ipſi gloria, & imperium in ſæcula ſæculorum. Amen.
7. Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugnerunt. Et plangent ſe
ſuper eum omnes tribus terræ. Etiam: Amen. 8. Ego ſum α & ω, principium & finis dicit Domi-
nus Deus, qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt, omnipotens. 9. Ego Johannes frater veſter, &
particeps in tribulatione, & regno, & patientia in Chriſto Jeſu; fui in inſula, quæ appellatur Pat-
mos, propter verbum Dei, & teſtimonium Jeſu: 10. Fui in ſpiritu in Dominica die, & audivi poſt
me vocem magnam tamquam tubæ, 11. dicentis: Quod vides ſcribe in libro: & mitte ſeptem Ec-
cleſijs, quæ ſunt in Aſia, Epheſo, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Philadel-
phiæ, & Laodiciæ. 12. Et converſus ſum, ut viderem vocem quæ loquebatur mecum: Et conver-
ſus vidi ſeptem candelabra aurea: 13. & in medio ſeptem candelabrorum aureorum ſimilem filio ho-
minis, veſtitum podere, & præcinctum ad mammillas zona aurea: 14. caput autem eius & capilli
erant candidi tamquam lana alba, & tamquam nix, & oculi eius tamquam flamma ignis: 15. & pe-
des eius ſimiles aurichalco, ſicut in camino ardenti, & vox illius tamquam vox aquarum multarum;
16. & habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem: & de ore ejus gladius utraque parte acutus exibat: & fa-
cies eius ſicut ſol lucet in virtute ſua. 17. Et cùm vidiſſem eum, cecidi ad pedes eius tamquam mor-
tuus. Et poſuit dexteram ſuam ſuper me dicens: Noli timere: ego ſum primus, & noviſſimus; 18. &
vivus, & fui mortuus; & ecce ſum vivens in ſæcula ſæculorum, & habeo claves mortis, & inferni.
19. Scribe ergo quæ vidiſti, & quæ ſunt, & quæ oportet fieri poſt hæc. 20. Sacramentum ſeptem
ſtellarum, quas vidiſti in dextera mea, & ſeptem candelabra aurea: ſeptem ſtellæ, Angeli ſunt ſe-
ptem Eccleſiarum: & candelabra ſeptem, ſeptem Eccleſiæ ſunt.

VERS. 1. APOCALYPSIS, id eſt revelatio. Nam ἀποκαλύπτω græcè idem eſt quod revelo, velata & arcana detego, καλύπτω enim idem eſt quod tego, occulto: unde κάλυμμα, id eſt velum; & καλύπτρα, id eſt flammeum ſponſæ, ſive velamen capitis mulierum. JESU CHRISTI, quaſi dicat: Hæc eſt, vel hic incipit prophetia Jeſu Chriſto à Deo Patre, non ænigmaticè, ſed palàm & apertè revelata. Pater enim clarè loquitur Chriſto filio ſuo. QUAM DEDIT ILLI, puta Chriſto, in ſua conceptione & incarnatione (ab ea enim Chriſtus plenus fuit omni ſcientia, ſapientia, gratia & virtute) DEUS PALAM FACERE, id eſt, ut eam palàm faceret & revelaret, non apertè, ſed per B ænigmata & ſymbola, SERVIS SUIS, Chriſtianis: Apocalypſis, inquam, ſive revelatio eorum QUÆ OPORTET FIERI CITO] hoc eſt, quæ citò incipient fieri, licet non citò finientur. Nam perſecutiones Chriſtianorum, quæ hic revelantur, cœperunt ſub Trajano, qui poſt Nervam ſucceſſit Domitiano, & terminabuntur in fine mundi. Perperam ergo ex hoc loco ſuſpicati ſunt nonnulli, citò fore finem mundi, & diem judicij, quam ſuſpicionem abſtergit Chriſtus Matth. 24 v. 36. & S. Paulus 2. Theſſal. 2. 1. uti ibi annotavit S. Thom. & S. Auguſt. 18. Civit. 53. Minùs etiam rectè alij: Citò inquiunt, quia mille anni apud Deum ſunt ſicut dies una. Hæc enim explicatio non eſt ſufficiens conſolatio humanæ infirmitati, quæ tot annorum moras non patitur. Secùs eſt in Prophetis viriſque divinis, uti dicam v. 7.

Hinc

Apocalypſis Chriſto revelata in eius incarnatione.

Hinc ergò patet, Apocalypſin primò revelatam eſſe animæ Chriſti in eius incarnatione, idque clarè & perfectè; eique ſoli, non Prophetis, non etiam angelis. Fuerunt enim hæc ſecreta abſcondita à ſæculis in Deo, ut ait S. Paulus Eph. c. 3. v. 9. Ad Chriſti enim ſolius officium pertinebat præſcire & prævidere ea, quæ eius fidelibus, totique Eccleſiæ erant poſt, & per ſuam mortem eventura, præſertim in fine mundi: ibi enim incipiet glorioſum Chriſti regnum. Porrò Chriſtus per angelum hanc ſuam Apocalypſin revelavit S. Johanni, qui eam hìc deſcribit, omnibuſque ſpectandam proponit; uti in comœdia vel tragœdia, res & colloquia Imperatoris alicuius olim facta, per eum qui eius perſonam gerit, quaſi propria, & quaſi jam fierent, & ab eo gererentur, recenſentur & exhibentur. ita Alcazar in proœmio notat. 3. qui & addit notat. 4. Johannem hìc tacitè recuſare ne libri appellatio præferat ipſius ſcriptoris nomen: ait enim, Apocalypſis non Johannis, ſed Jeſu Chriſti: ſicut noſtræ Societatis auctor eam Jeſu Societatem, non Ignatij, modeſtiæ cauſa voluit appellari. Eccleſia tamen meritò Johanni eum honorem deſert quem ille rejecerat, vocatque Apocalypſin S. Johannis.

Hìc ergo Chriſtus ſuam Apocalypſin, id eſt revelationē quam à Patre accipit, non totam, ſed partē Eccleſiæ magis profuturam revelat S. Johanni, & per eum fidelibus; rectè tamen & arcanè, ſcilicet per ænigmata, quorū reſpectu potiùs eſt Epicalypſis, quàm Apocalypſis. In re ergo eſt Apocalyſis, ſed in modo & phraſi eſt Epicalypſis, id eſt occultatio & velamen: ipſi tamen Chriſto, cui primò clarè revelata eſt, fuit, & quoad rem, & quoad modum, Apocalypſis, non Epicalypſis. Hoc reſponſum ſit Luthero, qui S. Scripturam vult omnibus eſſe claram, ideoque Apocalypſin reijcit, quòd obſcura ſit, & falsò dicatur Apocalypſis, id eſt revelatio. Adde, licet prophetiæ in ea ſint obſcuræ, multa tamen in ea ſunt præcepta vitæ clariſſima, & præſertim exhortationes ad perſeverantiam & patientiam tempore perſecutionum, uti rectè Luthero reſpondet Bellarm. libr. 1. de verbo Dei cap. 19. & alio ſenſu S. Paulus 1. Corinth. 1. v. 7. & S. Petrus epiſt. 1. cap. 1. verſ. 7. & 13. Apocalypſin, ſive revelationem Jeſu Chriſti, vocant eam quæ ab ipſo Chriſto facienda eſt in die judicij. Tunc enim ſe, ſuamque gloriam, & poteſtatem judiciariam, æquè ac omnium hominum facta, tam bona, quàm mala, toti mundo pandet & revelabit.

MITTENS (ſcilicet hanc Apocalypſin, ſive prophetiam) PER ANGELUM SUUM SERVO SUO JOHANNI] Deus enim, & Chriſtus ſolet per angelos docere & illuminare homines. Hoc enim congruus divinæ providentiæ ordo poſcit, ut imi per medios dirigantur: hocque eſt officium angelorum, id eſt legatorum Dei. Sunt enim ipſi adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi, Hebr. 1. Pari modo Deus Iſajam, Jeremiam, alioſque Prophetas ordinariè, non per ſe immediatè, ſed per angelos docuit, eiſque ſuas prophetias revelavit, ut dixi proœmio in Prophetas quæſt. 1. Revelavit ergo hanc Apocalypſin tota Trinitas Chriſto ſecundùm humanitatem, Chriſtus angelo, angelus Johanni, Johannes Eccleſiæ, prout illam hìc eidem ſcribit & inſcribit.

Tripliciter loquitur Deus Prophetis.

Nota. Tripliciter loqui ſolet Deus hominibus & Prophetis. Primò, per internam locutionem & inſpirationem, ſive in phantaſia factam per angelum (uti communiter accidit) ſive in mente factam à ſolo Deo. Solus enim Deus menti noſtræ illabi poteſt, ſolus immediatè intellectum illuminat, & voluntatem commovet & accendit. Secundò, per externam apparitionem & locutionem angeli. Tertiò, ſi ipſemet Deus vel Chriſtus appareat & loquatur, uti apparuit S. Paulo cum convertens Actor. 9. 4. & aliàs alijſque ſæpiùs. Tertius modus nobilior eſt ſecundo, & ſecundus nobilior eſt primo. Quocirca S. Hieron. Matth. 2. Joſephi dignitatem præ Magis colligit, ex eo quòd Deus ad Joſephum legaverit angelum, Magos verò docuerit per ſe in ſomnis. Verba eius ſunt: *Qui munera obtulerant Domino, conſequenter reſponſum accipiunt non per angelum, ſed per ipſum Dominum, ut meritorum Ioſeph privilegium demonſtraretur.* Rex enim majore honore afficit ſubditum, cùm ad eum legat principem aliquem è ſua aula, quàm cùm ad eum nudas mittit epiſto-

A las, inſpirationes enim Dei, ſunt quaſi eius epiſtolæ. ita Alcazar.

QUI TESTIMONIUM PERHIBUIT VERBO DEI, ET TESTIMONIUM JESU CHRISTI] id eſt, de Jeſu Chriſto, qui eſt Verbum Dei jam dictum: eſt enim hendiadys & appoſitio. Idem enim eſt *verbo Dei*, quod *Ieſu Chriſti*. ita Ribera. VERS. 2.

Apocal. eſt Evangeliū.

Secundò, & magis genuinè, verbum Dei vocat doctrinam à Deo revelatam, qualis eſt Evangelium, omniſque S. Scriptura; hæc enim paſſim vocatur verbum Dei. Porrò hoc verbum, & hæc doctrina Dei hoc loco non eſt aliud, quàm *teſtimonium Ieſu Chriſti*, id eſt Evangelium, ſive doctrina Evangelica, quam prædicamus, qua teſtimonium perhibemus Jeſu Chriſto, quod ſcilicet ipſe ſit miſſus a Deo mediator, redemptor & ſalvator mundi. Hic ergo Johannes ſuam Apocalypſin & prophetiam vocat Evangelium, id eſt optimum nuncium de inſtante ob Chriſti fidem perſecutione, & per eam martyrio, ac felicitate & corona æterna, quam ſuis hìc Chriſtus promittit & oſtentat. Eſt enim evangelium & fides, ſubſtantia rerum ſperandarum, Hebr. 11. 1. Apocalypſis

Perſecutio eſt Evangelium.

B ergo continet Evangelicæ doctrinæ medullam & ſubſtantiam.

Hunc eſſe ſenſum patet Primò, ex Græco, ὃς ἐμαρτύρησε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ, id eſt, qui teſtificatus eſt verbum Dei, & teſtimonium Jeſu Chriſti. Idem eſt ergo verbum Dei, quod teſtimonium Jeſu Chriſti; ſicut eadem eſt doctrina Dei, & doctrina Chriſti. Utrumque enim græcè ponitur in accuſativo, licet Noſter unum in dativo, alterum in accuſativo verterit claritatis cauſa. Latinè enim clariùs dicitur teſtificari verbo Dei, quàm teſtificari verbum Dei: ex adverſo clariùs dicitur teſtificari teſtimonium Chriſti, quàm teſtificari teſtimonio Chriſti. Teſtificari enim eſt perhibere teſtimonium, ut vertit Noſter.

Secundo, id patet ex v. 9. ubi ait: *Fui in inſula quæ appellatur Patmos, propter verbum Dei, & teſtimonium Ieſu*; q.d. Fui relegatus in Patmos, quia prædicabam verbum Dei, eoque teſtimonium perhibebam Jeſu Chriſto, quòd ipſe eſſet Meſſias: unde liquet, idem eſſe verbum Dei, ac teſtimonium Jeſu, putà Evangelium, ſive doctrinam Evangelicam, quam Johannes prædicabat.

C QUÆCUMQUE VIDIT) Hæc verba non ſunt referenda ad opera & miracula Chriſti (ſive conſcripta in Evangelio, ut vult Ambroſiaſter, Beda & Rupert. ſive à Johanne prædicata, ut volunt Ribera & Viegas) ſed ad ipſius Apocalypſeos viſiones: in quarum ſingulis ſemper ait Johannes, *Et vidi, & vidi*, quod non ait in Evangelio. Atque ita in præſenti re de ipſa viſione, quam hìc in Apocalypſi accepit, loquitur: aliàs enim non eſſet ſermo ad rem. Agitur enim de teſtimonio, quod Johannes perhibuit Chriſto, non in Evangelio, ſed hìc in Apocalypſi, ſcribens de eo quodcumque vidit, & audivit à Deo. ita Alcazar. Idem confirmant ſequentia: *Beatus qui legit & audit verba prophetiæ huius, & ſervat ea.*

SERVAT EA, QUÆ IN EA SCRIPTA SUNT) VERS. 3.
tum ea exequendo, qualia ſunt monita, quæ dantur cap. 2. & 3. Epiſcopis & Eccleſijs Aſiæ; tum devotè ea in D memoria conſervando, ut illis ad Dei obſequium, & ſanctam vitam, ac patientiam, quin & ad martyrium pro Chriſto obeundum excitetur: quales ſunt viſiones quæ c. 4. & deinceps recenſentur. Sic de matre Chriſti dicitur Lucæ 2. 19. *Maria autem conſervabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo.*

TEMPUS ENIM PROPE EST) Pro *tempus* græcè non eſt χρόνος, ſed καιρὸς, id eſt opportunitas, q.d. Beatus eſt, qui hanc prophetiam legit & ſervat, quia propè eſt tempus & opportunitas uberrimum ex ea fructum capiendi. Inſtat enim occaſio promerendi beatitudinem, & coronas æternas in cœlis per perſecutiones, quas iam fidelibus & athletis Chriſti imminere prævidi, & hìc prædico, nimirum per brevem in ijs conſtantiam, & tolerantiam mortis & martyrij, ex quo mox in cælum beandi evolabunt. ita Aretas.

Hucuſque titulus Apocalypſeos, ſequitur epiſtola dedicatoria.

JOHANNES SEPTEM ECCLESIIS) quas recenſet cap. 2. & 3. Quod his ſeptem ſcribit, omnibus

alijs

alijs ſcribit; ſicut Paulus, quod ad Romanos, Corinthios, & alios ſcripſit, hoc ad omnes fidelium gentes ſcripſit. Hinc myſticè S. Chryſoſt. hom. 22. ex varijs in Matthæum: *Septem, ait, Eccleſiæ ſunt omnes, propter ſeptem ſpiritus. Omnes ergo in quibus abundantior eſt ſpiritus ſapientiæ, eſt una Eccleſia: & omnes in quibus abundantior eſt ſpiritus conſilii, eſt altera Eccleſia.* Sic & S. Auguſt. 17. Civit. 4. Gregor. 23 Moral. 1. Iſidorus lib. 8. Etymol. c. 1. dicunt, *ideo ſeptem ſcribi eccleſias, ut una catholica ſeptiformi gratiæ ſpiritu plena deſignetur.*

Gratia vobis et pax) Hæc eſt Apoſtolica ſalutatio à Chriſto accepta, qua Dei favorem, & omne bonum (hoc enim Hebræis ſignificat *pax*) ſuis imprecantur.

Notat Tertull. lib. 5. contra Marcion. cap. 5. & ex eo Baron. anno Chriſti 45. Judæos, & ex eorum more Chriſtum, pacis nomine ſalutare conſueſſe diſcipulos; quos, ut eodem modo cùm in alienas domos introirent, in ea degentes ſalutarent, admonuit Lucæ 10. 5. Poſt Chriſti verò aſcenſionem Apoſtolos in ſalutatione paci gratiam addidiſſe, imò præmiſiſſe; quòd videlicet tam ſublimis gratiæ reſtitutæ per Chriſtum generationi humanæ eſſent annunciatores, &, ut Tertull. ait, *evangelizatores bonorum.* Hinc Paulus in ſuis epiſt. & S. Petrus ſuos ſalutant, dicendo: *Gratia vobis & pax.* Eadem ſalutatione in ſuis epiſtolis uſus eſt S. Ignatius, ceterique Antiocheni Epiſcopi. Unde S. Greg. epiſt. 37. ad Anaſtaſ. Antiochenum Epiſcopum in fine ſic ait: *Amen gratia: quæ videlicet verba de ſcriptis veſtris accepta, idcirco in meis epiſtolis pono ut de S. Ignatio beatitudo veſtra cognoſcat, quia non ſolùm veſter eſt, ſed & noſter.* In epiſtola enim S. Ignatij ad Epheſ. eadem verba ſubſcripta leguntur, ex ceteris verò excidiſſe putantur. Utique didicit hoc S. Ignatius à S. Johanne magiſtro ſuo.

Ab eo qui est, et qui erat, et qui venturus est) id eſt à Jehova, puta à Deo. Alludit enim S. Johannes ad illud Exodi 3. 14. *Sum qui ſum,* &, *Qui eſt miſit me ad vos.* Ideoque in Græco non eſt hic ſolœciſmus, ut vult Gagneius; neque ſcolus eſt nullus, ut vult Eraſmus: ſed eſt mimeſis, ſive imitatio nominis Hebræi, quod quaſi indeclinabile & invariabile ſibi indidit Deus, dicens Exodi 3. אהיה שלחני *eie jeſchalachani*, hoc eſt, *erit*, (id eſt, qui eſt, fuit & erit: Hebræi enim per futurum ſignificant rei conſtantiam, & continuam durationem) *miſit me.*

Pari enim modo hic, cùm ait S. Johannes: ἀπὸ, ſupplet ὁ λεγόμενος, id eſt, qui vocatur, vel cui nomen eſt, ὁ ὢν, ὁ ἦν, ὁ ἐρχόμενος, id eſt, *qui eſt, qui erat, & qui venit,* ſive venturus eſt. Verbum enim *ſum*, ſive *eſt*, & *erat*, vel, ut hebr. eſt, *erit*, ſignificat ſtabilem æternitatem, quæ omnes temporum, præſentis, præteriti, & futuri differentias complectitur. Unde tradunt Hebræi, Hebr. *eie* tria tempora complecti, præſens, præteritum & futurum. Id hic explicat Johannes, dicens: *Ab eo, qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt.* Hæc ergo tria explicant τὸ *eie*, ac conſequenter ſunt quaſi nomen Dei proprium, putà Jehova, ideoque Johannes in Græco appoſuit articulum, ac retinuit nominativum, vel verbum ipſum. Ait enim: ἀπὸ ὁ ὢν (non ὄντος) καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, q. d. Gratia vobis & pax ab eo, cuius nomen eſt ens, & Erat, & Eſt venturus. Unde patet, articulum ὁ ὢν, & ὁ ἐρχόμενος non tamquam participiis, neque tamquam nominibus τεχνικῶς ſive materialiter acceptis, ſed tamquam propriis nominibus eſſe adiunctum: hac etiam de cauſa ipſa inflexa relicta ſunt. Sic S. Auguſt. ait, ſe literas ſcribere ad *Deo gratias*, alij ad *Deus dedit*: quia hæc nomina virorum ſunt propria, & indeclinabilia. Vide dicta Exodi 3. & 6. ubi oſtendi nomen *Jehova* eſſe idem cum eo quod dicitur, *qui eſt*, vel *ſum qui ſum*. Doctè S. Auguſt. in Sententijs numer. 367. *Quamvis*, ait, *natura incommutabilis non accipiat, Fuit & Erit, ſed tantùm Eſt (ipſe enim veraciter eſt, quia aliter qui eſt, eſſe non poteſt:) tamen propter mutabilitatem temporum in quibus verſatur noſtra mortalitas, non mendaciter dicimus, Fuit, Eſt, & Erit: fuit, in præteritis: eſt, in præſenti: erit, in futuro. Fuit quippe, quia numquam defuit: erit, quia numquam deerit: eſt, quia ſemper eſt. Neque enim velut quia iam non ſit, cum præteritis occidit, aut cum futuris tamquam non fuerit orietur. Proinde cùm ſecundum temporum volumina locutio humana variatur, quæ per nulla deeſſe potuit, aut poteſt, aut poterit tempora, verè dicuntur de illo cuiuslibet temporis verba.*

Porrò per hæc tria putant aliqui notari tres perſonas S. Trinitatis. Alcazar hæc de ſolo Deo Patre accipit, non de Filio: de eo enim mox ſubdit, *Et à Jeſu Chriſto.* nec de Spiritu ſancto: de eo enim pariter ſubdit, *Et à ſeptem ſpiritibus.* Meliùs Ribera accipit hæc de Deo indiſtinctè, prout ſcilicet Deus communis eſt tribus perſonis. Tam ergo de Filio, & de Spiritu ſancto, quàm de Patre hæc omnia & ſingula accipias. Quod enim ſequitur, *à Jeſu Chriſto*, de Chriſto, non ut Deus, ſed ut homo eſt, accipiendum eſt. Sequitur enim: *Qui dilexit nos, & lavit nos in ſanguine ſuo.*

An nomen Iehova ſit idem cum, qui eſt, qui erat, &c.

Alcazar hic notat. 1. decem rationibus contendit, nomen Jehova idem prorſus eſſe cum eo, *qui eſt, qui erat, & qui venturus eſt.* Nomen enim Jehova compoſitum eſſe ex quatuor hiſce vocibus, יהיה הוה והיה *iehie hoie ve haia*, id eſt, qui erit, qui eſt, & qui fuit. Singulas enim literas nominis Jehova unam ex hiſce dictionibus per compendium, & craſin ſignificare, ideoque dici hoc nomen ineffabile & tetragrammaton. Sicuti *Machabæi* nomen conflatum eſt ex initialibus literis verſus 11. Exodi 15. *Mi camocha baelim Jehova*, id eſt, *quis ſimilis tui in fortibus Domine?* Sic Latini Spurios dixere ex eo, quòd iis literis S. P. id eſt *ſine patre* notarentur, uti teſtatur Plutarchus in Quæſt. Romanis. Sic in titulis crucis Chriſti ſæpè ſcriptum videmus J. N. R. J. id eſt, Jeſus Nazarenus rex Judæorum. Sic veteres Romani ſcribebant S. P. Q. R. id eſt, Senatus populuſque Romanus.

Verùm hoc ſymbolicum eſt & cabaliſticum, non literale. Literale enim nominis *Jehova* ſignificatum eſt, *qui eſt*, vel *qui erit*. Deducitur enim a cauſa radice היה *haia*, id eſt fuit uti omnes conſentiunt, eſtque idem cum יהיה *iehie*, id eſt *erit*, uti oſtendi Exodi 3. 14. Præſertim, quia literæ *Jehova* dictionibus alterius nominis non ex æquo reſpondent. Nam in *Jehova* ſunt quatuor literæ, cùm *iehie hoie vehaia*, tantum ſint tres dictiones, non quatuor, *vehaia* enim una eſt dictio, non duæ. Sic quoque hæc tria non reſpondent ex ordine tribus epithetis S. Johannis. Nam primum eſt, *qui eſt*; ultimum, *qui venturus eſt*. In *iehie* verò *hoie vehaia* primum eſt, *qui erit*, ultimum, *qui fuit*: licet ad hoc reſpondeat Alcazar notat. 3. id ſtudio eſſe factum à S. Johanne, ut ſignificaret, Deum, qui Moſi & Prophetis erat futurus, id eſt venturus, redemptor, jam in lege nova adeſſe, eſſeque præſentem. Unde Moſes in Jehova incepit ab eo *qui erit*, Johannes verò ab eo *qui eſt*. Verùm quæcumque fuerit mutationis cauſa, hinc ſaltem liquet, hoc nomen non planè idem eſſe cum nomine Jehova. Itaque Jehova, id eſt, qui eſt, idem eſt cum eo, *qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt*, non litteris & etymo, ſed ſignificatione & ſenſu. Nam *qui eſt*, ſignificat eum qui ſemper eſt, & qui habet conſtans, immutabile & æternum eſſe, hoc eſt, eum, *qui eſt, qui erat, & qui futurus eſt.* Favet Arabicus, qui ſic vertit, *ab illo qui eſt, & qui exſtitit, & qui futurus eſt.*

An Iehova ſignificet S. Trinitatē.

Rurſum, Alcazar notat. 2. docet nomine Jehova repræſentari myſterium S. Trinitatis. Tres enim ſubſiſtentiæ per triplicem verbi ſubſtantivi repetitionem denotantur: unitas verò eſſentiæ per coniunctionem copulativam. Itaque τὸ *Erit*, refert ad Patrem, cui attribuitur potentia & gubernatio, quæ futurum ſpectat: *Fuit*, refert ad Spiritum ſanctum, cui attribuitur bonitas, quæ prima omnium fuit ratio, quæ Deum induxit ut ſe creaturis communicaret: *Eſt*, refert ad Filium, cui attribuitur Dei ſapientia, quæ futuris, & præteritis præſens adeſt, & omnia in ſua æternitate intuetur præſentia. Inſuper, ſicut in hiſce tribus non variatur eſſentialis ſignificatio, hæc enim tria, *erit, eſt, fuit*, ſicut ſunt derivata verbi ſubſtantivi *ſum*; ita eiuſdem eſſentialem ſignificationem retinent, ſed eam tantùm per tempora inflectunt & modificant. Ita eadem eſſentia deitatis eſt in tribus perſonis.

Hæc pariter vera ſunt, ſed ſymbolica æquè ac priora, non literalia.

Iehova notat Primò, eſſentiam;

Tertiò, idem notat. 3. notat nomen Jehova, licet ſignificet Dei eſſentiam & ſubſtantiam, poſſe tamen quoque ad providentiæ eius opera referri. Nam τὸ *fuit*, ſigni-

Secundò; providentiam Dei.

ſignificat quòd Deus ſuis operibus initium dederit: *eſt*, quòd iiſdem det progreſſum: *erit*, quòd iiſdem daturus ſit perfectionem.

Per hæc ergo tria ſignificatur, Deum fuiſſe principium Eccleſiæ, & ab eodem eſſe ejuſdem progreſſum, ac ſimiliter fore conſummationem. Hoc eſt, quod ſubdit verſ. 8. *Ego ſum α & ω, principium & finis, dicit Dominus omnipotens, qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt.* Hinc Moraliter, hoc nomine fideli cuilibet excitanda eſt ſpes. Nam, ut ait S. Auguſtin. ſermon. 3. de Aſcenſione: *Fidelis quiſque cùm jam tanta perceperit, per ea quæ cognoſcit præſtita, diſcat ſperare promiſſa; ac Dei ſui potentiam, præſentemque bonitatem, quaſi futurorum teneat cautionem.*

ET QUI VENTURUS EST] Dicit *venturus*, potiùs quàm *futurus*, ut ſignificet venturum Deum ad judicium, idque brevi (unde Syrus vertit, *& qui venit*) quo Domitianum, & alios fidelium perſecutores puniet & damnabit: fideles verò ipſos, & Martyres liberabit, glorificabit & coronabit, ut hac ratione animet eos ad conſtantiam. Ad illam enim S. Johannes prudenter arbitratus eſt, hanc memoriam Chriſti judicaturi utiliorem, quàm illam Chriſti regnaturi ſine dubio futuram: cùm ex illa ſæpè vana præſumptio, ex hac non niſi juſta formido oriatur. Unde D. Ambroſ. libr. 1. Offic. capit. 26. *Nihil eſt*, inquit, *quod magis proficiat ad vitam honeſtam, quàm ut credamus eum judicem futurum; quem & occulta non fallant, & indecora offendant, & honeſta delectent.*

Nota. *τὸ venturus eſt* propriè competit Filio: Filius enim propriè venturus eſt, & judicaturus orbem (unde Patres ex hoc loco contra Arrianos probant Filium verè & propriè eſſe Deum) hìc tamen attribuitur Deo in communi, ac conſequenter tam Patri & Spiritui ſancto, quàm Filio: quia tota Trinitas veniet, ut judicium peragat, judicetque mundum non per ſe, ſed per hominem Chriſtum.

Denique Deo propriè competit *τὸ eſt*. Ejus enim æternitas ſemper eſt præſens, ſibique conſtans: dicitur tamen etiam fuiſſe, & fore; quia omni tempori præterito & futuro commenſuratur, illudque ambit & complectitur. Ita S. Auguſt. lib. de Vera & falſa religione c. 49. & Nazianz. orat. 42. Quin & Plato in Timæo: *Qui erat*, inquit, *& erit, quia nati temporis ſpecies ſunt, non rectè æternæ ſubſtantiæ aſſignamus. Dicimus enim de illa eſt, Erat & Erit; ſed revera ſolum eſſe competit.*

Septem Spiritus Dei, qui.

ET A SEPTEM SPIRITIBUS, QUI IN CONSPECTU THRONI EJUS SUNT.] Quæres, qui ſint hi ſeptem ſpiritus? Reſp. Primò, Aretas, Primaſ. Haymo, Beda, Rupertus, Anſbertus & Thom. Angl. intelligunt ſeptem dona Spiritus ſancti, id eſt ipſum Spiritum ſanctum, qui eſt auctor ſeptem donorum. Non enim à ſeptem donis, ſed à Spiritu ſancto ſuis hic pacem, & gratiam precatur Johannes. Sic & Eucherius in Quæſt. novi Teſt. quæſt. ultima: *Hi* ſeptem ſpiritus, inquit, ſunt, *quos & Propheta Iſaias* cap. 11. v. 2. *enumerat, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilii & pietatis, ſpiritus ſcientiæ & virtutis, ſpiritus timoris Dei.* Hic ſenſus placuit Marlorato & hæreticis. Verùm ſic potiùs dixiſſet Johannes, *Et à Spiritu ſancto.* Adde, hunc ſenſum eſſe myſticum, ut rectè annotavit Petrus Galatinus hic; ut talis ergo admitti poteſt. Nam ad literam hoſce ſeptem ſpiritus eſſe, ſeptem angelos, patet tum ex iis quæ mox afferam, tum ex eo quòd dicantur *ſtare ante conſpectum Agni*, vel *throni*. Hoc autem eſt angelorum, qui ſunt adminiſtratorij ſpiritus Dei, ut patet cap. 5. 6. cap. 15. v. 1. & 6. & cap. 16. 1. cap. 17. cap. 21. 9. cap. 3. 1. cap. 8. 2. Unde per ſpiritus hos intelligunt angelos, Clemens Alexand. l. 6. Strom. in fine, Aretas, Lyranus, Perer. Ribera, Emmanuel Sa, Serarius & alij mox citandi; & ex hæreticis Beza, Tremellius & Junius hìc, Franciſcus David in defenſione ſuarum theſium apud Fauſtum Socinum pag. 45. & ipſe Socinus pag. 46. Unde.

Secundò, alii paſſim per hos ſeptem ſpiritus accipiunt angelos, ſed variè. Nam aliqui, ut Lyran. Hugo & Dionyſ. per ſeptem ſpiritus intelligunt omnes angelos: ſeptenarius enim eſt ſymbolum univerſitatis. Alii propriè accipiunt ſeptem angelos præſides ſeptem Eccleſiarum, ad quas ſcribit hìc Johannes. Verùm,

Reſp. ſunt ſeptem principes angeli.

Dico, hoſce ſeptem ſpiritus eſſe ſeptem primarios angelos, qui aſſiſtunt Deo, quaſi ſtipatores ac primores regni ipſius, parati ad omne imperium Dei, vel per ſe, vel per alios inferiores angelos exequendum, præſertim in cura & adminiſtratione hominum. Hi enim vocantur & ſunt ſpiritus adminiſtratorii, Hebr. 1.

Probatur Primò.

Id ita eſſe patet, Primò, ex cap. 5. v. 6. ubi iidem ſeptem ſpiritus vocantur ſeptem Agni cornua, & ſeptem oculi, id eſt, vigiles æquè ac robuſti adminiſtri Dei: *Qui*, ait, *ſunt ſeptem ſpiritus Dei miſſi in omnem terram.* Ergo ſunt angeli: horum enim eſt mitti: imò angelus idem eſt quod miſſus, putà nuncius & legatus. Unde Zachar. 4. 10. hi ſeptem ſpiritus vocantur *ſeptem oculi Domini, qui diſcurrunt in univerſam terram.*

Secundò.

Secundò, ex cap. 8. 2. ubi expreſsè vocantur angeli. Ait enim: *Et vidi ſeptem angelos ſtantes in conſpectu Dei.* Et cap. 6. v. 15. *Exierunt ſeptem angeli habentes ſeptem plagas.*

Tertiò.

Tertiò, quia Tobiæ 12. v. 15. ait Raphael: *Ego ſum unus ex ſeptem, qui aſtamus ante Dominum*, ſcilicet proximè, quaſi primi à rege & ſummo orbis gubernatore. Nam alioqui millia millium aſſiſtunt Deo, ut ait Daniel c. 7. 10.

Quartò.

Quartò, quia ſimiliter ſeptem angelos præpoſitos eſſe ſeptem planetis, docent Rabbini Hebræorum, & multi Chriſtianorum Philoſophi & Theologi. Audi Trithemium initio libri, quem ſcripſit de Septem intelligentiis orbem moventibus & regentibus, ad Maximilianum I. Imper. *Veterum*, ait, *ſententia eſt, mundum hunc inferiorem ordinatione primi intellectus, qui eſt Deus, per ſecundas intelligentias gubernari: quorum opinioni Conciliator medicorum aſſentiens, dicit ſeptem planetis ſeptem ſpiritus à principio cœli & terræ eſſe præfectos, quorum unuſquiſque mundum gubernat annis 354. Huic poſitioni complures viri doctiſſimi præbuere conſenſum.* Verùm meritò ſubdit Trithemius: *Confiteor quòd in his omnibus nihil credo, nihilque admitto, niſi quod credit Eccleſia Catholica: cætera ut vana, conficta & ſuperſtitioſa refuto.* Multi enim multa addunt, eaque vana & ſuperſtitioſa, imò hæretica, quales ſunt nugæ Saturnini apud Epiphan. hær. 23. qui ſomniavit mundum & quæ eo continentur, à ſeptem angelis eſſe producta. Inſuper, an ſeptem planetarum angeli cum hiſce ſeptem ſpiritus iidem ſint, valdè dubium eſt. Nam hi miſſi ſunt in omnem terram, illi planetis ſuis aſſident, eoſque rotant. Sed ſicuti ibi ſunt ſeptem, ita & in terra quæ planetis hiſce ſubjacet, congruit eſſe ſeptem angelos præſides.

Confirmatur. Primò, quia Chriſtus ſtipatus hiſce ſeptem angelis clariſſimis, ſubinde corporaliter apparuit Sanctis, uti S. Sebaſtiano, dum eum animavit ad inſtans martyrium, ideoque miro ſplendore eum circumfudit, & pallio candidiſſimo per ſeptem hoſce angelos eum amicivit, uti habent Acta S. Sebaſtiani, fideliter graviterque à Notariis Roman. conſcripta, quæ citant probantque Ado, Uſuardus, Baron. & alii.

Confirmatur Secundò, quia pariter diabolus hoſtis Dei. hiſce ſeptem angelis ex adverſo oppoſuit ſeptem dæmones, quos eum ſeptem capitalibus vitiis præfeciſſe tradit S. Antonius apud Athanaſium & Serenus apud Caſſianum collat. 7. c. 17. & ex his Serarius Tobiæ 3. v. 8. qu. 6. Licet id alii negent, putentque quoſvis dæmones ad quælibet vitia homines tentare.

Quintò, quia reges Perſarum totidem habebant principes. Nam Aſſuerus, ut dicitur Eſther 1. v. 14. habebat *ſeptem duces Perſarum atque Medorum, qui videbant faciem regis. & primi poſt eum reſidere ſoliti erant.* Hi autem reges in hoc imitati ſunt Deum, Deique providentiam. Nam, ut ait Ariſtot. (vel quiſquis eſt auctor) libro de Mundo ad Alexandrum, poſt medium, & ex eo Apulejus, majeſtas, & gubernatio regum Perſarum fuit imago divinæ majeſtatis & providentiæ. Idem docet libellus de Regio Perſarum principatu, ex adverſariis Barnabæ Briſſonii fol. 64. & 65.

Atque hæc eſt cauſa, cur in S. Script. horum ſeptem angelorum non fiat mentio, niſi poſtquam Hebræi in captivitate fuerunt, ibique in aula regum Perſarum & Medorum, hoſce ſeptem primos regni principes conſpexerunt. Tunc enim eis revelatum fuit, inſtar illorum eſſe totidem Dei principes in aula cœleſti. Excipe Tobiam

qui

qui diu fuit ante Cyrum & reges Perſarum, ac à Raphaele ca. 12. didicit hoſce ſeptem eſſe in cęlo. Tobias enim à Salmanatar fuit abductus in Aſſyrios. Non conſtat autem, an Aſſyrii principes ſeptem viros habuerint in ſua regia, uti habuerunt Perſæ.

Ab his ergo ſeptem angelis, quaſi ab adminiſtris Dei, non autem quaſi ab auctoribus gratiam ſuis poſtulat S. Johannes: qui enim in aula regis habet gratiam & favorem principum intimorum regi, habet & gratiam ipſius regis. Hinc dicimus: *Maria mater gratiæ, mater miſericordiæ*, &, *Nos culpis ſolutos, mites fac & caſtos*, non donando, ſed impetrando manſuetudinem & caſtitatem, æquè ac culparum ſolutionem. Pari modo cùm Johannes ait: *Gratia vobis à ſeptem ſpiritibus*, hos ipſe rogat hoſce ſeptem angelos, ut gratiam illis à Deo impetrent. Ergo eos invocat. Sancit ergo hìc invocationem Sanctorum contra hæreticos. Quocirca non tantùm ſignificatur hìc, hoſce ſeptem ſpiritus aſſiſtere Deo, ut vult Beza; ſed etiam nobis præeſſe & ſuccurrere, ut magis ope ſua ſuccurrant, eam à nobis eſſe implorandam. Inſuper, eos eſſe primarios aulæ cæleſtis: Deo enim aſſiſtunt, uti principes ſuo regi.

Sextò. Sextò, quia horum ſeptem Archangelorum celebris eſt memoria in Sicilia, Neapoli, Venetiis, Romæ aliiſque Italiæ urbibus, ubi & imagines eorum affabrè, quin & opere muſaico expreſſæ cernuntur. Neapoli de iiſdem editus eſt libellus anno Domini 1594. Panormi, quæ urbs eſt primaria Siciliæ, extat templum ſeptem principibus angelorum dicatum, in quo anno Domini 1516. vetuſtæ eorumdem effigies repertæ ſunt. Hujus templi rector, Antonius Duca, ſacerdos piæ & innocentis vitæ, Dei inſtinctu crebriùs admonitus, Romam venit anno 1527. ut eorumdem cultum ibidem promoveret, iiſdemque Eccleſiam vel inveniret, vel pararet. Quocirca poſt multas orationes & jejunia, cæleſti lumine illuſtratus cognovit, Thermas Diocletiani locum eſſe ſeptem ſpirituum ante Deum aſtantium; utpote in quibus fabricandis laboraſſent tot corporei angeli, putà quadraginta Chriſtianorum, & dena Martyrum millia, ad id damnata: in quibus excelluerunt ſeptem Martyres illuſtres, nimirum S. Cyriacus, Largus, Smaragdus, Siſinnius, Saturninus; item S. Marcellus Papa, & S. Thraſon, qui Chriſtianos in iis laborantes animabant, ſuiſque opibus alebant. Hujus revelationis, quam biennio pòſt Venetiis primùm, poſt à Romæ anno 1555. typis evulgavit Antonius, mentio fit in ejus ſepulchro, quod in hiſce Thermis ante ſummum altare extat. Purgatis ergo Thermis, locus anno 1551. à Philippo Archinto Vicario Generali Julii III. Pont. dedicatus eſt B. Virgini angelorum, ſive ſeptem angelis ſtipatæ & circumdatæ. Cumque per bella rurſum locus hic neglectus & profanatus eſſet, iterum anno 1555. alia viſione ſignificatum eſt, divino decreto, Thermas haſce ad honorem ſeptem angelorum, in templum conſecrandas eſſe. Quare Pius IV. Pont. auditis ejus rationibus & revelationibus, negotium dedit Michaeli Angelo Bonarotæ, nobili architecto, ut formam templi in Thermis hiſce delinearet, & pararet. Quo facto Pontifex ipſe indicto Cardinalium cœtu, die 5. Auguſti anno 1561. coram Cardinalibus, tota curia & populo Romano, pontificalibus indutus, Thermas in honorem S. Mariæ angelorum ſolemni prece & ritu dedicavit, illamque Eccleſiam titulo Cardinalitio ornavit, eoque ex eccleſia S. Crucis in Jeruſalem tranſtulit monaſterium Patrum Carthuſianorum. Eamdem poſtea novis privilegiis & ornamentis illuſtrarunt Pius V. & Gregorius XIII. Ita habent Chronica illius Eccleſiæ, quæ à Patribus Carthuſianis accepi & perlegi. Ita pariter rem totam narrat noſter P. Antonius Spinellus tract. de Feſtis & templis Deiparæ pag. 690. & Octavius Pancirolus in Theſauris Romæ abſconditis cap. de S. Maria angelorum, & D. Andreas Victorellus lib. de Miſteriis angel. cap. 21. ubi fusè, æquè ac doctè & piè horum ſeptem angelorum officia perſequitur. In iiſdem Chronicis legi, multos energumenos per invocationem horum ſeptem angelorum ibidem à dæmonibus fuiſſe liberatos. Eorumdem effigies tum alii alibi, tum Antverpiæ Hieronymus Wierix nobilis ſculptor incidit & excudit, adeoque una imagine totum hunc Apocal. locum repræſentavit. Unde & imagini ſubſcriptum eſt: *Gratia vobis & pax ab eo qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt.* Quocirca planè congruit, ut Paſtores Eccleſiarum & fideles quique, horum, imò S. Johannis, qui à ſeptem hiſce ſpiritibus gratiam & pacem ſeptem Eccleſiis Aſiæ efflagitat, exemplum imitantes, hoſce ſeptem Archangelos velut principes aulæ cæleſtis, Eccleſiarum omnium præſides Dei adminiſtros hominum mediatores & præpoſitos, peculiari cultu crebrò venerentur, colant & invocent.

Denique ita de ſeptem hiſce ſpiritibus, ſcilicet eos eſſe ſeptem principes angelorum, cenſent S. Cyprianus de Exhort. Martyr. & contra Judæos, Petrus Galatinus in Apocal. qui manuſcriptus extat Romæ in biblioth. Vaticana, Salmeron tom. 3. c. 3. Jacobus Soarez, lib. 3. in Apocal. nu. 8. Johannes Fontana Epiſcopus Ferrarienſis, diſcipulus & Vicarius S. Caroli Borromæi, part. 3. auctor. 64. Inſuper diſertè Clemens Alexand. lib. 6. Strom. *Septem*, ait, *ſunt quorum maxima eſt potentia, primogeniti angelorum principes.* Irenæus, & ex eo Aretas, Stephanus Weberus de Offic. angelor. ca. 3. num. 8. Fidelis Danielius lib. 1. de Divina provid. cap. 20. pag. 195. Laurent. Meiſallius de B. Virgine lib. 3. c. 5. Pineda lib. 5. Salom. prævii c. 13. nu. 17. Ribera, Viegas, Pererius, Maldon. hìc, Gabriel Vaſquez 1. p. diſp. 180. nu. 3. Franc. Mayronis Doctor. Illuminatus ſerm. de creat. animæ B. Virgin. *Mater Domini*, ait, *dicitur habere ſeptem angelos notabiles, qui aſſiſtunt ejus throno, de quorum numero dicitur B. Raphael:* & Serarius in Tobiæ cap. 12. ubi & officia horum ſeptem angelorum recenſet.

Dices, Si ſeptem ſpiritus ſunt ſeptem angeli, cur præponuntur Chriſto? De eo enim ſequitur: *Et à Jeſu Chriſto*, hoc enim ruſticum & indignum videtur. R. ſp. Præponit eos Johannes Chriſto, quia de Chriſto homine deinceps continuandus erat ſermo. Sic Matthæus, Davidem præponit Abrahæ, dicens: *Liber generationis Jeſu Chriſti, filii David, filii Abraham*; quia Abraham mox repetendus erat, dicendo: *Abraham genuit Iſaac*, &c. Porrò angeli cùm ſint puriſſimi & nobiliſſimi ſpiritus, Chriſto homine, ſive humanitate Chriſti præſtant, eamque naturæ dignitate antecedunt.

Nota, typum & ſymbolum horum ſeptem angelorum fuiſſe ſepticeps candelabrum Moſis Exodi 25. (ſeptem enim habebat calamos) quod ſymbolicè, ait S. Hieron. ſignificabat mundum cum ſeptem planetis. Rurſum & potiùs ſignificabat Eccleſiam, tum militantem, tum triumphantem, cui præſunt ſeptem hi ſpiritus angelici. Deus enim pleraque in mundo diſtribuit per numerum ſeptenarium: ſic in mundo ſeptem ſunt planetæ, in hebdomada ſeptem dies; ſic & ſeptem dona Spiritus ſancti diſtribuit, & ſeptem virtutes, putà tres Theologicas, & quatuor cardinales, quibus præſunt ſeptem hi ſpiritus, ut per eas homines dirigant ad vitam æternam. *Septem angeli typus candelabri septiceps.* Ita Nicolaus Serarius in Tobiæ 12. v. 15. ubi addit, aliquos horum ſeptem nomina ita recenſere, ſcilicet *Michael. Gabriel, Raphael, Uriel* (qui nominatur lib. 3. & 4. Eſdræ) *Sealtiel* (quem colligunt ex Gen. 16.) *Jehudiel* (quem colligunt ex Exodi 23.) *Barachiel* (quem colligunt ex Geneſ. 18.) *Nomina.* Sed ultima quatuor nomina incerta ſunt: ſola enim tria prima agnoſcit & colit Eccleſia, uti aſſerit Concilium Romanum, cui præfuit Zacharias Pont. quod citatur in Vita S. Bonifacii apud Surium menſe Junio fol. 598. & à Baronio anno Chriſti 745. fol. 179. Hoc intellige, quòd Eccleſia plura angelorum nomina non agnoſcat, ſcilicet quæ ex Scriptura canonica, aut Eccleſiaſtica traditione certa ſint. Nam alioqui Urielis nomen admittit. S. Ambroſ. lib. 3. de Fide ad Gratian. 2. Iſidorus lib. 7. c. 5. illudque habetur in Miſſa Muzarabum, quæ extat tom. 4. Biblioth. SS Patrum, Andreas Cæſar. in c. 22. Apoc Albertus Magnus, Bonaventura, Prado, Sixtus Senenſis, & alii quos citat Alcazar notat. 4. hìc in fine. Zacharias ergo tantùm damnat magica & conficta angelorum nomina, quæ ab Adelberto hæretico, &, ut videtur, mago in Concilio illo producebantur. Unde S. Bonifacius in eo exclamavit, illa dæmonum, non angelorum eſſe nomina.

Porrò nomina ſeptem angelorum jam recenſita divinitus fuiſſe revelata B. Amadæo viro ſanctitate, miraculis & propheticis illuſtri, legi in Chronicis eccleſiæ S. Mariæ Angelorum paulò antè citatis, idque contigiſſe ſub annum Domini 1460. Idem teſtatur Petrus Galatinus l. a. in Apocal. c. 8. Fuit hic Amadæus illuſtris familiæ Luſitanæ,

nus, qui Dei amore incenſus, ſpretis omnibus opibus & ſtatibus, monitu S. Franciſci ejus Ordinem amplexus eſt, illiuſque reformationem, quæ Amadæorum vocatur inſtituit. Unde à Luſitanis B. Amator, ab Italis B. Amadæus vocatus eſt. Hinc à Sixto IV. Pontif. in Confeſſarium electus & aſſcriptus, ab eo obtinuit montem aureum vulgò dictum Montorium, ubi crucifixus dicitur S. Petrus, ibique monaſterium ſui Ordinis exſtruxit, de cujus ſanctitate & revelationibus multa habent Chronica Ordinis S. Franciſci part. 3. lib. 6. cap. 30. Ubi tamen addunt monentque, eas non extare puras, ſed iis varia à variis eſſe addita. Ego eas Romæ diligenter quæſivi, inveni, perlegi, itaque eſſe comperi. Reperi nomina ſeptem angelorum eadem quæ paulò antè recitavi; ſed & ibidem legi nonnulla paradoxa & de falſitate planè ſuſpecta, ut angelos cum cælo empyreo diu ante cælum & terram creatos eſſe: terram initio mundi creatam fuiſſe materiam primam: lucem initio mundi creatam fuiſſe ſolem, ac proinde ſolem non quarto, ut ait Script. Geneſ. 1. ſed primo mundi die creatum eſſe: initio creatum eſſe primum mobile & cælos planetarum, ac proinde ingens fuiſſe vacuum intermedium, quod ſecundo die quo creatum eſt cælum cryſtallinum, impletum ſit: corpus Adæ formatum eſſe à tribus angelis, &c. Adde, opiniones Scoti (qui fuit Minorita, uti & Amadæus) in iis paſſim inſeri quaſi oraculo, ut non ſine cauſa vir gravis dixerit: *Angelus B. Amadæi fuit Scotiſta.*

Officia. Verùm de nominibus hiſce parva eſt difficultas & quæſtio, cùm de re & perſonis conſtet. Angeli enim inter ſe non habent nomina, cùm ſe invicem videant facie ad faciem, itaque colloquantur; ſed ea aſſumunt pro ratione miniſterii quod apud homines obeunt. Sic dicitur *Michael*, id eſt; *quis ut Deus?* quia pro hominibus pugnat contra ſuperbum Luciferum, Apocal. 12. 7. *Gabriel* id eſt, *fortitudo Dei*; quia fortia Dei geſta & bella annunciavit Danieli, B. Virgini, &c. *Raphael*, id eſt, *medicina Dei*; quia Tobiæ cæcitatem curavit. Pari modo dicitur *Uriel*, id eſt *lux* vel *ignis Dei*, is qui homines Dei cognitione illuminat, & amore inflammat; *Sealtiel*, id eſt, *oratio Dei*, qui pro hominibus orat, illoſque ad orandum excitat: *Iehudiel*, id eſt *confeſſio*, vel *laus Dei*, qui homines ad confeſſionem & laudem Dei exhortatur: *Barachiel*, id eſt *benedictio Dei*, qui beneficia Dei nobis procurat, noſque ad Dei benedictionem & gratiarum actionem impellit. Scripſit de ſeptem hiſce angelorum Principibus, eorumque muniis & beneficiis librum noſter P. Anton. Spinellus Provincialis Neapolitan. verùm morte præventus eum abſolvere & edere non potuit: ſervatur is manuſcriptus Neapoli. Porrò Salmeron tom. 3. cap. 3. hæc eadem ſeptem angelorum nomina recenſet & probat, uti & Laurentius Meſſalius lib. 3. de B. Virg. cap. 5. Spinellus, Victorellus, & plures alii jam citati. Eadem eorum imaginibus aſſcripta inventa ſunt in templo eorum Panormi anno Domini 1516. cum proprio cuiuſque epitheto, hoc modo: *Michael victorioſus, Gabriel nuncius, Raphael medicus, Uriel fortis ſocius, Jehudiel remunerator, Barachiel adiutor, Sealtiel orator*. Quin & emblemata cuique propria appicta viſebantur. *Michael* enim pedibus calcans Luciferum, læva virentem palmam geſtabat, dextera lanceam, in cuius ſummo vexillum candidum, rubra cruce intertexta, ſe haſtæ convoluebat. *Gabriel* faculam laterna incluſam dextera gerebat, ſiniſtra ſpeculum ex viridi jaſpide, rubris maculis immixtis. *Raphael* ſublata ſiniſtra pyxidem ſuſtinebat, puerum Tobiam dextera manu ducens, piſcem ex ore prehenſum geſtantem. *Barachiel* in ſinu palli albentes ferebat roſas. *Jehudiel* dextera coronam ex auro præferebat, ſiniſtra flagellum tribus nigris funiculis diſtinctum. *Uriel* dextera eductum gladium ſtringebat ante pectus tranſverſum, à leva prope pedes flamma collucebat. *Sealtiel* vultu oculiſque demiſſis, & palmis ad pectus nexis, precantis ſpeciem exhibebat. Eadem ſeptem horum angelorum ſymbola, hinc ut videtur expreſſa, exhibet imago Antuerpiæ ab Hier. Wierix inciſa. Quocirca hiſce tam priſcis ſeptem angelorum piiſque ſchematibus excitatus Hector Pignatellus, Comes Montisleonis, Siciliæ, nomine Caroli V. Imper. Prorex, templum hoc inſtaurans ornanſque, in eo è Senatu Panormitano, ac pleriſque è prima nobilitate civibus, Sodalitium, quod Imperatorium dictum eſt, ſeptem hiſce angelorum Principibus inſtituit, cujus ipſe patrocinium pro Carolo V. volens lubenſque ſuſcepit, ut eorum ope ac patrocinio fultus Imperator, tum pace, tum bello, Panormitanam urbem, adeoque Siciliam univerſam bene feliciterque moderaretur. Hæc exactè ex Actis publicis perſcrutati noſtri Patres Panormitani, fusè ad me perſcripſerunt.

Emblemata.

Ex quo ordine. Jam verò, an hi ſeptem ſint ex ſummo ordine Seraphim, an ex ordine Principatum, an alio non conſtat. Nam Seraphim rarò mittuntur: hi autem ſeptem angeli, ſive ſpiritus, dicuntur miſſi in omnem terram. Seraphim aſſiſtendo jugiter laudant Deum: hi ſeptem aſſiſtunt Deo, ut excipiant iuſſa Dei circa Eccleſiam, eaque per ſe, vel alios inferiores exequantur. Adde, Raphaelem, qui unus fuit è ſeptem, S. Thomas in 2. ſentent. diſtinct. 10. & alii cenſent, non eſſe è ſummis angelis: quia Tobiæ affuit per omnia quaſi angelus Cuſtos: quamquam de magnis Sanctis nonnullis legamus, quòd habuerint Seraphinum aliquem inſtar angeli Cuſtodis à Deo ſibi deputatum. Quocirca hoſce ſeptem angelos eſſe Seraphinos, alii affirmant, alii negant. Affirmant jam citati Galatinus, Fontana, Salmeron, Viegas, Pererius, & Clemens Alexand. dum eos vocat primogenitos angelorum principes. Sanè Michael & Gabriel, qui in hiſce ſeptem primi numerantur, Seraphini eſſe videntur. Negant Gabriel Vaſquez, Serarius & alii, quorum aliqui volunt eos eſſe Archangelos, alii Principatus, alii Cherubinos, præſertim quia quatuor illi primores aulæ & throni Dei, Ezechiel. 1. Cherubini vocantur, non Seraphini. vid. ibi dicta, & Daniel 7. 10. Ubi docui eoſdem eſſe angelos Deo aſſiſtentes & miniſtrantes, omneſque mitti, etiam Seraphinos.

Septem Diaconorum origo. Porrò ab hiſce ſeptem angelis Deo aſtantibus, Deique quaſi Diaconis, Eccleſia militans, quæ imitari ſolet triumphantem, ſeptem Diaconos inſtituit Actor. 6. 5. Deinde totidem Diaconos Cardinales poſterioribus annis auctoravit. Totidem enim Pontifici olim aſſiſtere ſolitos, patet ex hiſt. de Roman. Pont. in vita S. Evariſti, qui quartus à S. Petro ſanxit, ut ſeptem Diaconi Pontifici, imò & Epiſcopo, prædicanti ac celebranti aſſiſterent. Superior horum, & quaſi Præpoſitus, vocabatur Archidiaconus, qualis S. Sixto fuit S. Laurentius. Hic numerus duravit uſque ad S. Gregorium Magnum, quando creſcente Eccleſia alii ſeptem prioribus additi ſunt, ac tandem Gregor. III. quatuor alios adiunxit, ita ut univerſim Cardinales Diaconi eſſent octodecim.

Symbolicè ſeptem ſpiritus ſunt ſeptem virtutes providentiæ Dei. Symbolicè, Rupertus, & ex eo Alcazar (licet ipſe velit hunc ſenſum eſſe literalem, nec ſeptem angelos cum dictis admittat) per hoſce ſeptem ſpiritus accepit ſeptem Dei virtutes, ſive attributa, in quibus conſiſtit integra providentiæ perfectio (ſpiritus enim ſignificat id quod occultum & intimum eſt in movendi & gubernatione ratione) nimirum ſapientia, fortitudo, beneficentia, juſtitia, patientia, comminatio & ſeveritas. Hæc enim ſeptem ad exactum & perfectum regimen requiruntur & ſufficiunt. Nam ad illud requiruntur quoque minæ & ſeveritas; hæc enim dum unum terret, coercet à malo, vel ipſum, vel alium. Hiſce ergo ſeptem dotibus homines regit & ſtabilit Deus. Porrò hæ dotes ſunt in Deo, ſuntque re ipſa ipſe Deus: unde ab iis pacem & gratiam ſuis precatur Johannes. Hæ ergo virtutes in Deo ſunt immenſæ, nec ullum habent finem aut limitem: ideoque vocantur ſpiritus; cùm angelos Johannes in Apocal. paſſim angelos vocet, non ſpiritus.

Atque de his ſeptem divinæ providentiæ virtutibus, cenſet Alcazar agi per ordinem in ſeptem ſigillis à cap. 5. uſque ad 11. ideoque illas hic initio, in dedicatoria quaſi epiſtola univerſim notari & tangi.

Primæ quatuor ex hiſce virtutibus ſignificant quatuor animalia, quæ ſtipant currum regis Dei Ezech. 1. Aquila enim eſt ſymbolum ſapientiæ divinæ, leo fortitudinis, bos beneficentiæ, homo juſtitiæ. Sic & Pierius in Hieroglyp. lib. 32. antiquiſſimam affert providentiæ Dei picturam, cui in quatuor angelis, quatuor hæc nomina inſcripta erant: *Virtus, auctoritas, ſcientia, felicitas*. Ubi enim eſt virtus, ibi eſt fortitudo: auctoritas pertinet ad iuſtitiam, ſcientia eſt ſapientia, felicitas indicat beneficentiam. Nam *beatius eſt magis dare, quam accipere*, Actor. 20. 35.

De

De hiſce ſeptem fusè agit Alcazar notat. 5. ubi oſtendit eas eſſe non tantùm in Deo, ſed & in Chriſto homine, quibus Eccleſiam regit, ut patet v. 8. atque omnes emicuiſſe in cruce Chriſti. Ibi enim apparuit ſumma Chriſti ſapientia, fortitudo, beneficentia, patientia, &c. Addit Alcazar eas vocari ſeptem lampades; quia illuſtres ſunt, orbemque æquè ac Deum illuſtrant: ideoque eas aptè comparari ſeptem planetis. Per Solem enim ſignificari Dei virtutem & fortitudinem, per Iovem æquitatem, per Venerem beneficentiam, per Mercurium ſapientiam, per Saturnum patientiam, per Lunam comminationem, per Martem ſeveritatem. Rurſum hiſce ſeptem divinæ providentiæ virtutibus diabolum oppoſuiſſe ſeptem vitia capitalia, ſcilicet Dei ſapientiæ oppoſuiſſe ſuperbiam, fortitudini acediam, beneficentiæ invidiam, æquitati avaritiam, patientiæ iram, comminationi gulam, ſeveritati luxuriam, quæ ingenioſa ejus eſt ſpeculatio.

Eaſdem notant ſeptem planetæ.

Porrò haſce ſeptem providentiæ ſuæ dotes Deus communicat & exercet per angelos, de quibus jam dixi. Itaque hæc expoſitio priori ſubſervit, eamque complet. Septem enim angeli, ſeptem providentiæ dotes habent, exhibent & repræſentant: & viciſſim Deus ſeptem haſce ſuas virtutes non immediatè per ſe, ſed per angelos exercet & oſtendit.

Vers. 5.

Et a Iesu Christo, qui est testis fidelis] Alludit ad illud pſal. 88. 38. *Teſtis in cælo fidelis*: quia Chriſtus verum teſtimonium apud homines reddidit de Patre, ejuſque conſilio & voluntate circa hominum ſalutem per fidem in Chriſtum. Græcè enim eſt, *ὁ μάρτυς ὁ πιστός*, id eſt teſtis ille fidelis, puta ille egregius & eximius, nimirum Martyrum dux & princeps, qui pro veritate, quam conſtanter prædicabat, ſcilicet quòd ipſe eſſet Meſſias à Deo miſſus, orbis redemptor, atrociſſimam in cruce mortem fortiſſimè oppetiit. Unde Syrus ter articulum demonſtrativum repetens, emphaticè ita vertit, *Et à Ieſu Chriſto, illo teſte, illo fideli, illo primogenito mortuorum*. Iohannes Alba Electorum cap. 100. Teſtis fidelis, inquit, idem eſt quod princeps æternus. unde explicans ſubdit: *Primogenitus mortuorum*, id eſt rex mortalium (primogeniti enim olim erant familiæ & gentis principes regeſque) *& princeps regum terræ*. Quòd enim teſtis per catachreſin vocetur judex & princeps, oſtendi Iſaiæ 55. verſ. 4. Verùm teſtem hîc propriè ſumi, patet ex teſtimonio quod perhibuit verbo Dei verſ. 2. Hinc Chriſtus à S. Gregor. Nazianz. orat. 18 quæ eſt de S. Cypriano, vocatur *primus Martyr*, & à S. Auguſtino ſerm. 2. de S. Stephano, *caput Martyrum*.

Primogenitus mortuorum] id eſt primò reſurgens à mortuis ad vitam beatam & immortalem; quique fuit cauſa & exemplar beatæ reſurrectionis omnium aliorum. Talis enim eſt ſolus Chriſtus: nam qui ante Chriſtum ab Elia, Eliſæo & aliis à morte ſuſcitati ſunt, reſurrexerunt ad vitam mortalem, ſive iterum morituri. ita Ribera, & Gagneius.

Addit Chriſto hunc titulum Iohannes, ut Chriſtianos ſuos animet per hanc reſurrectionis cum Chriſto ſpem ad perſecutiones & tribulationes omnes fortiter cum eo perferendas. Chriſtus enim patiens & reſurgens eſt dux & exemplar Eccleſiæ, & fidelis cuiuſque patientis, & è paſſione glorioſè emergentis ac reſurgentis. Unde ut talem ſeipſum ſuis fidelibus proponit v. 18. dicens: *Fui mortuus, & ecce ſum vivens in ſæcula ſæculorum*. quaſi dicat, Sic & vobis ò fideles, ſub Domitiano, Trajano, &c. moriendum eſt, ſed ſperate & durate; nam vivetis mecum in ſæcula. Sic etiam Chriſti exemplo ſuos roborat Paulus Rom 8. v. 29. dicens: *Nam quos præſcivit & prædeſtinavit conformes fieri imaginis filii ſui, ut ſit ipſe primogenitus in multis fratribus*. Vide ibi dicta.

Et princeps regum terræ] q. d. Nolite timere Domitianum, alioſque reges terræ: Chriſtus enim omnium horum eſt rex & dominus. Ipſe omnes compeſcere, arctare, imò annihilare poteſt; ac conſequenter faciet vos iis omnibus per patientiam & fortitudinem ſuperiores, ut regum ſitis reges, hîc per gratiam & robur invictum, in judicio extremo verò per gloriam, iudicantes duodecim tribus Iſrael omneſque mundi principes.

Qui dilexit nos] En delicias amoris Iohannis in Ieſum, qui eius erat cor & amor. Græcus textus hîc,

A uti & alibi, videtur corruptus. Habet enim in dativo; *τῷ ἀγαπήσαντι ἡμᾶς*, id eſt *diligenti nos*: dativus ergo videtur irrepſiſſe pro nominativo. ita Ribera.

Conatur tamen eum excuſare Eraſmus dicens, hunc dativum referri ad *τὸ fidelis*, ſupple *ei*, Patri ſcilicet qui dilexit nos & lavit per ſanguinem *αὐτοῦ*, id eſt ejus, putà Chriſti. Verùm Noſter aptiùs & planius vertit, *in ſanguine ſuo*, quod ad Patrem referri nequit, ſed ad Filium ſpectat. Sanguis enim Chriſti eſt ſapo efficaciſſimus, qui eluit omnia omnium hominum peccata.

Alcazar verò excuſat dicens, hæc verba referenda eſſe ad ea, quæ ſequuntur, *Ipſi gloria*, q. d. Chriſto diligenti nos ſit gloria.

Et fecit nos regnum] in quo ſcilicet ipſe regnet per gratiam, & in futuro per gloriam. Secundò, conſequenter *fecit nos regnum*, id eſt reges, qui hîc vitiis per virtutes; in futuro morti & miſeriis dominemur per beatam immortalitatem. Unde pro *regnum* multi Græci codices legunt *βασιλεῖς*, id eſt reges, & ita legit Tertull. Quocirca Johannes cap. 5. 10. repetens hanc ſententiam, ait: *Feciſti nos Deo noſtro regnum & ſacerdotes, & regnabimus ſuper terram*. Alludit ad 1. Petri 2. 9. *Vos genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis*.

Vers. 6. *Fideles ſunt reges & ſacerdotes ſed myſtici.*

B Quare ineptè Lutherus ex hoc loco contendit probare, omnes Chriſtianos eſſe propriè dictos ſacerdotes, non myſticos. ſic enim pariter deberent omnes eſſe reges propriè dicti. Omnes ergo Dei cultores vocantur hîc ſacerdotes, ſed myſtici.

Præclarè S. Gregor. 27. Moral. 21. explicans illud Iobi 36. 7. *Non aufert à juſto oculos ſuos, & reges in ſolio collocat in perpetuum*: *Bene*, inquit, *viri ſancti divinæ ſcripturæ teſtimonio reges vocantur; quia preſſis cunctis motibus carnis, modò luxuriæ appetitum frænant, modò æſtum avaritiæ temperant; modò gloriam elationis inclinant, modò ſuggeſtionem livoris obruunt, modò ignem furoris extinguunt. Reges ergo ſunt, quia tentationum ſuarum motibus non conſentiendo ſuccumbere, ſed regendo præeſſe noverunt.*

Et Sacerdotes Deo] Offerentes ſcilicet Deo ſpiritales hoſtias, ut ait S. Petrus epiſt. 1. cap. 2. v. 5. putà orationes, eleemoſynas, jejunia, aliaque pia opera. C Secundò Chriſtus, ait Cajetan. fecit nos ſacerdotes, quia in Chriſtiano populo inſtituit ordinem ſacerdotalem, & ſacerdotes, per quos quiſque fidelis offert Deo ſacram hoſtiam, & ſacrificium Euchariſtiæ.

Deo et Patri suo] Loquitur de Chriſto homine, ut dixi: Chriſtus enim ut homo, Deum agnoſcit ut Deum & creatorem ſuum (humanitas enim ejus creata eſt à Deo.) eumdem agnoſcit ut Patrem ſuum; quia ratione unionis humanitatis ſuæ cum Verbo, non tantùm qua Deus, ſed & qua homo, eſt Filius Dei Patris naturalis, uti docent S. Thomas & Theologi.

Ipsi gloria et imperium] Supple *ſit*: eſt enim optantis hæc vox. Alcazar tamen intelligit *eſt*: cenſet enim hanc vocem eſſe affirmantis, quaſi dicat, ex Apocalypſeos revelatione conſtat, gloriam & imperium tradita eſſe Chriſto; quia gloria & imperium æternum Eccleſiæ Chriſtianæ, quod in ea ipſe deſcribi putat, ad Chriſti gloriam & imperium ſpectat; atque ex Chriſti gloria & imperio derivatur, quod Eccleſia Chriſti de ſuis hoſtibus triumpharit, & in cælo ſit in æternum triumphatura.

D Ecce venit cum nubibus] q. d. Citò veniet Chriſtus ad judicium, & jam ſpiritu prophetico eminus video illum venientem: quia mihi in ſpiritu ad Deum elevato omne hoc tempus, quod ſubeo ſinit uſque ad diem judicii, breve videtur, breveque eſt reſpectu æternitatis beatæ & miſeræ, quam in judicio pro meritis cuique afferet & infliget. Vide 2. Petri 3. v. 8. Cur Chriſtus venturus ſit in nubibus, & quod nubes ſint ſymbolum æquè ac velum gloriæ Dei, explicui Ezech. 1. v. 3.

Vers. 7.

Et videbit eum omnis oculus, et qui eum pupugerunt] in crucifixione, puta qui eum crucifixerunt, uti & illi qui myſticè jam eum crucifigunt in ſuis membris, Chriſtianos ejus diſcipulos occidendo & crucifigendo. Pro *pupugerunt* Zachar. 12. 10. hebr. eſt דקרו *dakeru*, quod non tantùm pungere, compungere ſed & perfodere ac transfigere ſignificat, uti Noſter ibidem vertit.

Hinc videtur, quòd in Chriſto judice veniente ad extremum judicium videbuntur crucifixionis inſignia, &

vulnera, id eſt apertura, manuum, pedum, lateris; ſed glorioſa & ſplendentia, uti notant. S. Ignatius epiſt. ad Smyrnenſ. Cyprian. ſerm. de aſcenſion. Chryſoſt. hom. de cruce & latrone. S. Hieron. ad Heliodor. & Suarez 3. p. q. 50. art. 6. diſp. 57. ſect. 9.

ET PLANGENT SE SVPER EVM OMNES TRIBVS TERRÆ] Quia ſcilicet Chriſto non obedierunt, ideoque damnabuntur plurimi ex qualibet tribu, hinc plangent. Non enim de planctu pœnitentiæ, quo ſua peccata planxerunt Judæi & Gentes converſæ ad Chriſtum, hic agi, ut vult Alcazar, ſed potiùs de planctu reproborum & damnatorum patet, tum quia agit de die judicii, tum quia alludit ad illud Matth. 24. 30. *Tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli*, ubi clarum eſt agi de planctu qui erit in die judicii: ille autem erit impiorum, non electorum; tum quia alludit ad illud Zach. 12. v. 10. *Aſpicient ad me quem confixerunt & plangent eum planctu, quaſi ſuper unigenitum*. Quem locum licet de planctu pœnitentium explicet Alcazar, tamen S. Auguſt. 20. Civit. 30. Theodor. S. Hieron. Rupert. Ribera & alii explicant de planctu impiorum in die judicii.

ETIAM, AMEN] q. d. Omnino ita erit, vel Amen, Amen. Græcè enim eſt, ναὶ, ἀμήν. ναὶ autem, quod Noſter vertit *etiam*, Græcis idem eſt, quod Hebræis amen.

Quæres, Cur Johannes hic idem exprimit per ναὶ Græcum & per ἀμὴν Hebræum, cùm ſcribat Græcis græcè? Reſpond. ut ſignificet tum Græcos, tum Judæos huic judicio fore obnoxios, ac in die judicii confirmaturos id, quod ipſe hic dicit, cùm reipſa videbunt ita fieri uti hic prædicitur, ſcilicet quòd omnes videbunt Chriſtum judicem, & plangent. Per Judæos enim & Græcos omnes gentes intelligit. Judæi enim, utpote Deum colentes, reliquas gentes idololatras vocabant Græcos: olim enim Græci erant rerum domini, uti poſtea Romani. Hinc Paulus ait Rom. 1. *Judæo primùm & Græco*, q. d. Fides Chriſti à nobis annuncianda eſt primùm Judæis, deinde Gentibus. Vide ibi dicta.

Vers. 8. EGO SVM α ET ω] Quæres Primò, quis hic loquatur? Alcazar cenſet loqui Chriſtum; quia S. Nazianz. orat. 35. S. Athanaſ. tractat. in illud Matth. 11. 27. *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo*, Ruffinus in expoſit. Symboli, Idacius Clarus libr. 3. contra Varimundum, Phœbadius, ſive Sebadius Agennenſis in Gallia Epiſcopus libr. 3. contra Arrianos, hæc de Chriſto accipiunt.

Secundò, quia verbum *dicit*, deſignat eum, qui Johanni Apocalypſin miſit: hic autem fuit Chriſtus, ut patet v. 1.

Verùm dico, loqui Deum, prout communis eſt tribus perſonis, ſcilicet Patri, Filio & Spiritui ſancto. Patet hoc conferenti hunc verſum cum v. 4. ubi de Deo in communi eſt ſermo: hic enim idem Dei epithetum repetit, additque eumdem eſſe α & ω.

Ad Patres Reſp. eos hunc locum tribuere Filio, non ſoli, ſed quia Filius eſt Deus æquè, ac Pater & Spiritus ſanctus. Adde, Patres reſpicere ad Apocal. 22. 2. ubi de Chriſto idem expreſsè dicitur. Ait enim: *Ecce venio citò, ego ſum α & ω, principium & finis*: ac mox ſubjungit, *Ego Jeſus, ego radix David*. Rurſus ad cap. 2. 8. ubi Chriſtus ait: *Ego ſum primus & noviſſimus*. Quocirca Chriſtiani olim vigente arrianiſmo, ut ſe Orthodoxos, non Arrianos profiterentur in ſuis ſepulchris incidi curabant α & ω, quaſi dicerent, Ego credo de Chriſto, quod ipſe de ſe per Johannem dicit ſcilicet ipſum eſſe α & ω, id eſt eſſe verè Deum, uti eſt Pater. Id notarunt vetuſtatis ſcrutatores, uti Ambr. Moſales lib. 11. Hiſtor. c. 41.

Nota. Chriſtus ſi hebraicè, vel ſyriacè (ut nonnulli volunt) locutus eſt S. Johanni, utpote Hebræus Hebræo, dixit: *Ego ſum Aleph & Tau*. Aleph enim eſt prima, tau ultima litera Hebræorum. Unde Syrus vertit, *ego ſum Olaph etiam Tau*. S. Johannes tamen, quia Græcis græcè ſcribebat, pro Hebræis ſubſtituit Græcas literas, α & ω, eaque de cauſa fortè Chriſtus pariter Johanni græcè locutus eſt, dixitque: *Ego ſum α & ω*. quod italicè meliùs dicitur: *Io ſono lo Alpha, & lo Omega*.

α & ω, quid. Prima ſententia. Quæres Secundò, quis eſt ſenſus, *Ego ſum α & ω*? Primò, S. Hieron. li. 1. contra Jovinian. putat idem hic dici cum eo, quod ait Apoſtolus Epheſ. 1. 10. *Inſtaurare omnia in Chriſto*. Accedit Tertull. li. de Monogam. qui putat hic

A ſanciri, *Ut Johannis diſputatio deſinat in Chriſtum, & per Chriſtum omnia ad initium revocentur, & homo revertatur ad paradiſum, ubi priùs erat*.

Secundò, Petrus Damianus putat per α & ω, ſignificari ſummam ſapientiam Chriſti, qua prima & noviſſima cognoſcit. Secunda.

Tertiò, Arias Montanus in c. 4. Zachariæ exponit, q. d. Chriſtus in Eccleſia eſt α & ω, id eſt conſummatio, decus & perfectio rerum omnium. Tertia.

Quartò, Prado in Ezech. in Iſagog. ſect. 2. ego ſum α & ω id eſt, ego ſum principium & finis ſermonum & oraculorum Dei, q. d. Ego ſum quem ſpectant omnes Prophetæ, omnes Apoſtoli, omnis Scriptura ſacra; ego ſum ſcopus & ſumma legis & Prophetarum, æquè ac Evangelii & Apoſtolorum; in me adimplentur & conſummantur omnes Patriarcharum hiſtoriæ, omnes Hebræorum ritus, ſacrificia, luſtrationes, miracula & oracula; omnes Virginum, Martyrum, Anachoretarum virtutes, certamina & triumphi. Quarta.

Quintò, magis genuinè Aretas & alii ſic exponunt, Quinta genuina.
B *ego ſum α & ω*, id eſt, ut ſequitur, *ego ſum principium & finis*. Nam cap. 22. 13 hæc tria, quaſi idem ſint, junguntur: *Ego ſum α & ω, primus & noviſſimus, principium & finis*. Sic Martialis libr. 2. Codrum vocat *alpha penulatorum*, id eſt inter plebejos & pauperes primum, & quaſi principem. Jam ſenſus eſt: *Ego ſum principium & finis*, Primò, q. d. Ego ſum ſine principio & fine, id eſt ſum æternus, inquit Aretas: ſignificatur enim hac phraſi Dei æternitas. Itaque ſum α & ω, hoc eſt, ego ſum is, ante quem nihil eſt, imò per quem factum eſt quidquid factum eſt, quique, ut omnia intereant, ſuperſtes illis omnibus maneo. ſicut ergo alpha ſeſe vocat, quòd omnium rerum principio ſit antiquior: ſic omega, quòd ſit omni fine poſterior, ut utrimque illi verè ſua conſtet æternitas. Sic à Græcis Jupiter vocabatur τερμάτιος, id eſt terminalis, περὶ τὸ πάντων ἀρχὴ ἢ τέρμα εἶναι, eò quòd ipſe omnium rerum eſſet principium & terminus. Sicut ergo Apoſt. 1. Timot. 6. 16. de Deo ait, *Qui ſolus habet immortalitatem*: ita ejuſdem divinitatem, æternitatem & imperium S. Johannes deſcribit hac periphraſi: *Ego ſum α & ω, principium & finis* q. d. Ego ſum qui omnes numeros ſæculo-
C rum comprehendo; ego ſum qui omnia tempora æternitate mea ambio, amplector & prætergredior. Nimirum regnum illius, eſt *regnum omnium ſæculorum, & dominatio illius in generationem & generationem*, pſalm. 144. 13.

Rurſum & potiùs activè, ſum α & ω, id eſt principium & finis, hoc eſt, ſum cauſa efficiens & finalis univerſorum: univerſa enim à Deo ad Dei gloriam creata ſunt. Sic Plato, *Deus*, ait, *eſt, qui principium, medium, & finem rerum omnium complectitur*. Et Virgil. *Ab Jove principium*: & *A te principium, tibi deſinet*.

Rectè notat Alcazar abſtracta hic poni pro concretis, idemque dicere Johannem, quod dicit Paulus ad Hebr. 12. 2. ubi Chriſtum vocat auctorem & conſummatorem. ἀρχὴ enim, id eſt principium, apud Johannem idem eſt quod ἀρχηγὸς, id eſt auctor, apud Paulum: & τέλος, id eſt finis, apud Johannem idem eſt quod τελειωτὴς, id eſt finitor & conſummator, apud Paulum. q. d. Deus eſt auctor & conſummator omnium, Deus eſt qui incepit & qui perficiet. Alludit ad Zachar. 4. 9. *Manus Zorobabel fundaverunt domum iſtam, & manus ejus perficient eam*. Deni-
D que hoc ſenſu & fine pſalmum 4. 5. 6. multoſque alios inſcribi, *in finem*, id eſt Deo & Chriſto, qui æquè finis eſt ac principium Eccleſiæ, rerumque omnium, fusè docet Alcazar notat. 8. Ex dictis patet, minùs rectè Theologos aliquos ex hoc loco probare, Filium cum Patre eſſe principium ſpirans Spiritum ſanctum. Agitur enim hic de principio creaturarum, non Spiritus Sancti.

Quæres Tertiò Quorſum hæc dicit Johannes? Reſp. Primò, ut doceat Deum quaſi principium & finem, orbi, Eccleſiæ, omnibuſque quæ in ea geruntur, principium & finem dare. Rurſum, Deum, ſicut Eccleſiam Chriſti oriri fecit, eique dedit principium, ita pariter eam provecturum & promoturum, ac finem, id eſt perfectionem ultimam, ei daturum. Ac proinde fideles non debere timere Domitianos & Decios; quia Deus & ipſis, & ipſorum perſecutioni tam principium, quàm finem definiet & deſcribet, eamque ita moderabitur, ut non patiatur ſuos tentari ſupra vires, ſed dabit cum tentatio-

titione proventum. Hoc eſt enim quod dicitur v. 17. *Noli timere, ego ſum primus & noviſſimus*. Et cap. 2. 8. *Hæc dicis primus & noviſſimus, nihil horum timeas*.

Myſticè Pererius: Per α, inquit, quod eſt principium alphabeti, ſignificatur Chriſti divinitas, per ω Chriſti humanitas. Primò, quia ω eſt ο magnum: ο enim rotundum, mundum ſignificat, & homo eſt parvus mundus; Chriſtus verò eſt ω, id eſt magnus mundus, propter unionem humanitatis & deitatis. Atque etiam hoc fortè ſpectarunt Chriſtiani, cùm ſuis ſepulchris inſcriberent α & ω, ſcilicet ut Chriſti incarnationem & humanitatem, æquè ac deitatem contra hæreſes tunc graſſantes profiterentur. Huc ſpectat illud S. Ambroſ. lib. de Inſtitut. Virg. cap. 11. *Vide*, inquit, *clementiam Chriſti: ipſe eſt primus & noviſſimus. Qui primus erat, propter nos ſe noviſſimum fecit. Primus, quia per ipſum omnia: noviſſimus, quia per ipſum reſurrectio. Deſcendit enim & proiecit ſe ut caderet, infra omnes ſe faciens, ut omnes iacentes levaret*. Idem Chriſtus, inquit, eſt α & ω, *primus & ultimus: primus æternitate, ultimus humilitate*.

Secundò, α ſignificat unum, ω octingenta; quia Chriſtus homo factus octingentos, id eſt innumerabiles, ſanctos & electos ſibi adoptavit in fine ſæculorum, eoſque octo beatitudinibus, per diverſas manſiones in cælo diſpertiendo, remuneratus eſt, & remunerando diſpertitus, inquit Rupertus.

Extat memorabile pentalpha, id eſt quintuplex alpha, ex quinque angulis pentagoni proſiliens apud Lucianum, & Pierium hierogl. 47. pag. 599. cujus hæc eſt figura.

Ferunt enim Antiochum cognomento Soterem, à quo reliqui Syriæ reges Antiochi ſunt dicti, cùm adverſus Galatas dimicaturus eſſet, noctu per viſionem videre viſum aſtare ſibi Alexandrum, qui mandaret ut militibus teſſeram daret ὑγιαίνου cujus dicti hieroglyphicum olim jam adinventum erat, triplex triangulus inter ſe complicitus ex quinque paribus lineis ſeſe invicem in puncto contingentibus: ita ut quinque illorum anguli faciant quinque alpha. quo non cunctanter à ſe facto, pentagrammoque hujuſmodi tum in vexillis impoſito, tum & ſingulis militibus in militaribus indumentis ſuperaddito aſſutoque, admirabilem mox à Galatis conſecutus eſt victoriam. Exſtat Antiochi nummus argenteus, cui hoc pentalpha in pentagono, literis ὑγιεια, id eſt ſanitas vel ſalus inſcriptum. In militia verò Imperatorum, qui præcipuè Byzantii claruerunt, ordo eorum qui ſub illuſtri viro magiſtro peditum merebant, & Propugnatores vocabantur, cæruleam parmam præferebant, cujus margo purpureus erat, viridis autem umbilicus, intra pentalpha hujuſmodi contentus. Meritò autem Propugnatorum nomen eis datum, quorum opera ὑγεία, id eſt ſalus, exercitui comparabatur. Hoc pentalpha eſt Deus, qui eſt α & ω, & Chriſtus Salvator; unde hoc pentalpha certè quinque Chriſti vulneribus, in ipſis eorum, locis & membris ritè adaptat Pierius hier. 47. pag. 599. in effigie hominis Chriſtum repræſentantis, quam ibidem exhibet.

Pentalpha eſt Deus.

VERS. 9. EGO JOHANNES FRATER VESTER, ET PARTICEPS IN TRIBULATIONE, ET REGNO. q. d. Ego Iohannes ſpero uti tribulationis, ita & regni cæleſtis vobiſcum particeps fieri; ET, repete *particeps in*, PATIENTIA IN CHRISTO JESU] q. d. Et particeps patientię Chriſti Ieſu, vel patientiæ Chriſtianæ, quę omnia ſuffert, affligentibus non indignatur, nec in Deum obmurmurat, ſed quidquid ab eo immittitur per quemcumque, æquo animo ſuſtinet. Secundò, *in Chriſto*, id eſt propter Chriſtum, Chriſtique fidem, quam prædico. ita Ribera. Aliqui ſic exponunt: *in tribulatione & regno*, quia tribulatio & crux eſt regnum Chriſti & Chriſtianorum. Nam regnavit à ligno Deus: itidem regnat in tribulatione patiens. Hoc myſticum eſt, ſed verum & appoſitum, æquè ac pium Ita Sophronius, vel potiùs Iohannes Moſchus, in Prato ſpirit. cap. 112. refert, quòd Abbas Leo dixerit & prædixerit, *Habeo regnare*. Ridebant eum ſui. Contigit poſtmodum monachos quoſdam à prædonibus & barbaris capi, ut eos redimeret Leo, ſemetipſum pro eis captivum tra-

A didit. Pergens ergo cum eis, tandem cùm viribus deficeret, nec ulteriùs progredi poſſet, ab eis occiſus eſt. Cognoverunt tunc ſui hoc ejus regnum, de quo dixerat, *Habeo regnare*, fuiſſe martyrium. Dicit hoc Iohannes, quia, ut ait Aretas, ſolemus fidem faciliùs illis adhibere, qui nobiſcum in iiſdem laboribus eadem de cauſa ſuſceptis communicant, cùm aliqua ad eorumdem laborum perpeſſionem, & ſperatam mercedem ſpectantia commemorant.

Patmos quæ inſula.

FUI IN INSULA, QUÆ APPELLATUR PATMOS] quæ ſita eſt in mari Aſiatico & Icario, eſtque una ex Sporadibus, non longè diſtans à Candia, ſive Creta. Ibi, inquit Anſbertus, Johannes à Domitiano relegatus, & damnatus ad metalla; quaſi vinctus in terra. liberè penetravit cælos & cæleſtia. Tradit ex Metaphraſte Baron. omnes inſulanos in Patmos à S. Johanne converſos fuiſſe ad Chriſtum. Ita numquam otioſa fuit Apoſtolorum charitas & zelus.

Nota hic providentiam & conſilium Dei, qui ſuaviter & efficaciter ita cuncta diſpoſuit, ut Johannes ab urbe B Roma (in qua longè aberat à ſuis in Aſia Eccleſiis) in Patmon relegaretur, quæ Aſiæ contermina, atque ipſis ſeptem urbibus ad quas hic ſcribit, vicina erat; quo faciliùs inde per literas cum ſuis Eccleſiis agere, eaſque inſtruere & dirigere poſſet. Ita diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Rurſum diſce hic, quàm Deus ſuis in exilio, & in tribulatione adſit, detque lucem & conſolationem: ecce Johannes non alibi, quàm in Patmo accipit à Deo ſuam Apocalypſin. Ita Jacob, cùm eum perſequeretur Eſau, vidit Deum in Bethel, Geneſ. 28. & 32. Moſes fugiens Pharaonem, conſpexit Deum in rubo ardente Exodi 3. Ezechiel captus in Babylone vidit eumdem in curru Cherubico cap. 1. Stephanus in lapidatione vidit Jeſum ſtantem à dextris virtutis Dei, quaſi ſuum hyperaſpiſten, Actor. 7.

FUI IN SPIRITU] fui raptus mente, fui in ſpirituali viſione, vel in extaſi. ſignificat ſanctum illum enthuſiaſmum, quo Prophetæ correpti extra mundum quaſi rapiebantur, & peregrinabantur cum Domino. VERS 10.

IN DOMINICA DIE) Ergo à tempore Johannis & Apoſtolorum cultus ſabbathi fuit tranſlatus in Dominicam, C ob honorem reſurrectionis Chriſti, quę in Dominica contigit.

Vox à tergo quid.

ET AUDIVI POST ME VOCEM MAGNAM] Quæres, cur à tergo hæc vox exhibita eſt Johanni? Reſp. Primò, Alcazar, ut Johannes intelligeret ſe vocari ad bellum, quod jam præterierat, conſiderandum. Putat enim ipſe priori Apocalypſis parte deſcribi bellum, victoriam, & excidium Judæorum per Titum. quod jam 25 annis præterierat. Quæ enim præterita ſunt, retro & poſt tergum ſunt. Unde ait Apoſtolus Philip. 3. 13. *Quæ retro ſunt priora extendens meipſum*. Sed hoc fundamentum ejus ſuperiùs ſubverti, ex eo quod Apocalypſis ſit prophetia futurorum, non hiſtoria præteritorum.

Secundò, ergo & meliùs reſpondet Ambroſius, Thomas Anglicus & Ribera, Johannem hic à tergo audiſſe vocem, quia auditurus erat ea quæ erant ignota Eccleſiæ. Quod enim poſt nos eſt, quia videri nequit, nobis ignotum cenſetur.

Tertiò, Anſelmus, Richard & Rupert. cenſent hoc ſitu vocis Johannem, qui contemplationi rerum divinarum vacabat, D ad humana, putà ad aliorum correctionem & inſtructionem, revocari.

Quartò. Gloſſa & Albertus putant, hac voce à tergo ſignificari ſymbolicè, quòd hæc myſteria, quæ Johanni hic revelantur, in lege & Prophetis contineantur quaſi in typo & figura.

Quintò & optimè, vox hæc à tergo audita eſt, ut ſignificaretur Primò, revelationem hanc eſſe Spiritus ſancti, quia Spiritus ſanctus non videtur ab hominibus, ideoque dum ſe iis doctorem & monitorem exhibet, videtur facere, *ut aures audiant verba poſt tergum monentis*; ut ait Iſajas cap. 30. 21. Secundò, quòd Deus hic loquens Johanni, clarè per faciem in hac vita videre nequit. Unde Moyſi dixit Exodi 33. *Poſteriora mea videbis, faciem autem meam videre non poteris*. Tertiò, quòd perſecutiones hic à Johanne auditæ & prophetatæ, proximè S. Johannem ſecuturæ erant ſub Trajano, Adriano, An-

tonitu, &c. Porrò vox hæc à Deo per angelos, de more A efformata videtur.

Myſticè. Myſticè, ſignificatur hic ſingulare præſidium Dei, Johannem & fideles nos inter tot perſecutiones & pericula protegentis & dirigentis. Rectè enim Chriſti providentia poſt nos eſſe deſcribitur; quia cum ipſam non cernamus, ipſa tamen nos cernit, ſemperque ante oculos habet, tuetur & protegit. ita Origen. & S. Hieron. in Ezech. 3. 12.

Tropol. monentur hic fideles, ut à terrenis avertantur, & convertantur ad Deum & cœleſtia. Servi enim fugitivi ſumus, atque ut nos revocet, à tergo clamat Chriſtus. ita Ambroſ. & Lyran.

Tamqvam tvba) Ergo hæc vox fuit non tantùm ingens & contenta, ſed & tubalis ſive ſonitum tubæ referens & exprimens: vox enim *tamquam*, non tam comparationem hic notat, quàm rei veritatem. unde videtur hæc vox Dei fuiſſe diverſa à voce Chriſti hominis, de qua dicit v. 15. *Et vox illius tamquam vox aquarum multarum*, voce enim divina & tubali excitus Johannes reſpexit, viditque Chriſtum inter ſeptem candelabra, voce grandi inſtar aquarum multarum reſonantem, ac dicentem: *Noli timere ego ſum primus & noviſſimus.*

Aliter Alcazar: cenſet enim utramque vocem, ſcilicet tubæ, & aquarum multarum, fuiſſe Chriſti, qui priùs vocem tubalem edidit, deinde vocem aquarum multarum: utramque bellicam; ut priore ſignificaret bellum illatum Eccleſiæ à Judæis; poſteriore, bellum eidem illatum ab omnibus Gentibus. ſed in utroque patientia & virtute ſua de utriſque triumphavit Chriſtus; ſcilicet Judæorum tubæ bellicæ oppoſuit, non arma, ſed ſeptem tubas, uti olim contra Jericho, de quibus cap. 6 Judæorum enim plagæ per has tubas ſignificantur. Aquis verò multis, id eſt tumultui Gentium contra Eccleſiam conſpirantium, oppoſuit ſeptem phialas cap. 15. verſ. 7. quaſi ad Gentium impetum retundendum ſatis ſit, ut cœlum ſeptem phialas aquæ effundat, quaſi aquæ tantùm guttis contra maris furorem pugnetur. *Nam qui habitat in cœlis irridebit eos*, pſal. 2. 4. Hac ergo tuba & voce bellica ſignificari, quòd, ſicut olim bellicis tubis jubilæi fine redemptionis annus promulgabatur; ita ex tubis Judæorum & Gentium contra Eccleſiam inſurgentibus fideles jubilæum conſequerentur, id eſt, egregium redemptionis fructum, atque eam libertatem, quæ in pacis mundanæ, divitiarum ac vitæ deſpicientia conſiſtit. Hæc ingenioſè & piè dicuntur; at non ſatis germanè & genuinè, uti ſuperiùs oſtendi, & inferiùs oſtendam.

Verſ. 11. Philadelphia urbs ubi ſita. Philadelphia) Urbs eſt ſita in Myſia juxta Lydiam, ita dicta ab Attalo Philadelpho conditore. Alia eſt Philadelphia Syriæ, quæ in Scriptura vocatur Rabbat filiorum Ammon. De ceteris urbibus dicam ſuis quibuſque locis.

Verſ. 12. Et conversvs svm, vt viderem vocem) putà auctorem vocis, ſive ipſum vocantem & loquentem: vel *viderem*, id eſt, cognoſcerem & perſpicerem. Sic Exodi 20. 18. dicitur: *Cunctus populus videbat*, id eſt audiebat, *voces*: viſus enim, quia certiſſimus, pro quolibet ſenſu, ſenſatione & cognitione ſumitur: præſertim, quia intellectualis erat hæc vox ideoque erat ipſa viſio. Unde Prophetæ ſuas prophetias jam *verbum*, jam *viſionem* vocant; quia in mente & ſpiritu idem ſunt videre, & audire. ita Aretas & Haymo. Vide can. 1. in Prophetias.

Et conversvs vidi septem candelabra avrea) Candelabra hæc erant ſimilia illi, quod fecit Moſes in tabernaculo; & illis decem, quæ fecit Salomon in templo. Ad hæc enim alludit, unde & vidit Chriſtum veſtitum podere, quaſi ſacerdotem: ſacerdotium enim legis veteris veſtis erat poderis. Sic & Zacharias ca. 3. 4. vidit ſacerdotem Jeſum mutatoriis veſtium, id eſt podere, ut vertunt Septuag. & mox cap. 4. 2. vidit *candelabrum aureum, & ſeptem lucernas ſuper illud*. Erant ergo hæc candelabra inſtar illorum veterum heptalychna, id eſt ſeptem lucernas habentia: quodque enim candelabrum erat ſepticeps, ſcilicet habens ſeptem ſcapos ſive calamos, qui ſinguli in culmine habebant lucernam, uti dixi Exodi 25. v. 31.

Porrò per candelabrum tam Johannes, quàm Moſes ſignificavit & repræſentavit Eccleſiam: ita enim ait Johannes v. 20. *Candelabra ſeptem, ſeptem Eccleſiæ ſunt.* Idque appoſitè.

Candelabrum eſt Eccleſia. cur? Nam Primò, Eccleſia eſt viſibilis & conſpicua inſtar candelabri. Secundò, quia lucem mundi, putà Chriſtum, Chriſtique doctrinam mundo præfert. Tertiò, quia erecta eſt ad res divinas & cœleſtes. Quartò, eſt aurea propter charitatem, & quia quaſi aurum igne & malleis perſecutionum probatur, extenditur, formatur. *Eſt*, ergo, *Eccleſia quaſi candelabrum* (inquit Peter.) *per doctrinam ſcripturarum lucida, per fulgorem virtutum ſplendida, per gravitatem morum ponderoſa, per obedientiam ductilis, per prædicationem ſonora, per perſeverantiam extenſa, per ſpem erecta, per fidem in Deo fundata, per charitatem Deo aſtricta*, imò in eum quaſi transformata. Plura de candelabro hoc, ejuſque figura & ſignificatione dixi Exodi 25. 31.

Et in medio septem candelabrorvm avreorvm similem filio hominis) hoc eſt hominem, Chriſtum ſcilicet. *Verſ. 13.* Homo enim homini eſt ſimilis, & Chriſtus in ſimilitudinem hominum factus eſt, dum habitu inventus eſt ut homo. Phraſi enim Hebraica ſimilitudo veritatem rei ſignificat. ita Gagnejus & patet ex ſequentibus. Ribera tamen putat non fuiſſe ipſum Chriſtum, ſed angelum qui perſonam Chriſti gerebat. Adde, dici ſimilem, quia per omnia non erat hominis ſimilitudo; habebat enim pedes ex aurichalco.

An Iohannes viderit Chriſtum. Quæres, an Johannes revera viderit hic Chriſtum Dominum in ſeipſo? Reſp. Probabile eſt vidiſſe, ſed in alio habitu, quam ſit in cœlo. Corpus enim glorioſum poteſt apparere tali forma & habitu quali vult beatus. Probabilius eſt tamen contrarium, ſcilicet Johannem revera non vidiſſe Chriſtum ipſum. Primò, quia erat in ſpiritu; unde hæc omnia coram eo ſymbolicè gerebantur, ut patet ex ſequent. Deinde, quia ſimiliter cap. 5. ait ſe vidiſſe ſedentem in throno. certum eſt autem ibi eum non vidiſſe Deum, ſed ſymbolum aliquod, aut ſpeciem, quæ Deum repræſentaret. Pari ergo modo & hic eidem contigit, ſcilicet ſpecies Chriſti phantaſiæ ejus impreſſa & objecta fuit, non ipſe Chriſtus. idque ex more Dei factum eſt per angelum, atque hoc ſenſu vera eſt ſententia Riberæ.

Porrò quod ait; *In medio ſeptem candelabrorum*, intellige non conſiſtentem, ſed ambulantem. ſic enim cap. 2. 1. *Qui ambulat in medio candelabrorum.* Ambulat autem in medio illorum, ut ea foveat oleo, accendat & emungat. Alludit enim ad officium candelabra curandi, quo ſacerdos hebdomadarius in templo Salomonis fungebatur. Hac de cauſa perſona quam vidit Johannes, veſtita erat podere, id eſt tunica linea, quam induebant ſacerdotes ſacras has functiones obituri. ita Alcazar.

Moral. Notat S. Thom. *τὸ in medio* ſignificare Chriſtum ſingulis Eccleſiis exhibere ſe communem, à nemine recedere longius, ad neminem accedere propiùs, ſed omnibus æqualiter adeſſe ac prodeſſe; ut doceat Epiſcopus in Eccleſia, Rectores in collegio, patres in familia, ſe exhibere omnibus indifferentes, æquos & æqualibus, ad arcendam invidiam & promovendam omnium unionem, & charitatem. Vulgò quæritur cur ad Pontificatum electus ſit, non Johannes Chriſto chariſſimus, ſed Petrus? Hanc quæſtionem S. Hieron. li. 1. adverſus Jovin. duplici reſponſione decidit. Una; *Ne adhuc adoleſcens*, inquit, *ac penè puer, progreſſæ ætatis hominibus præferretur.* Altera; *Ne magiſter*, inquit *bonus*, *qui occaſionem jurgii debuerat auferre diſcipulis, in adoleſcente, quem dilexerat, cauſam præbere videretur invidiæ.*

Pontifex celebrans habet 7. candelabra. cur? Huc alludit, & hoc repræſentat Pontifex Romanus dum ipſe ſolus ſolemniter celebrans circum ſe in altari habet ſeptem candelabra (quod nulli Epiſcoporum conceſſum eſt:) ipſe enim eſt vicarius Chriſti, qui hic viſus eſt Johanni inter ſeptem candelabra, quaſi ſummus Pontifex, & moderator ſeptem, id eſt omnium, Epiſcoporum, & Eccleſiarum tam Græciæ, quàm totius orbis. Chriſtus ergo eſt qui Eccleſiæ ſuum communicat ſplendorem, vim ac virtutem, juxta illud Matth. 18. 20. *Ibi ſum in medio eorum.* Quocirca Iſajas cap. 12. 6. Eccleſiam ad gratias agendas & ad jubilum excitat dicens: *Quia magnus in medio tui ſanctus Iſrael.*

Hac de cauſa Chriſtus alia forma & ſpecie apparuit quàm habeat in cœlo, nimirum veſtitus podere, canus, cinctus

ſtrictus zona aurea, habens pedes ardentes; ut per hæc repræſentarentur res admirandæ (de quibus mox dicam) quas Chriſtus in Eccleſia, & ſuis fidelibus (quorum ſpeciem & quaſi perſonam hic induit) operatur, juxta illud pſalm. 67. 36. *Mirabilis Deus in ſanctis ſuis*, hoc eſt, quod ait Paulus Galat. 2. 20. *Vivo ego, jam non ego vivit vero in me Chriſtus*: vide ibi dicta. Sic Cant. 5. à v. 10. ad finem cap. deſcribitur Chriſti ſpecies & figura, non ſolùm prout ipſe in ſe eſt, ſed etiam prout in ſuis præclara & illuſtria operatur, uti docent ibidem Gregor. Nyſſenus. Paulinus, Ambroſ. Gregor. Philo Carpathius & Honorius.

Chriſtus veſtitus podere, cur? Primo expoſitio.

VESTITVM PODERE] Quæres, cur hoc habitu veſtitus apparuerit Johanni Chriſtus? Primò, Irenæus li. 4. cap. 37. cenſet hanc figuram ad ſacerdotalem dignitatem & glorioſum Chriſti adventum pertinere. Sic & Stunica in Zachariæ cap. 4. putat hic deſcribi Chriſti habitum, quatenus judex eſt, & ut judex judicabit orbem in fine mundi.

Secunda.

Secundò, Luiſius Legionenſis lib. de Nominibus Chriſti opinatur totum hoc ænigma ad Chriſti ardentem charitatem referri debere.

Tertia.

Tertiò, Pannonius aſſerit hanc imaginem cuilibet juſto convenire, quia Chriſtus & Eccleſia ſunt unum, Chriſtuſque hic ſuorum habitu ſe veſtit ut indicet ſe in illis vivere, operari & loqui, uti paulò antè dixi.

Quarta.

Quartò, alii putant hic depingi Chriſtum, qua ratione eſt perfectiſſimus legislator. Unde Ribera cenſet hoc ænigma ad juſtorum conſolationem & terrorem impiorum ſpectare.

Quinta.

Quintò, Perer. cenſet in hoc Chriſti ſchemate depingi providentiam, qua Chriſtus regit, curat & gubernat ſuam Eccleſiam: & in hoc ipſo proponi ideam gubernationis Eccleſiaſticæ, quam Epiſcopi & Paſtores imitari debeant. Sic & multi alii putant, hic ſingulariter exprimi Chriſti providentiam erga ſeptem Aſiæ Eccleſias, quibus præerat, quibuſque hæc ſcribebat Johannes.

Sexta.

Sextò, Alcazar cenſet hanc primam Apocalypſeos perſonam prologum agere, & ſummam totius ſpectaculi, (putà totius Apocalypſeos) perſtringere. Unde & veſtitus poderis reſpondet veſtibus albis, quibus ſeniores ſunt amicti cap. 4 & byſſino, quo ſe induit Agni ſponſa cap. 19. Sic & poderis byſſina & zona aurea reſpiciunt angelorum veſtitum qui phialas effundunt c. 16. canities reſpicit canitiem ſeniorum cap. 4. oculorum flammæ eædem ſunt cum illis, de quibus dicitur cap. 19. *Oculi ejus ſicut flamma ignis*. Pedes ex aurichalco ardenti, iidem ſunt cum illis qui dantur angelo cap. 10. 1. *Pedes ejus tanquam columnæ ignis*. Ignis ipſe idem eſt cum eo qui poſtea Babylonem comburit: ſeptem ſtellæ reſpondent ſtellis quibus amicta eſt mulier cap. 12. De morte, inferno, & clavibus ſæpè inferiùs agetur. ita ipſe. Quæ omnia appoſitè & verè dicuntur.

Septima genuina.

Propriè tamen hæc ſpectant ſeptem candelabra; Chriſtus enim hic eam ſpeciem aſſumit, quæ repræſentet nobis ejus officium pontificale circa haſce Eccleſias, & alias quaſvis. quas corripit, docet, monet, perficit, ut patebit cap. 2. & 3. Hęc enim omnia uſque ad cap. 4. pertinent ad primam Apocalypſeos partem, quę eſt de correptione & inſtructione ſeptem Eccleſiarum & Epiſcoporum Aſiæ. Unde cap. 5 ubi incipit altera, ſcil. prophetica, Apocalypſeos pars, alia viſio, & alia ſpecies Chriſti, ſcilicet quaſi Agni occiſi, proponitur.

Secundariò tamen hæc quoque ad caput quintum, totamque Apocalypſim pertinent. Chriſtus enim hic eam ſpeciem gerit, qua repręſentat ſuam in fideles curam, protectionem & glorificationem: in impios verò, pręſertim in Antichriſtum, ejuſque aſſeclas terrorem & vindictam. quod eſt argumentum & ſcopus totius Apocalypſeos.

Porrò quod Alcazar pag. 94. hęc omnia trahit ad ſuam de argumento Apocalypſeos opinionem, ſcilicet hoc ſchemate Chriſti repręſentari victoriam & triumphum tam de Judęis & judaiſmo, quàm de Gentilibus & gentiliſmo, ſuperiùs minùs probabile eſſe oſtendi.

Poderis quid.

Jam quod ad verba textus attinet, Nota *veſtitum podere*, hoc eſt veſte ſive tunica talari. Dicta eſt poderis ἀπὸ τῦ ποδὸς καὶ ἄρω, quòd ad pedes uſque adaptetur & deſcendat; vel, ut Eraſmus. ἀπὸ τῦ ποδὸς, id eſt pes; καὶ ἐρε, quod in compoſitione remum ſignificat. Deducitur enim ab

A ἐρέτης, id eſt remigo: inde dicitur trieris, dieris; quaſi poderis ſit veſtis quæ pedibus remigatur & ventilatur.

Nota, Pontifex duplicem habebat tunicam, unam lineam, quæ hebr. כתנת *ketonet*, græcè χιτὼν vocabatur, qua ſemper in ſacris utebantur omnes ſacerdotes. Secundam hyacinthinam, quæ hebr. מעיל *meil* dicebatur, eratque propria pontifici, ab eaque dependebant mala punica & tintinnabula. de qua dicitur Sapient. 18. *In veſte poderis totus erat orbis terrarum*, ut ſcilicet ſignificaretur, pontificem podere indutum, eſſe mediatorem cæli & terræ, Dei & hominum, ac pro toto mundo ſupplicare.

Quæres, utram tunicam hic intelligat Johannes per poderem? Alcazar, Ribera & Pererius intelligunt lineam. Hanc enim Joſeph. libr. 3. Antiqu. 8. & S. Hieron, epiſt. 128. vocant poderem. Quin & Septuag. Ezech. 9. 2. ubi nos legimus: *Vir veſtitus lineis*, vertunt, *veſtitus podere*. Accedit, quòd perſona hæc apparuit inter candelabra, & quaſi de illis curam gerens, quod non erat ſummi pontificis munus: atque ita non ſatis aptè cohæ-

B ret, ut ſacerdos hyacinthina veſtitus inter candelabra apparuerit. Porrò per hanc lineam tunicam cenſent ſignificari, Primò, Chriſti ſacerdotium; Secundò, mundiſſimam & pulcherrimam ejus carnem; Tertiò, inæſtimabilem ejus innocentiam & puritatem. Quartò, patientiam: linum enim variè carminatur, tunditur, maceratur, &c. & *ſemper injuria fit melius*, ait Plinius.

Verùm veriùs videtur, poderem eſſe tunicam hyacinthinam; Primò, quia ita vertunt & explicant Septuag. Exod. 28. 31. ubi diſtinctè de utraque pontificis tunica agitur, & quæque ſuo nomine ab alia diſcriminatur. Secundò, quia ſola hyacinthina propria pontifici, ſignificat pontificatum proprium Chriſto. Chriſtus enim hic non quaſi ſacerdos minor, ſed quaſi pontifex inducitur, qui ſeptem angelos, id eſt Epiſcopos, ſeptem Eccleſiarum docet & corrigit. Unde & cingitur zona aurea: hæc enim pontificem deſignat, non ſacerdotem. Sacerdos enim zona byſſina tantùm cingebatur: pontifex verò præter byſſinam habebat zonam polymitam, qua hyacinthinam, quin & Ephod cum Rationali ſuccingebat, cui reſpon-

C det hic zona aurea quam Johannes dat Chriſto. Tertiò, quia tunica linea *tantùm uſque ad crura deſcendebat*, ait S. Hieron epiſt. 128. ad Fabiolam de veſtibus ſacerdotum; hyacinthina verò uſque ad talos. Hæc ergo propriè eſt poderis, id eſt talaris, non illa, licet à S. Hieron. & Joſepho illa quoque ſubinde vocetur poderis, quòd ad pedes, id eſt ad tibias & crura, deſcenderet. Quartò, quia per poderem intelligit tunicam hyacinthinam Sapiens cap. 18. 24. verbis iam citatis, & Eccleſiaſt. cap. 45. 10. ubi enim nos legimus *circum pedes*; græcè eſt *poderis*, & manifeſtè loquitur de hyacinthina.

Podere ergo, ſive tunica hyacinthina ſignificatur ſummus Chriſti pontificatus quo Chriſtus præeſt ſeptem, id eſt omnibus, Eccleſiis & Epiſcopis; ac conſequenter Chriſti in nos amor commendatur, ut eum redamemus, nec in perſecutionibus etiam morte propoſita ab ejus amore recedamus. Sic enim Chriſtus Pontifex noſter ſeipſum pro nobis in victimam mortemque crucis obtulit. Hinc hyacinthina hæc tunica ſymbolum eſt, Primò, veræ religionis, ſanctitatis, & cultus divini, in quibus excel-

Poderis notat pontificatũ Chriſti.

D luit Chriſtus. Secundò, converſationis cæleſtis: hyacinthus enim eſt coloris violacei, id eſt aerei & cæleſtis. Hinc ab hac tunica pontificis dependebant aurea tintinnabula, & mala punica, illa ſignificabant ardentem prædicationem, hæc miracula Chriſti. vide dicta Exodi 28. 35. & Exodi 25. 4.

ET PRÆCINCTVM AD MAMMILLAS ZONA AVREA) Alludit Primò ad cingulum veterum ſacerdotum & pontificum: hoc enim adeò altè ſuccingebant ſe, ut Joſeph. libr. 3. Antiq cap. 10. aſſerat lineam veſtem accingi ſolitam circa pectus paulo axillis inferiùs. Et S. Hieron, epiſt. 128. *Baltheo*, ait, *cingebatur tunica linea inter umbilicum & pectus*. Unde Turnebus lib. 15. Adverſar. c. ult. & Sigonius libr. 3. de Judiciis cap. 19. notant morem altè ſe cingendi proprium fuiſſe ſacerdotem, ut per hoc ſignificaretur eos præ ceteris promptos & paratos eſſe ad omne Dei obſequium. Rurſum, zona aurea erat pontificum veterum: nam ſacerdotes minores cingebant ſe zona ex byſ-

ſo

ſo polymita, id eſt cocco, purpura & hyacintho intertexta, abſque auro; pontificis verò zona erat ex byſſo polymita auro intertexta.

Zona aurea eſſe Chriſti dotes ſignificat.

Quæres, quidnam ſignificet zona hæc aurea Chriſti? Reſp. Primò, aliqui, ſignificare ejus clementiam, qua cohibet iram. ita Andreas & Aretas. Secundò, ejus dignitatem regiam. ita Rupert. & Pererius. Tertiò, ejus ſapientiam. ita Albertus. Addunt aliqui juſtitiam, juxta illud Iſajæ 11.5. *Juſtitia cingulum lumborum ejus*. Quartò, ejus pietatem & reverentiam. ita Abbas Joachim, & Dionyſ. Quintò, ejus caſtitatem. ita S. Chryſoſt. Gregor. Haymo, Anſelm. & multi alii. Sextò, ejus charitatem. ita Ribera, & Thomas Anglicus. Septimò, ejus præparationem & promptitudinem ad Dei obſequium ad quod eum excitat Dei amor; hunc enim ſignificat aurum: unde alte accingitur, ut præ aliis promptior & paratior ſigificetur. ita Alcazar. Octavò, proprie zona conſtringens veſtes & corpus, illudque firmans & roborans, ſignificat diſciplinam ſanctam, quæ Chriſti & Chriſtianorum mentem, phantaſiam, corpus, motuſque omnes componit, à vitiis reſtringit, Deo Deique legi aſtringit. Eſt aurea, quia id facit non per timorem ſed per amorem Dei. Hinc charitas ab Apoſtolo Coloſſ. 3. v. 14. vocatur *Vinculum perfectionis*. Rurſum 2. Corinth. 5. v. 14. *Charitas*, ait, *Chriſti urget nos*. Chriſtus enim ad auream charitatis legem, ſive zonam ſuas omnes leges revocavit. Plura moralia de zona hac Chriſti & fidelium, dixi Epheſ. 6. 14. Jerem. 13. 1 Exodi 12. 39.

Porrò multi hæc adaptant Eccleſiæ, & fidelibus; horum enim perſonam & ſpeciem ſuſtinere hic Chriſtum, ideoque viſum à Johanne inter candelabra, quæ Eccleſias ſignificant. Hanc ergo zonam Chriſti, eſſe eam qua Sancti præcincti ſunt. ita Alcazar, & alii. Imò multi volunt hanc zonam Chriſti eſſe ipſam Eccleſiam. ita Victorinus, Ticonius, Primaſ. Beda; vel aliquam Eccleſiæ partem, verbi gratia, chorum Patriarcharum, ut vult Ambroſius. Cenſent enim per hanc zonam auream innui ingens incrementum charitatis, quod Eccleſia accepit in perſecutionibus, nempe in ſigillo ſecundo, cap. 6. & in thuribulo, cap. 8.

Quæres, Cur ad mammillas cingitur Chriſtus? Reſpondet Primò, S. Chryſoſt. per zonam in lumbis ſignificari legem veterem, per zonam ad mammillas Evangelium. Nam, ut ait S. Gregor. loco mox citando, aurea zona ad mammillas refrænatur non tantùm operis, ſed & cordis luxuria; hanc enim Chriſtus damnat Matth. 5. 28.

Secundò, quia Chriſtus, æquè ac Chriſtiani alacriores, paratiores & ardentiores ſunt, aut eſſe debent, ad Dei obſequium, quàm Moſes & Judæi.

Tertiò, quia cor Chriſti, quod eſt inter mammillas plenum eſt charitate.

Quarto, Symbolicè Viegas per duas mammillas duo univerſalia Dei attributa, putà miſericordiam in pios, & juſtitiam in impios accipit. Ex dextra ſugitur lac indulgentiæ, ex ſiniſtra lac correptionis. Hoc durius, illud ſuavius, utrumque infantibus ſalutare. Unde & Rupertus per zonam auream accipit auctoritatem Chriſti regiam, ab omni miſeria & mortalitate liberam.

Meliùs Pererius, Duæ mammillæ, ait, ſunt mens & voluntas; hæc cincta eſt auro ſapientiæ, illa charitatis: utraque lac præbent tum doctrinæ per prædicationem, tum gratiæ per Sacramentorum adminiſtrationem. Unde S. Gregor. libr. 34. Moral. cap. 8. *Zonam*, inquit, *auream circa mammillas habere, eſt cunctos mutabilium cogitationum motus, per ſolius amoris vincula reſtringere*. Addit ibidem S. Gregor. aurum quinque res in Scriptura ſignificare: Primò, charitatem divinitatis; Secundò, ſplendorem cæleſtis civitatis; Tertiò, charitatem, uti hic; Quartò, nitorem gloriæ ſæcularis; Quintò, pulchritudinem ſanctitatis.

Denique Alcazar hic notat. 12 pag. 225. notat auro ſignificari charitatis perfectionem. Nam, ut libr. 33. cap. 1. & ſequent. docet Plinius, in auro novem ſunt conſideranda, mira *generatio*, *ſplendor*, *pondus*, *facilitas materiæ*, *conſtantia*, *munditia*, *medicina*, *miracula*, *pretium*, quæ ſingula ipſe ordinè fuſe & doctè proſequitur, & charitati adaptat.

Caput autem (divinitas quæ eſt caput Chriſti) Vers. 14.
ejus, et capilli; & ſignificat *id eſt*, q. d. *Caput*, id eſt *capilli* capitis, Alcazar tamen per capillos capitis accipit pilos, tam barbæ quàm capitis; ſed pili barbæ propriè non vocantur capilli) erant candidi, tamquam lana alba et tamquam nix] quæ non tantùm candorem habet, ſed & pulchritudinem & ſplendorem. *Candidi*, nimirum canitie: qua ſignificatur Chriſti æternitas, &, ut Auguſt. ait, *antiquitas veritatis*. Sic de Patre æterno dicitur Daniel. 7. *Antiquus dierum ſedit, veſtimentum ejus candidum quaſi nix, & capilli capitis ejus quaſi lana munda*, id eſt cani, ſplendidi, juxta illud.

Et facies multo ſplendeat alba pilo.

Capilli candidi Chriſti quid?

Nota. Aretas per capillos candidos accipit candidam & puram humanitatem Chriſti: & Viegas, puritatem vitæ Chriſti. Secundò, Rupert. accipit SS. Prophetas; hi enim quaſi multi capilli unius capitis Chriſti ſunt. Pari modo S. Auguſtin. libr. de Eſſentia divinitatis initio, accipit quoslibet Sanctos. Tertiò, S. Auguſt. tract. 57. in Johannem, accipit Chriſti Sacramenta, quæ multa & varia unius Chriſti ſunt. Quartò Joachim Abbas judicia Chriſti mundiſſima, & juſtiſſima. Quintò, & optimè, uti dixi, capilli ſive candidi ſive cani ſignificant Chriſti æternitatem, ac conſequenter omniſcientiam, omniprudentiam, omniprovidentiam: cani enim, ſive ſenes, quia calor in iis ſubſidit, hinc non habent fervores & impetus turbidos, qui rationem perturbant, ſed planè ſedati liberum & ſincerum habent judicium, maximeque in eis viget prudentia & ſapientia.

Unde notat Alcazar, per poderem ſignificari ſanctitatem & religionem Chriſti, ejuſque fidelium, per zonam auream charitatem, per canos ſapientiam, quæ mirè increvit in perſecutionibus iis, de quibus agitur hoc libro; per illas enim Chriſtus docuit ſuam Eccleſiam Chriſtianæ Philoſophiæ faſtigium.

Porrò inter hæc tria congruus ſervatur ordo: quia prius eſt mundari à peccato, & ſanctificari; mox virtutum perfectionem in fervore charitatis amplecti; & demum alios docere & inſtruere per ſapientiam. Unde in Eccleſia Chriſtiana ſapientia fuit matura & cana, quæ in Synagoga Judæorum erat germinans & infans. Hinc comparatur nivi, non tantùm nitenti, ſed & ſplendenti. Nix ergo ſignificat ſplendorem & gloriam ſapientiæ Chriſti, & Chriſtianorum.

Addunt aliqui, canos ſignificare antiquitatem religionis Chriſtianæ, tum quia fuit prior Judaiſmo in mente & intentione Dei (unde voluit Deus illam per ritus & ſacrificia Judaica ſignificari & repræſentari) tum quia priſci Patriarchæ & Prophetæ, quoad fidem, ſpiritum, mores & vitam Chriſtiani potiùs erant, quàm Judæi & Moſaici, uti docet S. Auguſt. libr. 3. contra duas epiſt. Pelag. cap. 4. & D. Thomas 1. 2. quæſt. 107. artic. 1.

Et oculi ejus tamquam flamma ignis] His oculis ſignificatur omniſcia mens Chriſti juſtis lucens, reprobos incendens, ait Gagnejus.

Cur oculi in ira flammeſcant.

Secundò, & meliùs Ribera: Oculi, inquit, Chriſti flammantes ſignificant Chriſti iram & vindictam in perſecutores Chriſtianorum, aliosque impios. Id ita eſſe patet ex c. 19. 12. & cap. 2. 18. & Sap. 11. 19. ubi horribiles beſtiæ depinguntur, *ira plenæ, vaporem ignium ſpirantes, horrendas ab oculis ſcintillas emittentes*. Cur in ira flammeſcant oculi, cauſam dat Ariſtot. problem. 3. ſect. 31. quòd calor à natura in eam partem, tamquam violatam tranſmittatur, quæ & ſenſu & motu facilior eſt. Oculi enim violati cenſentur hoc ipſo, quòd quis coram ipſis indignum & injurium quid patrarit, nec faciem & oculos ejus ſit reveritus. Adde, phantaſiam, quæ in capite eſt ſupra oculos, ira concitatam, advocare ad ſe ſpiritus vitales, eoſque accendere, ut fumos naribus, ignem oculis efflare videatur. Sic de Achille irato ait Homerus Iliade 19. *Dentes ejus ſtridebant, oculi verò ſplendebant ut flamma ignis*: Et Virgil. libro 7. de Alecto; *flammea torquens lumina*. Et Cicero in Verrem: *Ardebant oculi, toto ex ore crudelitas emicabat*:

Addit Alcazar, flammas oculorum Chriſti ſignificare, ab ejus ira neminem ſe poſſe abſcondere. Quæ enim tenebræ impediant perſpicientiam ei, cui oculi jaculantur claram lucem? juxta illud Jeremiæ 32. verſ. 19. *Oculi*

ejus

eius apertiſunt, ut reddas filiis Adam ſecundùm fructum adinventionum eorum.

Vers. 15.

Et pedes ejus ſimiles aurichalco, ſicut in camino ardenti] Hinc patet, Johannem non vidiſſe verum hominem, ſed hominis imaginem, ſive ſpectrum: habebat enim pedes ex aurichalco. Licèt enim dicat, *Similes aurichalco*, tamen τὸ *ſimiles* potiùs ſpectat hominem, ſive ſpectrum hominis, quàm aurichalcum. q. d. Hoc hominis ſpectrum pedes videbatur habere ſimiles ſtatuæ factæ ex aurichalco, quoad cetera verò ſimile erat hominis. Alludit ad Ezech. 1. 7. ubi Ezechiel ait ſe vidiſſe ſpeciem Dei ſedentis in curru Cherubum, *quaſi ſpeciem electri, velut aſpectum ignis, intrinſecus eius per circuitum: a lumbis eius & deſuper, & à lumbis eius uſque deorſum, quaſi ſpeciem ignis ſplendentis in circuitu*. Vide ibi dicta. Pro *aurichalcum*, græcè eſt χαλκολίβανον, quod Suidas putat eſſe genus electri auro pretioſius.

Chalcolibanum quid?

Antonius Nebriſſenſis in Quinquagena cap. 4. vertit thus æneum, id eſt forte, maſculum, putà potentiſſimum & fragrantiſſimum (לבונה *lebona* enim hebraicè, unde idem ſumpſerunt Græci, ſignificat thus, eò quòd ſit album: לבן *laban* enim ſignificat album) & ita ſumitur hoc nomen apud Orpheum, cùm ait, *Chalcolibanus in Apollinem, in Latonam*, id eſt maſculum thus, vel maſculini thuris ſacrificium in Apollinem, in Latonam. Pedes ergo Chriſti ſimiles ſunt thuri maſculo; quia quaſi thus incenſum & fragrantiſſimum, jucundiſſimum odorem ſpargunt.

Verùm Noſter interpres, & alii paſſim, χαλκολίβανον vertunt *aurichalcum*. Unde & Plinius lib. 34. 2. ait Chalcolibanum eſſe genus æris olim habitum in pretio. Porrò vocatur aurichalcum æs, quod colorem habet aureum, inquit Sextus Pompejus. Idem dicitur orichalcum, ab ὄρος, id eſt mons; & χαλκὸς, id eſt æs, quòd è montibus eruatur: unde & dicitur χαλκολίβανον, quaſi æs Libani, eò quòd è Libano eruatur. ait Aretas & Theſaurus linguæ Græcæ. Unde Syrus vertit, *pedes eius ſimiles æri Libanitico, quod inflammatum eſt tamquam in fornace*: Arabicus, *pedes eius ſicut æs conflatum in igne*. Porrò fulgidum fuiſſe orichalcum docet Heſiodus, dum illud ἐρεινὸν vocat in Herculis ſcuto. Aurichalcum ergo, ſive chalcolibanum erat æs laudatiſſimum.

Pedes Chriſti qui?

Senſus ergo eſt: pedes Chriſti ſimiles erant aurichalco, non frigido, non etiam liquefacto, ſed calenti, candenti & coruſcanti *in camino ardenti* (legit Noſter interpres in Græco πεπυρωμένῳ, id eſt *ardenti*: jam legunt πεπυρωμένοι, id eſt ardentes, ſcilicet pedes.) hoc eſt. pedes Chriſti erant ſplendidiſſimi, putà humanitas Chriſti (quæ per pedes ſignificatur, uti deitas per caput) per caminum paſſionis & crucis facta eſt ſplendidiſſima & fortiſſima ad conculcandum Domitianum, ſuoſque hoſtes, & ad eos comburendum. ita Nazianzenus apud Andream, & Damaſcenus apud Riberam, Rupertus, Pannonius, aliique: qui omnes per pedes intelligunt humanam naturam in Chriſto. Paulò aliter Dionyſius Carthuſianus per pedes accipit extremos annos vitæ Chriſti, quibus paſſus eſt & crucifixus. Pedes Chriſti, ait Rupertus dicuntur ſimiles aurichalco, *Quia ſicut aurichalcum multis ignium impendiis ex ære perducitur ad colorem auri, ita & illa humanitas per multas tribulationes paſſionis & mortis perducta eſt ad gloriam maieſtatis*. Quocirca piè Sanctus Bernardus ſermone 17. in pſalm. *Qui habitat*: *Bonum*, ait, *mihi Domine tribulari, dummodo ipſe ſis mecum, quàm regnare ſine te, epulari ſine te, ſine te gloriari: bonum in tribulatione magis amplecti te, in camino habitare te mecum, quam eſſe ſine te, vel in cælo. Quid enim mihi eſt in cælo, & à te quid volui ſuper terram? Aurum probat fornax, & viros iuſtos tentatio tribulationis. Ibi, ibi cum eis es Domine, ibi in tuo nomine congregatis adſtas medius ſicut olim cum tribus pueris et dignatus etiam fidmico apparere, ut diceret, Quia ſpecies quarti, eſt ſimilis filio Dei. Quid trepidamus, quid cunctamur, quid refugimus hunc caminum? Sævit ignis, ſed Dominus nobiſcum eſt in tribulatione: ſi Deus nobiſcum, quis contra nos?*

Myſticè, Haymo, Beda, Ambroſius, Anſelmus, Pedes, inquiunt, Chriſti ſunt fideles, qui vivent in fine mundi tempore Antichriſti, durabuntque in igne perſecutionis, quaſi in camino fortes & conſtantes.

Secundò, Victorinus, Ticonius, Andreas, Aretas, Pererius & Alcazar: Pedes, inquiunt, Chriſti ſunt Apoſtoli, qui nomen Chriſti quaſi per totum orbem deportarunt. Hi ſimiles ſunt aurichalco, quia ſua ſapientia ſplenduerunt ut aurum, ſuaque conſtantia expreſſerunt firmitudinem æris. Unde de his dicitur Iſaiæ 52. 7. & Rom. 10. 15. *Quam ſpecioſi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona!* Et Cant. 7. 1. *Quam pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis filia principis!* Viſi ſunt ardentes, quia orbem accenderunt igne illo, de quo ait Chriſtus Lucæ 12. 49. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi ut accendatur?* Denique in chalcolibano, ſive ære Libani alluditur ad altare holocauſtorum, quod ex hoc ære factum erat. Reſpicit enim Johannes ad ignem holocauſtorum, quo ſignificat pedes illos, qui adeò Deo placent, intendere & contendere, ut veræ religionis ignem, Deique cultum toto orbe accendant, quod & fecerunt. Hic enim eſt ignis ille, quo exuſta eſt Babylon, ait Alcazar. Unde & Irenæus libr. 4. cap. 37. chalcolibanum refert ad fortitudinem fidei, & ad perſeverantiam in tot adverſis, ærumnis & perſecutionibus, quas præcones Dei, amore Dei tolerarunt uſque ad mortem & martyrium, itaque orbem Dei fide & amore ſuccenderunt. De hoc igne vide dicta Levit. 9. in fine.

Apoſtoli ſunt pedes Chriſti.

Tertiò, Ribera, Pedes Chriſti, ait, ſunt hoſtes Chriſti à Chriſto calcandi, & igne gehennæ cruciandi, aut, ut Alcazar, Chriſto ſubigendi & ad eum convertendi, juxta illud Joſue 1. 3. *Omnem locum, quem calcaverit veſtigium pedis veſtri, vobis tradam*, & pſalm. 59. 10. *In Idumæam extendam calceamentum meum*.

Et vox illius tanquam vox aquarum multarum] Primò, aliqui hæc exponunt de aquis baptiſmi. ita Victorinus.

Vox aquarũ multiplex.

Secundò, alii de concordia Scripturarum, quæ ſunt quaſi aquæ & fluvii multi. ita Rupert. & Pererius.

Tertiò, alii de cæleſtis virtutis curſu, quæ variis modis in omnes influit. ita Arias Montanus.

Quartò, Alcazar putat hanc vocem ſignificare perſecutionem Romani Imperii, quaſi aquæ multæ ſint multæ gentes frementes & furentes in Chriſtianos: ſed hæc vox eſt Chriſti, non gentium frementium.

Nota. Alludit Johannes ad Ezech. 43. initio. ſicut enim ibi dicitur: *Ecce gloria Dei Iſrael ingrediebatur per viam Orientalem: & vox erat ei quaſi vox aquarum multarum, & terra ſplendebat à maieſtate eius*; ſic hîc ait Johannes: *Vox illius tamquam vox aquarum multarum: facies eius ſicut ſol lucet in virtute ſua*. Senſus ergo eſt, q. d. Vox Chriſti erat valdè fortis, ſonora, penetrans & efficax, qualis eſſe ſolet aquarum multarum cum impetu defluentium; ad hoc enim ſignificandum hac aquarum ſimilitudine ſæpè utitur Scriptura. Hæc vox, ait Sanctus Gregorius, Ticonius, Haymo, Seraphinus & Pererius, eſt prædicatio Evangelii, ita ſonora & potens, ut in omnem terram exiverit ſonus ejus. Quis maris fremitus cautibus illiſi, quæ fluminum rapidiſſimorum colluvies, quæ Nili catadupa tam longè perſonarunt? Fuit ergo hæc vox *quaſi aquarum multarum*. Primò, quia inſtar aquæ reſtinxit ſitim rerum temporalium, & refrigeravit æſtum concupiſcentiæ. Secundò, quia abluit maculas peccatorum. Tertiò, quia fœcundavit terram cordium humanorum, ut fructus virtutum proferant. Quartò, quia multas, imò omnes gentes ad Chriſtum convertit, fecitque ut quæque ſua voce communiter invocent & laudent Deum: hæc enim eſt muſica non octo, ſed centum millium vocum, in auribus Dei uti ſonora, ita gratiſſima. Hinc cap. 17. 15. dicitur: *Aquæ multæ populi ſunt, & gentes & linguæ*. Ita Primaſius, Ambroſius, Beda, Anſelm. Richard. Rupert. Dionyſ. & Pannonius. Poteſt quoque per hanc vocem, cum Ribera intelligi condemnatio impiorum, putà vox Chriſti condemnantis impios in die judicii. Sed quia hæc ſignificatur per gladium, qui ſequitur, hinc meliùs per hanc vocem accipitur ipſa prædicatio Evangelii. Unde & ſequitur narratio de ſeptem Eccleſiis hac voce converſis.

Et habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem] Primò, multi putant idem eſſe ſeptem ſtellas; quod ſeptem candelabra, putà ſeptem angelos. v. 20. per quos putant ſeptem Eccleſias ipſis commiſſas ſignificari. ita Victorinus, Ticonius, Ambroſ. Haymo, Beda.

Vers. 16. Stellæ ſeptem quæ?

Se-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Secundò, per ſeptem ſtellas non ſeptem Epiſcopos ſed propriè ſeptem angelos ſive ſpiritus cæleſtes accipiunt Origen. hom 20. in Numeros, Hilar. in pſalm. 124. Nazianz. orat. 32. Hieron in Matth. 18. Andreas & alii, quin & Maldonat. in Matth. 18.

Tertiò, per ſeptem ſtellas & angelos, accipiunt ſeptem dona Spiritus ſancti ſive Spiritum ſanctum ſeptiformem, Victorinus, Serapinus & Arias Montanus, qui ait has ſeptem ſtellas eſſe ſeptem ſpiritus in divina eſſentia conſtantes.

Quartò, Andreas per ſeptem ſtellas accipit ſeptem rerum gradus, ſive res omnes quæ in mundo ſunt, totamque mundi gubernationem, quæ in manu & dextera Chriſti eſt.

Quintò, Abbas Joachim per ſeptem ſtellas accipit, non fixas, ſed ſeptem planetas, & ſingulis accommodat virum aliquem virtute præſtantem, qui quolibet ſæculo orbi præluxit, v. g. ut prima ſtella, ſit Adam; ſecunda, Noe; tertia, Abraham; quarta, Moſes; quinta, David; ſexta, Johannes Baptiſta; ſeptima, Elias in fine mundi, ita ipſe hic ad v. 20. ſed hæc omnia vel parerga, vel accommodatitia ſunt.

Epiſcopus ſit ſtella per ſex analogias

Itaque dico, certum eſt has ſeptem ſtellas eſſe ſeptem angelos, uti ait S. Johannes v. ult. Porrò angeli hi ſunt Epiſcopi, ut ibidem patebit. Ubi Nota. Angeli, id eſt Epiſcopi, in Eccleſia debent eſſe quaſi ſtellæ. Primò, ut quaſi ſtellæ, non errantes & planetæ, ſed fixæ, perpetuum & ordinatum habeant motum, morumque omnium debitam compoſitionem. Secundò, ut ſua claritate alios illuminent. hoc eſt quod ait Paulus Philipp. 2. 15. *In medio nationis pravæ & perverſæ lucetis ſicut luminaria in mundo.* Tertiò, ut ſuo calore alios foveant & vivificent. Quartò, ut ſuis influentiis conſervent & vegetent mundum. Quintò, ſtellæ fixæ parvæ videntur & humiles, ſed tamen majores ſunt tota terra: talis ſit Epiſcopus & Paſtor. Sextò, ſtellæ lucent noctu in medio tenebrarum, ſic luceat & Epiſcopus, præſertim noctu, id eſt tempore perſecutionum & hæreſum; uti lucebant hi ſeptem conſtanter tempore perſecutionis Domitiani. Hoc eſt, quod ait S. Auguſt. lib. 1. de Sermone Domini in monte c. 6. *Calcari non poteſt niſi inferior, ſed inferior non eſt qui quamvis corpore multa in terra ſuſtineat, corde tamen fixus in cælo eſt.* Vide dicta Gen. 15. 15. & Daniel. 12. v. 3. & 4. Hac ratione illud bravium à Daniele 12. v. 3. ſanctis doctoribus promiſſum accipient: *Qui docti fuerint fulgebunt ut ſplendor firmamenti, & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtella in perpetuas æternitates.* Denique ſtella vigilantiæ & providentiæ, quæ prima Epiſcoporum eſt dos, typum gerit. Hinc in veteri numiſmate Pertinacis Imper. ſimulacrum cernitur, manibus verſus ingentem ſtellam in cælum ſublatis, hoc lemmate: *Providentia Deorum.*

An ſtellæ ſint gēmæ?

Porrò Alcazar haſce ſeptem ſtellas concipit ut ſeptem gemmas, inſtar ſtellarum annullis totidem infixas, vel inſculptas. Hoc enim congruentius & elegantius videtur. Gemmæ enim ſtellarum ſplendorem referunt, & inſuper magnas habent virtutes & energias. ſic ait Virg. Aeneid. 4.

——*Stellatus iaſpide fulva Enſis erat.*

Et Rhodiginus lib. 6. c. 12. *Scribit*, ait, *Damis, ſapientum Indorum principem Iarcham tam ſcite, tamque docte annulos ſeptem compegiſſe, qui & ſtellarum ſeptem nominibus eſſent præſignes, ut Apollonium Tyanæum dono acceptos, ſingulis diebus ſingulos iuxta dierum nomina eis diſtinguentem, geſtaſſe proditum ſit.* Idem refert Philoſtratus lib. 3. cap. 13.

Pari modo, ait, hæ ſeptem ſtellæ erant ſeptem annuli cum totidem gemmis ſive ſtellis: ſingulæ autem gemmæ habebant ſtemma aliquod ſive inſigne inſculptum, verbi gratia, crucem (quæ ſignum eſt Dei vivi, ut dicitur cap. 7. 2.) aut quatuor animalia, quæ ſunt divinæ providentiæ ſigillum. Veteres enim annullorum gemmis pro ſigillis utebantur: neque ulla erat gemma, quæ figura aliqua, ſeu charactere non eſſet inſignita. Chriſtus enim Epiſcopos hic maximo honore afficit, dum eos vocat dexteræ ſuæ annulos, vel annulorum gemmas. Hinc de Joachin Rege ait Jeremias cap. 22. 24. *Si fuerit Iechonias annulus in dextera mea.* & Eccli. 49. v. 13. *Zorobabel quaſi ſignum in dextera manu: ſic & Ieſus filius Ioſedec.* & Aggæi 2. 24. *Ponam te quaſi ſignaculum.* Sunt in dextera Chriſti, quia ſunt Chriſti inſtrumenta in regimine animarum, æquè ac ornamenta, præſertim ſi ſuo munere egregiè perfungantur.

Addit Alcazar, Chriſtum habere in manu ſtellas fixas, ſed tamen alludi hic ad ſeptem planetas, ut per eos ſignificetur diſcrimen, quod erat inter ipſos Epiſcopos Aſiæ. Smyrnenſis enim ſe habebat ut Sol, qui omnia ſua virtute ſuperat. Philadelphenſis ut Jupiter, ob proſperam fortunam. Sardenſis ut Mars, propter audaciam. Laodicenſis ut Saturnus, ob ignaviam & pigritiam. Epheſinus ut Mercurius: quia, licet prudens eſſet, erat tamen remiſſi ardoris. Pergamenus ut Luna, propter morum inæqualitatem. Thyatirenſis ut venus, propter imprudentem fervorem. Licet Chriſti intentio ſit, ut omnes inſtar ſolis effulgeant.

Hæc ſunt commenta ejus ingenioſa, & erudita magis, quàm ſolida & genuina. Transformant enim ſtellas in gemmas, imò in annullos, quorum hic nulla eſt mentio. In his ergo, & magis in aliis ingenium ejus laudo, ſed ſolidius & planius ſubinde de litera ſacræ Scripturæ judicium multi requirunt. Itaque ſimplicius & ſignificantius ſeptem ſtellas hic propriè accipiemus. Stellarum enim lux fulgentior eſt, quàm gemmarum; eaque aptè reſpondet ſeptem lucernis candelabri, quibus præſunt hæ ſeptem ſtellæ. Rurſum, ſtellas propriè, id eſt fixas, non planetas accipio, uti & alii interpretes paſſim.

Stellæ ſunt inſignis Evangelii præcones.

Moraliter, non ſoli Epiſcopi, ait Haymo, ſed quivis inſignes Evangelii præcones ſunt ſtellæ, uti fuit S. Dominicus, cui proinde in fronte viſa eſt ſtella. Hinc Apoc. 12. 1. mulier, id eſt Eccleſia, dicitur in capite habere coronam ſtellarum duodecim, putà duodecim Apoſtolorum, qui Evangelium toto orbe prædicarunt. Hi ergo fuerunt quaſi ſtellæ primæ magnitudinis, de quibus myſticè dicitur pſalm. 18. 1. *Cæli enarrant gloriam Dei*, & illud Poetæ: *Solemque novum nova ſidera poſcunt.*

ET DE ORE EJUS GLADIUS UTRAQUE PARTE ACUTUS EXIBAT.) Primò, Ambroſ. per gladium accipit fideles validos & electos, in fine mundi contra Antichriſtum pugnabunt. Secundò, Ticonius, Primaſius, Aretas Haymo, Anſelm. Richard. Victor. & Alcazar per gladium accipiunt verbum Dei, quod Chriſtus per ſuos prædicatores loquitur eoque ferit & ſauciat corda audientium de quo Apoſtolus ait Epheſ. 6. 17. *Aſſumite gladium ſpiritus quod eſt verbum Dei.* & Hebr. 4. 12. *Vivus eſt ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens uſque ad diviſionem animæ ac ſpiritus, compagum quoque & medullarum.* & pſalm. 149. 6. *Gladii ancipites in manibus eorum ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis, &c. gloria hæc eſt omnibus ſanctis eius.* Concionatores ergo ſunt gladii Chriſti, per quos Chriſtus pugnat & trucidat vitia. Agunt enim ipſi virtute & efficacia non ſua, ſed Chriſti, qui vim dat verbis eorum, ut animas convertant.

Gladio Chriſti denotatur condemnatio.

Verùm, quia Johannes hoc verbum Dei intellexit per vocem aquarum multarum jam dictam, hinc aptiùs per gladium hunc Chriſti accipiemus ſententiam condemnationis, ipſamque condemnationem & punitionem æternã, qua Chriſtus impios in die judicii efficaciſſimè & diriſſimè feriet adigetque in gehennam, ſive in mortem ſecundam, ita Andreas, Aretas, Rupertus, Beda, Lyranus, Seraphinus & Ribera: ac probatur ex c. 2. v. 12. *Hæc dicit qui habet rhomphæam utraque parte acutam.* & v. 6. *Pugnabo cum illis* (Nicolaitis) *in gladio oris mei.* Minatur enim impuris hæreticis pœnam & gehennam. Et c. 19. 15. *Et de ore eius procedit gladius ex utraque parte acutus, ut in ipſo percutiat Gentes: & ipſe reget eas in virga ferrea.* Agit enim de ſtrage Gentium infidelium & hoſtilium, quam Chriſtus faciet in fine mundi, unde ad earum carnes devorandas invitat aves, dicens v. 17. *Venite ad cenam magnam Dei ut manducetis carnes regum, tribunorum & fortium, &c.*

Sic Johannes Bohemus de Gentilium ritu in Aſia ſcribit, principem, cùm primùm accepto diademate rex inauguratur, dicere ſolitum: *Oris mei ſermo, de cætero gladius meus erit.* Sic etiamnum rex Hungariæ cùm inauguratur, inſidens equo gladium fulgentem vibrat, ac circumducit per quatuor mundi plagas, quaſi proteſtans ſe eo contra quoslibet regni hoſtes quaquaverſum depugnaturum. Gladius enim à clade dicitur, quaſi cladius, quod cladem inferat hoſtibus, ait Varro. Hinc gladius ſymbolum eſt principis, judicis (*non enim ſine cauſa gladium portas, Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei qui malum agit*, ait S. Pau-

Gladius quaſi cladius.

Paulus Rom. 13. verſ. 4.) & vindicis.

Hinc conſequenter priſcis gladius erat ſymbolum & omen mortis. Ita Heluidio Pertinaci accidit, qui ante triduum quàm occideretur, viſus eſt ſibi videre hominem à quo gladio infeſtabatur. Eodem ſignificato formidabilis minitabundusque Galba, cognita Neronis nece, ſuſceptaque Cæſaris appellatione, iter ingreſſus eſt paludatus, pugione ante pectus è cervicibus dependente, uſu togæ non priùs recuperato, quàm omnes qui res novas moliebantur oppreſſiſſet. Teſtis eſt Suetonius in Galba c. 11. Quid verò libelli duo, qui reperti ſunt in ſecretis C. Caligulæ poſt ejus necem, in quibus notæ nominaque continebantur morti deſtinatorum? Præſcripti enim erant diverſo titulo, alterique gladius, alteri pugio nomen erat. per hunc eos, qui clàm opprimendi erant, intelligebat; per gladium, quos palàm cædere deſtinaſſet; moliebatur enim princeps carnificinæ deditus electiſſimum quemque utriuſque ordinis interimere, mox Antium, inde Alexandriam commigrare. ita Suetonius in Caligula cap. 49. Hinc & priſcis maximum omnium fuit juramentum, *ventum, & acinacem atteſtari* (acinaces enim Medorum gladii ſunt) per hunc quidem interitum aut ſalutem (in eo enim ſalutis ſuæ præſidia ſtatuebant) per ventum autem animam hoc eſt vitam, interpretantes, quòd ſcilicet tamdiu vivamus quamdiu halitum & auram vitalem haurimus. ita Lucianus in Toxari, & ex eo Pierius hierogl. 42.

Chriſti facies lucet ut ſol, cur? ET FACIES EJUS SICUT SOL LUCET IN VIRTUTE SUA] cùm ſcilicet omnem ſuam virtutem, id eſt vim & efficaciam (hanc enim ſignificat Hebr. כחו *coach*, & Græcum δύναμιν, ſcilicet virtutem, non moralem, ſed naturalem, id eſt vim, robur & energiam) exerit, q. d. Cùm ſol maximè viget & lucet. Alludit ad Ezech. 43. 2. *Et terra ſplendebat à majeſtate ejus*. Jam Primò, Primaſius & Ticonius cenſent Chriſtum hic aſſimilari ſoli, quia natus eſt & paſſus & reſurrexit, ſicut ſol oritur, occidit, & rurſum oritur.

Secundò, Andreas, Aretas & Lyranus, Chriſtus, ajunt, eſt ſol, id eſt ſpiritualis lux mundi.

Tertiò, Anſelmus & Thomas Anglicus cenſent, Chriſtum hic ſuſtinere perſonam fidelium; hos enim comparari ſoli, ob claritatem gratiæ, qua à Deo dotati ſunt.

Quartò, Joachim quaſi Propheta hæc exponit de magna claritate Eccleſiæ, qua ait fruituram Eccleſiam in ſexta ætate. Hinc contendit ipſe, etiam faciem Moſis, quæ cornuta apparuit ſimilem fuiſſe lunæ: Chriſti verò faciem ſimilem eſſe ſoli.

Quintò, Seraphinus cenſet, hoc fulgore Chriſti repræſentari mirum ſplendorem Apocalypſeos, quæ humanæ menti videtur eſſe obſcura quaſi nox & caligo. Huc accedit Antonius, qui hunc fulgorem accipit de fulgore Evangelii & myſteriorum fidei.

Sextò, Alcazar cenſet hunc fulgorem vultus Chriſti non aliud ſignificare, quàm gloriam Romanæ Eccleſiæ, ſcilicet religionis ejus decus, imperii majeſtatem, Doctorum ſapientiæ claritatem, Religionum regularium inſtitutionem, quidquid denique ad Eccleſiæ Rom. magnitudinem atque præſtantiam attinet; qualia ſunt tot Martyrum, tot Virginum, tot Apoſtolorum & Sanctorum triumphi ac trophæa, quæ Romæ viſuntur, idque ut hac gloria recompenſet Deus eorum tormenta & probra, quæ Romæ à Gentilibus Imperatoribus ſubierunt.

Septimò, & genuinè, ſignificatur hic gloria corporis Chriſti glorioſi, qua inſtar ſolis ſplendet nunc Chriſtus in cælo, & qua redimitus apparebit in die judicii: unde in transfiguratione reſplenduit facies ejus ſicut ſol. ita Ribera. Rurſum, ſignificatur hic gloria Sanctorum Chriſtianorum, qua in reſurrectione *juſti fulgebunt ut ſol in regno Patris*, Matth. 13. verſ. 43. Chriſtus enim hic in prologo quaſi præfert ſchema & argumentum libri. Nam in Apocalypſi cap. 7. & cap. 21. & cap. 22. & alibi ſæpè, deſcribitur gloria Beatorum: eam enim certantibus quaſi bravium oſtentat hic Deus. ita Ticonius, Ambroſius, Haymo, Rupertus, Pererius & alii. Quocirca Johannes Apocal. 18. 1. de Chriſti angelo, parta jam de impiis victoria plena, per eorum ſtragem in fine mundi, ait: *Vidi angelum deſcendentem de cælo, habentem poteſtatem magnam: & terra illuminata eſt à gloria ejus, & exclamavit in fortitudine dicens: Cecidit, cecidit Babylon magna*. Ubi angelus hanc eamdem gloriam habitu ſuo profert.

A *Octo ſtatus juſtorum.* Denique notat Ambroſius, per hæc octo Chriſti ſymbola, ſignificari octo ſtatus juſtorum; Primò, per poderem ſignificari ſanctos & electos ab Adamo uſque ad diluvium; Secundò, per zonam ſignificari ſanctos poſt diluvium; Tertiò, per canitiem ſanctos veteris teſtamenti; Quartò, oculos eſſe Prophetas; Quintò pedes eſſe Apoſtolos; Sextò, vox aquarum, inquit, eſt multitudo Gentium converſarum ad Chriſtum; Septimò, gladius erunt electi in fine mundi; Octavò ſol erunt Sancti & beati in cælo. Verùm hoc non litterale eſt, ſed myſticum, aut potiùs ſymbolicum.

Symbolicè Deus & Chriſtus eſt ſol ob undecim analogias. Prima. Symbolicè, ſol eſt hieroglyphicum Dei & Chriſti glorioſi. Primò, quia nullum eſt eorum quæ aſpectu ſentiuntur præclarius, admirabilius & illuſtrius divinæ virtutis, gloriæ & magnificentiæ ſpeculum, quàm ſol.

Secunda. Secundò, Deus eſt immenſus uti ſol eſt maximus; terræ enim marisque globum in ſua magnitudine continet centies & ſexagies: longè ergo & ſtellas omnes quantitate ſuperat. Hæc autem magnitudo ei congruit propter ingentem lucem, quam toti terræ, aquæ, aeri, cæliſque B omnibus communicat. Ejus enim eſt ubique tenebras fugare, omniaque ſuis radiis colluſtrare: quocirca omnia ſidera ſimul juncta tantam lucem non efficiunt, quantam unus ſol; quin & omnia luce ſolis perſtringuntur & occultantur. Talis eſt & natura Dei, ac gratia Chriſti, ſcilicet maxima & immenſa, ideoque obſcurans omnem gratiam omnium angelorum & hominum.

Tertia. Tertiò, quia ſol cum luce ſimul & calorem producit, quo omnia calefacit, fæcundat, vivificat. Quocirca ab Eccleſ. cap. 43. 2. ſol vocatur *vas admirabile Excelſi*. cauſam ſubdit: *In meridiano exurit terram, & in conſpectu ardoris ejus quis poterit ſuſtinere? fornacem cuſtodiens in operibus ardoris; tripliciter ſol exurens montes*, q. d. Eſt qui inſufflat fornacem & accendit, ad urenda opera & vaſa conflatoria: at ſol triplo magis montes calefacit & adurit, *radios igneos exſufflans*, emittens, ejaculans, *& refulgens radiis ſuis obcæcat oculos. Magnus Dominus qui fecit illum.*

Quarta. Quartò, ſol dicitur, quòd unus & ſolus ſit in mundo, vel quòd ſolus cùm eſt exortus, obſcuratis omnibus aliis C aſtris appareat, ait Cicero libr. 2. de Natura deorum. ita unus eſt Deus in mundo, unus Chriſtus in Eccleſia.

Quinta. Quintò, ſicut ſol lunam aliaſque ſtellas illuminat; ita & Chriſtus Eccleſiam omneſque fideles, præſertim Epiſcopos: unde hic dicitur in dextera habere ſeptem ſtellas, id eſt ſeptem Epiſcopos, quos docet & regit.

Sexta. Sextò, ſol eſt pulcherrimus, ſive jubar, ſive rotunditatem, ſive molem, ſive motum, ſive alia ſpectes, ac videtur eſſe oculus mundi, qui ſine eo eſſet planè cæcus & tenebroſus. Sic & Deus, ait Poeta, eſt ἥλιος ὃς πάντ' ἐφορᾷ, καὶ πάντ' ἐπακούει, eſt *ſol qui omnia videt, & omnia audit*.

Septima. Septimò, ſol velociſſimè, putà 24. horis, totum cæli circulum conficit & circumcurrit & qualibet hora tantum ſpatii obit, ac ſi avis ſepties totam terram circumvolaret. Hinc quotidie omnes mundi plagas luſtrat, illuſtrat, calefacit & vegetat. Unde à Poetis vocatur almus, aureus, auricomus, candidus, flammeus: ita & velociſſimus eſt Deus & Chriſtus, qui celerrimè per Apoſtolos totum orbem luſtravit & convertit. Quocirca de eo canit Pſaltes pſalm. 18. *In ſole poſuit tabernaculum ſuum* (unde D Manichæi ſolem adorarunt putantes eum eſſe tabernaculum imò corpus Chriſti) *& ipſe tamquam ſponſus* (ſol enim manè exoriens, roſeus procedit & pulcher, quaſi ſponſus) *procedens de thalamo ſuo, exultavit ut gigas ad currendam viam, à ſummo cælo egreſſio ejus: & occurſus ejus uſque ad ſummum ejus: nec eſt qui ſe abſcondat à calore ejus*. Chriſtus enim quaſi ſol oriens ex alto, mundum celerrimè illuminavit, Dei amore calefecit; unde quaſi gigas de cælo deſcendit & cucurrit, quia natus eſt, crevit, docuit: mox paſſus eſt, reſurrexit, aſcendit, ait S. Auguſt. ibidem, miſit Spiritum ſanctum, convertit orbem. Thalamus ejus fuit uterus B. Virginis, ait S. Chryſoſt. tabernaculum eſt Eccleſia.

Octava. Octavò, ſol in medio eſt planetarum & mundi unde *medius operum ſol* vocatur à Statio lib. 5. Thebaid.

Sol medius operum ſummo librabat olympo
Lucentes, ceu ſtaret, equos.

ita & Chriſtus ait, ſe eſſe in medio fidelium & Eccleſiæ.

Nonò

Nonò. Nonò, ſol facit diem, menſes & annos, eoſque ſuo motu deſcribit. unde Virgilius 3. Æneidos:

Magnum ſol circumvolvitur annum.

Hinc ſol decedens creſcentes duplicat umbras.

ait idem Eclog. 2.

Hinc rurſum, ſol lætitiæ & felicitatis eſt ſymbolum & cauſa, unde ait Poëta:

Dulces & candidi ſoles fulſere mihi.

id eſt fortunatus fui, ideoque lætus. Et Martial. lib. 10.

Felices, quibus una dedit ſpectare coruſcum

Solibus Arctois ſideribuſque ducem.

Ita Chriſtus ſua gratia parit menti diem, lætitiam, felicitatem & beatitudinem æternam.

Decimò. Decimò, ſol, ſoliſque radii puriſſimi ſunt, de quibus Martial. lib. 8.

Hybernis objecta Notis ſpecularia puros

Admittunt ſoles, & ſine fæce diem.

Ita Deus eſt ipſa per eſſentiam puritas, & Chriſtus qua homo, puriſſimus eſt, utpotè natus ex virgine, & conceptus de Spiritu ſancto.

Undecima. Undecimò, apud veteres celebris fuit ſolis menſa. B Erat is locus in Æthiopia, apparatis epulis ſemper refertus: & quia ut libet (inquit Pomponius) veiti [?] volentibus licet, ſolis menſam appellant: & quæ paſſim appoſita ſunt, affirmant naſci ſubinde divinitus. Ad quem locum Severus Imperator, cùm veniſſet Alexandriam, rei fama permotus, profectus eſt. Verùm hæc menſa vel fabuloſa eſt, vel ſymbolica. Quocirca Rhodignus lib. 29. cap. 4. ait ſolis menſã adagio dici divitum hominum domos, omni rerum copia affluentes, quæ inopum neceſſitatibus & alimentis patent, & exponuntur. Talem menſam verè proponit nobis Chriſtus in Euchariſtia, ac Deus in tot beneficiis, quibus ſingulis momentis nos afficit, paſcit, vegetat, tuetur, omniaque ſua dona elargitur. Quocirca S. Dionyſ. Areopagita libr. de Divin. nom. cap. 1. ſolem facit evidentem & expreſſam divinæ bonitatis imaginem, tum quia ſol non cogitatione aut electione, ſed eo ipſo quod eſt, illuminat omnia, quæ pro modo ſuo participationem lucis admittunt: ita divinum bonum ipſa ſua ſubſtantia, omnibus quæ ſunt, pro captu cujuſque, ſuæ bonitatis inijcit radios. Et cap. 4. C tradit cauſam: Quia, ſicut ſol unus cùm ſit, ſenſibilium tamen rerum ſubſtantias & qualitates, uniformem infundendo lucem, renovat, nutrit, ſervat, perficit, diſcriminat, conjungit, refovet, fœcundat, cum aliis plurimis admirabilibus operationibus, quas ibi commemorat: ſic Deus operatur omnia in omnibus. Porrò ſolis magnitudinem ac perfectionem admirantes homines, divino honore ac cultu eum adoraverunt, quales fuerunt Ægyptii ac Phœnices qui lapidem nigrum concavum habebant, ſuperiùs anguſtum, inferiùs verò amplum, ut dicit Herodotus, quem è cœlo ſe accepiſſe jactabant, ac veram ſolis imaginem eſſe affirmabant. Megarenſes autem, ut de eis ſcripſit Alexander Neapolitanus, quamdam rotundam petram, ſed planam in alto baculo figebant, quam tamquam ſolis imaginem adorabant. Apud Perſas etiam ſol pro magno Deo habebatur, cujus ſtatua caput leonis habebat, ut ſignificarent majorem vim habere in ſigno leonis, quàm in aliis totius Zodiaci. Talibus enim cæci, & à veritate alieni homines honoribus creaturam illam admirabilem afficiebant. Quod dum populo ſuo præcavendum deſiderat ipſe Deus, ne in errorem ſimilem incidant, advertendum per Moyſen curavit: D *Ne fortè*, inquit, *elevatis oculis ad cælum, videas ſolem, lunam & omnia aſtra cæli, & errore deceptus adores ea & colas, quæ creavit Dominus Deus tuus in miniſterium cunctis gentibus, quæ ſub cælo ſunt.*

Vers. 17. CECIDI AD PEDES EIUS TAMQUAM MORTUUS] non tam ex reverentia, ut volunt Ambroſ. Joachim & Pannon. quàm ex ingenti pavore, quaſi exanimatus, ob tam auguſtam & terribilem viſionem Chriſti gladium ore vibrantis, & voce horribili detonantis. Idem contigit Danieli cap. 10. 9. & Apoſtolis in transfiguratione Chriſti Matth. 17. 6. Unde occurrens & erigens eum Chriſtus, ait: *Noli timere*, ita Andreas Aretas, Rupert. & alii.

Myſticè, ſignificabatur hoc Johannis caſu acerbitas perſecutionum, quas in Apocalypſi Chriſtus Johanni revelavit, quæ tantæ fuerunt, ut fideles viribus & animo in iis defeciſſent, niſi Chriſtus eos corroboraſſet.

A ET POSUIT DEXTERAM SUAM SUPER ME] q. d. Erexit me præ timore & ſtupore collabentem, roboravit & confirmavit. Sic Daniel cap. 8. 18. *Collapſus ſum*, inquit, *& tetigit me, & ſtatuit me in gradu meo.*

DICENS: NOLI TIMERE, EGO SUM PRIMUS ET NOVISSIMUS] q. d. Ego ſum Deus & homo: qua homo enim, fuit Chriſtus noviſſimus virorum, ut ait Iſaias cap. 53. ita Aretas, Rupert. & Pannon. Secundò, Richardus, Thomas & Ribera, *τὸ noviſſimus* exponunt, q. d. Ego ſum judex futurus in noviſſimo mundi die.

Verùm dico, hæc duo eſſe epithetum Dei. q. d. Ego ſum α & ω, ſum principium & finis. Id ita eſſe patet, tum ex dictis v. 8. tum ex Iſaiæ cap. 44. v. 6. & cap. 48. 12. unde hæc verba ſumpſit Johannes. Deus enim apud Iſaiam probat & aſſeverat ſuam deitatem, eamque idolis adimit dicendo: *Ego primus, & ego noviſſimus, & abſque me non eſt Deus.*

Quocirca rectè ex hoc loco Chriſti divinitatem probat S. Athanaſius & alii ſcribentes contra Arrianos. Unde Ambroſius exponit, propterea dicitur primus, quia eſt auctor omnium, & propterea noviſſimus, quòd omnia B concludat. Rurſum Chriſtum dum ait: *Ego ſum primus & noviſſimus*, ſignificat ſe opus Eccleſiæ à ſe inchoatum, per quaſcumque tribulationes & perſecutiones, quales jam erant Domitiani, promoturum & perfecturum; ut fideles in iis non animo cadere, ſed magnanimi & conſtantes eſſe debeant, utpote ſecuri quòd Chriſtus, qui eſt primus, & noviſſimus, eis tam finem, quam initium definit, & dabit; Eccleſiæ verò, quaſi templo ſuo, ſicuti dedit initium, ita & daturus ſit culmen & conſummationem. Ad hunc enim ſenſum verba hæc uſurpat Iſaias cap. 48. dicens: *Ecce ego excoxi te, ſed non quaſi argentum: elegi te in camino paupertatis; propter me faciam, ut non blaſphemer, & gloriam meam alteri non dabo; ego ipſe primus, & ego noviſſimus.* Unde Ambroſius exponit: *Primus, quia per ipſum omnia: noviſſimus, quia per ipſum reſurrectio.* Hinc ſubdit:

FUI MORTUUS, ET ECCE SUM VIVENS] q. d. Sicut ego ex morte glorioſus ſurrexi, ita faciam ut Eccleſia ex tribulationibus, quibus videtur obrui & ſepeliri, glorioſa reſurgat, triumphet, creſcat, & longè lateque dominetur. *Vers. 18.* C Hoc enim mea morte merui, ideoque hujus rei typum & ſpecimen in mea morte & reſurrectione orbi exhibui. Hujus rei pulchram figuram exhibuit Deus Moyſi, dum ei apparuit in rubo, qui ardebat, ſed non comburebatur. Sic enim perſecutionibus ardet Eccleſia, ſed non comburitur; quia Deus in ea latens, eam ſervat & protegit. Vide ibi dicta.

Claves & mortis & inferni ſic exponuntur. ET HABEO CLAVES MORTIS ET INFERNI] Primò, aliqui ſic exponunt, q. d. Habeo poteſtatem dimittendi peccata, ſicque hominem liberandi à morte & inferno, eaque obſtruendi, atque hanc poteſtatem communicavi Eccleſiæ. ita Ticonius, Primaſius, & Beda & Rupert. 1. [?]

Secundò, alii, q. d. Habeo poteſtatem hoſtes meos & Eccleſiæ, morte & gehenna puniendi, eoſque, æquè ac diabolum in morte & inferno concludendi, ut eos concludam in fine mundi, ita Andreas, & Richardus Victor.

Tertiò, alii, q. d. Habeo poteſtatem à morte excitandi, & ex inferno liberandi. ita Lyran. & Ribera. Rurſum, habeo poteſtatem vitæ & mortis, vivificandi & occidendi. ita Aretas & Pererius.

D Quartò, alii, q. d. Habeo poteſtatem diabolum, qui eſt auctor & præſes mortis & inferni, judicandi & condemnandi. ita Primaſ.

Quintò, alii, q. d. Poſſum vitam gratiæ conferre, mortem peccatis inferendo. Vice verſa, poſſum omnes ſempiternæ morti & inferno addicere, ita Viegas.

Sextò, alii, q. d. Poſſum morti, id eſt dæmoni ad tentandum homines habenas laxare, vel contrahere; poſſum cohibere eum ejuſque miniſtros, ut tentatio non ſit major, quàm ut fideles poſſint ſuſtinere; imò poſſum facere, & reipſa faciam, ut ipſa veſtra tentatio & tribulatio ſit medium ad majorem Eccleſiæ & cujuſque veſtrûm gloriam & ſublimitatem. ita Haymo, Anſelm, & Alcazar.

Septimò, & aptiſſimè, Chriſto, non ut Deus, ſed ut homo eſt, dantur claves mortis & inferni. Hæc enim duo quaſi valla [?] Chriſtianis objiciebant Judæi & Gentiles, ut

eorum

eorum fidem in Chriſtum expugnarent, nimirum minabantur quòd traderent eos morti, & per mortem mitterent eos in infernum, niſi fidem Chriſti abnegarent. Hiſce ergo occurrit & ſuccurrit Chriſtus, dicens, ſe non tantum poſſe illa diſſicere, indeque liberare, ſed utriuſque eſſe herum & dominum: ſe enim habere plenum imperium & dominatum in mortem & infernum, illaque Chriſto quaſi domino ſuo per omnia obſequi, nec quemquam invadere, niſi ex Chriſti nutu & imperio: ac viciſſim reddere eos, quos captos tenent, ac vitæ reſtituere mox ut Chriſtus juſſerit. Hoc eſt enim quod dicitur cap. 20. v. 13. *Mors & infernus dederunt mortuos ſuos.* Ubi Nota Secundò, mortem & infernum in Apocalypſi per proſopopœiam, quaſi duas perſonas in comœdiam induci, quæ Eccleſiæ & Chriſtianis necem & excidium minabantur. Mors enim inducitur quaſi prævia, & occidens; infernus verò ſubſequens, & devorans eos quos mors occidit: unde mors inducitur quaſi ſagittas vibrans, infernus quaſi fauces hiantes pandens, & occiſos deglutiens. Nam eorum corpora in ſepulchris, animas verò in imis terræ viſceribus conſtrictas detinet. Hinc ait Sapiens Proverb. 1. 12. *Deglutiamus eum, ſicut infernus.* Et Iſaias cap. 5. 14. *Dilatavit infernus animam ſuam*, quaſi cerberus triceps tres fauces, & tria guttura pandens. hic eſt enim Gentilium Pluto, mortuorum devorator. Senſus ergo eſt, quaſi dicat: Domitianus, & Gentiles tyranni, æquè ac Judæi, minantur vobis, ò Chriſtiani, ob fidem in me, necem, quodque per eam è vita vos exturbabunt, & ad inferos mittent: minantur quin & reipſa faciunt, at nec ipſos, nec ipſa metuite: ego enim habeo claves mortis & inferni, ego ſum plenus eorum Dominus, ac proinde ſicut ego à morte & inferno triumphans reſurrexi: ita quoque poſſum, cui volo, vitam dare & reddere, vel eripere: ac præſertim mortuos & occiſos pro me meaque fide poſſum reſuſcitare, & de facto reſuſcitabo ad gloriam & vitam beatam. Quinimò faciam, ut mors & infernus, quæ obiter ad horam vos perſtringunt, quaſi miniſtri mei convertantur & graſſentur in veſtros perſecutores, eiſque veram & æternam mortem ac gehennam inferant. Chriſtianorum enim, præſertim Martyrum mors, potius eſt tranſitus ad vitam: impiorum verò mors eſt tranſitus ad mortem æternam, eiſque exordium & inchoatio. ita Pannonius, Alcazar, & alii.

SCRIBE ERGO QUÆ VIDISTI (hoc c. 1.) ET QUÆ
Verſ. 19. SUNT: quæ ſcilicet nunc fiunt in Eccleſia, putà SACRAMENTUM, græcè μυστήριον, id eſt arcanam ſignificationem (eſt metonymia) SEPTEM STELLARUM] Ita Ambroſ.
Verſ. 20. Rupert. Anſelmus, Ribera & Pererius, q. d. Scribe viſionem hujus capitis, & ejus explicationem. In hac enim quaſi in prologo ſummatim continetur & repræſentatur tota Apocalypſis, putà *quæ ſunt*, id eſt, præſens ſtatus Eccleſiæ, *& quæ oportet fieri poſt hæc*, tum ſtatum ſub Trajano aliiſque Imper. perſecuturis Eccleſiam, tum maximè ſub finem mundi.

Nota. Alia ratione viſiones ænigmaticæ & ſymbolicæ; alia, Sacramenta novæ legis vocantur Myſteria, ſive Sacramenta. Illa enim vocantur Myſteria & Sacramenta, quia res ſacras, ſupernaturales & myſticas arcanè ſignificant. ſunt enim ipſa quaſi imagines, quarum totum eſſe eſt ſignificare & repræſentare res ipſas; ſicut imago Cæſaris non eſt aliud, quàm pictura vel ſimilitudo repræſentans Cæſarem. Hæc verò ita vocantur, quia res ſacras & ſignificant, & ſimul exhibent; non enim ſua inania, uti vetera. ſed efficacia, utpote Chriſti. Cum enim in baptiſmo dicit ſacerdos: *Ego te baptizo*, non tantùm dicit, quòd baptizando corpus ſignificet ſe baptizare, id eſt abluere, animam; ſed quod, ſicut hoc ſignificat, ita & reipſa efficiat. Sic in Euchariſtia cùm in perſona Chriſti ait: *Hoc eſt corpus meum*, ſignificat ſub ſpeciebus panis & vini non tantùm repræſentari, ſed & verè adeſſe ac latere corpus Chriſti, ſicut per fumum ſignificatur latens ignis ſub fumo.

SEPTEM STELLÆ, ANGELI SUNT SEPTEM EC-
Verſ. 21. CLESIARUM] *Angeli*, id eſt Epiſcopi, ut patet c. ſeq. v. 1. 8. 12. 18. ibi enim ſcribit Angelo, id eſt Epiſcopo, Epheſi, Smyrnæ, Pergami, Thyatiræ, & cetera eoſque muneris Epiſcopalis neglecti arguit, monet & inſtruit.

Perperam ergo Origenes hom. 20. in Numeros, & hom. 35. in Lucam, ac ex eo S. Hieronymus in c. 6. Michææ ſub initium, propriè hic angelos accipiunt. Angeli enim, inquiunt, verſantur in periculo, & niſi nos benè cuſtodiant, non videbunt faciem Patris. Sed hæc eſt hæreſis Origenis, cujus vera tranſcribere ſolet S. Hieronymus, etiamſi ipſe ea improbet, uti ipſe ſe purgat Apolog. 1. contra Ruffinum. Præmittit ergo Johannes Apocalypſi ſuæ, ſeptem epiſtolas ad ſeptem Epiſcopos & Eccleſias Aſiæ ſuæ, ut ex iis diſcant, quem fructum ex Apocalypſi capere, quid in moribus ſuis corrigere, quid perficere debeant: ac viciſſim epiſtolis ſubjungit ſuam Apocalypſin, ut ex ea ipſos incitet ad mores ſuos corrigendum & perficiendum. ita Alcazar.

Nota, Ex Apocalypſi Eccleſia Romana accepit multos ritus & cæremonias. Ita ex hoc loco accepiſſe videtur olim ſeptem Cardinales Epiſcopos in baſilica Lateranenſi, cujus Epiſcopus proprius & germanus eſt Pontifex Romanus. Docet id diſertè B. Petrus Damiani, cujus verba recitavi Zachar. 3. v. 9. Quiſque horum ſeptem Epiſcoporum ſuo die per ſeptimanam, jugiter Miſſam celebrabat in altari majori baſilicæ Lateranenſis, uti habent Annales Rom.

Epiſcopi vocantur Angeli? cur.

Porrò Epiſcopi dicuntur Angeli. Primò, quia ſunt internuncii Dei ad populum. Unde Malachiæ 2. 7. dicitur; *Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore eius: quia angelus Domini exercituum eſt.*

Secundò, quia ut angeli debent homines purgare, illuminare & perficere; hoc enim eſt eorum officium. S. Dionyſ. cap. 4. Cæleſt. hierarch. docet cæleſtes illos ſpiritus appellari angelos, *eò quòd eis primò inſit divina illuſtratio, ac per eos ad nos veniat.* Quod mirificè quadrat in ſacerdotes & Epiſcopos. Nam, ut ait S. Hieron. in illud Malach. 2. *Angelus Domini exercituum eſt: Angelus, id eſt nuncius, ſacerdos Dei veriſſimè dicitur, quia Dei & hominum ſequeſter eſt, eiuſque ad populum nunciat voluntatem.* Talis erat ille angelus, qui dicebat 2. Corinth. 5. 19. *Poſuit in nobis verbum reconciliationis: pro Chriſto ergo legatione fungimur; tamquam Deo exhortante per nos.* Sunt ergo ſacerdotes quaſi annuli Dei ſignatorii; qui quam in ſe figuram ſuis moribus expreſſam continent, eandem quaſi in molliſſima cera, populo imprimunt, juxta illud Jerem. 22. 24. *Annulus in manu dextera mea.* Quocirca caſtiſſimi & puriſſimi debent eſſe inſtar angelorum, ut eamdem puritatem in fideles transfundant. Idem cenſuerunt Gentiles. Quærit Plutarch. in Problem. Rom. cap. 111. Cur ſacerdotes non modò caprea abſtinere, ſed ne eam quidem contingere juberentur; cauſamque affert, ut horrorem in libidinem, cujus ſymbolum eſt caprea, indicarent. Magis mirum eſt quod ſcribit Gellius lib. 10. c. 15. nefas fuiſſe ſacerdoti tangere, imò nominare hederam. quia ſcilicet hedera arcto illo complexu, neſcio quid laſciviæ præſefert. Vide Tiraquel. leg. 15. connubiali n. 118. Hinc Exodi 28. 17. ſmaragdo qui erat in Rationali pontificis, fuiſſe inſcriptum nomen & tribum Levi, quæ ſacerdotalis erat, ad repræſentandam eius pudicitiam, cujus ſymbolum eſt ſmaragdus, cenſet ibidem Abul. licet verius ſit ſmaragdo inſcriptum fuiſſe nomen Judæ, ut ibidem dixi.

Tertiò, quia caſtè, ſanctè & angelicè vivere, & quaſi angeli inter homines, imò inter bruta verſari debent, uti ait S. Chryſoſt. Vide S. Dionyſ. Eccleſ. hierarch. cap. 12. & Alcazar Apocal. 4. ubi per Seraphim, quos vidit Iſaias cap. 6. ad literam intelligit Apoſtolos & Epiſcopos; licet verius ſit eos tropologicè tantum intelligi, uti oſtendi Iſaiæ 6.

Talis angelus fuit S. Vvilibaldus, primus Epiſcopus Eyſtettenſis, qui *neglector exiſtit ſuæ quietis, refuga propriæ voluntatis, appetitor laboris; patiens abiectionis, impatiens honoris: pauper in pecunia, dives in conſcientia; humilis ad merita, ſuperbus ad vitia.* Ita habet ejus Vita ſcripta à Philippo Epiſcopo Eyſtettenſi, quam edidit noſter Gretſerus cap. 36. ubi & de eodem ſubdit: *Nulla ſibi ex omnibus propenſior cura, quam ut de Deo in lectione atque ſermone, aut cum Deo in oratione loqueretur: qui maceratum corpus continuis ieiuniis habens, ſtudebat de perſecutore generis humani inimico, longo triumphare martyrio; ut de eo dici poſſit illud S. Ambroſii: Plus currit in certamine Confeſſor iſta ſuſtinens, quàm Martyr ictum ſufferens, mucrone fundens ſanguinem.* Sanctè mortuus eſt anno Domini 781. cùm

Cornel. in Epiſt. Canon.

36. annis quaſi Epiſcopus rexiſſet Eccleſiam Eyſtettenſem, quam ipſe fundavit.

Epiſcopi habent angelum altioris ordinis.

Nota. Hi angeli ſunt in dextera Chriſti. Primò, quia in digniore gradu in Chriſti Eccleſia ab eo ſunt conſtituti, ita Anſelm. & Aretas. Secundo, quia à Deo præ cæteris proteguntur, conſervantur & foventur. Vide dicta v. 16. ideoque habent angelum altioris ordinis, à Deo ſibi ad Eccleſiæ regimen deſtinatum. Verè & prudenter nuper Epiſcopus Atrebatenſis in Belgio, cuidam petenti quandam diſpenſationem, allegantique ſe conſuluiſſe Doctores, illoſque aſſerere, Epiſcopum poſſe in hoc caſu cùm eo diſpenſare, reſpondit; *Doctores habent angelum Doctoralem, ego habeo angelum Epiſcopalem. Hic mihi dictat, eſſe poſſim diſpenſare, non tamen debere, nec decere. Ergo non diſpenſabo.* Nimirum *divinatio in ore regis* (Epiſcopi,) *in judicio non errabit os ejus.*

Mor. de dignitate Epiſcoporum.

Moraliter diſce hic, quanta ſit dignitas & ſublimitas ſtatus Epiſcopalis. Epiſcopi enim hic vocantur *Stellæ*, & *angeli dexteræ Chriſti*. Rurſum, vocantur *Principes Dei*, & *Principes ſanctuarii*. Ita enim vocantur 24. pontifices, ſacerdotibus Aaronicis præpoſiti, qui erant typi & forma Epiſcoporum, 1. Paral 24. v. 5. & 18. Tertiò, Epiſcopis propriè dicitur illud 1. Petri 2. 9. *Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta.* Et illud pſalm. 81. 6. *Ego dixi, Dii eſtis, & filii Excelſi omnes.* Quartò, Concil. Trident. ait, Epiſcopatum eſſe *munus angelicis humeris formidabile.* Rurſum, ſicut S. Petro ſuccedit Summus Pontifex, ita aliis Apoſtolis ſuccedunt Epiſcopi. Ipſi ergo nunc in Eccleſia ſunt Apoſtoli Chriſti, Apoſtolicam ergo Apoſtolorum vitam, doctrinam & zelum imitentur. Quintò, S. Ignatius ad Philadelph. hac gradatione Hierarchiam in Eccleſia docet: *Principes obediant Cæſari, milites Principibus, Diaconi Presbyteris ſacrorum præfectis: Presbyteri, Diaconi, & reliquus Clerus unà cum populo universo, militibus, Principibus, & Cæſares ipſi Epiſcopo pareant; Epiſcopus Chriſto; & Chriſtus Patri.* Idem ad Smyrnenſes: *Omnes Epiſcopum ſequimini, ut Chriſtus Patrem.* & inferiùs: *Laici Diaconis ſubiiciantur, Diaconi Presbyteris, Presbyteri Epiſcopo, Epiſcopus Chriſto, ut ipſe Patri.* & rurſum; *Quomodo ultionem evadere poterit, qui præter Epiſcopum* (contra Epiſcopi voluntatem & juſſa, invito Epiſcopo) *aliquid egerit? Sacerdotium enim eſt ſumma omnium bonorum, quæ in hominibus conſiſtunt, quod ſi quis inhonoraverit, Deum inhonorat, & Dominum Jeſum Chriſtum primogenitum totius creaturæ, & ſolum naturæ principem, ac ſacerdotem Dei.*

Hinc Secundò, diſcant Epiſcopi, quanta ſit eorum obligatio, tum ut ſanctitate Eccleſiæ præluceant, tum ut ſua vigilantia & prudentia mores improborum corrigant, & probos in virtute promoveant. Audiant S. Chryſoſt. hom. 38. in Matth. *Si ſtomachus ſanus eſt, totum corpus validum eſt: ita ſi ſacerdotium integrum fuerit; tota Eccleſia floret; ſi autem corruptum fuerit, tota Eccleſia marcida eſt. Cùm ergo videris populum indiſciplinatum & irreligioſum, ſine dubio cognoſce, quia ſacerdotium ejus non eſt ſanum.* Hinc Chromatius in cap. 6. Matth. *Epiſcopus*, ait, *eſt quaſi oculus Eccleſiæ corpus illuminans: ſi ergo lumen, quod in te eſt*, ô Eccleſia, *tenebræ ſunt, tenebræ corporis quantæ erunt?* Et S. Hieron. contra Lucifer. *Vt ſal*, inquit, *omnem cibum condit, ita mundi & Eccleſiæ totius condimentum eſt Epiſcopus: qui ſi infirmatus fuerit per hæreſim, libidinem, &c. à quo alio poterit condiri, cùm ipſe fuerit omnium condimentum?* Idem epiſt. 43. *Tanta*, ait, *debet eſſe converſatio & eruditio Pontificis, ut omnes motus, greſſus, & univerſa ejus opera notabilia ſint, veritatem mente concipiat, & non tuto habitu reſonet & ornatu, ut quidquid agit, quidquid loquitur, doctrina ſit populorum.* Idem ad Heliodorum Epiſcopum, monens eum ne nimis lugeat mortem Nepotiani nepotis ſui: *In te*, ait, *omnium oculi diriguntur: domus tua, & converſatio quaſi in ſpecula conſtituta, magiſtra eſt publicæ diſciplinæ: quidquid feceris, id ſibi omnes faciendum putant. Cave ne committas, quod aut qui reprehendere volunt, dignè lacerasse videantur; aut qui imitari, cogantur delinquere.* Idem ad eundem: *Non eſt facile ſtare loco Pauli, tenere gradum Petri, jam cum Chriſto regnantium; ne forte veniat angelus, qui ſcindat velum templi tui, qui candelabrum tuum de loco moveat.*

S. Gregor. in Paſtorali, *Ab imperitis*, inquit, *paſtorale magiſterium quanta temeritate ſuſcipitur, cùm ſit ars artium regimen animarum? & tantum debet populi actionem actio tranſcendere Præſulis, quantum diſtat a grege vita paſtoris.* Rurſum: *Lux gregis eſt flamma paſtoris.*

Legant Epiſcopi & Paſtores vitam S. Martini, Nicolai, Ambroſii, Auguſtini, Baſilii, Chryſoſtomi, Borromæi, & aliorum Eccleſiæ Præſulum. Nihil enim ita ſpiritum illuminat, delectat, movet, & excitat ad vitam ſanctam, & in ſuo gradu perfectam, atque ſimilium Sanctorum vitæ & exempla, ut reipſa multa, & multorum experientia didici, & indies diſco.

CAPVT SECVNDVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

IOhannes juſſu Chriſti ſcribit, Primò, angelo Epheſi, ut primam charitatem collapſam reparet, ni faciat, minatur quòd amovebit candelabrum ejus; ſi faciat, promittit ei lignum vitæ. Secundò, v. 8. angelo Smyrnæ, ut ſit conſtans in fide & virtute uſque ad mortem, promittens ei coronam vitæ. Tertiò, v. 12. angelo Pergami, ut fortiter ſe opponat Nicolaitis, minans eis gladium, & promittens ei manna abſconditum, & calculum candidum. Quartò, v. 18. angelo Thyatiræ, ut reſiſtat Jezabeli docenti fornicari, & veſci idolothytis, promittens ei poteſtatem ſuper gentes, & ſtellam matutinam.

Vers. 1. 1. ANgelo Epheſi Eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit, qui tenet ſeptem ſtellas in dextera ſua, qui ambulat
in medio ſeptem candelabrorum aureorum. 2. Scio opera tua, & laborem, & patientiam
tuam, & quia non potes ſuſtinere malos: & tentaſti eos, qui ſe dicunt Apoſtolos eſſe, & non ſunt;
& inveniſti eos mendaces: 3. Et patientiam habes, & ſuſtinuiſti propter nomen meum, & non defeciſti.
4. Sed habeo adverſum te, quòd charitatem tuam primam reliquiſti. 5. Memor eſto itaque unde
excideris: & age pœnitentiam, & prima opera fac. ſin autem, venio tibi, & movebo candelabrum
tuum de loco ſuo, niſi pœnitentiam egeris. 6. Sed hoc habes, quia odiſti facta Nicolaitarum, quæ
& ego odi. 7. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis: Vincenti dabo edere de ligno
vitæ, quod eſt in paradiſo Dei mei. 8. Et Angelo Smyrnæ Eccleſiæ ſcribe. Hæc dicit primus, & noviſſimus;
qui fuit mortuus, & vivit: 9. Scio tribulationem tuam, & paupertatem tuam, ſed dives es:
& blaſphemaris ab his, qui ſe dicunt Iudæos eſſe, & non ſunt, ſed ſunt ſynagoga ſatanæ. 10. Nihil
horum timeas, quæ paſſurus es. Ecce miſſurus eſt diabolus aliquos ex vobis in carcerem ut tentemini:
& habebitis tribulationem diebus decem. Eſto fidelis uſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.
11. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis: Qui vicerit, non lædetur à morte ſecunda.
12. Et Angelo Pergami Eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit qui habet rhomphæam utraque parte acutam:
13. Scio ubi habitas, ubi ſedes eſt ſatanæ: & tenes nomen meum, & non negaſti fidem meam. Et in

die-

diebus illis Antipas teſtis meus fidelis, qui occiſus eſt apud vos, ubi ſatanas habitat. 14. Sed habeo aduerſus te pauca: quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere ſcandalum coram filiis Iſrael, edere, & fornicari: 15. Ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum. 16. Similiter pœnitentiam age: ſi quominus veniam tibi citò, & pugnabo cum illis in gladio oris mei. 17. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis: Vincenti dabo manna abſconditum, & dabo illi calculum candidum: & in calculo nomen novum ſcriptum, quod nemo ſcit, niſi qui accipit. 18. Et Angelo Thyatiræ Eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tamquam flammam ignis, & pedes eius ſimiles aurichalco: 19. Novi opera tua, & fidem, & charitatem tuam, & miniſterium, & patientiam tuam, & opera tua noviſſima plura prioribus. 20. Sed habeo aduerſus te pauca: quia permittis mulierem Iezabel, quæ ſe dicit propheten, docere, & ſeducere ſeruos meos, fornicari, & manducare de idolothytis: 21. Et dedi illi tempus ut pœnitentiam ageret; & non vult pœnitere à fornicatione ſua. 22. Ecce mittam eam in lectum: & qui mœchantur cum ea, in tribulatione maxima erunt, niſi pœnitentiam ab operibus ſuis egerint. 23. Et filios eius interficiam in morte, & ſcient omnes Eccleſiæ, quia ego ſum ſcrutans renes & corda: & dabo unicuique veſtrùm ſecundùm opera ſua. Vobis autem dico, 24. & ceteris qui Thyatiræ eſtis: Quicumque non habent doctrinam hanc, & qui non cognoverunt altitudines ſatanæ, quemadmodum dicunt, non mittam ſuper vos aliud pondus: 25. tamen id, quod habetis, tenete donec veniam. 26. Et qui vicerit, & cuſtodierit uſque in finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper Gentes, 27. & reget eas in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringentur. 28. ſicut & ego accepi à Patre meo: & dabo illi ſtellam matutinam. 29. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

A

Vers. 1.

ANGELO EPHESI ECCLESIÆ SCRIBE] *Angelo*, id eſt Epiſcopo, uti dixi cap. 1. v. 20.

Epheſi conditio.

Epheſus nobile emporium, & metropolis Aſiæ minoris, Amazonum fuit opus. Ab iis enim conditam eſſe tradit Juſtin. libr. 2. & Plinius lib. 5. 29. licet Pherecydes, & ex eo Strabo, ab Antiocho Codri Athenienſium regis filio, extructam tradant. In hac celeberrimum fuit Dianæ templum, à tota Aſia ducentis annis ædificatum. Epheſi prædicavit Paulus, ibique Timotheum Epiſcopum conſtituit. Unde & ejus ad Epheſios exſtat epiſtola, ſcripta 38. annis ante hanc Apocalypſeos.

Septem genera conſcientiarum hic notantur.

Nota. Hæc eſt prima Chriſti epiſtola, quam Epiſcopo Epheſi, & per Epiſcopum ſcribi toti Eccleſiæ, ut patet cap. 1. v. 7. 11. 17. 24. ubi dicitur: *Qui habet aures audiendi, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.* Hinc moraliter Alcazar cenſet, in hiſce ſeptem Epiſcopis notari ſeptem conſcientiarum genera inter Epiſcopos, alioſque fideles quoslibet. Primum genus, eſt improborum, qui audacter in ſcelera ruunt. Secundum, tepidorum. Tertium, eorum qui probatæ ſunt virtutis. Quartum, eorum qui in virtute imbecilles ſunt, ſed à Deo proteguntur, ac à tentationibus liberantur. Quintum, laſſorum, eorum ſcilicet, qui ob laſſitudinem in via Dei nonnihil retrocedunt. Sextum, timidorum. Septimum, imprudentium. Unde hos ſeptem Epiſcopos comparat ſeptem planetis. Sardenſis enim erat ut Mars, audax & præceps ad malum. Laodicenus ut Saturnus, piger ac ſegnis. Smyrnenſis velut Sol, virtutis eximiæ, & omnia nubila ſuperantis. Philadelphius imbecillior, ſed proſperioris fortunæ, ut Jupiter. Epheſinus erat velut Mercurius bonus & prudens, ſed laſſus, indeque remiſſi ardoris. Pergamenus ut Luna, timidior: nam luna timorem creditur indere iis quibus dominatur. Thyatirenſis ſicut Venus, imprudenter fervidus.

Itaque has ſeptem epiſtolas eſſe velut ſeptem Chriſti Pontificis ſummi decretales, quibus totum cæleſte Jus canonicum, doctrinæ ſcilicet ad mores ſpectantis, ſumma comprehenditur, per quam hominum conſcientiæ informentur, & in vera ſanctitate proficiant. Hos ergo ſeptem Epiſcopos Deum, quaſi ſeptem ſpecula fidelibus conſtituiſſe, ut in iis quiſque ſuam conſcientiam & vitæ rationem poſſit contemplari, eamque vel corrigere, vel dirigere & perficere. Simbolicè & propheticè Petrus Galatinus hic, cenſet hiſce ſeptem Chriſti epiſtolis ſignificari ſeptem ſtatus & viciſſitudines Eccleſiæ ſibi invicem ex ordine ſucceſſuras, quas ipſe enarrat.

Angelus Epheſi fuit S. Timotheus.

Quæres, quis fuerit hic angelus, id eſt Epiſcopus, Epheſi? Reſpondet Lyran. communem eſſe ſententiam, fuiſſe S. Timotheum, ad quem S. Paulus ſcripſit duas epiſtolas. Negat tamen id Ribera, uti & ipſe Lyran. Quia inquiunt, Timotheus fuit vir ſanctiſſimus, hic autem Epiſcopus Epheſi valdè à Chriſto redarguitur. Verùm idipſum aſſerunt Aureolus, Viegas, Alcazar, Pererius hic, Magalianus proœmio in epiſt. ad Timotheum, & Baron. Idque ex ſatis Chronologia evinci poteſt. Nam hoc tempore non alius fuit Epiſcopus Epheſi quàm S. Timotheus. nam S. Paulus ſcripſit Epiſtolam ad Timotheum, quaſi ad Epiſcopum Epheſi, anno Chriſti 57. hæc autem ſcripſit Johannes anno Chriſti 97. Timotheus verò obiit Epiſcopus Epheſi anno Chriſti 109. qui fuit decimus Trajani. Tunc enim ſucceſſit ei in epiſcopatu Epheſino Oneſimus, quem Philemoni ſcribens commendat S. Paulus. Unde eodem anno Chriſti 109 ſcribens ad Epheſios Sanctus Ignatius, poſt Timotheum meminit Oneſimi, tamquam jam recentis eorum Epiſcopi. Errant ergo, qui ex Metaphraſte contendunt, Timotheum ante hæc tempora ſub Domitiano occiſum eſſe. Nam poſt hæc tempora S. Dionyſ. Areopagita pleroſque ſuos libros ſcripſit, & inſcripſit huic Timotheo. Ad argumentum Riberæ reſpondebo v. 4.

HÆC DICIT QUI TENET SEPTEM STELLAS] De quibus dixi c. 1. v. ult. Hinc incipit epiſtola Chriſti ad Epiſcopum Epheſinum, & ſub eius perſona ad quemvis B Paſtorem & Prælatum, imò ad quemcumque fidelem, qui in priſtino charitatis ardore refrixit. Unde ut eum excitet & inflammet, initio ei in memoriam revocat vocationem & celſitudinem gradus ſui, q. d. Memento te vocatum eſſe à Chriſto, ut ſis ſtella & lux mundi, cura ergo ut ſplendore & fervore tuo mundo præluceas, memento te eſſe in dextera Chriſti, Chriſtum in te jugiter oculum intendere, velle te uti, quaſi inſtrumento & face ad illuminandam Eccleſiam, ad convertendum Gentes. Vide ergo ne opus Chriſti impedias, vide ne Eccleſiæ fulgorem obſcures, vide ne ſis cauſa, cur multæ animæ per te ſalvandæ, tua tepiditate & ſegnitie pereant. has enim à te repoſcet Chriſtus. Quocirca ita age, ita vive, ita ferve, ut per te omnes glorificent Patrem qui in cæliſ eſt, ut infideles & impios ad Chriſtum traducas, tepidos accendas, ſtrenuos & fervidos magis inflammes. Imitare Paulum dicentem: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? qui ſcandalizatur, & ego non uror?* 2. Corinth. 11. 29.

SCIO OPERA TUA ET LABOREM] Vides laudes hujus Epiſcopi apud Perer. diſput. 3. & 4. *Vers. 2.*

C Mo aliter ſuo exemplo docet nos Chriſtus, ut reprehenſionem vitii laude virtutis temperemus, ne nimis acerba accidat; ſicut medici pilulas circumliniunt ſaccharo. Audi Rupert. hic. *Notanda*, inquit, *diſpoſitio ſermonis quam artificioſa ſit. Et priuſquam emitteret auſteritatem reprehenſionis, quæ laudanda erant, collaudavit: & poſt ubi corripuit atq; minas intentavit, rurſus quod laudandum erat, laudavit. Ita reprehenſionis amaritudinem, ne nimis offenderet atque exterreret, collaudationis dulcedine circumlinivit.* Eamdem moderationem tenuit Chriſtus Dominus in femina illa Samaritana arguenda. Nam in primis ejus in loquendo veritatem commendavit; *Bene dixiſti*, inquit, *Quia non habeo virum*, Joan. 4. v. 18. Deinde ejus in vivendo intemperantiam reprehendit: *Quinque viros*, inquit,

quit, *habuiſti, & nunc quem habes, non eſt tuus vir.* Tandem quaſi non ſatis fuerit eius veritatem ſemel commendaſſe, iterum commendat: *Hoc verè dixiſti.* Subdit Rupert. *Magnum hoc*, inquit, *& dignè imitandum eſt magiſterium ſpiritus Dei: corripere quidem ea, quæ emendatione indigent: ſed inter corripiendum, & priùs, & poſteriùs collaudare, ſi quæ benè dicta ſunt, vel acta ab eo qui in aliis corripitur: quatenus quoad fieri poteſt, teneatur benevolus, & non refugiat confuſus, aut exterritus, audire non ſuſtinens peccatoris animus.*

Et tentaſti eos, qui ſe dicunt Apoſtolos eſſe, et non ſunt] examinaſti, exploraſti, & redarguiſti eos, qui mentiuntur ſe eſſe Apoſtolos, cùm ſint pſeudoapoſtoli.

Vers. 3. Et ſuſtinuiſti propter nomen meum perſecutiones & varias tribulationes, et non defeciſti] Græcè οὐ κεκοπίακας. κοπιᾶν enim ſignificat & laborare ſimpliciter, & in actu perfecto ita laborare, ut in labore deficias & ſuccumbas. Priori modo accipitur verſu præcedenti: *Scio opera tua & laborem* græcè κόπον: poſteriori modo capitur hoc loco. Quamquam Petrus Faber l. 2. Agoniſt. cap. 8. probabiliter ſuſpicetur in Græco hìc eſſe mendum, & pro ἐκοπίασας legendum κέκμηκας. Non enim videtur Apoſtolus κόπον aliter hoc verſu; aliter verſu præcedenti accipere. Unde & Aldinus codex novi teſtamenti editus Venetiis anno 1518. & Roberti Stephani editus Pariſiis anno 1546. & Baſileenſis anno 1565. & Lugdunenſis anno 1571. ſic legunt: καὶ διὰ τὸ ὄνομά μου κεκοπίακας καὶ οὐ κέκμηκας, id eſt, & propter nomen meum laboraſti, vel laſſatus es & fatigatus, ſed non defeciſti.

Vers. 4. Sed habeo adverſum te pauca] τὸ *pauca* delent Romana & Græca, ac Syrus, qui vertit. *ſed habeo contra te propter tuum illud primum quod reliquiſti*, vel, ut Arabicus, *dimiſiſti, abs te.*

Quod charitatem tuam primam reliquiſti] Ambroſ. & Haymo cenſent hunc Epiſcopum charitatem amiſiſſe, & fuiſſe in ſtatu peccati mortalis.

Verùm, quis credat hoc de S. Timotheo? Præſertim cùm hìc ejus patientia, zelus & illuſtria opera non tantùm præterita, ſed & præſentia commendentur? Meliùs ergo Ribera, Pererius, Alcazar & alii exponunt, q. d. *Primam charitatem*, id eſt, primum illum charitatis fervorem, *reliquiſti*. Ea enim eſt humana infirmitas, ut qui magno ſpiritu cœperunt ſervire Deo, ſenſim de ejus contentione remittant, langueſcant, laſſeſcant, tepeſcant.

Videtur ergo S. Timotheus, qui per 40. annos jam fuerat Epiſcopus Epheſi (fuit enim Epiſcopus anno Chriſti 57. & jam agebatur annus Chriſti 97. ut dixi v. 1. ergo jam ab epiſcopatus exordio effluxerant 40. anni) nonnihil intepuiſſe in prædicando verbo Dei, in labore convertendi Epheſios; eò quòd videret Iudæos & Gentiles Dianæ Epheſiæ cultores ſibi pertinaciter obſiſtere unde partim ex puſillanimitate & tepore, partim ex prudentia humana, ſuggerente quòd pacis cauſa oporteret remiſſiùs agere, ne nimio zelo magis rem Chriſtianam turbaret, & infideles contra ſe ſuoſque concitaret (uti Epheſi olim S. Paulo contigiſſe, turba contra eum conclamante: *Magna Diana Epheſiorum*, Actor. 19. 34. meminerat) de priſtino evangelizandi ardore nonnihil remiſit, fuitque hoc ejus peccatum veniale, non lethale. Sæpè enim Prælati magis peccant per remiſſionem, quæ ſpecie prudentiæ obrepit, quàm per imprudentiam, quæ ſub ſpecie zeli. Vtrumque tamen vitium eſt, utrumque hic reprehenditur à Chriſto, prius in Epiſcopo Epheſino, poſterius in Thyatirenſi, inquit Alcazar.

Monitus ergo hic à Chriſto per S. Iohannem Timotheus, remiſſionem ſuam correxit, & primum fervorem prædicationis reſumpſit, fervideque reprehendit cultores Dianæ, ideoque ab iis martyrio eſt affectus anno Chriſti 108. die 24. Februarii, quo die ejus memoria tabulis ſacris aſſcripta in Eccleſia quotannis recolitur.

Adde, hæc non dici ſoli Epiſcopo, ſed & ejus Eccleſiæ Epheſinæ, ut dixi initio capitis. Fideles ergo Epheſii hic teporis arguuntur in ſuo, & per ſuum Epiſcopum, utpote in quem quaſi in caput & paſtorem omnis ſubditorum culpa, nota & reprehenſio redundat. Vulgò dicimus *Non eſt peccatum in collegio, quod non faciat Rector.* Sic non eſt peccatum in parochia & diœceſi, quod non faciat

A Paſtor & Epiſcopus. ita Pererius, qui tamen non rectè cenſet nullam hic fuiſſe Timothei culpam, ſed omnem, quæ hic arguitur, fuiſſe Eccleſiæ & fidelium. Propriè enim & primò, culpatur hic Epiſcopus; atque tepor & culpa fidelium ferè ſine tepore & culpa Epiſcopi eſſe nequit, uti docet S. Chryſoſt. hom. 38. in Matth.

Moraliter Nota. Facilè homo, etiam ſanctus & perfectus, à primo fervore tepeſcit. Primo, quia animi eſt mobilis, mollis & inconſtantis. Secundò, quia difficile eſt & violentum tot difficultatibus & tentationibus, quot indies occurrunt, reſiſtere. Tertiò, quia gratia in nobis eſt quaſi in loco alieno, non naturali; unde natura noſtra, niſi vis continua adhibeatur, ad ſe & naturalia ſua deſideria redit. Quartò, quia habemus innatam concupiſcentiam, quæ gratiæ & bono ſemper reluctatur, contra quam pugnare, & quaſi adverſo flumine, imò fluctu remigare debemus. *Teporis Sanctorũ cauſa.*

Memorabile eſt dictum S. Bernardi epiſt. 96. ad Richardum Fontanenſem Abbatem. *Multò faciliùs*, ait, *reperias multos ſæculares converti ad bonum, quam unum, quempiam de Religioſis tranſire ad melius. Rara avis in terris eſt, qui de* B *gradu quem in Religione fortè ſemel attigerit vel parum aſcendat.* Et S. Bonaventuræ: *Vidi multos, qui à ſæculo tranſeuntes ad Religionem profecerint, vitamque mutarint: vix vidi, qui in Religione poſt novitiatum ferventiores & perfectiores evaſerint.* Quocirca ipſe in vita S. Franciſci de eo quaſi quid rarum & mirum ſcribit c. 14. Vitæ ipſius, quòd appropinquans ad finem vitæ, Chriſto per ſacra ſtigmata *confixus cruci tam carne quam ſpiritu, non ſolùm Seraphico amore ardebat in Deum, verùm etiam ſitiebat cum Chriſto crucifixo multitudinem ſalvandorum, ideoque ſe ſummque corpus emortuum per civitates & caſtra faciebat circumvehi, ut ad crucem ferendam cæteros animaret.* Fratribus quoque dicebat: *Incipiamus fratres ſervire Deo noſtro, quia uſque nunc parum profecimus. Flagrabat etiam deſiderio ad humilitatis redire primordia, ut leproſis ſicut à principio miniſtraret, corpuſque jam præ labore collapſum revocaret ad priſtinam ſervitutem. Proponebat Chriſto duce ſe facturum ingentia, & fatiſcentibus membris ſpiritu fortis & fervidus novo ſperabat certamine de hoſte triumphum. Neque enim languor, vel deſidia locum habet, ubi amoris ſtimulus ſemper ad majora perurget. Tanta autem erat in eo carnis ad ſpiritum concordia,* C *tanta obedientiæ promptitudo, quòd, cum ille ad omnem niteretur ſanctitatem pertingere, ipſa non ſolùm non repugnaret, ſed præcurrere niteretur.* *Fervor S. Franciſci.*

Itaque contra teporem hunc; hoſque ejus fontes crebro & aſſiduè, ac præſertim initio ſeptimanæ, menſis & anni, æquè ac in maioribus feſtis homo ſpiritum ſuum langueſcentem ſuſcitare, ac priſtina ſua vota & propoſita renovare debet. *Cogita*, inquit S. Bernard. epiſt. 91. *in ſcala Jacob angelos omnes vel aſcendere, vel deſcendere, neminem ſtare. Et tu ergo ſi non proficis, deficis, & ubi incipis nolle fieri melior, deſinis eſſe bonus.* Unde pſalm. 83, dicitur: *Ibunt de virtute in virtutem.* Et Proverb. 4. *Juſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit uſque ad perfectam diem.* Et Cant. 6. *Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens?* Quocirca Abbas Agatho in Vitiſ pat. lib. 5. cap. de diſcretione, cuidam Religioſam vitam ambienti hoc præceptum dedit: *Sicut in prima die quando ingrederis ad fratres, ita cuſtodi peregrinationem tuam omnibus diebus vitæ tuæ, nec aſſumas fiduciam.* q. d. Fervorem, reverentiam, & verecundiam novitiatus, toto tempore Religionis conſerva; ac cave ne ſucceſſu temporis fias liber & audax in lo-D quendo, carpendo, murmurando, otiando, &c. Vide dicta Philip. 3. 13. & Epheſ. 4. 22. & Rom. 12. 2.

Speciatim verò Epiſcopum non debere tepeſcere in concionando ſi pauci aut nulli convertantur, docet S. Chryſoſt. hom. 1. de Lazaro, Primò, exemplo fontium, qui ſemper ſcaturiunt licet nemo inde hauriat. Secundò, exemplo Jeremiæ cap. 20. 7. qui irriſus à Judæis, jubetur tamen à Deo, iis concionari. Tertiò, exemplo Chriſti, qui Judam, licet obſtinatum, admonuit. Quartò, quia qui boni ſunt ſaltem fiunt meliores, & qui jam non convertuntur, fortè poſtea convertentur. Unde eidem Timotheo S. Paulus epiſt. 2. c. 4. præcipit dicens; *Prædica verbum, inſta opportunè, importunè, argue, obſecra, increpa in omni patientia.* *Etiam paucis ſervide concionandum eſt.*

Sin autem, venio tibi, et movebo (Syrus, movebo, ſcilicet ilicò & ſubitò) candelabrum

tuum

TUUM DE LOCO SUO] q. d. *Candelabrum*, id eſt Eccleſiam à te auferam, ne ſis ejus caput & Epiſcopus, eamque in alterius manu collocabo. Nam c. 1. v. ult. candelabra expoſuit Eccleſias. Hæ autem dicuntur moveri de loco, id eſt de ſtatu ſuo, cùm ab uno capite, putà Epiſcopo, ad alium transferuntur, & in ejus manu gubernandæ collocantur. Sic regna dicuntur moveri, mutari, & de gente in gentem transferri, cùm rex & Imperator mutatur, & ex alia gente ſuſcitatur. tam enim corpus eſt in capite, quàm caput in corpore; tam regnum eſt in rege, quàm rex in regno; tam Eccleſia eſt in Epiſcopo, quàm Epiſcopus in Eccleſia. Moto ergo & mutato capite, movetur & mutatur corpus; mutato rege, mutatur reſpubl. mutato Epiſcopo, mutatur Eccleſia.

Sic monarchia Chaldæorum dicitur mutata & translata ad Perſas, cùm monarcha factus eſt Cyrus? Perſarum ad Græcos, cùm monarcha factus eſt Alexander; Græcorum ad Romanos, cùm monarcha factus eſt Auguſtus. ita Rupert. Hugo, Richard. & Victorin.

Unde poſſet rurſum hæc phraſis per hypallagen explicari hoc modo, q. d. Movebo candelabrum tuum de loco ſuo, hoc eſt, movebo te de loco candelabri tui, id eſt, amovebo te ab epiſcopatu Eccleſiæ, auferam tibi dignitatem æquè ac gratiam, & dona Epiſcopalia, quibus præſides & præfulges Eccleſiæ tuæ. Simili hypallage de dæmonibus dicitur Apoc. 12. v. 8. *Neque locus inventus eſt ampliùs eorum in cælo*, q. d. Ipſi non ſunt ampliùs inventi in loco ſuo in cælo. Aut potiùs *candelabrum* per metonymiam ponitur pro ipſa *lucerna*, ſeu candela quæ in candelabro eſt ſita. Hæc enim ſimilis eſt regi in ſolio, & Epiſcopo in cathedra ſedenti. Unde in Scriptura lucerna ſignificat regnum, & conſequenter ſacerdotium: hoc enim eſt regnum ſacerdotale, & ſacerdotium regale. Hinc pſal. 131. 17. dicitur: *Illuc producam cornu David, paravi lucernam Chriſto meo.* 3. Reg 11. 36. *Filio autem ejus dabo tribum unam, ut remaneat lucerna David. Movebo* ergo *candelabrum*, id eſt lucernam. hoc eſt epiſcopatum tuum, *de loco ſuo*, putà a te, in quo jam conſiſtit. ita Delrio adagio 112.

Secundò, Haymo, Thomas Anglicus, Dionyſ. & Ribera cenſent aliter hic accipi candelabrum, quàm c. 1. ſcilicet pro ipſa dignitate & gratia Epiſcopali, q. d. Auferam à te candelabrum, id eſt epiſcopatum tuum, quo præfulges Eccleſiæ. Sic Elias & Henoch c. 11. 4. vocantur *duo candelabra* in conſpectu Dei.

Hanc expoſitionem, licet in re cum prima coincidat; rectè impugnat Alcazar, quòd in his ſeptem Epiſcopis ſemper ad viſionem c. 1. habeatur reſpectus: ergo coactum eſt hic aliter accipere candelabrum, quàm c. 1. præſertim cùm in hac ipſa epiſtola expreſſa fiat ſeptem candelabrorum c. 1. mentio v. 1.

Tertiò Andreas Cæſar. exponit, q. d Candelabrum, id eſt ſedem Pontificiam Epheſo auferam, & transferam eam in civitatem regiam, v. g. Byzantium, ſive Conſtantinopolim.

Quartò, Ambroſius & Beda exponunt, q. d. Privabo te mercede, quæ Epiſcopo & Rectori Eccleſiæ pro ſua cura & labore promiſſa eſt à Deo.

Quintò, Victorinus Martyr; *Movebo*, inquit, *candelabrum*, id eſt, *diſpergam plebem tuam*; & Lyran. *Obedientia*, ait, *tua ſubtraham ſubditos tuos*; & Andreas Cæſar. *Nudabo plebem tuam gratia & protectione mea, eamque in fluctus & tempeſtates conjiciam.* Sic & Alcazar cenſet, hic Deum minari Epiſcopo pacis publicæ perturbationem.

Propria enim & congrua, inquit, remiſſionis pœna eſt, ut qua ratione exiſtimabat aliquis ſe quiete & tranquillitate fruiturum, remittendo ſcilicet aliquid de fervore & & zelo, eadem res devolvatur in majorem civium ſeditionem, & fidelium perturbationem; tum quia Deus juſtè quemque punit in eo in quo peccat; tum quia inter homines ſolet ex remiſſione ducis oriri perturbatio militum. ſicut ex adverſo diſciplina & ſeveritate multò melius conſervatur & augetur pax & obedientia. Ita fit ut Prælatus, dum parat quietem, inquietem pariat, & diſpergatur plebs, & ſubditi à Prælati obedientia ſe ſubtrahant. Vulgò dicitur: *Ubi rigor, ibi vigor; ubi ſeveritas, ibi auctoritas.* Senſus ergo eſt, q d. Ex humana prudentia putabas te per remiſſionem difficultates & perturbationes effugiturum, & adepturum pacem & quietem: at ego te puniam, inducendo te in ipſam tentationem, quam per viam non bonam fugiebas: plectam enim tuam negligentiam ſeditione & commotione civium tuorum, quem certiſſimè effugiſſes, ſi non prudentiam humanam, ſed mea conſilia ſecutus, zelum exercuiſſes & ſpiritalem fervorem. Hic ſenſus valdè moralis, prudens, & in praxi perutilis eſt. Sed primus ſenſus, uti ſimpliciſſimus & planiſſimus, ita maximè genuinus videtur. Non enim Eccleſiæ, ſed ipſi Epiſcopo peccanti punitionem hanc intentat. Hoc eſt enim quod ait: *Sin autem, venio tibi, & movebo candelabrum tuum.*

ODISTI FACTA NICOLAITARUM] Quorum hæreſis erat licere fornicari, & promiſcuè uti feminis, etiam conjugatis. Vide S. Aug. hæreſi 5. & Clement. Alexandr. libr. 3. Strom. qui excuſant Nicolaum, unum è ſeptem primis Diaconis) à quo hæreſis nomen & originem accepit) ſed accuſant eos, qui ejus dicta ſiniſtrè intellexerunt. *Iſte*, ait S. Auguſtinus, *cùm de zelo pulcherrimæ conjugis culparetur, velut purgandi ſe cauſa permiſiſſe fertur, ut eam, qui vellet, haberet. Quod ejus factum in ſectam turpiſſimam verſum eſt, qua probatur uſus indifferens feminarum.* Ex hiſce orti ſunt Gnoſtici, hæretici ſpurciſſimi. Nicolaum tamen accuſat turpitudinis Epiphan. lib. 1. hæreſi 25. & Philaſtr. hæret. Nicolaitarum, S. Hieron. epiſt. ad Heliodorum, quòd ſcilicet cùm ordinatus Diaconus, ab uxore quam pulchram habebat ſeſe continuiſſet, poſtea tamen ſuperatus concupiſcentia, ad eam reverſus ſit, cumque ea de cauſa carperetur ab Apoſtolis, turpem hæreſim excogitarit, ſcilicet neceſſarium eſſe ad ſalutem libidini operam dare. Nicolaum quoque accuſant Irenæus, Tertul. Hilarius, & alii quos citat Baron. tom. 1. anno Chriſti 68. Recruduit Nicolaitarum hæreſis & ſpurcities ſub Ludovico Pio Imp. filio Caroli Magni cui quia Ludovicus non tam ſtrenuè quàm par erat, reſtitit, hinc poſt mortem pœnas dedit in Purgatorio per triginta annos, quibus exactis apparuit filio pariter Ludovico Imperatore opem & preces ab eo efflagitans, uti ex Annal. Franc. narrat Cardin. Baron. tom. 10. anno Chriſti 874. inchoante.

Vers. 6. *Nicolaitæ qui, & unde?*

QUID SPIRITUS DICAT ECCLESIIS] Quod enim dicit Epiſcopo Epheſino, hoc dicit ejus Eccleſiæ, & per eam ceteris omnibus. *Quod vobis dico, omnibus dico*, ait ſuis Apoſtolis Chriſtus.

Vers. 7.

VINCENTI DABO EDERE DE LIGNO VITAE] *Vincenti*, ſcilicet Nicolaitas hæreticos; item Paganos & tyrannos. Rurſum *vincenti* mundum, carnem, dæmonem, quomodo vicerunt & vincunt Martyres, Doctores, Virgines & Religioſi. Eſt enim generalis hæc ſententia inquit Pererius.

Ita hæc Chriſti verba pulchrè adaptat B. Petrus Damianus S. Victori Confeſſori, prima Septembris: *Ipſe enim*, ait, *nomen ex opere ſortitus, antè vicit, quàm vincere noſſet, nec quemlibet hoſtem, ſed illum, de quo vera, & nunquam ſecura victoria*, &c.

Sancti Victores.

Item vitam alterius S. Victoris, Confeſſoris 27. Februarii deſcribens S Bernard. *Pugnavit*, ait, *fortiter, viriliter ſuperavit, & ſic demum gloria & honore coronatur. Quomodo nempe inglorius remanſiſſet bellator fortis, humilis, Victor? Miror & ſtupeo infantem adhuc in utero, pavori fuiſſe pavendis dæmoniis; quippe ab ipſis præcognitum, & iam tunc ex nomine deſignatum, nec vacuum nomen, ubi hoſtium fuga, & extorta confeſſio, victoriam conceſſit infantulo.* Et inferiùs: *Æmulemur in viro ſobrium victum, devotum affectum; æmulemur manſuetudinem ſpiritus, caſtitatem corporis, oris cuſtodiam, animi puritatem, ponere frænum iræ & modum linguæ, dormire parciùs, orare frequentiùs, commonere noſmetipſos pſalmis, hymnis & canticis ſpiritualibus, diebus jungere noctes, & divinis laudibus occupare.* Hæ enim fuerunt victoriæ S. Victoris, quæ nos pariter victores efficient & coronabunt.

Tales Vincentes & Victores apud Græcos fuerunt S. Nicetæ, Nicandri, Nicanores Nicetii, Nicones, qui victoriam nomine quaſi omine præ tulerunt: *νίκη* enim Græcis eſt victoria, *νικῶ*, *νικήτης*, &c. eſt victor. Talis fuit S. Nicæas Martyr Antiochiæ, 29. Auguſti. Talis S. Nicander Martyr Melitinæ ſub Diocletiano, 7. Novembris. Talis S. Nicanor Martyr in Ægypto ſub Maximino, 5. April. Talis S. Nicephorus Martyr in Ægypto ſub Numeriano Imp. 25. Februarii. Talis S. Niceta Martyr in Lycia, 24. Julii. Talis S. Nicetas Gothus Martyr ſub

Athanarico, 15. Septembris. Talis S. Nicetius Epiſcopus Viennenſis, 5. Maii. Talis S. Nicoſtratus tribunus cum ſuis militibus Martyr Cæſareæ, 21. Maii. Talis S. Nicomedes Martyr Romæ, 15. Septembr. Talis S. Nicon Martyr Antiochiæ, 28. Septembr. Tales multi alii hiſce cognomines, & in palma conſimiles, quos videre eſt in Martyrol. indice apud Baron. Ac in primis S. Victor & Corona, Martyres illuſtres, 22. Maii, de quibus eleganter ita canit poeta Chriſtianus:

Quàm bene cum ſancto quadrat Victore Corona!
Quam ſua Victori jure Corona datur!

Talis denique fuit S. Urſula, quæ non unam, ſed undecim millia coronarum meruit. quia totidem virgines ad virginitatis & martyrii gemmatas coronas provexit. de quibus præclare idem poeta.

Vrſula nectendis, pro toque tuiſque corollis,
Crediderim angelicas obriguiſſe manus.

His addendæ S. Digna & Emerita, virgines & Martyres, 24. Septembr. de quibus idem poeta.

Quam bene conveniunt rebus ſua nomina! palmam
Ferre hæc Emerita eſt, altera Digna fuit.

B Secundò, propriè ad rem propoſitam: *vincenti*, ſcilicet ſuam remiſſionem & torporem per veram pœnitentiam, ac ſeriam deliberationem reſumendi priſtina opera & priſtinum charitatis fervorem. In hoc enim culpaverat hunc Epiſcopum Chriſtus & ad hoc eum excitat propoſito præmio appoſito, ſcilicet ligno vitæ, q. d. Si laſſitudinem & torporem excutias, dabo tibi lignum vitæ, quo & primas vires recuperes, eaſque ita corrobores & confirmes, ut deinceps tibi in iis laſſitudo, vetuſtas & torpor non obrepant. Hoc enim feciſſet lignum vitæ in paradiſo. ita Rupert. & Alcazar.

Lignum vitæ quod? Quæres, quodnam ſit hoc lignum vitæ, quod hic promittit Chriſtus? Reſpondent aliqui eſſe Chriſtum, qui in Eccleſiæ paradiſo omnibus fruendus proponitur. ita Victorinus & Beda; idque in Euchariſtia, ait Rupertus & Anaſtaſ. Sinaita l. 1. Hexameron to. 1. Biblioth. SS. patrum Paſchaſius l. 1. de Corpore Chriſti c. 7. & Alcazar, qui addit Chriſtum promittere hic ſuam opem & præſidium per Euchariſtiam iis, qui fortiter quod ſe ſtatuerint priſtina ſua vota ac deſideria inſtaurare, & antiquum ſtudium & contentionem repetere, nec in virtutum exercitatione langueſcere: hoſce enim Euchariſtia. quæ eſt

C panis vitæ, uti docet Chriſtus Johan. 6. inſtar ligni vitæ corroborat, eiſque animi vires confirmat, nec priſtinum vigorem hebeſcere patitur, facitque hominem ſpiritualiter quaſi immortalem, alacrem ſemper & vegetum. Ad hoc enim in hac naturæ corruptione, infirmitate & languore Euchariſtiam nobis dedit & reliquit Chriſtus: quinimò virtute Euchariſtiæ reſurgemus ad vitam immortalem. Reſurrectio enim & immortalitas eſt effectus Euchariſtiæ, uti fuiſſet effectus ligni vitæ in paradiſo. Hoc eſt enim quod ait Chriſtus Johan. 6. v. 58. *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* *Euchariſtia renovantibus propoſita.*

Porrò licet omnibus dignè communicantibus idipſum præſtet Euchariſtia, propriè tamen, & longè ampliùs id præſtat iis, qui cum hoc ſerio fervoris renovandi propoſito ad eam accedunt. Cuius ratio eſt, quòd ſicut manna ſaporem ſuum juxta cuiuſque deſiderium convertebat, Sap. 16. 21. ut qui in manna guſtare vellet panem, panem ſaperet, non carnem; qui carnem vellet, carnem ſaperet, non piſces; qui piſces vellet, piſces ſaperet,

D non ova: ita pariter in Euchariſtia qui humilitatem petit, humilitatem accipit; qui charitatem, charitatem: qui ſerium fervoris renovandi propoſitum, idipſum quod petit conſequitur. ita Alcazar.

Hoc eſt, quod ait Pſaltes pſalm. 22. v. 5. *Paraſti in conſpectu meo menſam adverſus eos qui tribulant me.* Quem locum de Euchariſtia accipiunt Theodor. & alii paſſim, ac præſertim S. Chryſoſt. ibidem, dicens: *Qui ſunt qui nos tribulant, Suggeſtiones inimici, cupiditates, delectationes ſæculi, honores; ſed cum venimus ad menſam potentis, tribulationes efficiuntur conſolationes, & ex menſa præparata proficiemus adverſus eos qui tribulant nos.* Hac de cauſa ad frequentem Euchariſtiæ ſumptionem Chriſtianos hortatur S. Ignatius, ſcribens ad Epheſios. *Date operam, ut crebriùs congregemini ad Euchariſtiam, &c. frangentes panem unum, quod pharmacum immortalitatis eſt, mortis antidotum, vi-*

A *tamque in Deo concilians per Jeſum Chriſtum; medicamentum purgans vitia, & omnia pellens mala.* Quocirca olim uſque ad tempora Sancti Hieronymi, Romæ & in Hiſpania fideles quotidie communicabant, uti ipſe teſtatur ſcribens ad Lucinium epiſt. 28. & epiſt. 50. Hac etiam de cauſa tempore perſecutionis in carcere apud Martyres Miſſas celebrabant: quin & fideles Euchariſtiæ particulas domum deferebant, ut durante perſecutione, ne ſenſim ex diuturnitate temporis, moleſtiarum & tormentorum, in fide tepeſcerent, frequenti ejus ſumptione vires repararent, conſtantiam ſolidarent, ac maiori ardore ad novos agones & tormenta, ipſumque martyrium ſe compararent. Atque hinc, ſcilicet ex crebra & quotidiana communione manavit illa Sancti Laurentii, Agnetis, Vincentii, Sebaſtiani, & aliorum, eculeos, ignes & tyrannos irridentium fortitudo æquè ac pro Chriſto moriendi zelus & deſiderium. Ita, ut alios taceam, Sancta Catharina Senenſis quotidiana penè communione vires tam corporis quàm animi reparabat, & ex ea ferè ſola vivebat vix cibos corporales comedens. Tantus verò ejus in Euchariſtiam erat ardor, tanta fames, ut, ſi quo die non

B communicaſſet, videretur animam exhalatura; mox verò, ut communicarat, & ſpiritu, & corpore evadebat ita valida, ut ingentes ſubiret labores & pœnitentias, ac cibos omnes humanos faſtidiret, imò ad menſam quaſi ad eculeum, ad alimenta quaſi ad tormenta accederet.

Secundò, magis genuinè & planè, lignum hoc vitæ eſt fruitio Dei & beatitudo, indeque conſequens immortalitas. Hæc enim eſt immarceſcibilis vitæ & gloriæ corona, quam ſuis fidelibus Chriſtus promittit. quaſi dicat *Vincenti dabo edere*, per contemplationem & fruitionem, *de ligno vitæ*, id eſt, de divinitate beante, & dante gloriam immortalem, uti inchoatè faciebat lignum, id eſt arbor, vitæ in paradiſo, quæ erat hujus figura & typus. Hunc eſſe ſenſum clarè patebit c. 22. 2. ubi per lignum vitæ accipit hanc beatitudinem & gloriam immortalem. De ligno vitæ dixi Geneſ. 2. 9. *Lignum vitæ eſt fruitio Dei.*

ET ANGELO SMYRNÆ ECCLESIÆ SCRIBE] Eſt hæc ſecunda Chriſti epiſtola ad Epiſcopum Smyrnenſem, & ſub ejus perſona ad quoſvis Epiſcopos & Chriſtianos probatæ & perfectæ virtutis. ita Alcazar. *Secunda Chriſti epiſtola ad Epiſcopum Smyrnæ.*

C Porrò Smyrna urbs eſt Joniæ in Aſia, de qua Strabo lib. 14. *Cùm Lydi, ait, evertiſſent Smyrnam, circiter annos quadringentos in vici modum manſit habitata; poſt modum Antigonus eam ſuſcitavit, deinde Lyſimachus, & nunc omnium pulcherrima eſt: ejus pars in monte ſita eſt, pars maxima in campo. Habet etiam bibliothecam & Homerium, porticum ſcilicet quadratam cum Homeri templo & ſtatua. Nam & hi maximè hunc Poetam ſibi vendicant: unde & nummus quidam æneus apud eos Homerus vocatur: Vrbis mœnia Meles amnis præterfluit; ad cæteram ſtructuram, etiam portum clauſum habet.* Huc uſque Strabo. Smyrna etiam à Græcis myrrha dicitur. Smyrna ergo idem eſt, quod myrrha, ſcilicet paſſionis & tribulationis, ob cujus patientiam hic ejus Angelus laudatur. *Smyrna quæ?*

Quæres, quis fuit hic Angelus, id eſt Epiſcopus, Smyrnæ? Reſp. Valdè veriſimile eſt fuiſſe S. Polycarpum. Hic enim hoc tempore vixit ſpectatæ virtutis, atque à S. Johanne ordinatus fuit Epiſcopus Smyrnæ, uti refert S. Hieron. Ita ſentiunt Aureolus, Ribera, Pererius, Alcazar & Lyranus, qui ait hanc eſſe communem ſententiam. Favet Chronologia & temporis ratio. S. Polycarpus *Angelus Smyrnæ fuit Polycarpus.*

D enim occiſus eſt, Martyrque occubuit anno Chriſti 169. cùm jam Chriſto ſerviſſet, ut ipſe moriens Præſidi aſſeruit, annos 86. Ad Chriſtum ergo converſus fuit an. Chriſti 83. Quare hoc anno Chriſti 97. quo hæc ſcripſit Johannes jam quatuordecim annos fuerat Chriſtianus: poterat ergo jam eſſe Epiſcopus; imò fuiſſe ſuadet quod à S. Johanne ſit conſecratus; S. Johannes autem poſt ſcriptam Apocalypſin, rediens ab exilio, utpote planè ſenex, ad vicinam Epheſum ſe contulerit; ibique ſcripſerit Evangelium ac paulò poſt ibidem ſit mortuus. Unde non videtur Smyrnæ poſt hæc tempora fuiſſe, ut ibi crearet Epiſcopum. Adde, quòd hæ perſecutiones & odia Judæorum, quæ hic recenſet S. Johannes, valdè congruant S. Polycarpo, ejuſque tempori, quo multi Martyres effecti ſunt, ut narrat Euſebius l. 4. hiſtor. c. 14. Porrò quàm ſolidæ & perfectæ ſanctitatis fuerit Sanctus Polycarpus, ut

ut meritò hæ Chriſti laudes ei competant, patet tum ex epiſtola Smyrnenſium, quam ipſi de eo ejuſque martyrio circularem ſcripſerunt, quæ extat apud Euſeb. loco citato; tum ex ipſa S. Polycarpi epiſtola ad Philippenſes, quæ extat tom. 3. Biblioth SS. Patrum, in qua mulieres, viduas, juvenes, Diaconos, ceteroſque pro ſuo gradu & ſtatu candidè & ſanctè ad perfectionem vitæ Chriſtianæ inſtituit. ac tandem inter cetera ait: *Imitatores efficiamur tolerantia ejus* (Chriſti) *&, ſi paſſi fuerimus pro nomine ejus, glorificemus eum: hoc enim judicium poſuit de ſeipſo, & nos hoc credimus. Rogo vos omnes inſiſtere verbo juſtitiæ, & patientia, quam oculata fide vidiſtis, non ſolùm in beatiſſimis illis Ignatio ſcilicet, Zoſimo & Rufo; ſed in aliis, qui ex vobis ſunt; & in Paulo & in ceteris Apoſtolis confidentes quia hi omnes non in vacuum cucurrerunt, ſed in fide, & juſtitia, & ad debitum ſibi locum, cum Domino, cui & compaſſi ſunt, abierunt: quia non hoc ſæculum dilexerunt, ſed eum, qui pro ipſis & pro nobis mortuus eſt, & à Domino reſuſcitatus. Cùm poteſtis benefacere, nolite deficere.* Et infrà: *Deus autem & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, ipſe ſempiternus Pontifex, Dei Filius, Chriſtus Jeſus ædificet vos in fide & veritate, & omni manſuetudine, & ſine iracundia, in patientia, & longanimitate, & tolerantia, & caſtitate, & det vobis ſortem & partem inter Sanctos ſuos, & nobis vobiſcum, & cum omnibus qui ſunt ſub cælo, qui credituri ſunt in Dominum Jeſum Chriſtum.* En cæleſte pectus, cæleſtia exhalans virtutum aromata.

HAC DICIT PRIMUS, ET NOVISSIMUS; QUI FUIT MORTUUS, ET VIVIT] Vide de his ea, quæ dixi cap. 1. 18. Retricat hæc S. Polycarpo, q.d. Scio te tribulari, agi ad mortem & martyrium, ſed conſtans eſto, intuere me quaſi ſpeculum; en occiſus ſum, & reſurrexi, ita & tu occideris, mecumque ingenti gloria reſurges.

VERS. 9. SCIO TRIBULATIONEM TUAM) quam pateris à perſecutoribus infidelibus) ET PAUPERTATEM TUAM] Aliqui intelligunt paupertatem ſpiritus, de qua dicitur Matth. 5. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Secundò, alii intelligunt inopiam & penuriam rerum temporalium, humanorumq; præſidiorum. Olim enim Epiſcopi erant pauperes: necdum enim epiſcopatus erant dotati. Tertiò, & optimè, per paupertatem accipe eam, ad quam redigebatur exſpoliatione, & amiſſione ſuarum facultatum. Hanc enim fideles tunc paſſos eſſe, patet ex S. Paulo Hebr. 10. v. 34. *Rapinam bonorum univerſorum cum gaudio ſuſcepiſtis.* Hæc enim paupertas jungitur tribulationi, id eſt perſecutioni; ergo ad eam ſpectat. ita Richardus, Primaſius, Aretas, Rupert. Ticonius, Beda, & alii.

SED DIVES ES] in Deo, Dei confidentia, præſidio & providentia, Rurſum, *dives es*, gratia & bonis ſpiritualibus. Sic S. Jacobus c. 2. 5. ait, *Divites in fide*: & Eccleſiaſt. 44. 6. *Homines divites in virtute*; & 1. Timoth. 6. 18. *Divites in bonis operibus.*

Adde: *dives eſt cui nihil deeſt*, qui eſt αὐτάρκης, & ſua paupertate contentus, imò lætus.

Morale: Paupertas voluntaria dives eſt. Verè Seneca epiſt. 2. *Honeſta*, inquit, *res eſt læta paupertas. Illa verò non eſt paupertas, ſi læta eſt: cui enim cum paupertate bene convenit, dives eſt: non qui parum habet, ſed qui plus cupit, pauper eſt.* Et epiſt. 17. *Si vis vacare animo, aut pauper ſis oportet, aut pauperi ſimilis.* Et epiſt. 16. laudat illud Epicuri dictum: *Si ad naturam vives, numquam eris pauper; ſi ad opiniones, nunquam eris dives: exiguum natura deſiderat, opinio immenſum.* Et epiſt. 18. *Nemo eſt Deo dignus, quàm qui opes contempſit, quarum poſſeſſione tibi non interdico, ſed efficere volo ut illas intrepide poſſideas.* Vide dicta 1. Timoth. 6. 6.

Denique pauper es in terra, ſed dives in cælo; ibi enim multas habes repoſitas opes. Pulchre S. Auguſtinus, & ex eo Beda in illud 2. Corinth. 8. *Chriſtus propter nos egenus factus eſt*; *Omnes ergo*, inquit, *boni fideles divites ſunt: nemo ſe contemnat, pauper in cella, dives in conſcientia ſecurior dormit in terra, quàm auro dives in purpura.* Et S. Hieronymus ad Heliodorum: *Affatim dives eſt, qui cum Chriſto pauper eſt.* Et ad Pammachium: *Plus debet præſtare Chriſti diſcipulus, quàm mundi Philoſophus, gloriæ animal, & popularis auræ atque rumorum venale mancipium*; ut Crates & alii, qui opes in mare abjecerunt, ut liberiùs philoſopharentur. Chriſtiano Philoſopho, id eſt Religioſo, *Chriſtus ſit omnia, ut qui omnia propter Chriſtum dimiſerit, unum inveniat pro*

A *omnibus, & libera poſſit voce proclamare: Pars mea Dominus.* Sic S. Hilarion, ait idem Hieron. *Accenſus fiducia pauperis conſcientiæ lætabatur in eo, quòd nihil haberet ſæculi, & quòd ab accolis mendicus putaretur.*

Verè & patheticè S. Hieronymus hiſtoriam S. Pauli primi Eremitæ pauperis, & ſeminudi, in nuda eremo viventis & morientis, ita concludit: *Libet in fine opuſculi eos interrogare, qui ſua patrimonia ignorant, qui domos marmoribus veſtiunt, qui uno filo villarum inſuunt prædia: huic ſeni nudo, quid unquam defuit? Vos gemma bibitis, ille naturæ concavis manibus ſatisfecit. Vos in tunicis aurum texitis, ille ne viliſſimum quidem indumentum habuit mancipii veſtri. Sed e contrario illi quidem pauperculo paradiſus patet, vos avaros gehenna ſuſcipiet. Ille veſtem Chriſti nudus licet, tamen ſervavit: vos veſtiti ſericis, indumentum Chriſti perdidiſtis. Paulus viliſſimo pulvere coopertus jacet reſurrecturus in gloriam: vos operoſa ſaxi ſepulchra premunt; cum veſtris opibus arſuros. Parcite quæſo vobis: parcite ſaltem divitiis, quas amaſtis. Cur & mortuos veſtros auratis obvolvitis veſtibus? Cur ambitio inter luctus lacrymaſque non ceſſat? An cadavera divitum niſi in ſerico putreſcere neſciunt? Obſecro, quicumque*

B *hæc legis, ut Hieronymi peccatoris memineris; cui, ſi Dominus optionem daret, multò magis eligeret tunicam Pauli cum meritis ejus, quàm regum purpuram cum pœnis ſuis.* Idem ſenſit, & ſuaſit S. Auguſt. l. 1. de Civit. c. 10. *Da*, ait, *temporalia, accipe æterna; da terram, accipe cælum.*

BLASPHEMARIS AB HIS, QUI SE DICUNT JUDÆOS ESSE, ET NON SUNT] Βλασφημία idem eſt quod δυσφημία, id eſt infamia, vituperium, probrum; ſed uſu Eccleſiaſtico ſumitur pro convicio jactato in Deum, vel Sanctos: ſubinde tamen in Scriptura generatim capitur in propria ſignificatione, ut blaſphemare ſit idem quod infamare, conviciari, calumniari. Sic Paulus ait ad Titum 3. 2. *Admone illos*, &c. *neminem blaſphemare.* Et 1. Corinth 4. v. 13. *Blaſphemamur, & obſecramus.* Sic Goliath dicitur blaſphemaſſe Iſrael, 1. Paralip. 20. 7. Sic Deus ait ſe audiſſe *opprobrium Moab, & blaſphemias filiorum Ammon, qui exprobaverunt populo*, Ezech. 5. v. 15. Et Iſaiæ 51. 7. *Nolite*, ait, *timere opprobrium hominum, & blaſphemias eorum ne metuatis.* Communiter tamen accipitur pro con-

C vicio in Deum, vel Sanctos. Sic Juſtinianus Imp. in Authenticis conſt. 77. ait, *Fames, terræmotus ac peſtilentias ab irato propter blaſphemias Deo immitti, haſque ultimo ſupplicio extirpandas.* Unde S. Ludovicus rex Galliæ ſanxit, ut blaſphemantis lingua ferro candente aduereretur. Utroque modo hic capitur. Senſus ergo eſt, q. d. *Blaſphemaris*, id eſt, injuria laceſſeris, & non fidelis, & pius, ſed quaſi legis, & Judaiſmi hoſtis, utpotè Chriſti aſſecla, impius, & execrandus exiſtimaris ac diceris à Judæis, qui ſe veros eſſe religionis Deique cultores mentiuntur. Hi enim non ſunt veri Judæi, id eſt Deum confitentes, & colentes, uti fuerunt Judas, à quo dicti ſunt Judæi, aliique patres eorum; quia hi Chriſtum perſequuntur. Nam, ut ait Apoſtolus Rom. 2. 28. *Non qui in manifeſto, Judæus eſt; ſed qui in abſcondito, Judæus eſt.* Hic ſcilicet verus Judæus, Deique cultor & confeſſor eſt, *cujus laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt.* Prima enim Chriſtianorum perſecutio à Judæis, & per Judæos, qui Gentiles contra Chriſtianos accendebant, eſt ſuſcitata. Unde toties in Actis Apoſtolorum Judæi Paulum perſecuti leguntur.

D Præclarè S. Auguſtinus in Sententiis, num. 32. *Omnes*, ait, *qui in Chriſto pie volunt vivere, neceſſe eſt, ut ab impiis & diſſimilibus patiantur opprobria, & deſpiciantur tanquam ſtulti & inſani, quia præſentia bona perdunt, & inviſibilia ſibi profutura promittunt. Sed hæc deſpectio & irriſio in impios retorquebitur, cùm & abundantia eorum in egeſtatem, & ſuperbia tranſierit in confuſionem.*

MISSURUS EST DIABOLUS ALIQUOS EX VOBIS IN CARCEREM] Ex his fuit Germanicus Martir, qui feriis & beſtiis objectus, imò ultro objecit ſeipſum: Pionius, qui clavis confixus eſt; Polycarpus, qui igni traditus; & alii plures, de quibus Eccleſia Smyrnenſis circularem ſcripſit epiſtolam lectu digniſſimam, quæ extat apud Euſeb. lib. 4 hiſtor. cap. 15. in qua deſcribentes conſtantiam Martyrum in perferendis doloribus, inter alia dicit: *Stupebant circumſtantes flagris eos ad intimas uſq; venas, & arterias dilaceratos, ita ut ſecretiora illa corporis penetralia, viſcera & membra patefacta viſerentur: deinde & conchas marinas & acutos quoſdam obeliſcos Martyribus ſubſtratos & omne* VERS. 10.

& omne genus ſuppliciorum, & tormentorum illatum, ac tandem vos beſtiis ad devorandum traditos cernentes.

UT TENTEMINI] Id eſt, variis ærumnis & cruciatibus probemini. Verè S. Gregor. homil. 9. in Ezech. *Abel*, ait, *fieri non valet, quem Caïn malitia non exercet.* Et S. August. in pſal. 54. *Non putetis*, ait, *gratis malos eſſe in hoc mundo, & nihil boni de illis agere Deum, omnis malus, aut ideò vivit, ut corrigatur; aut ideò vivit, ut per illum bonus exerceatur.*

ET HABEBITIS TRIBULATIONEM DIEBUS DECEM] *Decem*, id eſt, omnibus diebus vitæ. *neq; enim gaudii locus eſt, ubi vita hominis tota eſt tentatio.* Ita Primaſ. Beda & Rupertus. Denarius enim in Decalogo, & alibi ſignificat univerſitatem, capiturque pro omnibus.

Secundò, Andreas Cæſarienſ. Aretas, & Alcazar, *decem*, id eſt paucis, *diebus*. Simili enim modo decem pro paucis capitur Numer. 11. 19. licet aliàs ob circumſtantiam, decem ſumatur pro multis.

Tertiò, Beda, Haymo, Lyrinus, & Joachim putant hìc ſignificari decem perſecutiones Chriſtianorum per Romanos Imperatores excitatas, quæ numerantur à Nerone uſque ad Diocletianum.

Quartò, Lyran. q. d. *Decem diebus*, id eſt; perfectam habebitis tribulationem: denarius enim eſt ſymbolum perfectionis.

Quintò, idem Lyran. *decem diebus*, id eſt, inquit, decem annis.

Sextò, S. Ambroſius, *decem diebus*. Quia, inquit, licèt iſta tribulatio pluribus diebus, & menſibus duret, decem tamen diebus erit atrociſſima.

Septimò, & optimè, Pererius, & Ribera, *decem*, id eſt multis, *diebus*. Sic Job ait c. 19. 3. *En decies*, id eſt ſæpè, *confunditis me*. Num. 14. 22. *Tentaverunt me iam per decem*, id eſt per multas, *vices*. 1. Reg. 1. 8. *Numquid non ego melior tibi ſum, quàm decem*, id eſt multi, *filii?* & paſſim alibi.

Gloria cæleſtis vocatur corona & palma ob tres cauſas.

ESTO FIDELIS USQUE AD MORTEM, ET DABO TIBI CORONAM VITÆ] Æterna felicitas dicitur corona. Primò, quia datur certantibus & vincentibus. Alludit enim ad pugiles, athletas, alioſque luctantes in ſtadio, vel agone, v. g. Olympico, ut dixi 1. Cor. 9. 25. ita Auguſt. l. de Agone Chriſtiano. In cujus rei typum voluit Deus Hebræos armatos per acies, & turmas in terram promiſſam procedere. Unde Cant. 7. hæc Eccleſia, & fidelium corona, & gloria aſſimilatur palmæ. *Statura*, inquit, *tua aſſimilata eſt palmæ*; idque ob tres cauſas, ait ibidem Beda. Primò, quia palma quo magis premitur eo magis aſſurgit; ita & athleta Chriſti. Secundò, quia palma inferiùs aſpera eſt, ſuperiùs pulchra, & fructibus ſuavis; ita & pugil Chriſti. Tertiò, quia palma manus victricis ornamentum eſt.

Secundò, quia corona rotunda ſignificat perfectionem, & complexum bonorum omnium & gaudiorum, principio, & fine carentem inſtar circuli, & coronæ.

Tertiò, quia pretioſiſſima eſt inſtar coronæ gemmis exornatæ, juxta illud pſalm. 20. *Poſuiſti in capite eius coronam de lapide pretioſo.* Hujus coronæ duodecim gemmas è ſacris Literis recenſet Viegas comment. ſecundo. Pulchra de hac corona dixi Iſaiæ 61. 10. & c. 62. 3.

Porrò vocatur corona *vitæ*, ut ſignificetur Sanctos, qui pro Chriſto vitam poſuerunt, & occiſi ſunt, non amiſiſſe vitam, ſed eam in meliorem commutaſſe: aptiſſimè enim reſpondet morti pro Chriſto toleratæ, veræ vitæ præmium. Ita Richardus Victor. & Abbas Joachim, cujus hæc ſunt verba: *Corona vitæ promittitur, quia ii qui donant vitam Deo, cum triumpho pretioſæ mortis perveniunt ad veram vitam; quoniam ut eam ſervare poſſent in regno, eam in exilio perdiderunt: iuxta illud Johan. 12. Qui amat animam ſuam, perdet eam: & qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam.*

Secundò, *vitæ*, quia gloria eorum & gaudium ſemper vivet, ipſique ſemper vigebunt, & florebunt in æternum, numquam ſeneſcent, numquam deficient, numquam fatigabuntur. Unde hæc vita & gloria à S. Petro epiſt. 1. c. 5. vocatur *immarceſcibilis*; & à S. Paulo 1. Corinth. 9. 25. *incorrupta*.

Tertiò, quia vita includit delicias, gloriam, ſapientiam & omne bonum: hoc enim ex hac vita promanat. Hanc ergo coronam vitalem, immenſam & æternam ſuorum oculis obiicit Chriſtus, ut jugiter in eam intuentes ge-

A nerosè, & conſtanter ſuperent quævis acerba & adverſa; atque in ejus amore fideles maneant uſque ad mortem, & crucem. Inter alios hac in re illuſtris fuit S. Agatha virgo, & Martyr, quæ miris modis tentata, coronæ avida, fidelis manſit Chriſto ſponſo ſuo uſque ad mortem. Erat ipſa nobiliſſima, ditiſſima, honeſtiſſima & pulcherrima, ita ut Præſes Quintianus ejus amore captus non tam judicem ageret, quàm amaſium: ſed fruſtra. Quocirca tradidit eam Aphrodiſiæ, ut eam ſuis lenociniis flecteret. cumque illa quaſi Siren nocte, & die Agathæ voluptates & delicias occineret, Sancta quaſi ſurda mentem totam in Chriſto defigebat. At cùm illa finem ſollicitandi non faceret, reſpondit tandem Agatha: *Tuas voces tuamque linguam, non ut tuam, ſed ut cacodæmonis, qui hæc tibi ſuggerit, organum & linguam accipio. Sed ſcito te tempus & operam perdere, ac ſurdo canere. Ego enim ita defixa & firmata ſum in amore Domini mei Jeſu Chriſti, tamquam conſtans in voto virginitatis quod ei nuncupavi, ut per ipſius gratiam planè confidam, quòd priùs ſol perdet ſuos radios, ignis calorem, nix candorem, quàm ego mutem meam voluntatem & propoſitum. Preparet*
B *Quintianus leones, ſuccendat rogum, diſtentet eculeos, aperiat portas inferorum, ſi poteſt, omnemque dæmonum vim & tormenta contra me conciteт, libens & læta omnia excipiam, ut moriar Chriſtiana & virgo. Nullam Quintiani violentiam timeo, quia ſcio me Deo, cui corpus & animam conſecravi cordi eſſe & curæ.* Quocirca Aphrodiſia renuncians dicta geſtaque Præſidi: *Faciliùs*, ait, *eſt lapides mollire, aut ferrum in plumbum convertere, quàm Agathæ mentem à Chriſti amore & caſtitate dimovere. Ego enim & filiæ meæ ipſas triginta dies, noctu diuque aſſiduè eius animum pulſavimus, nunc blandiendo, nunc minando, nunc terrendo, nunc promittendo; ſed illa immobilis manet ut adamas. Omnia enim quæ ſub cælo ſunt, propter Chriſtum, non pluris facit quàm pulverem terræ quem pedibus calcat, imò perdia & pernox non aliud cogitat, non aliud ſomniat, quàm ut moriatur pro Chriſto.* Quintianus ergo Agatham accerſens, omnes adhibuit artes, omnes machinas, ut eam flecteret. Cui Sancta: *Ego extra Chriſtum nec vitam, nec ſalutem, nec quid aliud opto aut deſidero. Non eſt quòd ſperes, ò Quintiane, me tua ſævitia percellere. Scito enim, non eſſe cervam, quantumvis anhelam & ſitibundam, quæ ita deſiderat aquam lympidam, uti ego deſidero &*
C *ſitio tua tormenta; ut per ea Chriſto uniar eumque amplectar. Ergo ſtringe ſi lubet in me ferrum, ecce collum meum: ſi flagella, ecce humeros: ſi ignem, en totum meum corpus, excrucia uti mavis. Ure, ſeca, liga, ſtringe, diſtringe, lacera, tranſfige, macta: quanto in me crudeliùs ſævies, tanto majus in me beneficium conferes, tanto gratior & glorioſior ero dulci meo ſponſo. Quid tardas? quid moraris? Expedi flagra, gladios, cruces, cataſtas, ignes, leones. Sitienti animo omnis hora nimis longa eſt mora.* Dixit & præſtitit. Nam mammillæ torturam & præciſionem, teſtas, ignes, ardentes laminas, aliaque dira tormenta generosè quaſi ludibunda ſuſtinuit, morienſque Martyr in cælum evolavit. Tanti dux femina facti.

Simili modo Chriſtus hanc coronam vitæ propoſuit S. Vitali Martyri, de quo S. Ambroſ. qui ejus & S. Agricolæ reliquias Bononiæ invenit, ita ſcribit epiſt. 55. 8. *S. Vitalis (ita dictus, quaſi per iſtius vitæ contemptum, aliam vitam quæ æterna eſt, ſibi compararet) cùm à perſecutoribus ut Chriſtum negaret impeteretur, & ille conſtantiùs confiteretur, adeò omni tormentorum genere cruciatus eſt, ut nullus in corpore ejus ſine vulnere eſſet locus. Quam hanc ad Dominum orationem effudit, dicens: Domine Jeſu Chriſte, ſalvator meus*
D *& Deus meus, jube ſuſcipi ſpiritum meum: quia iam deſidero accipere coronam, quam ſanctus angelus tuus mihi oſtendit. Et completa oratione miſit ſpiritum.*

Vers. 11. Mors prima & ſecunda quæ?

QUI VICERIT, NON LÆDETUR A MORTE SECUNDA] Id eſt, à peccato, quod animam ſeparat à ſua vita, id eſt, à gratia Dei. ita Rupert. & Albertus Magnus. Secundò, & genuinè mors prima eſt, qua corpus in hac vita moritur, de qua paulò antè dixit: *Eſto fidelis uſque ad mortem.* Mors ſecunda eſt, qua anima & corpus ſemper moriuntur in inferno, ubi ſunt dolores majores, quàm in morte corporali; & tamen numquam ſunt mortua. Id ita eſſe patet ex cap. 20. & 21. ubi dicitur: *Pars illorum erit in ſtagno ardenti, igne & ſulphure, quod eſt mors ſecunda.* ita Victorin. Andreas, Beda, Lyranus & Haymo, qui tamen mortem primam putat vocari non mortem corporis, ſed animæ per peccatum. Idem ergo hìc dicit Chriſtus, quod Matth. 10. v. 28. *Nolite timere eos, qui oc-*

cidunt

cidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere; ſed potiùs timete eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam. Mors ergo prima eſt corporis, mors ſecunda eſt gehennæ. Hic mortis ſtimulus eſt efficax ad certamen & victoriam: undè eo uſus eſt Xenophon, dum Græcos, ut contra Perſas fortiter dimicarent, incitaret: *Qui ſuos, inquit, videre cupit, ſtrenuum ſe præbeat; qui vivendi cupiditate tenetur, is vincere contendat: victori enim hoſtium cædes & ſpolia; victo mors eſt propoſita.* Ita refert ipſe lib. 3. de Expedit.

Vers. 12. *Pergamus urbs qualis?* ET ANGELO PERGAMI SCRIBE] Pergamus vel Pergamum clariſſima fuit urbs Aſiæ vel Troadis, quam Silenus fluvius intermeat, à qua Claudius Galenus medicorum princeps ortum duxit. Hæc eadem urbs Troia vocatur. Unde Virgil. 2. Æneid. *Troiam incenſam, & prolapſa videntem Pergama.* Mortuus eſt Pergami P. Scipio, vir nobiliſſimus, teſte Cicer. orat. pro Flacco. Inde Lavinia Pergama in Italia, de quibus Silius l. 13.

Iam Phryx condebat Lavinia Pergama victor,
Armaque Laurenti figebat Troica luco.

Sic vocat Lavinium oppidum in Latio ab Ænea conditum.

Pergami rex fuit Attalus, qui à populo Romano donatus eo regno, cùm liberos non haberet, populum Romanum heredem fecit. Membranæ quoque repertæ ſunt Pergami, ait Varro, quæ inde dictæ ſunt Pergamenæ, quibus olim pro papyro, & charta utebantur.

Eſt hæc tertia Chriſti epiſtola ad Epiſcopum Pergamenum, & ſub ejus perſona ad fideles alioqui laudabiles, ſed in eo reprehenſibiles, quòd ſpiritualem pugnam reformident, ait Alcazar.

Angelus Pergami an S. Carpus. Quæres, quis fuit Angelus, id eſt Epiſcopus, Pergami? Reſpondent Aureolus & Lyranus fuiſſe S. Carpum. Hunc enim conſtat fuiſſe Epiſcopum, & Pergami martyrio coronatum ſub Antonino Imp. ut patet ex Euſebio l. 4. hiſtor. c. 15. Verùm Euſebius ibi tantùm aſſerit Carpum occiſum Pergami, non autem ibidem fuiſſe Epiſcopum. Rurſum Martyrol. Rom. 13. Aprilis, S. Carpum Martyrem vocat Epiſcopum Thyatiræ, non Pergami. Ergo quis fuerit hic Epiſcopus non liquet. ita Pererius, Alcazar, & alii.

HAC DICIT QUI HABET RHOMPHÆAM] id eſt gladium, de quo dixi c. 1. 16. Hoc ſymbolo ſignificat. Primo, timendum eſſe, non Cæſarem perſecutorem, ſed Chriſtum, qui animam & corpus ſua rhomphæa diſſecare, & perdere poteſt. Secundò, Epiſcopum imitari debere Chriſtum, ut animosè & audacter rhomphæam verbi Dei contra Nicolaitas v. 15. alioſque hæreticos vibret, illiſque bellum acre inferat. ita Joachim, Alcazar, & alii.

Notat Pannonius in hoc gladio Chriſti reſpici, & alludi ad angelum, qui evaginato gladio contra Balaam ſtetit, eumque voluit occidere Num. 22. 23. unde ſubdit: *Habes tenentes doctrinam Balaam.*

Vers. 13. SCIO UBI HABITAS, UBI SEDES) græcè θρόνος) EST SATANÆ] Ubi ſcilicet Satanas partim per Gentes, partim per Nicolaitas dominatur. *Pergamus*, inquit Aretas, *idololatriæ dedita erat ſupra ceteram Aſiam.* Unde in ea magna fuit perſecutio Chriſtianorum, ut patet ex martyrio Antipæ, de quo ſequitur, & ex Euſebio loco citato. Atque hæc fuit cauſa timoris & puſillanimitatis Epiſcopi Pergamenſis, ut Nicolaitis ſe opponere non auderet, de qua reprehenditur à Chriſto v. 15.

ET IN DIEBUS ILLIS (fuit & claruit) ANTIPAS TESTIS MEUS FIDELIS, QUI OCCISUS EST APUD VOS] Laudat Epiſcopi Pergamenſis in fide conſtantiam. q. d. Tu, ò Epiſcope, ne hoc quidem crudeli ſpectaculo & martyrio Antipæ in fide, & conſtantia nutaſti; ſed potiùs fortior & ſolidior evaſiſti.

Antipæ hiſtoria. Antipas ſæviente in Chriſtianos Domitiano Epiſcopus Pergami, publicè Chriſtum prædicabat; dæmoneſque fari coegit, quòd à ſe per Chriſti nomen invocatum fugarentur. Hinc à Præfecto urbis captus, tractuſque ad Dianæ templum, & in bovem æneum multo igne candentem conjectus, laudans & gratias agens Deo, quòd ſe hoc agone & laurea martyrii dignatus eſſet in cælum Martyr evolavit ſub annum Chriſti 93. Domitiani decimum: quando & S. Johannes captus in Aſia, Romamque ductus, in fervens oleum demiſſus, cùm ſalvus & illæſus evaſiſſet, in exilium relegatus eſt. ita Aretas, Metaphraſt. Baron. & Perer. Vide martyrium Antipæ apud Surium die 11. Aprilis. Porrò bos æneus in quo crematus fuit Antipas, Pergamo translatus eſt Conſtantinopolim, & collocatus in templo Apoſtolorum, ait ex Cedreno Baron. anno Chriſti 330.

Vers. 14. *Do... Balaam quæ?* HABES ILLIC TENENTES DOCTRINAM BALAAM] Nota. Balaam ariolus vocatus à Balac rege Moab, ut malediceret Hebræis ex Ægypto tendentibus in Chanaan per fines Moabitidis, cùm Deo prohibente id facere non poſſet, quin potiùs eis benedicere cogeretur; ſuggeſſit Balac regi, ut ad caſtra Hebræorum ſubmitteret ſpecioſas puellas Moabitides, quæ ad fornicandum invitarent eo pretio & conditione, ut Hebræi prius ederent idolothyta, id eſt carnes idolis immolatas, atque Chamos aliaque eorum idola venerarentur. Id fecit Balac ex conſilio, ut Hebræos à Deo ad libidinem, & ad idola averteret, itaque Hebræi viciſſim à Deo ſuo offenſo & irato derelicti à ſe maledici, & à Balac vinci poſſent. Indeque fuit illa clades Hebræorum colentium Beelphegor Num. 25. 3. vide ibi dicta. Porrò Balaam hoc conſilium dediſſe, clarè liquet ex Num. 31. 16. Ergo Nicolaitas comparat Balaamo; quia inſtar illius docebant licere indulgere ventri, edere lautè quidvis, etiamſi eſſet idolothytum, vetitum lege Apoſtolica Actor. 15. ut gula hæc eſſet fomentum luxuriæ: convivia ergo hæc ad luxuriam comparata erant quaſi idolothyta eorum *quorum Deus venter erat*, ita Alcazar. Nam alioqui in hiſtoriis non legimus, quòd Nicolaitæ diſertè docuerint licere idolothytis veſci.

Symbolicè & Tropologicè, B. Petrus Damianus hæreſin Nicolaitarum, ait eſſe concubinatum ſacerdotum, contra quem ſuo ſæculo, id eſt anno Domini 980. graſſantem ipſe acerrimè decertavit. Audi eum epiſt. 6. ad Nicolaum II. Rom. Pontif. *Non expaveſcis, ò infelix Epiſcope,* (concubinarium, alloquitur per apoſtrophen, non Nicolaum Pontificem caſtum) *quia dum in luxuriæ voragine cernis, Nicolaitarum hæreſin incurriſti? Nicolaus quippe unus ex his, quos Petrus Apoſtolus Diaconos conſecraverat, dogmatizabat, clericos cujuſlibet ordinis nuptialibus fœderandos eſſe conjugiis. Quod ergo ille docebat verbis, ad hoc tu in cathedra peſtilentiæ ſedens, multò deterius invitas exemplis. De quo videlicet ſcelere, angelo Epheſinæ Eccleſiæ divina vox ait: Odiſti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.* Hinc eo ſæculo hic ſacerdotum concubinatus, vocatus eſt hæreſis Nicolaitarum.

Vers. 16. SIMILITER, ac Epheſino Epiſcopo edixi & præſcripſi pœnitentiam v. 5. ita Ambroſ. & Primaſ. Quare perperam quidam putant hic eſſe mendum, ac in Græco pro ὁμοίως, id eſt, *quod odi*, irrepſiſſe ὁμοίως, id eſt *ſimiliter*. POENITENTIAM AGE] timorem depelle, animos ſume, & audacter contra Nicolaitas decerta, eoſque pro viribus extirpa.

SI QUOMINUS (id eſt, ſin minùs, alioqui VENIAM TIBI CITO] te caſtigando & illos. Rurſum citò, quia omnis potentatus, & prælatura eſt vita brevis. Id videmus Romæ in Cardinalibus & Summis Pontificibus. B. Petrus Damianus rogatus ab Alexandro II. Pontif. cur nemo Pontificum attigerit annos S. Petri, imò pleríque vix quatuor aut quinque annis Eccleſiæ præſideant? Reſpondet epiſt. 17. ad eumdem: *Idcircò hoc cæleſtis judicii ordo diſponit, ut humano generi metum mortis incutiat; & quam deſpicienda ſit temporalis vitæ gloria, in ipſo gloriæ principatu evidenter oſtendat: quatenus dum præcipuus hominum tam anguſti temporis compendio moritur, tremefactus quiſque ad præſtolandi ſui obitus cuſtodiam provocetur: & arbor humani generis, dum cacumen & verticem ſuum tam facile corruiſſe conſiderat, flatu concuſſa formidinis, in ſuis undique ramuſculis contremiſcat.* Nam Papa eſt quaſi ſol mundi, cujus eclypſim omnes dum vident percelluntur.

ET PUGNABO CUM ILLIS IN GLADIO ORIS MEI] juſſu ſcilicet, ſententia & decreto eſt oris ultionis. q. d. Feram in illos ſententiam mortis, eamque te ipſa per angelos aliosve adminiſtros meos eis inferam, eoſque trucidabo & occidam morte tam præſenti, quàm æterna.

Aliter Alcazar: ipſe enim per hunc gladium accipit verbum Dei, quod per infimam plebem Deus prædicans Nicolaitis, eos erat converſurus. Accuſaverat, inquit,

quit ipſe, Chriſtus Epiſcopum de ignavia, quòd armatus gladio verbi Dei, cum Nicolaitis tamen confligere non auderet: ad quod nulla valuit opportunior addi comminatio & ſupplicium, quàm futurum eſſe ut ex infima plebe Deus aliquos ſuſcitaret, qui cum Nicolaitis confligerent, & eos vincerent, ac veritati ſubjugarent, quaſi expeditionem hanc & coronam Deus ad alios transferat, & Epiſcopum pudore ſuffuſum & confuſum derelinquat. Hic enim pudor ei ingens futura erat pœna. Et hoc eſt quod c. 3. v. 11. dicitur Epiſcopo Philadelphenſi; *Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam*. Verum hæc explicatio partim aliena, partim myſtica videtur.

VERS. 17. VINCENTI] tum facta Nicolaitarum, fœdaſque carnis voluptates, tum potiùs ſuam puſillanimitatem, quam ego Chriſtus in te, ò Epiſcope Pergami, coargui. Nam in hiſce Chriſti epiſtolis vincens vocatur Epiſcopus, qui, id quod Chriſtus in iis ei jubet opere præſtat, ac in ea re tam ſeipſum, quàm difficultates in re ipſa occurrentes generosè ſuperat & tranſcendit. ita Alcazar.

Illuſtris Victoria victoria. Hujus pii pro caſtitate certaminis, & victoriæ nobile dedit exemplum nomine & re Victoria virgo & Martyr cujus fortem agonem, & glorioſum triumphum ita paucis complectitur Ado Epiſcopus Trevirenſis in Martyr. 23. Decemb. *Romæ natalis S. Victoriæ virginis & Martyris, perſecutione Decii Cæſaris. Hæc deſponſata Eugenio viro pagano, rogante Tito Aurelio, qui ſponſam Anatoliam virginem habebat, ad ſuadendam eam, ut ei nuberet, perrexit: cui & dixit: Audi me, domina ſoror Anatolia: & ego Chriſtiana ſum, & novi quia Deus nuptias non condemnat. Prophetæ & Patriarchæ conjuges habuerunt, & poſteritas eorum à Deo benedicta eſt. Nunc ergo audi me, & accipe virum, qui te non prodat, quòd ſis Chriſtiana: ſed per maritalem copulam fiat, ut ipſe Chriſtianis conſentiat. Hæc dicenti Victoriæ virgo Anatolia reſpondit: O Victoria, vince diabolum, & eſto vera Victoria. Tunc quando tota terra vacua erat, dixit Deus hominibus: Creſcite & multiplicamini, & replete terram. Nunc plena terra, poſtquam Filius Dei de cœlo deſcendit, quotidie clamat: Creſcite in fide, multiplicamini in charitate, & replete cœlos; quia appropinquavit regnum cœlorum. Iterum inter alia & poſt alia, S. Anatolia intulit: Ego die, qua explicui pretium ornamentorum meorum in pauperes Chriſti, vidi per viſum juvenem aureo diademate ſplendidum, in veſtibus purpureis atque gemmatis, qui grata facie & læto vultu me inſpiciens, ait: O virginitas, quæ non in operibus tenebrarum, ſed ſemper in lumine verſaris! Hæc ego audiens, evigilavi & cœpi flere: & projiciens me in pavimento, rogavi Dominum, ut is, qui mihi loquebatur dulciſſimos ſermones, iterum proſequeretur. Sic mihi oranti & proſtratæ, idem qui antè loquebatur, talia mihi ſubſequitur: Virginitas purpura regalis eſt, quam qui induit, reliquis fit eminentior. Virginitas gemma eſt pretioſa. Virginitas theſaurus eſt regis immenſus. Huic fures inſidias tendunt. Hanc tu evigilans ſolicitè cuſtodi, quantumque te plus habere cognoſcis, inſtantius cuſtodi, ne perdas. His & ſimilibus verbis & factis incitata Victoria, omne pretium ornamentorum ſuorum & ipſa diſtraxit pauperibus.* Addit inde Martyrium: *Sicque factum eſt, ut agentibus ſponſis earum Aurelio & Eugenio quia nubere illis virgines Chriſti noluerunt, à Decio Imperatore urbe Roma pulſæ, ad prædia ſponſorum ducerentur. Ubi fame & inedia ita afflictæ ſunt, ut vix ad veſperum medius panis cibarius eis daretur: nulloque pacto efficere ſponſi potuerunt, ut vel ad nubendum, vel ad ſacrificandum animus illarum inclinarentur. Beata igitur Victoria in virginitatis propoſito invincibiliter perſiſtens, poſt multa facta miracula, inter quæ plurimas virgines Domino aggregaverat, percuſſa eſt gladio in corde à carnifice Taliarcho, quem rogatu Eugenii ſponſi ſui Julianus pontifex Capitolii & comes templorum, ad hoc opus direxerat. Paſſa eſt autem decimo Calendas Januarii. Corpus ejus cum omni reverentia curatum. Taliarchus verò percuſſor ejus, lepròſus factus, intra ſex dies conſumptus à vermibus, expiravit.*

Quocirca S. Victoriam meritò ita celebrat poeta Chriſtianus.

De geminis geminas retulit Victoria palmas
Hoſtibus: hunc pudor, hunc vicit aperta fides.

maluit enim mori quam nubere, vel ſacrificare. Idem Victoriæ certamen carmine deſcripſit S. Althelmus Epiſcopus l. 2. de Virginitate.

DABO MANNA ABSCONDITUM.] Hoc manna A notat ingentem ſuavitatem, & delicias: ſed quam, & quas?

Manna abſconditum quintuplex. Primum; Primò, manna hoc eſt Euchariſtia, ait Ticonius, Beda, Rupert. Aretas: manna enim ob ſaporem, aliaſque cauſas, quas recenſui Exodi c. 16. & hic recenſet Viegas ſect. 4. typus fuit Euchariſtiæ, in qua Chriſtus eſt abſconditus. Notant Beda, & Rupert. illud *vincenti*, ſcilicet gulam & libidines, referendum eſſe ad caſtitatem, & puritatem mentis & corporis, cui adverſabantur Nicolaitæ. hanc enim neceſſariam eſſe diſpoſitionem ad S. communionem.

Secundum Secundò, Richard. de S. Victore cenſet manna hoc eſſe arcana divinitatis, & æternam felicitatem. Hæc enim, inquit Perer. notatur per tria optatiſſima bona: manna enim denotat inenarrabilem felicitatis dulcedinem: calculus, ejuſdem opes, & pretium: nomen, famæ & gloriæ claritatem.

Tertium; Tertiò, Primaſ. & Ambroſ. accipiunt Chriſtum, qui fuit abſconditus, primò in lege, ſecundò in carne, tertiò in Euchariſtia. Hinc dicitur Iſaiæ 45. 15. *Verè tu es Deus abſconditus.*

B *Quartum.* Quartò, S. Bernard. l. de Converſ. ad Cleric. c. 21. manna hoc, ait, eſt dulcedo, quæ in rerum cæleſtium contemplatione percipitur. *Suavitas*, inquit, *Domini eſt, niſi guſtaveris non videbis: guſtate, & videte quoniam ſuavis eſt Dominus. Manna abſconditum eſt, nomen novum eſt, quod nemo ſcit niſi qui accipit; non illud eruditio, ſed unctio docet; nec ſcientia, ſed conſcientia comprehendit.*

Quintum. Quintò, & optimè, manna hoc ſunt conſolationes ſpirituales, quæ quaſi congrua merces à Deo datur vincenti tum delicias, tentationes, & concupiſcentias carnales; tum ſuum metum & puſillanimitatem, qualis erat hæc Epiſcopi Pergameni. Hunc enim appoſitè excitat, proponendo ei in bello, quod contra Nicolaitas ex Chriſti juſſu ei ſuſcipiendum erat non fore illum horrorem, & eas difficultates tam amaras, quas ipſe apprehendebat & reformidabat; eò quòd Deus illi non tantùm adeſſet, ſed & tantam animi ſerenitatem, tantam conſolationem & gaudiorum ſpiritualium copiam infunderet, ut in mediis etiam hoſtibus, & periculis exultaret: quales jam C experiuntur viri Apoſtolici, qui inter Indos, Hollandos & Anglos verſantur, præſertim dum celebrant, & S. Euchariſtiam ſumunt. Hoc enim verè & propriè eſt manna abſconditum, quod exteriùs non videtur, ſed interiùs in anima fidelis. Deoque devoti ſentitur & guſtatur. Unde S. Paulus ait Coloſſ. 3. 3. *Vita veſtra eſt abſcondita cum Chriſto in Deo*. Porrò hæ conſolationes vocantur manna, quia miræ ſunt & ingentes, ut qui eas recipiunt, mirentur & ſtupeant, dicantque *man hu*? quid eſt hoc? *quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine quam abſcondiſti timentibus te!* pſal. 30. 20. Eſt enim hæc conſolatio prægustus quidam æternæ beatitudinis, in qua perfectiſſimum erit hoc manna.

Moral: Certantibus dari conſolationes. Nota. Qui cupiunt hoc manna, debent ſuas concupiſcentias, æquè ac metus & paſſiones vincere: vincenti enim promittitur. Unde ſolet ſecuturæ conſolationis tentatio præcedens eſſe ſignum. Nam tentatione probatis cæleſtis promittitur, & promiſſa datur conſolatio. Experientia conſtat, neminem vincere heroicè aliquam tentationem, infirmitatem, puſillanimitatem, contemptum; quin mox ſentiat miram animi voluptatem, & gaudium, D quòd longè triſtitiam adverſam, æquè ac delicias concupiſcentiæ ſuperat. Experiatur quiſque in ſe, & ſentiet ita eſſe. Ita S. Bernard. proœmio in pſal. *Qui habitat*, recenſens Religioſorum ſuorum mortificationes, jejunia, vigilias, labores, ſudores, tentationes, ſubdit: *Quod igitur remedium? ut retineatur labor, & tamen hic labor dulceſcat divina dulcedine. Quoniam ſi abundat tribulatio veſtra pro eo, abundabit conſolatio veſtra per eum, ut in eo delectetur anima, quæ in his renuit conſolari. Apud ipſum namque ipſa quoque tribulatio magna quædam conſolatio poterit inveniri. Nonne enim certum eſt, ſupra vires humanas, ultra naturam, contra conſuetudinem eſſe quæ ſuſtinetis? Alius igitur portat iſta: ille ſine dubio, qui ſecundùm Apoſtolum portat omnia verbo virtutis ſuæ.* Et ad Clericos c. 30. *Non ſunt*, ait, *condignæ paſſiones unius temporis ad præteritam culpam, quæ remittitur: non ad præſentem conſolationem, quæ immittitur: non ad futuram gloriam, quæ promittitur. Deniq; nulla tanta eſt amaritudo, quam nõ prophetica farina*

dulcoret,

dulceret, quam non ſapidam reddat ſapientia lignum vitæ. Hoc manna ſapiebat regius Pſaltes, cùm regni opes & delicias tranſcendens, Deoque inhærens, Vincenti pſalmos ſuos inſcribens, caneret Pſalm. 34. *Anima mea exultabit in Domino, & delectabitur ſuper ſalutari ſuo, omnia oſſa mea dicent: Domine quis ſimilis tibi?* & pſal. 35. *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* & pſalm. 83. *Cor meum, & caro mea exultaverunt in Deum vivum.* Et S. Paulus dicens: *Gloriamur in tribulationibus; ſi Deus pro nobis, quis contra nos? quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio?* &c. *Certus ſum quia neque mors, neque vita,* &c. Rom. 8. Et S. Jacobus c. 1. 2. *Omne gaudium exiſtimate fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis.*

Exempla Confeſſorum. Vis Confeſſores? Abbas Johannes apud Caſſian. collat. 19. 4. mundana omnia vincens, & in cœlum mente conſcendens, tanta perfundi ſolebat interiori dulcedine, ut ne id quidem recordaretur, an pridie comediſſet.

S. Ephrem delectationes omnes terrenas faſtidiens, tanta geſtiebat lætitia, ut ejus præcordia rumpi viderentur. Quocirca exclamabat: *Recede à me Domine parumper: quoniam vaſis hujus infirmitas ferre non poteſt.*

S. Bernardus, gulæ & illecebrarum omnium victor, ita cæleſtibus gaudiis abſorbebatur, ut toto die lacui obequitans, nunquam eum viderit; & toto anno una in cella degens, adhuc ignoraret, an in cella teſtudinem haberet.

Noſter S. Pater Ignatius ita dulcium lacrymarum affluebat copia, ut penè oculos perderet, & ſanè perdidiſſet, niſi medicorum monitu, & ſuorum impulſu à Deo impetraſſet poteſtatem eas pro arbitrio vel laxandi, vel reſtringendi.

S. Xaverius in cælum defixus, ita conſolationibus divinis perfundebatur, ut exclamaret: *Satis eſt Domine, ſatis eſt.* In Japone pedes iter faciens, ita in Deum abſorbebatur, ut ſæpè de via deflectens, in vepres, dumeta & ſaxa impingeret, nec adverteret: quocirca ſemper ei plantæ, & tibiæ ſanguine fluebant, cùm tamen ille ne ſentiret quidem.

S. Catharina Senenſis ſenſilium omnium victrix. *Tantum*, ait, *gaudium obtinet mentem meam, ut valdè admirer poſſe durare animam in corpore*, addebatque: *Tantum ardorem ſentio in anima mea, ut ignis materialis mihi frigere videatur potiùs, quam urere. Ex hoc autem ardore exſtitit in anima mea quædam renovatio puritatis, & humilitatis, ita ut videar mihi rediiſſe ad ætatem quatuor, vel quinque annorum: tantus quoq; inde in me accenditur amor fraternus, ut non ſolùm libenter, ſed & hilariter pro quocunque proximo velim mortem oppetere.* Inde à Deo donum accepit, apathiæ & conſtantiæ, ut quidquid illi accideret, illa prorſus immota permaneret.

Exempla Martyrũ. Vis Martyres? S. Adelphardus ab Imper. Ludovico, eò quòd eum liberiùs de peccatis arguiſſet, in exilium relegatus, ita gaudebat, ſibique gratulabatur, ut exilium reputaret paradiſum, diceretque ſe ibidem priſtinam in Chriſto libertatem recipere. Ita habet ejus Vita, quam ſcripſit Paſchaſius Ratbertus Abbas Corbejenſis.

S. Tiburtius Martyr ſuper prunas candentes nudis pedibus incedens; *Mihi*, ait, *hæ prunæ roſæ videntur: nam creatura creatoris famulatur imperio.*

S. Clemens Ancyranus Epiſcopus, & Martyr arduum & longum, continuumque per viginti annos obiit martyrium, ea conſtantia & lætitia, ut à Præſide & tyranno beneficium ingens accipere ſe diceret, æquè ac honorem, eò quòd per ejus ſævitiam conſors fieret paſſionis Chriſti, æquè ac coronæ SS. Martyrum.

Theodorus Martyr ſub Maximiano duriſſimè excarnificatus, eò quòd idolorum templum incendiſſet, dum coſtæ nudarentur, ita exultabat, ut caneret: *Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus ejus in ore meo*, uti legimus in officio Eccleſ. 9. Novembris.

S. Andreas ad crucem ductus, eam eminus videns, ex interno mentis jubilo ita eam ſalutavit: *O bona crux, quæ decorem ex membris Domini ſuſcepiſti, diu deſiderata, ſollicitè amata, ſine intermiſſione quæſita, & aliquando cupienti animo præparata, accipe me ab hominibus, & redde me magiſtro meo, ut per te me recipiat, qui per te me redemit.*

S. Siſinnius Diaconus à Maximiano damnatus ad lapides, & arenam comportandam in fabrica thermarum Diocletiani, in longo hoc duroque martyrio ita animo geſtiebat, ut non tantum ſuum pondus, & penſum, ſed & Saturnini ſenis imbecillis in ſuos humeros continuè ſuſciperet, atque interim aſſiduè hymnos, & laudes caneret Deo. Quare tremens Maximianus, eum cum Saturnino in eculeo diſtentum flagris diriſſimè laniari, atque faculis aduri præcepit: ſed in his tormentis utriuſque non alia erat vox, quàm *Gloria tibi Chriſte, qui nos tuæ paſſionis participes facere dignaris.* Ita habet Vita S. Saturnini 29. Novembr.

ET DABO ILLI CALCULUM CANDIDUM (Arabicus, *clarum*, verum, abſolutum, in quo non eſt falſitas vel obſcuritas:) ET IN CALCULO NOMEN NOVUM SCRIPTUM, QUOD NEMO SCIT, NISI QUI ACCIPIT] *Calculus candidus quis?* Primò, Victorinus, Calculus candidus, ait, eſt gemma alba, putà adoptio hominis in filium Dei, in quo ſcriptum eſt nomen novum, id eſt nomen Chriſtiani. *Prima expoſitio.*

Secunda. Secundò Beda, Calculus candidus, ait, eſt corpus in baptiſmo candidatum, poſtea verò reſurrectionis gloria refulgens. Nomen novum eſt nomen filii Dei.

Tertia. Tertiò, Aretas, calculus candidus eſt claritas nominis.

Quarta. Quartò, Haymo, & S. Hieron. epiſt. 143. ad Damaſum, quæ incipit *Septuaginta*: Calculus candidus, inquiunt, vocatur carbunculus, eò quòd in tenebris quaſi carbo ignitus fulgeat. hic eſt Verbum caro factum, ſive Chriſtus. Verùm carbunculus propriè græcè dicitur ἄνθραξ, hic autem eſt ψῆφος.

Quinta. Quintò, Ambroſ. Calculus, ait, qui lapis eſt parvus, & à calcando dictus, eſt Evangelium Chriſti, in quo ſcriptum eſt nomen ejus, ſcilicet illud à quo orſus eſt Johannes, dicens: *In principio erat Verbum.* Calculus ergo candidus eſt Chriſti doctrina pura, & candida.

Sexta. Sextò, Rupert. & Hugo: Calculus candidus, inquiunt, erit gloria corporum in cœlo. Per duritiem calculi, ait Card. Hugo, ſignificatur dos impaſſibilitatis, per candorem claritas, per nomen novum plena obedientia, & ſubjectio corporis ad animam, quæ modò non eſt, ex qua naſcetur agilitas, & ſubtilitas. Rurſum nomen novum, ait Hugo, erit *Jeſuani*, ſive *Jeſuitæ*, id eſt ſalvati, quo omnes in cœlo vocabuntur.

Septima. Septimò, Ansbertus: calculus hic eſt charitas, quæ candorem habet, quia veſtis eſt; & ignem, quia amor eſt.

Octava. Octavò, Hugo rurſum: calculus candidus eſt Chriſtus in Euchariſtia, de quo multa Viegas hic ſect. 6.

Nona. Nonò, Perer. *Calculus*, ait, *candidus incomparabilem divitiarum, id eſt rerum pretioſarum, copiam denotat.*

Decima. Decimò, Alcazar per calculum candidum accipit gradum perfectiſſimum, ac ſummi apud Deum pretii, ad quem perventurus ſit Epiſcopus Pergami, ſi pro Evangelio acriter cum hoſtibus dimicaverit. Gradus hic eſt altiſſima Chriſti imitatio, & maxima apud eum gratia, qua facilè poſſit quamlibet ſuperare difficultatem, dicens cum S. Paulo: *Omnia poſſum in eo, qui me confortat.* Chriſtus enim pro Dei gloria totum ſe devovit, ac pro ea uſque ad mortem contra omnes ejus hoſtes decertavit, qui in eo Chriſtum imitatur, ille in alto virtutum heroicarum, & Chriſtianarum culmine conſiſtit, ac donatur à Chriſto pretioſo imitationis ſuæ calculo, id eſt carbunculo, quo ſummè dives ac lætus, omnique metu depulſo animoſus, & glorioſus, quaſi Seraphinus remanebit. Putat enim Alcazar, alludi hic ad viſionem Seraphin Iſaiæ 6. atque calculum tam hîc Epiſcopo Pergami promiſſum, quàm illum Iſaiæ labiis admotum, fuiſſe carbunculum, qui utrumque inflammaret amore Dei, & quaſi Seraphinum efficeret. Jam, quia hæc gemma, inquit, datur Chriſti imitatori, ut Chriſti virtute potens, & fortis reddatur ad omnia per Chriſti imitationem; hinc conſequenter nomen novum in ea ſcriptum eſt nomen Jeſu, quo appellandus eſt is cui hæc gemma tribuitur. quo ſignificat, eum Chriſti Jeſu virtute ac nomine poſſe egregia quæque facinora aggredi & perficere, ut ea præſtet regis annulo ac ſigillo, qui regi ſit valdè charus, & multùm apud eum gratia valeat, & cui rex jubeat regia auctoritate ad ea quæ velit uti. unde addit: *Quòd nemo ſcit, niſi qui accipit.* Multi enim de Chriſti imitatione ſpeculativè multa, &

magna

magna loquuntur, ſed nemo ejus vim ſentit & experitur, A niſi qui gemmam hanc accipit, quæ omnes inflammat, locupletat & omnipotentes reddit. Ita Alcazar piè & eruditè, niſi quòd calculum hunc in carbunculum, imò in adamantem transformet. Cenſet enim ipſe notat. 6. quoſdam carbunculos eſſe candidos, & adamantinos, ſcilicet in quibus liquidiſſimus quidam ignis apparet, ignis inquam non in rubeo colore, ſed in candido & liquido. Certè hi non ſunt ψῆφοι, id eſt calculus: calculus enim propriè dicitur lapis brevis, terræ admiſtus: ſic dictus, quòd ſine moleſtia ſui brevitate calcetur, ait Servius in illud Virgilii Georg. 2.

Tenuis ubi argilla, & dumoſis calculus arvis.

Hinc de ludo ſcachorum, ſive latrunculorum Ovid. lib. ad Piſonem:

Callidiore modo tabula variatur aperta
Calculus, & vitreo peraguntur milite bella;
Ut niveus nigros nunc, & niger alliget albos.

Idem alibi:

Sive latrocinii ſub imagine calculus ibit,
Fac pereat vitreo miles ab hoſte tuus.

Undecima & genuina.

Undecimò & optimè, calculus candidus eſt ſententia B felicitatis, quam Chriſtus proferet in vincentes, ipſaque æterna felicitas, qua Deus vincentes donabit. Calculus enim candidus veteribus ſymbolum erat, Primò, rei feſtæ & felicitatis. Unde dicitur dies felix, *niveo ſignanda lapillo*. Secundò, abſolutionis in judicio; ſicuti calculo atro notabatur condemnatio. Unde Ovid. lib. 15. Metamorph. ſub initium:

Calculus candidus notat vel quatuor.

Mos erat antiquis niveis atriſque lapillis
Hos damnare reos, illos abſolvere culpa.

Et:

Calculus immittem demittitur ater in urnam.

Et Plinius in Panegyr. ad Trajanum: *Quotannis*, ait, *diis ipſis tanquam judicibus calculum de te permittis, an dignus ſis incolumitate.* Tertiò, victoriæ, inquit Sixtus Senenſ. lib. 2. in voce *calculis*. Nam athletæ in agone certanti, & vincenti dabatur calculus candidus, ait Arietas. Calculus enim ſubinde capitur pro difficultatibus, quas vincere oportet. Unde Plinius lib. 2. 18. *Omnes*, ait, *quos ego novi, in utraque parte calculos pone: calculos*, id eſt, datur difficultates & rationes. Unde calculos hos vincenti aptè C calculus candidus. Quarto, in comitiis, & ferendis ſuffragiis pro creatione magiſtratuum, cui ſuffragabantur, ejus nomine ſignatus calculus candidus dabatur. Hæc omnia conveniunt electis & Beatis. loquitur enim Johannes recens converſis ex gentiliſmo. Unde alludit ad eorum calculos in ferendis ſuffragiis, & hos propriè ſignificat Græcum ψῆφοι. Addunt aliqui, calculis ſupputari debita, & ſoluta, ideoque iis hic ſignificari præmia meritis vincentium ex æquo reſpondentia. Unde Syrus, & Arabicus pro *calculum*, vertunt, *computum*, vel *ſupputationem*. Verùm τὸ *candidum* innuit hic agi de calculo judiciali, non ſupputatorio.

Porrò *nomen novum* eſt, ut ſit & dicatur filius & heres Dei. Hunc calculum adhuc vivens recepit S. Franciſcus cùm in extaſi ſuæ prædeſtinationis revelationem accepit; unde ſibi redditus exclamavit: *Laudetur Dominus Deus meus ipſi gloria, & honor ſine fine*. Quin & proximos octo dies ſic tranſegit, ut nec de alia re loqui, nec Horas canonicas recitare poſſet, ſed hoc ſolum in ore haberet, idque ſemper repeteret: *Laudetur Dominus.*

Denique S. Bernard. in Declamat. ſub finem, per *no*- D *men novum*, metonymicè accipit rem novam, donum novum & inauditum. Quocirca hoc eſſe centuplum à Chriſto promiſſum renunciantibus mundo, & ſe ſequentibus Matt. 19. 29. putà, eſſe gaudium in Spiritu S. & cæleſtium bonorum & conſolationum affluentiam, de qua pſalm. 30. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te! Hoc ergo centuplum*, ait S. Bernard. *adoptio filiorum eſt, libertas & primitiæ ſpiritus, deliciæ charitatis, gloria conſcientiæ, regnum Dei quod intra nos eſt, non utique eſca vel potus, ſed juſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto; gaudium ſanè non modò in ſpe gloriæ, ſed etiam in tribulationibus. Hic eſt ignis quem voluit Chriſtus vehementer accendi. Hæc virtus ex alto, quæ Andream fecit amplecti crucem, Laurentium videre carnifice, Stephanum pro lapidantibus flectere genua ad orationem. Hæc illa pax quam ſuis reliquit Chriſtus, quando dedit & ſuam. Siquidem donum & pax eſt electis Dei, pax utique præſentis, & donum futuræ. Illa ſuperat omnem ſenſum, ſed & huic quidquid ſub ſole placet, quicquid in mundo concupiſcitur, non poterit comparari. Hæc gratia devotionis, & unctio docens de omnibus, quam expertus novit, inexpertus ignorat: quoniam nemo ſcit niſi qui accipit.*

ET ANGELO THYATIRÆ ECCLESIÆ SCRIBE] Thyatira urbs eſt ultima Myſorum, colonia Macedonum, ad Auſtrum Pergami, cujus item erat juriſdictionis. Olim dicta fuit Thyatira, eò quòd Myſis urbem condituris reſpondit Deus, *ibi condendam, ubi cervus iſtus & currens appareret*, ὅπου τὸ θῦον ϗ τροχάζον φανῇ ἔλαφος. ita aliqui. Verùm Strabo libr. 13. Plinius libr. 5. cap. 9. & alii paſſim, tradunt eam primitus nuncupatam à Seleuco filio Nicatoris θυγάτηρ, ob lætum nuncium natæ ſibi filiæ, inde nomen Thyatiræ. Hujus civis fuit Lydia purpuraria; quam S. Paulus ad Chriſtum convertit Actor. 16. v. 14. Thyatira ergo græcè ſignificat filiam; quòd aptè competit Jezabeli illici, quæ hic arguitur. Alii Thyatiram exponunt, quaſi ſignificet odorem vel ſacrificium laboris, vel contritionis. Sed ex dictis patet, hoc non eſſe ejus originale etymon.

Vers. 18. Thyatiræ ſitus, & origo.

Eſt hæc quarta Chriſti epiſtola ad Angelum, id eſt Epiſcopum, Thyatiræ, & ſub ejus nomine ad fideles in Dei obſequio fervidos, ſed per imprudentiam deceptos, ait Alcazar. Epiſcopus enim hic zeloſus erat & diligens, ſed per imprudentiam decipiebatur, putans ſe, ſi cum Jezabele conniveret, hac via eam ad frugem traducturum, non advertens cum quanto fidelium periculo id fieret, & quàm exigua, vel nulla ejus convertendæ eſſet ſpes.

Quæres, Quis fuit hic Epiſcopus? Aureolus putat fuiſſe S. Irenæum, qui Polycarpi diſcipulus, & egregius doctor & Martyr, primò fuit Epiſcopus Thyatirenſis, poſteà Lugdunenſis. Dices, Irenæus fuit poſterior S. Johanne. Reſp. Aureolus, Johannem ſcribere ad Epiſcopum non præſentem, ſed futurum. Unde & Epiphan. hæreſ. 51. putat, cùm hæc ſcriberet Johannes, nullam fuiſſe Eccleſiam Thyatiræ, ſed Johannem prævidiſſe eam multis poſt annis futuram. Verùm Johannes, ut patet ex ejus verbis, præſentem Epiſcopum Thyatiræ, uti & ceteros Epiſcopos aliarum Eccleſiarum alloquitur. Adde, nullus veterum tradidit B. Irenæum fuiſſe Thyatiræ Epiſcopum, ſed tantùm Lugduni. Denique, Irenæus poſt centum annos vixit: Johannes enim ſcribit hæc anno Chriſti 97. Irenæus autem Martyr obiit anno Chriſti 204. Veriſimiliùs quis aſſerat hunc angelum fuiſſe B. Carpum; hunc enim prædicaſſe Thyatiræ, ibique ſub hæc tempora fuiſſe Epiſcopum, patet ex dictis v. 12. Idemque aſſerit Martyrol. Rom. 13. Aprilis, qua die illuſtre S. Carpi martyrium videre eſt apud Lipomanum, & Surium. Unde etiam patet, tunc fuiſſe Eccleſiam Thyatiræ.

An Angelus Thyatiræ fuerit S. Irenæus?

Veriſimilius eſt fuiſſe S. Carpum.

HÆC DICIT FILIUS DEI, QUI HABET OCULOS TAMQUAM FLAMMAM IGNIS, ET PEDES EJUS SIMILES AURICHALCO] Primò, Chriſtus habet oculos igneos, quia acutiſſimè, inquit Richard. Victor. videt ſcelera & libidines Jezabelis, ut ſciant fornicantes cum ea, ſe in occulto à Chriſto videri, & in camino gehennæ quaſi aurichalcum excoquendos. Secundò ut Epiſcopus imitetur Chriſtum, ac prævideat hæc ſcelera, in eiſque corrigendis habeat fortitudinem & zelum, inſtar aurichalci. Tertiò, Rupert. Chriſtus, ait, in cælum aſcendit, & inde quaſi flammeis oculis in terram aſpexit, miſitque Spiritum ſanctum, quo Apoſtolos flammeos & fortes quaſi aurichalcum effecit. Quartò, Joachim, Epiſcopus, inquit, debet habere vitam contemplativam in oculis, activam in pedibus. Rurſum, Epiſcopus debet habere oculos, ut videat quæ geruntur; & pedes, id eſt ſollicitam & ſeriam executionem eorum, quæ corrigenda vel agenda præviderit.

Per oculos arguitur tacitè imprudentia Epiſcopi Thyatireni, quòd Jezabelis hypocriſim & ſcelera, in quæ multos illiciebat, non prævideret, nec redargueret. Addit Alcazar, Jezabelem eſſe Judæos, & Judaizantes. Ergo, inquit, monetur hic Epiſcopus, ut relictis Judæis obſtinatis, in quibus perdit operam, ad Gentium converſionem ſe transferat, utque ob imminens ſibi & fidelibus à Judæis diſcrimen, Thyatira diſcedant, & per vicina oppida diſperſi, Chriſti fidem Gentibus prædicent. Verùm quæ fuerit hæc Jezabel, jam diſcutiam.

VERS. 20. PERMITTIS MULIEREM JEZABEL] Jezabel fuit filia regis Tyri, uxor Achab, quæ ex Tyro Baal & Baalitas induxit in Judæam, & perſecuta eſt Eliam, alioſque Dei cultores. A

Jezabel quæ? Quæres, Quænam fuit hæc Jezabel? Aliqui putant fuiſſe uxorem Epiſcopi Thyatirenſis. Unde Græca Regia, & Aretas legunt, *permittis mulierem*, vel *uxorem tuam*: ſed τὸ *tuam* alii paſſim non legunt, eſtque hæc ſententia nova & improbabilis.

Secundò. Epiphan. hær. 51. hæc refert ad mulieres Montani, ſcilicet Priſcillam, Maximillam & Quintillam, quæ docebant Montanum eſſe Paracletum. Sed hæ caſtitatem ſimulabant, ideoque damnabant ſecundas nuptias. Hæc autem Jezabel docebat fornicari.

Tertiò, Aretas: Jezabel, inquit, dicuntur Nicolaitæ, propter ſuas libidines & impietates. Unde Ticonius, Primaſ. & Rupertus, Jezabel, inquiunt, ſunt hæretici effeminati, & libidini ſervientes.

Quartò, Alcazar per Jezabel accipit Synagogam, id eſt, Judæos qui inexpiabili odio proſequebantur Apoſtolos & Chriſtianos (ſicut Jezabel proſequebatur Eliam, & Dei cultores) eoſque vel in mortem, vel in ſuam hæ- B reſim adigebant, contendentes, ut ſaltem Chriſtiani legem Moſis obſervarent, itaque judaiſmum cum chriſtianiſmo miſcerent; unde multos ſeducebant. Ideoque arguitur hic Epiſcopus, quòd cum iis conniveret, falsò & fruſtra ſperans eorum converſionem. Huic enim expoſitioni aptè convenit illud verſ. 24. *Non mittam ſuper vos alind pondus*. Iiſdem enim verbis utuntur Apoſtoli abrogantes uſum legalium, dicentes Actor. 15. v. 28. *Viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis, nihil ultrà imponere vobis oneris*. Itaque cenſet ipſe, per Jezabelem ſignificari hic Synagogam, ſicut per Babylonem cap. 17. ſignificatur Roma Gentilis. Utraque, ait, oppugnavit Chriſti Eccleſiam, ſed utraque ab ea victa colla ei ſubdidit. Ita ipſe omnia ad ſuum ſcopum quem præconcepit, rapit. Jezabel ergo juxta eum erant Judaizantes, quos S. Paulus ſæpè inſectatur, vocatque pſeudoapoſtolos. Verùm juxta hanc expoſitionem, & Jezabelem, & ejus fornicationem, & ejus idolothyta, &c. oportet myſticè explicare: unde ipſe per idolothytorum eſum, accipit familiaritatem nimiam Chriſtianorum cùm Judæis; per fornicationem, illicitam legalium obſervationem. Hæc enim erat ſpiritualis C quædam fornicatio; nam erat illicita conſociatio cum meretrice, putà cum Synagogæ judaizante, quæ omnia myſtica ſunt.

Quintò, & optimè: ad literam hæc Jezabel fuit nobilis & potens aliqua mulier hæretica, quæ prophetiſſam ſe mentiendo propagavit ſectam Nicolaitarum, docens licere fornicari & edere idolothyta (hæc enim fuit hæreſis Nicolaitarum, uti audivimus v. 15.) ſicut Jezabel propagavit cultum Baal. ita Beda, Rupert. Primaſ. Perer. Sic S. Hieron. epiſt. ad Cteſiphontem, notat omnes hæreſes propagatas eſſe per mulieres. Citavi ejus verba 2. ad Timoth. 3. v. 6.

Jam Ambroſ. Perer. & Viegas, fornicationem hic non corporalem, ſed ſpiritualem, putà hæreſim vel idololatriam, intelligunt. Verùm ſimpliciùs Ribera & alii propriè fornicationem accipiunt. Nota. τὸ *fornicari & manducare de idolothytis*, referendum eſt ad τὸ *docere*. D

Moralit. quàm illecebroſa ſit mulier. Meritò monet hunc Epiſcopum de imprudentia; quòd tolerarit Jezabelem: quid enim potentius ad propagandam hæreſim carnalem, quàm mulier, eaque nobilis & potens? Serpens per Evam perdidit Adamum, omneſque poſteros. Eſt ergo mulier organum diaboli, fax litium, incentivum libidinis. Hæc verò iynx, quia illex, quia nobilis, quia prophetis, triplex erat Veneris æquè ac hæreſis incentivum. Ariſtippus mulierem parvam, ſed pulchram conſpicatus, *Parvum quidem pulchrum*, inquit, *ſed magnum malum*.

Democritus rogatus, cur, cùm magnus eſſet, parvam duxiſſet uxorem: *Ego*, inquit, *in malo eligendo, quod minimum erat, elegi*. Idem dixit B. Thomas Morus.

Socrates tribus ſuis malis recenſitis, ſcil. grammatica, paupertate, & uxore, ajebat, *ſe duo prima effugiſſe, poſtremam verò uxorem minimè. Vt nemo ſentit qua parte ſtringat calceus, niſi qui eo indutus eſt: ita nemo novit ingenium mulieris niſi qui duxit uxorem*, ait Plutarch. in Moral.

Femina nil peſtilentius, ait Homerus.

Mulieri ne credas, ne mortuæ quidem, ait Menander. *Qui non litigat, cælebs eſt*, ait S. Hieron. q. d. Rixoſa eſt mulier, ideoque rixoſum eſt conjugium. Uulgò dicitur: *Ignis, mare, mulier, tria mala*. Diſputarunt tres Hebræi juvenes in aula regis Perſarum, quidnam eſſet fortiſſimum; primus dixit eſſe *vinum*, ſecundus eſſe *regem*, tertius, ſcilicet Zorobabel, dixit *fortiores eſſe mulieres, ſed fortiſſimam omnium eſſe veritatem*. hicque bravium & præmium a Dario rege tulit, l. 3. Eſdræ c. 4.

Hugo Victor. lib. de Vitiis carnalibus vitandis: *In favo mellis*, ait, *duo ſunt, mel & cera: in facie meretricis ſimiliter duo, ſcilicet decor, & gratia*, id eſt, *pulchritudo oris, & ſermonis. Cera ſuccendit ignem, mel præbet dulcedinem: ſic pulchritudo meretricis igne libidinis inflammat carnem, blandimento lenocinantis ſermonis ſubvertit mentem. Stillat mel ex cera, dum meretrix verba ſua mollit, & facit dulcia.*

MANDUCARE DE IDOLOTHYTIS] Nota. Idolothytis per ſe veſci licet; ſed non licebat, Primò, ob ſcandalum; Secundò, ob præceptum Apoſtolorum VERS. 20.
B Actor. 15. Tertiò, ob quod maximè hic in illa invehitur Johannes, erat periculum idololatriæ, facilè enim Gentes per ea ad ſua idola relapſi fuiſſent. Vide dicta 1. Corinth. 8. initio.

ECCE MITTAM EAM IN LECTUM] id eſt, in infernum, ait Rupert. Beda, Richard. Victor. ibi enim Jezabel, id eſt hæretici non quieſcent, ſed cruciabuntur. De quo Iſaias c. 14. ait: *Subter te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.*

Secundò, Anſbert. & Primaſ. Lectus, inquiunt, eſt ſecuritas & impunitas peccandi, in qua peccator quaſi in molliſſimo lecto quieſcens, ex uno ſcelere in aliud, & tandem in damnationem ruit. Hæc ergo impunitas ſignum eſt reprobationis: ſicut è contrario ſignum eſt electionis, ſi cujus peccata hic à Deo caſtigentur, uti docet S. Gregor. libr. 7. Moral. c. 7. Nam ut dicitur Apocal. 3. *Ego quos amo, arguo & caſtigo.*

Tertiò, Alcazar: Hæc, ait, lecti comminatio denotat graviſſimas ægritudines, id eſt bellorum tempeſtates, & excidii procellas, contra Judæos à Romanis excitandas; eò quòd Chriſtum, ejuſque Evangelium repule- C rint.

Quartò, & optimè, Aretas & Pannon. *Mittam eam in lectum*, id eſt, inquiunt, percutiam eam morbo & ægritudine, ut quæ modò in voluptatum & peccatorum ſuorum lecto quieſcit, decumbat in lecto ægritudinis, indeque tranſeat ad lectum gehennæ, in quo cubant damnati.

INTERFICIAM IN MORTE] id eſt morte. Eſt VERS. 23.
hebraiſmus: Hebræi enim *bet*, id eſt *in*, utuntur, cùm inſtrumentum, modum & rationem ſignificant; ac ajunt: *Percuſſit eos in ore gladii*, hoc eſt *ore*, putà acie, *gladii*.

ET SCIENT OMNES ECCLESIÆ, QVIA EGO SUM SCRUTANS RENES ET CORDA] id eſt, abditiſſima cordis Jezabelis arcana, ejuſque cogitationes ſecretiſſimas; horum enim ſymbolum ſunt renes. Meretrices enim & hypocritæ ſimulantes ſe prophe- D tiſſas, ac hæreticæ, qualis erat hæc Jezabel, mira arte & vafritie tegunt ſua conſilia, ut ſpecie pietatis & honeſti incautos fidelium animos illiciant & decipiant. Hinc patet Chriſti divinitas; ſolus enim Deus eſt cardiognoſtes, id eſt ſcrutans renes & corda.

VOBIS AUTEM DICO, ET CÆTERIS] *Et* ſi- VERS. 23.
gnificat *id eſt*. Unde Græca non habent τὸ *&*; convertit & 24.
enim Johannes hic ſermonem à Jezabele cum ſuis ad alios veri Dei cultores, qui erant Thyatiræ.

Aliter Alcazar: Chriſtus, ait, hic admonitionem ſuam ad ceteros omnes Chriſtianos extendit. Thyatira enim idem eſt, quod illuminata, teſte S. Hieronym. omnes autem qui in Eccleſia Chriſti ſunt, ſunt in myſtica Thyatira, id eſt in civitate à Deo illuminata. Verùm hæc expoſitio myſtica eſt, non literalis.

QVICUMQVE NON HABENT, non recipiunt, VERS. 24.
non tenent, DOCTRINAM HANC] Jezabelis & Nicolaitarum, quòd licitum ſit fornicari, & idolothytis veſci.

QVI NON COGNOVERUNT, id eſt, non approbarunt,

Altitudines Satanæ quæ? ſunt, inquit Beda, Rupert. Primaſ. Richard. ALTITUDINES SATANÆ] Hæc altitudo eſt ſuperbia, ait Rupert. qua Satan dixit olim Iſaiæ 14. *Aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero Altiſſimo*, & etiam nunc dicit quando videlicet ſibi in idolis vult ſacrificia offerri à Thyatirenſibus, qui in honorem idolorum idolothyta manducant. ita Rupert. Haymo, Beda, Primaſ. Verùm pro *altitudines*, græcè eſt βάθη, id eſt profunditatem. Sic ſæpè altum vocamus profundum, ut cùm dicimus, Puteus altus eſt, id eſt profundus. *Prima expoſitio.*

Unde Secundò, alii ſic exponunt, *qui non cognoverunt profunditates Satanæ*, id eſt, qui non pepigerunt fœdus cum inferno, putà cum Satana non ſunt confœderati. *Secunda.*

Tertiò, Gagneius: altitudo Satanæ, ait, eſt immenſum pelagus ſcelerum, quia impius cùm in profundum peccatorum venerit, contemnit, & ſemper profundiùs ruit. *Tertia.*

Quartò, profunditates Satanæ ſunt profundæ fraudes, inquit Andreas Cæſar. doli & aſtutiæ Satanæ, quos juſti non cognoſcunt, id eſt non approbant, de quibus S. Gregor. homil. 12. in Ezech. *Quarta.*

Quintò, Ambroſ. altitudo Satanæ eſt lex Moſi carnaliter accepta, & obſervata ſimul cum Evangelio; hæc enim profundè demergit & involuit obſervantes ſui in judaiſmum. Unde ſequitur: *Non mittam ſuper vos aliud pondus*, q.d. Non onerabo vos obſervantia legis Moſaicæ, præter pauca quæ vobis præceperunt Apoſtoli, ut abſtineatis à fornicatione, & à ſuffocato, & à ſanguine, & ab idolothytis. Huc accedit Alcazar inquiens: Cùm dicit, *Qui non habet doctrinam hanc* Jezabelis, notat cautos & prudentes; cùm autem dicit, *Qui non cognoverunt altitudines Satanæ, quemadmodum dicunt*, notat imprudentes à Jezabele, id eſt à Judaizantibus, deceptos; hi enim cùm erroris arguerentur, excuſabant ſe dicentes, ſe non cognoviſſe altitudines, id eſt altas fraudes & calliditates, Satanæ, quibus ſe transfigurans in angelum lucis, per Jezabelem, id eſt Judæos, eos deceperat, ut legalia miſcerent cum Evangelio. *Quinta.*

Sextò, & meliùs, Lyran. non cognoverunt altitudinem Satanæ, id eſt non approbarunt hæreſim Ebionis & Cherinti, qui ſuperbè reſtiterunt Chriſto, negantes ejus divinitatem & æternitatem. *Sexta.*

Septimò & optimè, hæc verba, *altitudines Satanæ, quemadmodum dicunt*, referenda ſunt ad hæreticos Thyatirenſes, Nicolaitarum & Jezabelis ſectatores: hæretici enim ſuam doctrinam vocare ſolent altiſſimam; profundiſſimam, & nulli alii, quàm ſibi ſuiſque diſcipulis comprehenſibilem, uti docet Vincent. Lirin. in aureo ſuo contra hæreſes libello, S. Gregor. libr. 5. Moral. cap. 18. Unde ſubdit: *Quemadmodum dicunt*, id eſt ſicuti loqui & jactare ſolent hæretici, ſcilicet ſua dogmata eſſe altitudinem Dei, quæ revera eſt Satanæ, uti interpretatur hic Johannes. ita Ribera. Adde tamen cum Lyrano, hic perſtringi hæreſim Ebionis & Cherinti, qui circumciſionem & legalia volebant miſcere cum Evangelio. Hanc ergo hæreſim inter alias plures docuiſſe videtur Jezabel, & Nicolaitæ. Hoc enim inſinuant ſequentia; ſubdit enim: *Non mittam ſuper vos aliud pondus*. Ita Valentinus (quem fortè in ſpiritu mox hæreſiarcham futurum prævidens S. Johannes hic perſtringit) triginta æones & deos confinxit, quæ revera nominum & criminum erant portenta potiùs, quàm numinum: inter quos primum ſtatuit βυθὸν (quod idem eſt cum eo, quod S. Johannes hic ait βάθεα, id eſt profunditates) id eſt profundum. Ex Bytho enim & Sige (id eſt ſilentio) ortos eſſe νοῦν (id eſt mentem) & veritatem, qui ſermonem & vitam procrearint; ex his deinde prognatum eſſe hominem, & Eccleſiam. ita refert Tertul. lib. contra Valent. c. 7. *Septima genuina.*

NON MITTAM SUPER VOS ALIUD PONDUS] *Pondus*, id eſt onus grave Gentibus fornicationi & libertati carnis aſſuetis in gentiliſmo, erat poſt converſionem ad Chriſtum abſtinere ab ea, ſuamque concupiſcentiam refrænare. Rurſum, pondus grave iis erat abſtinere ab idolothytis, cùm inter idololatras aſſiduè verſarentur, quorum cibi ſæpè non erant alii, quàm idolothyta. Hoc ſciens Jezabel, urgebat Thyatirenſes, ut pondus hoc tam durum, utraque jugum & legem Chriſti excuterent. Huic occurrit Johannes hiſce verbis, q. d. Fateor quidem vobis hoc eſſe pondus aliquod, ſed plura vobis olim impoſuerunt idola, ſive dii veſtri, eorumque ſacerdotes: plures etiam ſuis imponunt Judæi & Judaizantes. Ergo Apoſtoli Actor. 15. vetantes fornicationem & idolothyta, pondus quidem aliquod, ſed longè minus quàm ſit Gentilium & Judæorum, vobis impoſuerunt. Quocirca hoc minus ſervate, ne majore gravemini. Ego enim vobis promitto & edico: *Non mittam ſuper vos aliud pondus, tamen* (tantùm) *id quod habetis* (putà decretum hoc Apoſtolorum) *tenete donec veniam*, ad judicium, quando vos pro patientia & obedientia remunerans, omni prorſus pondere liberabo & exonerabo.

Alludit enim planè S. Johannes ad Actor. 15. 28. ubi Apoſtoli contra Cherintum definiunt, dicentes: *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis, nihil ultrà imponere vobis oneris, quàm hæc neceſſaria, ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione.* Ubi pro *oneris*, græcè eſt idem nomen βάρος, quod Noſter hic *pondus* vertit. Tacitè ergo perſtringit hic hæreſin Cherinti tunc graſſantem, q.d. Nolo vobis imponere pondus importabile legis veteris, uti vult Cherintus; ſed tantùm tria præcepta vobis impono, quæ ſanxerunt Apoſtoli Actor. 15. ita Victor. Ambroſ. Primaſ. Rupert. Beda. Haymo, Joachim, Lyran. Anſbertus, Hugo & Pannonius.

Aliter exponit Ticonius, q.d. *Non mittam ſuper vos aliud pondus*, id eſt alias tribulationes, eò quòd Jezabelis errores & ſordes ſpreveritis. Sic enim Iſaias, Nahum, aliique Prophetæ vocant onus Babylonis, Edom, Ninive, &c. pondus pœnarum & afflictionum ex Dei decreto imminens & quaſi incumbens Babyloniis, Idumæis, Ninivitis, aliiſque gentibus.

QUI VICERIT, ET CUSTODIERIT USQUE IN FINEM OPERA MEA, DABO ILLI POTESTATEM SUPER GENTES, ET REGET EAS IN VIRGA FERREA] Primò, Beda, Primaſ. & Anſbert. cenſent hic promitti Eccleſiæ, ejuſque Prælatis converſionem & ſubjectionem Gentium, quæ à Deo Patre promiſſa eſt Chriſto pſal. 2. *Dabo*, inquit, *tibi Gentes hereditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Unde Alcazar ſic exponit, q.d. *Qui vicerit, & cuſtodierit*, græcè ὁ τηρῶν, id eſt, qui obſervaverit opera mea (ſcilicet Chriſti) *in finem*, ut ſcilicet oculos ac mentem jugiter intendat in opera à Chriſto patrata, & in ipſius perſeverantiam, ut eum utraque in re imitetur; *dabo illi poteſtatem ſuper Gentes*, id eſt magnam vim & efficaciam in Gentium converſione & ſanctificatione. Unde eamdem mox vocat virgam ferream, dicens: *Et reget eas in virga ferrea.* Illud enim, *Uſque in finem*, poteſt accipi non ſolùm de fine vitæ, ſed etiam de fine & perfectione ſingulorum operum, uti eſt, difficilem quamque rem ſemel ſuſceptam ad finem urgere & perducere. Pergit Alcazar, atque Evangelicam perfectionem ſub duriſſimi imperii, & virgæ ferreæ ſpecie adumbrari, quia jubet frænare cupiditates, mortificare carnem jejuniis & ciliciis, pro Chriſto mori, &c. itaque hanc virgam ferream potiſſimùm cerni in vita Religioſa. Denique virgam ferream ſymbolum eſſe optimi regiminis, quo utitur Dei providentia, ac notare ſeptem ejus attributa, ſcilicet fortitudinem, beneficentiam, æquitatem, ſapientiam, patientiam, comminationem, & punitionem, quæ fusè proſequitur Alcazar notat. 7. & 8. Ubi oſtendit, virgam ferream ſi magneti applicetur, ab eo accipere duplicem vim, ſcilicet Primò, indicandi populum mundi, omneſque orbis plagas: Secundò, attrahendi aliud ferrum. Itaque virgam hanc ferream, ſive acum nauticam eſſe ſapientiæ & gubernationis ſymbolum, præſertim quia magnes undique ferro ritè munitus, centuplo majus pondus attrahit: v. g. ſi magnes nudus, & ſine ferro attrahat unciam ferri, ferro munitus & quaſi armatus attrahet centum uncias, uti ipſe ſe expertum profitetur: ſic enim Rector debet habere vim attrahendi ad ſe omnes ſubditos, ut rectè eos gubernet.

Vers. 26. *Vers. 27.* *Virga ferrea quæ?* *Magnetis vis duplex.*

Tria enim Rectoris & Epiſcopi munia ſunt, primum, infideles & infirmos ad Chriſtum allicere; ſecundùm, probos dirigere; tertium, improbos caſtigare. Hoc repræſentat pedum Epiſcopale, ſive virga eorum Paſtoralis, quæ ſurſum curva eſt, quaſi uncus attrahens, in medio recta *Rectoris tria munia.*

in

in imo inſtar cuſpidis acuminata, quæ tria carmine expreſſit Poeta: *Curva trahit, quos recta regit, pars infima pungit.* Rector ergo duros & difficiles pungat, ſed & ungat.

Secundò, Richard. Anſelm. & S. Thom. per virgam ferream accipiunt ſeveritatem legum & diſciplinæ in legum obſervatione ab omnibus exigenda, ac puniendis iis qui contra eas delinquunt. Ex quo fit, ut alii caſtigati coerceantur & convertantur; alii, recalcitrantes ultimo ſupplicio damnentur. Hinc noſter Viegas cenſet hic promitti iis, qui vicerint, id eſt, qui ſtrenuè Jezabeli, aliiſque hæreticis & impiis reſtiterint, altiorem dignitatis gradum, ut in eo conſtituti regant alios in virga ferrea, id eſt inflexibili & æquiſſima: rebelles verò confringant. Unde colligunt hi Doctores, gubernandi curam non niſi ei qui vicerit, id eſt viro probo, æquo, forti, magnanimo, invicto, qui nullis cedat moleſtiis, murmurationibus, minis, periculis, committendam eſſe.

Rurſum hinc colligunt; quòd qui vincit in ſeipſo vitia, hic facilè eadem vincet & extirpabit in alio; ut, ſi vincas in te ſuperbiam, facilè eamdem vinces in alio: quo fit, ut reipſa tales vincentes ſæpè Gentes ſua mortificatione & ſanctitate convertant ad Chriſtum, & ſui imitationem. Unde S. Hilarius, S. Aug. Theodor. Beda, & Euthym. in pſal. 2. illud pſalm. 2. *Tamquam vas figuli confringes eos*; ſic exponunt, q. d. Conteres idololatriam, libidinem, aliaque vitia ex animis Gentium, & reformabis eos, ut fiant alii novique homines, ſancti, caſti, verique Chriſtiani. Sicuti Jeremias c. 18. ex molli luto factum fictumque vas confregit, aliudque inde reformavit. Verùm hæc myſtica ſunt.

Tertiò ergo, & genuinè: loquitur hic S. Johannes de die judicii, in quo Sancti victores, & Dei mandata cuſtodientes uſque in finem vitæ, creabuntur à Deo judices orbis; & cum Chriſto Gentes impias condemnabunt, ut confringantur, id eſt irreparabiliter in æternam mortem & gehennam præcipitentur. Hoc enim ſignificat τὸ *Qui cuſtodierit uſque in finem opera mea* (à me præcepta, meoque exemplo firmata) &, *Reget eas in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringentur.*

Alludit enim ad pſal. 2. v. 9. ut patet utrimque verba conferenti, ubi pro *reges eos*, hebr. non eſt תרעם *tirem*, id eſt paſces eos; ſed תרעם *teroem*, id eſt conteres, &, ut S. Hieronymus vertit, *franges eos*, ſcilicet incredulos & rebelles tibi. Franges, inquam, eos, tum in hac vita, ut fregiſti Diocletianum, Maximianum, Maxentium, Licinium & alios, per Conſtantinum, Theodoſium & alios; tum omnes franges in die judicii, cùm eos tua ſententia, quaſi fulmine adiges in tartara. ita Victorinus, Andreas, Aretas, Lyranus Ribera, & alii.

Hoc eſt quod ſuis promiſit Chriſtus Matth. 19. 28. & Lucæ 22. 30. *In regeneratione cùm ſederit filius hominis in ſede majeſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim judicantes duodecim tribus Iſrael.* & Sapient. 3. 8. *Judicabunt* Sancti *nationes, & dominabuntur populis*, & Malach. 4. 3. *Calcabitis impios.* & pſal. 149. 6. *Gladii ancipites in manibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus.*

Nota, regna & potentiam mundi ſimilem eſſe vaſis figulinis; quia terrea eſt, & citò rei durioris objectu diſſilit & diſtringitur, juxta illud, *Fortuna vitrea eſt, cùm ſplendet frangitur.* Regnum verò Chriſti & Dei æternum eſt, omniaque hoſtilia confringit & ſubigit. Unde notat S. Athanaſ. quòd virga ferrea ſit poteſtas Chriſti, aut crucis Chriſti, cujus materia lignea eſt, ſed vis & virtus ferrea.

VERS. 8. *Stella matutina quæ? Prima expoſitio.* DABO ILLI STELLAM MATUTINAM] Hæc ſtella matutina eſt Venus, ſive Lucifer. Jam Lucifer hic eſt diabolus, inquit Andr. Cæſar. de quo dicitur Iſaiæ 14. *Quomodo cecidiſti de cælo Lucifer, qui manè oriebaris!* hunc enim Deus Sanctis dat calcandum, uti dicitur Roman. ult. *Deus pacis conterat Satanam ſub pedibus veſtris.*

Secunda. Secundò, ſtella hæc, ſive Lucifer, eſt ille; qui, ut ait S. Petrus cap. 1. epiſt. 2. oritur in cordibus noſtris, putà eſt lux cæleſtis à Deo immiſſa animæ. ita idem Andreas Cæſar.

Tertia. Tertiò, Lucifer hic eſt Johannes Baptiſta & Elias; quorum ille primum, hic ſecundùm Chriſti adventum quaſi Lucifer antecedet. q. d. Faciam eum ſocium &

A conſortem gloriæ Eliæ & Johannis Baptiſtæ, faciam eum quaſi alterum Johannem; alterum Eliam. ita idem Andreas Cæſar.

Quartò, Joachim: Stella matutina, ait, eſt fides & ſcientiæ donum, qua præcognoſcimus ea, quæ in cælo viſuri ſumus, &, ut Gagnæus, eſt clara rerum divinarum intelligentia, præſertim S. Scripturæ: hinc ſtella duxit Magos ad Chriſtum. *Quarta.*

Quintò, ſtella hæc eſt gratia juſtificans, ait Richard. Victor & Maldonat. in Notis manuſcriptis: ὁ ἀστὴρ ὁ πρωϊνός, id eſt ſtellam matutinam vocat præcipuum quemdam angelum, qualis eſt Lucifer inter reliquas ſtellas, qui eum cuſtodiat: aut q. d. Dabo ei in cælo illuſtriſſimum locum. Sic legimus in Vitis Sanctorum illuſtribus Sanctis, qualis fuit S. Franciſca Romana, in virtutibus heroicis ſtrenuè progredientibus, illuſtriores pro cuſtodia datos fuiſſe angelos. Hoc verius eſt in Prælatis & principibus, qui ſæpè pro cuſtodia tum ſui, tum ſuæ Eccleſiæ aut reipubl. habent non angelum, ſed archangelum, aut alium è ſuperiori ordine. Unde ille dicebat, ſe habere angelum non Doctoralem, ſed Epiſcopa-B lem. *Quinta.*

Sextò, ſtella hæc eſt angelus cuſtos, ait Dionyſius Carthuſianus. *Sexta.*

Septimò, Ribera per ſtellam accipit inviſibilem, & aliquando viſibilem Chriſti apparitionem, qua Sanctos ſuos animam agentes conſolatur. *Septima.*

Octavò, Alcazar: Chriſtus, ait, dicitur ſtella matutina, id eſt Lucifer, quia in ipſis ardentiſſimis perſecutionibus ſuos conſolatur certiſſima ſpe ſolis orituri, id eſt proſperitatis brevi ſubſecuturæ. Alludit enim ad Eccleſiaſtici 50. verſ. 6. ubi de Simone juſto & illuſtri pontifice (qui fuit typus Chriſti) dicitur: *Quaſi ſtella matutina in medio nebulæ*: quaſi dicat, Sicut Simon populum nube calamitatis obductum & afflictum, quaſi ſtella recreavit, & quaſi Lucifer certam eis dedit ſpem ſolis, id eſt proſperitatis, mox orituri: ita faciet & ſuis in afflictione & perſecutione conſtitutis Chriſtus, eritque eis quaſi Lucifer inſtantis felicitatis prænuncius. *Octava.*

Nonò, Lyran. Stella hæc, ait, eſt corpus glorioſum, claritatis dote quaſi ſtella refulgens. *Nona.*

Decimò, & optimè, ſtella matutina eſt Chriſtus, qui ait cap. 22. v. 16. *Ego ſum ſtella ſplendida & matutina*: C de quo dicitur Num. 24. *Orietur ſtella ex Jacob.* Chriſtus enim vincentibus promittit ſeipſum, ſuæque claritatis viſionem. Dicitur Chriſtus ſtella matutina, hoc eſt Lucifer, Primò, quia in hac vita diſpulit tenebras infidelitatis, & in futura diſpellet tenebras mortalitatis. Secundò, quia uti Lucifer noctis finem, diei initium præbet: ita Chriſtus peccato & ignorantiæ finem, fidei & ſalutis initium attulit. Tertiò, eſt matutina, *quia dum in ſeipſo reſurrectionis exemplum nobis præbuit, quæ lux ſequatur indicavit*, ait S. Gregor. 29. Moral. 30. in illa verba Job 38. *Numquid produces Luciferum in tempore ſuo?* Et Beda: *Chriſtus*, inquit, *eſt ſtella matutina, quia tranſacta nocte ſæculi, lumen vitæ Sanctis promittit & pandit æterna.* Et Rupert. *Pro labore quo Epiſcopus in hac vita quaſi nocte laborat, pervigil in animarum ſibi commiſſarum cuſtodia, manifeſtabo ei meipſum, qui ſum ſtella ſplendida & matutina.* Et Haymo: *Chriſtus*, inquit, *eſt ſtella matutina, id eſt Lucifer, qui in reſurrectione pulſis mortalitatis tenebris quaſi Lucifer apparebit, & perfectum æternitatis diem demonſtrabit.* ita quoque Perer. Viegas, & Ribera. *Decima; & genuina Lucifer eſt Chriſtus.*

Rurſum, plenius ac clariùs: ſtella matutina eſt lu-D men gloriæ, & clara viſio Dei, quam anima victrix per Chriſti gratiam adipiſcitur poſt mortem; hæc dicitur ſtella, propter claritatem contemplationis: *Domine*, inquit Pſaltes, *in lumine tuo videbimus lumen.* Dicitur matutina, Primò, quia poſt noctem hujus vitæ & ſæculi illuceſcet. Secundò, propter inchoationem beatitudinis, quæ complebitur in reſurrectione corporum, quando ſtella hæc matutina mutabitur quaſi in ſolem meridianum, cùm ſcilicet anima gloriam ſuam diffundet in corpus. Utrumque hunc ſenſum, ſcilicet de Chriſto, & de gloria animæ beatæ, habet Richard. Victorin. Primaſ. & Aretas. *& lumen gloria.*

Alludit ad illud Dan. 12. 3. *Qui docti fuerint fulgebunt*

quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. vide ibi dicta. Uult enim Chriſtus hunc Epiſcopum docere veram fidem, & expugnare Iezabelem & hæreticos, eique ut doctori promittit hanc ſtellam. Philippus rex Maced. cùm puer eſſet, ſolebat de nocte deſilientes ſtellas ſagittis impetere, ex quo Diogenetus vates conjecit, eum dominaturum multis. uti refert Ptolem. Hephæſt. & ex eo Nicol. Cauſin. libr. 4. Parab. hiſtor. cap. 56. Ita venantur ſtellas magnanimi, qui ſupra terram & terrena mentem attollentes, ad beatarum mentium domicilium aſpirant, ideoque cæleſtem & heroicam ineunt vitam:

Pauci quos æquus amavit
Juppiter, aut ardens evexit ad æthera virtus.

Ptolemæus auctor Almageſti tempore Antonini Imp. nobilis Aſtrologus hoc ſepulcri elogium ipſe ſibi poſuit:

Mortalem quamvis norim me ſorte creatum,
Dum tamen aſtrorum ſcrutor in orbe vias,
Non pedibus tellure procul, ſed juxta Tonantem
Aſſideo divum, paſcor & ambroſia.

Quid jam dicant ſancti Epiſcopi & Doctores, quorum dum viverent converſatio fuit in cælis, qui jam in cælum tranſlati, domeſtici Dei, cives Sanctorum, ſtellas non eminus, ut Ptolemæus, ſed cominus intuentur, pedibus premunt & poſſident? Denique decem analogias ſtellæ & viri ſancti, recenſui Geneſ. 1. in fine operis quartæ diei, in tertia editione.

Corona gloriæ septem titulis & nominibus significatur.

Nota. *coronam vitæ*, quam Chriſtus promittit angelo Smyrnæ v. 10. eamdem v. 7. promittit angelo Epheſi, & vocat *lignum vitæ*: eamdem promittit angelo Pergami, A & vocat *calculum candidum* v. 17. eamdem rurſum promittit hic angelo Thyatiræ, & vocat *ſtellam matutinam*: eamdem c. 3. promittit angelo Sardenſi, & vocat *librum vitæ* v. 5. & angelo Philadelphiæ v. 12. vocans eam *columnam in templo Dei*: & angelo Laodiciæ v. 21. vocans eam *ſeſſionem in throno Chriſti*. Ubi adverte. Hæc gloria mutat ſua nomina, ut inſinuet dotes & excellentias varias quas includit, quaſque ipſa nomina ſignificant; has enim dabit cuique appoſitè & proportionatè ad ſuam luctam & victoriam. Epheſio enim, quia ſenio fractus à primo fervore diſceſſerat, ſi eum reſumat, promittitur hæc gloria ſub nomine ligni vitæ, quod vires ſenio taticentes reparabat & priſtino vigori reſtituebat. Smyrnenſi verò, quia probatæ & perfectæ erat virtutis, hæc gloria datur & vocatur corona, quæ eſt circulus plenus, ac gemmis, roſis, liliis, &c. undique circumſeptus & clauſus. Pergameno luctandum erat contra timiditatem; hinc, ſi vincat, promittitur illi eadem gloria ſub nomine B calculi candidi. Calculus enim, quia ſolidus; & candor, quia tenebras diſſipat, rectè opponuntur timiditati, quæ vacillat, & tenebras animo offundit. Thyatirenſi luctandum erat contra imprudentiam; hinc, ſi eam vincat, promittitur eadem gloria ſub nomine ſtellæ claræ, & omnia colluſtrantis. Sardenſis mortuus erat ſpiritualiter; unde, ſi ad vitam gratiæ reſurgat, promittitur ei liber vitæ. Philadelphenſis imbecillis erat, & modicæ virtutis; hinc, ſi hæc evincat, promittitur ei columna in cælo. Laodicenus ſegnis erat & deſes; hinc, ſi exurgat, & ſtrenuè laboret, promittitur ei ſeſſio in throno Chriſti. ita Alcazar more ſuo fusè, quæ ego preſsè & breviter.

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Scribit Epiſcopo Sardenſi, quòd dicatur vivere, ſed mortuus ſit: ni pœniteat, minatur quòd veniet ei ſicut fur in nocte; ſin reſipiſcat, & vincat, promittit ei veſtes albas, quodque ſcribet eum in libro vitæ. Secundò, v. 7. Epiſcopo Philadelphenſi modicæ virtutis ſuadet: Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. *quod ſi fecerit, promittit quòd faciet eum columnam in templo Dei, & ſcribet in eo nomen Dei & novæ Jeruſalem. Tertiò, v. 14. exprobrat Epiſcopo Laodicenſi, quod neque calidus ſit, neque frigidus, ſed tepidus quem proinde Deus ore ſuo ſit evomiturus. Suadet ei ergo ut emat aurum ignitum, veſteſque albas induat, & collyrio ungat oculos; quod ſi fecerit, vincenti promittit ſeſſionem in throno ſuo.*

Verſ. 1. ET Angelo Eccleſiæ Sardis ſcribe: Hæc dicit qui habet ſeptem Spiritus Dei, & ſeptem ſtellas:
Scio opera tua, quia nomen habes quòd vivas, & mortuus es. 2. Eſto vigilans, & confirma
cetera, quæ moritura erant, Non enim invenio opera tua plena coram Deo meo. 3. In mente ergo
habe qualiter acceperis, & audieris, & ſerva, & pœnitentiam age. Si ergo non vigilaveris, veniam
ad te tamquam fur, & neſcies qua hora veniam ad te. 4. Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non
inquinaverunt veſtimenta ſua: & ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt. 5. Qui vicerit, ſic
veſtietur veſtimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ, & confitebor nomen eius coram
Patre meo, & coram angelis eius. 6. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis. 7. Et
Angelo Philadelphiæ Eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit Sanctus & Verus, qui habet clavem David: qui aperit,
& nemo claudit: claudit, & nemo aperit: 8. Scio opera tua. Ecce dedi coram te oſtium apertum,
quod nemo poteſt claudere: quia modicam habes virtutem, & ſervaſti verbum meum, &
non negaſti nomen meum. 9. Ecce dabo de ſynagoga ſatanæ, qui dicunt ſe Judæos eſſe, non ſunt,
ſed mentiuntur: Ecce faciam illos ut veniant, & adorent ante pedes tuos: & ſcient quia ego dilexi te:
10. quoniam ſervaſti verbum patientiæ meæ, & ego ſervabo te ab hora tentationis, quæ ventura eſt
in orbem univerſum tentare habitantes in terra. 11. Ecce venio citò: tene quod habes, ut nemo
accipiat coronam tuam. 12. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non
egredietur ampliùs: & ſcribam ſuper eum nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei novæ Jeruſalem,
quæ deſcendit de cœlo à Deo meo, & nomen meum novum. 13. Qui habet aurem, audiat
quid Spiritus dicat Eccleſijs. 14. Et Angelo Laodiciæ Eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit Amen, teſtis fidelis,
& verus, qui eſt principium creaturæ Dei. 15. Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque
calidus: utinam frigidus eſſes, aut calidus: 16. ſed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus,
incipiam te evomere ex ore meo. 17. quia dicis: Quòd dives ſum, & locupletatus, & nullius egeo;
& neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. 18. Suadeo tibi emere à
me aurum ignitum probatum, ut locuples fias, & veſtimentis albis induaris, & non appareat confuſio
nuditatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos, ut videas. 19. Ego quos amo, arguo, & caſtigo.

ſtigo: Æmulare ergò, et pœnitentiam age. 20. Ecce ſto ad oſtium, et pulſo: ſi quis audierit vocem meam, et aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, et cœnabo cum illo, et ipſe mecum. 21. Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo: ſicut et ego vici, et ſedi cum Patre meo in throno ejus. 22. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

VERS. 1. ET ANGELO ECCLESIÆ SARDIS SCRIBE) Hæc eſt quinta Chriſti epiſtola ad Epiſcopum Sardenſem: in quo corripit fideles omnes in peccatum mortale prolapſos, eoſque ut inde per pœnitentiam reſurgant, tam minis quàm promiſſis excitat & urget. Porrò *Sardis* fuit urbs Lydiæ magna, ad latus Tmoli montis; maximè celebris, fuitque regia Crœſi Lydorum regis. Unde Horatius libr. 1. epiſt. 11.

Sardis quæ?

Quid concinna Samos, quid Crœſi regia Sardis?

An angelus Sardenſis fit S. Melito?

Quæres, quis fuit hic angelus, id eſt Epiſcopus, Sardenſis? Reſp. Aureolus, & Antiochus Bronchus Sardus, qui in tria prima capita Apocalypſeos commentarium edidit, fuiſſe S. Melitonem. Hunc enim paulò poſt hæc tempora fuiſſe Epiſcopum Sardenſem, & anno Chriſti 171. apologiam ſcripſiſſe ad Antonium Imper. pro Chriſtianis, docet ex Euſeb. in Chron. Baronius. Eundem Euſeb. l. 4. 26. laudat à doctrina, caſtitate & ſanctitate, atque eum Sardis requieſcere. Addit Aureolus, eum fuiſſe Martyrem, ſed hoc non habet Euſebius. Verùm B. Melitoni non convenit; quod ait hic Johannes: *Nomen habes quòd vivas, & mortuus es.* Rurſum Johannes ſcribit hic Epiſcopis præſentibus, non futuris. Melito autem ſeptuaginta annis vixit poſt S. Johannem, ſcilicet anno Chriſti 172. ita Lyran. Perer. & Alcazar. Incertum ergo eſt quis fuerit hic Epiſcopus.

An Lucifer Calaritanus?

Nonnulli cum Eraſmo hæc adaptant Lucifero Sardo, Calaritano Epiſcopo (Eraſmus enim in Notis ad dialogum S. Hieron. contra Luciferianos, cenſet Luciferum non Calaris, ſed Smyrnæ Epiſcopum, fuiſſe auctorem Luciferianorum; ſed errat) qui cum SS. Athanaſio & Hilario generoſiſſimè reſtitit Conſtantio Imper. & Arrianis; ſed tandem ſchiſma fecit ab Eccleſia, eò quòd illa Epiſcopos Arrianos pœnitentes reciperet, quos ipſe nimis rigidus cenſebat non recipiendos. Quocirca ei convenit, quod hic dicitur: *Nomen habes quòd vivas, & mortuus es.* Imo in morte hac & ſchiſmate eum obiiſſe tradit Ruffinus, & ex eo Baronius. Verùm Luciferum reſipuiſſe, & ad Eccleſiam rediiſſe, & in ſancta ejus pace obiiſſe multis rationibus ſatis nervoſis probare contendit Antiochus Bronchus, Sardus & ipſe, ac Calaritanus, ſcribens in cap. 2. Apocal. diſp. 11. quæſt. 2. ac præſertim ex eo, quòd S. Hieron. Nazianz. Hilarius, & alii Patres eum beatum nominent, magniſque laudibus celebrent. Rurſum, quòd Sardi & Vercellenſes publicè eum ut Sanctum colant & invocent, ac in ejus honorem baſilicam juxta Calarim erexerint, quæ etiamnum extat. Adaptant dico: nam certum eſt, ad literam Johannem hic non loqui de Lucifero. Fuit enim Lucifer Sardus, id eſt in Sardinia Calaris urbis Epiſcopus: Johannes autem loquitur Epiſcopo urbis Sardis quæ erat in Aſia. Rurſum Lucifer ducentis annis vixit poſt S. Johannem.

HÆC DICIT QVI HABET SEPTEM SPIRITUS DEI, ET SEPTEM STELLAS) *Spiritus*, id eſt angelos, Eccleſiæ rectores, uti dixi c. 1. v. 4. *Stellas*, id eſt Epiſcopos. q. d. Verſaris, ò Epiſcope Sardenſis, inter ſanctos angelos & Epiſcopos, pudeat ergo te unum non ſanctè vivere, pudeat te officium Epiſcopale, in quo alii aut fervent, aut ſerii ſunt, negligere; pudeat te degere in morte animæ, qui alios vivificare debueras.

Aliter Alcazar: ipſe enim per ſeptem ſpiritus accipit ſeptem virtutes ad regimen neceſſarias, quas habet Chriſtus, quaſque ſuis Epiſcopis imitandas proponit, ſcilicet beneficentiam, æquitatem, ſapientiam, patientiam, fortitudinem, comminationem & ſeveritatem. In ſingulis horum deficiebat Epiſcopus Sardenſis, in regimine ſuorum fidelium. Ergo monetur hic, ut Chriſtum Chriſtique hoſce ſpiritus intueatur, ſeque in ipſis conſideret, quam longè ab iis abſit: ac proinde ſe corrigat, & ſpiritus, id eſt virtutes haſce, reſumat. Vide dicta c. 1. v. 4.

SCIO OPERA TVA, QVIA NOMEN HABES

A QVOD VIVAS, ET MORTUUS ES) Ergo fuit hic Epiſcopus in ſtatu peccati mortalis, q. d. Scio, & non curo, non æſtimo opera tua bona, quæ facis, quia, eſto nomen habeas quòd vivas, revera tamen coram Deo mortuus es. ita Alcazar. Secundò, & ſimpliciùs, q. d. Scio opera tua tam bona, quàm mala; ſcio mores, ſcio ſtatum tuum, quòd ſcilicet videaris vivere, & multa bona operari, cùm revera ſis mortuus; & opera tua ſint mortua, non viva. Vide hic, quàm judicia Dei diſcrepent à judiciis hominum.

Vita animæ Deus.

Nota *mortuus es*, id eſt vita gratiæ excidiſti per peccatum. Nam, ut ait S. Auguſtin. & ex eo Iſidor. lib. 1. de Summo bono: *Vita corporis anima, vita animæ Deus; ſicut corpus mortuum eſt ſine anima, ita anima mortua eſt ſine Deo.*

Sardenſis Epiſcopi quod fuerit peccatum.

Quæres, quodnam fuit hujus Epiſcopi peccatum? Primò, Rupert. cenſet hoc peccatum fuiſſe carnale occultæ libidinis, ideoque taceri hic à S. Johanne. Hæc mera B eſt ſuſpicio non habens ſufficiens in textu fundamentum.

Secundò, Lyranus cenſet fuiſſe hypocriſim, qua ſanctitatis ſpecie, occulta peccata tegebat.

Tertiò, & optimè, Primaſ. Beda & Alcazar docent, hoc peccatum fuiſſe negligentiam in paſtorali & Epiſcopali munere, putà eum negligentem fuiſſe in docendo, monendo & corrigendo populo, in debilibus confirmandis, in ſcandalis avertendis, in hæreſibus reprimendis, &c. Multi enim ſunt, qui ſibi boni ſunt, non aliis; multi boni ſunt fideles, ſed non boni Epiſcopi; multi ſunt bonæ oves, ſed non boni Paſtores. Multi rurſum exteriùs videntur benigni, gratioſi, inſignes, eo quod externum Eccleſiæ cultum, altarium ornatum, fabricæ ſplendorem, largas eleemoſynas, &c. egregiè curent; ſed interna, putà ſuorum vitia, ignorantiam, pericula ſalutis negligunt, cùm hoc ſit potiſſimum Epiſcopi officium. Hi proinde hominibus externa ſpectantibus, videntur eſſe vivi, laudabiles & ſancti, cùm coram Deo ſint mortui. C Talis erat hic Sardenſis. Id ita eſſe patet ex verbis textus. Corrigens enim hunc ejus defectum Chriſtus, ait, *Eſto vigilans*: deficiebat ergo in vigilantia curæ paſtoralis. *& confirma cetera, quæ moritura erant*: deficiebat ergo in ſuorum cura, quòd per ejus negligentiam multi ſpiritualiter eſſent mortui. *Si ergo non vigilaveris, veniam ad te.* Ecce hæc omnia arguunt Epiſcopi defectum fuiſſe deſidiam & incuriam in paſcendo grege ſibi commiſſo.

Moralis. quanta debeat eſſe cura Epiſcopi.

O quanta in Epiſcopo vigilantia requiritur, qui quaſi Argus non unam, ſed tot millenas animas cuſtodire, curare, paſcere & ſalvare debet, æquè ac ſuam! O quàm multi Prælati pereunt, non quòd ſcelerate vixerint, ſed quòd aliorum ſibi creditorum ſcelera non correxerint!

Plenius ad Veſpaſianum: *Vita*, ait, *mortalium vigilia*, imò *vita Paſtorum vigilia, vita Epiſcoporum vigilia.* Apollonius Tyanæus cùm Veſpaſianum nondum Imperatorem diluculo ad tractanda negotia ſurgere comperiſſet, dixiſſe fertur, ἄνὴρ ἄρξει, hic vir imperabit. Ita Philoſtrat. in Apollon. Hinc illud Veſpaſiani emblema: *Imperatorem decet ſtantem mori.* Id ſenſit Hannibal, de quo Silius D lib. 2.

Parvus ut ad ſomnos vix totam curſibus actâ
Indulſit pubi noctem, vigil ille, nec ullam
Ad requiem facilis, credenſque abſcedere vitæ
Quod ſopor eripiat tempus.

Hujus vigilantiæ ſymbolum eſt delphinus, qui teſte Æliano libr. 11. cap. 22. perpetuò movetur, etiam cùm dormit: tunc enim & ſumma aqua in profundum deſcendit, donec terræ fundum attingat, cujus pulſu ex ſomno excitatur: ita numquam a motu quieſcit. Ejuſdem ſymbolum eſt leo, qui apertis oculis dormit: unde ante fores templorum & palatiorum ſculpere ſolent leones, quaſi cuſtodes pervigiles. Ejuſdem ſymbolum eſt ſol ſculptus in ſepulchro Joſue: cùm enim Joſue dux vigilantiſſimus, & fortiſſimus proſecuturus victoriam contra Chananæos, ſolem imperio ſuo

ſtitiſſet, Hebræi in tanti viri & miraculi memoriam, ſtatuam ſolis in ejus tumulo collocarunt. Vide P. Serarium in c. 24. Joſue. Uulgatum eſt iſtud;

Vigili ſtant bella magiſtro.

Memorabile eſt dictum Johannis d'Avila, quem à ſanctitate & concionandi efficacia celebrat Hiſpania: Tot, ait, tantæque ſunt Paſtorum obligationes, ut qui vel tertiam earum partem reipſa impleret, ſanctus ab hominibus æſtimaretur; cùm tamen eo ſolo contentus, gehennam non eſſet evaſurus. Quin & S. Chryſoſt. ſcribens in Acta Apoſtolorum, magno cum animi ſenſu aſſerit, paucos ex Epiſcopis ſalvari, eò quòd difficillimum ſit tot animarum eis creditarum bonam rationem reddere. Similia dicunt alii Patres, quos citavi 1. Timoth. 3. v. 1.

Quocirca Pius V. Pont. dicere ſolebat, Papatum non eſſe rem deſiderabilem, ſeque in eo tot moleſtias & labores experiri, ut cum iis paupertas, diſciplina & labores omnes quos in vita Religioſa ſubierat; nullo modo eſſent comparandi. Quare quoties Religionis recordabatur, ſuſpirabat, aſſerebatque ſe numquam & nuſquam niſi in illa inveniſſe quietem. Imò addebat ſe æſtimare, Papatum eſſe impedimentum ſalutis æternæ. Unde mox ut creatus fuit Pontifex, expalleſcens, & quaſi horrore perfuſus: *Ego*, inquit, *quamdiu fui Religioſus bene ſperavi de mea ſalute, factus Cardinalis cœpi timere. Jam creatus Pontifex penè de ea deſpero.* Hæc verè Pius, qui, ſi ullus hoc ſæculo, eo gradu fuit dignus, eumque prudentia, fortitudine, ſanctitate & miraculis illuſtravit; ut meritò fideles preces & vera ad ejus ſepulchrum nuncupent, atque de eo canonizando hic Romæ tractetur.

Hoc domeſticum exemplum ſecutus Cardinalis Alexandrinus, Pii V. nepos, jam moriturus, *Quàm*, inquit, *in hac hora optarem totam vitam in Religione mea* (fuerat enim Dominicanus, æquè ac Pius V.) *tranſegiſſe! Sanè jam mallem me tota vita ſerviſſe coco monaſterii mei, quàm Cardinalem egiſſe.*

Nicolaus quartus ex Franciſcano creatus Pontifex ajebat, ſe malle eſſe Fratrum cocum quàm Cardinalem.

Paulus III. Pont. animam agens: *Mallem*, ait, *me ſubjeciſſe coco familiæ Capuccinorum, quàm hanc Deo proximam, ſex & decem annorum curriculo dignitatem ſuſtinuiſſe.* ita refert P. Jovius in ejus Vita.

Similia plures in illo articulo dixerunt. Nimirum ille aperit homini oculos, dum tranſacta omnia vana æquè ac oneroſa fuiſſe oſtendit, ac pandit inſtans iter ad judicium. Verùm, dum vivimus & valemus, honor & voluptas mentem ad ſe rapiunt, ut futura etiam brevi non cogitemus.

Macrobius in Saturnal. auctor eſt, quòd tempore Traiani Imper. fuerit quidam Romæ multis debitis obligatus, qui nihilominus in utramque aurem placidè dormiebat. Cùm igitur mortuus eſſet, & ejus bona ſub haſta venderentur, juſſit Imperator, ut ſibi culcitra in qua ille dormire ſolebat, emeretur. Rogatus, cur? Reſpondit, fieri non poſſe, quin ea culcitra ad ſomnum capeſſendum magnam vim haberet. Nimirum, hoc dicto ſuggillavit & irriſit incuriam defuncti. Quàm multi hodie Paſtores tot tantiſque obligationibus Deo & Eccleſiæ obſtricti, nihilominus adeò ſecurè dormiunt, ac ſi cum Paſtoratu nullam ſuſcepiſſent curam, nullam obligationem! Ex adverſo ſancti & ſapientes Epiſcopi hoc onus ita penſarunt, & ponderarunt, ut plures ex iis illud horreſcentes Epiſcopatu ſe abdicarint.

Exempla Epiſc. qui ſe Epiſcopatu abdicarunt.

Ita nimirum fecit S. Gregor. Nazianz. qui relicto Conſtantinopol. Patriarchatu, rus conceſſit, ibique monachi vitam egit, ut habet ejus Vita. Idem fecit S. Adalbertus Pragenſis Epiſcopus, inde monachus & Martyr. Idem prorſus præſtitere Lucidus Ficoclenſis, Bonitus Arvernenſis, Gaudentius Apſarenſis, Martyrius Antiochenus, Juſtus Lugdunenſis, Petrus Ravennas, Sergius Damaſcenus, Farnulphus Ciſternenſis, Hidulphus Trevirenſis, Deodatus item Trevirenſis, Gondebertus Senonenſis, Lambertus Florentinus Epiſcopi, qui omnes ſanctitate, multi etiam miraculis fuerunt illuſtres, uti fuſiùs enarrat B. Petrus Damiani epiſt. 9. ad Nicolaum II. Pontif. ubi ab eodem licentiam petit idem faciendi, ut relicto Cardinalatu & Epiſcopatu Oſtienſi, liceat ſibi ad monaſterium regredi. Additque duorum illuſtrium Epiſcoporum exempla, quæ quia rara ſunt, hic attexam. Prior eſt B. Nonnus, qui S. Pelagiam, antea meretricem, convertit. de eo ſic ait: *B. Nonnus, qui & Hippolytus, poſtquam triginta millia Saracenorum ad Chriſti fidem efficaciſſima prædicatione convertit, poſtquam S. Pelagiam de lupanaribus ad Eccleſiæ pudicitiam provocavit, poſtquam denique nonnullos ſanctarum expoſitionum libros luculenter explicuit, tandem Epiſcopatum deſeruit: de Antiochenis partibus, unde erat oriundus, Romanos fines appetiit. Cùmque B. Aurea apud Oſtiam civitatem, ſaxo cervicibus alligato, in marinis fluctibus martyrium conſummaſſet, B. Nonnus ſanctum cadaver pia devotione collegit, & cum omni diligentia tumulavit. Quem mox idem perſecutor, qui dicebatur Ulpius, juxta Tiberis alveum in foveam aquis plenam mergi præcepit, cujus poſtmodum corpus conſummato triumphali martyrio, in civitate quæ dicitur Portus, Chriſtiana devotio ſepelivit. illicò audita eſt vox velut infantium per unam ferè horam clamantium, Deo gratias.* Cenſet ergo B. Petrus Damiani, B. Nonnum qui S. Pelagiam convertit, fuiſſe S. Hippolytum Portuenſem Epiſcopum & Martyrem, qui ab Ulpiano Juriſconſulto & Præſide martyrio affectus eſt ſub Alexandro Severo, anno Domini 229. cujus memoriam celebrat Eccleſia quotannis 21. Auguſti, eique ſtatua marmorea erecta eſt, cui inciſi ſunt ſedecim ejus cycli Paſchales, quæ exſtat in bibliotheca Vaticana: fuit enim vir admodum eruditus, qui multa ſcripſit. Verùm hoc rectè refellit Baronius in Martyrologio Octobr. 8. ubi docet Pelagiam, & Nonnum vixiſſe ſub Theodoſio Juniore, Hippolytum verò longè anteriùs ſub Numeriano, & Alexandro, vigente perſecutione.

Alter eſt S. Arnulphus, Pipini pater, & Caroli Magni avus. Hic relicto Ducatu Lotharingiæ, ex ſpiritus fervore monaſterium juxta Moſellam iniit: inde abſtractus, creatus eſt Metenſis Epiſcopus; ſed ſuæ ſalutis & perfectionis ſtimulis agitatus in Epiſcopatu ſucceſſorem ſibi deligens rurſus eremum petiit, ibique uſque ad felicem obitum vixit. Horum exempla imitari ſatagens B. Petrus Damiani, ita epiſtolam concludit: *Horum igitur aliorumque Patrum auctoritate ſuffultus, Epiſcopatui ſimul & monaſteriis in ſanctis manibus veſtris irretractabiliter abrenuncio: & quia pro innumeris peccatis meis, non ſum dignus in Eccleſiaſtica dignitate perſiſtere; det mihi divina miſericordia per orationes veſtras, venerabilis Pater, eo ipſo vitæ quod reſtat, in luctu & pœnitentia permanere. Confiteor enim, quia criminoſus ſimul & vitioſus ad honorem hunc, & non ſine reprehenſione perveni, & in eo reprehenſibiliter vixi: ideoque mihi tutum viſum eſt, ut ipſe me potius ſponte deponerem, quàm ante tribunal tremendi iudicis, in conſpectu omnium angelorum & hominum; depoſitionis ſententiam ſub æterna damnatione ſubirem.* Omitto Cæleſtium S. Pontificem qui fuit fundator Cæleſtinorum, ac reſignato Papatu, inaudito à ſæculis exemplo, ad eos ſe recepit, atque miraculis clarus Sanctorum catalogo aſcribi meruit. Et B. Petrum Damiani, qui abdicato Cardinalatu & Epiſcopatu Oſtienſi ad ſuos Camaldulenſes ſe recepit. Noſtro ſæculo Alfonſus Ramirius Vergara, celebris Hiſpaniæ Doctor, morti proximus duo ajebat ſibi à Deo præbita æternæ ſalutis pignora: unum, quòd non ſiviſſet Epiſcopum fieri: alterum, quòd animæ ſuæ magiſtrum P. Villanovam dediſſet, quem angelum Cuſtodem ſuum nuncupabat. ita P. Sacchinus in Annal. Societatis Jeſu, ad annum Domini 1557. num. 135.

NOMEN HABES QVOD VIVAS] id eſt viventis. Hinc putant aliqui nomen hujus Epiſcopi fuiſſe Zozimus, id eſt vivus; q. d. Falsò vocaris Zozimus, id eſt vivus; revera enim es mortuus. Sic ait Noemi Ruth. 1. 20. *Ne vocetis me Noemi, id eſt pulchram; ſed vocate me Mara, id eſt amaram; quia amaritudine valdè replevit me Omnipotens.*

Verùm hæc mera eſt conjectura; ideoque incerta: illud certum, hunc Epiſcopum vulgò bene audiſſe, & habuiſſe bonum nomen & famam, quaſi qui piè & ſanctè viveret. ita Lyran.

Negat tamen hoc Alcazar: Quomodo enim, inquit, ſanctitatis famam habere potuit is, qui tam erat ſocors,

& in

& in officio Paſtorali negligens, ut coram Deo eſſet mortuus? Reſpondeo, quia homines externa & ſplendida conſiderant; interna, quæ Dei ſunt, ac propriè obligationis Epiſcopalis, non penetrant, uti paulò antè dixi.

Rurſum Alcazar cenſet, hic alludi ad nomen ſtellæ, q. d. Elegi, & vocavi te ſtellam, poſuique te unam inter ſeptem illuſtres Aſiæ, ut eſſes ſtella, id eſt lux viva, & ſemper fulgens. At tu tua deſidia tuam ſtellam extinxiſti, eamque feciſti quaſi mortuam, quæ nullam exempli ac doctrinæ lucem emittit.

Hæc apta ſatis eſt alluſio, non tamen genuinus ſenſus. Sic enim potiùs dixiſſet: Habes nomen ſtellæ lucentis, ſed es ſtella extincta. Nomen enim lucis & caliginis potiùs competit ſtellæ, quàm nomen vitæ & mortis. Nomen ergo ſignificat famam, uti dixi.

Vers. 2. Esto vigilans] ad cognitionem defectuum tuorum, & gregis tui. Alludit ad nomen ſtellæ ſemper lucentis, & noctu quaſi ſemper vigilantis & excubantis, atque ad nomen Epiſcopi: Epiſcopus enim græcè idem eſt, quod inſpector. Ergo eius proprium munus eſt jugiter vigilare, & totam Eccleſiam ſuam inſpicere & circumſpicere, ut per omnia ei provideat, lapſa reſtauret, ſtantia perficiat, & exornet. Unde S. Paulus 2. ad Timoth. 4. 5. *Tu verò, ait, vigila.* Porrò vigilare Epiſcopi idem eſt, quod ſui gregis curam habere, eique de omnibus providere. ait Primaſ. & Beda. Nam Paſtoris dormitantia, æquè ac canis ſomnus, gregem manifeſto luporum & mortis diſcrimini exponit. Paſtorum ergo & principum eſt excubare & vigilare. Præclarè Parmenio, cùm Græci ægrè ferrent Philippum Macedonum regem per diem nonnihil interquieſcere, ideoque ſe ad eius colloquium non admitti, excuſans eum ait: *Ne miremini ſi nunc dormit Philippus: nam cùm vos dormitis, ipſe vigilat.* ita Plutarch. in Apoph. regum.

Tangit hìc duo Epiſcopi officia, quæ in hoc Epiſcopo deſiderabantur, ſcilicet vigilare & confirmare, de quo ſubdit: *Confirma cætera, quæ moritura erant*, hoc eſt, bona opera, quæ inchoata erant non omitte, ſed proſequere, quoad conſummentur. Si enim omiſſa fuerint, indubiè morientur, deſinent, & evaneſcent, tam opera, quàm operum merita. ita S. Gregor. 3. p. Paſtor. admon. 35. & Andreas Cæſar. His favent Græca Regia, quæ ſic habent: ἃ ἔμελλες ἀποβάλλειν, id eſt, *quæ futurum erat ut amitteres; quæ*, ſcilicet opera, & merita. Verùm Noſter interpres legit: ἃ μέλλει ἀποθνήσκειν, id eſt, *quæ moritura erant.* Audi S. Gregorium: *Si quod videtur gerendum, ſollicita intentione non creſcit, etiam quod fuerat bene geſtum decreſcit. In hoc quippe mundo humana anima quaſi navis eſt, contra ictum fluminis conniteus, quæ uno in loco nequaquam ſtare permittitur: quia ad ima relabitur, niſi ad ſumma conetur. Hinc eſt enim quod per Salomonem dicitur; Qui mollis & diſſolutus in opere ſuo fuerit, frater eſt ſua opera diſſipantis. Quia videlicet qui bona cœpta diſtrictè non exequitur, diſſolutione negligentiæ manum deſtruentis imitatur. Hinc Sardis Eccleſiæ angelo dicitur: Eſto vigilans, & confirma cætera, quæ moritura erant: non invenio opera tua plena coram Deo meo. Quia ergo plena coram Deo eius opera inventa non fuerant, moritura reliqua etiam quæ erant geſta, prædicebat. Si enim quod mortuum in nobis eſt, ad vitam non accenditur, hoc etiam extinguitur, quod quaſi adhuc vivum tenetur.* Hoc myſticum eſt, ſed verum.

Secundò, Ambroſ. Moritura, inquit, ſunt opera etiam optima, niſi per charitatem vivificata & confirmata fuerint. Notat Rupert. τὸ *confirma cætera*, innuere non omnia in hoc Epiſcopo fuiſſe mortua, ſed aliqua viva. Vivebat enim in eo, licet languidè, Paſtoralis cura, prædicatio verbi Dei, adminiſtratio Sacramentorum. Vivebat viciſſim plebis erga illum reverentia, & obedientia. Verùm hæc quoque moritura erant, id eſt illi auferenda, ſi ipſo pœnitentiam non agente Deus peccatum eius publicaret, itaque Epiſcopatu indignum demonſtraret.

Tertiò, Haymo explicat dupliciter. Primò, *confirma cætera, quæ moritura erant.* q. d. Si vis vivere, cave ne tuorum operum laudem ab hominibus requiras, *ne intentionem operis, elatio vitiet favoris.* Secundò, ſi vis ut opera bona, quæ in peccato exiſtens feciſti, vivant, fac pœ-

A nitentiam: per hanc enim opera bona in peccato facta vivificantur. Sed hic eſt error. Illa enim opera fuerunt, & ſunt mortua, ergo per pœnitentiam vivificari non poſſunt.

Meliùs Perer. ex hoc loco evincit, opera bona per peccatum ſequens mortificata, reviviſcere per pœnitentiam. Nam hìc Epiſcopus erat per peccatum mortuus. Unde opera eius bona præcedentia, per peccatum ſequens mortificata erant, planeque moritura, niſi ipſe per pœnitentiam ea vivificaret & confirmaret.

Quartò, optimè, & planè genuinè Primaſ. Beda, Lyran. Pererius & Alcazar, hæc non ad opera Epiſcopi, ſed ad eius gregem & ſubditos referunt. *Cætera* ergo, id eſt cæteros. Dicit tamen *cætera* in genere neutro, tum quia ſcribens græcè reſpicit ad πρόβατα, id eſt, oves quod græcè eſt neutrum, tum quia Script. genere neutro ſolet ſignificare univerſitatem tam perſonarum quàm rerum, puta omnes. Senſus ergo eſt, q. d. Multi tui ſubditi ob tuam dormitionem & incuriam ſpiritualiter ſunt mortui; ceteri pariter morientur, niſi tu illis invigiles, eoſque in **B** fide & virtute confirmes. Hoc eſt quod Chriſtus juſſit Petro, & in eo omnibus Paſtoribus: *Confirma fratres tuos*, Lucæ 22. 32. Porrò confirmatio ſequitur ex vigilia. Vigilante enim Epiſcopo, confirmantur ſubditi per Epiſcopi inſpectionem, exhortationem, providentiam, &c. Hinc Deus incurios Paſtores increpat per Ezech. dicens c. 34. 4. *Quod infirmum fuit non conſolidaſtis.* Unde iis ſe quaſi bonum paſtorem opponens dicit v. 16. *Quod infirmum fuerat conſolidabo.* Nota. Non dicit, *Quæ moritura ſunt*, ſed *Quæ moritura erant*, ut ſignificet ſe ſperare, & planè confidere Epiſcopum hac Chriſti monitione ſe correcturum, facturumque ut non moriantur, quæ aliàs moritura erant.

Diſce hìc, ſalutem & prædeſtinationem, æquè ac perditionem & damnationem ſubditorum pendere ſæpè à cura vel incuria Paſtorum. Eorum enim ſalus æterna ſæpè per eorum curam procuratur, per incuriam evertitur, ut damnentur, quos ſalvare poterant & debebant.

Non invenio opera tua plena coram **C** Deo meo) *Plena*, id eſt perfecta, idque Primò, quia, ut arbor florida, ſed infructuoſa, pietatis habes ſpeciem, non fructus & opera. Secundò, ut Andreas, quia non es conſtans, nec perſeverans in bono agendo. Tertiò, Ambroſ. Opera, inquit, illius *non erant plena*, ſed inania, quia non replebantur charitate. Quartò, Haymo: opera eius licet in ſe bona, *non erant plena*, quia non bona intentione ab eo fiebant, ſed ex appetitu inanis laudis & gloriæ, inquit Joachim. Rurſum, quia mixta & contaminata erant aliis malis operibus. Quintò, Dionyſ. Carthuſ. *Non erant plena*, quia tepida & remiſſa. Sextò, *non plena*, quia Prælato non ſatis eſt eſſe bonum ſibi, ſed bonus etiam aliis ſit oportet, ut eos inſtruat & perficiat. ita Beda. Rurſum, *non plena*, quia non ad omnes, etiam inimicos, iuxta exigentiam charitatis, hæc eius opera ſe extendunt. Propriè ergo huius Epiſcopi opera non erant plena, ſed vacua & inania, Primò, quia carebant charitate, in qua conſiſtit operum plenitudo. Erat enim ipſe per peccatum mortuus: opera ergo hæc illius non plena erant, ſed vacua charitate; & conſequenter merito. Secundò, quia hic Epiſcopus hy**D**pocrita erat; ergo opera illius ſpecioſa exteriùs, & vento gloriæ tumida erant; ſed intus vacua pietate, ſpiritu & merito. Tertiò, & maximè genuinè: *non erant plena*, quia dormitans in cura gregis non vigilabat, nec confirmabat moritura, uti paulò antè dixit; itaque non explebat ea, quæ erant ſui muneris & officij. Hoc eſt quod Timotheo præcipit Paulus: *Miniſterium tuum imple*, 2. Timoth. 4. v. 5. Huc ſpectat dictum d'Avila, quod citavi v. 1. poſt medium, & illud S. Hieron. ad Paulinum: *Nihil in te mediocre eſſe contentus ſum, totum ſummum, totum perfectum deſidero.* Quare perperam nonnulli Scholaſtici, per opera non plena intelligunt opera remiſſa, & minùs intenſa ipſo habitu; hincque probant ea non mereri augmentum ſui habitus. Hoc enim ſubtilius eſt, & parergon hoc loco, hic enim Epiſcopus mortuus erat, ac proinde carens habitu gratiæ & charitatis,

Opera non plena, ſed vacua ſeu non perfecta ſimpliciter.

tis, quæ omnis meriti eſt fundamentum. Erat ergo extra ſtatum merendi. ita Gabriel Vaſquez 1. 2. tr. de Merito.

Plena patientia quæ?

Moraliter, opora patientiæ plena non ſunt, quando quis vult pati hanc contumeliam, non illam; ab hoc, non ab illo; hunc morbum & calamitatem, non illam; hanc crucem, non aliam. Perfecta enim patientia opus perfectum habet, omneſque cruces, morbos & contumelias indifferenter amplectitur, à quocumque inferantur. Patientia plena & perfecta eſt, *quæ facit ut ſis inſenſibilis ad iniuriam ſicut lapis*, uti Ammoni Abbati per Dei gratiam eventurum prædixit S. Antonius in Vitis Patrum lib. 7. cap. 9. Perfectè patiens eſt, qui cum Davide dicit in adverſis æquè, ac proſperis: *Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo.* Et cum S. Job: *Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſit nomen Domini benedictum.* Et cum S. Seruulo preſſus paupertate & morbo jugiter pſallit Deo nocte æquè ac die, de quo S. Greg. li. 4. Dialog. 14.

Humilitas plena quæ, quæ non?

Humilitas plena non eſt, cùm quis honorem non ambit; ſed ſe deſpici non patitur: cùm quis cupit audire vilis & abjectus; ſed non parvi cerebri, imprudens, indoctus, ſuperbus. Humilitas plena eſt, ait Abbas Motois in Vitis Patrum li. 7. c. 13. *Quæ nec iraſcitur, nec alios iraſci permittit.* Rurſus, *Quæ indulget priuſquam rogetur.* Adhæc, *Quæ imperturbabilis eſt.* Denique, *Quæ benedicit eis, qui ſibi malefaciunt.* Quæque ſe ſubdit non tantùm ſuperiori & æquali, ſed & inferiori cuilibet; uti Chriſtus Johanni Baptiſtæ, dum ab eo baptizaretur, dicens: *Sic nos decet implere omnia iuſtitiam.*

Obedientia plena.

Obedientia plena non eſt, cùm quis huic Prælato vult obedire, non illi; cùm quis juſſa ſibi grata & placentia lætè amplectitur, non ingrata & diſplicentia; cùm quis voluntatem Superiori ſubmittit, non judicium. Obedientia plena eſt, quæ ad omnia imperata, vel permiſſa à Deo dicit cum Pſalmiſta: *Factus ſum tamquam ſurdus non audiens, & ſicut mutus non aperiens os ſuum: quæ nihil diſcernit, nihil diiudicat, ut his quæ ei fuerint præcepta*, ait Caſſian. libr. 4. Inſtit. 41. quæ dicit, & ſentit: *Vt iumentum factus ſum apud te.*

Charitas plena.

Charitas plena non eſt, quæ hunc amat, non illum; amicum, non inimicum; civem, non exterum. Charitas plena eſt, quæ proximi cujuſlibet onera portat ut ſua, imò quæ proximum quemlibet ſibi præfert; quæ proximi opus perficit, & ſuum relinquit imperfectum, ut faciebat Sanctus ille in Vitis Patrum libr. 5. c. 16. Denique quæ omnia dura pro Dei gloria, proque proximorum ſalute lubens ſuſcipit & amplectitur; quæ opere diligit, non ore; quæ plus provocat exemplo, quàm verbo. Præclarè S. Hieronymus Nepotianum ſacerdotem docet: *Non confundant*, ait, *opera tua ſermonem tuum, ne, cùm in Eccleſia loqueris, tacitus quilibet reſpondeat: Cur ergo hæc, quæ dicis, ipſe non facis? Delicatus magiſter eſt, qui pleno ventre de ieiuniis diſputat. Accuſare avaritiam & latro poteſt. Sacerdotis Chriſti os, mens, manuſque concordent.*

VERS. 5.

IN MENTE ERGO HABE QVALITER ACCEPERIS, ET AUDIERIS] *Acceperis*, id eſt inſtitutus & eruditus ſis. Hebr. enim לקח, *lecach*, id eſt acceptio, ſignificat doctrinam à præceptore acceptam. Pro *qualiter*, græcè eſt πῶς, id eſt quomodo; ſed πῶς, ponitur pro ποῖα, id eſt qualia. Imitatur S. Johannes Septuag. qui ita ſæpè vertunt Hebræum אשר *aſcer*, quaſi eſſet כאשר *caaſcer*. Sic Terentius ait: *Ita eſt homo*, pro *talis eſt*. Et Plinius libr. 8. c. 48. *Antiquis*, ait, *torus è ſtramento erat, qualiter* (id eſt qualis) *nunc etiam in caſtris gauſape.*

SI NON VIGILAVERIS, VENIAM AD TE TAMQVAM FUR) Solent deſides, & dormientes in ſuis vitiis proponere & polliceri ſibi pœnitentiam in fine vitæ. Hiſce minatur Chriſtus, ſe ex improviſo venturum, quaſi furem, eoſque morte, tum præſenti, tum æterna obruturum. Hæc enim congrua eſt pœna: hoc juſtum Dei judicium, ut qui, cùm pœnitere poſſent, & noluerunt; pœnitere non poſſint dum volunt, ut tempus pœnitendi eis negetur, qui tempus à Deo datum neglexerunt: ut ſomnus peccatorum ſomno mortis & gehennæ puniatur, itaque æternùm dormiant in gehennæ ignibus, qui hic dormitarunt in acediæ lectulis. Idem minatur Chriſtus Matth. 24. v. 43. Apocal. 16. v. 15. 1. Theſſal. 5. v. 2. Præclarè S. Hilarius can. 26. in Matth. in fine: *Paratos, ait, nos eſſe convenit: quia diei ignoratio intentam ſollicitudinem ſuſpenſæ expectationis exagitat.* Quocirca Ægyptii, ait Horus Apollo lib. 2. Hierogl. 24. volentes ſignificare mortem, pingebant nycticoracem. Sicut enim hic derepente pullos cornicum nocte, ſic & mors homines nec opinantes invadit atque obruit.

VERS. 4. *Nomen pro homine.*

SED HABES PAUCA NOMINA) id eſt paucos Chriſtianos verè fideles, pauca capita nominatim recenſita. ita ὀνόματα ſunt ἄνθρωποι apud Senecam libr. 5. de Beneſic. c. 22. & alios. Hinc illud Tibulli in Eleg. *Nec fidum femina nomen.* Et Horat. *Pater è relictum filiæ nomen.* Sic Dei nomen vocatur ipſe Deus nominatus, ut Deuter. 18. 5. *Ipſum elegit Dominus Deus tuus, ut ſtes & miniſtres nomini Domini.* Pſal. 5. v. 12. *Gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum.* Jerem. 25. 26. *Iuravi in nomine meo magno, ait Dominus.* *Nomina*, inquit Ambroſ. dixit pro viris nominatis & famoſis ob eximiam virtutem, qualis eſt inter malos eſſe bonum, & innocentiam baptiſmalem conſervare, idque ſuo ſtudio ſine paſtoris cura, imò in tanta ejus incuria. Sic Exodi 33. dixit Deus Moſi viro perfectiſſimo: *Novi te ex nomine.* unde explicans ſubdit Johannes: *Qui non inquinaverunt veſtimenta ſua.*

Pauca ergo *nomina* vocat paucos fideles & ſanctos, quorum Deo nota ſunt nomina, id eſt quos novit, & amat, quorumque nomina ſcripſit in libro vitæ. ita Beda, Ambr. Haymo, Alcazar, & alii.

Alludit ad milites, qui nomen dant militiæ: horum enim nomina à duce catalogo militum inſcribuntur. Rurſum ad Paſtores & Epiſcopos, qui nomina fidelium dum baptizantur, catalogo Chriſtianorum inſcribunt. Denique alludit ad librum vitæ, cui Deus eos inſcripſit inchoatè per gratiam, & perfectè inſcribet per gloriam, ſi in gratia uſque ad finem vitæ perſeverent. Addit Alcazar, rectè Chriſtianos appellari *nomina*: quia in baptiſmo dantes nomen Chriſto teſtati & profeſſi ſunt ſe debitores eſſe imitationis Chriſti. Nomina enim ſæpè apud Græcos & Latinos ſignificant debita, & debitores. Hoc ſubtilius eſt, quàm ſolidius.

QVI NON INQVINAVERUNT VESTIMENTA SVA) id eſt, qui luxuriæ ſordibus non inquinaverunt corpora ſua, quæ ſunt quaſi veſtimenta animæ, ait Aretas.

Secundò, Alcazar per veſtimentum accipit conſcientiam. Hæc enim mundatur, & inquinatur.

Tertiò, & aptiùs, veſtem vocat puritatem & innocentiam, quam cum veſte candida in baptiſmo acceperunt, & conſervarunt, vel certè peccato inquinatam per pœnitentiam repararunt. ita Ambroſ. Haymo, Beda & Ribera. Innocentia enim & puritas eſt quaſi veſtis & ſtola animæ, ejus nuditatem tegens, eamque mirè exornans; unde propter eam promittit ei veſtes ſplendidas gloriæ cæleſtis: *Qui vicerit*, inquit, *ſic veſtietur veſtimentis, albis.* Alludit ad veſtem candidam quam accipiebant in baptiſmo certo ritu & formula, qua monebantur eam conſervare; ut illibatam eam proferrent Chriſto venienti ad judicium, de qua dixi Roman. 6. verſ. 3. & 4. Huc facit illud Eccleſ. 9. verſ. 8. *Omni tempore veſtimenta tua ſint candida.* Hinc in monaſteriis multis monacho dum veſtitur, datur veſtis candida, moneturque ut eam non inquinet, ſed candidam conſervet. Quocirca aptè S. Paulinus de Celſo puero, pauperes & abjectos ſpe futuræ gloriæ his verbis conſolatur.

Jamque expediti ſarcinis egentibus,
Laxate vinculis pedes;
Vt copioſa luce veſtiamini,
Eſtote nudi ſæculo.

Verùm, cur horum candidatorum Epiſcopo memoriam refricat? Reſp. Alcazar, ut ſignificet ſe propter paucorum illorum merita & orationes Epiſcopum non abiicere; ſed ejus curam gerere, ideoque eum exhortari ad pœnitentiam. Rurſum Epiſcopo proponit illuſtre ſubditorum exemplum, ut erubeſcat ſe ab illis ſanctitate ſuperari; & pravos mores emendare ſtudeat.

ET AMBULABUNT MECUM IN ALBIS) id eſt in puriſſima & ſplendidiſſima felicitate; in ſtola immortalitatis, claritatis & gloriæ. Sic enim de Beatis quaſi albatis & glorioſis ait c. 7. 9. *Amicti ſtolis albis, & palmæ in mani-*

manibus eorum. Aliter Alcazar: Promittit, inquit, Chriſtus eis veſtes albas, id eſt, maximam bonæ conſcientiæ jucunditatem, qua fruuntur juſti in hac vita.

Vers. 5. QVI VICERIT peccatum, & ſtatum peccati in quo verſatur: in eo enim degebat hic Epiſcopus Deo mortuus. Hic ſtatus ater eſt, quia triſtis, miſer & funeſtus: unde ſi eum vicerit, & à peccato reſurrexerit per pœnitentiam, promittit ei quòd VESTIETUR ALBIS] ſcilicet ſtola gloriæ jam dicta. *Non eſt glorioſa victoria, niſi ubi fuerint laborioſa certamina*, ait S. Ambroſ. in Offic.

Deletur quis de libro vitæ, quomodo? Prima expoſitio.

ET NON DELEBO NOMEN EJUS DE LIBRO VITÆ] Id eſt, dabo ei donum perſeverantiæ nec ſinam eum labi in mortale peccatum, quo juſtitiam amittat. ita Perer.

Secunda.

Secundò, Ambroſ. & alij: Liber, inquiunt, vitæ eſt immutabilis, & qui ſemel in eo ſcriptus eſt, deleri non poteſt: delentur tamen aliqui non ſecundùm veritatem, ſed ſecundum exiſtimationem hominum, qui putabant eos eſſe ſanctos & ſcriptos in libro vitæ, cùm revera ſcripti non eſſent, quaſi dicat, *Non delebo eum*, id eſt, declarabo eum non fuiſſe deletum de libro vitæ. Sic & Auguſtin. in pſalm. 68. *v.* 29. *Deleantur de libro viventium*: *Deleantur*, inquit, non revera, ſed ſecundùm opinionem & ſpem ipſorum. Cùm enim præter ſpem videbunt ſe eſſe de numero damnatorum, quaſi deleti eſſe videbuntur de libro vitæ. Obiicit huic expoſitioni S. Thomas 1. part. quæſt. 24. art. 3. non deleri de libro vitæ promitti hic Sanctis quaſi mercedem à Deo: hæc autem merces non eſt ſita in opinione hominum. Reſpondet Perer. eſſe mioſin, per negationem enim ſignificari affirmationem, quaſi dicat, Palam faciam eum eſſe de numero Sanctorum, canonizabo illum. Hæc enim ingens eſt merces, laus & gloria Sanctorum.

Tertia.

Tertiò, Ribera: *Non delebo*, id eſt ait, non damnabo eum, ſed perpetua gloria vivere faciam. Eſt metonymia; ponitur enim obiectum pro potentia vel actu, ſcilicet liber pro gloria, ad quam quis in libro conſcriptus eſt. Propriè enim de libro vitæ nemo deleri poteſt.

Quarta genuina.

Quartò, & optimè S. Thomas 1. p. q. 24. art. 3. Dupliciter, ait, ſcribuntur Sancti in libro vitæ: Primò, inchoatè quoad præſentem juſtitiam, quomodò omnes Chriſtiani in baptiſmo ſcribuntur in libro vitæ. Unde ijs ait Paulus Ephes. 2. verſ. 19. *Eſtis cives Sanctorum, & domeſtici Dei*. Secundò, completè quoad perſeverantiam, & gloriam. Primi deleri poſſunt. Unde pſalm 68. dicitur: *Deleantur de libro viventium*. Vide canon. 13. in S Paulum de talibus hic agit Chriſtus; q. d. Qui vicerit & in victoria hac perſtiterit & perrexerit, non delebo, ſed pergam eum ſcribere in libro vitæ, ſicut eum ab initio victoriæ in eo conſcripſi, ut, ſi vincere pergat ad finem uſque, reipſa adipiſcatur gloriam, ad quam conſcriptus eſt. Eſt enim miolis, uti rectè notavit Pererius. Vide de libro vitæ ea quæ dixi Philip. 4. 3.

ET CONFITEBOR NOMEN EIUS CORAM PATRE MEO, ET CORAM ANGELIS EIUS) agnoſcam eum pro ſervo meo, ideoque faciam, ut non erubeſcat ob peccata præterita, quia ea per pœnitentiam delevit: ſed potiùs eum pœnitentem, moreſque corrigentem, & in emendatione ferventem, glorioſum efficiam, eiuſque nomen celebrabo coram Deo, & angelis.

ET ANGELO PHILADELPHIÆ ECCLESIÆ SCRIBE] Hæc eſt ſexta Chriſti epiſtola ad Epiſcopum Philadelphenſem, in quo erudiuntur & monentur à Chriſto fideles, pietatis & Dei cultus ſtudioſi, qui modicæ adhuc ſunt virtutis, ſed à Deo protectæ, & felicibus eventibus auctæ, quales ſunt novitii tum in fide, tum in Religione, ait Alcazar. Quocirca hæc ad Philadelphenſem epiſtola, uti & illa ad Smyrnenſem, nihil reprehenſionis continet. Primò ergo, laudatur hic Epiſcopus. Secundò, prædicationis ei gratia & efficacia, qua etiam adverſarios convertat, promittitur. Tertiò, pollicetur ei Chriſtus in tribulatione præſidium: unde ad conſtantiam & perſeverantiam eum excitat.

Angelus philadelph. an S. Quadratus.

Quæres, quiſnam fuerit hic Epiſcopus? Reſp. Aureolus & Lyranus (qui ait hanc eſſe communem Interpretum ſententiam) fuiſſe S. Quadratum, qui fuit doctus A & celebris Martyr ſub Adriano Imper. cui & librum, ſive Apologiam pro Chriſtianis obtulit, quo & Adriani animum flexit, ut perſecutionem in Chriſtianos cœptam ſiſteret & inhiberet teſte Euſebio li. 4. hiſt. c. 3. Favet ratio temporis. S. Quadratus enim floruit ſub annum Chriſti 125. id eſt 28. annis poſt ſcriptam Apocalypſin. Verùm obſtat, quòd S. Hieron. & alii tradunt, S. Quadratum fuiſſe Epiſcopum Athenienſem, non Philadelphenſem. Unde Pererius, Alcazar, & alii negant hunc Epiſcopum fuiſſe S. Quadratum, aſſeruntque incertum eſſe, quis fuerit hic Epiſcopus.

HÆC DICIT SANCTUS, id eſt auctor & amator ſanctitatis; ET VERUS] id eſt verax, & fidelis hoc enim eſt Hebr. אמן *nomen*, vel *amen*) in præſtandis promiſſis, quæ pro veritate, & ſanctitate certantibus & vincentibus promiſit. ita Ribera.

Verum id eſt perfectum.

Secundò, Alcazar, *Verus*, ait, id eſt perfectus ut Philadelphius videat in Chriſto ſe necdum eſſe verum, id eſt perfectum; ac in eo conſideret, quantum a perfectione abſit. Hinc græcè eſt: ὁ ἅγιος ὁ ἀληθινός, id eſt, ille ſanctus, ille verus, ſcilicet antonomaſtice per excellentiam & B principatum. Addit Alcazar, non duo, ſed unum tantùm hoc eſſe epithetum, ſcilicet, *Sanctus verus*, id eſt, qui habet veram ſanctitatem, veram, id eſt perfectam. Sic enim ſæpè in Scriptura verum non opponitur falſo, ſed imperfecto, ut cum de Natanaele ait Chriſtus Johannis 1. 47. *Ecce verè Iſraelita*: & de ſe, *Ego ſum vitis vera*, Johannis 15. v. 1. Sic Euchariſtiam vocat *panem de cælo verum*, Johannis 6. 32. & cap. 4. 23. *Veri adoratores*. Et 1. Timoth. 6. 19. *Vt apprehendant veram vitam*. Hic ſenſus aptior eſt, quia arctior eſt, magiſque ſtringit. Proponit enim Chriſtus Philadelphio, qui erat modicæ virtutis, ſuam ſanctitatem perfectam quaſi ſpeculum, & quaſi ſcopum, ut ad eam aſpiret & contendat.

Clavis David quæ? Prima expoſitio.

QUI HABET CLAVEM DAVID; QUI APERIT, ET NEMO CLAUDIT: CLAUDIT, ET NEMO APERIT) Primò, Rupert. Ambroſ. Anſelm. Ricard. Lyran. Joachim, Thomas, Pannonius & Viegas, Clavis David, inquiunt, eſt reſeratio & intelligentia S. Scripturæ & omnium Prophetarum, inter quos David genere, geſtis, regno, vaticinio eminuit, & ad vivum myſteria Chriſti expreſſit; ut, qui Davidem intelligat, C ceteros Prophetas facilè intelligere poſſit. Sic enim Lucæ 11. v. 52. dicit Chriſtus Scribis: *Tuliſtis clavem ſcientiæ*.

Secunda.

Secundò, Primaſ. accipit poteſtatem regiam Chriſti. Hæc enim dicitur clavis David, quia de Davidis ſtirpe natus eſt Chriſtus, & quia David rex, fuit typus Chriſti regis. Sicut enim David rex ſuper carnalem Iſrael regnavit, ſic Chriſtus regnat ſuper ſpiritualem, id eſt fideles.

Tertia.

Tertiò, Ansbertus: clavis hæc eſt Chriſtus, unde non ait, quæ, ſed *qui*, ſcilicet Chriſtus, *aperit*. Chriſtus ergo & eſt oſtium, Johannis 10. *Ego ſum oſtium*, & eſt clavis, & eſt claviger ipſe qui aperit. Itaque Chriſtus aperit intellectum ad credendum, voluntatem ad diligendum: aperit cælum piis, claudit impiis.

Quarta.

Quartò, clavis quæ aperit paradiſum eſt crux, ait Hugo & Albertus. S. Chryſoſtomus homil. 4. de Cruce, & D Alcazar: Crux, ait, Chriſti eſt veluti clavis, qua ipſe cælum aperuit, & velut inſtrumentum omnipotentiæ Chriſti, quod eſt clavis regia, qua omnes res claudi & aperiri poſſunt.

Quinta.

Quintò, clavis hæc cæli eſt pœnitentia, ait idem Hugo.

Sextò, S. Thom. 3. p. q. 57. art. 3. ad 2. hunc locum intelligit de clave, & clauſura, qua Chriſtus reſurgens limbum Patrum clauſit, ne quis ultra illuc deſcendat, quaque cælum Adæ peccato clauſum, ſua morte nobis aperuit. Rurſum in reſpons. ad 3. Clavis, inquit, inferni, qua ipſe aperitur & clauditur, eſt poteſtas conferendi gratiam, per quam homini aperitur infernus, ut ſcilicet exeat à peccato, quod eſt porta inferni. Clauditur verò infernus præſervando hominem, ne ultrà in peccatum relabatur.

Septima.

Septimò, & optimè: clavis hæc eſt templi Davidis & Salomonis, id eſt, eſt clavis Eccleſiæ, cujus typus erat vetus Judæorum templum. Clavis ergo hæc ſignificat, Chriſtum habere ſummam poteſtatem in Eccleſia, ut illam

illam aperiat ſis quos per ſuam gratiam ad eamdem vocat; A claudat verò, id eſt excludat ab ea, quos habere noluerit, putà infideles, qui reſiſtunt fidei & gratiæ Chriſti. Loquitur de Eccleſia quaſi de una domo, putà templo, cujus claves habet Chriſtus. Unde ſequitur: *Ecce dedi coram te oſtium apertum*, ut ſcilicet te prædicante, multi per gratiam meam ad fidem veniant, & Eccleſiam intrent, quos nec Domitianus, nec minæ, nec pœnæ prohibere poterunt: oſtium enim apertum ſignificat occaſionem, opportunitatem, facultatem æquè, ac copiam converſionis hominum ad Eccleſiam. Chriſtus enim ut homo (de eo enim hic agitur) eſt ſummus Dei in Eccleſia miniſter, Pontifex & Rex, imò Rex regum, & Dominus dominantium. Quocirca clavis hæc Chriſti ad aperiendum & claudendum regnum cælorum, ſine dubio includit poteſtatem excellentiæ ad remittendas non ſolùm pœnas, ſed etiam culpas; cuius participationem communicavit Apoſtolis, ait Franc. Suarez tract. de pœnitentia diſput. 16. ſect. 2. Unde rectè ipſe infert; Ergo Petrus & Apoſtoli habent poteſtatem abſolvendi à peccatis, itaque aperiendi; ac ea retinendi, itaque claudendi cœlum. Ita in Vita S. Johannis Chryſoſtomi legimus, S. B Petrum ei apparuiſſe, ac dediſſe duas claves, dicendo: *Ego ſum, qui confeſſus ſum Filium Dei: habeto poteſtatem remittendi peccata, iſtæ claves ſunto ſignum tuæ iuriſdictionis.* Rurſus hac clavi innuitur poteſtas & imperium Chriſti in mortem, & infernum, de qua dixit cap. 1. *Ego habeo claves mortis & inferni.* Alludit enim ad perſecutiones Eccleſiæ imminentes: q. d. Inſtant Eccleſijs graves vexationes; ſed ego te ò Philadelphie, qui modicæ es virtutis, ab iis ſervabo immunem, & indemnem: habeo enim claves tam Eccleſiæ, quàm mortis, & inferni, omnium ſupremus ſum Dominus. ita Alcazar. Sic Chriſtus Matth. 16. 19. promittit Petro, quaſi Principi Eccleſiæ, claves regni cælorum: principibus enim dantur claves urbium, ut eas aperiant & claudant quibus voluerint. Sic cap. 9. 1. *Vidi*, ait, *ſtellam, & data eſt ei clavis putei abyſſi, & aperuit puteum.* Et c. 20. 1. vidit Johannes angelum habentem clavem abyſſi. Alludit ad Iſaiæ 22. 22. ubi de Eliacim filio Helciæ, quem amoto Sobna in pontificatu veteri Deus ſubſtituit, dicens: *Dabo clavem domus David ſuper humerum eius; & aperiet, & non erit qui claudat; & claudet, & non* C *erit qui aperiat.* Ubi Eliacim promittitur ſumma poteſtas in domo & aula regia, ut primus ſit à rege; vel potiùs, ut Hieron. & Hebr. ſumma & pontificia poteſtas in templo: hoc enim dicitur domus David; quia David Salomoni totam ideam & fabricam templi delineavit, & præparavit. Senſus ergo Iſaiæ eſt: q. d. Dabo Eliacim pontificatum, ut ſit præſes templi, illudque claudat & aperiat ad libitum. ita S. Hieron. Cyrillus, Procop. Haymo, D. Thom. Lyranus, Dionyſ. ibidem, ac Ticonius, Primaſ. Andreas, Aretas, Beda, Anſelm. Ribera, Perer. Alcazar. hic.

VERS. 8. ECCE DEDI CORAM TE OSTIUM (prædicationis & converſionis Gentium) APERTUM; QUIA MODICAM HABES VIRTUTEM) Græcè δύναμιν, id eſt potentiam: q. d. Quia ex te infirmus es & debilis; hinc ego dedi oſtium tibi apertum, ut ſcilicet non tuis, ſed meis viribus, & me aperiente, non tantùm Gentes, ſed & Judæos, adducas & inducas in Eccleſiam. Hoc eſt enim quod ſubdit: *Ecce dabo de ſynagoga ſatanæ, qui ſe dicunt Iudæos eſſe, & non ſunt: ecce faciam illos, ut veniant & adorent ante pedes tuos.* D

Joachimi prophetia de novo ordine Ieſu. Joachim Abbas hanc prophetiam Angeli Philadelphiæ intelligit de Ordine quodam novo futuro in Eccleſia: quem, ait, deſignat Jeſus, qui præ multis aliis præclarus erit & amabilis, & tempore noviſſimo multiplicandus & dilatandus. Multi ſuſpicati ſunt eum deſignaſſe Societatem noſtram, ut refert fusè hic Viegas ſect. 3. quòd in ea ſit philadelphia, id eſt amor fraternus. Secundò, quòd ei dicat hæc, *Sanctus & verus*; quia contra infideles & hæreticos, æquè ac malos Chriſtianos Societas hæc pro fidei veritate & ſanctitate depugnat. Tertiò, quòd Deus ei dederit oſtium apertum ad converſionem Gentium. Verùm hæc obſcura, & incerta ſunt; adeoque Trithemius cenſet Joachimum in Apocalypſi non tam prophetizaſſe, quàm divinaſſe & coniectaſſe ex S. Scriptura. Et clarum eſt hanc eius explicationem non eſſe literalem, ſed myſticam.

Modica virtus ſimpliciter. QUIA MODICAM HABES VIRTUTEM) Primò, Joachim, Lyran. & Dionyſ. exponunt: q. d. Non accepiſti donum magna, id eſt miracula, patrandi. Unde & Ticonius exponit, q. d. Modica tua eſt fides. Magna enim fides requiritur ad miracula, iuxta illud: *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis.*

Secundò, Ambroſ. & Victorinus. q. d. Non accepiſti magnam ſcientiam, & intelligentiam S. Scripturæ.

Tertiò, Richardus: q. d. Imbecillo es corpore & modicas habes vires. Alii hæc tria iungunt, q. d. Modica tibi eſt ſanitas, modica ſanctitas, modica ſapientia. Vide ergo quàm ſis modicus, & quàm modicè de te ſentire debeas.

Quartò, Ribera: q. d. Parua polles gratia, & potentia ſæculari; paucos potentes habes amicos, qui te ab inimicorum iniurijs tueantur (unde notat Andreas, urbem Philadelphenſem exiguam fuiſſe & ambitu & civium numero) magnas tamen vires habes patientiæ & virtutum; quia, ut ſequitur, *Servaſti verbum meum, & non negaſti nomen meum.*

Quintò, Primaſ. Haymo, Beda & Thomas: *Modicam*, id eſt humilem, & modeſtam: q. d. Agnoſcis te parum poſſe, parvas habere vires; quia non in iis, ſed in Deo ſpem reponis.

Sextò, Albertus: *Modicam habes virtutem*, reſpectivè, ſcilicet reſpectu oſtii clauſi Evangelicæ prædicationi, quod tibi aperiendum eſt. Aut, ut Thomas, *modicam*, reſpectu magnarum virium, quas habebis in cœlo.

Septimò, & optimè: quaſi dicat, Modicas habes vires ad converſionem infidelium, præſertim Iudæorum; unde eas ego ipſe ſupplebo, & augebo, faciamque ut eos ſuperes & convertas. Hoc eſt enim quod paulò antè dixit: *Ecce dedi coram te oſtium apertum.* Unde & ſubdit: *Ecce dabo de ſynagoga ſatanæ, qui ſe dicunt Judæos eſſe, & non ſunt, ſed mentiuntur: Ecce faciam illos ut veniant, & adorent ante pedes tuos.* Deus enim ſæpè ad res magnas, qualis eſt converſio animarum, utitur hominibus infirmis; indoctis, infacundis, teſte Apoſtolo 1. Corinth. 1. ut oſtendat non ipſorum, ſed ſuæ virtutis eſſe hoc opus. Unde rectè colligit Alcazar, prædicatores minùs ſanctos ſæpè plures convertere, quàm convertant ij qui ſanctiores ſunt; uti S. Jacobus vivens & in Hiſpania prædicans, paucos admodum convertit. Sic Judæorum converſionem promittit hic Chriſtus Philadelphio, quam negavit cap. 2. verſ. 8. Smyrnenſi, qui erat probatæ & ſelectæ virtutis. Hic verum eſt illud Apoſtoli 2. Corinth. 12. 9. *Virtus* Dei *in infirmitate noſtra perficitur.* Vide ibi dicta. Ait ergo: *Modicam habes virtutem*; quia ad Judæorum converſionem magnæ requirebantur vires ſpiritus, prædicationis & zeli. Licet enim ad hanc converſionem valdè juvet ſcientia, eloquentia, miracula, nihil tamen eam ita promovet & perficit, atque robuſta ſanctitas, & zelus efficax prædicatoris & Epiſcopi. *Robuſta ſanctitas convertit animas.* Hæc enim ærumnas, labores, perſecutiones, difficultateſque omnes in hac re occurrentes fortiter non tantùm tolerat, ſed & ſuperat ac perfringit. Atque hæc deerat Epiſcopo Philadelphio. Unde eam ſupplens Chriſtus ait: *Servabo te ab hora tentationis, quæ ventura eſt in orbem univerſum.* Quocirca monens eum, ut cum Dei gratia fortiter cooperando, eam ſibi comparet, & imbecillitatem ſuperet, ſtimulat eum proponens ei appoſitum præmium ſolidæ columnæ: *Qui vicerit*, inquit, *faciam illum columnam in templo Dei mei.* ita Rupertus, Andreas, Aretas, & Alcazar.

ET SERVASTI VERBUM MEUM, putà fidem, & doctrinam Evangelij, unde explicans ſubdit: ET NON NEGASTI NOMEN MEUM) q. d. Licet ſis modicæ virtutis, tamen eam ritè expendiſti, ritè ea uſus es, me ſcilicet eam protegente & corroborante; quocirca eſto fortem & durum martyrij agonem non obieris, nec adhuc ob virium imbecillitatem obire poſſis, tamen non negaſti, nec erubuiſti nomen meum, ſed illud confeſſus & profeſſus es. Quapropter ego te, tuaſque vires promovens ijs utar ad res magnas, faciamque ut convertas Judæos, unde ſequitur:

ECCE

Vers. 9. Ecce dabo de synagoga satanæ, qui se dicunt Judæos, &c.] q. d. Ego Judæos, & Judaizantes, qui ſuam habens Synagogam, non Dei, ſed ſatanæ, quia contra Chriſtum & Chriſtianos conſpirant: Judæos inquam, convertam, daboque tibi ſubditos, ut converſi ad Chriſtum, adorent, id eſt procidant ante pedes tuos, & ſupplices tibi, quaſi Epiſcopo ſuo, omnino ſeſe ſubijciant.

Adorent ante pedes tuos) Significatur ſumma fidelium devotio, reverentia & ſubmiſſio erga Eccleſiam: eiuſque Prælatos. Hæc enim adoratio procedit ex apprehenſione excellentiæ Prælatorum pluſquam humanæ, & minùs quàm divinæ. Sic Nabuchodonoſor, licet Gentilis, Danielem adoravit, cùm ei ſpiritu divino ſomnium ſuum retuliſſet & expoſuiſſet, Daniel. 2. v. 46. Sic filij Prophetarum audientes ſpiritum Eliæ requieviſſe ſuper Eliſæum, adoraverunt eum proni in terram, 4. Reg. 2. 15. Simili modo Abdias procurator Achab regis adoravit Eliam Prophetam, 3. Reg. 18. 7. Sic *beatiſſimum Petrum piſcatorem, modò genibus provolutis adorat Gentilium multitudo*, ait S. Auguſt. ſerm. 1. de S. Petro & Paulo. Sic olim ſanctos Confeſſores obteſtabantur, dicentes: *Obſecramus vos per veſtigia veſtra*, inſtar Magdalenæ, quæ proſtrata ad pedes Chriſti, veniam peccatorum precabatur, Lucæ 7. 38. Audi S. Chryſoſtom. homil. 11. in Acta Apoſt. Primi fideles, inquit, pretia rerum *ponebant ad pedes Apoſtolorum, non ad manus, declarando fidem, pietatem & reverentiam, quam habebant Apoſtolis; & quòd maioris ducebant, quod ab eis reciperentur, quàm quòd ab eis donarentur dona*. Idem homil. 59. ad populum Antioch. eum monet, ut monachos adeat, eorumque pedes oſculando deprecetur. *Accede*, inquit, *ſanctos tange pedes Multò namque honeſtius eſt illorum pedes tangere, quàm aliorum caput. Dic enim mihi, ſi quidam ſtatuarum pedes apprehendunt, quoniam regiam tantùm habent figuram: tu ipſum in ſe habentem Chriſtum non pedibus tenebis, & ſalvus eris? & ſancti ſunt pedes, licet viles ſint: inquinatorum verò neque caput venerandum eſt. Sanctorum namque pedes magna potuerunt; quamobrem & ubiſcunque cùm pedibus pulverem excuſſerint*. Idipſum prædixit Iſaias cap. 49. verſ. 22. *Erunt reges nutritij tui, & reginæ nutrices tuæ. Vultu in terram demiſſo adorabunt te, & pulverem pedum tuorum lingent*. Vide ibi dicta.

Vers. 10. Quoniam servasti verbum patientiæ meæ) *Verbum*, id eſt exemplum, ait Haymo & Beda. Secundò, & genuinè, *verbum*, id eſt præceptum, & promiſſionem patientiæ meæ. Sic enim S. Johan. in Evangel. ſæpè utitur hac phraſi *ſervare verbum*, pro *ſervare legem*. Patientiam intelligit tum tolerantiam iniuriarum & perſecutionum; tum potiùs in ea longanimem ſuſtinentiam, & perſeverantiam, hanc enim ſignificat Græcum ὑπομονῆ. Vox *quoniam*, ad ſequentia referenda eſt, non ad præcedentia: quaſi dicat, Quia tu ſervaſti præceptum meum, quo ſcilicet ego præcepi, ut patienter, longanimiter & perſeveranter ferres omnes perſecutiones ob ſpem auxilij & liberationis meæ, atque ob promiſſionem coronæ æternæ, hac de cauſa dabo tibi præmium quod ſubdo, ſcilicet: Ego servabo te ab hora tentationis, quæ ventura est in orbem universum] *Ab hora*, id eſt, à tempore. Tempus enim tentationis vitæ huius, quia breve eſt, & velut tempeſtas tranſiens, hinc vocatur *hora*. Videtur loqui de tempore, & perſecutione Trajani, quæ valida fuit & univerſalis, atque inſtar ignis exarſit, ſed mox deſijt & velut turbo pertranſijt. De qua Euſebius libr. 3. hiſtor. 32. ita Ribera, & Alcazar.

Addit Alcazar, horam Græcis latiùs patere, & abſolutè ſignificare tempus. Hinc quatuor anni tempora, vocant horam æſtivam, horam autumni, horam hiemis, horam veris. Sic horam juventutis, vocant ætatem iuventutis. Alludit & ludit in voce *verbum*, quaſi dicat, Quia tu ſervaſti verbum meum fideli executione, ego viciſſim, qui ſum Verbum Dei, ſervabo te fideli protectione, ut, cùm pondus perſecutionis futuræ ob vires modicas, quas habes, ſuſtinere non poſſis, illud à te amoliar, ne te cum aliis involvat. ita Alcazar. Minùs rectè Thomas Anglicus exponit, q. d. Servabo te, non, A ut non tenteris, ſed ut tentatione non vincaris. Sic enim dicere debuiſſet: *Servabo te in hora*, jam autem dicit: *Servabo te ab hora*.

Ecce venio cito) te adiuturus & coronaturus; unde Rupert. & Richard. putant hic ſignificari hunc Epiſcopum citò moriturum. Excitat ergo illum ad perſeverantiam, proponens ei, Primò, brevitatem vitæ; Secundò, protectionem & opem cæleſtem; Tertiò, coronam æternam. Vers. 11.

Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam) Arabicus, *tene quod habes, & cave ne quis accipiat coronam tuam*. *Tene*, id eſt, perge tenere, retine conſtanter. Significat enim *Tene* actum, non inchoatum, ſed continuatum. Licet enim hic Epiſcopus ab ingenti illa & univerſali tentatione, Dei protectione eſſet futurus immunis; tamen non erant ei aliæ minores defuturæ, quales quotidie incurrunt in vitam hominis, & maximè occurrebant Chriſtianis initio Eccleſiæ, *tentatio enim* (græcè πειρατήριον, id eſt locus tentationis, ſtadium & agon) *eſt vita hominis ſuper terram*, ait S. Job c. 7. 1. iuxta Septuag. *Tene* ergo *quod habes*, id eſt retine fidem & patientiam quavis occurrente tentatione & B afflictione, ne quis coronam tuæ fidei & patientiæ promiſſam & præparatam, non abſolutè, ſed ſub conditione (ſi videlicet perſtes & perſeveres) te non perſtante, ſed cadente, accipiat.

Pulchrè Rupert. *Tene quod habes*, q. d. *Tu in humilitate firmo pede conſiſte, ne moto pede corruas, corruendo coronam tibi præparatam amittas, & alius tibi ſuccedens eam accipiat*. Senſus ergo eſt, q. d. Jam fortiter, & feliciter in ſtadio Evangelicæ vitæ & doctrinæ decurrendo, & decertando victor penè coronam tenes, illa jam quaſi eſt tua; quia in tuis manibus, in tua eſt poteſtate. Vide ergo ut illam conſtanter retineas, nec tibi ab alio eripi ſinas. Simili modo ait S. Paulus 1. Corinth. 9. 24. *Sic currite ut comprehendatis*. Alludit enim ad morem Agoniſtarum, qui ex aliquo eminentiore loco appenſam coronam, incitato quam ocyſſimè curſu manibus corripiebant, ut eruditè probat Petrus Faber. libr. 2. capit. 27. Agoniſtici. Quò reſpexit S. Chryſoſtom. homil. 7. in epiſt. ad Hebr. *Adhuc pendet bravium*. Et Chryſol. ſermon. 153. de C Infantibus pro Chriſto necatis: *Confitentur tacentes, neſcientes pugnant, vincunt inſcii, ignari tollunt palmas coronas rapiunt ignorantes*. Caſſiodorus denique libr. 11. Variar. cap. 35. *Si Olympiaci currus agitator rapit præmia poſt labores*.

Hinc patet Primò, juſtos & ſanctos viros, etiam à Deo laudatos, poſſe à gratia & virtute excidere, ac neminem eſſe certum de ſua perſeverantia & ſalute. Secundò, etiam prædeſtinatos poſſe abſolutè excidere à gratia; quia poſſunt gratiam prædeſtinationis negligere, ac proinde non eligi ad gloriam, nec coronari; licet in ſenſu compoſito excidere non poſſint: quia completa prædeſtinatio includit præſcientiam perſeverantiæ, ac conſequenter ſalutis & gloriæ, ita S. Thom. 1. part. quæſt. 23. Tertiò, *tene quod habes*, innuit huic Epiſcopo modicam fuiſſe virtutem, ut dixit verſ. 8. ut illi de lapſu fuerit periculum. Unde de eo illum hic monet, ut contra illud ſe muniat & corroboret per conſtantiam. ita Alcazar. Quartò, ſignificatur hic Deum ſolere uno cadente alium eius loco & præmio ſubſtituere. Sic homines angelis, Chriſtianas gentes Judæis, Matthiam Judæ ſubſti- D tuit. Quinimò Primaſ. Beda, Ansbert. & S. Auguſtin. libr. de Corrept. & gratia cap. 13. hinc colligunt, certum & definitum eſſe prædeſtinatorum numerum, qui nec augeri poſſit, nec minui; idque non ſolùm formaliter, ſed materialiter, id eſt, non ſolùm quòd tot ſalvandi ſunt; ſed etiam, quòd hi & illi nominatim, non alij, inquit D. Thom. 1. part. quæſt. 23. art. 7. Quod intellige de prædeſtinatione completa, quæ includit præſcientiam futuræ perſeverantiæ ſanctorum & electorum. Alioqui ſi de inchoata loquaris, abſtrahatque a præſcientia perſeverantiæ, nec formaliter, nec materialiter, certus & definitus eſt electorum numerus, ut patet ex hoc loco: *Tene quod habes*. Senſus enim eſt, q. d. Potes electione tua excidere, vide ne excidas. Contrarium tamen videntur velle Primaſ. Beda, Ansbert. & S. Auguſt. loco citato, ſcilicet, ſaltem formaliter ante præſcientiam, certum eſſe numerum electorum:

Prædeſtinati poſſūt damnari, ac reipſa nō damnabuntur.

An certus ſit electorū numerus ante præſcientiam finalis perſeverantię?

ctorum: v. g. tot præciſè coronas eſſe decretas, ita ut ſi una ab uno auferatur, illa detur alteri. Hoc enim hic videtur dici. Nam bonum, quo communius, eo divinius eſt, ait Alcazar. Itaque, inquit ipſe, Deus quaſi ſapientiſſimus architectus ante omnia definivit, & mente deſignavit Eccleſiæ cæleſtis fabricam, quot ſcilicet in ea futuri ſint præciſè ſancti & electi, quaſi vivi lapides: non plures, neque pauciores; atque in eo cernitur exactiſſima & ſapientiſſima eius diſpoſitio, & apta rei deſtinatæ proportio. Sicut ergo in ædificio materiali prior eſt numerus lapidum in mente architecti, quàm huius vel illius lapidis electio: reprobatio autem huius aut illius lapidis coniuncta eſt cum alterius ſubſtitutione in locum eius, qui dum incideretur aut poliretur, inventus eſt inutilis. Ita in ſpirituali cæleſtis civitatis ædificio, numerus electorum eſt prior intentione, quàm huius aut illius hominis ſalus: & reprobatio eius qui erat vocatus & iuſtificatus, ſemper coniuncta eſt cum alterius ſubſtitutione. ita ipſe.

Reſp. negativè. Verùm Reſpondeo, hoc non ſemper, ſed ſubinde fieri, videlicet tunc, cùm quis alteri in officio ſuccedit: uti hic uno Epiſcopo decidente, alius ipſi in officio, ac conſequenter in corona, ſi alter ab ea exciderat, ſuccedebat. Alioqui enim Deus, qui omnes ad has coronas vocavit, cuique ſuam præparavit. Deus enim non homines coronis, ſed coronas hominibus præparavit & adornavit: corona enim eſt propter hominem, non homo propter coronam. Secùs eſt in domo: ibi enim lapis eſt propter domum, non domus propter lapidem. Adde, architectum priùs quidem deſignare partes domus in communi; non autem in particulari, ut, v. g. in ea ſint tot præciſè lapides, non plures: hoc enim eſt impoſſibile. Itidem facit & Deus: nimirum mente deſtinavit ab æterno, ut in cæleſti Ieruſalem eſſent tot ordines angelorum & Sanctorum in communi, verbi gr. ut in ea eſſet chorus Prophetarum, chorus Apoſtolorum, chorus Martyrum, Epiſcoporum, Confeſſorum, Virginum, &c. Non autem deſtinavit, ut tot præciſè in ea eſſent Prophetæ, non plures; tot Virgines & Martyres, non plures. Hoc enim nimis arctum & minutum eſt, quàm ut deceat ſummam illam maieſtatem, eiuſque liberalitatem, & communem providentiam. Quid enim decoris deerit ordini Prophetarum, ſi unus in eo ſit ampliùs, vel minùs numero, ut ipſi volunt, à Deo præſtituto? Quid Virginum, Confeſſorum, Monachorum, Martyrum choro accedet, ſi in eo præciſè ſint centum milliones virginum? Quid decedet, ſi in hoc numero unus alterve deſit? Omnibus hos choros, & eorum bravia proponit Chriſtus, omnes ad illos invitat, omnibus coronas eorum hìc oſtentat. Vult ergo non tantùm omnes ſalvos fieri, ſed & ad nobiles haſce coronas magna virtute, & ſui victoria quemlibet, nemine excluſo, eniti. Ergo non certantes coronis, ſed coronas certantibus & vincentibus adaptavit & prædeſtinavit. Non ergo tot præciſè coronas, v. g. centum milliones, prædeſtinavit: ſed in genere & communi prædeſtinavit; ut tot eſſent coronæ, quot eſſent futuri in agone & certamine ſuo victore.

Simili modo rex & princeps novam urbem conditurus, priùs deſcribit ideam generalem urbis, v. g. ut tali loco ſit forum, tali templum, tali domus civica; tot ſint plateæ, tantus mœnium ambitus, &c. Non autem deſcribit ſingulas domos in particulari. Rurſum deſcribit ſingula officia, & opificia in urbe neceſſaria, non autem ſingulos cives. Denique ſi quis officialis, vel opifex urbi neceſſarius deficeret, curaret alium ſurrogari. Ita fecit & Deus in ſua prædeſtinatione, qua primam ideam deſcripſit Eccleſiæ tam militantis, quàm triumphantis. Unde ſi quis Epiſcopus (uti erat hic Philadelphenſis) Paſtor, aliuſve Eccleſiæ neceſſarius aut perutilis deficiat, mox curat ei alium ſurrogari; præſertim ſi fideles, vel Eccleſia idipſum petat & oret.

Quando Deus unû alteri ſubſtituat in corona.

Ità cùm è quadraginta Martyribus, in ſtagnum gelidum ob Chriſti fidem coniectis, unus vim frigoris non ferens deficeret, & ex ſtagno exiliret, mox in eius locum cuſtodem Martyrum ſurrogavit; quia idipſum Martyres obſecraverant. Una enim omnium erat oratio, ait Sanctus Baſilius homil. 20. *Quadraginta in ſtadium ingreſſi ſumus, quadraginta item Domine corona donemur,* A *ne una quidem huic numero deſit. Eſt in honore hic numerus, quem tu quadraginta dierum ieiunio decoraſti, uti & Moſes & Elias.* Quocirca Deus eos exaudiens, ſuſcitavit ianitorem, qui & illos orantes, & luce circumfuſos, & ſolutam glaciem, & quoſdam è cœlo deſcendentes angelos tamquam à rege miſſos, qui coronas 39. militibus diſtribuerent, intuens, ita ſecum loquebatur; *Quadraginta hi ſunt, quadrageſimi corona ubi eſt?* Quæ dum cogitat, videt unum, cui animus ad frigus ferendum defecerat, exiiſſe in proximum balneum, quod tyrannus deficientibus præparari iuſſerat. Quocirca ipſe ſibi detractis veſtibus, Chriſtianum ſe profeſſus, in gelidam inſiliit, ac Martyr effectus, coronam, quam quadrageſimus amiſerat, accepit.

Ita S. Franciſcus initio Ordinis ſui, cùm pauci eſſent, & nonnulli deficerent, adeò ut Franciſcus timeret, ne Ordo deficeret, aut valdè deprimeretur, ac nimis lentè ſuccreſceret, ideoque ſe valdè affligeret, Dominumque ut hoc averteret, obſecraret audivit ab eo: *Quid turbaris Franciſce, aut quid angeris, cùm tuorum fratrum quiſpiam vel Ordinem deſerit,* B *vel in Ordine ſcandalum concitat? An fortè exiſtimas ita te rectorem huius gregis conſtitutum, ut non me intelligas ſuperiorem eius eſſe rectorem? Quis eum plantavit, niſi ego? aut quis præter me homines ad pænitentiam vocat, vel vocatis perſeverandi vires ſuppeditat? Ego eos perduxi, ego eos retinebo & ſervabo: ego illis cadentibus alios erigam atque ſubſtituam, ac ſi unus ad vomitum redeat, ego in eius locum alium excitabo, qui illius coronam accipiat, iſque ſi nondum natus fuerit, efficiam ut naſcatur. Quòd ſi tres tantùm in eo permanſerint, eos ipſos numquam deſeram, ſed erit hæc ſemper familia mea.* Ita refert S. Bonaventura, nimirum hoc tribuit Deus tum precibus S. Franciſci, tum Ordini ipſi à ſe inſtituto, tum Eccleſiæ ſuæ, cui hic Ordo, uti & ceteri perutilis eſt. Quocirca miram Dei in conſervandis per tot ſæcula Ordinibus Religioſis, ſemperque propagandis, & labente uno alterum ſurrogando, providentiam cernimus.

Ita labentibus in martyrio nonnullis debilibus, timidis, & inconſtantibus, Deus, ut fidei, ac gloriæ, & C Eccleſiæ ſuæ decus tueretur, mox alios ſubſtituit, qui pro deficientibus martyrio ſeſe offerrent, & eorum coronam acciperent. Illuſtre eſt exemplum in Vita S. Nicephori Martyris 9. Februarij. Hic enim pro Sapritio deficiente martyrio ſe obtulit, eiuſque coronam accepit. Cùm enim Sapritius presbyter Antiochiæ, poſt multa tormenta fortiter tolerata, ad mortem fidei cauſa damnatus eſſet ſub Valeriano Imper. iamque ictum gladij excepturus eſſet, occurrit ei Nicephorus, cum quo ſimultates gerebat; cumque Nicephorus identidem ab eo poſceret ſibi ignoſci, & in gratiam cum eo redire, ille obſtinatè renuit, eique offenſam condonare noluit. Quocirca Deus ei gratiam ſubtraxit: quo factum eſt, ut fidem Chriſtumque negans liber dimitteretur. Quod cernens Nicephorus, & ingemiſcens, ſe pro fide Chriſti tortoribus generoſè obtulit, ac à Præſide damnatus, martyrij lauream merito humilitatis & charitatis obtinuit quam Sapritius ob ſuam ſuperbiam & inclementiam iuſto Dei iudicio amiſerat.

Denique ita Deus labenti Saul Davidem, Tertulliano Cyprianum, Origeni Cyrillum, Ruffino Hieronymum, D Pelagio Auguſtinum ſurrogavit.

Hoc ergo acri ſtimulo quiſque ſe excitet ad virtutis agonem, dicatque ſibi iugiter: *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.* Ita S. Alexander ſe excitabat dicendo: *Væ tibi Alexander, quanta erit confuſio tua, cùm ceteri coronabuntur.* Rurſum, *ſub patribus vigebat nuditas, & humilitas; in nobis autem avaritia, & ſuperbia. Heu mihi filii, quia converſationem verè angelicam deſtruximus.* Item dicenti & excuſanti ſe: *Pater, infirmi ſumus;* reſpondet; *Crede filii olympici corpore, & robuſti ſumus; ſed anima noſtra imbecilla eſt.* Ita refert Sophronius, aut potiùs Moſchus in Prato ſpirituali cap. 168.

Acer ſtimulus ad virtutem.

Porrò hæc ſententia, *Tene quod habes*, favet illi ſententiæ Theologorum, quæ aſſerit Deum neminem abſolutè eligere ad gloriam cæleſtem, niſi poſt prævita merita. Unde & Chriſtus omnibus hiſce ſuis epiſtolis gloriam hanc nulli niſi vincenti, promittit. Quocirca Gabriel

Vaſ-

Vaſquez 1. p. quæſt. 23. diſp. 89. cap. 10. *Si electio*, ait, *ad gloriam facta eſſet ante præviſa merita, fruſtra electo diceretur: Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Nam ſi nullus ita haberet eam in manu ſua, ut poſſit amittere, rectè reſponderet, depoſitam eſſe in manu Dei, de qua nec ullus alius rapere, nec ipſe electus amittere poſſet. Si enim Deus habet clavem, & ita claudit, ut nemo aperire poſſit; & aperit, ut nemo claudere poſſit; rectè ita electis clauſa erit ianua inferni, & aperta regni cælorum, ut nec in manu eorum ſit, apertam ſibi claudere, & clauſam aperire: quare non erit ipſis liberum, clauſis ianuis in infernum introire: contrà verò oſtio regni cælorum eis aperto, nemo impediet illos, ſi velint ingredi, quacumque ratione in hac vita vixerint.* Decretum enim Dei prævium, inviolabile & ineluctabile eſt, ac neceſſariò impleri debet, quidquid agas. Quare non videtur is, qui electus eſt ad gloriam abſolutè ante præviſa merita, manere liber, ut eam perdere, & gehennam ſibi accerſere poſſit; ſed neceſſariò ex efficaci Dei decreto ſalvabitur, ac impoſſibile erit eum damnari quidquid agat. Decretum enim Dei à ſe excutere nequit, eſto illud ipſe ignoret. Perinde enim ut æger impotens ad ambulandum, verè non eſt potens, nec liber ad ambulandum, etiamſi ipſe ſe impotentem ignoret, & potentem putet. Rurſum, ſicut is cui Deus concurſum ſuum ſubtrahit, non eſt liber, nec potens ad agendum, etiamſi ipſe id ignoret, & potentem ac liberum ſe putet: ita & hìc electus, per decretum Dei efficax & abſolutum beatificandi ipſum, beatitudini efficaciter deſtinatus & aſtrictus, videtur non eſſe potens, nec liber ad eam excutiendam, & ad præcipitandum ſe in gehennam etiamſi ipſe ignorans Dei circa ſe decretum impotentem ſe ignoret, & potentem ac liberum putet. Sed hæc alibi diſputanda ſunt.

VERS. 12. QUI VICERIT, FACIAM ILLUM COLUMNAM IN TEMPLO DEI MEI] quaſi dicat, Faciam, ut is qui firmus in virtute perſtiterit, viceritque omnes tentationes, ſit magnus & glorioſus tum in Eccleſia tum in cælo. Alludit ad duas columnas templi, Boos & Jachin, de quibus 3. Reg. 7. ut fusè oſtendit hìc Viegas ſect. 6. & Alcazar notat. 1. ubi contendit has duas columnas Salomonis, fuiſſe quaſi trophæa victoriarum Davidis, erecta ad imitationem columnarum duarum, quas Hercules (qui ducentis annis præceſſit Salomonem) fixit in Gadibus, hoc titulo, *Plus ultra*: ac præfiguraſſe, ſapientiam ſanctitati (hæ enim ſunt duæ columnæ Eccleſiæ) jungendam fore in Eccleſia Chriſti. *Boos* enim hebraicè idem eſt quod, *in fortitudine*: *Iachin* idem eſt quod, *præparabit*. Boos ergo ſignificat inſtrumentum, Jachin efficaciam. In prædicatione autem Evangelii, quis non videat ſapientiam eſſe velut inſtrumentum, ſanctitatem verò eſſe eam, quæ verbo tribuit efficaciam?

Boos & Iachin ſymbola.

Sic Machabæis in ſepulchris erectæ ſunt columnæ, quaſi trophæa victoriarum, 1. Machab. 13. 29. Sic Romæ videmus columnas Trajani & Antonini, quaſi trophæa, quibus inſculpta ſunt omnia eorum geſta & victoriæ. Et Trajani quidem alta eſt 120. pedes, craſſa adeò, ut ſex homines expanſis in orbem brachiis eam complecti vix poſſint; atque interiùs per cochleam ab imo ad ſummum aſcenditur ac ſi eſſet turris.

Unde Richardus de S. Victor. Primò, ſic exponit: quaſi dicat, Efficiam, ut qui vicerit perſecutiones & tentationes. *ſit columna, hoc eſt, ſit in ſe firmus per fidem, rectus per æquitatem, erectus per intentionem, ſublimis per contemplationem, ſuſtentans alios verbo conſolationis, ſuffragio orationis, exemplo actionis.*

Et Primaſius, *Columna*, ait, *in fabricis & muniminì congruit, & decori. Sic & mundi victores in Eccleſia eminent munere dignitatis, & portant alios officio charitatis.* Ita columnam hanc de Eccleſia triumphante explicat Ribera, de militante verò Ticonius, Haymo, Beda, Andreas, Aretas, Anſelm. & Alcazar, qui multis id probat.

Secundò, Ambroſ. *Faciam*, ait, *illum columnam*, id eſt prædicatorem in Eccleſia, quomodo Paulus Galat. 2. 9. Petrum, Jacobum, Johannem vocavit columnas. Verùm quia Origenes, Tertullianus & alii, qui erant quaſi columnæ, ceciderunt, meliùs inquit Ambroſ. *Faciam illum columnam*, id eſt faciam illum excelſum in cælo, ex quo non egredietur ampliùs.

Tertiò, Abbas Joachim: *Faciam illum columnam*, id eſt Prælatum: hic enim Primò: corpore terram, mente cælum tangit; Secundò, per vitam activam inferioribus inhæret, & tamen per contemplativam ſurſum aſpicit; Tertiò, multis tribulationibus expolitur; Quartò, Prælati inter procelloſos tentationum turbines, ſuppoſitam ipſorum curæ machinam infatigabiliter portant; Quintò, ſunt tranquilli & immobiles.

Prælati ſunt columnæ ob quinque analogias.

Notat Pererius, in columna octo res ſpectari & laudari, ſcilicet rectitudinem, altitudinem, craſſitudinem, firmitudinem, rotunditatem, lævorem, colorem & materiam, quæ facile eſt accommodare Prædicatori, Prælato, & cuilibet excellenti Sancto in Eccleſia, & maximè in cælo, ubi Sancti hi quaſi columnæ nulli mutationi obnoxii, in æternitatem ſtabunt excelſi & glorioſi.

Octo dotes columnæ.

Denique appoſitè huic Epiſcopo, qui erat modicæ virtutis, promittitur columnæ ſoliditas, ſi ad eam proficiendo contendat, aſpiret & enitatur, atque pro ea conſequenda, pro virili laboret, gratiam Dei invocando, eique ſtrenuè cooperando. Talis columna à Deo effectus eſt Jeremias cap. 1. 18. cùm ab eo audivit: *Dedi te in civitatem munitam, & in columnam ferream.* Vide ibi dicta.

ET FORAS NON EGREDIETUR AMPLIUS] *Foras*, ſcilicet extra Eccleſiam, quia per donum conſtantiæ & perſeverantiæ, quod ei dabo, firmiter perſeverabit: q. d. Ita confirmabo eum in virtute, & ſolidabo, ut nulla vis eum quaſi columnam, impellere, aut loco ſuo & gradu deturbare, vel dimovere poſſit. Secundò, & potiùs, q. d. Firmabo eum in cæleſti gloria & beatitudine, ut *foras*, id eſt extra eam, non egrediatur ampliùs in omnem æternitatem. Vox enim *ampliùs*, non ſignificat quòd aliquis Eccleſia vel cælo egreſſus ſit, ſed quò deinceps inde numquam ſit egreſſurus, cùm antea inde egredi potuerit, antequam ſcilicet effectus eſſet columna. Sic ſumitur *τὸ amplius* Actor. 13. 34. cùm dicitur, quòd Chriſtus non ſit ampliùs reverſurus in corruptionem, cùm tamen Chriſtus numquam corruptus ſit, ſed corrumpi potuerit, ſi corporis fragilitatem & curſum naturalem ſpectes.

Alter Alcazar: Per templum, inquit, ſignificatur Dei cultus & obſequium. Plateæ & *τὸ foras* ſignificant exterioris hominis occupationes, q. d. Dabo ei robuſtæ virtutis conſtantiam, eamque devotionis firmitatem, ut ſe totum Deo conſecret, & omnes actiones ſuas Dei obſequio mancipet, ut non ſolùm tempus ullum & actionem aliquam in aliqua alia re collocare, ſed neque cogitationem à Deo, & rebus divinis divertere, umquam velit. Talis fuit S. Anna, quæ, ut ait Lucas cap. 2. 37. *Non diſcedebat de templo, ieiuniis & obſecrationibus ſerviens die ac nocte.* Multi enim ſunt, etiam pii & religioſi, qui vix tertiam diei partem Deo dant, reliquis horis licere ſibi putant egredi ex templo, & ſine crimine otiari, aut pro libito negotiari. Ille verò quem Chriſti virtus, & devotionis ardor columnam fecit, non ſolùm deinceps egredi ex templo non vult (id eſt, pro libito ulli rei vacare, niſi Deo, vel propter Deum) ſed neque poſſe videtur ulli rei intendere, aut de alia cogitare, quàm de Dei & proximorum obſequio. Hic ſenſus pius eſt, ſed moralis potiùs, quàm literalis.

Talis vincens, talis columna fuit S. Vincentius Martyr, qui à Daciano Præſide toto corpore laniatus, ſubridens, *Hoc*, inquit, *eſt quod ipſe toto animo expetebam; itaque nemo mihi umquam optabilior te ipſo fuit, neque animæ meæ obſequium maius contulit: nam licet hoſtili animo id facias, tamen ſummum in me beneficium confers. En ut ad ſublimia aſcendo: en ut cæleſtes res attingo: en ut Imperatores tuos contemno. Tu niſi à tua crudelitate deſiſtas, mihi cumulatiorem victoriam afferes, quo maiora tormenta perferendo teipſum ſuperabo. debacchare ergo in me, ne meam gloriam imminuas: quibus cruciatibus me vexare putabis, illis ipſe acerbiùs vexaberis.* Dixit, & præſtitit; nam increpans tortores: *Cur, ait, tardiores, & in me torquendo facti eſtis imbecilliores? Agite, crudelitatem veſtri principis exequat, ut in omni re quàm primùm ſe ridiculum faciat.* Sævientibus illis, & omnia pœna-

S. Vincentii mira fortitudo.

narum genera in eum exercentibus, ille quaſi in epulis exultabat, ut percellerentur ipſi tortores. In eo oſtendit Chriſtus, quàm potens ſit gratia ſua, quàm omnium ſuppliciorum, terrorum, æque ac blanditiarum victrix & triumphatrix; quamque homines reſolutos, ſeſeque pro Deo ad dura quæque offerentes faciat invictos & immobiles quaſi columnas. Illuſtris ergo in victoria, fuit nomine & reipſa S. Vincentius, de quo S. Auguſt. ſerm. 12. de Sanctis: *Quid, ait, miramur chariſſimi, ſi in illo Vincentius vicit, à quo victus eſt mundus? In hoc, inquit, mundo preſſuram habebitis, ut, ſi premit, non opprimat; ſi oppugnat, non expugnet. Duplicem mundus aciem producit contra milites Chriſti. Blanditur ut decipiat, terret ut frangat. Non nos teneat voluntas propria, non nos terreat crudelitas aliena, & victus eſt mundus. Tanta graſſabatur crudelitas in Martyris corpore, & tanta tranquillitas proferebatur in voce, tantaque pœnarum aſperitas ſæviebat in membris, ut miro modo putaremus Vincentio patiente, alium loquentem torqueri. Caro ergo patiebatur, & ſpiritus loquebatur. Sed iam, fratres, illa omnia tranſierunt, & ira Daciani, & pœna Vincentii. Nunc autem pœna Daciano, corona verò manet Vincentio.* Et ſerm. 13. *Cuius* (ſpiritus & calicis Chriſti in Euchariſtia: erat enim Vincentius ejus Diaconus & diſpenſator) *hauſtu feliciter mente ebriatus, rabidi hoſtis atque in Chriſtum ſævientis inſaniam interitus adiit, modeſtus ſuſtinuit, ſecurus irriſit. Ideo non hunc laminæ ignitæ ſartaginis, non eculei, non ungulæ ferreque manus, non vires pavendæ cædentium, nec dolor ſciſſorum membrorum, non foci fragor, & ſtrepentis in patientis viſceribus ſalis iniecti, Daciani qui verunt aliquatenus ſubdere iuſſioni. Sed unde victor viſus eſt apparere, inde victus compulſus eſt erubeſcere: quoniam quo Dei Martyr durtori urgebatur pœna, eo ampliori confeſſionis exultabat conſtantia. Contemnl igitur ſe videns ſæviebat, nec in quem iam vindictam inferret inveniebat. Videbat namque deſævientium manus carnificum plus in eo invenire vulneris quàm corporis, ſolumque ingentem ſpiritum ei ſtultitiam exprobrare ſuam, quòd provocabat veritatis normam.* Audi & Prudentium Periſteph. hymno 5. de S. Vincentio, ita ejus verba ad Dacianum recenſentem:

Tormenta, carcer, ungulæ,
Stridenſque flammis lamina,
Atque ipſa pœnarum ultima,
Mors Chriſtianis ludus eſt.

Et cùm graviſſimè torqueretur:

Ridebat hæc miles Dei,
Manus cruentas increpans,
Quòd fixa non profundiùs
Intraret artus ungula.

Et inferiùs:

O miles invictiſſime,
Fortiſſimiſque fortior,
Iam te ipſa ſæva & aſpera
Tormenta victorem tremunt.
Spectator hæc Chriſtus Deus
Compenſat ævo intermino,
Propriaque collegam crucis
Larga coronat dextera.

Inter Confeſſores illuſtris fuit re & nomine S. Victor, de quo S. Bernard. ſerm. 2. de eo: *O victor inclyte,* inquit, *qui & de terra, & de cælo glorioſiſſimè triumphaſti, illius gloriam nobiliter ſuperbus deſpiciens, & huius regna pie violentus diripiens; reſpice de cælo ad vinctos terræ, ut hæc ſit tuorum conſummatio triumphorum, ſi & nobis demum viciſſe te ſentiamus. Nam ſi ex re nomen tibi, perfecta veritas nominis ex noſtra liberatione conſequitur: & certè deeſt interpretationi, quamdiu nos qui tui ſumus, minime liberamur. Quàm pium, quàm dulce, quàm ſuave ô Victor, in hoc loco afflictionis, & in hoc corpore mortis te canere, te colere, te precari! Nomen tuum & memoriale tuum favus diſtillans in labiis captivorum, mel & lac ſub lingua eorum, qui tui memoria delectantur. Eia ergo fortis athleta, dulcis patrone, advocate fidelis; exurge in adiutorium nobis, ut & nos de noſtra ereptione gaudeamus, & tu de plena victoria glorieris. Omnipotens Pater, peccavimus tibi facti filii alieni, ſed appropiavimus in Victore, qui dum vicit cupiditatem ſuam, vincat & iram tuam, nos quoque in gratiam potenter reſtituat. O victor Ieſu, te in noſtro Victore laudamus; quia te in illo* A *viciſſe cognoſcimus. Da ei piiſſime Ieſu, ſic de ſua in te victoria gloriari, ut non ſubeat oblivio noſtri. Fili Dei, immitte ei noſtri ſemper in conſpectu tuo memorem eſſe, noſtram in tuo tremendo iudicio ſuſcipere & agere cauſam.*

ET SCRIBAM SUPER EUM] Perſiſtit in metaphora columnæ (unde ex Græco verti poteſt, *ſuper eum*:) columnis enim inſcribi ſolent tituli & nomina victorum, vel eorum quibus eriguntur & dedicantur, uti videmus hìc Romæ in columna Trajani, & in arcu Titi, Severi & Conſtantini.

Nomen Dei & Ieruſalem quod?

NOMEN DEI MEI, ET NOMEN CIVITATIS DEI MEI NOVÆ JERUSALEM, &c. ET NOMEN MEUM NOVUM] Nomen hoc, ait Ambroſ. eſt eſſe æternum, ſive eſſe participem æternitatis, & æternæ viſionis Dei, quam ſignificat Jeruſalem.

Secundò, eſſe in ſocietate angelorum & Beatorum, qui vocantur Jeruſalem cæleſtis. Sic & Andr. Cæſar.

Tertiò, Rupert. nomen Dei eſt nomen patris, nomen Jeruſalem eſt nomen matris, de qua ait Apoſtolus Galat. 4. 26. *Quæ ſurſum eſt Ieruſalem libera eſt, quæ eſt mater noſtra.* q. d. Qui voluntati Dei obſequens victor fuerit B mundi, carnis & diaboli, hunc inſigniam titulo patris, & matris; honorabo eum, quaſi eſſet pater meus, & mater mea, juxta illud Chriſti: *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt*, Matth. 12. 50. Huc accedit Johachim: Faciam, inquit, ut à ſuis vocetur pater, quomodo Religioſi ſuos rectores vocant Abbates, & laici ſacerdotes vocant Papas, id eſt patres; ut ſint inſtar Abrahæ, cui dictum eſt, *Patrem multarum gentium conſtitui te.* Sic S. Antonius. Hilarion, Benedictus, nomen habent *Abbas*, id eſt pater. Pari modo faciam ut vocetur mater, inſtar Pauli, qui ait Galat. 4. *Filioli mei, quos iterum parturio.*

Quartò, & optimè, alludit ad columnas, in quibus principes eas erigentes, ſua nomina incidi curabant, quo ſignificabant quòd columnæ hæ ſibi charæ, pretioſæ & glorioſæ eſſent: q. d. Adſcribam eum meis filiis & electis in cælo, ut ſit incola cæli, & civis angelorum, ut ſit hypallage, qualis eſt illa: *Invocatum eſt nomen Domini ſuper nos*, id eſt, nos vocati ſumus ſervi & filii Domini. Sic hic dicitur: *Scribam ſuper eum nomen Dei, & novæ Ieruſalem*, pro eo quod diceretur, *Scribam nomen eius in* C *libro Dei, & novæ Ieruſalem*, ſcilicet ſcribam eum in libro vitæ in cælo, ut ſit civis Sanctorum, & domeſticus Dei Aut potiùs planè & ſimpliciter. q. d. Ego hunc virum tam ſolidum & illuſtrem in virtute, columnam efficiam, ut & Deo, & Eccleſiæ, & Chriſto magno ſit honori, & gloriæ, ut ipſe ſit quaſi trophæum in Dei victoris, & Eccleſiæ decus à Chriſto erectum. Quotquot enim ipſum, ipſiuſque mores tam ſanctos intuebuntur, dicent illum eſſe columnam Dei, Eccleſiæ & Chriſti; ita ut videatur in fronte ſcriptum gerere: Hic eſt columna, [illegible] trophæum, Dei, Chriſti & Eccleſiæ; quia in ipſo [illegible] det, omnibuſque quaſi legenda proponitur [illegible] gratiæ & virtutis Dei. Eſt catachreſis: ſcrib[illegible] tur, quod tam conſpicuum ſit & illuſtre, ac ſi in fronte ſcriptum eſſet. Ita Alcazar, cuius ſenſa docta & pia, ſed fuſiora quàm ut à multis legi queant, hic & alibi [illegible] tiam lectorum, paucis complexus ſum.

Nota. Chriſtus hic ter repetit τὸ *Dei mei*, ut ſign[illegible] ingentem reverentiam, & delicias amoris ſui erga [illegible] ob tot beneficia, tum ſibi, quà homo eſt, tum [illegible] D ſuis per ſe collata. Cor enim Chriſti plenum erat [illegible] datione, gratiarum actione, & amore Dei Patris [illegible] nihil aliud cogitare poſſet; utpote qui ſolus à Patre honoraretur & diligeretur ut naturalis ejus filius, cùm ceteri tam homines, quàm angeli ſint ejus adoptivi; ac viciſſim ſolus Patrem, ut patrem naturalem diligeret, quaſi ejus unigenitus. Rurſum, per hoc excitat Chriſtus ſpem Eccleſiæ & fidelium, quòd per eum à Patre omnia quæ petunt facilè obtenturi ſint. Summè enim Pater amat Filium, uti & Filius Patrem.

Nota. Eccleſia tam militans in terris, quàm triumphans in cælis, vocatur *Ieruſalem*, id eſt civitas Dei (ſive viſio pacis;) *nova*, reſpectu hominum, quibus fuit incognita prioribus ſæculis, putà [illegible] Moſis, quàm naturæ. Eadem dicitur deſcend[illegible] cælo,

Digitized by Google

lo, tum quia ad literam, ipſa origine ſua eſt cęleſtis. In cęlis enim orta eſt, & à Deo producta; unde ipſa è cęlis ad homines terreſtres deſcendere videtur, cùm eos facit cęleſtes & beatos. de quo plura cap. 21. verſ. 1. Tum quia myſticè, ipſa cum Chriſto per humilitatem ſemper deſcendit, contra ſuperbum Luciferum, qui tumore inflatus dixit: *In cælum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum*, inquit Joachim. Aliter Maldon. in Notis brevibus manu propria ſcriptis, quas habemus in Collegio Romano: Dicitur, inquit, Ieruſalem nova deſcendere de cęlo, id eſt fundari, tam alta habere fundamenta, ut à cęlo uſque ad terram deſcendant: vel, quia cęlitus apparet quaſi deſcendens: vel, quòd appropinquet & veniat, cap. 21. 2.

ET NOMEN MEUM NOVUM] Nomen novum Chriſti eſt Jeſus: hoc enim novum illi in circumciſione impoſitum eſt, ait S. Thom. 3. p. q. 37. art. 2. q. d. In victoribus, quaſi in columnis, inſcribetur nomen Ieſu; ut ſignificetur eas eſſe erectas per Ieſum, gratiam & victoriam omnem adeptos eſſe per Ieſum, ideoque per excellentiam vocabuntur Ieſuani, ſive Ieſuitæ, id eſt filii & B clientes Ieſu. ita Perer. Ribera, Viegas, imò Hugo, qui primus ex Ordine Prædicatorum in collegium Cardinalium eſt electus, & ex eo Ludolphus Carthuſ. ante annos 200. parte 1. de Vita Chriſti cap. 10. *In gloria*, inquit, *cæleſti omnes dicentur Ieſuitæ*, id eſt, *à ſalvatore ſalvati*.

Beati in cælo à Ieſu vocantur Ieſuitæ?

Hoc ergo nomen novum, eſt nomen Ieſu Chriſti, ſanctificatoris in terra, beatificatoris in cęlo, quod Chriſtus tum ante paſſionem, tum in ea, tum maximè poſt eam adeptus eſt, quando è cęlis miſit Spiritum ſanctum in Apoſtolos & fideles, ut eos & per eos totum orbem ſanctificaret in hac vita, & glorificaret in futura. Porrò hoc nomen novum tum ad fidelium, tum potius ad Chriſti gloriam ſpectat, in hiſce enim fidelibus, quaſi columnis à Chriſto erectis, relucet Chriſti gratia, fortitudo & triumphus, quæ haſce columnas fundavit & firmavit, ut turbines omnes & tempeſtates vincerent; ita ut in iis quaſi Chriſti nomen & titulus inſcriptus, imò inſculptus videatur. Sic de Chriſto ait Apoſtolus Philip. 2. 9. *Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen*; nomen inquam, tum Redemptoris & Salvatoris, tum Domini & monarchæ mundi. Unde ſequitur: *Ut in nomine Ieſu omne genuflectatur cæleſtium, terreſtrium, & infernorum*. Vide ibi dicta.

Vers. 14. ET ANGELO LAODICIAE SCRIBE] Hæc eſt ſeptima & ultima Chriſti epiſtola ad Epiſcopum Laodicenum, & ſub ejus perſona ad quoſvis Prælatos & fideles tepidos. *Celeberrima eſt*, ait Plinius lib. 5. cap. 29. *urbs Laodicia: impoſita eſt Lyco flumini, latera alluentibus Aſopo & Capro, appellata primum Dioſpolis, deinde Rhoas*. Condita fuit ab Antiocho filio Stratonices, & in gratiam uxoris Laodices, dicta eſt Laodicia, quaſi λαῶν δίκη, hoc eſt populorum judicium, id eſt, judex, putà princeps, populorum, quibus jus diceret, legeſque ferret. Hinc v. 17. ſe divitem jactat, & nullius indigentem. Erat ergo urbs maxima Phrygiæ, vicina Coloſſis: unde S. Paulus Coloſſ. 4. 16. ait: *Cum lecta fuerit apud vos epiſtola hæc, facite ut & in Laodicenſium Eccleſia legatur; & eam, quæ Laodicenſium eſt, vos legatis*.

D Quæres, quis fuit hic Epiſcopus? Aureolus putat fuiſſe S. Sagarem Epiſcopum, qui nobile martyrium Laodiciæ obivit ſub annum Chriſti 172. quem laudat Euſebius lib. 5. hiſtor. cap. 24. *Quid*, ait, *attinet dicere de Sagare Epiſcopo & Martyre, qui Laodiciæ obdormivit?* Verùm obſtat quòd Euſebius & veteres S. Sagarem à ſanctitate & zelo commendent. Hic autem Angelus à Chriſto multis in rebus reprehenditur, & in nullo laudatur. Audit enim: *Tepidus es; & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus*. ita Lyranus, Pererius & Alcazar: niſi dicat quis, Sagarem initio talem fuiſſe, ſed monitum à Chriſto reſipuiſſe, ut reſipuit Angelus Epheſi, de quo dixi cap. 2. v. 1.

An Angelus Laodiciæ S. Sagares?

HAEC DICIT AMEN] Græcè ὁ ἀμήν, id eſt, ille qui eſt Amen, id eſt ſtabilis, verus, conſtans, fidelis ipſaque ſtabilitas, veritas & fidelitas. *Amen* ergo hìc non eſt adverbium, ut volunt Primaſ. & Ambroſ. ſed nomen, ſive epithetum Chriſti, uti & Iſaiæ 65. verſ. 16. ubi vocatur *Deus Amen*, id eſt Deus verus, & 2. Corinth. 1. 18. & 19. vide ibi dicta. Porrò Chriſtus hìc vocatur *Amen*, non A tantùm qua Deus: q. d. Hæc dicit Chriſtus, qui eſt Deus, cujus epithetum eſt *Amen*, id eſt verus, ſive ipſa veritas. ſed potiùs qua homo: quia qua homo, verax fuit & fidelis, tam in ſua doctrina & teſtimonio, quod veritati perhibuit, quàm in ſuis promiſſis. Vocatur ergo *Amen*, quia eſt *teſtis fidelis, & verus*, uti explicando ſubditur.

Sed cur hìc tantùm Chriſtus ſe vocat *Amen*, & teſtem fidelem, non autem in aliis ad alios Epiſcopos epiſtolis? Reſpondent aliqui, quia hic Epiſcopus dubitabat de Chriſti promiſſis, ideoque in teporem inciderat, quem hìc redarguit Chriſtus, eumque ad fervorem iteratis promiſſis revocat, ideoque ei ſuam fidelitatem ante omnia proponit & inculcat. Verùm, an hic Epiſcopus de Chriſti promiſſis dubitarit, incertum eſt: certius eſt eum hæc Chriſti promiſſa non æſtimaſſe ſatis, non conſideraſſe, non ponderaſſe tantum, quantum par erat; ſi enim ea prout debuerat ponderaſſet, non intepuiſſet. Omnis enim tepor in Dei obſequio oritur ex eo, quòd homo non ſatis conſideret & æſtimet, quis ſit Deus, quæ & quanta ſint ejus promiſſa æquè ac minæ.

Aliam cauſam probabilem dat Alcazar: Præmittit, inquit, Chriſtus aſſeverationem ſuæ fidelitatis & veracitatis, quia huic Epiſcopo dicturus eſt quædam, quæ minùs veriſimilia videntur, ut, quòd præſtet frigidum eſſe quàm tepidum, quòd Epiſcopus hic miſer eſſet & miſerabilis, quodque tali tam ingentia promittat, ſcilicet cœnaturum ſe cum eo, ipſumque collocaturum in throno ſuo.

QUI EST PRINCIPIUM CREATURAE DEI] q. d. Qui, ſcilicet Chriſtus, eſt cauſa efficiens & exemplaris rerum creatarum (à qua ſcilicet principium ducunt omnes res conditæ) & maximè reparatarum, putà hominum redemptorum per ſuam mortem. Unde Iſaiæ 9. 6. vocatur *Pater futuri ſæculi*. Et Apoſtolus Galat. 6. 15. Epheſ. 6. 10. Coloſſ. 3. 10. fideles vocat novam creaturam, Chriſti ſcilicet. Sic enim ait Epheſ. *Ipſius factura ſumus, creati in Chriſto Ieſu, in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus*. Fideles enim in C baptiſmo, vel pœnitentia, quaſi regenerantur à Chriſto fiuntque novi homines & novum quaſi eſſe divinum accipiunt, ut dicantur & verè ſint nova creatura Dei, Deum ſcilicet colendo & glorificando. in Chriſto ergo eſt vera vita noſtra, & *Sine Chriſto vanum omne quod vivimus*, ait S. Hieron. ad Heliod. ita Ribera, Rupertus & Alcazar, qui & addit, alludi hìc ad illud cap. 1. *Principium & finis*, omitti verò τὸ *finis*, quòd hic Epiſcopus non finem, id eſt perfectionem, hujus novæ creaturæ, uti ipſe putabat, ſed tantùm initium, imò vix initium, obſcuum teporem, erat aſſecutus. Secundò, pro *principium*, græcè eſt ἀρχὴ, quod tam principatum, quàm principium ſignificat: quaſi dicat, Qui, ſcilicet Chriſtus, principatum obtinet in omnes creaturas. Ita ex Andrea Cęſar. Pererius. Perperam ergo Ariani interpretabantur, Chriſtum, qua Dei Verbum & Filius eſt, eſſe principium, id eſt, eſſe primam creaturam, & duratione & dignitate. Nam hoc repugnat S. Scripturæ, quæ docet alibi Filium non eſſe creaturam, ſed Verbum coæternum & conſubſtantiale Patri, eſſeque ipſum Deum Amen, uti aſſerit Iſaias loco jam citato.

UTINAM FRIGIDUS ESSES, AUT CALIDUS, (ζεστὸς, id eſt fervens:) SED QUIA TEPIDUS ES, ET NEC FRIGIDUS, NEC CALIDUS, INCIPIAM TE EVOMERE EX ORE MEO] Arabicus vertit, *utinam eſſes aqua frigida, aut eſſes calida: quia tu es ſic aqua tepida, & non es aqua calida, & non es aqua frigida*. Aqua enim tepida evomitur, & ciborum vomitum provocat. Huic ergo comparatur hic Epiſcopus. Vers. 15.

Quæres, quinam vocantur hìc calidi, frigidi, tepidi, aut potiùs comparentur aquæ calidæ, frigidæ, tepidæ?

Qui calidi, frigidi, tepidi?

Primò, Richardus, Beda, Aretas, Ambroſius, ſerm. 2. in pſalm. 118. Frigidi, inquit, ſunt infideles, qui peccant per ignorantiam; his pejores ſunt tepidi, id eſt fideles peccatores: quia peccatum, v. g. libido gravior eſt in fideli, quàm in infideli.

Prima expoſitio.

Secundò, Victorinus cenſet frigidos eſſe hæreticos; calidos, Catholicos; tepidos, politicos, qui pro ſuis commodis jam hæreticos, jam Catholicos ſe ſimulant.

Secunda.

Tertiò, Primaſ. frigidi, ait, ſunt, qui nullas habent opes, quas erogent in pauperes; calidi, qui habent & *Tertia.*

erogant; tepidi, qui habent, nec erogant. ſic & Ticonius & Andreas, qui ait, hunc Epiſcopum fuiſſe divitiarum ſpinis obſitum.

Quarta, Quartò, comment. inſcriptus nomine S. Ambroſii, putat tepidos eſſe fideles, qui bene operari negligunt, & ex ſola fide aut ſcientia ſua ſperant ſalutem. Ita & verus S. Ambroſius in pſalm. 118. Salvianus lib. 4. de Providentia, & S. Bernard. ſerm. 3. de Aſcenſione, qui inſcribitur de Intellectu & affectu. Rurſum S. Gregor. part. 3. Paſtor. cap. 35. & Thomas Anglicus, tepidum interpretantur eum, qui non conſummat ea quæ bene inchoavit, &, ut ait Origenes homil. 1. in pſal. 38. qui poſt bonum initium torpuit.

Quinta, Quintò, S. Gregor. 34. Moral. 2. ait, calidus eſt, qui charitatem habet, frigidus, qui in peccato mortali exiſtit ſed culpam ſuam agnoſcit; tepidus eſt, qui eſt in peccato, ſed illud non agnoſcit & per hypocriſin probum ſe ſimulat.

Sexta, Sextò, Haymo & Ansbert. Frigidi, inquiunt, ſunt ſæculares; calidi, monachi ferventes; tepidi ſunt, qui habent habitum monachi, ſed animum & mores ſæculares. Vide Haymonem & Caſſian collat. 4. cap. 19. Unde aliqui ſic explicant, q. d. Utinam Religioſi aut eſſent ſæculares, aut vitæ Religioſæ, quam profeſſi ſunt, ſtudioſi. In ſæculari enim vita minùs gravia eſſent peccata, quæ in Religioſo graviora ſunt.

Septima, Septimò, Joachim: calidus eſt, qui lætus & alacer gaudet in Domino per miſericordiam ejus; frigidus, qui triſtatur in ſe pro peccatis ſuis; tepidus, qui nec triſtis eſt per pœnitentiam, nec lætus ad obſequium Dei. Sic & S. Bernard ſerm 3. de aſſumptione B. M. Virgin. Calidi, inquit, ſunt, qui charitate fervent ad bona opera; frigidi ſunt, fragiles & peccatores, ſed triſtes, humiles & pœnitentes. Sive calidi ſunt, quos amor Dei; frigidi, quos timor pœnarum à peccatis coercet; tepidi, qui neutrum horum habent, qui nec amant, nec timent Deum.

Octava, Octavò, Rupert. & Pererius: tepidi hic ſunt ſuperbi qui ſibi placent & præfidunt, perſuadentque ſibi, ſe eſſe bonos, & ſecurè vivunt, quaſi nullius egentes, nihil timentes. Unde ſequitur: *Dicis, Quòd dives ſum & locuples, & nullius egeo: & neſcis quia tu miſer es, & miſerabilis.* Hi frigidis, id eſt manifeſtis peccatoribus ſunt pejores. Unde Rupertus hæc virgini ſuperbienti accommodans ſic explicat, quaſi dicat, *Utinam potiùs eſſes corrupta & humilis.* Hinc S. Auguſt. ſerm. 53. de verbis Domini: *Audeo*, inquit, *dicere, ſuperbis continentibus expedit cadere.* Et libr. 14. de Civit. cap. 13. *Audeo*, ait, *dicere, ſuperbis eſſe utile, cadere in aliquod apertum manifeſtumque peccatum, unde ſibi diſpliceant, qui iam ſibi placendo ceciderant.* Subdit exempla. *Salubriùs enim Petrus ſibi diſplicuit quando flevit, quàm ſibi placuit quando præſumpſit. Hoc dicit & ſacer Pſalmiſta pſalm. 82. Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine, id eſt, ut tu eis placeas quærentibus nomen tuum, qui ſibi placuerant quærendo ſuum.* Hoc & ait Sapiens Proverb. 16. 18. *Contritionem præcedit ſuperbia, & ante ruinam exaltatur ſpiritus.* Idem S. Auguſt. libr. 1. de Civit. Dei c. 28. docet, Deum à barbaris Romam aliaſque urbes vaſtantibus, permiſiſſe violari virgines Chriſtianas, vel quia ipſæ ſuperbæ erant, vel quia periculum erat ne ob caſtitatem, &c. ſuperbirent. *Illarum*, inquit, *tumori occurſum eſt immanenti, iſtarum occurſum eſt imminenti.*

Nona genuina, Nonò, tepidus eſt, qui inter virtutes & vitia fluctuat quique ex virtute quidem vivere, & peccata vitare vellet, ſed certamen cum vitiis & virtutis laborem refugit. Ita Haymo, Anſelmus, Lyranus & Caſſian. collat. 4. ca. 12. & 19.

Hos ſecutus Alcazar, Tepidus, inquit, eſt, qui Deum quidem non audet mortaliter ſciens & volens offendere, ideoque ſe putat juſtum; ſed purioris & perfectioris vitæ ſtudium negligit; unde ſe facilè propriis concupiſcentiis permittit, & quævis peccata devorat, quæ ſibi tantùm venialia videntur. Hic licet poſſit eſſe in ſtatu gratiæ, ſi videlicet ei gravis tentatio concupiſcentiæ non occurrat; facilè tamen ea occurrente in peccatum mortale cadit; unde in magno verſatur peccati & ſalutis periculo, ſæpeque inter tot occaſiones, quibus plena eſt hæc vita, in peccatum mortale reipſa prolabitur, uti hic Epiſcopus prolapſus erat. Differt ergo hic Laodicenus à Sardenſi, putà tepidus à frigido; quòd Sardenſis per improbitatem, putà per ſpontaneam in officio & cura ſua Paſtorali negligentiam, ſciens & volens lethaliter peccaverat; hic verò Laodicenus à propria concupiſcentia illectus, per teporem non adverterit ſe Deum offendere, & tamen ab ipſius gratia exciderit. unde vocatur cæcus. Licèt enim ſciret ſe tepidum, tamen non videbat magnitudinem ſui periculi, ob hunc teporem; ſuumque ex eo lapſum & conditionis ſuæ miſeriam non agnoſcebat. Hæc explicatio genuina videtur, eique facilè expoſitio quarta, quinta, ſexta, ſeptima, octava, nona adaptari, cum eaque conciliari poſſunt. Nam primæ tres expoſitiones parum aptæ & impertinentes videntur.

Unde Nota, licet in ſe pejus ſit eſſe frigidum & in frigore degere, quàm tepidum ad frigus tendere; ſicut pejus eſt ſcienter peccare ex libertate, quàm ignoranter ex tepore & concupiſcentia (hoc enim eſt eſſe tepidum, illud eſſe frigidum;) tamen tepor hic damnatur præ frigore, diciturque optabilius eſſe, ut Epiſcopus Laodicenus ſit frigidus, quàm tepidus; quia tepor Primò, periculoſior eſt frigore, tum ob majorem oblivionem & ſocordiam, ex qua non advertit ſuum periculum, ſed ſecurus in eo quieſcit & obdormit; tum ob periculum derelictionis à Deo, Deus enim, qui eſt ignis conſumens, ſibique vult à Seraphinis miniſtrari, hunc teporem odit, & tepido gratiam ſubtrahit, finitque eum altiùm dormire, itaque labi & ruere in barathrum. Peccatum ergo tepidi in ſe levius quidem eſt, ſed periculoſius: ideoque ei dicit hic Chriſtus: *Utinam frigidus aut calidus eſſes!* quod explicans Thomas Anglicus ait: *Sermo eſt de frigido, non quantum ad frigiditatem & culpam, ſed quantum ad diſpoſitionis maiorem facilitatem*; quia frigidus magis aptus & diſpoſitus eſt ad emendationem, quàm tepidus, qui ſuo tepore facilè eſt ruiturus in profundum peccati & gehennæ, & Gloſſa: *Non optat*, ait, *eum frigidum ſimpliciter, ſed tamen de quo maior ſpes habeatur.* Nam, uti præclarè ait Caſſian. coll. 4. cap. 19. *Frequenter vidimus de frigidis atque carnalibus, id eſt de ſæcularibus ac Paganis, ad ſpiritualem pervenire fervorem; de tepidis atque animalibus omnino non vidimus.* Chriſtus ergo hic Epiſcopo Laodiceno, omnibuſque Prælatis, & fidelibus, præſertim Religioſis oſtendit quantum ſit in tepore periculum, & in quàm periculoſo, ac ad lapſum & ruinam proclivi & prono ſtatu verſentur tepidi, qui diſciplinæ & vitæ perfectioris ſtudium refugiunt, in eoque languent & quaſi nauſeant.

Tepor peior frigore, cur?

Tepor ergo hic damnatur, non tantùm quia contrarius eſt ſtomacho, ac inſtar aquæ tepidæ quaſi vomitum provocat Deo, ut vult Pererius; ſed etiam quia diminutum quiddam eſt, imperfectum, torpidum & languidum: nec enim calor eſt, nec frigus, ſed participium ab utroque, imò utriuſque quaſi refractio, imminutio & hebetatio. Itaque tepidi ſunt animalia quaſi amphibia, quæ nec terreſtria ſunt, nec aquatica, &, ut vulgò dicitur, nec piſcis, nec caro. Quid agas cum talibus? ubi eos colloces? Irreſoluti ſunt, hærent, fluctuant, nunc huc, nunc illuc inclinant. Nonne ſatius eſt eſſe frigidum, ſed reſolutum? Secundò, hic tepor per accidens pejor eſt frigore; quia conjunctus eſt & oriri ſolet ex magna præfidentia, ſuperbia, præſumptione & contemptu Dei rerumque divinarum, uti ſuperiùs dixi ex Ruperto. Hoc eſt enim quod ſubdit: *Quia dicis, Quod dives ſum.*

Unde Nota Secundò, hunc Epiſcopum Laodicenum per hunc teporem à charitate excidiſſe & reipſa incidiſse in peccatum mortale, ac tetendiſſe ad plenum frigus, id eſt, ad ſpontaneam peccandi licentiam & malitiam, ac conſequenter ad amiſſionem fidei. Hoc ita eſſe liquet, tum quia vocatur pauper, nudus, cæcus, miſer & miſerabilis; tum quia ſuadetur ei, ut emat aurum ignitum, id eſt charitatem. Ita docent Richard. Beda, Aretas, Alcazar, Ribera, S Gregor. Ambroſ. locis jam citatis, aliique plures.

Nota Tertiò, non malè tamen hunc locum accommodari tepido in charitate exiſtenti; imò de eo intelligere videtur Lyran Nam, ut docet S. Gregor. 3. pa Paſt. admon. 35. majus periculum eſt in tepido, quàm in frigido: *Quoniam*, inquit, *frigus ante teporem ſub ſpe eſt, tepor autem poſt frigus, in deſperatione, id eſt, qui adhuc in peccatis eſt, converſionis fiduciam non amittit: qui verò poſt converſionem tepuit, ſimul ſpem quæ erat de peccatore, ſubtraxit.*

Di-

*Optare li-
cet tepidis
lapſum,
quomodo?*

Dices, Quomodo de eo dici poteſt: *Utinam calidus eſ-* A *ſes, aut frigidus*. Reſpondeo, Bonum videtur eſſe hoc deſiderium, uti & permiſſio, quo ſcilicet optat quis aut permittit, ut aliquis ſocors, obfirmatus in ſocordia, & proximus ruinæ, labatur in peccata aliqua graviora & manifeſta, ut ex iis lapſus ſuos agnoſcat, ſerioque & planè corrigatur & ſalvetur, uti docet Sanctus Auguſtinus 14. Civit. 13. verbis paulò antè citatis, de ſuperbo, ſibique præfidente ideoque torpente. Nam niſi hoc fiat, manebit ſocors, & labetur in peccata mortalia occulta, eaque negliget, itaque incurret periculum damnationis. Talis ergo in majori periculo verſatur, quàm qui eſt in mortali peccato manifeſto, quod ipſe agnoſcit. Unde ſatius & optabilius eſt, talem labi in peccatum mortale manifeſtum, ex quo mox reſiliat ferventior, quàm hærere in ſua ſocordia tam periculoſa & damnoſa, utpote ex qua in longè graviora labetur; & inſenſibili ac irrevocabili caſu profundiùs in gehennam ruet, uti ſuperiùs in tepido, qui in peccatum mortale lapſus eſt, oſtendi.

*Moral. de
tepore &
acedia.*

Moral. diſce quantum malum ſit tepor & acedia. B *Acedia*, (ait Climachus) *eſt remiſſio animæ, & reſolutio mentis, puſillanimitas exercitationis, odium profeſſionis, mundanorum beatificatrix, detractrix Dei quaſi immiſericordis & exiſtentis ſine benignitate, attonita in pſalmodia, infirmans in oratione, in miniſterio ferrea, in opere manuum, pigra, in obedientia improba*. Ita ipſe cap. de acedia. *Radix deſperationis eſt ignavia, & non ſolùm radix, ſed eſt nutrix eius & mater. Nam ſicut veſtimentum & tineam generat, & nutrit; ita ignavia non ſolùm gignit ex ſe deſperationem, ſed alit & fovet*, ait Sanctus Chryſoſtomus libr. de Lapſu. *Per teporem vires & ingenium defluunt*, ait Iſidor. libr. 2. Soliloq. *Fugienda eſt otioſitas mater nugarum, noverca virtutum*, ait S. Bernard. libr. 2. de Conſideratione. *Sicut in unoquoque opere mater invenitur conſtantia, ita univerſæ doctrinæ & diſciplinæ noverca eſt negligentia*, ait Boeth. lib. de Scholaſtica diſciplina.

Gnomæ.

Vis Gentilium gnomas & ſenſa? Plato libro de Republica, *Peſtis*, ait, *mortalibus eſt ignavia*. Seneca in Proverb. *Diu*, ait, *delibera, cito facito. Nil curare,* C *hoc eſt inſanum eſſe; nil poſſe, hoc, mortuum vivere*. Idem libr. de Beneficiis: *Nullum beneficium dandum eſt negligenti*. Et epiſt. 30. *Generoſos animos labor nutrit*. Euſebius Philoſophus: *Ignavia tabefacit corpus, animam ſocordia: exercitatio verò ad ſpeciem Deo ſimillimam, eam evehit*. Seneca in Medea:

Fortuna fortes metuit, ignavos premit.

Valer. Max. libr. 2. cap. 7. *Enerves animos odiſſe virtus ſolet*. Ariſtot. libr. 3. Ethicor. 7. *Deſperat ac diffidit omnis ignavus, quoniam omnia pertimeſcit: at fortis contrà. Eſt enim fidentis animi audere*. Idem lib. 10. de Animal. *Nullum*, ait, *ens naturale, natum eſt otioſum*. Vide quàm cęli ſint veloces, elementa activa, animalia operoſa. Saluſtius in Catilinam. *Non votis, neque ſuppliciis muliebribus auxilia deorum parantur; ſed vigilando, agendo, bene conſulendo, omnia proſpere cedunt: ubi ſocordiæ atque ignaviæ te tradideris, nequidquam deos implorabis*.

Catonis fuit ſententia: *Nihil agendo hominem male agere perdiſcere*. Terentianus Mitio quærit de adoleſcente, an crediderit ſperatas nuptias dormienti ſibi confecturos deos? Democritus rogatus, qua re induſtrii ab inertibus D differrent; reſpondit. *Qua impii à piis, ſpe nimirum bona*. Laborans enim ſuæ induſtriæ ſperant prêmium, ignavus deſperat.

Exempla.

Vis exempla? Cyrus ignavos milites exauctorandos cenſuit. uti refert Xenophon l. 2. Cyripæd.

Lycurgus plectendum cenſuit civem, qui manifeſtò neglexiſſet rationem qua præſtantiſſimus evaderet: ab ignavis enim Reſpublicas prodi, teſtis eſt Xenophon de Republ. Lacedæm.

Themiſtocles *pigritiam* vocavit *vivi hominis ſepulcrum*: qui cùm expletis centum & ſeptem annis ſe mori videret, dixiſſe fertur, ſe plurimùm dolere quòd de vita decederet quando ſapere cœpiſſet. ita Plutarch. in ejus vita.

Eſt in Mythis Aeſopi, bubulcum agentem currum lignis onuſtum, cùm is in luto hæreret, otioſè ſtantem imploraſſe opem Herculis. cui apparens Hercules: *Rotis*, ait, *ò bubulce manus applica, & ſtimulum bubus admove, ac deorum deinde opem poſcito; ne, ſi tu ceſſes, fruſtra dii invocentur*. unde Proverbium: *Manum admoventes invocato numina*. Seneca epiſt. 53. *Male*, ait, *mihi malo eſſe, quàm molliter, ſi mollis es, paulatim effeminatur animus, atque in ſimilitudinem otii ſui & pigritiæ, in qua iacet, ſolvitur: dormio minimùm, & breviſſimo ſomno utor, ſatis eſt mihi vigilare deſiiſſe: aliquando dormiſſe ſcio, aliquando ſuſpicor*. Idem epiſt. 8. *Nullus mihi per otium dies exit: partem noctium ſtudiis vendico. Non vaco ſomno, ſed ſuccumbo, & oculos vigiliæ fatigatos cadenteſque in opere detineo*. Et epiſt. 67. *Demetrius vitam ſecuram, & ſine ullis fortunæ incurſionibus, mare mortuum vocat: in otio inconcuſſo iacere, non eſt tranquillitas, ſed malacia. Attalus Stoicus dicere ſolebat: Malo ut me fortuna in caſtris, quàm in deliciis habeat*.

Lyſander Lacedæmoniis ſegniter Corinthiorum muros oppugnantibus, cùm leporem foſſa vidiſſet exilientem: *Eos*, ait, *timetis hoſtes, quorum ignavia lepores in muris dormiunt*. Teſtis eſt Plutarch. in Apophteg.

Archilochum poetam Spartani, licet Spartanus eſſet, urbe expulerunt, quòd carmen ſcripſerat, ſatius eſſe in prælio arma quàm vitam amittere. Hoc enim cives ad ignaviam, & ad timiditatem excitare videbatur.

Nabathæis ſervatum legimus, ut negligens, remiſſus & otioſus, qui opes paternas ignavia minuiſſet, pœna mulctaretur. ita Alex. ab Alex. l. 3. 13.

Sardoa lex in otioſos conſtituta eſt, quæ pœnas ſocordię infligebat, & unumquemque laborum & victus, totiuſque vitæ rationem reddere cogebat, teſte Aeliano l. 4.

Similis fuit apud Argos, teſte Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 3. Sic etiamnum Belgæ non ferunt ignavos aut validos mendicantes. Porrò ſigna fervidi & tepidi, ex S. Bernardo recenſui Rom. 12, 11.

SED QUIA TEPIDUS ES, INCIPIAM TE EVO- Vers. 16.
MERE EX ORE MEO] Eſt metaphora à cibis, qui ſi frigidi ſunt aut calidi, in ſtomacho retinentur; ſin tepidi, vomitum provocant. Nam, ut rectè deducit Ribera, ſtomachus, ut bene retineat & coquat cibos, claudi debet & conſtringi. Frigida ventriculum mordent & contrahendo exaſperant; calida exſiccant & pungunt: atque idcirco ad utrorumque tactum partes ventriculi contrahuntur, ut utraque ſtringant, complectantur & percoquant. Hac de cauſa veteres in conviviis non ſolùm frigidam apponebant, ſed etiam calidam, uti notat Lipſius libr. 1. Elector. cap. 4. Iapones verò jugiter calidam bibunt, eaque ratione evadunt & ignorant colicam; cruditatem, pituitam, podagram, alioſque Europæorum morbos, qui ex frigido potu oriuntur, uti refert oculatus teſtis noſter Trigautius lib. 1. Hiſt. Sinarum. Ad tactum verò tepidorum blandum & ſuavem ſtomachus laxatur, ſolvitur, flacceſcit & extenditur; laxatus dimittit cibum, atque is demiſſus gravat eum ut pondus, & moleſtia afficit, ut proinde natura in id quod moleſtum eſt inſurgente, atque expellere laborante, evomitur. Unde medici ad vomitum ſolent dare aquam tepidam. Explicat id Franciſ. Valeſius Sacræ Philoſoph. cap. 20. duplici exemplo. Primò, animalium habentium cruſtam; hæc enim mox ut punguntur vel dolent, ſeſe contrahunt, ſi verò tepida perfundatur, vel à ſole modicè caleſcant, diſtenduntur. Secundò, manus moxatæ, quæ evertitur ab eodem pondere, quod firmiter conſtricta retineret, & ſuſtentaret.

*Tepida
dantur ad
vomitum.
cur?*

Significat ergo Deus, tepidos ſuo tepore ſibi quaſi aquam tepidam propinare, qua cogatur eos evomere, id eſt, à ſe ſuaque familiaritate repellere. Secundò, conſequenter ſignificat tepidos eſſe, quaſi cibum crudum defectu caloris, id eſt charitatis, indigeſtum: ſicut è contrario ferventes, per charitatis calorem quaſi concocti, Chriſti membra efficiuntur. Tertiò, vomitus hic ſignificat Deum execrari tepidos, ſicut execramur id, quod os evomit. Quartò, id fieri violentia magna, ſicuti fit vomitus: nam quaſi contra bonitatem Dei eſt, ut eos evomat. Quintò, non ait, Ex ſtomacho, ſed, ex ore; quia tepidi ita diſplicent Deo, ut in ſtomachum eos non admittat, ſed ſtatim ut eos in ore ſenſerit, evomat & exſpuat, ac tandem deturbet in æternum ſupplicium, ait Andreas Cęſar.

*Vomitus
in Deo no-
tat multa.*

Audi & Alcazarium. *Aſſero*, inquit, *Primò, vomitus metaphoram non eſſe referendam* (propriè & proximè) *ad æternam damnationem. Hæc enim non ſolis tepidis, ſed omnibus peccatoribus, à Deo intentatur; verùm ad id, quod eam præcedit, ſcilicet ad derelictionem Dei. Secundò, aſſero vomitus metaphora repræſentari irreconciliabilem deteſtationem. Tertiò, aſſero tepidum tunc apiſſimè dici à Chriſto evomi, cùm induratur in peccato, & quodammodo proiicitur extra curam divinæ providentiæ. Huius autem comminationis particula* (*quæ propter venialem etiam teporem meritò timeri debet*) *eſt, privari iis auxiliis, quæ non conceduntur omnibus iuſtis, ſed iis ſolùm, quos Deus maioris favore proſequitur. Quantum verò periculum inde immineat labendi in peccata lethalia, & tandem in veram obdurationem, id ſpiritualium virorum conſiderationi relinquo. Quartò, aſſero comminationem hanc ſic explicatam eſſe reſpectu teporis, & per ipſam doceri fideles, teporem eſſe ipſiſſimam viam ad obdurationem in peccato. Qua ſententia nihil aptius potuit proponi tepidis, utpote qui putent ſe valde alienos eſſe ab hac obduratione, & valde eam deteſtari.* Simile proverbium eſt, *beizare*, & *beta ſemicocta*: hæc enim nauſeam movet, diciturque de hominibus languidis, torpidis & effeminatis: quo utuntur Septuag. Iſajæ 51, 20. vide ibi dicta. Ita Diogenes dicebat ſe non carpere mores juvenum, quia *canis*, inquit, *betis non veſcitur*; ſignificans juvenes inſulſos ira & morſu ſuo indignos, nec ſe dignari eis allatrare.

B

INCIPIAM TE EVOMERE] Pro, *incipiam* græcè eſt μέλλω, quod propriè ſignificat *futurus*, vel *facturus ſum*; Syrus vertit, *paratus ſum*. In Scriptura tamen non rarò ſignificat, *inchoo*, *incipio*, ut Johan. 4. 47. *Incipiebat*, græcè ἤμελλε, *enim mori*. Actor. 3. 3. *Cùm vidiſſet Petrum & Iohannem incipientes*, græcè μέλλοντας, *introire in templum*. Plura affert Ribera. Eſtque hæc ſignificatio hic aptior & efficacior, q. d. Non in futurum differam, ſed ſtatim incipiam evomere te. vide ergo ut in tepore tuo non hæreas, ſed illico eum excutias ac fervorem induas. Ut ergo rem totam complectar, licet frigidus ſit pejor tepido, tamen pejor eſt ſtatus ſive conditio tepidi, quàm frigidi; quia tepidus eſt in majori periculo ruendi ſine ſpe reſurgendi, quàm frigidus. Arabicus vertit, *niſi illud* (niſi eſſes ſicut aqua tepida) *diſcreviſſem te viſu meo*, vel *oculo meo*. q. d. Placuiſſes mihi, inveniſſes gratiam in oculis meis, fuiſſes mihi dilectus & electus.

C

QUIA DICIS, QUOD DIVES SUM] auro ſcilicet
Vers. 17. & opibus temporalibus: inde enim factus eſt pauper & tepidus in rebus ſpiritualibus. ita Andreas, Aretas & Baron uti mox pleniùs dicam. Opes enim apud omnes in pretio ſunt & ſæpè magis quàm virtus, juxta illud Ovidii;

In pretio pretium nunc eſt, dat cenſus honores,
Cenſus amicitias: pauper ubique iacet,

Et illud,

O cives, cives, quærenda pecunia primùm,
Virtus poſt nummos.

Secundò, & meliùs, *dives ſum*, ſcilicet virtutibus; ita Ambroſ. & S. Gregor. 30. Moral. 2. ubi pulchrè docet electos quærere cæleſtes, reprobos verò terrenas divitias.

Nota. τὸ quia, idem eſt quod *quamvis*, q. d. Quamvis putes dicaſque te eſſe divitem, revera tamen pauper es; ita Alcazar. Secundò, & propriè τὸ *quia* dat cauſam teporis, q. d. Quia tibi tuiſque viribus & virtutibus præfidis, hinc in earum exercitio intepuiſti. Solent enim tepidi, videntes ſe peccata graviora vitare, in quæ homines mundani & ſcelerati ruunt, gloriari de ſua innocentia & ſanctitate, ideoque intepeſcere.

D

ET NESCIS QUIA TU ES MISER ET MISERABILIS] Cur ſit miſer & miſerabilis cauſas tres ſubdit, quia ſcilicet erat Primò *pauper*, id eſt carens charitate; Secundò, *cæcus*, quia imprudens in rebus agendis; Tertiò, *nudus*, quia carens bonis operibus, quia ſua faciebat per præſidentiam & hypocriſin. Hæc enim tria, ſcilicet paupertas, cæcitas & nuditas, ſi in eodem concurrant, faciunt eum miſerum & miſerabilem, ſicut è contrario beatum apud homines faciunt opes, ſanitas & veſtitus honeſtus. Quocirca tribus hiſce ærumnis trinam hanc felicitatem opponit, ad eamque eum adhortatur, nimirum paupertati opponit aurum, dicens: *Suadeo tibi emere à me aurum probatum, ut locuples fias*. nuditati opponit veſtes, dicens: *Veſtimentis albis*, id eſt puris & ſanctis operibus,

A *induaris*, cæcitati dat viſus remedium, dicens: *Et collyrio inunge oculos tuos, ut videas*, ita Beda, Anſbertus, Rupertus & Hugo.

Pulchrè S. Gregor. lib. 34. Moral. cap. 3. hæc Apocal. verba ſic explicat; *Quaſi divitem ſe aſſerit, qui per arrogantiam ſanctitatis extollitur, ſed pauper, cæcuſque & nudus arguitur. Pauper utique, quia virtutum divitias non habet: cæcus, quia nec paupertatem quam patitur, videt: nudus, quia primam ſtolam perdidit: ſed peius, quia nec perdidiſſe ſe cognoſcit. Quia ergo egeſtas reproborum, eſt defraudatio meritorum, rectè de Leviathan dicitur: Faciem eius præcedit egeſtas.* Aurea eſt ſententia S. Auguſt. num. 27. *Nemo*, ait, *tam eruditus, nemo tam doctus eſt, qui ſuperna illuſtratione non egeat. Non enim ulli ita divinorum bonorum augmenta ſufficiunt, ut non ſemper ſuperſit quod mens rationalis & intelligendum deſideret & gerendum.*

SUADEO TIBI EMERE A ME AURUM IGNITUM PROBATUM] id eſt igne probatum & purgatum; nam pro *ignitum probatum*, græcè eſt πεπυρωμένον ἐκ πυρὸς id eſt, ignitum ex igne, hoc eſt, extractum ex igne tamquam ignitum, ac conſequenter planè purgatum & probatum: πεπυρωμένον enim reſpondet Hebræo צרף *tſaraph*, id eſt igne exploratum & probatum. Fortè enim pro πεπυρωμένον, aliqui legerunt πεπειραμένον, id eſt probatum, & Interpres Noſter utrumque coniungit. Vers. 18.

Aliter Alcazar, nam τὸ *ex igne* refert non ad *ignitum*, ſed ad *emere*, q. d. Accedo ad fornacem, in qua ardet aurum, & ex ea ipſa fornace eme aurum purum; hoc eſt, accede ad inflammantem Dei & Chriſti charitatem per devotam meditationem, eaque quaſi pretio oblato poſtula, ut illius auri igniti particulam aliquam tibi elargiatur.

Adverte. Chriſtus, ait, *ſuadeo*, non, Jubeo. Nam ut ait S. Chryſoſt. homil. 56. in Matth. *Sicut qui vim affert, plerumque avertit; ſic qui liberos audientes conſtituit, multò magis attrahit.* Potentior eſt enim oratio mitis quàm violenta. Unde Seneca libr. 1. de clementia ait humanos animos eſſe quaſi generoſos equos, qui facilè freno ſe flecti ſinunt: *Remiſſiùs*, inquit, *imperanti meliùs parent*. Hinc de Deo ait Sapiens cap. 12. 18. *Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate iudicas, & cum magna reverentia diſponis nos.*

Nota Primò. Per *aurum* multi intelligunt ſapientiam, non Philoſophorum, ſed Sanctorum; tum quia ipſa quaſi thesaurus deſiderabilis requieſcit in ore ſapientis, ut dicitur Proverb. 21. tum quia, uti auro emimus temporalia, ita per ſapientiam comparamus & meremur æterna, ait S. Gregor. 4. Moral. 35. *Aurum ignitum quod ſ*

Dicitur *ignitum*, quia ſapientia eorum mentes in quibus habitat, in Dei & proximi amorem accendit, inquit Ambroſius, ita & Andreas Cæſar. & Primaſ. & Rupert. *Eme*, inquit, *à me aurum ſapientiæ ignitum ex charitate, probatum ex fide per charitatem operante*. unde pſalm. 118. dicitur: *Ignitum eloquium tuum vehementer*. & Deuter. *In dextera eius lex ignea*.

Secundò, Haymo per *aurum ignitum*, intelligit Chriſtum paſſionis igne inflammatum, q. d. Si vis diteſcere virtutibus, imitare in tribulatione Chriſti patientis manſuetudinem, patientiam & charitatem, ut poſſis dicere cum Pſalmiſta pſalm. 65. *Probaſti nos Deus, igne nos examinaſti, ſicut examinatur argentum; &, Tranſivimus per ignem & aquam.*

Tertiò & optimè, Richard. Beda, Anſbertus, Hugo, & alii per *aurum* hoc intelligunt charitatem, quæ ignita & probata eſt, id eſt pura, & defæcata ab hypocriſi, & à ſcoriis cupiditatis, ardens & fervens.

Porrò charitas dicitur ignis, Primò, ob puritatem; Secundò, ob ſubtilitatem, qua omnia pervadit; Tertiò, quia tendit in altum; Quartò, ob efficaciam, quia omnia in ſe convertit; Quintò, quia, ſicut ignis ſine materia deficit, ſic & charitas ſine operibus moritur; Sextò, quia ignis omnia reddit ignea, & quo magis ſe communicat, eo nihil perdens magis creſcit, ita & charitas; Septimò, quia lucidiſſima eſt. ita S. Dionyſ. c. 15. Cæleſt. hierarch. Denique charitas vocatur aurum, quia præſtantiſſima eſt & pretioſiſſima; & quia, ſicut lapis lydius ac ignis probant & perficiunt aurum, ita patientia & paſſio probant & perficiunt charitatem. Plures auri & charitatis analogias vide apud Alcazar. c. 1. pag. 223. *Charitas eſt ignis, cur?* *Eſt & aurum cur?*

Nota Secundò, hoc aurum emendum, id eſt comparandum (hoc enim ſignificat Hebræum קנה *Kana*, ad quod alludit hic Johannes; ſic Iſajæ 55.1. dicitur: *Venite, emite abſque argento vinum & lac*) eſſe oratione, lacrymis, pœnitentia, bonis operibus. Hoc aurum, inquit Rupert. *eme pretio piæ confeſſionis, & jugi memoria fragilitatis, ſemper conſiderando quid ex te ſis, & quid à Deo acceperis: ſic enim locuples fies gratia & cæleſtibus bonis.*

Addit S. Ambroſ. libr. de Joſeph Patriarcha cap. 7. hoc aurum emi argento, non noſtro (peccator enim nullo
VERS. 21. opere aut merito mereri poteſt primam gratiam) ſed Chriſti, ſcilicet pretioſo ejus ſanguine: *Emite*, inquit, *ſine argento: neque enim pretium quæſivit a nobis, qui pro nobis pretium ſanguinis ſui ſolvit.*

Tertiò, Nazianz. orat. in S. Baptiſma, reſpondet, Deum ob ingentem ſuam bonitatem, qua noſtram ſalutem optat, noſtrum deſiderium gratiæ & ſalutis, æſtimare pro pretio. *O miram*, inquit Nazianzenus, *beneficentiæ celeritatem! O facilem contrahendi rationem! Hoc bonum ſolo voluntatis pretio emendum tibi proponitur; appetitionem ipſam Deus ingentis pretii loco æſtimat; ſitit ſitiri, bibere cupientibus potum præbet; cùm à Deo beneficium petitur, beneficio ſe affici putat: prompta, munifica ac prolixa natura eſt; jucundiùs dat, quàm alii accipiunt.* Et Clemens Alexandr. in Exhortat. ad Gentes: *Omnes ſitientes venite ad aquas; Advertatur*, inquit, *ad lavacrum, ad ſalutem, ad illuminationem, propè clamans & dicens: Do tibi ò fili terram, mare, cælum, ſolummodò ò filii patrem ſitias, Deus tibi gratis oſtendetur.*

Quartò, Abbas Joachim: Dat Deus, ait, gratiam pro gratia, Johan. 1. negotiemur ergo cum minore Dei gratia, ut majorem emamus & comparemus. Et Thomas Anglicus: Emptio, ait, eſt diſpoſitio liberi arbitrii. Verbum ergo emendi ſignificat, quòd multa debet homo facere, & multa conferre, ut idoneus ſit à Deo accipere iſta dona. Sic ergo emptio hæc acuit induſtriam arbitrii noſtri. Sic Proverb. 23. dicitur: *Veritatem eme*, id eſt, magno labore & ſtudio, & cum jactura rerum temporalium compara ſapientiam, quidvis age, quidvis patere, ut eam aſſequaris. ita Perer. Et Dionyſ. Carthuſ. Eme, inquit, pretio non condigno, ſed congruo: actus enim fidei, ſpei, pœnitentiæ, aliique ſunt pretia, id eſt diſpoſitiones, quibus magno labore emitur, id eſt comparatur, hæc gratia.

ET VESTIMENTIS ALBIS INDVARIS] ſcilicet innocentia, vitæ puritate, ſanctis & puris virtutum operibus, de quibus ait Apoſtolus Coloſſ. 3.12. *Induite vos ſicuti electi Dei, ſancti & dilecti, viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam*, &c. Græca habent, ἱμάτια λευκά, ἵνα περιβάλῃ, id eſt, *veſtimenta alba*, ſupple ſuadeo tibi emere, *ut induaris*.

Notat ex Tacito, Strabone & aliis Baron. anno Chriſti 62. in fine, Laodiciam fuiſſe urbem opulentiſſimam, adeò ut cives urbem terræ motu collapſam, brevi iterum in integrum reſtituerint: ideoque ejus Epiſcopum non tam ſuo quàm civium nomine dicere: *Dives ſum*, atque hanc fuiſſe teporis tam ejus, quàm civium cauſam, ſcilicet opes, indeque luxum. Opes verò has, tum in aliis mercibus, tum in lana ſitas fuiſſe, de qua ſcribit Strabo lib. 12. *Loca*, inquit, *quæ circa Laodiciam ſunt, oves alunt excellentes, non mollitie modò lanarum, quâ etiam Mileſias præſtant, ſed etiam ad corvorum nigredinis æmulum colorem; unde amplos quoque habent redditus.* Huc alludens Chriſtus hic, docet eis alias quærendas eſſe divitias, diverſaſque ab illis quas Laodicenſes in pretioſis velleribus poſſidebant: nimirum aurum ignitum charitatis, & veſtes albas caſtitatis & puritatis vitæ. ita ex Strabone Baron.

Laodiciæ opes ex ovibus & lanis.

ET COLLYRIO INVNGE OCVLOS TVOS, VT VIDEAS] *Collyrium* eſt pharmacum oculorum, præſertim lippitudinis: reprimit enim pituitam & noxium humorem, qui ad oculos fluens viſum impediebat. Porrò collyrium fit ex ſaccharo & aqua roſacea, ac tutia, quæ eſt ſpuma ſubnigra argenti, inveniturque in fodinis argenti. Inde habet venulas argenti, eſtque friabilis, ut fiat inſtar arenæ ſubnigræ. Albet collyrium eſt ſubnigrum, ac mordicans & pungens inſtar argenti & arenæ. Unde Horatius l. 1. Serm. ſat. 5.

Collyrium quid?

Hic oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere.

Jam per collyrium hoc, Primò, Victorin. Primaſius. Beda, & S. Gregor. 1. p. Paſtor cap. 11. accipiunt conſiderationem & obſervationem mandatorum Dei. *Collyrio*, inquit Gregorius, *oculos inungimus, ut videamus, cùm ad cognoſcendam veri luminis claritatem, intellectus noſtri acumen medicamine bonæ operationis purgamus.*

Secundò, collyrium eſt memoria paſſionis Chriſti, per quam ſapientiam & gratiam conſequimur. ita Viegas.

Tertiò, alii: collyrium eſt quælibet tribulatio, quæ per amaritudinem ſenſus ſpirituales purgat, ad cernenda ſpiritalia.

Quartò, collyrium (inquit Haymo & Alcazar) eſt mortificatio paſſionum, vel munditia cordis, vel imitatio Chriſti, vel aſſidua & pia divinæ legis meditatio, vel denique captivitas intellectus in obſequium fidei.

Quintò, Andreas Cæſar. & Aretas: collyrium eſt contemptus munerum & bonorum terrenorum. Sicut enim hæc excæcant oculos prudentium, ita horum contemptus eoſdem aperit & illuminat.

Sextò, & optimè, collyrium hoc eſt cum humilitas, q. d. ait Rupertus, Cor tuum vera humilitate purifica; ut paupertatem tuam videas & divitias bonitatis Dei agnoſcas. Nam Epiſcopus hic Laodicenus valdè pernicioſa ſui ipſius ignoratione & præſidentia laborabat. Tum collyrium hoc eſt conſideratio noviſſimorum, q. d. Conſideratione futurorum bonorum & malorum expurga mentis oculum terræ infixum, & per eam excæcatum & obtenebratum. ita Primaſ. Anſelm. Richardus, Hugo & Ribera. Rerum enim divinarum, ac præſertim noviſſimorum, attenta meditatio oculos animæ aperit, ut cernant veram viam virtutis & ſalutis, reprimitque inordinatas affectiones & paſſiones, quæ viſum animæ offuſcant & obſcurant. Tum denique collyrium hoc eſt pœnitentia & compunctio cordis, quæ inſtar collyrii initio oculum pungit & turbat, deinde noxios humores ex eo per lacrymas educit, itaque oculum mentis potiùs quàm corporis purificat & clarificat. ita Ambroſ. & Thomas Anglicus.

Collyrium eſt meditatio noviſſimorum. *& pœnitentia.*

Hinc patet, efficax tepiditatis remedium eſſe, Primò, ferventem Dei amorem; Secundò, ſtudium bonarum operationum. Nam, ut ait Caſſian. libr. 10. de Inſtitut. Monach. cap. 25. *Experimento probatum eſt acediæ impugnationem non declinando* (uti luxuriæ) *fugiendam, ſed reſiſtendo ſuperandam eſſe*, Tertiò meditationem, præſertim mortis, gehennæ, judicii & cæleſtis gloriæ, quæ initio mentem pungunt, ut purgent; ſed purgatam ſerenant & lætificant. Verum enim gaudium eſt, quod pura & ſancta conſcientia parit. Porrò, quem ad fervorem non excitet immenſum & æternum gloriæ pondus fervidis a Deo promiſſum? Quem, licet tepidiſſimum, non percellant, & ab ignaviæ & concupiſcentiarum ſomno excutiant, flammantia gehennæ incendia & ardores ſempiterni, ſi ſeria meditatione inſpiciantur, penetrentur & penè ſentiantur? *Tepor enim ex imperfecta voluntate oritur: mox ut bonum velle cœperis, ardor erit atque impetus, qui uti ad vitia peſſimus, ita ad virtutem eſt optimus*, inquit Petrarcha & Sapiens Proverb. 14. 4. *Vult, & non vult piger: anima autem operantium impinguabitur.* Et cap. 21. 25. *Deſideria occidunt pigrum: noluit enim quidquam operari.* Sicut ergo ſtimuli hi gehennæ & gloriæ cæleſtis acerrimi ſunt, ut voluntatem flaccidam & torpidam excutiant, eamque faciant reſolutam & efficacem ad omne bonum.

Remedia teporis.

Præclarè Sapiens Proverb. 6. 6. *Vade*, ait, *ad formicam o piger, & conſidera vias eius, & diſce ſapientiam; quæ cùm non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æſtate cibum ſibi, & congregat in meſſe quod comedat*: ita & tu para tibi cibum bonorum operum, ex quo vivas in omnem æternitatem.

Pulchro apologo id ipſum declarat Barlaam Joſaphat regi, apud Damaſcen. in eorum hiſtoria c. 14. Urbs, ait, quædam magna fuit, in qua cives ſolebant exterum & ignotum virum quotannis creare regem. Hic toto anno plenam habebat poteſtatem faciendi quidquid vellet. At exacto anno cives inopinatò in eum irruebant, & regno urbeque expellebant, quin & relegabant in inſulam rerum omnium inopem; ac mox alium peregri-

Apologus vitæ hujus & futuræ.

gri-

[pere]grinum regem creabant, eique exacto anno ſimiliter faciebant. Contigit quemdam ſapientem ab eis creari regem, qui de hac civium conſuetudine à conſiliario quodam præmonitus; opes regias præmiſit in inſulam, in quam ſciebat ſe poſt annum relegandum. quocirca relegatus invenit ibi ſuas opes quibus lautè vixit, cùm ceteri fame morerentur. Urbs hæc mundus eſt: cives ſunt tum mundani, tum dæmones: rex eſt quiſque noſtrum, qui poſt annum, id eſt poſt breve vitæ ſpatium, relegatur in terram umbræ mortis. Itaque qui ſapit, eò bona opera præmittat (hæ enim ſunt futuræ regionis opes) ut inde vivat in æternum; quod ſi non fecerit, cum plurimis aliis improvidis & inſipientibus, æterna fame, tabe & morte conficietur. Utinam hæc Sapientis ſapientiſſima admonitio jugiter auribus noſtris inſonet: *Quodcumque facere poteſt manus tua, inſtanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec ſcientia erunt apud inferos, quò tu properas*. Eccleſ. 9. 10.

Stimuli ad fervorem. Nimirum apud Deum in numerato ſunt omnes anni, omnes dies omnes horæ, imò omnia momenta vitæ noſtræ. Definivit Deus cuilibet terminos vitæ & mortis; ac proinde præſcit quo die quiſque ſit naſciturus, quot annos B victurus, quo die, ac momento moriturus. Huic præſcientię & decreto Dei, nec diem, nec horam, nec momentum addere poſſumus. O ſi ſciremus quàm pauci dies & horæ nobis ſuperſunt! ò ſi ſciremus quanta glorię & bonorum lucra in cælis, ſingulis horis per actus humilitatis, patientiæ, charitatis & orationis comparare poſſumus! O ſi cogitaremus, poſt hoc tempus, nullum nos habituros inſtans bene operandi; quomodo viveremus? quomodo opera operibus, merita meritis, lucra lucris inſtar mercatorum opibus inhiantium, accumularemus? Legimus in vita S. Mechtildis, eam quodam die per revelationem audiiſſe: ſi ſcirent mortales quantum quolibet die mereri, ſuamque coronam augere poſſint; ſi ſcirent quam pretioſum ſit, æquè ac breve tempus hujus vitę, exultarent & jubilarent in ſpiritu manè cùm expergiſcuntur, ac immenſas agerent gratias Deo, quòd ejus gratia dies ille eis illuxiſſet, quo tantos ſibi theſauros, in omnem æternitatem manſuros, comparare poſſunt.

Audiant tepidi & torpidi claſſicum Boetii l. 4. Conſolat. Philoſoph. metro 7.

Ite nunc fortes, ubi celſa magni
Ducit exempli via, cur inertes
Terga nudatis? Superata tellus
Sidera donat.

C Audiant & claſſicum Apoſtoli: *Momentaneum & leve tribulationis noſtræ æternum gloriæ pondus operatur in nobis*. Hic lituus perpetim ejus aures feriebat, hic mentem acuebat ad omnes labores & agones. Hoc æternum glorię pondus jugiter oculis ejus obverſans, ad omnia dura & ardua extimulabat, ut ſentiret & diceret illud S. Franciſci: *Tanta eſt gloria quam exſpecto, ut omnis me pœna delectet*. Immitte, ò Domine Jeſu, in viſcera noſtra ignem, quem è cęlo in terras detuliſti, ut omnis noſter tepor fiat calor, omnis timor fiat amor, omnis mœror fiat ſplendor, omnis torpor fiat fervor. Amen.

VERS. 19. EGO QVOS AMO, ARGVO ET CASTIGO] Pro *arguo* gręcè eſt ἐλέγχω, id eſt arguo, convinco; pro *caſtigo* eſt παιδεύω, id eſt erudio, formo, caſtigo, corrigo mores pueriles. Senſus eſt, q. d. inquit Rupert. *O Epiſcope Laodicene, ea quæ tibi loquor arguens & caſtigans te, tanquam amantis gratiam & benevolentiam ſuſcipe*. Sic pater, inquit D Haymo, filium, quem heredem deſtinat, erudit & caſtigat; alios negligit, & ſibi permittit. Porrò ſicut hic Chriſto opus fuit acri abjurgatione: ut Epiſcopus hic ſuum teporem excuteret, & miſeriam agnoſceret: ſic pariter par fuit ut eidem viſcera amoris ſui oſtenderet, tum ad leniendam objurgationem, tum ut eum ad redamandum pelliceret: nonnulli enim tepidi magis amore, quam terrore excitatur.

Nota. Chriſtus ſuos caſtigat, Primò, ut augeat eorum merita. Ita S. Job innocens & ſine merito, aut potiùs demerito, tot tantaque ſuſtinuit, ut in gratia & gloria perficeretur, ac futuris ſæculis omnibus in tribulatione poſitis ſtatueretur vivum patientię exemplar, uti dicitur Tobię 2. 12. Secundò, ut conſervet eos in humilitate, uti Paulum, 2. Cor. 12. 9. Tertiò, ut peccata eorum expiet, uti paralyticum Johan. 5. Quartò, ad majorem A gloriæ Dei manifeſtationem, ut Lazarum Johan. 11. & cęcum Johan. 9. ita Hugo. *Dum in occulto* (inquit S. Bernard. ſerm. in illud: *Qui gloriatur, in Domino glorietur*) *ſponſus veritatis ſuggerit quid deſit nobis, ſuperbiam, negligentiam, ingratitudinem repellit: quo triplici vitio ferè omnes Religioſi laborant, eò quòd minùs attenta aure percipiant quid intus loquatur is, qui neminem palpat, ſpiritus veritatis*.

Præclarè Tertul. l. de Patientia cap. 11. *Si à Domino*, inquit, *nonnulla credimus incuti; cui magis patientiam quàm Domino præbeamus? quin inſuper gratulari & gaudere nos decet, dignatione divinæ caſtigationis: Ego, inquit, quos diligo caſtigo*, Apocal. 3. 19. *O ſervum illum beatum, cujus emendationi Dominus inſtat, cui dignatur iraſci, quem admonendi diſſimulatione non decipit!* In hujus rei typum Jacobus moriturus *adoravit Dominum, converſus ad lectuli caput* Gen. 47. 31. ſeu, ut D. Paulus tranſcripſit: *Adoravit faſtigium virgæ ejus*, Hebr. 11. 21. Nam cùm in illa Joſephi virga divinam ad flagellandum poteſtatem myſticè recognoſceret; ei ſe poſterorum nomine percutiendum ſubmittebat: ut oſtenderet, quæcumque à Deo ſupplicia infligantur, libenti animo amplectenda. Nec ſine myſtico quod in B Geneſ. dicitur *lectulus*, à D. Paulo *virga* nominatur: quia probi & juſti homines non minus inter divinas virgas, quàm inter molles lectulos conquieſcunt. Quod mihi videtur exprimi in Eſther, quæ tunc feliciſſimè regnavit, & regis gratiam promeruit, cùm Aſſuerus *extendit contra eam virgam auream, quam tenebat manu; ipſaque accedens oſculata eſt ſummitatem virgæ ejus*, Eſther. 5. 2. Nam illi è ſuppliciis divinis faciliùs & feliciùs evadunt, qui ſupplicia divina humiliùs & libentiùs amplectuntur. ita noſter Mendoza in 1. Reg cap. 3. v. 18.

ÆMVLARE] ζήλωσον, zelare, zelum ſalutis tuæ & aliorum aſſume. Rurſum, ut Rupert. q. d. *Ego te amo, æmulare tu meum amorem*. Atque, ut Alcazar; *Aemulare*, id eſt, *agnoſce tuam miſeriam atque, ac meum in te amorem, & concepta amoris mei flamma indue te zelo vindictæ contra teporem tuum, & age pœnitentiam*. Hunc enim zelum opponit ei, quod dixit: *Nec calidus es, nec frigidus*.

ECCE STO AD OSTIVM ET PVLSO: SI QVIS APERVERIT MIHI, &c.] Significatur hic Primò, Deum C ſua immenſa clementia & gratia nos prævenire, & pulſare ad oſtium cordis & mentis noſtrę, ut nos à ſomno deſidię aut peccati excitet. Secundò, cor noſtrum per deſidiam & peccatum Deo eſſe clauſum. Tertiò, in hominis eſſe arbitrio Deo aperire, id eſt ejus inſpirationem & gratiam, qua mentem pulſat, admittere, vel reſpuere, gratię conſentire cooperari, vel diſſentire & nolle cooperari. ita Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 5. & 6. Quartò, merces aperientis eſt, *intrabo ad illum*, quaſi ad hoſpitem meum (ſicut Chriſtus intravit in domum Zachęi) ſcilicet per gratiam juſtificantem & ſanctificantem. Hinc Theologi dividunt gratiam in excitantem & adiuvantem; ſive in operantem & cooperantem; aut in prævenientem & ſubſequentem (hæc enim omnia idem ſunt.) docentque gratiam excitantem requiri quaſi pulſum, qui torpentem & quaſi dormientem voluntatem excitet, ut velit bonum cooperantem verò requiri, ut eam fulciat, eique cooperetur dum vult bonum. Ita S. Aug. lib. de Gratia & libr. arbit. cap. 17. *Ipſe* (Deus) ait, *ut velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens*. Et lib. de Natura & gratia cap. 32. *Prævenit*, ait, *ut ſanemur, & ſubſequitur ut* D *ſanati vegetemur: prævenit ut vocemur, & ſubſequitur ut glorificemur: prævenit ut piè vivamus, & ſubſequitur ut cum illo ſemper vivamus*. Ubi tamen S. Auguſt. per gratiam ſubſequentem, non tam cooperantem, quàm eam, quę poſt juſtificationem datur ad perſeverantiam, intelligit. Et S. Bernard. l. de Gratia & lib. arbitr. *Conatus*, ait, *noſtri & caſſi ſunt, ſi non adiuventur; & nulli, ſi non excitentur*. Hoc eſt quod orat Eccleſia: *Actiones noſtras, quæſumus Domine, aſpirando præveni, & adiuvando proſequere*.

Alludit hic Chriſtus ad Cant. 5. verſ. 2. *Vox dilecti mei pulſantis: aperi mihi ſoror mea, amica mea: quia caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei guttis noctium*. His enim verbis ſtimulat Chriſtus ſponſam, ut teporem abiiciat, & Chriſto tota nocte pulſanti tandem cor ad amoris & fervoris amplexus aperiat. ita Joachim.

Nota. Pulſat Deus Primò, per illuminationem intelle[ctus]

VERS. 20.

Pulſus gratiæ qualis?

Gratia operans & cooperans quæ?

ctus

Modi octo quibus compulſat Deus.

ctus & impulſum voluntatis, immittendo ei terrores gehennæ, ſpem & deſiderium cæleſtium gaudiorum; Secundò, per ſacram Scripturam, alioſque pios libros, Tertiò; per prædicatores, alioſque monitores; Quartò, per exempla. Nihil magis excitat, nihil utilius, quàm legere vitas & exempla Sanctorum. Ita S. Auguſtinus audiens vitam S. Antonii converſus eſt, uti & aulici Imperatoris, de quibus ipſe ſcribit l. 8. Confeſſ. c. 6. Ita S. Thomas Aquinas lectitabat quotidie Collationes Caſſiani & Patrum. Ita S. P. N. Ignatius lectitans heroica facta Sanctorum, ad eorum imitationem incitatus mutavit vitam & ſtatum. Quintò, proponens ſua judicia circa hos, vel illos exercita, Sextò, per ſua beneficia in nos collata; Septimò, per res adverſas & tribulationes; Octavò, per miracula. Ita Pererius.

ET COENABO CVM ILLO, ET IPSE MECVM] q. d. Familiaris illi ero, hoſpes & amicus; familiariter cum illo agam, amicè & jucundè, uti hoſpes cum conviva, & conviva cum hoſpite.

Nota quanti faciat Deus noſtram cooperationem cum ſua gratia, putà noſtram compunctionem, pia deſideria, orationes, lacrymas; nimirum quaſi delicias & epulas ſuaviſſimas, quibus ipſe quaſi in cœna opipara paſcatur & recreetur. *Cœnabo tecum*, inquit Rupert hoc eſt, *delectabor bonis conſcientiæ tuæ; poſtea verò & tu cœnabis mecum, id eſt, poſt mortem in cœlo æternis bonis, & deliciis meis perfrueris.* Propriè tamen per *intrabo* ſignificatur juſtificatio, per *cœnabo* ſpecialis jucunditas & ſuavitas, tum Dei, tum conſcientiæ jam juſtificatæ, quæ initium eſt cæleſtis cœnæ & deliciarum æternarum. Alludit ad Cant. 5. 1. ubi ſponſa ſponſum invitans, ait: *Veniat dilectus meus in hortum ſuum, & comedat fructum pomorum ſuorum.* & Cant. 8. 2. *Dabo tibi poculum ex vino condito, & muſtum malorum granatorum meorum.*

Porrò Alcazar τὸ *cœnabo cum illo*, exponit de Euchariſtia, q. d. Si teporem excutias, & fervorem ſpiritus amplectare, promitto tibi gratiam ex S. Synaxi ad ſolidarum virtutum fructum, quibus eumdem Chriſtum paſcas & recrees. τὸ verò *& ipſe mecum*, accipit de repotiis, id eſt, de altera cœna in domo Chriſti ſponſi (ſic enim ſponſus celebrans nuptias in domo ſponſæ, ei, ejuſque amicis repotia exhibet invitans eos ad cœnam in domo ſua) in qua Chriſtus convivio excipiet eum à quo fuerat invitatus, juxta illud ſponſæ Cant. 2. 4. *Introduxit me rex in cellam vinariam.* Porrò hæc repotia Chriſti ſunt, inquit, delectatio magna ex rerum cæleſtium cognitione, non arida, ſed ſapida, quæ mirè animam reficit & inebriat, præſertim in S. communione, animam inquam non cujuſvis, ſed ferventis, & totum ſe Dei obſequio devoventis. Hunc enim ſolum introducit in cellam ſuam vinariam, hæc expoſitio acuta eſt & appoſita.

Sedere in throno Dei quid?

QVI VICERIT, DABO EI SEDERE MECVM IN
VERS. 21. THRONO] q. d. Faciam illum participem regni mei cæleſtis, in quo Beatis eſt æterna lux, requies perfecta, gaudium inenarrabile & gloria ſempiterna. ita Andreas Cæſar. ſic Iſaiæ ult. dicitur: *Cœlum ſedes mea eſt.* In hoc tamen univerſali throno & regno variæ pro meritis ſunt ſedes & altitudines.

Secundò, S. Gregor. 26. Moral. 26. *Quia*, inquit, *judicii principatum ex Chriſti virtute percipimus: hinc veluti in ejus throno reſidemus.* Sic & Haymo: *Sedere in throno*, inquit, *eſt eſſe participem judiciariæ poteſtatis Chriſti.*

Tertiò, Alcazar, ad thronum, ait, Chriſti viri perfecti exaltantur, non in futura, ſed in hac vita, dum in altiſſimæ pacis ſede collocantur, ac ipſis ſedentibus, & ea pace fruentibus, Deus illis tentationum motus ſubiicit; ſicut Chriſto ſedenti atque regnanti Deus ſubiicit inimicos. Nihil enim aptius promitti potuit teporem excutienti, quàm pax illa ſpiritualis, quam à Chriſto participant qui ei perfectè ſervire decernunt, ac thronus ille quo fruuntur, & affectuum propriorum dominatio. Hic ſenſus pius eſt, ſed tropologicus & myſticus, non litteralis. Primus ergo ſenſus literalis eſt & genuinus. Huic enim Epiſcopo, uti & ceteris, promittitur merces & bravium regni cæleſtis; hanc enim coronam, licet alio & alio nomine & titulo, ſingulis oſtentat Chriſtus, ut eos ad ſtudium virtutis & pietatis acuat. Huic ergo tepido eam promittit nomine ſeſſionis; quia tepidus fugit laborem & curſum; hinc ſi eum amplectatur, promittit ei

A requiem æternam, & ſeſſionem regalem in cœlis. Alludit ad pſal. 109. 1. *Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.*

Victoria ſui difficillima, ſed glorioſiſſima.

Nota. In ſeptem hiſce epiſtolis Chriſti, paſſim ipſe *vincenti*, & non alteri, promittit bravium; *vincenti* inquam ſe ſuaſque cupiditates, metus torporem, aliaſque paſſiones; quia hæc ſui victoria, uti difficilis æquè ac neceſſaria, ita nobilis eſt & glorioſa. Viderunt hoc eminus & per umbram Gentiles. *Quoniam libera eſt anima & domina paſſionum, vincere ſeipſum omnium victoriarum prima eſt & optima: vinci autem à ſeipſo, & turpiſſimum, & peſſimum*, ait Plato de Legibus. *Alexander ſeipſum vincere, quàm hoſtes, magis regium eſſe exiſtimabat*, ait Plutarch. in Alexandro. *Seipſum, quàm hoſtem ſuperare multò operoſius eſt, nec adverſa propera feſtinatione fugere, nec ſecunda effuſo gaudio apprehendere*, ait Valer. Max. lib. 4. c. 1. & Poeta.

Latius regnes avidum domando
Spiritum, quàm ſi Libyam remotis
Gadibus jungas, & uterque Pœnus
Serviat uni.

Et alius:

B *Ardua res viciſſe alios victoria major*
Eſt animi fluctus compoſuiſſe ſui;
Subjeciſſe metus, & debellaſſe tumores;
Gaudia, ſpemque gravi ſuppoſuiſſe jugo.

Et alius:

Rex eſt, qui ſeſe recta rationis habenis,
Compeſcens animi noxia vota, regit.
Cujus ad imperium fugit illecebroſa voluptas,
Et dolor impiger ſpeſque metuſque fuga.

Et alius:

Geſtiens quiſquis populi quieto
Gaudium, & duros animo dolores,
Spes anhelantes, paviduinque victo
Corde timorem;
Solus hic lauri meruit coronam,
Purpuram ſolus placidi triumphans:
Proximam ſedem cui dat beato
Vera voluptas.

QVI HABET AVREM, AVDIAT QVID SPIRITVS DICAT ECCLESIIS] Verba ſunt excitantis attentionem, q. d. Arrige aures Pamphile. agitur hic res tua
C & ſalus tua: excipe arrectis auribus, oculis & corde monita Spiritus ſancti. Ita hic Romæ in templo S. Pancratii, ſuggeſtui excelſo ex quo more priſco in ſacrificio Miſſæ legitur Evangelium, priſcis literis aureis inſculptum legimus: *Qui legit attendat, ad quid ſacra lectio tendat.*

Alludit ad Olympionicas. Qui illi & quanti.

Pro coronide horum trium capitum Nota, in ſingulis ad ſeptem Aſiæ Epiſcopos epiſtolis, Chriſtum alludere ad agones, victorias & coronas athletarum, præſertim Olympionicarum, quæ celebres erant in Aſia & Græcia, iiſque Epiſcopos & quoſlibet fideles acuere & excitare ad ſimiles luctas heroicas, coronas & triumphos, uti paulò pòſt pleniùs oſtendam.

In Olympicis enim certaminibus olim tanti erat victoria, tanti vincere, ut ὀλυμπιονίκης, id eſt in Olympicis victor evehi videretur ad deos; atque Olympicæ coronæ eo in pretio fuerunt, ut non pauci hoc decus ipſi vitæ prætulerint, ſicut terminum omnis humanæ felicitatis: quocirca ad eas obtinendas ſumma erat certantium lucta & contentio. Nero, inquit Sueton. in ejus vita ca. 25. *cùm Romam eo curru, quo olim Auguſtus triumphaverat, & in veſte purpurea, & chlamyde diſtincta ſtellis aureis inveheretur,*
D *coronam capite geſtavit Olympicam, dextra manu Pythiam:* etſi neutram meruerat. Certè cùm Olympiæ curru certaret, eo excuſſus, nihilominus coronam adeptus eſt, ait Xiphilin. in Nerone: propter quem favorem judicibus diſtribuit viginti quinque myriadas, quas ab ipſis poſtea Galba repetiit. Porrò præconium quo Nero renunciatus eſt victor, tale fuit: *Nero Cæſar certamen vincit, & populum Rom. coronat, & proprium imperium.* Diagoras, inquit Gellius lib. 3. cap. 15. *cùm tres filios vidiſſet vincere & coronari eodem Olympiæ die; eumque tres adoleſcentes amplexi, coronis ſui in caput patris poſitis, ſuaviarentur; cumque populus gratulabundus flores undique in eum iaceret, ibi in ſtadio in oculis atque manibus filiorum animam efflavit.* Idem de Chilone memorat Plin. lib. 7. cap. 32. *Cuius ſinus, cùm victore filio Olympiæ expiraſſet, gaudio tota Græcia proſecuta eſt.* Hoc animo erat Acetes, de quo Statius l. 5. Sylvar.

Spe-

Spectatur Acetes,
Ille magis crebro dum lumina pulveris hauſtu
Obruit, & prenſa vocet expirare corona.

Pindarus in Pythiis ode 10. coronam hanc vocat maximam præmiorum, quæ nemini contingit niſi audendo & fortiter faciendo. Idem ode 1. *Qui autem vincit*, inquit, *reliqua in vita habet mellitam tranquillitatem, propter præmia victoriæ.* Hinc athletæ futuri, priùs erant aſcetæ, id eſt exercitatores. Aſſiduè enim ſe exercebant curſu, lucta, ſaltu, aut eo luctæ genere quo erant certaturi. Neque ſolùm ipſi athletæ, ſed & patriæ ejus hoc decus parabatur, quæ tota cum ſuo victore exultabat & celebrabatur.

Mirum verò eſt quod ſcribit Plin. lib. 7. c. 47. *Euthymius*, inquit, *pycta* (id eſt pugil) *ſemper Olympiæ victor, & ſemel victus, ſicuti mortale faſtigium egreſſus conſecratus eſt vivus, ſentiensque*: ſcilicet huic pugili multo plus tributum, quàm umquam à quæſita adulatione Imperatoribus Rom. quibus *honor Deum non antè habebatur, quàm agere inter homines deſiiſſent*, ait Tacitus in fine l. 15. Annal. Quidquod Polydamantis athletæ ſtatua dicebatur in Olympia iis opem ferre qui febre vexarentur, uti refert Lucian. in Deor. conu. Quocirca Plato lib. 5. de Repub. felicitatem ſuæ divinæ reip. comparat cum Olympionicis: *Omnibus*, inquit, *his difficultatibus liberati, vitam agent felici illa Olympionicorum vita planè beatiorem.* Denique Gentiles Olympionicam penè *iſótheon*, diis æqualem cenſebant. Cauſam dat Solon apud Lucian. de Gymn. *Ibi enim*, inquit, *ſpectare licet vim virorum, & corporum pulchritudines, & vigorem, membrorum, multaque præclara experimenta, & vim inexpugnabilem & audacem, ambitioſamque contentionem. Hæc ſi videres, nullum tu quidem laudandi faceres finem, nullum plaudendi.* Hinc Cicero pro Flacco: *Acinas*, inquit, *pugil Olympionices, hoc eſt apud Græcos propè maius & glorioſius, quàm Romæ triumphaſſe.* Quocirca Clemens Alex. aſſerit eos qui cupiditates vincere volunt, debere eſſe Olympicos, ipſis veſpis acriores ac vehementiores. q. d. Nullam neque vim, neque virtutem cum Olympionica poſſe conferri, eamque requiri in voluptatis victore. Hæc & plura Carolus Paſchalius l. 6. de Coronis c. 6. & 7.

Si tanti vitrum, quanti margaritum? ſi tanti erat victoria Olympica & Olympionices, quanti eſſe debet victoria Chriſtiana, quanta ad eam lucta & contentio? utpote in qua victor, qui terrena omnia ut puſilla & puerilia deſpicit, & cupiditatibus ſuis æquè ac paſſionibus fortiter imperat, ac adverſa duraque quælibet generosè amore Dei ſuſtinet & ſuperat, non tantum *olympionikes*, ſed *ouranionikes*, id eſt Olympi cælique victor, ſui mundique dominus, imò verus Iſrael, id eſt Deo dominans, efficitur. Præclarè Apoſtolus 1. Cor. 9. 25. *Omnis*, ait, *qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet, & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* Quocirca Chriſtus, hic ſingulis Epiſcopis hanc coronam refricat & obiicit, eaque illum, ejuſque fideles ad arduos fidei agones & certamina excitat & accendit: nimirum Epheſino c. 2. 7. *Vincenti*, inquit, *dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in paradiſo Dei mei.* Smyrnenſi v. 11. *Qui vicerit*, ait, *non lædetur à morte ſecunda.* Pergamenſi v. 17. *Vincenti dabo manna abſconditum, & dabo illi calculum candidum:*

A *& in calculo nomen novum ſcriptum, quod nemo ſcit niſi qui accipit.* Thyatirenſi v. 26 *Qui vicerit, & cuſtodierit uſque in finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper Gentes, &c. & dabo ſtellam matutinam.* Sardenſi c. 3. 5. *Qui vicerit, ſic veſtietur veſtimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ, & confitebor nomen ejus coram Patre meo, & coram angelis eius*; ubi alludit ad præconium Olympionicæ, quo publica præconis voce coram toto populo in Olympicis victor declarabatur nominabatur & laudabatur; quale fuit Neronis, quod paulò antè recenſui. ſic Virgil 5. Æneid.

Tum ſatus Anchiſa (Æneas) *cunctis de more vocatis,*
Victorem magna præconis voce Cloanthum
Declarat, viridique advelat tempora lauro.

Pluribus idipſum ex Philoſtrato, Maximo, Demoſthene, Plutarcho & Cicerone oſtendit Carol. Paſchal. li. 6. de Coronis ca. 11. & Petrus Faber Agoniſt. l. 2. ca. 11.

Philadelpenſi verſ. 12. *Qui vicerit*, inquit, *faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur ampliùs: & ſcribam ſuper eum nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei novæ Jeruſalem, &c. & nomen meum novum.* Laodicenſi v. 21. *Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo, ſicut*
B *& ego vici, & ſedi cum Patre meo in throno eius.* Chriſtus ergo primus Olympionices, aſſeclis ſuis Olympionicis, & quidem ſingulis, coronam cæleſtis gloriæ ob oculos ſpectandam proponit, eaque ad certamen invitat, ideoque varios dat titulos & nomina: nunc enim eam vocat lignum vitæ, nunc manna abſconditum, nunc calculum candidum, nunc nomen novum, nunc veſtes candidas, nunc ſtellam matutinam, nunc columnam, nunc thronum Dei, &c. Age ergo, ô athleta Chriſti, viriliter certa bonum certamen, apprehende vitam æternam; nullus tibi labor longus, nullus dolor durus videatur, cui cælum, cui æternitas, cui corona divina promittitur. Hanc tibi plecte, & pertexe continuis heroicarum virtutum facinoribus. *Hæc enim virtus perfecta, & omnibus numeris abſoluta coronam vincentibus, & mercedem ſuperandæ nobis immortalitatis rependit*, ait Lactant. li. 4. de Vera ſapient. cap. 16. *Veniet, veniet poſtea dies ille, quo victor reverteris in patriam, quo per Hieroſolymam cæleſtem vir fortis coronatus incedas*, ait Hieronym. tomo 1. epiſt. 6. Imitare Martyres quibus ſcribens S. Cyprian. l. 2. epiſt. 6. *Tolerabitis*,
C inquit, *uſque ad conſummationem gloriæ duriſſimam quæſtionem, nec ceſſiſtis ſuppliciis, ſed vobis potiùs ſupplicia ceſſerunt. Finem doloribus, quem tormenta non dabant, coronæ dederunt*, & mox: *Steterunt torti torquentibus fortiores: & pulſantes ac laniantes ungulas, pulſata ac laniata membra vicerunt. Inexpugnabilem fidem ſuperare non potuit ſæviens diu plaga repetita, quamvis rupta compage viſcerum, torquerentur in ſervis Dei non iam membra, ſed vulnera. Pretioſa mors hæc, quæ emit immortalitatem pretio ſanguinis ſui, quæ accepit coronam de conſummatione virtutis.* Denique audi S. Gregor. homil. 37. in Evang. *Delectet*, inquit, *mentem magnitudo præmiorum, ſed non deterreat certamen laborum. Nam non coronabitur, niſi qui legitimè certaverit.* Jeruſalem enim cæleſtis eſt domus fortium, ut ait S. Vigilantius in vita S. Aſtionis; unde ejus typus fuit domus fortium Davidis, putà 37. militum ejus fortiſſimorum, qui recenſentur 2. Reg. 23. 8. fueruntque Heroes.

CAPVT QVARTVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Hic incipit Apocalypſis, id eſt prophetia.

H*Oc capite poſt ſeptem Chriſti epiſtolas ad ſeptem Aſiæ Eccleſias, quas audivimus c. 2. & 3. tranſit Johannes ad ſuas viſiones & prophetias. itaque hoc cap. incipit propriè Apocalypſis, id eſt revelatio futurorum prophetica; cùm hucuſque fuerit potiùs hiſtoria, quàm prophetia.*

Septem viſiones Apocal.

Quocirca rectè Ven. Beda, Perer. Viegas & alii paſſim, uti dixi in proœmio, Apocalypſin in ſeptem partes, ſive viſiones diſtribuunt. Prima eſt, à c. 1. hucuſque, qua ſcribens ad ſeptem Aſiæ Epiſcopos, eos officii ſui monet. Secunda eſt, à c. 4. uſque ad octavum, qua S. Johanni oſtenditur liber ſeptem ſigillis clauſus, & per Agnum apertus & explicatus. Tertia eſt, à c. 8. ad 12. qua videt Johannes ſeptem angelos tubis canentes. Quarta eſt, à c. 12. ad 15. ubi cernit luctam & duellum mulieris cum dracone. Videt enim mulierem amictam ſole, & draconem eam perſequentem inter ſe decertantes. Quinta eſt, à c. 15. ad 17. ubi prodeunt ſeptem angeli, qui effundunt ſeptem phialas, quibus ſeptem plagas noviſſimas orbi inducunt & effundunt. Sexta eſt, à cap. 17 ad 21. qua repræſentatur damnatio meretricis, ſcilicet Babylonis, & beſtiarum, ac amaſiorum & aſſeclarum eius. Septima eſt, à c. 21. uſque ad finem libri, qua uxor Agni & Jeruſalem nova deſcendens de cælo, eiuſque ornatus et pulchritudo deſcribitur.

Has

Prima earum expoſitio. *Hæ ſeptem ſymbola ita explicant Ticonius, Primaſ. Beda & Rupert. Prima, inquiunt, pars ſunt ſeptem epiſtolæ Chriſti ad ſeptem Aſiæ Epiſcopos, uti patet. Secunda pars, ſeptem ſigillorum ab Agno apertorum, ſignificat reſerationem myſteriorum fidei de Deo trino & uno, de Verbi incarnatione, vocatione Gentium, Sacramentis legis novæ, regno cæleſti, &c. quæ clauſa fuerant in veteri teſtamento. Tertia, ſeptem angelorum & tubarum ſignificat prædicationem & præcones Evangelii. Quarta, mulieris & draconis, ſignificat diſſidia bonorum & malorum in Eccleſia. Quinta, ſeptem angelorum & phialarum, ſignificat judicia & pœnas impiorum in hac vita. Sexta, ſcilicet damnatio Babylonis, ſignificat pœnas reproborum in gehenna. Septima, apertè gaudia electorum in cælo deſcribit. Verùm hæc expoſitio partim nimis ampla & generalis; partim moralis potiùs, quàm literalis eſt.*

Secunda. *Secundò, Abbas Ioachim, Caſalenſis & Firmanus, cenſent per primam partem epiſtolarum ad ſeptem Epiſcopos, ſignificari ſtatum Apoſtolorum: per ſecundam ſigillorum, ſtatum Martyrum: per tertiam tubarum Doctorum: per quartam pugnæ, Monachorum: per quintam angelorum, bonorum Paſtorum & Epiſcoporum: per ſextam, ſcilicet excidium Babylonis, ferventes Prædicatores & Religioſos Ordines, qui ſtudent exſtirpationi vitiorum, & reformationi Eccleſiæ; per ſeptimam, Beatos in cælo. Verùm hæc expoſitio nimis generalis eſt, & accommodatitia.*

Tertia. *Tertiò, Aureolus, Lyranus & Annius, putant per ſex viſiones ultimas ſignificari ſex Eccleſiæ ſtatus, ſcilicet per ſecundam ſeptem ſigillorum, quæ hoc cap. incipit, ſignificari ætatem & ſæculum quod fluxit à Chriſto uſque ad Iulianum Apoſtatam, quod fuit annorum 365. in quo claruerunt Apoſtoli, Martyres, multique S. Doctores & Pontifices. Per tertiam tubarum, ſignificari ſæculum à Iuliano uſque ad Mauricium Imp. ſcilicet uſque ad annum Chriſti 580. quod proinde continet annos 215. Per quartam pugnæ draconis contra mulierem ſignificari ſæculum à Mauricio uſque ad Irenem & Conſtantinum Imp. ſcilicet uſque ad annum Chriſti 800. quod proinde continet annos 220. quo tempore Imperium translatum eſt ad Carolum Magnum & ad Germanos; eodemque Eccleſiam perſecutus eſt draco, id eſt Coſroes rex Perſarum; & beſtia, id eſt Mahomet & Saraceni. Per quintam ſeptem phialarum, ſignificari ætatem ab Irene, Conſtantino & Carolo Magno ad Henricum IV. Imperator. ſcilicet ad annum Chriſti 1050. quæ continet annos 150. quando Eccleſia fuit in ſeptem plagis, id eſt in variis diſſidiis & ſchiſmatibus. Per ſextam, ſignificari tempus quod fluxit & fluet ab Henrico. Quartò uſque ad Antichriſtum. Per ſeptimam, tempus quod fluet ab Antichriſto uſque ad judicium generale. Sed hanc expoſitionem refutavi in procemio quæſt. 2.*

Quarta. *Quartò, Perer. putat tum prædictos ſtatus & ætates Eccleſiæ, in eiſque inſigniores proſperitates, adverſitates, eventa & geſta hic deſcribi: tum noviſſima mundi tempora, & perſecutionem Antichriſti.*

Quinta. *Quintò, Alcazar dividit Apocalypſin in duas partes. Prior, ait, pars à c. 4. uſque ad finem undecimi agit de victoria Eccleſiæ Chriſti, quam habuit de Iudæis & judaiſmo. Poſterior pars à c. 22. uſque ad finem, agit de victoria Eccleſiæ, quam habuit ex ſubactis Gentilibus & gentiliſmo. Priori parte reſerantur ſeptem ſigilla, in quorum primis quatuor agitur de felicitate illorum paucorum, qui Chriſtum receperunt, in eumque crediderunt: tribus ultimis de infelicitate & pœnis eorum, qui eum reſpuerunt. Hæc eſt ergo Eccleſiæ victoria de Synagoga, quæ decima rebellium Iudæorum pars Chriſto & Apoſtolis ſubacta eſt, ceteris induratis & reprobatis, ac proinde ſeveriſſimè punitis per ſeptem plagas, ſcilicet famem, bellum, peſtem, ignorantiam, cupiditatem, iras & obdurationem. Sed & hæc expoſitio ac diſtributio graves habet difficultates, quas propoſui in procemio quæſt. 2. præſertim quòd Apocalypſin faciat hiſtoriam de præteritis, cùm ſit prophetia de futuris, unde mox audit Iohannes:* Oſtendam tibi quę oportet fieri poſt hęc.

Sexta genuina. *Sextò, & genuinè, Ribera Apocalypſin diſtribuit in duas partes, ſcilicet in ſeptem ſigilla libri, & ipſum librum. Septem ſigilla continent ſigna prævia judicio & Antichriſto, ea reſerantur uſque ad caput 12. Liber verò deſcribit futura ſub Antichriſto, ipſumque judicium & gloriam Beatorum, uti ſuis quibuſque locis pleniùs oſtendam.*

Argumentum cap. 4. *Hoc ergo capite videt Iohannes per oſtium apertum in cælo, Deum habitu jaſpideo & ſardinio, in throno ſmaragdino reſidentem, ac iride amictum, & circumſedentes vigintiquatuor ſeniores, & quatuor animalia, plena oculis, alis ſenis inſtructa, Deum aſſiduè laudantia, ac dicentia:* Sanctus, ſanctus, ſanctus. *Secundò, v. 8. ad eorum laudes, vigintiquatuor ſeniores procidunt cum ſuis coronis ante thronum, & Deum celebrant.*

Vers. 1. POſt hæc vidi: & ecce oſtium apertum in cælo; & vox prima, quam audivi, tamquam tubæ loquen-
tis mecum, dicens. Aſcende huc, & oſtendam tibi quæ oportet fieri poſt hæc. Et ſtatim fui in
ſpiritu: & ecce ſedes poſita erat in cælo, & ſupra ſedem ſedens. 3. Et qui ſedebat, ſimilis erat aſpe-
ctui lapidis jaſpidis & ſardinis: & iris erat in circuitu ſedis, ſimilis viſioni ſmaragdinæ. 4. Et in cir-
cuitu ſedis ſedilia vigintiquattuor: & ſuper thronos vigintiquattuor ſeniores ſedentes, circumamicti veſti-
mentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ. 5. Et de throno procedebant fulgura, & voces, &
tonitrua: & ſeptem lampades ardentes ante thronum, qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei. 6. Et in conſpectu
ſedis tamquam mare vitreum ſimile cryſtallo: & in medio ſedis, & in circuitu ſedis, quattuor animalia
plena oculis antè & retrò. 7. Et animal primum ſimile leoni, & ſecundum animal ſimile vitulo, & tertium
animal habens faciem quaſi hominis, & quartum animal ſimile aquilæ volanti. 8. Et quattuor anima-
lia, ſingula eorum habebant alas ſenas: & in circuitu, & intus plena ſunt oculis: & requiem non ha-
bebant die ac nocte, dicentia: *Sanctus, Sanctus, Sanctus; Dominus Deus omnipotens, qui erat, &
* *Iſa. 6. b. 3* qui eſt, & qui venturus eſt. 9. Et cùm darent illa animalia gloriam, & honorem, & benedictionem
ſedenti ſuper thronum, viventi in ſæcula ſæculorum. 10. Procidebant vigintiquattuor ſeniores ante

ſeden-

ſedentem in throno, et adorabant viventem in ſæcula ſæculorum, et mittebant coronas ſuas ante thronum, dicentes. 11. Dignus es Domine Deus noſter accipere gloriam, et honorem, et virtutem: quia tu creaſti omnia, et propter voluntatem tuam erant, et creata ſunt.

Vers. 1. POST HAC VIDI: ET ECCE OSTIUM APERTUM IN CÆLO] Ad hoc, ut quaſi per oſtium Johannes videret Dei thronum, aſtantes 24. ſeniores, quatuor animalia, angelos, aliaque quæ deinceps enarrat. Fuit hęc tantùm imaginaria, vel intellectualis viſio; & conſequenter non realis, ſed imaginaria tantùm apertio cæli. Nec enim cælum habet oſtium, quod aperiatur & claudatur. Myſticè, hęc cæli apertio ſignificat, cęleſtia fidei myſteria clariùs fuiſſe revelata Johanni & Apoſtolis novi teſtamenti, quàm Moyſi & Prophetis. Hinc Stephanus vidit cęlos apertos, Paulus raptus eſt in tertium cælum, angeli aſcenderunt & deſcenderunt ſupra filium hominis, Johan. 1. 51. Nam, ut ait Daniel c. 2. 28. *Eſt Deus in cælo revelans myſteria.*

Alludit ad Ezech. 1. 1. *Aperti ſunt cæli, & vidi viſiones Dei.* Sic & Jacob vidit ſcalam erectam in cælum, & per illam aſcendentes & deſcendentes angelos, idcirco dixit: *Non eſt hic aliud niſi domus Dei, & porta cæli.* Sed hæc typi & umbrę fuerunt Chriſti, Apoſtolorum & Eccleſiæ, ideòque obſcuriora, magis umbroſa & ænigmatica. Unde Ezechiel non aſcendit in cęlum, ſed ad illum potiùs è cęlo deſcendit currus Cherubim. Nam ait ipſe c. 8. 15. *Apparuit rota ſuper terram iuxta animalia.*

Idem de Deo contendit Alcazar, ſcilicet Deum à Jacobo viſum eſſe inniti ſcalæ non in cęlo, ſed in terra juxta Jacobum conſiſtentem. Verùm hoc alii paſſim reiiciunt, ut dixi Geneſ. 28. 13. Illud veriùs, Johannem & Paulum ſine ſcala, quam vidit Iacob, raptos aſcendiſſe in cęlum.

ET VOX PRIMA, QUAM AUDIVI, TANQUAM TUBA] Alcazar cenſet tubam hìc æquè, ac cap. 1. 10. ſignificare bellum à Judæis Eccleſiæ illatum. Verùm hæc tuba non claſſicum canit Judæis; ſed Johannem evocat in cælum. Ait enim:

DICENS, ASCENDE HUC] Ergo Johannes raptus in cælum, aſcendit in cælum mente & ſpiritu, non corpore. Fuit enim efficax hæc ejus in cælum, à Deo per tu[...] evocatio. In cælo ergo vidit non tam gloriam Ec[...]æ triumphantis, quàm agones & labores futuros Eccleſiæ militantis, quos ipſa virtute è cælis accepta erat ſuperatura, & per illos in cęlum conſcenſura. Ideò enim Chriſtus è cælis deſcendit in terram, ut eam, ejuſque fideles crucis & fortitudinis ſuæ aſſeclas in cęlum ſubveheret. Hinc de Chriſto ait Johan. cap. 3. 13. *Nemo* (hucuſque) *aſcendit in cælum niſi qui deſcendit de cælo, Filius hominis, qui eſt in cælo.* Licet enim Elias per turbinem aſcenderit in cęlum, tamen cęlum hoc aereum fuit, non ſidereum, nec ęthereum. Hoc eſt quod ait ſapientiſſimus Salomon: *Non novi ſcientiam ſanctorum. Quis enim aſcendit in cælum atque deſcendit?* Proverb. 30. 3.

Myſticè, ſignificatur Prophetas, Apoſtolos, viroſque Apoſtolicos debere in cælis mente & actione verſari, ac agere vitam cæleſtem terris altiorem, ut omnem hominum vitam tranſcendant, dicantque cum Paulo: *Noſtra converſatio in cælis eſt.* Ita enim & populum ad cæleſtis viæ & vitę ſtudium incitabant. Argutè enim Diogenes cuidam mira de cęleſtibus dicenti, dixit: *Quando de cælo veniſti?*

OSTENDAM TIBI QUÆ OPORTET FIERI POST HÆC] Alcazar cenſens præteritam hìc Eccleſiæ de Judęis victoriam, Deique vindictam deſcribi, *τὸ quæ oportet fieri*, ſic explicat: Licet, inquit, res illæ jam eſſent præteritæ, nondum tamen earum magnitudo & præſtantia fuerant mundo reſerata; & tunc aliquid fieri dicitur, cùm manifeſtatur. Verùm *τὸ quæ oportet fieri*, propriè ſignificat ea, quæ nondum facta, ſed adhuc futura ſunt. Adde, magnitudinem excidii Judęorum, æquè ac Eccleſię gloriam, fuiſſe toti orbi in ſeipſa, dum peracta eſt, conſpicuam & celebrem.

ET STATIM FUI IN SPIRITU] raptus fui in exſtaſin.

Vers. 2. ET ECCE SEDES POSITA ERAT IN CÆLO] Alcazar cenſet thronum hunc Dei fuiſſe inſtar propitiatorii & Cherubim. Hi enim erant thronus Dei in templo Salomonis; ad quod hic alluditur. Nam 24 ſeniores, ait, ſunt principes ſacerdotum. Hi enim erant 24. ut patet 1.

A Paral. 24. Hinc & ſeptem lampades reſpondent ſeptem lucernis candelabri, mare vitreum mari æneo, animalia magnis Cherubinis, quos fecit Salomon: denique caput ipſum Dei laudibus & adoratione terminatur. Atque eumdem hunc thronum cenſet fuiſſe in omnibus viſionibus propheticis, ut cùm Deus viſus eſt Moſi & ſenioribus Exodi 24. 10. & Iſajæ c. 6. 1. & Ezechielis c. 1. 22. niſi quòd pro aurea tabula propitiatorii, Exod. 24. 10. fuerit ſapphirina, & Ezech. 1. 22. cryſtallina: qualem & hìc fuiſſe cenſet, quia thronus hic erat in cęlo.

Porrò propitiatorium, ait, ſignificabat animi demiſſionem ac ſanctitatem eorum qui Deo ſe totos ſubiiciunt, eique in ſemetipſis ſedem conſtituunt. Erat aureum, quia humilitas charitate condienda eſt: hìc erat ſapphirinum aut cryſtallinum; quia ſignificabat vitam cęleſtem. Duo Cherubini manibus junctis ſedem Deo exhibentes, ita ut pedes Dei viderentur inſiſtere propitiatorio, ſive operculo arcæ, quaſi ſcabello, ſignificabant ſapientiam & ſanctitatem, id eſt, mentem cęleſti lumine illuſtratam, & voluntatem in divino obſequio ferventem. Harum enim

B potentiarum perfectio facit tam angelos, quàm homines præclariſſimum Dei thronum. Alæ ſymbolum ſunt erecti animi, promptique, & ad Dei juſſa exequenda paratiſſimi.

Cauſam horum omnium dat, Quia, inquit, non eſt ſermo hic de throno quem Deus in cęlis habet, ſed de throno novo regni cælorum, quod prædicavit Chriſtus & Apoſtoli, id eſt de throno, quem habet Eccleſia. Genuinus enim ſenſus eſt, glorioſiſſimum eſſe Deo novum regnum, quod habet in Eccleſia Chriſtiana, id eſt in cordibus fidelium, quæ recepto Spiritu ſancto, perfectè ei ſubjiciuntur per excellentem ſanctitatem, & vitam perfectiſſimam, ac rerum omnium terrenarum contemptum. Thronus ergo Dei ſunt fideles juſti & ſancti. Nec aliud, vel alios ſignificat hic thronus. Hucuſque Alcazar.

Verùm hæc partim myſtica ſunt & moralia, partim incerta, aut minùs probabilia. Nam nulla Cherubinorum hic fit mentio, uti nec Iſajæ 6. nec Ezech. 1. quinimò Cherubini Ezechielis ſtipabant currum Dei; ergo non

C poterant ejus eſſe thronus. Porrò agi hic de throno Dei quem habet in cęlo, non autem in Eccleſia, patet ex ſequentibus, ubi docet in circuitu throni hujus fuiſſe cæleſtes ſpiritus ac beatos veſtitos albis, coronis aureis coronatos, clamantes *Sanctus, ſanctus, ſanctus,* &c. Rurſum ex eo quod ait v. 5. de throno proceſſiſſe fulgura, voces & tonitrua; hæc enim è cælo prodeunt, non è terra. Denique Alcazar ait, Apocalypſin eſſe quaſi ſcenam verſatilem, in qua ſubitò machinis quibuſdam converſo pegmate, alia ſpecies oſtenditur, ut ſylva, v. g. in palatium ſubitò converti videatur: ſic enim thronum hunc cæleſtem quaſi in terreſtrem commutari. quod parum congruit divinæ gravitati & majeſtati.

Dico ergo, ad literam S. Iohanni oſtenſam fuiſſe ſpeciem throni cujuſdam magnificentiſſimi, putà regalis, id eſt cæleſtis & divini, qui longè magnificentiam propitiatorii, Imperatorum, Regum & Pontificum omnium ſuperabat. Repræſentabat enim immenſam & altiſſimam celſitudinem & majeſtatem divinæ naturæ, felicitatis &

D gloriæ, in qua Deus quaſi in throno ex omni æternitate reſidet & requieſcit. Fuit ergo thronus hic ſimilior throno Dei, quem vidit Iſajas c. 6. & Ezech. c. 1. uti mox patebit, quàm propitiatorio.

Myſticè, ſedes hæc eſt Eccleſia, ait Rupertus, Ambroſ. & Alcazar. putà Sancti, ut ait Aretas: vel angeli, ut vult Richardus Victor. vel potiùs B. Virgo. Ita S. Bernard. ſerm. de B. Maria: *De throno, ait, procedebant fulgura & voces, & tonitrua: quia Mater filii Ieſu Chriſti parabolas, ænigmata, legalia & mirifica geſta, dicta & opera avidiùs ebibit, fideliùs credidit, ſinceriùs luculentiuſque aliis edidit.* Alii diſtinctiùs per fulgura accipiunt B. Virginis miracula; per voces, blandas cohortationes; per tonitrua, increpationes, minas gehennę, ultiones & ſupplicia hoſtibus ſuis & impiis ab ea inflicta. Hinc B. Virgo à S. Epiph. ſer-

de

de laud. Deiparæ, vocatur *Thronus Cherubicus*. Scripſit hac de re opus ingens, pium æquè ac eruditum, noſter P. Anton. Spinellus, Provincialis Neapolit. cujus titulus eſt: *Maria Deipara thronus Dei*.

ET SUPRA SEDEM SEDENS] Seſſor hic non fuit Chriſtus, ut vult Ambroſ. Chriſtus enim eſt Agnus ante thronum, qui à ſedente accepit librum, ut patet c. 5. 7. Sed Deus, qui hic ſpecie humana & regali apparuit ſedens in throno, ut patet ex eo quòd cap. 5. 7. dicatur habuiſſe dexteram. Hic ergo princeps in ſolio hoc cæleſti reſidens, eſt cælorum rex, id eſt cæli terræque conditor, ita Richardus, Alcazar, Ribera & alii.

Porrò Alcazar cenſet tam hic, quàm Iſaiæ 6. ſeſſorem fuiſſe Deum Patrem tantùm. Verùm longè meliùs alii cenſent, fuiſſe Deum abſolutè, prout communis eſt Patri, Filio & Spiritui ſancto. Alludit enim ad thronum Iſaiæ cap. 6. 1. ubi ſeſſor fuit Deus trinus & unus, ſive Sancta Trinitas, uti ibidem oſtendi. Unde & hic, æquè ac ibi, ſancta animalia jugiter acclamant ei triſagion, ſcilicet *Sanctus, ſanctus ſanctus*, quaſi dicant, Sanctus Pater, Sanctus Filius, Sanctus Spiritus ſanctus; hi enim tres ſanctiſſimi ſunt, ipſaque primæva, increata, eſſentialis & immenſa ſanctitas.

Obiicit Alcazar: Filius hic repræſentatur Agno, qui acceſſit ad ſedentem in throno. Ergo non ſedit in throno: non enim acceſſit ad ſeipſum. Si dicas, Agnum ſignificare Chriſtum hominem: hic autem potuit accedere ad ſeipſū, quatenus erat Deus. Reſp. Alcazar, theologicè id verum eſſe, ſed Scripturam ita non loqui, imo paſſim dicere, Filiū qua homo eſt accedere ad Patrem, eumque invocare, non ſeipſum. Verùm dico, utroque modo loqui Scripturam. Cùm enim paſſim dicit, Chriſtum nos redemiſſe & reconciliaſſe Deo ſuis meritis, oratione & paſſione, ſignificat Chriſtum nos reconciliaſſe toti ſanctæ Trinitati, ſcilicet non ſoli Patri, ſed & Filio, & Spiritui ſancto, uti patet, & omnes orthodoxi fatentur. Tam enim offenſus erat nobis Filius & Spiritus ſanctus, tamque reconciliandus, quàm Pater. Itaque illa oratio & vox Chriſti pſal. 39. 7. quam citat Apoſtolus Hebr. 10. 7. *Hoſtiam & oblationem noluiſti*, &c. *tunc dixi: Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam*, non tantùm Patrem, ſed & Filium & Spiritum ſanctum reſpicit, & ad omnes dirigitur. Venit enim Chriſtus, ut horum omnium voluntatem circa redemptionem hominum impleret. Sic in cruce orans & clamans: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* Matth. 27. v. 46. non tantùm à Patre, ſed & à ſeipſo ut Deus erat, ſuam humanitatem in tormentis & morte derelictam ſignificavit. Sic Matth. 6. 9. oravit, & nos orare docuit: *Pater noſter, qui es in cælis. Sanctificetur nomen tuum*, &c. utique Patrem non perſonaliter, ſed eſſentialiter intelligens, putà Deum ipſum, qui ſuæ humanitatis & omnium hominum eſt pater, id eſt creator & Deus, qualis eſt tam Filius, & Spiritus ſanctus, quàm Pater æternus. Oramus enim ut omnium horum nomen ſanctificetur & voluntas fiat. Multò magis in viſionibus, qualis eſt hæc, Filius ut homo, dici poteſt accedere ad ſeipſum ut Deus eſt.

VERS. 3. SIMILIS ERAT ASPECTU] Corrige cum Rom. *Aſpectui*, id eſt colori, vel ſpeciei iaſpidis. Hebræis enim oculus vel aſpectus ponitur pro colore vel ſpecie; ſcilicet potentia, vel actus pro objecto, per metonymiam.

LAPIDIS IASPIDIS ET SARDINIS] Jaſpis eſt coloris ſubviridis, ſardius rubei. Unde Pererius putat, hos colores in corpore Dei ſeſſoris fuiſſe permiſtos. Præſertim, quia Plinius libr. 37. c. 8. docet in Phrygias jaſpides eſſe purpureos: & apud Virgil. 4. Æneid. fulva jaſpide ſtellatur enſis.

Concinniùs Alcazar cenſet, non commiſtos, ſed partitos fuiſſe, ſcilicet corpus Dei ab imo ad lumbos fuiſſe ſimile jaſpidi, à lumbis verò ſurſum ſardio. Alludit enim Johannes ad Ezech. 1. 27. & c. 8. 2. ubi de ſedente in throno Cherubico dicitur: *Ab aſpectu lumborum ejus, & deorſum, ignis: & à lumbis ejus & ſurſum, ut viſio electri*. Partita ergo fuit hæc viſio & ſpecies; ſupernè enim erat electrina, infernè ignea; uti hic ſupernè erat ſardina, infernè iaſpidea. Sic olim viri illuſtres ad magnificentiam plures gemmas jungebant, eaſque geſtabant in annulis & digitis. unde Martial. l. 5. epigr. 11.

Sardonychas, ſmaragdos, adamantas, jaſpidas uno
Portat in articulo Stella, Severe, meus.

Quæres, quid in hoc Dei throno ſignificent jaſpis & ſardius? Reſp. Primò, Victorinus, Primaſ. Beda & Rupert. per haſce duas gemmas ſignificari Dei juſtitiam & vindictam in peccatores: ſcilicet per jaſpidem, qui coloris eſt aquei, ſignificari diluvium ſub Noe, quo Deus omnes peccatores ſubmerſit: per ſardium, qui rubeus eſt, ſignificari ignem conflagrationis mundi, qui peccata & peccatores exuret. *Quid ſignificent jaſpis & ſardius. Significatio. Prima.*

Secundò, Richard. Virore, ait, jaſpidis ſignificatur ſemper virens Sanctorum gloria in cælo; per ſardium incendium gehennæ, quæ duo ſunt hominis noviſſima, eaque Deus hic & alibi hominum oculis ſubiicit, ut ea jugiter intueantur. *Secunda.*

Tertiò, Joachim: Jaſpis, ait, eſt Pater; ſardius eſt Filius; ſmaragdus & iris eſt Spiritus ſanctus. *Tertia.*

Quartò, Viegas & Perer. Jaſpide, inquiunt, virente ſignificatur miſericordia, ſardio rubente juſtitia. Hiſce enim duobus omnis reſpub. & totus mundus à Deo regitur. Unde ait Pſaltes: *Miſericordiam & judicium cātabo tibi Domine*. Hac enim viſione multa adumbrantur de providentia & miſericordia Dei in pios, atq; juſtitia & vindicta in impios. *Quarta.*

Quintò, Lyran. Deus, ait, hic apparet quaſi proviſor Eccleſiæ militantis: unde jaſpide ſignificatur ejus conſolatio & recreatio in adverſis, ſardio ejus inflammatio, qua facit ut ardentiùs Deo ſerviamus. *Quinta.*

Sextò, Aureolus, Sedes hæc, ait, eſt cathedra Eccleſiæ Romanæ, quæ eſt caput Eccleſiæ militantis. In hac eſt jaſpis virens, putà miſericordia & poteſtas ſolvendi peccata. eſt & ſardius, id eſt poteſtas eadem retinendi & puniendi. Sedes enim Dei eſt ſedes Eccleſiæ & Vicarii ejus, ſcilicet Summi Pontificis; unde de ea canit Pſaltes: *Et in cathedra ſeniorum laudent eum*. *Sexta.*

Septimò, & optimè, Andreas, Aretas & Ribera: Jaſpis, inquiunt, quia firmiſſima eſt gemma, viridis & ſæpe pellucens, teſte Plinio l. 37. 8. ſignificat ſplendorem & pulchritudinem divinitatis ſemper virentis & florentis. Sardius, quia ſanguinei & ignei coloris eſt, & ut ait Aretas, feris terrorem incutit, ſignificat Primò, igneam, id eſt ſublimiſſimam & efficaciſſimam Dei naturam. Secundò, ejuſdem juſtitiam, terrorem & vindictam in impios Antichriſti præcurſores vel aſſeclas; hæc enim in Apocalypſi præſignatur & prædicitur: unde optimè ejus ſpeciem hic oſtentat Deus, ac vindicis habitum aſſumit: ſolet enim aſſumere ſpeciem & habitum ſimilem materiæ & rei de qua agitur. Tertiò, Abulenſ. & alii aſſerunt, ſardio gaudium accendi: aptè ergo ſardius ſignificat immenſam illam Dei gloriam & felicitatem, ex qua manat immenſa ejus voluptas & lætitia. Huc facit quod Alcazar pag. 979. litera C. tradit, ſardium partem eſſe & originem amethyſti, idque ex eo manifeſtum eſſe, quòd in nonnullis gemmis quæ inveniuntur, una parte ſardius, altera amethyſtus cernatur. Amethyſtus autem, qui colorem habet vini, ſymbolum eſt deliciarum cæleſtium, & nectaris divini, quod longè magis quàm vina Falerna lætificat cor, illudque gaudio inebriat, juxta illud Pſaltis: *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos*. Idem ergo ſignificat ſardius. *Septima.*

Octavò, Alcazar cenſet jaſpidem & ſardium idem ſignificare hic, quod c. 21. n. 19. & 20. in duodecim fundamentis cæleſtis Jeruſalem: quæ cùm ſignificent, ait, duodecim articulos fidei, ac primum fundamentum ſit jaſpis, ſextum ſardius, ſequitur jaſpidem ſignificare primum Symboli articulum de Deo rerum omnium creatore; ſardium verò ſignificare ſextum qui eſt de Chriſti reſurrectione. Error enim hic eſt in Alcazaris numero. ponit enim ſardium quintum, cum Apocal. 21. 19. ponatur ſextus, uti ibidem ponit & Alcazar, ubi & articulum de Chriſti reſurrectione, quem alii jungunt cum deſcenſu ejuſdem ad inferos, ponuntque quintum, ipſe ab eo dividit, ponitque ſextum. Hinc docet, aptè utrumque lapidem & articulum coniungi in idea Dei Patris, cui attribuitur potentia, ac conſequenter tam creatio, quàm reſurrectio. Sicut enim per creationem creaturæ eſſe cœperunt, ita per Chriſti reſurrectionem datum eſt initium novæ creaturæ. ante illam enim nondum erat Spiritus datus, quia Jeſus nondum erat glorificatus. Quare meritò Chriſti reſurrectio conſideratur in Scriptura, quaſi nova mundi creatio: omnis autem creatio opus eſt Dei Patris.

Rurſum aptè jaſpis ſupponitur ſardio, hoc eſt creatio reſurrectioni: hæc enim illa eſt excellentior & glorioſior. Atque ſicut natura gratiæ ſupponitur, & gratia gloriæ; ſic opus creationis ſupponitur reſurrectioni, quæ eſt quaſi recreatio, ſive iterata creatio, quæ antiquæ rerum in Geneſi productioni, novæ quaſi creationis, & novæ creaturæ gloria addita eſt. Ita ipſe ingenioſè & congruè. Sardius enim, ut dixi, ſymbolum eſt gaudii & felicitatis divinæ, quam Deus ſuis electis communicat beando illos, & reſuſcitando ad vitam & gloriam ſempiternam.

Iris coram throno quid? Prima expoſitio.

ET IRIS ERAT IN CIRCUITU SEDIS SIMILIS VISIONIS SMARAGDINAE] Primò, Andreas: Iris, ait, varia & florida repræſentat cæleſtium virtutum & ordinum ornamenta, diverſaque eorum munera & officia, ac præſertim, ut ait Perer. tres colores iridis ſignificant triplicem virtutem, purgandi, illuminandi & perficiendi, quæ eſt in Deo & angelis.

Secunda.

Secundò, Richard. Victorin. per iridem quæ ſpeciem habet arcus, itaque belli ſignum & inſtrumentum oſtentat, putat ſignificari judicium univerſale, in quo ſmaragdus, qui partim viret, partim rubet, indicat bonos præmiandos, malos puniendos eſſe. Unde & Chriſtus judex pingitur inſidere iridi. ſedebit enim in nube glorioſa, qualis eſt iris.

Tertia.

Tertiò, Ven. Beda: Iris, ait, ſunt Sancti, qui Eccleſiam ſuis precibus protegunt, ſicut iris cingit & protegit noſtrum hemiſphærium.

Quarta.

Quartò, Anſbertus: Iris, ait, eſt incarnatio Verbi; idque Primò, quia, ſicut ſol in nube irradians facit iridem, ſic Verbum in carne irradians fecit Chriſtum. Secundò, ſicut iris fuit pacis ſymbolum tempore Noe, ita & incarnatio Chriſti fuit reconciliatio mundi. Tertiò, duo cornua iridis ſunt duæ naturæ Chriſti, humana ſcilicet & divina; chorda in hoc quaſi arcu, eſt earumdem unio hypoſtatica. Quartò, in iride triplex eſt color, ita & in Chriſto: Chriſtus enim fuit quaſi cæruleus, id eſt cæleſtis, per orationem aſſiduam: fuit viridis, per florem gratiarum & virtutum: fuit rubicundus in cruce, per amorem æquè ac ſanguinem. Quintò, ab hoc arcu emiſſæ ſagittæ amoris ſunt, quibus vulnerata ſponſa dicebat Cant. 2. *Fulcite me floribus, ſtipate me malis: quia amore langueo*, ita Viegas. Sextò, iris hæc imbrifera fuit: quia effudit in orbem prædicationis & doctrinæ cæleſtis abundantiam.

Quinta.

Quintò, Alcazar cenſet hanc iridem non alium habuiſſe colorem quàm viridem, tamque fuiſſe viridem, ut ſmaragdo ſimilis appareret. Licet enim communis iris ſit multicolor, tamen nova, inquit, hæc & cæleſtis tantùm fuit viridis, vocaturque iris, quia arcus cæleſtis ſpeciem exhibebat, non in colore, ſed in forma & figura. Porrò ſmaragdus c. 21. æquè ac hic, ſignificat paſſionem Chriſti, qua Deo Patri reconciliatus eſt mundus ſicut per Noe reconciliatus eſt in diluvio, hujuſque reconciliationis, & novi pacti Deus ſignum dedit iridem, hæc enim paſſio, æquè ut iris Noe, jugiter Dei oculis obverſatur, eumque iratum continet, ac clementem & liberalem in Eccleſiam efficit: tum quia incredibili voluptate hæc Chriſti obedientia, religio & charitas eum afficit: tum quia promiſſionis ſuæ Chriſto factæ, de gratia & venia peccatoribus danda, jugiter eum memorem facit. Arcus ergo paſſionis Chriſti totus eſt viridis, id eſt totus eſt ſpei noſtræ objectum, totus benignitatis & miſericordiæ promiſſio. Vide Iſajæ cap. 54. 8. Crux enim, ſive Chriſtus in cruce diſtenſus, fuit quaſi arcus cæleſtis tenſus, quo novum fœdus, pactum & teſtamentum inter Deum & homines Chriſtus ſanxit. Arca ergo fœderis veteris teſtamenti fuit mutata per Chriſtum crucifixum in arcum cæleſtem, ut novi fœderis excellentia indicaretur, ſicut mare æneum in mare vitreum converſum fuit v. 6. Hæc eleganter & appoſitè Alcazar. Cùm enim Chriſtus occiſus, ante thronum Dei quaſi in ſcenam hic prodeat, appoſitè ſymbolum & inſtrumentum occiſionis ejus, puta crux, in iride repræſentatur, & in ſcenam producitur. Rurſum, crux Chriſti non clamat niſi reconciliationem & miſericordiam, cujus ſymbolum eſt iris, uti jam dicam.

Sexta genuina. iris eſt miſericordia.

Sextò ergo, magis generatim & genuinò Ribera, Viegas, Perer. & alii paſſim, Iris, inquiunt, eſt Dei miſeri-

A cordia, quæ undique thronum Dei circumdat: Iris enim tempore Noe reconciliationis & fœderis inter Deum & homines fuit ſignum, fuitque iris idem quod εἰρήνη, id eſt pax, ait Ticonius. Secundò, iris verſicolor recreat, & imbrem copioſum ac varium in terram depluit: idem facit Dei miſericordia: unde in ea quaſi eſt color cæruleus, id eſt fides; & viridis id eſt ſpes; & rubicundus, id eſt charitas; aliique mixti id eſt variæ aliæ virtutes & gratiæ, quas Deus effundit in homines. Tertiò ſicut iris eſt ſemicirculus qui tantùm in hemiſphærio noſtro apparet; ita & Dei miſericordia tantùm apparet in hac vita, juſtitia verò in altera. Vidi Lovanii in inauguratione Sereniſſimorum Principum Alberti & Iſabellæ, inter varios triumphales arcus & titulos, unum erectum, cui inſcriptum erat uncialibus literis: *Octaviani Auguſti in Urbem adventu, corona iridis ſpecie circa ſolem apparuit, novæ potentiæ, novæ pacis auſpicium. Hanc vobis, ò Principes noſtri, ſenatus populuſque Lovanienſis in ipſo ingreſſu dedicat, novæ potentiæ, novæ pacis auſpicium.* Hunc titulum, hanc iridē Deo, novæ per Chriſtum pacis auctori, conſignat hic S. Johannes.

B Sic iris, id eſt pax, ſui ævi fuit, re & nomine Irene Imperatrix, uxor Leonis Imperatoris Iconoclaſtæ & mater Conſtantini junioris Imperatoris; quæ mortuo marito, cum filio ſuccedens in imperium, iconoclaſmum ſuſtulit, pacemque Epiſcopis, Monachis & Eccleſiæ reddidit. Unde Theodorus Studita in Vita S. Platonis: *Poſtquam*, inquit, *regnare cœpit Dei cultrix Irene* (anno Chriſti 780.) *quæ pacem ut cognomento, ita & re attulit, in cujus regno cum aliis bonis & monaſticæ vitæ adeundæ facultas & janua patefacta eſt, quæ olim ab impio Imperatore clauſa fuerat*, &c. *Ex eo, inquam, tempore quo Irene regnare cœpit, noſtra tota eorum qui rebus terrenis renunciaverant, familia monaſticæ vitæ obedientiam profitebatur.* Idipſum miro oſtento Chriſtus præſignificavit. Nam eodem anno in longis Thraciæ muris quidam homo fodiens, invenit arcam lapideam, quam cùm expurgaſſet & relevaſſet, reperit virum jacentem, & conglutinatas arcæ literas continentes hæc: *Chriſtus naſcetur ex Virgine Maria. Credo in eum. Sub Conſtantino & Irene Imp. ò ſol, iterum me videbis.* Ita refert Theophanes, & ex eo Baron. anno Chriſti 780.

Poſſet quoque cum Ribera, per iridem accipi varietas, C & univerſitas, ac pulchritudo creaturarum omnium, quàm in ſe continet Deus. Sicut enim in iride mira eſt colorum varietas, &, ut ait Virgil. 4. Æneid. *Mille trahis varios adverſo ſole colores*: ita & in univerſitate creaturarum reſplendet jucundiſſima quædam & admirabilis varietas perfectionum Dei. Vide de iride dicta Geneſ. 9. 13. & Ezech. 1. 28.

Smaragdus eſt ſemper virens Dei miſericordia.

SIMILIS VISIONI SMARAGDINAE] *Similis* erat non ipſe ſedens in throno, puta Deus, ut vult Ribera, qui putat τὸ *& iris erat in circuitu throni*, parentheſi intercipiendum & includendum eſſe: ſed ſimilis erat, ſcilicet ipſa iris, ſmaragdo virenti. Erat ergo iris viridis, non tota, ut vult Alcazar, quaſi alium colorem præter viridem non haberet, ſed quod viridis color in ea eſſet eximius, ceteriſque præcelleret. *Smaragdus*, inquit Lyran. *eſt viridis coloris: & hic eſt unus de coloribus iridis. Sed illa iris imaginaria hic ſic apparuit, ut color ejus viridis intenſior ceteris videretur. Per quæ deſignabatur conſolatio Dei ſuis electis affutura, maximè in tribulationibus Eccleſiæ futuris, eò quòd color viridis eſt conſolativus, & cōfortativus ipſius viſus.*

Smaragdus ergo, qui ſua viriditate oculos mirè recreat, D adeoque teſte Solino c. 17. virore ſuperat herbas & gramina, imò ſibi proxima virore ſuo inficit & colorat, nec cum in umbra, lucernis aut ſole immutat; ſignificat Dei miſericordiam numquam ſeneſcentem, ſed ſemper virentem, quaſi novam & recentem, mirè nos conſolari. Smaragdus, ait Plin. l. 37. c. 5. ſuo virore & pulchritudine oculos implet, numquam ſatiat, & ſubinde pulcherrimi ſpeculi vicem obit. Unde Nero gladiatorum pugnas per ſmaragdum ſpectabat.

Rurſum ſmaragdus, ait Ribera, ſignificat Dei & creaturarum in Deo, quaſi in ſpeculo pulcherrimo, viſionem, quæ mentem contemplantis jucundiſſimè implet, numquam ſatiat: pulchriùs enim & clariùs creaturas repræſentat, quam ipſæ ſint in ſeipſis. Hoc ſpeculum eſt mirabile & inenarrabile, ſicut Poetæ dixerunt de iride, eam eſſe Thaumantis, id eſt admirationis, filiam, cùm de ea ſic canunt:

Clara

Clara ſub æthereis fulget Thaumantia proles
Nubibus, ut radiis pluvium ſol attigit imbrem;
Et picturato cælum velamine cingit,
Et cælum variis miranda coloribus ornat;
Picta veſte decens, & multicoloribus alis.

Tropol. iris inſtar ſmaragdi ſymbolum eſt virginitatis, quæ ſemper viret, & ſuo virore ſplendeſcit inſtar ſmaragdi. Quocirca appoſitè Poloni in canonizatione S. Caſimiri, qui maluit mori quàm virginitatem perdere conjugio, cùm illud medici valetudini ejus neceſſarium eſſe dicerent, hoc anagramma ei dederunt: *Caſimirus, ſum quaſi iris*, in quam ſcilicet irradians ſol juſtitiæ, ſuum ei puritatis fulgorem afflavit. Rurſum: *Caſimirus*, quaſi *cadis mirus*, quia pro caſtitate moreris, & virginitatis victima occumbis:

Sponte cadis, ſed amore cadis, Caſimire, pudoris:
Mirus, te Chriſto mirificante, cadis.

Cecidit anno Domini 1484. ut cum Agno reſurgat, eumque per omnia cæli gaudia ſequatur.

Verſ. 4. ET IN CIRCUITU SEDIS SEDILIA VIGINTIQUATUOR: ET SUPER THRONOS VIGINTIQUATUOR SENIORES SEDENTES] Alludit, tum ad ordinem angelorum primæ hierarchiæ, qui vocantur Throni; tum ad 24. principes ſacerdotum: tot enim erant eorum familiæ à Davide diſtributæ, ut per vices ſacra obirent in templo, quæ ſingulæ ſuos habebant principes, (ſcilicet primogenitus familiæ erat caput & princeps) qui proinde *Principes Dei*, & *Principes ſanctuarii* vocantur 1. Paral. 24. 5. Hi enim 24. principes templi, fuerunt typus 24. ſeniorum in templo cæleſti. Seniores enim, ſive ſenatores vocantur principes populi: quia ſenatus olim è ſenibus eligebatur: & licet poſtea ſenatorum & principum filii, etſi eſſent juvenes, parentibus defunctis in magiſtratu ſuccederent, tamen & hi à prima nomenclatura vocabantur ſeniores, ſive ſenatores, id eſt principes. *Senior* ergo non tam ætatis, quam dignitatis eſt nomen: hanc enim ſignificat Hebr. זקנים *zechenim*, id eſt ſeniores. Unde & Presbyteri vocabantur apud Spartanos ſummi magiſtratus, qui rebus ſacris præerant. Hinc enim Itali, Hiſpani, Galli, aliæque gentes, *Sennor* vocant dominum, quia & Gothi eoſdem vocant *Sihora*. Unde S. Aug. epiſt. 178. *Sihora armen*, inquit, gothicè ſignificat *Domine miſerere*, quod Græci dicunt *Kyrie eleiſon*: illudque à Gothis capti & ſupplices Romani dicere didicerunt: à Gothis enim Latina lingua corrupta eſt, & traducta in Italicam, Hiſpanicam & Gallicam; & ex *Senior* Gothi fecerunt *Sihora*; inde Itali *Signor*, & Hiſpani *Sennor*, & Galli *Seigneur*. Hoc eſt quod ait Cicero lib. de Senectute: *Ubertur conſilio, ratione, ſententia, quæ niſi eſſent in ſenibus, non ſummum concilium maiores veſtri appellaſſent Senatum*. Idem lib. 3. de Legibus: *Senatori, ait, tria juſta ſunt, ut adſit; nam gravitatem res habet cùm frequens ordo eſt: ut loco dicat, id eſt rogatus: ut modo, ne ſit infinitus.*

Seniores, id eſt ſenatores & principes.

SEDILIA] Græcè θρόνοι, id eſt throni auguſti, quales ſunt regum & principum. Alludit ad pſal. 106. 32. *Et in cathedra ſeniorum laudent eum.* Nam 24. principes ſacerdotum in templo ſuas habebant cathedras & thronos, uti jam habent Epiſcopi & Pontifices, à quibus vocantur Eccleſiæ Cathedrales. Hinc & feſta Cathedræ S. Petri, tam Romanæ, quàm Antiochenæ. Tales Pontificum thronos, & priſcos, & poſterioris ac præſentis ætatis, plures Romæ conſpicimus in tribuna, id eſt in choro cujuslibet templi. Porrò hi throni cingebant thronum Dei inſtar ſemicirculi; erant enim *in circuitu throni*: ſicut throni Cardinalium ambiunt thronum Pontificis; ſed hic illis longè eſt auguſtior & ſublimior. Alcazar tamen imaginatur, eos viſos fuiſſe quaſi in Sancto ſanctorum, quod quadratum erat, ac proinde cenſet thronos hos in quadrum fuiſſe diſpoſitos, ita ut ſeni eſſent à quolibet latere. Verùm in Sanctum ſanctorum ſolus ingrediebatur ſummus pontifex, non alii principes ſacerdotum. Et eſto fuiſſent in Sancto ſanctorum, commodiùs, decentiùs & elegantiùs in ſemicirculum, quàm in quadrum fuiſſent diſpoſiti. Sic enim omnes erant ante thronum in conſpectu Dei, eum videntes, & ab eo viſi. Nam in quadro ſedentes, tantùm in tribus quadrilateribus, Deum ante faciem habere potuiſſent. Sedentes enim in quarto latere quod claudebat quadrum, ea parte qua erat thronus Dei, vel dorſum; vel certè latus obvertiſſent Deo, aut certè fuiſſent à tergo Dei.

CIRCUMAMICTI VESTIMENTIS ALBIS: Albæ veſtes notant non tam ſacerdotium, ut vult Alcazar, quàm claritatem & gloriam beatitudinis 24. ſeniorum. ET IN CAPITIBUS EORUM CORONAE AUREAE] Coronæ hæ notant eorum victoriam, triumphum & regnum. Sunt enim victores & triumphatores, æquè ac reges in regno Dei cæleſti.

Quinam viginti-quatuor ſeniores. Prima expoſitio.

Quæres, quinam ſint hi 24. ſeniores? Primò, Ticonius, Beda, Primaſ. & Arias Montan. in Zachar. 4. cenſent 24. ſeniores ſignificare univerſam Eccleſiam, quæ à Deo coronata eſt, & coronas ſuas Deo acceptas refert.

Secunda.

Secundò, Ambroſ. 24. ſeniores, ait, ſunt Patriarchæ, & ſancti patres veteris teſtamenti, qui in lectione & meditatione 24. librorum veteris teſtamenti, quaſi in 24. ſedilibus quieſcebant. Licet enim S. Hieronymus, & alii, tantùm numerent 22. libros veteris teſtamenti, juxta numerum literarum quæ ſunt in alphabeto Hebraico; tamen Rabbini, ut Aben Ezra & R. David, numerant 24. tam libros quàm literas Hebr. ſcilicet repetendo ter literam Jod, uti repetitur in nomine tetragrammato Jehova abbreviato, hoc modo ייי.

Tertia.

Tertiò, Andreas Cæſar. Aretas, & Hieron. Prado proœmio in Ezech. ſect. 11. ſeniores 24. inquiunt, ſunt 12. Patriarchæ, puta duodecim filii Jacob in veteri, & duodecim Apoſtoli in novo teſtamento, bis enim duodecim ſunt 24. Sic ferè & Rupert. niſi quòd ipſe loco duodecim filiorum Jacob, accipiat duodecim Judices, qui poſt Joſue uſque ad Saul Iſraeli præfuerunt: ſcilicet primus, eſt Othoniel; ſecundus, Aoth; tertius, Sangar; quartus, Barach; quintus, Gedeon; ſextus, Jair; ſeptimus, Jephte; octavus, Abeſan; nonus, Ahialon; decimus, Abdon; undecimus Samſon; duodecimus, Samuel. Verùm non omnes filii Jacob, nec omnes Judices fuerunt ſancti, vel certè non tam illuſtres quam alii.

Quarta.

Quartò, S. Gregor. l. 4. in 1. Reg. cap. 9. 24. Seniores, ait, ſunt ſancti prædicatores, maturi ſenſu, & moribus graves, qui thronum Dei ambiunt: quia præ ceteris conditorem diligunt, ideoque per altiſſimam contemplationem & converſationem ei viciniùs requieſcunt. Et Gloſſa: Omnes, ait, Eccleſiæ Doctores nunc dicuntur duodecim, propter fidem SS. Trinitatis, quam annunciant quatuor partibus mundi; nunc dicuntur 24. quia hic numerus conficitur per ſexies quatuor: ſex referuntur ad opera quæ ſex diebus fecit Deus, quatuor verò ad Evangelia: quia opera quæ in lege naturæ & in Evangelio fecit Deus, Doctores ipſi colunt & explicant.

Quinta.

Quintò, Ioachim, quem ſequitur Petrus Galatinus, 24. ſeniores, ait, ſunt duodecim Apoſtoli, & eorum filii, puta Martyres (de quibus hæc viſio agit) uſque ad Antichriſtum. Rurſum præciſè poſſunt numerari 24. nam ſicut 12. fuerunt Apoſtoli tempore Chriſti orti à Iudæis, ita duodecim ſimiles ſeniores & Apoſtolos ex Gentibus excitabit & eliget Deus eo tempore, quo venturus eſt Elias, ut cum eo decertent contra Antichriſtum. Sed hoc ſine fundamento dicitur, inquit Perer. nuſquam enim id revelatum eſt. Adde, Iohannes unus erat ex 12. Apoſtolis tempore Chriſti: Iohannes autem adhuc vivebat hoc tempore, quo vidit in cælo 24. ſeniores: non ergo omnes 12. Apoſtoli erant ex 24. ſenioribus, qui omnes erant defuncti, & beati in cælo.

Sexta.

Sextò, Aureolus & Lyran. Cælum, inquiunt, eſt Eccleſia militans: Dei ſedes eſt Eccleſia Romana, in qua ſedet Romanus Pontifex, quaſi Vicarius Chriſti: 24. ſeniores ſunt omnes Epiſcopi in ſuis ſedilibus, id eſt Epiſcopatibus. Alludit enim ad 24. principes ſacerdotum, uti dixi, qui Epiſcoporum erant figuræ & typi.

Septima.

Septimò, Alcazar per 24. ſeniores, ait deſignatur dignitas ſacerdotum in Eccleſia Chriſti. hi enim vocantur presbyteri & ſeniores, & ſuccedunt 72. Chriſti diſcipulis, ſicut Epiſcopi ſuccedunt 12. Apoſtolis, qui ſignificantur hic per quatuor animalia. Eccleſia enim eſt regnum ſacerdotale, in quo principes ſunt ſacerdotes. Hi habent thronum in cælo, id eſt divinam auctoritatem & poteſtatem conſecrandi corpus Chriſti, ac abſolvendi à peccatis, quam non habent Seraphini. Unde habent coronas in capite, & phialas aureas, id eſt calices magnos, in quibus offerunt Deo orationes fidelium & Sanctorum. Hoc deducit Alcazar ex ſuo ſcopo, & præconcepto fine. Agitur enim hic, inquit, non de Sanctorum in cælis feli-

felicitate, ſed de novi cœlorum regni celſitudine deque ingenti Eccleſiæ miniſtrorum dignitate. Per veſtes albas ſignificatur egregia ſanctitas & caſtimonia, quam poſcit ſacerdotalis ſtatus. Coronæ aureæ in capite, ſignificant honorem maximum, & ſplendorem qui dignitati ſacerdotum proprius eſt: juxta illud pſal. 8. 6. *Gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum; omnia ſubjeciſti ſub pedibus eius.* Alludit ad Eccli. 45. 14. ubi de Aaronis corona dicitur: *Corona aurea ſuper mitram eius, expreſſa ſigno ſanctitatis, & gloria honoris opus virtutis.* Rurſum, corona ſignificat poteſtatem judiciariam in abſolutione peccatorum: olim enim judices coronati ad judicandum ſedebant, teſte Demoſthene. Denique corona ſignificat eos eſse reges & principes in regno Dei, id eſt in Eccleſia, in eaque totos Dei cultui eſse addictos & conſecratos. Unde in hac ſacerdotum excellentia ac dignitate, mirum in modum Dei ipſius gloria & majeſtas elucet. Aurea enim corona olim numquam niſi eximiis viris data. unde Apulejus l. 9. Metam. *Dignus Hercules ſolus coronam auream capite geſtare.* Tertull. l. de Idolol. docet ſacerdotum, ſed provincialium dumtaxat, coronam auream fuiſſe. *Tantum enim,* inquit, *honoris nomine conferebatur his, qui familiaritatem regum merebantur.* Regum enim erat corona aurea, eaque non craſſa & ſolida, ſed ex lamina auri diducta & attenuata, ut ſignificarent, illi parum auri eſse ſatis cujus virtus imperat auro; nec tam regem opus habere auro, quàm remp. rege aureo, ubi Xenophont. lib. 1. Pædiæ Cyri, docet Carol. Paſchal lib. 9. de Coronis c. 9. ubi etiam recenſet Gentiles cenſuiſſe, aurum Jove eſse prognatum, ideoque non niſi regibus & viris divinis attribui: inde dictum eſt *aurum coronarium*, quod regibus dabatur. de quo vide Lipſium lib. 2. de Magnit. Rom. c. 9. Ita Procop. li. 1. Belli Goth. ſcribit, Theodatum regem Gothorum, *pactum cum Petro Iuſtiniani Imp. duce, decedere tota Sicilia, & quotannis mittere Iuſtiniano coronam auream trecentarum librarum.* Porrò Feſtus. *Triumphales,* inquit, *coronæ ſunt, quæ imperatori victori aureæ præferuntur, quæ antiquis temporibus propter paupertatem laureæ fuerunt.*

Notat Alcazar notat 4. hoſce 24. thronos, & ſeniores in eis ſedentes, repræſentare chorum angelorum qui vocantur Throni; atque in Eccleſia (forte & in cœlo) primum ordinem eſse Seraphinorum, ſecundùm Thronorum, tertium Cherubinorum. Thronorum enim munus eſt portare Deum, ait S. Dionyſius Cœleſt. hierarc. c. 7. unde & Sophronius, D. Thom. & alii, Thronos vocant ſedes Dei. Porrò Throni vocantur, angeli juxta Deum ſedentes in thronis. imò S. Chryſoſt. opinari videtur, Thronorum chorum præcellere chorum Seraphinorum, quòd Deo nihil videatur eſse propius, quàm Dei ipſius ſedes.

Rurſum, hos tres ordines repræſentare tria attributa Dei, ſcilicet potentiam, ſapientiam & bonitatem. Adhæc, Cherubinis repræſentari Dei ſedem in hac viſione: dicitur enim de eo, *Qui ſedes ſuper Cherubim*: Dei autem ſedes ſunt Chriſtiani juſti. Thronis verò 24. ſeniores, Seraphinis myſtica quatuor animalia, id eſt Epiſcopos repræſentari & reſpondere: Epiſcopi enim debent ut Seraphini charitate ardere, eaque alios inflammare. Itaque Cherubinis reſpondent in terris fideles ſancti, Thronis ſacerdotes, Seraphinis Epiſcopi. uti hìc throno Dei, quem faciebant junctis alis Cherubini, repræſententur fideles, thronis verò ſacerdotum ſeniores, & quatuor animalibus Epiſcopis. Denique in Thronis ait, monentur ſacerdotes, ne ita aliorum ſalutem curent, ut ſuam negligant, ſed ſemper cogitent ſe ad hoc vocatos eſse, ut ipſimet ſint throni Dei.

Verùm Eccleſia jam in cœleſti hierarchia ſummos ponit Seraphim, ſecundos Cherubim, tertios Thronos. Rurſum, hæc viſio ſpectat ad Deum, ejuſque regnum cœleſte & glorioſum, non ad regnum quod Deus habet in Eccleſia militante, uti vult Alcazar. Alioqui fateor in his thronis, & eorum ſeſſoribus 24. alludi ad Thronos, qui ſunt tertius ordo angelorum, uti ſuperiùs dixi.

Octava. Octavò, Vilalpando part. 2. lib. 4. cap. 45. putat hos 24. ſeniores repræſentare 24. Cherubinos poſitos in templo Salomonis. Cenſet enim ipſe duodecim Cherubinos poſitos fuiſse in Sancto præ foribus oraculi, & totidem poſitos fuiſse in Sancto ſanctorum circa arcam. Per hos autem repræſentari univerſitatem angelorum qui Deo aſſiſtunt. indeque vocari ſeniores; quia ſcilicet angeli creati ſunt ab olim, putà ab initio mundi. Verùm nec ex Scriptura, nec ex Joſepho, nec aliundè probari poteſt, in templo præciſè fuiſſe 24. Cherubinos. Adde, ſeniores nunquam vocari angelos, ſed homines digniores. Denique angeli ſignificantur hic per ſeptem lampades, & per quatuor animalia; non ergo per ſeniores.

Nonò, & magis genuinè, Haymo, Maldon. in Notis, & Ribera, 24. ſeniores, inquiunt, ſunt omnes Patres & Sancti illuſtriores, tam veteris, quàm novi teſtamenti. *Nona & genuina, ſunt 12. Apoſtoli & 12. Patriarchæ vel Prophetæ.* Duodecim enim ſunt Apoſtoli in novo, ſub quibus omnes viros Apoſtolicos accipe: & duodecim ſunt Patriarchæ & Prophetæ veteris teſtamenti, ſub quibus omnes Sanctos illuſtres veteris teſtamenti accipe. Eſto enim non omnes Patriarchæ fuerunt ſancti, tamen quia Patriarchæ fuerunt Iſraelis, ſive populi Dei, hinc aptè ſignificant Sanctos illuſtres veteris Eccleſiæ aut progenitores, aut propagatores. Duodenarius enim numerus perfectus eſt, ſignificans omnia. Componitur enim ex tribus in quatuor ductis: ter enim quatuor faciunt duodecim. Tria, ſignificant fidem, ſpem & charitatem S. Trinitatis: quatuor, ſignificant quatuor mundi plagas, ex quibus univerſi Sancti confluent. Sic etiam Richard. Beda, Rupert. & Viegas per 24. ſeniores accipiunt præſtantiſſimos Sanctos, ac præcipuos Prælatos & Doctores utriuſque teſtamenti. Hos ſecutus Pererius, ſimpliciſſimè & planiſſimè putat, à Johanne hìc in cœlo viſos fuiſſe præciſè 24. illuſtriores Sanctos & heroes ſolius veteris, vel potiùs tam novi quàm veteris teſtamenti putà ex novo duodecim Apoſtolos, ubi pro S. Johanne adhuc vivente oportet Paulum ſubſtituere: ex veteri verò hos, aut ſimiles, Abelem (hic enim fuit primus in orbe virgo & Martyr, primuſque ponitur ab Apoſtolo in catalogo Sanctorum veteris teſtamenti, Hebr. 11. 4.) Noe, Abraham, Iſaac, Jacob, Moſen Samuelem, Davidem, Iſaiam, Jeremiam, Ezechielem, & Danielem. Id ita eſſe, patet Primò: nam ubique in ſequentibus definitè inducuntur hi 24. ſeniores, illique Deum celebrant, imò & S. Johanni loquuntur, unde cap. 7. 13. ait, *Unus de ſenioribus dixit mihi.* Secundò, omnes conſentiunt quatuor animalia eſſe quatuor angelos, & quatuor Evangeliſtas, ergo 24. ſeniores ſunt alii inſigniores Sancti. Tertiò, quia hi 24. ſeniores in hac viſione non inducuntur, ut judices, ſed ut conſcii & interpretes myſteriorum divinæ providentiæ circa Eccleſiam, & ea quæ in Eccleſia uſque ad finem mundi futura ſunt. Vocantur ſeniores ob antiquitatem, gravitatem, ſapientiam, prudentiam & virtutem; ex quibus omnibus ſunt venerabiles. Veſtiti ſunt albis, id eſt, innocentia, lætitia & gloria pleni ſunt. Habent coronas in capite, tum quia reges ſunt, tum quia victores illuſtres generosè certando & vincendo regnum Chriſti obtinuerunt: ſunt ergo hi 24. ſeniores quaſi ſenatus Eccleſiæ triumphantis, & aſſeſſores Dei.

Porrò præciſè eos delectos fuiſſe 24 non eſt mirum. Sic enim Chriſtus præciſè elegit duodecim Apoſtolos, quatuor Evangeliſtas & 72. diſcipulos: ſic olim Deus elegit duodecim Patriarchas, & duodecim Prophetas minores. Pari modo hìc duodecim ſeniores elegit ex novo teſtamento, & totidem ex veteri. Sicut enim duodenarius eſt numerus perfectus, ſignificans univerſitatem, putà omnes in illo genere; ita, & potiùs, numerus 24. Nam hic eſt duplum duodenarii, & duodenarius geminatus. Rurſum, ſicut ſol 24. horis curſum abſolvit, obitque & illuſtrat totum orbem; ita & hi 24. quaſi ſoles illuſtrant Eccleſiam univerſam ſucceſſivè, ſcilicet quiſque ſuo ſæculo. Plura hujus numeri 24. myſteria vide apud Aretam hìc, & Petrum Bongum lib. de Numerorum myſteriis pag. 444.

Hoſce 24. ſeniores repræſentant Cardinales, adeoque thronos, ſolium, totumque hoc caput eleganter repræſentat Conſeſſus (vulgò *Capella*) Pontificis, in qua videtur imago cœleſtis Jeruſalem, ut meritò ex illa hæc deprompta videatur. Pontifex enim, quaſi Vicarius Dei, Deum repræſentat; ſeptem priſci Diaconi ſeptem ſpiritus Deo aſſiſtentes; Cardinales, ſeniores 24. Agnus, Chriſtum qui in Miſſa offertur; liber ſignatus, librum Evangeliorum. Denique Patriarchæ, & Epiſcopi mitrati & pontificalibus induti, Pœnitentiarii, Canonici, omniſque Prælatorum, ſacerdotum, & miniſtrorum ordinata multitudo & magnificentia, æquè ac ſymphonia cœleſtis, repræſentat innumeram angelorum & Sanctorum multitudinem glorioſam, quæ Deo jugiter jubilat & pſallit.

Simili

Simili modo ſeptem Epiſcopi Aſiæ, ſubjecti S. Johanni, repræſentant ſeptem Epiſcopos Cardinales Pontifici ſubditos: ſeptem Eccleſiæ adumbrantur per ſeptem eccleſias Romanas, ſtructura, Indulgentiis & peregrinationibus totius orbis celebres, quas Romani, æquè ac exteri, crebrò obire ſolent, opemque Martyrum & Sanctorum, qui ibidem innumeri ſepulti ſunt, ſupplices implorare. Talia plura ſunt, adeò ut ex Apocalypſi cæremoniæ, & magnificentia Eccleſiæ Romanæ deſumpta & expreſſa videantur; ut meritò S. Fulgentius eam intuens & admirans dixerit: *Si ſic ſplendet Roma terreſtris, quomodo fulgebit Ieruſalem cæleſtis?* Denique inſtar horum 24. ſeniorum, Caſſianus ſcripſit totidem Patrum in eremo Deo angelicè ſervientium 24. Collationes, quas ut ad ſanctitatem & perfectionem perutiles, crebrò lectitare ſolebat S. Thomas Aquinas. Idipſum profitetur de ſe Caſſian. collat. ultima c. 1.

Symbolicè 24. ſeniores repræſentant quales debeant eſſe ſenatores. Primò. Symbol. Pineda in Job 29. v. 29. num. 3. cenſet in his 24. ſenioribus, qui ſunt quaſi ſenatores & conſiliarii divinæ ſapientiæ, notari quales debeant eſſe principum conſiliarii. nimirum, Primò, ut jugiter aſtent principi, princepſque nil ſine eorum conſilio agat. Nam, ut ait Sapiens Prov. 11. v. 14. *Ubi non eſt gubernator, populus corruit: ſalus autem, ubi multa conſilia.* Peccavit hac in re Nero, qui numquam ſenatus conſilio uſus eſt, imò eum oderat. hinc miſerè periit damnatus à ſenatu. Et Hieronymus Siciliæ rex, qui quantumvis gravi in re, *neque convocavit, neque conſuluit publicum conſilium;* quocirca æquè ut Nero periit. ſenatus enim eſt *mens ratio, intelligentia reipubl.* ait Cicero, imò ejuſdem *fundamentum.*

Secundò. Secundò, ut ſenes ſint: ſenes enim experientia & prudentia pollent. Quocirca Plutarchus tract. Num ſeni ſit gerenda reſpublica? reſpondet, *Maximè ſalva eſt civitas, ubi conſilia ſenum, juvenum arma obtinent.* Sic rex Agamemnon conſiliarium habebat Neſtorem ſenem.

Tertiò. Tertiò, ut ſint *circumamicti veſtimentis albis;* ut ſcilicet candore & ſinceritate animi polleant, nullaque cupiditas aut metus rectum eorum judicium obfuſcet & depravet.

Quartò. Quartò, ut habeant coronam in capite, hoc eſt, præditi ſint libertate & animo regali, ideoque non obſequantur cupiditatibus principum, ſed liberè quod rectum & æquum eſt pronuncient. Hinc Demetrius Phalereus, teſte Plutarch. in Apophthegmat. ſapienter monuit Ptolemæum Philadelphum, ut libros illos legeret, quibus docentur reges & principes, quomodo debeant gubernare. Hi enim liberè loquuntur, eaque dicunt quæ nemo ſubinde regibus privatim dicere auderet.

Quintò. Quintò, ut non ſint proprii judicii, neque pervicaces in tuenda ſua ſententia contra collegas, aut præſidem. Nam hoſce ſeniores videas procidentes ante thronum, & adorare viventem in ſæcula ſæculorum, & mittere coronas ſuas ante thronum.

Sextò. Sextò, ut exactè ſervent ſecretum. Sic enim hi ſeniores verſantur circa librum ſignatum, nec quiſquam eum reſerat, ſed omnes eum Agno reſerandum permittunt. Hinc Theodoricus rex Gothorum ſapiens, licet hæreticus, Senarco Comiti ſcribens lib. 4. c. 3. laudat eum dicens: *Arcana noſtra morum probitate claudebas, multorum conſcius, nec tamen cùm plura noſſes, elatus. Collegis gratia, ſuperioribus humilitate placuiſti.* Veriſſimè Valer. Max. lib. 2. c. 1. taciturnitatem in ſenatoribus vocat *optimum atque tutiſſimum rerum adminiſtrandarum vinculum.* Scribit Curtius lib. 4. de conſiliariis regum Perſarum: *Arcana regum mira celant fide: non metus, non ſpes elicit vocem, qua prodantur occulta. vetus diſciplina regum, ſilentium vitæ periculo ſanxerat. Nec rem magnam ſuſtineri poſſe credunt ab eo, cui tacere grave ſit.* Hac de cauſa Philippides munus conſiliarii detrectavit. Cùm enim Lyſimachus rex ei quodam tempore dixiſſet: *Quanam mearum rerum te impertiam?* Reſpondit, *Qua lubet, modò ne arcanorum ullo.* teſtis Plutarch. lib. de Curioſitate.

VERS. 5. ET DE THRONO (Dei, non ſeniorum) PROCEDEBANT FULGURA, ET VOCES, ET TONITRUA) Hiſce enim ſymbolis Deus ſuam potentiam, majeſtatem & magnificentiam oſtendit, uti patuit in Sina, cùm ibi daretur lex à Deo Exodi 19. 16. Rurſum hæc ſignificant iram & terrorem Dei, qui maximè apparebit in fine mundi, de quo audiemus in ſexto ſigillo libri ſignati, quem Deus c. 5. porriget Chriſto. Voces videntur diſtingui à tonitruis, quaſi ſint hominum, vel angelorum horribiles clamores. Ita Alcazar hìc, voces humanas cum cæleſtibus tonitruis conſociat. Niſi dicas eſſe epexegeſin, atque & poni pro *id eſt*: *voces &* (hoc eſt, *id eſt*) *tonitrua*: aut hendiadym, *voces & tonitrua*, id eſt voces tonantes, vel tonitrua vocalia, quaſi articulatas & humanas voces proferant. Talia enim audivit Johannes c. 10. 3. *Locuta ſunt* ait, *tonitrua voces ſuas.* Et c. 19. 6. audivit *vocem tonitruorum magnorum, dicentium, Alleluia.*

Myſticè, voces ſunt prædicatio, fulgura ſunt energia & efficacia verbi Dei: hoc enim cor peccatoris penetrat quaſi fulgur. Tonitrua ſunt minæ gehennæ, judicii & iræ Dei. Diſcat hic prædicator, ſe jam voces, jam tonitrua, pro auditorum molli vel dura diſpoſitione promere debere. Sic Johannes & Jacobus à Chriſto vocantur boanerges, id eſt filii tonitrui Marci 3. unde pſalm. 28. Rurſum, hæc procedunt à throno Dei, id eſt ab iis qui ſua ſanctitate ſe fecerunt thronos Dei, in quibus quaſi reſidet & loquitur Deus. Per tales enim Deus jaculatur quaſi tonitrua & fulmina, quibus corda audientium penetrat, ſauciat & immutat. Vanus enim & inanis eſt concionatoris docti & eloquentis labor, niſi à Deo, Deique gratia & ſanctitate, dicendi, perſuadendi, & corda feriendi ac vulnerandi efficaciam hauriat & hauriat. Niſi enim concio à magna Dei cognitione & amore promanet, frigida eſt & evanida. ita Ambroſ. Sic quoque Ticon. Rupert. & Richard. niſi quòd hi tres per fulgura accipiunt miracula, quæ hi 24. ſeniores ope Dei ediderunt. idque Primò, quia, ſicut fulgur longè lateque coruſcat; ita & ſplendor miraculorum multos ad Chriſtum traxit, & trahit. Secundò, quia, ſicut è nubibus fulgura; ita à Sanctis miracula promanant. Tertiò, ſicut fulgor elicit pluviam; ita miracula eliciunt pœnitentiam & lachrymas. Quartò, ſicut fulgur, aut potiùs fulmen hominem perſtringit & afflat, ut ſpecie corporis exteriùs manente ſibi ſimili, interiùs ejus oſſa comminuat, imò incineret: ſic miracula homine exteriùs eodem manente, mentem comminuunt & commutant, ut planè alius ſit homo quàm antè fuerat. ita Viegas.

Myſticè voces ſunt conciones, fulgura miracula & vitæ exempla.

Huc accedit Alcazar, qui hunc ſenſum affert ut literalem, cùm potiùs videatur eſſe myſticus & moralis. Thronus, ait, Dei, ſunt Chriſtiani omnes, qui excellenti Dei cognitione & amore, in ſuo corde ſedem Deo fabricant, ac in converſione animarum acriter & ſtrenuè laborant. Ab his procedunt voces, id eſt ſermones pii, conjuncti fulguribus & tonitruis; quia conjunctam habent cæleſtem virtutem, quam ſignificat tonitru, & piæ vitæ ac ſancti exempli illuſtrationem, quam ſignificat fulgur. Hinc fulgura hic præponuntur: ait enim, *Fulgura, & voces, & tonitrua*: priùs enim fulgur oculis videtur, quàm tonitru auribus percipiatur; ut ſignificetur, quòd optimi exempli lux verborum virtutem & robur antecedere debeat. Sic in gentilismi tenebris primorum Chriſtianorum ſanctitas, & vita ſanctiſſimæ fulgura, ac tonitrua potentiſſimorum & efficacium verborum, oſtenderunt verbi Dei thronum in Eccleſia Chriſtiana reperiri. Hæc ergo tonitrua & fulgura, ſicut Eccleſiæ lætiſſima & feſtiviſſima ſunt, ita Eccleſiæ hoſtibus ſunt horribilia & formidāda. Illis enim quaſi diſploſis quibuſdam bombardis Chriſtus cum Gentibus bellum geſſit eaſque ſuæ ditioni ſubjecit. Tradunt enim Phyſici, ſic generari fulgur & tonitru: intra nubem incluſa exhalatio ignea, per antiperiſtaſin circumſtantis frigoris accenditur, fitque flamma & ignis. Deinde fit quod contingit in ſclopo, ſive bombarda, dum diſploditur. Nam cùm flamma & materia accenſa celerrimè ſe dilatet, neceſſe eſt nubem extemplò magna cum vehementia dirumpi, & latentis ignis lucem oculis, auribus diſciſſæ nubis ſtrepitum objici; ſic & ignis charitatis in cordibus fidelium ſuccenſus, ſua vi & impetu celerrimè ſe dilatat ad proximos, ac omnes difficultates ſibi obluctantes ſuperat foras prodire geſtiens. Atque ejus virtutis effectus eſt, ut oculi externam illam internæ ſanctitatis manifeſtationem, aures doctrinæ ſonitum & efficacitatem excipiant. Porrò quo major eſt ignis repugnantia dum è nube erumpit, eo vehementius editur tonitru, & intermicantius fulgetrum, ſi ingens fuerit in nube ignis accenſus. Ita primi Chriſtiani ingenti igne divino

ſic enſi, quo magis Gentiles repugnabant, eo fortius prædicationis tonitru, & ſanctitatis fulgor ediderunt; uti patet ex dictis & geſtis SS. Martyrum, & Apoſtolorum.

ET SEPTEM LAMPADES ARDENTES ANTE THRONUM, QUI SUNT SEPTEM SPIRITUS DEI] Alludit ad ſeptem lucernas candelabri, quæ erant in tabernaculo Moſis, & in templo Salomonis, puta in Sancto, quibus ſeptem planetæ repræſentabantur. Templum enim cæli typum & ſpeciem referebat: in cælo enim, quaſi in templo & throno ſuo, reſidet Deus. vnde ejus gloria divina nobis abſcondita, per lampades quaſi illuſtratur, & aliquatenus videnda proponitur: ſicut in tabernaculo candelabrum ante Sanctum ſanctorum, illud aliquatenus illuſtrabat, ut ipſum, Deuſque in ipſo reſidens per caliginem videri poſſent. Simili modo lampades accenſæ ſuſpenduntur ante tabernaculum, in quo S. Euchariſtia aſſervatur.

Quæres, quænam ſunt hæ ſeptem lampades? Multi, quos recenſui c. 1. 4. per ſeptem ſpiritus, & conſequenter per ſeptem lampades, accipiunt ſeptem dona Spiritus ſancti. Hæc dicuntur lampades, quia homines illuminant & inflammant. Sunt ante thronum Dei, ut ſignificetur Deum illa præ oculis, & ad manum habere, ut ad placitum cuilibet ea offerat & diſtribuat.

Septem lampades ſeptem primarii angeli.

Secundò, & magis genuinè, ut dixi cap. 1. v. 4. ſeptem hi ſpiritus & lampades, ſunt ſeptem primarii angeli, quibus commiſſa eſt cura hominum, præſertim Eccleſiæ & fidelium. Hi dicuntur lampades, quia in ſe Dei cognitione lucent, ejuſque amore ardent: & quia illuminant & accendunt homines cognitione, & timore pariter ac amore Dei æternæque ſalutis & felicitatis; atque oſtendunt illis Dei providentiam, ejuſque teſtes ſunt. Vnde Eccleſ. cap. 5. v. 5. ait: *Ne dicas coram angelo, Non eſt providentia.*

Myſticè, Alcazar per ſeptem has lampades accipit ſeptem divinæ providentiæ dotes & virtutes, quas recenſui c. 1. 4.

VERS. 6.

ET IN CONSPECTU SEDIS TAMQUAM MARE VITREUM SIMILE CRYSTALLO] Syrus, *Et ante thronum tamquam mare vitri, quod ſimile eſt cryſtallo*; Arabicus, *Et ante ſedem Dei mare vitri, ſimile gelu*, vel glaciei, aut cryſtallo. *Vitri*, hoc eſt vitreum, id eſt pellucidum, & conſequenter tranquillum: niſi enim aqua ſit tranquilla, non eſt pellucida, ſed turbida & opaca: ſicut mare rubrum vocatur vitreum cap. 15. 2. Sic & à Poetis mare vocatur vitreum, quia pellucidum, ut ab Horatio li. 4. Carminum od. 2.

Vitreo daturus nomina Ponto,

Et lib. 3. ode 13.

O fons Blanduſiæ ſplendidior vitro,

Sic & Virgil. *Nereidas* depingens, marinis nymphis vitreum colorem tribuit, cùm ait 4. Georg.

Mileſia vellera Nymphæ

Carpebant, hyali ſaturo fucata colore.

Et Ovidius epiſt. Sapphus:

Eſt nitidus, vitroque magis perlucidus amnis.

Mare vitreũ quod? Prima expoſitio, eſſe baptiſmũ.

Quæres, quodnam hoc mare vitreum? Primò, Primaſius, Beda, Richard. & Rupert. accipiunt Sacramentum baptiſmi, per quem tranſire debent ituri ad ſedem, & ad conſpectum Dei. Porro baptiſmus vocatur mare vitreum, ob puritatem & claritatem, quam menti affert. Similis eſt cryſtallo, quia ſicut hæc ex mari, id eſt ex aquis, tollit inſtabilitatem (eas enim conglaciat) & ex vitro fragilitatem (cryſtallus enim indureſcit ut lapis) ita baptiſmus habet maris amplitudinem, vitri perſpicuitatem, & cryſtalli firmitatem & ſoliditatem. Sicut enim vitrum ſolis radiis eſt pervium, ita anima baptizata radiis gratiæ à Deo illuſtratur, ait Hugo. Rurſum, ut inquit Rupert. fideles in hac vita ſunt vitrei, id eſt lucidi, ſed fragiles, infirmi, mortales; verùm poſt reſurrectionem erunt ſimiles cryſtallo, id eſt ſolidi, robuſti & immortales.

Secunda, eſſe pœnitentiam ob ſex analogias.

Secundò, Dionyſ. Carth. Mare vitreum, inquit, eſt pœnitentia, ob analogias maris vitrei iam applicatas baptiſmo, quæ pari, aut potiori ratione poſſunt applicari pœnitentiæ: & quia pœnitentia eſt mare, ob amaritudinem & copiam lacrymarum: ſimile cryſtallo, ob firmitatem propoſiti de peccatis deinceps cavendis, & vita nova ineunda.

Huc accedit Alcazar, qui cenſet mare vitreum ad literam referre ingens illud vas aquæ in templo, quod à capacitate vocabatur mare æneum; ſed hoc diſcrimine, quod hic fuerit vitreum, cùm in templo Salomonis eſſet æneum. Ergo mare vitreum, inquit, eſt ſtagnulum, ſive ingens crater, aut fons magnus aqua plenus, confectus ex nitidiſſimo vitro pellucido & fragili. Porrò mare hoc vitreũ, perinde ac mare æneum, ſuſtentabatur à duodecim bobus æneis, eratque inſtar perfecti hemiſphærii, habens labium lilii repandi, & craſſitudinem trium unciarum. Sicut ergo mare æneum, quo lavabant ſe ſacerdotes ſacrificaturi, erat ſymbolum pœnitentiæ, ita & mare vitreum. Hinc Primo, ſuſtentatur à duodecim bobus, id eſt à duodecim Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus. hi enim ſunt adminiſtri pœnitentiæ. Secundò, vetus mare erat æneum, id eſt opacum, quia ænigmaticum: noſtrum eſt vitreum quia Sacramentorum novæ legis, præſertim pœnitentiæ, ſignificatio, vis & efficacia tralucet, omnibuſque clara eſt & perſpicua, juxta illud Zachar. 13. 1. *Erit fons patens domui David, in ablutionem peccatoris & menſtruatæ.* Rurſum, ſicut mare proluit omnia mortalium mala, ut ait Euripides in Iphigenia; ſic & pœnitentia. Tertiò, ſicut olim tempore S. Johannis ſcribit Plinius li. 36. 26. ex nitro (quod ſalis eſt ſpecies) & arena permixta tranſlucentes fluxiſſe rivos, & hanc fuiſſe vitri originem. iam verò vitrum fit ex cineribus filicis, ſimiliumque herbarum ſalſarum, qui cum arena permixti, igneque ardentiſſimo excocti, conglutinantur & dureſcunt, atque ex admiſto bitumine perſpicui & pellucidi fiunt; inde enim vitrum habet perſpicuitatem. Ita ex memoria mortis & cinerum in quos reſolvitur corpus humanum, atque ex ſale timoris judicii & vindictæ divinæ, ac ex fide & luce rerum cæleſtium & divinarum, quam infundit Deus, naſcitur pœnitentia, quæ igne contritionis & charitatis in ardenti paſſionis Chriſti fornace excoquitur & ferruminatur. Quartò addit Plinius, *cum nitro & vitro magnes lapis*; magnes autem, quia naves & nautarum viam dirigit, ſapientiæ eſt ſymbolum, quæ mater eſt pœnitentiæ. Rurſum, ſicut magnes trahit ferrum, ita Dei charitas ad ſe trahit peccatores per pœnitentiam. Quintò, ingens ejus capacitas à qua mare vocatur, notat gratiæ copiam & abundantiam, quæ pœnitentibus omnibus datur. Sextò, labium lilii repandi notat vaſis facilitatem, qua aquam ſuam omnibus accedentibus communicat, ut ea quiſque ſe abluat. ita facilem & obviam omnibus ſe offert pœnitentia, & per eam venia & gratia. Hic ſenſus appoſitus eſt, ſed moralis potius, quàm literalis.

Tertia, eſſe S. Scripturam.

Tertiò, Joachim, Mare vitreum, ait, eſt S. Scriptura; quia hæc pellucida eſt quaſi ſpeculum, in quo homines ſua peccata ſpeculantur, ut ea pœnitentia & lachrymis abluant, juxta illud Chriſti Johan. 15. 3. *Jam vos mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum vobis.* Hic ſenſus literalis eſt quaſi vaſtum mare: vitrum ſpeculare eſt ſenſus moralis; in eo enim ſpeculamur & corrigimus mores noſtros; cryſtallus, quia firma & perdurans, eſt ſenſus ſpiritualis & anagogicus, qui eſt de regno Beatorum glorioſo & æterno. Sic & Ambroſ. Mare, ait, æneum (quod erat in templo Salomonis) eſt vetus teſtamentum: mare vitreum eſt novum teſtamentum.

Quarta, eſſe præsẽs ſeculum.

Quartò, Ribera per mare vitreum accipit præſens ſæculum, per quod quaſi per mare tranſimus ad portum beatitudinis, dicitur vitreum, id eſt pellucidum, tum quia aer hic pellucidus eſt; tum quia hominum in eo degentium cogitationes arcanæ Deo pellucent & patent. unde dicitur hoc mare eſſe in conſpectu Dei. Hinc Sancti dicuntur ſtare ſuper hoc mare vitreum, cap. 15. 2.

Quinta, eſſe aquas ſupra firmamentũ.

Quintò, Andreas Cæſar. affert duas expoſitiones. Primò, mare vitreum, ait, ſunt aquæ quæ ſunt ſuper firmamentum, vel ſunt ipſum cælum cryſtallinum, adeoque omne cælum, quod inſtar cryſtalli fulget & pellucet: in hoc mari ſtellæ quaſi piſces natant & emicant. Secundam mox afferam.

Sexta & genuina, eſſe cælum empireum.

Sextò & maximè genuinè, Pererius: Mare vitreum, ait, eſt cælum empyreum, quod eſt ſedes Dei, angelorum & Beatorum. Hoc dicitur mare, ob amplitudinem, quia vaſtiſſimum eſt. Alludit ad cælos empyreo vicinos & ſubjectos, quia ex primogenea aquarum abyſſo à Deo efformati ſunt. indeque hebr. vocantur שמים *ſcamaim*, id eſt, *illic aquæ*, uti dixi Gen 1. 7. Empyreum vocatur vitreum,

ob

ob ſubtilitatem & tranquillitatem. unde & cap. 21. Johannes comparat cæleſtem Jeruſalem vitro & cryſtallo: Iohannes enim vidit hic gloriam Dei in cælo empyreo. In hoc quaſi mari, emicant angeli & Beati quaſi piſces, uti eos in illo pingunt pictores noſtri. Unde Andreas Cæſar. & Aretas cenſent mare vitreum eſſe ipſoſmet angelos & Beatos: Per mare, ait Aretas, ſignificatur immenſa multitudo; per vitrum ſplendor, puritas & tranquillitas; per cryſtallum ſoliditas & firmitas gloriæ & felicitatis beatarum & angelicarum mentium, Solet enim Scriptura Dei majeſtatem hac angelorum multitudine, fortitudine & gloria repræſentare, indeque dicitur Deus ſabaoth, id eſt exercituum. Hi enim ſemper ſunt in conſpectu Dei. Hoc eſt quod ait Daniel cap 7. v. 10. *Millia millium miniſtrabant ei, & decies millies centena millia aſſiſtebant ei.* Hoc ergo cælum eſt mare vitreum, ſed & aureum; eſt enim ibi mare bonorum omnium, ſicut in gehenna eſt mare malorum omnium.

Et in medio sedis, et in circuitu sedis quatuor animalia] Propriè animalia non poterant eſſe in medio ſedis, & ſimul in ejus circuitu, ut ait Ambroſ. præſertim, quia in medio ſedis ſedebat ipſe rex, putà Deus; unde Alcazar tripliciter exponit, Primò, *in medio ſedis*, id eſt conſeſſus hujus, ſcilicet inter Deum & 24. ſeniores. Secundò, ſedes, ait, hic ſumenda eſt latè cum hypopodio, ſive ſuppedaneo, ita amplo, ut quatuor hæc animalia per quatuor latera diſtributa caperet. Tertiò, *in medio ſedis*, id eſt ſpatii, in quo erat ſedes.

Secundò, Pererius reſpondet, ea non ſimul fuiſſe in medio ſedis & ejus circuitu ſed ſucceſſivè: ambulabant enim, inquit, & nunc ambibant ſedem, nunc in medium ſedis ambitum procedebant.

Tertiò, Ribera cenſet tria fuiſſe in circuitu ſedis, quartum, ſcilicet aquilam, in altum ſe libraſſe intra ambitum ſedis, ut quaſi attingeret pectus ſedentis, ideoque dicere Iohannem, *Quartum animal ſimile aquilæ volanti.*

Prima explicatio videtur maximè congrua, ut *in medio ſedis* ſit idem quod intra ambitum ſedis, putà in ipſo ſedis hypopodio, amploque ejus ambitu. vult enim Iohannes per τὸ *in medio*, tantùm ſignificare, hæc animalia proxima fuiſſe ſedi & ſedenti, ſcilicet in throno ſediſſe regem, circa thronum proximè fuiſſe quatuor animalia, circa hæc animalia verò ſediſſe 24. ſeniores.

Illud verò *in circuitu*, ſignificat hæc quatuor animalia non uno loco ſtetiſſe, ſed per quatuor ſedis angulos & latera fuiſſe diſpoſita.

Myſticè S. Ambroſ. citatus in Gloſſa, hæc refert ad reſidentiam & curam Paſtorum: *in circuitu*, inquit, *ſedis quatuor animalia ſtant: quia doctores populum ſibi commiſſum, & à viſibilibus, & ab inviſibilibus hoſtibus, quanta virtute poſſunt, defendunt: in medio ſedis conſiſtunt, quia unumquemque eorum ut in virtutibus, omnibuſque bonis operibus proficiat admonere non deſinunt.*

Vers. 7. Primum animal simile leoni, et secundum simile vitulo &c.] Arabicus, *ſecundum ſimile tauro.* Quæres, an integra animalia, an capita tantùm, vel partes aliæ horum animalium apparuerint Iohanni, ac conſequenter quæ fuerit forma & figura horum quatuor animalium?

Qualis forma quatuor animalium.

Prima ſentent. Pererii & Prado.

Primò, noſter Hieron. Prado in Ezech. 1. ſect. 7. & Villalpando tom. 2. l. 4. c. 41. ac Perer. cenſent, hæc animalia per omnia eadem eſſe cum quatuor Cherubim Ezechielis cap. 1. ac conſequenter hæc, æquè ut illa, habuiſſe ſingula tantùm faciem & figuram humanam, ſed alas aquilæ, jubas leonis, & ungulam bovis. Erant enim quadriformia, ita ut unum quodque animal videretur compoſitum eſſe ex quatuor: perinde ergo erant, ac ſi homo veſtiret ſe jubis leonis, alis aquilæ, & ungula bovis: ac talia erant quatuor. Erant enim omnia uniformia, ac conſequenter ſingula erant quadriformia, modo jam dicto.

Probant Primò, quia ſi habuiſſent capita leonina, bovina & aquilina, cum figura humana, fuiſſent monſtra. Adhæc, S. Iohannes diſtinguit ſimilitudinem à facie, atque, Primum animal ſimile leoni, ſecundum ſimile vitulo: in tertio verò; non dicit, Simile homini, ſed *habens faciem quaſi hominis*; ergo primum ſimile erat leoni in jubis; ſecundum vitulo in ungula; tertium verò tan- A tùm faciem habebat hominis, unde & de quarto ſubditur *Simile aquilæ volanti*, q. d. Simile erat aquilæ in alis & volatu, non verò in facie.

Secundo, quia S. Dionyſ. Sophron. Baſil. Cirill. Rupert. & alii dicunt, eadem animalia hic vidiſſe Iohannem, quæ vidit Ezechiel cap. 1. illa autem ſingula erant quadriformia, ſed capite humano; ergo & hæc.

Verùm Ezech. 1. ex verbis claris Prophetæ docui, ſingulos Cherubinos Ezechielis habuiſſe quatuor facies, ſcilicet veram faciem leonis aquilæ & bovis, æquè ac hominis; ergo & hic Iohanni viſa eſt vera facies leonis, aquilæ & bovis, æquè ac hominis. Confirmatur, quia ait, *Primum animal ſimile leoni, & ſecundum ſimile vitulo*: ſimilitudo autem & forma animalium maximè ſpectatur ex facie. Idem disertè docet S. Dionyſ. de Cæleſti hierarch. c. 15. ubi loquens de tribus faciebus, leonis, aquilæ & vituli, eas vocat effigies beſtiarum, & faciei bovis aſſignat cornua. Rurſum, in aquila notat oculorum aciem & vim, qua adverſo & irretorto intuitu ſolem intuetur. Et cap. 2. agens de aquila Ezech. ait, eam effictam fuiſſe *ad aquilarum recurvis roſtris effigiem*. Habebat ergo hæc aquila roB ſtrum & faciem aquilæ, non os & faciem hominis. Denique S. Iohannes dicens, *Tertium animal habens faciem quaſi hominis*, hoc ipſo ſignificat primum, ſecundum & quartum non habuiſſe faciem hominis (per hanc enim tertium à ceteris diſtinguit) ſed primum leonis, ſecundum vituli, quartum aquilæ. Atque hic videtur ſenſus Eccleſiæ, quæ hæc animalia ita concipit, & paſſim depingit. Porrò quod Prado hæc verba, *Primum animal ſimile leoni, ſecundum vitulo*, ſic explicat, q. d. Prima facies cujuſque animalis ſimilis erat leoni, ſecunda vitulo, tertia homini, quarta aquilæ; convellitur ex tertio, de quo ait Iohannes, *Tertium animal habens faciem quaſi hominis* quis enim hoc ſic exponat, q. d. Tertia facies erat habens faciem hominis?

Ad Primum reſpondi Ezech. 1. Cherubim quadrifaciales, fuiſſe non tam monſtra, quàm hieroglyphica, qualia multa vidit Daniel: ſunt enim hæ viſiones ſymbolicæ non res veræ: uti & ſymbolicum Agnum accipere librum, ejuſque ſigilla reſerare vidit cap. 5. Unde non mirum ſi hæ leonis, bovis & aquilæ facies & ora locuta ſint, & ediderint vocem articulatam & humanam. Simili enim modo C Iohannes cap. 8. 13. vidit aquilam volantem & clamantem, *Væ, væ, væ habitantibus in terra.* Quomodocumque enim ea concipias, monſtroſa ſunt. Singula enim plena ſunt oculis, & habent alas ſenas, Denique monſtroſum eſt faciei & figuræ hominis addere jubas, alas & ungulas. Ad illud tertii animalis, *Habens faciem quaſi hominis*, reſpondebo in fine hujus quæſtionis.

Ad Secundum reſpondeo, hæc animalia fuiſſe eadem cum illis Ezechielis cap. 1. quoad primariam ideam, non quoad accidentia & emblemata omnia. Alludit ergo Iohannes ad illa, non tamen illa ipſa quoad omnia repræſentat. Sic ſæpè S. Iohannes & alii alludunt ad viſiones Danielis Ezechielis & aliorum, non tamen illæ ipſius cum hiſce ſunt eædem omnino, ſed potiùs aliis & aliis partibus, vel ornamentis pro materiæ varietate veſtitæ & interſtinctæ. Ezechiel ergo vidit quatuor animalia per omnia ſibi invicem ſimilia, quorum quodque habebat quaternas facies, ita ut quaternis quaſi animalibus veſtitum, & ex iis quaſi conflatum & compactum videretur: Iohannes verò hæc animalia ab Ezechiele ita compoſita, & in D unum compacta diſſolvit, atque ex uno facit quatuor, cuique dans proprium ſuum vultum & formam.

Secunda ſententia communis.

Secunda ſententia eſt communis & vulgata, ſcilicet quatuor hæc animalia tota & integra talia fuiſſe qualia, hic nominantur, ut primum v. g. animal, quod dicitur ſimile leoni, habuerit caput, pectus, jubas, pedes omniaque membra leonina: ſic & ſecundum vituli, & tertium hominis, ac quartum aquilæ; ſicut cap. 5. v. 6. Chriſtus inter hæc animalia conſtitutus, per omnia viſus eſt habere formam Agni occiſi. & ita paſſim in eccleſiis, & alibi videmus hæc animalia depicta.

Probatur hæc ſententia Primò, quia hoc planè videntur verba Iohannis ſignificare, dum ait: *Primum animal ſimile leoni, ſecundum ſimile vitulo* &c. Si enim unum tantùm membrum horum animalium habuiſſent, non rectè diceretur totum animal fuiſſe ſimile leoni, vitulo, &c. Sed dici debuiſſet, caput v. g. & faciem animalis fuiſſe ſimilem

leoni;

leoni: uti de ſuis Cherubim ait Ezechiel cap. 1. Secundò, quia S. Dionyſ. Cæleſt. hierar. cap. 13. Seraphinis dat multos pedes. Hiſce autem ſimiles erant Cherubini erant ergo quadrupedes: qua figura erant ſphynges Ægyptiorum, quas ex Cherubinis Salomonis fuiſſe depictas, docet Clemens Alexand lib 5. Stromat. Tertiò, quia hi Cherubini ſtipabant & agebant currum Dei, Ezech. 1. 19. unde Cherubim per metatheſim idem eſt quod רכובים *recubim*, id eſt curules, vel currum agentes; hocque eſſe genuinum etymon Cherubim, contendit Prado: erant ergo quadrupedes: erant ergo integra animalia, putà integer. & membris omnibus perfectus bos, integer leo, integra aquila, æquè ut tertium animal erat integer homo. Quartò, quòd non habuerint ſpeciem humanam ſignificat illud. *Tertium animal habens faciem quaſi hominis*, q.d. In facie, & conſequenter in capite, ore, collo, ceteriſque omnibus erat homo: alia verò non erant homines, ſed purè animalia. Vnde Syrus vertit, *& illud animal tertium habet aſpectum* (vel effigiem, figuram, vultum, perſonam) *ſicut filius hominis*, vel homo. Favet & Ioſephus, qui lib. 3. Antiq. cap. 6. ſcribit, Cherubinos Moſis eſſe animalia nova & mira ſpecie, nec hactenus viſa. Hæc expoſitio eſt plana & probabilis.

Tertia media. Tertiò, non minùs probabiliter & concinnè, imò probabiliùs & concinniùs Alcazar cenſet, hæc quatuor animalia non integra fuiſſe, ſed tantùm capita animalium: quoad cetera enim membra habuiſſe ſpeciem & figuram humanam (erant enim animalia non vera & naturalia, ſed ſymbolica & hieroglyphica.) primum ergo animal habebat caput leonis, alas ſenas, ac plenum erat oculis: quoad pectus, femora, tibias, pedes, brachia, manus, & cetera omnia erat homo ſic ſecundum habebat caput vituli; quartum aquilæ cum ſenis alis, & plenum erat oculis: quoad omnia cetera erat homo, quem tamen ſi quis cum Prado & Pererio, in primo animali veſtire velit jubis, in ſecundo ungula; ut ſimiliora ſint leoni & vitulo, non repugnabo.

Probatur Primò. Probatur Primò, quia quoad primariam ſpeciem & figuram; hæc animalia erant eadem cum illis Ezech. c. 1. illa autem tantùm facies habebant animalium cum alis; quoad cetera erant homines: ergo & hæc.

Secundò. Secundò, quia erant proxima Deo, præcedebantque 24. ſeniores: ergo erant ſpecie humana: indecens enim & incongruum videtur, ſi leo, bos, vel aquila præponatur homini, præſertim apud thronum Dei. Secùs eſt de Chriſto, cui Iohannes non aliam formam dat quàm Agni, ob cauſas quas afferam c. 5. v. 6

Tertiò. Tertiò, quia ſignificabant angelos, putà Cherubinos (unde & aſſiduè laudant Deum) hi autem dum apparent & pinguntur, ſpeciem habent hominis, non aliorum animalium.

Quartò. Quartò, quia c. 6. hæc quatuor animalia, ordine quodque ſuo, Iohannem evocant & educunt: *Veni*, inquiunt, *& vide*; atque oſtendunt ei quatuor equos ſucceſſivè, ſcilicet album, rufum, nigrum & pallidum, qui quatuor Eccleſiæ ſtatus futuros repræſentabant: hæ autem actiones hominum, ſunt non animalium. Hinc conſequenter videtur, quòd capita eorum & facies oraque fuerunt humana, ita tamen, ut nonnihil immutata haberent ſimilitudinem leonis, vituli & aquilæ. ac viderentur eſſe facies leonis, vituli & aquilæ. Id ita eſſe probatur, quia non dicit Iohannes, Vidi leonem, vel vidi faciem leonis. ſed, Vidi animal ſimile leoni: ergo non erat leo, ſed quamdam cum leone in vultu habebat ſimilitudinem. Sic videmus, & vulgò dicimus, Hic homo habet vultum taurinum, ille leoninum, iſte intuitum & naſum aquilinum, alius caninum; quomodo Achilles apud Homerum Iliade α Agamemnonem vocat κυνῶπα, id eſt caninum vultum habentem: ſunt enim homines nonnulli ita magna fronte, ita torvo vultu, ut tauri eſſe videantur: alii ita ore diducto, ſævo & crudeli, ut leones: alii ita acuto ringenti & impudenti, ut canes referre videantur. Et ſic nonnulli pictores pingunt hæc animalia vultu nec planè humano, nec planè leonino, vitulino & aquilino; ſed medio, id eſt partim humano, partim leonino, vitulino & aquilino. Magna enim inter vultum hominis, & leonis ac vituli eſt ſimilitudo, ut in picturis ſæpè dubites, an facies ſit hominis, an animalis: ac paucis variatis facilè unam in aliam tranſmutes, aut unam cum alia commiſceas. Ita ergo & hic facies humana cum aliis commiſta videtur, ut eis eſſet ſimilis. Et ſic hæc animalia parum habent monſtri & deformitatis, quam alioqui haberent ſi capiti leonis, vituli & aquilæ ſubderes corpus humanum. Denique in Cherubinis Ezechielis, ſingulorum primaria facies erat hominis, licet cum tribus aliis conjuncta: ergo & hic facies humana fuit commiſta cum facie leonis vituli & aquilæ.

Ad primum argumentum ſecundæ ſententiæ reſponderi poteſt, à capite ſumi denominationem animalis: eſt enim caput prima & potiſſima animalis pars. Ad ſecundum, S. Dionyſ. dicit Seraphinos habuiſſe multos pedes, quia non habuerunt unum, ſed duos: binarius enim eſt prima ſpecies numeri, ſive multitudinis, ac de eò primò dicitur, quòd ſit multus. Conſtat enim Seraphinos Iſaiæ 6. fuiſſe bipedes, non quadrupedes. Porrò, quod pictores hæc quatuor animalia pinxerint integra & quadrupedia, non mirum. Cùm enim ipſi eſſent ſenuſs S. Scripturæ imperiti, ſecuti ſunt nuda Scripturæ verba; quæ cum dicat, *Primum animal ſimile leoni*, hinc leonem pinxerunt; ſimiliter & vitulum & aquilam. Ad tertium, ſtipatores currus ſunt bipedes, non quadrupedes: ſunt enim homines, puta famuli & aſſeclæ ſui heri. Adhæc, Cherub non ſignificat curulem, ſed multa ſcientia pollentem. Porro 1. Paralip. 28. 18. vocatur quadriga Cherubim, quia Cherubim extenſis ſuis alis ſuper arcam quaſi ſedem & vehiculum, putà bigam ſive currum (hunc enim tantùm ſignificat Heb. *mercaba*, quod Interpres vocat quadrigam) Deo exhibebant: unde Deus dicitur inequitare & vehi ſuper Cherubim; non autem quòd Cherubim eſſent quadrupedes. Conſentiunt enim interpretes, Cherubinos Moſis æquè ac Ezechielis fuiſſe bipedes, non quadrupedes. Ad quartum, dicit Iohannes, *Tertium animal habens quaſi faciem hominis*, ut illud à ceteris diſtingueret: facie enim diſtinguebantur, non corpore: omnia enim habebant corpus humanum, ſed capita diverſa, ſcilicet primum habebat caput leonis, ſecundum vituli, tertium hominis, quartum aquilæ. Si enim dixiſſet. *Tertium animal ſimile homini*, non ſatis diſtinxiſſet illud à ceteris: poterat enim eſſe homini ſimile quoad figuram totius corporis excepto capite, uti erant cetera tria animalia: ut hoc tollat, clareque formam tertii exprimat, ait, illud non tantùm corpore, ſed & facie fuiſſe ſimile homini, cùm alia corpore quidem, ſed non facie homini eſſent ſimilia. Igitur hæc facies hominis magis confirmat, quàm enervet hanc ſententiam. Hinc & de aliis non ait, Habens faciem leonis, vituli, aquilæ, ſed, Simile leoni, aquilæ, vitulo, quia facies propriè ſoli homini competit, non aliis animalibus. q.d. Hoc animal habebat faciem hominis, totumque erat homo, cetera in vultu ſimilia erant leoni, vitulo & aquilæ: facies ergo hominis diſtinguebat hoc animal a vultibus ceterorum.

Porrò Joſephus videtur Cherubinorum formam voluiſſe tegere, ut eo magis mirabiles & reverendos redderet Tito & Romanis. Sic & alibi in laudem ſuæ gentis, nonnulla exornando ſuper, imò contra veritatem addit. Adde, fuiſſe mira animalia: quia erant juvenes alati; tale enim animal hactenus in orbe non eſt viſum.

Denique eadem animalia viſa fuerunt Ezech. cap. 1. quæ Iohanni hic, niſi quòd Ezechieli viſa ſunt confuſa, quaterna ſcilicet in unum compacta; Iohanni verò clariùs viſa ſunt diſtincta, diviſa ſcilicet, & quaſi diſſecta. Ezechielis autem animalia tantùm habebant facies quatuor animalium; cetera erant homines ergo & quatuor hæc animalia à Iohanne viſa habebant tantùm quatuor animalium facies, ſed ſingula ſingulas, quoad cetera verò erant homines. Cauſa cur Ezechielis animalia quaternas habuerint facies, Iohannis verò ſingulas, eſt, quia ſymbola rerum divinarum, quæ in veteri teſtamento convoluta, tecta & obſcura erant, in novo teſtamento diviſa, diſcreta, plana & explicata exhibentur. Moralem cauſam dat Alcazar hic pag. 377. quia, inquit cap. 6. ſignificandum erat, nos virorum Apoſtolicorum (hi enim myſticè ſignificantur per hæc quatuor animalia) fortitudine invitari ad clarè & diſtinctè contemplandam divinæ providentiæ fortitudinem, in primo ſigillo latentem: & eorumdem beneficentia excitari ſimiliter ad Dei beneficentiam intuendam ſub ſecundo ſigillo: æquitate, ad æquitatem in tertio: & ſapientia, ad ſapientiam

in

in quarto. fortitudinis enim ſymbolum eſt leo, beneficentiæ bos. æquitatis homo, ſapientiæ aquila; quorum proinde faciem & ſpeciem diviſam & diſtinctam habent hæc quatuor Dei animalia: unde à ſingulis animalibus ex ordine accerſitur Johannes, ad has dotes & virtutes in ſigillis totidem ſigillatim intuendas. *Veni*, inquiunt, *&* *vide*. Sed de hoc inferiùs.

Quatuor animalia quid ſignificent? Prima expoſitio.

Quæres, quidnam ſunt hæc quatuor animalia? Omiſſis inſulſis hæreticorum expoſitionibus, qui per leonem Apoſtolos accipiunt, per bovem Conſtantinum Imp. per hominem Lutherum & Calvinum, aquilam adhuc expectant; Primò, Aureolus exiſtimat per ea ſignificari ad literam quatuor ſedes Patriarchales. Leo, ait, eſt Hieroſolymitana, ob conſtantiam Apoſtolorum ibidem. Vitulus eſt Antiochena, quia ſubdidit colla Apoſtolis agentibus Hieroſolymæ. Homo eſt Alexandrina, ob viros doctiſſimos, ut Origenem, Clementem, Didymum, Cyrillum, Athanaſium, Panthænum, Heraclam, alioſque quos partim doctores habuit, partim Epiſcopos. Aquila eſt Conſtantinopolitana, in qua viri magnæ contemplationis floruerunt, uti S. Chryſoſt. Nazianz. & alii. Hæ quatuor ſunt in circuitu throni Dei, id eſt Cathedræ Romanæ, in qua ſedet Vicarius Chriſti.

Secunda.

Secundò, Aretas hiſce quatuor animalibus ſignificari putat quatuor virtutes cardinales, in leone fortitudinem, in vitulo juſtitiam, in aquila temperantiam, in homine prudentiam.

Tertia.

Tertiò, Origenes homil. 1. in Ezechielem, & ex eo Nazianz. apud Sixtum Senenſem lib. 2. cenſent per hæc quatuor animalia ſignificari quatuor facultates & vires animæ humanæ. Homo eſt vis rationalis, leo iraſcibilis, bos concupiſcibilis, aquila eſt conſcientia, ſive ſpiritus.

Quarta.

Quartò, Ansbertus, Hieron. Abulenſis & alii, cenſent eſſe Chriſtum, qui in incarnatione fuit homo, in paſſione vitulus, in reſurrectione leo, in aſcenſione aquila.

Quinta.

Quintò, alii cenſent eſſe quatuor Doctores Eccleſiæ, ſcilicet hominem eſſe facilem S. Gregorium, leonem fortem Ambroſium, bovem laborioſum & ſolidum Hieronymum, aquilam ſublimem Auguſtinum.

Sexta.

Sextò, Galfridus apud Sixtum Senenſem, putat hæc quatuor eſſe typum boni Prælati, qui debet eſſe fortis ut leo, laborioſus ut bos, clemens & compatiens ut homo, contemplativus ut aquila. Sic & Pererius ac Viegas putant, in quatuor hiſce animalibus omnes Eccleſiæ Prælatos repræſentari.

Septima.

Septimò, Aretas per hoc quadriforme animal accipit mundum, tam magnum, quàm parvum, qui ex quatuor elementis conſiſtit, leo enim ſignificat ignem, bos terram, homo aerem, aquila aquam; ex aqua enim aves creavit Deus.

Octava.

Octavò, alii opinantur hiſce quatuor ſignificari quatuor attributa divinæ providentiæ. Hæc enim fortis eſt ut leo, velox & penetrans ut aquila, ſuavis & amabilis ut homo, longanimis & patiens ut bos. Bos enim ſignificat laborem fortem, & pertinacem concertationem, ait Philaſtr. lib. de hæreſib. 9. de quatuor animalib.

Nona.

Nonò, Alcazar hiſce quatuor putat ſignificari non tantùm quatuor Evangeliſtas, ſed viros ſanctiſſimos, qui majoris ſunt perfectionis & dignitatis, quàm 24. ſeniores. Itaque, inquit, ſicuti thronus Dei ſunt fideles ſancti, 24. ſeniores ſunt ſacerdotes; ſic quatuor animalia, ſive angeli Cherubini & Seraphini ſunt Apoſtoli virique Apoſtolici, putà Epiſcopi: hi enim in cęlo terreno, id eſt in Eccleſia, ſupremum tenent gradum, ſuntque poteſtate ſua proximi Deo. Hi ſunt Cherubim ſcientia & ſapientia, ſunt Seraphim ardore & zelo, habent quatuor facies: Primò, leonis magnanimitatem & fortitudinem imperterritam. Hinc leo hebr. vocatur לביא *labi*, à לב *leb*, id eſt cor, quia ingens habet cor, robur & animum. Unde 2. Reg. 17. de viro magnanimo dicitur: *Cujus cor eſt ſicut cor leonis*. Secundò, iidem habent bovis beneficentiam: bos enim arando parat fruges, quin & ex bobus putrefactis apes & bombyces procreantur. bos ergo eſt ſymbolum beneficentiæ. Tertiò, habent hominis rationem & æquitatem. Quartò, aquilæ perſpicacitatem, ſapientiam & prudentiam, qua à Deo participata comprehendunt ſapientes in aſtutia ſua: ſicut *aquilarum pennæ mixta reliquarum alitum pennis eas devorant*, ut ait Plinius lib. 10.3. Verùm hæc omnia licet apposita videantur, tamen ſymbolica ſunt & myſtica, non literalia & genuina. Nam S. Johannes hæc quatuor animalia deſcribit, quaſi quatuor naturas intelligentes, quæ in cælis beatæ coram Deo ſemper verſentur, atque ſecretorum Dei conſciæ Deum jugiter laudent. Quare neceſſe eſt hæc quatuor, vel eſſe quatuor homines beatos, vel quatuor angelos.

Decima; multi intelligunt quatuor Evangeliſtas.

Decimò, multi putant eſſe quatuor Evangeliſtas; nam in iis hanc viſionem adaptat Eccleſia, dum eam legit in Officio Eccleſiaſtico eorumdem. Atque licet varii variè iis hæc quatuor animalia adaptent, uti S. Auguſt. tract. 36. in Evangel. S. Johan. tom. 9. per leonem accipit S. Matthæum per hominem S. Marcum; alii alios, ut videre eſt apud Pererium pag. 302. & Viegas: tamen plures planiùs ſic accommodant, ut leo ſit S. Marcus, cujus facies, ut habet Ezechiel, eſt leonis: quia principium ejus Evangelii incipit à clamore & rugitu S. Johannis, quaſi leonis in deſerto. Rugit enim dicens: *Ego vox clamantis in deſerto parate viam Domini*. Vitulus eſt S. Lucas cujus principium incipit à ſacerdotio veteri Zachariæ. Homo eſt S. Matthæus, cujus principium eſt humana genealogia Chriſti. Aquila eſt S. Johannes, qui à divinitate Verbi incipit. ita S. Hieron. & Gregor. in cap. 1. Ezech. Victor. Beda, Ambroſ. Haymo & alii hìc. Audi S. Ambroſium proœmio in S. Lucam. *Plerique*, inquit, *putant ipſum Dominum noſtrum in quatuor Evangelii libris, quatuor animalium formis figurari, quòd idem homo, idem leo, idem vitulus, idem aquila. Homo, quia natus ex Maria eſt; leo, quia fortior: vitulus, quia hoſtia: aquila, quia reſurrectio eſt.*

Ubi Nota Primò. Patres docent animalia hæc quatuor, totidem Chriſti proprietates in Evangeliis explicatas ſignificare. Leo ſignificat fortitudinem regiam Chriſti, quam maximè oſtendit in reſurrectione, & poſt eam; vitulus ſignificat ſacerdotium Chriſti in cruce conſummatum; homo humanitatem; aquila divinitatem, & aſcenſum in cœlum.

Nota Secundò, hæc animalia maximè diſcerni per facies; quia Evangeliſtæ maximè diſtinguuntur principio: alioquin progreſſu eadem habent, omneſque has quatuor Chriſti proprietates & dignitates oſtendunt & enarrant. Unde & apud Ezech. cap. 1. v. 6. ſingula animalia quaternas facies habere dicuntur, quia ſcilicet initia aliorum trium, adeoque totam narrationem aliorum, quartus quiſque complectitur ita Primaſ.

Nota Tertiò, alio ordine hæc animalia poni apud Ezech. alio hìc. Nam Ezechiel ſecutus eſt ordinem temporis, quo quiſque Evangeliſta ſcripſit. ſcilicet primus eſt homo. id eſt Matthæus; ſecundus eſt leo, id eſt Marcus; tertius eſt vitulus, id eſt Lucas; quartus eſt aquila, id eſt S. Johannes. Johannes vero rerum ordinem ſecutus eſt, in quo primus eſt leo id eſt Marcus, quia à Johannis præcurſoris Chriſti prædicatione incipit. Sequitur Lucas; quia ſacrificia vetera à quibus Lucas incipit, typus erant Chriſti, & adveniente Chriſto ei locum ceſſerunt. Tertius eſt Matthæus, quia abdita veteri lege & ſacrificiis ſucceſſit fides humanitatis Chriſti, & per miracula ejus fides divinitatis ejuſdem: humanitatis originem & ſeriem enarrat Matthæus, divinitatis Johannes; ac proinde Matthæus eſt tertius, Johannes quartus.

Id myſticè eſſe non literale probatur.

Verùm hic ſenſus accommodatitius & myſticus videtur, non literalis & genuinus. Nam ex verbis S. Johannis certum eſt, eum loqui de iiſdem animalibus (hoc enim licet neget Iſidorus Clarius, tamen communiter aſſerunt S. Hieron Richard. Ansbert. Rupert. Hugo, Prado, & alii paſſim: vide Viegas ſect. 12. in fine capitis hujus) de quibus Ezechiel c. 1. atqui illi fuerunt angeli: Ezechiel enim vocat eos Cherubim, qui ſtipant currum gloriæ Dei; ergo & tales ſunt hic.

Secundò, quia Johannes, quem communiter intelligunt per quartum animal, putà per aquilam, adhuc vivebat, & necdum erat Evangeliſta, quia necdum ſcripſerat Evangelium: quomodo ergo viſus fuit hìc non tantùm Evangeliſta, ſed etiam beatus in cęlo? Reſp. Ribera: hæc animalia repræſentata fuiſſe Johanni, non prout jam erant, ſed prout futura erant in tempore noviſſimo, de quo prophetarit. Verùm, licet prophetia ipſa ſit futura, aut potiùs de futuro; tamen viſio hujus capitis

de

de Deo, de 24. ſenioribus, de quatuor animalibus enunciantibus Iohanni iſtam prophetiam eſt, præſens: ergo in hac viſione Iohannes videns, & viſus, hoc eſt, & prophetans & audiens prophetiam præſens fuit, ſicut Iſajas, Ieremias, Daniel, & alii Prophetæ præſentes erant, non futuri, cùm prophetarent de futuris. Rurſum c.6.v.7. Iohannes audivit à quarto animali, putà ab aquila, ſibi dici; *Veni & vide*. Iohannes autem non potuit edoceri à ſeipſo, præſertim præſens à futuro, nec potuit ſimul eſſe in terra & ſimul in cælo.

Tertiò, S. Matthæus, imò & Iohannes ſunt inter duodecim Apoſtolos, & conſequenter inter 24. ſeniores; ergo non ſunt inter quatuor animalia ad literam, ſed tantùm myſticè.

Undecima & genuina, ſunt quatuor primarii angeli regentes Eccleſiam. Dico ergo cum Pererio, & Hieron. Prado in cap. 1. Ezechielis, ad literam hæc quatuor animalia eſſe eadem cum jis quæ vidit Ezechiel cap. 1. ac proinde eſſe quatuor angelos primarios, ſtipatores, principes & adminiſtratores Dei circa curam Eccleſiæ, ac circa ſalutem ac regimen hominum totiuſque mundi. Hinc affingitur eis ſimilitudo quatuor animalium nobiliſſimorum, quibus ſignificantur ſtemmata tum Dei, tum ſua, aquila ſignificat Dei celſitudinem & ſapientiam; homo bonitatem & manſuetudinem; bos patientiam, juſtitiam, religionem & cultum; leo fortitudinem & potentiam. Quæ quatuor à Deo participant, & in ſe repræſentant hi angeli, ita S. Dionyſ. Cæleſt. hierarch. 15. Vide dicta Ezech. 1. in fine capitis, quæſt. 3. Paulò aliter hæc applicat Pererius pag. 305. in fine. Angelos fuiſſe patet, quia plane alludunt facie & forma ad Cherubinos quatuor Ezechielis cap. 1. uti dixi: illi autem erant angeli. Secundo, quia proximi ſunt throno Dei; huic autem proximè aſſiſtunt angeli. Tertiò quia pleni ſunt oculis, & ſenas habent alas, alæ autem ſignificant angelos velociſſimos. Adhæc, jugiter canunt *Sanctus*: ſunt ergo inſtar Seraphinorum Iſajæ, uti inferiùs dicam. Inſuper cap. 6. Iohannem evocant & educunt, *Veni*, inquiunt, *& vide*; atque oſtendunt ei quatuor equos, quatuor futuros Eccleſiæ ſtatus repræſentantes. Hæc autem ſunt munia angelorum, qui præſunt gubernationi Eccleſiæ: ſolet enim Deus Prophetis de rebus Eccleſiæ dare prophetias, eoſque illuminare per angelos qui eis præſunt, uti patet ex ſequent. & ex Daniele.

Dices, Cap. 1. 4. & Tobiæ 12. 15. dicuntur non quatuor, ſed ſeptem eſſe ſpiritus ſive angeli ſtantes ante Dominum. Reſpondeo: ſicut in regno & republ. ſæpè ſunt triumviri, deinde ſeptemviri; ita & in cælo primi principes angeli ſunt quatuor, deinde ſeptem.

Dices Secundò, Cap. 5. 9. dicunt hæc quatuor animalia: *Redemiſti nos Domine in ſanguine tuo*: angeli autem non ſunt à Chriſto redempti, ſed homines. Reſpondeo: Id dicunt hi angeli cum aliis & pro aliis, ſcilicet 24. ſenioribus, aliiſque Sanctis. Loquuntur enim communi eorum voce, utpote quorum ſunt cuſtodes & curatores. Unde & redemptionis Chriſti geſtant inſignia, uti oſtendi Ezech. 1. Atque in primis bos, ſive vitulus mortem & ſacrificium Chriſti ſignificat. Sic legatus aliquò miſſus loquitur nomine, non ſuo, ſed ſui regis; & protector nomine reipublicæ: ejus enim perſonam & vocem ſubit & obit.

Dices Tertiò, Johannes c. 7. 11. dicit ſe cum quatuor animalibus audiviſſe vocem angelorum multorum; ergo ipſa non erant angeli, ſed quid ab jis diſtinctum. Reſpondeo: Hi quatuor erant quaſi principes aliorum angelorum, cum eis concinentium & conclamantium: ſicut in choro præfectus & præcentor, quaſi princeps eſt muſicorum ſecum pſallentium: omnes enim ipſe præit & dirigit, omneſque ei ſuccinunt & concinunt.

Cenſent nonnulli hoſce quatuor Cherubim eſſe Michaelem, Gabrielem, Raphaelem & Urielem, uti dixi Ezech. 1. Verùm ſi illi ipſi ſunt è ſeptem ſpiritibus aſtantibus Deo, ab eoque miſſis, de quo dixi cap. 1. 4. ergo nequeunt eſſe è quatuor animalibus, ſive Cherubinis; quia hæc hoc cap. ſimul Johanni viſa ſunt cum ſeptem ſpiritibus, tamquam ab iis diſtincta. Niſi quis dicat in ſymbolica hac viſione, eoſdem viſos eſſe Iohanni quaſi ſeptem ſpiritus, quatenus à Deo ſunt miſſi; & quatuor ex eis ſimul viſos eſſe quaſi quatuor animalia, quatenus jugiter aſſiſtunt Deo, geruntque ejus ſtemmata. Nam ſimiliter hi ſeptem ſpiritus hoc cap. vocantur ſeptem lampades, & mox cap. 5. 6. iidem vocantur ſeptem cornua Agni. Simul ergo viſi ſunt quaſi lampades & quaſi cornua. Verùm cum Deus abundet angelis & inter eos partiatur officia, ut cæleſtis curia ſit quaſi caſtrorum acies ordinata; hinc videtur potiùs quòd aliqui ex ipſis ſint Aſſiſtentes, qui geſtant Dei ſtemmata, illique videntur ſignificari per quatuor animalia; alii verò ſint Miniſtrantes, illique videntur repræſentari per ſeptem lampades, cornua & ſpiritus tam Dei quàm Agni. Accedit, quòd in ſequentibus hi ſeptem ſpiritus officio diſtinguantur à quatuor animalibus. Nam c. 6. v. 1. & ſequent. ſingula quatuor animalia ad ſingulorum quatuor primorum ſigillorum libri ſignati apertionem, evocant S. Johannem, ut ea intueatur: ſeptem verò ſpiritus canunt ſeptem tubis, & canendo evocant ſeptem orbis plagas c. 8. 2. & c. 16. 1. Quinam ergo ſint hi quatuor Cherubini, & quinam hi ſeptem ſpiritus, norunt cæli cives, & nos ſciemus cùm illorum aulam ingrediemur, ibique aſſociati fruemur.

PLENA OCVLIS ANTE ET RETRO] Ezech. c. 1. 18 oculos hoſce conſpexit in rotis currus Cherubici, non in ipſis Cherubinis: Iohannes vero in ipſis animalibus, putà Cherubinis: licet Lyran. & ex eo noſter Prado Ezech. 1. v. 18. putent Ezechielem, æquè ac Iohannem, vidiſſe oculorum multitudinem, tam in Cherubinis, quàm in rotis: ex rotis enim, ubi exprimuntur, ſubintelligi, eos quoque imò potiori ratione fuiſſe in Cherubinis: ac idcirco cum in rotis non fuerint vivi & humani, ſed ſymbolici & quaſi picti, quales viſuntur in cauda pavonis; hinc conſequenter & tales fuiſſe in ipſis Cherubinis. Verùm omnes alii paſſim veros hic accipiunt oculos: ſic enim accipiuntur c. ſeq. v. 6. cùm ait Agnum ſeptem habere oculos; & tales videntur quoque fuiſſe in rotis Ezechielis: *ſpiritus enim vitæ erat in rotis*. erant ergo quaſi vivæ rotæ, ac conſequenter vivos videbantur habere oculos. Dices, Oculi hi cum rotis perpetuo rotatu per terram volvebantur; ergo non erant veri, nec vivi; fuiſſent enim ad terram alliſi & læſi. Reſp. Alcazar, oculos hos terram non tetigiſſe, ſed vel ad latera rotarum fuiſſe diſpoſitos, vel introrſum fuiſſe poſitos, & quaſi cancellis incluſos, ut tangi aut lædi non poſſent. Unde & rectè hinc infert, hæc animalia fuiſſe nuda: erant enim *plena oculis ante & retrò*, qualem Poetæ finxerunt Argum. — *Plena oculis.*

Jam ſenſus eſt: *plena oculis ante & retrò*. q. d. Hæc animalia, putà hi angeli, hi Cherubini perſpicaciſſimo ſunt intellectu & cognitione, tum naturali, tum ſupernaturali; omnia vident, præterita & futura, ut videantur eſſe puri & meri oculi. Hinc ſapientiſſimi ſunt & prudentiſſimi in adminiſtratione mundi & Eccleſiæ. Hac enim de cauſa, & hoc ſymbolo veteres Ægyptii pingebant Deum, Deique providentiam quaſi oculum baculo aut ſceptro inſiſtentem. Multitudine oculorum, ait Andreas Cæſar. ſignificatur mirifica vis, qua cæleſtes beatique ſpiritus ad hauriendos divinitatis radios, pollent. — *Cur?*

Myſticè, Prælatus, doctor, prædicator debet plenus eſſe ſcientia & ſapientia, tam contemplativa, quàm practica, ut inſtar Argi ſit centoculus.

ET TERTIUM ANIMAL HABENS FACIEM QVASI HOMINIS] Ergo facie à ceteris diſtinguebatur, quòd ſcilicet hoc haberet faciem humanam, alia verò haberent faciem leonis, vituli & aquilæ: tertium ergo erat homo. Dices, Cur eum non vocat hominem, ſed animal? Reſp. Quia erat unum è quatuor animalibus: cetera enim tria erant animalia, quartum verò erat homo, qui quoque eſt animal, ſed bipes, erectum & rationale. Adde, hominem hunc vocari animal, quia ſenas habebat alas, quæ ſunt animalium, putà avium: totum plenus erat oculis, ut non tam homo, quàm novum quoddam animal eſſe videretur. — Vers. 7.

QVARTVM SIMILE AQVILÆ VOLANTI] *Volanti*, non actu, ſed in præparatione; extendebat enim & librabat alas in ſuo loco conſiſtens, quaſi paratum ad volandum. *Volanti* ergo idem eſt, quod volaturienti, aut volare volenti & paranti.

SINGVLA EORVM HABEBANT ALAS SENAS] Alludit ad Seraphinos Iſaiæ c. 6. v. 2. Hiſce ergo quoad alas, uti & quoad voces *Sanctus, ſanctus, ſanctus*, ſimilia erant hæc animalia Iohannis. Quocirca æquè ut Seraphini Iſajæ, duabus velabant faciem, duabus pedes, duabus volabant, id eſt, habebant eas extentas quaſi parati & expediti ad volandum. vide dicta Iſaiæ 6. — Vers. 8. *Alæ ſingulis ſenæ.*

Eze.

Ezechiel vidit Cherubinos quaternis tantùm alis inſtructos, Iſaias verò & Iohannes ſenis: ubi Prado, Villalpando & Pererius cenſent, tam illos Ezechielis, quàm hos Iohannis in alis, æquè ac in ceteris fuiſſe omnino ſimiles, imò eoſdem. Ergo Ezechielis Cherubinos præter quatuor alas habuiſſe duas manus, quas Iohannes hic, æquè ac Iſajas cap. 6. vocat alas. Seraphinos enim præter alas habuiſſe manus, patet Iſajæ 6. 6. cùm dicitur: *Volavit ad me unus de Seraphim, & in manu eius calculus.* Iſajas ergo & Iohannes, ipſa brachia & manus angelorum vocant alas, quia quod in homine eſt brachium, hoc in ave & angelo eſt ala. Unde & ab ala vocatur axilla id, quod ſub brachio eſt concavum. Porrò animalia Iohannis præter alas habuiſſe manus, patet cap. 5. 8. ubi ſingula tenent citharas & phialas, utique non pedibus, nec alis, ſed manibus. Verùm contrarium eſt verius, ſcilicet manus ab alis, æquè ac animalia hæc Iohannis, & Seraphinos Iſaiæ, à Cherubinis Ezechielis hac parte, ſcilicet alarum numero, diſtingui; Ezechielis enim erant Cherubini; Iſajæ erant Seraphini verè & propriè dicti: Ezechielis quaternas habebant alas, Iſajæ verò & Iohannis ſenas. Præter alas tam illi Ezechielis, quàm hi Iſajæ & Iohannis, habebant ſua brachia & manus, uti patet ex locis & verſibus jam citatis. Ita Alcazar, qui & addit, duas alas quibus vultum tegebant, fuiſſe in modum crucis inſertas & conjunctas, uti pingitur Seraphinus qui ſacra Chriſti crucifixi ſtigmata S. Franciſco infixit. Similiter Prado cenſet, duabus imis alis in modum crucis collatis, tecta fuiſſe eorum femora; itaque repræſentaſſe, imò geſtaſſe crucem, quaſi ſtemma & inſigne Chriſti.

Cur? Porrò ſenarius ſymbolum eſt perfectionis: ſignificant ergo ſenæ alæ in angelis hiſce quatuor, vim volandi perfectiſſimam, ſcilicet Primò, ſummam eorum quaquaverſum agilitatem. Secundò, mentis elevationem, & perſpicaciam ad penetrandas res altiſſimas & profundiſſimas in Deo. Tertiò, celerrimam erga Deum obedientiam & executionem.

Allegor. Victorinus putat, per ſenas alas quatuor animalium, id eſt per 24. alas (ſexies enim quatuor ſunt 24.) ſignificari 24. libros veteris teſtamenti, quibus nititur & volat per totum orbem fides & prædicatio novi teſtamenti. Addit Ambroſ. ſedilia 24. ſeniorum, id eſt 24. libros veteris teſtamenti, in quatuor animalibus novi teſtamenti converſos eſſe in alas; quia jam ſpiritualiter intelligimus ea, quæ Iudæi carnaliter intelligebant, ſicque evolamus ad res divinas.

Tropolog. Ioachim, quatuor animalia ſunt quatuor ordines & ſtatus in Eccleſia. Leo ſignificat fortitudinem fidei Apoſtolorum, bos invictam patientiam & victimam Martyrum, homo Doctorum ſapientiam, aquila Virgines angelicè viventes, & Religioſos contemplationi addictos: hi duabus alis, ſcilicet pœnitentia & miſericordia, velant pedes & confuſionem ſuam; duabus, ſcilicet humilitate & patientia, velant faciem ſuam, & laudem bonorum operum ſuorum; duabus, ſcilicet fide & ſpe, volant ad cæleſtia: habent oculos undique, quia omnia proſpiciunt; antè & retrò, quia præterita deflent, futura bona & mala æterna provident.

IN CIRCUITU] Multa Biblia hæc aliter diſpungunt, nectuntque præcedentibus hoc modo: *Habebant alas ſenas in circuitu, & intus plena ſunt oculis.* Verùm Romana utrumque referunt ad ſequentia, & legunt: *In circuitu & intus plena ſunt oculis. Intus*, id eſt, intra alas, q. d. Tam intra alas quàm extra, tam intrinſecus quàm extrinſecus plena ſunt oculis. Itaque opponit τὸ *in circuitu*, ei quod ſequitur, *intus*. Cùm ergo *intus* idem ſit quod interiùs, intrinſecus, intra alas; ſequitur τὸ *in circuitu*, idem eſſe quod exteriùs, extra alas, forinſecus, circumcirca. Addit Alcazar, fortè Iohanni revelatum fuiſſe animalia præter oculos multiplices, quos habebant antè & retrò etiam interiùs plena eſſe oculis, qui, ſi intima nudarentur viſcera; apparerent & viderentur. Hæc omnia ſignificant, Cherubinos quaquaverſum eſſe perſpicaciſſimos & providentiſſimos, ut non niſi oculi eſſe videantur.

Denique pedes Cherubinorum omnium Ezechielis erant vitulini, id eſt ungulam fiſſam habentes inſtar vituli: tales fuiſſe & horum animalium Iohannis, æquè ac Seraphinorum Iſajæ pedes, contendit Hieron. Prado. Verùm nihil tale ait Iohannes, vel Iſajas; licet enim in mul- A tis Cherubini Seraphinis fuerint ſimiles, tamen in multis quoque fuere diſſimiles. Quare ſi cum Alcazare & Prado dicamus, hæc animalia fuiſſe humana ſpecie, excepta facie, congruentius videtur dare eis pedes humanos, non vitulinos: tales enim ſunt hominum & angelorum cùm apparent aut pinguntur, taleſque habuerunt Cherubini ſupra arcam in tabernaculo Moſis.

Idea Cherubinorum. Hæc ergo fuit figura & idea horum quatuor animalium: erant corpore & ſpecie humana, ac conſequenter & capite & facie humana, ut videtur; ſed nonnihil inflexa & immutata, ita ut primi facies accederet ad ſimilitudinem faciei leoninæ, eſſetque ſimilis leoni; ſecundi vitulo, quarti aquilæ, tertii verò tota planè & perfectè erat humana: hæc enim ſpecies videtur decentior. Secundò, reliqua corporis parte planè erant homines bipedes ſcilicet & ſtatura erecta. Tertiò, alas habebant ſenas, duabus velabant caput, duabus pedes, duabus volabant. Quartò, ante & retrò, ſub alis & extra circumcirca plena erant oculis. Quintò, habebant manus, & in manibus phialas & citharas, cap. 5. 8. Sextò, non habebant requiem, ſed jugiter canebant Deo: Sanctus, ſanctus, B ſanctus. Septimò, erant proximi throno Dei, eumque à quatuor lateribus ſtipabant & ambiebant. Octavò, ſtabant quaſi volaturientes, parati ad omnem Dei nutum, avidique ad volandum, ut Dei juſſa ſtatim exequerentur.

Sex differentiæ animaliũ Iohannis à Cherubinis Ezechielis. Hinc ſequitur, inter animalia Iohannis & Cherubinos Ezechielis eſſe ſextuplex diſcrimen. Primum, quatuor facies in ſingulis animalibus vidit Ezechiel, Iohannes tantùm unam. Secundum, apud Ezechielem prima facies erat hominis, ſecunda leonis, tertia bovis, quarta aquilæ. Apud Iohannem prima facies eſt leonis, ſecunda bovis, tertia hominis, quarta aquilæ. Tertium, hæc Iohannis, uti & Seraphini Iſaiæ, pedes habebant hominum; illa Ezechielis vitulorum. Quartum, hæc Iohannis, uti & Iſajæ, habebant ſenas alas; illa Ezechielis quaternas; carebant enim duabus, quibus priora vultum tegebant: pergebant enim ad bellum, putà ad excidium Hieroſolymæ: ergo oculos apertos habere debebant, ut hoſtem cernerent & ferirent: hæc verò adorant & laudant Deum, unde ex reverentia tantæ majeſtatis velant oculos. C Quintum, hæc Iohannis erant in ipſo throno Dei, & in ejus circuitu; illa Ezechielis habebant ſuper caput firmamentum, quaſi ſcabellum pedum Dei. Sextum, hæc Iohannis binas habuerunt manus; illa Ezechielis quaternas.

REQUIEM NON HABEBANT] Græcè οὐκ ἔχουσι, id eſt, non habent. quaſi dicat. Vidi quòd hæc animalia ſine ceſſatione jugiter laudabant Deum, contenta mente & voce clamando, Sanctus, ſanctus, ſanctus: quia hi angeli aſſiduè toto corde & ore prædicant & celebrant SS. Trinitatem. Idem faciunt quatuor Evangeliſtæ, quos allegor. hæc quatuor animalia, putà hi quatuor angeli, repræſentant. Nam in cælis per ſeipſos, in terris per quatuor ſua Evangelia non aliud quàm fidem, amorem, cultum & laudem SS. Trinitatis hominibus concinunt & apprædicant. Vides, quod ſit officium, quæ occupatio angelorum? quid jugiter faciant? non aliud ſanè quàm laudare Deum. Hoc Eccleſia imitatur in perenni pſalmodia, dicitque cum Pſalte: *In conſpectu angelorum pſallam tibi.* hoc faciunt pii & ſancti, qui ſemper corde & ore canunt; *Benedicam Domino in omni tempore*, quorum vita eſt D continua Dei laus. Hi ſunt angeli terreſtres: Dei enim laus eſt juge & otioſum angelorum negotium, ac negotioſum otium.

Angelici ordinis eſt qui ſemper laudat Deum. Angelici ergo ordinis ſunt, qui ſemper laudant Deum. Sunt in Eccleſia pœnitentes, ſunt qui vacant operibus miſericordiæ, ſunt qui docent, ſunt qui regunt; ſed in ſummo gradu poſiti ſunt, qui aſſiduè tam in adverſis, quàm proſperis, laudant Deum. Quinimò angeli id ipſum nos docuerunt, ſcilicet pſallere, canere Sanctus, ſanctus, ſanctus, vel, quod quaſi idem eſt, canere *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto.* Summa enim SS. Trinitatis gloria, eſt ſumma ejuſdem ſanctitas. Nam, uti narrat Socrates lib. 6. cap. 36. cùm Conſtantinopoli Arriani odas ſuæ hæreſeos canerent dicentes: *Ubi ſunt, qui tria unam dicunt eſſe potentiam?* S. Iohannes Chryſoſt. inſtituit, ut Orthodoxi ex adverſo canerent triſagion & homouſion, idque alternatim, uti in choro fit. Subdit deinde Socrates:

tes: *Dicendum autem & hoc, unde conſuetudo reſponſoriorum hymnorum in Eccleſia initium cœpit. Ignatius Antiochiæ Syriæ tertius ab Apoſtolo Petro Epiſcopus, unà cum Apoſtolis aliquando converſatus, viſionem angelorum per reſponſorios hymnos S. Triadem laudantium vidit, & modum viſionis Antiochenæ Eccleſiæ tradidit; unde & ad omnes Eccleſias iſta traditio manavit. Et hæc eſt ratio hymnorum reſponſoriorum*, id eſt eorum qui alternè canuntur per antiphonas, uti fit in choro. S. Ignatius ergo eſt auctor pſalmodiæ, alternæ, ſive chori. Itaque ſicut angeli in cæli, ita fideles & Sancti in hac vita, quaſi angeli terreſtres, jugiter canunt: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto*, ſive ter Sanctus: canunt, inquam, toto corde, ore & opere, toto affectu & ſpiritu: quaſi dicant,

Si mihi ſint linguæ centum, ſint oraque centum;

imò ſi ſolus haberem omnium hominum & angelorum ora & linguas; ſi cor haberem tam amplum & vaſtum, ut caperet corda omnium animalium & omnium creaturarum; illud & illa tota, quot quantaque eſſent, in SS. Trinitatis doxologiam expromerem & effunderem; quia omnis hæc laus pro ejus dignitate & merito exilis eſſet, & nullius pretii. Qui ergo vult æmulari & inchoare angelorum vitam, officium & felicitatem, terrena tranſcendat, omnia tam felicia quàm infelicia nihili æſtimet, in cælis converſetur, ibique cum ſanctis angelis perpetim celebret & glorificet Deum & SS. Trinitatem, dicatque cum S. Paulo Rom. 11. *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus: Quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia: ipſi gloria in ſæcula. Amen.* Noſter P. Nicolaus Serarius piam & eruditam doxologiæ hujus, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto*, explicationem edidit, qua ſimul praxin docet eamdem per modum roſarii recitandi & iterandi; ut, ſicut in roſario Beatæ Virginis recitamus quinquagies *Ave Maria*; & quinquies *Pater noſter*; in roſario SS. Trinitatis recitemus quinquagies *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto*; & quinquies *Pater noſter*, ut ita continenter eamdem glorificemus.

Roſarium SS. Trinitatis.

Rurſum S. Baſilius explicans pſalm. 33. verſ. 1. *Semper laus ejus in ore meo*, quærit, quomodo ſemper, etiam in ſomno, cibo, opere poſſimus laudare Deum? ac reſpondet dupliciter: Primò, *Cogitatio*, inquit, *quæ de Deo ſemel impreſſa eſt, & velut ſigillo obſignata in præcipua animæ parte, nimirum in mente, poteſt laus Dei rectè appellari ſemper in anima exiſtens?* Secundò, ſi faciat cuncta ad Dei gloriam, ita ut facta dictaque ipſius omnia, omniſque ſpiritualis operatio vim laudis habeant. Sive enim bibat juſtus, ſive edat, ſive quid aliud agat, omnia ad Dei gloriam facit. Talis etiam cùm dormit, cor vigilat, juxta verbum dicentis in Cantic. *Ego dormio, & cor meum vigilat. Quaſi enim tenor quidam ſoni ſemel editi, ac diutiùs auribus inſonantis, ſunt illæ quæ per ſomnum recurrunt imagines, conceptæ interdiu cogitationis.*

Qua ratione quis jugiter laudet Deum.

Sanctus, sanctus, sanctus] Alludit S. Johannes ad Seraphinos Iſajæ; hiſce enim quoad alas & voces, ſimilia erant hæc quatuor animalia, ſicuti quoad quaternas facies ſimiles erant Cherubinis Ezechielis. Videtur enim Johannes utramque viſionem, ſcilicet tam Ezechielis, quàm Iſaiæ connectere, & ſua hac una complecti.

Nota Primò. Pro *Sanctus, ſanctus, ſanctus*, hebr. Iſaiæ 6. 3. eſt קדוש קדוש קדוש *cados, cados, cados*, quod ſignificat id, quod ob ſuam puritatem à rebus immundis & profanis, imò à ceteris, putà à creatis omnibus, ſeparatum & ſanctum, ideoque ſummè venerandum & adorandum eſt; radix enim קדש *cadas* ſignificat ſeparare, ac eſſe ſeparatum, ſanctum ac ſacrum.

Sanctum hebr. græcè & latinè, quid?

Hinc Græcum ἅγιος, id eſt ſanctus, ait Origenes, & ex eo Beda, dicitur quaſi ἀ, id eſt ſine, γῆ, id eſt terra. Verùm ſic dicendum eſſet ἄγιος ſpiritu leni, non ἅγιος aſpiratè. Potiùs ergo ἅγιος, idem eſt quod ἅγιος, id eſt colendum & venerandum, putà numen aut numinis particeps.

Latinum *ſanctus* deducitur à ſancire, id eſt ſanguine victimæ firmare, uti eodem veteres firmabant ſua pacta & fœdera: quia verò ita ſanctè & religiosè inita ac confirmata violare nefas erat, hinc ſanctum idem eſt quod integrum, incorruptum, intemeratum & inviolabile.

Sanctus ergo Deus Pater, ſanctus Deus Filius, ſanctus Deus Spiritus ſanctus. Hinc triſagium hoc quotidie in ſacrificio uſurpat & celebrat Eccleſia. Vide dicta Iſajæ cap. 6. 3.

Porrò in hoc triſagio myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis repræſentari docent S. Baſilius, Epiphanius, & alii, quos citat & ſequitur Leo Caſtrius Iſaiæ 6. item Damaſcenus, Felix Papa, Concilium Chalcedonenſe & Conſtantinopolitanum Secundum, quod fuit generale quintum, hac de re celebratum contra Petrum Gnapheum, qui triſagio addebat: *Qui crucifixus es pro nobis, miſerere nobis.* Pro Trinitate enim volebat inducere quaternitatem: ponebat enim duos Filios, unum immortalem, alterum mortalem & crucifixum.

Triophthalmos cum onyche naſcitur, tres homines ſimul oculos exprimens, ait Plinius lib. 37. c. 11. Triophthalmos tres oculos habens commixtos, & una luce fulgentes, ſymbolum eſt Sanctiſſimæ Trinitatis, quam S. Nazianzenus in Odis, vocat φῶς ἓν τριλαμπὲς, id eſt, lux una triplici face (quaſi oculo) collucens.

Nota. Sanctitas eſt ipſa juſtitia, rectitudo & perfectio mentis: hæc autem conſiſtit in conformitate voluntatis & actionis cum lege æterna, quæ eſt in mente Dei: ex adverſo peccatum, quod directè contrarium eſt ſanctitati, non eſt aliud quàm difformitas & prævaricatio legis æternæ. Sicut enim perfectio naturalis rerum conſiſtit in eo, quòd res quælibet ſit commenſa ſuæ regulæ, putà ideæ, juxta quam eſt facta: ita perfectio moris conſiſtit in commenſione & adæquatione voluntatis cum lege æterna juxta quam oportet operari. Sicut enim idea in mente Dei eſt menſura perfectionis naturalis cujuſque rei creatæ, ita lex æterna in mente Dei, eſt menſura perfectionis moralis & ſanctitatis naturæ rationalis in omnibus operibus bonis. Is enim perfectus eſt & ſanctus, cujus volitiones & actiones planè conveniunt cum lege æterna. Quocirca cùm voluntas divina idem ſit cum mente divina & lege æterna, ſequitur. quòd ipſa eſſentialiter ſit ſanctitas increata & infinita, adeò ut ſanctitas creaturarum, putà angelorum & hominum omnium, ad divinam comparata, ſit inſtar nihili, & veluti impuritas quædam: ſicut entitas, potentia, ſapientia, dominium creaturarum comparatum cum entitate, potentia, ſapientia, dominio Dei, eſt tantùm umbra entitatis, potentiæ, ſapientiæ, dominii. Unde Chriſtus Matth. 19. *Quid me interrogas de bono? unus eſt bonus Deus.* Et in doxologia Miſſæ: *Tu ſolus ſanctus, tu ſolus Dominus.*

Sanctitas in quo ſita ſit.

Hinc ſecundò, ſanctitas eſt ipſa innocentia & puritas ab omni labe, inquit S. Dionyſ. cap. 12. Divin. nom. & Apoſtolus 1. Cor. 7. ait virginem eſſe ſanctam, id eſt caſtam puramque corpore & ſpiritu: ſicut enim labes & macula moralis conſiſtit in difformitate actionis à lege æterna: ita moralis pulchritudo, puritas & ſanctitas conſiſtit in conformitate actionum cum lege æterna. Quocirca Deus eſt ſanctus, quia eſt puriſſimus ſpiritu. Hinc angeli, quia hanc puritatem præ ceteris participant, ſunt ſanctiſſimi: homines quoque quo magis à contactu, adhæſione & amore rerum terrenarum, utpote fæculentarum, ſordidarum & viliſſimarum, mentem avocant, eamque ad Deum & divina attollunt & traducunt, eo ſunt fiuntque ſanctiores. Sanctitas enim conſiſtit in contactu & amore rerum divinarum, utpote ſpiritalium, & puriſſimarum, putà in conjunctione cum Deo. Hæc enim facit homines ſpiritales, cæleſtes, angelicos & divinos.

Hinc Tertiò, ſanctitas eſt ipſa mentis integritas, ipſa virtus, præſertim charitas, ipſa gratia, ipſa gloria. Hæc enim omnia commenſa ſunt legi æternæ. Hac de cauſa pſal. 144. dicitur Deus *juſtus in omnibus viis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis*: quia in omnibus inſignem aliquam virtutem oſtendit, nimirum vel miſericordiam & beneficentiam, vel juſtitiam & ſcelerum vindictam. Sic Deus in opere incarnationis & redemptionis hominum oſtendit ſe ſanctiſſimum, id eſt ſummè miſericordem & beneficum, utpote qui quaſi oblitus tot offenſarum & injuriarum hominum, ad eos ſanctificandos ſibique reconciliandos miſerit Filium ſuum in carnem, imò in mortem crucis, quod maximè ſpectant hi Seraphini Iſaiæ & Johannis. Hoc eſt quod ait Pſaltes: *Confeſſio & pulchritudo in conſpectu ejus, ſanctimonia & magnificentia in ſanctificatione ejus.* pſalm. 95. 6. & Moſes Exodi 15. 11.

Quis

Quis ſimilis tui, magnificus in ſanctitate, terribilis atque laudabilis, faciens mirabilia? Jam quia charitas & amor divinus, nimirum eſſentialis, communis tribus perſonis; & notionalis, proprius ſingulis; ita duplex eſt & ſanctitas. Nam Pater & Filius immenſo amore ſe invicem amantes, producunt amorem notionalem, eumque ſanctiſſimum, qui proinde nuncupatur Spiritus ſanctus; quia Pater & Filius, eius productores & ſpiratores, ſanctiſſimi ſunt, & per caſtiſſimum ac ſanctiſſimum amorem eumdem producunt & ſpirant.

Huic ſanctitati divinæ & immenſæ, quaſi numini ſacratiſſimo, ſummam debemus reverentiam, cultum & latriam per ſacrificia, preces, oblationes, vota, &c. ſummam item gratitudinem, amorem & obſequium, quòd nos peccatores peccato liberarit, & ſuæ ſanctitatis per Chriſtum participes effecerit, inſuper ſummam imitationem: vult enim Deus nos imitari eius, non omnipotentiam, omniſcientiam, magnificentiam, &c. ſed bonitatem & ſanctitatem. Hoc enim nos facit juſtos, ſanctos, gratos Deo, imò filios & heredes Dei. Hinc ſancit ipſe Levit. 11. *Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum.* Et Chriſtus Matth. 5. 48. *Eſtote ergo perfecti, ſicut & Pater veſter cæleſtis perfectus eſt.* Et Apoſtolus Hebr. 12. 14. *Pacem ſequimini cum omnibus, & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum.* Quare licet mundus ſit velut templum quoddam divinitatis, ipſius præſentia ſanctificatum, ut ipſam ubique præſentem, omnia creantem, ſuſtentantem, providentem, exornantem ſpectemus, ubique veneremur, laudemus, & celebremus, ſemperque in eius præſentia velut in ſacro quodam templo nos verſari cogitemus; tamen propriè & potiori ratione templum Dei eſt anima ſancta, juxta illud Apoſtoli: *Vos enim eſtis templum Dei vivi, ſicut dicit Deus: Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero illorum Deus, & ipſi erunt mihi populus,* 2. Corinth. 6. 16.

Quocirca ſæpè in fundum animæ recipere nos debemus, ibique Deum per gratiam præſentem & inhabitantem, ſepoſita omni alia cogitatione & cura, pro modulo noſtro ſanctè colere & venerari. Sanctitas enim animæ eſt fides, ſpes, charitas, religio, oratio, patientia in adverſis continentia, cæteræque virtutes. Unde S. Gregor. libr. 6. in cap. 16. libr. 1. Reg. *Sanctificatio,* ait, *corporis pudicitia eſt, ſanctificatio mentis charitas & humilitas.* Huc nos invitat & excitat aurea ſententia S. Baſilij homil. de Spiritu ſancto: *Deus,* inquit, *eſt quiſque ſanctorum. Dictum enim illis à Deo eſt: Ego dixi, Dii eſtis, & filii Excelſi omnes, &, Deus deorum (utique ſanctorum) locutus eſt, &, Videbitur Deus deorum (videlicet ſanctorum) in Sion. Neceſſe eſt autem divinum eſſe ſpiritum, & ex Deo eſſe, qui Diis divinitatis eſt cauſa.* Et S. Bernardus epiſt. 23. ad Attonem: *Deus,* ait, *cùm ſit mirabilis in maieſtate ſua, etiam in Sanctis ſuis glorioſus apparere dignatur, ne ſolus habeat gloriam.* Idem ſermon. 25. inter parvos, *Tria,* ait, *ſunt quæ faciunt hominem ſanctum, victus ſobrius, actus iuſtus, ſenſus pius,* &c. *Tria ſunt quæ mortem Sanctorum faciunt pretioſam, quies à labore, gaudium de novitate, ſecuritas de æternitate.* Denique ad hoc venit Sanctus ſanctorum Chriſtus Dominus in mundum, ut *ſerviamus illi in ſanctitate, & iuſtitia coram ipſo, omnibus diebus noſtris,* Lucæ 1. 75. Noſtrum ergo eſt ſancta vita ſanctificare ſanctitatem divinam, omneſque ad eamdem ſanctitatem exhortari & traducere, itaque ſanctiſſimum Dei nomen, & gloriam apud omnes toto orbe propagare & celebrare. Hæc eſt vera & conſummata ſanctitas.

Symbolicè, triſagion non ſolùm continet myſterium SS. Trinitatis, ſed totum Apoſtolorum Symbolum, totamque Evangelicam doctrinam. Cùm enim Seraphini Patri æterno acclamant, *Sanctus,* ſignificant ſanctitatem Patris oſtendi in mundi creatione; cùm *Sanctus,* acclamant Filio, ſignificant eius ſanctitatem in mundi redemptione; cùm *Sanctus,* acclamant Spiritui ſancto, ſignificant eum eſſe ſanctificatorem & beatificatorem Eccleſiæ, quia in hiſce tribus, creationis, redemptionis & ſanctificationis operibus (ad quæ referuntur duodecim articuli Symboli, totumque Evangelium) apparet trina ſanctitas trium perſonarum, atque quia in his, apparet omnipotentia Dei, eiuſque univerſale domi-

A nium, hinc additur ab animalibus: *Dominus Deus omnipotens,* ita Alcazar. In Lauretano & Hiſpan. exemplaribus ἅγιος, id eſt ſanctus, novies repetitur fortè ut ſignificetur cuilibet trium perſonarum acclamari ter *ſanctus*: nam quælibet eſt ter ſancta, id eſt ſanctiſſima, uti & terque quaterque beata, id eſt beatiſſima, aut ſignificetur τὸ *ſanctus* Sanctiſſimæ Trinitati acclamari à novem, id eſt ab omnibus, angelorum choris. Sed vera lectio eſt, ut tantùm legatur ter *ſanctus*, ut legitur Iſaiæ 6.

QUI ERAT, ET QUI EST, ET QUI VENTURUS EST) Vide dicta c. 1. 4. hic tamen mutatur nonnihil ordo: nam c. 1. præponit τὸ *qui eſt*: ait enim: *Qui eſt, qui erat, & qui venturus eſt.* Cauſam tranſpoſitionis dat Alcazar. Cap. 1. inquit, hoc nomine trino notatur Dei providentia circa Eccleſiam, q. d. Jam revera *eſt* redemptor; qui olim *erat* promiſſor & figurator, & tandem *venturus eſt* ut opus ſuum plenè perficiat. Hic autem agitur de myſterio & doxologia SS. Trinitatis: unde oportuit exordiri à τῷ *qui erat*, qui eſt Pater, hic enim eſt antiquus dierum, qui erat ante mundum, & ante omnia ſæcula. Rurſum ordo illorum trium operum, quæ tribus
B perſonis attribuuntur, hic eſt, creatio, redemptio, & perfecta ſanctificatio. *Qui erat,* refertur ad creationem; *qui eſt,* ad redemptionem; *& qui venturus eſt,* ad Eccleſiæ ſanctificationem, vel potiùs beatificationem & glorificationem, uti dixi c. 1.

ET CUM DARENT ILLA ANIMALIA GLORIAM, ET HONOREM, ET BENEDICTIONEM) clamando. *Sanctus, ſanctus, ſanctus*: hæc ergo tria, *gloria, honor* & *benedictio*, idem ſunt quod triſagion, ſive ter *ſanctus*. Hoc enim Sanctiſſimæ Trinitati ingeminando, eamdem ſummè glorificabant, honorabant & benedicebant, hoc eſt laudabant & celebrabant. VERS. 9.

VIVENTI IN SÆCULA SÆCULORUM) q. d. Qui non tantùm in ſeſe vivit, ſed & eſt ipſa vita increata & æterna, ac cauſa vitæ omnium angelorum, hominum & animalium, vitæ inquam tum naturalis, tum ſupernaturalis per gratiam, tum glorioſæ & beatæ. Hoc eſt quod dicitur Johan. 1. 4. *In ipſo vita erat, & vita erat lux hominum.* Et pſal. 35. 10. *Apud te eſt fons vitæ.*

PROCIDEBANT VIGINTIQUATUOR SENIORES ANTE SEDENTEM IN THRONO, ET VERS. 10.
C ADORABANT] Alcazar per adorationem accipit ſacrificium Miſſæ. Nam 24. ſeniores, inquit, ſunt ſacerdotes Eccleſiæ, qui per mare vitreum, id eſt per pœnitentiam, ſe parant ad hoc ſacrificium, quod præſtantiſſimam Dei adorationem, & SS. Trinitatis glorificationem continet, ob victimam pretioſiſſimam, & Deo gratiſſimam quæ ei offertur, ſcilicet ipſe unigenitus eius filius; unde in Canone vocatur *ſacrificium laudis.* Hic ſenſus myſticus eſt, non litteralis. Nam ad literam loquitur de primariis Sanctis utriuſque teſtamenti, qui jam beati in cælo vident, adorant & celebrant Deum, treſque divinas perſonas.

Nota hìc triplicem reverentiæ geſtum, qui miram ſeniorum humilitatem & venerationem denotat: nam Primò, procidunt & proiiciunt faciem ſuam in terram quaſi humum oſculaturi: Secundò, adorant; Tertiò, mittunt coronas ante Deum. Primum ſignificat alacrem feſtinationem & profundam reverentiam; Secundum, iuſtum & Deo debitum latriæ cultum; Tertium, integram ani-
D mi veritatem, ſinceritatem & gratitudinem, dum ſuas coronas omnemque dignitatem exuunt, & quaſi à ſe abdicant, atque Deo, quaſi vero earum Domino, reſignant & reddunt.

MITTEBANT (Syrus, *proiiciebant*; Arabicus, *dimittebant, relinquebant*) CORONAS SUAS ANTE THRONUM) tamquam regnum ſuum quod in cælo adepti ſunt, victorias, triumphos & coronas ſuas Deo acceptas ferentes: ſicuti Romani triumphatores conſcendebant Capitolium, & poſt triumphum coronas triumphales dicabant Jovi Capitolino, quaſi earum auctori, teſte Alexandro ab Alex. l. 6. Genial. c. 6. Ita Rupert. hic l. 4. ſub finem: *Conſiderantes,* inquit, *quòd non ſuis meritis, ſed gratia prævenientis & ſubſequentis miſericordiæ, coronas aſſecuti ſunt,* &c. *Nonne ipſi ſuam dignitatem parvi faciunt, & totum quod meruerunt, cum humili reverentia illi attribuunt? Mittunt ergo ante thronum coronas ſuas, id eſt, quidquid virtutis, quidquid habent dignitatis, Deo cum gratiarum actione offerunt.* Sic pontifex in ſua tiara inſculptum geſtabat, *Triplex reverentiæ geſtus.*

ſanctum Domino, quaſi diceret, Omnis mea ſacerdotalis dignitas, omnis mea pontificalis conſecratio & ſanctitas, à Deo mihi obvenit: unde publicè & iugiter profiteor, hanc meam ſanctitatem pontificiam non eſſe meam, ſed Dei; imò me ad hoc conſecratum eſſe pontificem, ut jugiter Dei ſanctitatem quam in ſe habet, & mihi, ac per me alijs communicat, prædicem & celebrem. Diſcant ab hiſce 24. ſenioribus, qui reges ſunt in cælis, reges & principes terreni ſuas opes ſceptra & regna Deo accepta referre & offerre, ut ijs ad Dei voluntatem, obſequium & cultum utantur: ſic felices erunt & longævi, imò æterni, uti eis Deus promittit Deut. 17. 14. Sapient. 6. 22. Quocirca *antiquitus*, inquit Plinius libr. 16. cap. 4. *nulla corona niſi Deo dabatur. Ob id Homerus cælo tantùm eas & prælio univerſo tribuit: viritim verò ne in certaminibus quidem ulli.* Alcibiades apud Platonem dial. 2. poſtquam Socrati coronam obtulit, ait ſe dijs coronas, & omnia quæcumque dari ſolent, dedicaturum, ſi viderit illum diem, quo illa fient quæ à Socrate dicta ſunt. Hinc Tertull. libr. de Corona milit. docet Chriſtianos non debere uti coronis, quia ijs uſi ſunt *quos ſeculum deos credidit*. B Corona enim Primò, ſymbolum eſt perfectionis & complementi: Deus autem ſolus eſt perfectiſſimus, rerumque omnium coronis & complementum. Secundò, victoriæ & triumphi; Tertiò, felicitatis; Quartò, imperij & regni; Quintò, maieſtatis & gloriæ, quæ originaliter & plenè ſoli Deo competunt, & ab eo per rivulos derivantur & communicantur creaturis, præſertim Sanctis. Ita coronas binas ad S. Cæciliam & S. Valerianum ex lilijs & roſis contextas, è cœlo detulit angelus, quaſi virginitatis, & martirij laureas, ac indices Chriſti, *cuius in roſis ſanguis floreſcit, & cuius in lilijs corpus albeſcit*, dicens: *Iſtas coronas immaculato corde & mundo corpore cuſtodite, quia de paradiſo Dei eas ad vos attuli.* Ita habent acta S. Cæciliæ, & ex ijs S. Althelmus de Virgin. cap. 23. *Certent nunc ſinguli, ut accipiant coronas, vel de opere candidas, vel de paſſione purpureas*, ait S. Cyprian. epiſt. 9.

Porrò alludit hìc S. Johannes ad 4. Eſdræ 2. v. 46. ubi Eſdras vidit juvenem pulcherrimum, ſcilicet Filium Dei, capitibus Sanctorum imponere coronas, de qua eleganti viſione plura dicam c. 7. 13.

Exempla Sanctorum qui coronas ſuas reſignant Deo.

Ita ad literam merita ſua, eorumque coronas Deo obtulerunt & reſignarunt omnes Sancti. Iſaias cap. 26. 12. *Domine*, inquit, *dabis pacem nobis: omnia enim opera noſtra operatus es nobis.* Jeremias c. 17. v. 14. *Salvum me fac, & ſalvus ero: quoniam laus mea tu es. Et ego non ſum turbatus te paſtorem ſequens: & diem hominis non deſideravi, tu ſcis.* Regius Propheta pſalm. 15. 5. *Dominus pars hereditatis meæ & calicis mei, tu es qui reſtitues hereditatem meam mihi.* Et pſalm. 113. 9. *Non nobis Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam.* Et pſalm. 61. 8. *In Deo ſalutare meum* (ſalus mea) *& gloria mea: Deus auxilij mei, & ſpes mea in Deo eſt.* Et pſalm. 3. 3. *Tu autem Domine ſuſceptor meus es, gloria mea & exaltans caput meum.* Porrò eius filius, & in regno ſucceſſor Salomon 1. Paralip 29. 11. *Tua*, inquit, *eſt Domine magnificentia, & potentia, & gloria, atque victoria, & tibi laus: cuncta enim quæ in cælo ſunt & in terra, tua ſunt: tuum Domine regnum, & tu es ſuper omnes principes. Tuæ divitiæ, & tua eſt gloria, tu dominaris omnium: in manu tua virtus & potentia: in manu tua magnitudo & imperium omnium.* Daniel cap. 9. 7. *Tibi Domine iuſtitia, nobis autem confuſio faciei: tibi miſericordia & propitiatio.*

Sic & B. Virgo: *Magnificat*, inquit, *anima mea Dominum: quia fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctum nomen eius.* Et Judith occiſo Holopherne cap. 16. 3. *Dominus conterens bella; Dominus nomen eſt illi.* Et Moſes cum Hebræis tranſito mari rubro, & demerſo Pharaone Exodi 15. v. 1. *Cantemus Domino, glorioſè enim magnificatus eſt: equum & aſcenſorem proiecit in mare. Fortitudo mea & laus mea Dominus, & factus eſt mihi in ſalutem*, &c.

Et S. Petrus epiſt. 1. cap. 1. 3. *Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui ſecundùm miſericordiam ſuam magnam regeneravit nos in ſpem vivam, per reſurrectionem Jeſu Chriſti ex mortuis, in hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſcibilem, conſervatam in cælis in vobis.* Et S. Jacobus cap. 1. 17. *Omne datum optimum,* A *& omne donum perfectum, de ſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum.* Et S. Paulus Epheſ. 1. 3. *Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cæleſtibus in Chriſto; ſicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu eius in charitate. Qui prædeſtinavit nos in adoptione filiorum per Jeſum Chriſtum in ipſum, ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ, in laudem gloriæ gratiæ ſuæ, in qua gratificavit nos in dilecto filio ſuo.* Et 2. Corinth. 4. 7. *Habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus, ut ſublimitas ſit virtutis Dei, & non ex nobis.*

Ita S. Agnes in flammis conſtituta, coronam virginitatis & Martirij Deo reſignavit, dicens: *Omnipotens, adorande, colende, tremende Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, benedico te; quia per Filium tuum unigenitum evaſi manus hominum impiorum, & ſpurcitias diaboli impolluto calle tranſivi. Benedico te Pater prædicande, qui etiam inter flammas intrepidam me ad te venire permittis. Ecce iam quod credidi video: quod ſperavi, iam teneo: quod concupivi, complector. Te confiteor labiis & corde, te totis viſceribus concupiſco. Ecce ad te venio, vivum & verum Deum,* Ita refert S. Ambroſ. lib. 4. epiſt. 34.

Ita B. Agatha cùm abſciſſionem mammillæ, carcerem, ignem, &c. viciſſet, jam agens animam expanſis in cœlum manibus: *Domine*, ait, *Jeſu Chriſte, magiſter bone gratias tibi ago, quia me feciſti vincere tormenta carnificum: iube me Domine ad te, quem ineffabiliter ſitio, & ad tuam immarceſcibilem gloriam feliciter pervenire.* Nam, ut ait S. Auguſtinus, quid ſunt aliud noſtra opera bona, niſi Dei dona? Cùm ergo Deus noſtra bona; quid niſi ſua dona coronat? Hæc eſt veritas, per quam fugatur gloriæ vanitas. Sancti enim dum vident in ſe quid boni, vident pariter id eſſe à Deo, non à ſeipſis: unde non ſuperbiunt, ſed magis ſub Deo ſe humiliant. Dicamus ergo jugiter cum Pſalte pſalm. 102. *Benedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me ſunt nomini ſancto eius. Benedic anima mea Domino, & noli oblivisci omnes retributiones eius. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui ſanat omnes infirmitates tuas. Qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in miſericordia & miſerationibus.* Ubi S. Auguſt. *Gaudeamus*, ait, *quia nos vicimus.* C *Qui in nobis victi ſumus, in illo* (Deo) *vicimus. Ergo coronat te, quia dona ſua coronat, non merita tua.* Hæc eſt vera ſapientia, ſi nor is quid ſis ex te, quid ex Deo, quid in te ſit tuum, quid Dei. Ex te es aby.us nihili, ignorantiæ & peccati. Ex Deo es homo, ſapiens, ſanctus, &c. Hæc ergo da Deo; illa tibi. Quò clariùs hoc perſpexeris, & pleniùs effeceris, eò ſapientior & ſanctior, æquè ac humilior evades.

DICENTES, DIGNUS ES DOMINE DEUS NOSTER ACCIPERE GLORIAM, ET HONOREM, ET VIRTUTEM) *Vers. 10.* Sicut quatuor animalia triſagion cecinerunt Deo, ita ad eorum imitationem idem hic canunt 24. ſeniores (unde Græca quædam exemplaria hic addunt, *quia ſanctus es.*) Nam *virtus* hic idem eſt, quod benedictio & laus virtutis, per metonymiam. Sicut c. 5. 12. dicitur: *Dignus eſt Agnus accipere virtutem & divinitatem*, id eſt laudem & doxologiam ſuæ virtutis & divinitatis. Pro *virtutem* græcè eſt δύναμιν, id eſt fortitudinem, q. d. Dignus es Domine, qui ex ore noſtro, & omnium hominum & angelorum accipias confeſſionem & D laudem tuæ immenſæ potentiæ & fortitudinis, qua omnia creaſti, quaque nos alioſque fideles nobis ſubditos, victores effeciſti: dignus es, ut hæc tua virtus & robur ab omnibus laudetur, & celebretur. Græca plures Dei titulos continent. Habent enim: ἄξιος εἶ ὁ κύριος καὶ θεὸς ἡμῶν ὁ ἅγιος, id eſt, dignus es Domine ac Deus noſter ſancte accipere, &c.

QUIA PROPTER (per) VOLUNTATEM TUAM ERANT.) *Erant*, id eſt fuerunt, extiterunt, ſuam eſſentiam & exiſtentiam acceperunt, dum, ut ſequitur, ex nihilo facta ET CREATA SUNT) τὸ enim & eſt exegeticum, explicatque τὸ *erant*, quaſi dicat, *Erant, &*, id eſt, *creata ſunt.*

Alij, *Erant*, inquiunt, id eſt, conſervata ſunt & conſervantur, quaſi ob duplex beneficium, ſcilicet creationis & conſervationis, gratias agant Deo; ſequitur enim: *Et creata ſunt.*

Secundò, complures pro ἦσαν, id eſt *erant*, legunt

gunt *erant*, id eſt *ſunt*, quæ lectio facillima, & planiſſima eſt, ita legit & Vatabl. Eraſmus, & multi alij.

Tertiò, Ansbertus: *Erant*, inquit, creaturæ ante creationem in æternis mentis divinæ ideis, in æterno Dei decreto, quo ab omni ævo decreverat, ut in tempore à ſe crearentur. Unde huius decreti executionem ſubdit dicens: *Et creata ſunt*.

Quartò, Alcazar *τὸ erant*, refert ad eſſe naturæ, *τὸ* verò *& creata ſunt* ad eſſe gratiæ; per quam natura per peccatum perdita, quaſi de novo creata & inſtaurata eſt. q.d. Deo debent homines non tantum eſſe naturæ, quod creaturæ omnes per productionem antiquam in Geneſi acceperunt, ſed etiam novum eſſe gratiæ, quod illis impertitum eſt cùm facti ſunt novæ creaturæ, ut ait S. Paulus & divinæ conſortes naturæ, ut ait S. Petrus. Verùm ſic potiùs dixiſſet, recreata, aut novè, vel rurſum creata ſunt, non autem abſolutè, *creata ſunt*: hoc enim ſignificat opus primæ creationis, qua res omnes ex nihilo Deus produxit & condidit. Porrò ſub hac quaſi radice, hi ſeniores intelligunt ſimul opus recreationis, ſive redemptionis, gratiæ & ſalutis, Ideo enim mittunt ſuas coronas ante thronum, quaſi ſua merita & ſalutem Deo accepta ferentes, quaſi dicant: Tu Domine es creator & auctor omnium rerum, omnium bonorum tam naturalium quam ſupernaturalium; tibi ergo noſtram gloriam debemus, tibi nos noſtraque omnia offerimus, & referimus, imò non noſtra, ſed tua tibi reddimus.

Denique notat Alcazar, hic per omnia ad templum, & vaſa templi Salomonis alludi, niſi quòd arca, utpote Moſaica, verſa ſit in arcum cæleſtem, putà iridem pulcherrimam Chriſti, & pro menſa panum propoſitionis ſit liber ſignatus, quem in manu habebat ſedens in throno; pro altari thymiamatis ſint phialæ aureæ plenæ odoramentorum, cap. 5. 8. pro altari holocauſtorum ſit 24. ſeniorum adoratio, id eſt ſacrificium Miſſæ.

Novē illuſtria veteris & novi teſtamenti. Itaque in veteri teſtamento illuſtria erant novem hæc: Primo, thronus Dei; Secundò, arca teſtamenti; Tertiò, dignitas principum ſacerdotum ab Aarone prognatorum; Quartò, doctrina legis divinæ quæ ibi prædicabatur; Quintò, candelabrum aureum cum ſeptem lucernis; Sextò, menſa panum propoſitionis; Septimò, mare æneum; Octavò, Cherubini ingentes quos fecit Salomon; Nonò, ſacrificia quæ Deo offerebantur. Hiſce totidem magis illuſtria, & ex æquo reſpondentia eodem ordine ſucceſſerunt in novo teſtamento, quæ Johannes hic recenſet. Nam Primò, thronus Dei hic ſunt Cherubini & propitiatorium, non corporale & vetus, ſed ſpirituale & novum, puta Chriſtus, eiuſque fideles Chriſtiani; Secundò, pro arca fœderis apparuit arcus cæleſtis ex ſmaragdo, Tertiò, pro 24. principibus ſacerdotum ſurrogantur hìc 24. ſeniores; Quartò, pro legis doctrina tonitrua & fulgura exaudiuntur; Quintò, ſeptem candelabri lucernis ſubſtituuntur ſeptem cæleſtes lampades; Sextò pro menſa panum propoſitionis proponitur liber ſignatus mirabilis in manu Altiſſimi, Septimo, pro mari æneo vitreum mare oculis ſubijcitur; Octavò, pro Cherubinis Salomonis quatuor animalia admiranda, & valdè myſtica aſtant Deo; Nonò, pro priſcis victimis cruentis ſurrogatur incruentum Miſſæ ſacrificium.

Hæc appoſita ſunt, ſed myſtica, non litteralia, uti vult Alcazar. Adde, non ſatis congruè arcam in arcum, menſam in librum transformari: licet enim grammaticè, ſive quoad grammata, & litteras vox arca, facilè in vocem, arcus, tranſeat & commutetur; non tamen res ipſa: alia eſt enim arcæ, alia arcus, præſertim iridis, forma & figura. Ita videmus ſubinde viros doctos, dum minutiùs & ſtudioſiùs alluſiunculas & elegantias quaſdam, vel grammaticales, vel hiſtoricas conjectantur, à ſolido & vero S. Scripturæ ſenſu aberrare. Cetera ſatis congruè ſibi invicem reſpondent: verùm ad literam accipienda ſunt de templo non terreno, id eſt Eccleſia, ſed cæleſti. Templum enim Salomonis ſicut allegoricè Eccleſiam militantem, ita anagogicè ſignificavit & repræſentavit cælum, ſive Eccleſiam triumphantem; de qua ad literam hic agit S. Johannes.

CAPVT QVINTVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Sanctus Johannis videt librum in manu Dei ſignatum ſigillis ſeptem, ſcriptum intus & foris, quem nemo in cœlo vel in terra aperire poterat; ſed v. 7. ſolus Agnus occiſus eum aperit: quocirca quatuor animalia, et 24. ſeniores, omneſque cælites tam Deum, quàm Agnum celebrant et glorificant.

Verſ. 1. 1 ET vidi in dextera ſedentis ſupra thronum, librum ſcriptum intus & foris, ſignatum ſigillis ſe-
ptem. 2. Et vidi Angelum fortem, prædicantem voce magna: Quis eſt dignus aperire librum
& ſolvere ſignacula ejus? 3. Et nemo poterat, neque in cœlo, neque in terra, neque ſubtus terram,
aperire librum, neque reſpicere illum. 4. Et ego flebam multùm, quoniam nemo dignus inventus eſt aperire
librum, nec videre eum. 5. Et unus de ſenioribus dixit mihi: Ne fleveris: ecce vicit leo de tribu Iuda, radix
David, aperire librum, & ſolvere ſeptem ſignacula ejus. 6. Et vidi: & ecce in medio throni et quatuor ani-
malium, et in medio ſeniorum, Agnum ſtantem tamquam occiſum, habentē cornua ſeptem, & oculos ſe-
ptē; qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei, miſſi in omnem terram. 7. Et venit, & accepit de dextera ſedentis in thro-
no librum. 8. Et cùm aperuiſſet librum, quattuor animalia, & vigintiquattuor ſeniores ceciderunt
coram agno, habentes ſinguli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes
ſanctorum: 9. Et cantabant canticum novum, dicentes: Dignus es Domine accipere librum, & ape-
rire ſignacula ejus: quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo ex omni tribu, & lingua
& populo, & natione: 10. Et feciſti nos Deo noſtro regnum, et ſacerdotes: & regnabimus ſuper ter-
ram. 11. Et vidi, & audivi vocem angelorum multorum in circuitu throni, & animalium, & ſenio-
rum: & erat numerus eorum millia millium, 12. Dicentium voce magna: Dignus eſt Agnus, qui oc-
ciſus eſt, accipere virtutem, & divinitatem, & ſapientiam, & fortitudinem, & honorem, & glo-
riam, et benedictionem. 13. Et omnem creaturam, quæ in cælo eſt, & ſuper terram, & ſub terra
& quæ ſunt in mari, & quæ in eo: omnes audivi dicentes: Sedenti in throno, & Agno, benedictio,
& honor, & gloria, et poteſtas in ſæcula ſæculorum. 14 Et quattuor animalia dicebant: Amen. Et
vigintiquattuor ſeniores ceciderunt in facies ſuas: et adoraverunt viventem in ſæcula ſæculorum.

Digitized by Google

Verſ. 1. ET VIDI IN DEXTERA SEDENTIS SUPRA THRONUM, LIBRUM SCRIPTUM INTUS ET FORIS, SIGNATUM SIGILLIS SEPTEM] Alludit ad Iſaiæ 29. 11. *Erit vobis viſio ſicut verba libri ſignati, quem cùm dederint ſcienti literas, reſpondebit: Non poſſum: ſignatus eſt enim.* Et magis ad Ezech. 2. 10. *Ecce manus miſſa ad me, in qua erat liber involutus, & expandit illum coram me, qui erat ſcriptus intus & foris.* Unde patet, librum hunc non fuiſſe ſimilem noſtris, ſed fuiſſe involutum inſtar mappæ geographicæ convolutæ, uti pictus hic Romæ viſitur in templis; tales enim erant veterum libri, quos à convolutione vocabant volumina: & tales pervetuſtos Hebræos Bibliorum libros vidi in Vaticana bibliotheca, veteres enim ſcribebant in membranis ſive pellibus; ab una, putà mundiori, pellis parte; eam deinde convoluebant, colligabant & obſignabant, uti obſignantur teſtamenta. Aliquando tamen ſcribebant ab utraque parte membranæ, & tum liber dicebatur ſcriptus intus & foris, id eſt, in interiori parte membranæ, & ſimul in exteriori: talis hic erat. Hinc patet, Johannem non potuiſſe videre librum hunc utrimque fuiſſe conſcriptum, niſi poſt eius reſignationem, revolutionem & explicationem. Quod ergo dicit, *Scriptum intus & foris*, non jam, ſed poſtea aperto & evoluto libro cognovit. Eſt ergò hic hyſterologia: priùs enim factum narratur, quod poſteriùs contigit. Denique priùs debuerunt reſignari ſigilla ſeptem funiculorum, quibus colligatus & obſignatus erat liber, quàm liber poſſet aperiri, videri & legi. Aliter Pineda libr. 5. de Rebus Salom. cap. 13. ubi ſignatum librum apud Iſaiam cap. 29. 11. & apud Danielem cap. 8. 26. & apud Johannem hic interpretatur, ſcriptum arcanis notis & characteribus, ſicuti per notas hieroglyphicas ſcribebant Ægyptij, & etiamnum ſcribunt Sinenſes. Signatus ergo fuit hic liber ſeptem ſigillis, quaſi ſeptem characteribus, arcana quædam myſteria continentibus, quæ c. 6. exponuntur. Verùm ut ex parte hoc verùm ſit, negari nequit, quin huius libri ſigna fuerint ſigilla, quæ clauderent & obſignarent librum. ita ut liber legi non poſſet niſi ſigillis apertis & reſeratis. Hoc enim diſerte hic & c. 6. ait Johannes.

Liber ſignatus quis? Prima expoſitio.

Quæres, quiſnam eſt hic liber ſignatus? Primò, Ticonius, Ambroſ. Rupertus, Richard. Andreas, Beda, Haymo, Ansbertus, Anſelmus, Joachim & Hugo hìc, ac Origenes hom. 12. in Exodum, Euſeb. libr. 8. Demonſtr. cap. 2. S. Hieronym. in Iſaiæ cap. 12. & paſſim veteres, cenſent hunc librum eſſe ſacram Scripturam, ſive prophetias tam veteris quàm novi teſtamenti: de hac enim dicitur Deuter. 33. 2. *In dextera eius ignea lex.* Scripta eſt *intus*, quoad novum teſtamentum; *foris*, quoad vetus: hoc enim fuit velamentum novi, ait Ansbertus & Beda, vel *foris*, quoad ſenſum literalem; *intus*; quoad ſpiritualem & myſticum, ait Rupertus. Sigilla ſeptem ſignificant eam plenam eſſe myſteriis arcanis & obſcuris: ſeptenarius enim ſymbolum eſt multitudinis, & univerſitatis, ita Primaſ. & Beda. Jam primum ſigillum, ait Hugo, eſt ſententiarum S. Scripturæ profunditas, ſecundum ſenſuum multiplicitas, tertium figurarum varietas, quartum rerum ipſarum incomprehenſibilitas, quintum myſteriorum obſcuritas, ſextum tropologiarum ſuavitas, ſeptimum infallibilis veritas mixta cum rerum inevidentia. Hunc librum ſignatum aperuit Chriſtus, cùm abiens in cælum Apoſtolis dedit intelligentiam Scripturarum. De hoc libro pulchrè ait Hugo de S. Victore tractat. de Arca Noe, *Sacra*, inquit, *Scriptura liber eſt vitæ, cuius origo æterna, eſſentia incorporea, ſcriptura indelebilis, aſpectus deſiderabilis, doctrina facilis, ſcientia dulcis, profunditas inſcrutabilis, verba innumerabilia; & unum tantùm verbum omnia.* Quamvis enim ſint innumerabilia verba quoad ſonum; tamen unicum tantùm eſt quoad ſenſum, ſeu potiùs conſenſum. Unum olim librum vidit Johannes ſcriptum intus & foris, & audivit, *Quis eſt dignus aperire librum?* Ubi Rupert. *Vnus*, inquit, *iſte liber ſancta Scriptura eſt; quæ idcircò dicitur, & eſt unus liber, quia uno ſpiritu eſt conſcripta, & unius verbi Dei theſaurus & ſacrarium eſt.* Hic ſenſus plus æquo generalis eſt. Tam enim Ezechielis Iſaiæ, & aliis S. Scripturæ libris, quàm Apocalypſi & huic loco congruit.

Secunda.

Secundò, S. Hilar. præfatione in pſalmos, Liber, ait, hic eſt Chriſtus; quia Chriſtus eſt huius libri materia & argumentum. Sicut ergo Xenophon librum quem de Cyro conſcripſit, vocat Cyripædiam; ſic etiam poſſumus librum hunc inſcribere, de Chriſti archia, ſive principatu; ut ſignificemus ipſum agere de Chriſto. Sigilla ſeptem, ait Hilarius, ſunt ſeptem præcipua Chriſti myſteria, ſcilicet primum, incarnatio; ſecundum, nativitas; tertium, paſſio; quartum, reſurrectio; quintum, aſcenſio in cælos; ſextum, miſſio Spiritus ſancti; ſeptimum, ſecundus eius adventus ad iudicium. Et B. Petrus Damian. ſerm. de S. Luca Evangeliſta: Septem, ait, ſigilla libri ſignati *ſunt ſeptem Sacramenta, quibus totus ordo Dominicæ diſpenſationis impletur, videlicet incarnatio Domini, nativitas, paſſio, reſurrectio, ad cælos aſcenſio, deinde iudicium, poſtremò regnum.* Hæc Chriſtus ſolus aperit, quia ſolus perficit & adimplet. Vel, ut S. Bernardus ſerm. 1. de Paſcha, ſeptem ſigilla ſunt ſeptem myſteria quæ celarunt Chriſti deitatem & ſapientiam. Primum eſt, matris deſponſatio cum Joſeph; ſecundum, infirmitas corporis Chriſti; tertium, circumciſio; quartum, fuga in Ægyptum; quintum, tentatio diaboli; ſextum, ſcandalum crucis; ſeptimum, ſepultura. Hæc ſigilla omnia Chriſtus reſurgens reſolvit & patefecit. Rurſum Seraphinus Firmanus per ſeptem ſigilla accipit ſeptem ſecreta paſſionis Chriſti: primum eſt, ſumma impotentia in omnipotente; ſecundum, ſumma pœna in impaſſibili; tertium, ſumma ſtultitia coram hominibus in Chriſto, qui eſt divina Sapientia; quartum, ſumma paupertas in Deo divitiarum; quintum, ſumma ignominia in ſumma maieſtate; ſextum, ſumma derelictio Dei in ſumma cum eo unione; ſeptimum, ſumma ſeveritas in ſummo amore Patris erga Filium.

Septem ſigilla ſeptē myſteria Chriſti.

Verum hæc explicatio, æquè ac prima, nimis univerſalis eſt, atque accommodatitia magis quam genuina. Pari enim modo ſic multi librum hunc ſignatum accommodant Euchariſtiæ. In ea enim Agnus, id eſt Chriſti paſſio & mors repræſentatur, ipſeque Chriſtus paſſus & occiſus velatur, & celatur ſeptem ſigillis; ut de eo vere dici poſſit illud Iſaiæ 45. *Verè tu es Deus abſconditus, Deus ſalvator.* Septem ſignacula quæ abſcondunt Chriſtum in Euchariſtia, ſunt odor, ſapor, color, parvitas, levitas, rotunditas, gracilitas hoſtiæ, quæ omnia ſunt accidentia panis, non corporis Chriſti; ita ut hic ſeptem ſenſus, ſcilicet quatuor exteriores, viſus, odoratus, guſtus & tactus: & tres interiores, ſcilicet ſenſus communis, phantaſia & æſtimativa; qui ſenſuum exteriorum iudicium ſequuntur, fallantur, & judicent eſſe panem. Rurſum, ſeptem ſignacula ſunt ſeptem maxima miracula, quæ faciunt hoc Sacramentum eſſe arcanum arcanorum Dei: primum eſt tranſſubſtantiatio, quòd ſcilicet tota ſubſtantia panis & vini convertatur in ſubſtantiam corporis Chriſti; ſecundum, quòd accidentia panis remaneant & exiſtant ſine ſubjecto; tertium, quod tota quantitas Chriſti ſex pedum, parvo loco, puta hoſtiæ circulo, circumſcribatur; quartum, quòd vi conſecrationis ſub ſpecie panis ſit tantùm corpus Chriſti; per concomitantiam verò adſint ſanguis, anima & deitas Chriſti; pari modo ſub ſpecie vini ex vi conſecrationis ſit tantùm ſanguis Chriſti; per concomitantiam verò ſequantur & adſint corpus, anima & deitas Chriſti. Quintum, quod idem corpus numero, idemque Chriſtus adſit in omnibus altaribus ſimul per totum orbem, cùm ſimul ſit ſacrificium Miſſæ; ſextum, quòd Chriſtus ſit totus in tota hoſtia, & totus in qualibet ejus parte, imò & in quolibet ejus puncto; ſeptimum, quòd Chriſtus ſe faciat cibum fidelium omnium, ita ut eos in ſe, non autem ipſi Chriſtum in ſeipſos tranſmutent. Rurſum, quod Chriſtus ſit inſtar mannæ, quod guſtanti dabat omnem ſaporis, quem quiſque volebat, ſuavitatem: eamdem dat Chriſtus, ſed ſpiritualem, non corporalem. Denique, quòd virtute corporis Chriſti glorioſi, quod in Euchariſtia manducamus, reſurgemus ad vitam immortalem, uti ipſe promiſit Johannis 6. v. 51. Verùm hæc omnia accommodatitia ſunt, non germana ad ſcopum & propoſitum hujus loci; non enim agitur hic de Sacramento Euchariſtiæ.

Septem ſigilla Euchariſtiæ.

Tertia.

Tertiò, Andreas Cæſar. hunc librum cenſet eſſe Dei decretum & memoriam, in quo omnes homines deſcripti ſunt; ſive operum & judiciorum Dei inſcrutabilem abyſſum. Unde ſignatus eſt ſeptem, id eſt plurimis, ſigillis.

Sic

Sic ferè & Aureolus: Liber, inquit, hic eſt divinæ ſapientiæ arcanum. Et Maldonatus in Notis manuſcriptis, quas vidi in Collegio Romano: Liber, inquit, eſt ſcientia Dei, ut intelligitur ex toto cap. 6. Scriptus eſt intus & foris: quia ſcientia Dei perfectiſſima eſt, nec poteſt creſcere. Signatus eſt ſigillis ſeptem, id eſt omnino: quia quis cognovit ſcientiam Domini? aut quia continebat ſeptem præcipuè res futuras, quas nemo ſciebat, ut explicatur c. 6. Solus autem Chriſtus aperuit: quia in eo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei.

Quarta. Quartò, alij putant hunc librum eſſe chirographum peccati Adæ, putà obligationem & reatum peccati, quo Adam ſe & nos Deo vindici obſtrinxit. Septem ſigilla ſunt ſeptem graviſſima mala, quæ per hoc peccatum incurrimus: Primum eſt, offenſa Dei; Secundum, pœna damni; Tertium, pœna ignis gehennæ; Quartum, neceſſitas moriendi; Quintum, jugum diaboli; Sextum, averſio à Deo, & converſio ad creaturas; Septimum, concupiſcentia. Hæc omnia ſolus Chriſtus ſolvere potuit. Verùm hæc omnia myſtica ſunt, non litteralia.

Quinta. Quintò, Ambroſ. ait, hunc librum eſſe chronologiam mundi, & ſeptem ſigilla eſſe ſeptem mundi ætates. Verùm ſic Apocalypſis hiſtoria eſſet, non prophetia: nam pleræque ætates mundi tempore Johannis evolutæ erant, & prætèritæ.

Sexta. Sextò, Oecumen. Lyran. & Aureolus cenſent hunc librum eſſe præſcientiæ, providentiæ & prædeſtinationis Dei, quæ nobis clauſa eſt, niſi à Dei dextera nobis reveletur, vel executioni mandetur. Huc accedit noſter Prado Ezech. 2. 10. qui ſeptem ſigilla ad maximas Eccleſiæ calamitates reducit: & in primo ait effulgere Dei potentiam: in ſecundo eiuſdem indignationem, & diſtrictum gladium: in tertio juſtitiam ſcelerum vindicem: in quarto mortem, quæ pallidos facit vultus: in quinto vindictam ſanguinis innoxij: in ſexto univerſi conſummationem: in ſeptimo malorum omnium cataclyſmum. Sed hæc nimis generalia ſunt, nec particulares Eccleſiæ eventus indicant.

Septima. Septimò, Alcazar cenſet hunc librum eſſe eam Apocalypſis partem, quæ ſeptem ſigillis continetur, ſive myſteria quæ hiſce ſigillis apertis Johanni fuere revelata, quæ continentur à cap 6. uſque ad 11. incluſivè. Nam a c 11. uſque ad 19. agitur, inquit ipſe, de perſecutione, quam Gentiles contra Eccleſiam concitarunt, deque eorumdem converſione. Porrò libri, ſive ſigillorum ſeptem myſteria cenſet eſſe hæc: In quatuor primis ſigillis, ait, retegitur & oſtenditur ſumma Dei fortitudo, beneficentia, æquitas & ſapientia in Judæorum credentium & prædeſtinatorum ſalute: in tribus verò ultimis apparet in reproborum Judæorum repulſa maxima Dei patientia, horribilis comminatio, ac demum ſupplicium ſeveriſſimum. Atque hi ſunt ſeptem ſpiritus, de quibus dixi cap. 1. notat. 5. Porrò hæc non eſt nova doctrina; ſed eadem quæ à Prophetis in veteri teſtamento fuit prædicta: unde paſſim Patres dicunt, librum hunc ſignatum eſſe prophetias veteris teſtamenti, ſcilicet, quia ab ipſis fuit prædicta ſalus Judæorum credentium, & non credentium reprobatio, quam hic Johannes reipſa completam oſtendit. Dicitur hic liber ſcriptus intus, & foris, quia pars exterior interiori quaſi ex æquo reſpondebat, ſicut in libris computuum (qui olim erant membranæ integræ) in folio averſo ſcribebant rationem dati, in adverſo accepti: ita hic myſteria circa ſalutem Judæorum credentium, reſpondent myſteriis & plagis inflictis Judæis incredulis. Liber ergo hic utraque parte ſcriptus, ſignificat quomodo ſe Deus gerat erga pios & impios, nimirum, ut ait, Pſaltes pſal. 17. 26. *Cum ſancto ſanctus eris, & cum perverſo perverteris.*

Porrò notanda eſt, ait Alcazar, diſtinctio quæ inter myſterium & ſigillum eſſe debet: myſterium namque eſt, quod ſub ſigillo eſt abſconditum: ſigillum eſt, quod abſconſionem & difficultatem ipſam myſterij continet. Quocirca myſterium primum eſt, magna Meſſiæ fortitudo; atque difficultas, quæ in eius cognitione aſſequenda eſt, provenit ab externa imbecillitatis eius ſpecie & ſimulatione. Primum ergo ſigillum repræſentat infirmitatis ſpeciem; ſub qua latet primum myſterium, hoc eſt infinita Chriſti virtus in Judæis, qui ipſum amplexi ſunt, ſalvandis. Maxima enim Chriſti fortitudo elucet in eo, quòd A in tanta carnis ſuæ infirmitate, per crucem tantam ſalutem & victoriam confecerit: *virtus* enim *in infirmitate perficitur*. Similiter ſecundum myſterium eſt, immenſa erga eoſdem beneficentia; ſigillum verò, ſimulatio rigoris ac tyrannidis. Tertium myſterium eſt, ſumma æquitas, qua ipſos gubernat, ſub iniquitatis prætextu, quaſi ſub ſigillo abdita: æquitas enim Dei qua hos elegit, illos neglexit & reprobavit, videtur iniqua, imò acceptio perſonarum: revera tamen eſt æquiſſima. Quartum, admirabilis ſapientia in procuranda ſuorum felicitate: ſigillum, ſpecies imperitiæ & ſtultitiæ: ſapientia enim ſub ſtultitiæ ſimulatione mirè perficitur. *Quia quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus*, 1. Corinth. 1. 25. Quintum, incredibilis patientia in rebelles Judæos: ſigillum, iniuriarum diſſimulatio, & quaſi non curantia: ſapienter enim Deus patientiam ſuam oblivionis aut conniventiæ ſpecie velat & obtegit. Sextum, ſeria comminatio: ſigillum verò nullam præ ſe fert externam minarum faciem, ſed potiùs permiſſionem atque licentiam, ſæpè enim minæ & ſupplicia ſapienter occultantur. Septimum eſt, ſe- B vera punitio, & ſupplicium quod de Judæis ſumit: ſigillum autem impunitatis ſpeciem affert; aut in communibus malis, non Meſſiæ repulſam, ſed alias ſupplicij cauſas prætendit. Hucuſque Alcazar ſubtiliter, ſed obſcurè ſpéculatur.

Verùm huic expoſitioni multa obſtant. Primum, quòd per librum accipiat ipſa ſigilla, eorumque myſteria, cùm conſtet librum à ſuis ſigillis diſtingui. Secundum, quod libro hoc cenſeat contineri ſalutem Judæorum credentium, & damnationem incredulorum, quæ jam tranſacta erant, & publica toti mundo; quomodo ergo hæc dicuntur ſignata, ut nemo poſſit ea videre aut legere? Denique tota hæc expoſitio videtur potius ingenioſa accommodatio, quàm genuina explicatio; quomodo Proba Falconia Æneidem Virgilij accommodavit, & adaptavit Chriſto, Chriſtique geſtis; atque de eiſdem ex Homero ſuos Homerocentones compoſuit Eudocia uxor Theodoſij junioris Imp.

Octavo genuina liber ſignatus eſt Apocalypſis. Octavò & genuinè, liber hic eſt Apocalypſis, ſive Apocalypſeos myſteria & oracula, in Dei præſcientia, providentia & prædeſtinatione, quaſi in libro contenta: C myſteria hæc ſunt de regno & perſecutione Antichriſti, de Eliæ, Henoch & fidelium ei reſiſtentium conſtantia, &c. deque judicio univerſali, & felicitate ac gloria beatorum. Septem ſigilla ſunt 7. proximè ſequentes viſiones, quibus ſcilicet, ad apertionem cuiuſque ſigilli nova panditur & oſtenditur res & calamitas, orbi eventura, & prævia Antichriſto ac fini mundi, quæ eſt materia & argumentum ipſius libri. Unde liber legi & intelligi non potuit, niſi priùs reſerarentur ſigilla, id eſt, niſi priùs viderentur calamitates illæ, quæ præire debent ultima Antichriſti & judicij tempora. Similem librum vidit Ezech. cap. 2. 9. in quo ſcriptæ erant lamentationes, carmen & væ, ita Pannonius, Prado, Ribera, Pererius, Viegas, qui pro hac ſententia citant Andream, Aretam, Lyran. Aureolum & Dionyſ. Liber ergo hic non eſt aliud, quàm divinæ providentiæ conſilium & præfinitio, qua apud ſe ſtatuit & decrevit vel facere, vel permittere ea quæ tempore Antichriſti futura ſunt.

Rectè notat Ribera, ſeptem ſignacula libri non ita intelligenda eſſe, quaſi illis ſolutis legeretur in libro id, D quod quolibet ſoluto vidiſſe ſe narrat Johannes; uti ſoluto primo ſigillo narrat ſe vidiſſe equum album, ſoluto ſecundo rufum; ſoluto tertio nigrum; ſoluto quarto pallidum, &c. Hæc enim non legit in libro, ſed ſingulis ſigillis apertis, ſingula ſub ijs latentia & clauſa reſerari, ſibique oſtendi vidit. Nihil enim in libro legi poterat, niſi poſt reſignationem omnium ſeptem ſigillorum: omnibus enim reſeratis, tunc demum aperiri & legi potuit liber, non antè. Erat enim liber convolutus, itaque forinſecus ſeptem ſigillis obſignatus: ergo id quod poſt cuiuſque ſigilli reſerationem vidit Johannes, non in libro, utpote adhuc aliis ſigillis clauſo, ſed ſub ipſo ſigillo quaſi abſconditum, eoque aperto patefactum vidit. unde.

Apocalyp. duæ partes liber & ſeptem ſigilla. Nota Secundò, Tota Apocalypſis occupatur in deſcriptione huius libri, & ſeptem ſigillorum eius. Quocirca duæ ſunt partes Apocalypſeos, uti ſuperiùs dixi: priore, hoc ſcilicet cap. uſque ad 11. reſerantur & explicantur ſigilla: altera, à c. 11. uſque ad finem, reſerantur

& leguntur ea quæ ſcripta erant in ipſo libro. Liber ergo continet ea quæ futura ſunt tempore Antichriſti: ſigilla ſeptem continent totidem perſecutiones Eccleſiæ, & Sanctorum, quæ futura erant ante adventum Antichriſti: quocirca liber legi non poteſt niſi reſeratis ſigillis; quia tempora Antichriſti videri nequeunt, niſi præcât hæ perſecutiones, quæ illi ſunt quaſi præviæ & prodromæ, illique viam parant & ſternunt. Itaque quia ex Dei conſilio & deſtinatione oportet haſce præire, antequam veniat filius ille perditionis, cuius tyrannis & ſæva perſecutio in libro ſcriptæ ſunt, hinc eædem impediunt ne liber legatur, id eſt ne videatur & appareant quæ in illo ſcripta ſunt. Quare rectiſſimè ſignacula, ſive ſigilla appellantur. Simile eſt quod de eodem Antichriſti tempore ait Paulus 2. Theſſal. 2. 6. *Et nunc quid detineat ſcitis ut reveletur in ſuo tempore (nam myſterium iam operatur iniquitatis:) tantùm ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat. Et tunc revelabitur ille iniquus.* q. d. Adventum Antichriſti detinet Nero, aliique Imp. Romani qui nunc imperant: non enim poteſt venire, donec Imperium transferatur. Ita hæc ſigilla detinent ne reveletur Antichriſtus, qui venturus non eſt, donec hæc tempora tranſeant, in iiſque fiant ea quæ in quolibet eorum fieri voluit Deus, quæque hic in ſeptem ſigillis ſignata & præſignificata, quaſi ſuo tempore eventura vidit Johannes.

Hæc ita ſe habere patet ex ipſo contextu, & tota ſerie Apocalypſis. Nam cap. ſeq. putà 6. incipiunt aperiri ſigilla, & calamitates ac plagæ iis contentæ, ac deinceps uſque ad cap. 10. continuò ſingula, ordine quæque ſuo, aperiuntur: c. 10. verò apertis jam ſigillis, accipit Johannes ab angelo librum antea ſignatum, nunc apertum, cumque eum devoraſſet, audit ab eo v. 11. *Oportet te iterum prophetare Gentibus:* quia nimirum myſteria ipſo libro contenta de Antichriſto, Elia & Henoch, &c. c. 11. & ſeqq. prophetare & conſcribere te oportet.

Porrò ſigilla ipſa particulatim c. 6. 7. 8. & 9. ſuis quibuſque locis explicabo.

Nota Tertiò. Sicut S. Johannes deſcripſit primum Chriſti adventum in Evangelio, ita hic in Apocalypſi deſcribit ſecundum eiuſdem adventum in fine mundi, ille liber eſt apertus, quia hiſtoricus: hic eſt ſignatus & clauſus, quia propheticus de futuris ſub diem iudicij. Voluit enim Deus Johannem utrumque Chriſti adventum deſcribere, priorem ut Evangeliſtam, poſteriorem ut Prophetam.

SCRIPTUM INTUS ET FORIS) Græcè ἔσωθεν ἐ ὄπισθεν, id eſt intus & à tergo, hoc eſt utraque parte membranæ: unde Syrus vertit, *ſcriptum intus & retro*; Arab. *ſcriptum de intra & de foris*, hoc eſt interius & exteriùs, *obſignatum ſeptem ſignaculis*. Veterum enim libri erant convolvoli: convolvebantur enim circa cylindrum, vel baculum aliquem. Hinc eſt illud cap. 6. *Cœlum receſſit ſicut liber involutus*. Quocirca in libris hiſce ſcriptura erat intus id eſt introrſum, involuta & convoluta: hic verò liber, quia plurima continebat, hinc non tantùm intus, ſed etiam foris, id eſt à tergo in exteriori facie ſcriptus erat, quales Plinius vocat opiſthographos, id eſt à tergo ſcriptos, de quali ait & Juvenalis:

Scriptus & in tergo necdum finitus Oreſtes.

Adde, ſcribebant mercatores aliique non rarò ab una parte membranæ rationem dati, ab altera averſa & adverſa rationem accepti, ſive una debitum, altera creditum, ita hìc dici poteſt cum Alcazare, quòd cùm hic liber diverſas ſortes piorum & impiorum contineat, quarum una alteri ex diametro reſpondet & adverſatur; piorum ſors in una, v. g. in interiori facie & pagina; ſors impiorum in exteriore, ſive adverſa facie ſcripta fuerit. Qua phraſi ait Plinius libr. 2. cap. 7. *In tota ratione mortalium ſola fortuna utramque paginam facit*. q. d. Fortuna in vita creat tam res proſperas, quàm adverſas. Videtur enim ipſe fuiſſe atheus, ac negaſſe Dei numen & providentiam: ac conſequenter rerum eventa non providentiæ Dei, ſed fortunæ adſcripſiſſe.

VERS. 2. ET VIDI ANGELUM FORTEM) Id eſt Gabrielem, ait Lyran. Gabriel enim hebr. idem eſt quod fortitudo Dei. Secundò, Dionyſ. Carth. putat hunc eundem fuiſſe angelum cum eo, qui hæc myſteria revelabat Johanni & omnia hæc ſymbola throni Dei, 24. ſeniorum, 4. animalium, libri ſignati, Agni occiſi, &c. in eius imaginatione pingebat. Dicitur *fortis*, id eſt potens & validus. Videtur enim fuiſſe ex primariis angelis: mittebatur enim ad opus forte & validum; ſcilicet ut quæreret, virum fortem, qui librum ſignatum ſummis myſteriis plenum reſeraret, quem nulli angeli, vel homines reſerare poterant. Unde forti & contenta voce clamat: *Quis eſt dignus aperire librum?*

Myſticè, angelus hic, ait Rupert. ſignificat patres in limbo avidè expectantes Meſſiam, qui limbi clauſtra reſignans, eos inde liberaret. Rurſum, ſignificat Johannem Baptiſtam, ait Joachim, qui dixit; Non ſum dignus ſolvere corrigiam calceamenti Chriſti: idem enim corrigia calceamenti ligat, quod ſuis ſignaculis liber ſignatus claudit.

Denique Alcazar cenſet hic alludi ad Oſee 14. 10. *Quis ſapiens, & intelliget iſta? intelligens, & ſciet hæc? quia rectæ viæ Domini, & iuſti ambulabunt in eis; prævaricatores verò corruent in eis.* Liber enim hic continet vias, tam piorum, qui vias Domini ſequendo beantur; quàm impiorum, qui eas ſpernendo damnantur. Quòd autem Oſeas angelus fortis vocetur, cohæret optime cum iis quæ S. Epiphan. in eius vita ſcribit, ipſum ſcilicet verborum ſuorum vi ingentem quercum in duodecim partes diviſiſſe. Congruit etiam cum Oſee argumento, qui agit de impio ramo, puta Judæorum repudio; & fidelium ac piorum, putà Gentilium, electione & ſalute. Hucuſque Alcazar. *Oſee angelus fortis.*

QUIS EST DIGNUS?) quis poteſt, quis habet facultatem aperiendi librum? Hæc enim à Deo non conceditur niſi ei qui dignus eſt.

APERIRE LIBRUM, ET SOLVERE SIGNACULA) *Et* ſignificat, id eſt, q. d. Quis eſt dignus aperire librum, id eſt, ſolvere eius ſignacula? ſive quis eſt dignus aperire librum ſolvendo eius ſignacula? Nam aperire librum ſignaculis clauſum, non eſt aliud, quàm ipſa eius ſignacula ſolvere reſignare.

Minùs rectè Alcazar cenſet, aperire librum, & ſolvere ſignacula, non eſſe aliud, quàm Chriſtum ſui ſpiritus copiam hominibus facere, ut myſteria de Judæorum Chriſto credentium felicitate, & de incredulorum infelicitate, quæ Apocalypſi continentur; poſſint agnoſcere. Itaque cenſet ipſe hæc myſteria S. Johannis Apoſtoli, 24. ſenioribus, & quatuor animalibus iam ante fuiſſe cognita: ac proinde Johannem optare non ut ſibi ſuiſque, ſed ut aliis tum fidelibus, tum infidelibus hic liber aperiatur. Verùm myſteria huius libri ipſi Johanni, ſenioribus, & quatuor animalibus fuiſſe incognita, patet ex eo quod ſubdit: *Et nemo poterat neque in cœlo, neque in terra, neque ſubtus terram, aperire librum*; neque hoc tantùm, ſed *neque reſpicere illum*; ergo multò minùs intelligere illum. Si *nemo in cœlo*, ergo nec 24. ſeniores, nec quatuor animalia potuerunt librum aperire aut inſpicere. Unde & ſubdit: *Et ego flebam multùm, quoniam nemo dignus inventus eſt aperire librum*; nec hoc tantùm, ſed *nec videre eum*. Græca addunt, οὐκ ἀναγνῶναι, id eſt, nec legere eum. Planè ergo hiſce verbis ſignificatur, nullum hominum vel angelorum cognoviſſe myſteria Apocalypſeos, id eſt, ea quæ eventura erant futuris temporibus in Eccleſia, præſertim ſub Antichriſto, deque fine mundi dieque iudicij, niſi Deum, Deique Filium, ut ipſe ait Marci 13. 32. ubi licet neget ſe ſcire diem quo præcisè futurum eſt iudicium, ſcilicet ut liceat ei illum aliis revelare; non tamen negat ſe ſcire ſigna prævia, quæ ſignificabunt illum diem inſtare, illa enim hic ipſe revelat Johanni & toti mundo. Manet ergo hic liber clauſus & obſignatus, ita ut nemo eum legere poſſit, donec Chriſtus eum reſignet & aperiat, non ſibi (ipſe enim iam antè ſciebat, quid in libro contineretur) ſed Johanni aliiſque fidelibus. Aperire ergo librum idem eſt, quod eum aliis legendum proponere, hoc eſt, myſteria eo contenta aliis enarrare.

Alii hæc referunt ad Apocalypſeos executionem, & complementum, quo reipſa completa ſunt quæ in ea hic complenda prædicuntur: putant enim aperire librum nihil aliud eſſe, quàm eius prophetias reipſa complere, ac facere ut actu fiant quæ hic futura prænunciantur. Verùm ſic Johannes non vidiſſet, hic ſibi nunc aperiri librum, ſed in fine mundi aperiendum dixiſſet. Apertio ergo libri non ſignificet realem eius executionem, &

con-

adimplementum, ſed explicationem & revelationem. Hæc enim aperuit Johanni hic, omnibuſque hominibus librum hunc ſignatum.

VERS. 3. NEQVE RESPICERE] Id eſt *videre*, ut mox ſequitur (in Græco enim utrobique eſt eadem vox *βλέπειν*) inſpicere, evolvere, legere, cognoſcere librum, id eſt, ea quæ ſcripta erant in libro.

VERS. 5. ET UNUS DE SENIORIBUS DIXIT MIHI. *Senior hic quis?* NE FLEVERIS: ECCE VICIT LEO DE TRIBU JUDA, RADIX DAVID, APERIRE LIBRUM] Hunc ſeniorem fuiſſe S. Lucam cenſet Alcazar: cenſet enim ipſe hic alludi ad id, quod ſcripſit Lucas in Actis Apoſtolorum, ſcilicet Chriſtum, ſuum ſpiritum impertiiſſe multis qui Apoſtolorum prædicationem audiebant, ut c. 8. 17. *Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum.* Et c. 10. 44. *Adhuc loquente Petro, cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes qui audiebant verbum*, &c. Sed maximè alludi ad converſionem S. Pauli, quam feciſſe Chriſtum, narrat Lucas Actor. 9. Hæc enim omnia deſcribit, ut effectus paſſionis & reſurrectionis Chriſti, qui ſunt victoria Chriſti de Judæis & Gentibus, quæ in hoc libro ſignato conſcripta erat.

Verùm ſuperiùs docui, 24. ſeniores fuiſſe duodecim Apoſtolos ex novo, & duodecim primarios Sanctos ex veteri teſtamento; ac conſequenter ex iis non fuiſſe S. Lucam.

Secundò, Lyran. vult fuiſſe S. Petrum. Hic enim erat princeps Apoſtolorum, ac conſequenter magiſter S. Johannis, eratque jam beatus & glorioſus in cælo.

Tertiò, Dionyſ. Carthuſ. cenſet fuiſſe S. Matthæum: quia ipſe in fine ſui Evangelii de Chriſto dicit: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra*, quod idem eſt cum eo, quod hic à ſeniore hoc audit Johannes: *Ecce vicit leo de tribu Juda.*

Verùm hæc divinando dicuntur, & meræ ſunt conjecturæ. Tam enim Jacobum fratrem Johannis aut Paulum vel quem alium è ſenioribus fuiſſe dixeris, quàm Matthæum vel Petrum.

ECCE VICIT LEO DE TRIBU JUDA] Chriſtus apparuit hic Johanni ſpecie agni occiſi, ut patet v. ſeq. ergo non apparuit ſpecie leonis: dicitur tamen leo per metaphoram. *Vicit*, id eſt obtinuit, prævaluit, potens fuit ad aperiendum librum ita ſignatum, Chriſtus. Addit Alcazar, *vicit*, id eſt, ſpiritum ſuum hominibus communicavit, ut prophetias haſce intelligerent, non tantùm ſpeculativè, ſed & practicè & ſapidè, ita ſcilicet ut ex iis efficerentur ſpirituales: hoc enim eſſe *aperire librum*. Verum hoc morale potiùs eſt, quàm literale.

Nota. Chriſtus hic vocatur leo, mox agnus occiſus: quia per manſuetudinem, innocentiam & infirmitatem mortis & crucis meruit & obtinuit ſummam potentiam & imperium, factuſque eſt leo, ſcilicet ex victo victor, ex mortuo redivivus, ex occiſo vivificator omnium fidelium. Unde in Græco eſt articulus duplex, magnam habens emphaſin: *ὁ λέων, ὁ ὢν ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα*, id eſt, leo ille illuſtris & celebris, qui eſt de tribu Juda.

Chriſtus vocatur leo ob octo analogias. Porrò Chriſtus vocatur leo, Primò, quia ortus eſt ex tribu Juda, cujus inſigne fuit leo. Illi enim benedicens Jacob Patriarcha ait Geneſ. 49. 9. *Catulus leonis Juda: accubuiſti ut leo, & quaſi leæna, quis ſuſcitabit eum?*

Prima.

Secunda. Secundò, ob eximiam fortitudinem qua diabolum, mortem, peccatum & infernum devicit, paſſus eſt ergo Chriſtus, ſed paſſus eſt ut leo, quia patiens vicit ſuos hoſtes, & à paſſione ac morte mox ut leo reſurrexit. Hoc eſt quod ait Apoſtolus Coloſſ. 2. 15. *Expolians principatus & poteſtates, traduxit confidenter palàm triumphans illos in ſemetipſo.* hinc v. 6. dicitur habere cornua ſeptem.

Tertia. Tertiò, ob regiam dignitatem: leo enim eſt rex animalium: ſic Chriſtus eſt rex mundi, & princeps fidelium & Sanctorum.

Quarta. Quartò, quia ut leo terribilis eſt impiis, eritque in die judicii. Leo enim ſolo rugitu ita percellit alia animalia; ut ea quaſi ſtupefaciat & exanimet, ait Ambroſ. Et S. Hilar. in pſal. 131. *Leo*, ait, *terrori eſt feris omnibus, & hic ſolus per confidentiam & ſecuritatem dormit intrepidus: terror omnium vigilans eſt:* ita & Chriſtus.

Quinta. Quintò, ſicut leo ſolus inter animalia quæ curvos habent ungues, mox ut natus eſt, oculos aperit, iiſque videt & cernit: ſic Chriſtus mox ut conceptus fuit & incarnatus, vidit Deum, plenuſque fuit ſapientia & gratia.

Sexta. Sextò, leo apertis oculis dormit; unde à veteribus creditus eſt non dormire: hinc leo ſymbolum eſt vigilantiæ. Sic Chriſtus in paſſione, totaque vita apertum habuit non tantùm divinitatis, ſed & humanitatis oculum per viſionem beatificam, & per ſcientiam infuſam: hinc dicitur hic habere oculos ſeptem.

Septima. Septimò, addit S. Epiphan. hæreſ. 78. quia mater Chriſti eſt leæna. Sicut enim leæna ſemel tantùm parit, ita & B. Virgo. An hoc de leæna verum ſit, diſputavi Ezech. 19.

Octava. Octavò, idem S. Epiphan. in Phyſiol. docet quòd leo ſua obtegens veſtigia, ſit ſymbolum Dei cognitu difficilis & Chriſti. *Cùm leo*, inquit, *in monte oberrat, & venatorem odoratur, ſua ipſius veſtigia cauda obtegit, ne illis inſiſtentes venatores, luſtrum inveniant, atque ipſum capiant. Sic Chriſtus ſpiritualis leo, qui vicit ex tribu Juda, à Patre miſſus ſua cooperuit veſtigia, id eſt divinitatem ſuam: ſe enim exinanivit, & in Mariæ ventrem deſcendit, ut ſalvaret fraude deceptum genus. Et Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis. Quapropter illi qui ignorabant deſuper ipſum deſcendiſſe, dicebant: Quis eſt iſte Rex gloriæ? Sanctus verò Spiritus: Dominus, inquit, virtutum ipſe eſt Rex gloriæ.* Addit, quòd catulus leonis naſcitur mortuus & cæcus, ac tertio die à patre leone in illum ſpirante, vitam & viſum recipiat: ſic & Chriſtum gentes peccato mortuas & in fide cæcas vivificaſſe & illuminaſſe, cùm tertiò die à morte reſurrexit. Verùm hoc de leone negant Phyſici, nec videtur veriſimile, niſi dicas leonis catulum non mortuum, ſed dormitantem & mortuo ſimilem à leone ſuſcitari.

Denique virorum fortium ſepulcro inſculpebatur leo, uti factum Thebanis qui in acie contra Philippum ceciderant, docet Pauſanias in Bœoticis. Cujus ſymboli auctorem fuiſſe Herculem, docet Ptolemæus Hephæſtion, & ex eo noſter Nicol. Cauſinus Elect. Symb. pag. 190. Chriſti ergo fortiſſimè pro mundi ſalute occumbentis ſepulcro debetur leo.

RADIX DAVID] Syrus, *illa radix David*, nimirum celebris & eximia, non quæ Davidem produxit, ſed quæ à Davide producta & generata eſt, q. d. Chriſtus eſt radix, id eſt ramus & ſtirps, ex radice, id eſt ex familia, Davidis jam penè ſucciſa, extincta, humi depreſſa, & in radice tantùm ſub terra quaſi deliteſcente, ſubpullulans & prognatus, qui regiam hanc Davidis familiam, ejuſque regnum non temporale, ſed ſpirituale reſtituit, imò longè amplius & glorioſius, quàm fuerat ſub Davide, effecit. Eſt metonymia. Unde Arab. vertit, *de* *Chriſtus eſt radix, id eſt ramus, David.* *tribu Juda, & de radice David.* Hunc eſſe ſenſum patet c. ult. v. 16. ubi dicit Chriſtus: *Ego ſum radix & genus David.* Idem eſt ergo *radix* quod *genus*, id eſt propago & filius Davidis. Alludit ad Iſaiæ 11. v. 1. *Et egredietur virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet.* Et ad Iſaiæ 53. 1. *Et aſcendet ſicut virgultum coram eo, & ſicut radix de terra ſitienti.* ita Ribera, Alcazar & alii. Hic ſenſus eſt genuinus. Audi tamen & aliorum interpretationes. Primò, Andreas & Rupert. Dicitur, inquiunt, Chriſtus radix David, quoad divinitatem, licet quoad humanitatem fuerit ipſe ex radice Davidis. Chriſtus enim qua homo, natus eſt ex ſemine David; ſed qua Deus, fuit radix, id eſt creator & Dominus Davidis.

Secundò, quoad humanitatem, ait Aretas & Ansbertus, David fuit quaſi ſemen ex quo ortus eſt Chriſtus, qui eſt quaſi radix germinans omnes fideles, omnem gratiam, omnem gloriam.

Tertiò, Peter. David, ait, fuit radix Chriſti quoad naturam: Chriſtus viciſſim fuit radix Davidis reſpectu eximiæ ſanctificationis, exaltationis & glorificationis Davidis. Ob hoc enim David ita à Deo exaltatus fuit, totque donis ab eo cumulatus, quòd ex ejus ſtirpe naſciturus eſſet Chriſtus, ideoque appellandus filius Davidis. Unde S. Bernard. ſerm. 2. de Paſchate: *Meritò*, ait, *David ſancte filium tuum vocas Dominum tuum, quia non tu radicem portas, ſed radix te.* Hinc Poloni, Rutheni & Moſchi B. Virginem vocant *Bogoriza*, id eſt Dei radix, quia ſcilicet ex ea quaſi radice natus eſt Chriſtus Deus, Deique filius.

ET ECCE IN MEDIO THRONI ET QVATUOR VERS. 6.

ANI-

ANIMALIUM] *In medio*. id eſt inter thronum & quatuor animalia: non enim Agnus erat in ipſo throno, nam v. 7. dicitur veniſſe, & accepiſſe librum de manu ſedentis in throno. Sed erat juxta thronum, ſive proximus throno, ita ut medius eſſet inter thronum & quatuor animalia ac ſeniores. Eſt enim Agnus hic mediator Dei, angelorum & hominum. Hic ergo totius viſionis fuit ordo. In throno ſedebat Deus, proximus illi erat Agnus, quem ſequebantur animalia cingentia tam Agnum, quàm thronum à quatuor ejus lateribus: poſt animalia ſequebantur 24. ſeniores in ſuis thronis confidentes, una manu tenentes phialam aromatum, ſive incenſi, altera citharam: poſt ſeniores ſequebantur millia millium angelorum conclamantium: *Dignus es Domine*, &c. Pulchra effigie hæc omnia repræſentat Alcazar pag. 420.

AGNUM STANTEM] Chriſtus, qui ob fortitudinem paulò antè vocatus eſt leo, hic ob immolationem, manſuetudinem & innocentiam vocatur Agnus. Hinc Johannes Baptiſta Chriſtum digito oſtendens: *Ecce*, inquit, *Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*, Johan. 1. Audi S. Bernardum ſerm. 1. de Paſchate: *Leonem Johannes audiverat, & agnum vidit: agnus aperuit librum, & apparuit leo: dignus eſt non amittere manſuetudinem, ſed accipere fortitudinem, ut & agnus maneat & leo ſit.*

Chriſtus eſt Agnus Dei, cur?

Nota. Chriſtus dicitur *Agnus Dei*: quia à Deo, id eſt juſſu & voluntate Dei, pro hominum redemptione eſt immolatus: ſicut vocatur ſacrificium Abrahæ, quod Abraham obtulit, ait Theophyl. Euthym. & Maldon. Aut, quia ipſimet Deo eſt oblatus & immolatus. Aut *Dei*, id eſt divinus, propter divinitatem quæ in ipſo erat. Aut, ut Clemens Alexandr. libr. 1. Pædag. cap. 5. & ex eo Toletus in c. 1. S. Johannis, quia pro nobis factus eſt puer & infans Patris; pueros enim Agnos vocamus. Verba Clementis ſunt: *Quoniam Scriptura pueros & infantes Agnos vocat, Deum, qui eſt Verbum, qui propter nos homo factus eſt, qui nobis in omnibus aſſimilari volebat, vocavit Agnum Dei, Filium Dei, infantem Patris.* q. d. Chriſtus eſt Agnus Dei, id eſt Filius Dei; Agnus enim Filium notat: ſicut Geneſ. 49. catulus leonis dicitur, ut ſignificetur myſticè Filius Dei, quod multi antiqui annotarunt. Ita hic non ovem, non bovem, ſed Agnum vocat, ut hominem hunc ſignificet eſſe Filium Dei, non Patrem, non Spiritum ſanctum. Porrò τὸ *infantem Patris* a Clemente impropriè dicitur: Chriſtus enim æqualis Patri, eique coævus, non rectè dicitur infans Patris, qua Deus eſt; nam qua homo eſt rectè id de eo dici poteſt. Johannem Baptiſtam ſequitur noſter Johannes Evangeliſta, qui Chriſtum identidem vocat Agnum, mireque voce Agni delectatur, adeò ut in Apocalypſi vigeſies ſepties eum nuncupet Agnum, uti videre eſt in Concordantiis. Bibliorum. Pulchrè S. Auguſt. ſerm. 50. de verbis Domini: *Quid dicis*, ait, *Domine bone paſtor? Tu enim bonus paſtor, qui bonus agnus: idem paſtor & paſcua; idem agnus & leo.*

Hinc & S. Petrus ſpectans Chriſti innocentiam, redemptos nos eſſe dicit *pretioſo ſanguine quaſi Agni immaculati Chriſti*. Ob haſce ergo agni de Chriſto figuras & prophetias, vetus fuit mos Chriſtum depingendi agni ſpecie, quem præcurſor digito oſtendit, ut docet ſexta Synodus habita in Trullo can. 82. ubi & hunc morem retineri jubet, cauſamque addit, *ut per ipſum*, ait (Agnum) *Verbi Dei humiliationem mente comprehendentes, ad memoriam quoque eius in carne converſationis, ejuſque paſſionis & ſalutaris mortis ducamur, ejuſque quæ ex eo facta eſt mundi redemptionis.* Atque hunc uſum Romana & Latina Eccleſia ſemper retinuit, licet Græci ob calumnias Iconoclaſtarum, aliquando vetuerint Chriſtum alia ſpecie pingi, quam humana, ob cauſam quam affert Gabriel Vaſquez lib. 2. de Adorat. c. 2. Romæ enim & in aliis Eccleſiis Latinorum, *in antiquis cœmeteriis & ſepulchris videre eſt Chriſtum muſivo opere pictum, vel ſculptum quaſi agnum: ſed & ex cera ſacra ſolitas confici agnorum imagines in Ordine Romano à Gelaſio collecto (ut conſtantior opinio eſt) ex antiquo hujus Eccleſiæ uſu hæc habentur. In eadem Dominica poſt Albas, id eſt in octava Paſcha intra civitatem Romanam dantur agni cerei ab Archidiacono in Eccleſia, poſt Miſſam & communionem populo.* &c. *Hæc quidem antiquitas in Eccleſia Romana ſervata, numquam poſtea intermiſſa, hactenus perſeverans*, ait Cardin. Baron. anno Chriſti 692. pag. 614.

Agni cerei benedicti ſub Gelaſio.

Nota hic uſum agnorum cereorum benedictorum, quaſi uſitatum & antiquum laudari à Gelaſio, qui vixit ante annos mille & centum, putà ſub annum Chriſti 500. Nimirum baptizati, cùm veſtem candidam baptiſmo acceptam deponebant Dominica in Albis, ejus loco accipiebant hunc agnum cereum à Pontifice benedictum, ut monerentur Agnum Chriſtum, ejuſque innocentiam baptiſmo acceptam jugiter præ oculis habere, & conſervare. Vide Joſephum Vicecomitem in Obſervat. Eccleſ.

Denique Sergius Papa anno Chriſti 701. *Statuit ut tempore Dominici corporis, Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miſerere nobis, à clero & populo decantaretur*, ait Anaſtaſ. Biblioth. & ex eo Baronius. Ita nimirum voluit Eccleſia Agni hujus ideam, memoriam, amorem, cultum & invocationem jugiter nobis obiicere.

Agnus monſtrat manſuetudine omnia vincere.

Tropolog. per hanc agni ſpeciem ſignificavit Chriſtus, quàm ſibi Deoque pretioſa & chara ſit manſuetudo, quamque ipſa ſit fortis & invicta, nimirum Chriſtus, utpote Agnus Dei primogenitus, amat agnellos, amat agnos, amat agnetes; amat innocentes, amat virgines, amat Martyres, quia mites; & per manſuetudinem facit eos omnibus hoſtibus, omnibus tormentis, omnibus tentationibus ſuperiores. Hoc ergo eſt ſecretum quod per agnum nos docet Chriſtus, nimirum manſuetudinem & patientiam eſſe fidelium ſcuta in bello defenſivo, æquè ac tela in bello offenſivo invicta, quibus omnia adverſa, omneſque adverſarii ſuperantur, imo ſubjugantur. Manſuetudo enim non tantùm vincit hoſtes, ſed & ſuperat vitia, non ſolùm ſuperbiam, iram, invidiam, impatientiam, ſed & libidinem, omnemque concupiſcentiam, uti docet Caſſianus & priſci Aſcetæ, quin & ipſa Veritas clarè pronunciat: *Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram*, Matth. 5.

STANTEM] Id eſt jacentem, inquit Alcazar: ſequitur enim, *Tamquam occiſum*: agni enim occiſi jacere ſolent, non ſtare. Verum Græcum ἑστηκὸς propriè ſignificat ſtantem, non jacentem, & ita vertunt hic omnes interpretes; licet enim Agnus hic olim fuerit occiſus, jam tamen erat vivens. Venit enim & accepit librum de manu ſedentis in throno v. 7. Stabat ergo, non jacebat. Primò ergo, *ſtantem*: quia Chriſtus reſurrexit ad vitam immortalem, ait Gloſſa. Secundò, *ſtantem*, quaſi paratum ad perficiendum opus redemptionis a ſe inchoatum, inquit Richard. Tertiò, *ſtantem*, ad judicandum, ait Pannonius. Quartò, *ſtantem*, ad opitulandum, ait Anſbertus, Hugo & alii. Quintò, S. Auguſt. in Quæſt. novi teſtamenti q. 83. Chriſtus, ait, ſtat coram throno Dei, quaſi advocatus noſter pro nobis interpellans.

TAMQVAM OCCISUM] in præterito (*occiſum* enim eſt præteriti temporis) non in præſenti, hoc eſt, non qui adhuc eſſet occiſus & mortuus, ſed qui brevi tempore, putà per triduum, occiſus & mortuus fuerat; nam ſtatim tertia die reſurrexit & revixit: unde hic vivus & glorioſus Johanni apparuit, viſuſque eſt ſtare, non jacere. ita Aretas, Ambroſ. & Haymo. Chriſti enim mors ob celeritatem reſurrectionis, non tam mors, quæ corruptionem corporis & diſſolutionem membrorum inducit, quàm mortis imago, & ſomnus quidam fuit. Unde ſeniores in ſuo hymno ei acclamant v. 9. *Quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo.*

Secundò, *tamquam occiſum*, quia Chriſtus reſurgens ſervavit quinque vulnerum, quibus occiſus eſt, cicatrices; unde ob has ſimilis occiſo videbatur. ita Andreas Cæſar.

Chriſtus eſt Agnus tamquam occiſus in Euchariſtia.

Aliter Aureolus & Lyranus: cenſent enim Chriſtum dici *Agnum tamquam occiſum*, propter Euchariſtiam, in qua Chriſtus non eſt occiſus, ſed tamquam occiſus; quia Euchariſtia repræſentat nobis occiſionem & mortem Chriſti. Ita Alcazar. Tota hac viſione, inquit, alluditur ad templum Salomonis, uti dixi in fine capitis 4. In Agno ergo hoc alluditur ad juge ſacrificium, agni ſcilicet, qui quotidie offerebatur tam manè, quàm veſpere, uti juſſerat Deus Exodi 29. v. 39. Ut ſcilicet per eum jugiter repræſentaretur hic Agnus Dei, qui in Euchariſtia quotidie immolatur in Eccleſia Chriſtiana, cujus jugi immolationi debet Eccleſia ſeptem ſigillorum apertionem, & adytorum ſapientiæ cæleſtis perfectam penetrationem.

tionem. Hinc pro *tamquam occiſum*, græcè eſt ὡς ἐσφαγμένον, id eſt *tamquam iugulatum & immolatum*. Sic enim Hebr. זבח *zabach*, id eſt ſacrificare, immolare, vertere ſolent Septuag. Apparuit ergo hic Johanni Agnus tamquam occiſus, & deinde ſurrexit, & ad Patris æterni ſolium aſcendit, acceptoque de ipſius dextera libro aperuit eum, quod perinde eſt ac ſi diceretur: Id quod Chriſtus mortem ſubiens, reſurgens & glorioſè aſcendens effecit (ſcilicet reconciliare nos Deo, ſuamque virtutem & potentiam oſtendere reſurgendo, altiſſimumque cæli locum & thronum aſcendendo, indeque ſuum ſpiritum in Apoſtolos & fideles emittendo) idipſum quotidie effici, rurſumque fieri & repræſentari in hoc ſacrificio Miſſæ; ac proinde ab hoc ſacrificio in Eccleſiam orthodoxam dimanare communicationem Spiritus ſancti: quæ myſteria libri ſeptem ſigillis clauſi reſerat, & explicat. Hinc S. Andreas Ægeæ proconſuli cogenti eum ad ſacrificandum idolis reſpondit: *Ego omnipotenti Deo, qui unus & verus eſt, immolo quotidie non taurorum carnes, nec hircorum ſanguinem, ſed immaculatum Agnum in altari, cuius carnem poſteaquam omnis populus credentium manducaverit, Agnus, qui ſacrificatus eſt, integer perſeverat & vivus.*

Hic ſenſus elegans eſt & pius, ad eumque reſpexit & alluſit hic Spiritus ſanctus, ſed myſticus potiùs quàm literalis. Nam ad literam hic Johannes vidit Chriſtum, non in Euchariſtia, ſed in ſe ſub ſpecie Agni in cruce occiſi & immolati. Verùm, quia idem eſt Agnus qui quotidie immolatur in Euchariſtia, quæ eumdem in cruce occiſum repræſentat & exhibet; hinc ad Euchariſtiam quoque ſymbolicè hæc extendi poſſunt. Idem enim eſt ſacrificium crucis & Euchariſtiæ ſive victimam, ſive repræſentationem, ſive fructum & effectum ſpectes.

HABENTEM CORNUA SEPTEM, ET OCULOS SEPTEM] Alcazar ſatis concinne hæc ſeptem cornua in Agno depingit, ita ut in modum coronæ caput, putà ſummitatem frontis, ambiant: deinde eodem modo ſingulos oculos ſingulis cornibus ſuppoint, & æquali intervallo diſtribuit: ac præter hos ſeptem oculos ſymbolicos, duos dat ipſi naturales, eo loco & modo, quo ſolent habere agni.

Septem cornua Agni quæ? Prima expoſitio.

Quæres, quænam ſint hæc cornua ſeptem, & oculi ſeptem? Primò, Viegas: Septem, inquit, cornua ſignificant plenam poteſtatem, fortitudinem & imperium Chriſti, quod adeptus eſt in ſua paſſione, moxque reſurgens oſtendit. Huc accedit Alcazar: Significantur, ait, hic ſeptem ſpiritus, id eſt dotes providentiæ divinæ, de quibus dictum eſt c. 1. 4. ſenſuſque eſt: q. d. Deus Pater communicavit Chriſto homini haſce ſuas ſeptem dotes, eumque conſtituit totius mundi monarcham, & univerſalem rectorem. Nam *Pater poteſtatem dedit ei* (Filio) *iudicium facere, quia filius hominis eſt*, Johan. 5. 27: unde de eo ait Iſaias cap. 16. v. 1. *Emitte agnum Domine, dominatorem terræ*. Hinc cornua hæc diſpoſita erant in modum coronæ, quæ principatum ſignificat. Unde infert Alcazar cum Ruperto, ſeptem ſpiritus, ſeptem cornua, ſeptem lampades, ſeptem oculos, ſeptem ſigilla libri, hæc inquam, omnia unum idemque ſignificare.

Secunda.

Secundò, Anſbert. Beda & Rupert. per ſeptem cornua & ſeptem oculos, cenſent ſignificari ſeptem dona Spiritus ſancti; quæ dicuntur oculi, ob gratiam & vim illuminandi quam habent; dicuntur & cornua, ob excellentiam fortitudinis & potentiæ quam continent.

Tertia.

Tertiò, Joachim per ſeptem cornua accipit ſeptem angelos Eccleſiarum Aſiæ, de quibus cap. 2. & 3.

Quarta.

Quartò, Ambroſ. per ſeptem cornua accipit ſeptem mundi ætates ab Adam uſque ad finem mundi; vel potiùs omnes Sanctos & electos Chriſti, qui ſeptem, id eſt omnibus, ætatibus, putà quolibet ſeculo, floruerunt.

Quinta.

Quintò, Dionyſ. per ſeptem cornua accipit omnia regna & imperia mundi, quæ ſunt in manu & poteſtate Chriſti.

Sexta germina.

Sextò, & optimè, Pererius & Ribera, per ſeptem cornua & ſeptem oculos accipiunt ſeptem ſpiritus, uti mox ſe explicat Johannes, putà ſeptem angelos primarios præſides Eccleſiæ & totius mundi, de quibus cap. 1. 4. & c. 4. 5. Hi dicuntur eſſe cornua, quia ſunt fortiſſimi ad profligandos dæmones, ad tutandam Eccleſiam, ad patranda miracula, ad defenſionem juſtorum, & vindictam impiorum. Iidem vocantur oculi, quia perſpicaciſſimi ſunt & vigilantiſſimi ad Dei voluntatem cognoſcendam & explendam, ad Eccleſiæ & hominum ſalutem procurandam: unde de iis dicitur Zachar. 4. 10. *Septem iſti oculi ſunt Domini, qui diſcurrunt in univerſam terram*, uti & hic dicuntur miſſi in omnem terram, quod non poteſt de aliis quàm de angelis hiſce accipi.

Porro hæc corona Agni fortiſſima eſſe patet, quia iis ſubegit totum orbem, unde rhinoceroti comparantur Deuter. 33. 17. *Cornua rhinocerotis cornua illius, in ipſis ventilabit Gentes*. quod de cornibus crucis Chriſti, qua occiſus eſt, & meruit hæc angelorum cornua, myſticè explicans Tertull. lib. contra Judæos: *Chriſtus*, inquit, *ſignificabatur, cuius cornua eſſent crucis extima: hac enim virtute crucis univerſas gentes nunc ventilat per fidem, auferens à terra in cælum, & tunc ventilabit per iudicium*. De hiſce crucis Chriſti cornibus prophetat & Habacuc cap. 3. 4. dicens: *Cornua in manibus eius; ibi abſcondita eſt fortitudo eius*: pro quo Septuag. vertunt; *cornua in manibus eius, & poſuit dilectionem robuſtam fortitudinis ſuæ*; nimirum, *Idcirco*, inquit S. Hieron. *Deus Pater operuit cælos gloria, & terram replevit laude, & cornua, id eſt regnum, poſuit in manu filii ſui, ut faceret dilectum ſuum ab hominibus diligi, & diligi non leviter, ſed vehementer & fortiter*. Fortis enim ſicut mors fuit eius in nos dilectio, dura ſicut infernus æmulatio: quæ proinde fortes amoris ſagittas in nos jacit, quibus cor noſtrum ſauciat & penetrat, ut forti amore eum redamemus, & per cruces, per tela, per hoſtes & ignes poſt eum curramus, dicentes cum Paulo: *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio, an anguſtia, an fames?* &c.

Vers. 9.

ET VENIT, ET ACCEPIT DE DEXTERA SEDENTIS IN THRONO LIBRUM) Hac viſione & ſymbolo ſignificatur Chriſtum habere omnem ſcientiam curam & providentiam Eccleſiæ & ſuorum electorum. Rurſum eum ex libro hoc decretorum Dei, tanquam judicem impiis pœnas & ſupplicia, æquè ac piis præmia pronunciare & irrogare.

Alcazar ſic explicat, q. d. Agnus qui jacebat quaſi occiſus, ſubitò ſurrexit quaſi leo, dum ſcilicet tertia die à morte & inferis reſurrexit; & librum cum ingenti mundi totius ſtupore reſeravit, dum hominibus Dei myſteria, & abdita ſuæ ſapientiæ penetralia manifeſtavit. Verùm v. præc. audivimus & vidimus *Agnum ſtantem*, non jacentem; niſi dicas, Agnum non in latus demiſſo in terram capite decubuiſſe, ſed innixum genibus erectum procubuiſſe, uti ſolent agni & oves dùm comedunt & ruminant; ut ſimul ſtetiſſe & jacuiſſe dici poſſit, ac conſequenter ſurrexiſſe, & in pedes ſe erexiſſe cùm acceſſit ad thronum Dei, accepturus ab eo librum. Licet enim haberet ſigna & cicatrices mortis obitæ, ob eaſque videretur occiſus & mortuus, revera tamen erat vivus jam pridem, putà ab annis 63. (tot enim ſunt ab anno Chriſti 34. quo mortuus eſt & reſurrexit, ad annum Chriſti 97. quo hæc vidit & ſcripſit Johannes) a morte reſurrexerat.

Porrò Agnus pedibus excepit, & aperuit librum: pedes enim agno ſunt vice manuum. Sic videmus ſimias, & alia animalia pedibus efficere ea, quæ manibus efficiunt homines: ita & Agnus hic pedibus pro manibus uſus eſt; præſertim quia ſymbolicus fuit in viſione apparens Johanni, non verus & realis.

Myſticè Rupert. notat dici *de dextera*, quæ bona æterna, non *de ſiniſtra*, quæ bona caduca repræſentat. *Valdè notandum*, inquit, *quia veniens Chriſtus in hunc mundum per incarnationis myſterium, nihil divitiarum aut gloriæ de ſiniſtra; ſed tantummodo librum, ſive æternam legem accepit de dextera: bonum exemplum cunctis præbens diſcipulis & credentibus in ſe, nihil divitiarum, aut gloriæ voluit, aut quæſivit in hoc mundo*.

Vers. 8.

ET CUM APERUISSET LIBRUM] Dices, Necdum reſeraverat Agnus ſigilla libri; illa enim reſerat c. 6. & ſequ. Quomodo ergo hic dicitur aperuiſſe librum, cùm liber aperiri non potuerit, niſi priùs apertis ſigillis? Reſp. Primò, Beda, eſſe hic myſterium: nam quod priùs apertus ſit liber, deinde aperta ſint ſigilla, ſignificat quod Chriſtus ubi reſurrexit aperuit librum, ſed in Pentecoſte cùm miſit Spiritum ſanctum, tunc demum myſteria libri reſeravit. Hinc alii dicunt Chriſtum primò aperuiſſe

librum,

librum, id eſt, dediſſe ſuis fidem myſteriorum divino- A
rum; deinde reſeraſſe ſigilla, id eſt, clariorem eorumdem intelligentiam communicaſſe. Verùm alia ſunt myſteria libri, alia ſigillorum; nec poterat aperiri liber, ejuſque myſteria, niſi priùs apertis ſigillis, uti jam dixi.

Secundò, alii reſpondent eſſe prolepſin, ſive anticipationem. Præponi enim hic apertionem libri quæ poſteriùs, ſcilicet poſt reſerata ſigilla contigit. Verùm hæc prolepſis durior, & nimis anticipata videtur; præſertim quia cap. 8. poſt apertum ſeptimum & ultimum ſigillum, dicitur fuiſſe altum in cælo ſilentium per dimidiam horam, ergo non potuit tunc contingere hæc ſeniorum & angelorum adoratio, Deique glorificatio.

Dico ergo, *cùm aperuiſſet*, id eſt aperire cœpiſſet, *librum*: nam ſenſim & ordine ſingula libri ſigilla reſeravit, ut patet c. 6. 1. & ſequ. Significatur ergo hic actus inchoatus, non conſummatus, uti & ſæpè alibi. Cùm enim viderunt ſeniores & angeli Agnum poſſe aperire librum, & de facto eum aperire primum ſigillum; antequam illud plenè aperuiſſet, ſtatim proruperunt in doxologiam. unde Græca habent, ὅτε ἔλαβε, *cùm accepiſſet* B
librum; & ita legit Primaſ. Arias & alii; licet Alcazar dicat ſe vidiſſe codicem Græcum, in quo legebatur, ὅτε ἤνοιξε, id eſt *cùm aperuiſſet*, ſic etiam legiſſe videtur noſter Interpres.

Aliter reſpondet Alcazar, ſcilicet, librum hunc ſæpiùs fuiſſe apertum, & rurſum clauſum. Itaque Agnum hic primò perfectè aperuiſſe librum, & omnia ejus ſigilla reſeraſſe, ut oſtenderet ſuas vires & facultatem: unde mox ſeniores & angeli ipſum, æquè ac Deum glorificarunt; quo facto Agnus rurſum clauſit librum, ſuiſque ſigillis obſeravit. Deinde eumdem iterum, ſenſim reſerando ejus ſigilla cap. 6. & ſeq. aperuit, ut pleniùs & planiùs ſingulorum ſigillorum myſteria contemplanda proponeret. Verùm de hac iterata & frequenti libri apertione & clauſura nihil dicit Johannes, eaque levior videtur, minuſque Agni gravitatem decebat.

Nota. Hæc omnia non revera fiebant, nec re ipſa gerebantur, ſed tantùm ſymbolicè in viſione. Angelus enim hæc ſymbola pingebat in phantaſia S. Iohannis, ut ipſe ſibi videretur thronum, quatuor animalia, ſeniores, Agnum accipientem librum, ejuſque ſigilla reſe- C
rantem.

Symbolicè, S. Gregorius homil. 16. in Ezech. *Signatum*, ait, *librum ſolus Leo de tribu Juda aperuit, qui omnia eius nobis myſteria in ſua paſſione ac reſurrectione patefecit. Et per hoc quòd infirmitatis noſtræ mala pertulit, ſuæ nobis potentiæ & claritatis bona monſtravit. Caro enim factus eſt, ut nos ſpiritales faceret: benignè inclinatus eſt, ut levaret: exiit, ut introduceret: viſibilis apparuit, ut inviſibilia monſtraret: flagella pertulit, ut ſanaret: opprobria & irriſiones ſuſtinuit, ut ab opprobrio æterno liberaret: mortuus eſt, ut vivificaret. Agamus ergo gratias vivificanti & mortuo.*

HABENTES SINGULI CITHARAS] *Singuli*, ſcilicet 24. ſeniores. Anſbertus & Alcazar τὸ *ſinguli* etiam extendunt ad quatuor animalia; per enallagen generis maſculini, quod hic complectitur & neutrum: unde ipſe pingit quatuor animalia, æquè ac ſeniores, una manu tenentes citharam, altera phialam incenſi, ſive thymiamatis; ſed ita ut cùm citharam pulſabant, phialam ante ſe deponerent.

Cithara & phialæ quid. Prima ſententia.

CITHARAS ET PHIALAS AUREAS PLENAS D
ODORAMENTORUM] Citharæ, ait Andreas, ſignificant concinnam, ſuavemque Dei laudem: thymiama ſignificat ſacrificium, quod fideles per caſtimoniam & morum integritatem Deo offerunt: phialæ ſunt piæ caſtæque cogitationes, ex quibus hoc thymiama exhalat.

Secunda.

Secundò, Rupert. Citharæ, ait, ſunt pectora caſta, cum plectro linguæ laudes Dei perſonantia: phialæ ſunt corda charitatis dilatata. Ita & phialas explicat Richard. Beda & Hugo, imò Anſbertus, Phiala, inquit, eſt charitas: eſt aurea, id eſt pretioſa. ita & Viegas.

Tertia.

Tertiò, Richard. rurſum: Citharæ, ait, quæ manu pulſantur, ſignificant bona opera Sanctorum, quæ ſuis effectibus, ſuaque fama quaſi ſonis ſuavibus, æquè ac vehementibus, proximos ad Dei amorem excitant. Sic & Pannonius per citharas accipit ſpiritualem harmoniam ex variarum virtutum conſonantia reſultantem, per quam

A Sancti ſemper Deum laudant. Eſt enim in citharæ chordis ſuus cuique ſonus, gravis, acutus, medius, atque alius aliis: hos modulatur & contemperat arte ſua citharœdus. Ita ſenſus in corpore ſunt, quaſi chordæ in cithara, compoſiti: citharœdus eſt mens ſapiens, quæ cùm illis imperat, diſcernit animus quid abſonum, quid concinnum ſit, quale ſit unicuique rei temperamentum adhibendum, ut nihil meditetur, aggrediatur, faciat, quod modulis & tonis non reſpondeat, unde concors concentus exaudiatur. Hinc nonnulli concordiam dici putant, quòd chordæ variæ in unam conveniant harmoniam: licet alii concordiam à corde dictam malint. Ita Cicero Tuſculan. 1. *Aliis*, inquit, *cor ipſum animus videtur, ex quo excordes, vecordes, concordeſque dicuntur*. Hic ſenſus illuſtris eſt, ſed moralis & tropologicus. Quocirca cithara hieroglyphicum eſt animi ſedati & compoſiti, imò & cauſa. Hinc Spartani ad lyræ citharæque ſonum acies inſtruebant, rejectis tubis & claſſicis, ut ſedatiore animo prælium aggrederentur. Unde Homerus ſtrepitum & tumultum in congreſſu primo barbaris dedit, cùm Græci ſenſim & taciturni in pugnam progrederentur. Hanc
B tamen in Pompeio ſrigidam cunctationem reprehendit Cæſar, cùm in Pharſalia ardore militum victor evaſiſſet. ita Pierius Hierog 47. c. 10.

Quartò, Alcazar: Adoratio, inquit, Agni referenda eſt ad Miſſæ ſacrificium: illæ enim gratiæ Chriſto redemptori noſtro præ ceteris placent, quæ illi in altaris ſacrificio referuntur; quod idcirco nominatur Euchariſtia, id eſt gratiarum actio: & in eo Chriſto gratiæ aguntur, quòd nos ſanguine ſuo redemerit, & plurimis aliis beneficiis, quæ ex redemptione dimanarunt, cumulaverit. hinc adorantes dicunt: *Quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo*. Ratio ejus eſt, quia cenſet ipſe 24 ſeniores eſſe ſacerdotes novi teſtamenti, quorum proprium eſt ſacrificare, & offerre Miſſæ ſacrificium: hæc enim eſt eorum adoratio, & Euchariſtia, id eſt gratiarum actio. Habent ergo citharas, eaſque pulſant, id eſt exultant & gratias agunt Deo ob peccatorum converſionem. Agunt enim gratias Deo & Chriſto, quòd hominibus duris ſuum ſpiritum communicarit, cùm aperuit eis librum ſignatum, id eſt, cùm eos luce ſuæ doctrinæ & Evangelii illuſtravit; uti fecit Saulo, cùm eum
C effecit Paulum. Citharæ enim ſignificant gaudium, ac lætitiæ voluptatem. Phialæ aureæ ſunt calices aurei, quibus ſacrificium Miſſæ offerunt: hi enim calices ſpiritualiter præſtant idem quod phialæ ſive prunaria in quibus odores incenduntur. Nam ſacerdotes in calice Miſſæ offerunt thymiama, id eſt contritionem & orationes eorum, qui ad Dei cognitionem & amorem ſunt traducti. Unde in calicis oblatione dicitur: *Offerimus tibi Domine calicem ſalutaris, tuam deprecantes clementiam, ut in conſpectu divinæ maieſtatis tuæ, pro noſtra & totius mundi ſalute aſcendat*. Verùm hæc omnia allegorica ſunt, & myſtica, non literalia. Adde, alia planè eſt forma & uſus phialarum, alia calicum: calices enim profundi ſunt & arcti, phialæ latæ & planæ, uti ipſe eas depingit.

Quinta: genuina.

Quintò ergo, genuinè & planè ad literam, per citharas Primò per ſynecdochen intellige inſtrumenta muſica, puta organa, citharas, chelydes, tibias, &c. quibus Sancti in corpore glorioſo pſallunt, & laudant Deum; hæc enim in cælo fore inſinuat hic Johannes, uti & c. 14.

In cælo fore citharas probatur.

D 2. ubi è cælo audivit vocem & ſymphoniam quaſi *citharœdorum citharizantium in citharis ſuis*. Corpora enim & aures Beatorum, uti & reliqui ſenſus, æquè ac mens & ſpiritus, ſuam in cælo habebunt voluptatem, eamque ſummam. Major autem & ſuavior eſt melodia inſtrumentorum, quàm vocum: ſumma verò melodia eſt, planeque perfecta, cùm vocibus organa, citharæ & chelydes conſonant & concrepant. Si ergo hic in Eccleſiis laudamus Deum, non tantùm vocibus, ſed & organis, aliiſque inſtrumentis muſicis, quidni & in cælo, ubi longè plenior & conſonantior erit Dei laus & hymnodia? Porrò citharæ illæ cæleſtes & organa longè noſtris pretioſiores, ſublimiores & reſonantiores ſunt. Hinc S. Anſelmus in Elucidario: *O qualis*, ait, *voluptas auditus illorum, quibus inceſſanter ſonant harmonia cælorum, & concentus angelorum, dulciſona organa omnium Sanctorum!* S. Auguſt. in Meditat. cap. 25. *Omne*, ait, *opus eorum laus*

Dei

Dei ſine fine, ſine defectione, ſine labore. Felix ego, & verè in perpetuum felix, ſi poſt reſolutionem hujus corpuſculi audire meruero illa cantica cæleſtis melodiæ, quæ cantantur ad laudem Regis æterni ab illis ſupernæ patriæ civibus. Et clarius cap. 26. in hymno paradiſi: *Novas, ait, ſemper harmonias vox meloda concrepat, & in jubilum prolata mulcent aures organa: qui ſunt victores Regi dant præconia.*

Denique in Vitis Sanctorum legimus non rarò, eos audiſſe muſicam, non tantùm vocum, ſed & inſtrumentorum cæleſtium, uti de S. Franciſco refert S. Bonavent. quòd, cùm averet audire cæleſtem muſicam, Deo annuente audierit angelum ſcitiſſimè citharam pulſantem.

Cithara ſunt jubili Beatorum. Secundò, per citharas intellige cum Andrea Cæſar. & Areta, quamlibet modulationem & hymnodiam, qua ore conſono omnes Sancti uniformiter laudant Deum; ut ſit metalepſis, q. d. Expediti erant hi 24. ſeniores cum quatuor animalibus, parati, prompti & avidi ad modulandum hymnos euchariſticos, & ad Dei Agnique laudes perſonandum, idque concorditer & conſonanter, ac ſi omnes citharœdi fuiſſent. Nam in multarum vocum, æquè ac cithararum, aliorumve inſtrumentorum muſicorum concentu, innuitur eleganter admirabilis Beatorum charitas & concordia; atque maxima Dei Chriſtique gloria, quæ ex illo concordi conſenſu, communique omnium doxologia emicat & ſplendeſcit. Muſica enim concordiæ eſt ſymbolum, ut non tantùm ſacri ſcriptores, ſed & Plato ac Cicero docuerunt. Nominat citharas, quia hæ ſuave reſonant melos. Cælo ergo competunt citharæ, ubi felix eſt voluptas; terræ tuba, ubi ſunt prælia.

Gulielm. Pariſienſ. lib. 2. de Univerſo part. 2. fol. 166. col. 2. ait, *Os cujuſcumque glorificati erit ſicut cithara chordarum innumerabilium, & innumerabilium fiſtularum; & erit ſonoritas ex ore uniuſcujuſque glorificati hominis concentus vocum ſive ſonorum innumerabilium, mira & incogitabili nobis hic ſuavitate ſibi invicem conſonantium & auribus perfectionis illius ſimul audibilium.* Hoc eſt quod ait Pſaltes pſalm. 149. 5. *Exultabunt ſancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis: exaltationes Dei in gutture eorum.* Ubi S. Baſil. *Exaltationes*, ait, *hymnodias & pſalmodias dicit.* Citharæ ergo hæ ſignificant ſummum Beatorum gaudium & jubilum; Secundò, ſummam Dei laudem; Tertiò, ſummam eorum inter ſe concordiam & conſonantiam.

Myſticè cithara eſt crux & mortificatio. Myſticè & Tropologicè, Primaſius per citharam accipit crucem Agni, id eſt Chriſti (ejus enim inſignia geſtant hi ſeniores, Agni ſtipatores & aſſeclæ) ejuſque paſſionis & mortificationis imitationem. Sic & Beda, Rupert. Ansbert. & Hugo, per citharas accipiunt mortificationem carnis, per quam 24. ſeniores, aliique Sancti ad cælum, cæleſteſque has citharas ac thronos pervenerunt; idque Primò, quia uti in cithara chordæ, ſic in mortificatione membra diſtenduntur & cruciantur. Tales citharæ ſuave melos in auribus Dei reſonantes, fuere Martyres in eculeo diſtenti & pulſati, uti S. Romanus, cujus hæc eſt vox apud Prudent. in hymno:

Miſerum putatis quòd rotatis pendeo
Extenſus ulnis, quòd revelluntur pedes,
Compago nervis quòd ſonat crepantibus.

Et rurſum:

Audite cuncti, clamo longè ac prædico,
Emitto vocem de cataſta celſior.

In hac cithara cycnæum canticum cecinit Guardianus Minoritarum Cantuar. qui cum ſuis Religioſis ab Henrico VIII. Angliæ rege, anno Chriſti 1537. damnatus ad patibulum, cùm ſcalas conſcenderet pſallebat: *Voluntariè ſacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo, quoniam bonum eſt*, uti referunt Martyrol. Anglic.

Secundò, quia, ut ait Ansbertus, in cithara aliæ chordæ magis, aliæ minùs tenduntur; ut aliæ acutum, aliæ gravem ſonum edentes faciant concentum; ſic & in Eccleſia, alii plus mortificationis ſubeunt, alii minus, ſed plus vacant operibus charitatis & miſericordiæ, atque ex omnibus pulchra fit conſonantia qua Deus laudatur.

Tertiò, ut ait S. Gregor. lib. 3. Moral. 3. ſicut in cithara chorda, ſi minùs tendatur, non ſonat: ſi nimis, raucum ſonat: ita mortificatio ſi levior ſit, vel rigidior juſto, in Dei auribus non ſonat, nec ei placet.

Quartò, ſicut cithara ex inferiore parte ſonat: ita mortificatio inferiores animæ vires & carnem domando, perſonare eas facit, Deumque laudare. Ita S. Auguſtin. illud pſalm. 42. *Confitebor tibi in cithara Deus, Deus meus:* quò hic alludit S. Johannes.

Citharœdus ſit concionator. Rurſum, noſter Viegas & alii, per citharas accipiunt prædicationem Evangelii & verbi Dei, ipſoſque ejus præcones, de quibus myſticè ait Iſaias c. 16. *Venter meus ad Moab quaſi cithara ſonabit.* Ubi S. Hieron. docet concionatorem, quaſi citharam, omnium virtutum conſonantia excellere debere. Sic Clemens Alexandr. in Exhortat. ad Gentes ait, Chriſtum fuiſſe novum quemdam citharœdum, qui nova concentus ſuavitate omnia ad ſe traxit inſtar Amphionis, de quo dicitur: *Movit Amphion lapides canendo.* Et inſtar Orphei, quem ſolo cantu feras, ſylvas & rupes attraxiſſe fabulantur Poetæ. *Sic enim Chriſtus*, inquit, *Gentiles qui erant quaſi lupi, imò lapides & ſaxa; quia lapides & ſaxa colebant, ad ſe traxit, eaque in homines transformavit. Vide quantum potuit canticum novum, quòd ex lapidis & feri homines effecit.* Ita Alexander monachus in vita S. Barnabæ: *Barnabas*, ait, *magnus Eccleſiæ orator, Evangelicæ prædicationis tuba, magna Chriſti vox, Spiritus ſancti cithara, divinæ gratiæ plectrum, virginitatis margarita*, &c. Huc ſpectat verſiculus à Spartanis decantari ſolitus, quem citat Plutarc. lib. 2. de Fortuna Alexandri:

Vergit ad lethale ferrum, lepidè cithara canere.

Quo ſignificabant, certis citharæ modis, & modulationibus ſedari motus animorum, alios audientes exſtimulari ad prælium. Cùm Alexander Magnus audiſſet Antigenidam tibia modos incinentem, qui vocantur Harmatii, adeò inflammatus eſt, ut ſimul cum armis exurgens manus injecerit in proximè aſſidentes. Veteres in hujus muſicæ tonis excelluerunt, ut ad libitum variando tonum & modulationem, nunc ad riſum, mox ad fletum, inde ſubito ad bilem audientes concitarent, ita ut eorum affectus viderentur habere in ſua manu & poteſtate. Tales etiamnum ſunt nonnulli, præſertim in Italia. Talis ſit concionator. Verè enim dixit S. Auguſt. libr. 10. Confeſſ. cap. 33. & ex eo S. Thomas 2. 2. qu. 91. a. 2. in fine: *Omnes affectus ſpiritus noſtri, pro ſua diverſitate habent proprios modos in voce atque cantu, quorum occulta familiaritate excitantur.* Atque hæc eſt cauſa, cur in Italia, præſertim in Apulia, videamus eos qui tarrantularum morſu lethargo corripiuntur, certo harmoniæ tono excitari, & ſaltando ſudandoque venenum excutere.

In vocum ergo & cithararum conſociatione, ſignificatur hic perfecta Evangelii prædicatio, in qua exemplum ſanctæ vitæ cum ſana doctrina vocis conjungendum & conſociandum eſt. Ore enim canitur, cithara verò manibus pulſatur. Tales fuerunt Apoſtoli, ſuntque etiamnum viri Apoſtolici, qui manum æquè ac linguam in Dei laudem moventes, ſunt quaſi divini Orphei & Amphiones, qui feras, ſylvas & ſaxa, id eſt homines feros, rudes, duros & barbaros ad Chriſti fidem & ſanctimoniam pertraxerunt & pertrahunt. Quos quaſi cæleſtes ſapientes, oratores & muſicos dilaudans Eccleſiaſticus cap. 39. v. 17. adhortatur & incitat dicens: *Obaudite me divini fructus*, id eſt, ut græcè, υἱοὶ ὅσιοι, id eſt filii ſancti, *florete*, id eſt producite, *flores* quaſi lilium *& date odorem, & frondete in gratiam*, id eſt cum gratia, & gratioſè: quaſi dicat, Deum ſanctitatis ſanctæque famæ odore, & Chriſtianæ ſimul eloquentiæ gratia prædicate, ut cum Paulo Chriſti bonus odor ſitis toti mundo in vitam. *Date nomini ejus magnificentiam in canticis labiorum, & citharis.* q. d. Labia manibus ſociate, plectro labiorum æquè ac manuum perſonate Chriſti, ejuſque Evangelii laudes; hac harmonia corda etiam duriſſima mulcebitis, & ad Dei amorem & laudem pellicietis, itaque per vos, & per ipſos à vobis converſos, magnificè celebrabitis Dei Chriſtique gratiam & gloriam. Hic ſenſus pius eſt & elegans, ſed myſticus, non literalis, uti ejus auctores volunt. Nam horum citharizantium in hoc capite voces & melodia, ad literam non dirigitur ad populum, ſed ad Deum & Agnum, quos hymno euchariſtico glorificant. Eſt ergo hic doxologia Dei & Agni, non autem concio ad populum, nec Evangelii prædicatio.

ET PHIALAS AUREAS PLENAS ODORAMENTORUM, QVÆ SUNT ORATIONES SANCTORUM] Symbolicè phialæ hic adhibentur (revera enim in cœlo Sancti non egent phialis, ut offerant Deo orationes ſanctorum) viſæque ſunt Johanni: quia in phialis ſolet thymiama offerri in templo Salomonis, in altari thymiamatis, ad quod hic alluditur. Thymiama enim componebatur ex odoramentis, puta ex galbano, ſtacte, onyche & thure, quorum literalem & moralem explicationem recenſui Exodi 30. 34.

Oratio eſt thymiama ob ſex analogias.

Nota. Orationes Sanctorum comparantur hic ſuffitui non cujuſvis rei, ſed odoramentorum. Primò, quia oratio inſtar thuris ſurſum aſcendit. Hinc ait Pſaltes pſalm. 140. 2. *Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo.* Secundò, quia thus eſt odoratum; ita orationes Sanctorum Deum, ejuſque nares ſubtiles & divinas, oblectant. Hinc de ſacrificio & orationibus Noe dicitur Geneſ. 8. verſ. 21. *Odoratuſque eſt Dominus odorem ſuavitatis, & ait: Nequaquam ultrà maledicam terræ*, Tertiò, ut thus fœtorem; ita oratio peccatum abigit. Deique iram mitigat. Quartò, thymiama in igne adolebatur & cremabatur; ita oratio in igne tribulationum exardeſcit. Quintò, thymiama fiebat ex aromatibus contuſis, ſic oratio ex animo mortificato & humili procedere debet. Hinc S. Gregor. homil. 22. in Ezech. explicans illud Cantic. 3. 6. *Quæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertum, ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & univerſi pulveris pigmentarii? Fumus*, inquit, *ex aromatibus, compunctio eſt orationis concepta ex virtutibus amoris, quæ tamen oratio virgula fumi dicitur: quia dum ſola cœleſtia poſtulat ſecreta, progreditur, ut ad terrena petenda minimè reflectatur. Subjungitur, Myrrhæ & thuris, quia thus in ſacrificium incenditur, myrrha corpora mortua condiuntur, ne vermibus corrumpantur. Quare myrrhæ & thuris ſacrificium offerunt, qui & carnem affligunt, ne eis corruptionis vitia dominentur, & redolentem in conſpectu Domini amoris ſui hoſtiam incendunt.*

Addit Viegas. ignem quo thymiamata in Sancto incendebantur: deferri conſueviſſe ex altari holocauſtorum quod erat in atrio, ad altare thymiamatis, quod erat in Sancto: quia videlicet orationum fervor ex perfecta mortificatione oritur, à qua numquam ceſſandum eſt, propter aſſiduos concupiſcentiæ ſpiritui rebellantis motus: hoc enim ſignificat ignis, qui jugiter in altari holocauſtorum ex lege Dei Levit. 6. 12. alendus erat. Qui ergo orationi vacare ſtudet non incumbens mortificationi, perinde facit, ac ſi quis ſine igne thymiama incendere vellet. Unde Cantic. 5. v. 1. dicitur: *Meſſui myrrham meam cum aromatibus meis*: quia nimirum utrumque conjungendum eſt, mortificationis videlicet myrrha, & orationis aromata. Et Cantic. 4. 6. dicitur: *Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.* quæ verba ſunt ſponſi, quaſi dicat. Viſitabo eos qui in arduis mortificationis operibus, tamquam in montibus occupantur; & eos qui in dulcedine orationis, tamquam in collibus ex monte illo manantibus conquieſcunt. Oratio enim eſt quaſi collis, qui ex monte mortificationis porrigitur: ſolent enim montes in colles deſinere. Denique multi pulchras habent citharas, id eſt externas voces quibus Dei laudes canunt, ſed deſtituuntur phialis aureis plenis odoramentorum, id eſt interna cordis devotione, quæ maximè in hac citharizatione requiritur.

Nota hic contra Vigilantium, Lutherum, Calvinum, & alios Hagiomachos, Sanctos pro nobis orare, noſtraſque orationes Deo offerre. Idem faciunt Angeli cap. 8. v. 3. Porrò id maximè competit Apoſtolis & Prælatis, quales erant hi 24. ſeniores: horum enim eſt, fidelium ſibi ſubditorum orationes & neceſſitates Deo offerre.

VERS. 9.

Canticum novum, quid?

ET CANTABANT CANTICUM NOVUM] Græcè ᾄδουσιν, id eſt cantant aſſiduè & jugiter. Quæres, cur hoc canticum dicatur *novum*? Reſpond. quia cantores erant novi, ſcilicet Apoſtoli & Patriarchæ renovati, non tantùm per gratiam, ſed & per gloriam in cœlo.

Secundò, quia cantici materia erat nova, ſcilicet nova Chriſti incarnatio, paſſio, redemptio; nova & cœleſtis ejus doctrina, nova beneficia, nova miracula, nova Sacramenta, nova lex, nova promiſſa, nova gratia, nova gloria: propriè verò hic erat nova novi libri, tot myſteriis pleni, itaque obſignati, reſeratio, in quo nova Chriſti & Eccleſiæ victoria de ſuis hoſtibus, ac præſertim de Antichriſto, deſcribitur: novum ergo hic Chriſto, novo victori, canunt epinicion. Audi Rupertum: *Canticum*, inquit, *novum dicitur, quia novum fuit Filium Dei hominem fieri, & crucis mortem ſubire: novum fuit, reſurgere, & in cœlum aſcendere; novum, remitti peccata, & Spiritu ſancto viſibiliter ſignari homines: novum, accipere ſacerdotium ſacræ obſervationis, & regnum expectare immenſæ repromiſſionis.*

Hinc Tertiò, canticum hoc dicitur *novum*, id eſt ſingulare, exquiſitum, eximium, jucundiſſimum, nova ſemper hilaritate afficiens mulcenſque animum, ideoque iterum iterumque, imò millies & infinities abſque faſtidio repetendum. Sic dicitur Jerem. 31. 22. *Creavit Dominus novum*, id eſt rem ſingularem, eximiam, inauditam, *ſuper terram*, nimirum *fœmina circumdabit virum*, id eſt virgo concipiet Chriſtum.

Quartò, *novum*, quia ſpectat canitque innovationem & glorificationem tam Agni, quàm ejus ſponſæ, putà Eccleſiæ & Sanctorum lætitiam & gloriam tam animi, quàm corporis. Sic dicitur pſalm. 149. v. 1. *Cantate Domino canticum novum.* Quod explicans Gilbertus Abbas ſerm. 4. inter eos quos addidit S. Bernardi ſermonibus in Cantic. *Verè*, inquit, *novum, cujus neſcit antiquitatem materia, faſtidium gratia, quæ ſemper eſt amore recens, uſu recentior. Verè enim novum, quod hominum animas ad æternam innovat beatitudinem. Denique legitur: Ne memineritis priorum, & antiqua ne intueamini: nova quippe ego facio. Jure nova, quæ ab antiquo currentis naturæ nequaquam concluſa ſunt legibus.* Et S. Auguſt. in pſalm. 149. v. 1. *Vetus*, inquit, *homo, vetus canticum: novus homo, novum canticum. Vetus teſtamentum, vetus canticum: novum teſtamentum, novum canticum. Quiſquis terrena diligit, vetus canticum cantat. Qui vult cantare canticum novum, diligat æterna. Ipſa dilectio nova eſt & æterna. Ideo ſemper nova, quia numquam veteraſcit.* Et inferiùs: *Omnes ergo qui innovantur in Chriſto, ut ad vitam æternam incipiant pertinere, canticum novum cantant: & hoc canticum pacis eſt, canticum hoc charitatis eſt. Quiſquis ſe à conjunctione ſanctorum ſeparat, non cantat canticum novum, ſecutus eſt enim vetuſtam animoſitatem, non novam charitatem.* Ita myſticè & moraliter S. Auguſt.

Mandatum amoris novum ſub Chriſto, cur?

Simili modo & cauſa ait Chriſtus Johan. 13. v. 34. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos.* Mandatum enim dilectionis, licet fuerit antiquum, utpote legis naturæ, tamen à Chriſto dictum & factum eſt novum, ratione novi objecti & cauſæ. Chriſto enim, qui caput eſt Eccleſiæ, incarnato, facta eſt ſingularis communicatio & unio membrorum Eccleſiæ, tum inter ſe, tum cum Chriſto capite ſuo jam homogeneo: unio inquam, per naturam, per gratiam, & maximè per Sacramentum Euchariſtiæ, quo Chriſtus ſe omnibus dat in cibum, ut omnes ſibi & inter ſe invicem uniat, quæ unio fundamentum eſt magis ſingularis obligationis, & arctioris amoris Dei, Chriſti & Chriſtianorum. Per hanc enim corporaliter uniti ſumus Deo Verbo, totique SS. Trinitati; ideoque illam magis redamare, magiſque illi conjunctos, putà proximos, diligere tenemur. Hunc ſenſum innuit Chriſtus dum ſubdit: *Ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos.* quaſi dicat, Ego novo modo dilexi vos, ut nova dilectione vos mihi & inter vos invicem obſtringerem, novamque dilectionis cauſam & obligationem vobis ſuggererem; ergo par eſt, ut novo ardentiorique amore invicem diligatis, quàm antè. Exigo enim tantùm a vobis, ut invicem diligatis ſicut ego dilexi vos: hoc à vobis dilectionis meæ præmium poſtulo, hoc novæ dilectionis exemplum ſuggero, ut eo excitati invicem diligatis, ſicut ego dilexi vos: me ita veſtri amantem redamate, non tam in me ipſo (qui hoc veſtro amore & ſubſidio non egeo) quàm in membris meis, qui ſunt fratres veſtri. Atque ut hoc faciatis, aſpiro vobis meam gratiam & ſpiritum, non timoris, ſed amoris, novoque modo mitto vobis Spiritum ſanctum. Chriſtianis enim propriè hoc novum præceptum dedit Chriſtus, non autem omnibus hominibus, ut rectè animadvertit ibidem Toletus. Jubet enim, ut Chriſtiani non tantùm ſe, quaſi proximos propter

Deum,

Deum; ſed quaſi fratres, & unius corporis Chriſti membra ament propter Chriſtum. Quocirca ad dilectionis hujus officia & actus magis obligantur Chriſtiani, quàm ceteri homines. Conſequenter ad novum Deo canendum canticum, ad novam gratiarum actionem, ob novum hoc dilectionis beneficium, & præceptum ab eo acceptum, obligantur.

Aliter Alcazar: cenſet enim ex præconcepto ſuo ſcopo & fine, cantico hoc grates Deo referri ob novam Judæorum hactenus rebellium & Eccleſiam oppugnantium, ac præſertim S. Pauli, converſionem ad Chriſtum. Verùm de ea hic propriè non agi, ſuperiùs docui.

DIGNUS ES DOMINE ACCIPERE LIBRUM, ET APERIRE SIGNACULA EJUS: QUONIAM OCCISUS ES] Nota τὸ *quoniam*: ſignificat enim cauſam meritoriam. Unde patet, Chriſtum merito paſſionis & mortis ſuæ, accepiſſe à Deo poteſtatem revelandi cui vellet futura circa regimen & propagationem Eccleſiæ ſuæ, præſertim ea quæ contingent ſub tempora Antichriſti, & ſub ſecundum ejus adventum ad judicium.

ET REDEMISTI NOS DEO] Eſt hoc canticum quatuor animalium, id eſt angelorum primariorum, æque ac 24. ſeniorum: non quòd angeli à Chriſto redempti ſint; ſed quòd loquantur ipſi cum 24. ſenioribus; qui omnes homines repræſentant. Cum iis ergo, & pro iis, quaſi clientibus ſuis, quorum ipſi ſunt angeli & cuſtodes, dicunt *Redemiſti nos*, non pro ſe ipſis. Addit Rupertus per Chriſtum redemptos eſſe angelos: quia per ipſum reparata eſt eorum ruina facta per lapſum dæmonum, atque impletus eſt numerus Beatorum, & Eccleſiæ triumphantis. Pro *redemiſti*, græcè eſt ἠγόρασας, id eſt *emiſti* nos, ſumus ergo ſervi empticii Chriſti: hoc eſt quod ait Paulus, *Empti eſtis pretio magno: glorificate & portate Deum in corpore veſtro*, 1. Corinth. 6. 20.

EX OMNI TRIBU, ET LINGUA, ET POPULO) Duplex eſt hìc ſenſus. Prior, redemiſti, tibique ſelegiſti nos paucos ex omnibus Gentibus, quaſi populum ſingularem. Sicut olim ex omnibus mundi nationibus ſelegiſti tibi Iſraelem, ut eſſet tuus populus, tuaque Eccleſia, Deuter. 4. verſ. 34. Chriſtus enim ſua paſſione meruit accipere poteſtatem aſſumendi ſibi in populum, ſibique deligendi quoſcumque voluiſſet, iiſque applicandi meritum ſanguinis ſui, non tantùm quoad ſufficientiam (ſic enim omnibus hominibus applicuit) ſed etiam quoad efficaciam, ita explicat Alcazar.

Secundus, q. d. Redemiſti Domine nos Chriſtianos ex omni gente. Nam chriſtianiſmus ſparſus eſt per omnes gentes: licet enim hi 24. ſeniores pauci eſſent, & ex paucis gentibus, ac ferè ex Judæis ſelecti, tamen repræſentant omnes Chriſtianos, & præſentes, & futuros; ſicut ſenatus repræſentat totum populum. Totius ergo populi Chriſtiani voce & nomine loquuntur, dicuntque ſe ex omni gente redemptos à Chriſto, ab eoque vocatos ad chriſtianiſmi gratiam & ſalutem. Hoc eſt quod expreſſiùs dicitur cap. 7. v. 9. *Poſt hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis: ſtantes ante thronum, & in conſpectu Agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum: & clamabant voce magna dicentes: Salus Deo noſtro qui ſedet ſuper thronum, & Agno.* Hoc eſt enim canticum novum, quo celebrant novum redemptionis mundi, id eſt omnium gentium, per Chriſtum factæ beneficium, quo meruit Chriſtus facultatem reſignandi hunc librum ſignatum, uti paulò antè dixi; ut nimirum poſſet Johanni, & per Johannem omnibus Chriſtianis omnium gentium, utpote à ſe redemptis, ſibique ſelectis eum ejuſque myſteria pandere & explicare. Itaque hic ſenſus non minùs quàm primus appoſitus eſt. Quocirca plenus erit ſenſus, ſi utrumque conjungas: q. d. Redemiſti nos Chriſtianos Domine, noſque tibi ſelegiſti & ſanctificaſti, non ex ſolis Judæis, ut olim; ſed ex omni gente, ſelegiſti, inquam; nam multos alios ex omni gente in ſua infidelitate aut peccatis reliquiſti.

Vers. 10. ET FECISTI NOS DEO NOSTRO REGNUM, ET SACERDOTES) Eccleſia enim eſt regnum ſacerdotale, & regale ſacerdotium Dei & Chriſti: conſequenter Chriſtiani ſancti, reges ſunt & ſacerdotes. Vide dicta cap. 1. v. 6. Addunt hoc, quia talibus decuit pandi hunc librum ſignatum continentem futura Eccleſiæ myſteria: horum enim decet ſacerdotes, æquè ac reges, eſſe conſcios. Verè S. Auguſt. in Sentent. ſcientia 242. *Non caret*, ait, *regia poteſtate, qui corpori ſuo noverit rationabiliter imperare. Verè enim dominator eſt terræ, qui carnem ſuam regis legibus diſciplinæ.* Unde ſequitur:

ET REGNABIMUS SUPER TERRAM] tum hanc morientium: in hac enim Chriſtiani regnant, & dominantur carni, mundo & diabolo: tum illam viventium in cælis; cùm in illam transferemur, uti hi ſeniores tranſlati erant. Chriſtiani enim qui adhuc hìc vivunt, dominantur terræ rebuſque terrenis; dum verò per martyrium aut mortem ad Deum tranſeunt, dominantur & regnant cum Chriſto in cęlo: ſunt ergo domini & reges cęli & terræ. Alludit ad id quod Deus promiſit Eccleſiæ Iſaiæ 62. 3. dicens: *Eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui.* Vide ibi dicta.

Unde notat Rupert. non dici *in terra*, ſed *ſuper terram*: *quia ſancti*, inquit, *conditione in terra ſunt; ſed vita & converſatione ſuper terram, & ſuper terram membra ſua tenent principatum.*

Quomodo in cælis omnes Beati ſint reges, ita explicat S. Anſelmus epiſt. 2. ad Hugonem: *Tanta erit dilectio inter Deum & eos qui ibi erunt, & inter ſeipſos, ut omnes invicem diligant ſicut ſeipſos, ſed plus ament omnes Deum quàm ſeipſos. Et propter hoc nullus ibi volet, niſi quod Deus: & quod volet unus, hoc volent omnes: & quod volet unus vel omnes, hoc ipſum volet Deus. Quapropter quidquid unuſquiſque volet, hoc erit & de ſeipſo, & de omnibus aliis, & de tota creatura, & de ipſo Deo. Et ſic ſinguli erunt perfecti reges, quia quod ſinguli volent, hoc erit: & omnes ſimul cum Deo unus rex, & quaſi unus homo; quia omnes unum volent, & quod volent erit.* Et inferiùs cùm dixiſſet, pretium quo emitur hoc regnum, eſſe amorem, ſubdit: *Denique quoniam regnare in cælo non eſt aliud, quam ſic glutinari cum Deo, & cum omnibus ſanctis angelis & hominibus per dilectionem in unam voluntatem, ut omnes utantur ſimul una poteſtate; ama Deum pluſquam teipſum, & jam incipis tenere quod ibi perfectè vis habere. Concordia cum Deo & hominibus; ſi tantùm ipſi à Deo non diſcordant, & jam incipit cum Deo & cum omnibus Sanctis ejus regnare. Nam ſecundùm quod tu concordabis modò cum Deo, & cum hominibus in voluntate illorum, concordabit tunc Deus & omnes Sancti tecum in tua voluntate. Si ergo vis eſſe rex in cælo, ama Deum & homines ſicut debes, & mereberis eſſe quod optas.*

ET VIDI, ET AUDIVI VOCEM ANGELORUM MULTORUM] q. d. Vidi angelos innumerabiles, & audivi vocem eorum, una enim conſona voce clamabant: *Dignus eſt Agnus, qui occiſus eſt, accipere virtutem*, &c. Ad literam loquitur, non de monachis & Religioſis, quos Nazianz. vocat angelos terreſtres; ſed de veris & cæleſtibus angelis, qui ſunt innumerabiles. Unde ſequitur: Vers. 11.

ET ERAT NUMERUS EORUM MILLIA MILLIUM) Græca Complut. legunt, μυριάδες μυριάδων, καὶ χιλιάδες χιλιάδων, id eſt myriades myriadum, & millia millium. Porrò myriades myriadum ſunt decies millies dena millia. Alludit ad Daniel. 7. 10. *Millia millium miniſtrabant ei, & decies millies centena millia aſſiſtebant ei.* Alcazar ad literam hæc accipit de ſacrificio Miſſæ, quod celebrabant 24. ſeniores, id eſt ſacerdotes; angelorum enim proprium eſt in Miſſæ ſacrificio aſſiſtere, & ſanctiſſimum Chriſti corpus venerabundos comitari. Verùm ſuperiùs docui, hæc omnia in cælo viſa eſſe, non in terra, ac cæleſtium gloriam ſignificare, non terreſtrium.

DICENTIUM VOCE MAGNA) Vox magna indicat ingentem animi affectum & ardorem ad glorificandum Deum & Agnum, eò quòd hominibus pate feciſſet librum Dei ſignatum: mirè enim gaudent angeli de hominum commodis & ſalute, ideòque cum iis, & pro iis mirè laudant Deum. *Clamor in Dei auribus eſt deſiderium vehemens*, ait S. Bernard. ſerm. 16. in pſal. 90. Nam *apud Deum valet non magnus clamor, ſed magnus amor.* Unde S. Auguſt. in Serm. *Cùm oras*, ait, *clama non voce; ſed mente. Nam & tacentes exaudit Deus.* Vers. 12.

DIGNUS EST AGNUS, QUI OCCISUS EST, ACCIPERE VIRTUTEM ET DIVINITATEM) *Accipere*, ſcilicet ab omni-

omnibus hominibus, vel *accipere*, non in ſe, ſed in mente & ore hominum; ut ſcilicet omnes homines agnoſcant & laudent Agni virtutem, græcè δύναμιν, id eſt fortitudinem, divinitatem, eamque à ſuis idolis ad Chriſtum, cujus revera eſt, transferant. Nam alioqui Chriſtus non potuit mereri divinitatem; utpote quæ in Chriſto præceſſit ejus exiſtentiam & meritum, fuitque cauſa & ratio quæ ejus operibus infinitum valorem, & vim merendi tribuit, ut docent S. Thom. 3. part. quæſt. 19. a. 3. Suarez & alii. Faceſsat ergo Photinus, qui docuit Chriſtum fuiſſe hominem purum, & ob merita vitæ ſanctæ meruiſſe accipere divinitatem. Nam Chriſtus ab initio ſuæ conceptionis fuit Filius Dei, nec aliam habuit hypoſtaſin quàm Filii Dei. Hoc eſt enim quod de eo prædixit Gabriel B. Virgini; *Quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur Filius Dei*, Lucæ 1. Faceſsant multò magis Neſtoriani, & noſtri Socinjani, qui cenſent Chriſtum nec ab initio incarnationis, nec poſtea fuiſſe Deum, ſed ſua ſanctitate meruiſſe ut vocaretur Deus, id eſt vir divinus, quomodo judices vocantur Dii pſalm. 81. *Ego dixi, Dii eſtis, & filii Excelſi omnes*. Fruſtra enim id ex hoc loco probare contendunt, cùm æquè ipſi fateantur hìc non aliud dici, quàm Chriſtum meruiſſe divinitatem, id eſt nomen, famam & gloriam divinitatis; ut ſcilicet ab hominibus honoraretur & coleretur, non tantùm ut vir divinus, ſed verè ut Deus, uti videmus eum toto mundo coli & adorari. Meruit autem nomen verum, & famam & gloriam veram, non falſam, non ementitam; ergo revera habebat in ſe divinitatem, eratque Deus. Hoc eſt quod ait Apoſtolus Philipp. 2. 5. de Chriſto: *Qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens*, &c. *Humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis; propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen: ut in nomine Jeſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jeſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris*. Ecce hoc fuit accipere Agnum divinitatem. ita Lyranus, D. Thom. Pererius, & alii. Sic ſæpè alibi jubemur Deo dare gloriam, honorem, ſanctitatem, benedictionem, non in ſe (illius enim gloria & ſanctitas cùm in ſe ſit immenſa, ei nihil addere poſſumus; ſed apud homines, faciendo ſcilicet ut homines cognoſcant, colant & laudent Dei ſanctitatem & gloriam.

Nota. Sicut ſeptem erant ſigilla libri ſignati, quæ continebant ſeptem illuſtres divinæ providentiæ effectus, ita ſeptem hìc elogia dantur Agno occiſo ea reſeranti, quibus laudatur & celebratur ſeptemplici laude, ſcilicet *Virtus, divinitas, ſapientia, fortitudo, honor, gloria* & *benedictio*. Sic & cap. 7. v. 12. Deo, eò quòd ſuos à ſeptem plagis liberarit, ſeptuplex datur doxologia à quatuor animalibus & 24. ſenioribus, ſcilicet, *Benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus & fortitudo Deo noſtro*. Septemplici ergo laude & hymno celebrant ſeptemplicem Dei providentiam.

Nota Secundò Pro *divinitatem* græcè eſt πλοῦτον, id eſt *divitias*, & ita hìc legunt Andreas, Aretas, Ticonius & Primaſius. Sed alii paſſim legunt, *divinitatem*: unde ita videtur fuiſſe primitus in Græco; licet Alcazar *divitias* in Græco putet poni pro divinitate. Sermo enim eſt, inquit, de oſtenſione divitiarum in earum communicatione, id quod divinitatis eſt proprium, ſcilicet divitem eſſe in miſericordia & beneficentia, idque videtur verius. Nam inter πλοῦτον & θειότητα nulla eſt literarum affinitas, ut non videatur pro θειότητα irrepſiſſe πλοῦτον.

Deus græcè, latinè & hebraicè dicitur à divitiis.

Porro, Deus nomen accepit à πλούτῳ, id eſt divitiis, tam apud Latinos, quàm Græcos & Hebræos. Latinè enim dicitur Deus, quòd nihil ei deſit, aut quòd omnia commoda hominibus det. Rurſum Deum vocarunt Ditem, quaſi divitem. Audi Ciceron. de Natura deor. *Terrena autem vis omnis atque natura Diti patri dedicata eſt, qui dives, ut apud Græcos Πλούτων, quòd & omnia recidant in terras, & oriantur è terris*. Græcis Πλούτων, id eſt Pluto, vel Plutus Deus, à πλούτῳ, id eſt divitiis, nomen accepit. Hebraicè dicitur *ſaddai*, quaſi *ſchedai*, id eſt cui eſt ſufficientia, abundantia, cornucopiæ omnium rerum: hanc enim ſignificat *dai*; unde multi Latinum Deus, & Græcum Διὸς, Jovis nomen, deducunt. Sic & in lingua Illyrica Deus nomen habet à divitiis: illyricè enim *bogh* eſt Deus *bogath* dives, *Bogatſtvo* divitiæ. Deitas enim in eo conſiſtit, quòd ſit dives & affluens omni ſapientia, bonitate, juſtitia, omnibuſque gratus, attributis, perfectionibus, omnique bono. Hinc de Deo ait Apoſtolus, quòd ſit *dives in omnes qui invocant illum*, Roman. 10. 12. Et de Chriſto: *Propter vos egenus factus eſt, cùm eſſet dives*, 2. Corint. 8. v. 9. Et, *Deus autem, qui dives eſt in miſericordia*. Epheſ. 2. 4. Et, *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei*! Rom. 11. 33.

Chriſtus in Verbo videt infinita.

Et sapientiam] ſcilicet plenam & perfectam, putà rerum omnium cognitionem, ait Gloſſa. Unde Lud. Molina 1. part. quæſt. 12. a. 8. diſp. 5. memb. 7. ex hoc loco probat, Chriſtum hominem in Verbo videre omnia præterita, præſentia & futura, ideoque videre infinita; quia decet ut ejus actualis cognitio ut minimum tam latè pateat, quantum ipſius dominatio ac poteſtas ſeſe extendit. Hæc autem ad omnia jam dicta ſe extendit, Ergo, &c.

Et omnem creaturam] Sicut verſ. præced. angeli, ita hìc omnes aliæ creaturæ in viſione viſæ ſunt Johanni laudare Agnum, ob reſeratum ab eo librum ſignatum: quo per proſopopœjam ſignificatur admirabile fuiſſe Agni beneficium in reſerando libro, ob quod omnes angeli & homines jubilent; ita ut cælum & terra, omneſque creaturæ irrationales exultare videantur, ac reipſa exultarent, ſi ſenſu & ratione prædita eſſent. Congaudent enim hominibus quaſi heris ſuis; creata enim ſunt à Deo, ut ſerviant homini. unde & cum homine renovationem ſuam expectant, Roman. 8. 19. Addit Rupertus, Gaudent, inquit, non quia redemptæ, ſed quia creatæ ſunt, ideoque Deum laudant non rationali aut vocali confeſſione, ſed naturali quadam ſui ſtatus præſentatione. Verſ. 13.

Quæ in cælo est] putà ſol, luna, ſtellæ. ita Ambroſ. Rupertus & Perer. Aliter Alcazar: nam *eſſe in cælo*, refert ad Chriſtianos; *eſſe ſuper terram*, ad Judæos; *eſſe ſub terra*, ad dæmones & damnatos; *eſſe in mari*, ad Gentiles: q.d. Omnes Chriſtiani, Judæi, Pagani & Dæmones, licet inviti, glorificant Agnum. Verùm hoc myſticum eſt, non literale.

Et sub terra] Hæ ſunt animæ exiſtentes in Purgatorio: illæ enim licet in pœnis ſint, amans tamen & laudant Deum & Agnum, à quo brevi ſperant liberationem, ſalutem & gloriam. ita Franc. Suarez, Ribera, & alii paſſim. Rurſum, ſunt damnati & dæmones, qui coguntur Deum & Chriſtum agnoſcere & revereri, non voluntaria confeſſione, ſed coacta conceſſione, ait Rupertus & S. Gregor. 4. Dialog. c. 42.

Dices, Pſalm. 113. v. penult. & Baruch. 2. 17. dicitur: *Non mortui laudabunt te Domine, neque omnes qui deſcendunt in infernum*. Reſpond. Senſus eſt, Mortui non laudabunt te Domine, ſcilicet ea ratione & modo, quo nos viventes laudamus, nimirum voce communi & publica coram viventibus. Vide dicta Baruch. 2. 17.

Et quæ sunt in mari] putà piſces, margaritæ & gemmæ, &c.

Et quæ in eo] ſcilicet *mari*. Græca jam habent, τὰ ἐν αὐτοῖς, *quæ in eis*, ſcilicet cælo, terra & mari. Repetit τὸ *in mari*, ſubdens, *Et quæ in eo*, ut ſignificet creaturas in mari exiſtentes longiùs abeſſe à glorificatione Dei & Agni, & tamen revera Deum & Agnum glorificare. τὸ ergo *& quæ in eo*, confirmatio eſt ejus quod præceſſit, *Et quæ ſunt in mari*. Aliter Ribera: refert enim τὸ *in eo* ad Græcum κτίσιν, id eſt creaturam, quod eſt neutrum, q.d. Omnia quæ ſunt in hac creatura cæli, terræ & mari.

Nota. Hæc omnium creaturarum doxologia ſignificat, omnes creaturas eſſe ſub Chriſti, æquè ac Dei dominio & imperio, illudque maximè cognituras, veneraturas & adjuturas in extremo judicio, cùm myſteria hujus libri ſignati, putà judicium univerſale totius mundi, ipſeque Chriſtus judex toti mundo glorioſus apparebit. Tunc enim plangent omnes tribus terræ, & pugnabit orbis terrarum pro Chriſto contra inſenſatos: omnis enim creatura videbit, quòd ipſe ſit judex vivorum & mortuorum: quocirca eum ut talem colet & adorabit.

Dicentes] muta voce, qua lætabundæ creaturæ ſuo

modo

Operibus Dei nil deeſt, niſi aſſiduus laudator.

modo laudant Deum creatorem ſuum. Huc ſpectat illud Philonis libr. de Plantat. Noe paulò ante finem. *Fertur*, inquit, *fabula à ſapientibus viris ad poſteros per manus tradita. Eſt autem talis. Olim cùm totum mundum opifex abſolveret, quemdam è Prophetis rogavit, num quid deſideraret nondum creatum ſive in terra & aqua, ſive in aere & cælo? Reſpondit ille, eſſe quidem perfecta & plena ubique omnia, unum tamen ſe requirere, laudatorum horum ſermonem, qui in rebus omnibus vel quod minimum obſcuriſſimumque videtur, non tam laudet, quàm enarret: ipſam enim enarrationem operum Dei ſufficientiſſimam eſſe laudem, nullo egentem auctario. Hoc reſponſum patri univerſorum placuiſſe fertur; nec multò poſt exortum genus canorum & muſicum, ex una divinarum potentiarum virgine memoria, quam mnemoſynem vocant. Hæc eſt piſcorum fabula: ex cujus auctoritate diſcimus, nihil eſſe Deo magis proprium quàm benefacere; nihil item creaturæ quàm gratias agere, cùm præterea nihil rependere valeat.*

Moral. de ſeptem actibus amoris & laudis Dei.

Moraliter diſcimus hic ab angelis & cælitibus varios actus gratulationis, amoris, laudis & jubili, quibus Deum & Agnum crebrò ob ſummam ejus majeſtatem, ſapientiam, ſanctitatem, & ob beneficia creationis, conſervationis, gubernationis, &c. ſed maximè incarnationis Verbi, & redemptionis noſtræ, celebrare debemus. Primus eſt, ipſa ejus cognitio, conſideratio & profeſſio, qua profitemur ipſum eſſe oceanum immenſum eſſentiæ, bonitatis, ſanctimoniæ, perfectionis, beatitudinis & gloriæ, à quo veluti fonte omnes angeli, homines & creaturæ guttulam ſuæ entitatis, ſapientiæ & virtutis emendicant & participant. Ipſe enim eſt omnium principium, omnium finis, omnium conditor, imò creator ex nihilo, omnium ſuſtentaculum, omnium locus, omnium ævum, duratio, terminatio, ordinatio, connexio, concordia, conſummatio, præſertim per gratiam & gloriam, quam per Chriſtum nobis communicat. Ipſe eſt omne bonum angelorum & hominum, ac totius naturæ, quæ eſt, & quæ non eſt, ſed eſſe, & ab eo creari poteſt. Ex hoc actu ſequitur Secundus, ſcilicet ſumma ejus reverentia & admiratio: conſiderantes enim immenſam hanc divinitatis ejus excellentiam, & ex altera parte noſtram vilitatem, & abyſſum nihili, ſummè eam reveremur & admiramur, ſummeque nos ſub ea demittimus & humiliamus: perinde ac Seraphini præ reverentia velant facies ſuas coram ea, Iſaiæ 6.2. Tertius eſt, actus amoris concupiſcentiæ, quo eum ut auctorem omnis noſtri boni ſummè diligimus, eique dicimus: Tu Deus meus, & omnia mea. *Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* Quartus eſt, actus amoris amicitiæ, quo eum puriſſima charitate & benevolentia amamus: quia propter ſuam infinitam præſtantiam & dignitatem infinitè dignus eſt omni amore, omni gloria, omni laude, omni cultu, omni veneratione, omni obedientia & obſequio. In ipſo enim eſt omne bonum, omne pulchrum, omne delectabile, omnis dulcedo, omnis quies, omnes divitiæ, omnis nobilitas, omnis majeſtas, omnis ſapientia, omnis potentia, omnis gloria, & quidquid mens concipere poteſt, imò infinities plura. Quocirca mens amans hoc bonum immenſum, faſtidit omnia bona creata, velut umbras, ſomnium & tenuem picturam illius ſummi boni. Porro S. Bernardus S. Bonavent. & Richard. Victor. tract. de Gradibus charitatis, hujus amoris varios aſſignant tum gradus, tum effectus & dotes. Primus eſt, quòd amor ſit inſeparabilis, ut anima cum Apoſtolo dicere poſſit: *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti?* Secundus, quòd ſit inſatiabilis: ignis enim numquam dicit, Sufficit. Tertius quod ſit invictus. *Fortis enim eſt ut mors dilectio: & aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem.* Quartus, quòd ſit delectabilis, ut dicat anima hoc amore ebria: *Introduxit me rex in cellaria ſua: fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo.* Quintus, quòd vulneret animam ardentibus deſideriis, & plurimis, quibus optat & procurat quantum poteſt, ut omnes eum cognoſcant, timeant, ament, colant, laudent. Sextus, quòd ſemper Deum ſitiat ſemper eum præſentem habeat, in omni creatura ad eum aſcendat, eumque contempletur. Septimus, quòd deſideret diſſolvi & eſſe cum Chriſto, non tædio vitæ, ſed ut fruatur dilecto ſuo.

Ex hoc amore ſequitur Quintus actus ſummi gaudii, quo mens gaudet de Dei Creatoris, Domini, Patris & Redemptoris ſui attributis & perfectionibus immenſis, nempè quod Deus noſter ſit optimus, potentiſſimus, ſanctiſſimus, glorioſiſſimus, omnibuſque bonis quaquaverſum circumfluat. Ex gaudio ſequitur Sextus actus gratulationis, quo illi tamquam Deo noſtro tantam majeſtatem, tantas opes, tantam felicitatem gratulamur, dicentes: In te omnis gloria & dignitas, omnes divitiæ & theſauri, omnes voluptates & conſolationes, omnes deliciæ, omnia gaudia, omnes beatitudines. Tibi omnia iſta debentur; & ſi quid illis deeſſe, aut ſi quid iis addere poſſem, omnia mea ad id liberaliſſimè expenderem. Tu enim iis digniſſimus es, tuæ divinitati hæc congruunt. Tibi ergo ea gratulor, tibi congaudeo. Ex gratulatione ſequitur Septimus actus jubili, quo cum Beatis exultantes de tanta Dei noſtri gloria, jubilamus & dicimus: *Sedenti in throno & Agno benedictio, & honor, & gloria, & poteſtas in ſæcula ſæculorum.* In eo enim jubilat mens, qui infinities pluris eſt omnibus quæ ſunt, & in infinitis mundis eſſe poſſunt; qui infinito amore & jubilo dignus eſt: ac proinde in eum totum cor ſuum laudando & exultando effundit, optaretque, ſi fieri poſſet, infinita corda, quibus eum infinitis amoribus & laudibus celebraret: denique invitat omnes angelos, omnes homines, omnes cœlos, omnia animantia, omnia creata, ut ſecum ei jubilent, aitque: *Benedicite omnia opera Domini Domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.*

CAPVT SEXTVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Agnus aperit ſeptem libri ſignati ſigilla, nimirum: Primum aperit v. 1. & exit equus albus cum equite, habente arcum & coronam. Secundum aperit v. 3. & exit equus rufus cum equite, habente gladium magnum. Tertium aperit v. 5. & exit equus niger cum equite, habente in manu ſtateram. Quartum aperit v. 7. & exit equus pallidus, cui inſidet mors, quem ſequitur infernus. Quintum aperit v. 9. & prodeunt animæ ſanctorum Martyrum petentes vindictam. Sextum aperit v. 12. & fit ingens terræ motus, ſol obſcuratur, luna ut ſanguis rubeſcit, ſtellæ de cælo cadunt, omnes homines territi in ſpeluncas ſe abdunt.

Vers. 1. 1 ET vidi quòd aperuiſſet Agnus unum de ſeptem ſigillis, et audivi unum de quattuor animalibus,
dicens, tamquam vocem tonitrui: Veni, et vide. 2. Et vidi: et ecce equus albus, et qui ſe-
debat ſuper illum habebat arcum, et data eſt ei corona, et exivit vincens ut vinceret. 3. Et cùm ape-
ruiſſet ſigillum ſecundum, audivi ſecundum animal, dicens: Veni, et vide. 4. Et exivit alius equus
rufus; et qui ſedebat ſuper illum, datum eſt ei ut ſumeret pacem de terra, et ut invicem ſe interficiant

et datus eſt ei gladius magnus. 5 Et cùm aperuiſſet ſigillum tertium, audivi tertium animal, dicens:
Veni, et vide. Et ecce equus niger: et qui ſedebat ſuper illum, habebat ſtateram in manu ſua. 6. Et
audivi tamquam vocem in medio quattuor animalium dicentium; Bilibris tritici denario, et tres bili-
bres hordei denario, et vinum et oleum ne læſeris. 7. Et cùm aperuiſſet ſigillum quartum, audivi vo-
cem quarti animalis dicentis: Veni, et vide. 8. Et ecce equus pallidus; et qui ſedebat ſuper eum,
nomen illi Mors, et infernus ſequebatur eum, et data eſt illi poteſtas ſuper quatuor partes terræ, in-
terficere gladio, fame, & morte, & beſtiis terræ. 9. Et cùm aperuiſſet ſigillum quintum, vidi ſubtus
altare animas interſectorum propter verbum Dei, & propter teſtimonium quod habebant. 10. Et cla-
mabant voce magna, dicentes: Uſquequò Domine, (ſanctus, & verus) non judicas, & non vindicas ſan-
guinem noſtrum de iis qui habitant in terra? 11. Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ; et dictum eſt
illis ut requieſcerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conſervi eorum, & fratres eorum, qui
interficiendi ſunt ſicut & illi. 12. Et vidi cùm aperuiſſet ſigillum ſextum; & ecce terræ motus magnus
factus eſt, & ſol factus eſt niger tamquam ſaccus cilicinus; et luna tota facta eſt ſicut ſanguis; 13. Et
ſtellæ de cælo ceciderunt ſuper terram, ſicut ficus emittit groſſos ſuos cùm à vento magno movetur.
14. Et cælum receſſit ſicut liber involutus; & omnis mons, & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt; 15. Et
reges terræ, & principes, & tribuni, & divites, & fortes, & omnis ſervus, & liber, abſconderunt ſe in
ſpeluncis, et in petris montium; 16. Et dicunt montibus, et petris; Cadite ſuper nos, et abſcondite
nos à facie ſedentis ſuper thronum, et ab ira Agni; 17. Quoniam venit dies magnus iræ ipſorum;
et quis poterit ſtare?

Vers. 1. **E**T AUDIVI UNUM DE QUATUOR ANIMALIBUS] *Unum*, id eſt primum, putà leo, ut patet c. 4. 7. ſequitur enim ſecundum, tertium, & quartum. Porrò leo oſtendit hanc viſionem equi albi S. Johanni, dicens: *Veni, & vide*: quia Chriſtus ejus ſeſſor & eques hic inducitur, ut rex, hoſtiumque debellator, victor & triumphator, uti mox patebit. Hinc vox leonis Chriſtum indicantis eſt inſtar tonitrui, quod omnes percellit & ſternit. Myſticè Rupert. per tonitru accipit doctrinam Chriſti toto orbe perſonantem, *Auditur*, inquit *vox tamquam tonitrui; quia videlicet non ſicut probroſa capitas ſuſurrat in angulis, ſed palam omni mundo prædicari amat ſlenitate partus virginalis, ita ut meritò comparetur tonantibus cælis*.

Vers. 2. ET VIDI: ET ECCE EQUUS ALBUS] Ex quatuor primis libri ſignati ſigillis quatuor prodeunt equi, ſcilicet primus albus, ſecundus rufus, tertius niger, quartus pallidus.

Equi quatuor qui? Prima expoſitio. Quæres, quidnam hi ſignificent? Primò, Victorinus per equum album accipit prædicationem Evangelii, quæ mundum ſubegit ſibi & Chriſto: per tres reliquos accipit bella, fames & peſtes à Chriſto prædictas in Evangelio.

Secunda. Secundò, Beda per equum album & equitem, accipit Apoſtolorum certamina & victorias: per rufum, paſſiones Martyrum, qui Apoſtolos proximè ſecuti ſunt; per nigrum, dolos & malignitatem hypocritarum, & falſorum fratrum: per pallidum, verſutias & fraudes hæreticorum.

Tertia. Tertiò, Andreas Cæſar. & Aretas, in primo & ſecundo equo conſentiunt Bedæ: per tertium verò, putà equum nigrum, accipiunt infirmorum Chriſtianorum à Chriſto & fide apoſtaſiam: per pallidum, autem accipiunt eorumdem punitionem.

Quarta. Quartò, Ambroſ. per ſeptem ſigilla putat portendi ea quæ ſeptem mundi ætatibus, Sanctis & electis contigerunt, aut contingent. Unde quatuor primi ſigilla refert ad vetus teſtamentum. putà ad facta & geſta quæ in eo contigerunt; tria verò ultima refert ad novum teſtamentum, ut ſcilicet quintum ſigillum pertineat ad Martyres; ſextum ad Judæorum reprobationem, & Gentium vocationem; ſeptimum autem ad Antichriſtum.

Quinta. Quintò, Rupertus, Septem, ait, ſigilla ſignificant ſeptem primaria vitæ Chriſti myſteria, putà nativitatem, crucem, reſurrectionem, aſcenſionem; Spiritus ſancti miſſionem, Gentium vocationem, & univerſale judicium.

Sexta. Sextò, Alcazar per quatuor prima ſigilla, putà per quatuor diverſicolores equos & equites, cenſet repræſentari converſionem & felicitatem Judæorum qui Chriſto credent, eique ſe ſubdent: per tria verò ultima ſignificari infelicitatem & pœnas Judæorum Chriſto incredulorum & rebellium. Unde ipſe hic notat. 3. Quatuor, inquit, amores inordinati homini, mundoque dominabantur quaſi tyranni: primus erat, nimius amor vitæ ac deliciarum; ſecundus, divitiarum: tertius, honoris: quartus, proprii ſenſus ac judicii. Ex hiſce Chriſtianos, præſertim primitivæ Eccleſiæ, eripuit Chriſtus. Nam à proprii judicii dominatione eos ſubduxit, dum eos ſuæ fidei ſubjecit, quæ ſpiritualis vitæ fundamentum eſt. Deinde honoris ſtudium depulit, dum eos excitavit ut Chriſti fidem liberè inter tot Gentilium probra & ſannas profiterentur & prædicarent. Tertio, per Evangelicam & voluntariam paupertatem, in eis cupiditatem divitiarum extinxit. Quartò, docuit vitam contemnere, & amare martyrium; unde quarto equo pallido inſidet *mors*, ſignificans mortem & martyrium Judæorum qui Chriſtum ſunt ſecuti; tertio, nigro ſcilicet, inſidet egeſtas, quam patiuntur pauperes: ſecundi rufi ſeſſor eſt ipſa pacis perturbatio, ſive audacia quæ pacem perturbat; unde datus eſt ei gladius, ut tolleret pacem de terra. primi, albi ſcilicet, ſeſſor eſt Chriſtus, transfigens corda, juxta illud pſalm. 44. 6. *Sagittæ tuæ acutæ (populi ſub te cadent) in corda inimicorum regis*, id eſt eorum qui priùs erant inimici. Seſſores ergo quatuor equorum ſunt, *Fides & veritas, audacia, egeſtas, mors*; quæ quatuor amores inordinatos jam dictos interimunt. Hinc aptè primi equi color eſt albus, qui eſt ſymbolum manſuetudinis. Secundi equi color eſt rufus: hic enim ſymbolum eſt audaciæ & ardoris. Tertii color eſt niger, qui eſt ſymbolum humilitatis; quarti, eſt pallidus, quia vehit mortem, quæ facit pallidos. Porrò aptè equus albus tribuitur fidei: quia color albus proprius eſt equi cicuris & manſueti: unde quoque equis albis pilus eſt lenis ac mollis, inſtar fili ſerici. Hinc etiam equi albi aliis aliorum colorum ſunt imbecilliores. Unde Virgil. in Georg. *Color*, ait, *eſt deterrimus albis*. Ita fides leniter domat hominis judicium & rationem, illamque quaſi infirmam ſubigit Chriſto.

Ruſum, fides pingitur hic quaſi eques geſtans arcum, per proſopopœiam, uti per eam Poetæ amori, ſive Cupidini arcum & ſagittas affingunt, ut ſignificent efficaciſſimam amoris vim qua corda ferit & ſauciat, ita ut ea trahat & ducat, non quò ratio, ſed quò amor ipſe eam rapit. Sic enim fides rapuit homines in amorem rei miræ & inſolitæ, putà Chriſti crucifixi, ut in eo omnem ſpem & felicitatem reponerent. Hinc geſtat coronam in ſignum victoriæ. unde ait S. Johannes epiſt. 1. cap. 5. v. 4. *Hæc eſt victoria quæ vincit mundum, fides noſtra*.

Verùm hæc omnia allegorica ſunt non literalia, atque ingenio è adinventa ad aptam ſenſus præconcepti accommodationem, ut ſcilicet iis ſingulis viſionis partibus congruè adaptetur. Adde, communes Patrum & interpretum ſententia eſt, ſeſſorem hujus equi non eſſe fidem, ſed Chriſtum.

Septimò, Aureolus & Viegas, per quemlibet horum equorum accipiunt Romanum Imperium, ſub diverſis *Septima.*

Equi ſignificant imperia ob quatuor analogias.

ſis tamen Imperatoribus, qui per ſeſſores & equites ſignificantur, uti Zacharias c. 6. quatuor monarchias deſignat per quatuor quadrigas. Cujus ſymboli ratio Prima eſt, quòd equus ſit animal imperioſum & glorioſum, uti eſt monarchia; Secunda, quòd imperia quaſi equi à Deo gubernentur, laxatis vel reſtrictis eorum habenis pro Dei libitu. Tertia, quòd imperia perinde ac equi pernices decurrant, & ſæpè ruant, ſuoſque ſeſſores & reges excutiant; Quarta, quòd equus ſit animal bellicoſum; item petulans & laſciuum. talia quoque ſunt imperia.

Equus ergo primus, putà albus, ſignificat imperium C. Caligulæ qui Chriſti Evangelium non impedivit, ſed in Judæos Chriſti hoſtes deſævit. Secundus equus rufus, ſignificat imperium Neronis, qui habet gladium magnum: quia fuit crudeliſſimus & maximè cruentus. Tertius equus niger ſignificat imperium Titi, qui Hieroſolymam obſedit, atque fame & gladio vaſtavit. Cui dicitur: *Vinum & oleum ne læſeris*, id eſt, ne tangas Chriſtianos, qui propter charitatem vino, propter miſericordiam oleo comparantur. Chriſtianos enim non læſit Titus, ſed ii ex Jeruſalem Pellam evaſerunt, teſte Euſeb. lib. 3. cap. 5. Titus in manu habet ſtateram, id eſt divinam juſtitiam: hujus enim ipſe fuit executor. Equus pallidus ſignificat imperium Domitiani, qui ſua perſecutione ingentem metum & pallorem tum Senatoribus Romanis, tum Chriſtianis incuſſit, quos partim bonis, partim vita ſpoliavit. Unde ipſe vocatur hic mors: quamobrem ipſe quoque à ſuis occiſus eſt, & in infernum ob ſua ſcelera detruſus. Notat Viegas, rectè huic equo inſidere mortem, ob curſus ſui velocitatem, qua ipſa non ſolùm homines conſequitur, ſed & ſæpè præcurrit, cùm eorum ſpes quaſi antevolans demolitur & præſcindit. Rurſum, equum hunc eſſe χλωρὸν id eſt *pallidum*, vel, ut Tertul. lib. de Pudicitia c. 20. vertit, *viridem*: quia mors impiis eſt pallida, id eſt metuenda & triſtis, eoſque facit luridos; bonis verò eſt viridis, id eſt ſuavis & placida, ſpemque præbet meſſis vitæ æternæ.

Quintum ſigillum in lucem proferens animas interfectorum, ſignificat imperium Trajani, Adriani, Antonini, & ceterorum ſequentium, uſque ad Diocletianum, qui ad ſextum ſigillum pertinet. Tunc ergo plurimi fuerunt Martyres, qui ſub altari clamant, & vindictam à Deo poſtulant.

Sextum ſigillum ſignificat acerbiſſimam perſecutionem Diocletiani: in qua terræ motus ſignificat omnium Romanorum præſidum, ejus juſſu, contra Chriſtianos commotionem. Sol, id eſt Chriſtus, viſus eſt tunc obſcurari & denigrari apud infideles: luna, id eſt Eccleſia, facta eſt rubea: ſtellæ, id eſt multi præclari viri, à fide & cœlo exciderunt.

Septimum ſigillum, de quo cap. 7. ſignificat magnam Eccleſiæ commotionem, conſolationem, pacem & lætitiam ſub Conſtantino Magno, profligatis quatuor angelis malis; id eſt quatuor tyrannis. In ea factum eſt ſilentium per dimidiam horam, quod ſignificat perſecutionem latentem & ſilentem Juliani Apoſtatæ, ſed breviſſimam; tantùm enim biennio regnavit Julianus. ita Aureolus.

Hæc ſententia ex ipſo rerum eventu appoſita & plauſibilis videtur: verùm ei obſtare videtur Primò. quòd tantùm futura in Eccleſia à Chriſto uſque ad Conſtantinum complectatur: à Conſtantino ſaltat ad Antichriſtum; cùm tamen inter utrumque multa & mira contigerint, æquè notanda & prædicenda, ac tempora Conſtantini & præcedentium Imperatorum. Secundò, quòd quatuor equos tantùm viderit Johannes, jam autem decem fuerunt Eccleſiæ perſecutiones: ergo decem oportuiſſet eum videre equos. Tertiò, quòd hæc expoſitio quinto ſigillo complectatur ſex perſecutiones, quæ fuerunt à Trajano uſque ad Diocletianum, aliis verò ſigillis ſingulis ſingulas tantùm perſecutiones attribuat; cùm tamen illa Trajani & ſequentes æquè acres, imò acriores fuerint, quàm præcedentes. Quartò, videtur Johannes quatuor equis omnes Eccleſiæ perſecutiones voluiſſe complecti: nam poſt eos quinto, ſexto & ſeptimo ſigillis non equos, ſed alias viſiones in medio producit. Cur mutat equos in alias viſiones, ſi de iiſdem perſecutionibus agit? una enim alteri in materia, modo, au- A ctore, acerbitate, &c. fuit ſimillima. Cùm ergo priores per equos aptè denotentur, etiam poſteriores per equos deſignandæ fuiſſe videntur.

Octava ſignina.

Dico ergo, ſeptem ſigilla ſignificare ſeptem myſteria, æquè ac tempora, arcana & ſecreta, à Deo ſtatuta & ſignata, quibus res quæ his ſigillis continentur, ordine quæque ſuo, ſuoque ſæculo ſucceſſivè ante & uſque ad Antichriſtum, finemque mundi (nam futura ſub Antichriſto, & in fine mundi, ipſo libro ſignato deſcripta continentur) manifeſtabuntur, & reipſa evenient, ita ut uno deſinente mox ordine ſuo ſuccedat alterum, quod proximè ſequitur, v. g. ut, deſitio ſecundi ſit inchoatio tertii, & deſitio tertii ſit inchoatio quarti, uti docui c. 5. 1. Itaque primo ſigillo inducitur hic Chriſtus quaſi eques albatus, qui cum tribus ſequentibus equis & equitibus, putà rufo, nigro & pallido, ſucceſſivè certabit, & quaſi duellum inibit, ſinguloſque tandem proſternet & debellabit; nimirum Gentiles, quos ſignificat equus rufus; hæreticos, quos ſignificat equus niger; Turcas & Saracenos, quos ſignificat equus pallidus; ita ut cum omni hoſtium & hominum genere certet vincat & triumphet. B Itaque cùm in primo hoc ſigillo ait Johannes: *Et ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper illum habebat arcum, & data eſt ei corona, & exivit vincens ut vinceret*: Reſpondeo, explico & dico, hoc ſymbolo albi equi & equitis, ſignificari bellicoſiſſimum & victorioſiſſimum primitivæ Eccleſiæ ſtatum. Nam equus Primò, ſymbolum eſt belli: unde Virgil. 3. Æneid. ait, Anchiſen patrem Æneæ viſis albis equis exclamaſſe:

Equus ſymbolum eſt Primò belli.

Bellum ò terra hoſpita portas:
Bello armantur equi, bello hæc armenta parantur.

Et duellicam equorum prolem Lucretius appellat. Hinc equus Marti apud Gentiles ſacer erat, eumque Marti Idibus Decembris immolabant. Narrant Plutarch. & ex eo Pierius Hieroglyph. 4. Horum poſt mortem apparuiſſe Oſiridi, eique ſciſcitanti quod animal bello eſſet utilius, reſpondiſſe, equum. Cumque Oſiris leonem præſtare arbitraretur, reſpondiſſe Horum: poſſe quidem leonem auxilio eſſe, verùm ubi ſemel fugam arripuiſſet, irrevocabilem abire; cùm alioqui bellatori neceſſe eſſet nonnumquam cedere, nonnumquam ex inclinata jam acie C rurſum hoſtes aggredi: idcircò equum omnibus his officiis magis commodum & officioſum eſſe. Ariſtot. in Ethicis, eam præcipuè virtutem in equo laudat, quòd ſit ad currendum portandumque hominem idoneus, & ad invadendum exſpectandumque hoſtem minimè formidoloſus. Hinc & Zacharias cap. 6. quatuor monarchiarum conflictus repræſentat per equos albos, rufos, nigros & varios; & ad eos alludunt hi quatuor equi & equites S. Johannis. Hinc fortè iidem quoque alludunt ad quadriformes illius ævi aurigas, putà ad quatuor Circenſium aurigarum factiones, quaternis coloribus diſcriminatas, & denominatas, quæ S. Johannis ætate Romæ & alibi celebres, inter ſe non rarò decertabant: imò poſteà ſæpè, ac nominatim ſub Juſtiniano Imper. graves in rep. ſeditiones & tumultus concitarunt, teſte Procopio in Anecdotis Juſtiniani, Marcellino in Chronico, Theophane & Zonara in Juſtiniano; dum quiſque in ſuam factionem plures, etiam principes pertraxit, & ad in adverſam factionem per cædes graſſandum concitavit, uti avorum memoria in Italia fecerunt Gibellini & Guelphi. Erant enim in Circenſibus auD rigæ, alii albati, alii ruſſati, alii praſini, alii veneti, de quibus omnibus extant Epigrammata lib. 5. Antologiæ, & Dio in Domitiano lib. 59. & Suetonius in Vitellio cap. 14. Albati reſpondent albo equo & equiti S. Johannis, ruſſati rufo, praſini nigro, veneti pallido. Praſinus enim color eſt porraceus, ſive viridis, conflatus ex giluo & nigro, teſte Platone in Timæo; venetus color erat cyaneus, ſive cæruleus, putà marinus, aut Vegetius, qui ad pallidum accedit.

Porrò hiſce quatuor coloribus videntur repræſentaſſe quatuor elementa, eorumque inter ſe pugnam & concertationem, nimirum rubro ignem; rubet enim ignis: albo aerem; albus enim videtur aer, cùm ſerenus eſt: veneto, ſive cæruleo aquam & mare: praſino, ſive viridi terram, viridi gramine veſtitam. Hæc enim quatuor elementa moderatur, interque ſe committit & contemperat ſummus auriga Deus. Unde de origine veneto-

rum & praſinorum ſic in antiquis hiſtoriarum Collectaneis Cod. Vatic. 96. legimus: *Onomaus primus invenit Circenſium colores, quibus terræ & maris quaſi certamen repræſentavit. Mittebantur ſortes; quam verò contigiſſet terræ vicem agere certando, hic veſtem viridem induebat; cæruleam autem, qui vices maris agebat. Hoc certamen 24. die Martii Onomaus conſtituit. Quòd ſi color viridis viciſſet, terræ fertilitatem omnes ſperabant; ſi cæruleus, tranquillam maris navigationem. Quare agricolæ optabant victoriam viridi colori, nautæ cæruleo.*

Secundò, imperii.

Secundò, equus ſymbolum eſt imperii. Carthaginis murorum fundamenta fodientibus obiatum eſt, ait Virgil. 1. Æneid. *caput acris equi*. Hinc urbem fore bellicoſam & dominatricem conjectarunt. Narrat Suetonius in Julio Cæſare cap. 61. in domo Cæſaris natum fuiſse equum humanis propè pedibus, ungulis ſcilicet in digitorum modum ſubciſſis: ac aruſpices reſpondiſse, portendi orbis imperium ei apud quem equus ejuſmodi editus eſſet. Eum itaque Cæſar magna cura aluit, nec patientem ſeſſoris alterius primus aſcendit. Dedit & Ælio Pertinaci, qui poſt Commodum Imperium arripuit, invadendi regnum ſignum equus. Nam ea qua natus eſt hora, equus pullus in tegulas aſcendit, atque ibi brevi temporis ſpacio commoratus, ſimul & decidit & expiravit. Quod Pertinaci futuræ ſublimitatis, quamvis modicum duraturæ, augurium fuit. Denique Suetonius in Nerone cap. 46. narrat ejus aſtutionem, quo maximè delectabatur in ſomnio viſum eſſe poſteriori corporis parte in ſimiæ ſpeciem commutata, ac tantùm capite integro hinnitus edere canoros: oſtento fuit, ait Sueton. quod illa equi ferocitas in ſimiæ ludibrium eſſet abitura.

Tertiò, victoriæ.

Tertiò, equus ſymbolum eſt victoriæ. ſic de Marcello canit Virgil. lib. 6. Æneid.

Hic rem Romanam magno turbante tumultu,
Siſtet eques, ſternet Pœnos.

Ex adverſo Flaminius Conſul contra Annibalem proficiſcens, cùm in equum inſiliret, equus repentè corruit, conſulemque lapſum ſuper caput effudit, inauſpicati incepti ſignum, ait Plutarch. quo paulò poſt ipſe cum exercitu, fœdiſſima clade apud Traſimenum lacum, ab Annibale ſuperatus & cæſus occubuit.

Primus equus albus ſunt Apoſtoli cur ?

Dico ergo Primò, equus albus ſunt Apoſtoli, aliique præcones Evangelii, ut S. Ignatius, Polycarpus, Dionyſius, &c. per quos Chriſtus orbem debellavit, ſibique ſubiecit, ita Aretas, Andreas, Haymo, Ticonius, Ribera, Perer. & alii paſſim, qui ſecuti S. Irenæum, primum & priſcum hujus explicationis auctorem, in eo uno ore conſentiunt & conſpirant omnes.

Prima cauſa.

Nota. Apoſtoli rectè comparantur equo, ut notat Thomas Anglicus. Primò, propter ejus alacritatem & ferociam in prælio, quam pulchrè hiſce ejus elogiis deſcribit Job cap. 39. 20. *Gloria narium ejus terror: terram ungula fodit, exultat audacter, in occurſum pergit armatis, contemnit pavorem, nec cedit gladio: Super ipſum ſonabit pharetra, vibrabit haſta & clypeus. Fervens & fremens ſorbet terram, nec reputat tubæ ſonare clangorem. Ubi audierit buccinam, dicit Vah: procul odoratur bellum, exhortationem ducum, & ululatum exercitus.* Et Virgil. 8. Æneid. *Quadrupedante putrem ſonitu quatit ungula campum.* Quocirca Plato, cùm in equum aliquando conſcendiſſet, illicò in terram deſilit, dicens, vereri ſe ne equino quopiam faſtu contaminaretur. Tales fuere Apoſtoli, animoſi in præliando contra dæmones, mundum & peccata feroces, ignemque ſpirantes.

Secunda.

Secundò, propter officium equi portandi equitem; de quo adagium: *ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει*, *Equus me portat, alit rex.* Cùm enim juvenis quidam ſub rege Philippo, ſtipendia faceret, monitus eſt ut miſſionem peteret, & militia ſe abdicaret. Ille negavit ſe facturum, dicens ſe commodiſſimè vivere, ut qui & pedibus alienis, puta equi, ingrederetur, & aliena pecunia, putà regis, paſceretur. Unde Horatius in Epiſtolis, ſub Ariſtippi perſona hoc uſurpat:

Splendidius multò eſt, equus ut me portet, alat rex.

Tertia.

Idem fuit officium Apoſtolorum: Apoſtoli enim quaſi equi portarunt equitem Chriſtum, tum per ſanctam operationem; tum per Evangelicam prædicationem. Equus ergo Chriſti fuit Paulus, Andreas, Johannes, &c. Tertiò, propter miram equi agilitatem & velocitatem. Similiter enim de Apoſtolis dicitur: *In omnem terram exivit ſonus eorum.* Et: *Exultavit ut gigas ad currendam viam, à ſummo cælo egreſſio ejus, & occurſus ejus uſque ad ſummum ejus*, 18. 7.

Quarta.

Quartò, propter equi patientiam & obedientiam, qua fræno ſe regi & quaquaverſum ad nutum equitis agi ſinit. Sic enim Apoſtoli gratiæ Chriſti ductum & inſtinctum per omnia ſecuti ſunt.

Quinta.

Denique, quia equus ſymbolum eſt ſalutis & felicitatis, per bellicam fortitudinem & victoriam partæ. Sic enim Apoſtoli ſalutem & felicitatem, certando contra infidelitatem & impietatem, pepererunt orbi. Quocirca Zacharias cap. 10. ait: *Poſuit Dominus domum Juda quaſi equum gloriæ ſuæ in bello*, & Proverb. 21. 31. *Equus paratur ad diem belli. Dominus autem ſalutem tribuit*: & Habacuc 3. 8. *Aſcendes ſuper equos tuos & quadrigæ tuæ ſalvatio.* & pſalm. 67. 18. *Currus Dei decem millibus multiplex.* Ergo Deum, vel Chriſtum in equum aſcendere, eſt eum in auxilium ac ſalutem populi ſui, quaſi bellatorem contra hoſtes properare & pergere. Sic angeli tutantes Eliſæum contra Syros, in equis & quadrigis bellicis apparuerunt, 4. Reg. 6. 17. Sic equus terribilis pro templo & Judæis pugnans, Heliodoro volenti gazam templi invadere, priores calces illiſit, 2. Machab. 3. 25.

Seſſor eſt Chriſtus.

Dico Secundò, Seſſor hujus equi eſt Chriſtus, ut patet cap. 19. 11. de quo pulchrè Origenes hom. 2. in Cant. ad illud; *Equitatui Pharaonis aſſimilavi te.* Equus, inquit, & equitatus Dei & Chriſti, ſunt Apoſtoli & animæ ſanctæ. Seſſor eſt Verbum Dei cujus illæ frænum ſuſcipiunt, ut quocumque voluerit flectat eas, ita ut ad omnia bona non à ſe, ſed à voluntate ſeſſoris ducantur & reducantur, atque à malo refrænentur. Hæc ſeſſio inquit Thomas Anglicus, fit media ſella, quæ eſt juſtitia vitæ, de qua dicitur pſalm. 88. *Juſtitia & judicium præparatio ſedis tuæ.* Hujus ſeſſoris duo calcaria ſunt: timor, quo declinatur malum; & amor, quo perficitur bonum; frænum eſt virtus prudentiæ & diſcretionis.

Arcus eſt prædicatio.

Dico Tertiò, Arcus Chriſti eſt ſacra Scriptura, ſive verbum Dei, de qua tot procedunt ſagittæ, quot verba & ſententiæ. Hoc arcu Chriſtus alios occidit, putà dæmonem, mortem, peccatum, infernum; alios vulnerat ad vitam. Vel potiùs, arcus hic eſt Evangelica prædicatio, gratia & vocatio, qua Chriſtus hoſtes proſternit, & homines ſalutaribus ſagittis vulneratos, ad Deum & ſalutem adducit. Hoc eſt quod ait Iſaias cap. 49. 2. *Dominus ab utero vocavit me, & poſuit me ſicut ſagittam electam, in pharetra ſua abſcondit me.* vide ibi dicta.

Equus albus ſignificat bellum felix & gloriosum.

Dico Quartò, Equus hic eſt albus, ut ſignificet lætum & feſtivum fore hoc prælium, utpote finem habiturum certam victoriam. Unde & Chriſtus corona inſignitur; quia rex eſt & victor. Victor, inquam, non ut dux caſtrorum, apud homines, qui hoſtem dum ſubigit, occidit; ſed qui eum ſubigendo ex hoſte faciat amicum, ex impio pium, imò faciat eum militem ſuum, quo quaſi nova ſagitta utatur ad alios feriendos & ſubigendos: Chriſtus enim ex hoſtibus à ſe proſtratis & percuſſis, conflat ſibi novas ſagittas, quibus alios & alios ſui amore transfigat. Hoc enim facit hæc ſagitta, putà charitas & amor Chriſti, ut ea percuſſi, non ſua ſolius ſalute ſint contenti, ſed omnium aliorum ſalutem ſitiant, eamque ardentes procurent. Quocirca alios eadem ſua ſagitta, qua ipſi confixi ſunt, ſagittant & feriunt. Hinc ab Iſaia vocatur hæc ſagitta electa. Et Pſaltes; *Sagittæ*, ait, *potentis acutæ*, pſalm. 119. ubi S. Auguſt. *Sagittæ*, ait, *potentis acutæ verba Dei ſunt. Ecce jaciuntur & transfigunt corda, ut amor excitetur, non interitus comparetur. Sagittat cor amantis ut adjuvet amantem, ſagittat ut faciat amantem.* &, *Sagittæ tuæ acutæ* (*hinc populi ſub te cadent*) *in corda inimicorum Regis*, pſalm. 44. 6. Hujus victoriæ ſymbolum eſt equus albus. Unde apud Philoſtratum in Heroicis legimus Gentiles pullum equinum coloris albi Soli ſacrificaſſe pro victoria conſequenda.

Sic quinque angeli in equis fulgidis apparentes, è quibus duo Judam Machabæum in ſui medio conſtituerunt, pro eo & Judæis contra copias Antiochi tela & fulmina jaculando, victoriam pepererunt, 2. Machab. 10. 29. Sic ſæpè S. Jacobus equo albo inſidens, & armis radiantibus fulgens, Hiſpanis (ut habent eorum Annales) eum invocantibus, opem & victoriam attulit, ac nominatim Ramiro regi anno Domini 834. cùm ipſe cla-

de

de accepta à Mauris, fugiens in montem Clavigium, orans monitus eſt à S. Jacobo, ut ipſe cum militibus confiteretur & communicaret, itaque rurſum Mauros invaderet; ſe enim caſtra præiturum. dixit & fecit: nam equo albo inſidens præivit caſtra, & ſeptuaginta Maurorum millia cecidit, cæteris vel captis, vel fuga elapſis. Idem de Caſtore & Polluce, quòd ſcilicet in equis albis apparentes Romanis, ad maximas anguſtias redactis, opem tulerint, caſtraque præceſſerint, narrant vel fabulantur Romani hiſtorici.

Atque hinc videtur fluxiſſe vetus proverbium; *Equis albis præcedere*, dici ſolitum in eos, qui aliis in re longè ſuperiores ſunt; vel quòd antiquitus equi albi meliores haberentur, vel quòd victores in triumpho equis albis vectari ſolerent: uti de triumpho Diocletiani, & Maximiani ſcribit Pomponius Lætus: *Poſt triumphantium currus ex auro & lapillis pretioſis, quem trahebant quatuor equi candore certantes cum nive*; &c. vel quòd equi albi fortunatiores & auſpicatiores à Gentilibus crederentur.

Denique Romæ die omnium maximè feſto, quo novus **B** Pontifex ad Lateranum, Pontificatus poſſeſſionem accepturus, deducitur, in communi urbis & orbis applauſu, omnes Præſules in equis albis ei adequitare ſolent. Atque hoc forſan, uti & multa alia, ſumptum eſt ex Apocalypſi hoc loco, ſcilicet ut repræſentent hunc equum album, cujus ſeſſor eſt Chriſtus, vicarius & ſucceſſor eſt novus Pontifex.

ET EXIVIT VINCENS UT VINCERET] ut ſcilicet confligendo cum tribus equis ſequentibus, utpote hoſtibus, eos vinceret. Secundò, ut per Apoſtolos, eorumque ſucceſſores ſenſim vinceret & ſubjugaret ſuæ fidei, & obedientiæ totum orbem. Hæc enim phraſis: *Exivit vincens ut vinceret*, ſignificat ſenſim eum a victoria unius gentis, ad debellationem & victoriam alterius progreſſum, idque continuo victoriarum progreſſu & incremento. Licet enim primo Apoſtolorum ſæculo, per eos multos vicerit & converterit, tamen longè plures vicit ſecundo ſæculo, & tertio, ſcilicet à Trajano uſque ad Conſtantinum; ſub quo deinde totum orbem vicit, effecitque Chriſtianum, ut publicè ubique Chriſtus coleretur, idolorum verò fana Conſtantini edicto clauderentur. **C**

S. Vincentii Ferrerii victoria. Moraliter, hæc pulchrè adaptat S. Vincentio Ferrerio, doctori & prædicatori Apoſtolico: ex Ordine S. Dominici, auctor Vitæ ejus cap. 1. quæ extat in Surio 5. Aprilis. Fuit enim, ait auctor. *Vincentius inſuperabili animi virtute, ac vicit mundi errores, mirifica ſapientia; amores, integra mentis & corporis caſtimonia; terrores, incredibili animi fortitudine & patientia. Comparatur equo: quia per totum orbem prædicando diſcurrit; eique albo, ob nitorem, pudicitiam & fulgorem doctrinæ & coruſcationem miraculorum. Super hunc equum album Chriſtus ſedit. Nam, ut ait S. Auguſt. Chriſti gratia eſt in ſancti hominis anima, ſicut ſeſſor in equo. Seſſor hic habet arcum, qui eſt veteris noviqne teſtamenti ſcriptura, qua confingitur Judæorum perfidia, & hæreticorum perverſitas, defenditur vero chriſtiana religio. Data eſt huic equo albo corona triplex: una ex ſideribus, & hoc propter mirabilium virtutum multitudinem: altera ex auro, propter eruditionem magnamque doctrinæ claritatem, de qua Eccleſ. 45. Corona aurea ſuper caput ejus: tertia ex lapide pretioſo, de quo pſalm. 20. Poſuiſti in capite ejus coronam de lapide pretioſo. Hic equus exivit vincens carnis voluptates,* **D** *mundi delicias, dæmonisque verſutias. Exivit in campum mundanarum tribulationum, ut vinceret carnem caſtitate, mundum paupertate, dæmonem humilitate, vitia perfecta charitate.* Quæ deinde per exempla, fusè auctor libris quatuor enarrat & confirmat.

VERS. 3. & 4. ET CUM APERUISSET SIGILLUM SECUNDUM, AUDIVI SECUNDUM ANIMAL (habens ſpeciem vituli c. 4. 7. idque appoſitè; oſtendit enim Martyrum hoſtias, quarum ſymbolum & pars magna olim erat vitulus. ita Andreas Cæſar.) DICENS: VENI ET VIDE; ET EXIVIT ALIUS EQUUS RUFUS.

Nota. Tres ſequentes equi, ſcilicet rufus, niger & pallidus, oppoſiti ſunt primo, utpote albo & tali, cujus ſeſſor eſt Chriſtus. Nam tres alios non eſſe Chriſti, patet; quia ſecundus, ſcilicet rufus pacem terræ conturbat; tertius niger ſtateram habet fraudulentam; **A** quartus ſeſſorem habet mortem, & comitem infernum, qui ſtragem illam edunt. Ita docent Ticon. Primas. Beda, Haymo, Lyran. Thom. Joachim, Aureol. Pannon. Ribera, Viegas, Perer. licet id negent Ambroſ. Aretas, Arias, & Alcazar, qui cenſent omnes hoſce quatuor equos eumdem habere ſeſſorem, ſcilicet Chriſtum, ad ejuſque ſalutem, redemptionem & victoriam pertinere.

Verùm priorum ſententia, uti communior, ita longè eſt probabilior. Ita tres horum trium primorum equorum colores, ut duos poſteriores primo opponeret, imitatus eſt Tamberlanes Scytharum Imperator ſæviſſimus. Cùm enim urbes obſideret, prima die albo tentorio utebatur; ſecunda, rubeo; tertia, nigro, ut hoc terrore ad deditionem hoſtes compelleret. hac enim re ſignificabat, quòd, ſi prima die ſe dederent, clementem ſe habituri eſſent: ſi ad ſecundam uſque pertinaces reſiſterent, ſanguine ſuo pœnas daturi eſſent: ſi ad tertiam quoque perdurarent, ultimo excidio omnia ſumo ac igne ipſe vaſtaturus eſſet. *Tricolor tentorium Tamerlanis.*

B Jam præter expoſitiones quas attuli v. 1. ac præſertim Alcazaris, qui cenſet ſeſſorem hujus equi eſſe audaciam primorum Chriſtianorum in ſua fide promulganda, qui pacem mundanam de terra ſuſtulerunt, & veram Dei pacem (qualis eſt Evangelica) ſubſtituerunt. unde de iis dixit Chriſtus: *Non veni pacem mittere, ſed gladium; veni enim ſeparare hominem*, &c. Matth. 10. 34. Gladius magnus hujus equitis, eſt Evangelii prædicatio, quæ magnam ſeparationem, diſcordias & diſſidia fidelium ab infidelibus orbi induxit. Verùm omiſſa hac ſententia, de qua dixi v. 1.

Primò, Haymo, Equus rufus, inquit, eſt corpus diaboli, purà multitudo reproborum omnium, quæ oppoſita eſt equo albo electorum. Hæc rufa eſt, quia animarum cæde cruentata. Hujus ſeſſor eſt diabolus, cujus gladius eſt prava cupiditatum ſuggeſtio. *Secundus equus rufus quis? Prima expoſitio.*

Secundò, magis particulatim magiſque appoſitè Andreas Cæſar. Ribera, & alii quos citavi in primo ſigillo equi albi, ſic explicant: ſicut per primum equum album primus, ſcilicet Apoſtolicus, Eccleſiæ ſtatus ſignificatur; ita per equum rufum ſignificatur ſecundus, proximè primo ſuccedens, Martyrum ſtatus. Equus ergo rufus ſignificat **C** populum Paganum, purà Gentiles & infideles, Eccleſiæ perſecutores, adeòque ipſas decem cruentas Chriſtianorum perſecutiones, quæ fuerunt à Nerone uſque ad Conſtantinum per annos 250. Prima enim perſecutio facta eſt à Nerone, qui capita Eccleſiæ, Petrum & Paulum, occidit. Secunda à Domitiano, qui Johannem in dolium ferventis olei conjecit, ſed inde illæſum exeuntem in Patmos relegavit. Tertia ſub Trajano, qui S. Ignatium leonibus Romæ in amphitheatro objecit. Quarta ſub Antonino, qui tum alibi, ut ſcribit Euſebius lib. 5. hiſt. cap. 1. tum Romæ ad arcum S. Viti multa Chriſtianorum millia occidit, quorum corpora S. Praxedes & S. Pudentiana in ſuis ædibus, quæ deinde in templa converſæ ſunt, ſepelierunt, ut in iis ipſis inſcriptum videmus & legimus. Quocirca tunc paſſi ſunt S. Polycarp. Gervaſius & Protaſius, Felicitas cum ſeptem filiis, Juſtinus qui Apologiam pro Chriſtianis ad Imp. ſcripſerat, & alii; donec Antoninus in bello Marcomannico, in extrema exercitus ſiti, pluvia precibus legionis Chriſtianæ: quæ inde Fulminatrix eſt dicta impetrata, perſecutionem ſiſtit. **D** Quinta fuit ſub Septimio Severo, qui vere ſeverus fuit & crudelis: ſub eo paſſus eſt Victor Pontifex, Leonides pater Origenis, ipſeque Origenes puer ambivit martyrium, teſte Euſebio lib. 6. c. 2. & 3. & alii: unde tunc Tertull. ſcripſit Apologiam pro Chriſtianis. Sexta fuit ſub Julio Maximino, cujus vaſtitati corporis par reſpondit arrogantia, ut putaret ſe eſſe immortalem, nec poſſe occidi; atque crudelitas, ita ut illum alii Cyclopem, alii Buſiridem, alii Scironem, alii Phalarim, alii Typhonem, alii Gygem appellarent: ſub eo paſſi ſunt Pontianus & Anterus Pontifices. Vide Oroſium lib. 7. c. 19. & Euſeb. lib. 6. cap. 21. Septima fuit ſub Decio, ſub quo paſſi ſunt S. Cornelius, Fabianus, Babylas, S. Apollonia, S. Agatha. Octava ſub Valeriano, ſub quo paſſi ſunt S. Laurentius, S. Cyprianus, & alii, donec juſta Dei vindicta Valerianus à Sapore Perſarum rege captus, illi equum aſcenſuro dorſum ſuum inſtar ſcabelli præbere coactus; *Recenſentur decem perſecutiones Imperatorum.*

coactus, ibidem miſerè periit. Nona fuit ſub Aureliano, ſub quo paſſi ſunt Athenodorus, frater Gregorii Thaumaturgi, Felix Papa, Agapitus quindecim annorum puer, & alii. Decima, eaque ſæviſſima fuit ſub Diocletiano & Maximiano, ſub quo paſſi ſunt S. Sebaſtianus, S. Mauritius cum ſua legione Thebæorum, S. Coſmas & Damianus, S. Agnes, S. Eulalia, S. Vincentius, aliique plurimi; ita ut uno menſe ſeptemdecim Chriſtianorum millia mactarentur. Vide Euſeb. l. 8.

Hujus equi ſeſſor eſt Trajanus, Antoninus, Decius, Diocletianus, aliique Romani Imperatores & tyranni. Hi enim geſtant gladium, quia eum exeruerunt in Chriſtianos. His congruit color rufus, qui bellum, pugnas, cædem deſignat: unde illud Iſaiæ 63. v. 1. *Quis eſt iſte qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra?* & v. 2. *Quare ergo rubrum eſt indumentum tuum, & veſtimenta tua ſicut calcantium in torculari?* Rubeus enim color, igneus & accenſus, iram, zelum ſtragemque notat: hinc Alciatus emblemate 117.

At ruber armatos equites exornat amictus.

Et Alexand. ab Alex. lib. 1. Genial. cap. 20. ac Tiraquellus ibidem, referunt ex Xenophonte, Æliano, Plutarcho & Valerio, Perſas & Lacedæmonios euntes ad bellum, rubris veſtibus indui ſolitos.

ET DATUM] Id eſt, permiſſum eſt à Deo. Nihil enim mali poſſunt in hoc mundo, niſi data à Deo poteſtate & venia: ſicut in republica benè ordinata non poſſunt eſſe uſurarii & lenones, niſi poteſtate à principe accepta.

VERS. 5. ET CUM APERUISSET SIGILLUM TERTIUM, AUDIVI TERTIUM ANIMAL (quod erat homo, ut patet c. 4. v. 7.) DICENS: VENI, ET VIDE. ET ECCE EQUUS NIGER.

Tertius equus niger, quis? Prima expoſitio.

Primò, Haymo per hunc equum rurſum accipit reproborum multitudinem. Hi enim in ſecundo ſigillo comparati fuerunt equo rufo, ob crudelitatem; hic verò, inquit, comparantur equo nigro, ob fœditatem vitiorum. Verùm hæc ſigilla plane alias & alias res ac perſecutiones ſignificant.

Secunda.

Secundò, Alcazar cenſet ſeſſorem hujus equi nigri, per proſopopœjam, eſſe voluntariam paupertatem, & indigentiam Chriſtianorum primitivæ Eccleſiæ: unde ſtateram habet in manu, qua non triticum, ſed cujuſque neceſſitatem ponderat, & nummos qui in ſingulos erogandi erant, ut pro juſto neceſſitatis pondere diſtribuerentur, ut ſcilicet pro labore diurno quiſque acciperet denarium ad bilibrem, græcè chœnicem, id eſt menſuram tritici quæ ſufficeret ad victum diurnum comedendum; denarius enim ſignificat pretium, quod operario pro labore diurno quotidie ſolvebatur. Hoc eſt quod fideles docet Apoſtolus 2. Timoth. 6. 8. *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus.*

Porrò, inquit Alcazar, *Vinum, & oleum*, quia in Græco habent articulum, myſticè accipienda ſunt, q. d. *Vinum & oleum ne læſeris*, id eſt nos Chriſtiani rogamus, ne in tantis adverſitatibus, & ærumnis deſtituamur oleo, id eſt luce & cognitione felicitatis, quæ in ſancta paupertate quam elegimus, includitur; neve abſit Spiritus ſancti unctio, quæ nos recreet & ſoletur. Rurſum, ut detur nobis vinum ſpiritualis lætitia; quo fulti delectum rerum temporalium pro nihilo ducamus. Nam, ut ait Seneca, libr. 1. epiſt. 2. *Honeſta res eſt paupertas læta. Si verò læta eſt, paupertas non eſt.* In reſeratione ergo hujus tertii ſigilli docet Chriſtus, rerum abundantiam, quam Meſſiam allaturum Prophetæ prædixerunt, non eſſe temporalem, ſed ſpiritualem, adeòque paupertate voluntaria non lædi, ſed augeri. Denique ſignificari hîc ingentem annonæ charitatem obventuram Chriſtianis, in Patmon relegatis, ſcilicet tantam, ut bilibris, id eſt 24. unciæ frumenti emendæ ſint denario. Verùm hæc myſtica ſunt, non literalia: atque ſupponunt hunc equum, æquè ac primum, eſſe Chriſti; cujus contrarium ſuperiùs ex communi Interpretum ſententia docui.

Tertiò, Aureolus, & Lyran. per equum hunc nigrum accipiunt Titum, qui Jeruſalem vaſtavit. Hic tenet libram divinæ juſtitiæ & vindictæ, quam contra Judæos Chriſticidas exequitur. Rurſum libra, inquiunt, ſignificat, & continet quinque Judæos, ob quinque libros Moſis, quos quaſi repræſentat. bilibris ergo tritici, ſunt decem nobiles Judæi, qui à Romanis venditi ſunt uno denario: hordei verò bilibres tres, ſunt ignobilium & plebejorum Judæorum triginta, qui pariter venditi ſunt denario uno, *Vinum & oleum ne læſeris*, q. d. Tu, ò Tite; fideles qui in Chriſtum crediderunt, tam ex Judæis, quàm ex Gentibus, quique propter charitatem vino, propter miſericordiam oleo ſignificantur, ne tangas, ne affligas. Itaque accidit. Nam Chriſtiani ex Jeruſalem imminente obſidione, monitu Dei migrarunt Pellam, ut refert Euſebius lib. 3. Hiſtor. c. 5. Verùm hæc Hieroſolymæ vaſtatio jam præterierat 25. annis, cùm hæc vidit & ſcripſit Johannes, eratque toto orbe notiſſima & vulgatiſſima: cur ergo eam ipſe hîc tam obſcurè, per ænigmata bilibris, tritici, hordei & denarii ſignificaret?

Quarta genuina: eſſe Arianos & hæreticos.

Quartò ergo, aptiùs Thomas Anglicus, Joachim, Gagnejus, Pererius, & Ribera, per equum nigrum accipiunt hæreticos, qui in errorum nigris tenebris verſantur, ſuntque veritatis hoſtes. Unde è diametro primo equo albo, cui Chriſtus inſidet, opponuntur. Cernens enim diabolus ſe per Gentiles Imperatores & tyrannos contra Eccleſiam non proficere, quin potiùs ipſam per perſecutiones creſcere & inclareſcere; excitavit hæreticos, qui magis Eccleſiam vexarunt, magiſque ei nocuerunt: ac præſertim mox tempore Conſtantini, qui perſecutiones ſtitit, pacemque dedit Eccleſiæ, ſuſcitavit Arrium & Arrianos. Quocirca multi per equum hunc accipiunt Wandalos & Gothos, qui fuerunt Arriani, ac mirè Eccleſiam vaſtarunt per trecentos & amplius annos, ut patet ex Victore Uticenſi in Vvandal. Procopio, Baronio & aliis. Hi ergo ſunt equus ater. Hic enim color denotat decetque tenebriones, lucifugas, calumniatores, improbos, tales autem ſunt hæretici, quorum fides, conſcientia & mores ſunt atri. Sic monebat Pythagoras, *Ne guſtaremus de his, quibus nigra eſt cauda*: quo vetabat cum iis verſari, qui nigri eſſent morum improbitate. Et Horat. *Hic niger eſt, hunc tu Romane caveto.* Sic idololatræ in Scriptura vocantur Æthiopes, ut Amos 9. 7. *Num. quid non ut filii Æthiopum vos eſtis mihi, filii Iſrael, ait Dominus?* Ubi S. Hieron. *In omnibus*, ait, *Scripturis Æthiopes dicuntur, qui penitus in vitia demerſi ſunt*, quales ſunt idololatræ & hæretici. Hinc Thren. 4. 8. Nazaræi candidiores nive cum purè Deum colebant, poſtea ad vitia & idola converſi, audiunt: *Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum.* Hinc & Saul malignus, & calumniator ac perſecutor Davidis, vocatur Chus, id eſt Æthiops, in titulo pſalmi 7. Audi & Ciceron. pro Cæcinna: *Sextus Clodius, cui nomen eſt Phormio, nec minùs niger, nec minùs confidens, quàm ille Terentianus eſt Phormio.* q. d. Sextus Clodius æquè improbus & audax eſt, ac Phormio Terentii. Vulgare eſt proverbium: *Albus, an ater ſis, neſcio.*

Hujus equi ſeſſor eſt diabolus, vel ipſe hæreſiarcha, v. gr. Arrius. Habet ſtateram, id eſt ſacram Scripturam, ad quam omnia vult librare & examinare; non in mente, ſed in manu, quaſi ad libitum verſatilem & flexibilem, ut eam ad errores ſuos prout libuerit, torqueat & inflectat. Poteſt quoque cum Pererio, per ſtateram accipi ſimulata & oſtentata juſtitia, ſive ſimulatus amor veritatis & recti. Sic Arrius libravit Filium cum Patre in ſtatera, docens iniquum eſſe ut Filius Patri æquetur in duratione, dignitate & divinitate. Hoſce Johanni oſtendit tertium animal, ſcilicet homo, cujus faciem præfert, quæ eſt indicium rationis & æquitatis: quia hæretici hominis & humanitatis ſpeciem mentiuntur, cùm ſint lupi rapaces. Secundò, quia omnes penè hæreſes filio hominis, id eſt Chriſto, adverſati ſunt, eique vel divinitatem, vel humanitatem, putà corpus vel mentem, vel voluntatem humanam ademerunt. Tertiò, quia homo ſignificat doctores, & prædicatores, qui hæreſes detegunt & confutant.

VERS. 6. BILIBRIS TRITICI DENARIO, ET TRES BILIBRES HORDEI DENARIO: ET VINUM ET OLEUM NE LÆSERIS] ſcilicet, tu ò eques, & eque niger. Hoc enim illi imperat ex Deo tertium animal, ſive tertius Cherubinus habens ſpeciem hominis. Pro *bilibris*, græcè eſt chœnix, quæ eſt menſura aridorum tantum capiens tritici, quantum ad diem unum uni homini ad victum ſufficit. Unde proverbium, *Chœnici ne inſideas*, id eſt, ne inniteris, ne fidas diætæ quotidianæ. Porrò licèt chœnices fuerint variæ, variæque quantitatis & menſuræ;

ſare; tamen Attica & communis chœnix, ut docet Alciatus lib. de Ponder. & menſur. ex Polluce & Suida, continebat 27. uncias, id eſt duas libras, & inſuper quartam libræ partem. Unde Noſter interpres vertit *bilibris*, quod nomen Latinis notius eſt quam Græcum chœnix, libra enim continet 12. uncias; bilibris ergo continet 24. uncias. Plura de chœnice vide apud Alcazar. not. 7. Ubi inter alia citat verba Galeni dicentis: *Chœnix continet cotylas tres*: cotylæ autem tres, inquit ipſe, capiunt juſtè 25. uncias aquæ, frumenti verò vulgaris uncias 24. Dico vulgaris; nam optimum frumentum eſt ejuſdem cum aqua ponderis, uti docet Prado, & ex eo Alcazar. Denarius pretium eſt diurni laboris: operarii enim diurna merces erat denarius. Bilibris ergo ſignificat ſacram Scripturam (hæc enim eſt libra, uti paulo antè dixi) quæ quaſi duplex eſt, ſcilicet novi & veteris teſtamenti. Hæc eſt chœnix: quia animæ ad victum quotidianum alimoniam ſufficit. Denarius ſignificat meritum ſanctæ fidei, & ſanctæ vitæ quotidianæ. Triticum eſt Evangelium; hordeum eſt aſpera lex vetus. Appoſitè autem triticum unius chœnicis denario; hordei verò tres chœnices eodem denario æſtimantur: quia pretium tritici ad hordeum ſolet eſſe B triplum: & talis eſt doctrina novi teſtamenti reſpectu veteris, ſcilicet triplo melior & perfectior, triploque melius & ſucculentius animam nutriens. Vinum & oleum ſunt medicina Samaritani noſtri Chriſti Domini, ut patet Luc. 10. v. 34. putà ſunt S. Sacramenta. Senſus ergo eſt, q. d. Nolite timere hunc equum & equitem nigrum, ò fideles mei: licèt enim Arriani, & Wandali æquè, imò magis, quàm Decius & Diocletianus, in vos ſæviant, tamen ego vobis adero, vos alam, paſcam & roborabo. Illi conentur illi omnibus viribus doctrinam, & animæ pabulum vobis eripere; tamen non poterunt annonam ſacræ doctrinæ, veritatis & fidei, quæ vobis quotidie ad victum, & robur ſpiritus ſufficiat adimere: illam enim ego vobis procurabo inter medios hæreticos & hoſtes, ſi conſtanter ſtudio & exercitio Chriſtianæ vitæ, prout debetis, quotidie inſiſtatis: ita Ribera.

Porrò voces *bilibris* & *denarius*, ſignificant magnam fore charitatem annonæ ſpiritualis, id eſt verbi Dei, C ſub Arrianis, Gothis, aliiſque hæreticis. Carum enim eſt triticum, cùm duæ ejus libræ venduntur denario, id eſt decem aſſibus, id eſt decem bajocis Italicis, puta uno Julio, aut regali Hiſpanico, qui apud Belgas valet quinque ſtuferos. hic enim eſt denarius, qui continet drachmam argenti, eſtque quarta pars ſtateris, ſive ſicli: ſiclus enim continet quatuor drachmas argenti, valetque quatuor regales, hoc eſt unum florenum Brabanticum. Notat ergo miram arrianiſmi propagationem & ſævitiam in Orthodoxos, qua per Conſtantium Imp. Urſacium, Valentem, aliosque Arrianos plerique Epiſcopi decepti ſunt, aut facti Arriani; adeò ut in generali Concilio Ariminenſi, uti & in aliis, homouſii & Nicænæ fidei damnatio conclamata ſit, totuſque orbis ingemiſcens miratus ſit ſe eſſe Arrianum, ait S. Hieron. ita ut homouſii & veræ fidei defenſio, ad unum ferè redacta eſſet S. Athanaſium. Tunc tamen Chriſtus fideles ſuos non deſeruit, ſed per S. Athanaſium, aliosque ſacerdotes & Orthodoxos neceſſariam fidelibus verbi Dei, homouſii, veræque fidei, & S. Sacramentorum D alimoniam ſuppeditavit; licet ſobriè, & furtim ſæpè (uti fit in locis ubi dominantur hæretici, ut in Anglia, Scotia, Hollandia) ac tantùm ad neceſſitatem, non ad abundantiam.

Aliter Pererius: Triticum, inquit, ſunt Prælati, virique ſancti: hordeum eſt plebs fidelis. Hi omnes ſi in fide perſtent, donabuntur eodem denario diurni laboris, ſcilicet vita æterna, uti legimus in parabola operariorum, Matt. 20. Chriſtum eundem denarium ſingulis annumeraſſe.

Aliter quoque Viegas ſect. 10. Triticum, inquit, ſunt inſigniores Chriſtiani; hordeum ſunt ſegniores. Hi ab hæreticis ſeducuntur uno denario, id eſt brevi & vili voluptate hujus vitæ ſive morum licentia, quam affert hæreſis & hæretici. Sed *vinum & oleum ne læſeris*, quaſi dicat Eminentes in charitate, quos deſignat vinum; & in miſericordia, quos deſignat oleum, ò hæretice, ſeducere non poteris.

A ET CUM APERUISSET SIGILLUM QUARTUM, &c. ET ECCE EQUUS PALLIDUS] Græcum χλωρὸς ſignificat colorem viridem herbarum, indeque earumdem marceſcentium & areſcentium ſqualorem & pallorem. Quocirca Chloris ab Ovidio ponitur dea florum: quæ cùm nympha eſſet celebris, & Zephyro nuberet, quaſi dotis loco id à marito accepit, ut florum omnium poteſtatem haberet: unde inquit ipſa apud Ovid. l. 5. Faſtor. Vers. 7. & 8.

Chloris eram quæ Flora vocor, corrupta Latino
Nominis eſt noſtri litera Græca ſono.

Hinc χλωρὸν δέος, vocatur pallidus timor, eò quòd faciat pallidos: atque Conſtantius pater Conſtantini Magni, cognominatus eſt Chlorus, propter pallorem, inquit Zonaras in Diocletiano. Morbidus iſte color equo huic congruit, utpote cui inſidet ipſa Mors.

Jam Primò, Lyranus & Aureolus per equum hunc pallidum accipiunt perſecutionem, Domitiani, Andreas Cæſar. Diocletiani, Ribera Trajani, quæ teſte Euſebio fuit acerrima, pluriméſque occidit. Unde pallido equo comparatur: pallor enim eſt morientium. *Quartus equus pallidus, ejus Prima expoſitio.*

B Verùm hæ perſecutiones omnes equo ſecundo, ruſo ſcilicet, deſignatæ ſunt, uti paulò antè oſtendi.

Secundò, Alcazar per mortem hanc accipit mortem tam Martyrum, quàm aliorum fidelium, puta Judæorum ad Chriſtum converſorum. Mors enim, inquit ipſe, hic per proſopopœjam inducitur, quaſi occidens Judæos Chriſto credentes. Sequitur eam infernus: quos enim ipſa occidit, mox hic devorat, & ſuis ſubterraneis includit cavernis, ſcilicet corpus ſepulchro, animam limbo. Hic enim erat communis naturæ ordo ante Chriſtum, Chriſtique gratiam, quæ cælum patefecit, ſuoſque eò ſubvexit. Hoc ergo ſigillo novum & inauditum quid apparuit, ſcilicet mortem ut Chriſti miniſtrum equo inſidentem, ad perfectam Judæorum ſalutem adventare, qui Chriſtum ipſum recipiebant. Quo innuitur, mortis ſævitiam & ſtragem in Chriſti ſervis editam, non fuiſſe veram mortem & interitum, viamque ad inferos, uti Gentiles putabant; ſed fuiſſe viam ad abſolutam eorum felicitatem. Quocirca primi Chriſtiani mortem non formidabant, ſed optabant C & ambiebant: ſciebant enim ex Paulo, mori corpus & ſepeliri in fidelibus, idem eſſe quod ſeminari, ut glorioſè in reſurrectione renaſcatur & reſurgat, 1. Cor. 15. 42. Porrò quatuor hic, inquit, genera mortis nominantur, quibus primi Chriſtiani moriebantur. Primum eſt gladius, qui ſignificat carnis caſtigationem, & affectuum refrænationem, quam docet & jubet Chriſti Evangelium. Secundum eſt fames, quæ ſignificat divinæ gloriæ zelum, & proximorum ſalutis æmulationem, de qua ait Chriſtus Matt. 5. 6. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam*. Tertium eſt mors, qua Deus Chriſtianos peccantes rigidè puniebat, uti punivit Ananiam & Saphiram Actor. 5. & Paulus 1. Cor. 5. 5. ait ſe tradidiſſe fornicarium Satanæ in interitum carnis; & 1. Cor. 11. 30. ſcribit multos emori, quòd indignè ad Euchariſtiam accederent. Quartum ſunt beſtiæ, per quas ſignificatur martyrium; multi enim reipſa beſtiis objecti ſunt. Subdit deinde Alcazar: Simplicius tamen & aptius eſſe cenſeo, ut *gladio, fame* & *morte* deſignentur bella, fames & peſtis (mors enim, ſive mortalitas ſæpè peſtem ſignificat) quæ immiſſa ſunt à Deo non D ſolùm in Judæos rebelles, ſed etiam in eos qui Chriſtum receperant; ſed illi per hæc ad infernum hi ad cælum & felicitatem ibant. Atque hoc pacto patuit, quanta ſit Dei ſapientia, quæ homines mortificando vivificat, & perdendo ſalvat, ut egregiè depingitur apud Jobum c. 39. & 40. *Secunda.*

Verùm, equum hunc non eſſe amicum & fauſtum, ſed inimicum & infauſtum, nec ſeſſorem habere Chriſtum, Chriſtive miniſtrum, ſed Chriſti adverſarium & æmulum, ſuperiùs ex communi Interpretum ſententia docui. Adde, hanc explicationem arctiorem eſſe; quia ad ſolos Judæos hoc ſigillum, uti & præcedentia, reſtringit: nec ſatis cohærere; quia per mortem tam accipit mortem Martyribus, ob fidei confeſſionem illatam, quàm aliis Chriſtianis ob peccata, vel ſua, vel reipub. à Deo inflictam. Denique multa miſcet, quæ magis tropologica ſunt, quàm literalia.

Tertiò, Thomas Anglicus, Dionyſ. Gagnejus, Richard. *Tertia.*

Virgas,

Viegas & alii multi, per equum hunc nigrum accipiunt hypocritas, & impios fideles, qui ſua mala vita & ſceleribus Evangelio adverſantur, ſuoque pravo exemplo non parum nocent Eccleſiæ (ut hi tres equi ſignificent tres hoſtes equi albi, id eſt Eccleſiæ & Chriſti, ſcilicet rufus ſignificet mundum, niger dæmonem, pallidus carnem.) Hi pallidi ſunt: quia hypocritæ jejuniis & carnis maceratione, vel certè ejus fuco & oſtentatione facies ſuas exterminant, ait Richard. & Hugo: vel quia charitate & ſapientia fulgere ſe fingunt & ipſa ſimulatione paleſcunt, ait Dionyſ. vel quia igneam charitatem ſua luxuria perdiderunt, itaque expalluerunt. Huic equo & equiti permiſſum eſt homines interficere *gladio* linguæ impiæ, incitantis alios ad peccata: & *fame*, id eſt penuria verbi Dei: & *morte*, id eſt peſtilentibus motibus; & *beſtiis terræ*, id eſt brutis & irrationalibus vitiis.

Hic ſenſus generalior eſt, magiſque moralis quàm literalis: nec ſatis congruo ordine ſequitur præcedentem, tertium ſcilicet equum nigrum. Nam tempore illius, putà tempore hæreſium, imò etiam tempore perſecutionum Gentilium, adeoque quovis ſæculo fuerunt impii & hypocritæ in Eccleſia.

Quarta genuina, eſſe Mahometanos.

Quartò ergo, & optimè, Joachim, Seraphinus Firmanus, Pannonius & Pererius, per equum hunc pallidum intelligunt ſectam Mahometis Turcas, & Saracenos, infenſiſſimos & celeberrimos jam à mille annis hoſtes Chriſtianorum. Hi enim poſt Gothos, Arrianos, alioſque priſcos hæreticos mox Eccleſiam graviſſimè infeſtarunt, & jugiter infeſtant: eſtque hæc quaſi quarta ætas Eccleſiæ. Hæc ſecta rectè comparatur equo: quia planè irrationalis eſt, bruta & carnalis. Unde eam oſtendit quartum animal, ſcilicet aquila, quæ ſublimis eſt & cæleſtis. Hic equus eſt pallidus: quia reſpondet ſeſſori ſuo; ſeſſor enim ejus eſt pallida mors. Rurſus, pallor ſignificat Saracenorum invidiam, livorem & odium in Chriſtianos (unde & appoſitè Turcæ multi vultu ſunt pallido) eorumque nequitiam & malitiam; inſuper libidinem: in hac enim ſuis præcelluit Mahomet, eamque lege ſua permiſit, imò promiſit: unde & polygamiam induxit. Libido enim ſpiritus & ſanguinem exhaurit, itaque facit pallidos & luridos. Denique pallor notat eorundem avaritiam, uti videmus Turcas auri eſſe cupidiſſimos, ideoque apud eos auro venalia jura. Avari enim ob curas & metus congerendi & conſervandi opes, palleſcunt. Quocirca argutè Diogenes rogatus, cur aurum palleret? *Quia multos*, inquit, *habet ſibi inhiantes & inſidiantes*, teſtis eſt Laertius l. 6. Hujus ſeſſor eſt mors, id eſt Mahomet, qui deficiente ſecta Arrii, mox ortus eſt regnante Heraclio Imp. anno Chriſti 630. ſuamque ſectam propagavit gladio, nimirum omnes ſibi reſiſtentes occidendo. Hoc enim erat Mahometis ſymbolum, quod quotidie Saraceni in ſuis moſcæis ſive fanis uſque ad ravim inclamant: *Non eſt Deus niſi unus, & Mahomet Apoſtolus ejus.* Quicunque hoc recipere & profiteri nolebant, necabantur ab eo; qui verò recipiebant, ſervabantur; ideoque dicti ſunt Muſelmanni, id eſt ſervati & liberati à morte (à radice שלם *ſchalam*, quæ hebraicè & arabicè ſignificat eſſe ſalvum, incolumem, proſperum.) ſed hi pejore ſcilicet ſpirituali, morte ab eo occidebantur. Sequitur eum infernus, id eſt Antichriſtus. Eſt enim ipſe præcurſor Antichriſti, qui erit vitiorum abyſſus, & quaſi infernus; illique viam præparat: putatur enim ſecta Mahometis duratura uſque ad Antichriſtum, ait Firmanus; adeoque Johannes Annius, & alii putarunt, ipſum Mahometem eſſe Antichriſtum. Rurſum, totus infernus, omneſque dæmones ad juvandum Mahometem, ejuſque ſectam propagandam, videntur concurriſſe. Tertiò, propriè ſequitur eum infernus: quia plurimos ipſe præ Gothis, aliiſque hæreticis ad infernum detruſit. Ipſius enim ſecta victoriis plurimis, non tantùm Trapezuntinum & Conſtantinopolitanum, duo Orientis Imperia, ſed & majorem orbis partem occupavit, & plura indies occupat; adeò ut nuper ſubacta majori Hungaria & Tranſilvania, jam Germaniæ, Italiæ & Poloniæ immineat, idque per Chriſtianorum principum diſſidia: hiſce enim creſcit; ac Chriſtiani quaſi excæcati id non vident, aut non curant. Unde dicitur hic per quatuor partes terræ graſſata: huic proinde datum eſt interficere gladio, fame, morte & beſtiis terræ incolas orbis. Hæ enim ſunt A quatuor plagæ Dei, de quibus ait Ezechiel c. 14. 21. *Si quatuor judicia mea peſſima, gladium & famem, & beſtias malas, & peſtilentiam* (quam hic Johannes vocat mortem) *immiſero in Jeruſalem, ut interficiam de ea hominem & pecus.* Saraceni enim multos Chriſtianos gladio, alios fame, alios ærumnis, indeque conſequente peſte, alios aliis generibus mortis; alios etiam leonibus, urſis, aliiſque beſtiis obiiciendo occiderunt.

Addunt nonnulli regnum Turcarum vocari Mortem & infernum, eò quòd ejus vires & milites conſtent Scythis, præſertim habitantibus juxta Boſphorum Cimmerium & Pontum Euxinum. Ibi enim eſt Cerberion mons & oppidum, Cocytus, Phlegethon & Tartarus. quocirca Homerus inferni ſedem collocat apud Cimmerios, ſive ob perpetuas tenebras, ſive ob metallorum frequentes fodinas, ſive ob valles opaciſſimas & hiberno ſoli inacceſſas; adeò ut Gentiles cenſerent illic eſſe inferni oſtium. Sicque accipiunt illud Iſaiæ 28. 15. *Percuſſimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum*, puta cum Cimmeriis, ſcilicet cum Aſſyriis regnantibus in Ponto & Boſphoro.
B Huc facit illud Tibulli:

Elyſios olim liceat cognoſcere campos,
Lethæamque ratem, Cimmerioſque lacus;

caliginoſos ſcilicet & infernos. Huc quoque alludere putant S. Johannem c. 20. 14. cùm ait: *Et infernus, & mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis*: nec enim propriè infernus mitti poteſt in ſtagnum ignis, id eſt in infernum; ſed Cimmeri, Turcæ & Scythæ, qui in Ponto quaſi in inferno habitant, feri que ſunt & crudeles, ac vivunt quaſi homines infernales, eò mittentur. Hæc alluſio non eſt incongrua, nec inelegans; plus tamen vult S. Johannes, uti paulo ante dixi.

Sicut ergo per ſecundum equum rufum, ſignificati ſunt Gentiles & Pagani Eccleſiæ perſecutores: per tertium, nigrum ſcilicet, Arriani, Gothi, Wandali aliique hæretici: ita per pallidum ſignificantur Saraceni, Turcæ & Tartari (ex quibus prodibit Gog & Magog. de quo c. 20. 7.) Hi enim præ aliis duobus, puta præ Gentilibus & Gothis, fuerunt, & ſunt acerrimi & continui, per decem ſæcula primi albi equi & equitis, puta Chriſti & Chriſtianorum hoſtes. Itaque ſignificatur hic acre,
C longum & continuum Eccleſiæ certamen & bellum, æquè ac victoria, cum omni hoſtium & hominum genere. Primò enim per trecentos annos certavit cum Gentilibus, & Imperatoribus Romanis: hoſce tandem ſubegit, cùm Conſtantinus & ſequentes Imperatores colla ſubdiderunt Chriſto & Eccleſiæ. Secundò, certavit cum Arrianis, Neſtorianis, Eutychianis, aliiſque hæreticis per totidem, ſcilicet trecentos, annos proximè ſequentes: ſed & hos vel profligavit, vel extinxit. Tertiò, certavit, & adhuc certat cum Turcis, & Saracenis: hoſce etiam ſuo tempore diſſipabit, præſertim cum eorum monarchia cadere & ruere incipiet, cujus ruinæ initia & præſagia conſpicimus. Poſt hoſce omnes quaſi antambulones & ſagittarios ſequetur acerrimus hoſtis Antichriſtus, qui ex Judæis ortus, primum per Judæos, deinde per Gog & Magog graviſſimè affliget Chriſtianos: ſed & hunc mox deſtruet Chriſtus adventu ſuo ad judicium, cùm Eccleſiam militantem poſt tot luctas & victorias coronabit, atque triumphantem deducet ad regnum ſuum cæleſte. Tunc enim *ſuſcipient regnum ſancti Dei altiſſimi, & obtinebunt regnum uſque in ſæculum, &*
D *ſæculum ſæculorum*, inquit Daniel cap. 7. v. 18. Hæc eſt materia, hoc argumentum, hic ordo & ſeries totius Apocalypſeos. In ipſo enim ejus libro ſignato continetur certamen & victoria de Antichriſto: in ſigillis verò libri continentur præviæ omnium Gentium perſecutiones jam dictæ. Simili modo Daniel cap. 7. v. 4. quatuor monarchias, quarum una alteram ex ordine bello appetiit & protrivit, ac imperium ad ſe tranſtulit, comparat quatuor beſtiis, ſcilicet leænæ, urſo, pardo, & quartæ terribili, ac miræ & inſolitæ formæ: atque Zacharias cap. 1. & cap. 6. eaſdem comparat quadrigis & equis variorum colorum, æquè ac Johannes hic.

Ex dictis ſequitur, ſaraceniſmum eſſe quartam & ultimam generalem Eccleſiæ perſecutionem, ac poſt eam mox ſecuturum finem mundi. Ad illum enim ſtatim tranſit S. Johannes in ſexto ſigillo v. 12. ac conſequenter appropinquare illum in hoc ſexto illius annorum

millena-

millenario; mundi enim ætas eſt ſex millia annorum, A uti oſtendam c. 20. v. 5. Hinc & Saraceni Turcæque clamitant, jactitantque quaſi oraculum, ſuam ſectam duraturam mille annis.

Vers. 9. ET CUM APERUISSET SIGILLUM QUINTUM, VIDI SUBTUS ALTARE ANIMAS INTERFECTORUM] Martyrum ſcilicet omnium, qui occiſi ſunt vel à Rom. Imperatoribus, vel à Gothis, Arrianis, aliiſque hæreticis, vel à Turcis & Saracenis. Cum enim in primo ſigillo, æquo albo ſignificatum ſit lætum & fauſtum Chriſti in Eccleſia regnum, mox tria ſequentia ſigilla reſerarunt tres equos illi contrarios, puta tres generales Eccleſiæ perſecutiones ſibi invicem ordine ſucceſſuras, & duraturas uſque ad Antichriſtum: hinc hoc quinto ſigillo aptè & conſequenter inducitur communis vox fidelium, qui in iis paſſi ſunt, putà Martyrum optantium & orantium pro fine & termino perſecutionum, ut ſcilicet Deus eas terminet, inhibeat & ſiſtat; neque paſſos & Martyres coronet, perſecutores verò puniat & adigat in tartara: quibus reſpondet Deus, jubetque ut requieſcant adhuc tempus modicum, donec compleantur conſervi eorum, & fratres eorum, qui interficiendi ſunt ſicut & illi, ſci- B licet ab Antichriſto: hujus enim tempus erit modicum, quo complebitur Martyrum & electorum numerus, ideoque mox finis omnium ac judicium univerſale, & regnum Chriſti ejuſque electorum glorioſum adveniet. Perperam ergo, & nimis arctè Alcazar cenſet, in hoc ſigillo tantùm eſſe vocem Chriſtianorum à Judæis occiſorum.

Quæres, quodnam ſit hoc altare? Aliqui ex hoc loco putarunt, animas ſanctas ante diem judicii non videre Deum, ſed eſſe in locis quibuſdam quietis & amœnis, quæ hic vocantur altare. ac Primò, Origen. lib. 2. Periarchon, putat animas ſtatim poſt mortem duci ad loca quædam terrena, ubi deputantur, & multa diſcunt: inde deduci ad loca aerea, ubi plura addiſcunt: tandem ſupra cœlum ad Chriſtum evehi ibique plenam ſcientiam omnium adipiſci. Secundò, Victorin. putat hoc altare eſſe loca quædam ſubterranea amœna & ſimilia campis Elyſiis. Tertiò, Tertul. lib. de Anima ſub finem, putat hunc animarum locum eſſe paradiſum terreſtrem, in quo, ait, degunt Elias & Henoch. Quar- C tò, S. Bernard. ſerm. 4. in feſto omnium Sanctorum, cenſet animas mox à morte rapi ſupra cœlum, ibique degere cum Chriſto. Ergo ſunt ſub altari, id eſt, fruuntur conſpectu humanitatis Chriſti, non autem divinitatis. Sic & alii Patres, ut Irenæus, Hilar. Ambroſ. Origen. negare videntur animas Sanctorum ante diem judicii frui viſione Dei. Sed hi commodè exponendi ſunt, ſcilicet ut tantùm velint dicere, eas non frui integra beatitudine totius hominis: quia videlicet carent gloria corporis: habere ergo illas beatitudinem incompletam, & perfectam, ejuſque complementum in reſurrectione expectare.

Animæ puræ mox à morte vident Deum.

Quocirca perperam ex ipſis, & ex hoc Apocal. loco docent Græci, Vigilantius & Calvinus, animas poſt mortem ſub altari quieſcere, & quaſi dormire nec videre Deum, idque uſque ad diem judicii. Unde S. Hieron. ſcribens contra Vigilantium, jure eum vocat Dormitantium, additque: *Tu vigilans dormis, & dormiens ſcribis*. Nam animas haſce non dormire, patet, quia clamant, petuntque vindictam: & quia ſequuntur A- D gnum quocumque ierit cap. 14. 4. Hic ergo eſt error & hæreſis. De fide enim eſt animas plenè à peccatis purgatas, ſtatim à morte videre Deum, eſſeque beatas. Ita definit Concil. Florent. Trident. & Benedictus II. ac Innocent. III. in decretalibus hac de re editis Idque hic ſatis ſignificat Johannes, cùm ait animas haſce habere ſtolas albas, & eſſe ante thronum Dei, eique ſervire die ac nocte, c. ſequenti v. 15. Altare enim hoc ſub quo eas vidit Johannes, eſt proximum Sancto ſanctorum ideoque in Scriptura vocatur altare oraculi, id eſt Sancti ſanctorum, quod repræſentabat cælum empyreum, Deumque in eo reſidentem: unde ſciſſo jam per Chriſti mortem velo intermedio, quod erat inter Sanctum ſanctorum & Sanctum, in quo erat altare hoc, clarè vident Deum in Sancto ſanctorum reſidentem, uti patebit cap. 8. v. 3. vide Bellarm. lib. 1. de Beatitud. Sanctor. cap. 3.

Sub quo altari ſint? Prima ſententia.

Orthodoxi ergo, qui credunt animas ſanctas jam Deum videre, altare hoc variè interpretantur. Primo, Ambroſ. Haymo, Richard. & Ribera, per altare accipiunt Chriſtum Chriſtique curam, æquè ac fruitionem, cui, per quem, pro quo, & ſuper quo immolati ſunt S. Martyres, & ſub cujus protectione jam beatè vivunt.

Secunda.

Secundò, Joachim: Altare, inquit, eſt Romana Eccleſia, ſub cujus fide & obedientia multi Chriſtiani quinto ſigillo, id eſt quinta ætate Eccleſiæ, tunc, putà tempore Joachimi florentis, occiſi ſunt à Mahometanis in Africa.

Tertia.

Tertiò, Dionyſ. ait, animas eſſe ſub altari, hoc eſt, eas eſſe in ſecuriſſima Dei tutela, juxta illud Sapient. 3. *Juſtorum animæ in manu Dei ſunt.*

Quarta genuina.

Verùm Reſpondeo, ſignificari hìc duplex altare, ſcilicet altare holocauſtorum, quod erat in atrio; & altare thymiamatis, quod erat in Sancto. In illo enim quaſi immolata, & ſub eo quaſi ſepulta ſunt corpora Martyrum: in hoc verò poſt mortem translatæ animæ eorum, quaſi requieſcunt, juge thymiama laudis Deo exhalantes. Dico B ergo Primò, alludi, & notari hìc altare holocauſtorum. Id patet, quia ſub eo latent animæ interfectorum, id eſt immolatorum in altari: & quia clamant, poſtulantes vindictam ſuæ immolationis.

Martyres ſepeliebantur ſub altari. Cur?

Pro quo Nota. Corpora Martyrum ex antiquo more & ſanctione Felicis Papæ primi, ſolebant ſepeliri ſub altari, uti docent S. Auguſt. ſerm. 11. de Sanctis, Anſelm. Richard. & alii: quia enim Martyres inſtar holocauſti erant immolati Deo ſuper altare hoc, hinc ſub eo pariter ſepeliebantur. Id fiebat Primò, ut loco tam ſacro honorarent Martyres. Ita S. Ambroſ. inventis reliquiis S. Gervaſii & Protaſii per revelationem S. Pauli, eas ſub altari recondidit, ut ipſemet aſſerit epiſt. 54. ad Marcellinam ſororem: *Succedant, inquit, victimæ triumphales in locum ubi Chriſtus hoſtia eſt. Sed ille ſuper altare, qui pro omnibus paſſus eſt: iſti ſub altari, qui illius redempti ſunt paſſione. Hunc ego locum prædeſtinaveram mihi. Dignum eſt enim ut ibi requieſcat ſacerdos, ubi offerre conſuevit. Sed cedo ſacris victimis dexteram portionem, locus iſte Martyribus debebatur.* Secundo, ut Martyrum corpora & C ſepulchra, orantibus ad altare eſſent continuum excitamentum devotionis & virtutis ac fortitudinis, quam imitarentur. Tertiò, ut Martyres eorum preces apud Deum offerrent & adjuvarent. Hinc altare vocabatur Sepulchrum Martyris, Memoria Martyris, Martyrium, ſive Confeſſio. Martyrium enim græcè idem eſt quod latinè Confeſſio, putà teſtimonium, aut ait hic Johannes, quod Martyr fidei perhibuit, & ſua morte ac ſanguine obſignavit. Nam Martyr idem eſt quod confeſſor, ſive teſtis fidei. Hinc hiſce eorum ſepulchris & altaribus poſtea, cùm ſcilicet ſub Conſtantino Eccleſia pacem adepta eſt, ſuperædificarunt eccleſiam, ſive templum, quod inde pariter vocabant Martyrium. Ita in Concil. Chalcedon. vocatur Martyrium, id eſt eccleſia, S. Euphemiæ. Rurſum inde extenſa vocis ſignificatione, eccleſia quævis vocata eſt Martyrium: quia Martyrum, vel certe Sanctorum, reliquias aliquas eò transferebant, ibique condebant, ut ad primævum morem ædificandi altaria & templa ſuper ſepulchra Martyrum accederent quantum poſſent. Hinc Jure Canon ſancitum eſt, ut altare non D conſecretur niſi illatis eò Martyris, vel Sancti alicujus reliquiis. Quocirca ſacerdos acceſſurus ad altare orat, dicitque: *Oramus te Domine per merita Sanctorum tuorum, quorum reliquiæ hic ſunt.* Ita eccleſia Reſurrectionis Hieroſolymis in Golgotha erecta, vocata eſt Martyrium, ait Cyril. Hieroſol. catech. 14. vide Baron. in Martyr. 6. Julii. Atque hæc eſt origo & cauſa, cur Romæ in baſilicis S. Petri, S. Pauli, S. Laurentii, S. Sebaſtiani, S. Cæciliæ, S. Suſannæ, & paſſim in aliis templis videamus gradus & deſcenſus in cryptas, ſive in ſacella ſubterranea. In hiſce enim cryptis propriè ſepeliebantur Martyres: unde ipſa crypta, ſive ſepulchrum Martyris vocabatur Confeſſio vel Martyrium; ſupra quam deinde ædificabant altare & templum, quod exinde quoque Martyrium dicebatur, uti paulò antè dixi. Porrò hinc intelligimus illam phraſim, quam toties in Vitis Sanctorum & Martyrologiis legimus: *Hic Sanctus ſepultus eſt in Confeſſione S. Laurentii, S. Suſannæ, S. Priſcæ*, &c. nam in Confeſſione,

Martyriũ, id eſt altare vel templum. Cur?

idem

idem eſt quod in crypta vel ſepulchro S. Laurentii, S. Suſannæ, Priſcæ, &c. nec enim totum templum vocabatur Confeſſio, ſed Martyrium, uti ſolerter annotavit Baronius.

Senſus ergo hujus loci eſt, quaſi dicat. Vidi per viſionem ſymbolicam, animas Martyrum ſub altari: quia ſecundùm corpus ſub eo ſepulti ſunt, qui ſuper altare quaſi holocauſta ſuam vitam Deo immolarunt; ut ſit ſynecdoche, ſcilicet ut pars ponatur pro toto, nimirum anima pro homine, puta pro Martyre. Sic Geneſ. 46. dicuntur ſeptuaginta animæ, id eſt homines, egreſſæ de femore Jacob. Clamant ergo Martyres, id eſt animæ Martyrum per corpora ſua, clamant inquam, ex hoc ſuo Martyrii loco, & ſepulchro vindictam, perinde ac ſanguis Abel eamdem clamat Geneſ. 4. v. 10. Unde ſequitur: *Datæ ſunt ei ſtolæ albæ*, quaſi in conſolationem & mercedem. Agitur enim hic de ſigillis, quæ tegebant perſecutiones, & res non in cælo, ſed in terra gerendas. Locum ergo animarum vocat altare: quia ubi eſt corpus, ibi cenſetur eſſe & anima. Secundò, quia hæ animæ, hoc eſt hi Martyres, ſunt quaſi victimæ quæ in altari cremantur, quarum cinis per craticulam dilabebatur ſub altare, ut viderentur quaſi ſub altari ſepeliri: ita enim & corpora Martyrum immolata quaſi in altari, ſub illud delapſa & ſepulta ſunt. unde & in conſecratione altaris dicit Pontifex: *Sub altari Dei ſedes accepiſtis, intercedite pro nobis*. ita Viegas, Ribera & alii, quin & S. Auguſt. ſerm. 11. de Sanctis, quem audi: *Rectè ſub altari animæ juſtorum requieſcunt, quia ſuper altare corpus Domini offertur. Nec immeritò illic juſti vindictam ſanguinis poſtulant, ubi etiam pro peccatoribus Chriſti ſanguis effunditur. Convenienter igitur, & quaſi pro quodam conſortio, ibi Martyribus ſepultura decreta eſt, ubi mors Domini quotidie celebratur. Non immeritò inquam, conſortio quodam illic occiſis tumulus conſtituitur, ubi occiſionis Dominicæ membra ponuntur, ut, quos cum Chriſto unius paſſionis cauſa devinxerat, unius & loci religio copularet.*

Dico Secundò. Sub hoc ſymbolo, & ſymbolica viſione animarum ſub altari terreſtri holocauſtorum, in quo corpora Martyrum immolata & ſepulta ſunt, ſignificatur altare cæleſte, in quo propriè animæ Martyrum requieſcunt. Ad hoc enim poſt corporis immolationem & ſepulturam in altari holocauſtorum, translatæ ſunt animæ eorum beatæ: ibi enim acceperunt ſtolas albas, jugiterque laudant Deum: unde ibi eorum altare potiùs vocandum eſt thymiamatis, quàm holocauſtorum, uti mox patebit. Hoc ergo altare, eſt ſecretum & penetrale cæleſte, putà locus felicitatis & gloriæ Martyrum in cœlo. Nam hoc altare eſſe in cœlo, patet Primò ex eo, quod cap. ſequenti verſ. 9. de ſimilibus animabus dicitur, quòd ſint ante thronum Dei, & in templo, ſcilicet cæleſti, ſerviant ei die ac nocte. Dico ſimilibus: tam enim hæ, quàm illæ ſunt animæ interfectorum: & licet illæ futuræ ſint ultimis temporibus Antichriſti, tamen æquè ac hæ requieſcent ad modicum tempus, donec impleatur numerus conſervorum eorum. Secundò, idem patebit clariùs cap. 8.3. ubi angelus harum animarum thymiama, id eſt orationes & laudes, offert Deo in altari thymiamatis. Sub eo ergo quaſi requieſcunt in cœlo, ſed ita, ut diſtracto per Chriſtum velo, quod hoc altare & Sanctum dirimebat à Sancto ſanctorum, videant Deum in Sancto ſanctorum reſidentem, ut ibidem oſtendam, unde patet, eas jam eſſe beatas. Itaque ſicut locus felicitatis Beatorum vocatur ſinus Abrahæ, ob quietem: ita hìc vocatur altare, ob Dei laudem, & ob martyrii victimam: proprius enim locus & ſepulchrum Martyrum eſt altare, uti jam dixi. Dicitur & cubile: quia in eo quaſi lecto requieſcunt: hoc eſt enim quod ait Pſaltes pſal. 149. 5. *Exultabunt ſancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis*. Ita prius hoc hemiſtichium, ſcilicet, *Exultabunt ſancti in gloria*, recitans S. Evergiſus Colonienſis Archiepiſcopus, ingrediens templum S. Gereonis & Thebæorum Martyrum, ab iis ipſis poſterius ſubnecti & reſpondere audivit, *Lætabuntur in cubilibus ſuis*, uti refert Helinandus in Vita S. Gereonis. Ibi ergo ſe requieſcere etiamnum, ipſæmet animæ Martyrum confitentur, ibique expectant gloriam quietæ & beatæ æternitatis. Unde Romæ in cœmeterio S. Priſcillæ, hæc eorum vox in ipſo limine inſcripta legitur: *Hic expectamus requiem.*

Vox S. Gereonis.

Nota. Alludit hic Johannes, uti & in nonnullis aliis ad l. 4. Eſdræ cap. 4. 35. ubi animæ ex promptuariis clamant ad Deum idem penè, quod hìc. Ait enim ibi Eſdras: *Nonne de his interrogaverunt animæ juſtorum in promptuariis ſuis dicentes: Uſquequo ſpero ſic? & quando veniet fructus areæ mercedis noſtræ? Et reſpondit ad ea Jeremiel archangelus, & dixit: Quando impletus fuerit numerus ſeminum in vobis: quoniam in ſtatera ponderavit ſæculum, & menſura menſuravit tempora, & non commovit, nec excitavit, uſque dum compleatur prædicta menſura.* Quamquam Eſdras hæc promptuaria animarum viderit non in cælo, ſed in inferno, ſive limbo, uti ipſe ait v. 41. eò enim tum deſcendebant omnes animæ, utpotè quòd Chriſtus necdum advenerat, qui eis cælum patefecit. Hac de cauſa vocat promptuaria, id eſt cellaria, ſive cryptas: atque de iis ſubterraneis clarè ait c. 4. 41. *In inferno promptuaria animarum matrici aſſimilata ſunt: quemadmodum enim illa, &c. ſic & hæc feſtinat reddere ea quæ commendata ſunt.* Quocirca Tertul. de Reſurrect. carn. c. 27. citans illud Iſaiæ c. 26. *Vade populus meus, intra in cubicula* (id eſt ſepulchra) *tua*; ad quem locum alludit Eſdras, æquè ac Johannes hic; pro *cubicula* legit *cellas promas*, id eſt cellaria, ſive penuaria, *in quibus*, inquit, *caro ſalita, & uſui repoſita ſervatur, depromenda illinc ſuo tempore: ſic enim & è ſepulchris proceſſura ſunt corpora, cùm juſſerit Dominus*. Nam liber tertius & quartus Eſdræ ſuam habent auctoritatem, licèt non canonicam S. Scripturæ, unde & libris canonicis ſubjunguntur, & ab Eccleſia in officio Miſſæ, & Eccleſiaſtico, multa ex iis citantur & recitantur; Patres quoque plerique non rarò eos citant, ac nominatim S. Ambroſ. l. de Bono mortis citat hunc de animabus in promptuariis degentibus locum. Quocirca viri graves librum tertium, & quartum Eſdræ reponunt inter libros canonicos tertii ordinis (qui ſcilicet, licet canonici non ſint, proximè tamen ad eos accedunt) uti & librum tertium & quartum Machabæorum ac librum Hermetis, qui à veteribus vocatur liber Paſtoris, eò quòd in eo angelus ſpecie paſtoris loquens & docens inducatur. Immeritò ergo Sixtus Senenſis, & pauci alii hunc Eſdræ librum ut fabuloſum rejiciunt, ut dixi in Eſdra.

Sicut ergo ante Chriſtum dicebantur animæ eſſe in promptuariis, ſive cellis in limbo, exſpectantes Chriſtum & beatam reſurrectionem, ita poſt Chriſtum dicuntur eſſe ſub altari, putà thymiamatis, in cœlo, quia enim ſunt animæ interfectorum pro Chriſto, hinc, ſicut corpus eorum dicitur eſſe ſub altari holocauſtorum in terra, ita & anima eorumdem dicitur eſſe ſub altari thymiamatis in cælo; expectantes unionem cum corpore, ut illo veſtitæ ſuper altare quaſi eleventur ad perfectam gloriam, & conſummatam beatitudinem. Altare enim holocauſtorum erat in atrio, quod terram ſignificabat: unde ſub eo corpora terrena Martyrum ſepulta dicuntur. Altare verò thymiamatis erat altare oraculi, id eſt Sancti ſanctorum putà cæli empyrei: unde ſub eo animæ beatæ collocantur, ut per hoc ſymbolicè ſignificetur, illas eſſe animas Martyrum, atque exſpectare martyrii præmium, putà glorioſum corpus, æquè ac vindictam ſuorum homicidarum, quia enim ſunt animæ nudæ, hinc quaſi ad tegendam nuditatem earum, dicuntur eſſe ſub altari, ſub eoque quaſi latere, ac illo tegi, id eſt ab hominibus abſcondi, donec in reſurrectione glorioſo corpore donatæ & veſtitæ, ſeſe ſuamque gloriam & martyrii lauream publicè toti mundo oſtentent.

INTERFECTORUM PROPTER VERBUM DEI (ideoq; Martyrum) ET PROPTER TESTIMONIUM QUOD HABEBANT] quod tuebantur, ſcilicet veritatem fidei, & vitæ innocentiam: hoc enim eſt Martyrum teſtimonium. unde Alcazar: Propter teſtimonium, inquit, id eſt propter doctrinam quam defendebant. Sæpè enim *teſtimonium* ponitur pro doctrina. Pro *animas interfectorum*, aliqui legunt ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ἐσφραγισμένων, id eſt, *animas hominum ſignatorum*: ſed noſter & alii legunt, ἐσφαγμένων, id eſt jugulatorum, interfectorum

ET CLAMABANT VOCE MAGNA] *Clamor magnus, magnum eſt deſiderium*, animarum enim verba ſunt ipſa deſideria: tanto enim minùs quiſque clamat, quanto minùs deſiderat. Nam ſi deſiderium ſermo non eſſet, Propheta non diceret: *Deſiderium cordis eorum audivit auris tua*, ait S. Gregor. lib. 2. Moral. c. 4. VERS. 10.

Di

Dicentes] ex zelo juſtitiæ, non vindictæ, appetentes, ſcilicet, ut deſtruatur regnum impietatis & peccati, utque pii ab eo liberentur, & impii puniantur; itaque ſuper omnes adveniat regnum Dei, ait S. Auguſt. loco citato.

Usquequo Domine, utpote qui es Sanctus et verus] id eſt æquus & juſtus, cujus proinde eſt tueri ſanctos & veros, id eſt juſtos; compeſcere autem & punire impios & injuſtos, quales ſunt qui nos fideles tuos perſequuntur & occidunt. *Sanctus* ergo *& verus*, idem eſt quod, ſancte & verax: nominativi enim ponuntur pro vocativis Atticè. Simile eſt quod canitur in Paraſceve: *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis miſerere nobis, Sanctus*, id eſt Sancte.

Non judicas, et non vindicas sanguinem nostrum de iis qui habitant in terra?] Iudicium ad cauſæ cognitionem pertinet: vindicta ad perficiendam & exequendam rem judicatam, ſive ſententiam pro inſonte contra injuriantem latam.

Quam vindictionem poſtulant Martyres. Prima ſententia.

Quæres, quod judicium, quam vindictam à Deo poſtulent animæ Martyrum? Reſpondet, Primò, Alcazar, eas petere vindictam de Iudæis Chriſticidis & Chriſtianorum perſecutoribus, eamque in hac vita, ſcilicet ut Deus eos exſcindat per Titum, Adrianum, &c. Non enim, inquit, orant, nec volunt ſtatutum à Deo extremi judicii diem, precibus ſuis accelerare & antevertere, ſed petunt ultionem quam Martyrum ſanguis de perſecutoribus petebat. Verùm hæc vindicta, & hoc excidium jam per 25. annos facta erant & præterierant: quorſum ergo ea quaſi necdum facta, ſed futura optant?

Secunda.

Secundò, alii paſſim cenſent, eos petere vindictam condemnationis ferendam & exercendam in perſecutores fidelium in die judicii.

Tertia genuina.

Verùm dico, haſce animas primariò non tam poſcere injuriantium & perſecutorum punitionem & condemnationem, quàm innocentium, putà ſui, ſuorumque aſſeclarum ab injuria liberationem. Hanc enim ſignificat Hebr. נקם *nakam*, id eſt vindicare, quando conſtruitur cum præpoſitione מן *min*: id eſt à, ex, de; Græcum ἐκδικεῖν, quando conſtruitur cum præpoſitione ἐκ, uti hic fit: optant enim vindicari ἐκ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς, id eſt, ex habitantibus in terra. Sic 1. Reg. 24. 14. ait David ad Saul: *Iudicet Dominus inter me & te, & ulciſcatur me Dominus ex te, manus autem mea non ſit in te. Vlciſcatur*, id eſt liberet me ex tua tam acri perſecutione: non enim in eos imprecatur Sauli necem, & ultionem Dei. Ait enim: *Manus mea non ſit in te*, q. d. Abſit ut te occidam, eſto habuerim te in manu mea: non enim tibi mortem, ſed mihi à te liberationem & ſalutem opto, & quæro. Fuit enim ipſe manſuetiſſimus: unde de eo canimus pſalm. 131. 1. *Memento Domine David, & omnis manſuetudinis eius.* Sic Lucæ 18. 3. ait vidua judici: *Vindica*, id eſt libera, *me de adverſario meo.* Sic judices & vindices Iſraelis in libro Iudicum vocantur Ioſue, Gedeon, Samſon & alii, qui Iſraelem à virga Philiſtinorum, aliarumque Gentium exemerunt, & in libertatem aſſeruerunt; eſto id fecerint ſæpè cum hoſtium ſtrage. Sic vulgò dicimus, principem Chriſtianos è manu Turcarum in libertatem vindicaſſe, cùm eos è captivitate Turcarum eripuit, liberoſque effecit. Sic ait Simon Machabæus 1. Machab. 13. 6. *Vindicabo*, id eſt liberabo de jugo & tyrannide Antiochi, *gentem meam, & ſancta, natos quoque noſtros & uxores: quia congregatæ ſunt univerſæ gentes conterere nos.*

Animæ ergo Martyrum hic optant vindictam, id eſt ſui liberationem, eamque duplicem, ſcilicet Primò, ut Deus eorum ſanguinem injuſtè effuſum, & corpora injuſtè occiſa, quæ adhuc in hac injuſta occiſione & morte manent & detinentur, ſibi reſtituat, iiſque rurſum animæ ſpoliatæ nuditatem tegat & veſtiat: unde reſponſum à Deo accipiunt, ut pro corporibus accipiant ſtolas candidas, quibus ſe tegant & veſtiant, donec compleatur numerus conſervorum eorum; tunc enim plenè eos corpore glorioſo veſtiendos eſſe. Unde S. Gregor. libr. 2. Moral. c. 4. *Quid*, ait, *eſt animas vindictæ petitionem dicere, niſi diem extremum iudicii, & reſurrectionem extinctorum corporum deſiderare?*

Secundò, optant vindictam, id eſt liberationem Ecclesiæ & fidelium à perſecutorum tyrannide; ut ſcilicet Deus eam inhibeat & ſiſtat, reddatque Eccleſiæ pacem & quietem: quibus pariter reſpondet Deus, ſe id brevi præſtiturum, ſed oportere adhuc modicum expectare, donec compleatur Martyrum & electorum numerus. Secundariò tamen, & conſequenter optant quoque vindictam propriè dictam ex zelo juſtitiæ, quaſi dicant, Uſquequo Domine juſtè non facis juſtitiam, ut nos & Eccleſiam inſontem liberes, perſecutores verò punias, ut omnes laudent & celebrent tuam in utroſque juſtitiam? Hanc enim poſtulat Martyrum ſanguis. Idem enim eſt dicere animas petere vindictam, quod dicere, ſanguinem earum illam depoſcere. Alludit ad 4. Eſdræ 15. 8. *Ecce ſanguis innoxius & iuſtus clamat ad me, & animæ iuſtorum clamant perſeveranter.* Unde S. Auguſt. ſerm. 59. de Tempore to. 10. docet, animas has petere ut evertatur regnum peccati.

Ob preces Sanctorum accelerantur dies iudicii.

Tertiò, indirectè, & quaſi eminùs orant accelerari diem extremi judicii: illo enim die facienda eſt plena hæc vindicta. Non quaſi decretum Dei de hoc die jam fixum & ſtatutum mutari & accelerari deſiderent: hoc enim fieri nequit: ſed quòd abſtrahant ab hoc decreto, illudque quaſi præveniant. Deus enim ob orationes Sanctorum decrevit, ut finis mundi & dies judicii citiùs adveniat & acceleretur, cùm aliàs illum diutiùs differre potuiſſet, & de facto diutiùs diſtuliſſet, niſi hæ Sanctorum preces ab eo prævisæ, & acceptæ fuiſſent. Pari modo ob preces Danielis & Prophetarum, dicuntur abbreviatæ 70. hebdomadæ adventus Meſſiæ, Daniel. 9. 20. juncto cum v. 24. Hæ ergo preces antecedenter ſe habent ad Dei decretum, non conſequenter: eodem modo ſe habent preces Sanctorum ad Dei prædeſtinationem, putà ad electionem hujus vel illius ad ſalutem & gloriam.

Quocirca S. Auguſt. ſerm. 11. de Sanctis, incuſat prædicatorum & fidelium deſidiam, quòd ea in cauſa ſit, cur differatur reſurrectio, & regnum glorioſum Beatorum. *Videtis*, inquit, *quia propter nos* (dum ait, *Donec compleatur numerus conſervorum*) *Martyrum vindicta differtur. Dum enim nos retardamus, horum ſanguis inultus eſt. Sed hoc contingit noſtra deſidia, qui non religioſè vivimus, qui non piè, ſicut congruit, operamur. Nam ſi bonorum operum ad Dominum iuſtitia noſtra præcederet, iam conſervorum numerus qui expectatur, eſſet completus. Vnde oportet, fratres chariſſimi, quia primitias Martyrum hodierna feſtivitate veneramur, de æterna quæ in cælis eſt. Martyrum feſtivitate ſedulò cogitemus, eorumque veſtigia, in quantum poſſumus, ſequendo, & ipſi eiuſdem feſtivitatis ſupernæ participes exiſtere curemus*, ut compleamus numerum civium cæleſtis Ieruſalem, ſicque acceleremus regnum glorioſum Chriſti & Sanctorum.

Moraliter S. Bernard. ſerm. 3. in feſto omnium Sanctorum: *Vnde tibi ò miſera caro, ò fœda & fætida, unde tibi hoc? Animæ ſanctæ quas propria Deus inſignivit imagine, te deſiderant: quas redemit proprio ſanguine, te expectant: & ipſarum ſine te lætitia compleri, perfici gloria, conſummari beatitudo non poteſt. Adeò ſiquidem viget in eis deſiderium hoc naturale, ut necdum tota earum affectio liberè pergat in Deum, ſed contrahatur quodammodo & rugam faciat, dum inclinantur deſiderio tui. Sine macula ergo ſunt*, ut ait Iohan. c. 14. 5. *ſed non ſine ruga.*

Vers. 11.

Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ] id eſt, plena puritas, quies & ſpes certa beatitudinis, inquit Andreas Cæſar. & S. Bernard loco ſuperiùs citato.

Stola alba eſt gloria animæ.

Verùm dico: ſtola alba eſt gloria & beatitudo animæ, quam Martyres acceperunt, nimirum lumen gloriæ, viſio & fruitio Dei, ac conſequenter humanitatis Chriſti, B. Virginis, ſanctorum angelorum, ac Beatorum omnium. Hæc enim gloria inſtar ſtolæ albæ, animam corpore nudatam & ſpoliatam veſtit & condecorat. Eſt alba, quia lucida & ſplendida, & quia ſymbolum eſt innocentiæ & puritatis Martyrum, cui in præmium donata eſt. Hinc & Chriſti in transfiguratione facies reſplenduit ſicut ſol, & veſtimenta ejus facta ſunt alba ſicut nix, hoc eſt mira luce candicantia & fulgida. Hæc eſt ergo ſtola alba, quam Chriſtus vincenti promiſit cap. 3. v. 5. dicens: *Qui vicerit, ſic veſtietur veſtimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ.* Vide ibi dicta. Unde patet, haſce animas videre Deum, & eſſe beatas: hæc enim beatitudo vincenti promiſſa eſt ſub nomine ſtolæ, ſive veſtis, albæ.

tionem Diocletiani, quando Chriſtiani montibus, id eſt Beatis in cælo, eos invocantes, dixerunt: *Cadite*, id eſt protegite nos. Verùm hæc expoſitio violenta eſt & contorta, ut patet: eſt & inordinata. Nam perſecutio Diocletiani, uti & ceterorum Imper. repræſentata fuit ſigillo ſecundo, putà equo rufo, uti oſtendi c. 6 v. 2.

Quarta, genuina. Dico ergo, S. Johannem hìc tranſire ad tempora noviſſima, & ad finem mundi. Id patet ex ipſis ejus verbis, quæ propriè nulli alteri competere poſſunt, præſertim ſi quis ea conferat cum verbis Chriſti Matth. 24. 25. (ubi orbis excidium, ſignaque ei prævia deſcribit) ille enim videbit penè eadem hìc dici cum iis quæ ibidem dicit Chriſtus. Quod enim hìc dicitur, *Sol factus eſt niger*; ibi dicitur, *Sol obſcurabitur*: hìc dicuntur ſtellæ de cęlo caſuræ; ibi idipſum dicitur: hìc *luna facta eſt ſicut ſanguis*: ibi *luna non dabit lumen ſuum*: hìc dicitur, *Cælum receſſit ſicut liber involutus*; ibi, *Virtutes cælorum commovebuntur*: hìc dicunt *montibus*, *Cadite ſuper nos*; ibi idem dicent, ut patet Lucæ 23. 30.

Idipſum poſcit ordo Apocalypſeos, & ſeptem ſigillorum. Cùm enim S. Johannes ſecundo, tertio & quarto ſigillis, repræſentarit tres generales & illuſtriores perſecutiones Eccleſię, ſucceſſivè duraturas uſque ad finem mundi (unde quinto ſigillo induxit communem vocem Martyrum, optantium finem) hinc ſexto hoc ſigillo ad eumdem tranſit; imò ab hoc loco deinceps uſque ad finem libri loquitur de extremis mundi temporibus.

Hoc ergo ſexto ſigillo deſcribit ultimam Dei vindictam in impios ſignaque horrenda quę præibunt, & indicabunt inſtare extremum judicium. Ita Victorin. Primaſ. Ticon. Haymo. Andreas. Beda, Ribera; Pererius & alii.

Dices, Hæc ſigna ſequentur Antichriſtum erunt enim proxima judicio: hæc autem ſeptem ſigilla ſignificant ea, quę evenient, ante Antichriſtum: ergo alia ſunt ab illis ſignis Antichriſto poſthumis.

Reſp. Aliqui cenſent hęc omnia ſigna, uti & ceteras plagas ſeptimo ſigillo orbi infligendas, quę cap. 8. & 9. recenſentur, fore ante Antichriſtum: continentur enim in ſigillis hiſce, quæ priùs reſerari debent & evolvi, quàm liber ſignatus, id eſt Antichriſti tempora, ſuccedere & videri poſſint. Sic enim optimo ordine conſignatur & progreditur hęc Apocalypſeos prophetia, eſtque quaſi hiſtoria prophetica de rebus ſucceſſivo tempore & ordine futuris. Favet & ratio: nam poſt mortem Antichriſti non fore hęc triſtia prodigia, probari videtur ex eo, quòd poſt mortem Antichriſti ſumma erit pax & quies in mundo, uti oſtendi Daniel. 12. unde & Chriſtus Lucæ 12. verſ. 40. & Matth. 24. 37. prædixit, ſe inſperato die, & ſubitò venturum ad judicium, cùm homines vacabunt gulę & voluptatibus, uti faciebant in diebus Noè; cùm è contrario de hiſce ſignis dicat, quòd areſcent homines pręt timore, & expectatione ceterorum prodigiorum, quę ſupervenient univerſo orbi.

Verùm durum & difficile eſt credit u, hęc ſigna omnia complenda fore ante Antichriſtum. Sunt enim ſigna judicii inſtantis, & judicis advenientis. unde dicunt impii v. 16. *montibus & petris, Cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira Agni: quoniam venit dies magnus iræ ipſorum: & quis poterit ſtare?* Quomodo hęc dicent, ſi inter hæc ſigna & diem judicii intercedant plures anni, putà totum tempus regni aut ſaltem monarchiæ Antichriſti, quæ erit trium annorum cum dimidio? Quomodo hęc ſigna dicuntur ſigna judicii, & judicis Chriſti, cùm potiùs dicenda eſſent ſigna adventantis Antichriſti?

Secundò, cap. ſeq. in ſeptimo ſigillo audiemus Judęorum converſionem ad Chriſtum, quæ fiet in fine mundi, maximè poſt occiſum Antichriſtum: ergo quędam ex his ſigillis, non erunt prævia, ſed poſthuma Antichriſto. Idem manifeſtum ex eo, quòd in ſeptimo ſigillo angelus ſeptimus tuba canens, dicatur inducere conſummationem rerum omnium: quæ utique fiet, non ante, ſed poſt Antichriſtum. Ita enim habetur cap. 10. 7. & c. 11. 15.

Tertiò, Chriſtus Matth. 24. 29. ait, hęc ſigna fore poſt tribulationem dierum illorum, id eſt poſt perſecutionem Antichriſti; inquiunt multi: veriùs tamen Ribera ſic exponit, *poſt tribulationem*, ſcilicet inchoatam, non autem perfectam. Inchoabitur autem hæc mundi

A tribulatio ante Antichriſtum. Chriſtus enim paucis verbis perſtringit & convolvit multa, quæ ſucceſſivè per plures annos fient in fine mundi. Denique ibidem Chriſtus de hiſce ſignis ait: *Cùm videritis hæc omnia, ſcitote quia prope eſt in januis*, ſcilicet dies Domini & adventus Chriſti ad judicium. Quocirca hęc ſigna fore, non ante, ſed poſt interitum Antichriſti, diſertè docet Franciſc. Suarez 3. p. q. 59. diſp. 56. ſect. 3. & alii permulti.

Dico ergo, hęc ſigna inchoanda fore ante Antichriſtum, ideoque poni inter ſigilla; ſed perficienda & complenda eſſe poſt Antichriſtum; ita ut quędam ex iis fiant ante, quędam, & quidem plura ac majora, poſt Antichriſtum, S. Iohannes ut omnia, utpote eodem ſpectantia, conjungeret, eodem ſigillo omnia complexus eſt; quæ quatenus præibunt Antichriſtum, eatenus ſpectant ad ſigilla; quatenus verò ſequentur, eatenus pertinent ad librum ſignatum. Cùm enim illa orbis deſolatio, & excidium ſit futurum ultimum & maximum; idcirco Deus eminùs per plures annos antequam accidat, idipſum comminari, & plagas ei prævias orbi immittere incipiet. Sic enim fecit in excidio Hieroſolymæ, & aliarum

B urbium & regnorum. Iudæos enim impios per Iſaiam, Oſee, Ioelem, imò per Eliam, Eliſeum, alioſque Prophetas per centum annos admonuit & præmonuit de futuro excidio per Chaldæos, ut ab impietate ſua reſipiſcerent, ſicque excidium evaderent. Idem fecit in diluvio: juſſit enim Noè anno quingenteſimo ætatis ſuæ fabricare arcam, ut per eam inſtans diluvium hominibus prænunciaret, & comminaretur; cùm tamen diluvium induxerit demum anno ſexcenteſimo Noè: dedit ergo orbi centum annos ad pœnitendum. Quidni idem, vel ſimile faciat in ultimo orbis excidio, cùm non aquæ, ſed ignis diluvio totus obruetur, & conflagrabit? Itaque ante Antichriſtum inundabit in orbe impietas & impii, quibus Deus minabitur excidium; ideoque ſigna hæc illi prævia, plagaſque ejus prænuncias immittere incipiet, putà inſolitos terræ motus, maris fremitus & exundationes, fulgetra, tonitrua, eclipſes, obſcurationes ſolis, lunæ & ſtellarum: ut cęlum, terra, mare, & aer in impios fremere, eiſque necem & interitum minari videantur: ex quibus conſequentur fames, peſtilentię & bella, quæ Chriſtus tum fore prædixit. ſed

Series & ordo plagarum, & futurorum in fine mundi.

C contemnent ea impii: itaque plagas plagis addet Deus. Superveniet Antichriſtus, qui erit caput & culmen impietatis. Quocirca Deus acriora in eum, & impios ejus aſſeclas, ſupplicia è cælo vibrabit, adigens eos in tartara, inde in impios ceteros, totumque orbem deſæviet, eique mala extrema, ac inter ea ſolis, lunæ & ſtellarum plenam obſcurationem inducet; ac tandem diem ultimum orbi afferet per ignem conflagrationis, tumque ipſe Chriſtus deſcendet e cælo, & veniet ad judicium; ita tamen, ut poſt Antichriſti ejuſque aſſeclarum ſtragem, & plagas impiorum, Deus aliquod tempus quietis daturus ſit orbi, quo Chriſtiani in perſecutione Antichriſti lapſi, Iudæi, omneſque gentes tot plagis perculſæ, reſpirare, Deo reconciliari, juſtificari & ſalvari poſſint. Quo tempore mundani homines, ſicut pueri amota virga, ad ingenium redibunt, nubent & nubentur, epulabuntur, uti in diebus Noè fecerunt; do-

D nec ex inſperato Deus mundi finem adducat, Chriſtumque judicem mittat, uti Chriſtus prædixit Matth. 24. 37. & Iohan. Apoc. 13 & ſequen. ib. & Daniel c. 12. 12. *Beatus*, inquit, *qui expectat, & pervenit uſque ad dies mille trecentos trigintaquinque*, id eſt qui vivet poſt tempora & mortem Antichriſti, uti ibi oſtendi.

Quocirca parum probabile eſt, quod cenſent S. Hieron. & S. Chryſoſt. in Matth. 24. & Euſebius Emiſſenus hom. in Domin. 27. poſt Pentecoſten, ſcilicet hęc ſigna in ſole, luna & ſtellis, fore poſt generalem reſurrectionem in ipſo adventu Domini, ac proinde fore non prævia judicio, ſed in ipſo judicio. Argumentum eorum eſt: Quia, inquiunt, immediatè poſt hęc ſigna ſubdit Chriſtus: *Et tunc apparebit ſignum filii hominis in cælo: & tunc plangent omnes tribus terræ*. Nam *videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli*. Verùm hoc non urget. Nam Chriſtus apud S. Matthæum multa conjungit & conglomerat de excidio urbis & orbis, quę tamen non ſimul fient, ſed tempore valdè disjuncto & ſeparato, quinimò S. Matthæus, cùm dixiſſet Chriſtum venturum

rum virtute magna & majeſtate, ſubjungit, *Et mittet angelos ſuos cum tuba*: cùm tamen hoc ſit futurum non poſt, ſed ante adventum Chriſti ad judicium.

Signa judicio prævia quæ, qualia & quando futura? Prima ſententia.

ET SOL FACTUS EST NIGER] Quæres, an ad litteram hęc ſigna ut ſonant, eventura ſint? Primò, S. Auguſtinus epiſt. 80. ad Heſychium, atque ex eo Primaſ. Andreas & Beda, hæc ſigna myſticè accipiunt pro perſecutione Antichriſti, ſicque exponunt: Sol & luna, id eſt Eccleſia, obſcurabitur: ſtellæ, id eſt illuſtres Sancti, à fide, & conſequenter à cælo & ſalute, excident. Verùm hanc expoſitionem eſſe myſticam, non litteralem, nemo non videt.

Secunda.

Secundò, S. Chryſoſt. & Hieron. ac Beda in Matth. 24. Euſeb. Emiſſ. homil. in Domin. 27. poſt Pentecoſt. Hilar. can. 26. in Matth. D. Thomas in opuſc. 30. art. 36. putant hęc ſigna fore in ipſo die judicii, ſcilicet quòd Chriſtus adveniens tanto lumine radiabit, ac totum orbem ſuis radiis perſtringet, ut ſua claritate obſcuret fulgorem ſolis, lunæ & ſtellarum. Sic & S. Auguſt. ſerm. 130. de Temp. ubi hoc peculiariter tribuit fulgori crucis, qui tantus erit, ut ſolem occultet. Verùm jam oſtendi hæc ſigna fore prævia judicio, ac conſequenter ante adventum Chriſti. Unde clarè ait Joel cap. 2. v. 10. & ſeqq. *Sol convertetur in tenebras, antequam veniat dies Domini*. Et Chriſtus Lucæ 21. 26. *Areſcentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ ſupervenient univerſo orbi.*

Tertia.

Tertiò, Origenes tractat. 30. in Matth. putat ſolem, lunam & ſtellas obſcurandas à fumo, qui procedet ab igne conflagrationis mundi. Verùm hæc ſigna erunt ante finem mundi, quem inducet hæc conflagratio. unde & Origen. in hac expoſitione non perſiſtit: imò Suarez loco citato cenſet, ignem conflagrationis mundi fore poſt ipſum diem judicii.

Quarta.

Quartò, Rabanus in Matth. 24. idque refert, nec improbat D. Thom. in 4. diſt. 48. q. 1. art. 4. q. 2. putat quòd ſol, & conſequenter luna, aliaque aſtra à Deo privabuntur ſua luce intrinſeca & connaturali.

Quinta.

Quintò, Dionyſ. Carthuſ. hæc accipit ad litteram, ſed putat ea hyperbolicè dici, ſicuti Prophetæ dicunt in excidio Hieroſolymæ & Babylonis obſcurandum fore ſolem. Verùm quia hæc excidia tantùm typus fuerunt, & tenuis umbra excidii totius orbis, quod maximè erit horrendum & portentoſum, hinc

Sexta genuina.

Dico Sextò, hæc planè ad litteram ut ſonant, eſſe accipienda. In fine ergo mundi Deus ad vindictam peccatorum, ſolem faciet nigrum inſtar ſacci cilicini qui niger eſt ex nigris ſetis & pilis, è quibus contextus eſt. Porrò id fiet partim ex denſitate nubium, quas Deus inter ſolem & terram interiiciet, ut vult Ribera & Domin. Soto in 4. diſt. 46. qu. 2. art. 2. partim ex miraculoſis eclipſibus, ut vult Pererius, quæ provenient ex inuſitatis motibus cælorum, qui nunc tardiùs, nunc velociùs ſolito movebuntur. Unde Lactantius lib. 7. c. 16. de ſole & luna ſic ait: *Motus extraordinarios peragens, ut non ſit homini promptum aut ſiderum curſus, aut rationem temporum agnoſcere. Fiet enim vel æſtas in hieme, vel hiems in æſtate: tunc & annus breviabitur, & menſis minuetur, & dies in anguſtum coarctabitur.* Quæ ſi vera ſunt, facile erit varias tunc produci eclipſes. Tertiò, ſuſpendet Deus non lumen, ſed illuminationem ſolis & aſtrorum, nimirum negando luci ſolis & aſtrorum concurſum, ſine quo non poteſt lumen ſuum ſpargere & illuminare orbem: unde ex eo ſequentur denſiſſimæ, & univerſales tenebræ per totum orbem. idque faciet facillima actione, ac minima rerum naturæ immutatione. ita Francisc. Suarez 3. p. q. 59. art. 6. diſp. 56. ſect. 3.

Luna erit ſanguinea, cur, & quomodo?

LUNA TOTA FACTA EST SICUT SANGUIS] Id fiet per interpoſitionem nubis ita diſpoſitæ, ut per impreſſionem radiorum lunæ ipſa videatur tota ſanguinea, ad ſignificandam divini judicii ſeveritatem, ait Suarez ibidem; nam rubicunda luna repræſentat cruorem, id eſt ſtragem impiorum, ob ſanguinem Chriſti ab iis vel effuſum, vel neglectum & ſpretum; item ob effuſum ſanguinem Martyrum, præſertim Eliæ & Henoch, aliorumque fidelium ab Antichriſto & Antichriſtianis. Rurſum rubicunda luna portendit ventos, procellas & tempeſtates iræ & ſuppliciorum Dei, quas effundet Deus in peccata & peccatores; nam

Pallida luna pluit, rubicunda flat, alba ſerenat.

Et Virgil. 1. Georg.

At ſi virgineum ſuffuderit ore ruborem,
Ventus erit,

Sanguis enim in Scriptura ſymbolum eſt peccati. Unde ait Oſee c. 4. 2. *Sanguis ſanguinem tetigit*. Et Iſaias c. 1. v. 15. *Manus veſtræ ſanguine plenæ ſunt*. Vide ibi dicta. Erit ergo tunc inuſitata ſolis, lunæ & ſtellarum partim rubricatio, partim obſcuratio, & quaſi deliquium. Primò, ut ſignificetur, obſcurari ac finiri jam gaudium impiorum.

Secundò, luna fiet rubea, ut videatur quaſi pudore vultus ſui, de turpiſſimis & atrocibus hominum ſceleribus, noctu præſertim, cùm lucet luna, in lectis & tenebris perpetratis, erubeſcere. viſis namque tot tamque enormibus hominum ſceleribus, ab initio mundi ad finem uſque perpetratis, ſol, luna & ſtellæ quaſi erubeſcent, quòd talibus dominis tam impiis ſervierint, & ad eorum ſcelera lucem ſuam præbuerint. Hanc cauſam dat S. Antonin. 4. parte Sum. tit. 14. c. 11. §. 2. Ita in martyrio Felicis Epiſcopi Africani, anno Chriſti 302. luna converſa eſt in ſanguinem, ut habent ejus Acta fidelia 24. Octobr. quæ citat & probat Baronius.

Tertiò, ſol & ſtellæ quaſi metu Chriſti judicis venientis perculſa, ſplendorem ſuum retrahent; ſicut homines in metu ſolent calorem & ſanguinem in intima, ad cor confortandum, retrahere, itaque expalleſcere, ait Maldon. Matt. 24. Omnia enim hæc ſigna eò tendunt, ut de hominibus impiis (quales tunc erunt plerique; pauci enim tunc erunt fideles & pii, uti prædixit Chriſtus Lucæ 18.) vindicta ſumatur, utque ipſi timore percellantur, majoraque ſupplicia expectent.

ET STELLÆ DE CÆLO CECIDERUNT SUPER TERRAM] Primò, aliqui *ceciderunt*, inquiunt, id eſt occiderunt, ſubitò raptæ ad aliud hemiſphærium: ſic enim Poetæ ſignificant ſtellarum occaſum, dicendo eas in Oceanum ſive mare ſe præcipitare. Unde Virgil. 2. Æneid. — *Vers. 13. Stellæ de cælo cadēt. quomodo?*

Et iam nox humida cælo
Præcipitat, ſuadentque cadentia ſidera ſomnos.

Sic Romæ, & alibi, qui non longè à mari habitant, in æſtate jucundè ſpectant veſpere ſolis occaſum. Videtur enim eis ſol ſe librare inter undas identidem, ac tandem ſubitò in eas ſe demergere. Verùm hic dicitur, *Stellæ ceciderunt ſuper terram*, non in mare, nec in aliud hemiſphærium.

Secundò, Origenes tract. 30. in Matth. *Stellæ*, ait, *de cælo ceciderunt*, id eſt lumen ſuum deficiente fomento amiſerunt, ac quod in eis terreſtre remanſit, in terram decidit: putat enim ipſe ex ſententia Platonis in Timæo, cælos & aſtra ex elementis eſſe compoſita & conflata; ac proinde egere nutrimento inſtar noſtri ignis vel lampadis: quare ſenſim deficiente alimento in fine mundi, aſtrorum quoque lucem, ſive id quod in eis igneum eſt, defecturum; quod verò terreſtre eſt, ad ſua elementa & terram relapſurum. Verùm duplici errore nititur. Primò, cælos & ſtellas eſſe elementares; Secundò, indigere alimento.

Tertiò, Janſen. & Cajetan. in Matth. 24. Stellæ, inquiunt, retrahent lumen ſuum & non videbuntur, ut videantur de cælo cecidiſſe. Cadent ergo non à loco ſuo, ſed à luce ſua.

Quartò, Maldon. ibidem cenſet, ſtellas propriè dictas in fine mundi de cælo caſuras: Magis enim inquit ipſe, Chriſto id affirmanti, quàm Ariſtoteli id fieri poſſe neganti, aſſentior.

Verùm ſic findi deberet cælum, imò cæli omnes Planetarum: & quò deciderent hæ ſtellæ? quævis enim ſtella fixa in firmamento nobis viſibilis, major eſt tota terra. Meliùs ergo Ribera & Pererius, per ſtellas accipiunt cometas, fulgura, ignes cadentes, aliaque meteora ignea inſtar ſtellarum, qualia multa erunt in fine mundi, eaque novæ & prodigioſæ magnitudinis, formæ, figuræ, motus & lapſus. Deus enim illa, quaſi horribilia fulgetra & tonitrua, jaculabitur & deturbabit in terram, ut homines terrefaciat.

SICUT FICUS EMITTIT (βάλλει, id eſt abiicit, evertit. ita Syrus. Malè ergo legunt aliqui *mittit*) GROSSOS SUOS (ὀλύνθους, id eſt ficus immaturas) CUM A VENTO MAGNO MOVETUR] Significat Deum ob ſcelera,

citiùs

citiùs opinione hominum & rerum natura, finem mundo impoſiturum, cum is naturaliter diutiùs durare poſſet, ſicut fecit in diluvio Noë. Sic enim groſſi ex ficu ante maturitatem, intempeſtivè decidunt. Rurſum *groſſi* indicant ver beatitudinis lætiſſimum & florentiſſimum, quod tunc inchoabunt Beati. Arabicus vertit, *ſicut ficulnea cùm exciderit graminatum eius à vento grandi.*

Verſ. 14. Cœlum recedet, quomodo?

ET CÆLUM RECESSIT SICUT LIBER INVOLUTUS] ἑλισσόμενον, id eſt qui involvitur vel convolvitur; Syrus, *cæli ſeparati ſunt ſicut liber qui involvitur*; Arabicus, *cælum involvetur quaſi charta*, q. d. Sicut liber more veterum cylindro involutus (uti tela circa radium circumvolvitur) abſconſis litteris legi non poterat: ita cælum, ejuſque ſtellæ quaſi litteræ, abſcondentur atris nubibus & tenebris, ut videri non poſſint, videanturque in alium mundum receſſiſſe. Rurſum, deſinet notus cælorum uſus, motus & ſplendor, aſtrorum intuitus, ex iiſque prognoſtica coniectatio & divinatio; ſicut libro uti deſinimus, nec eum legere poſſumus, cùm eum complicamus, ſive claudimus. Alludit, imò citat Iſaiæ 34. 4. ubi idem dicit Iſajas. vide ibi dicta. Unde S. Thomas & Suarez ſic explicant, q. d. Homines, & Aſtrologi non divinabunt ampliùs ex aſtris, quaſi ex libro prognoſtico. Cælum, inquit Suarez, recedet, non motu locali, ſed ab oculis hominum, ſicut recedere ſolet liber involutus; quia litteræ ejus videri non poſſunt. Ita ipſe loco citato, & libr. 2. de Superſtitione cap. 11. Aliam rationem hujus phraſis dat S. Auguſt. libr. 5. de Geneſi ad litt. c. 20. Deus, ait, ſæcula, quæ cùm primùm condita ſunt, tamquam implicita ediderat, ſuccedentibus temporibus explicat, id eſt per cælorum motus ac viciſſitudines temporum mundum involutum paulatim evolvit, eductis ſcilicet aliis & aliis è capacitate ſpecierum individuis, aliis ac aliis effectibus è cauſarum ſuarum ſinubus, ac præſertim è cæli ſoliſque motu, & influxu. cùm ergo ab hoc motu & hac providentiæ ſuæ explicatione ceſſat, ac individua & effectus inde manantes tollit vel ſuſpendit, uti faciet in die judicii, tunc dicitur ſuæ providentiæ librum cælumque complicare & convolvere.

Contrariè explicat Andreas Cæſar. Receſſit, ait, cælum à priori complicatione & occultatione rerum, quas continebat: quia tunc æterna bona & gaudia, in cælo Sanctis repoſita, patefient.

Aliter quoque Dionyſ. Carth. q. d. Non patebit ulli deinceps aditus in cęlum: quia cęli janua claudetur & obſerabitur.

Virtutes cælorum movebuntur quintupliciter?

Pro *cælum receſſit ſicut liber involutus*, Chriſtus Matth. 24. ait, *Virtutes cælorum movebuntur*. Ubi Primò, S. Chryſoſt. per *virtutes* has accipit angelos, qui, inquit, obſtupeſcent ad tanta prodigia, &, ut ait D. Thom. à cælorum motione ceſſabunt. Unde & S. Auguſtinus ſerm. 130. de Temp. *Sicut*, inquit, *principe iudicante, non ſolùm rei, ſed & officia, quæ nihil ſibi conſcia ſunt, timore & tremore comprehenduntur propter iudicis terrorem: ita & tunc, cùm genus humanum iudicabitur, & cæleſtes miniſtri pavebunt. & terribili apparatu de iudicis leuenentis horrenda formidine contremiſcent*, id eſt, videbuntur contremiſcere: verè enim contremiſcere nequeunt; ſunt enim beati, in quos non cadit tremor, nec ulla paſſio aut perturbatio. Adhæc cælo & Deo fruentes, nihil ſub cælo & Deo, utpote exiguum, mirabuntur.

Sapiens nil in terra miratur.

Sic & *ſapiens*, ait Seneca, *ſuper terram & lunam animum attollens, nihil in terra aut metuit, aut miratur*. hoc enim eſt magnanimi. Ita Cyrus, ait Xenophon, doctus erat nihil admirari.

Secundò, Cajet. Titelman. & Perer. per virtutes has accipiunt influentias cælorum, quę in fine mundi ceſſabunt.

Tertiò, Euſebius, apud S. Thom. in Catena Matth. 24. per has virtutes accipit januas cæli, quę Chriſto deſcendenti ad judicium, & rurſum aſcendenti ad thronum cęleſtem, aperientur.

Quartò, & genuinè Janſen. ait, has virtutes eſſe aſtra cęli; hęc enim in Scriptura vocantur militia cęlorum; ut, ſicuti paulò antè dixit *Stellæ de cælo cadent*; ita hìc de iiſdem, ſed ęthereis & cęleſtibus, non autem de aereis, uti paulò antè, dicat, quòd commovebuntur, & quaſi contremiſcent. Huc accedunt Heſſelius & Maldonat. in Matth. 24. Virtutes, inquiunt, cęlorum, ſunt poli & cardines cęlorum. q. d. Cardines ipſi, & baſes ac fundamenta cęlorum commovebuntur, ut cęli à ſuis cardinibus concuti & convelli videantur. Hoc eſt enim quod ait Job cap. 9. 6. *Qui commovet terram de loco ſuo, & columnæ eius concutiuntur*. Et c. 26. 11. *Columnæ cæli contremiſcunt & pavent ad nutum eius*.

Quintò, Franc. Suarez 3. part. 59. art. 6. diſp. 56. ſect. 5. Virtutes cęlorum, inquit, hoc eſt angeli, commovebuntur; commovebunt enim & comparabunt ſe, ut fiant miniſtri divinæ juſtitiæ, qui cęlos & elementa commoveant, qui nimirum omnes illas admirandas mutationes & motus in ſole, ſtellis, mari & terra cauſent & efficiant. Erunt enim, ut videtur, majores, quàm ut per ſolam ſtellarum influentiam, vel virtutem fieri poſſint. Fient ergo per angelos, quibus rectè accommodari poteſt illud pſalm. 149. *Gladii ancipites in manibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis, ut faciant in eis iudicium conſcriptum*. Et huc etiam referri poſſunt multa, quæ in Apocalypſi dicuntur, ſcilicet S. Johannem vidiſſe angelos nunc canentes tubis, nunc effundentes phialas aureas plenas iracundia Dei, & ſimilia, quæ legi poſſunt à cap. 8. uſque ad 16. Hucuſque Suarez. Huc accedit Lactantius lib. 7. cap. 16. qui per virtutes has accipit angelos motores cælorum. Hi, inquit, commovebuntur, quia mutabunt ordinem & modum movendi cęlos, eumque nunc accelerabunt, nunc retardabunt, &c. uti ſuperiùs ipſius verbis commemoravi. Hinc & ſequitur.

ET OMNIS MONS, ET INSULÆ DE LOCIS SUIS MOTÆ SUNT] propriè ut verba ſonant. Si enim ſtellæ de cęlo cadent & cęlum recedet ſicut liber involutus, quid mirum ſi in terra montes & inſulæ de locis ſuis moveantur? Erit enim in die illa horribili quaſi occaſus mundi, totiuſque univerſi inverſio & everſio ut omnia inverſè ſurſum, deorſum, antrorſum, retrorſum peſſum eant. *Sic L. Marcio*, inquit Plinius libr. 2. cap. 83. *& Sex. Iulio Coſſ. in agro Mutinenſi duo montes inter ſe concurrerunt, crepitu maximo aſſultantes recedenteſque, inter eos flamma fumoque in cælum exeunte interdiu ſpectante è via Æmilia magna equitum Romanorum, familiarumque & viatorum multitudine. Eo concurſu villæ omnes eliſæ.* Et paulò poſt: *Non minùs mirum oſtentum & noſtra cognovit ætas, anno Neronis ſupremo, pratis oleiſque intercedente via publica, in contrarias ſedes tranſgreſſis, in agro Marrucino.* Et c. ſequenti: *Maximus terræ memoria mortalium extitit motus, Tiberii Cæſaris principatu, duodecim urbibus Aſiæ una nocte proſtratis.* Vide eumdem libr. 2. cap. 90. & ſequent. ubi terras terræ motu mari permutatas, hauſtas, abſorptas recenſet. Et cap. 94. ait, terras ſemper trementes extare in agro Gabienſi & Reatino. Et cap. 95. *Quædam*, ait, *inſulæ ſemper fluctuant, ſicut in agro Cæcubo, & eodem Reatino, Mutinenſi, Statonienſi: in Vadimonis lacu, & ad Cutilias aquas ſylva opaca, quæ numquam die ac nocte eodem loco viſitur: in Lydia quæ vocantur Calaminæ, non ventis ſolùm, ſed etiam contis quo libeat impulſæ. Sunt & in Nymphæo parvæ, Saltuares dictæ, quoniam in ſymphoniæ cantu ad ictus modulantium pedum moventur. In Tarquinienſi lacu magno Italiæ, duæ nemora circumferunt, nunc triquetram figuram edentes, nunc rotundam complexu, ventis impellentibus; quadratam numquam.* Tales terræ inſulæque fluitantes viſuntur juxta Audomaropolim in Belgio, eæque olim mihi ibidem oſtenſæ ſunt. Memorabile eſt quod ſcribit Gregor. Turon. l. 4. c. 30. *Caſtrum Tauredunum in Galliis*, inquit, *ſitum eſt in monte ſupra Rhodanum. Auditus eſt verò per dies ampliùs ſexaginta mugitum edere mons, donec tandem mirabiliter ſciſſus ab alio ſibi vicino monte, cum univerſo caſtro, omnibuſque incolis in Rhodanum præceps rueret. Accidit hoc imperante Iuſtiniano.* Simile quid accidit nuper anno Domini 1618. die 4. Septembr. Cùm enim tunc agerem in Italia, Romæ certò intellexi oppidum Piure in Valle Telina (quæ ſubjecta eſt Rætiis qui nunc Griſones vocantur) non longè à Como, ſitum ad radices montis, eo per ventum internum, qui terræ motum excitavit, corruente planè oppreſſum eſſe & obrutum, omneſque incolas (cenſebantur ad tria millia) pariter obrutos, quinque tantùm evaſiſſe. Indicium præceſſit, fluminis, quod oppidum interluebat, ſiccatio; ac duo examina apum ita furioſè inter ſe depugnantia, ut utrimque omnes mortuæ conciderint. Horribile hoc exemplum Griſones,

rum virtute magna & majeſtate, ſubjungit, *Et mittet angelos ſuos cum tuba*: cùm tamen hoc ſit futurum non poſt, ſed ante adventum Chriſti ad judicium.

Signa iudicio prævia quæ, qualia & quando futura? Prima ſententia.

Et sol factus est niger] Quæres, an ad literam hæc ſigna ut ſonant, eventura ſint? Primò, S. Auguſtinus epiſt. 80. ad Heſychium, atque ex eo Primaſ. Andreas & Beda, hæc ſigna myſticè accipiunt pro perſecutione Antichriſti, ſicque exponunt: Sol & luna, id eſt Eccleſia, obſcurabitur: ſtellæ, id eſt illuſtres Sancti, à fide, & conſequenter à cælo & ſalute, excident. Verùm hanc expoſitionem eſſe myſticam, non literalem, nemo non videt.

Secunda.

Secundò, S. Chryſoſt. & Hieron. ac Beda in Matth. 24. Euſeb. Emiſſ. homil. in Domin. 27. poſt Pentecoſt. Hilar. can. 26. in Matth. D. Thomas in opuſc. 10. art. 36. putant hęc ſigna fore in ipſo die judicii, ſcilicet quòd Chriſtus adveniens tanto lumine radiabit, ac totum orbem ſuis radiis perſtringet, ut ſua claritate obſcuret fulgorem ſolis, lunæ & ſtellarum. Sic & S. Auguſt. ſerm. 130. de Temp. ubi hoc peculiariter tribuit fulgori crucis, qui tantus erit, ut ſolem occultet. Verùm jam oſtendi hæc ſigna fore prævia judicio, ac conſequenter ante adventum Chriſti. Unde clarè ait Joel cap. 2. v. 10. & ſeqq. *Sol convertetur in tenebras, antequam veniat dies Domini.* Et Chriſtus Lucæ 21. 26. *Areſcentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ ſupervenient univerſo orbi.*

Tertia.

Tertiò, Origenes tractat. 30. in Matth. putat ſolem, lunam & ſtellas obſcuranda à fumo, qui procedet ab igne conflagrationis mundi. Verùm hæc ſigna erunt ante finem mundi, quem inducet hæc conflagratio. unde & Origen. in hac expoſitione non perſiſtit: imò Suarez loco citato cenſet, ignem conflagrationis mundi fore poſt ipſum diem judicii.

Quarta.

Quartò, Rabanus in Matth. 24. idque refert, nec improbat D. Thom. in 4. diſt. 48. q. 1. art. 4. q. 2. putat quòd ſol, & conſequenter luna, aliaque aſtra à Deo privabuntur ſua luce intrinſeca & connaturali.

Quinta.

Quintò, Dionyſ. Carthuſ. hæc accipit ad litteram, ſed putat ea hyperbolicè dici, ſicuti Prophetæ dicunt in excidio Hieroſolymæ & Babylonis obſcurandum fore ſolem. Verùm quia hæc excidia tantùm typus fuerunt, & tenuis umbra excidii totius orbis, quod maximè erit horrendum & portentoſum, hinc

Sexta genuina.

Dico Sextò, hæc planè ad litteram ut ſonant, eſſe accipienda. In fine ergo mundi Deus ad vindictam peccatorum, ſolem faciet nigrum inſtar ſacci cilicini qui niger eſt ex nigris ſetis & pilis, è quibus contextus eſt. Porrò id fiet partim ex denſitate nubium, quas Deus inter ſolem & terram interiiciet, ut vult Ribera & Domin. Soto in 4. diſt. 46. qu. 2. art. 2. partim ex miraculoſis eclipſibus, ut vult Pererius, quæ provenient ex inuſitatis motibus cælorum, qui nunc tardiùs, nunc velociùs ſolito movebuntur. Unde Lactantius lib. 7. c. 16. de ſole & luna ſic ait: *Motus extraordinarios peragent, ut non ſit homini promptum aut ſiderum curſus, aut rationem temporum agnoſcere. Fiet enim vel æſtas in hieme, vel hiems in æſtate: tunc & annus breviabitur, & menſis minuetur, & dies in anguſtum coarctabitur.* Quæ ſi vera ſunt, facile erit varias tunc produci eclipſes. Tertiò, ſuſpendet Deus non lumen, ſed illuminationem ſolis & aſtrorum, nimirum negando luci ſolis & aſtrorum concurſum, ſine quo non poteſt lumen ſuum ſpargere & illuminare orbem: unde ex eo ſequentur denſiſſimæ, & univerſales tenebræ per totum orbem. idque faciet facillima actione, ac minima rerum naturæ immutatione. ita Franciſc. Suarez 3. p. q. 59. art. 6. diſp. 56. ſect. 3.

Luna erit ſanguinea, cur, & quomodo?

Luna tota facta est sicut sanguis] Id fiet per interpoſitionem nubis ita diſpoſitæ, ut per impreſſionem radiorum lunæ, ipſa videatur tota ſanguinea, ad ſignificandam divini judicii ſeveritatem, ait Suarez ibidem: nam rubicunda luna repræſentat cruorem, id eſt ſtragem impiorum, ob ſanguinem Chriſti ab iis vel effuſum, vel neglectum & ſpretum; item ob effuſum ſanguinem Martyrum, præſertim Eliæ & Henoch, aliorumque fidelium ab Antichriſto & Antichriſtianis. Rurſum rubicunda luna portendit ventos, procellas & tempeſtates iræ & ſuppliciorum Dei, quas effundet Deus in peccata & peccatores; nam

Pallida luna pluit, rubicunda flat, alba ſerenat.

A Et Virgil. 1. Georg.

At ſi virgineum ſuffuderit ore ruborem,
Ventus erit,

Sanguis enim in Scriptura ſymbolum eſt peccati. Unde ait Oſee c. 4. 2. *Sanguis ſanguinem tetigit.* Et Iſaias c. 1. v. 15. *Manus veſtræ ſanguine plenæ ſunt.* Vide ibi dicta. Erit ergo tunc inuſitata ſolis, lunæ & ſtellarum partim rubricatio, partim obſcuratio, & quaſi deliquium. Primò, ut ſignificetur, obſcurari ac finiri jam gaudium impiorum.

Secundò, luna fiet rubea, ut videatur quaſi pudore vultus ſui, de turpiſſimis & atrocibus hominum ſceleribus, noctu præſertim, cùm lucet luna, in lectis & tenebris perpetratis, erubeſcere. viſis namque tot tamque enormibus hominum ſceleribus, ab initio mundi ad finem uſque perpetratis, ſol, luna & ſtellæ quaſi erubeſcent, quòd talibus dominis tam impiis ſervierint, & ad eorum ſcelera lucem ſuam præbuerint. Hanc cauſam dat S. Antonin. 1. parte Sum. tit. 14. c. 11. §. 2. Ita in martyrio Felicis Epiſcopi Africani, anno Chriſti 302. luna converſa eſt in ſanguinem, ut habent ejus Acta fidelia 24. Octobr. quæ B citat & probat Baronius.

Tertiò, ſol & ſtellæ quaſi metu Chriſti judicis venientis perculſa, ſplendorem ſuum retrahent; ſicut homines in metu ſolent calorem & ſanguinem in intima, ad cor confortandum, retrahere, itaque expalleſcere, ait Maldon. Matt. 24. Omnia enim hæc ſigna eò tendunt, ut de hominibus impiis (quales tunc erunt plerique; pauci enim tunc erunt fideles & pii, uti prædixit Chriſtus Lucæ 18.) vindicta ſumatur, utque ipſi timore percellantur, majoraque ſupplicia expectent.

Vers. 13. Stellæ de cælo cadēt. quomodo?

Et stellæ de cælo ceciderunt super terram] Primò, aliqui *ceciderunt*, inquiunt, id eſt occiderunt, ſubitò raptæ ad aliud hemiſphærium: ſic enim Poetæ ſignificant ſtellarum occaſum, dicendo eas in Oceanum ſive mare ſe præcipitare. Unde Virgil. 2. Æneid.

Et iam nox humida cælo
Præcipitat, ſuadentque cadentia ſidera ſomnos.

Sic Romæ, & alibi, qui non longè à mari habitant, in æſtate jucundè ſpectant veſpere ſolis occaſum. Vide-C tur enim eis ſol ſe librare inter undas identidem, ac tandem ſubitò in eas ſe demergere. Verùm hic dicitur, *Stellæ ceciderunt ſuper terram*, non in mare, nec in aliud hemiſphærium.

Secundò, Origenes tract. 30. in Matth. *Stellæ*, ait, *de cælo ceciderunt*, id eſt lumen ſuum deficiente fomento amiſerunt, ac quod in eis terreſtre remanſit, in terram decidit: putat enim ipſe ex ſententia Platonis in Timæo, cælos & aſtra ex elementis eſſe compoſita & conflata; ac proinde egere nutrimento inſtar noſtri ignis vel lampadis: quare ſenſim deficiente alimento in fine mundi, aſtrorum quoque lucem, ſive id quod in eis igneum eſt, defecturum; quod verò terreſtre eſt, ad ſua elementa & terram relapſurum. Verùm duplici errore nititur. Primo, cælos & ſtellas eſſe elementares; Secundo, indigere alimento.

Tertiò, Janſen. & Cajetan. in Matth. 24. *Stellæ*, inquiunt, retrahent lumen ſuum & non videbuntur, ut videantur de cælo cecidiſſe. Cadent ergo non à loco ſuo, ſed à luce ſua.

Quartò, Maldon. ibidem cenſet, ſtellas propriè di-D ctas in fine mundi de cælo caſuras: Magis enim inquit ipſe, Chriſto id affirmanti, quàm Ariſtoteli id fieri poſſe neganti, aſſentior.

Verùm ſic findi deberet cælum, imò cæli omnes Planetarum: & quò deciderent hæ ſtellæ? quævis enim ſtella fixa in firmamento nobis viſibilis, major eſt tota terra. Meliùs ergo Ribera & Pererius, per ſtellas accipiunt cometas, fulgura, ignes cadentes, aliaque meteora ignea inſtar ſtellarum, qualia multa erunt in fine mundi, eaque novæ & prodigioſæ magnitudinis, formæ, figuræ, motus & lapſus. Deus enim illa, quaſi horribilia fulgetra & tonitrua, jaculabitur & deturbabit in terram, ut homines terrefaciat.

Sicut ficus emittit (βάλλει, id eſt abiicit, evertit. ita Syrus. Malè ergo legunt aliqui *mittit*) grossos suos (ὀλύνθους, id eſt ficus immaturas) cum a vento magno movetur] Significat Deum ob ſcelera,

citiùs

citiùs opinione hominum & rerum natura, finem mundo impoſiturum, cum is naturaliter diutiùs durare poſſet, ſicut fecit in diluvio Noë. Sic enim groſſi ex ficu ante maturitatem, intempeſtivè decidunt. Rurſum *groſſi* indicant ver beatitudinis lætiſſimum & florentiſſimum, quod tunc inchoabunt Beati. Arabicus vertit, *ſicut ficulnea cùm ceciderit gramineum eius à vento grandi*.

Vers. 14. Cælum recedet, quomodo?

Et cælum recessit sicut liber involutus] ἑλισσόμενον, id eſt qui involvitur vel convolvitur; Syrus, *cæli ſeparati ſunt ſicut liber qui involvitur*; Arabicus, *cælum involvetur quaſi charta*, q. d. Sicut liber more veterum cylindro involutus (uti tela circa radium circumvolvitur) abſconſis litteris legi non poterat: ita cælum, ejuſque ſtellæ quaſi litteræ, abſcondentur atris nubibus & tenebris, ut videri non poſſint, videanturque in alium mundum receſſiſſe. Rurſum, definet notus cælorum uſus, motus & ſplendor, aſtrorum intuitus, ex iiſque prognoſtica coniectatio & divinatio; ſicut libro uti definimus, nec eum legere poſſumus, cùm eum complicamus, ſive claudimus. Alludit, imò citat Iſaiæ 34. 4. ubi idem dicit Iſaias. vide ibi dicta. Unde S. Thomas & Suarez ſic explicant, q. d. Homines, & Aſtrologi non divinabunt ampliùs ex aſtris, quaſi ex libro prognoſtico. Cælum, inquit Suarez, recedet, non motu locali, ſed ab oculis hominum, ſicut recedere ſolet liber involutus; quia litteræ ejus videri non poſſunt. Ita ipſe loco citato, & libr. 2. de Superſtitione cap. 11. Aliam rationem hujus phraſis dat S. Auguſt. libr. 5. de Geneſi ad litt. c. 20. Deus, ait, ſæcula, quæ cùm primùm condita ſunt, tamquam implicita ediderat, ſuccedentibus temporibus explicat, id eſt per cælorum motus ac viciſſitudines temporum mundum involutum paulatim evolvit, eductis ſcilicet aliis & aliis è capacitate ſpecierum individuis, aliis ac aliis effectibus è cauſarum ſuarum ſinubus, ac præſertim è cæli ſoliſque motu, & influxu. cùm ergo ab hoc motu & hac providentiæ ſuæ explicatione ceſſat, ac individua & effectus inde manantes tollit vel ſuſpendit, uti faciet in die judicii, tunc dicitur ſuæ providentiæ librum cælumque complicare & convolvere.

Contrariè explicat Andreas Cæſar. Receſſit, ait, cælum à priori complicatione & occultatione rerum, quas continebat: quia tunc æterna bona & gaudia, in cælo Sanctis repoſita, patefient.

Aliter quoque Dionyſ. Carth. q. d. Non patebit ulli deinceps aditus in cælum: quia cæli janua claudetur & obſerabitur.

Virtutes cælorum movebuntur quintupliciter.

Pro *cælum receſſit ſicut liber involutus*, Chriſtus Matth. 24. ait, *Virtutes cælorum movebuntur*. Ubi Primò, S. Chryſoſt. per *virtutes* has accipit angelos, qui, inquit, obſtupeſcent ad tanta prodigia, &, ut ait D. Thom. à cælorum motione ceſſabunt. Unde & S. Auguſtinus ſerm. 130. de Temp. *Sicut*, inquit, *principe iudicante, non ſolùm rei, ſed & officia, quæ nihil ſibi conſcia ſunt, timore & tremore comprehenduntur propter iudicis terrorem: ita & tunc, cùm genus humanum iudicabitur, & cæleſtes miniſtri pavebunt, & terribili apparatu de iudicis luxuentis horrenda formidine contremiſcent*, id eſt, videbuntur contremiſcere: verè enim contremiſcere nequeunt; ſunt enim beati, in quos non cadit tremor, nec ulla paſſio aut perturbatio. Adhæc cælo & Deo fruentes, nihil ſub cælo & Deo, utpote exiguum, mirabuntur. *Sic & ſapiens*, ait Seneca, *ſuper terram & lunam animum attollens, nihil in terra aut metuit, aut miratur*. hoc enim eſt magnanimi. Ita Cyrus, ait Xenophon, doctus erat nihil admirari.

Sapiens nil in terra miratur.

Secundò, Cajet. Titelman. & Perer. per virtutes has accipiunt influentias cælorum, quæ in fine mundi ceſſabunt.

Tertiò, Euſebius, apud S. Thom. in Catena Matth. 24. per has virtutes accipit januas cæli, quæ Chriſto deſcendenti ad judicium, & rurſum aſcendenti ad thronum cæleſtem, aperientur.

Quartò, & genuinè Janſen. ait, has virtutes eſſe aſtra cæli: hæc enim in Scriptura vocantur militia cælorum; ut, ſicuti paulò antè dixit *Stellæ de cælo cadent*; ita hìc de iiſdem, ſed æthereis & cæleſtibus, non autem de aereis, uti paulò antè, dicat, quòd commovebuntur, & quaſi contremiſcent. Huc accedunt Heſſelius & Maldonat. in Matth. 24. Virtutes, inquiunt, cælorum, ſunt poli & cardines cælorum. q. d. Cardines ipſi, & baſes ac fundamenta cælorum commovebuntur, ut cæli à ſuis cardinibus concuti & convelli videantur. Hoc eſt enim quod ait Job cap. 9. 6. *Qui commovet terram de loco ſuo, & columnæ eius concutiuntur*. Et c. 26. 11. *Columnæ cæli contremiſcunt & pavent ad nutum eius*.

Quintò, Franc. Suarez 3. part. 59. art. 6. diſp. 56. ſect. 5. Virtutes cælorum, inquit, hoc eſt angeli, commovebuntur; commovebunt enim & comparabunt ſe, ut fiant miniſtri divinæ juſtitiæ, qui cælos & elementa commoveant, qui nimirum omnes illas admirandas mutationes & motus in ſole, ſtellis, mari & terra cauſent & efficiant. Erunt enim, ut videtur, majores, quàm ut per ſolam ſtellarum influentiam, vel virtutem fieri poſſint. Fient ergo per angelos, quibus rectè accommodari poteſt illud pſalm. 149. *Gladii ancipites in manibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis, ut faciant in eis iudicium conſcriptum*. Et huc etiam referri poſſunt multa, quæ in Apocalypſi dicuntur, ſcilicet S. Johannem vidiſſe angelos nunc canentes tubis, nunc effundentes phialas aureas plenas iracundia Dei, & ſimilia, quæ legi poſſunt à cap. 8. uſque ad 16. Huculque Suarez. Huc accedit Lactantius lib. 7. cap. 16. qui per virtutes has accipit angelos motores cælorum. Hi, inquit, commovebuntur, quia mutabunt ordinem & modum movendi cælos, eumque nunc accelerabunt, nunc retardabunt, &c. uti ſuperiùs ipſius verbis commemoravi. Hunc & ſequitur.

Et omnis mons, et insulæ de locis suis mota sunt] propriè ut verba ſonant. Si enim ſtellæ de cælo cadent & cælum recedet ſicut liber involutus, quid mirum ſi in terra montes & inſulæ de locis ſuis moveantur? Erit enim in die illa horribili quaſi occaſus mundi, totiuſque univerſi inverſio & everſio ut omnia inverſè ſurſum, deorſum, antrorſum, retrorſum peſſum eant. *Sic L. Marcio*, inquit Plinius libr. 2. cap. 83. *& Sex. Iulio Coſſ. in agro Mutinenſi duo montes inter ſe concurrerunt, crepitu maximo aſſultantes recedenteſque, inter eos flamma fumoque in cælum exeunte interdiu ſpectante è via Aemilia magna equitum Romanorum, familiarumque & viatorum multitudine. Eo concurſu villæ omnes eliſæ*. Et paulò poſt: *Non minùs mirum oſtentum & noſtra cognovit ætas, anno Neronis ſupremo, pratis oleiſque intercedente via publica, in contrarias ſedes tranſgreſſis, in agro Marrucino*. Et c. ſequenti: *Maximus terræ memoria mortalium extitit motus, Tiberii Cæſaris principatu, duodecim urbibus Aſiæ una nocte proſtratis*. Vide eumdem libr. 2. cap. 90. & ſequent. ubi terras terræ motu mari permutatas, hauſtas, abſorptas recenſet. Et cap. 94. ait, terras ſemper trementes extare in agro Gabienſi & Reatino. Et cap. 95. *Quædam*, ait, *inſulæ ſemper fluctuant, ſicut in agro Cæcubo, & eodem Reatino, Mutinenſi, Statonienſi: in Vadimonis lacu, & ad Cutilias aquas ſylva opaca, quæ numquam die ac nocte eodem loco viſitur: in Lydia quæ vocantur Calaminæ, non ventis ſolùm, ſed etiam contis quo libeat impulſæ. Sunt & in Nymphæo parvæ, Saltuares dictæ, quoniam in ſymphoniæ cantu ad ictus modulantium pedum moventur. In Tarquinienſi lacu magno Italiæ, duæ nemora circumferunt, nunc triquetram figuram edentes, nunc rotundam complexu, ventis impellentibus; quadratam numquam*. Tales terræ inſulæque fluitantes viſuntur juxta Audomaropolim in Belgio, eæque olim mihi ibidem oſtenſæ ſunt. Memorabile eſt quod ſcribit Gregor. Turon. l. 4. c. 30. *Caſtrum Tauredunum in Galliis*, inquit, *ſitum eſt in monte ſupra Rhodanum. Auditus eſt verò per dies ampliùs ſexaginta mugitum edere mons, dente tandem mirabiliter ſciſſus ab alio ſibi vicino monte, cum univerſo caſtro, omnibuſque incolis in Rhodanum præceps ruerit. Accidit hoc imperante Iuſtiniano*. Simile quid accidit nuper anno Domini 1618. die 4. Septembr. Cùm enim tunc agerem in Italia, Romæ certò intellexi oppidum Piure in Valle Telina (quæ ſubjecta eſt Rætiis qui nunc Griſones vocantur) non longè à Como, ſitum ad radices montis, eo per ventum internum, qui terræ motum excitavit, corruente planè oppreſſum eſſe & obrutum, omneſque incolas (cenſebantur ad tria millia) pariter obrutos, quinque tantùm evaſiſſe. Indicium præceſſit, fluminis, quod oppidum interluebat, ſiccatio; ac duo examina apum ita furiosè inter ſe depugnantia, ut utrimque omnes mortuæ conciderint. Horribile hoc exemplum Griſones,

& totam Italiam percuſſit. Damnum æſtimatum fuit duobus millionibus auri. Tradunt veteres Hiſtorici, Siciliam olim fuiſſe Italiæ conjunctam, poſtea dirupta maris fluctibus terra, aquam perviam eam avulſiſſe, inſulamque eff.ciſſe. ita Diodor. lib. 4. c. 14.

Secundò, ex hiſce verbis. *Et omnis mons, & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt*, aliqui opinantur in fine mundi montes deprimendos in valles, iiſque æquandos, ut terra ſit planè rotunda, qualis creata eſt die primo mundi. Nam die tertio ad uſus hominum & animalium, Deus terram una ex parte aggeravit & erexit in montes, alia ſuſtulit & depreſſit in valles, uti docui Geneſ. 1. v. 9. Ceſſante ergo uſu vitaque hominum & animalium, videtur terra ad primigeniam ſuam figuram orbicularem planè reditura: quod ſi verum eſt, ergo deprimentur montes. Similiter cenſent inſulas in mari enatas, in fine mundi ſorbendas à mari, ut mare plenum ſuum locum alveumque recipiat, quem accepit primitus Geneſ. 1. 9. & 10. Quid hac de re futurum ſit, docebit experientia finiſque mundi. Nam pro adverſa ſententia facit, quòd montes & inſulæ non parum faciant ad decorem & varietatem univerſi: unde non primo die mundi rudis & informis, ſed tertio, quo terra formata & adornata eſt, à Deo producta ſunt.

Vers. 15. Omnis servus et liber] omnis homo cujuſcumque conditionis, impius ſcilicet. Hæc enim eſt impiorum pœna, æquè ac vox & gemitus, qui ſequitur. Erunt enim tunc plerique omnes infideles & impii, & mox dominante Antichriſto eum, quaſi ſuum regem & monarcham ſequentur, tum ut ejus tormenta evadant, tum ut ab eo opes & honores conſequantur. Sic enim hoc ſæculo vidimus, cùm rex ſit hæreticus aut ſchiſmaticus, totum regnum, & penè omnes ſubditos fieri hæreticos aut ſchiſmaticos. Pauci ergo erunt fideles, qui adhæreant Eliæ & Henoch, pauciores qui cum iis Antichriſto in faciem reſiſtant. Hoc eſt quod ait Chriſtus Lucæ 18. v. 8. *Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?* Et Matth. 24. v. 12. *Et quoniam abundavit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum.*

Et dicunt montibus et petris (magnis, ait Arabicus, putà rupibus;) Cadite super nos] Citat verba Oſee c. 10. 8. ſed in ſenſu allegorico. Nam Oſee ad litteram loquitur de captivitate, deſperatione & calamitate extrema decem tribuum, cùm urbs & regnum Samariæ exciſum eſt à Salmanaſar, decemque tribus ab eo in Aſſyriam ſunt traductæ. Pari modo idem dicent homines ſentientes plagas Dei in fine mundi, tum ante Antichriſtum, tum magis ſub Antichriſto, & maximè poſt eum, cùm jam jam adventabit Chriſtus ad judicium. Eadem verba habet S. Lucas, eaque attribuit Judæis in excidio Jeruſalem. utrumque enim horum fuit typus excidii & conſummationis ſæculi.

Alludit quoque ad Iſajæ 2. 19. ubi de iiſdem Judæis obſeſſis & oppreſſis ait, *Introibunt in ſpeluncas petrarum, & in voragines terræ, à facie formidinis Domini, & à gloria maieſtatis eius, cùm ſurrexerit percutere terram.*

A facie sedentis super thronum cœleſtem ſuæ divinitatis, putà à facie Dei, et ab ira Agni] putà Chriſti hominis adventantis ad judicium: licet enim infideles & impii, præſertim Antichriſtiani, & perſecutores fidelium, initio non credent Dei & Chriſti potentiam, vindictam & providentiam; tamen cùm audient Martyres in tribunalibus identidem illam deprædicare, ac comminari, illoſque pro ea generoſè & hilariter pati & mori, cumque mox ſentient eorum dicta reipſa verificari, plagaſque & vindictam ab eis prædictas ſibi immitti; vel inviti credent hæc ſibi à Deo & Chriſto infligi, ac acriora mox infligenda eſſe. Sic enim Antiochus ſubſannans & occidens Judæos, ridenſque eorum ſacra & Deum, à Deo percuſſus, agnovit ſuam culpam, Deique juſtam in ſe vindictam, 2. Machab. 9. 8. Sic & Pharao in mari rubro, cernens fulgetra in ſe è cælo vibrari, marique ſe obrui, dixit: *Fugiamus Iſraelem, Dominus enim pugnat pro eis contra nos.* Sic Imp. Maximianus, acer Chriſtianorum perſecutor, ſentiens acres dolores, & morbos putidos ſibi à Deo immiſſos agnovit ſibi à Deo Chriſtianorum hęc juſtè infligi, ac perſecutionem ſtitit. Sic Julianus telo cęleſti confoſſus, *Vicisti*, inquit, *Galilæe, viciſti.*

Vers. 16. Ira ipsorum] Dei & Agni: græcè αὐτῶν, id eſt A ejus. Deus enim & Agnus unum ſunt in natura divina. Acutè conjicit Leo Magnus, quàm formidabilis futura ſit potentia irati Agni, ex ipſius lenitate & manſuetudine, ſerm. 1. de Paſſione Domini: *Ego ſum*, inquit (Johan. 18. 5.) *& ad vocem eius turba proſternitur impiorum. Quid iam poterit maieſtas eius indicatura, cuius hoc potuit humilitas iudicanda?* Et Greg. l. 17. Moral. c. 21. *Quis eius iram toleret, cuius & ipſa non potuit manſuetudo tolerari?*

Porrò tantus erit pavor, tantuſque pudor damnandorum coram Chriſto judice, qui ita percellet & perterrebit conſcientiam ipſorum, ut optent obrui tegique montibus, imò eſſe in inferno potiùs, quàm in valle Joſaphat coram Chriſto irato. Sanctus Baſilius meritò exiſtimat acerbiſſimum cruciatum ultricibus inferorum flammis inuſtum damnatis, pudore iſto & confuſione longè leviorem ac tolerabiliorem eſſe. Ponderans enim acerrimam illam increpationem Lucæ 12. 20. *Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te; quæ autem paraſti, cuius erunt?* ſic ait hom. contra divites avaros: *Superat æternam pœnam irriſio iſta ſtultitiæ.* Lege Cardinalem Toletum Lucæ 12. annotat. 39.

B Nota. Hæc eadem ſigna horrenda, judicio & excidio orbis prævia, prædixerunt alii Prophetæ, partim ſenſu litterali, partim allegorico. Unde Tertull. libr. de Reſurrect. carnis cap. 22. citans verba Chriſti Matthei 24. de excidio urbis & orbis, ſic ait: *Poſteaquam edixit, Et tunc erit Ieruſalem conculcatui nationibus; inde iam in orbem & in ſæculum prædicat ſecundùm Ioelem & Danielem, & univerſum concilium Prophetarum, futura ſigna in ſole, luna & ſtellis.* *Prophetiæ de horrore diei iudicii.*

Primus ergo Joel cap. 3. 2. de eo ad litteram ſic ait: *Congregabo omnes gentes in vallem Ioſaphat, & diſceptabo cum eis ibi ſuper populo meo.* & v. 14. *Iuxta eſt dies Domini in valle conciſionis, Sol & luna obtenebrati ſunt, & ſtellæ retraxerunt ſplendorem ſuum.* Et cap. 2. v. 1. ſub typo excidii Hieroſolymæ per Chaldæos: *Venit*, inquit, *dies Domini, dies tenebrarum & caliginis*, & v. 10. *A facie eius contremuit terra, moti ſunt cæli. Sol & luna obtenebrati ſunt, & ſtellæ retraxerunt ſplendorem ſuum. Et Dominus dedit vocem ſuam ante faciem exercitus ſui.* Et v. 30. *Dabo prodigia in cælo, & in terra, ſanguinem, & ignem, & vaporem fu-* C *mi. Sol convertetur in tenebras, & luna in ſanguinem, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis.* *Ioelis.*

Secundus eſt Iſajas, qui cap. 13. 9. ad literam loquens de excidio urbis Jeruſalem, allegor. ſub eo quaſi typo, diem excidii orbis ita depingit: *Ecce dies Domini veniet, crudelis, & indignationis plenus, & iræ furoriſque ad ponendam terram in ſolitudinem, & peccatores eius conterendos de ea. Quoniam ſtellæ cæli, & ſplendor earum non expandent lumen ſuum: obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo, & luna non ſplendebit in lumine ſuo. Et viſitabo ſuper orbis mala*, &c. *Iſaiæ.*

Tertius eſt Jeremias Iſajæ aſſecla cap. 15. 9. *Infirmata eſt quæ peperit ſeptem, defecit anima eius: occidit ei ſol, cùm adhuc eſſet dies: confuſa eſt, & erubuit.* *Ieremias.*

Quartus eſt Amos, qui pariter ad literam urbi Jeruſalem, allegoricè orbi cladem ultimam intentat cap. 8. 9. *Et erit in die illa: occidet ſol in meridie, & tenebreſcere faciam terram in die luminis: & convertam feſtivitates veſtras in luctum, & omnia cantica veſtra in planctum: & inducam ſuper omne dorſum veſtrum ſaccum, & ſuper omne caput calvitium: & ponam eam quaſi luctum unigeniti, &* D *noviſſima eius quaſi diem amarum.* *Amos.*

Quintus eſt Ezechiel, qui literaliter ſtragem Pharaonis & Ægypti, allegoricè Antichriſti & impiorum, ac mundi ita deſcribit c. 32. 7. *Operiam, cùm extinctus fueris, cælum, & nigreſcere faciam ſtellas eius: ſolem nube tegam, & luna non dabit lumen ſuum. omnia luminaria cæli mœrere faciã ſuper te: & dabo tenebras ſuper terram tuam, dicit Dominus Deus, cùm ceciderint vulnerati tui in medio terræ.* Vide de horrore extremi judicii S. Baſil. ſerm. de Judicio, & S. Ephrem ſerm. de S. Cruce & de adventu ſecundo Domini, item ſerm. de Timore Dei, tom. 3. *Ezechielis.*

Moraliter Nota, ingens eſſe, & fore malorum ſupplicium, metum & pavorem, ac pavidam expectationem plagarum incognitarum, & imminentium. *Peior eſt bello timor ipſe belli.* Ita ſæpè rei magis affliguntur timore & apprehenſione mortis, ad quam damnati ſunt, quàm ipſa morte: nam ſingulis momentis ita anguntur, ut mori millies videantur. Quocirca Seneca l. de Vita beata *Miſera vita in metu: beata, quæ vicit metum & voluptatē.*

cap.

cap. 4. & ſequ. miſeram vitam ſitam eſſe docet in metu æquè ac cupiditate; beatam verò vitam ſitam eſſe in utriuſque contemptu & victoria. *Summum*, inquit, *bonum eſt animus fortuita deſpiciens; virtute lætus, quem non extollunt fortuita, nec frangunt; cui vera voluptas eſt voluptatum contemptio. Quid enim prohibet nos beatum dicere liberum animum, & erectum, & interritum, ac ſtabilem, extra metum, extra cupiditatem poſitum? cui unum bonum ſit honeſtas, unum malum turpitudo? Cetera vilis turba rerum, nec detrahens quidquam beatæ vitæ, nec adiiciens. Hunc ita fundatum, neceſſe eſt, velis nolis, ſequatur hilaritas continua, & lætitia alta, atque ex alto veniens. Quo die infra voluptatem eris, & infra dolorem erit.* Et c. 5. *Beatus eſt, qui nec cupit, nec timet beneficio rationis. Tunc enim mens pura eſt, & ſoluta omnibus malis, cùm non tantùm lacerationes, ſed & vellicationes effugeris, ſtatura ſemper ubi conſtitit, ac ſedem ſuam etiam irata & infeſtante fortuna vendicatura. Nam quod ad voluptatem pertinet, licet circumfundatur undique, & per omnes vias influat, quis mortalium, cui ullum ſupereſt veſtigium hominis; per diem noctemque titillari velit, & deſerto animo corpori operam dare?*

CAPVT SEPTIMVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Signantur ab angelo electi, ne tangantur plagis impiorum, putà duodecim millia ex ſingulis tribubus Iſrael. Deinde v. 9. Johannes videt innumeram turbam ex Gentibus ſtantem ante thronum Dei cum ſtolis albis & palmis, gratias agentes & laudantes Deum & Agnum.

HOc caput pertinet ad ſextum ſigillum, eſtque altera ejus pars. Nam poſt hoc caput ſtatim initio ſequentis capitis 8. ſeptimum ſigillum ſubnectitur, & reſeratur. Itaque eſt hoc caput pars ſexti ſigilli, ſed ita ut ſimul ſit quaſi præambulum & præparatio ad caput ſequens, & ad ſeptimum ſigillum. Cùm enim cap. 6. præced. in priore parte ſexti ſigilli dixiſſet: fore horrenda ſigna in terra, ſole, luna, ſtellis & cælo, quæ extrema ſupplicia mundo, id eſt impiis portendant & intentent, quæ nimirum in ſeptimo ſigillo per ſeptem angelorum tubas & plagas exhibentur: hinc, ne plagæ hæ & ſupplicia pios & ſanctos fideles cum impiis ſimul involvant & affligant, ſignantur hoc capite pii & ſancti, ut angeli plagas immiſſuri in orbem & impios, caveant ne hoſce ſignatos tangant, aut plagis ſuis afficiant. Sicut enim Deus Exodi 12. 7. percuſſurus per angelum primogenita Ægyptiorum, juſſit priùs ſignari domos Hebræorum, ut angelus percutiens eas tranſiliret, & non tangeret. Rurſum ſicut Ezechiel. 9. 4. Deus percuſſurus Jeruſalem & Judæos ſceleratos, jubet priùs in ea ſignari ſanctos, ne illi cum ſceleratis percutiantur: ita pariter jubebit in fine mundi ſignari, ſanctos, ne communibus orbis plagis involvantur. Unde cap. 9. 4. dicitur, *Præceptum eſt locuſtis, ne læderent fœnum terræ, neque omne viride, niſi tantùm homines qui non habent ſignum Dei in frontibus ſuis.*

Signantur hic fideles futuri tempore Antichriſti.

Dices, Hi ſignati verſ. 9. dicuntur habere ſtolas albas & palmas, ac eſſe ante thronum Dei: ergo ſunt beati in cælo, non autem militantes in terra. Reſpondeo, S. Johannem per viſionem vidiſſe eos in cælo, quia ſignati & conſcripti erant cives in cælo: revera autem adhuc exiſtebant & militabant in terra uti patet ex jam dictis. Quia enim in media illius ultimi & impiiſſimi ſæculi iniquitate, & atque in perſecutione Antichriſti manſuri ſunt conſtantes in fide & pietate uſque ad finem vitæ; hinc ſignati & deſtinati ſunt ad gloriam cæleſtem, 2. Timot. 2. 19. Et propter utrumque jubet Deus illos hic ſignari ad hoc, ne ab angelis ſeptem plagas ultimas in orbem effundentibus lædantur. Itaque ad literam agitur de Sanctis victuris ſub finem mundi, & tempore Antichriſti, quos Johannes per ſpiritum propheticum vidit in cælo, quia eò per Dei prædeſtinationem & præſcientiam deſtinabantur: ideoque eorum gloriam futuram quaſi præſentem enarrat perinde ac Prophetæ de futuris loquuntur ac ſi præſentia aut præterita forent, ut ſignificent ea tam certò eventura, ac ſi jam facta eſſent. Porrò hi ſignati ex Judæis, erunt fideles converſi è Judæis ad Chriſtum partim ante Antichriſtum, partim & potiori parte poſt Antichriſtum; eo enim caſo omnis Iſrael convertetur ad Chriſtum, uti inferiùs dicam.

Aliorum ſententiæ.

Quare minùs congruę, minuſque probabiles ſunt aliorum ſententiæ, quas hic recenſebo, ut lectori plenè & planè ſatisfaciam.

Prima.

In primis ergo Ambroſ. ſicut per priorem ſexti ſigilli partem, in fine cap. ſexti recenſitam, accepit Judæorum reprobationem; ita hic per alteram ejuſdem ſigilli partem, accipit Gentium omnium vocationem, electionem & glorificationem, tum in terra, tum in cælo.

Secunda.

Secundò, Lyran. Aureol. & Viegas, ſicut priorem partem retulerunt ad perſecutionem Diocletiani; ita hanc referunt ad Eccleſiæ pacem mox ſecutam ſub Conſtantino, profligatis quatuor angelis, id eſt quatuor tyrannis, itaque hic Conſtantini cum illis bella & victorias deſcribi.

Tertia.

Tertiò, Primaſ. Haymo & Anſbertus, hæc referunt ad tempus quod Chriſtum anteceſſit.

Quarta.

Quartò, veriſimiliùs Andreas, Beda, Ribera & Pererius: Sicuti, inquiunt, priore parte ſigilli ſexti triſtia Antichriſti tempora, mundique ſupplicia Johannes, vel potiùs Chriſtus, reſeravit; ita hic Eccleſiæ lætitiam & felicitatem, mox poſt Antichriſtum ſecuturam, cùm innumeri ex Judæis & Gentibus eligentur ad gratiam & gloriam, ſubtexit. Verùm, ut rectè obiicit Alcazar, non ſervant ipſi accoluthiam, ſive debitam Apocalypſis ſequelam & ordinem. Perperam enim ponunt hæc inter ſigilla, cùm ipſi cenſeant ſigilla omnia continere ea, quæ præambula erunt Antichriſto, non poſthuma. Rurſum, perverſo ordine ponunt hæc poſt Antichriſtum futura in fine ſexti ſigilli, ante ſeptimum, quod continet plagas prævias Antichriſto. Tertiò, hæc ſignatio ſignatorum non fiet directè & propriè ad gloriam, ſed ad hoc, ne angeli plagis ſuis eos attingant. Poteſt tamen hæc expoſitio commodè explicata, cum noſtra conciliari eique accommodari.

Quinta.

Quintò. Alcazar putat hanc ſignationem Sanctorum non pertinere ad ſextum ſigillum, ſed eſſe præambulum ſeptimi ſigilli. Quia enim ipſe cenſet, primis quatuor ſigillis recenſeri felicitatem Judæorum in Chriſtum credentium, tribus verò ultimis infelicitatem & plagas incredulorum & rebellium, ac præſertim excidium eorum per Titum; hinc cenſet ſignari hic Chriſtianos, qui Judæis in Jeruſalem erant permiſti, ut ex ea egrediantur, itaque plagas ejus ſeptimo ſigillo reſerandas evadant Ita factum eſt: nam Dei monitu evaſerunt ipſi in Pellam urbem, ait Euſeb. libr. 3. hiſtor. cap. 5. Quocirca congruè Dei nutu, inquit Alcazar, hæc urbs, vel anteriùs, vel poſteriùs, à Chriſtianis dicta eſt Pella, id eſt *mirabilis ſeparatio*: quia Deus mira ſua providentia eos ibidem ſervavit, ac ſeparavit à Judæis pereuntibus in Jeruſalem; ſicut olim terram Geſſen ſeparavit à reliqua Ægypto, cùm eam à muſcis, grandine, tenebris, aliiſque plagis Ægypti ſervavit intactam & immunem. Pella enim hebr. derivatur à rad. [illegible] *pale*, id eſt ſeparavit, vel mirabilem fecit. Unde Exodi 8. 22. ubi nos legimus, *Faciam mirabilem terram Geſſen.* pro *faciam mirabilem*, hebr. eſt [illegible] *hiphleti*. à rad. *pala*, q. d. Ego faciam illam Pellam, ergo illam ab Ægypto dividam, & mirabilem reddam. Similiter Exod. 9. 4. *Faciet Dominus mirabile*, hebr. eſt [illegible] *hiphla*, hoc eſt, *faciet pole*, faciet mirabile. & ſeparabit Geſſen à reliqua Ægypto.

Verùm hæc omnia ſubverſo ejus fundamento (de quo ſuperiùs ſæpiùs actum eſt) corruunt, & ingenioſæ tantùm alluſiones ſunt, luduſque ingenii.

Poſt

zed by Google

1. POſt hæc vidi quatuor Angelos ſtantes ſuper quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos ter-
ræ, ne flarent ſuper terram, neque ſuper mare, neque in ullam arborem. 2. Et vidi alterum
Angelum aſcendentem ab ortu ſolis, habentem ſignum Dei vivi, & clamavit voce magna quatuor An-
gelis, quibus datum eſt nocere terræ, & mari: 3. dicens Nolite nocere terræ, & mari neque arbori-
bus, quoadusque ſignemus ſervos Dei noſtri in frontibus eorum. 4. Et audivi numerum ſignatorum
centum quadraginta quatuor millia ſignati, ex omni tribu filiorum Iſrael. 5. Ex tribu Iuda duodecim
millia ſignati: Ex tribu Ruben duodecim millia ſignati: Ex tribu Gad duodecim millia ſignati: 6.
Ex tribu Aſer duodecim millia ſignati: Ex tribu Nephthali duodecim millia ſignati; Ex tribu Ma-
naſſe duodecim millia ſignati: 7. Ex tribu Simeon duodecim millia ſignati: Ex tribu Levi duodecim
millia ſignati: Ex tribu Iſſachar duodecim millia ſignati: 8. Ex tribu Zabulon duodecim millia ſi-
gnati: Ex tribu Ioſeph duodecim millia ſignati; Ex tribu Beniamin duodecim millia ſignati. 9.
Poſt hæc vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus,
& populis, & linguis: ſtantes ante thronum, & in conſpectu Agni, amicti ſtolis albis & palmæ in
manibus eorum: 10. & clamabant voce magna dicentes: Salus Deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum,
& Agno. 11. Et omnes Angeli ſtabant in circuitu throni, & ſeniorum, & quatuor animalium; & ceci-
derunt in conſpectu throni in facies ſuas, & adoraverunt Deum. 12. dicentes, Amen. Benedictio, &
claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo noſtro, in ſæcula ſæculo-
rum. Amen. 13. Et reſpondit unus de ſenioribus, & dixit mihi; Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, qui
ſunt? & unde venerunt. 14. Et dixi illi: Domine mi, tu ſcis. Et dixit mihi. Hi ſunt, qui venerunt
de tribulatione magna, & laverunt ſtolas ſuas, & dealbaverunt eas in ſanguine Agni. 15. ideo ſunt an-
te thronum Dei, & ſerviunt ei die ac nocte in templo ejus: & qui ſedet in throno, habitabit ſuper il-
las. 16. non eſurient, neque ſitient ampliùs, nec cadet ſuper illos ſol, neque ullus æſtus. 17. quoniam
Agnus, qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & abſterget Deus
omnem lacrymam ab oculis eorum.

Vers. 1. POST HÆC VIDI QUATUOR ANGELOS STANTES SUPER QUATUOR ANGULOS TERRÆ, TENENTES QUATUOR VENTOS TERRÆ, NE FLARENT SUPER TERRAM, NEQUE SUPER MARE, NEQUE IN ULLAM ARBORUM] Quatuor primarii ſunt venti, flantes à quatuor orbis partibus, putà Aquilo à Septemtrione, Auſter à Meridie, Eurus ab Oriente, Zephyrus & Favonius ab Occidente. Et hos quatuor tantùm nominabant veteres, teſte Plinio lib. 2. cap. 47. Verùm poſterioribus ſæculis nautæ hoſce quatuor in plures alios ſubdiviſerunt, & ſingulis duos, imò quatuor laterares addiderunt.

Quatuor angeli & venti, qui? Prima expoſitio. Quæres, quinam ſint hi quatuor angeli & quatuor venti? Reſpondet Primò, Ambroſ. quatuor angelos eſſe Romanum Imperium, quatuor ventis, id eſt mundi plagis, imperans. Sic & Primaſ. Ansbertus, Anſelmus & Beda per quatuor angelos accipiunt quatuor præcipua mundi regna, quæ, cùm Chriſtus venit in mundum, tenebant ventos, id eſt pacem, lætitiam, opes & commoda orbis: quia ſuis rapinis & cædibus homines divexabant.

Secunda: Secundò, Aureolus & Lyranus, Quatuor angeli, inquiunt, fuerunt quatuor tyranni tempore Conſtantini, putà Maximinus in Oriente, Severus in Italia, Licinius in Ægypto, Maxentius Romæ; qui tenuerunt ventos, id eſt doctores, ne diſſeminarent fidem Chriſti. Sic ferè & Ambroſ. Primaſ. Beda, Anſelm. Richard. Ansbert. Rupert. Hugo, Dionyſ. Pannonius & Viegas.

Tertia. Tertiò, & meliùs, Andreas Cæſar. Ribera & Pererius; propriè accipiunt angelos, qui juſtitiæ Dei adminiſtri in fine mundi improbos affligent, ſicuti terræ motu, obſcuratione ſolis & ſtellarum, ita & cohibitione ventorum, ſummaque malacia, ita ut nec folium arboris agitetur. *Ventorum neceſſitas quadruplex* Quæ ingens eſt plaga: per hanc enim neceſſe eſt conſequi Primò, ut mare navigari nequeat; Secundò, ut fructus tempeſtivam maturitatem conſequi nequeant; Tertiò, ut aer craſſus & infectus non poſſit depurari, nec attenuari, ſed corrumpi & putreſcere debeat; ac conſequenter Quartò, omnia quæ in terris vivunt, tabeſcere, deficere & emori. Venti enim ſuo flatu fovent omne vivens, ut pulchrè docet Seneca libr. 5. Natural. quæſt. 18. Unde verſ. 3. idipſum explicat Johannes dicens: *Nolite nocere terræ & mari*, ſcilicet tenendo ventos, ne flent in terra.

Quarta. optima. Quartò, & optimè, Alcazar putat angelos hoſce fuiſſe quaſi quatuor Æolos, ventorum dominos, qui eos quaſi furentes vinculis & carcere frænent, ut ait Virgi-
A lius; ne flent & ſæviant in terram. Unde hi angeli græcè vocantur *κρατοῦντες*, id eſt tenentes & comprimentes ventos, ſicut qui rabidum moloſſum tenet & comprimit, ne dimiſſus in obvios irruat; quomodo Virgilius Æolum vocat tempeſtatum potentem. Itaque angeli hi nocebant terræ, non tenendo, ſed laxando ventos: hi enim laxati vehementi impetu, & inſano murmure furentes ſæviſſimam excitabant tempeſtatem. Probat id Primò. Nam quod hic dicitur, angelos hos tenuiſſe ventos ne flarent, id eis dictum & juſſum fuit antequam ſervi Dei ſignarentur: ergo hoc ipſum non fuit plaga, ſed potiùs retinaculum plagæ: mox enim jubet eis angelus, ut nullam plagam terræ inferant, donec ſervi Dei ſignentur: retentio ergo ventorum præceſſit plagam, ac conſequenter non fuit plaga. Secundò, quamvis malacia, & compreſſio ventorum damnum aliquod inferat, idipſum tamen lentum eſt, remiſſum & languidum: multò autem vehementius & horribilius damnum inferunt venti, idque ſubitò, ſi omnes eis habenæ laxentur, adeò ut arbores, domos, templa, turres & palatia proſternant: qualem tempeſtatem ante paucos annos vidimus in Belgio die
B altera Paſchatis. Sic enim ait Daniel c. 7. 2. *Ecce quatuor venti cæli pugnabant in mari.* Tertiò, compreſſio ventorum æquè nocebat ſignatis, atque non ſignatis, fruſtra ergo dicitur eis: *Nolite nocere terræ & mari*, &c. *quoadusque ſignemus ſervos Dei noſtri.* Secùs eſt in laxatione ventorum: in hac enim jubentur eos ita laxare & moderari, ut procellas excitent quæ impios plectant, pios autem & ſignatos non attingant. Senſus ergo eſt, q.d. Vos ô quatuor angeli, qui præeſtis quatuor ventis, eoſque paratis laxare, ut tempeſtates concitent, qua plectantur impiiſſimi hoc ævo in fine ſæculorum homines, retinete eos donec ſignemus ſervos Dei noſtri, ut ſcilicet mox eos laxaturi, ita eos laxetis, & dirigatis, ut ſolos impios, eorumque domos, hortos & arbores feriant; ſignatis autem abſtineant.

Nota hic, quatuor ventis, utpote è quatuor orbis partibus prodeuntibus, quatuor præſidere angelos, putà ſingulos ſingulis. unus ergo præeſt vento Orientali, ſecundus Occidentali, tertius Aquilonari, quartus Meridionali. *Quatuor ventis quatuor angeli præſunt.* Diſcimus ergo hic, ventos, eorumque motus & gyros, non tam à vapore, aliave cauſa naturali (quam difficile eſt reddere, aut mente capere: unde in ea laborat Ariſtoteles, & omnes Phyſici) quàm ab angelis concitari, agi ac dirigi. Deus enim per angelos regit & moderatur orbem: ſicut dominus per aurigam regit & moderatur equos & currum.

Porrò hoſce ventos, procellas, & tempeſtates rectè poni

in

inſexto ſigillo, jungique cum obſcuratione ſolis, lunæ A & ſtellarum, patet ex eo, quòd Chriſtus hæc omnia conjungit Lucæ 21. 25. dicens: *Erunt ſigna in ſole, & luna, & ſtellis, & in terris preſſura gentium, præ confuſione ſonitus maris & fluctuum:* hunc enim ſonitum, & hoſce fluctus excitabunt venti. Quare non rectè Alcazar hoſce ventos refert ad ſeptimum ſigillum, putatque illos cum eo idem eſſe: ſeptem enim plagas ſeptimo ſigillo contentas, cenſet non eſſe aliud, quàm horum ventorum, ſive tempeſtatis ab iis excitatæ, in ſeptem procellas ſive nimbos diviſionem: hoſce enim nimbos excitabunt venti quatuor contrarii, inter ſe confligentes. Nam hoſce ventos, ab illis ſeptem plagis ſeptimi ſigilli, aliam & diverſam eſſe plagam, patet tum ex dictis, tum ex ipſis met ſeptem plagis, ut patet eas intuenti c. 8. nam v. g. vi ventorum non potuit excitari plaga quarta, quæ ibidem deſcribitur verſ. 12. ſcilicet percuſſio ſolis, lunæ & ſtellarum: nec quinta, quæ deſcribitur cap. 9. 1. ſcilicet apertura abyſſi: nec ſexta verſ. 14. ſcilicet ſolutio quatuor angelorum, qui ligati ſunt in Euphrate. Quod enim Alcazar haſce plagas interpretatur ignorantiam, concupiſcentiam & iram, B Judæis à Deo inflictas, patet myſticum eſſe, non literale.

Vers. 21.

Angeli hi boni ſunt, non dæmones. Quæres, an hi quatuor angeli ſint boni, an mali, putà dæmones? Noſter Martinus Delrio lib. 2. de Magia quæſt. 2. 12. cenſet eſſe genios Alaſtores, id eſt truces & ſævos dæmones, citatque pro hac ſententia Clement. Roman. lib. 4. Recognit. Hieron. lib. 7. in Iſaiam, Auguſt. lib. 5. contra Iulian. cap. 5. & alios. Ratio eſt, quia nocent: ergo videntur eſſe mali. Verùm hæc ratio non concludit: nam etiam boni angeli nocuerunt, cùm incenderunt Sodomam tamquam vindices Dei, Gen. 19. Rurſum, per eoſdem multæ aliæ plagæ orbi immittentur in fine mundi, ut patebit cap. 8. & ſequentib. Adde, angeli cùm mali ſunt, ſolet Scriptura iis addere aliquod epithetum alienans, vel ex circumſtantiis ſatis ſignificans ſe non bonos, ſed malos intelligere. Denique hi angeli ſunt proprii & directi executores divinæ providentiæ, ejuſque loco ſunt præſides ventorum, ut eos moderentur & dirigant, præſertim ad puniendum impios, & ad tuendum pios: ergo ſunt boni, non mali. Confirmatur, C quia Ezechiel. 1. Deus vectus curru Cherubico, ſtipatus quatuor Cherubinis (qui utique boni erant: non mali) pergit ad excindendam Jeruſalem: ergo pari modo per angelos bonos peraget plagas ultimas, quibus orbis excidium conficiet. ita Alcazar, Ribera, Perer. & alii.

Ne flarent] donec Dei voluntate cognita, angeli laxarent eos ad flandum; hanc autem hic cognoverunt per alium angelum, dicentem: *Nolite nocere* (laxando ventos) *terræ & mari, quoadusque ſignemus ſervos Dei noſtri.* Unde liquet, poſtquam ſignati fuerunt ſervi Dei, revera angelos laxaſſe ventos, ac per eos graves procellas & clades impiis intuliſſe; licet id reipſa factum eſſe, in ſequentibus non narretur.

Ubi Nota Moraliter, Deum per angelos ita moderari vim & ictus fulminum, tonitruorum, ventorum, grandinum, & aliarum procellarum, ut hunc tangant, non illum; hunc agrum, non illum; hanc urbem aut regionem, non illam: præſertim ut impios, eorumque agros & bona affligant, non pios, uti hic jubentur & fieri videmus. Hoc eſt quod ait Pſaltes pſalm. 148. 8. *Ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum, quæ faciunt verbum ejus.* D Quocirca dum tonat, fulminat, grandinat, &c. metuant impii; ac per contritionem, vel etiam confeſſionem Deo ſe reconcilient, ne hiſce ejus plagis tangantur.

Cùm ergo ait, *Ne flarent*, intelligit flatum non communem & ordinarium, ſed validiſſimum & vehementiſſimum, ita ut venti furere videantur, ac ſæviſſimas procellas & tempeſtates concitent, quibus graviſſimas tam in mari, quàm in terra clades & damna impiis inferant. Tales enim erunt in fine mundi.

Vers. 2.

Angelus habens ſignum Dei vivi quis? Prima expoſitio. Et vidi alterum angelum aſcendentem, ab ortu ſolis, habentem ſignum Dei vivi] Quis hic? Primò, Ambroſ. cenſet, hunc angelum eſſe Chriſtum. qui ab Iſaia cap. 9. juxta Septuag. vocatur *Magni conſilii angelus;* & à Zacharia cap. 6. 12. *Vir oriens.* Clamor hujus angeli ſignificat efficaciam Chriſti, qua effecit ut in ſua nativitate ſublatis bellis eſſet ubique pax, ut hac ratione citiùs ipſe ſuum Evangelium per omnes gentes ſpargeret. Huc refertur expoſitio Anſberti, Primaſ. Haymonis, Anſelmi, Richardi & Bedæ, cenſentium angelum hunc eſſe Chriſtum, qui aſcendit ab ortu ſolis: quia manè ſurrexit, & Apoſtolos ſtatim miſit ad illuminandum orbem. Hic ſuo clamore coercet dæmones, ne impediant prædicationem Evangelii.

Secunda. Secundò, Alcazar cenſet hunc angelum eſſe Spiritum ſanctum, qui fideles ſignat ſeipſo, ſuaque gratia, eoſque ab omni plaga liberos & incolumes præſtat. Aut potiùs angelum hunc eſſe ipſam Spiritus ſancti gratiam: hæc enim formaliter fideles & ſanctos ſignat.

Tertia. Tertiò, Aureol. & Lyran. per angelum hunc accipiunt Conſtantinum Magnum, qui quatuor tyrannos jam dictos Evangelii prædicationem impedientes profligavit: ex quo ingens Eccleſiæ pax, lætitia & propagatio eſt conſecuta. Hic habet ſignum Dei vivi, id eſt ſignum crucis, quod è cælo ei contra Maxentium pugnaturo, quaſi victoriæ omen datum eſt cum hac inſcriptione: *In hoc ſigno vinces.* Unde tunc multi baptizati & in baptiſmo à ſacerdotibus ſigno crucis ſignati ſunt.

Quarta. Quartò, Victorinus & Gagnejus, per angelum hunc accipiunt Eliam, qui ſæviente Antichriſto, ei, ejuſque angelis, id eſt miniſtris ſe opponet, multoſque convertet ad Chriſtum, eoſque cruce Chriſti ſignabit & inſigniet. Hæc ſententia in ſpeciem eſt plauſibilis.

Quinta. Quintò, S. Bonavent. in prologo Vitæ S. Franciſci, aſſerit hunc angelum eſſe S. Franciſcum ejuſque aſſeclas Franciſcanos. S. Franciſcus enim ſignum Dei vivi, putà crucis, prætulit, cùm Chriſti crucifixi ſacra ſtigmata corpori ſuo cæliis impreſſa ſenſit. Idem præferunt Franciſcani, putà ſignum pœnitentialis crucis, & habitum cruci conformem, ut omnes ad pœnitentiam, & crucis amplexum excitent. Idipſum S. Bonaventuræ certo revelatum eſſe, ſcribit S. Bernardinus tomo 2. ſerm. 60 in principio. Idem dicit Leo X. Pontif. & alii, quorum verba & ſententias citat Sedulius in collegiis S. Franciſci, & Antonius Daca lib. de Stigmatibus.

Sexta, genuina. Sextò, & optimè, Ribera & Pererius cenſent, hunc verum fuiſſe angelum. Hic dicitur aſcendiſſe, quia priùs deſcenderat è cælo, eratque in terra, ut hominum ſaluti incumberet & tueretur. Rurſum, quia cum ſole quaſi oriri; & in horizontem, in quo erat S. Johannes, aſcendere videbatur: quocirca dicitur aſcendiſſe *ab ortu ſolis*, tum quia venerat ut læta & proſpera nunciaret; tum quia novam lætitiam, & quaſi lucem afferebat. Naſci enim ab Oriente idem eſt quod exoriri tamquam novum ſolem ad illuſtrandum eos qui in tenebris & umbra mortis ſedent. Quomodo de Judæis ab Aman & à morte liberatis dicitur, quòd eis *nova lux oriri viſa eſt*, Eſther 8. 16. Et Malach. cap. 4. 2. ait: *Orietur vobis timentibus nomen meum Sol juſtitiæ, & ſanitas in pennis ejus.* Habet hic angelus *ſignum*, græcè σφραγῖδα, id eſt ſigillum, quod frontibus electorum imprimat, *Dei vivi*, qui ſcilicet ſuos à communi exitio impiis parato, in fine mundi ſervabit & vivificabit. Vox enim *vivi*, eſt epithetum Dei: Deus enim eſt ipſa vita increata, quæ omnis angelorum, hominum, animalium & plantarum vitæ, tum naturalis, tum ſpiritalis, tum beatæ, tum glorioſæ fons eſt & auctor. Quodnam fuerit hoc ſignum, jam dicam.

Vers. 3. Quoadusque ſignemus ſervos Dei noſtri in frontibus eorum] Alludit ad ſervos, ſive mancipia, quæ olim ab hero ſtigmate fronti inuſto, æquè ac pecora, notabantur, ut, ſi fugerent, vel errarent, aut caperentur, ex ſtigmate cognoſcerentur, cujus heri vel domini eſſent, eique redderentur. Sic Paulus ait ſe ſtigmata Domini Jeſu in corpore ſuo portare, Galat. 6. Vide dicta Ezech. 9. 4.

Rurſum & potiùs, alludit, inquit Pererius, Primò, ad ſanguinem Agni paſchalis, quo ſignabantur domus Hebræorum, ne percuterentur ab angelo cedente primogenitos Ægyptiorum, Exodi 12. Secundò, alludit ad titulum tiaræ pontificis: tiaræ enim inſcriptus erat hic titulus, *Sanctum Domino.* Exodi 28. ut ex eo quaſi ſigno cognoſceretur, quòd eſſet pontifex Dei ſancti.

Signum Dei vivi eſt crux. Tertiò & maximè, alludit ad ſignum *tau*, quo ſignati ſunt gementes in Jeruſalem, idque in fronte, Ezech. 9. 4. Unde

Unde ſequitur, hoc ſignum fuiſſe ſignum crucis Chriſti: hujus enim formam habebat litera *tau*; hoc etiam ſignum impreſſum erat domibus & oſtiis Hebræorum, uti docet S. Hieron. in Iſajæ 66 cujus verba citavi Exodi 12.7. Ratio eſt, quia nemo à morte æterna (quæ hiſce plagis, hacque morte temporali Antichriſtianis infligenda ſignificatur & inchoatur) liberari poteſt, niſi virtute crucis Chriſti, & niſi hoc crucis ſigno inſigniatur.

Denique alludit ad Eſdræ l. 4. 2. v. 38. *Surgite & ſtate, & videte numerum ſignatorum in convivio Domini.* de quo plura v. 14. in fine. Vox *ſignemus*, tacitè continet mandatum, quo jubet hic angelus aliis ut ſecum ſignent ſervos Dei. Unde Arabicus vertit, *donec ſignetis ſervos Dei ſuper frontes eorum.*

Signabunt ergo angeli in fine mundi electos ſigno crucis. Primò, per ſacerdotes ſigno crucis in Baptiſmo & Confirmatione viſibiliter eos conſignando.

Secundò, ſpiritualiter inducendo & exhortando eos per ſe, & per præcones Evangelii ad liberam, publicam & conſtantem fidei & crucis Chriſti coram Antichriſtianis, aliiſque ejus hoſtibus profeſſionem uſque ad mortem. Hujus enim publicæ profeſſiones ſymbolum eſt frons. Nam, ut ait Cicero de Petit. conſul. *Janua animi frons eſt*: unde & frons dicitur à ferendo (licèt Varro deducat à foraminibus oculorum, quæ ſunt in fronte) quòd indicia animi vel hilaris, vel mœſti, vel timidi, vel audacis præ ſe ferat, ut ait Plinius lib. 11. 37. Hinc rurſum oſtentatio eſt in fronte, ait Cicero. unde ipſe orat. 1. in Catilin. *Sit*, ait, *inſcriptum in fronte uniuſcujuſque civis, quid de republica ſentiat.* Frontones ergo, animoſos & reſolutos ſui cultus profeſſores diligit & ſignat Deus. Hæc ſignatio eſt ſpiritalis, fitque per gratiam Chriſti. Unde de ea ait Paulus Epheſ. 1. 13. *Signati eſtis Spiritu promiſſionis ſancto*; & c. 4. 30. *In Spiritu ſancto Dei ſignati eſtis!* Et de Chriſto ait Johannes c. 6. 27. *Quem Pater ſignavit Deus.* Clarè verò Paulus 2. Corinth. 1. 21. *Qui*, ait, *confirmat nos vobiſcum in Chriſto, & qui unxit nos Deus: qui & ſignavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris.* Vide ibi dicta.

Cur in fronte.

Tempore Antichriſti Chriſtiani cruces geſtabunt, cur?

Tertiò, Andreas Cæſar. Tempore inquit, Antichriſti ſigno crucis fideles ſe diſtinguent & ſecernent ab infidelibus & Antichriſtianis. Tunc enim fideles intrepidè, citraque ruborem ſignum crucis Chriſti in eorum conſpectu deferent, uti cruces & roſaria publicè deferunt & geſtant Helvetii Catholici, ut inter medios hæreticos profiteantur ſuam fidem, ſeque eſſe orthodoxos, Chriſti & Virginis Deiparæ cultores. Græcum enim σφραγίδα ſignificat ſigillum viſibile & expreſſum. Idem exigit τὸ *in frontibus*; ſignum enim in fronte eſt viſibile & omnibus conſpicuum. Sic in die cinerum, omnes Chriſtiani & Eccleſia ſignantur in fronte cruce cinerea: quin & omnes dum ſurgunt, dum orant, dum prandent, dum incumbunt, & aliàs ſæpè per diem ſignant ſe cruce in fronte. Qui adeò uſitatus & vetus eſt mos, ut Tertull. libr. de Corona militis cap. 3. dicat: *Ad omnem progreſſum atque promotum, ad omnem aditum & exitum, ad veſtitum & ad calceatum, ad lavacra, ad menſas, ad lumina, ad cubilia, ad ſedilia, quæcumque nos converſatio exercet, frontem crucis ſignaculo terimus.* Nota. Non ait Signamus; ſed *terimus*: ita enim crebrò ſignabant frontem, ut eam terere viderentur. Idem docet S. Cyprianus epiſt. 63. & lib. 3. Teſtimon. ad Quirin. c. 22. & alii, quos ibidem contra Calviniſtas citat Pamelius. Simili ergo modo angeli in fine mundi *ſignabunt* ſua ſuggeſtione, id eſt, excitabunt fideles & ſanctos ut ſignent ſe ſigno crucis, illudque in fronte viſibiliter forment, pingant aut geſtent, quaſi ſymbolum Chriſti & chriſtianiſmi, quo ſe ab Antichriſtianis, omnibuſque impiis diſcriminent. Eodem modo milites Chriſtiani cum Godefrido Bullonio, S. Ludovico & aliis per decem expeditiones, pro recuperanda terra ſancta contra Saracenos pugnaturi, quaſi inſigne belli ſacri geſtabant ſignum crucis, uti etiamnum nonnulli Ordines geſtant. unde vocabantur expeditiones Cruciatæ, de quibus ſingulis fusè agit Gretſerus tom. 3. de Cruce lib. 2. toto. Sic & Epiſcopi crucem auream vel argenteam; ipſe verò Summus Pontifex adamantinam, etiam dum celebrat, geſtat in pectore. Hi enim quaſi duces fidelium in bello ſacro ad tuendam Chriſti crucem debent eſſe fortes ut adamantes.

A Denique, ſi quis propriè ad literam ut verba ſonant, velit & contendat, quòd angeli per ſe ſignabunt fideles videlicet illos deſignando, & denotando per ſignum crucis, quod inviſibiliter & ſpiritualiter in frontibus eorum formabunt & imprimunt; idque ad hoc, ut per hanc deſignationem & denotationem angeli, plagas ſequentes illaturi, ſciant quos percutere debeant, quos præterire & ſervare. Si quis inquam hoc ſentiat, itaque hunc locum exponat, non traham cum eo contentioſum funem. Angeli enim ignorant ſecreta cordium & conſcientiarum, nec in iis vident gratiam & dona Dei: hæc enim pendent à libero hominis arbitrio (quod ſolus penetrat Deus, qui ſcrutatur renes & corda.) Quocirca neſciunt an quis ſit Dei ſervus & amicus, multò magis neſciunt an quis ſit prædeſtinatus & electus ad gloriam, niſi id Deus eis revelet, aut aliquo ſigno indicet. Quocirca jubentur hic Sancti ſignari, ut ex hoc ſigno angeli percuſſores eos cognoſcant, eoſque in mente & memoriam ſua conſignent, ut eos à plagis idemnes ſervent. Verùm quid in hac re verius ſit, mox indicabo.

Signantur ergo hic fideles tum in frontibus, tum in mentibus angelorum, illi, qui in fine mundi cùm abundabit
B iniquitas, ac præſertim in perſecutione Antichriſti, diriſſima patientur; forteſque & conſtantes in fide & pietate perſiſtent, ideoque eligentur ad vitam æternam. Signantur, inquam, ſpeciali Dei providentia & gratia ad hoc, ne communibus orbis cladibus involvantur, neve cum impiis & reprobis paria mala & plagas, quas angeli eis inſerent, patiantur, ſed iis eximantur.

Crux in fronte, corde & brachio quomodo?

Ad hanc ſignationem & ſigillationem ſponſus invitat ſponſam, dicens Cantic. 8. *Pone me ut ſignaculum ſuper cor tuum, ut ſignaculum ſuper brachium tuum.* quod S. Ambroſ. l. de Iſaac cap. 8. ſic explicat: *Signaculum*, inquit, *Chriſtus in fronte eſt, ſignaculum in corde, ſignaculum in brachio; in fronte, ut ſemper confiteamur: in corde, ut ſemper diligamus: in brachio, ut ſemper operemur.* Quare Origen. hom. 8. in diverſos; *Gaudentes*, ait, *hoc ſignum* (crucis) *levemus in frontes, quod dæmones cùm viderint, contremiſcant. Nam qui aurea capitolia non timent, crucem timent.* Signum enim crucis eſt tacita invocatio, æquè ac profeſſio Chriſti crucifixi. Hinc à SS. Patribus vocatur frontis decus, fidele ſignum, arma cæleſtia, caſſis Chriſtiana
C munimentum vitæ, magnum bonum, ſalutaris armatura, ſcutum inexpugnabile, gladius & flagrum regnum, quod omnem diaboli impetum fundit; viviſicum ſignum, inſuperabilis Chriſtianorum armatura, immortale vexillum, quo viſo dæmones contremiſcunt. Citat Patres noſter Gretſerus lib. 4. de Cruce c. 64.

Ita ſigno Tau in fronte ſignatus fuit R. P. Henricus Garnettus è Societate Jeſu, Angliæ Martyr: *Cùm enim Sociis in Anglia per viginti annos magna cum laude in quotidianis mortis periculis præfuiſſet, tandem anno Domini 1606. die tertia Maii pro Catholica fide glorioſum obiit martyrium Catholicus, qui ſpectator aderat, purpuratam ſanguine ſpicam, ex ſubſtrato Martyris corpori ſtramine religioſè ſuſtulit: quam dum domi conſpicatur attentiùs, vividam Patris imaginem in ea expreſſam conſpexit. Verticem capitis ingens cingebat corona. Crux in fronte rutilabat ſtellæ incluſa, ſignaculum cordis illius utique, in quo faſciculus myrrhæ commorabatur; ut ideo etiam apta Inventioni Crucis dicata die, martyrii palmam ſit conſecutus. Sub mento Cherubinus viſebatur alatus, vel angelicam ejus puritatem, vel ſapientiam & doctrinam, vel utrumque indicans. Quia enim ad juſtitiam erudiit multos, Doctorum*
D *laurea decoratus, & quaſi ſtella inter Cherubinos lucet in perpetuas æternitates. Imago hæc vultus eius in ſpica ſæpiùs excuſa, per omnes Chriſtianorum provincias ſparſa eſt.* Miraculoſam autem hanc ejus effigiem in prototypo etiamnum perdurare, viri graves oculati teſtes mihi conſtanter affirmarunt. Primis Eccleſiæ temporibus moris erat Chriſtianis ſignum crucis, aut nomen Jeſu candentibus notis carni inurere, uti teſtatur Procop. in c. 44. Iſajæ.

S. Vvenceſlaus Bohemiæ rex & Martyr, cùm adoleſcens in aula Ottonis Imperatoris vitam ageret angelicam, ideoque à principibus ceteris deſpiceretur, cruce aurea divinitus ſignatus ab angelis in conſpectum Imperatoris perductus eſt: quo viſo commotus Imperator, eum in ſuum conſeſſum recepit, & brachio S. Viti magniſque muneribus donavit. Hæc crucis ſignatio martyrii fuit prænuncia, quod ipſe fortiter obiit ante templi fores orans, cæſus à

fra-

fratre Boleslao, qui coronæ ejus & regno Bohemiæ inhiabat, anno Domini 958. ita Æneas Sylvius, qui poſtea creatus Pontifex vocatus eſt Pius II. in hiſtor. Bohem. c. 14. Baron. anno jam dicto, & alii.

Signatio hæc fuit imaginaria, non realis.

Quæres, an hæc ſignatio oſtenſa Johanni ſit tamquam futura realiter, an verò fuerit tantùm viſio imaginaria, imaginariè tantùm futura?

Reſp. fuiſſe viſionem imaginariam. Id patet Primò, ex eo, quod ait: *Et vidi*. Viſus eſt ergo S. Johannes ſibi videre angelum clamantem & dicentem: *Nolite nocere terræ*, &c. *quoadusque ſignemus ſervos Dei noſtri*. & mox vidit eum ſingulos ſignantem, & colligentem numerum ſignatorum 144. millia. Secundò, quia verſ. 9. pariter vidit in cælo cum palmis, ſtolis & coronis, animas fidelium Gentilium, qui adhuc vivebant in terra, & æquè ac Judæi ſignabuntur, ne lædantur ab angelo ventorum præſide, qui per ventos clades illaturus eſt orbi. Ergo hæc omnia fuerunt viſio imaginaria. Nec enim hæ animæ erant beatæ, ſed beandæ; nec revera habebant, aut habituræ erant coronas palmas & ſtolas, cùm ſint animæ & ſpiritus: ſed per haſce ſymbolicè repræſentabatur Johanni earum victoria & gloria. Tertiò, quia planè alludit Johannes ad Ezech. 9. ubi ſignantur ſigno *tau* pii gementes, quos Deus in excidio Hieroſolymæ per Chaldæos, intactos ſervari volebat. Illa autem ſignatio fuit tantùm imaginaria, ut ibi dixi. Nam Ezechieli in viſione tantùm ſignari videbantur ab angelo gementes, ac ſignati ſervari, non ſignati occidi: ut per hoc ſignificaretur gementes pios, quaſi ab angelo ſignatos & protectos, à cæde Chaldæorum fore immunes; alios verò omnes, utpote impios, ab eis occidendos. Talis prorſus fuit & hæc viſio ſignatorum Johanni exhibita. Ratio eſt, quia angeli cùm ſint puri ſpiritus, non egent ſigno *tau*, crucis aut aliarum rerum ſenſibilium, ut cognoſcant qui ſervi Dei, & ſervandi, qui non; ſed ſufficit eis minimum Dei, vel angeli alterius indicium, ſive revelatio. In fine ergo mundi Deus vel per ſe, vel per angelum indicabit angelis plagas illaturis, dicetque, Ne percutiatis tales & tales, v. g. talem Petrum, Jacobum, Johannem, Agnetem; hi enim ſervi mei & amici ſunt. Ex hoc enim indicio, angeli eos in mente & memoria ſignabunt, cavebuntque ne plagas eis inferant: non ergo ſignabunt eos angeli viſibiliter in frontibus.

Hæc tamen viſio imaginaria fundamentum habebat in re, ſignificabatque ſignationem realem, qua Sancti in fine mundi, tum in Baptiſmo & Confirmatione: tum per perſecutionem & martyriorum tolerantiam, in iiſque fidei de Chriſto crucifixo profeſſionem publicam; tum propriè per formationem & geſtationem ſigni crucis reipſa ſignabuntur cruce, uti paulò antè dixi. idque ad hoc, ut oſtendant ſe ſervos Dei & Chriſti crucifixi: oſtendant, inquam, non angelis percuſſoribus, ſed hominibus; præſertim Antichriſti miniſtris & aſſeclis; coram iis enim profitebuntur ſuam fidem & religionem Chriſtianam, cujus ſymbolum eſt crux: ſicut ex adverſo Antichriſtus ſuos aſſeclas ſignabit ſuo ſigno & charactere. de quo audiemus cap. 13. 16.

Mor. crux ſignum eſt electorum Dei.

Crux ergo eſt ſignaculum amicorum & electorum Dei, ideoque non fugienda, ſed ambienda, uti multis oſtendi Ezech. 9. 4. Deus enim cum cruce ſimul dat robur & conſolationem, ad eam lætè & fortiter ferendam, uti ajebat S. Tereſa. Hoc eſt enim quod ipſe promiſit dicens pſalm. 90. *Cum ipſo ſum in tribulatione*. Hinc viri prudentes & ſancti quotidie orant pro cruce, utque Deus eam indies augeat, ac majorem ſemper immittat. Certi ſunt enim Primò, per hoc gratiam & ſpiritus robur pariter ſibi additum iri. Secundò, ſe ſimiliores eſſe Chriſto crucifixo, ideoque Deo eſſe gratiſſimos. Si quid enim Deo gratius eſſet quàm crux, utique illud dediſſet Filio ſuo. Tertiò, per crucem creſcere patientiam, humilitatem, charitatem, omneſque virtutes. *Vigeſcit* enim *vulnere virtus*. Quocirca uti calx aqua, ita humilis tolerantia & charitas afflictione & perſecutione magis accenditur & inflammatur. Hoc eſt quod ajebat Paulus: *Sicut abundant paſſiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra*, 2. Corinth. 1. 5. Et Pſaltes: *Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificaverunt animam meam*, pſalm. 93. 19. Quocirca à Deo jugiter petebat S. Tereſa: *Domine da aut pati aut mori*. Et S. Xaverius in naufragiis, perſecutionibus, aliiſque periculis & ærumnis maximis orabat: *Domine ne auferas à me hanc crucem, niſi des majorem*. Chriſtus enim in hac vita non invenitur, nec apparet, niſi in cruce, ut ajebat S. Martinus, teſte Sulpitio. Atque hæc eſt cauſa, cur Martyres tam avidi fuerint tormentorum & martyrii, ut ad ea quaſi ad epulas hilares accederent, imò procurrerent.

Myſticè.

Mirabile eſt, quod legimus in Actis S. Ruffinæ & Secundæ, ſororum & Martyrum 10. Julii. Cùm enim judex curaret Ruffinam acerbè flagellari in præſentia Secundæ, ut eam percelleret & flecteret; Secunda accenſa deſiderio patiendi pro Chriſto, magna & conſtanti voce ita judicem compellavit: *Quid agis, ò perverſe, & inimice omnis virtutis? Cur honore afficis ſororem meam, & me relinquis intactam, ut non ſim particeps ejus coronæ & gloriæ?* Cui judex: *Stultior videris eſſe ſorore tua*. At illa: *Nec ſoror mea ſtulta eſt, nec ego: quia ambæ ſumus Chriſtianæ, ac proinde æquum eſt ut ambæ pro Chriſto feriamur; nam animus & fortitudo Chriſtianis creſcit in plagis & tormentis*. Cumque judex ei minaretur violentiam ſtupri; reſpondit: *Nequit virgo perdere virginitatem, niſi ipſa eam ex mente abiiciat, & flagitio conſentiat. Si enim vis ei invitæ infertur, id tormentum eſt: tormentum autem præmium & coronam adauget. Fac ergo quod vis; prepara ignes, gladios, furcas, equuleos, beſtias: quo plus tormentorum dederis, eo magis, tantòque ex æquo augebis coronam noſtram*. Quocirca in bulliens oleum ambæ immiſſæ, ſed illæſæ exeuntes, projectæ in Tiberim; ibi quoque ſervatæ ab angelo, tandem præciſione capitis glorioſum obiere martyrium.

Myſticè, Matthias Sveciæ præceptor S. Bernardini Senenſis, qui Apocalypſin uſque ad c. 15. ſpiritaliter, ſubtiliter & piè explicat, extatque apud me manuſcriptus. Servi, inquit, Dei dicuntur habere in frontibus ſignum divinæ contemplationis, ſicut verſ. 9. dicuntur in manibus habere palmas bonæ actionis. E contrario ſervi Antichriſti cap. 13. dicuntur habere characterem beſtiæ in dextera manu, & in frontibus; qui character eſt perverſa actio in opere, & malignitatis ſtudium in mente.

Myſticè quoque Alcazar (quamquam ipſe putet hunc ſenſum eſſe literalem, non myſticum: cenſet enim ipſe hic ſignari primitivæ Eccleſiæ Chriſtianos, ne plagis quibus Judæi increduli afficientur, tangantur) ſignantur, imò ſignant ſeipſos fideles ſigno crucis, qui ſeverè ſuis cupiditatibus imperant, eaſque mortificant & crucifigunt, ut fiant viri pii & ſpiritales, Chriſtique crucem imitentur. hoc enim ſigno ſpiritus Chriſti notat ipſos, & hac ratione remanent ipſi immunes & liberi, ut eos nulla tangat vexatio, nulla è ſeptem angelorum plagis: liberi ergo ſunt à fame, bello, peſte, ignorantia, concupiſcentiis, furiis & obdurationе; licet enim eas ſentiant, aut iis ſubinde tententur, tamen amore & virtute crucis Chriſti omnia fortiter tolerant & ſuperant. Quocirca D. Taulerus in opuſc. quod Vaticinium inſcripſit pag. 671. *Signum*, inquit, *tau in frontibus habent omnes, qui per fidem Chriſti vivam in quodam melioris vitæ initio atque profectu inventi fuerint: atque ii erunt immunes ab his plagis, quas Johannes deſcribit cap. 9. ſub obſcuris quidem verbis, ſed luce clariùs à B. Hildegarde detectis*. Hactenus ea in operibus B. Hildegardis non inveni.

SERVOS] ſive qui jam ſunt ſervi, ſive qui paulò pòſt convertendi ſunt, & futuri ſervi Chriſti, firmi ſcilicet & conſtantes uſque ad finem vitæ. Hi enim in præſcientia Dei jam exiſtunt, ſuntque ſignati. Nam, ut ait Apoſtolus 2. Timoth. 2. 19. *Firmum fundamentum Dei ſtat, habens ſignaculum hoc: Cognovit Dominus qui ſunt ejus; & diſcedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen Domini*. Vide ibi dicta.

VERS. 4. Centum quadraginta quatuor millia ſignati qui? Primò, ſint.

ET AUDIVI NUMERUM SIGNATORUM, CENTUM QUADRAGINTA QUATUOR MILLIA] Multi putant hic numerum definitum poni pro indefinito. Unde Primò, Aureolus & alii cenſent, hoc numero tantùm ſignificari plurimos fore convertendos tempore Conſtantini Imp. tam ex Judæis, quàm ex Gentibus: ſignatos enim & numeratos eſſe Judæos, turbam verò innumeram, verſ. 9. eſſe Gentilium. Verùm, quia pauci Judæi fuerunt converſi ad Chriſtum tempore Conſtantini, uti & deinceps;

ceps; hinc Lyran. per Iſrael accipit quoslibet fideles, tam ex Gentibus, quàm ex Judæis. Hi enim ſunt Iſrael ſecundùm ſpiritum, non ſecundùm carnem, & hi plurimi fuerunt tempore Conſtantini.

Secunda. Secundò, Primaſ. Ambroſ. Haymo, Anſb. Anſel. Beda, Ribera, Rich. hunc numerum myſticè accipiunt: cenſent enim eo ſignificari numerum omnium electorum. Hi enim filii ſunt Iſraelis, & duodecim Patriarcharum: filii, inquam, vel naturales, ut Judæi; vel ſpirituales per fidei imitationem, ut Gentiles. Hiſce ſubſcribit Alcazar; ſed ita, ut hunc numerum accipiat, non univerſè de electis omnibus quovis ſæculo futuris, ſed tantùm de primis Chriſtianis, qui eo tempore vivebant quo ſeptem plagæ in pertinaces Judæos (ut ipſe cenſet) Chriſtum abnegantes effuſæ ſunt. Chriſtianis, inquam, tam Judæis, quàm Gentilibus. Hi enim, æquè ut illi, ſunt ſpiritales verique Iſraelitæ, ac filii duodecim Apoſtolorum, qui veri ſunt, Iſraelis Dei, Patriarchæ. Juda ergo, inquit, eſt Petrus, liberè & veraciter confitens Chriſtum, quòd ſit Filius Dei vivi: Beniamin eſt Johannes, minimus & ultimus Apoſtolorum in hac vita viventium: Manaſſe, id eſt oblivio, eſt Matthæus, quia oblitus eſt ſui telonii. Dan ommittitur, quia convenit Judæ proditori, cujus reprobatione occultiſſimi Dei judicii mirum extitit documentum. In ejus locum ſuccedit Levi, id eſt Matthias. Cuique horum tribuuntur duodecim millia, quia quiſque plurimos convertit; juxta illud Iſajæ 60.22. *Minimus erit in mille, & parvulus in gentem fortiſſimam.* Addit in fine capitis ſuſpicari ſe hoc numero 144. millium, non omnes fideles primos, ſed tantùm primarios, ſcilicet eos qui ſocii fuerunt Apoſtolorum in prædicando & propagando Evangelio, ac fidelium duces ſignificari: unde eis tribui numerum duodenarium, quia hic eſt numerus collegii Apoſtolorum, quorum ipſi cunei, & quaſi decuriæ fuerunt. Verùm repugnat textus: ait enim, *Donec ſignemus ſervos Dei*, non duces, uti fatetur Alcazar: qui proinde tandem ab hac ſuſpicione reſilit ad priorem ſuam expoſitionē.

Tertia, genuina. Verùm cùm, ut dixi initio capitis, hæc omnia ſpectent ad ſextum ſigillum, ac in eo coniungantur cum obſcuratione ſolis & lunæ, ſtellarum caſu, & cæli receſſu, &c. ideoque ſpectent ad finem mundi, & ad tempora Antichriſti; hinc ſequitur: hunc numerum 144. millium ſignatorum tantùm eſſe eorum, qui in fine mundi tum ante Antichriſtum, tum ſub ipſo, tum maximè poſt ipſum occiſum (hi enim erunt plurimi) ad Chriſtum convertentur, & ſalvabuntur. Tunc enim omnis Iſrael ſalvus fiet, ait Apoſtolus Rom. 11. prædicante eis Elia, uti prædixit Malach. c. 4. ita Iren. l. 5. ca. 9. & c. 30. Andreas Cæſar. Pannonius, Ribera & Pererius. In fine ergo mundi ex ſingulis Judæorum tribubus duodecim millia convertentur ad Chriſtum: duodecim enim millia multiplicata per duodecim, faciunt 144. millia.

Nota. Hæc ſignatio, cùm ſit ſexti ſigilli fiet ante Antichriſtum. Tunc enim angeli ſignabunt, id eſt, ſignare incipient, electos (ne ventorum clades, uti dixit v. 1. eis inferant) eoſque ſignare pergent ipſo etiam tempore Antichriſti, imò poſt Antichriſtum: tunc enim plures convertentur. omnes enim toto hoc tempore, putà in fine mundi, ſignandi & eligendi, hic deſcribuntur, ſimulque recenſentur hoc ſexto ſigillo, ut integer eorum numerus conſtet, præſertim quia in mente, præſcientia & prædeſtinatione Dei omnes, etiam futuri, jam ſunt ſignati. Præſcientia enim divina, in qua hæc vidit Johannes, omnia tempora complectitur. Unde & Johannes ſtatim poſt hos ſignatos in terra, tranſvolat ad turbam Gentilium in terra æquè ſignatam, ſed in cælo quaſi exiſtentem, jamque beatam & glorioſam: quia videlicet, eſto in terra adhuc conſiſteret, tamen ad illam beatitudinem & gloriam à Deo ſignata erat & conſcripta, brevique ab eo beanda & glorificanda.

An præcisè 144. millia ſalvandorum in fine mundi ex Judæis. Quæres, an in fine mundi præcisè ex ſingulis Judæorum tribubus duodecim millia, non plures nec pauciores ſignandi & ſalvandi ſint, ita ut Judæi ex omnibus tribubus ſalvandi, præcisè futuri ſint 144. millia? Affirmat Ribera, additque neminem ex tribu Dan (quia ea hic omittitur) ſalvandum fore. Veriſimiliùs Andreas Cæſar. Perer. & alii cenſent, plures ex ſingulis tribubus ſalvandos eſſe, & per duodecim millia ſignificari omnes. Prob.

A id Primò, quia non eſt veriſimile ex qualibet tribu in fine mundi naſcituros, æquè ac ſalvandos, forè præcisè eodem numero, ut ne unus quidem ampliùs è Juda, quàm ex Ruben, aliavè tribu naſcatur & ſalvetur: non etiam dignum videtur Apocalypſeos majeſtate, ad haſce præciſas minutias deſcendere etiamſi veræ eſſent. Secundò, non eſt veriſimile nullum omnino ex tribu Dan ſalvandum eſſe: Danitæ enim cùm videbunt Antichriſtum occiſum ſeque ab eo deluſos, eum execrabuntur, & ſaluti ſuæ conſulent. Tertiò, quia Apoſtolus docet Rom. 11. 26. quòd tunc omnis Iſrael ſalvus fiet: Iſrael, inquam, non ſpiritalis & fidelis, uti explicat Ribera, ſed carnalis, ſive naturalis: de eo enim agit Apoſtolus, ut patet intuenti. Hic enim eouſque derelictus à Deo, tunc ab eo ſuſcipietur & eligetur. Hoc eſt quod ait Chriſtus Matth. 17. 11 quòd *Elias venturus eſt, & reſtituet omnia*: omnes autem Judæi ex una tribu plures erunt quàm duodecim millia, & univerſi plures erunt quàm 144. millia. Nam olim ex una tribu Juda bellatores erant ſexcenta millia, quibus ſi parvulos, ſenes, feminas, ancillas addas, habebis facilè trigeſies centena millia, ſive tres milliones
B hominum ex Juda: quin etiamnum in una provincia duntaxat invenies pluſquam 144. millia Judæorum. Erunt ergo in fine mundi plures Judæi, ac conſequenter plures ſalvandi quàm 144. millia: totidem tamen hic nominantur, quia verè totidem, putà duodecim millia è ſingulis tribubus ſalvabuntur, ſed non tantùm. Erunt enim multò plures: vocantur tamen duodecim millia, quia duodenarius ſymbolum eſt perfectionis & univerſitatis; fuerunt enim 12. Patriarchæ veteris & totidem novi teſtamenti, putà Apoſtoli, ad quorum familiam omnes ſignandi pertinebunt. Audi Bedam, & ex eo Petrum Bongum lib. de Numer. myſteriis, in duodenario; *Quia in quibuſcumque ſinguli fidelium virtutibus proficiunt, antiquorum neceſſe eſt Patrum ſemper fide roborentur, atque informentur exemplis. Ad augmentum autem perfectionis pertinet ipſa duodecies multiplicari, & ad ſummam millenarium perfici, qui eſt denarius numerus quadratus ſolidus* (decies enim decem faciunt centum; decies centum faciunt mille) *Eccleſia ſignificans ſtabilem vitam: quare etiam duodenario figuratur, quia per orbem quadratum, id eſt per quatuor mundi*
C *cardines in fide conſiſtit SS. Trinitatis, Ternarius enim quater ductus duodecim conficit. Hinc Chriſtus duodecim eligit Apoſtolos, ut mundi ſalutem quam verbo prædicaturi erant, ſuo quoque numero repræſentarent.* Sic & S. Auguſt. libr. 3. de Doctor. Chriſt. 51. docet num. 144. ſignificari univerſitatem. Eſt enim quadratus; duodecies enim duodecim faciunt 144. ſignificat ergo integram & perfectam fidelium Judæorum multiplicationem, eorumque inter ſe miram concordiam, & quaſi ex quadro & æquo commenſurationem. Idem docent paſſim alii interpretes. Vide duodenarii ſymbola & attributa, quæ recenſui Ezech. 48. initio capitis.

Ex omni tribu] Nota. Omittitur hic tribus Dan & pro ea ponitur tribus Levi, ait S. Hieron. lib. 1. contra Jovin. quia, ut tradit S. Irenæus li. 5. cap. 30. S. Auguſt. q. 22. in Joſue, Theodor. q. ult. in Geneſ. Ambroſ. li. de Prædict. Patriarch. can. 7. Hippol. tract. de Conſum. ſæculi, S. Gregor. 31. Moral. 18. item Cyril. Iſidorus, Eucherius, Proſper, Ruffinus, & alii, quos citant Ribera & Perer. item Andreas, Haymo, Richard. Anſelm. Beda, Rupert. Lyran. & alii hic; ex tribu Dan orietur Antichri- *Vers. 4. Dan non ſignatur, cur?*
D ſtus, ideoque Danitæ penè omnes illum ut contribulem ſuum ſequentur, ſicuti Simeonitæ ſecuti ſunt ducem tribus ſuæ Zambri, in fornicatione & cultu Beelphegor, ideoque tribus illa penè à Deo exciſa eſt, uti dixi Num. 25.

Probant idipſum Patres citati, Primò, ex Geneſ. cap. 49. 17. *Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita*: qui locus vel ad literam, vel certè allegoricè intelligitur de Antichriſto, uti ibidem docui. Secundò, ex Jerem. cap. 8. 16. *A Dan auditus eſt fremitus equorum eius, à voce hinnituum pugnatorum eius commota eſt omnis terra.* quæ verba ad literam loquuntur de Nabuchodonoſor, allegoricè de Antichriſto. Quare non rectè Abulenſis in Geneſ. 49. 17. ait; incertam eſſe hanc traditionem; pejùs Oleaſter ait, eam eſſe fabuloſam; præſertim cùm fundamentum habeat in S. Scrip. ſenſu, vel literali, vel allegorico. Adhuc enim Judæi ſervant ſuas diviſiones & origines tribuum,

ut hic dicat ſe eſſe ex tribu Juda, ille ex Levi, iſte ex Dan, A
ſive verè hoc dicant, ſive fallantur. Plerique ergo Danitæ, id eſt qui putabunt & jactabunt ſe eſſe ex tribu Dan, ſuum cognatum Antichriſtum ſequentur, ideoque peribunt: quæ cauſa eſt cur hic non ſignentur.

VERS. 5. EX TRIBU JUDA] Non ſervatur hic ordo nativitatis, nec excellentiæ tribuum, ſed ordo converſionis ad Chriſtum, ait Ribera: putat enim ipſe, in fine mundi primò convertendam eſſe tribum Juda, utpote ex qua natus eſt Chriſtus, deinde tribum Ruben, deinde tribum Gad, & ita conſequenter. Verùm, licet de tribu Juda ratio ab eo allata probabilis ſit; nulla tamen de aliarum ordine ratio probabilis adferri poteſt, quin potiùs promiſcuè videntur ex ſingulis tribubus Judæi, prædicante Elia, convertendi ad Chriſtum.

Myſtica cauſa ordinis duodecim tribuum. Myſticam cauſam hujus ordinis dat Ambroſ. Primaſ. Rupert. Beda & Viegas. Quia, inquiunt, in converſione hominis & vita ſpirituali primus eſt Judas, id eſt confeſſio veræ fidei, & peccatorum ſuorum. Secundus eſt Ruben, id eſt filius viſionis. Filii viſionis ſunt opera virtutum quæ præſcribit ipſa fides. Tertius eſt Gad, id eſt accinctus ad tentationes ſuperandas. Nam, ut ait Sapiens: B *Fili accedens ad ſervitutem Dei, præpara animam tuam ad tentationem*. Quartus eſt Aſer, id eſt beatus. *Beatus enim eſt vir*, ait S. Jacobus, *qui ſuffert tentationem; quoniam cùm probatus fuerit accipiet coronam vitæ*: Quintus eſt Nephthali, id eſt latitudo: quia qui vicit tentationes cordis, magnam latitudinem & fiduciam in Deo acquirit. *Quia*, inquit, Rupert. *hujus beatitudinis firma ſpe ſecuri, non anguſtiantur, ſed firma ſpe gaudentes, in tribulatione patientes, cum Pſalmographo decantant, In tribulatione dilataſti mihi. Et iterum Viam mandatorum tuorum cucurri cùm dilatares cor meum. Et cum matre Samuelis, exultantes dicunt: Dilatatum eſt os meum ſuper inimicos meos: propterea Nephthalim ſuccedit, quod eſt latitudo*: quaſi poſt tentationem victam, & beatitudinem partam, cordis & oris dilatatio ſubſequatur. Sextus eſt Manaſſe, id eſt oblivio: quia qui tentationis victor divinam experitur conſolationem, terrenorum omnium obliviſcitur. Septimus eſt Simeon, id eſt auditio: quia qui terrena obliviſcitur, capax eſt ut audiat & percipiat divina. Octavus eſt Levi, id eſt mutuatus: quia qui totus ad Deum aſpirat, peregrinum ſe in mundo, & quaſi mutuatum arbitratur. C Nonus eſt Iſſachar, id eſt merces, quæ tali peregrino ampla debetur. Decimus eſt Zabulon, id eſt habitatio: quia in tali inhabitat Deus. Undecimus eſt Joſeph, id eſt additio vel incrementum: quia talis quotidie gratia & virtute accreſcit. Duodecimus eſt Beniamin, id eſt filius dexteræ, quia talis ad dexteram Dei evehitur in cælo.

Rurſum, Poſſumus, inquit Viegas, hæc ad Eccleſiam referre. Ipſa enim in Juda, eſt in fidei confeſſione fortiſſima, in Ruben, in nobis operibus fœcunda; in Gad, tentationibus & perſecutionibus probata; in Nephtali, charitate dilatata, in Manaſſe, ea quæ ante ſunt obliviſcens, in Simeone, divinis auditionibus & revelationibus illuſtrata, in Levi, cœlibatu continentium illuſtris, in Iſſachar, futuræ mercedis expectatione ſuſpenſa, in Zabulon. Dei ipſius habitaculum, in Joſeph, mirè propagata, in Beniamin, ad dexteram Dei collocata. Vide & dicta Num. 1. & 2.

Paulò aliter Matthias Sveciæ, præceptor S. Bernardini, Duodecim, inquit, gratias & virtutes Deus dat ſervis ſuis, quibus eos ordinat ad divinam contemplationem, D nimirum priores ſex pertinent ad purgandas malas cogitationes, inter quas Prima eſt Juda, id eſt confeſſio; Secunda Ruben, id eſt cognitio; Tertia Gad, id eſt promptitudo; Quarta Aſer, id eſt benignitas; Quinta, Nephthali, id eſt latitudo, putà lata bonitas & beneficentia; Sexta Manaſſe, id eſt oblivia malorum. Poſteriores ſex ordinantur ad mentis per bonas cogitationes illuminationem: In his prima eſt Simeon, id eſt obedientia; Secunda eſt Levi, id eſt pœnitentia; Tertia Iſſachar, id eſt prudentia; Quarta Zabulon, id eſt perſeverantia; Quinta Joſeph, id eſt ſapientia; Sexta Beniamin, id eſt charitas.

VERS. 8. EX TRIBUS JOSEPH] Id eſt, ex tribu Ephraim, qui licet junior, à patre Joſepho, vel potiùs ab avo Jacobo Geneſ. 48. 14. prælatus eſt Manaſſe ſeniori; unde retinuit nomen patris, ut dignior. Hinc tribus Ephraim amplior & nobilior (quia regalis) fuit, quàm tribus Manaſſe.

Porrò ſuffeciſſet dicere: Ex ſingulis duodecim tribubus ſignati ſunt duodecim millia; ſed iterat hunc numerum per ſingulas tribus dicendo, *Ex tribu Juda 12. Millia ſignati, ex tribu Joſeph 12. millia ſignati*, &c. tum quia hic mos eſt Hebræorum, uti oſtendi Num. 5. 16. tum quia Deus, æquè ac Johannes, hac iteratione ſortis cujuſque tam felicis & beatæ delectatur, & quaſi cum ipſis ſignatis diſſuaviatur, ut ſignificet quanti eos faciat, ſimulque illos ipſos ſigillatim compellando, & deſignando honoret & decoret, ſibique acceptiſſimos eſſe indicet. ita Alcazar. Rurſum, ut oſtendat quanti hæc ſignatio ſit facienda à nobis, quantumque conari debeamus ut inter ſignatos inveniamur, nimirum ut per bona opera certam noſtram electionem & vocationem faciamus, ut ait Sanctus Petrus. Si enim inter ſignatos reperiamur, bene viximus; ſi non, præſtaret nunquam eſſe natos, præſtaret ſaxa & bruta fuiſſe potiùs quàm homines.

DUODECIM MILLIA SIGNATI] Pro *ſignati*, græcè eſt *ἐσφραγισμένοι*, id eſt ſigno notati, ſigillati, ſigno quaſi ſigillo obſignati, τὸ ſignati in Græco non exprimitur, niſi hic in fine & in principio. Interpres tamen rectè & fideliter in ſingulis tribubus illud repetit & expreſſit: quia in ſingulis intelligitur.

POST HÆC, VIDI TURBAM MAGNAM] Nota. Hæc VERS. 9.
turba diſtinguitur à 144. millibus ſignatorum: licet enim id negare videatur Ticon. & Andreas; tamen communiter aſſerunt alii omnes, idque patet ex textu; nam ſignati ſunt definito & certo numero, ſcilicet 144. millia, hæc autem turba eſt innumera; illi ſunt ex omni tribu filiorum Iſrael, hæc ex omnibus Gentibus, illi ergo ſunt Judæi, hi Gentiles. Unde de his ait Johannes; *Poſt hæc* (poſt recenſitos Judæos ſignatos) *vidi turbam magnam*, quia Gentiles initio Eccleſiæ poſt Judæos converſi ſunt. Judæis enim primò promiſſus fuit Chriſtus, juſtitia & ſalus: eis ergo primus locus datur & debetur. Quarè minùs rectè Alcazar cenſet, turbam hanc eſſe eamdem cum ſignatis, quaſi quos priùs Johannes audivit numeratos & ſignatos, poſtea viderit eoſdem quaſi turbam innumeram. Cenſet enim ipſe ſignatos Iſraelitas, non eſſe carnales, ſed ſpiritales, putà fideles tam ex Gentibus, quàm ex Judæis primitivæ Eccleſiæ.

Dices, Cur ergo ſignantur & numerantur Judæi, nil C autem tale dicitur de Gentilibus qui æquè à Deo ſignati & numerati ſunt? Reſp. quia Judæi, ut dixi, fuerunt primi in regno Dei, iique pauci; unde facilè numerabiles. Gentiles verò fuere poſteriores, iique plurimi & quaſi innumerabiles. Porrò Gentiles, æquè ac Judæi, ſignati fuerunt. Hoc enim intelligitur ex eo, quod promiſit v. 3. *Donec ſignemus ſervos Dei noſtri*: Itaque cùm ait, *Poſt hæc vidi turbam magnam ex omnibus Gentibus*, intellige ſignatorum, de his enim agitur τὸ ergò *ſignati*. quod in Judæis expreſſum eſt, hic in Gentibus ſubintelligitur: ſicut è converſo ſtolæ, palmæ, gloria & hymnodia, quæ turbæ Gentilium in ſequentibus attribuitur, à paritate Judæis ſignatis attribuenda ſignificatur.

Turba magna quæ? Quæres, quænam hæc eſt turba magna? Primò, Ambroſ. Ticonius & Beda, cenſent eſſe Beatos omnes, qui Dei viſione fruuntur. *Prima ſent.* Secundò, Joachim cenſet eſſe Martyres quolibet ſæculo occiſos. *Secunda.* Tertiò, Lyran cenſet eſſe Martyres occiſos à Diocletiano. *Tertia.* Hi enim fuerunt innumeri, adeò ut uno menſe occiſa ſint ab eo 17. millia Chriſtianorum, teſte Euſebio; ac à Maximiano tota Thebæorum legio ſimul. D *Quarta.* Quartò, Aureol. cenſet eſſe Gentiles converſos ad Chriſtum, tempore Conſtantini Imp. *Quinta. genuina.* Verùm ex dictis patet hæc ſpectare ad Gentiles Chriſtianos, qui futuri ſunt in fine mundi ſancti, ideoque ſignati & electi, ac intacti futuri à plagis ſeptem angelorum ſeptimi ſigilli, de quibus cap. ſeq. Hi enim licet adhuc in terra militarent, tamen Johannes ſpiritu prophetico prævidens eorum conſtantiam & victoriam uſque in finem vitæ; vidit pariter eorum gloriam & coronam, ipſoſque quaſi victores & triumphatores in cœleſti beatitudine; coronis, ſtolis, & palmis amictos, ut dixi initio cap. ita Ribera & Perer.

Porrò turbam Beatorum magnam fore, colligere licet ex ingenti numero ſolorum Martyrum, qui tamen ceteris Sanctis minor eſt. Nam ſub uno Diocletiano, quolibet menſe cæſa ſunt decem, & ſeptem millia Martyrum: multiplica hunc numerum per 10. annos, quibus ea perſe-

perſecutio duravit, invenies vicies centena millia, ſive duos milliones Martyrum. Unde non excedit fidem, poſſe nos in ſingulis totius anni diebus honorare triumphos Martyrum, tamquam tali die in cælis coronatorum, uſque ad triginta millia. Quinetiam ex antiquarum ſcripturarum monumentis haberi legimus in libr. 3. Revelationum S. Brigittæ, ſolùm Romæ qualibet die in anno 7. millium Martyrum poſſe feſta celebrari. De ſanctis verò Confeſſoribus, ſi cum Martyribus coniungantur, in eodem lib. Revel. ita dicitur: *Si menſurares terram centum pedum in longitudine, & totidem in latitudine, ut ſeminares eam plenam puris granis tritici, quodlibet verò granum dares fructum centuplum, adhuc eſſent plures Martyres & Confeſſores Romæ a S. Petri tempore uſque ad Cæleſtinum*, nempe illius ætatis Summum Pontificem. Atque hæ ſanè Revelationes magnam apud nos & doctos viros, teſte Johanne Card. de Turrecremata qui eas deſcripſit, auctoritatem obtinuerunt. Quid igitur erit ab Adam uſque ad noſtra tempora, & non in una tantùm urbe Roma, ſed in univerſo terrarum orbe, non unius tantùm ordinis aut chori Sanctos recenſere, ſed omnes Patriarchas, Prophetas, Apoſtolos & Apoſtolicos viros Martyres, Virgines, Confeſſores, omnis generis, ætatis, ſexus & conditionis juſtos & electos? *Suſpice cælum*, dixit Abrahæ Deus, *& numera ſtellas ſi potes, ſic erit ſemen tuum Benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cæli, & velut arenam quæ eſt in littore maris*. Hæc autem divina promiſſio non tam ad carnalem, quàm ad ſpiritualem referenda eſt propagationem: *ita enim repetita comparatione cæleſtium ſtellarum*, ait S. Auguſt. l. 16. Civ. 23. *mihi magis promiſſa videtur poſteritas cæleſti felicitate ſublimis*, ita noſter Thom. Maſſutius lib. 8. Cæleſt. Converſ. cap. 5. Sanè Thom. Bozius de Signis Eccleſ. l. 12. c. 21. ex hiſtoriis & Actis Martyrum colligit, in ſola Roma extitiſſe plusquam trecenta millia Martyrum, inter quos anteſignani fuere 27. Summi Pontifices. Noſter Franc. Arias libr. 3. de Imit. Chriſti c. 32. & ſeqq. per ſingula ſæcula, provincias & perſecutiones diſcurrendo, oſtendit ingentem fuiſſe numerum Martyrum, ac tandem in fine cap. 35. concludit facilè quolibet die anni numerari & coli poſſe triginta Martyrum millia; quæ ſi per annos à Chriſto hucuſque elapſos multiplices, efficient undecim milliones Martyrum. Idem cenſent alii apud Genebrardum in pſal. 78. v. 4. Ex dictis æſtimare licet, quòd in fine mundi omnium omnino Sanctorum & electorum, qui quovis ſæculo ubivis gentium vixerunt, numerus aliquot centenos milliones conficiet: reproborum verò longè major erit turba, quæ plures non tantum centenos, ſed & millenos milliones efficiet. Sæpè enim ex mille hominibus, imò ex decem millibus vix unus ſalvatur, uti probant revelationes, quas recenſui Num 14. 20.

Lib. 3. Revel. c. 27.

Geneſ. 15. 5. Gen. 22, 17.

Undecim milliones Martyrum in Eccleſia.

QUAM DINUMERARE NEMO POTERAT] Quia erat collecta ex omnibus Gentibus totius orbis, ac proinde ingens & quaſi innumera, cum Judæi, utpote pauci, ſcilicet una gens tantùm, jam numerati fuerint, reperti que 144. millia. Eſt hyperbole: verè enim erat finita, imò pauca reſpectu pereuntium. Quare facilè ab angelo numerari poterat: dicitur tamen innumera, quia homo, v.g. Johannes eam videns, eamdem numerare non poterat.

EX OMNIBUS GENTIBUS ET TRIBUBUS] Vox *tribubus* non ſignificat ex omni omnino particulari familia, aliquos in fine mundi fore fideles & ſalvandos; ſed ſumitur genericè pro familiis amplis & famoſis, quæ numeroſum populum, & multas particulares familias ab eadem ſtirpe prognatas complectuntur, quales ſunt in Scotia & alibi. Scotia enim diſtributa eſt in primarias familias Hamiltoniorum, Gordoniorum, Hajorum, & aliorum; ita ut quiſque etiam plebejus ſciat, ex qua familia ſit prognatus, & ad quam pertineat; atque quæque familia ſuum habet caput, ſcilicet primogenitum familiæ, qui ferè eſt Comes vel Baro; ac tempore belli, ſi v. g. inter Comites oriatur diſſenſio, quiſque ſuam tribum, ſuæque tribus & familiæ caput ſequitur, illiuſque cauſam quaſi ſuam, ad mortem uſque tuetur. Alludit ad 12. tribus Iſrael: hæ enim tales fuerunt quales jam dixi, ideoque ſingulæ populum ingentem conſtituerunt. Rurſum alludit ad familias & tribus filiorum Noe, Geneſ. 10. Hæ enim in fabrica turris Babel à Deo in varias terras, æquè ac linguas, diſperſæ & diſpertitæ, varias nationes & populos procrearunt.

STANTES ANTE THRONUM, ET IN CONSPECTU AGNI] Græcè ἑστῶτες τοῦ θρόνου καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, id eſt, *coram throno & coram Agno*: ergo non tantùm videntur à Deo, ſed & vident Deum & Agnum: habent enim oculos non clauſos, ſed apertos, ergo ſunt beati. Erant enim in terra; ſed Johannes per viſionem vidit eos quaſi beatos in cælo: quia mox à Deo erant beandi, utpote qui puritatem, conſtantiam, & vitæ cæleſtis imitationem, illius felicitatem & gloriam quaſi jam inchoabant & præcipiebant.

Nota τὸ *ſtantes*. Ex eo enim B. Petr. Damiani lib. 3. epiſt. 8. reprehendit Archiepiſcopum Biſuntinum, quòd permittat clericos & laicos tempore officii divini in eccleſia ſedere; Quia, inquit, S. Johannes hic vidit omnes Sanctos, & v. 11. omnes angelos non ſedentes, ſed ſtantes coram Deo. Sic eoſdem illi aſſiſtere, non ſedere, vidit Daniel c. 7. 10. & Iſajas Seraphinos c. 6. vidit ſtantes: *Ubi Seraphini*, inquit, *ſedere non audent, ſedet homo luteus, & tamquam pannus menſtruatæ lividus & immundus?* Sic & Moſes juſſu Dei ſtetit coram eo, Deut. 5. 31. Exodi 3. 5. ſic & Elias 3. Reg. 18. 15. & David 2. Reg. 6. 14. Aaron quoque & Levitæ jubentur ſtare in conſpectu Dei, Num. 3. 6. tum quia ſtare eſt vigilantis, reverentis & attenti; ſedere dormitantis, audentis & torpidi: tum quia *cùm stamus, tunc velut in acie contra malignorum hoſtium tentamenta conſligimus*. Unde Cant. 7. 1. *Quid videbis*, ait, *in Sulamite, niſi choros caſtrorum?*

AMICTI STOLIS ALBIS] Stola alba, uti dixi c. 6. 11. erat veſtis honoris, gloriæ & triumphi. Hinc erat veſtis ſacerdotalis, putà poderis byſſina. Et ad hanc hic alluditur, ait enim v. 14. *Laverunt ſtolas ſuas*, &c. *ideo ſunt ante thronum Dei, & ſerviunt ei die ac nocte in templo ejus*. Erunt enim Sancti in cælo reges & ſacerdotes Dei, uti dixit c. 5. v. 10. Stola ergo hæc ſignificat Sanctorum, Primò, conſcientiæ puritatem, caſtitatem & candorem; Secundò, inde conſequentem ſerenitatem, hilaritatem & lætitiam; Tertiò, felicitatem & gloriam; Quartò, hymnos, gratiarum actiones & doxologias, quas quaſi ſacerdotes jugiter canent Deo, qui eis dedit victoriam, triumphum & gloriam æternam. Unde S. Gregor. in Marci 16. ubi mulieres venientes ad Chriſti ſepulchrum, dicuntur vidiſſe *angelum coopertum ſtola candida*; Stola candida, inquit, ſignificat gaudium & ſolemnitatem mentis.

Licet hoc loco hæc S. Johannis verba & oracula piè meditari & admirari. *Vidi turbam magnam*. O turbam ſine turba ordinatiſſimam, maximam, feliciſſimam! *Ex omnibus gentibus*. O pulchram & variegatam ex tot gentibus varietatem! *Et linguis*, O muſicam harmonicam omnium linguarum diſſona conſonantia, conſonoque concentu Deum laudantium! *Stantes ante thronum*. O ſtationem auguſtam Deum intuentium & contemplantium! *Et in conſpectu Agni*. O conſpectum glorioſum Agnum ſtipantium, & comitantium quocumque ierit! *Amicti ſtolis albis*. O ſplendidas ſtolas immortalitatis & gloriæ! *Et palmæ in manibus eorum*, O palmas magnificas triumphantium! O nobilem victoriam & triumphum! *Et clamabant voce magna* O lætas voces, ò jubilos perpetuos!

Quæritur hic an ſtolæ verè fuerint albæ an verò purpureæ? Petrus Faber libr. 2. Agoniſtic. cap. 12. cenſet hic alludi ad hieronicas, id eſt ad ſacros victores, puta ad eos qui in ſacris ludis & certaminibus Jovi, Marti, Apollini, aliiſque diis dicatis, victores evadebant, qui albis, & ſubinde purpureis, ſtolis donabantur. Itaque cenſet ipſe, ſtolas haſce albas fuiſſe purpureas. Audi eum: *Stolas albas Martyribus attribuit S. Johannes; quia hæc nivea puraque veſtis, olim magiſtratuum erat ac ſacerdotum, teſte Plutarcho: quæ tamen puriſſimo Agni ſanguine tinctæ, inardeſcentem defæcatiſſimi velut muricis ruborem imbiberant. Nam quod dicitur, eos ſtolas dealbaſſe, idem eſt quod depuraſſe*. Probat id Primò, nam ſanguine non dealbantur, ſed rubricantur, itaque depurantur veſtes. Græcum ergo λευκαίνειν, id eſt dealbare, ſumitur pro καθαρίζειν, ut ait S. Johãnes cap. 1. 7. id eſt mundare, & pro λαμπρύνειν, id eſt clarum, pellucidum, atque omnibus maculis detersis purum & nitentem, λευκὴν [illegible], candidatum ſeu candidum reddere. Stolæ ergo λευκαί, id eſt albæ, dicuntur, quia ὑπόλευκοι, [illegible], vel μεσόλευκοι, id eſt ſubalbæ, puta purpureo-albæ ſive rubro-albæ erant. Secundò, quia veſtis propria Martyrum eſt rubra, ſive

Stolæ hæ an albæ, an purpureæ?

purpu-

purpureæ; qua & Eccleſia in eorum feſtis utitur. Miſſaſque celebrat. Hæ ergo dicuntur albæ, id eſt ſplendentes & fulgidæ, quomodo in transfiguratione Chriſti ait Lucas c. 9. 29. quòd veſtis ejus erat alba, & ἐξαστράπτων, id eſt effulgurans. Et Chriſti veſtis alba, qua indutus ab Herode remiſſus eſt ad Pilatum, fuit ſplendida: hoc enim ſignificat Græcum λαμπρὰ, Lucæ 23. 11. unde à Syro vocatur *coccinea*. De Martyribus enim hunc locum accipiunt S. Auguſt. ſerm. 11. de Sanctis, & S. Gregor. hom. 17. in Ezech. Tertiò, quia alludit Johannes ad hieronicas: horum autem triumphantium veſtes ſæpè erant purpureæ. Unde de purpura ait Plin. lib. 9. 36. *In triumphali miſcebatur auro*. Quartò, quia λευκὸ Græcis ſæpè idem eſt quod nitidum, limpidum, ſplendidum. Unde aqua, ver, æſtas, fluvius, ſermo, verſus vocantur λευκά, id eſt alba, hoc eſt ſerena, nitida, lucida. Quintò, quia purpureum ſubinde idem eſt quod candidum & fulgidum. Sic enim cycnus vocatur purpureus, id eſt candidus & ſplendidus.

Fuerunt Albæ.

Ex adverſo Alcazar cenſet, albas ſtolas planè fuiſſe candidas, non purpureas, idque videtur verius. Nam Primò, vincenti cap. 3. 5. promiſit Chriſtus veſtes albas, non purpureas. Secundò, quia alluditur ad ſtolas ſacerdotales: hæ autem erant byſſinæ & candidæ. Tertiò, quia alludit ad Iſaiæ 1. 18. *Si fuerint peccata veſtra ut coccinum, quaſi nix dealbabuntur: & ſi fuerint rubra quaſi vermiculus, velut lana alba erunt*. Quartò, quia Chriſti in transfiguratione veſtis facta eſt alba quaſi nix, ex mira Chriſti luce & gloria: talis autem erit & horum ſervorum Chriſti, ut patet c. 19. 14. ubi de Sanctis jam glorioſis, Chriſtum ducem equo albo inſidentem ſequentibus ad prælium cum Antichriſto ineundum, dicitur: *Et exercitus qui ſunt in cœlo ſequebantur eum in equis albis, veſtiti byſſino albo & mundo*. Quintò, quia ſæpè triumphantium, æquè ac magiſtratuum, veſtes erant candidæ, uti fatetur Faber. Sextò, quia eſto purpureum ponatur ſubinde pro albo, numquam tamen album ponitur pro purpureo.

Ad primum, Reſp. ſanguine Chriſti dici animas dealbari metaphoricè, id eſt emundari. Nam ſanguis Chriſti propriè & phyſicè non tangit animam, ut eam ſuo colore tingat, inficiat & purpuret. Hoc eſt quod ait Johannes epiſt. 1. c. 1. 7. *Sanguis Chriſti emundat nos ab omni peccato*. Itaque ut notat Alcazar, conſideratur hic ſanguis Chriſti inſtar ſaponis efficaciſſimi, qui maculas omnes & ſordes penitus erodit & abſtergit; itaque lintea facit candida, eſto ipſe non ſit candidus.

Ad ſecundùm, Reſp. animas haſce fuiſſe non tantùm Martyrum, ſed quorumvis fidelium Sanctorum & electorum, qui poſt baptiſmum vel pœnitentiam tentationibus & perſecutionibus omnibus, præſertim Antichriſti, fortiter & conſtanter reſtiterunt, ideoque veſtem candidam baptiſmo acceptam, aut pœnitentia renovatam non ſordidarunt, ſed candidam conſervarunt, uti docent Ticonius, Beda & alii. Fateor tamen inter eos multos fore Martyres: verùm & horum ſtolæ, quia animas tantum veſtiunt, non corpora, ſunt candidæ: quia gloria beatifica, quam ſtola ſignificat, cùm ſit ſpiritalis lux & claritas, potiùs candori quàm rubori comparatur: lux enim eſt candida, non rubea. Unde in hymno: *Te Deum laudamus* canit Eccleſia: *Te Martyrum candidatus laudat exercitus*. Quòd ergo Martyribus datur color rubeus, fit propter eorum corpora, ut repræſentet ſanguinem ab eis effuſum mereri purpuram & regnum cœleſte. Quocirca veriſimile eſt, etiam in cœlo dotem claritatis, quæ erit in corporibus Martyrum, ita candidam fore, ut ſimul ſit rubea, ſive vermiculata ex candido & purpureo, uti cum D. Soto dixi Daniel. 12. 3.

Animæ Martyrū habẽt ſtolā candidam. corpus habebit candido purpuream.

Jam ergo animæ omnium Sanctorum, etiam Martyrum, habent ſtolam candidam, id eſt gloriam beatificam; poſt reſurrectionem verò corpora Martyrum habebunt claritatem candidam quidem, ſed ita, ut ei inſint aliqua purpurei ſpecies & reflexio; quomodo videmus in gemmis quibuſdam candidis & pretioſiſſimis rubrum ineſſe halitum, & purpuream quaſi animam. Nimius enim candor, præſertim lucis, ita ſplendeſcit, ut rubeſcere & purpuraſcere videatur, uti patet in fulgure. Et hoc eſt quod de Chriſto in transfiguratione ait Lucas.

Ad tertium, quartum & quintum patet reſponſio ex dictis.

Porrò Martyres veſtiuntur candidis. Primò, quia candida deſignat eos pro cana candidaque fide uſque ad mortem decertaſſe. Color enim candidus notat fidei antiquitatem & canitiem. Unde à Virgil. vocatur *cana fides*. ita Girald. Syntag. 1. Secundò, quia candida veſtis ſymbolum eſt victoriæ & triumphi. Hinc Apocal. 3. 5. *Qui vicerit*, inquit, *veſtietur veſtimentis albis*. Quocirca Tertull. libr. de Corona milit. *Tenet*, ait, *de Apoſtolo armatus, & de martyrii candida, laurea melius coronatus, donativum Chriſti in carcere expectat*. Et S. Cyprianus ſerm. de Lapſis ſub initium: *Adeſt militum Chriſti cohors candida, qui perſecutionis ferociam turbulentam ſtabili congreſſione fregerunt*. Tertiò, quia color albus indicium eſt pacis, quam Martyres poſt prælium æternam in cœlis adipiſcuntur. Hinc olim deditionis pacíſque petitio, non niſi ſublata alba veſte firma & rata habebatur. Unde Æneas libr. 3. Æneid. ex candore equorum, qui in conſpectu Italiæ apparuerunt, pacis omen accepit. Tamberlanes obſidens urbem, primo die vexillum candidum, quaſi ſignum pacis, ſi ſe dederent, prætendebat, ſecundo die atrum; tertio die cruentum. Quartò, candida notat gloriam & immortalitatem, ac præſertim dotem claritatis Martyrum. Hinc angeli poſt reſurrectionem Chriſti apparuerunt Magdalenæ & Apoſtolis in ſtolis candidis. Hac de cauſa S. Antonius veniens Alexandriam candidatum ſe ſtitit judici, ut ab eo martyrii lauream adipiſceretur. Audi de eo S. Athanaſ. in epiſt. ad ſolitariam vitam agentes: *Candente præcinctus veſte, procedentem judicem ſuo provocabat aſpectu, flagrans cupiditate martyrii*. Ita S. Gervaſius & Protaſius Martyres, albati apparuerunt S. Ambroſio, cùm ipſe indicio S. Pauli eorum corpora quæſivit & invenit, ut ipſe refert in epiſt. circulari, quam de hac inventione ſcripſit ad Epiſcopos Italiæ.

Symbolicè S. Bernard. ſerm. 1. de die Paſchæ: *Agmina*, inquit, *hæc ſunt Sanctorum dealbatorum, qui laverunt ſtolas ſuas, & candidas eas fecerunt in ſanguine Agni, quia exivit ex eo, & in eo aqua dealbans, & teſtimonium perhibet ipſe qui vidit. Aut certè, candidas in ſanguine Agni novelli, ſanguine lacteo; candido & rubicundo, ſicut habes in Cantico Canticorum* cap. 5. *Dilectus meus, ait ſponſa, candidus & rubicundus, electus ex millibus*. Præclarè S. Hieron. to. 2. epiſt. 11. *Fruatur*, ait, *ille virtutis corona; & ob quotidiana martyria ſtolatus Agnum ſequatur*.

Symbol.

C Et palma in manibus eorum] Palma apud Hiſtoricos, & ſacros & profanos, ſymbolum eſt victoriæ. Unde & in templo Salomonis, æquè ac Ezechielis, palmæ erant inſculptæ, quaſi ingredientibus oſtentantes bravium, ſi pro Deo generosè certarent & vincerent, uti fuſius dixi Ezech. 41. in fine cap. Hæc enim turba quam vidit Johannes, eſt victorum. nam de iis ait c. 15. v. 2. *Vicerunt beſtiam* (id eſt Antichriſtum) *& imaginem ejus, & numerum nominis ejus*. Præclarè S. Auguſt. ſerm. 11. de Sanctis: *Stolis fulgent albis, & palmas in manibus habent, quia præmia in operibus habent, dum corpora quæ pro Domino ignibus uſtulari, à beſtiis dilacerari, flagris abſumi, præcipitiis diſſolvi, ungulis abradi, omnimodo pœnarum genere paſſi ſunt diſſipari, per reſurrectionem glorificata recipiunt*, hoc eſt, in die judicii ſe recepturos ſperant, imò credunt.

Alludit ad victores in Olympicis aliiſque certaminibus, præſertim ſacris, id eſt ad hieronicas: hi enim veſte alba, florida & triumphali, atque palma, ſubinde etiam corona palmea donabantur. Unde & Tertull. libr. de Fuga in perſecutione, ſub initium, docet hic ſimilitudinem D deſumi à re athletica. *A quo*, inquit, *certamen edicitur, niſi à quo corona & præmia proponuntur. legis edictum agonis iſtius, quibus præmiis ad victoriam invitat* (dicens cap. 3. 5. *Qui vicerit, hic veſtietur veſtimentis albis, & non delebo nomen ejus de libro vitæ*) *ita agnoſces ad eundem agonothetam pertinere certaminis arbitrium, qui invitat ad præmium*. Rurſum, hieronicæ etiam poſt mortem coronabantur, eíſque divini propè honores habebantur, imò vocabantur ἰσόθεοι. Ita Pauſanias in Arcadicis fol. 219. tradit olim in agonibus, præſertim ſacris, victori datam fuiſſe φοίνικος στέφανον, id eſt palmeam coronam, additque, à Theſeo, cùm à Creta rediens apud Delum Apollini agonem inſtauraſſet, coronas palmeas victoribus datas, indéque iſti conſuetudini factum initium, cujus palmæ apud Delum Homerum quoque meminiſſe. Et Plutarch. in Theſeo, *Ludos*, ait, *eum edidiſſe ferunt in Delo, ac victores ab illo tunc primum palmæ ramis donatos*.

Palma datur victori cur?

Porrò palmam hanc in medio ſtadii loco eminentiore, in mœnia ſpectandam proponebant, uti ex S. Chryſoſt. Virgil. & aliis docet Petr. Faber libr. 2. Agoniſt. 25. Cauſam dat Plutarch. in Sympoſ. q. 4. in fine; *In certaminibus*, inquit, *placuit palmam ſignum eſſe victoriæ: quoniam ejus indolis eſt, ut urgentibus opprimentibuſque non cedat*, ſed fortiùs aſſurgat. Rurſum, palma ſignificat manibus, & laborando acquiri victoriam. Nam à ſimilitudine palmæ, id eſt concavæ manus, quæ in digitos deſinens decorè patet, dicta eſt palma arbor, quòd illius ad inſtar comam habeat in cacumine circùm extentam, & ramos in digitorum modum protenſos. Unde & fructus ejus dactylos, id eſt digitos, vocamus, quòd digitorum ſint ſimiles. Hinc & palma victori, in manum dabatur, quaſi palma palmæ: manu enim & palma certando, acquiritur palma triumphi. Quocirca Romæ in Capitolio, bis bello Perſei enata palma victoriam portendit. Sic & palma Trallibus in baſi Cæſaris Dictatoris, circa bella ejus civilia exorta, ejus triumphos præmonſtravit, teſte Plinio l. 17. c. 25. Hic verum illud: *Aurum tibi domi naſcitur*. Sic Claudian. in laud. Stiliconis:

Cùm totis exurgens ardua pennis,
Ipſa duci ſacras victoria panderet ædes,
Et palma viridi gaudens, & amicta trophæi,

Inſuper palma in Perſei capite enata procellis proſtrata eſt, & eodem loco ficus enata, M. Meſſalæ & C. Caſſii luſtro, à quo tempore pudicitiam ſubverſam Piſo gravis auctor prodit, ait Plinius lib. 17. c. 25. Ita mollities caſtitatis, deliciæ virtutis robur auferunt. Iis victa eſt Roma, quæ nullis armis vinci potuerat, cùm, ut ait Juvenal.

Sævior armis luxuria incubuit.

Palma ergo hìc datur Sanctis futuris in fine mundi: quia acre habebunt certamen cum carne, mundo & dæmone, ac præſertim cum Antichriſto, aliiſque impiis, ac plerique occumbent Martyres; imò omnes erunt Martyres, ſaltem in voto & præparatione, & quantum erit ex parte Antichriſti. Ipſe enim omnes fideles ſibi reluctantes, edicto communi ad mortem damnabit, uti fecerunt olim Decius, Diocletianus & alii tyranni. Nam, ut docet Sanctus Cyprianus, Martyres dici poſſunt omnes illi, qui decretis principum infidelium & tyrannorum; pro Chriſti fide damnantur ad mortem. Unde & Confeſſores olim, qui in carcere degebant ſententiam mortis expectantes, vocantur Martyres. Hinc S. Cyprianus ſcripſit librum ad hoſce Martyres, quo eos ad martyrium reipſa obeundum animat. Gaudeant ergo, & in Domino glorientur hoc titulo martyrii Religioſi, qui hoc ævo in Japone, China, Anglia, &c. edictis principum infidelium vel hæreticorum proſcribuntur, & ad necem damnantur.

Notat Hugo Card. folia palmæ eſſe inſtar gladii vel pugionis arctata & acuta, ut verè lædant & pungant tangentem, ac per hoc ſignificari Primò, gladium quo feriuntur Martyres, in palmam, id eſt triumphum, verti. Secundò palmam, gloriæ non niſi gladio, id eſt dimicatione, comparari. Sic & malum punicum ſymbolum eſt martyrii, de quo dicitur Cantic. 4. *Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ:* quia, ut explicat Beda, inter omnia poma ſolum punicum eſt coronatum, ac granis rubicundum; ideoque ſignificat pulcherrimam & pretioſiſſimam Martyrum ſanguine ſuo ruſſatorum ac purpuratorum coronam. *Palma*, inquit, S. Ambroſ. ſerm. 24. *Martyribus ſuavis eſt ad cibum, umbroſa ad requiem, honorabilis ad triumphum, ſemper virens, ſemper veſtita foliis, ſemper parata victoria: atque ideo non marceſcit palma, quia Martyrum victoria non marceſcit.* Pulchrè Tertull. Apolog. 50. *Prælium*, ait, *eſt nobis, quod provocamur ad tribunalia, ut illic ſub diſcrimine capitis pro veritate certemus. Ea victoria habet & gloriam placendi Deo, & prædam vivendi in æternum: ergo vicimus cùm occidimur, evadimus, cùm obducimur. Licet nunc Sarmenticios & Semaxios appelletis, quia ad ſtipitem dimidii axis revincti ſarmentorum ambitu exurimur. Hic eſt habitus victoriæ noſtræ; hæc palmata veſtis, tali curru triumphamus.* Palmatam vocat veſtem & tunicam, quòd ei palmæ eſſent intextæ, quæ etiam Livio libr. 10. nota eſt in triumphis, à quibus togam palmatam dictam eſſe, notavit quoque Servius in libr. 11. Æneidos. Cenſet Paſchalius lib. 6. de Coronis c. 21. Tertullianum alludere ad palmas naſcentes in rupe Vulcani, quæ ardet perpetuò. Etſi enim ibi radices pal-

A mæ ignitis ſaxis anguſtiantur, tamen & florent, & uberes fructus edunt; quod inſtar miraculi eſt: ita Martyres inter ſarmenta & ignes virent, & fructus cœleſtis charitatis & fortitudinis producunt.

Inſuper palma ſalſum ſolum diligit, à fimo aliena eſt, ait Ruell. lib. 1. de Natura ſtirpium c. 118. Ita virtus ſale ſapientiæ condita non patitur ſe vitiorum ſordibus inquinari, ſed incontaminatis fulget honoribus. Idem de palma docet Theophraſtus l. 2. Hiſtor. plant. c. 8. *Solum*, ait, *arenoſum, ſalſuginoſumque concupiſcit: idcirco ubi tale non eſt, agricolæ ſalem aſpergunt.* Plutarch. l. de Orac. ſilentio, ſcribit in templo à Cypſelo conſecrato, palmam fuiſſe æneam, ad cujus radices ſculptæ viſebantur plurimæ ranæ & hydri: palma ranis obſeſſa, ſignificat quòd virtuti comes ſit invidia. Rurſum palma ſucciſa renaſcitur: mirumque de ea accepimus cum phœnice ave, quæ putatur ex hujus palmæ argumento nomen accepiſſe (φοίνιξ enim palmam & phœnicem ſignificat) iterum mori & renaſci ex ſeipſa, ait Plin. libr. 13. c. 4. Martyres morientes renaſcuntur ad immortalem vitam. *Te ſtante virebo.* Inſuper Q. Calaber deſcribens clypeum Achillis, ait in eo effictum fuiſſe mon-

B tem divinæ virtutis, in quo ipſa ſtabat palmæ vertici pedibus innitens, ardua, ad cœlum pertingens. Virtus enim, ut ait Claudian. in Conſul. Theodoſ.

Divitiis animoſa ſuis, immotaque cunctis
Caſibus, ex alta mortalia deſpicit arce.

Horat. lib. 1. Carm. profitetur, homines heroicis & palmatis virtutum victoriis evehi ad deos, & humanitatem penè cum divinitate commutare.

... palmaque nobilis.
Terrarum dominos evehit ad deos.

Ita heroes & Martyres Dei robur & gloriam participant ſuntque quaſi dii quidam terreſtres.

Denique Plutarch. in Sympoſ. & ex eo Carolus Paſchalius lib. 6. de Coronis c. 20. & 21. notat palmam Primò, eſſe longiſſimæ vitæ, Secundò, non aliunde quàm ex ſeipſa renaſci, Tertiò, perpetuo virore ſuperare laurum, oleam, myrtum, quarum arborum foliis cadentibus alia ſuccedunt, cùm ipſa nihil amittat ſui. Palmam ergo cenſeri pulchritudine, jugi virore, invicto robore; ideoque eſſe ſymbolum heroicæ virtutis & victoriæ. Hinc à Virgil.

C 5. Æneid. palma vocatur ardua, ſicut ad virtutem non itur niſi per ardua. Quocirca Tertull. contra Gnoſt. *Pyctes*, inquit, *ipſe non queritur, dolere ſe non vult; corona premit vulnera, palma ſanguinem obſcurat; plus victoriarum eſt quàm injuriarum.* Et rurſum: *Innumera multitudo albati, & palmis victoriæ inſignes revelantur* (hoc loco Apocal.) *ſcilicet de Antichriſto triumphales.* Porrò Olympionicarum præmium erat palma, eamque geſtabant manibus, alii etiam capite ex ea coronato. Hinc Virgil. 3. Georg.

Seu quis Olympiacæ miratus præmia palmæ.

Et Caſſiod. Variar. lect. lib. 8. cap. 22. *Certantes*, ait, *in ſtadio non ereſior corona glorificat, Olympicos currus frequens palma nobilitat.* Hinc in actis Martyrum paſſim legimus, hunc illumvè Martyrem gladio, igne, cruce, &c. palmam martyrii adeptum. Martyribus ergo quaſi legitimis hieronicis, veriſque Olympionicis palma hìc à S. Johan. imò à Chriſto aſſignatur. Ita S. Paphnutius Anachoreta, palmæ affixus palmam martyrii obtinuit, cujus diem natalem recolit Eccleſia die 26. Septembr. de quo eleganter Poeta.

Palma eſt victorum: palmæ tu affixus es; ergo
Lætus obi; quoniam non niſi victor obis.

D Ita S. Petrum Epiſc. Alexandr. Martyrem capite plexum, fideles in throno epiſcopali (in quo vivens humilitatis ſtudio ſedere noluerat) collocarunt cum palmis in ſignum victoriæ, hymnoſque Deo cecinerunt. Quin & audita vox è cœlo: *Petrus principium Apoſtolorum. Petrus finis Martyrum Epiſcoporum Alexandrinorum.* ita habet ejus Vita.

Et clamabant voce magna, ingenti gratitudinis, & exultationis & jubilationis affectu: Salus Deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum, et Agno] Subaudi, tribuatur; vel quaſi dicant, Apprecamur & congratulamur toto corde Deo ſuam ſalutem, gloriam & felicitatem, à quo omnis noſtra aliorumq; ſalus & gloria dimanavit. Ipſe enim non tantùm à plagis angelorū, in fine mundi orbi inferendis, ſed & à peccato ac damnatione æterna ſalvavit, vitaq; ſalute & beatitudine æterna donavit nos. Unde Vatabl. & Eraſm. Græcum σωτηρία, id eſt ſalus, vertunt *ſalvatio*. quaſi dicant, Quòd ſalvati ſumus, Vers. 10.

hoc

hoc debemus Deo & Chriſto. *Magna*, inquit S. Auguſt. ſerm. 11. de Sanctis, *voce ſalutem Deo decantant, qui magna gratiarum actione recolunt, non ſua ſe virtute, ſed ipſo auxiliante, tribulationum impugnantium ſuperaſſe certamina.*

Verſ. 11. Et omnes angeli] applaudentes clientum ſuorum, putà hominum ſignatorum & electorum, ſaluti, pro eaque Deo gratias agentes, eumque collaudantes. Vide dicta c. 5. v. 11. & 12.

Verſ. 12. Dicentes, Amen] *Amen* hoc primum dupliciter accipi poteſt: Primo, ut ſit nomen, ſignificans *veritas, fidelitas, ſtabilitas*, quaſi hoc ſit primum elogium & epithetum, quod angeli tribuunt Deo, q. d. Deo tribuatur veritas, celebretur ab omnibus Dei veritas, qua fideliter, uti decrevit & promiſit, ſervos ſuos à ſe ſignatos per tot tentationes & procellas in portum ſalutis deduxit. Vide dicta c. 3. v. 12. ita Ribera.

Secundò & ſimplicius, *Amen* poteſt accipi ut adverbium, quaſi applaudant turbæ Beatorum dicentium: *Salus Deo noſtro & Agno*, hiſce enim quaſi alterna voce & choro reſpondent angeli, *Amen*, quaſi dicant, Fiat, fiat. Unde & Biblia Romana, atque alia poſt *Amen* ponunt punctum: quod planè ſignificat *Amen* eſſe clauſulam doxologiæ præcedentis, ac non pertinere ad novam eorum doxologiam quæ ſequitur; *Benedictio & claritas*. Cùm enim omnes Beati ſuam protuliſſent, angeli eam confirmant dicentes, *Amen*; ac inſuper ex ingenti gratitudinis affectu novam ſuam ſubjungunt, cui iterum ſubnectunt, *Amen*.

Ubi notat Alcazar, hanc *Amen* iterationem ſignificare vehementem aſſeverationem, ortam ex majori penetratione, majorique admiratione divinæ bonitatis, quæ homines miſeros & peccato perditos, per Chriſti ſanguinem & mortem ad tantam ſalutem & gloriam evexit.

Benedictio et claritas] Græcè δόξα, id eſt gloria, ſubaudi, tribuatur Deo. quaſi dicant, Omnes angeli, homines & creaturæ benedicant & glorificent Deum, qui hoſce ſuos ſignatos adeò fideliter, ſapienter & beneficè ſalvavit & beavit. Hinc Syrus & Arabicus pro *claritas*, vertunt *gloria*. Benedictio propriè eſt boni imprecatio, ut cùm quis voto aut verbo alteri bene precatur: Dei eſt efficax, hominis inefficax.

Et gratiarum actio] Græcè εὐχαριστία. Hoc elogium hic ponitur pro *divinitate*, quæ tribuitur Agno cap. 5. v. 12. nam cetera ſex elogia quæ dantur ibi Agno, dantur hìc Deo. Angeli hic indicant homines beatos immenſas Deo agere gratias, monentque viventes & militantes ut idem agant. Hi enim beati, vel potiùs beandi in fine mundi, erunt in graviſſimis perſecutionibus, tentationibus & periculis damnationis: tentabit enim eos modis omnibus Antichriſtus, tentabit mundus, caro, omneſque dæmones. Cum ergo evaſerint ad portum ſalutis, palmamque aſſequentur, dum videbunt ſe tot ſalutis naufragia, tot peccandi diſcrimina, in quibus milleni & milleni, imò eorum ſocii, contubernales, parentes, filii, cognati, amici, perierunt & damnati ſunt; tota eorum mens & ſpiritus in gratiarum actionem effundetur, corque eorum gaudium ſuum non capiet, imò præ gaudio creparet, niſi Deus illud contineret; præſertim dum videbunt ſe collocatos in tanta felicitate, gloria & regno cœleſti, in eaque confirmatos & ſecuros, ut ab ea numquam poſſint excidere, ſed planè certi ſint eam fore ſibi perpetuam, & in omnem æternitatem duraturam. Unde totis præcordiis canent: *Cantemus Domino, glorioſè enim magnificatus eſt: equum & aſcenſorem projecit in mare.* Et reliqua quæ Moſes cum Hebræis tranſito mari rubro, & ſubmerſo Pharaone cecinerunt Exodi 15. ac præſertim illud: *Non nobis Domine, non nobis. ſed nomini tuo da gloriam*. Quamobrem optima ratio impetrandi à Deo donum perſeverantiæ, & pertingendi ad ſalutem & beatitudinem eſt, jugis gratiarum actio. Hæc enim eſt inchoatio vitæ cæleſtis, hæc eſt ſtimulus ad iter hoc in cœlum uſque jugiter proſequendum: hæc eſt tacita invocatio Dei, quæ novam & continuam ab eo gratiam elicit & provocat. Nam, ut ait S. Chryſoſt. hom. 26. ad pop. *Optima beneficiorum cuſtos eſt, ipſa memoria beneficiorum; & perpetua gratiarum confeſſio*. Et noſter Thomas Theodidactos lib. 2. de Imitatione Chriſti c. 10. *Eſto gratus pro minimis, & eris dignus maiora accipere. Qui gratiam Dei retinere deſiderat, ſit gratus pro gratia data, patiens pro ablata;*

A *oret ut redeat, cautus ſit & humilis ne amittat.* Et ſuperiùs: *Ideo non poſſunt in nobis dona gratiæ fluere, quia ingrati ſumus auctori, nec totum refundimus fontali origini. Semper enim debetur gratia dignè gratias referenti: & auferetur ab elato, quod dari ſolet humili.*

Eſt hìc ergo locus moralis de gratiarum actione. Quàm enim illa ſit neceſſaria, utilis, ſancta, Deo grata, liquet ex eo, quòd in utroque teſtamento ſæpè à Deo ſit præcepta, & ſancita ſub gravi culpa & pœna, non utique ad Dei ipſius (quid enim Deo accedit ex homunculorum gratitudine?) ſed ad noſtrum commodum. Verè Sanctus Auguſt in pſal. 134. initio: *Si*, inquit, *non laudaverint ſervi Dominum, ingrati, irreligioſi erunt. Quid facient non laudando Dominum, niſi ut ſeverum ſentiant Dominum?* Itaque ſtatim ab initio creationis mundi, Deus juſſit hoc beneficium hebdomadatim recoli, ac gratias agi, ideoque ex tunc inſtituit & ſanctificavit ſabbatum. Geneſ. 2. 3. Sic beneficium conſervationis & gubernationis rerum creatarum, grata memoria juſſit recoli & expendi primò quoque die menſis, ideoque inſtituit feſtum Neomeniæ, Num. 28. 11. uti ibi docui. Sic beneficium liberationis à

B Pharaone & Ægypto, memori gratitudine rememorari quotannis juſſit celebrando Paſcha, Exodi 12. 27. Datæ legis memoriam juſſit renovari in Pentecoſte; protectionis & deductionis per deſertum 40. annis in feſto Tabernaculorum, & ita de ceteris. Quin & Levit. 7. 12. peculiare ſacrificium pro gratiarum actione, cum ſuis libaminibus & ceremoniis ſanxit. Deuter. verò c. 26. 2. *Tolles*, inquit, *de cunctis frugibus tuis*, &c. *accedeſque ad ſacerdotem, & dices: Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quòd ingreſſus ſum in terram, pro qua juravit patribus noſtris, ut daret eam nobis*. Sic frugum decimas & primitias exegit in gratiarum actionem, ut ipſæ eſſent quaſi homagium terræ ſanctæ, Hebræis quaſi in feudum datæ.

Moral. de gratiarum actione.

Longè clariùs, arctiùs & ſæpiùs hæc gratiarum actio in novo teſtamento præſcribitur: Chriſtus eam ſanxit verbo & exemplo. Matth. 14. 19. Lucæ 9. 13. quinque hominum millia in deſerto paſturus quinque panibus & duobus piſcibus conjectis oculis in cœlum gratias Deo egit, paneſque benedixit: atque hac prece & gratiarum actione quaſi vim multiplicandi & nutriendi elicuit, ut pauci panes tot millia ſaturarent: *docens nos*, ait S. Chryſoſt. hom.

C 50. ad popul. *non eſſe ad menſam accedendum, quouſque gratias agamus ei qui cibum nobis præbuit*. Rurſum Lucæ 17. 17. leproſum à ſe mundatorum ingratitudinem increpans. *Nonne*, inquit, *decem mundati ſunt? & novem ubi ſunt? Non eſt inventus qui rediret, & daret gloriam Deo, niſi hic alienigena.* S. Paulus Epheſ. 5. 3. *Omnis*, ait, *immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos*, & cetera *ſed magis gratiarum actio*. Et v. 20. *Pſallentes in cordibus veſtris Domino, gratias agentes ſemper pro omnibus, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, Deo & Patri.* [illegible]lipp. 4. v. 6. *Nihil ſolliciti ſitis: ſed in omni oratione* [illegible]*tione, cum gratiarum actione petitiones veſtræ innoteſ.* [illegible] *Deum*. Coloſſ. 3. 15. *Pax Chriſti exultet in cordibus veſtris, in qua & vocati eſtis in uno corpore, & grati eſtote.* Et cap. 4. 2. *Orationi inſtate, vigilantes in ea in gratiarum actione.* 1. Theſſal. 5. 16. *Sine intermiſſione orate, in omnibus gratias agite: hæc eſt enim voluntas Dei in Chriſto Jeſu, in omnibus vobis.* 2. Theſſal. 1. 3 *Gratias agere debemus ſemper Deo pro vobis.* Et ſanè quis Chriſtianorum conſiderans tum communia, tum privata beneficia, quæ indies, imò ſingulis horis à Deo haurit & ſentit, eaque tot tantaque, non jugiter dicat cum

D Pſalte: *Benedic anima mea Dominum: qui corona te in miſericordia & miſerationibus?* certè coronat, cingit & circumvallat nos Deus undique ſuis donis & miſerationibus, idque quotidie.

Gratiarum actio ergo propria eſt Sanctorum novi teſtamenti, ob ingentes gratias & dona, quæ ipſi in eo per Chriſtum acceperunt, & quotidie accipiunt. Hoc prædixit Iſaias cap. 51. 3. *Conſolabitur*, ait, *Dominus Sion, & ponet ſolitudinem eius quaſi hortum Domini. Gaudium & lætitia invenietur in ea, gratiarum actio & vox laudis.* Hinc enim Primò, vocatur ipſa ſacrificium laudis: hoc enim laudis, eſt novi teſtamenti, cùm veteris ſacrificia fuerint bonum & victimarum. Pſal. 49. 13. *Numquid manducabo carnes taurorum? aut ſanguinem hircorum potabo? Immola Deo ſacrificium laudis, & redde Altiſſimo vota tua.* Et v. 23. *Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quò oſtendam illi*

Gratiarum actio eſt victima novi teſtamenti, ob ſex rationes. Primo.

illi ſalutare Dei. Quæ verba citans S. Auguſt. lib. 1. contra Adverſ. legis cap. 18. ſubdit. *Quod eſt autem ſacratius laudis ſacrificium, quam in actione gratiarum? Et unde majores agendæ ſunt gratiæ Deo, quam pro ipſius gratia per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum? Quod totum fideles in Eccleſiæ ſacrificio ſciunt, cujus umbræ fuerunt omnia priorum genera ſacrificiorum.*

Secunda; Secundò, quia unicum & præſtantiſſimum legis novæ ſacrificium & Sacramentum, Chriſtus gratias agens Patri, ad gratiarum actionem pro beneficiis omnibus, præſertim redemptionis noſtræ inſtituit, quod inde dictum eſt Euchariſtia, id eſt gratiarum actio, uti docet S. Chryſoſt. hom. 26. in Matth.

Tertia; Tertiò, S. Paulus 1. Timoth. 2. 1. inter orationes ultimum, id eſt digniſſimum, locum dat gratiarum actioni; *Obſecro*, inquit, *primùm omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes gratiarum actiones, pro omnibus hominibus*, &c. uti docet & explicat Caſſian. collat. 9. cap. 14. Et S. Chryſoſt. hom. 1. ad populum: *Magnus*, ait, *theſaurus eſt gratiarum actio, magnæ divitiæ, inconſumptum bonum, armatura fortis; ſicut blaſphemia ingentem jacturam intendit iis qui pejerare ſolent, plura inſuper perire facit. Perdidiſti pecunias, ſi gratias egeris, animam lucratus es, & majores nactus es divitias: quia Dei benevolentiam hauſiſti ampliùs. Si verò blaſphemaveris, & ſalutem tuam amiſiſti, & animam occidiſti:*

Quarta; Quartò, quia hoc unicum eſt quod Deo præſtare poſſumus & debemus quodque ei maximè eſt honorificum & gratum. Unde S. Auguſt. de Spir. & lit. c. 11. *Cultus*, ait, *Dei in hoc maximè conſtitutus eſt, ut anima ei non ſit ingrata: unde in ipſo veriſſimo & ſingulari ſacrificio, Domino Deo noſtro gratias agere admonemur, Deus enim bonorum noſtrorum non indiget*. Diſce hic, tempore S. Auguſt. in Miſſa ante Canonem, ſacerdotem excitaſſe præſentes ad gratiarum actionem, dicendo, *Gratias agamus Domino Deo noſtro*; ac miniſtrum pro præſentibus reſpondiſſe, *Dignum & juſtum eſt*. S. Chryſoſt. homil. 8. in epiſt. ad Coloſſ. *Si in adverſis*, inquit, *gratias agis, Primò lætificas Deum; Secundò, diabolum pudefacis; Tertiò, quòd malè factum eſt, nihil eſſe facis. Nam & tu ſimul gratias agis & Deus dolorem amputat, & diabolus abſcedit.*

Quinta. Quintò, quia Dei in nos beneficia omnem gratiarum actionem & laudem exuperant. Audi S. Chryſoſt. hom. 62. in Matth. *Putáſne*, ait, *ſi quotidie pro eo qui nos tam mirificè amat moriamur, condignas nos poſſe referre gratias? imò verò minimum quid reddere? nequaquam*. Et S. Aug. lib. 7. Civ. 31. *Pro eo quòd ſumus, quod vivimus, quod cœlum terramque conſpicimus, quod habemus mentem atque rationem, quod obvios peccatis non deſeruit, miſitque nobis Verbum ſuum*, &c. *quæ corda, quot linguæ ad agendas gratias ſatis eſſe contenderit?*

Sexta. Sextò, S. Chryſoſt. in pſal. 49. *Nihil*, ait, *æquè ſecit in virtute creſcere [illegible] quàm cum Deo aſſiduè verſari & colloqui, eique perpetuo [illegible] agere & pſallere*. Cauſam dat S. Bernard. ſerm. [illegible]ant. *Ad locum*, ait, *unde exeunt revertantur gratiarum flumina, ut iterum fluant. Qualiter? inquis. Qualiter dicit Apoſtolus: In omnibus gratias agentes. Quidquid ſapientiæ quidquid te virtutis habere confidis, Dei virtuti, Dei Sapientiæ deputa Chriſto*. Dicamus ergo jugiter & ubique, *Deo gratias. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: ſicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.*

Exempla. Davidis. Ita fecerunt omnes Sancti. Vis exempla? David rex pſal. 115. 12. *Quid*, ait, *retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* Porrò David multos ſcripſit pſalmos Euchariſticos: talis enim eſt pſalmus. 8. 102. 103. 106. 110. 113. 116. 117. 134. & 135. in quo, ſingulis verſiculis propoſito novo Dei beneficio, ſubiungitur hoc hemiſtichium intercalare & Euchariſticum: *Quoniam in æternum miſericordia ejus*. Tales quoque ſunt 137. 143. 144. 146. 147. 148. 149. 150.

Chriſti, Chriſtus Johannis 11. 41. ſuſcitaturus Lazarum; *Pater*, ait, *gratias ago tibi quoniam audiſti me*. Rurſum inſtituturus ſanctam Euchariſtiam, gratias agens Patri, ab eo petiit & impetravit virtutem tranſſubſtantiandi panem in ſuum corpus, & vinum in ſuum ſanguinem.

Pauli, Paulus Rom. 1. v. 8. *Primùm quidem*, ait, *gratias ago Deo meo, per Jeſum Chriſtum pro omnibus vobis*. Et cap. 6. v. 17. *Gratias Deo quod fuiſtis ſervi peccati; obediſtis autem ex corde in eam formam doctrinæ in quam traditi eſtis*. 1. Corinth. 1. 4. *Gratias ago Deo meo ſemper pro vobis*. 2. Corinth. 2. 14. *Deo autem gratias, qui ſemper triumphat* (id eſt triumphare fa-

A cit) *nos in Chriſto Jeſu*. Cap. 9. 15. *Gratias Deo ſuper inenarrabili dono ejus*, ſcilicet eleemoſynæ veſtræ. Epheſ. 1. v. 16. *Non ceſſo gratias agens pro vobis*. Philip. 1. 3. *Gratias ago Deo meo in omni memoria veſtri*. 2. Timoth. 1. 3. *Gratias ago Deo, cui ſervio a progenitoribus in conſcientia pura*. Denique tam creber eſt Paulus in gratiarum actione, quàm in nomine Jeſu nominando & iterando. Quid enim aliud eſt nominare Jeſum, quàm confiteri ſalvatorem, & ſalutem ab eo acceptam? Pœnitentes ergo, & olim peccatores aſſiduè dicant cum Paulo, 1. Timoth. 1. 12. *Gratias ago ei qui me confortavit, Chriſto Jeſu Domino noſtro, quia fidelem me exiſtimavit, ponens in miniſterio, qui priùs blaſphemus fui, & perſecutor, & contumelioſus. Fidelis ſermo, & omni acceptione dignus: quòd Chriſtus Jeſus venit in hunc mundum peccatores ſalvos facere, quorum primus ego ſum*. Rurſum cum Iſaia cap. 1. 9. *Niſi Dominus exercituum reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma fuiſſemus, & quaſi Gomorrha ſimiles eſſemus*. Et cum Pſalte ac S. Magdalena: *Miſericordias Domini in æternum cantabo: Miſericordiæ Domini, quia non ſumus conſumpti*: ac cum S. Auguſtino converſo à S. Ambroſio concinant hymnum; *Te Deum laudamus, te*

B *Dominum confitemur*. Legant & imitentur Confeſſiones ejuſdem S. Auguſt. quæ non ſunt aliud quàm gratiarum actiones continuæ. Denique, quia Deo pro tanta gratia nil rependere poſſunt, rependant proximis, qui Dei imago ſunt, ac quoſcumque poſſunt convertant ut ex hoſtibus Dei amicos & filios ejus efficiant, qui jugiter pro ſe ſuiſque gratias Deo agant, eumque verbis & vita celebrent.

Sancti verò & innocentes canat Chriſto in ſe concepto & nato innocentiæ euchariſticum, dicantque cum Virgine Chriſtum Dei dono concipiente: *Magnificat anima mea Dominum: & exultavit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo; quia fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctum nomen ejus*. Et cum S. Anna concepto Samuele: *Exultavit cor meum in Domino, & exaltatum eſt cornu meum in Domino meo. Non eſt ſanctus, ut eſt Dominus. Dominus mortificat, & vivificat; deducit ad inferos, & reducit. Pedes ſanctorum ſuorum ſervabit*.

S. Auguſt. epiſt. 5. ad Marcellinum: *Quid melius*, inquit, *& animo geramus, & ore promamus, & calamo exprimamus quàm Deo gratias? Hoc nil dici brevius, nec audiri lætius, nec intelligi grandius, nec agi fructuoſius poteſt*. **S. Auguſtini.** Idem in

C pſalm. 132. docet communem Monachorum & Religioſorum ſui ævi (uti etiamnum apud multos eadem in uſu eſt) ſalutationem fuiſſe, ut ſibi occurrentes dicerent, *Deo gratias*; ideoque à Circumcellionibus Donatiſtis irriſos fuiſſe, & per ſcomma vocatos *Deo gratias*. Quod refellens S. Auguſt. *Vere*, inquit, *ſi non debet frater Deo gratias agere, quando videt fratrem ſuum? Nonne enim locus eſt gratulationis, quando ſe invicem vident qui habitant in Chriſto? Et tamen vos Deo gratias noſtrum ridetis, Deo laudes veſtrum plorant homines*.

Eccleſiæ; Denique Eccleſia per ſacerdotes nomine omnium fidelium quotidie gratias agit Deo, jubetque ut idipſum ſinguli agant, dum in Præfatione Miſſæ jubet ab omnibus vel audiri devota & conſona mente, vel recitari & cani; *Verè dignum & juſtum eſt, æquum & ſalutare, nos tibi ſemper & ubique gratias agere, Domine ſancte, Pater omnipotens, æterne Deus, per Chriſtum Dominum noſtrum: per quem majeſtatem tuam laudant Angeli, adorant Dominationes, tremunt Poteſtates; cœli cœlorumque Virtutes, ac beata Seraphim ſocia exultatione concelebrant. Cum quibus & noſtras voces ut admitti*

D *jubeas deprecamur, ſupplici confeſſione dicentes: Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus ſabaoth: pleni ſunt cœli & terra gloria tua: Oſanna in excelſis. Benedictus qui venit in nomine Domini: Oſanna in excelſis*.

Etiam in adverſis. Porrò non tantùm in proſperis, ſed & in adverſis æquè Deo gratias agere debemus, ac dicere cum Pſalte pſal. 33. *Benedicam Dominum in omni tempore*. Ita S. Job bonis & filiis omnibus ſpoliatus, gravique ulcere à dæmone percuſſus: *Dominus*, inquit, *dedit, Dominus abſtulit. Sit nomen Domini benedictum*, qua voce vicit & confudit diabolum, ait S. Chryſoſt. hom. 2. in epiſt. ad Rom. Ita angeli & Beati hic gratias agunt Deo pro tribulatione & lucta, quæ eis fuit materia & cauſa tantæ victoriæ & gloriæ. S. Aug. in illud pſal. 144. *Per ſingulos dies benedicam te*, inquit: *Sive ergo in ejus donis, ſive in ejus flagellis, lauda eum qui tibi aut blanditur dando, ne deficias: aut corripit exultantem, ne pereas. Laus flagellantis medicina eſt vulneris*. S. Baſil homil. in Julittam: *Nullo*, inquit, *tuo merito pleſteris ſi ganeam*...

sibi

ſibi ingerat futurorum ſpes, Iuſto at ſupplicio addictus: gratias ago, quòd hic potiùs luas pœnas quàm in futuro. Uti fecit Mauritius Imp. in cujus conſpectu cùm filii & uxor trucidarentur à Phoca Imp. ad ſingulos exclamabat: *Juſtus es Domine, & rectum judicium tuum.* S. Hieronym. in cap. 5. ad Epheſ. *Chriſtianorum, ait, propria virtus eſt, etiam in his quæ adverſa putantur, gratias referre Creatori, ac dicere, Benedictus Deus; minora me ſcio ſuſtinere, quàm mereor. Hic animus Chriſtiani eſt, Hic crucem ſuam tollens ſequitur Salvatorem, quem nec orbitas, nec damna debilitant.* S. Gregor. à Longobardis, aliiſque ærumnis preſſus, & penè oppreſſus, ac coactus calamum de tabula tollere, comment. in Ezech. gratiarum actione ita concludit: *Tædet animam meam vitæ meæ quia verſa eſt in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium. Quid igitur reſtat, niſi ut inter flagella quæ ex noſtris iniquitatibus patimur, cum lachrymis gratias agamus? Ipſe enim qui nos creavit, etiam pater nobis factus eſt per adoptionis ſpiritum, quem dedit. Et aliquando filios pane nutrit, aliquando flagello corrigit: quia per dolores & munera ad hæreditatem perpetuam erudit. Sit itaque gloria omnipotenti Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui vivit & regnat cum Patre in unitate Spiritus ſancti Deus per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.* S. Bernard. ſerm. 21. in Cantic. *Eris*, inquit, *inter adverſa & proſpera mutabilium temporum, tenens quamdam æternitatis imaginem, benedicens Dominum in omni tempore.* Verè S. Chryſoſt. hom. 8. in epiſt. ad Coloſſ. *Nihil*, inquit, *hac lingua ſanctius, quæ in adverſis Deo gratias agit. Certè non inferior eſt lingua Martyrum: utraque pariter coronatur.*

Martyrum. Martyres equidem in tormentis, licet acerbiſſimis, ob martyrii tamen lauream exultabant, & toto corde Deo gratias agebant. Ita Theodorus Martyr dum toto corpore laceraretur, canebat: *Benedicam Dominum in omni tempore.* Ita S. Laurentius, *Gratias*, inquit, *ago tibi Domine Ieſu, quia januas tuas ingredi merui.* Ita tres pueri in fornace Babylonia cecinerunt: *Benedicite omnia opera Domini Domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula*, Daniel. 3. Ita Deo gratias egerunt in ignibus cum jubilo S. Agnes, S. Cæcilia, S. Lucia, aliæque plurimæ.

Formula gratiarũ actionis cuiuſdam ſancti. Denique S. Chryſoſt. hom. 10. in epiſt. ad Coloſſ. viri cujuſdam ſancti pulchram orationem, & formulam gratias agendi recenſet. *Novi*, inquit, *ego virum ſanctum qui ita orabat: Gratias agimus tibi pro omnibus beneficiis tuis, à primo die uſque in hunc præſentem indignis nobis impenſis, ſive nota nobis ſint, ſive incognita; tam pro occultis, quàm pro manifeſtis, quæ vel opere nobis, vel ſermone facta ſunt; & quæ voluntariis, & quæ invitis ſunt præſtita; pro omnibus quæ immeritis nobis ſunt exhibita; pro afflictionibus, pro quiete, pro gehenna, pro ſupplicio, pro regno cæleſti.* Cauſam ſubdit: *Multis enim nos Deus etiam invitos beneficiis afficit, multis etiam & pluribus quoque ignaros.*

Honor] Singulis ſeptem hiſce elogiis in Græco præponitur articulus ἡ ad emphaſin. q.d. Ille claritas, illa ſapientia, ille honor, &c. ſcilicet ſummus, immenſus & divinus tribuatur Deo, ut debetur.

Virtus] Græcè ἡ δύναμις, id eſt illa potentia, putà omnipotentia divina & increata, qua omnia ex nihilo creavit, poteſtque mille, imò infinitos, mundos alios aliis ſemper perfectiores creare, & creatos conſervare, vegetare & perficere.

Et fortitudo] Græcè ἡ ἰσχύς, id eſt illud robur immenſum, cui nihil poteſt reſiſtere, quo attingit à fine uſque ad finem fortiter, & tamen diſponit omnia ſuaviter. fortitudo ergo ſignificat robuſtam executionem externam: virtus verò internam Dei potentiam.

Deo noſtro] ſcilicet tam hominum beatorum quàm angelorum: homines enim beati ſunt angelorum cives, & quaſi fratres. Utrique enim ſunt filii & heredes Dei.

In ſæcula ſæculorum] per omnia ſæcula ſibi continuò ſuccedentia, per omnem æternitatem. Immenſo affectu & jubilo angeli apprecantur Deo æternitatem horum ſeptem elogiorum, per modum congratulationis. Nihil enim ei ſua hac apprecatione reipſa addere, ut nec demere poſſunt. Verè ergo dixit S. Baſil. *Laus Dei eſt opus angelorum.* Quocirca S. Ephrem in lib. de Beatitudinibus, has tres quaſi primarias aſſignat. Prima, *Beatus, qui factus eſt ſicut Seraphim & Cherubim, & in divino ac ſpirituali officio nunquam eſt ſegnis, ſed aſſiduus glorificat Dominum:*

Mer. laudare ſemper Deum eſt inchoare vitam angelorum.

Secunda, *Beatus, qui in cella ſua in Domino, tamquam angelus cæleſtis, caſtas retinet cogitationes, ſuoque collaudat eum ore, qui omnium ſpirituum poteſtatem habet.* Tertia, *Beatus, qui ſemper ſpirituali gaudio plenus eſt, nec in portando ſuavi jugo Domini pigreſcit: coronabitur enim in gloria.*

Gromede Dei laude. Et S. Bernardus ſerm. 11. in Cant. *Nihil*, ait, *ita propriè quemdam in terris repræſentat cæleſtis habitationis ſtatum, ſicut alacritas laudantium Deum, dicente Scriptura: Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te.* Et S. Auguſt. in pſal. 144. *Sicut*, inquit, *ejus* (Dei) *magnitudinis non eſt finis, ſic tuæ laudis non erit finis.* Idem in pſal. 47. *Non poteſt*, ait, *eſſe laus Dei niſi in ſanctis ejus. Nam qui male vivunt non eum laudant, & ſi prædicant lingua, blaſphemant vita.* Unde idem in pſal. 32. 1. *Exultate juſti in Domino. Ipſi*, inquit, *laudant Dominum, qui ſubdunt ſe Domino.* Et in pſal 140. *Tranſi*, ait, *ad tuam vituperationem, & laudabis Dominum.* Et in pſal. 83. *Si defeceris*, ait, *ab amore, deficies à laude.* Denique epiſt. 120. ad Honoratum, docet quòd laus Dei ſit ſacrificium novi teſtamenti: explicans enim illud pſal. 21. *Qui timetis Dominum laudate eum*, ait, *Quis autem veraciter laudat, niſi qui ſinceriter amat? Tantumdem eſt ergo ac ſi diceret: Qui timetis Dominum, amate eum. Timentes enim Deum homines veteris teſtamenti, currebant cum ſacrificiis ad templum: nunc verò in gratia novi teſtamenti, qui timetis Dominum; laudate eum.* Et ruſum pſal. 49. *Immola Deo ſacrificium laudis.*

Quintuplex hymnus Dei. Vis ergo aſſiduè laudare Deum? vis æmulari angelorum vocem & vitam? accipe, rumina, & crebrò uſurpa, cum eiſque jubila quinque eorum & Sanctorum hymnos.

Primus ſit Seraphicus Iſaiæ 6. 3. & Cherubicus Apocal. 4. 8. *Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus exercituum: plena eſt omnis terra gloria ejus. Omnis ſpiritus laudet Dominum.*

Secundus Angelicus Lucæ 2. 14. *Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Benedictio & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo noſtro in ſæcula ſæculorum. Amen.* Apocal. 7. 12.

Tertius Paulinus Rom. 11. 33. *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei; quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus: Quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia: ipſi gloria in ſæcula. Amen.*

Quartus Eccleſiaſticus ex officio S. Trinitatis: *Benedicta ſit ſancta Trinitas, & indiviſa unitas: confitebimur ei quia fecit nobiſcum miſericordiam ſuam. Quoniam creaſti nos in brachio tuo, redemiſti nos in ſanguine Chriſti tui, ſanctificaſti nos in Spiritu tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione, & feciſti nos Deo noſtro regnum & ſacerdotes, & regnabimus ſuper terram. Benedicam ergo Dominum in omni tempore*, tam deſolationis, quàm conſolationis, tam adverſitatis quàm proſperitatis.

Quintus Davidicus pſal. 102. 1. *Benedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me ſunt nomini ſancto ejus. Benedic anima mea Domino, & noli oblviſci omnes retributiones ejus. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui ſanat omnes infirmitates tuas. Qui redimit de interitu vitam tuam: qui coronat te in miſericordia & miſerationibus. Qui replet in bonis deſiderium tuum. Quid enim mihi eſt in cælo, & à te quid volui ſuper terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.*

O Sacra Trinitas, Trina Unitas, Una Deitas.

O Trina Charitas, Una Felicitas, Felix Æternitas, tua & noſtra Amen.

Et reſpondit unus de ſenioribus] *Reſpondit*, id eſt mecum colloqui cœpit, me interrogavit ut me erudiret, ſicut præceptor interrogat diſcipulum ut eum doceat & erudiat. Hoc enim eſt Hebræis ענה *ane*, id eſt reſpondit. Hinc Chriſtus Dominus, & alii ſæpè, dum ordiuntur ſermonem, in Scriptura dicuntur reſpondere. Quis fuerit hic ſenior, incertum eſt. Lyran. vult fuiſſe S. Petrum: Alcazar S. Lucam qui conſcripſit in Actis Apoſtolorum, ſignatos Chriſti gratia, id eſt Gentes credentes in Chriſtum. Vide dicta capit. 55. VERS. 13.

Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna] Græcè eſt duplex articulus: ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης, q. d. Ex illa tribulatione, illa inquam ingenti & VERS. 14.

celebri, de qua Chriſtus Matth. 24. v. 21. *Erit enim nunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi, neque fiet, Et niſi breviati fuiſſent dies illi, non fieret ſalva omnis caro*, id eſt nullus homo ſalvaretur. Alludit ad egreſſum Hebræorum ex Ægypto. Ægyptus enim hebr. vocatur *Miſraim*, id eſt tribulatio, anguſtia, à rad. צרר *tſara* id eſt arctavit, afflixit, tribulavit. Ita enim Hebræi ante Moſen afflicti fuerunt in Ægypto, indeque à Moſe liberati & educti. Sicut enim in ſignatis v. 4. alluſit ad domos Hebræorum ſignatas ſanguine agni paſchalis; ita hic alludit eodem in voce *tribulatione*, & in voce *Agni*. q. d. Sicut olim Hebræi fuerunt in magna tribulatione ſub Pharaone; ſed ſignati & quaſi abluti ſanguine agni paſchalis, ex ea per Moſen liberati fuerunt: ita & hi fideles in fine mundi erunt in magna tribulatione & tentatione, tum carnis, tum mundi, maximè Antichriſti; ſed ſignati cruce, & abluti ſanguine Agni, ex ea eluctabuntur, ac generoſè eam ſuperabunt; imò multi obibunt martyrium, ideoque donabuntur ſtolis albis & palmis, & quaſi victores ducentur ante thronum Dei. Diſce hic, ſicut frigus hiemis parturit & parit fruges æſtatis; ita tribulatio præſens parturit & parit coronas æternas. Hoc eſt quod ait æterna Veritas: *Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam: quoniam ipſorum eſt regnum cælorum*, Matth. 5. 10.

Vide hic quàm nobile & glorioſum ſit pati pro Chriſto, nimirum fortia agere Romanum eſt, fortia pati Chriſtianum. Ita Apoſtoli *ibant gaudentes à conſpectu concilii; quoniam digni habiti ſunt pro nomine Jeſu contumeliam pati*, Act. 5. Ita Paulus, *Mihi*, ait, *abſit gloriari niſi in cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo*, Galat. 6. 14. Ita S. Chryſoſt. in exilio pro Chriſto, fame, ſiti, febri, fatigatione, ſolis ardore, hoſtium Iſaurorum incurſu dirè exagitatus, & tandem exanimatus, excelſo animo exultabat, alioſque ſimilia patientes animabat, & ad exultandum in perſecutionibus excitabat. Unde ſcribens ad carcere detentos Epiſcopos epiſt. 4. ex ſeptem; *Beati*, ait, *vos ob carcerem, ob catenas, ob injecta vincula: beati inquam, & ter beati, imò ſæpiùs. Totum orbem vobis conciliaſtis: ubique terrarum & marium cantantur veſtra præclara facinora, fortitudo, conſtans ſententia, animuſque minimè ſervilis. Nihil quod aliis videtur grave, vos deterruit, non minæ, quæ innumeras mortes nunciabant; non tribunal, non carnifex, non tormentorum coacervationes, non judex, qui ignem ab ore ſlabat; non adverſarii, qui frendebant dentibus, & innumeris aliis inſultandi modis geſtiebant; non tanta calumnia, non impudentiſſimæ accuſationes, non mors ante oculos quotidie propoſita: ſed hæc omnia vobis uberem potiùs conſolationis materiam præſtitere. Et idcirco clari quidem vos; & celebrant & prædicant vos omnes, non amici ſolùm, ſed & inimici ipſi qui hæc effecerunt. Tanta vos eſt virtus, ut etiam illam impugnantes admirentur. Tanta res eſt malitia, ut etiam iî qui operantur, condemnent. Et ita in hac vita res veſtræ ſe habent. Quæ autem in cælis ſunt, quis ſermo dignè explicabit? Inſcripta ſunt nomina veſtra in libro vitæ? cum ſanctis Martyribus connumerati eſtis.* Idem epiſt. 118. *Carcerem incolitis, & catena vincti eſtis, & cum ſqualidis & ſordidis incluſi. Ecquid tandem hoc nomine beatius fingi queat? Quid enim habet tale aurea corona cingens caput, quale catena propter Deum manum circumdans? Quid tale ingentes & ſplendidæ domus, quale carcer caliginis ac ſordium, atque ingentis fætoris & calamitatis plenus, Dei cauſa? Quæ cùm ita ſint, gaudete & exultate, coronis caput cingite, tripudiate, quòd moleſtiæ in quas incidiſtis, magnam vobis commodorum materiam comparent. Hoc nimirum ſemen eſt, meſſem omni ſermone ſublimiorem pronuncians: hæc lucta, victoriam & palmas afferentes: hæc navigatio, amplum & uberem quæſtum concilians. Hæc igitur animo repetentes, gaude & lætamini, nec ullum tempus intermittite, quin Deum in omnibus rebus collaudetis, ac mortiferas diaboli plagas inferatis, ingentemque vobis ipſis in cælis mercedem recondatis. Non enim ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis.* Idem epiſt. 130. ad ſuos Antiochenos: *Hoc*, ait, *habetote, nos ſtomachi imbecillitate liberatos eſſe, commodeque valere, ac nec obſidione, nec latronum incurſionibus, nec loci ſolitudine, nec ſexcentorum adverſorum caſuum turba, nec denique ullo alio hujuſmodi incommodo dejici ac conturbari: verùm ingenti ſecuritate, otio ac quiete frui, a ſingulis diebus de rerum veſtrarum ſtatu in cura eſſe.* Ibi denique ſcripſit ad Olympiadem ultimam

A lucubrationem verè auream, *Quod nemo læditur, niſi à ſeipſo. Id enim pharmacum*, inquit, *tibi ſufficit.* Hæc fuit cycnæa aurei oris vox. Nam paulò poſt febri & itineris incommodis confectus, evocatus in cælum à S. Baſiliſco Martyre, candidas veſtes induens, quaſi candidatus cæli Martyr, canenſque: *Gloria ſit Deo omnium cauſa*, ſpecioſos illos pedes extendit, atque excuſſo pulvere mortalis vitæ migravit ad Chriſtum anno ætatis 52. Chriſti 407. ait Palladius in Dialog. & ex eo Baron. Idem ſapiebat S. P. Ignatius fundator Societatis noſtræ, qui tanti æſtimabat perſecutiones ac vincula, quibus pro Chriſto ſæpè fuerat conſtrictus, ut diceret, ſi quæ à Deo creata ſunt omnia altera in parte ſtateræ collocarentur, in altera carcer, catenæ, probra; vix illa omnia præ iſtis, momentum ullum apud ſe habitura. Neque verò creatam ullam naturam poſſe lætitiam talem in anima procreare, quæ æquare poſſit gaudium illud Spiritus ſancti, quod Deus infundit mentibus eorum qui multa magnaque pro ejus amore pertulerunt. Ex quo interrogatus à Patre quodam, *Quænam eſſet compendioſiſſima ad perfectionem via?* reſpondit, *Si multa adverſa magnaque pro Chriſti amore patiare. Pete* B *hanc gratiam à Deo, Nam cui Dominus hoc tribuit, multum tribuit; hoc enim uno beneficio multa magnaque eius continentur beneficia.* Ita P. Ribaden. oculatus & auritus teſtis lib. 5. Vitæ eius c. 10.

Symbolicè & tropol. Alcazar (licet ipſe putet hunc eſſe ſenſum literalem) tribulatio hæc eſt captivitas peccati, & exulceratæ conſcientiæ infelicitas, ex qua evadunt qui ad Chriſtum confugiunt: lavant enim ſtolas in ſanguine Agni; itaque ad lætiſſimam ſortem, puta bonæ conſcientiæ felicitatem, tranſgrediuntur, atque à dæmonis ſervitute transferuntur in virorum ſacerdotalium numerum, qui juſtitiæ indumentis ornati, Deo in eius templo deſerviunt.

ET LAVERUNT] aliqui legunt ἐπλάτυναν, id eſt dilataverunt. ita Vatabl. & Eraſm. ſed perperam: legendum eſt enim cum Complut. ἔπλυναν, id eſt laverunt, ut dealbarent eas, ut ſequitur) STOLAS SUAS] id eſt veſtimenta & corpora ſua, id eſt ſeipſos, & conſcientias ſuas depurarunt & ſanctificarunt per ſanguinem & merita Chriſti. Eſt metaphora & catachreſis. loquitur enim de purificatione animæ ſpirituali, per metaphoram lotionis ſtolæ C corporalis, nobis notæ; ſed per eam intelligit lotionem animæ: animę enim quaſi ſtola & veſtis eſt conſcientia, vel ſordida, vel pura & munda. Nam, ut ait S. Hieron. vel potiùs Maximus Taurinenſis (illi enim tribuit Marianus, illiuſque ſtylum redolet) epiſt. de viro perfecto, quę extat tom. 9 operum S. Hieron. *Nobis ovium vellera, & operatio mulieris indumenta procurant: illis* (animabus) *faciunt merita veſtimentum.*

Sex modis lavamur in ſanguine Agni.

Porrò hi Sancti laverunt animæ ſuę ſtolam, Primò, in baptiſmo. Secundò, in pœnitentia & aliis Sacramentis; Tertiò, crebro gemitu, oratione & compunctione; Quartò, per opera miſericordię; Quintò, per continuam charitatis, patientię, omniumque virtutum exercitationem & fervorem; Sextò, per martyrium. Hiſce enim omnibus ſanguinem & merita Chriſti nobis applicamus, eoque nos quaſi abluimus & dealbamus, ut albi, id eſt puri & mundi, magis magiſque indies evadamus. Selemnus amnis amoris eſt remedium, quo qui loti fuerint cupiditatis obliviſcuntur, ait Pauſan. in Achaicis. Selemno nobilior & efficacior eſt Chriſti ſanguis; qui amores omnes impuros D reſtinguit, &, ut ait S. Chryſoſt. regiam in nobis imaginem reformat.

Viſio ſignatorum & coronatorum Eſdræ.

Alludit omnibus hiſce viſionibus S. Johannes ad illuſtrem illam viſionem Eſdrę libr. 4. cap. 2. 34. & ſeq. Ubi Primò, beatos & ſignatos, ęquè ac Johannes hic, eorumque prœmia ita depingit: *Exſpectate paſtorem veſtrum, requiem æternitatis dabit vobis; quoniam in proximo eſt ille, qui in fine ſæculi adveniet. Parati eſtote ad præmia regni, quia lux perpetua lucebit vobis per æternitatem temporis, fugite umbram ſæculi hujus: accipite iucunditatem gloriæ veſtræ: iucundamini gratias agentes ei, qui vos ad cæleſtia regna vocavit.* quæ verba tranſtulit Eccleſia in officium Eccleſiaſt. tempore Paſchali. Subdit in Eſdras de ſignatis: *Surgite, & videte numerum ſignatorum in convivio Domini; qui ſe de umbra ſæculi tranſtulerunt, ſplendidas tunicas à Domino acceperunt. Recipe Sion numerum tuum, & conclude candidatos tuos, qui legem Domini compleverunt. Filiorum tuorum quos*

opta-

aptabat, plenus eſt numerus. Pergit deinde ad turbam, quam hic v. 9. & deinceps deſcribit Johannes, aitque: *Ego Eſdras vidi in monte Sion turbam magnam, quam numerare non potui, & omnes canticis collaudabant Dominum. Et in medio eorum erat juvenis ſtatura celſus, eminentior omnibus illis, & ſingulis eorum capitibus imponebat coronas, & magis exaltabantur. Ego autem miraculo tenebar. Tunc interrogavi angelum, & dixi: Qui ſunt hi, Domine? Qui reſpondit mihi: Hi ſunt qui mortalem tunicam depoſuerunt, & immortalem ſumpſerunt, & confeſſi ſunt nomen Dei. Modò coronantur, & accipiunt palmas. Et dixi angelo: Ille juvenis quis eſt, qui eis coronas imponit, & palmas in manus tradit? Et reſpondens dixit mihi: Ipſe eſt Filius Dei, quem in ſæculo confeſſi ſunt. Ego autẽ magnificare eos cœpi, qui fortiter pro nomine Domini ſteterũt.*

DEALBAVERUNT] depurarunt, emundarunt illas. Stolæ enim hæ ſunt conſcientiæ, quæ propriè nec rubri, nec albi coloris ſunt capaces. vide dicta v. 9.

Vers. 15. IDEO SUNT ANTE THRONUM DEI] Alludit ad thronum Dei in templo (hoc enim mox nominabit) in eo enim Deus ſedebat in Sancto ſanctorum ſuper propitiatorium & Cherubim. Hic ergo erat thronus Dei in templo: ſimilem vidit hic Johannes in templo cœleſti. Significat Primò, animas haſce eſſe in cœlo beatas: habent enim in conſpectu præſentem Deum, ejuſque viſione fruuntur & beantur. Secundò, eas mirè eſſe charas & familiares Deo, ac cum eo jugiter verſari, ſicut ſummi & intimi principes jugiter verſantur cum rege. Tertiò, eas eſſe quaſi ſacerdotes: *Serviunt* enim *ei die ac nocte in templo ejus*, græcè λατρεύουσι, id eſt latria colunt, nimirum juge thymiama adorationis, laudis & gratiarum actionis ei offerentes, ut patet ex dictis v. 10. & c. 5. 9. Alludit enim ad ſacerdotes & Levitas, qui cum ſuis ſtolis, id eſt lineis tunicis, ſerviebant tabernaculo, die ac nocte illud cuſtodiendo, & ſacrificia aliaque munia obeundo & conſummando. Nam alioqui in cœlo empyreo non eſt nox, ſed jugis unus idemque dies claræ & beatæ æternitatis. *Nocte* ergo & *die*, id eſt ſemper, ſeu tota die. Meminit noctis, quia ſacerdotes tota nocte per vices in templo vigilabant, ac viciſſim imponebant altari partes ſacrificii jugis, puta agni veſpertini: hoc enim tota nocte cremabatur, ut dixi Levit. 6. 9.

HABITABIT SUPER ILLOS] eos jugiter intuendo, regendo, protegendo, beando, ſeque ſuaque omnia illis oſtendendo & communicando, quaſi è turri ſuæ potentiæ & providentiæ, qua quaſi habitat ſuper illos, illiſque quaſi incumbit. Eſt metalepſis; nec enim Deus propriè habet domum aut habitaculum: *Domini enim eſt terra & plenitudo ejus.*

Vers. 16. NON ESURIENT, NEQUE SITIENT AMPLIUS, NEC CADET SUPER ILLOS SOL, NEQUE ULLUS ÆSTUS] Alludit ad Iſajæ 49. v. 10. ubi iiſdem verbis utitur Iſajas. Tam Iſajas, quàm Johannes, alludit ad athletas & pugiles victores, atque ad hieronicas jam emeritos, ut notat Petrus Faber lib. 2. Agoniſt. cap. 12. Milites enim & pugiles ſæpè ſitim & famem patiuntur, ſæpè ſub dio degere, ac in medio ſolis ardore aggeres agere, caſtra munire, excubare, urbes invadere, hoſtem aggredi, & cum eo dimicare debent: at jam victores & emeriti, ab hiſce omnibus liberi, quiete & bravio donantur. Ita accidit & animabus hiſce beatis, q. d. Beati olim in hac vita certantes, fortiterque tolerantes famem, ſitim, ſolem & æſtum, id eſt mille labores, dolores, ærumnas & moleſtias; jam tranſacto omnium certaminum tempore, quaſi arena & pulvere excedẽtes, ab iis omnibus deinceps erunt immunes, ac æterna quiete, gaudio & triumpho, quem in ſtadio ſuis illis laboribus & ærumnis fortiter toleratis meruerunt, perfruentur.

Myſticè Ambroſ. per æſtum accipit tentationes. Et Alcazar. *Sermo*, inquit, *eſt de cupiditatis fame & ſiti, ac de æſtu luxuriæ atque invidiæ.*

Vers. 17. QUONIAM AGNUS QUI IN MEDIO THRONI EST (eo ſenſu quem dedi cap. 5. 6.) REGET ILLOS] græcè ποιμανεῖ, id eſt paſcet eos, quaſi paſtor diligentiſſimus & amantiſſimus ſuarum ovium. Alludit ad Iſajæ 49. 10. *Quia miſerator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos.* Alludit rurſum Iſaias ad bonos paſtores gregum: illorum enim ad inſtar Chriſtus, tum in terra, tum maximè in cœlo (de quo hic agitur) ſuas oves, id eſt electos, pabulis uberrimis paſcit, & limpidiſſimis fontibus potat, mollique aura & umbroſis arborum foliis opacat, ait Alcazar: licèt ipſe hæc referat ad Eccleſiam militantem, quam Deus paſcit SS Sacramentis, ſacra Scriptura, & myſteriorum fidei contemplatione, quæ famem explent, ſitimque extinguunt cupiditatum huius vitæ bonis inhiantium; & leni divini ſpiritus aura, atque umbra protectionis ſuæ, & optimorum exemplorum, arcet luxuriæ, invidiæ, & cæterarum animi appetitionum æſtus, eamque incitat & roborat ad ſolidarum virtutum exercitationem. Verùm hæc moralia ſunt, non literalia. Agit enim ad litteram de Beatis, quos Deus paſcit in cœlo.

Undecim elogia Religioſorũ. Primum. Tropol. tamen hæc appoſitè fidelibus, in hac vita Deo in ſpiritu & veritate ex toto corde ſervientibus, ac præſertim Religioſis, accommodari poſſunt. Hi enim inchoant vitam cœleſtem, beatam & angelicam. Unde Primò, Deo quaſi in templo jugiter aſſiſtunt: eſt enim religio quaſi cœlum quoddam terrenum, ait Climachus gradu 4. ſive paradiſus Dei terreſtris, ac templum, ait S. Bernardus ſerm. 1. de dedicat. Eccleſ. Quamobrem ab eodem S. Bernard. ad fratres de Monte Dei, Religioſi vocantur angeli terreſtres, & homines cœleſtes: corpus enim habent in terra; ſed animum & mentem in cœlo.

Secundũ. Secundò, de his verè dici poteſt, quòd λατρεύουσι, id eſt, religionis cultu & latria jugiter ſerviunt Deo; quia ſe totos divino cultui dicant & conſecrant: faciunt enim omnes ſuas actiones ex præſcripto Regulæ & Superiorum, putà ex obedientiæ voto; itaque omnes eorum actiones ſunt actus religionis & cultus divini, tum quia fiunt ex voto, tum quia fiunt ex obedientia, quæ à virtute religionis imperatur. Obedientiæ enim jugum ſuſceperunt unius Dei amoris, & honoris cauſa: propter Deum enim obediunt homini.

Tertium. Tertiò, amicti ſunt ſtolis albis, eaſque dealbaverunt in ſanguine Agni in ipſo Religionis ingreſſu. Hic enim eſt inſtar baptiſmi: confert enim plenam peccatorum omnium remiſſionem, omnemque culpam & pœnam abolet, quaſi ſecundus ſancti propoſiti baptiſmus, uti docent S. Hieron. ad Demetriad. & S. Bernard. lib. de Præcept. & diſpenſ. Thomas Waldenſ. de Sacram. tit. 9. cap. 8. Sylveſter verbo *Religio* 3. dub. 13. & alii.

Quartum. Quartò, habent palmas in manibus: quia ſæculum cum ſuis pompis reliquerunt & vicerunt. Rurſum, indies ſe ſuoſque affectus domant & vincunt. Unde B. Laurent. Juſtinian. libr. de Monaſt. cap. 18. *Quid aliud*, inquit, *dixerim Religioſorum monaſteria & Deo famulantium loca, quàm ſtadia militaria & ſpiritalia caſtra pugnantium?* Unde Religioſi à S. Baſil. Nazianz. Chryſoſt. Caſſiano & aliis vocantur Aſcetæ, id eſt exercitatores, quaſi luctatores, athletæ & pugiles in ſtadio & agone virtutis.

Quintum. Quintò, ſunt in conſpectu Agni: quia jugiter Chriſtum Chriſtique crucem præ oculis habent, ac totos ſe Chriſto crucifixo unire, ſeque in eum transformare conantur; unde vocantur crucifixi à Caſſiano l. 4. c. 32.

Rurſum, ſuam vocationem, gratiam, libertatem, donaque omnia Chriſto accepta referunt; ideoque jugiter clamant: *Salus Deo noſtro qui ſedet ſuper thronum & Agno. Benedictio, claritas, & ſapientia, & gratiarum actio*: quocirca mutua eorum inter ſe conſalutatio eſt, *Deo gratias.*

Sextò, *hi ſunt qui venerunt ex tribulatione magna*, afflictæ & perturbatæ conſcientiæ ex recordatione peccatorum, quibus in ſæculo obſtricti, & diabolo quaſi mancipati verſabantur. Rurſum *ex tribulatione*, quam variam in mundo, & cum mundo, carne & ſanguine habuerunt, præcipuè dum ſtatum mutarunt, atque à mundo ad Religionem tranſierunt.

Septimò, ſerviunt Deo die ac nocte per aſſiduas meditationes, pſalmodias, orationes, perque continuos charitatis, zeli, patientiæ, aliarumque virtutum actus. Unde ut ait Euſeb. lib. 1. Demonſt. Evang. c. 8. *Quaſi ab hac mortali vita ſejuncti, ipſumque dumtaxat corpus in terra gerentes, cogitatione verò atque animo in ipſo cœlo degentes, quaſi quidam cœlites, reliquorum omnium vitam deſpiciunt, quippe qui pro univerſo genere, ſummo omnium Deo ſacrati ſint.* Et S. Ambroſ. epiſt. 82. *Hæc angelorum militia eſt, ſemper eſſe in Dei laudibus.*

Octavum. Octavò, *qui ſedet in throno, habitat ſuper illos.* Sunt enim ipſi in domo ac familia Dei, Deique potentiam ſemper in mentem gerunt, eique in omni difficultate & negotio dicunt: *Sicut oculi ſervorum in manibus dominorum ſuorum,*

ſuarum, ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri. Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ, ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum. Quocirca Deus à ſuis illis invocatus, iis adeſt, eos paſcit & protegit in corpore & ſpiritu, eiſque dicit idipſum quod olim dixit Abrahæ Geneſ. 15. *Noli timere, ego protector tuus: & merces tua magna nimis.* Et illud. pſalm. 90. *Qui habitat in adiutorio Altiſſimi, in protectione Dei cœli commorabitur.* & illud pſal. 33. *Oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorum. Multæ tribulationes iuſtorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus.* maximè verò illud Zachariæ 2. *Qui tetigerit, vos tangit pupillam oculi mei.*

Nonum; Nonò, *non eſurient, neque ſitient*, quia famem deliciarum, ſitim opum & bonorum abdicarunt & extinxerunt: unde non regnat inter eos cupiditas vel ambitio, nulla ibi eſt ſollicitudo prolium & familiæ, nec concupiſcentiæ æſtus & ardores ſentiunt: quia omnem peccandi illecebram & materiam à ſe, per clauſtra & ſepta ſua removerunt. Quocirca eis convenit illud S. Bern. ſerm. 21. in Cant. *Eris, inquit, inter adverſa & proſpera mutabilium temporum teneri quamdam æternitatis imaginem, utique hanc inviolabilem & inconcuſſam conſtantis animi æquabilitatem; benedicens Dominum in omni tempore, proindeque vendicans tibi etiam in huius mutabundi ſæculi dubiis certiſque defectibus perennis quodammodo incommutabilitatis ſtatum, dum te cœperis renovare in illud inſigne antiquum ſimilitudinis æterni Dei, apud quem non eſt transmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio. Quippe ſicut ipſe eſt, ita & tu eris in hoc mundo, nec in adverſis timidus, nec in proſperis diſſolutus.*

Decimum Decimò, *Agnus reget illos, & deducet illos ad vitæ fontes aquarum.* Agnus enim inter eos verſatur, eos illuminat, inflammat, roborat, vitales gratiarum fontes immittit. Eſt enim Agnus hic quaſi herus & paterfamilias, uti olim fuit in cœtu Apoſtolico. Quid enim ſunt aliud Religiones, quàm collegia Apoſtolorum, & ſocietates Ieſus. Itaque in his verum eſt illud Proverb. 18. *Turris fortiſſima nomen Domini: ad ipſam currit iuſtus, & exaltabitur.* Quin & ſeipſo crebrò paſcit eos Agnus in Euchariſtia: nuſquam enim crebrior eius uſus & dignior, quàm in Religione.

Undecimum. Undecimò, *absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum*, tum in hac vita lachrymas compunctionis & pœnitentiæ leniens & mulcens lætitia ſanctæ, ſerenæ & hilaris conſcientiæ, atque conſolationibus divinis, & gaudiis cœleſtibus: tum potiùs in altera vita hoc ipſum, & cetera quæ præceſſerunt, longè cumulatiùs præſtabit. Denique collecti ſunt ex omni gente, tribu & lingua, atque in eadem domo quaſi fratres habitantes, fraternè ſe diligunt, omniaque habent communia. Nam, ut ait S. Baſil. conſtit. 19. *His ſunt communes animi, mentes, corpora, victus, veſtis,* A *Communis Deus, communis pietatis mercatura, communia præmia & certamina, communes labores & coronæ; ubi multi unus, & unus non ſolus, ſed in pluribus. Hi vita communitate retenta angelorum vitam æmulantur.* Vide Hieron. Platum lib. 1. de Bono ſtatus Relig. c. 1. 13. 16. 17. 22. & lib. 2. c. 11. 14. 17. 18.

Et deducet, græcè ποιμανεῖ, id eſt paſcet; ſive reget & minabit quaſi paſtor, eos ad vitæ fontes, id eſt ad vivos (unde pro ζωῆς, id eſt *vitæ*, aliqui legunt ζώσας, id eſt vivos) perenneſque fontes aquarum] omnis gratiæ, & gloriæ beatificæ. Hi fontes erunt una Dei immenſi (id eſt ſummi, omnibuſque boni) viſio & fruitio, quæ unus eſt fons originalis; multos continens particulares fontes, inde ſcaturientes, putà plenitudinem ſcientiæ omnium rerum, abundantiam omnis gaudii, theſaurum infinitum opum cœleſtium, exuberantiam honoris & gloriæ, aggregationem deliciarum, voluptatum & bonorum omnium, de quibus dixi Iſaiæ cap. 25. in fine, & c. 33. 20.

Notat Vitalis Card. in Speculo moralis S. Script. verbo *pulchritudo*, delicias ſpiritales potiùs denotari per potum *Potus notat cæleſtes delicias ob ſeptem analogias* B quàm cibum, ob ſeptem cauſas & analogias. Prima eſt, quòd potus tam claritate quàm colore delectet aſpectum; Secunda, quòd ſua ſubtilitate ſine medio immutet guſtum; Tertia, quòd ſua limpiditate ad membra ſingula deportet, eiſque inſeparabiliter uniat nutrimentum; Quarta, quòd ſua poteſtate reſtauret deperditum: Quinta, quòd ſua ſubtilitate penetret corpus totum; unde famelici & deficientes, hauſto vino ſtatim reſumunt vigorem & vires. Sexta, quòd ſua ſatietate ſedet ſitim, & tamen edendi provocet appetitum; Septima, quòd ſua facilitate & ſuavitate facilè ſubeat intima ventris. Addit, hiſce ſeptem dotibus potus denotari ſeptem præmia, vel dotes præmii Beatorum, ſcilicet Primò, contemplationem ſine diſcontinuatione; Secundò, fruitionem ſine interruptione; Tertiò, dilectionem ſine ſeparatione; Quartò, potentiam ſine corruptione; Quintò, ſapientiam ſine occultatione; Sextò, munditiam ſine rebellione; Septimò, concordiam ſine diſcretione. Deinde hęc ſeptem adaptat totidem claſſibus Sanctorum; Primum, fidei Patriarcharum; Secundum, ſpei Prophetarum, Tertium, fervori Apoſtolorum; Quartum, fortitudini Martyrum; Quin- C tum, prudentiæ Doctorum; Sextum, temperantiæ Virginum; Septimum, iuſtitiæ Confeſſorum.

Et absterget Devs omnem lacrymam ab ocvlis eorvm] ſicut mater abſtergit lacrymulas ſui parvuli, dum eum uberibus admovet: & ſicut agonotheta abſtergit guttas ſudoris & ſanguinis, omnemque pulverem ab athleta & pugile, dum is in agone cum hoſte certando victor evaſit, & bravium promeruit. Unde Syrus vertit, *delebit* vel *diluet omnem lacrymam ab oculis eorum.*

CAPVT OCTAVVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

APerit Chriſtus ſeptimum ſigillum, & prodeunt ſeptem angeli cum tubis. Primus canit, & fit grando & ignis, qui comburit tertiam partem terræ & arborum. Secundus canit v. 8. & mons igneus cadens in mare perdit tertiam partem piſcium & navium. Tertius v. 10. canit, & ſtella cadens in flumina amaricat tertiam eorum partem. Quartus v. 12. canit, & tertia pars ſolis, lunæ, & ſtellarum obſcuratur.

ET cùm aperuiſſet ſigillum ſeptimum, factum eſt ſilentium in cælo, quaſi media hora. 2. Et vi-
di ſeptem angelos ſtantes in conſpectu Dei: & datæ ſunt illis ſeptem tubæ. 3. Et alius angelus ve-
nit, & ſtetit ante altare habens thuribulum aureum: et data ſunt illi incenſa multa, ut daret de
orationibus ſanctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum Dei. 4. Et aſcendit
fumus incenſorum de orationibus ſanctorum de manu angeli coram Deo. 5. Et accepit angelus thu-
ribulum, et implevit illud de igne altaris, et miſit in terram, et facta ſunt tonitrua, et voces, et
fulgura, et terræ motus magnus. 6. Et ſeptem Angeli, qui habebant ſeptem tubas, præparaverunt
ſe ut tuba canerent. 7. Et primus Angelus tuba cecinit, et facta eſt grando, et ignis, miſta in
ſanguine, et miſſum eſt in terram, et tertia pars terræ combuſta eſt, et omne fœnum viride com-
buſtum eſt. 8. Et ſecundus Angelus tuba cecinit: et tamquam mons magnus igne ardens miſſus eſt
in mare, et facta eſt tertia pars maris ſanguis. 9. Et mortua eſt tertia pars creaturæ eorum quæ ha-

bebant

habebant animas in mari, et tertia pars navium interiit. 10. Et tertius Angelus tuba cecinit: et cecidit de cælo ſtella magna, ardens tamquam facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, et in fontes aquarum: 11. Et nomen ſtellæ dicitur Abſinthium, et facta eſt tertia pars aquarum in abſinthium: & multi hominum mortui ſunt de aquis, quia amaræ factæ ſunt. 12. Et quartus angelus tuba cecinit: et percuſſa eſt tertia pars ſolis, et tertia pars lunæ, et tertia pars ſtellarum, ita ut obſcuraretur tertia pars eorum, et diei non luceret tertia pars, et noctis ſimiliter. 13. Et vidi, et audivi vocem unius aquilæ volantis per medium cæli, dicentis voce magna: Væ, væ, væ, habitantibus in terra, de ceteris vocibus trium angelorum, qui erant tuba canituri.

Vers. 1. Silentiū in cælo quod & quale? Prima expoſitio. ET CVM APERVISSET SIGILLVM SEPTIMVM, FACTVM EST SILENTIVM IN CÆLO, QVASI MEDIA HORA] Primò, Primaſ. & Victorin. *Silentium*, inquiunt, *ſemihoræ oſtendit initium quietis æternæ: & partem ſilentii vidit Iohannes; quia adhuc eadem viſurus erat.*

Secunda. Secundò, Ambroſ. per hoc ſilentium intelligit nativitatem Chriſti, in qua toto orbe fuit ſilentium, id eſt pax, quam Nero perſecutione in Eccleſiam concitata, poſtea abrupit. Rurſum, Chriſtus ſilenti, id eſt media, nocte natus eſt, Sapient. 18. 14. *Cùm quietum ſilentium contineret omnia, & nox in ſuo curſu medium iter haberet, omnipotens ſermo tuus de cælo à regalibus ſedibus, &c. in mediam terram proſilivit.*

Tertia. Tertiò, Haymo & Ansbertus: Per ſilentium, inquiunt, mediæ horæ ſignificatur brevitas quietis in contemplatione rerum cæleſtium, quam Deus Sanctis in hac vita concedit, ut futuram felicitatem prælibent & prægustent. Dico brevitas: nam mox poſt eam ingerunt ſe & obtrudunt animo varii cogitationum tumultus. Unde & quidam doctor recentior hoc ſilentium exponit de quodam divini amoris actu, qui langueſcere facit animum, & rerum omnium humanarum oblivisci. Verùm hoc myſticum eſt & ſymbolicum, ut inferiùs dicam. Tale eſt & illud Matthiæ Sveciæ: in fine mundi ſilentium aget fides, virtus & pietas; quia dominabitur iniquitas.

Quarta. Quartò, Lyran. & Aureolus per hoc ſilentium, ut dixi cap. 6. accipiunt ſilentem & brevem perſecutionem Iuliani Apoſtatæ, qui ſilentium indixit Chriſtianis tam in Eccleſia, quàm in militia, academia & ſcholis. Verùm hæc perſecutio ſignificata eſt ſecundo & tertio ſigillo.

Quinta. Quintò, Rupert. Silentium, ait, hoc ſignificat quòd nullus in die judicii, contra Chriſtum judicem hiſcere audebit. Rurſum, ſignificat Sanctorum quietem futuram poſt diem judicii. Sed hæc erit æterna; quomodo ergo poſt hoc ſilentium Iohannes novas orbi plagas inducit?

Sexta. Sextò, Alcazar: Septimi, ait, ſigilli myſterium nihil eſt aliud quàm magna ſeveritas, qua Deus per ſeptem plagas animadvertit in Iudæos Chriſtum repudiantes. Silentium verò plagis prævium ſignificat inſignem Chriſtianorum tolerantiam, qua ſilenter & conſtanter paſſi ſunt ſæviſſimam perſecutionem à Iudæis, ob quam plagæ Iudæis parantur in ſeptimo ſigillo, quando jam Chriſtianorum patientia ad perfectionis cumulum pervenerat. Licet enim hæc perſecutio primitivæ Eccleſiæ durarit quadraginta annos, vocatur tamen hic media hora, ſicut à Paulo 2. Cor. 4 v. 17. vocatur, *Momentaneum & leve tribulationis noſtræ*. Hora enim ſignificat totum perſecutionis tempus, quod quia contrahit Deus, hinc vocatur media hora. Alludit ad Tobiæ cap. 11. v. 24. Vbi cùm Tobias junior liniviſſet oculos patris ſui cæci felle piſcis, ſubditur: *Et ſuſtinuit quaſi dimidiam ferè horam: & cœpit albugo ex oculis eius, quaſi membrana ovi, egredi: quam apprehendens Tobias traxit ab oculis eius, ſtatimque viſum recepit.* ſicut enim dimidia hora Tobias ſenior tolerans acerbitatem fellis, meruit viſum recipere; ita primi Chriſtiani tolerantes perſecutionem Iudæorum, meriti ſunt ingentem felicitatem, putà Eccleſiæ incrementum & propagationem per Gentes: quando viciſſim Deus Iudæos per Titum punivit & excidit. Porro dimidia hora tolerationis Tobiæ, qua viſum recepit, ſymbolicè & tropol. ſignificat, quòd ad maximam Dei lucem & cognitionem compendiaria via ſit labor & tribulatio. Hæc appoſita ſunt; ſed myſtica & tropologica. Ad literam enim agitur de ſilentio, non patientium in terra, ſed Beatorum in cælo.

Septima. Septimò Pererius opinatur ſeptimum ſigillum præciſè in hoc ſilentio conſiſtere, & ſeptem plagas, ſeptem angelorum tubis, quæ ſequuntur, ſignificatas prævias fore huic ſilentio: ſed per hyſterologiam ibi poſtponi. Porrò per ſilentium hoc ſignificari 45. dies quietis, qui dabuntur Eccleſiæ & hominibus poſt mortem Antichriſti, ut qui in ejus perſecutione lapſi ſunt, pœniteant, uti prædixit Daniel cap. 12. 12. Ita ſentiunt quoque Beda, Anſelm. Richard. Thomas, Dionyſ. Alcaſar & Salmeronius, qui tamen inſuper addunt, eamdem Eccleſiæ poſt mortem Antichriſti quietem ſignificari per mille annos, qui dicuntur fore poſt primam reſurrectionem cap. 20. v. 4. & 6. Hoc enim ſpatium hic breve, putà mediæ horæ, cap. verò 20. longum, putà mille annorum, fore dicitur, ne quis certò eius longitudinem definire audeat. Quo tempore pace & otio fruentes Chriſtiani, rurſum ad vitia diffluent, ita ut, cùm venerit filius hominis, vix inventurus ſit fidem, uti ipſe prædixit Lucæ 18. ac proinde homines genio & vitiis indulgentes, perinde ac in diebus Noe, Dei vindicta, & extremo judicio Chriſti ex improviſo opprimentur. Verùm nimis magna diſtantia eſt inter mediam horam & mille annos. Rurſum, iſti mille anni non ſequentur, ſed ponentur in perſecutione Antichriſti, uti patebit cap. 20.

Octavò, Andreas Cæſar. & Aretas putant, per ſeptimum ſigillum ſignificari terreni regni, vitæ & converſationis finem, cui ſubſerviunt ſeptem angeli; ad ſupplicia impiis irroganda conſtituti. Silentium ergo ſignificare ſummam angelorum erga Deum, tot hominum peccatis offenſum & iratum, reverentiam ac pudorem. Sic enim rege irato omnes aulici, etiam innoxii, ex veneratione & pudore ſe colligunt, contrahunt, & præ timore obmuteſcunt. Aut certè ſilentium hoc ſignificare ignorantiam diei adventus Chriſti ad judicium: prudentes enim de eo quod ignorant, conticeſcunt. Dimidiam verò horam ſignificare brevitatem temporis quod inter noviſſimas plagas mundo inferendas & regni Chriſti manifeſtationem diemque iudicii intercedet. *Octava.*

Nona, genuina. Nonò, optimè Viegas & Ribera cenſent, ſeptimum ſigillum non conſiſtere in hoc ſilentio, ſed in ſequentibus ſeptem tubis, quibus angeli ſupplicia denunciant, & quaſi evocant in eos qui non ſunt ſignati cap. 7. 3. & ſeq. ſicut ſigillo ſexto ſignificata eſt felicitas eorum, qui ſunt ſignati, unde cap. 9. dicitur: *Et præceptum eſt ne læderent, niſi tantum homines qui non habent ſignum Dei in frontibus ſuis.* Silentium ergo hoc fuit periſtaſis: ſive circumſtantia prævia, aut potiùs comitans ſeptem tubas & plagas, atque ſignificat tacitam exſpectationem & conſiderationem ſeptem tubarum & plagarum, quaſi rerum magnarum, inſolitarum & ſtupendarum, indeque conſequentem quaſi admirationem, & ad ſilentium uſque ſtuporem auctum, ſtupentium nimirum & admirantium tum gloriam Sanctorum ſignatorum, viſam ſexto ſigillo, tum pœnas impiorum ſeptimo ſigillo contentas. Iam enim apertum erat ſeptimum ſigillum. Ait enim: *Et cùm aperuiſſet ſigillum ſeptimum, factum eſt ſilentium in cælo quaſi media hora.* Et ſtatim ſubdit: *Et vidi ſeptem angelos ſtantes in conſpectu Dei, & data ſunt illis ſeptem tubæ*, quibus ſcilicet ſeptem plagas edicerent & evocarent in impios. Licet ergo Beati in terra, rebuſque naturalibus & terrenis, utpote parvis, nihil admirentur; admirantur tamen divina & cæleſtia, utpote ſupernaturalia; ac præterea ineffabilia & incomprehenſibilia Sanctorum præmia, & impiorum ſupplicia. Oculus enim non vidit, & auris non audivit, nec in cor hominis aſcendit bonum, quod diligentibus; & malum, quod odientibus ſe Deus præparavit. Secundò, & potiùs, breve hoc ſilentium ſignificat gloriam hanc Sanctis præparatam, quam Iohannes vidit cap. preced. in ſexto ſigillo, Sanctis non ilico obventuram, ſed poſt mediam

diam horam, putà poſt prodigia & ſupplicia impiorum ſeptimo ſigillo, & ſeptem tubis contenta. Poſt hæc enim plena beatitudo eis obtinget, quam enarrat S. Johannes cap. 21. & 22. Silentium ergo hoc mediæ horæ fuit eodem tempore, quo ſeptem angeli effuderunt ſeptem plagas: tunc enim ſiluerunt cælites, ut hoc ſilentio ſignificarent, Sanctos ſimiliter tacituros in terra, nec evehendos in cælum ad hymnos angelicos, quos audivit Iohannes in ſexto ſigillo c. præced. v. 12. audiendos, & pariter concinendos, donec plagæ hæ peragantur.

Silentium tropol. ſignificat reverentiam Beatorum

Tropol. ſilentium hoc denotat Sanctorum quaſi pudorem & verecundiam, ac gratitudinem, nam Sanctorum eſt, viſo improborum ſupplicio, propriæ vilitatis ac ſuorum delictorum reminiſci, & pudere, ac gratos eſſe Deo, quòd ſe ſalvatos & electos, illos repulſos & damnatos videant. Rurſum, ſilentium ſignum eſt laudis, & modeſtæ cuiuſdam approbationis, qua divinæ juſtitiæ integritatem & æquitatem Beati tacitè approbant & collaudant. Huc ſpectat illud pſalm. 65. *Te decet hymnus Deus in Sion*: ubi Hebræa habent, *tibi ſilentium Deus in Sion*: pio enim & reverenti ſilentio, æquè ac voce & hymnis, honoratur Deus.

Hæ tres ultimæ ſententiæ probabiles ſunt, & inter eas probabilior eſt ultima Riberæ. Hæc enim ſigilla, ut ſæpiùs dixi, non ſequuntur, ſed præunt Antichriſtum: atque ſeptem tubæ & plagæ ſequentes planè videntur eſſe myſterium ſeptimi ſigilli, non autem nudum hoc & frigidum ſilentium; præſertim cùm ſilentium neceſſariò ad plagas haſce referendum ſit. Nemo enim ſilet propter ſe, ſed propter aliud, putà ob inſolitas vel plagas, vel præmia, quæ conſpicit. Quocirca opinantur aliqui, hoc ſilentium duraſſe uſque ad excidium impiorum & Babylonis: nam ea exciſa abrumpitur cap. 19. ubi dicitur: *Poſt hæc audivi quaſi vocem turbarum multarum in cælo dicentium, Alleluia: Salus, & gloria, & virtus Deo noſtro*, &c. *qui indicavit de meretrice magna*. Mox enim poſt Babylonis excidium, quaſi præludium, ſequetur ſimile excidium Antichriſti & Antichriſtianorum, quo plenè evertetur regnum impietatis & impiorum, poſt quod felicitas & gloria viſa in ſexto ſigillo Sanctis obtinget, tumque abrupto ſilentio æternos hymnos cum angelis canent Deo.

Moral. diſce hic, quanta ſit virtus ſilentii, quam etiam in cælo ſervant, & nobis commendant Beati: de qua virtute multa dixi Iſaiæ 30. 15. & c. 32. 17. & Threnor. 3. 26. Quocirca *S. Mechtildis ſilentium tantum indixerat ſibi, ut mutam crederes: ſi verò loqueretur, cum angelo te conferre putares*, ait Engelhardus in eius Vita c. 5. quæ proinde ut idem narrat, cùm quadam vice ei inadvertenter verbum otioſum excidiſſet, illud diu multis lachrymis & pœnis caſtigavit. Silentium ergo angelicum eam, eiuſque ſimiles, angelicè docuit & docet loqui.

An ſilentium pertineat ad ſeptimum ſigillum

Ex dictis liquet reſolutio quæſtionis illius hic adeò controverſę: an videlicet, ſeptimum ſigillum conſiſtat in hoc ſilentio dumtaxat, an verò etiam ſeptem plagas ſeptem angelorum complectatur. In ſolo ſilentio conſiſtere affirmant Rupert. Beda, Joachim, Aureolus, Pannon. & Perer. qui & citat pro hac ſententia Primaſ. Ticon. Victorin. Anſelm. & Richardum, eò quòd docent in ſeptem hiſce plagis retrogredi Apocalypſin, ac rurſum ad primordia Eccleſiæ Chriſtianæ redire. Verùm hæc ratio non convincit: poteſt enim dici in ſeptimo ſigillo quædam repeti.

Negant idipſum Andreas, Aretas, Ribera, Viegas, Arias Montan. Alcazar & alii, aſſeruntque ſeptem plagas planè & propriè pertinere ad ſeptimum ſigillum, ſilentium verò eſſe tantùm circumſtantiam ſigilli & plagarum; unde ſequitur, ſeptimum ſigillum porrigi uſque ad finem c. 11. Favet ipſa capitum ſectio probata, & recepta ab Eccleſia. Nam hoc capite ſeptimum ſigillum reſeratur v. 1. Et mox v. 2. & ſeq. recenſentur angeli plagas inferentes. Quòd ſi v. 2. nova planè incipit materia, inde certè inchoari debebat c. 8. & v. 1. remitti ad caput ſeptimum, ibique finire ſeptem ſigilla.

Hæc ſententia probatur Primò, quia ſilentium hoc refertur ad plagas ſequentes, earumque cauſa factum eſt: ergo ab eis non debet divelli. Secundò, quia ſignati in ſexto ſigillo cap. præc. ad hoc ſignati ſunt, ne plagis hiſce ſeptimi ſigilli tangerentur: ergo hæ plagæ ſequuntur ſextum ſigillum, & pertinet ad ſeptimum. Idipſum ſatis ſignificat Iohannes, dum ſilentium cum plagis conjungit dicens: *Factum eſt ſilentium in cælo, & vidi ſeptem angelos, & datæ ſunt illis ſeptem tubæ*.

Symbol.

Symbolicè S. Gregor. hom. 14. in Ezech. *Cælum*, inquit, *eſt anima juſti: cùm ergo quies contemplativæ vitæ agitur in mente, ſilentium fit in cælo: quia terrenorum actuum ſtrepitus quieſcit à cogitatione, ut ad ſecretum intimum auris animum apponat. ſed eſt quaſi media hora: quia mox ut ſe animus ſublevare cœperit, & quietis intimæ lumine perfundi, redeunte citiùs cogitationum ſtrepitu de ſemetipſo confunditur, & confuſus cæcatur*. S. Gregorium ſecutus S. Bernard. hom. de duobus diſcipulis eunt. in Emaus, docet in meditatione ſubinde exoriri radium contemplationis & jubili, ſed qui inſtar fulguris ilico pertranſeat. *Hic*, inquit, *eſt ille radius ſuaviſſimus contemplationis quo anima per cincinnum capitis elevatur, cùm meditatione exardeſcente, & oratione ſcintillante naſcitur in corde iubilus quidam, ſcilicet mellifluus cordis viſus, quem nemo ſcit niſi qui ſentit, nec etiam ipſe qui ſentit, quia citò pertranſit. Felix hora, ſed brevis mora, quia factum eſt ſilentium in cælo quaſi media hora*. Et ſubdit: *Norunt experti quæ dico, qui hæc experientia ſuavitatis intimæ didicerunt: quia cùm in fervore orationis admiſcetur ardor meditationis, erumpit ille contemplationis radius de medio earum quaſi ſpecies electri, hoc eſt de medio ignis. Et ſcintillæ quaſi æris candentis, ſuſpiria ſcilicet conſcientiæ jubilantis*.

Vers. 2.

Septem angeli tubarum qui?

Et vidi septem angelos stantes in conspectu Dei] Hi ſunt ſeptem primores angelorum in aula cæleſti, & principes Eccleſiæ, quibus cura hominum & Eccleſiæ à Deo demandata eſt, de quibus dixi cap. 1. 4. ita Andreas, Aretas & Ribera. Aliter alii. Nam Primò, aliqui putant hoſce angelos eſſe ſeptem dæmones, eò quòd plagas inferant. Alii per angelos accipiunt ipſaſmet plagas, quas Deus in impios immittit. Sic enim venti vocantur angeli pſal. 103. 4. *Qui facit angelos ſuos ſpiritus*, id eſt ventos. ita Arias Montan. Quartò, Ticon. Primaſ. Beda, Anſel. per ſeptem angelos putant ſignificari omnes Eccleſiæ doctores & concionatores. Sic ferè & Ambroſ. Primus, ait, angelus deſignat concionatores qui fuerunt ante legem Moſis; Secundus, Moſen & legis doctores; Tertius, Prophetas; Quartus, Chriſtum & Apoſtolos; Quintus, fidei defenſores; Sextus, Martyres, Septimus, Eliam & Henoch, alioſque prædicatores in fine mundi. Sic ferè & Andreas & Ioachim, niſi quòd Ioachim eos tantùm notari putet, qui à Chriſto erunt per ſeptem quaſi ætates & ſæcula Eccleſiæ, uſque ad finem mundi.

Denique Alcazar cenſet ſeptem tubas eſſe ſeptem prophetias de ſeptem plagis Iudæis inferendis, quas refricarunt Iudæis in primitiva Eccleſia angeli, id eſt Prophetæ & prædicatores. Verùm primus ſenſus eſt litteralis & genuinus. Nam de hiſce angelis dicitur, quòd erant *ſtantes in conſpectu Dei*: ergo erant veri angeli, iique boni & primi ac primores. Idem confirmatur ex Antiphona, quam recitat Eccleſia in officio S. Michaelis ad Veſperas in qua dicitur: *Dum ſacrum myſterium cerneret Johannes, Archangelus Michael tuba cecinit: Ignoſce Domine Deus noſter*. Ergo unus ex hiſce ſeptem angelis fuit Michael. Ubi obiter Nota ex Alcazario, τὸ *Ignoſce Domine*, non eſſe tubam; nec vocem angeli, putà Michaelis, ſed Eccleſiæ: quę videns S. Michaelem claſſicum quaſi canere ad plectendos ſceleratos, procumbit in genua, pro iiſque intercedens ait: *Ignoſce Domine*.

Et datæ sunt illis septem tubæ] Multi has tubas ænigmaticè accipiunt & explicant, ſed violenter, uti videre eſt in explicatione Aureoli & Lyrani, paulò antè recenſita. Noſter Alcazar cenſet, hiſce ſeptem tubis, earumque plagis ſignificari graviſſima ſupplicia, quibus Deus ſeveritatem ſuam adverſus Iudæos rebelles oſtendit ſub primitivæ Eccleſiæ tempora, ſcilicet primo Chriſtianæ Eccleſiæ ſæculo. Porro ſeptem plagas eſſe has: *Famem, bellum, peſtilentiam, ignorantiam, concupiſcentiam, iram, obdurationem*.

Verùm hę pariter ænigmaticæ & myſticæ ſunt plagæ, non literales. Adde, hic non agi de plagis Iudæorum jam pręteritis, ſed de futuris totius orbis in ejus fine. Dico ergo, ad literam hoſce ſeptem angelos, ſeptem habere tubas, ut eas inflando & clangendo per prædicatores, graviſſimas mundi (ſub ejus finem, paulò ante An-

Antichriſtum) calamitates & pœnas hominibus prænuncient, & quaſi evocent. Clangor ergo hic tubarum non eſt realis, ſed ſymbolicus. Viſus enim fuit Johannes ſibi videre angelos tubis clangentes, non quòd verè iis clangent in fine mundi, ſed ut hoc clangore quaſi ſymbolo ſignificaretur, eos per Prophetas & concionatores quaſi tubas, haſce plagas in orbe proclamaturos, concionaturos & inducturos. Clangor ergo hic angelorum erit prophetia & concio prædicatorum, eis ab angelis ſuggeſta: quæ vocatur tuba, alluſione ad ſeptem tubas Hebræorum clangentium, quibus corruit urbs Jericho, Joſue 6. 4. de quibus ibidem dicitur, *Quarum uſus eſt in jubileo*, quibus ſcilicet promulgabatur jubileum. Itaque ſicut Deus proſternendo urbem Jericho, ejuſque cives tradendo Hebræis ad necem, Hebræis dedit de hoſtibus victoriam, triumphum, & quaſi jubileum: ita in fine mundi Deus per haſce tubas & plagas plectendo impios, hoc ipſo ſignificabit, piis & ſanctis inſtare redemptionem & jubileum perenne in cælis, juxta illud Luc. 21. 28. *His autem fieri incipientibus reſpicite, & levate capita veſtra, quoniam appropinquat redemptio veſtra*. Adde, fortè etiam ipſi angeli ſenſibili organo, uti tuba, aut voce tubali, eaſdem plagas proclamabunt, ac reipſa efficient & producent. Sic enim verè Archangelus evocans & citans mortuos ad judicium, canet tuba, 1. Cor. 15. 52. Idem enim maximè literale & planum videtur; itaque videtur explicari v. 6. & ſeq. Clangor ergo tubarum eſt præconium quoddam, & quaſi promulgatio ac inchoatio belli: unde clangorem mox ſequitur plaga; æquè ac cap. 16. effuſionem phialæ ſequitur plaga. Sicut ergo judex ſententiam latam contra reum per præconem proclamari, & ſtatim executioni mandari jubet: ita & hìc Deus per angelos plagas haſce proclamari, & reipſa inferri jubet.

Expoſitio S. Hildegardis. Symbol. & tropol. S. Hildegardis anno Domini 1146. pollens luce & revelatione divina, adeò ut de ea ſcribat Taulerus libro Vaticinii pag. 671. *S. Hildegardem luce clariùs expoſuiſſe caput nonum Apocalypſeos*: Hildegardis, inquam, in epiſt. ad Abbatiſſam S. Glodeſindis pag. 105. & 106. haſce ſeptem plagas ita explicat & nomina: *Prima*, inquit, *eſt vana gloria*; *Secunda*, *dilectationis amplexatio*; *Tertia*, *vivere quaſi Deo mortuum*; *Quarta*, *de prædictis peccatis ſe excuſare*; *Quinta*, *ſuperbia*; *Sexta*, *quærere ſolatium à creatura*, *& non à Deo*; *Septima*, *idololatriæ ſervitus, quæ diabolum adorat*. Subjungit deinde hæc ſeptem vitia ſuperari per ſeptem dona Spiritus ſancti.

VERS. 3. ET ALIVS ANGELUS VENIT, ET STETIT ANTE ALTARE (thymiamatis) HABENS THURIBULUM AUREUM] Alcazar *thuribulum* græcè λιβανωτὸν, accipit impropriè pro acerra, ſive arcula thuris, quam naviculam (quia ejus figuram habet) vocant ſacriſtæ, q. d. Angelo accedente ad altare, navicula ejus impleta fuit thymiamate, ut illud imponeret altari, in eoque illud cremaret & adoleret. Cenſet enim Alcazar, thymiama in ipſo altari fuiſſe crematum, non autem in thuribulo aut prunario altari impoſito: ipſum enim altare fuiſſe prunarium. Verùm contrarium, uti decentius, ita & verius eſt. Solet enim thus & thymiama non immediatè in ipſo altari, ſed in foculo, ſive thuribulo altari impoſito ſuffiri & adoleri, itaque hìc factum oſtendi Exodi 30. 8. Propriè ergo hìc thuribulum accipio; nam illud mox angelus v. 5. implevit igne, qui non ſolet in naviculam conjici. Tale ergo habuit angelus, illudque implens incenſo, ſive thymiamate ſibi dato, poſuit ſuper altare, ibique illud ſuffitum edere & evaporare permiſit.

Angelus thuribuli quis? *Prima expoſitio.* Quæres, quinam fuit hic angelus? Primò, Alcazar reſpondet eſſe charitatem Chriſtianam: charitati enim hìc per proſopopœjam dari nomen & perſonam angeli. Illa enim Chriſtianos primos impulit, ut pro Judæis perſecutoribus ardentes preces effunderent, quibus ab eis ſupplicia Dei, quæ eis impendere cernebant, averterent. Illa quoque ignem & prunas ſui amoris in terram projecit. Significat ergo Chriſtum exſpectaſſe, ut charitas primorum Chriſtianorum in perſecutione Judæorum exardeſceret, itaque ſuam plenitudinem acciperet, antequam iram & vindictam ſuam in Judæos effunderet.

Secundus. Secundò, Aureolus conſequenter ad ſuperiora, cenſet angelum hunc eſſe S. Damaſum Papam, ſub quo A valdè floruit & crevit Eccleſia; quia inſtituit ut pſalmi in Eccleſia canerentur, eiſque in fine adderetur, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto*. unde dicuntur hìc ei data incenſa multa: & mox *facta ſunt voces*, id eſt, illo tempore floruerunt Doctores, qui Eccleſiæ ſunt quaſi os & vox, nimirum S. Hieron. Ambroſ. Nazianz. Auguſtin. ac *fulgura*, id eſt Sancti ferventes, uti Eremitæ agentes vitam cæleſtem, ut S. Macarius, Moſes, & alii per Ægyptum: atque *tonitrua*, id eſt patratores miraculorum, uti fuit S. Martinus & alii. Ex quibus magnus in Eccleſia, tam terræ, quàm animorum factus eſt motus.

Tertiò, Viegas cenſet hunc angelum eſſe Chriſtum: Chriſti enim eſt univerſæ Eccleſiæ incenſa, id eſt orationes, Deo offerre: ipſeque eſt magni conſilii angelus, qui de igne ſui thuribuli miſit in terram, cùm Spiritum ſanctum in Pentecoſte miſit, & Apoſtolos charitate inflammavit. Quocirca Chriſtus hìc apparet quaſi ſacerdos cum thuribulo, quia mediator eſt Dei & hominum. Porrò accipit Chriſtus ignem de altari, holocauſtorum ſcilicet, id eſt de cruce. Crucis enim ſuæ merito obtinuit B & miſit nobis Spiritum ſanctum, ac mox cœperunt fulgura, tonitrua, & terræ motus: quia mox cœperunt Apoſtoli variis linguis detonare, fulgurare & coruſcare miraculis, omneſque homines Dei metu concutere. *Tertia.*

Verùm hæc licet plauſibilia videantur, tamen myſtica ſunt, nec ſatis congruè cum litera & textu cohærent. Nam Chriſtus hìc c. 4. 5. & ſeq. Johanni viſus eſt ut Agnus (non ut angelus aſſiſtens ſedenti in throno) & reſerans ſeptem ſigilla libri ſignati; ita ut angelus hic tam Agno, quàm ſedenti in throno hoc orationum thymiama offerret.

Dico ergo, angelus hic verè & propriè fuit angelus, æquè ut alii ſeptem, qui tuba canunt & plagis immittunt. ita Aretas, Ribera & alii. Putant aliqui angelum hunc fuiſſe Gabrielem, vel Raphaelem: hos tamen Alcazar & alii potiùs inter angelos turbarum, utpote primores ſtantes in conſpectu Dei v. 2. referunt. *Quarta, genuina.*

Porrò ex hoc loco Apocal. & ſimilibus colligunt viri docti, peculiarem eſſe angelum, qui ſacerdoti celebranti C aſſiſtat, eum juvet & dirigat, ejus preces & hoſtias Deo offerat, ſive is angelus ſit cuſtos celebrantis, ſive cuſtos altaris & templi, ad hanc cuſtodiam & ſacrificiorum oblationem peculiariter à Deo deputatus. de quo legimus in Prato ſpiritual. apud Johannem Moſchum cap. 4. Leontium Abbatem Dominica euntem in Eccleſiam ad ſacra myſteria, vidiſſe angelum aſtantem altari, ac ab eo audiiſſe: *Ex quo ſanctificatum eſt altare iſtud, ego jugiter illi aſtare juſſus ſum*. Sic in Vita S. Chryſoſt. legimus milites ab Eudoxia ad Chryſoſt. in templum miſſos, ab angelo pro foribus veſtibuli ſtante, & rhomphæam vibrante repulſos, re infecta domum rediiſſe. Sic Ado in Chron. ætat. 6. ſub annum 774. narrat Saxones volentes invadere Eccleſiam à S. Bonifacio conſecratam, à duobus juvenibus (angelis utique) miræ claritatis & ſplendoris eam defendentibus, in fugam actos. Hic ergo angelus vel eſt cuſtos altaris, vel cuſtos ſacerdotis, qui celebranti attentiùs & efficaciùs aſſiſtit; vel uterque. Unde de eo legimus & oramus quotidie in Canone Miſſæ, dicentes: *Supplices te rogamus omnipotens Deus, jube hæc* D *perferri per manus ſancti angeli tui, in ſublime altare tuum in conſpectu divinæ Majeſtatis tuæ*, &c. ita D. Thom. 3. part quæſt. 83. art. 4. ad 9. Simili modo Zachariæ offerenti thymiama *apparuit angelus Domini* (Gabriel) *ſtans à dextris altaris incenſi*, atque: *Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita eſt deprecatio tua: & uxor tua Eliſabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen ejus Johannem*, Lucæ 1. 12. Sic angelus apparens Manue, eique promittens filium Samſonem, aſtitit oblatione Manue: *Cumque aſcenderet flamma altaris in cælum, angelus Domini pariter in flamma aſcendit*, Judic. 13. 20. Sic angelus aſtitit Gedeoni ſacrificanti, ac virga tangens victimam elicuit ignem de petra, qui victimam incendit & conſumpſit, Judic. 6. 21. Sic angelus aſtitit Abrahæ volenti ſacrificare Iſaac, gladiumque ejus continuit, ac pro Iſaac ſubſtituit arietem, Geneſ. 22. 13. Sic angeli aſcendentes & deſcendentes in ſcala, quaſi per eam preces Jacobi ſurſum in cœlum ferentes, & dona è cœlo in terram ad eum deferentes,

Angelus proprius aſſiſtit ſacerdoti celebranti.

apparuerunt Jacobo, adeoque locum Deo dedicarunt, A ut vocatus ſit Bethel, id eſt domus Dei, Geneſ. 28, 13. Sic angelus apparuit Davidi in area Areuna Jebuſæi, hoc ipſo locum templo ibidem à Salomone ædificando deſignans. Unde David juſſu Gad Prophetæ in eodem altare erexit, & holocauſta & pacifica obtulit, itaque plagam peſtilentiæ ſtitit & cohibuit, 2. Reg 24. 16. & ſequ. Sic angelus aſtitit & apparuit celebrantibus S. Baſilio, S. Chryſoſtomo, S. Gregorio & aliis pluribus. Refert P. Ludovicus de Ponte in Vita P. Balthaſaris Alvarez cap. 6. ipſi celebranti aſtare & apparere ſolitum angelum, qui eum dirigeret, eique neceſſitates eorum pro quibus celebraturus erat, panderet & ſuggereret, ut eaſdem Domino commendaret. Angelorum enim proprium munus eſt duplex: Prius, Deum laudare & honorare, ſummus autem honor Dei eſt ſacrificium. illi ergo cooperantur angeli. Poſterius, curare hominum ſalutem: hæc autem ſalus maximè curatur per ſacrificia, quibus hominibus à Deo gratia impetratur. Illa ergo Deo offerunt angeli, ut gratiam ejus hominibus concilient & impetrent. Quo circa ſacerdos dum celebrat meminerit ſibi aſtare angelum, eumque veneretur & invocet, ut B ſe dirigat, illuminet, accendat ad dignè ſacrificandum. Huc facit quod in Vitis Sanctorum legimus, angelos nonnullos miniſtraſſe S. Euchariſtiam, nimirum Marco monacho, teſte Sozom. lib. 9. cap. 29. & Palladio in Lauſiaca cap. 20. S. Bonaventuræ, S. Bertrandæ, ut habetur in Vita S. Elzearii cap. 17. Onuphrio quoque Dominicis ſingulis angelus Domini S. Synaxin divinitus deferebat. ita habetur in Vitis Patrum. Noſtrum S. Stanislaum Koſtkam ex angelorum manibus, aſſiſtente S. Barbara ſumpſiſſe S. Euchariſtiam, indeque viſitatum à B. Virgine, ab incurabili morbo miraculosè curatum convaluiſſe, habet ejus Vita. Dicat ergo ſacerdos dum celebrat, dicat aſſiſtentes & communicantes cum Davide pſalm. 137. 2. *In conſpectu angelorum pſallam tibi*. Audiat S. Ephrem tract. de Virginit. tom. 1. *Eſto*, ait, *totus orationis tempore velut cæleſtis angelus: ſicque contende ut oratio tua ſit ſancta, ac pura & immaculata, & irreprehenſibilis, ut, cùm illam ſurſum aſcendere viderint portæ cæleſtes, gaudentes ultro ei aperiantur, ut ipſam cernentes Angeli & Archangeli cuncti lætantes illi occurrant, C & coram ſancto atque excelſo throno immaculati Dei ipſam offerant. Sic ergo ſemper orationis hora eſto Deo conjunctus ut Cherubim & Seraphim.*

Singulare eſt quod Damaſcen. orat. *De iis qui cum fide dormierunt*, ſcribit S. Gregorium I. Pontificem, *cùm ſacris operaretur, cæleſtem ac divinum angelum ſacroſancti muneris ſocium habuiſſe*. Nec id mirum. nam, ut ait S. Ildefonſus Toletan. de Viris illuſtr. *S. Gregorius ita cunctorum meritorum claruit perfectione ſublimis, ut exclusis omnium virorum illuſtrium comparationibus, nihil illi ſimile demonſtrarit antiquitas. Vicit enim ſanctitate Antonium, eloquentia Cyprianum, ſapientia Auguſtinum.*

Ante altare] thymiamatis, ſuper quo incenſum adolebatur coram Deo reſidente in Sancto ſanctorum, cui hoc altare in Sancto obverſum, planeque vicinum erat, Exodi 30. 1.

Altare quod?

Per altare hoc Primaſ. Beda Anſbertus & alii accipiunt Eccleſiam, ſive fideles ipſos, in quibus hæc incenſa, id eſt orationes, offeruntur per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum. Thuribulum aureum eſt Chriſti humanitas D charitate ardens, ait S. Auguſt. ſerm. 98. de Tempore, unde Deo grata & exaudita fuit hæc ejus thurificatio, & interpellatio. Hoc eſt quod ſubditur:

Verſ. 4. *Vir ſanctus eſt altare thymiamatis.*

Et ascendit fumus incensorum de orationibus Sanctorum de manu angeli coram Deo] Vir ergo ſanctitate præſtans eſt altare thymiamatis: quia per cæleſtium contemplationem terrena deſpicit, Deoque ſancta deſideria & preces in ara cordis ſui adolet: qua ex re evadit inſtar altaris lapideus & quadratus, id eſt fixus & immobilis inter proſpera & adverſa: quatuor habet cornua ſive pomella ſpecioſiſſima, ſcilicet prudentiam, juſtitiam, fortitudinem, temperantiam: offertur in eo manè & veſperi thymiama ſimul, id eſt eodem tempore quo in altari holocauſtorum offerebatur agnus, ſive juge ſacrificium; quia charitas & oratio, ſive contemplatio, jungi debet mortificationi.

Verùm pro reſponſione adverte, S. Johannem hîc poſſim alludere ad vetus tabernaculum & templum (ejus enim tempore Chriſtiani necdum habebant templa qualia nunc, ſed oratoria) ut patet c. 6, v. 9. & cap. 7. v. 14. 15. & ſeq. Locus enim Beatorum in cælo optimè repræſentatur per templum; tum quia templum erat Deo ſacrum Deique thronus; tum quia erat auguſtiſſimum, ditiſſimum & pulcherrimum, ita ut eſſet orbis miraculum: tum quia erat locus ſacerdotum, qui erant ſancti & Chriſti Dei; pariter enim in cœlo Beati ſunt ſacerdotes Dei, uti dixit c. 5. 10. unde,

Templi Salomonis deſcriptio.

Nota Primò. Duæ fuerunt præcipuæ veteris templi partes, ſcilicet Sanctum, & Sanctum ſanctorum, velo interjecto diviſæ. In Sancto erat altare hoc thymiamatis obverſum & oppoſitum Sancto ſanctorum, habens à dextris candelabrum aureum ſeptifidum, à ſiniſtris verò menſam panum propoſitionis. In Sancto ſanctorum autem erat arca cum propitiatorio & Cherubim, qui ſuis alis junctis quaſi thronum exhibebant Deo iis inſidenti.

Significatio.

Nota Secundò. Allegor. Sanctum ſanctorum ſignificabat cælum empyreum Dei, & glorioſæ ejus divinitatis, in quo Deus eſt, & apparet angelis & beatis ſua gloria & beatitudine, ac quaſi in throno majeſtatis ſuæ. Itaque arca facta ex lignis ſetim imputribilibus, ſignificabat corpus Chriſti non jam corruptibile & mortale, ſed incorruptibile & glorioſum poſt reſurrectionem. Propitiatorium, quod erat ſupra arcam ex puro auro ſignificabat thronum divinitatis, humanitati Chriſti (quam repræſentabat propitiatorium) quaſi inſidentis & præſidentis, cui aſtant undique & miniſtrant Cherubim omneſque angeli.

Allegoria.

Nota Tertiò. Sanctum ſignificabat Eccleſiam hominum juſtorum, quæ in hac vita Deo ſervit, & ad Deum tendit: item illa quæ in ea ſunt. Itaque altare thymiamatis quod erat in Sancto, ſignificabat locum precum, gratiarum actionis & laudis, quatenus ea ſuper Chriſto quaſi altari, & per Chriſtum, ejuſque paſſionem & mortem Deo offeruntur. Menſa panum propoſitionis ſignificabat tum Sacramentum Euchariſtiæ, tum opera charitatis & miſericordiæ: candelabrum, lucem & fulgorem doctrinæ Chriſtianæ.

Nota Quartò. Chriſtus ſua paſſione & morte ſcidit velum intermedium dividens Sanctum ſanctorum, à Sancto; quia morte ſua Sanctum ſanctorum, id eſt cælum, hominibus patefecit, Hebr. 9. verſ. 12. Vult ergo dicere hîc S. Johannes, quòd animæ Sanctorum, quæ in hac vita quaſi ſacerdotes ſpiritales verſabantur, Deoque ſerviebant in Sancto, id eſt in Eccleſia, per preces & laudes, ac puram piamque vitam; itidem & in cœlo eidem deſerviant in Sancto quaſi perpetui & regales ſacerdotes, illique perpetuum thymiama orationum & laudum offerant. In Sancto, inquam, non terræ, ſed cæli, ubi jam per Chriſtum diffracto omni velo, altare hoc thymiamatis (in quo degunt animæ Sanctorum, uti dictum eſt cap. 6. v. 9. ac ſerviunt Deo die ac nocte, uti dictum eſt cap. 7. v. 15.) conjunctum eſt arcæ, propitiatorio & Sancto ſanctorum, id eſt throno Dei; adeò ut in cœlo unus idemque ſit locus Sancti & Sancti ſanctorum; ac animæ beatæ ex ſuo Sancto, & ſuæ felicitatis loco, in templo cæleſti jugiter intueantur Deum in Sancto ſanctorum, ſeu in cœlo ſuæ divinitatis exiſtentem. Vide ea quæ dixi Exodi 26. 27. & 40. Animæ ergo beatæ dicuntur eſſe ſub altari, qui altare hoc erat in Sancto quod propriè erat locus ſacerdotum, quales ſunt hæ animæ in cœlo; ſicut Sanctum ſanctorum propriè erat locus & thronus ſolius Dei: unde in illud ſolus ingrediebatur ſummus pontifex, idque ſemel tantùm in anno. Pontifex autem repræſentabat Chriſtum, non Sanctos.

Nota Quintò, quod dicitur, *Ut daret de orationibus Sanctorum*, ſenſus eſt, q. d. Ut in ſuum thuribulum, ejuſque ignem conjiceret thymiama confectum ex variis orationibus & deſideriis Sanctorum, petentium everti regnum peccati, impioſque puniri; ut illud deinde imponeret ipſi altari thymiamatis, ibique illud Deo per ſuffitum adoleret & offerret. Non enim hîc fuit aliud incenſum vel thymiama, quàm orationes Sanctorum. Adverte. Græca habent ταῖς προσευχαῖς, quod Beza vertit,

cum

cum orationibus, ſubaudiendo præpoſitionem *σὺν*. Sed perperam: nil enim aliud cum orationibus, ſed nudas & ſolas orationes Sanctorum Deo obtulit hic angelus. Quocirca meliùs Noſter, quin & Eraſmus & Vatablus vertunt, *de orationibus Sanctorum*. eſt enim hebraiſmus. Nam Hebræi dicunt, מתפלות העלה *heela mittephillot*, id eſt obtulit de orationibus, præpoſitio enim מ *min* apud Hebræos eſt index et nota ablativi, æquè ac apud Latinos *de*. Voluit id ipſum eodem caſu Græco exprimere S. Johannes; ſed quia Græci præpoſitionem non habent, quæ ſignificans *de* vel *ex*, aptè cum ablativo vel dativo conſtruatur, hinc eamdem omiſit, eamque ſubaudivit, ac ſolùm poſuit nomen *προσευχαῖς*, id eſt *orationibus*. Porrò angeli offerunt Deo preces hominum, quorum quaſi clientum ſuorum, ipſi cuſtodes, patroni et advocati ſunt; non ut Deo illas manifeſtent, cùm nihil ipſum lateat, ſed ut ipſi pro iis ſimul Deum deprecentur, itaque eas efficaces reddant. quo fiat ut optatum ſortiantur effectum, et impetrent illud quod poſtulant.

Nota Sextò. S. Johannes vidit in cœlo altare, incenſum, thurificationem, hymnos, adorationem, Agnum occiſum inſtar victimæ & ſacrificii: tum quia Chriſti paſſio, mors & ſacrificium cruentum hìce omnibus adumbratum, virtute & merito permanet, ſuoque aſpectu jugiter provocat Deum ad miſerandum hominibus: tum quia reipſa & actu. quoad hoſtiam id ipſum permanet in ſacrificio Euchariſtiæ, in quo quotidie, ut ajebat S. Andreas, Chriſtum quaſi Agnum Deo immolamus, ita ut poſt immolationem Agnus ſemper ſuperſit integer et vivus.

Quocirca Chriſtus ipſe jam in cœlis glorioſus ſubinde viſus eſt in terris ſacrificium hoc ſuum iterare et peragere. Audi memorabile quod narrat Nauclerus ad annum Domini 1011. *Fertur de Henrico hoc, quòd ſemper primam noctem ingrediens Vrbem, ſolitus fuerit in Eccleſia S. Mariæ Majoris manere: contigit autem ſemel, quòd, dum ſolitarius oraret, viſus ſit ſibi Chriſtus pontificalibus indutus procedere Miſſam celebraturus: quem ſequebatur S. Laurentius, & loco Subdiaconi Vincentius: poſt hos Virgo Dei genitrix cum multitudine virginum & angelorum: dehinc Johannes Baptiſta cum Patriarchis & Prophetis: poſt hos Petrus & Johannes cum cæteris Apoſtolis & Evangeliſtis: S. Stephanus cum Martyribus, S. Martinus cum Confeſſoribus. Angeli incœperunt introitum, Suſcepimus Deus miſericordiam. & dum cantaretur, Dextera tua plena eſt juſtitia; omnes Chriſtum & B. Virginem imitantes extenderunt digitum in Henricum. Poſt Evangelium indicibili jubilo angelus librum deoſculatum à Chriſto, præſentavit B. Mariæ, & poſt eam omnibus per ordinem deoſculandum. Demum innuit B. Virgo angelo, ut porrigeret librum etiam Henrico ad oſculandum, dicens, Præbe ei pacis oſculum, cujus mihi virginitas placet; & cùm præ nimio gaudio raptus neſciret ad plenum intendere, angelus ipſum in nervo tangens dixit: Hoc tibi erit ſignum dilectionis Dei propter tuam caſtitatem & juſtitiam. & exinde uſque ad mortem claudicabat, ex quo eventu vocatus eſt Henricus Claudus.*

Alterum huic fermè geminum B. Godrico contigit, qui duodecimo à Virginis partu ſæculo ſolitariæ vitæ in Anglia ſectator, prodigiorum mirus opifex, & alter iſtorum temporum Thaumaturgus audiit, à Thoma Cantuarienſi cultus unicè, cuique & exilium, & honorificam poſt ſeptennium reſtitutionem, ac denique glorioſam pro Eccleſiæ defenſione mortem longè antè prænunciavit. De hoc inter pleraque alia divinitus conceſſa beneficia, recenſet & iſtud Nicolaus Harpsfeldius Archidiaconus Cantuarienſis, ad hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Anglicanæ duodecimum ſæculum c. 40. *Intra alia illuſtre. quòd idem Petrus Apoſtolus ſacra Miſſæ myſteria, Eccleſiæ more apud eum celebraverit; ejuſque confeſſione & exhomologeſi, quam expoſuit Godricus de omnibus peccatis ſuis, quæ ad memoriam revocare potuit, eo ita jubente facta, audita, omnium delictorum gratiam fecerit, & ſacroſanctam illi de altari Euchariſtiam miniſtrarit.* Similia nonnulla hoc ſæculo, atque adeò hoc anno 1622. in canonizatione noſtrorum S. Ignatii & Xaverii contigere Duaci, quæ recenſentur in libello hac de re ibidem edito. Sic Chriſtus ſtipatus angelorum multitudine viſitavit S. Dionyſium Areopagitam in carcere, eique porrigens S. Euchari-

A ſtiam, animavit ad inſtans martyrium. ita Hilduinus in Vit. S. Dionyſ. S. Honoratum quoque, quartum Ambianenſem Epiſcopum, è Chriſti manu communicaſſe, indeque deinceps ab omni inquinamento carnis illæſum permanſiſſe, habet Breviarium Ambianenſe. Idem S. Catharinæ Senenſi contigiſſe, habet Vita ejus ſcripta à Raymundo Capuano lib. 2. c. 32.

Et ascendit] q. d. Ad Deum pervenit, Deus accepit, excepit & exaudivit orationes Sanctorum. Unde hujus exauditionis fructum & effectum ſubdit, dicens: Vers. 4.

Et accepit angelus thuribulum (poſt ſuffitum & evaporationem thymiamatis; indeque ſimul ignis conſumptionem & incinerationem) et implevit illud de igne altaris] putà de igne qui erat in aliis thuribulis quibus in eodem altari Deo adolebatur & cremabatur thymiama. Nec enim in ipſo altari thymiamatis erat ignis: nam ſacerdos incenſurus thymiama, ignem & thuribulum accipiebat ex altari holocauſtorum, illique imponens thymiama deferebat & imponebat thuribulum altari thymiamatis, in eoque illud adolebat, ut Vers. 5.

B dixi Exodi 30. v. 7. & 8.

Et misit in terram] non thuribulum, ſed ignem ſive prunas thuribuli: idque ad hoc, ut eo quaſi ſymbolo ſignificaret, quòd per orationes Sanctorum, (hę enim fuerunt thymiama thuribuli) poſcentium vindictam de impiis ſuiſque perſecutoribus, perque charitatem Chriſti, qua ſuos fideles & ſanctos proſequitur, ignis vindictæ, id eſt tonitrua, fulgura & plagæ ſequentes ſeptem angelorum & tubarum, in impios ſint demiſſæ. Nam ignis hic tonitrua & plagas defert: ergo eſt vindex. Ignis autem charitatis eſt ſymbolum, perinde ac altare ſignificat Chriſtum: charitas enim zelat Dei honorem, ideoque impiorum Dei hoſtium eſt vindex. Quocirca appoſitè Haymo: Thuribulum, inquit, ſignificat corpus Chriſti, quod in paſſione multis plagis quaſi feneſtris, vel cancellis inſtar thuribuli apertum eſt. Et quia per Chriſti paſſionem nobis charitas & ſpiritus orationis datur; hinc congruè in thuribulo ignis & incenſa ponuntur.

Ruſum, quia Chriſtus ſua vulnera Patri oſtendit pro

C Sanctis in terra laborantibus, ſuamque in eos charitatem; indeque Pater ad puniendum impios Sanctorum hoſtes excitatur; hinc thuribulum de igne altaris impletur & mittitur in terram. charitas enim quaſi ignis hanc vindictam procuravit, hoc eſt, ignis charitatis Chriſti exivit à Deo, & in terram demiſit ignem vindictæ in impios piorum perſecutores & homicidas.

Porrò orationes has Sanctorum vindictam, non veniam precari, patet Primò, quia has orationes ſtatim non venia, ſed ſupplicia ſubſequuntur, ſcilicet tonitrua, tubæ & plagæ. Secundò, quia cap. 6. animæ ſub altari clamarunt poſtulantes vindictam: *Vſquequo Domine non judicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum?* Tertiò, quia c. 9. 13. prodit hæc vox ex cornibus altaris: *Solve quatuor angelos*, qui ſoluti gravia impiis intulerunt ſupplicia. Quartò, quia alluditur ad Ezech. 10. 2. ubi angelus unus jubet alteri accipere prunas ignis ex altari, eaſque effundere in Jeruſalem, ut eam vaſtet & comburat per Chaldæos. Ait enim, *Imple manum tuam prunis ignis, quæ ſunt inter Cherubim, & effunde ſuper civitatem*, &c. Vide ibi dicta, ſicut enim ibi c. 9. ſignantur priùs ſervi Dei,

D ne in urbis excidio lædantur, ita hìc cap. præced. prius ſignati ſunt ſervi Dei, ne ab angelis plagarum ſequentium effectoribus tangantur. Ergo ſicut ille ignis Ezechielis fuit vindictæ & conflagrationis Jeruſalem; ita hic ignis erit vindictæ & excidii orbis.

Contrarium ſenſit Alcazar, ſcilicet haſce orationes Sanctorum petiviſſe veniam, non vindictam. Hic enim eſt ſpiritus Sanctorum novi teſtamenti, ſcilicet amare inimicos, pro iiſque orare: Angelus ergo, inquit, miſit in terram ignem non vindictæ, ſed charitatis, & religionis, de quo ait Chriſtus Lucæ 12. v. 49. *Ignem veni mittere in terram*. quæ licet hiſce ſuis precibus non potuerint impetrare Judæorum rebellium & infidelium converſionem, nec ab eis avertere ſupplicia ſeptem tubarum: tamen mitigarunt iram & vindictam Dei, ac impetrarunt ut multi ex Judæis, putà Paulus, Stephanus, Ananias, Gamaliel, &c. ad Chriſtum conver-

terentur; utque Deus ſupplicia ſeptem tubarum non pauca ad tertiam partem coarctaret, uti ſignificatur cap. 11. 13. cùm dicitur, *Decima pars cecidit*, Voluit enim Deus, ut Chriſtianorum patientia, charitas, oratio & zelus ad perfectionis velut culmen perveniret, antequam plagas in perfidos Judæos immitteret, eoſque diſperderet. Verùm hæc non Judæos, nec primitivam Eccleſiam, ſed finem mundi, quando Deus pluet plagas & omne ſuppliciorum genus in impios, ſpectant, uti multoties jam dixi & docui.

Nota. Hæc omnia fuerunt viſio imaginaria, Johanni exhibita ad ſignificandum ea quæ dixi. Nam in cœlo non eſt altare thymiamatis, nec thuribulum, nec ignis. De igne tamen credibile eſt, quòd in fine mundi angelus realiter ignem in terram demittet, quaſi indicium & initium plagarum ſequentium, unde ſequitur;

Et facta sunt tonitrua] Hæc omnia prænuncia ſunt calamitatum ingentium, quas Deus in fine mundi in impios immittet. Unde tunc ante illas revera præmittet crebra tonitrua, fulmina & terræ motus, uti prædixit Chriſtus Lucæ 21. ita Ribera & alii. Aliter Alcazar, qui ad ſuam expoſitionem appoſitè & conſequenter cenſet, hìc per tonitrua, fulgura & terræ motus ſignificari admirabilem primitivæ Eccleſiæ prædicationem, cum ſanctimoniæ ſplendore & verbi efficacitate conjunctam, & magnam vitæ mutationem (hanc enim repræſentat terræ motus) in eorum animabus, qui cæleſti illi prædicationi ſe ſubjugabant.

Vers. 6. Præparaverunt se, accipiendo tubas ſuas, eaſque ori admovendo. Ut tuba canerent.

Vers. 7. Et primus Angelus tuba cecinit, et facta est grando, et ignis, mista in sanguine] *τὸ miſta* eſt neutrum plurale; unde tam ad grandinem, quàm ad ignem refertur, ut patet ex Græco.

Quinam ſeptem angeli, tubæ & plagæ? Prima ſententia; Quæres, quinam ſunt hi ſeptem angeli, & quænam eorum tubæ ac plagæ, præſertim prima hæc; Primò, Alcazar juxta dicta v. 2. per hanc plagam accipit famem immiſſam Judæis tempore excidii per Titum. Solent enim teneræ quæque ſegetes, fruges & ſtirpes grandine decuti, exuri igne & ſanguine putrefieri; unde ſequitur fames. Vide pſalm. 104. v. 32. Sanguis notat crudelitatem famis, quæ tanta fuit, ut mater filium proprium coqueret & voraret, teſte Joſepho. Verùm hæc myſtica & ænigmatica, ac potiùs accommodatitia ſunt, quàm literalia.

Secunda. Secundò, Lyran. & Aureol. per hos ſeptem angelos, accipiunt quatuor celebres hæreſiarchas, ac tres principes qui eorum hæreſes ſecuti, valde Eccleſiam turbarunt ſub tempora Conſtantini & Juliani Apoſtatæ, quem ipſi putant notari per ſilentium v. 1. Hæreſiarchæ fuerunt Arrius, Macedonius, Euthyches & Pelagius, contra quos (ſcilicet contra tres primos, non contra Pelagium) congregata fuere prima quatuor Concilia œcumenica, ſcilicet Nicenum, Conſtantinopolitanum, Epheſinum & Chalcedonenſe. Primus ergo angelus eſt Arrius, quem fovit & promovit Valens Imper. Arrianus: hic tuba ſuæ hæreſis & perſecutionis inſonuit, indeque facta eſt grando animoſitatis & ſchiſmatis inter Epiſcopos, ac ignis æmulationis & zeli; quæ miſta ſunt ſanguine: quia uſque ad mortes & martyria in Catholicos deſævierunt, unde tertia pars terræ, id eſt fidelium communium & populi ſimplicis; ac tertia pars arborum, id eſt Epiſcoporum, igne arrianiſmi afflata, proſtrata & combuſta eſt. Tunc etiam fœnum viride, id eſt nova gens prodiens & quaſi enaſcens, Gothi ſcilicet, petentes à Valente Imp. Epiſcopos Chriſtianos, qui ſe docerent & baptizarent, facerentque Chriſtianos, ſubmiſſis à Valente Epiſcopis Arrianis, pro Catholicis facti ſunt Arriani.

Tertia; Tertiò, Anſbertus, Haymo, Richard. Pannon. & Viegas, per ſeptem angelos ſive nuncios; accipiunt ſeptem diverſos concionatorum Catholicæ fidei in Eccleſia ordines, qui variis temporibus ſuæ prædicationis tuba orbi intonuerunt. Sed quia eis Judæi & Gentiles infideles reſiſtebant, ac contra Eccleſiam pugnabant; hinc variæ plagæ eis à Deo immiſſæ & inflictæ ſunt; inde etiam tumultus ac ſeditiones exortæ ſunt, quæ hic per terræ motus, uti plagæ per grandinem ignem & ſanguinem ſignificantur. Primus ergo angelus ſignificat primum concionatorum ordinem, putà Apoſtolos; Grando & ignis miſta ſanguine ſignificant iram Dei in infideles, eorumque æternam damnationem. ita Haymo, Ambroſ. Anſbert. Infideles enim & impii hic vocantur *terra*, quia terreni ſunt; & *arbores*, quia omni vento agitantur; & *fœnum*, quia omnis gloria mundi inſtar fœni evaneſcit. Rurſum, Pannon. per grandinem & ignem cum ſanguine accipit iram & furorem non Dei, ſed Gentilium & infidelium contra Apoſtolos & Eccleſiam: ex qua tertia pars terræ & arborum, id eſt multi fideles tam plebeii, quàm magnates & primores, à fide defecerunt.

Verùm dico cum Irenæo lib. 4. c. 50. & Lactan. li. 7. c. 15. Areta & Ribera, hæc omnia ad literam ut ſonant eſſe accipienda. *Quarta; vera.* Hæc enim ſigna & hæ plagæ literaliter præcurrent, ſaltem inchoatè, id eſt inchoabunt & fieri incipient ante judicium & ante Antichriſtum (continentur enim ſeptimo ſigillo, cujus reſignatio & explicatio præit reſignationem & explicationem libri ſignati, qui continet futura ſub Antichriſto & deinceps uſque ad judicium & finem mundi) idque ad hoc, ut Deus per haſce plagas terreat & puniat impios fidelium perſecutores. Et hoc eſt quod prædixit Chriſtus Lucæ 21. 11. *Terroreſque de cælo & ſigna magna erunt*. Illa enim ſigna quæ Chriſtus paucis & generatim complexus eſt, S. Johannes hìc particulatim ex ordine explicat & enarrat.

Atque hæc eadem prædixit Sibylla li. 2. Oracul. ubi ſic inter cetera canit: *ἔσται κόσμος ἄκοσμος ἀπολλυμένων ἀνθρώπων*. *Mundus erit non mundus*, id eſt, *ſine ornatu & ſpecie, pereuntibus hominibus*, æquè ac plantis per grandinem, ignem, ſanguinem, &c. Et Sapiens Sapient. 5. 18. *Armabit creaturam ad ultionem inimicorum, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos*. Ad literam ergo grando & ignis ſunt fulmina & exhalationes igneæ, ac lapides grandinis. His miſcebitur ſanguis ſive pluvia ſanguinea, hanc enim ſæpiùs accidiſſe narrat Plinius lib. 2. 26.

Porrò pluvia ſanguinis ſemper cæleſtis iræ fuit indicium, & inſtantis vindictæ prænuncium, ut hìc eſt: nam proſternitur & crematur tertia pars germinum & arborum. Rurſum, ſanguine puniuntur impiorum cædes, quibus piorum & Martyrum ſanguinem effuderunt, ut patebit ca. 16. v. 6. Alludit ad ſeptimam plagam Ægypti, de qua dicitur Exodi 9. v. 24. *Grando & ignis miſta pariter ferebantur*. vide ibi dicta. Simili modo tenebræ plagæ quartæ reſpondent & alludunt ad plagam nonam Ægypti, quæ pariter fuit denſiſſimarum tenebrarum. Et plaga quinta locuſtarum cap. 9. 3. reſpondet plagæ octavæ Ægypti, quæ pariter fuit locuſtarum, Exodi 10. v. 4. Et plaga tertia aquarum amararum & impotabilium, reſpondet primæ plagæ Ægypti, quæ fuit converſio aquarum Ægypti in ſanguinem, Exodi 7. verſ. 17. Illæ enim plagæ Ægyptiacæ fuerunt typus & præludium harum ultimarum totius orbis, uti docet & aſſeverat S. Irenæus lib. 4. c. 50. & Lactan. li. 7. c. 15.

Et missum est, totum hoc aggregatum, ſcilicet grando, ignis & ſanguis inter ſe commiſta, ita ut ficerent quaſi unum quoddam compoſitum, in terram.

Et tertia pars terræ combusta est] Tertiam hanc partem terræ, arborum & germinum accipe non conjunctim, & ſimul ac continuè eodem loco; ſed miſtim & ſparſim, ſcilicet ut aliqua in Hiſpania, alia in Italia, alia aliis locis & provinciis combuſta & vaſtata ſint, ſcilicet illa & illis locis, in quibus erant peſſimi incolæ, & maximi perſecutores fidelium (hæ enim illorum ſunt plagæ, non fidelium & juſtorum:) ita nimirum ut omnibus computatis quæ ſparſim vaſtata ſunt, tertia pars terræ, arborum, & germinum, quæ in toto orbe tunc erunt, hac prima plaga & ſtrage diſperdatur & comburatur.

Porro tertiam tantùm partem percuſſit grando, non verò totum & omnia: quia noluit Deus hac prima plaga diſperdere terram, & homines ejus incolas; ſed per eam caſtigare eos, & admonere ut pœniteant, itaque ceteras plagas jam paratas evadant. quòd ſi tanta plaga moniti reſipiſcere & pœnitere nolint, reſervat eis lex atrociores plagas, quas ſenſim majores & majores per ſex angelos ſequentes evocabit & producet.

Et

A

^ ET OMNE FOENUM VIRIDE] omnis herba, omne germen herbeſcens & vireſcens: hoc enim ſignificat Græcum χόρτος, ut patet Marci 4. 28. *Terra*, inquit, *fructificat primum herbam* (græcè χόρτον) *deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica*. Alludit enim ad ſextam Ægypti plagam, de qua dicitur Exodi 9. v. 25. *Cunctamque herbam agri percuſſit grando*. Et v. 31. *Linum ergo & hordeum læſum eſt, eo quòd hordeum eſſet virens*, &c. *triticum autem & far non ſunt læſa quia ſerotina erant*. Ubi Nota, majorem fore hanc Apocalypſeos ſtragem, tum quia in ea non excipitur triticum aut far, tum quia in ea additur, etiam tertiam arborum partem hac grandine fuiſſe proſtratam. Herba ergo vocatur fœnum metonymicè; quia per hanc plagam exaruit, factaque eſt fœnum. Sicut è converſo virga Moſis verſa jam in colubrum, vocatur tamen virga, quia fuerat virga, Exodi 7. 12. cum dicitur: *Devoravit virga Aaron virgas eorum*, id eſt ſerpens Aaronis ex virga ejus productus, devoravit ſerpentes Magorum, ex eorum virgis productos.

Secundus angelus & plaga quæ: Prima expoſitio; Primò, Alcazar per hanc plagam accipit bellum quod Titus intulit Judæis, quo eos perdidit & conſumpſit: ſanguis enim ſignificat Judæorum necem & ſtragem: *tertia pars maris* ſignificat magnam partem imperii Romani in eo bello Judæorum ſanguine eſſe conſperſam, ita tamen, ut multi ex eis fuga elapſi necem evaſerint. Unde *mortua eſt tertia pars creaturæ eorum quæ habebant animas in mari*, id eſt hominum navigantium, putà Judæorum, non piſcium. Nam *habere animas in mari*, dicuntur navigantes; quia animam, id eſt vitam, credunt & committunt mari cum magno periculo, juxta illud Sapient. 14. 5. *Exiguo ligno credunt homines animas ſuas*. Piſces enim ſunt filii aquæ. Navigantes verò ſunt filii terræ, qui habent animas in mari; quia per mare divagantur cauſa lucri, cujus Judæi ſunt avidiſſimi. Ergo navigantes per catachreſin vocantur Judæi quia inſtitores & lucriones. conſequenter cùm dicitur, *Et tertia pars navium interiit*, naves intelliguntur ipſorum Judæorum urbes & oppida: in bello enim & excidio Titi facilè tertia pars urbium Judææ interiit. Navim enim civitatis eſſe ſymbolum, patet ex Ezech. 27. & ex Poetarum allegoriis.

Secunda; Secundò, Aureolus: Hic, ait, ſecundus angelus fuit Macedonius hæreſiarcha, qui docuit Spiritum ſanctum eſſe creaturam & ſervum Filii, contra quem congregata fuit ſecunda Synodus generalis Conſtantinopolitana. Tunc ergo mons magnus igne ardens, id eſt grandis & tumens hæreſis miſſa eſt in mare, id eſt in Eccleſiam, quæ dicitur mare, propter aquas baptiſmi, & propter multitudinem gentium omnium quas continet. Hæc facta eſt ſanguis, quia à Macedonio deturpata, & ſanguine, id eſt hæreſi, infecta eſt; atque tertia pars piſcium, id eſt fidelium, per hæreſin mortua eſt; ac naves interierunt, quia plures Epiſcopi qui alios ferre & gubernare, ac ad fidam ſtationem fidei & ſalutis dirigere debebant quaſi naves & nauclerii, facti ſunt Macedoniani, ſuoſque ſecum traxerunt & demerſerunt in abyſſum. Quibus adde, ob hæreſin de Spiritu ſancto, ſcilicet quòd Spiritus ſanctus non procedat à Filio, ſed tantùm à Patre, Græci ſchiſmate à Latinis diviſi, igne & ſanguine puniti ſunt, præſertim cùm Conſtantinopolis, vi capta, & cum Imperio Orientali everſa eſt à Mahomete Turcarum rege, ipſo feſto Spiritus ſancti, putà in Pentecoſte anno Domini 1453. tunc enim mons magnus igne ardens, id eſt ingens exercitus Turcarum furore ardens, miſſus eſt in mare, id eſt in Græciam & Conſtantinopolim adjacentem mari, putà Boſphoro; ac tertiæ, id eſt magnæ, partis incolarum ſanguis effuſus eſt; quin & Conſtantinus Palæologus Imper. & ipſe matre Helena (uti & primus Conſtantinus urbis & Imperii conditor) genitus, capite truncatus, regni ſimul & vitæ, ac Orientis pariter Imperii finem fecit.

Tertia; Tertiò, Viegas & alii citati in plaga prima v. 7. Secundus angelus, inquiunt, eſt ſecundus concionatorum ordo, tempore decem perſecutionum ſub decem Impp. in primitiva Eccleſia. Mons magnus eſt dæmon ſuperbus & ardens invidia, qui per tyrannos quaſi mons obruere voluit mare, id eſt Eccleſiam, quæ tunc facta eſt ſanguinea, ob crebra martyria. Tunc multi piſces, id eſt fideles, imò & naves, id eſt Prælati utrique magni, qui alios ad portum ſalutis vectare debebant, præ metu fecere fidei naufragium. Prælati enim rectè vocantur naves, æquè ac currus. Unde illud Eliſei ad Eliam, dum raperetur in cælum; *Pater mi, currus Iſrael, & auriga ejus*, 4. Reg. 2.

Quarta, genuina. Quartò, planiſſimè & ſimpliciſſimè Ribera, per montem igneum accipit ingentem globum ardentem & igneum, quem mittet angelus in mare, eoque afflabit & comburet tam naves quàm piſces, putà tertiam navium & piſcium partem. Non enim homines navigantes, ſed piſces ſunt *creatura* & animalia quæ habent *animas in mari*: græcè enim eſt, καὶ ἀπέθανε τὸ τρίτον τῶν κτισμάτων τῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ, τὰ ἔχοντα ψυχάς, id eſt, mortua eſt tertia pars creaturarum in mari habentium animas, quod propriè piſcibus convenit. Atque hoc eſt quod canit Sibylla:

> *Et trepidi cuncti morientur in æquore piſces,*
> *Nec ſulcabit aquas jam pondere navis onuſta.*

Montem hunc in terra, & terrenum fore innuit Alcazar; ut ſcilicet ſignificet ingentes reipub. perturbationes, juxta illud pſal. 45. 3. *Dum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris*.

B

Mons ergo hic inſtar Ætnæ ſuccenſus ab angelo, ardebit & comburetur, ac mittetur in mare, ſuoque igne & ardore occidet piſces, ac aquas maris vertet in ſanguinem, non tam naturali ſua vi, quàm ſupernaturali Dei inoperantis virtute & potentia. Verius tamen videtur hunc montem fore aerium, putà exhalationes multas & magnas collectas, quæ incenſæ videbuntur eſſe mons igneus: tum quia dicit, *Tamquam mons magnus*: vox enim *tamquam* innuit non fore verum montem, ſed montis ſimilitudinem: tum quia plagæ hæ cæleſtes ſunt, & à cælo per angelos evocantur, ac depluunt in terram tamquam tela à Deo è cœlo in impios vibrata. Erit ergo hic mons ardens, ingens maſſa pinguis materiæ in aere concreta & accenſa, quæ inſtar montis ardentis ruet in mare: quo fiet ut tertia pars maris vertatur in ſanguinem, & tertia pars piſcium mortatur, & tertia pars navium intereat. Veriſimile eſt hanc maſſam primò in ſublimi, & in initio lapſus, inſtar montis ardentis conjunctim apparituram oculis hominum; deinde in progreſſu ſpargendam in varias partes, ut variis locis mare inficiat. Similis ſuit pluvia ignis ſulphurei, qua Sodoma & Pentapolis conflagravit, Geneſ. 19.

C

Quare ſicut illa, ita & hic mons ardens erit formidabilis, magnumque terrorem & pavorem hominibus incutiet, præſertim ubi cernent & ſentient ejus effectus, damna & ſtrages. Jam quòd per hanc plagam tertia pars maris facta ſanguis, ſpectat tum ad ſtragem piſcium: hi enim extra ſuum elementum, putà extra aquam, in ſanguine vivere nequeunt: tum ad horrorem impiis incutiendum, dum videbunt & terram per plagam primam, & mare per hanc plagam ſecundam cruentari, ut terra & mare videantur repræſentare impiorum tum culpam, præſertim homicidia & cædem Martyrum, tum pœnam, dum ſuo cruore innuunt tantam fore impiorum occiſionem, ut rivi ſanguinis eorum terram & mare cruentent, eaque ſaltem quoad ſuperficiem in ſanguinem convertent. Sic ſanguis ſignificat ingentem hoſtium ſtragem à Chriſto edendam, Iſaiæ 63. v. 1. 2. 3. *Quis eſt iſte qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra?* Et, *Quare ergo rubrum eſt indumentum tuum, & veſtimenta tua ſicut calcantium in torculari? calcavi eos in furore meo, & aſperſus eſt ſanguis eorum ſuper veſtimenta mea, & omnia indumenta mea inquinavi*.

D

Et pſal. 109. 7. *De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput*. Pſal. 57. 11. *Lætabitur juſtus cùm viderit vindictam: manus ſuas lavabit in ſanguine peccatoris*. Porrò ſanguis animæ & vitæ eſt ſymbolum. Unde de graviter ſaucio & emoriente ait Poeta: *Purpuream vomit ille animam*, id eſt vomit ſanguinem, in quo quaſi vehiculo reſidet vita & anima. Quin & priſci Philoſophi nonnulli, teſte Ariſtot. lib. 1. de Anima, cenſuerunt ſanguinem eſſe ipſiſſimam animalis animam. Quocirca per effuſionem tanti ſanguinis, ſignificatur multarum animarum & vitarum profuſio, & multorum hominum internecio. Hoc eſt quod ait Ezechiel c. 38. 22. *Judicabo eam peſte & ſanguine*.

Myſticè Rupert. *Hic mons*, inquit, *eſt Pharao, exemplar ſuperbiæ diabolicæ*. Nam ſicut Pharao, orante Moyſe,

dejectus eſt in mare rubrum: ita Chriſto Domino magni conſilii Angelo in mundo prædicante, cecidit ex ſuo imperio diabolus, in abyſſum miſeriarum deturbatus. Tanta vero celeritate ruit ac ceſſit, ut, quamvis ſua mole, ſeu potiùs ſua malitia mons magnus eſſet; tamen ſua velocitate lubricus quidam ac volubilis ſerpens fieret, & per antonomaſiam fugitiuus diceretur, juxta illud: *Viſitabit Dominus ſuper Leviathan ſerpentem vectem*. Iſaiæ 27.1. Seu, ut habent Septuag. *Super Leviathan ſerpentem fugientem*. Nam ille ſerpens, qui primum Adamum victor invaſit, à ſecundo facilè victus, tamquam timidus ſerpens effugatur.

Tertius angelus & plaga ab. ſinthii quæ? Prima ſententia. Primò, Alcazar per tertiam hanc plagam accipit peſtem, qua Deus Judæos punivit: poſt famem enim in obſidione Hieroſolymæ toleratam, de more ſecuta & graſſata in eos eſt peſtis, teſte Joſepho li.7. Belli c.17. & Euſeb. li.2.c.6. & lib.3.c.3. Eſt catachreſis: per aquas enim amaras ſignificatur peſtis, veluti ſi aquæ veneno forent penitus imbutæ. Porrò τὸ *cecidit de cælo ſtella magna*, non ſignificat ſtellam verè ac propriè è cœlo delapſam, ſed ejus influxum ſive influentiam, qua peſtem creavit.

Secunda. Secundò, Aureol. & Lyranus ſtella cadens de cælo, inquiunt, eſt Pelagius monachus & hæreſiarcha, qui aquas gratiæ & baptiſmi fecit amaras. Docuit enim, ſine gratia, per ſolas naturæ vires nos poſſe rectè vivere & ſalvari. Rurſum, aquas baptiſmi non prodeſſe infantibus; utpote ſine peccato originali (hoc enim ipſe negabat, aſſerens hominem naſci in puris naturalibus) natis: ideoque multis ei credentibus hæ aquæ factæ ſunt inſipidæ, amaræ, imò mortiferæ. Verùm minùs rectè: nam per angelum quartum qui ſequitur, accipiunt ipſi Eutychetem, qui Pelagio fuit prior & antiquior.

Tertia. Tertiò, Viegas: Tertius, inquit, angelus eſt tertius prædicatorum ordo, cui Arrius & hæretici reſtiterunt: ſicuti ſecundo angelo reſtiterunt Imperatores & tyranni. Stella magna & ardens ſunt ipſi hæreſiarchæ. hi ergo ſunt abſinthium, quia amariſſimi & mortiferi: occidunt enim animas. Hæc ſtella cecidit in fontes, id eſt in S. Scripturas; & in flumina, id eſt in ſcripta & libros SS. Patrum: hæc enim depravant hæretici, ea vel corrumpendo, vel detorquendo & perverſè explicando. Sed ſicut abſinthium, licet amarum, oculos acuit; ita hæretici ſtudium & ſcientiam Eccleſiæ auxerunt, ait Aretas.

Quarta, genuina. Quartò & propriè ſtella hæc erit non cæleſtis, ſed aerea, puta cometa, ſtella cadens, aut ſimile meteoron; quæ de cœlo cadet, ſuoque caſu diſſiliens, comminuta dividetur in multas faculas ſeu exhalationes, quę in varios fontes & flumina incidentes eos inficient. Vocatur Abſinthium, quia amaricabit aquas, idque in pœnam ſceleratę voluptatis, ac præſertim gulæ & crapulæ impiorum, ut qui biberunt vina dulciſſima & ſapidiſſima, iiſque ventrem ingurgitarunt, jam bibant abſinthium, eoque crucientur & enecentur.

Vers. 10. CECIDIT DE CÆLO STELLA MAGNA) Docent medici corpus vitamque hominis ab aeris cælique influxu pendere, adeoque peſtem alias ex contagione, aliàs ex cæli & aſtrorum influxu, aliàs ex aeris infectione oriri: quinimò inopinatos ignotoſque morbos & mortes vocant ſiderationes.

Vers. 11. ET NOMEN STELLÆ DICITUR ABSINTHIUM) Ita & Syrus; ſed Arabicus vertit, *& nomen ſtellæ dicitur Abſenymum. & tertia pars aquarum facta eſt amara ſicut abſinthium*. Videtur ergo, *Abſenymum* ſcriptoris incuria irrepſiſſe, pro *Abſinthium*. Nam & Syrus, æquè ac Græcus & Latinus, habet: *Et nomen ſtellæ dicitur illud Abſinthium*, per antonomaſiam, quaſi excellens & peramarum. Græcè ἄψινθος in abſtracto, q. d. Ipſa abſinthii amarities, ipſa amaritudo. Nota eſt amaritudo eximia herbæ quæ vocatur abſinthium, de qua Plinius lib.27. cap.7. & Dioſcor. lib.3. cap.25. Et Ovidius lib.3. de Ponto:

Triſtia deformes pariunt abſinthia campi.
Terraque de fructu quàm ſit amara docet.

Abſinthii etymon. Quocirca dicitur ἀψίνθιον, ab ἀψίνθιον, id eſt tangere per antiphraſin, eò quòd nullum animal hanc herbam ob ſummam amaritiem attingat. Veteres Græcocomici eamdem affini vocabulo Apinthion, id eſt impotabilem, vocaverunt, quòd hanc nemo ob inſignem amarorem poſſit ebibere. Huc alluditur in hiſce aquis, quæ ob abſinthium factæ ſunt apinthion, id eſt impotabiles.

Rurſum, ſicut abſinthium oculos corporis exacuit, ſic hoc aquarum abſinthium oculos cordis hominibus in fine mundi ad pœnitentiam aperiet, inquit Aretas. Ita locus, in quo S. Bernardus primum ſui Ordinis ædificavit monaſterium, vocabatur Vallis abſinthii, tum ob abſinthii in ea germinantis copiam, tum ob amaritudinem eorum qui in ea cadebant occiſi à latronibus: erat enim vallis latronum. Sed S. Bernardus Vallem abſinthii in Claravallem & nomine & reipſa commutavit.

ET MULTI HOMINUM MORTUI SUNT) Hinc patet, amaritiem hanc fuiſſe exceſſivam, ac proinde venenoſam & lethiferam; alioqui amarities moderata ſana eſt, corpuſque à putredine conſervat, uti patet in abſinthite, id eſt in cereviſia vel vino abſinthiaco. Italorum vox eſt, *Il vino amaro teſta cara*. Denique axioma Medicorum eſt, *Omnia dulcia ſtomacho inimica*: amara ergo amica. Erit ergo amarities hæc extrema, ideoque venenata, qualis eſt in colocynthidis, de quibus meritò dicebat ille Eliſei diſcipulus: *Mors in olla*. Sic & herba quæ dicitur abſinthium, tantæ eſt amaritudinis, ut, ſi diſtilletur, vel in magna quantitate ſumatur, inſtar veneni ſit. Itaque aquæ hæ extrema amaritie à ſtella affectæ & infectæ in fine mundi, mortiferæ erunt, ita ut ex eis bibentes (aquæ enim potus vitari non poteſt) permulti emoriantur. Nam ut docet Galen. li. 1. Epidem. comment. 1. in procemio. *Aer & aqua dant vel ſanitatem, vel morbum.* *Poteſt interdum efficere morbum univerſalem hauſtus aquæ infectæ, quod quidem memoriæ proditum eſt in caſtris accidiſſe.* Aqua enim venenata ſi ebibatur, quia liquida eſt & penetrans, ſtatim ad hepar & cor, quæ ſunt partes vitales, pervadit, eaſque inficit & enecat, ſuo nimio vel calore, vel frigore, aut alia intemperie. Quocirca Ariſt. li.7. Polit. c.11. ut urbs aliqua commodo & ſano loco conſtituatur, Primùm, inquit, ſitus ſpectandus eſt. *Ad Orientem enim ſolem converſæ urbes, & ad eos ventos qui inde perflant, ſalubriores ſunt, ſecundo loco, quæ ſunt ſecundùm Boream ſitæ; hæ namque ſunt ad hiberna potiores.* Et interiùs. *Secundum eſt in aquarum ſalubrium uſu: quibus enim plurimùm & frequentiſſime utimur ad corpus, ea plurimùm important ad ſanitatem: aquarum autem & ventorum potentia talem habet naturam. Quocirca in civitatibus quæ rectè ſapiunt. diſtinguendus eſt aquarum uſus, ſi non omnes ſint pares, nec abundantia ſit earum aquarum, ut aliæ ſeorſim aquæ ad cibum & potum, aliæ ad aliam indigentiam deputentur.* Ea nimirum vis eſt aquæ, æquè ac aeris jugiter corpus ambientis, imò in intima vel potu, vel reſpiratione attracti, eaque penetrantis & pervadentis, uti docet Cicero lib. de Fato, ubi inter alia ait: *Athenis tenue eſt cælum, ex quo acutiores etiam putantur Attici: craſſum Thebis, itaque pingues Thebani & valentes.*

Quartus angelus & plaga quæ? Prima ſententia. Primò, Alcazar per hanc plagam obſcurationis ſiderum, accipit ignorantiam & excæcationem qua Deus percuſſit Judæos, quia mundi lucem, ſcilicet Chriſtum, aſpicere & recipere noluerunt. Excæcati ergo non viderunt ſolem, id eſt non agnoverunt Deum trinum & unum; nec lunam, id eſt humanitatem Chriſti; nec ſtellas, id eſt Apoſtolos, eorumque Evangelicam doctrinam & ſanctimoniam. Porrò tertia pars ſiderum dicitur obſcurata, quia non planè cæci fuerunt. Manſit enim in eis cognitio unius Dei Moſis & Prophetarum; quin & viderunt miracula Chriſti & Apoſtolorum. ſed hæc lux & cognitio eis in gravius peccatum & majorem excæcationem ac damnationem ceſſit. Ex iis enim agnoſcere poterant & debebant Chriſtum, viamque ſalutis. Hoc eſt quod de eis ait Chriſtus Johannis 9.41. *Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum.* Rurſum, cognitio de Deo tripliciter acquiritur. Primò, per opera ejus admirabilia; quę fiunt per ejus potentiam, quę attribuitur Patri: Secundò, per doctrinam, quę attribuitur Filio: Tertiò, per internam illuminationem, quę attribuitur Spiritui ſancto. duo priora habuerunt Judæi, ſed tertium eis defuit, ideoque dicitur eis obſcurata tertia pars ſolis & ſiderum.

Secunda. Secundò, Aureolus & Lyranus, per angelum hunc accipiunt Eutychetem & Neſtorium hęreſiarchas. Ille enim in Chriſto poſuit unam tantùm naturam, conflatam ex deitate & humanitate; hic in eo poſuit duas perſonas, unde negavit Chriſtum hominem eſſe Deum, ac B. Virginem eſſe Deiparam. Ab his per hęreſim percuſſa eſt tertia pars ſolis, id eſt excellentia & dignitas Chriſti, illius enim vel perſonę, vel naturę fuerunt injuriæ:

& lunæ, id eſt Eccleſiæ: & ſtellarum, id eſt Epiſcoporum, quos ſua hæreſi infecerunt, inter quos fuit Dioſcorus Patriarcha Alexandrinus.

Tertia. Tertiò, Viegas per quartum hunc angelum accipit quartum concionatorum ordinem, qui contra quartæ Eccleſiæ hoſtes, putà hypocritas, tuba verbi Dei intonuerunt. Hypocritæ enim transfigurantes ſe in angelos lucis, occultè nova falſaque dogmata ſparſerunt, quaſi eſſent Dei oracula. Ex quo tertia pars ſolis, lunæ & ſtellarum, id eſt fidelium nobilium & ignobilium, obſcurata eſt.

Quarta genuina. Quartò, planiſſimè Ribera hæc ad literam, ut ſonant, accipit. verè enim in fine mundi obſcurabitur ſol, luna & ſtellæ, uti audivimus c. 6. 12. ita ut diei non luceat eorum tertia pars, id eſt, ut dies, æquè ac nox, tertia parte fiat obſcurior ſolito; non autem quòd tertia temporis, putà diei & noctis, parte ſol, luna & ſtellæ planè obſcurabuntur, & duabus tantùm reliquis temporis partibus lucebunt, ut aliqui imaginantur.

Alludit ad nonam plagam Ægypti, quæ fuit denſiſſimarum tenebrarum, de qua dicitur Exodi 10. 22. *Factæ ſunt tenebræ horribiles in univerſa terra Ægipti tribus diebus. Nemo vidit fratrem ſuum, nec movit ſe de loco in quo erat.* Et Sapient. 17. 2. *Vinculis tenebrarum & longæ noctis compediti. Et ignis quidem nulla vis poterat illis lumen præbere, nec ſiderum limpidæ flammæ illuminare poterant illam noctem horrendam.* Vide ibi dicta.

Vers. 13. ET VIDI (aquilam quæ ſequitur) ET AUDIVI] Syrus quædam addit: *Et vidi*, inquit, *& audivi aquilam unam volantem in medio cæli, ſanguinem abſtinentem, dicentem voce magna; Væ, væ, væ, illis qui habitant ſuper terram.*

Aquila in cælo quæ? Prima expoſitio. Primò, Alcazar cenſet hanc aquilam eſſe doctrinam Evangelicæ ſapientiæ (hujus enim ſymbolum eſt aquila,) volat per medium cæli, id eſt Eccleſiæ; inclamat Judæis ter væ, ut ſignificet tres ſequentes plagas trium angelorum, ſcilicet concupiſcentias, iras & obdurationem, infligendas Judæis, majores & formidabiliores fore quatuor jam recenſitis, ſcilicet fame, bello, peſte & ignorantia.

Secunda. Secundo, Lyran. Aureolus, & Viegas, putant hanc aquilam fuiſſe ipſummet S. Johannem. Commodè enim & congruè potuit Deus imaginariam aquilam per viſum S. Johanni oſtendere, clamantem voce magna, væ, væ, væ, ut per illam ſignificaret ipſummet Johannem tres adhuc plagas prodigioſas conſpecturum, eaſque orbi denunciaturum & hoc libro deſcripturum.

Tertia. Tertiò, Abbas Joachim per aquilam hanc accipit S. Gregorium Magnum Pontificem, qui floruit anno Domini 590. & multa compoſuit moralia ad correctionem populi Dei, in quibus ſæpè exclamat inſtare *væ*, id eſt tempora amara, & horrendas graſſationes Longobardorum, ideoque finem mundi appropinquare.

Quarta genuina. Quartò & genuinè, Beda, Aretas, & Ticonius, per aquilam, vel, ut multi Græci codices habent, angelum, accipiunt prædicatores, qui in fine mundi, illi imminentes plagas, exertamque vindicis Dei manum, ſtrictumque gladium denunciabunt. Quocircà aptiſſimè Ribera per aquilam hanc intelligit aliquem ſanctum, & cæleſtem Prophetam, quem Deus in fine mundi excitabit, ut hominibus toto orbe exiſtentibus prænunciet ſequentes tres plagas, atque Antichriſti adventum imminere. Unde volabit per medium cælum, id eſt celerrimè per mediam terram diſcurret, ut prædicet graviora inſtare impiis ſupplicia, ni vitam moreſque mutent. Clamat ter *væ*, ut indicet quòd tres plagæ graviſſimæ trium angelorum proximè ſequentur, & incumbent impiis. Denique, ſi quis per aquilam accipiat angelum, qui aſſumpta aquilæ forma volabit per orbem, hæcque ubique proclamabit, non repugnabo.

Tropol. talis aquila fuit S. Paulus, ait S. Gregor. in illud S. Job c. 39. 27. *Numquid ad præceptum tuum elevabitur aquila, & in arduis ponet nidum ſuum?* De his etiam ait Iſaias c. 40. 31. *Qui ſperant in Domino mutabunt fortitudinem, aſſument pennas ſicut aquilæ.* Vide ibi dicta, quibus adde:

Primò, aquilæ cornicum garritus obſtreperos contem- A nunt. Cornices enim aquilas irritant, ſed aquilæ eas deſpicientes ſurſum evolant, ait Ælian. lib. 5. c. 22. Ita doctores virtute illuſtres æmulos, & invidos contemnunt, quoque magis ab eis laceſſuntur, eo altiùs ſe librant, & ſupra ſe volantes obſtreperas corniculas ridentes, dicentes: *Sola virtute ſequamur.*

Secundo, aquilæ fel Attico melle temperatum, illitum oculis hebeſcentibus, viſum facit acutiſſimum, ait Ælian. lib. 1. de Animal c. 42. Ita ſapientis correptio ſuavitate condita, docet voluptuarios ſapere, eoque ad frugem revocat. *Blando vis latet imperio*, ait Auſon. ad Theodoſ.

Tertiò, aquila quædam in Septentrione ova in pelle vulpina ſoli exponit, calefacit & fovet, ait Albertus Magnus: ita ſapiens robori addit calliditatem.

Quartò, aquila ſeneſcens ſe cum pennis renovat: ita ſapientes dicunt docentque illud Pſaltis: *Renovabitur ut aquilæ juventus mea.*

Quintò, Auctor Geoponicon li. 1. ſcribit ad avertendum grandinis periculum multum valere eſt Lazitem lapidem, vel aquilæ alam dextram in medio agro defixam: ita ſapientes Dei præcones ſuis concionibus & orationibus B avertunt procellas iræ Dei.

Sextò, in Imperatorum exequiis fiebat ingens pyra, in cujus cacumine conſidebat aquila, quæ inferne omnibus conflagrantibus, in cælum evolabat, ut animam Imperatoris in cælum deferre videretur, ait Herodian. in Severo, & Xiphil. in Auguſto. Sic mundus inſtar pyræ deflagrabit: ſoli ſapientes quaſi aquilæ in apice derident flammas, & ſe librant in cælum. Ita Maximilianus II. Imp. pro inſigni habuit aquilam in nubibus volantem.

Septimò, licet aquilæ feris captis veſcantur, una tamen quæ Jovis dicitur, ſola herba veſcitur, ait Ælian. lib 9. cap. 10. Ita doctores religioſi Deo conſecrati abſtinentiæ vacant, ut puriùs cæleſtia contemplentur. *Puriorum enim mentium propria eſt abſtinentia*, ait Iſidor. Peluſ. epiſt. 52.

Octavò, Pythagoras dictitabat ſe aquilam albam advolantem ſinu excepiſſe, ex quo ſe divinum hominem factum, & multa ſupra mortalium captum ſciviſſe aſſerebat, ait Ælian. li. 4. c. 17. Tales ſunt eruntque in fine mundi, qui aquilarum, id eſt cæleſtium doctorum, voces excipient.

Nonò, aquila ex improviſo ſubindè advolans, deſtinatos gladio & neci eripuit, uti Tilgamum qui poſtea rex C Babylonis creatus eſt; ſic & Achæmenes Perſa, à quo nobilis Achæmenitarum ſtirps deſcendit, aquilæ fuit alumnus, ait Ælian. lib. 12. de Animal. c. 21. Sic & Valeriam Lupercam immolandam Junoni ad avertendam peſtem, aquila eripuit, cultrumque victimarium buculæ juxta templum paſcenti infixit, inquit Ariſtid. li. 9. Ital. Ita cæleſtes viri & præcones peccatores convertendo, eos à morte & gehenna liberant, ſuntque eis quaſi *Deus ex machina*, ut vulgò dicitur.

Nota hic Dei clementiam, qua licèt ab hominibus graviter offenſus, iiſque iratus & indignans, mittit tamen Prophetas, qui eos ad peccatorum agnitionem & pœnitentiam adducant, ne cogatur eos punire.

VÆ HABITANTIBUS IN TERRA] væ hominibus terræ incolis. Myſticè, væ terrenis & mundanis, qui corde & affectu habitant in terra, imò eidem prorſus affixi ſunt. *Sanctus enim non eſt habitator terræ, ſed advena atque peregrinus, dicitque, Advena ſum & peregrinus ſicut omnes patres mei. Quamobrem & Abraham Hebræus, id eſt περάτης, & peregrinus tranſitorque memoratur*, ait S. Hieron. in Ezechiel. 7. Et S. Ambroſ. lib. 2. de Abraham cap 7. citans D hunc locum, *Væ habitantibus in terra*, explicanſque ſubdit: *Non utique omnes homines comprehendit, qui tunc vitæ hujus curſum conficient (ſunt enim & in terris poſiti, quorum converſatio in cælis eſt) ſed eos quos terrenæ converſationis affectus, ac ſæculi hujus vitæ illecebris gratia. Ergo non habitatores, ſed accolæ ſumus terræ hujus. Accola enim temporalis diverſorii ſpem gerit: habitator autem ſpem omnem, atque uſum ſuæ illic ſubſtantiæ locare videtur, ubi habitandum putaverit. Itaque qui eſt terræ accola, habitator cæli eſt: qui autem habitator terræ, poſſeſſor eſt mortis.*

CAPUT

CAPVT NONVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Canit tuba quintus angelus , & ſtella cadens è cœlo aperit puteum abyſſi: unde prodeunt locuſtæ monſtroſæ ſimiles equis , coronatæ , habentes capillos mulierum , & dentes leonum , & caudas ſcorpionum , quæ cum rege ſuo Abaddon cruciant homines per quinque menſes . Secundo , verſ. 13. canit ſextus angelus , & ſolvuntur quatuor angeli ligati in Euphrate , qui colligunt maximum & terribilem exercitum, à quo cæſa eſt tertia pars hominum ; & tamen hiſce plagis ceteri impii à ſuis ſceleribus non ſunt avulſi & averſi , ut dicitur v. 20.

VERS. 1. ET quintus Angelus tuba cecinit : & vidi ſtellam de cœlo cecidiſſe in terram , & data eſt ei
clavis putei abyſſi . 2. Et aperuit puteum abyſſi : & aſcendit fumus putei , ſicut fumus for-
nacis magnæ : & obſcuratus eſt ſol & aer de fumo putei . 3. Et de fumo putei exierunt locuſtæ in
terram , & data eſt illis poteſtas , ſicut habent poteſtatem ſcorpiones terræ ; 4. Et præceptum eſt
illis ne læderent fœnum terræ, neque omne viride, neque omnem arborem : niſi tantùm homi-
nes , qui non habent ſignum Dei in frontibus ſuis : 5. Et datum eſt illis ne occiderent eos ; ſed ut
cruciarent menſibus quinque : & cruciatus eorum , ut cruciatus ſcorpii cùm percutit hominem .
6. Et in diebus illis quærent homines mortem , & non inveniet eam : & deſiderabunt mori , et fu-
giet mors ab eis . 7. Et ſimilitudines locuſtarum , ſimiles equis paratis in prælium : et ſuper capita
earum tamquam coronæ ſimiles auro : et facies earum tamquam facies hominum . 8. Et habe-
bant capillos ſicut capillos mulierum ; et dentes earum , ſicut dentes leonum erant : 9. Et habe-
bant loricas ſicut loricas ferreas , et vox alarum earum ſicut vox curruum equorum multorum cur-
rentium in bellum : 10. Et habebant caudas ſimiles ſcorpionum , et aculei erant in caudis earum ;
et poteſtas earum nocere hominibus menſibus quinque : et habebant ſuper ſe . 11. Regem angelum abyſ-
ſi , cui nomen Hebraicè Abaddon , Græcè autem Apollyon , Latinè habens nomen Exterminans .
12. Væ unum abiit , et ecce veniunt adhuc duo væ poſt hæc . 13. Et ſextus Angelus tuba cecinit :
et audivi vocem unam ex quattuor cornibus altaris aurei , quod eſt ante oculos Dei , 14. Dicentem
ſexto Angelo , qui habebat tubam : Solve quattuor Angelos , qui alligati ſunt in flumine magno Eu-
phrate. 15. Et ſoluti ſunt quattuor Angeli , qui parati erant in horam , et diem , et menſem , et an-
num , ut occiderent tertiam partem hominum . 16. Et numerus equeſtris exercitus vicies millies
dena millia . Et audivi numerum eorum . 17. Et ita vidi equos in viſione : et qui ſedebant ſuper
eos , habebant loricas igneas , et hyacinthinas , et ſulphureas , et capita equorum erant tamquam ca-
pita leonum : et de ore eorum procedit ignis , et fumus , et ſulphur. 18. Et ab his tribus plagis occiſa eſt
tertia pars hominum , de igne , et de fumo , et ſulphure , quæ procedebant de ore ipſorum . 19. Poteſtas
enim equorum in ore eorum eſt , et in caudis eorum . nam caudæ eorum ſimiles ſerpentibus , habentes
capita et in his nocent . 20. Et cæteri homines , qui non ſunt occiſi in his plagis , neque pœnitentiam ege-
runt de operibus manuum ſuarum , ut non adorarent dæmonia , et ſimulacra aurea , et argentea , et
ærea , et lapidea , et lignea , quæ neque videre poſſunt , neque audire , neque ambulare : 21. Et non
egerunt pœnitentiam ab homicidiis ſuis , neque à veneficiis ſuis , neque à fornicatione ſua , neque
à furtis ſuis .

VERS. 1. VIDI STELLAM DE CÆLO CECIDISSE] A Quæres , quænam hæc ſtella , quis fumus , quæ & quales locuſtæ ? Primò , Alcazar cenſet hoc capite 9. enarrari quintam & ſextam plagam Judæis incredulis immiſſam: Hæ duæ plagæ , inquit , ſunt , *locuſtæ horribiles & equi furioſi* , ſive Sirenes & Furiæ . Traditi enim ſunt Judæi Sirenibus , id eſt ſuis effrænatis concupiſcentiis , juxta illud quod eis minatus eſt David pſalm. 80. 13. *Dimiſi eos ſecundùm deſideria cordis eorum* . Hinc conſequenter traditi ſunt furiis conſcientiæ , ut illæ ex ſcelerum memoria , & pœnæ ac plagarum atrocitate , eis cor arroderent , eoſque quaſi in amentiam adigerent , de quibus ait Cicero pro R ſcio Amerino : *Hæ ſunt impiis aſſiduæ domeſticæque furiæ , quæ dies noctesque parentum pœnas à conſceleratiſſimis filiis repetant* . Secundò , per ſtellæ lapſum ſignificatur , non id quod Aſtrologi aliqui volunt , ſcilicet Deum ſubinde permittere ut aſtrorum impreſſio & depravatæ indolis vis , ſtultis & improbis dominentur , eoſque ſui cordis cupiditatibus ſubiiciant , quomodo ait Horatius lib. 1. ode 19.

In me tota ruens Venus deſeruit Cyprum .

& in Anacreontem (ut ipſe fingit) ſeſe immittit Cupido . Sed potiùs ſtella hæc ſignificat legem Moſis , quæ quaſi deſuper ruens Judæos oppreſſit , & per occaſionem concupiſcentiam in eis accendit , Rom. 7. locuſtæ enim ſunt cordis deſideria & concupiſcentiæ effrænatæ , quæ ſtella hac aperiente abyſſum inde prodierunt . Tertiò ,

Locuſtæ quæ ? Prima ſententia .

puteus abyſſi non eſt infernus , ſed puteus profundiſſimus , ut ſine fundo eſſe videatur . Hic puteus ſymbolum eſt juſti judicii Dei (juxta illud pſalm. 35. 7. *Judicia tua abyſſus multa*) quo Deus tradidit Judæos ſuis concupiſcentiis , juxta illud Proverb. 22. v. 14. *fovea profunda eſt meretrix : cui iratus eſt Dominus , incidet in eam* . Sicut enim hic judicium Dei , ita ibi meretrix fingitur eſſe puteus altus , in quem juſto Dei judicio præceps ruit peccator . Porrò concupiſcentiam hic accipe , non tantùm libidinis , ſed etiam opum , honorum , gulæ , omniumque vitiorum : ἄβυσσος enim , ſive ἄβυθος eſt vorago , ſive aquarum copia carens fundo . hanc enim ſignificat Hebr. *tehom*. Unde Gen. 1. v. 2. dicitur : *Tenebræ erant ſuper faciem abyſſi* . Et S. Auguſt. lib. 22. contra Fauſtum : *Abyſſus* , inquit , *eſt inæſtimabilis aquarum profunditas* . Scapula quoque in lexico : *Abyſſus* , inquit , *eſt aquarum vorago* : idem de Hebr. *thehom* dicit Pagni-
B nus . Alleg. tamen abyſſus ſignificat infernum , tum quia infernus eſt quaſi mare , cui damnati immerguntur , eſtque profundiſſimus inſtar putei , ſive carceris profundiſſimi & tenebricoſiſſimi , tum quia ipſe eſt profundum Dei judicium , id eſt ſupplicium , quod Deus juſtè de damnatis ſumit . Quartò , fumus putei ſignificat concupiſcentias eſſe tenebras obſcuriſſimas , nec animo licere per eas ſole , id eſt cæleſti luce , imò nec rationis lumine frui . Ex hoc inferni fumo , id eſt errore jam dicto , atque ex inordinatæ affectionis ac deceptionis tene-

Locuſtæ ſignificant concupiſcentias ? Cur .

tenebris prodeunt locuſtæ, id eſt inconſtantes & carnales cupidines. locuſta enim eſt animal ventroſum & vorax; unde aptè ſignificat appetentiarum eſuriem, & cupiditatum ac ſolicitudinum varietatem & infinitatem, æquè ac guloſorum ventrem inſaturabilem. Rurſum, locuſta eſt animal inquietum, vagum, ſordidum, noxium, impudens, mordax: taliseſt & concupiſcentia. *Et data eſt illis poteſtas, ſicut habent poteſtatem ſcorpiones*; ſunt enim quædam locuſtæ quæ habent caudam inſtar ſcorpionis. Aptè ſignificat, locuſtas, id eſt cupiditates abeuntes, infigere aculeum menti æquè ac corpori, ſicut ſcorpius in cauda habet dentes, teſte Plinio li. 11. 37. juxta illud Prov. 23. 31. *Ne intuearis vinum quando flaveſcit, cùm ſplenduerit in vitro color ejus: ingreditur blandè, ſed in noviſſimo mordebit ut coluber, & ſicut regulus venena diffundet*. Quocirca dixit Seneca; *Qui deſiderium claudit, mehercule cum Jove de felicitate contendit*. Sextò, præcipitur locuſtis hiſce ne noceant herbis, ſed hominibus: quo ſignificatur ſpirituales has eſſe locuſtas, & myſticas, non phyſicas & naturales, ſcilicet concupiſcentias jam dictas. Septimò, cùm dicitur, *Ut cruciarent menſibus quinque*, alluditur ad Geneſ. 7. 24. & c. 81. ubi dicitur diluvium occupaſſe & tenuiſſe terram centum quinquaginta diebus (tot enim dies continent menſes quinque) Sicut ergo tunc aquarum in orbe, & poſtea ſub Moſe locuſtarum fuit diluvium operiens totam Ægyptum, Exodi 10. 15. ita hîc minatur hic concupiſcentiarum diluvium immiſſum in Judæos, duraturum per 150. dies, id eſt diutiſſimè, donec Deus miſertus eorum, Noë myſtici, id eſt Chriſti Salvatoris noſtri, meminerit, & ſuum ſpiritum zephyrumque terræ immittat, qui locuſtas has auferat, & Judæos ad Chriſtum convertat. quod erit in fine mundi. Octavò, quærent homines mortem, & non invenient; quia inordinata deſideria tot metus, angores & cruciatus menti afferunt, ut homines iis obnoxii ſæpe optent mortem. Unde Plin. lib. 7. c. 50. *Tot*, ait, *metus, tot curæ, toties invocata mors, ut nullum frequentius ſit votum*. Hæc ergo clarum eſt à concupiſcentiæ fomite exoriri, ſine quo nullus eſt metus, nulla cura, nulla ſollicitudo. unde ſapienter S. Bernard. *Tolle propriam voluntatem, & infernus non erit*. Nonò, ſunt *ſimiles equis paratis in prælium*: quia maxima eſt vis, ardor & impetus concupiſcentiæ ad proterendum omnia quæ ſibi obſiſtunt; ita videmus libidinoſos & iracundos in ignes & enſes ruere, dum œſtro libidinis vel iræ aguntur. Decimò, habent in capite coronas ex auro: quia homines ſuis concupiſcentiis dediti, falsò putant eas quaſi reginas eſſe, quibus ſubiici & per omnia obſequi debeant: illis enim cordis ſui regnum & imperium deferunt. Unde ait Paulus Rom. 5. 21. & c. 6. 12. *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore, ut obediatis concupiſcentiis ejus*. Undecimò, habent facies hominum & capillos mulierum: quia blandas & molles prima facie ſe exhibent, & ita incautos homines pelliciunt. Hoc eſt quod ait S. Jacobus c. 1. 14. *Unuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus*. Duodecimò, habent dentes leonum: quia animam mordent, lancinant, & funeſtum habent exitum. Unde de iis Eccl. 21. 3. dicitur: *Dentes leonis dentes ejus, interficientes animas*. Decimotertiò, ſtridorem edunt alis ſuis inſtar curruum: quia ſuis clamoribus dicentes, *Affer, affer*, Prov. 30. 15. ita aures mentis obtundunt & opplent, ut ejus attentionem abſorbeant, nihilque loci ſuperſit ad aures conſiliis ſalutaribus accommodandas. Decimoquartò, habent ſuper ſe regem Abaddon, putà diabolum, qui per concupiſcentias, quaſi milites ſuos, bellum hominibus infert. Unde de eo ait Paulus 2. Timoth. 2. 26. *A quo captivi tenentur ad ipſius voluntatem*. Hic vocatur Exterminator; quia ipſe concupiſcentias acuit & inflammat, ut per eas exterminet omne ſemen virtutis. Nam, ut ait Apoſtolus, *Deſideria mergunt homines in interitum & perditionem*, 1. Timoth. 6. 9. Ubi pro *perditionem*, græcè eſt ἀπώλειαν unde vocatur hic ἀπολλύων, id eſt perdens vel exterminans. nimirum hæc ſunt *ſepulchra concupiſcentiæ*, de quibus Numer. 11. 34. Notum eſt illud: *Plures occidit crapula quàm gladius*: Aut per angelum abyſſi accipe amorem proA prium, hic enim rex eſt concupiſcentiarum, eaſque dirigit, immittit & inflammat, cui rectè accommodes illud Habacuc 3. 5. *Ante faciem ejus ibit mors, & egredietur diabolus ante pedes ejus*. Verè enim amor proprius ipſi animæ eſt quaſi dæmon nocentiſſimus. Hucuſque Alcazar appoſitè ad tropologiam, ſed non ad literam, ut ipſe contendit.

Secunda expoſitio eſt Aureoli, Lyrani & S. Antonini 3. p. Chron. tit. 8. cap. 1. qui cenſent hîc prædici perſecutionem Wandalicam, quæ graviſſima fuit quinque menſibus, id eſt ſub quinque Wandalorum regibus, ſcilicet Gunderico, Generico, Hunerico, Thraſamundo & Gilimer. Nam Stilico Wandalus, militiæ dux ſtrenuus ſub Theodoſio ſeniore, ab eo moriente relictus eſt tutor filiorum ejus, & totius Imperii: quocirca ipſe duas filias ſuas Honorio ſucceſſive uxores dedit. Tandem volens imperium ab Honorio ad ſe ſuumque filium Eucherium transferre, occultè contra Honorium concitavit Wandalos: ſed proditione ejus detecta, perduellis ipſe cum filio ab Honorio capite mulctatus eſt. Poſt Stiliconis mortem Wandali ſibi B regem crearunt Corſiconem, qui omnia quæ inter Alpes & Pyrenæos ſunt vaſtavit. Wandali à Gothis facti ſunt Arriani. Corſico obſidens Arelatum à Præfecto urbis capitur & occiditur. Huic ſuccedit Fredebaldus II. Wandalorum rex, quo mortuo ſuccedit III. rex Gundericus, primus in Hiſpania VVandalorum rex: huic pariter ſuccedit frater Gensericus, quartus eorum rex, qui Africam vaſtavit, & Hipponem, in eaque S. Auguſt. urbis Epiſcopum obſedit: deinde trajiciens in Italiam Romam cepit & diripuit, mox & Capuam & Nolam, in qua Epiſcopus erat S. Paulinus, qui ſe pro filio viduæ captivum VVandalis dedit. Prædicatus fuit Gensericus omnium regum feliciſſimus & glorioſiſſimus, quòd duarum totius orbis potentiſſimarum & principum urbium, Romæ & Carthaginis, fuerit expugnator. Genſerico ſuccedit filius Hunericus quintus VVandalorum rex, qui trecentos Epiſcopos, Diaconos, Presbyteros, laicos verò 4940. in exilium miſit, multoſque martyrio affecit: Tiraſenſes cives, quòd Arrianum Epiſcopum pati noluiſſent, malè C mulctavit, eiſque linguas & dexteras manus amputavit: qui tamen per miraculum, Deo dante, ita locuti ſunt ac ſi linguas habuiſſent: quorum unus cum peccat & prolabitur in libidinem, donum hoc perdidit, teſte S. Gregor. lib 3. Dialog. c. 32. Hunericus, poſtquam octo annis regnaſſet, vermibus conſumptus interiit. Hunerico ſuccedit Guntabundus; huic deinde Thraſamundus frater, qui regnavit annos 26. Thraſamundo ſucceſſit filius Hilpericus, quem genuit ex filia Valentiniani Imper. qui proinde à matre orthodoxam fidem cum lacte ſuxit. Quocirca Gilimer Hilperici frater conſobrinus, regni avidus, Hilpericum proditionis accuſavit, quòd cum Juſtiniano occultè colluderet. Hilpericus ergo à VVandalis regno privatus cuſtodiæ traditus eſt, eique ſuffectus Gilimer, qui quinque annos regnavit. Juſtinianus Imper. volens reſtituere Hilperico regnum, bellum movit Gilimero mittens contra eum Beliſarium, à quo Gilimer ſuperatus & captus argentea catena vinctus Conſtantinopolim in triumphum ductus eſt ad Juſtinianum Imp. anno Domini 536. Ubi D viſa Juſtiniani magnificentia, mox Gilimer exclamavit: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Ego verò fui rex, nunc captivus & catenatus quaſi mancipium*. Tunc ergo VVandalorum, anno ſcilicet 95. ab invaſa & occupata ab iis Africa, uti futurum prædixerat S. Cyprianus teſte Evagrio lib. 4. 16.

Cenſent ergo Lyran. Aureolus & S. Antonin. ſtellam cadentem eſſe Valentem Imp. Arrianum, vel Gensericum, qui primus ex regibus VVandalorum fuit Arrianus, primuſque à Bonifacio Comite vocatus in Africam, eam invaſit, tenuitque ipſe & poſteri ejus per 95. annos uſque ad Gilimerum, ut dixi. Locuſtæ ergo ſunt VVandali: quinque menſes cenſent eſſe quinque reges Arrianos jam dictos, vel regum tempora, hi enim, utpotè Arriani, graviter Eccleſiam afflixerunt, uti inter alios enarrat oculatus teſtis, & cum aliis Orthodoxis ab iis gravia paſſus, Victor Uticenſis libris tribus, quos de Perſecut. VVandal. dignos ſanè lectu conſcripſit. Verùm,

Secunda expoſitio.

Series VVandal. perſecutionis.

rùm, uti jam ſæpiùs oſtendi, hæc omnia à ſigillo ſexto A & deinceps uſque ad finem Apocal. ſpectant ultima mundi tempora.

Tertia expoſitio.

Tertia ergo expoſitio eſt noſtri Blaſii Viegas, qui ſecutus S. Auguſt. Bedam, Primaſ. Gagnejum & alios plurimos, per quintum hunc angelum accipit quintum concionatorum ordinem. Stella cadens, inquit, eſt Lucifer (Alcazar Judam proditorem; Card. Bellarminus, Lutherum; alii Calvinum & ſimiles hæreticos ex clericis laicos, ex monachis maritos, ex caſtis inceſtos, ideoque ex ſummo in imum abyſſi, id eſt hæreſis, indeque gehennæ prolapſos accipiunt. Unde nonnulli conjectarunt, Lutheri hæreſin duraturam quinque menſibus, ſive 150. diebus, id eſt 150. annis: dicunt enim diem pro anno accipi.) Lucifer ergo olim inſtar ſtellæ cadentis lapſus eſt de cælo, & nunc rurſus ejus lapſus per viſionem imaginariam repræſentatus fuit Johanni. Unde & de eo ait Chriſtus; *Videbam ſatanam ſicut fulgur de cælo cadentem*, Lucæ 10. 18. Locuſtæ ſunt hæreſiarchæ & hæretici, qui in fine mundi plurimi erunt quaſi locuſtæ, uti præmonuit Chriſtus Matth. 24. 24. Hos ex inferno educet Lucifer cum fumo, id eſt denſis errorum & hæreſum B nebulis, qui ſolem, id eſt Chriſti divinitatem & dignitatem; ac lunam, id eſt Eccleſiam; & ſtellas, id eſt fideles, obſcurabunt. Horum poteſtas erit ut ſcorpionum, id eſt maximè doloſa & pernicioſa. Eis præceptum eſt ne lædant fœnum, id eſt fideles qui habent fidem & charitatem, ſed teneram & delicatam; nec viride, id eſt fideles in fide & charitate virentes & fortes: nec arbores, id eſt Sanctos excelſos & Prælatos: ſed tantùm eos qui non habent ſignum Dei, id eſt qui non habent fidem & charitatem. hi enim facilè in hæreſin labuntur. Hi ergo perſequentur Eccleſiam uſque ad mortes & martyria; unde habent arma, equos, loricas, &c.

Hæretici ſunt locuſtæ. Cur?

Quæres, cur hæretici vocentur locuſtæ? Reſpond. auctores citati, & pulchrè ac fusè Cardin. Bellarm. in oratione quam ultimo tomo præpoſuit, atque Viegas hic. Primò, quia, ſicut locuſtæ maximè nocent virentibus, ſic hæretici fidei & virtutibus. Secundò, quia contra Eccleſiam conſpirant, ſicut locuſta egreditur univerſa per turmas ſuas, Proverb. 30. 27. Tertiò, ob locuſtarum ſaltus, quos imitantur hæretici ſua inconſtantia, qua ab uno errore & hęreſi ſaliunt in alium. Quartò, C quia hæretici laniolo ore cuncta polluunt; ſuntque ut locuſtæ in ventrem, id eſt gulam & libidinem, propenſi. Quocirca ſicut ambitio & libido ſunt gradus ad hæreſin; ita humilitas, caſtitas, vitæque innocentia efficaciſſimum eſt medium, ut quis fidem ſanam conſervet, nec labatur in hæreſin.

Nota Primò, Hæ locuſtæ habent coronas in capite: quia hæretici reges & principes ſeducunt (uti Arrius Conſtantinum & Conſtantium, Eutychiani Juſtinianum, Monothelitæ Heraclium, Lutherus Ducem Saxoniæ) qui eos eorumque hæreſes armis tuentur & propagent. Coronæ hæ ſimiles ſunt auro. Primò, quia hæretici, & principes eorum aſſeclæ præſeferunt fidei zelum & charitatis ardorem. Secundò, quia eorum victoria contra Eccleſiam futilis eſt, umbratica & evanida; hinc videtur aurum, ſed non eſt: quia ſua perſecutione non vincunt, ſed vincuntur tam hæretici, quàm tyranni per patientiam & conſtantiam Orthodoxorum, uti pulchrè oſtendit Viegas ſect. 7. n. 3. Inſuper Card. Bellarm. per coronas quaſi ex auro, accipit hæreticorum faſtum, ut Lutheri, D qui in epiſt. ad Georgium Ducem Saxoniæ dicit, ſe ſuperare S. Auguſt. & Ambroſ. Item in libro contra Bullam Leonis X. auſus eſt Pontificem Maximum, cum univerſa quæ illi adhæret Eccleſia, excommunicare. Hinc vocant ſe Prophetas, Evangeliſtas, Elias tertios, Reformatores Eccleſiæ, Inſtauratores fidei & religionis.

Secundò, habent faciem humanam, id eſt ſimulant humanitatem & benevolentiam, ſed mordent: quia habent dentes leoninos. Tropol. talis eſt detractor. de quo pſal. 139. *Acuerunt linguas ſuas ſicut ſerpentis*. Serpentis enim lingua, ut ait Plin. lib. 5. 37. tenuiſſima eſt, triſulca, vibrans, atri coloris, & ſi eam extrahas, perlonga. Similis eſt lingua detractoris, ac in primis triſulca, quia nocet ſibi audientibus & iis quibus detrahit; itaq; unico ictu tres ferit & lædit. Ita Miniſtri hæreticorum jugiter detrahunt monachis, Clericis, Pontifici; quin & Sãctis ac B. Virgini.

Tertiò, habent capillos ſicut mulierum. Primò; quia effeminati ſunt & libidinoſi. Secundò, quia infirmi ſunt & debiles inſtar mulierum, ut Eccleſiam quæ virago eſt, vincere non poſſint. Tertiò, quia hæreſis niſi comam & fucum ſibi inducat, diſplicet omnibus. Quartò, quia omnes penè hæretici, teſte S. Hieron. ad Cteſiphontem, auxilio feminarum ſuas hæreſes propagarunt.

Quartò, pectus lorica ferrea armatum ſignificat eorum obſtinationem, quæ tanta eſt, ut licet clarè convincantur, malint tamen mori, quàm ab errore recedere. Similitudo equorum, ſignum eſt audaciæ & temeritatis. Quintò, habent caudas aculeatas inſtar ſcorpionum: quia licet os blandum habeant, offerantque carnis illecebras, tamen in fine animam & corpus multis implicant difficultatibus in hac vita, & æternis ignibus in futura. Sextò, volantes currus ſignificant miram celeritatem, qua hæreſis inſtar peſtis & flammæ graſſando, varias provincias corripit & devaſtat. Septimò præſidet eis rex abyſſi Abaddon, id eſt exterminator: quia, ut rectè ait Bellarm. hæretici, v. g. Lutherus, ejuſque proſapia & propago, graſſatur in cælum, terras, Purgatorium, infernum. In cælo Deum ſpoliarunt Trinitate, Chriſtum deitate & humanitate, Sanctos homines beatitudine: eoſdem cum angelis omni cultu & veneratione. In terra & Eccleſia magnam S. Scripturæ partem, omnia penè Sacramenta, omnes traditiones, ſacerdotium, ſacrificium, vota, jejunia, feſta, templa, altaria, reliquias, cruces, imagines, monumenta omnia pietatis, leges Eccleſiaſticas, diſciplinam atque ordinem univerſum; populorum erga principes obedientiam, principum erga ſubditos poteſtatem, denique omnem modeſtiam, pudorem, reverentiam, omnem virtutem & ſpiritum, omnem domus Dei decorem & pulchritudinem exterminarunt. Purgatorium funditus evertere conantur. Quin & inferos veros & locales multi Lutheranorum negant, & imaginarios neſcio quos inferos ex capite ſuo fingunt. Itaque nec à ſuo abyſſi rege linguam virulentam abſtinent, quin ei injurientur, eique juriſdictionem cum ſubditis adimant. Certè Calvinus docet infernum, ejuſque cruciatus non eſſe aliud, quàm apprehenſionem qua reprobi apprehendunt Deum ſibi iratum. Scilicet hoc valdè cruciat impios, qui, ſi non ſentirent verbera & ignes Dei irati, ad Deum iras ſuas ablegarent, nec hilum iris aut minis ejus moverentur, multò minus cruciarentur.

Verùm hæc, licet appoſitè dicantur, myſtica tamen potiùs videntur, quàm literalia. Adde, huic expoſitioni repugnat, quod hæ locuſtæ crucient homines, ita ut optent mori. quod hæreticis non competit; horum enim eſt homines pervertere in fide & moribus, non cruciare vel occidere; imò ab eis perverſi & ſeducti, cùm non niſi voluptates & commoda hujus vitæ ſpectent, ſummè amant vitam & horrent mortem. Tertiò hæ locuſtæ cruciabunt eos qui non habent ſignum Dei, Hæretici verò cruciant eos qui habent hoc ſignum, putà fideles & Orthodoxos.

Expoſitio hæreticorum.

Porrò inſulſi & impudentes hic ſunt noſtri hæretici, præſertim Calviniſtæ Angli, qui ut ſe vindicent, talionem hic reddunt Catholicis. E quibus unus (ab uno diſce omnes) recentior commentans in hunc Apocal. locum, per hanc ſtellam è cælo lapſam & reſerantem puteum abyſſi, intelligit Mahometem, & Antichriſtum, id eſt Pontificem Romanum: uterque enim, inquit, cœpit ſub idem tempus, ſcilicet ſub annum Domini DC. Tunc enim Romani Pontifices à puritate fidei, & religione ſuorum Patrum deſciſcentes, ſuperſtitiones induxerunt, putà Miſſas, invocationes Sanctorum, orationes pro defunctis, cultum reliquiarum, imaginum, cæremoniarum. Tunc Bonifacius III. à Phoca Imp. impetravit ut Univerſalis Epiſcopus vocaretur. Mox Bonifacius IV. Pantheon, templum Gentilis idololatriæ, omnibus Sanctis conſecravit, eamdem exercens impietatem, ſcilicet colendi novum deorum exercitum, dum feſtum eorum ſanxit per totum orbem, ne ſcelus foret unius urbis Romæ. Plura alia affert de Bonifacio V. Theodato, & aliis; ſed planè falſa, quæ per calumniam ipſis impingit; quin nec à S. Gregorio lacerando maledicam linguam & calamum abſtinet. Fumus ergo inquit, eſt hæreſis in doctrina, & in cultu ſuperſtitio, quibus ſol & aer, id eſt lux veritatis, in Eccleſia obſcurata eſt. Ex hoc

fumo

fumo prodierunt locuſtæ: Orientales locuſtæ ſunt Mahometani; Occidentales ſunt monachi, moniales, numeroſa cohors Religioſorum, Cardinales cum tota Hierarchia Pontificia. Hi omnes ſcarabæi ſcaturiverunt ex eodem fumo, vel fimo ignorantiæ & erroris, Hi, utpote Mendicantes fratres, non occidunt, ſed cruciant homines: quia ſpoliant heredes patrimoniis, aſſidendo moribundis parentibus eiſque extorquendo partim minis Purgatorii, partim inde liberandi per ſuas preces & Miſſas ipſe, opima prædia, fundos, agros, magnam pecuniam; quin & filios & filias: docent enim licere filiis Religionem ingredi invitis parentibus. Major cruciatus & carnificina, conſcientiis iniiciendo laqueum, eiſque imponendo neceſſitatem quotannis confitendi omnia peccata cum ſingulis circumſtantiis, Habent coronas in capite: quia ſunt attonſi in modum coronæ. Habent capillos mulierum; quia ſunt cultores B. Virginis, ejuſque nomine ſe tegunt & velant, uti Carmelitæ ab Honorio III. vocantur Familia Virginis, ideoque pallio albo utuntur, Ita hæreticus nugatur & blaſphemat, vomitque calumnias, quæ ſingulæ jam millies à Card. Bellarmino, Gretſero, Sandero, Stapletono, aliiſque plurimis confutatæ ſunt.

Refutatur, Verùm, quid hæc ad ſeptimum & ultimum Apoc. ſigillum, quod ultimas orbi plagas, cum iiſque finem & exitium adducet? jam enim mille anni & ampliùs elapſi ſunt ab ortu Mahometis, & à S. Gregorio & Bonifacio III. Rurſum, quæ conventio Mahometis cum Pontifice, ut una eademque ſit ſtella? quæ conſenſio Saracenorum cum monachis, ut utrique eædem ſint locuſtæ? cùm conſtet hos ab illis in fide, gente, loco, vita & moribus toto cælo diſtare, ita ut Saraceni monachorum ſint hoſtes infenſiſſimi. Tertiò, ante Mahometem & S. Gregorium, fuit Pontifex Romanus caput totius Eccleſiæ, fuit ſacrificium Miſſæ, fuerunt monachi & Anachoretæ, fuit invocatio Sanctorum, cultus reliquiarum, Imaginum, &c. ut patet ex S. Hieron. contra Vigilantium, ex S. Auguſt. li. 22. Civit. 8. ex S. Baſil. hom. de XL. Martyribus, & de Conſtitut. Monaſt. ipſe enim Baſilius fuit monachus, ac monachis regulas & conſtitutiones præſcripſit; imò è quatuor Eccleſiæ Doctoribus, tam Græcis, quàm Latinis, tres fuere monachi, ſcilicet è Græcis S. Baſilius, S. Nazianz. S. Chryſoſt. è Latinis S. Auguſt. S. Hieron. & S. Gregor. Ergo falsò horum inventio tribuitur Bonifacio III. ejuſque ſucceſſoribus. Mirum verò Anglos ita obſtrepere S. Gregorio & monachis, cùm ab ipſo ejuſque monachis, S. Auguſtino, & ſociis, ab eo in Angliam miſſis, ab ethniciſmo ad Chriſti fidem ſint converſi, uti Ven. Beda, aliique omnes teſtantur. Nimirum effrons eſt hæreſis, eſtque inſtar meretricis, quæ in adulterio deprehenſa, quoslibet teſtes, etiam oculatos, lenones & meretrices eſſe clamitat: ita enim Lutherus, Calvinus, aliique hæretici hæreſis crimen Orthodoxis impingunt, eoſque vocant hæreticos, & idololatras, quia ab iis ſe damnari vident. Quartò, Mahometani non cruciarunt menſibus quinque, ſed occiderunt & occidunt Chriſtianos; gladio enim propagant ſuam ſectam ex præcepto Mahometis. Quintò, Saraceni non à menſibus quinque, ſed jam à mille annis vexant Eccleſiam. monachi verò penè cum Chriſto nati ſunt, uti patet ex S. Dionyſio libr. de Eccleſ. hierarchia. Sextò, monachi habent coronas in capite, ſed non ex auro, uti habent hæ locuſtæ; eſto habeant capillos B. Virginis, non tamen habent capillos mulierum, ut habuit Apoſtata Lutherus moniali ſuæ aſtrictus, ejuſque mollis & effeminata Miniſtrorum progenies. Denique monachi non habent caudas ſcorpionum, nec dentes leonum, nec loricas ferreas, &c.

Quarta explicatio, locuſtas ſore exercitus barbarorum. Quarta ergo explicatio magis congrua, eſt Riberæ, cui favet Primaſ. & ejus ſequaces dicens: *Equi homines ſunt, ſeſſores ſunt ſpiritus nequam.* Ait itaque Ribera; angelus quintus tuba canit, & mox ſtella, id eſt angelus unus è bonis qui præſidet inferno, è cœlo deſcendit habens clavem abyſſi, id eſt habens poteſtatem aperiendi & laxandi infernum. Claves enim infernalis carceris non committuntur Lucifero aut dæmonibus, utpotè damnatis & incarceratis, ſed angelis bonis, utpotè Dei, ejuſque juſtitiæ miniſtris. Ex inferno prodit fumus, id eſt furibundæ & diriſſimæ machinationes dæmonum in homines.

A Hinc obſcuratus eſt ſol & aer, id eſt excæcatæ ſunt hominum mentes, ut cælum non ſuſpicerent, ſed proni terram ſpectarent & ambirent, ait Richardus. Hæc enim ſymbolicè & figuratè accipere cogimur; quia nulla datur propriè clavis inferni, nullum etiam ejus oſtium, vel hiatus, qui fumum exhalet ſuper terram, ut ſolem obſcurare poſſit: & liquet ex ſequentibus locuſtas, utpotè tot beſtiis ſimiles, figuratè accipi debere.

Locuſtæ ergo erunt exercitus quidam barbarorum, à dæmone in impios immiſſus, ut eos per quinque menſes vaſtet & cruciet, uti olim fecerunt Gothi, Alani, Wandali & Longobardi. His Primò, datum, id eſt permiſſum, eſt, ut non occidant, ſed morte graviùs diutiſſimè excrucient quaſi cruciatu ſcorpii, qui eſt furtivus & crudelis, Secundò, ſunt ſimiles equis paratis in prælium: quia erunt equites bellicoſiſſimi. Tertiò, coronas habent ſimiles auro, id eſt, galeas micantes ut aurum. Sic enim corona pro galea accipitur à Virgil. Æneid. 5.

Omnibus in morem tonſa coma, preſſa corona.

Ubi Servius: *Corona, ait, id eſt galea; & ſermone Homeri uſus eſt, qui galeam* [illegible]*, id eſt coronam, dixit. Unde*
B *explicans ſubdit; Galeam ante pedes projecit inanem,* Quartò, facies tantùm eſt hominum; quia cor & animus erit quaſi leonum. Quintò, habent capillos ſicut mulierum: quia molles & effeminati erunt, idque præſeferent cultu corporis, maximè cincinnis & tortis crinibus. Sextò, dentes habent quaſi leonum, ut validiſſimè mordeant & lædant. Septimò, loricas habent ſicut ferreas, id eſt ferreas, ſed dicit *ſicut*; quia hæc erat viſio; & quia hos milites vocavit locuſtas, quibus propriè non competit lorica. Octavò, vox alarum eſt celer eorum impetus & ſtrepitus, qui erit ex multitudine curruum expeditorum procurrentium ad prælium. Nonò, habent caudas quaſi ſcorpii; ut, ſicut ſcorpii per caudam occultè nocent, ita & hi occultè noceant, idque in fine & abitu ſuo. Decimò, regem habent angelum abyſſi, id eſt diabolum eos incitantem.

Verùm, non rectè armati milites comparantur imbellibus locuſtis. Secundò, cùm equi hic nominantur, nulli nominantur ſeſſores vel equites; ergo nulli fuerunt. Tertiò, locuſtæ hæ varias & monſtroſas habent formas,
C planè diverſas à forma & habitu militum. Quartò, milites gladiis & lanceis pugnant; hæ autem locuſtæ caudæ aculeo, quaſi ſcorpiones pungunt & lædunt. Quintò, hæc plaga quinti angeli diſtinguitur à plaga ſequenti ſexti angeli, in qua ducenti milliones militum per quatuor angelos in impios immittuntur: ergo hæc non fuit militum.

Dico ergo, planiſſimus & aptiſſimus ſenſus eſt (quod etiam probabile eſſe cenſet Ribera) ut hæc propriè ſicut ſonant accipias. Locuſtæ ergo hæ erunt dæmones, qui ſpeciem & formam locuſtarum induent; ſed novam & monſtroſam, utpotè ex variis animalibus, putà leone, ſcorpione, equo & homine commiſtam & conſarcinatam. *Quinta expoſitio genuina, locuſtas fore dæmones*

Hæc ſententia probatur Primò, ex refutatione aliarum: non enim apparet, quid planiùs, & congruentiùs per locuſtas has ita monſtroſas, quàm monſtroſi dæmones & monſtroſa eorum corpora, in quibus ipſi apparere ſolent, accipi poſſit; præſertim quia ceteræ omnes plagæ ad literam, uti ſonant, accipiendæ ſunt: ergo & hæc, Secundò, quia prodeunt ex puteo abyſſi, id eſt inferni: ergo ſunt infernales; ergo dæmones. Tertiò, quia in fine mundi plagæ erunt novæ, inſolitæ &
D inauditæ; tuncque ſatanas, ejuſque dæmones, ſolvetur, ut dicitur cap. 20. 3. qui ſoluti omnem ſuam vim & furias exerent in homines. Sicut ergo nunc inviſibiliter tentant vexantque homines, ita tunc viſibiliter vexabunt & cruciabunt. Quartò, etiam nunc in morte hominum ſolet dæmon morienti viſibiliter apparere, ut extremam luctam & agonem cum eo obeat, animamque ejus ſibi vendicet ſi poſſit, ut apparuit S. Martino morienti, & indies moribundis apparere, ab iis ipſis audimus & cernimus. quod pluribus confirmat Barthol. Sibylla lib. Peregrin. quæſt. qu. ultima: ergo idem faciet in fine & quaſi agone mundi, poſt quem ampliùs homines tentandi & cruciandi non habebit poteſtatem. Quintò, rex harum locuſtarum eſt dæmon dictus Abaddon v. 11. hunc enim dæmonem eſſe omnes conſentiunt: ergo & ſubditi ejus, putà locuſtæ hæ, erunt pariter dæmones. *Probatur Primò. Secundò. Tertiò. Quartò. Quintò.*

Sextò,

Sextò. Sextò, S. Antonio, Hilarioni, & aliis Sanctis apparuerunt dæmones ſimili terrifica & monſtroſa forma urſorum, leonum, luporum, imò mixta variorum animalium forma & ſpecie. Ergo multò magis ita apparebunt in fine mundi, utpote ampliùs ſe non oſtenſuri, nec apparituri mundo. *Septimò.* Septimò, hominum conceptus eſt, dæmones monſtroſas eſſe creaturas ex variis horrificis animalibus conflatas; itaque in imaginibus, puta in typo inferni & ſimilibus, eos depingunt pictores, ſcilicet capite horrifico & variè cornuto, cauda hiſpida & aculeata, alis horrificis, ore & dentibus leoninis, &c. Idque appoſitè: quia dæmones talia corpora monſtroſa aſſumere ſolent ex Dei nutu & juſſu, ut per ea monſtroſa animæ ipſorum (ſingularumque ejus potentiarum) tot *Octavò.* vitiis deturpatæ deformitas demonſtretur. Denique hac monſtroſa ſpecie apparituros dæmones in excidio Babylonis, aliarumque infidelium & impiarum urbium, ac multò magis in excidio orbis, cujus illa fuere typus & præludium, docet Iſaias c. 3. verſ. 14. *Occurrent*, inquit, *dæmonia onocentauris, & piloſus clamabit alter ad alterum: ibi cubavit lamia, & invenit ſibi requiem.* Et c. 13. 21. *Requieſcent ibi beſtiæ, & replebuntur domus eorum draconibus: & habitabunt ibi ſtruthiones, & piloſi ſaltabunt ibi: & reſpondebunt ibi ululæ in ædibus ejus, & ſirenes in delubris voluptatis.* Qui enim vaſtitatis & excidii fuere auctores, par eſt ut quaſi urbis & orbis victores, in eo jam vaſtato & pene exciſo habitent & dominentur. Itaque cùm canente quinto angelo ſtella, id eſt angelus, è cœlo ſe librans deorſum, aperiet & laxabit infernum, fiet hiatus, & quaſi caminus, ex quo exhalabit ingens caligo infernalis, qualis ſolet exhalare ex Ætna, & Veſuvio (quæ proinde à multis putantur & vocantur fornax & os inferni) eaque tanta, ut aerem & ſolem obſcuret. de quali canit Virgil. Æneid. 1.

Eripiunt ſubitò nubes ſolemque diemque
Teucrorum ex oculis, ponto nox incubat atra.

Ex hac fornace, ejuſque tetro fumo & caligine prodibunt agmina, hoc eſt innumeri dæmones, copia & forma ſimiles locuſtis ingentibus. Eſt enim locuſta animal fœ*Locuſtæ ſymbola & proprietates.* dum, noxium, ſuperbum, alatum & volitans, mordax, pungens, inquietum, incendians & putidum (unde una e plagis maximis Ægypti fuerunt locuſtæ, Exodi 7. 17.) Tales autem per omnia ſunt dæmones. Rurſum, locuſta ſymbolum eſt convitiatoris & invidi (quales ſunt dæmones) eò quòd in cordis gremio, tamquam in ſtomacho, dentes habeant: quia habent os & dentes declives, ideoque pectori & cordi vicinos: imò alios habent inſuper dentes in occipitio, quibus ſtridorem edunt, ſi credimus Plinio & aliis, quos citat Aldrovandus tract. de Inſectis pag. 420. Rurſum Ægyptii volentes ſignificare tyrannicè in ſuos dominantem, pingebant polypum & locuſtam. Nam locuſtæ, ut ait Horus, & ex eo Aldrovandus in locuſta, in polypos exercent vires, eoſque vincunt. Tyranni autem omnium ſunt dæmones. Adhæc Pierius Hierog. 18. docet popularis ſeditionis ſymbolum eſſe, ſi quis pingat locuſtas duas ſeſe invicem incurſantes: locuſtæ enim cornibus inter ſe dimicant & arietant inſtar arietum. Dimicant autem pro paſcuis, vel fœtu, vel feminis, uti ex Alberto docet Aldrovandus. Tales ſunt dæmones inter ſe tumultuantes, rixantes & dimicantes.

Ad hanc expoſitionem accedit ſententia noſtri P. Leſſii libr. 13. de Perfectionibus divinis c. 18. ubi cenſet *Veras fore locuſtas eſt probabile.* haſce locuſtas non tantùm ſpeciem & apparentiam locuſtarum habituras, ſed veras & animatas fore locuſtas, licet peregrinas & monſtroſas. Virtute enim divina profundiſſimus hiatus (fortè uſque ad inferos: nam paulò poſt ingens hiatus, quo omnes impii abſorbebuntur in tartara, eouſque aperietur) alicubi in terra, vel in montibus pandetur; unde quaſi ex puteo abyſſi, id eſt abyſſali & profundiſſimo, immenſa vis fumi exibit, ſicut ex Ætna & Veſuvio crebrò exiſſe legimus. Ex quo liquet in terræ viſceribus multa & immania latere incendia, quæ jam compreſſa tenentur, ut ſub finem mundi erumpant, & primò omnia fumo & cinere inficient, deinde ſimul cum igne conflagrationis terram exurant. Jam durante iſto fumo, facile erit divina virtute procreari peregrinum genus locuſtarum pungentium & virulentarum, quod è fumo exeat, & omnia longè lateque oc-

A cupet; ſicut olim immenſa agmina primò ranarum, deinde locuſtarum, poſtea ciniphum, poſtremò muſcarum totam Ægyptum occuparunt, idque repentè, divina virtute ea animalia formante, ut patet Exodi cap. 7. & ſeq. Simili modo agri Philiſtinorum ſubitò effuderunt infinitam vim murium 1. Reg. 5. Quod ad formam earum attinet, non opus eſt ut facies earum planè ſint ſimiles faciei humanæ, aut ejuſdem magnitudinis, ſufficit eſſe rudem ſimilitudinem, qualis reperitur in ſimiis. Idem cenſendum de capillis ſeu cirris earum, & dentibus. Probatur hæc ſententia Primò, quia locu- *Probatur Primò.* ſtæ a Moſe immiſſæ in Ægyptum fuerunt veræ locuſtæ: ergo veræ erunt & hæ: nam illæ harum fuerunt præambula & prænunciæ. Secundò, quia S. Johannes diſertè eas *Secundò.* vocat locuſtas, eiſque dat aculeum, ac comparat eas ſcorpiis. Cùm ergo verum accipiamus hic aculeum, quem verè habituræ ſunt, verum ſcorpium; cur non & veras locuſtas? cur myſticè vel ſymbolicè eas interpretabimur? Tertiò, quia nullum eſt genus animalium, in *Tertiò.* quo tanta ſit formarum peregrinarum varietas, quanta eſt in locuſta, ut patet ex variis & monſtroſis earum B ſpeciebus quas recenſet & depingit Aldrovandus in locuſta. Quartò, quia ceteræ plagæ hic, puta ignis, *Quartò.* grandinis, ſtellæ cadentis, montis ardentis, æſtus, marinum verſum in ſanguinem, terræmotus, vulneris, dæmonum ſolutorum, &c. ad literam, ut ſonant, accipiendæ ſunt; cur non & hæc locuſtarum? Quare hæc ſententia uti valde literalis, ita valdè probabilis eſt: cui tamen adde, locuſtas haſce dirigendas & impellendas fore ab Abaddon dæmone, ejuſque ſociis. Nam hæ non invadent herbas & germina, uti ſolent locuſtæ, ſed homines, eoſque dumtaxat qui non habent ſignum Dei in frontibus ſuis, ut ait S. Johannes verſ. 4. Hoc autem ſignum, & homines eo ſignatos, uti diſcernere nequeunt, ita naturaliter pungere vel cruciare non appetunt locuſtæ: utrumque ergo hoc, dæmonum locuſtas impellentium erit opus, qui Dei juſſu per locuſtas hanc ejus vindictam in homines impios exercebunt. Quocirca quæ de locuſtis hic dicuntur, dæmonibus quoque earum motoribus competunt, quædam magis, quædam minùs; ſicut quæ Geneſ. 3. dicuntur de ſerpente tentante Evam, partim ſerpenti, par-C tim & potiùs dæmoni ſerpentem poſſidenti, per eumque loquenti conveniunt. Singulas ergo locuſtarum proprietates, quas S. Johannes hic eis tribuit, dæmonibus accommodemus. Ait itaque.

DATA EST ILLIS POTESTAS, SICUT HABENT POTESTATEM SCORPIONES TERRÆ.] **VERS. 3.** Nota. Locuſtæ hæ comparantur caudis ſcorpionum & ſerpentum; tum quia hæ ſunt virulentæ: in illis enim latet virtus & aculeus, quo pungunt & cruciant: tum quia hi ſce ſcorpiones homini inſidiantur, eumque quaſi per inſidias occulte feriunt. Simili modo locuſtæ hæ erunt virulentæ, & inſidiatrices. Alludit ad Hebr. ארבה *arbe*, id eſt locuſta. hæc enim dicitur *arbe*, quia plurima, à radice רבה *raba*, id eſt multus fuit; ſed ſimul alludit ad radicem ארב *arab*, id eſt inſidiatus eſt. Locuſtæ enim radicibus & tenerioribus (utpotè delicatioribus) calamorum & culmorum partibus inſidiantur, eaſque arrodunt & depaſcuntur, itaque faciunt, ut ariſta, totuſque calamus diſſcindatur & corruat. ita R. David, & ex eo Pagninus in Lexico, in voce *arbe*, & Arias Montanus & Chriſtoph. a D Caſtro in Joelis c. 1. v. 4. Porrò dæmones, quos ſignificant locuſtæ, rectè comparantur ſcorpiis. Eſt enim ſcorpius (quales multos hic Romæ videmus) animalculum ex genere inſectorum habens cornua anteriùs inſtar cancri, quibus prædam amplectens & ſtringens, mox ſpiculum quod in cauda gerit, reflectit, eoque hoſtem & prædam pungens, venenum inſtillat, quo illum conficit & enecat. Unde Ovid. libr. 4. Faſtor.

Metuendus acumine caudæ Scorpius.

De eo hæc tradit Plinius lib. 11. cap. 25. Primò, ſcor- *Scorpii proprietates.* pius eſt *peſtis importuna veneni ſerpentium, niſi quod graviore ſupplicio lenta per triduum morte conficiunt*, ejus ergo virus eſt lentum, ſed grave & internecinum ſupplicium. Secundò, *virginibus lethali ſemper ictu, & feminis fere in totum: viris autem matutino, exeuntes cavernis, priuſquam aliquo* fortuito *ictu jejunum egerunt toxicum*. Tertiò, eſt naturæ admodum iracundæ. unde adagium σκορπίον ὀκτάπουν ἐγείρεις, *ſcorpium octipedam excitas*: & σκορπίος,

idem

idem eſt quod irito, provoco ad iram, ut iraſcatur inſtar ſcorpii. Hinc Quartò, quaſi furibundus ſtrictum telum, putà caudæ ſpiculum, ſemper exertum gerit ad lancinandum, & mortiferam plagam infligendam. Reliqua inſecta aculeos intus recondunt: unus ſcorpius aculeum quaſi lanceam exſerit, qui non eſt otioſus, ſed *ſemper cauda in ictu eſt, nulloque momento meditari ceſſat, nequando deſit occaſioni*. Inſuper *ferit obliquo ictu & inflexo*: incedit quoque obligo greſſu, ut feriat ex improviſo. Quintò, *venenum omnibus eſt medio die, cùm incanduere ſolis ardoribus: itemque cùm ſitiunt, inexplebiles potu*. Sextò, *conſtat & ſeptena caudæ internodia ſæviora eſſe: pluribus enim ſena ſunt*. Septimò, *hoc malum Africæ, volucre etiam Auſtri faciunt: vivere intra Siculi cæli regionem non potuere; viſuntur tamen aliquando in Italia: ſed innocui*. Octavò, *in Scythia interimunt etiam ſues, alioquin vivaciores contra venena talia*. Nonò, *homini ictlo putatur eſſe remedio ipſorum cinis potus in vino*. Decimò, *putant ſcorpiones in totum nullis nocere quibus non ſit ſanguis*. Undecimò, *quidam & ab ipſis fœtum devorari arbitrantur: unum modò relinqui ſolertiſſimum, & qui ſe ipſius matris clunibus imponendo, tutus & à cauda & à morſu, loco fiat. Hunc eſſe reliquorum ultorem, qui poſtremò ſupernè genitores conficiat. Pariuntur autem undeni*.

Applicantur dæmoni.

Hucuſque Plinius, quæ ſingula planè ſignificant animal hoc eſſe inſignis malitiæ, feritatis, vindictæ & noxæ: qualis per omnia eſt dæmon. Primò ergo, in fine mundi hi dæmones ſpecie locuſtarum, & inſtar ſcorpionum caudati erunt, caudæque ſuæ ſpiculo pungent homines; ita ut non ſtatim enecent homines, ſed lento ſupplicio per quinque menſes, ut dicitur v. 10. diſcrucient. Secundò, magis ſævient in eos qui ardent concupiſcentiis mulierum. Tertiò, erunt pleni irarum, ſævitiæ & furoris, ideoque ſpiculum caudæ ſemper exertum gerent ad feriendum. Quartò, ex obliquo incautos percutient. Quintò, candentes igne inferni, & ſitientes hominum ſtragem extrema, in eos exacuent omne ſuum virus. Sextò, ſeptenis caudæ internodiis ſpiculum ſuum virulentum munient & roborabunt: quæ aptè ſymbolicè ſignificant dæmonum dolos, fraudes, machinationes, quas quaſi internodia ſibi invicem implectunt, ut, ſi homo ex una ſe explicet, mox in aliam implicetur. Septimò, erunt volucres; habebunt enim alas. Octavò, magis nocebunt iis, qui inſtar ſuum abdomini & ventri ſervierunt. Nonò, remedio erit ipſorum cinis, ſi nimirum peccatores memores cineris & mortis tam ſuæ, quàm diaboli (qui ob ſuperbiam ex angelo quaſi factus eſt cinis, ac in morte ſecunda, putà in gehenna, jugiter crematur, & tantùm non redigitur in cinerem) humilient ſe, compungantur, pœnitentiam agant, Deoque reconcilientur. Decimò, nulli nocebunt pio & ſpiritali, ſed tantùm impiis, qui volutantur in carne & ſanguine, quique ſanguinem Sanctorum effuderunt. Undecimò, proles ſuas, putà ſceleratos, cruciabunt, & quaſi enecabunt, & ab ipſis viciſſim cruciabuntur, dum reprobi iis quaſi auctoribus ſuæ damnationis, æquè ac tortoribus maledicent, omneſque diras imprecabuntur. Pariter in gehenna dæmones & damnati mutuò ſe lancinabunt, ac quaſi canes ringent, invicemque mordebunt.

Vers. 4. ET PRÆCEPTUM EST ILLIS NE LÆDERENT FOENUM, &c.] Hinc patet, locuſtas has non fore propriè dictas; harum enim cibus, æquè ac noxa, eſt in herbis; ſed fore dæmones, qui inſtar ſcorpionum, nulli niſi habenti ſanguinem, id eſt homini impio, nocebunt. q. d. Hæ locuſtæ non erunt ſimiles aliis herbivoræ, ſed carnivoræ. Porrò non permittet Deus, ut omnem ſuam vim viruſque exerant. Sic enim enecarent omnes mortales, ſed tantùm ut eos qui non habent ſignum Dei, de quo cap. 7. 3. crucient per quinque menſes. Si enim plaga hæc diutiùs duraret, deſperarent homines, ac ſeipſos interimerent. Unde ait v. 6. *Quærent homines mortem, & non invenient eam*. Tantus enim erit eorum cruciatus, ut mortem optent, & tamen mori non poſſint, uti fit cùm quis hauſit lentum & non ſatis efficax venenum, quòd non ſtatim interimit, ſed ita cruciat, ut homo nec vivere, nec mori poſſit.

Vers. 7. ET SIMILITUDINES LOCUSTARUM, SIMILES EQUIS PARATIS IN PRÆLIUM, &c.] Nota. Dæmones hi ſimiles erunt Primò, magnis locuſtis quoad alas & pedes. Secundo, equis quoad formam, magnitudinem, audaciam & uſum bellicum; quin & locuſta pedibus ſuis inſiſtens quaſi parata ad volandum & involandum, ſpeciem habet equi armati & cataphracti (unde ab Italis locuſtæ vocantur *cavallette*. id eſt equi parvi, equuli (eſt enim loricata, & habet pinnas pro aculeis, atque volat ſaltando, & ſaltat volando. ita Pineda in illud Jobi 39. 20. *Numquid ſuſcitabis eum quaſi locuſtas?* Tertiò, hominibus quoad loricas; Quartò, mulieribus quoad faciem, capillos & coronas aureas: Quintò, leonibus quoad dentes; Sextò, ſcorpiis quoad caudam & aculeum. Quid hæc ſymbolicè ſignificent, ſuperiùs dixi ex Viega & Ribera: quæ enim illi hæreticis & militibus attribuunt, pari modo & potiori ratione dæmonibus accommodari poſſunt, & debent.

DENTES EARUM SICUT DENTES LEONUM ERANT] Tripliciter hi dæmones cruciabunt homines. Primò, pungendo aculeo caudæ inſtar ſcorpii. Secundò mordendo dentibus, ut leones: leonini enim dentis morſus venenatus eſt. Unde, ut ait Plinius l. 8. c. 16. agens de leone: *Ex omni vulnere, ſive dente, ſive ungue impreſſo, ater profluit ſanguis*. Tertiò, terrendo homines, & percellendo tum viſu tam horribilium monſtrorum, tum auditu, dum audient eorum ſonitum quaſi curruum equeſtrium. Porrò quàm dentes locuſtarum ſint voraces & noxii, videmus in Apulia nobis vicina, quæ tota ſubinde à locuſtis devoratur, cùm aliàs ſit fertiliſſima. Vers. 8.

ET HABEBANT LORICAS SICUT LORICAS FERREAS.] Eſt in India animal quod corium habet inſtar loricæ compactum, quocirca ab Hiſpanis *Armadillus* vocatur: atque rhinoceros ſuam habet loricam, eamque duriſſimam: ſic & locuſtæ ſuam videntur habere loricam; ſed hæ diabolicæ longè majorem & duriorem habebunt. Vers. 9.

ET VOX ALARUM EARUM SICUT VOX CURRUUM EQUORUM MULTORUM CURRENTIUM IN BELLUM) *Vocem* vocat ſtridorem, quem alarum concuſſione edunt locuſtæ, de quo Plinius lib. 11. 29. *Vox*, ait, *earum proficiſci ab occipitio videtur: eo loco in commiſſura ſcapularum habere quaſi dentes exiſtimantur, eoſque inter ſe terendo ſtridorem edere*. Dentes vocat non propriè dictos in ore, uti explicat Alcazar, quaſi ore, æquè ac alis, ſtridant locuſtæ. Plinius enim hos dentes non in ore locuſtarum, ſed in ſcapulis ponit. dentes ergo vocat pinnas acuminatas & extantes inſtar dentium. unde & Johannes hic ait, vocem hanc eſſe alarum, non oris. Ita ſymbolicè mendacium dæmonibus & hæreticis familiare, ſemper à tergo latet, numquam prominet in aperto: aliud enim dicunt, aliud cogitant: unde Deo hominibuſque mendaces ſunt odioſi, ait Nicol. Cauſinus Parab. hiſtor. l. 9. c. 49. Hæreticorum ergo vox non ex corde & ore, ſed quaſi ex occipitio prodit, æquè ac dæmonum.

ET HABEBANT SUPER SE REGEM ANGELUM ABYSSI) *Locuſta*, ait Salomon Prov. 30. 27. *regem non habet, & egreditur univerſa per turmas ſuas*: ſed hæ infernales habent, & habebunt quoad durabit hic mundus, & hominum vita in terra, cum quibus pugnant. Sciunt enim omnem exercitum ſine duce & capite eſſe invalidum, atque à capite eius vim & robur pendere. unde ajebat ille belli dux: *Fortior eſt exercitus cervorum duce leone, quàm leonum duce cervo*. Quocirca & milites, dum non perſoluto ſtipendio contra principem & rempubl. rebellant, ſtatim caput & ducem eligunt ex ſuo grege maximè ſtrenuum, quem Electum vocant: alioquin eſſent inſtar hominis acephali, ſine capite, ſine duce & directore, ac inſtar reipubl. carentis magiſtratu, in qua unus alium conficit, itaque cives ipſi ſuam rempubl. perdunt & interimunt. Vide hic, quantum, quamque neceſſarium ſit ordinis & obedientiæ bonum; ac ex diverſo quantum ataxiæ & acephaliæ ſit malum, utpote quod & ipſi dæmones, licet peſſimi & ſuperbiſſimi, fugiant & deteſtentur. Vers. 11.

Rurſum vide quanta ſit vis turbæ, quid faciat multitudo, etiam rerum minimarum & imbellium. Locuſtæ enim

enim viles & exiguæ, ſua copia integras provincias ſtirpitus depaſcuntur & devaſtant. Ita Turcæ omnia ſuperant & ſubigunt exercitus ſui multitudine. Ita dæmones, licet invalidi, numero ſuo totum orbem affligunt & cruciant. Exſtat hac de re ſymbolum apud Nicol. Cauſſin. l. 9. Parab. hiſt. c. 31. *Draco à formicis conſumptus*, hoc eſt, princeps a populo oppreſſus. ita Suetonius in Tiberio: Erat, inquit, Tiberio in oblectamentis ſerpens draco, quem ex conſuetudine manu ſua cibaturus, cùm conſumptum a formicis inveniſſet, monitus eſt, ut vim multitudinis caveret draco enim regum ſymbolum eſt, formicæ populi. Sapienter proinde Ptolemæus in procem. Almageſti: *Melius*, inquit, *eſt vulgi habenas regere, quàm multos habere milites*. Tutior enim & fortior eſt princeps vallatus ſubditorum amore, quam militum armis. Ex adverſo, *Terribilis multis, timeto multos*.

CVI NOMEN HEBRAICE ABADDON] Hebraicè אבד *abad* in cal ſignificat perire: inde אבד *ibbed* in piel, activè ſignificat perdere, diſperdere: inde *Abaddon* idem eſt quod perditio, id eſt perdens vel perditor (Hebræi enim ſæpe abſtracta ponunt pro concretis) græcè ἀπολλύων, latinè *exterminans*. τὸ *exterminans* non eſt in Græco, ut patet: ſcripſit enim Johannes græcè, non latinè. Stomachatur Valla, Interpretem hoc de ſuo addidiſſe textui. Verùm temere: nihil enim de ſuo addidit, ſed tantùm Græcam vocem in Latinam tranſtulit (quod eſt interpretis munus) ut Latini æque ac Græci intelligerent, quid ſit ἀπολλύων. Perperam ergo vertit Arabicus, *& regnavit ſuper eos angelus abyſſi, cuius nomen hebraicè Machdun, & eius interpretatio ionicè eſt Laudans*.

Notat S. Gregor. homil. 34. in Evang. angelos ex ſe non habere nomina (angeli enim non ex nomine, ſed ex ſpecie & viſione invicem ſe internoſcunt & compellant) ſed ea ſortiri ex miniſterio quod apud homines obeunt. Idem eſt de malis angelis.

VÆ UNUM, plaga una, puta quinta quinti angeli,
Vers. 12. nimirum locuſtarum, de quibus jam dixi, ABIIT, ET ECCE VENIUNT ADHUC DUO VÆ] putà duæ plagæ ſexti & ſeptimi angeli unde ſubdit plagam ſexti angeli dicens:

Vers. 13. & 14. ET SEXTUS ANGELUS TUBA CECINIT: ET AUDIVI VOCEM UNAM EX QVATVOR CORNIBUS ALTARIS AUREI, QVOD EST ANTE OCULOS DEI, DICENTEM SEXTO ANGELO, QVI HABEBAT TUBAM: SOLVE QVATVOR ANGELOS] Altare hoc aureum eſt altare thymiamatis, quod S. Johannes vidit in cælo (de quo dixi c. 8. 3.) repræſentans Chriſtum. Inde ergo viſa eſt Johanni prodire hæc vox q. d. Ex Chriſto & Chriſti meritis, atque ex orationibus Sanctorum, qui quieſcunt ſub hoc altari, ut dixit c. 6. 9. manavit hæc vox, mandans puniri impios per ſextam plagam ingentis exercitus hoſtilis. Tanta enim fuerunt impiorum ſcelera, ut ipſum altare contra impios expoſtulare, clamare, & vindictam depoſcere videatur.

Sexta plaga exercitus equeſtris quæ? Prima ſententia. Quæres, quæ, qualis & per quos fiet hæc plaga? Primò, Alcazar cenſet hanc plagam eſſe iras, odia & furores, quibus Deus punivit Judæos Chriſtum reſpuentes. Cùm enim locuſtæ ſymbolicè ſignificarint concupiſcentiam eorum, ordo ipſe poſtulat, ut furioſi equi qui ſequuntur, irarum furias ſignificent: hæ enim ex concupiſcentiis per alios impeditis conſequi ſolent, & à malis angelis ſuſcitantur & inflammantur. Secundò, clamor ex quatuor angulis altaris ſignificat totam religionem (hujus enim ſymbolum eſt altare cum igne in priſcis numiſmatis) Chriſtianam de Judæis conqueri, & vindictam de tota eorum gente expoſcere. Clamat ergo altare ad angelum, q. d. Ea eſt audacia & malitia Judæorum, ut ampliùs ferri non poſſit: tu ergo plagam tuam in eos exſere. Tertiò, quatuor angeli qui has iras ſuſcitant, ſunt *proprius amor, divitiarum cupiditas, inanis hominum exiſtimatio, & proprium iudicium:* qui ligati fuerant in Euphrate, id eſt in felici eorum ſucceſſu, cùm voluptates, honores & opes ad votum ſuccederent. Euphrates enim pleno alveo fluens, Babylonem lætificans, ac fertilem lautamque reddens, aptè repræſentat voluptates & delicias civitatis Deo inimicæ, & ad voluntatem proſperos ſucceſſus. Sed cùm Judæis per Titum hæ ſuæ cupediæ ereptæ ſunt, quatuor hi angeli, id eſt perverſi amores jam dicti, cohiq; ſopiti & quaſi ligati, ſoluti ſunt, ac Judæos ad iras & furores concitarunt. Quartò, cùm ſubdit, *Vt occiderent tertiam partem hominum*, ſignificat iras Judæorum non tam hoſtes Judæorum Romanos, quàm ipſoſmet Judæos invaſiſſe & enecaſſe. Ira enim in iratum irruit quaſi hoſtis, eum lancinans & crucians. Rurſum, intelligit iras quas Judæi in Chriſtianos evomuerunt, dum *Ira hieroglyphicum.*
eos perſecuti ſunt. Jam multos ſuis iris & furiis occidi & interire conſtat. Unde ait Eccleſ. c. 30. 26. *Zelus & iracundia minuunt dies*. Et Proverb. 14. 30. *Putredo oſſium invidia*. Quintò, dicuntur eſſe vicies millies dena millia: quia irarum, tumultuum & furiarum exercitus, cùm ex tot inordinatis animi affectionibus oriatur, innumerabilis eſt, unde ex iis innumeræ lites, rixæ & diſcordiæ exoriuntur. Notent hæc homines iracundi: dum enim iræ non reſiſtunt, ſed indulgent, quid faciunt niſi ut infinitas tumultuum internorum & furentium inimicorum cohortes contra ſeipſos, ſuamque pacem & conſcientiam concitent & immittant; Sextò, capita equorum leonina, iræ ſuperbiam & crudelitatem repræſentant. Septimò, ignis ſignificat iræ & irati excandeſcentiam, fumus rationis perturbatæ caliginem, ſulphur furorem. Nam *ira furor brevis eſt*. Octavò, caudæ pro ictis haberet ſerpentes: quia ſetæ in aquā injectæ, ibique aſſervatæ facile convertuntur in colubros. Id ſignificat, iram, etſi initio dum vindictam concupitam exercet, grata & blanda videatur, tamen in fine relinquere aculeum conſcientiæ, eamque mordere & lancinare inſtar colubri. Sic Poetæ Furias, quas ipſi tres numerant, Acherontis & Noctis filias, quæ, ut inquit Servius, Diræ in cælo, Furiæ in terris, Eumenides apud Inferos appellātur, ſuntq; ſceleſtæ mentis vindices & tormenta, ut ait Cicero orat. pro Roſcio Amerino) ita pingunt, ut in capite pro capillis dēcies colubros, in manibus tædas ardentes, quibus ineſt ignis, fumus, ſulphur. Nonò, habent loricas hyacinthinas, id eſt ex panno hyacinthini & violacei coloris, quæ eſt armatura ridicula: quia irati ſuæ iræ obtendunt haſce loricas, id eſt excuſationes calvas & ridiculas, ſcilicet ſe jure iraſci, ſe zelo iuſtitiæ agi, indignum eſſe talia pati, nobili viro ex honore non licere hæc inulta relinquere, &c. quæ omnes nihil aliud ſunt, quam ira, & iræ nutrimentum, hoc eſt ignis & ſulphur. Decimò, ceteri videntes licet haſce plagas non pœnituerunt, ſed perrexerunt adorare ſua idola, id eſt ſtudere auro & argento congerendo. Avaritia enim eſt idolorum ſervitus, ut ait Apoſtolus. Verùm hæc myſtica & tropologica ſunt. Qui ergo capit ingenioſum iræ ſymbolum morale, hoc utatur.

Secundò, Aureolus, Lyran. & S. Antonin. 1. p. chron. tit. 6 c. 1. §. 7. putant hic ſignificari quartum ſchiſma generale, *Secunda.*
Eccleſiæ valdè noxium, quod fuit inter Symmachum Papam & Laurentium Antipapam, eorumque aſſeclas anno Chriſti 498. de quo Nicephor. l. 16. c. 35. Vox de altari fuit vox S. Paſchaſii Cardinalis, qui cū aliis cauſa fuit ſchiſmatis eligendo Laurentium, ideoq; poſt mortem punitus eſt in Purgatorio, cùm apparuit S. Germano Capuano Epiſcopo in Thermis Puteolanis, uti narrat S. Gregor. l. 4. Dialog. c. 40. Eodem tempore Conſtantinopoli imperabat Anaſtaſius Imp. Eutychianus, & in Italia Theodoricus rex Arrianus. Cùm ergo Paſchaſius tuba cecinit, id eſt Laurentio ut Papa fieret vocem dedit, ſoluti ſunt quatuor angeli, ſc. Symmachus, Laurentius, Anaſtaſius Imper. & Theodoricus rex, qui priùs alligati erant in Euphrate, id eſt in Romano Imperio, quod quartum eſt inter regna, ſicut Euphrates quartus eſt fluvius paradiſi Gen. 2. Tunc ergo ob ſchiſma hoc multi occiſi ſunt utrimque. *Seditio ea*, ait Nicephor. *duravit ad triennium non ſine cædibus, rapinis, aliiſque calamitatibus. Sed Theodoricus rex, qui tum Romam obtinebat etſi Arrianus eſſet, Synodum tamen Epiſcoporum coegit, & Symmacho Epiſcopatū confirmavit: Laurentio autem pulſo thronum Nuceriæ attribuit.* Anaſtaſius verò & Theodoricus Chriſtianos perſecuti ſunt. Unde Theodoricus Johannem Papam carcere macerando, & Symmachum (uti & Boetium) gladio occidit. Hinc viro cuidam ſancto viſus Theodoricus ea hora qua mortuus eſt, inter Johannem & Symmachum diſcinctus, diſcalceatus & vinctis manibus duci, proiiciq; in ollam Vulcaniam, uti refert S. Greg. 4. Dialog. 40. Quia ergo Eccleſia tunc in quatuor hos principes diviſa, pars quæq; pro ſuo principe certabat; hinc dicitur exercitus eorum fuiſſe vicies millies dena millia id eſt infinita multitudo. De ore Laurentii & Symmachi procedit fumus ambitionis & vanitatis, ideoque rurſum habent loricas hyacinthi-

cinthinas, quæ deſignant hypocriſin & vanam apparentiam: de ore Theodorici procedit ignis Arrianæ perfidiæ: de ore Anaſtaſii prodit ſulphur hæreſis Eutychianæ. Habebant poteſtatem non tantùm in ore, ſed & in caudis: quia inter Symmachum & Laurentium, atque inter Theodoricum & Anaſtaſium res non ſolùm ore, id eſt diſceptationibus & minis; ſed etiam caudis, id eſt occultis fraudibus & ſimulationibus, agebatur. Denique cùm additur, *Ceteri homines non ſunt occiſi*, &c. opinatur Lyran. & Antonin. ſignificari quamdam Paganorum cædem, quæ tempore Theodorici facta ſit, Saxonibus contra Thuringos dimicantibus, ubi utrimque multi cæſi ſint.

Refutatur. Verùm Viegæ & aliis diſplicet hæc explicatio, idque meritò. Nam Primò, Symmachus non fuit ambitioſus, ſed mitis, & ſuavibus admodum moribus, quin imò Sanctorum catalogo eſt aſſcriptus. Inſuper falſum eſt, quòd Paſchaſius fuerit ſchiſmatis auctor, ad illudque claſſicum cecinerit. Nam ejus auctor fuit Feſtus patricius Rom. qui ut gratiam inter Anaſtaſii Imp. poſt creationem Symmachi, eodem die in baſilica S. Mariæ, pecuniis aliquos corrumpens, intruſit Laurentium. Paſchaſius ergo Purgatorium ſubiit, non quia Laurentium creavit Papam, ſed quia ei uſque ad mortem adhæſit, ejuſque partes fovit, uti narrat S. Gregor. Ubi quod dicitur Uſque ad mortem, excluſivè intellige: pœnituit enim moriens. Nam conſtat apud orthodoxos neminem in ſchiſmate manentem in eoque morientem ſalvari. Non enim in Eccleſiam cæleſtem admittitur, qui à terreſtri ſeparavit. Quocirca ſchiſma eſt peccatum mortale, & ſchiſmatici non tantùm à Dei gratia, ſed & ab Eccleſia abſciſſi & præciſi ſunt, niſi per ignorantiam culpa eorum vel in totum vel in parte, ut non ſit mortalis, excuſetur.

Secundò, quia Euphrates longè abeſt à Roma; nec Roma dici poteſt Euphrates, ſed potiùs Babylon: hæc enim Euphrati adiacet. Tertiò, ſchiſma Laurentii & Symmachi non fuit in tota Italia, ſed tantùm Romæ. Rurſum, inter Anaſtaſium & Theodoricum nullum fuit bellum, ſed ſolis minis Theodoricus coegit Anaſtaſium pacis amantem, ad eccleſias Arrianis concedendum. Quartò, Thuringi & Saxones nullam cum Anaſtaſio & Theodorico habent connexionem, ut habent inter ſe omnia quæ hoc capite recenſentur.

Tertia. Tertiò, Beda, Richard. Andreas, Rupert. Aretas & Viegas referunt hæc ad ultima mundi tempora. Angelus ergo hic ſextus, erit præcipuus aliquis dæmon. Hic ſolvet quatuor angelos, id eſt omnes dæmones ligatos in Euphrate Babylonis, id eſt in congregatione & confuſione impiorum, qui Eccleſiam totam in fine mundi omnibus modis divexabunt. Unde dicuntur eſſe vicies millies dena millia.

Quarta, genuina. Quartò & optimè, Ribera plagam hanc propriè ut verba ſonant, accipit, putatque fore innumerum exercitum ferorum hominum & militum qui in fine mundi puniet & occidit homines impios, ſcilicet tertiam eorum partem. Angelus ergo bonus tuba canens ſolvet quatuor angelos.

Quos, & quales? Nonnulli apud Andream & Aretam, putant hoſce quatuor eſſe angelos bonos, eſſeque Michaelem, Gabrielem, Raphaelem, & Urielem, cujus fit mentio 4. Eſdræ 4. 1. & c. 5. 20. Verum patet, hos quatuor angelos eſſe malos, eſſeque dæmones, nam hi ſoli ligantur, non boni. Hi ergo ſunt quatuor præcipui dæmones, qui quaſi præſunt quatuor orbis partibus: ligati autem ſunt in paſſione Chriſti, ne tantum noceant hominibus quantum antè. Hi in fine mundi rurſus ſolventur, ut graſſentur puniantque impios. Porrò hi dæmones ligati ſunt in Euphrate. *Dæmones ligati in Euphrate. Cur?* Hic enim locus ad hoc eſt congruus. Primò quia Euphrates alluit Babylonem: Babylon autem typus eſt regni diaboli & impiorum. Secundò, quia Euphrates alio reſpectu typus eſt regni diaboli & impiorum. Secundò, quia Euphrates alio reſpectu typus eſt Baptiſmi: per Euphratem enim tranſivit Abraham in terram promiſſam, indeque Hebræus; id eſt tranſiens, vel tranſamnanus, eſt dictus. Fortè etiam Tertiò, ait Andreas, quia inde naſciturus vel exiturus eſt Antichriſtus. Porrò, licet hi archidæmones ligati ſint, habent tamen ſuos velut emiſſarios canes ubique, qui homines tentent & divexent, uti experientia conſtat. Pari modo Aſmodæus, libidinum rex, ligatus à Raphaele in deſerto Aegypti, Tobiæ 8. 3. ſuos tamen per orbem dæmones quaſi ganeones, iyngas & cupidines emittit: ſicut & de ebriis laſcivíſque dæmonibus Andron proficiſcentibus, narrat in Icon. Philoſtratus, uti rectè advertit noſter Serarius, ſcribens in Tobiæ cap. 8. Sic Lucifer religatus in inferno ſuos ubique habet emiſſarios; quin & ipſe ſolvetur tempore Antichriſti. ut patebit c. 20. v. 2. & 3.

Gorrad. in Apocalypſin.

Quibus vinculis ligantur dæmones? Quæres, quomodo, & quibus funibus ligentur dæmones? Reſp. eos certo loco ligari, cùm in illo per decretum & poteſtatem divinam, vel angelicam detinentur, ut ſe loco movere, eoque egredi nequeant. Hoc autem fieri poteſt tribus modis. Primò ſi Deus eis ſubtrahat concurſum divinum, qui neceſſarius eſt ad motum & egreſſum, ſimulque conſervet ſemper illos in ſuo ubi, ſeu ſitu & modo exiſtendi in illo loco, cui vult eos affigere. Secundò moraliter, ſi impediat ne egrediantur, v. g. minando eis acriores pœnas ſi egrediantur, atque puniendo illos ſi egrediantur, & compellendo eos regredi. ſic Aſmodæo certa eremi Ægypti portio, extra quam ne ad paſſum pedis egredi ei liceat, à Raphaele eſt deſignata & præſcripta. Tertiò phyſicè omnino & naturaliter, ſi imprimat eis modum, aut qualitatem aliquam detentivam, vel unitivam loco, v. g. impetum & vim permanentem. Similem enim vim, ſed tranſeuntem, videmus corporibus, uti lapidibus, imprimi, qua in altum levantur, dum eò jaciuntur. Sicut ergo homo robuſtus alium minùs fortem certo loco violentè detinere poteſt; per vim ei impreſſam; ita & angelus dæmonem. Similem enim vim, licet non corporalem, ſed ſpiritalem, poteſt ſpiritus ſuperior & potentior ſpiritui inferiori & minus potenti imprimere: atque de facto vim hanc imprimunt dæmonibus angeli, cùm eos ex certo loco, v. g. ex corporibus obſeſſis energumenorum violentè expellunt & extrudunt. Cur enim Deus non poſſit ſimilem vim, non tranſeuntem, uti illa eſt, ſed diutiùs permanentem producere? magis enim mirabilem vim igni inferni indidit, qua non tantum detinet, ſed & agit in animas damnatorum, ipſoſque dæmones, eoſque urit & cruciat. Hoc eſt quod ait S. Petrus 2. epiſt. 2. 4. *Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos.* Ubi Nota ex Græco, vocem *rudentibus* non referri ad *detractos*: qui enim rudentes angelos detraherent cælo? Sed ad vocem *tradidit*: q. d. Tradidit eos Deus & mancipavit carceri & igni infernali, illique eos in perpetuum devinxit, & quaſi quibuſdam rudentibus, vel, ut Græca habent, *σειραῖς ζόφου*, id eſt *catenis caliginis*, alligavit. Sic enim explicat S. Judas in ſua epiſtola v. 6. dicens: *Angelos qui non ſervaverunt ſuum principatum, vinculis æternis ſub caligine reſervavit.* Alia ratione ligantur, id eſt ligari ſe ſinunt, dæmones à magis, cùm ipſi ex conventione & pacto eos, vel volentes, vel à ſuperiori dæmone coactos in annulis includunt, ut qui annulos geſtant dæmones ſibi familiares & obſequentes habeant. Ita S. Hieron. in vita S. Hilarionis, narrat dæmonem ab amaſio in puellam quam deperibat immiſſum, cùm S. Hilarion eum expelleret, exclamaſſe: O *cruces, ò tormenta quæ patior! Exire me cogis, & ligatus ſubter limen teneor. Non exeo, niſi adoleſcens qui tenet dimiſerit. Tunc ſenex: Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio & lamina ſtrictius teneris.* Et ſanè ex hac alligatione patet dæmonum tum infirmitas, tum vilitas. Unde.

Dæmon nocere nequit niſi volenti. Moraliter S. Antonius apud Athanaſ. *Minas*, ait, *dæmonis formidare non debemus: nam hamo crucis, ut draco, aduncatus à Domino eſt, & capiſtro ligatus ut iumentum, & quaſi mancipium fugitivum vinctus circulo, & armilla labra perforatus, nullum fidelium devorare permittitur.* Et S. Aug. ſerm. 197. de Tempore: *Si alligatus*, ait, *diabolus eſt, quare tantum adhuc prævalet; ſed tepidis & negligentibus, & Deum in veritate non timentibus dominatur. Alligatus eſt tanquam innexus catenis canis; & neminem poteſt mordere niſi eum, qui ſe mortifera ſecuritate illi coniunxerit. Jam videtur fratres, quia ſtultus eſt homo ille, quem canis in catena poſitus mordet. Tu te illi per voluptates & cupiditates ſæculi noli conjungere, & ille ad te non præſumet accedere; latrare poteſt, ſollicitare poteſt, mordere omnino non poteſt, niſi volentem. Non enim cogendo, ſed ſuadendo nocet, nec extorquet à nobis conſenſum ſed petit.*

UT OCCIDERET TERTIAM PARTEM HOMINUM] non ſignatorum, ut patet ex dictis cap. 7. v. 3. & cap. 9. v. 4. putà impiorum & reproborum.

Idem patet ex eo, quòd ſi hi occiſi eſſent pii & juſti, A nulli tunc juſti ampliùs ſupereſſent in mundo. Ceteri enim qui non ſunt occiſi, erunt idololatræ, ut dicitur. Ergo tantùm loquitur hic de non ſignatis & impiis (quorum ſunt hæ vindictæ & pœnæ) ex quibus ait tertiam partem occidendam; ceteros verò permanſuros in ſua idololatria & ſceleribus.

Vers. 16. ET NUMERUS EQUESTRIS EXERCITUS VICIES MILLIES DENA MILLIA] Græcè δὺο μυριάδες μυριάδων. ita legit Noſter, Aretas & alii (licet Complutenſ. non habeant τὸ δὺο) id eſt duæ myriades myriadum, id eſt bis millies centena millia. Myrias enim eſt decem millia: duæ ergo myriades myriadum ſunt vicies millies decem millia, id eſt ducenties millena millia, ſive ducenti milliones. Ingens & immanis erit hic exercitus equitum, qualis numquam viſus eſt in orbe. Ex quo nonnulli conjiciunt, pedeſtrem exercitum qui equeſtri jungi, eumque numero longè ſuperare ſolet, fore longè majorem & quaſi innumerum. Verùm ſic exercitus hic nimius foret & penè immenſus, quem nulla provincia alere aut ſuſtinere poſſet; utpote qui majorem partem hominum qui in orbe ſunt, ac conſequenter plurimos im- B pios, quos Deus hoc exercitu punire volet, in ſe complecteretur. Cùm ergo peditatus hic non meminerit, videtur is nullus, vel exiguus fore; ſed totus, vel penè totus exercitus fore equeſtris, qualis eſt Tartarorum. Perſarum, Polonorum, &c. Celebratur omnium ore multitudo exercitus Xerxis, qui quinque annorum apparatu decies centena millia, id eſt millionem hominum in aciem contra Græcos eduxit. Quem numerum, ut Valerius, & ex eo S. Hieron. teſtantur, de alta proſpectans ſpecula, fleviſſe fertur, quòd ex tanta multitudine nemo poſt centum annos ſuperfuturus eſſet. Igitur ipſe maria pontibus conjunxit, Athon montem continenti abſcidit, teſte Plinio lib. 4. c. 10. Verùm quid hæc ad has Apocalypſeos copias? Xerxes unum eduxit millionem: hic ducenti milliones hominum educendi dicuntur. Ergo ducenteſimam tantùm hujus exercitus partem habuit Xerxes, & tamen de Xerxe canit Lucan. lib. 2.

Multum cùm pontibus auſus,
Europamque Aſiæ, Seſtonque admovit Abydo,
Inceſſitque fretum rapidi ſuper Helleſponti.

Ducenti milliones equitum unde. Quocirca nonnullis incredibilis videtur hic numerus, C cùm in toto orbe vix eis videantur eſſe ducenti milliones hominum. Sed errant: nam in ſolo regno Chinenſi numerantur 250. milliones hominum, uti docet noſter P. Nicolaus Trigault. lib. de Expedit. Sinenſi: ex quibus quinta pars, puta quinquaginta milliones, poteſt eſſe militum. Adde totidem ex Æthiopia: Æthiopum enim mira eſt ſoboles, & copia. adde totidem ex Tartaria, & totidem ex India, habebis ducentos milliones. Junge, tunc plurimos fore homines: plerique enim erunt carnales, & vacabunt generationi.

Poſſet etiam quis ſuſpicari, bonam exercitus hujus partem fore dæmonum, qui induti ſpecie & forma non locuſtarum, ut illi præcedentis tubæ v. 3. ſed hominum & equitum, impios affligent & caſtigabunt. Nam duces eorum erunt quatuor Archidæmones, ut patet v. 14. qui v. 15. dicuntur occiſuri, ſcilicet tam per ſe, quàm per ſuos ſocios, putà dæmones, tertiam partem hominum. Et de his ad litteram verificari poterit quod dicitur v. 17. D *Capita equorum erant tamquam capita leonum: & de ore eorum procedit ignis, & fumus, & ſulphur.* & illud v. 19. *Caudæ eorum ſimiles ſerpentibus, habentes capita: & in his nocent.* Dæmones enim formam ſerpentum, leonum, & quorumlibet animalium facilè aſſumere vel equis ſuis aſſuere, & per apparentiam adjungere poſſunt. Denique ſi ducenti milliones hi tantùm eſſent hominum, utique continerent majorem partem hominum impiorum (pauci enim tunc erunt pii & juſti) qui puniendi erunt hac plaga, non autem punient alios. Hæc enim plaga, uti & ceteræ, immittetur in impios, tertiamque eorum partem abſumet. Unde videtur, potiorem partem hujus numeri fore dæmonum; alioqui enim impii punirentur per homines æquè, imò magis impios; & multò plures eſſent carnifices, quam rei puniendi, atque carnifices ipſi impunè evaderent, cùm tamen ceteris impientiores ſint futuri.

Opinatur Ribera, hunc exercitum fore decem illorum regum, qui ante Antichriſtum Babylonem evertent, uti deſcribit Johannes cap. 18. hoc ergo caput 18. per hyſterologiam eo loco ponit, cùm recto ordine hic ponendum eſſet. Unde inferunt aliqui, hunc numerum militum fore, non ſimul, ſed ſucceſſivè: per multos enim annos horum regum prælia duratura. Verùm hoc minùs eſſe probabile, oſtendam cap. 17. 16. Veriſimiliùs dici poſſet, hunc exercitum præparaturum viam Antichriſto, ac fore ipſius Antichriſti jam inchoantis & invaleſcentis, ut eo ſibi gentes ſubigat, ac tandem fiat rex & monarcha orbis. Nam mox de ejus regno, monarchia & bello, quod tunc ipſe geret contra Chriſtianos, audiemus cap. 11. in ipſo libro ſignato, cujus ſigillum ultimum hic reſeratur; ita ut poſt hæc proximè ſequi videatur lectio libri ſignati, qui tractat de monarchia Antichriſti.

ET ITA (uti jam dicam) VIDI EQUOS IN VISIONE] Scilicet habentes capita quaſi leonum, loricas hyacinthinas, &c. ut ſequitur.

Vers. 17. ET QUI SEDEBANT SUPER EOS, HABEBANT LORICAS IGNEAS, ET HYACINTHINAS, ET SULPHUREAS) Scilicet aliqui equites habebant loricas *igneas*, id eſt lucentes, & radiantes, ac flammantes, ideoque terribiles inſtar ignis: alii habebant loricas *hyacinthinas*, id eſt violacei, ſive cæleſtis coloris, ut è cælo à Deo miſſi viderentur: alii *ſulphureas*, id eſt rubeas & croceas inſtar ſulphuris. Hoſce enim colores, aut certè tunicas talium colorum, loricis ſuis hi equites induent, tum ornatus, tum terroris cauſa, ut percellant hoſtes, uti faciunt noſtri equites, quos proinde Belgæ vocant *roode rocken, blauwe rocken, geele rocken*; & Galli, æquè ac Itali & Hiſpani, *caſaque rouge, caſaque bleue, caſaque jaune*. Hi ergo ultimi habebunt loricas, vel tunicas loricarum croceas, ſive ſulphureas, ut per eas Deus ſignificet vindictam, quam per hoſce equites exercere decrevit in libidines, & fœtida peccata ac peccatores, utque per eas prognoſticè indicet ſulphur infernale, quod impiis in gehenna paratum eſt & imminet. Sic Virgil. Æneid. 12. canit de Turno:

Ipſe dehinc auro ſqualentem alboque orichalco
Circumdat loricam humeris.

Et Livius lib. 5. belli Maced. agens de equitibus: *Partim*, inquit, *loricatos, quos cataphractos vocant, partim ſagittis* C *equoque utentes.*

Alludit S. Johannes ad Jeremiæ 51. 27. ubi feroces equos & equites Perſarum incitans ad excidium Babylonis, ait, *Adducite equum quaſi bruchum aculeatum*: bruchus enim genus eſt locuſtæ. Porrò præferoces eſſe Perſarum equos, ut videantur ex ſe habere aculeos, nec egere calcaribus, docet Oppianus, dum ait:

Qui cives habitant virides Euphratis ad undas,
Magnanimis utuntur equis in bella leonum.
Lumina glauca vibrant, & magnum in pectore robur
Efferat audaces animos ad fervida bella.
Accedit levitas curſus, quodque ora leonis
Intrepidè perferre valent.

Tales erunt & hi S. Johannis equi in fine mundi.

ET CAPITA EQUORUM ERANT TAMQUAM CAPITA LEONUM: ET DE ORE EORUM PROCEDIT IGNIS, ET FUMUS, ET SULPHUR) Per equos quoque equites ipſos, metonymicè intellige. D Significat per hyperbolen, formidabiles fore equos & equites inſtar leonum, ut fumos naribus efflent, videanturque ignes, ſulphur & flammas ſpirare. Rurſum equites ſpirabunt ignem, fumum & ſulphur, id eſt incendia, & omnimodam vaſtitatem orbi afferent ſuis minacibus verbis & imperiis, cohortando ſe invicem, & inclamando *fuego, fuego*, uti in expilatione & excidio Antuerpienſi (quam ipſi furiam vocant) noſtro ævo factum meminimus, quando major & nobilior urbis & emporii illius quondam celeberrimi pars Hiſpanico igne horribiliter conflagravit. Tertiò, propriè ſignificantur hic bombardæ militum, & ignis pulveris ſulphurei. Dum enim milites jaculantur, ita admovent ori inſtrumentum, ut ore ignem & fumum ſulphureum emittere videantur. Et hoc modo objecta ſunt animo S. Johannis in viſione. ita P. Leſſius lib. 13. de Perfect. divinis c. 18. Adde, ſi bona hujus exercitus pars ſit dæmonum, de iis hæc ad litteram, ut ſonant, accipi poſſe, ut dixi paulò antè. Idem dico de caudis ſerpentum, de quibus ſubdit dicens:

Eo-

POTESTAS ENIM EQUORUM IN ORE EORUM EST, ET CAUDIS EORUM. NAM CAUDÆ EORUM SIMILES SERPENTIBUS, HABENTES CAPITA; ET IN HIS NOCENT] Patet hæc non ad litteram, ſed ſymbolicè accipi debere, æquè ac capita leonum, & ignem ſulphurque de ore egrediens. Nulli enim equi habent caudas ſerpentum, aut capita in caudis. Caudæ ergo hæ capitatæ ſignificant gladios militares, qui inſtar cau um retrò exſtant, & capulos inſtar capitis habent: deſcribit enim arma eorum, bombardas ſcilicet, per ignem, fumum & ſulphur, & gladios per caudas capitatas. Aut certè per caudas intellige pediſſequos & miniſtros militum qui plerumque ſunt peſſimi, & inſtar ſerpentum occultè nocent incendiis, furtis venenis, aliiſque modis. ita P. Leſſius loco jam citato. Inſuper caudæ hæ ſignificant noviſſimum eorum imperium, quod pacificum & quietum jam videbatur, eo quòd per tyrannidem ſuam omnes hoſtes ſuppreſſiſſent, aut ſubvehiſſent; æquè tamen durum fore ac eorum principium, nimirum quòd in fine redibunt ad ſua capita, id eſt ad primam crudelitatem, & ad dira duraque ſua imperia, ut rurſum videantur ore ſpirare & efflare ignem, fumum & ſulphur. Rurſum, quòd virulenti & doloſi erunt inſtar ſerpentum. Unde Richard. Victorin. quærens, cur horum equorum caudæ deſinant in capita ſerpentum, reſpondet: quoniam impij dum nequeunt aperta perſecutione nocere, per occultam & fraudulentam ſimulationem nocendi ſumunt initia. Et Joachim: *Quia*, inquit, *cùm putantur ab inferendis malis quieſcere, tunc ex inſperato deteriora mala committunt & ita caudæ eorum, id eſt finis præcedentium malorum, in capita deſinunt, id eſt in initia futurorum.*

Symbolicè S. Gregor. lib. 33. Moral. cap. 28. vel iuxta aliam editionem 23. hæreticis hæc attribuit: *Quia*, inquit, *quod ab eis verbis blandientibus dicitur, hoc à principibus eorum fautoribus gladiis ferientibus imperatur. Vnde poteſtas eorum eſt in ore & in caudis. In ore namque doctorum ſcientia, in cauda verò ſæcularium potentia figuratur. Nam per caudam quæ retrò eſt, huius ſæculi poſtponenda temporalitas deſignatur. Retrò eſt enim omne quod tranſit, antè verò eſt omne quod veniens permanet. Iſtis ergo equis, id eſt nequiſſimis prædicatoribus ubique carnalium impulſu currentibus, in ore & in cauda poteſtas eſt: quia ipſi quidem perverſa ſuadendo prædicant, ſed temporalibus poteſtatibus fulti, per ea quæ retrò ſunt ſe exaltant:* Nota hic obiter, quo loco iuxta S. Gregorium, habenda ſunt omnia temporalia, ipſaque orbis imperia; nam per caudam hic deſignantur, ut juſtitiæ & virtuti, æquè ac Eccleſiæ poſtponenda intelligantur.

ET CETERI HOMINES, QUI NON SUNT OCCISI IN HIS PLAGIS, NEQUE POENITENTIAM EGERUNT] *Neque*, id eſt *non*, vel *ne quidem tunc* q. d. Ceteri homines cum tot ſtrages & funera viderunt, nequidem tunc compuncti ad mentem redierunt, nec ad tantas ſociorum plagas reſipuerunt. Patet ex Græco. Mira ergo erit tunc hominum obduratio, qui viſis tot ſignis & plagis perſiſtent nihilominus in ſuis ſceleribus & idololatria. Similis fuit obduratio Pharaonis Exodi 7. & ſequent. qui viſis tot portentis & flagellis Moſis iis magis obduruit, fortiuſque Deo & Moſi reſtitit. Cauſæ eius erunt variæ. Prima, aſſuetudo peccandi, indeque ingens concupiſcentiæ vis: ob quam videmus ebrioſos à vino, luxurioſos à venere non abſtinere, etiamſi præſentem & certam exinde peſtem, imò mortem ſibi imminere videant. Secunda, infidelitas: quia non credent has plagas à Deo infligi, ſed fato, vel mundi quodam morbo, & ſenectutis quaſi vitio evenire, uti ſenſerunt Stoici, & nunc Politici. Tertia, quòd tunc ſolutus erit diabolus, qui omnes ultimaſque ſuas vires exſeret: unde impiorum tunc quaſi animas & corpora poſſidebit. Quarta, quia plagæ hæ concitabunt in eis, utpote impiis, bilem & impatientiam: unde blaſphemabunt Deum, vel auctorem plagarum, quòd tot tantaſque eis infligat, uti ait S. Johannes cap. 16. v. 9. Vers. 20.

UT NON ADORARENT DÆMONIA) Hinc patet, in fine mundi renaſcituram idololatriam, ſed eam evertet poſtea veniens Antichriſtus: volet enim ipſe ſolus coli ſicut Deus, ſicut prædixit Daniel cap. 11. 36. & ſequent.

CAPVT DECIMVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Videt Iohannes angelum amictum nube, dextro pede mari, ſiniſtro terra inſiſtentem, ac iurantem, quòd ampliùs non erit tempus: mox reboant & conſonant ſeptem tonitrua. Secundò, v. 8. iubetur ab angelo accipere librum apertum, acceptumque devorat, quem in ore dulcem & mellitum, in ventre verò amarum experitur.

Quatuor ergo ſunt puncta hoc capite notanda. Primum eſt, idea angeli fortis, qui unum pedem figit in terra, alterum in mari. Secundum, ſeptem tonitrua. Tertium, iuramentum angeli quòd ampliùs non erit tempus. Quartum, liber datus Iohanni dulceſcens in eius ore, ſed in ventre amareſcens.

NOtat Alcazar, hæc omnia à capite 10. uſque ad v. 15. cap. 11. pertinere quodammodo ad ſextam tubam & plagam ſeptimi ſigilli. Nam ſicuti poſt quintam plagam dixit Johannes c. 9. v. 12. *Væ unum abiit*, ita cap. 11. 14. ait, *Væ ſecundum abiit*, id eſt, ſexta plaga ſexti ſigilli jam peracta eſt; *Et ecce væ tertium veniet citò*, putà ſeptima & ultima plaga, quæ explicatur ibidem v. 15. Hoc ex parte verum eſt, ſed non univerſim, ut patebit initio capitis ſequentis.

Rurſum Alcazar ex ſuæ explicationis acoluthia cenſet, ſicut plaga ſexta Judæorum iras & furores complexa eſt; ita hoc capite ſignificari, horribilem illam perſecutionis procellam, & quaſi furorem, quam Judæi contra Eccleſiam concitarunt, initium fuiſſe veræ ac ſolidæ Gentilium felicitatis: eò enim Deum hæc direxiſſe, ut perſecutiones Eccleſiæ verteret in eius felicitatem & gloriam, nimirum ut derelictis Judæis transferret fidem, Eccleſiam & ſalutem ad Gentes; atque hoc intelligi cùm dicitur, *Conſummabitur myſterium Dei*. Verùm hæc ſpectant noviſſima tempora. Inſeruntur ergo hìc, ut homines qui tunc tot plagis ſex tubarum à Deo per angelos moniti nolent pœnitere, vehementiùs redarguantur, arctentur & urgeantur: unde jurat angelus, *Quia ampliùs non erit tempus.*

ET vidi alium Angelum fortem deſcendentem de cælo amictum nube, & iris in capite ejus, & facies ejus erat ut ſol, et pedes ejus tamquam columnæ ignis: 2. Et habebat in manu ſua libellum apertum: et poſuit pedem ſuum dextrum ſuper mare, ſiniſtrum autem ſuper terram; 3. Et clamavit voce magna, quemadmodum cùm leo rugit. Et cùm clamaſſet, locuta ſunt ſeptem tonitrua voces ſuas. 4. Et cùm locuta fuiſſent ſeptem tonitrua voces ſuas, ego ſcripturus eram: et audivi vocem de cæ-

de cælo dicentem mihi: Signa quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua, et noli ea ſcribere. 5. Et Angelus, quem vidi ſtantem ſuper mare, et ſuper terram, levavit manum ſuam ad cælum; 6. Et juravit per viventem in ſæcula ſæculorum, qui creavit cælum, et ea quæ in eo ſunt; et terram, et ea quæ in ea ſunt; et mare, et ea quæ in eo ſunt; Quia tempus non erit amplius; 7. Sed in diebus vocis ſeptimi Angeli, cùm cœperit tuba canere, conſummabitur myſterium Dei, ſicut evangelizavit per ſervos ſuos Prophetas. 8. Et audivi vocem de cælo iterùm loquentem mecum, et dicentem; Vade, et accipe librum apertum de manu Angeli ſtantis ſuper mare, et ſuper terram. 9. Et abii ad Angelum, dicens ei, ut daret mihi librum. Et dixit mihi; Accipe librum, et devora illum; et faciet amaricari ventrem tuum, ſed in ore tuo erit dulce tamquam mel. 10. Et accepi librum de manu Angeli et devoravi illum; et erat in ore meo tamquam mel dulce; et cùm devoraſſem eum, amaricatus eſt venter meus; 11. Et dixit mihi; Oportet te iterum prophetare Gentibus, et populis, et linguis, et regibus multis.

Vers. 6. Angelus hic cum iride quis? Prima expoſitio.

ET VIDI ALIUM ANGELUM FORTEM DEA SCENDENTEM DE CÆLO AMICTUM NUBE, ET IRIS IN CAPITE EIUS, ET FACIES EIUS ERAT UT SOL, ET PEDES EIUS TAMQUAM COLUMNÆ IGNIS] Primò, Primaſ. Beda, Richard. & alij multi, per angelum hunc accipiunt Chriſtum, qui de cœlo deſcendit in incarnatione. Iridem geſtat, quia legatus eſt pacis. Hic terræ & mari imperat: unde pedem unum terræ, alterum mari, quaſi poſſeſſor & dominus imponit. Pes eius dexter eſt miſericordia, ſiniſter eſt iuſtitia. *Univerſæ enim viæ Domini miſericordia & veritas*. Librum habet apertum, quia myſterium gratiæ ſalutis revelavit. Rugit inſtar leonis, quia pœnas gehennæ impijs denunciat; iuratque quòd poſt diem iudicij non erit amplius tempus. Poſt eius vocem locuta ſunt ſeptem tonitrua, id eſt, omnes Apoſtoli prædicarunt toto orbe, qui æquè, ut Jacobus & Johannes, fuerunt Boanerges, id eſt filii tonitrui.

Huc accedit Alcazar: Angelus fortis, inquit, eſt Chriſtus, qui quaſi magni conſilij angelus, per Apoſtolos mundo annunciat altiſſimum Dei conſilium, quod ſcilicet Judaici populi diminutio, egeſtas atque infelicitas fuerit Gentium felicitas, divitiæ & incrementum; Gentibus enim annunciat affertque pacem, & ſalutem. Quocirca amictus eſt nube Evangelicæ prædicationis, utpote qui per ſuos miniſtros loquitur, & imbrem cæleſtis doctrinæ in homines infundit hinc & iridem habet in capite: iris enim pacis & reconciliationis eſt ſymbolum. Facies eius radians ut ſol, ſignificat deſiderium quo flagrabat Evangelij lucem toto orbe diffundendi, & hac ratione promittendi Eccleſiæ maximam gloriam. Habet pedes quaſi columnas ignis; tum quia quaſi gigas ingentes & quaſi columnares habet pedes. *Exultavit enim ut gigas ad currendam viam*, pſalm. 18. 8. tum quia venit ut ignem charitatis in terram deferret, ibique accenderet. Alludit ad Cant. 5. 15. *Crura illius columnæ marmoreæ*. Et ad v. 15. c. 1. Apoc. ubi dicitur; *Pedes eius ſimiles aurichalco ſicut in camino ardenti*.

Secunda. Secundò, Aureolus per angelum hunc fortem accipit, Juſtinum Imper. qui Anaſtaſio ſucceſſit, & juſſit exterminari arrianiſmum. Unde amictus eſt nube gratiæ, & iride pacis Eccleſiæ. Facies eius ut ſol, ob ſplendorem fidei: pedes eius ut columnæ ignis, propter æquitatem iuſtitiæ. Habet librum apertum, id eſt, epiſtolas quas de fide Catholica deſtinavit omnibus tam in terra, quàm in mari & inſulis habitantibus. Tunc ſeptem tonitrua, id eſt omnes Eccleſiæ Doctores, vocem laudis Deo dederunt. Prohibetur tamen Johannes voces has ſcribere, quia rege Theodorico adhuc vivente, non ausi ſunt Orthodoxi publicè, Deum laudare, Filiumque Patri *ὁμοούσιον* celebrare.

Rurſum, idem Aureolus per angelum hunc accipit Juſtinianum Imp. qui nepos fuit Juſtini, ac imperare cœpit anno Domini 527. Hic habet librum, id eſt Codicem Juris, quem per ſuos Iuris-conſultos (fuit enim ipſe analphabetus, ut ait Svidas, & planè illiteratus, adeò ut legere neſciret) conſcribi & digeri juſſit. Hic in ore eius fuit dulcis, ſed in ventrem deſcendens amarus: quia Juſtinianus in fine vitæ per Artemium Patriarcham Conſtant. factus eſt Eutychianus: quòcirca amaricavit, & afflixit Sylverium & Agapetum Papas, ac Mennam Patriarcham, hæreſi eius reſiſtentes. Unde in faciem ei exprobravit Agapetus, dixitque; *Ego ad Juſtinianum Chriſtianiſſimum Imperatorem deſideravi venire: nunc autem Diocletianum inveni*.

Verùm hæc omnia, uti ſæpiùs dixi, ſpectant tempus, A non incarnationis Chriſti, nec Juſtini aut Juſtiniani, ſed conſummationis mundi.

Tertia, genuina. Ad literam ergo genuinè Andreas Cæſar. Ribera & Viegas, per angelum non Chriſtum, ſed angelum propriè dictum, eumque bonum, putà beatum & glorioſum (qui tamen ſit typus & legatus Chriſti) accipiunt. Hic amictus eſt nube, quia nubes gloriæ rerumque cæleſtium eſt tegumentum, æquè ac ſymbolum, &, ut ait Aretas in cap. 1. in nube eſt quædam obſcuritas cum aliquo ſplendore, qui à refractione radij ſolaris perficitur. Sic & divina, neque omnino nobis incerta ſunt, neque omnino *manifeſtè probentur, ſed veluti pura lucis illuſtratio per obſcuritatem manifeſtantur*. Eadem de cauſa facies ejus ſplendet ut ſol, tum quia glorioſus eſt Beatorum vultus, tum quia læta nunciat impiis, ſi à peccatis reſipiſcere velint. Rurſum, nubes ſignificat ignorantiam, caliginem & perplexitatem, qua involventur homines in fine mundi. Geſtat iridem, quia invitat homines ad pacem & reconciliationem cum B Deo, ſi mores corrigere & vitam emendare velint: ſin autem, rugit ut leo, oſtenditque pedes columnares & igneos, id eſt iram & furorem, quæ inſtar columnæ fortis eſt & potens ad plagas impiis irrogandas. Hiſce ergo pedibus ſignificatur poteſtas Chriſti ad conculcandum ſuos hoſtes, putà impios, eoſque igne cremandum. Ponit unum pedem ſuper terram, & alterum ſuper mare, ut oſtendat nihil in terra, nihil in mari poſſe evadere hanc vindicem Dei manum, Chriſtique ſententiam & juſtam ultionem.

FORTEM) quia fortia nunciat & efficit: unde habet pedes quaſi columnas ignis, rugitque ut leo, ut leo, ac ciet tonitrua. Jurat enim *quia tempus non erit ampliùs, ſed in diebus vocis ſeptimi angeli, cùm cœperit tuba canere, conſummabitur myſterium Dei*. Opinatur Ribera hunc angelum fore eumdem cum illo, qui c. 5. nunciavit Johanni Agnum reſeraturum eſſe librum; uterque enim vocatur fortis.

AMICTUM NUBE) quia divina & arcana Dei conſilia, de fine temporis & mundi annunciat. Porrò amictus erat nube non in facie, hæc enim ſplendebat ut C ſol, ſed internè in ceteris membris. Sic Horat. l. 1. ode 2.

Nube candentes humeros amictus
Augur Apollo.

Et Virgil. 1. Æneidos Æneam à matre dea Venere nube ſeptum fingit:

At Venus obſcuro gradientes aëre ſepſit.
Et multo nebulæ circum dea fudit amictu,
Cernere ne quis eos, neu quis contingere poſſet.

At inferiùs Æneæ ad Didonem acceſſum deſcribens:

Scindit ſe nubes, & in æthera purgat apertum,
Reſtitit Æneas, claraque in luce refulſit,
Os humeroſque Deo ſimilis.

ET HABEBAT IN MANU SUA LIBELLUM APERTUM) Pro *libellum* eſt græcè βιβλαρίδιον, aut, ut *Vers. 2.* alii legunt, βιβλιδάριον, à βίβλος enim deducitur diminuD tivum primum βιβλίον, ſecundum βιβλάριον, tertium βιβλαρίδιον, quartum βιβλιδάριον; perinde ac à Latino liber diminuitur libellus, indeque libellulus, & libellunculus; hoc ergo tertio, vel quarto diminutivo ſignificatur hunc librum ſatis minutum fuiſſe & exiguum. Porrò hic libellus eſt ille de quo cap. 5. 1. qui ſcilicet ſignatus erat ſeptem ſigillis, quæ omnia jam penè reſerata ſunt ab Agno. unde nunc aperitur liber, & apertus offertur v. 9. S. Johanni legendus & deſcribendus. Deinceps ergo, putà poſt ſeptimam tubam, de qua cap. ſequenti v. 15. deſcribet S. Johannes ea quæ ſcripta erant in hoc libro, nimirum tempora Antichriſti, ejuſque & aſſeclarum ſupplicia.

ET

Et poſuit pedem ſuum dextrum ſuper mare, ſiniſrum autem ſuper terram] Quia pes dexter fortior eſt inquit Ribera: tali autem indiget mare præ terra: mare enim natura ſua eſt mobile, inſtabile, fluidum, inquietum & proceſſoſum, ut ſignificetur, quòd in iis qui magis latent & remotiores ſunt, ac ambitu maris quaſi vallo cincti, ut inacceſſi videantur, putà in iis qui in inſulis habitant, Chriſtus magis oſtendet ſuum imperium, fortitudinem & vindictam per plagas & ſupplicia eis irroganda.

Aliam cauſam, ſed myſticam, dant Ambroſ. Rupert. Richard. Viegas & Alcazar, quod ſcilicet angelus hic, id eſt Chriſtus, relicta terra pergebat ad mare. Acceſſus autem, ſive ingreſſus in mare fit dextro pede. Cenſent enim ipſi, ad literam per terram ſignificari Judæos, per mare Gentes, q. d. Chriſtus relictis Judæis perrexit ad Gentes, ait Alcazar; aut, ut Ambroſ. & alii, q. d. Chriſtus tam Judæis, quàm Gentibus miſit concionatores; horum enim ſymbolum ſunt Chriſti pedes.

Porrò Judæi vocantur terra, quia terreni, terræ bonis toti inhiabant: Gentiles verò mare, propter eorum Primò, multitudinem & varietatem; Secundò, levitatem, inconſtantiam, profunditatem errorum & vitiorum; Tertiò, perturbationem, confuſionem, tumultus, bella & rixas; Quartò, quia in mari vivitur ex rapto, & magni piſces parvos devorant, æquè ac piratæ omnia diripiunt: ita vivebant & Gentes; Quintò, mare notat ſævam tempeſtatem, qua Eccleſiæ navis erat jactanda in Gentilium perſecutionibus: hæ enim optimè per maris furorem repræſentantur. Porrò Chriſti pedes aquis maris non merſi, ſed ſolidè in iis perſtantes, ſignificant Evangelii prædicationem in æſtuantis maris procellis ac perſecutionibus non eſſe obruendam, ſed in iis potiùs ſolidam firmamque futuram. Hujus rei ſymbolo Chriſtus ambulavit firmo greſſu ſuper mare æſtuans, Marci 6. 48. Denique pedes Chriſti igniti ſignificant miram Chriſti efficaciam, nimirum quòd, ſicut naphtha aquas ipſas ardentes & ignitas reddit, ita Chriſtus Spiritus ſancti igne aquas gentilitatis ſit accenſurus, uti prædixit Iſaias cap. 64. 2. *Aquæ ardebunt igni*.

Vers. 3. Et clamavit voce magna quemadmodum cum leo rugit] cùm in prædam vel hoſtem furibundus fertur & irruit. Pro *rugit*, græcè eſt, *μυκᾶται* id eſt mugit, ſed Græci non videntur diſtinguere inter *ὠρύεσθαι* & *μυκᾶσθαι*, ſicut Latini inter *mugit* & *rugit*. Unde patet clamaſſe eum, horrida & ultima impiis imminere ſupplicia, quocirca idem jurat v. 6. *Quia tempus non erit ampliùs*: eique clamanti & rugienti pari fragore aſſonant & reſponſant tonitrua. Nota hæc omnia non eſſe realia, nec realiter eventura: non enim realiter angelus amictus nube deſcendet, nec ponet unum pedem in terra, alterum in mari, nec clamabit aut jurabit, quia ampliùs non erit tempus; ſed ſymbolicè per viſionem hæc omnia objecta fuiſſe phantaſiæ & menti S. Johannis: videbatur enim ipſe ſibi videre angelum ita ponentem pedes, eumque clamare ac rugire; ut per hæc omnia intelligeret, ac ſcriberet plagas orbi in ejus fine obventuras. has enim ipſe hic deſcribit, & proclamat. Rurſum, ut ſignificet quòd eaſdem in fine mundi proclamabit angelus per ſuos prædicatores & Prophetas: non enim eſt neceſſe dicere, quòd angelus hæc ipſa per ſe proclamabit.

Et cum clamaſſet, locuta ſunt ſeptem tonitrua voces ſuas] Hæ voces quaſi echo reſpondent clamori angeli. Eſt ergo hæc echo heptaphona, ſive ſeptem vocum, qualem refert Plinius lib. 36. cap. 15. ubi vox eadem repercuſſa ſepties reddebatur. Fortè alludit ad pſalm. 28. qui celebrat Dei magnificentiam ex eo quòd ſit Altitonans, cieatque horrida & valida tonitrua: unde in eo *τὸ vox Domini* (quæ non eſt alia quàm tonitru) ſepties repetitur. ita Alcazar. Porro hæ voces tonantes, & hæc tonitrua vocalia ſignificant magnitudinem calamitatum futurarum in fine mundi: quocirca articulatæ erant hæ voces: nam eas intelligebat, & intellectas conſcribere volebat S. Johannes. Sicut ergo in Sina Exodi 19. angelus voce tonante, ſed articulata, proclamavit & promulgavit Hebræis legem decalogi: ita tonitrua hæc articulatè & vocaliter edicebant plagas orbi imminentes. Quapropter tonitrua hæc articulata non ſunt realia, nec realiter exiſtent in fine mundi; ſed per viſionem tantùm oſtenſa ſunt Johanni, æquè ac angelus clamens & jurans; ut per ea repræſentaret horrida fulmina & tonitrua, quæ revera plurima erunt in fine mundi, eſto non erunt articulata, ut portendant, & quaſi inchoent extremas & graviſſimas orbis plagas. In S. Brigittæ Revelationibus l. 6. c. 10. refertur, illam, dum rogaretur, quid ſignificarent ſeptem tonitrua quæ Johannes aſſerit ſe audiſſe c. 10. Apoc. reſpondiſſe, divina revelatione ſe didiciſſe, ſeptem illa tonitrua eſſe comminationes perſecutoribus Eccleſiæ è cælo intentatas.

Vers. 4. Signa quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua, et noli ea ſcribere] *Signa*, græcè *σφράγισον*, id eſt obſigna, velut occultanda, ſcilicet in mente tua, ibique recondita ſerva: noli verò ea ſcribere & patefacere, ne homines qui ea lecturi eſſent, ea non credant, vel planè animo percellantur & deſperent: aut quia, ut ait Aretas, ob eamdem, aut ſimilem cauſam, horum cognitio utiliùs ultimis temporibus reſervatur. Ex hoc loco colligit & conjicit Ribera nu. 15. S. Johannem multò plura accepiſſe quàm quæ ſcripſit. Nam quæ ab hoc loco uſque ad finem libri ſcribuntur, pauca ſunt: ipſe autem vidit librum copioſum ſcriptum intus & foris c. 5. 1. Fortaſſe etiam in eo cognovit quinam eſſent in Eccleſiis Antichriſto ceſſuri ex Epiſcopis, & viris ſanctis, & quibus illi eſſent pœnis plectendi: ut meritò dixerit v. 10. *Et cùm devoraſſem eum, amaricatus eſt venter meus*.

Vers. 5. Et angelus, &c. levavit manum ſuam ad cælum] Primò, quaſi jurans levata manu. Ideo enim in juramento levamus manum, ut Deum quaſi dictorum noſtrorum veritatiſque teſtem, & perjurii vindicem, indice in cælum intento deſignemus & invocemus. Secundò, quaſi comminans iras Dei acres, niſi homines pœniteant. Tertiò, hoc ſigno quaſi excitans audientes ad attentionem rei maximæ & maximè notandæ, quam dicturus eſt de temporis pretioſiſſimi brevitate, & jactura vel lucro.

Vers. 6. Et juravit per viventem) dicendo חי *el chai*, id eſt *vivit Dominus*, id eſt, juro per viventem Dominum, vel per vitam Domini Dei. Nota hic gravitatem & pondus juramenti, ob pondus rei, quam juramento hoc confirmat angelus, ſcilicet temporis jam finiendi pretium. Subdit enim: *Qui creavit cælum, & ea quæ in eo ſunt; & terram, & ea quæ in ea ſunt; & mare, & ea quæ in eo ſunt*. Hæc enim pariter cum tempore finienda jurat. Solent enim Sancti dum jurant, Deo tribuere illa epitheta, quæ rei quam juramento confirmant, congruunt. Myſticè Alcazar: Angelus, inquit, obteſtatur Deum, qui novum Eccleſiæ Chriſtianæ cælum, qui Synagogæ terram, qui Gentilitatis mare condidit. Porro alluditur hic ad Daniel. 12. 7. ubi pariter Daniel vidit angelum huic perſimilem: *Et audivi, inquit, virum qui indutus erat lineis, qui ſtabat ſuper aquas fluminis, cùm elevaſſet dextram & ſiniſtram ſuam in cælum, & juraſſet per viventem in æternum; quia in tempus, & tempora, & dimidium temporis*, id eſt tres annos cum dimidio durabit monarchia & perſecutio Antichriſti. Ubi Nota, congruè angelum tam hic, quàm Daniel. 12. jurare per æternitatem Dei: hæc enim temporibus omnibus dominatur, iiſque legem modumque figit, ac principium terminumque conſtituit & definit. Deus enim æternus eſt, *qui*, ut ait Boetius,

tempus ab ævo
Ire jubet, ſtabiliſque manens dat cuncta moveri.

Hac de cauſa Deus vocatur hic *Vivens in ſæcula ſæculorum*, & à Daniele (ad quem hic alludit Johannes) c. 4. 31. *Vivens in ſempiternum*; ubi Syrus vertit, *vivens ſæculorum*; & alibi, *gigas ſæculorum*. de qua phraſi plura dixi Iſaiæ 57. 15.

Quia (quòd) tempus non erit amplius) Syrus, *juravit*, &c. *quia ſic non erit ampliùs*; Arabicus, *juravit*, &c. *quia non erit tempus in diebus vocis angeli ſeptimi, cùm cæperit tuba canere*. Alludit ad Daniel. 8. 19 *Quoniam habet tempus finem ſuum*, ſaltem verbotenus. Nam verba illa apud Danielem alium habent ſenſum, uti ibi dixi. Jam Alcazar exponit, q. d. Finietur nunc tempus Judæorum & Synagogæ, atque incipiet tem-

pus

Vers. 7. SED IN DIEBUS VOCIS SEPTIMI ANGELI, CUM COEPERIT TUBA CANERE (cap. ſequ. v. 15.) CONSUMMABITUR MYSTERIUM DEI] myſterium ſcilicet glorificationis Eliæ & Henoch, ac paulò pòſt aliorum ſanctorum, atque ex adverſo punitionis hoſtium. Eliæ & Henoch, & paulò pòſt omnium impiorum, Elia enim & Henoch in cælum aſcendentibus, conſummabitur, id eſt conſummari incipiet, & paulò pòſt perfectè conſummabitur, myſterium conſummationis ſæculi, extremi judicii, glorificationis Sanctorum, damnationis reproborum; & beatæ miſeræque æternitatis. Hanc enim evangelizarunt Chriſtus, Apoſtoli & Prophetæ. hæcque probis & ſanctis eſt Evangelium; id eſt fauſtus lætuſque nuncius; licet improbis & reprobis ſit triſtis & infelix.

Vers. 10. ACCIPE LIBRUM, ET DEVORA ILLUM) Pro *librum* græcè eſt βιβλίδιον, id eſt libellum, quem Alcazar accipit catalogum paucorum Judæorum qui Chriſto crediderunt, & ſalvati ſunt. Unde eumdem Iſaias vocat conſummationem, ſive verbum breviatum. Ait enim c. 10. 22. *Conſummatio abbreviata inundabit juſtitiam: conſummationem enim & abbreviationem faciet Dominus in medio terræ*, id eſt. ut Apoſtolus explicat Rom. 11. *Diminutio eorum divitiæ Gentium*. Hic liber apertus traditus eſt Johanni, id eſt hujus myſterii intelligentia reſerata eſt Johanni.

B

Verùm ſuperiùs oſtendi, librum vel libellum hunc eſſe Apocalypſin. Senſus ergo eſt, q. d. Accipe o Johannes hanc revelationem Apocalypſis de futuris in fine mundi ſub Antichriſto, eamque *devora*, id eſt avidè totam hauri & perſpice, totamque in mente & ventre memoriæ reconde, ut eam ruminare & per partes expendere poſſis. Intellectus enim eſt quaſi os animæ, dentes ſunt indagines & ſcrutinia veritatis, per quæ veritas pateſit & cognoſcitur; ac deinde in ventrem, id eſt in cellam memoriæ, traiicitur & reconditur. Porrò librum quem cap. 5. 1. vocavit βιβλίον, hic diminutivè vocat βιβλίδιον; quia ca. 5. liber hic ſeptem ingentibus ſigillis ſignatus ingens videbatur, at hic iis apertis & reſeratis, dimidia quaſi parte minor apparebat.

ET ERAT IN ORE MEO TAMQUAM MEL DULCE: ET CUM DEVORASSEM, EUM AMARICATUS EST (Arabicus, *amaris factus eſt*) VENTER MEUS) Alludit ad naturam mellis, quod comeſtum in bilem flavam convertitur, ſtomachumque lancinat & amaricat. Nam, ut ait Poeta: *Dulcia ſe in bilem vertunt*. Jam *dulce*, id eſt dulcis, ſcilicet liber; reſpicit enim Interpres Græcum βιβλίδιον, quod eſt neutrum. Senſus eſt, q. d. Apocalypſis hæc, hoc eſt revelatio & prænotio futurorum ſub Antichriſto, quam accepi à Chriſto per angelum in ore, id eſt prima facie, & primo guſtu erat mihi dulcis, mentemque paſcebat & oblectabat: quia erat mira, nova, arcana & divina cognitio & propheria, ſed ubi cœpi ruminare calamitates ac multitudinem reproborum, fortè etiam lapſus & caſus multorum Sanctorum in perſecutione Antichriſti, quæ hoc libro & hac revelatione continebantur, amaricatus eſt venter meus, id eſt, intimè in animo & mente mea indolui & ingemui. ita Aretas. Alludit ad Ezech. 3. 1. ubi Ezechieli à Deo ſimilis datur liber, qui hujus fuit typus: erat enim initio melleus, poſtea felleus.

C

Nota hic, Verbum Dei ſimile eſt pilulis, quæ foris auratæ vel ſaccharatæ, deglutiuntur cum ſuavitate, ſed cùm in ventere diſſolvuntur ob aloen, myrrham, aliaque amara quæ continent, amaricant ventrem, & torminibus eum quaſi dilacerant; pari modo tropologicè verbum Dei, ait D. Thomas, dulce eſt rationi, ſed amarum ſenſualitati. Myſticè S. Auguſt. in Quæſt. novi & veteris teſtamenti q 72. to. 4. Liber hic, ait, eſt S. Scriptura, quæ dulcis eſt in ore, id eſt orthodoxis & ſanctis, qui quòd integræ ſint profeſſionis, ore ſignificantur. *Illis autem qui heretica pravitate carnaliter vivunt vel ſentiunt, propter quod in ventre ſignificati ſunt, amara: accuſabit enim eos in die judicii Dei*.

D

Vers. 11. *S. Johannes prophetabit gen-* ET DIXIT MIHI: OPORTET TE ITERUM PROPHETARE GENTIBUS, ET POPULIS, ET LINGUIS, ET REGIBUS MULTIS) Græcè ἐπὶ ἔθνεσι id eſt ſuper gentibus, de gentibus, populis, &c. Jam Primò, nonnulli ex hoc loco inducti ſunt in opinionem, ut putarent S. Johannem necdum eſſe mortuum, ſed in vita ſervari, ac venturum cum Elia & Henoch, ut certet cum Antichriſto. ita Hippolyt. Martyr. lib. de Conſummat. ſæculi, Dorotheus in Synopſi, Simeon Metaphraſtes in vita S. Johannis, Catharinus opuſcul. de hac re, & fuſè Salmeron tom. 11. tract. 32. Favent Andreas & Aretas hic, & S. Ambroſ. lib. 7. in Lucam, Damaſcen. orat. de transfiguratione, Theophyl. & Euthym. in Matth. 20. 23. Verùm certum eſt S. Johannem eſſe mortuum, uti docent S. Hieron. Auguſt. Euſeb, ex Polycrate, & paſſim veteres, imò Concilium Epheſinum ac tota Eccleſia, quæ S. Johannis, quaſi mortui, & in cælo cum Chriſto regnantis, diem feſtum colit 27. Decembris. Vide dicta in proœmio. *tibus, quando? Primo ſent.*

Secundò, Primaſ. Beda, Anſbertus & Viegas exponunt, *oportet te iterum prædicare*, q. d. Oportet te ſcribere Evangelium poſt Apocalypſin: poſt hanc enim illud ſcripſit.

Tertiò, alii, q. d. Jam in Patmo exul & ſilens agis, ſed mox liberaberis, redibiſque in Aſiam, ut iterum Aſianis prædices Chriſti Evangelium.

Quartò, Alcazar, q. d. Hactenus propheraſti & prædicaſti reprobationem Judæorum, oportet te iterum prophetare, ut ſcilicet prænuncies vocationem & electionem Gentium. Id enim Johannem facere à capite 12. uſque ad finem cenſet Alcazar. *Quarto.*

Verùm dico, Senſus eſt, q. d. Oportet te, ò Johannes, rurſum prophetare, ut nimirum prænuncies alia graviora mala & ſupplicia orbi inferenda, quàm ſunt illa quæ ſeptem ſigillis libri ſignati continentur, quæque huc uſque per prophetiam cognoviſti, & prophetando deſcripſiſti. Illa autem graviora mala ſunt, quæ apertis jam ſeptem ſigillis, in ipſo eorum libro priùs ſignato, nunc aperto legiſti, ſuntque illa quæ de Elia, Henoch, Antichriſto Gog, Magog. &c. à cap. undecimo uſque ad finem Apocalypſeos recenſentur. Cùm enim Johannes tam operosè hucuſque explicarit, & deſcripſerit myſteria ſeptem ſigillis libri ſignati contenta, ſine quibus liber aperiri & legi non poterat, uti dixit cap. 5. planè credibile eſt, eum quoque deſcripſiſſe myſteria in libro ipſo contenta, uti ipſe hic ſatis ſignificat. Ad hoc enim reſerabantur ſigilla, ut liber ipſe legeretur. Deinceps autem Johannes non facit mentionem deſcriptionis libri, ſed viſionum: ergo viſiones quæ recenſentur capite undecimo & ſequentibus, ſunt illa quæ deſcripta fuerunt in libro, quem ipſe vidit & legit, quæque ibi viſa & lecta ipſe in hoc ſuæ Apocalypſeos libro deſcribit & enarrat. Unde Arabicus vertit, *neceſſe eſt tibi etiam ut propheres ſuper gentes*, vel *contra gentes*. Sic & Syrus. *Quintò. genuina.*

Dices, S. Johannes capite 11. & ſequentibus non meminit ullius libri, nec deſcriptionis ac lectionis, ſed tantùm dicit ſe vidiſſe illa ſymbola quæ enarrat. Reſp. Johannes primò legit illa deſcripta in libro, deinde eadem jam lecta vidit per ſymbola oculis ſuæ mentis & phantaſiæ obiici. Poſt lectionem enim acceſſit eorumdem viſio, ut ſciret quæ & quomodo, ac quàm rectè vel apertè ea ſcribere deberet, quæ clariſſime in libro deſcripta legerat. Similiter enim myſteria contenta in ſeptem ſigillis vocavit viſiones, eaque ſe vidiſſe aſſeveravit hactenus; præſertim cùm apud Prophetas viſio, lectio & auditio idem ſint, tantumque ſignificent revelationem & cognitionem ſpiritalem mentis, uti oſtendi canon. 1. in Prophetas. Hæc omnia confirmantur ex eo, quod de tuba & clangore ſeptimi angeli dicitur hoc cap. v. 7. *Sed in diebus vocis ſeptimi angeli, cùm cœperit tuba canere, conſummabitur myſterium Dei*. Ergo ea quæ fusè narrantur cap. 11. & ſequentibus undecim, non pertinent ad ſeptimam ſeptimi angeli tubam; ſed illa tuba hiſce capitibus poſtponi debet, quia in illa conſummabuntur omnia. Unde ſequitur, ea quæ cap. 11. & ſequentibus ad finem uſque libri ſcribuntur, fuiſſe contenta & deſcripta in ipſo libro ſignato; non enim continentur in ſigillis, ergo in ipſo libro. ita Ribera, qui id fusè hic demonſtrat. Planè ergo aberrat Anglo Calviniſta hic, dum aſſerit in Apocalypſi ſolùm ſigilla libri non autem ipſum librum explicari; quaſi Johannes cooperculum libri, non autem ipſum librum inſpexerit & legerit, cùm ex c. 5. conſtet eum petiiſſe & impetraſſe ut ſolutis ſigillis quaſi operculis liber ipſe legeretur.

GEN-

ſtraverunt eos, qui habitabant ſuper terram. 11. Et poſt dies tres & dimidium, ſpiritus vitæ à Deo intravit in eos. Et ſteterunt ſuper pedes ſuos, et timor magnus cecidit ſuper eos, qui viderunt eos. 12. Et audierunt vocem magnam de cælo, dicentem eis: Aſcendite huc. Et aſcenderunt in cælum in nube: et viderunt illos inimici eorum. 13. Et in illa hora factus eſt terræmotus magnus, et decima pars civitatis cecidit: et occiſa ſunt in terræmotu nomina hominum ſeptem millia: et reliqui in timorem ſunt miſſi, et dederunt gloriam Deo cæli. 14. Væ ſecundum abiit: et ecce væ tertium veniet citò. 15. Et ſeptimus Angelus tuba cecinit: et factæ ſunt voces magnæ in cælo dicentes: Factum eſt regnum huius mundi, Domini noſtri et Chriſti eius, et regnabit in ſæcula ſæculorum: Amen. 16. Et vigintiquattuor ſeniores, qui in conſpectu Dei ſedent in ſedibus ſuis, ceciderunt in facies ſuas, et adoraverunt Deum, dicentes: 17. Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens, qui es, et qui eras, et qui venturus es: quia accepiſti virtutem tuam magnam, et regnaſti. 18. Et iratæ ſunt Gentes, et advenit ira tua et tempus mortuorum iudicari, et reddere mercedem ſervis tuis Prophetis, et ſanctis, et timentibus nomen tuum puſillis, et magnis, et exterminandi eos qui corruperunt terram. 19. Et apertum eſt templum Dei in cælo; et viſa eſt arca teſtamenti ejus in templo ejus, et facta ſunt fulgura, et voces, et terræmotus et grando magna.

VERS. 1. ET DATUS EST MIHI CALAMUS SIMILIS VIRGÆ, ET DICTUM EST MIHI: SURGE, ET METIRE TEMPLUM DEI, ET ALTARE, ET ADORANTES IN EO] Calamus hic non fuit ſcriptorius, ſed menſorius, putà arundo ad dimetiendum templum, qua rurſum metitur Ieruſalem cæleſtem c. 21. v. 16. & 17. de eaque dicit, quòd ſit *menſura hominis* quod Alcazar hic exponit: Quia, inquit, menſura hominis eſt calamus Nam calamus erat ſex cubitorum: tot autem cubitorum ſuorum eſt quiſque homo rectè formatus, quia cubitus non eſt quarta, ut alii volunt, ſed ſexta pars ſtaturæ hominis; ergo ſex cubiti ſunt menſura ſtaturæ hominis. Hippocrates enim, Ariſtoteles & Galenus πῆχυν, id eſt cubitum, vocant præcipuum brachii os, quod ab ima manu uſque ad brachii curvaturam protenditur. Excludit ergo menſura cubiti ipſam manum, & eadem eſt menſura quæ pes, & quæ caput: caput enim rite formatum eſt ſexta pars hominis, ac conſequenter eſt cubitus. Hucuſque Alcazar. Verùm hoc phyſicè dici poteſt, non geometricè: S. Hier. enim & paſſim veteres, cubitum vocant menſuram quæ à curvatura brachii uſque ad extremum manus & digitorum protenditur, quæ eſt quarta pars ſtaturæ hominis.

Calamus eſt crux Chriſti, ait Alcazar.

Rurſum, Alcazar per calamum, ſive virgam percuſſoriam, quæ fuit menſura vetus veteris Adami, ideoque major calamo poſterioris ætatis, accipit paſſionem & crucem ſecundi Adami, id eſt Chriſti, quæ omnes poſteriorum Martyrum paſſiones ſuperavit: quocirca Chriſtus hoc calamo, id eſt cruce, menſus eſt & erexit fabricam ſui templi, id eſt Eccleſiæ. Exiſtimo ergo, inquit ipſe, menſuram illam c. xi. eſſe menſuram afflictionum quas pro Chriſto ſervi ipſius perpetiuntur, ac præſertim quas fideles primitivæ Eccleſiæ perpeſſi ſunt: menſuram verò c. 21. eſſe menſuram gloriæ qua Beati fruuntur in patria quo ſignificatur, ad virtutis & gloriæ perfectionem non conſcendi, niſi per magnas cruces & ingentium laborum tolerantiam. Eſt enim hæc menſura viri, ut denotet pueros eſſe ac quaſi pygmæos qui alia, puta ſuaviori & molliori, ducuntur via. Unde & de perſona illa quæ menſuratura erat templum Ezech. 40. 3. dicitur: *Vir cuius erat ſpecies quaſi ſpecies æris*. Vir hic erat Chriſtus, in paſſione & cruce natura carneus, ſed robore æneus. Altare holocauſti tam hic, quàm apud Ezechielem, ſignificat devotionem & fervorem primorum Chriſtianorum, offerentium ſe Deo ad martyrium in perſecutione Judæorum. Senſus ergo eſt, q. d. Metire, o Johannes, magnitudinem altaris holocauſti primitivæ Eccleſiæ: hoc eſt, collige & comprehende quantum Eccleſiam auxerit, dilataverit & exaltarit perſecutionis magnitudo, ut myſticum illud altare (id eſt ingens ea devotio ad martyrium) eſſet numeris omnibus abſolutum, ac proinde Deo gratiſſimum æquè ac Eccleſiæ glorioſiſſimum. Ita ipſe ſubtiliter & piè juxta ſuum ſcopum & propoſitum. Verùm minùs ſolidè. Nam Primò, à genuino Apocal. ſcopo aberrat, ut ſæpè dixi. Secundò, calamus non eſt menſura hominis, ſed eam duobus cubitis ſuperat, uti paulò antè ex communi Doctorum ſententia docui.

Calamus ſimilis virgæ cur?

Calamus ergo hic menſorius præcisè erat ſexcubitorum & palmi: palmi, id eſt quatuor digitorum tranſverſim poſitorum, uti diſertè aſſerit Ezech. c. 40. 3. ad quem locum hic alluditur.

Erat hic calamus ſimilis virgæ, Primò, ut ſignificet
A divinæ menſuræ, & juſtitiæ æquitatem ac rectitudinem. Secundò, ut metuamus Deum judicem, utpote paratum ſtatim cædere eum quem nocentem, vel minus habentem in menſurando repererit ait Viegas. Tertiò, ut Nicol. Zegerus, calamus hic erat ſimilis virgæ. id eſt ſceptro regali: quia ad Deum quaſi ad regem orbis pertinet menſurare homines, id eſt eos dijudicare, & pro meritis vel præmiare vel punire.

ET DICTUM EST MIHI] Græcè λέγων, id eſt dicens. quaſi calamus loqueretur. Verùm per hebraiſmum id eſt antiptoſin Hebræam, ponitur nominativus pro genitivo; *dicens* pro *dicentis*. Unde Vatabl. vertit, *à dicente mihi*. Hinc Complut. legunt; καὶ εἱστήκει ὁ ἄγγελος λέγων, id eſt, *& ſtetit angelus dicens*.

METIRE TEMPLUM DEI, ET ALTARE, ET ADORANTES IN EO) Significat templum vetus Judaicum, ſed per hoc intelligit Eccleſiam. Porrò templum duas habebat partes, unam quæ ſolis patebat ſacerdotibus &
B Levitis; hæc incipiebat ab atrio ſacerdotum, quod dicebatur atrium interius, ac porrigebatur per Sanctum, per quod tendebatur ad Sanctum ſanctorum. Altera erat atrium exterius, quod erat quaſi templum laicorum. Prior pars vocabatur templum Dei, quia in eo erat altare holocauſtorum in ipſo atrio: in Sancto verò erat altare thymiamatis, in quo incenſa: ſicut in illo victimæ offerebantur. Jam adorantes in eo ſunt ſacerdotes & Levitæ. In hac ergo priori templi parte, & in adorantibus, putà ſacerdotibus, ſymbolicè ſignificantur fideles, qui tempore Antichriſti in Eccleſia erunt omnium religioſiſſimi, Deo conjunctiſſimi & in eius cultu ſolidiſſimi. Hos jubetur metiri. id eſt numerare, Johannes: quia hi non cedent Antichriſto, ſed perſtabunt in fide uſque in finem, ideoque eligentur ad gloriam. Hoc enim tantùm ſignificat ſymbolica & imaginaria hæc templi dimenſio, quæ in viſione hic Johanni præſcribitur. Templum enim hoc ſignificat Eccleſiam ſanctam, quæ ita conſtanter militat Deo, ut mox ſit futura triumphans.

Templum ſignificat fideles conſtantes.

C Eccleſiam ergo militantem in fine mundi, & mox triumphaturam metitur & numerat hic Johannes. ita Aretas. Richard. & Oecumen. Porrò novè Aretas per templum accipit Eccleſiam veteris teſtamenti: per atrium, Eccleſiam Chriſti, quæ jubetur projici foras, id eſt eximi obſervantiis & oneribus legis veteris. Verùm hoc non eſt literale, nec ad rem præſentem.

atrium inconſtantes

ATRIUM AUTEM QUOD EST FORIS TEMPLUM, EIICE FORAS] Intelligit atrium exterius, ſive templum laicorum, quod quia remotius erat ab altari utroque; hic ſignificabat Chriſtianos infirmiores & laxioris vitæ, ideoque à Deo remotiores. Hos (ait) *eiice foras*, id eſt extra Eccleſiam, q. d. Reiice eos inter infideles & apoſtatas: quia hi cedent Gentibus, id eſt Antichriſto ejuſque aſſeclis. unde indigni ſunt qui inter fideles menſurentur aut numerentur. ita Richard. Alludit ad externum templi atrium, quod Gentium dicebatur, quia Gentiles in eo verſari poterant. quaſi dicat
D Gentiles non tantùm ſuum atrium, ſed & atrium Iſraelis. id eſt fidelium, occupabunt & vaſtabunt. Nota catachreſin *eiice foras* id eſt reiice, repudia, contemne. noli illud numerare & metiri. Nam atrium hoc erat foris: ergo propriè foras eiici non poterat. Quocirca nonnulli Græci codices, quos citant & ſequuntur Eraſm.

&

& Vatab. pro *foris* legunt ἔσωθεν, id eſt *intus*. Alii quos ſequitur Noſter, paſſim legunt ἔξωθεν, id eſt *foris*. utrumque eſt verum. Erat enim hoc atrium Judæorum *foris*, reſpectu atrii ſacerdotum: idem erat *intus*, reſpectu atrii Gentium. Erat enim in templo populi fidelis, adeoque ipſum erat templum laicorum fidelium.

Aliter Ambroſ. atrium enim hoc datum eſſe Gentibus cenſet, quia Judæi propter incredulitatem Paganis Gentibus erant conjuncti. *Aut ideo*, inquit, *dicuntur Gentibus traditi, quia traditi ſunt Romanis, ut ab eis delerentur*. Sic & Primaſ. Pannonius & alii, per atrium accipiunt hæreticos, ſchiſmaticos & Judæos, quos ab Eccleſia expelli jubet Deus. Andreas verò per templum accipit fideles, per atrium infideles.

Tropol. Tropol. Alcazar (licet ipſe putet eſſe ſenſum literalem) atrium exterius ſive quod foris eſt, ſignificat bona externa fidelium, ut ſunt fortunæ, honores, magiſtratus, ſalus, vita, ac demum quidquid profanæ violentiæ ſubjacet. Hæc jubentur fideles ejicere foras, id eſt abdicare à ſe, animumque ab eis avellere, eaque in prædam dare infidelibus, Eccleſiam & fideles perſequentibus Quo innuitur Gentiles in bona omnia temporalia fidelium invaluros, ipſiſque fidelibus eas calamitates inflicturos, ut illis nec reip. facies, nec civium commoda, nec domus aut poſſeſſiones ſuperſint. Atrium verò interius, id eſt ipſam Eccleſiam, fidem religionem & virtutem Chriſtianam in fidelibus manſura illæſa, nec in hoſtium poteſtatem ventura; ſed potiùs magis per perſecutiones effloritura; ut Eccleſia quaſi magnificum Dei templum ad maximam amplitudinem & gloriam aſſurgat.

Ita S. Gregor. 28. Moral. 6. *Quid*, inquit, *aliud atrium quàm latitudinem ſignificat vitæ præſentis? Et rectè foris templum ſunt, qui per atrium deſignantur. Et ideo metiendi non ſunt, quia anguſta eſt porta quæ ducit ad vitam; & latitudo vitæ pravorum non admittitur ad menſuras & regulas electorum.*

Et civitatem sanctam calcabunt. Eccleſiam, quàm priùs vocavit templum & atrium, hic vocat civitatem ſanctam. q. d. Antichriſtus & Antichriſtiani maximam Eccleſiæ partem pervertent, vaſtabunt & poſſidebunt mensibus quadraginta duobus] id eſt, tribus annis cum dimidio (ſi enim cuique anno des menſes 12. invenies menſes 42. facere tres annos cum dimidio) uti prædixit Dan. c. 7. 25. *Tradentur*, ait, *in manu eius* (Antichriſti) *uſque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis*, id eſt per annum & duos annos, & dimidium anni. vide ibi dicta.

Aliter Alcazar: putat enim per tres annos cum dimidio, ſymbolicè ſignificari totum tempus quo Judæi perſecuti ſunt Chriſtum & primitivam Eccleſiam, quod fuit quadraginta annorum, ſcilicet à Chriſto prædicante & à Judæis crucifixo anno ætatis 34. uſque ad exciſam Jeruſalem à Tito. quod contigit anno Chriſti 72.

Vers. 3. Et dabo (ſcilicet officium prophetandi, & ſimulcum eo ſpiritum, animos, ardorem, os & ſapientiam cui nemo reſiſtere poſſit) duobus testibus meis, et prophetabunt) id eſt, ut prophetent. Sic enim ſæpè vocula & cum futuro ponitur pro *ut*, ſicut fit pſal. 50. 20. *Benignè fac Domine in bona voluntate tua Sion, & ædificentur* (id eſt, ut ædificentur) *muri tui Jeruſalem*. Et pſal. 79. 4. *Deus converte nos, & oſtende faciem tuam, & ſalvi erimus*, id eſt, ut ſalvi ſimus. Pſal. 54. 7. *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo*, id eſt, ut volem? *Et pro ut.*

Jam *prophetabunt*, id eſt docebunt, evangelizabunt, diſputabunt contra Antichriſtum ejuſque propugnatores; atque ut fidem dictis ſuis aſtruant, etiam verè prophetabunt, id eſt futura prædicent, aliaque miracula patrabunt: hæc enim omnia pertinent ad prophetiam, & in Script. ſignificantur per prophetare, uti dixi proœmio in Proph.

Duo teſtes qui? Duobus testibus) Primò, aliqui per hos duos teſtes non duos ſingulares viros, ſed duo genera teſtium accipiunt. Unde Pannonius aſſerit hos duos teſtes eſſe Eccleſiæ Doctores & prædicatores, qui duo teſtamenta, ſcilicet novum & vetus, doceant & prædicant. Et Arias Montanus cenſet hos duos teſtes eſſe legem & prophetiam legem in Moſe, prophetiam in Elia denotari. Hoc avidè arripiunt Calviniſtæ, præſertim Angli, qui negant Eliam & Henoch venturos in fine mundi, docentque duos hoſce teſtes eſſe novum & vetus teſtamentum, aut ſacras Literas & cœtus fidelium, Alcazar verò per duos teſtes accipit

A magnam ſapientiam & magnam ſanctitatem primitivæ Eccleſiæ, quæ ipſi & Chriſto teſtimonium contra Judæos perhibuerunt: hiſce enim per proſopopœiam dari & affingi perſonas Moſis & Eliæ. Moſes enim cæleſtis ſapientiæ, Elias zeli & ſanctitatis fuit paradigma, ideoque pro Henoch ſubſtitui hic Moſen. Fatetur enim ipſe alludi hic ad adventum Eliæ & Henoch tempore Antichriſti, eumque hic quaſi præſupponi. Porrò Alcazar hic notat. 7. elegantia viginti ſymbola recenſet, partim naturalia, partim artificialia, quibus oſtenditur quantùm Eccleſiæ & cuilibet fideli conferat conjunctio ſapientiæ cum ſanctitate. quæ omnia pulchra ſunt, ſed myſtica & moralia, non litteralia.

Secundò, qui hæc de temporibus, non futuris, ſed jam præteritis exponunt, uti in ſua expoſitione, ita & hic variant. Nam qui hæc de primitiva Eccleſia exponunt, cenſent duos teſtes eſſe Chriſtum Dominum & Johannem Baptiſtam. ita Ubertinus & Michael Eitſingerus in Pentaplo pag. 109. Rurſum Lyran. Aureol. & S. Antonin. duos teſtes cenſent eſſe Sylverium Papam & Mennam Patriarcham Conſtant. qui contra Eutychetis hæreſin decertarunt. Denique ſunt qui putent in hiſce duobus notari S. B Dominicum & S. Franciſcum. quod & placuit Ubertino.

Tertiò, communis ſententia aliorum eſt, hæc ad ultima mundi & Antichriſti tempora pertinere, ac duos hic teſtes ſingulares denotari, qui pro Chriſto contra Antichriſtum ſunt decertaturi. Unum fore Eliam conſentiunt omnes. Unde & de eo cecinit Sibylla lib. 2.

Tunc quoque cæleſti curru devectus inibit
Terras de cælo Thesbites.

Idque docet Malach. c. 4. 5. Eccleſ. c. 48. 9. & 10. & Chriſtus Matth. 17. 10. De altero nonnulli dubitant. Victorinus ex Jerem. 1. v. 5. ut ibi dixi, opinatus eſt eum fore Jeremiam aut certè Eliſeum. Sed hoc ab omnibus exploditur. Alii ſuſpicantur eum fore Moſen, tum quia Moſes cum Elia interfuit transfigurationi Chriſti: tum quia Moſes videtur notari v. 6. cum dicitur: *Hi habent poteſtatem ſuper aquas convertendi eas in ſanguinem, & percutere terram omni plaga*. Videtur enim hiſce verbis alludere Johannes ad plagas quibus Moſes percuſſit Ægyptum. Ita opinati ſunt S. Hilar. can. 20. in Matth. S. Ambroſ. in c. 9. Lucæ, Joachim, Gagn. Cathar. & noſter Maldon. in Matth. 17.

C Verùm ceteri omnes una voce aſſerunt ſocium Eliæ fore Henoch. Conſtat enim Moſen eſſe mortuum, Henoch verò non eſſe mortuum, ſed raptum a Deo Geneſ. 5. 24. & ad Hebr. 11. 5. idque *ut det Gentibus pœnitentiam*, ut ait Eccleſ. 44. 16. Ita cenſent Ambroſ. Aretas, Anſbert. Haymo, Richard. Hugo, Thomas, Dionyſ. Vatabl. hic, & alii paſſim, tam veteres quam recentiores. quos citant & ſequuntur Franc. Suarez 3. p. tom. 2. diſp. 55. ſect. 1. & fuſiùs libr. 5. de Antichriſto c. 11. Viegas & Ribera hic. *Elias & Henoch.*

Myſticè Primaſ. hæc accipit de duplici genere teſtium, putà ordinum, qui confirmati ab Elia & Henoch, Chriſtum contra Antichriſtum tuebuntur: quos Joachim aſſerit fore ſacerdotes & monachos, ac nuper S. Tereſia ſpiritu prophetico celebris, aſſeruit duplicem Ordinem, ſcilicet S. Dominici & Societatis noſtræ, maximè Eccleſiam propugnaturum contra hæreticos & Antichriſtianos, ideoque ex utroque fore illuſtres tum doctores & prædicatores, tum Martyres. Ita referunt tum alii, tum Franc. Ribera in ejus Vita l. 5. c. 5.

Porro ubi degant nunc Elias & Henoch, unde vivant, qualem vitam agant, an ſint in ſtatu merendi, &c. fusè D docui Geneſ. 5. 24.

Denique duo erant hi teſtes, tum quia jure Gentium & divino, *in ore duorum vel trium teſtium ſtabit omne verbum*, Deut. 19. 15. tum quia Chriſtus miſit Apoſtolos binos prædicare: hi autem erunt Apoſtoli Chriſti: tum denique quia alludit ad duos Cherubinos poſitos ad arcam teſtimonii, ſuſtinentes propitiatorium. pari enim modo hi duo ſuo teſtimonio ſuſtinebunt tam arcam, id eſt Eccleſiam, quàm propitiatorium, id eſt fidem de Chriſto propitiatore & redemptore mundi. Denique quia Henoch repræſentat ſtatum Patriarcharum & legis naturæ, Elias ſtatum Prophetarum & legis Moſaicæ; ut ſignificetur legem & prophetiam, omneſque Patriarchas & prophetias priorum ſæculorum teſtimonium perhibere Chriſto contra Antichriſtum.

Et prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta) hoc eſt menſibus 42. uti dixi v. 2. *Dies 1260. qui?*

Ita

ſiti omnes Orthodoxi. Lutherani & Calviniſtæ in hiſce diebus mirè variant, ſeque diſcruciant. Conſentiunt ferè in eo, ut dicant deſignari hìc tempus perſecutionis Antichriſti, id eſt Pontificis Romani, quo ſcilicet ipſe tyrannicè oppreſſit & occupat Eccleſiam Chriſti. Verùm in diebus hiſce laborant & ſudant. Aiunt enim Pontificem jam mille & amplius annos tyrannidem ſuam exercere. Quocirca Henr. Bullingerus Lutheran. hìc ſerm. 46. putat certum numerum poni pro incerto. Non placet hoc Chytræo & illyrico, qui in ſuis centuriis cenſent hos 42. menſes & dies 1260. eſſe angelicos. Oedipo ergo opus eſt, imò angelo è cœlis evocato, qui eos explicet. Rident & meritò hoc alii eorum ſymmyſtæ. Anglo-Calviniſta putat diem hìc pro anno poni. itaque cenſet ipſe Pontificiam tyrannidem duraturam 1260. annis. Alii alia comminiſcuntur. Hæreſis enim, utpotè falſa & mendax, eſt hydra, quæ nova ſemper producit errorum & monſtrorum capita. Clarum eſt dies hìc veros & proprios intelligi, tum quia dies hi ſunt iidem cum 42. menſibus: hi enim præciſè continent 1260. dies, tum quia Dan. c. 7. 25. quò alludit hìc Johannes, diſertè affirmat Antichriſtum regnaturum per tempus & tempora & dimidium temporis, id eſt annum, duos annos & dimidium, hoc eſt tres annos cum dimidio, uti omnes Orthodoxi exponunt. Idem ergo ſunt hæc tria, ſcilicet 1260. dies, 42. menſes, & tres anni cum dimidio.

Perperam quoque Michael Eitſingerus loco jam citato, cenſet Johannem hìc definire tempus prædicationis Chriſti: illud enim fuit trium annorum cum dimidio. Certum enim eſt hìc agi de noviſſimis mundi temporibus, ac definiri hìc tempus quo contra Antichriſtum prophetabunt Elias & Henoch. Quod enim ſuperiùs nominavit 42. menſes, hìc vocat 1260. dies, ut indicet Eliam & Henoch in illis menſibus non tantùm diebus feſtis, ſed omnibus omnino & ſingulis diebus prædicaturos. Ad hoc enim urgebit eos tum Eccleſiæ neceſſitas, tum Antichriſti impius zelus, tum incenſus eorum amor in Chriſtum & Chriſtianos, qui eos faciet inſtar Pauli infatigabiles & igneos.

Ubi moraliter Nota: ſicut ubi ſunt venena, ibi & reperiuntur eorum antidota, providente ita natura, ut ait Plinius lib. 29. 4. ita ubi eſt perſecutio, ibi providet Deus de remedio: ubi graſſatur hæreſis, ibi excitat Doctores antagoniſtas. Ita oriente Arrio excitavit, eique oppoſuit S. Athanaſium: ita Neſtorio Cyrillum, Origeni Hieronymum, Pelagio Auguſtinum, Abailardo S. Bernardum, Albigenſibus S. Dominicum, Luthero & Calvino modernos Doctores oppoſuit; ita in fine mundi Antichriſto opponet Eliam & Henoch.

Porrò cenſet Ribe. hos dies 1260. non planè eſſe eoſdem cum menſibus 42. ſive cum annis tribus cum dimidio, ſed deficere in 18. diebus, quibus veriſimile eſt Antichriſtum Eliæ & Henoch ſupervicturum, ut integrè regnet tribus annis cum dimidio, uti prædixit Daniel, ſive 42. menſibus, uti prædixit Johannes v. 3. nam tres anni cum dimidio præciſè continent dies 1278. ergo in 1260. diebus deſiderantur dies 18. ut idem tempus expleant. Hic calculus ſubtilis eſt & ſolidus.

Alcazar tamen non improbabiliter cenſet, idem prorſus tempus ſignificari per 1260. dies, quod ſignificatur 42. menſibus, & tribus annis cum dimidio. Nam Græci, Hebræi, & Chaldæi communiter cuilibet menſi dabant 30. dies: jam multiplica 42. (qui eſt numerus menſium Antichriſti) per 30. habebis dies 1260 ac conſequenter in anno duodecimo menſium habebis præciſè dies 360. Licet enim annus ſolaris habeat dies 365. (unde tot dierum annum inſtituit Julius Cæſar in reformatione Calendarii, quam etiamnum ſequimur) tamen menſis (quem ex lunæ per zodiacum diſcurſu deſcribebant) habet tantùm dies 30. Unde ut hos dies & menſes anno ſolari æquarent, certis annis interiiciebant menſem unum, quem emboliſmalem vel emboliſmum vocabant, Verum hunc menſem, utpote rarum & quaſi extraordinarium, negligit hìc Johannes, eumque non numerat, ſed tantùm dies ordinarios menſium 42. qui præciſè faciunt dies 1260. Daniel verò c. 12. 11. hunc emboliſmalem, qui tunc fortè occurret, non negligit, ſed numerat: unde recenſet dies 1290. ita Alcazar hic ad v. 2. notat 3.

Verius eſt & certiùs, prædicaturos Eliam & Henoch

A præciſè per 1260. dies, uti hìc ait Johannes, Antichriſtum verò ut monarcham regnaturum menſes 42. ſcilicet Julianos, qui tunc Romæ & in Græcia (ubi vixit Johannes) erant uſitati, hoc eſt, tres annos Julianos cum dimidio, uti aſſeruit Daniel. Jam tres anni Juliani cum dimidio, faciunt dies 1278. ſed paulò ulteriùs Antichriſti monarchia excurret, ſcilicet adhuc per 12. dies, ita ut præciſè duret dies 1290. uti expreſsè aſſerit Daniel c. 12. 11. Verùm hos dies 12. quaſi minutias numeri integri, neglexit hìc Johannes, tantumque expreſſit integros menſes 42. uti fecit & Daniel, dum numerat annos tres cum dimidio. Verius ergo eſt quod dixit Ribera, Antichriſtum Eliæ & Henoch ſupervicturum, non tantùm ad octodecim, ſed ad ipſos triginta dies. Nam illi pervenient ad dies 1260. Antichriſtus verò ad dies 1290. ut ait Daniel.

Ex hac chronotaxi annorum monarchiæ Antichriſti & prædicationis Eliæ & Henoch. *Veriſimile eſt*, inquit Suarez diſp. 55. jam citata ſect. 2. *Eliam & Henoch venturos, poſtquam Antichriſtus jam monarcha rerum omnium potitus fuerit, ut ſignificat S. Auguſt. lib. 1. Quæſtionum Evang. q. 21. dicens, venturum Eliam ut reſtituat eos, quos perſecutio Antichriſti conturbaverat, clariuſque id docet Anſelmus in Elucid.* B *Et ratio adhiberi poteſt, quia hi ſanctiſſimi viri venient, ut Antichriſto reſiſtant: ergo tunc venient, quando perſecutio Antichriſti apertior erit & potentior. Item, quia (ut ex eodem loco Apocal. colligitur) paulò poſt mortem horum præcurſorum peribit Antichriſtus, & ceſſabit perſecutio ejus: ergo cùm hæc ſit duratura mille ducentis ſexaginta diebus, ſimul ferè cum illa, vel paulò poſt illam incipiet præcurſorum prædicatio. Dices, Quomodo poterunt tam brevi tempore per univerſum mundum prædicare? Reſpondetur Primò: Non oportet ut ubique doceant, ſed præcipuè ea circuibunt loca, in quibus vel Antichriſtus ipſe, vel potentiores eius miniſtri verſabuntur. Deinde non eſt credendum, Henoch & Eliam ſemper ſimul inceſſuros: ſed veriſimilius eſt eos ſeorſim diverſas regiones peragraturos, donec divino nutu in eum locum conveniant, ubi ſimul trucidandi ſunt. Denique credibile eſt non ſolùm verbo, ſed & ſcriptis conſolaturos & confirmaturos fidelium animos; quos etiam plurimum eriget fama virtutis eorum, & potentia adverſus Antichriſtum. Addunt quoque aliqui habituros diſcipulos, quos per univerſum mundum mittant.*

C Dices Secundò: Quomodo Antichriſtus, qui capitali eos odio proſequeretur, non ſtatim occidet ipſos, ſed permittet ut contra ſe prædicent per 42. menſes? Reſp. Id fiet, partim quia Deus eos tutabitur, partim ob admirandam eorum virtutem & potentiam, cui nullus, prævalere poterit: nam ignis de ore eorum exibit, & devorabit inimicos eorum, ut dicitur v. 5. Exacto verò prædicationis tempore ſibi à Deo præſtituto, ceſſabunt facere miracula, & tum Antichriſtus occidet eos. Denique ex verbis S. Johannis colligitur eos ſubitò & inopinato mundo apparituros. Quomodo autem venturi ſint, an viſibiliter per aera tranſcendi in curru igneo, vel in nube, aliove ſimili modo, an verò imperceptibiliter ſubitò apparituri ſint Hieroſolymis; aut alio in loco, nec Script. nec Patres dicunt. Porrò ex paradiſo egredientur, vel per aerem demiſſi, incipient in regionibus illi vicinis prædicare, itaque pergent regiones peragrando, donec Hieroſolymam ad ipſum Antichriſtum perveniant.

AMICTI SACCIS] Id eſt amicti ciliciis: ſaccus enim rudis, durus & ſcaber carni iniectus, eſt inſtar cilicii. Ciliciis ergo veſtientur Elias & Henoch, ſaccisque induti D prodibunt inſtar Cappucinorum & Eremitarum, tum ut hac aſpera pœnitentiæ veſte ac vita iram Dei mitigent, eumque hominibus concilient: tum ut homines ad pœnitentiam ſuo habitu, voce & exemplo provocent. Similis fuit veſtis Eliæ dum inter ſuos viveret. Erat enim *vir piloſus & zona pellicea accinctus renibus*, 4. Reg. 1. Similis fuit quoque veſtis S. Johannis Baptiſtæ, ſcilicet *habebat veſtimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos ſuos*, Matth. 3. 4. fuit enim ipſe præco pœnitentiæ. *Elias & Henoch veſtientur ciliciis.*

HI SUNT DUÆ OLIVÆ] Arabicus, *hi ſunt duæ radices olivarum, & duo candelabra ſtantia ante Dominum: radices*, id eſt arbores, vel rami olearum, ut vertunt Septuag. Zachar. 4. v. 12 pleni olivis: hi enim pullulant ex radice, eſt metonymia. Senſus eſt, q.d. hi duo ſcil. Elias & Henoch, inſtar duarum olivarum, id eſt olearum, ſunt ſucculenti, pingues & fertiles bonorum operum, quia mul- Vers. 4.

ſum fructum afferent in converſione Judæorum. Citat Zachar. 4. v. 11. & 14. ubi Propheta vidit duas olivas, rogansque quænam eſſent illæ? audit ab angelo: *Iſti ſunt duo filii olei, qui aſſiſtunt Dominatori univerſæ terræ; filii olei*, id eſt pinguedinis, hoc eſt pingues & fertiles. Aquila vertit, *filii ſplendoris* & claritatis, quia luce doctrinæ & vitæ prælucebunt Judæis. Hi aſſiſtunt Deo orantes pro Judæis, & ſe offerentes ac parati ut à Deo mittantur ad Judæos. Jam Lyran. & alii multi cenſent Zachariam ad litteram loqui de Zorobabele principe populi Babylone redeuntis, & Jeſu filio Joſedec pontifice. Apud Judæos enim tam reges & principes quàm pontifices ungebantur oleo, q. d. Hi duo reſtituent Judæis regnum ſive principatum & ſacerdotium hi duo reſtaurabunt & perficient urbem Jeruſalem, & fabricam templi, quod per candelabrum denotat Zacharias. Vidit enim ipſe duas olivas ſtantes ſuper candelabrum: quo ſignificabatur oleo olivarum brevi accendendum candelabrum, nimirum in die dedicationis novi templi, ac conſequenter priſtinum Dei cultum, lucem, ſplendorem & gloriam templo & urbi reſtituendum. Unde de iis ait Eccleſiaſt. cap. 49. 13. *Quomodo amplificemus Zorobabel? nam & ipſe quaſi ſignum in dextera manu; ſic & Jeſum filium Joſedec? qui in diebus ſuis ædificaverunt domum, & exaltaverunt templum ſanctum Domino, paratum in gloriam ſempiternam*. Verùm eſto huc alludat Zacharias, illumque ſenſum quaſi ſuperficialem perſtringat & præſupponat: tamen allegoricè altiùs aſſurgit, ac directè loquitur de Elia & Henoch, qui inſtar Zorobabelis & Jeſu Judæis templum, id eſt Eccleſiam, fidem, religionem & ſalutem reſtituent. Nam de Elia & Henoch hunc Zachariæ locum explicat hic Sanctus Johannes, ac idipſum docent Victorinus, Aretas, Thomas, Galatinus hic & Sanctus Gregorius homilia 12. in Ezechiel. Ribera in Zachar. 4. & alii. Hi ergo *aſſiſtunt Dominatori univerſæ terræ* quaſi legati & Apoſtoli, ut ſcilicet ejus fidem & Evangelium toto orbe propagent, ac contra Antichriſtum tueantur.

Alludit ad duos Cherubinos, quos ex ligno olivarum fabricavit Salomon 3. Reg. 6. 32. Sicut enim illi propitiatorium & arcam, ita Elias & Henoch Eccleſiam & fidem Chriſti ſuſtentabunt. Rectè vocantur Cherubini, ob angelicam vitam & ſapientiam. Porrò oleum & oliva notat eorum ſplendorem & miſericordiam qua miſerati animarum pereuntium ſtragem, ſe ſuaque omnia cum vita pro Judæis ac hominum ſalute, æquè ac pro Dei Chriſtique gloria propugnanda impendent, quibus competit illud Eccleſ. 44. 10. *Illi viri miſericordiæ ſunt, quorum pietates non defuerunt*.

Oliva & oleum ſymbolum Sanctorum. Primò. Unde moraliter Nota. Oliva ſymbolum eſt ſanctitatis & Sanctorum, idque Primò, quia oliva lignum ſolidum eſt, non ſentit cariem, ventos aut vetuſtatem hinc eſt victoriæ, felicitatis & æternitatis ſymbolum. Unde Cic. 1. de Legib. *Sempiternam*, inquit, *oleam in arce tenere potuerunt Athenæ*. Hinc & in triumphis miniſtri triumphantium oleagineis coronis coronabantur, ait Feſtus; quòd Minerva oleæ inventrix, præſes & dea belli eſſe putaretur: unde & pugiles & athletæ certaturi oleo ſe perungebant, atque oleum certaminis erat ſymbolum. Tales autem per aſſiduam luctam, fortitudinem, conſtantiam & victoriam evadunt Sancti, præſertim Elias & Henoch, qui per tot annorum millia viventes & vegeti, meritò à Tertulliano vocantur *æternitatis candidati*.

Secundò. Secundò, quia oliva eſt ſymbolum miſericordiæ, quæ propria eſt Sanctorum virtus, dicente Salomone: *Novit juſtus jumentorum ſuorum animas, viſcera autem impiorum crudelia*, Proverb. 12. 10. Quocirca, ut rectè advertit Philippus Epiſcopus Eyſtettenſis in vita S. VVilibaldi c. 36. ex Sanctorum illorum, qui valdè miſericordes & pii fuerunt (uti S. Catharina, S. Nicolaus, S. VValburga) oſſibus ſcaturit oleum: quia oleum ſymbolum eſt miſericordiæ & pietatis; ut, ſicut in vita eam exercuerunt, ita & poſt mortem eamdem exercere non ceſſent, oleo hoc ſanando miſeros & infirmos. Fuerunt enim viri miſericordiæ, & jam in cœlo ſunt amplius.

Tertiò. Tertiò, quia oliva eſt ſymbolum pacis. unde Geneſ. 8. 11. columba ad Noe in arcam attulit ramum virentis olivæ, in ſignum ceſſantis diluvii & ſiccatæ terræ, quaſi cum oliva ſimul ſecuritatem ab aquis, pacemque & reconciliationem Dei orbi afferret. Talis eſt pax Sanctorum in terra, magiſque erit in cœlo, quam inſtare denunciabunt Elias, & Henoch. Vulgò dicitur, *Oleo tranquillior*, quod maximè Sanctis convenit, qui mites ſunt & pacifici: oleum enim ita tranquillum eſt, ut etiam mare rem ſæviſſimam tranquillet, atque ob id urinantes aiunt oleum ore ſpargere, quòd mitiget elementi naturam aſperam, lucemque deportet ait Plinius lib. 2. cap. 103. penes quem ſit fides.

Quartò, quia olivæ folia numquam defluunt; ſic Sanctorum virtus & ſpecies numquam marceſcit. Quocirca de S. Oliva virgine, cujus meminit Roman. Martyrol. die 3. Junii, ita appoſitè canit Poeta Chriſtianus: *Quartò.*

Poſſe tuum ne, virgo, time marceſcere nomen;
Et cælo, & terris ſemper Oliva vires:

Rurſum, *oleam ſi lambendo capra lingua contigerit, depavitque primo germinatu ſterileſcere auctor eſt M. Varro*, ait Plin. l. 15. cap. 82. Ita gula & libido, quarum ſymbolum eſt capra, ſanctitatis vigorem & vitam areſaciunt & enecant.

Quintò, quia oliva pinguis ſignificat pinguedinem ſpiritus & gratiæ, qua delibuti ſunt Sancti. Denique olea fertilis eſt & frugifera, præſertim ſi mas ſeratur juxta feminam: oleæ enim ſexu diſcriminantur. Unde Ovidius l. 4. Faſtor. *Quintò.*

Ure mares oleas; tedamque herbaſque Sabinas.

Rurſum olea frondes habet utiles & flaccidas, fructum verò præſtantem. Sic & Sancti pompam & oſtentationem ſpernunt, ſed fructus bonorum operum pretioſos producunt. Quocirca Ieremiæ 11. v. 16. Eccleſiæ ſuæ ait Deus; *Olivam uberem, pulchram, fructiferam, ſpecioſam vocavit Dominus nomen tuum*. Vide ibi dicta.

Tales olivæ fuerunt S. Johannes & Paulus Martyres ſub Juliano Apoſtata, an. Chriſti 362. die 26. Junii, qui ſua ſanctitate & zelo, Conſtantiæ, Conſtantini Magni filiæ, virginitatem & ſtudium perfectionis perſuaſerunt: ac Gallicanum exercitus ducem ad chriſtianiſmum, ad mundi contemptum, & ad martyrium provexerunt; atque tandem contra Julianum fortiter decertantes, glorioſum pro Chriſto martyrium obierunt. Unde de iis canit Eccleſia: *Iſti ſunt duæ olivæ, & duo candelabra lucentia ante Dominum: habent poteſtatem claudere cælum nubibus & aperire portas ejus* (glorioſa enim è cœlo victoriam contra Scythas Gallicano impetrarunt) *quia linguæ eorum claves cæli factæ ſunt*.

Ita Sixtus V. Pontif. in bulla edita anno Domini 1588. qua S. Bonaventuram canonizavit, retulitque inter ſanctos Eccleſiæ Doctores, æquè ac S. Thomam Aquinatem retulerat Pius V. de utroque loquens: *Hi*, inquit, *ſunt duæ olivæ & duo candelabra in domo Dei lucentia, qui & charitatis pinguedine, & ſcientiæ luce totam Eccleſiam colluſtrant. Hi ſingulari Dei providentia eodem tempore tamquam duæ ſtellæ exorientes, ex duabus clariſſimis Regularium Ordinum familiis prodierunt. Hi duo Sancti cùm eſſent coævi, iiſdemque ſtudiis dediti, condiſcipuli, ſimul magiſtri, pari ratione à Gregorio Decimo ſummo Pont. cùm ambo ad Concilium vocarentur, honorati, & in hujus vitæ peregrinatione fraterna charitate, ſpirituali familiaritate ſanctorum laborum ſocietate valdè conjuncti fuerunt: & denique pari greſſu ad cæleſtem patriam commigrantes, pariter felices & glorioſi illa ſempiterna beatitudine perfruuntur; ubi eodem charitatis affectu, ut piè credimus, pro nobis in hac lacrymarum valle laborantibus orant, divinamque opem implorant.*

Et duo candelabra in conſpectu Domini terræ stantes] *Stantes*, id eſt ſtantia. ita Arab. Græcizat Interpres hic, uti & alibi ſubinde. Græca enim habent λυχνίαι ἑστῶσαι. Imitatur ergo Interpres genus Græcum: λυχνίαι enim, id eſt candelabra, eſt feminini generis. Senſus eſt, q. d. Hi duo Elias ſcilicet & Henoch, quaſi candelabra Chriſtum, qui eſt verum lumen, toti mundo præferent & oſtendent. Aliter Alcazar: nam τὸ *ſtantes* refert ad *hi*, non ad *candelabra*, ſicque ſententiam ordinat: *Hi ſtantes coram Domino ſunt veluti duæ olivæ & duo candelabra*. Unde Syrus vertit, *hi qui coram Domino terræ ſtant*.

Nota. Zacharias c. 4. tantùm unum vidit candelabrum, & ad latus ejus utrimque duas olivas. Johannes verò hic audit: *Hi ſunt duæ olivæ, & duo candelabra*; ut ſciat Eliam & Henoch non tantùm fore olivas, quæ oleum copiosè ſuggerant candelabro, id eſt Eccleſiæ, ad ignem & lucem, ſed etiam ipſosmet fore candelabra, quæ coram

Deo

Deo & mundo mirè ardebunt & fulgebunt. Alludit ad candelabrum quod erat in Sancto ſepticeps, ideoque totum Sanctum varia & multa luce colluſtrabat. Hoc enim ſignificabat lucem Evangelii, atque Evangelicos doctores. Sic de Johanne Baptiſta ait Chriſtus: *Ille erat lucerna ardens & lucens*, Johan. 5. 35. ubi vide Pererium, qui multas analogias affert lucernæ & ſancti. Et de primitivis fidelibus ait S. Paulus Philipp. 2. 15. *Inter quos lucetis ſicut luminaria in mundo.*

Et si quis voluerit eos (id eſt eis, eſt græciſmus: ſic in Evang. & alibi legimus, *Non nocuit eum* id eſt ei) nocere] Græcè ἀδικῆσαι, id eſt iniuriam inferre, nocere, lædere, ut paulò poſt vertit Noſter.

Miracula quæ facient Elias. Primum.

Ignis exiet de ore eorum] Hoc erit primum miraculum, vel potiùs miraculi genus (illud enim facient crebrò) quod patrabunt Elias & Henoch. Alludit ad æſum & ignem Eliæ, qui 4. Reg. 1. 10. Pentacontarcho ab Achab miſſo ut Eliam caperet, dixit: *Si homo Dei ſum, deſcendat ignis de cœlo, & devoret te*; moxque ignis de cælo deſcendens devoravit eum cum omnibus ſuis. Unde Eccleſ. cap. 48. 3. de eo dicit: *Deiecit de cœlo ignem ter*, ſcilicet bis in quinquagenarios loco jam dicto, & tertiò in ſuum ſacrificium, cùm eo certaret contra Prophetas Baal, 3. Reg. 18. Videbatur enim Elias non tam precibus, quàm imperio, putà ore ſuo jubendo, ignem de cælo devocare, & in hoſtes Dei immittere: ac conſequenter ignis hic de ore ipſius exire & prodire videbatur. Idem faciet in fine mundi. Inferet enim ſe in cœtus hominum per pagos & urbes, imò in ipſam Jeruſalem & regiam Antichriſti, ibique liberè & audacter prædicabit Chriſtum crucifixum eſſe redemptorem orbis: hunc verò fictum eſſe Chriſtum, imò eſſe Antichriſtum. Quocirca magiſtratus & duces Antichriſto ſubditi, volent manus inijcere in Eliam & Henoch, eoſque capere & occidere: ſed illi mox imperabunt, edicentque; Veniat ignis de cælo, & perdat hoſce Antichriſtianos; ac dicto ocyùs ignis deſcendet & perdet eos.

Mor. de libertate arguendi tyrannos.

Myſticè, ignis hic ſignificat libertatem, fervorem, audaciam & efficaciam prædicandi Eliæ & Henoch; ita ut liberè in faciem dicant Antichriſto: Tu non es Chriſtus, ſed Antichriſtus; atque aſſeclis eius; Vos non eſtis Chriſtiani, ſed Antichriſtiani, atque hac de cauſa ab eis tandem occidentur & martyrium obibunt. Sic olim Elias dixit Achab: *Non ego turbavi Iſrael, ſed tu*, 3. Reg. 18. 18.

Exemplum Eliæ.

Sic S. Hilarius & Athanaſ. & Lucifer Calarit. Conſtantio Arriano Imp. Antichriſti prodromo in faciem exprobarunt: Tu es Arrianus, tu es Antichriſtus. Audi eorum verba æternitate digna. Hilar. l. contra Conſtantium Imper. *Proclamo*, inquit, *tibi Conſtanti, quod Neroni locuturus fuiſſem, quod ex me Decius & Maximianus audirent: contra Deum pugnas, contra Eccleſiam ſævis, Sanctos perſequeris, religionem tollis, tyrannus non iam humanorum, ſed divinorum. Chriſtianum te mentiris. Chriſti novus hoſtis es. Antichriſtum prævenis.* Et rurſum: *Tu Conſtanti omnium crudelitatum crudeliſſime, & mortalium, ſceleſtiſſime magis in nos: quam Pagani, deſævis.* S. Athanaſ. in epiſt. ad ſolitariam vitam agentes: *Quis*, inquit, *auſit Conſtantium Chriſtianum appellare, ac non potiùs Antichriſti imaginem? Quid enim ex notis Antichriſti huic deeſt? aut quid eſt cur non omnibus modis Conſtantius Antichriſtus, & viciſſim Antichriſtus Conſtantius habeatur?* ac mox nuncupat eum apoſtatam, fidei deſertorem, canem, carnificem, filium perditionis, peſtem, belluam, malorum omnium voraginem.

S. Hilarii.

S. Athanaſii.

Luciferi Calar.

Hoſce zelo & acrimonia ſuperavit Lucifer Epiſcopus Calarit. quem S. Athanaſ. ſui ævi Eliam vocat, qui in libro de Moriendo pro Filio Dei, ita Conſtantium imper. alloquitur: *Mactaſti plurimos, laniaſti, diſperſiſti; ſed hi omnes Martyres ſunt. Crede mihi quòd à te ſtatuerimus interfici: quia & melius eſſe videmus, in omnia ævo Deum habere amatorem, quàm te cum Juda Scharioth, Judæorum imitatore, potiri: ſubire parati ſumus omnes exitium.* Et inferiùs; *Indignè fert Arrii vermis, quòd defendamus Filium Dei. Si tandem oculos ſerpentis tui ſenſibus confeſſos aperias, invenies ſtolidiſſime Imperator, ubique Chriſtianos, ſicut nos, credere, ac pro Dei Filio, ut nos, mori cupere: ac tua novella prædicatio & recens religio Blaſphemia eſt.* Titulis verò & nominibus acrioribus quàm Athanaſius & Hilarius deinceps eumdem compellat.

Vers. 6.

Hi habent potestatem claudendi cælum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum] Hoc erit Secundum miraculum quod facient Elias & Henoch tempore Antichriſti, nimirum ut prophetia & imperio ſuo pluviam prohibeant. & cælo quaſi juſtitium indicant, aut quaſi clauſtrum inducant, itaque ſterilitatem, famem & peſtem Antichriſtianis acceriant. Idem fecit Elias 3. Reg. 17. 1. ut ſcil. per tres annos cũ dimidio non plueret.

Secundum miraculũ.

Et potestatem habent super aquas convertendi eas in sanguinem] Tertium hoc erit Eliæ & Henoch miraculum. Idem fecit Moſes (unde aliqui putarunt Moſen hic notari, eumque venturum cum Elia) Exodi 7. 20. Dicit ergo eamdem poteſtatem dandam Eliæ & Henoch certantibus contra Antichriſtum, quæ olim data eſt Moſi certanti contra Pharaonem Antichriſti præcurſorem. Unde ſubdit.

Tertium.

Et percutere terram omni plaga quotiescumque voluerint] Quartum erit hoc Eliæ & Henoch miraculum, non ſimplex, ſed multiplex: multa enim, imò omnia, in ſe complectitur. Erunt ergo planè thaumaturgi, ut ad libitum cœlo, terræ, aeri, ventis fulminibus, &c. imperent, indeque plagas quaslibet in impios evocent & emittant. Alludit ad Moſen, qui ſua virga minans & feriens Ægyptum, decem plagas partim è terra, partim è cœlo, partim ex aquis, partim ex igne in Ægyptios immiſit. Unde audivit à Deo Exodi 7. 1. *Conſtitui te Deum Pharaonis.* Nam, ut ait Philo l. 1. de Vita Moſis. *Cùm amicorum omnia ſint communia, idcirco Deus poteſtatem & opes ſuas cum Sanctis communicat.*

Quartum.

Nota. Decem plagæ Ægypti fuerunt hæ: Prima, aquæ converſio in ſanguinem; Secunda, ranæ, Tertia, ciniphes; Quarta, muſcæ caninæ, imò omne genus muſcarum; Quinta, peſtis animalium; Sexta, ulcera veſicarum; Septima, grando; Octava, locuſtæ; Nona, tenebræ; Decima, cædes primogenitorum. Has ergo & plures plagas immittendi poteſtatem habebunt quoque Elias & Henoch, quaſi novi & Chriſtiani Moſes. Alcazar hæc omnia myſticè exponit. Nam per primam plagam ſanguinis, accipit Judæorum infidelium tempore Titi diſcordiam: per ſecundam ranarum, eorumdem rixas & tumultus: per tertiam ciniphum, curas & ſollicitudines quæ eos diſcruciarunt: per quartam muſcarum, iras & odia quibus æſtuarunt: per quintam peſtis, rerum & opum temporalium, quas ambierunt, vanitatem & privationem: per ſextam ulcerum, conſcientiæ ſtimulos & morſus: per ſeptimam grandinis, obſtinationem in judaiſmo: per octavam locuſtarum, concupiſcentiarum tyrannidem eis dominantem: per nonam tenebrarum, miſerandam cæcitatem in qua jacent, per decimam cædis primogenitorum, ſuarum animarum damnationem. Verùm hæc myſtica eſſe, non literalia, nemo non videt.

Decem plagæ Ægypti quæ.

Et cum finierint testimonium suum] Finient hoc poſt dies 1260. uti dixit v. 3. euſque ergo erunt invincibiles, imò omnes & omnia vincent ſuo igne & plagis; ſed peracto ſuo officio & temporis ſpatio à Deo ſibi decreto, ſinent ſe vinci & occidi, ut morte & martyrio obſignent ſuum de veritate & Chriſto teſtimonium. Vers. 7.

Bestia quae ascendit de abysso] Beſtia hæc eſt Antichriſtus, quia ſævus erit & ferus ut beſtia, non terrena, ſed infernalis, quaſi aſcenderet de abyſſo. Dæmones enim eum agent & poſſidebunt, ac per eum omnem ſuam truculentiam in Eliam, Henoch, alioſque ſanctos eorum aſſeclas exercebunt. Ita communiter interpretes. Antichriſtus ergo per ſuos miniſtros occidet Eliam & Henoch, ideoque erit parricida, occidet enim parentem ſuum, putà Henoch, ab Henoch enim deſcendit Noe, omneſque homines poſt diluvium, ac conſequenter & Antichriſtus.

Antichriſtus erit parricida.

Alcazar per beſtiam hanc accipit locuſtas, quæ c. 9. v. 1. 2. viſæ ſunt Johanni exire ex abyſſo, per locuſtas autem ipſe intelligit concupiſcentias, quibus in pœnam ſcelerum traditi ſunt Judæi, ac propter eas occiderunt Eliam & Henoch, id eſt ſapientiam & ſanctitatem, putà ſanctos & ſapientes Chriſti Apoſtolos, Diaconos, alioſque primitivos Chriſtianos; ſed hi poſt tres dies, id eſt poſt breve tempus, Eccleſia inclareſcente, quaſi reſurrexerunt, & ad majorem gloriam tam in terra quam in cælo aſcenderunt; tumque ſeptem, id eſt multa, Judæorum millia occiſa, id eſt ad Chriſtum converſa ſunt, occiſa eſt

enim in eis perfidia, ut quaſi novi homines Chriſtiani reſurgerent in vitam fidei & gratiæ Dei: reliqui perculſi gloriam dederunt Deo, quia excidium Hieroſolymæ attribuerunt cædi S. Jacobi Minoris à Judæis occiſi, ac conſequenter & Chriſti: hunc enim prædicabat Jacobus. ita narrat ex Joſepho Euſeb. libr. 2. ca. 22. Verùm hæc myſtica ſunt. Adde, locuſtas non ad hæc tempora, ſed ad præcedentia, ſcilicet ad tubam quinti angeli pertinere, jamque pertranſiiſſe, uti dictum eſt c. 9. 2.

VERS. 8. *Antichriſti regia erit Jeruſalem, non Roma.*

ET CORPORA EORUM JACEBUNT IN PLATEIS CIVITATIS MAGNÆ, QUÆ VOCATUR SPIRITUALITER SODOMA ET ÆGYPTUS, UBI ET DOMINUS EORUM CRUCIFIXUS EST] Arabicus, *quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma Ægypti, locus in quo crucifixerunt Dominum ſuum.* hoc eſt, in Jeruſalem: ibi enim Dominus, Eliæ & Henoch, putà Chriſtus crucifixus eſt. Videtur id negare S. Hieron. epiſt. 17. quam nomine S. Paulæ & Euſtochii ſcribit ad Marcellam, ac per civitatem hanc accipere Romam Ethnicam & impiam. Verùm hoc feminis condonandum eſt, quæ ſuam Jeruſalem (commigrarunt enim in Judæam, ac in Bethlehem vixerunt & mortuæ ſunt, uti & S. Hieron.) commendare, & ab omni infamiæ nota vindicare volunt. Conantur enim Marcellam pellicere, ut è Roma commigret in Jeruſalem, ibique ſecum vitam monaſticam agat.

Porrò Jeruſalem ſpiritualiter, id eſt myſticè & symbolicè, vocatur Sodoma, ob ſodomiticas libidines & peccata, quæ in ea viguerunt, & vigebunt magis tempore Antichriſti in ea dominantis. Ita Iſaias in Hieroſolymitas detonat, dicens c. 1. 10. *Audite verbum Domini principes Sodomorum.* Vide ibi dicta. Et cap. 3. 9. *Peccatum ſuum quaſi Sodoma prædicaverunt.* Ezechiel quoque cap. 16. 49. Sodomam vocat ſororem Hieroſolymæ, quia in ſceleribus illi erat ſimilis. *Hæc*, inquit, *fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otium; & manum egeno & pauperi non porrigebant.*

Rurſum Jeruſalem symbolicè vocatur Ægyptus, ob idololatriam & ſuperſtitiones, quæ regnabunt in Jeruſalem quando Antichriſtus quaſi Meſſias Judæis promiſſus, in ea ut regia ſua dominabitur. Secundò, ſicut Ægyptus & Pharao perſecuti ſunt Moſen eiuſque populum fidelem; ita Antichriſtus cum ſuis Hieroſolymitis perſequetur Eliam, Henoch, alioſque Chriſtianos, qui ſunt veri Iſraelitæ Dei. qua de re plura cap. 14. Hinc patet, Antichriſti ſedem & regiam non fore Romam, ſed Jeruſalem. Volet enim ipſe haberi Chriſtus, id eſt Meſſias Judæis promiſſus, heres ſolii Davidis & Salomonis. Ita paſſim Interpretes novi & veteres. Vide Carm. Bellarm lib. 3. de Roman. Pontif cap. 13. Ergo, ut alia omittam, Romanus Pontifex non eſt Antichriſtus, uti ex Apocalypſi probare contendunt hæretici; ſed quantum Roma diſtat à Jeruſalem, & chriſtianiſmus à judaiſmo, tantum Romanus Pontifex differt & diſtat ab Antichriſto.

UBI ET DOMINUS EORUM CRUCIFIXUS EST] q. d. Sicut Hieroſolymitæ occiderunt Chriſtum, ita & occident ejus Prophetas, Eliam & Henoch: quia non capit Prophetam perire extra Jeruſalem, ut ei obiicit Chriſtus, Lucæ 13. 33.

VERS. 9. ET VIDEBUNT DE TRIBUBUS, ET POPULIS, ET LINGUIS, ET GENTIBUS] Erit enim populorum & gentium ex omni natione confluxus & concurſus in Jeruſalem quando Antichriſtus monarcha orbis in ea reſidebit.

CORPORA EORUM PER TRES DIES ET DIMIDIUM] Iacebunt ergo corpora Eliæ & Henoch occiſorum, in plateis Jeruſalem per tres dies & dimidium inſepulta; nec enim ſinet Antichriſtus ea ſepeliri, ut iis inſultet, & quaſi victor de iis triumphet; ſed iis exactis cum gloria reſurgent. Imitabuntur ergo reſurgentem Chriſtum Dominum ſuum; hic enim tertio die à morte reſurrexit. Ecce breve erit hoc eorum opprobrium, quod mox in æternam gloriam convertetur. Breve ex adverſo erit Antichriſtianorum de eorum cæde gaudium, quod mox acribus æterniſque ſuppliciis à Deo vindicabitur. Verè Sanctus Athanaſius graſſantibus & furentibus Arrianis Alexandriæ, conſolatus eſt & animavit Orthodoxos, dicens: *State, nubecula eſt quæ citò tranſit.* Quàm brevis erit afflictio & opprobrium Eliæ & Henoch præ æternitate præmiorum, quàm brevis gloria Antichriſti & impiorum præ æternitate pœnarum!

VERS. 10. ET INHABITANTES TERRAM (tunc enim plerique homines erunt impii, utpote ſubditi Antichriſto, eique quaſi domino ſuo ſe conformantes) GAUDEBUNT: QUONIAM (ſupple, occiſi ſunt) HI DUO PROPHETÆ (qui) CRUCIAVERUNT EOS] verbis minacibus, igne & plagis quas audivimus v. 5.

VERS. 11. ET POST TRES DIES ET DIMIDIUM SPIRITUS VITÆ A DEO INTRAVIT IN EOS] *Spiritus vitæ*, id eſt anima vivificans. Hinc patet, quòd Elias & Henoch occiſi ab Antichriſto, poſt tres dies cum dimidio publicè, omnibus Antichriſti aſſeclis ex toto orbe eò confluentibus inſpectantibus, reſurgent; voxque de cœlo delabetur, dicens eis.

VERS. 12. ASCENDITE HUC] Ac mox ipſi coram omnibus publicè in cœlum aſcendent, uti ibidem fecit Chriſtus: tuncque fiet ingens terræ motus, quo decima pars Hieroſolymæ corruet, & ſeptem hominum millia occidentur; reliqui timore perculſi laudem & gloriam Deo dabunt. Hæc enim omnia & ſingula ita disertè enarrat Johannes, ut qui aliò ea torquere velit, vim verbis ejus faciat neceſſe ſit.

Aureolus & Lyran. per hos duos teſtes accipiunt Sylverium Papam & Mennam Patriarcham Conſtant. quos Theodora Auguſt. Juſtiniani Imp. uxor anno Chriſti 538. relegavit in exilium, quod eſt quaſi mors civilis, itaque quaſi occidit eos, eò quòd Arthemium Epiſcopum Eutychianum nollent in gradum priſtinum reſtituere; ſed eis Deus mox famam & gloriam in Eccleſia æternam reſtituit. Calcationem civitatis referunt ad Totilam regem Gothorum, qui ſub idem tempus ob hæc ſcelera Romam cepit, & Romanum Imperium vaſtavit. Verùm hæc nec conſonant verbis S. Johannis, nec inter ſe cohærent. Ait enim Johannes, Hieroſolymæ, non Romæ, nec Conſtantinopoli, hos duos teſtes occiſum, non autem in exilium relegatum iri, ac corpora eorum occiſa per triduum inſepulta in plateis manſura, &c.

ET RELIQUI IN TIMOREM MISSI SUNT] Id eſt, reliqui hac ſtrage non occiſi, ſed ſuperſtites, timore perculſi, ad Deum & Chriſtum per pœnitentiam ſunt converſi. Tunc enim omnis Iſrael ſalvus fiet, uti prædixit Apoſt. Rom. 11. 26. VERS. 13.

VÆ SECUNDUM ex illis tribus, de quibus dixit cap. 8. v. ult. ABIIT] Id eſt, jam inflictum eſt & pertranſiit. Hæc enim tria *væ* fuerunt tres plagæ trium ultimorum angelorum tuba canentium, putà angeli quinti, ſexti & ſeptimi. Repetit hoc *væ* Johannes, ut quaſi poſt parentheſin de Elia & Henoch interiectam, redeat ad haſce tres plagas, eaſque ordine pertexat. Unde ſequitur. VERS. 14.

ET SEPTIMUS ANGELUS TUBA CECINIT: ET FACTÆ SUNT VOCES MAGNÆ IN CÆLO DICENTES: FACTUM EST REGNUM HUJUS MUNDI, DOMINI NOSTRI ET CHRISTI EJUS] Hæc ſeptima tuba denunciat & affert beatum & glorioſum Chriſti regnum quod cum Chriſto inibunt Elias & Henoch, & paulò poſt omnes Sancti in die reſurrectionis & judicii. Hoc enim clarè verba ſonant: *Tempus*, inquit, *mortuorum iudicari, & reddere mercedem ſervis ſuis*, &c. *puſillis & magnis, & exterminandi eos qui corruperunt terram.* ita Andreas, Aretas, Primaſ. Beda, Albertus, Ribera, Viegas & alii. Hinc ſequitur, hanc ſeptimam tubam poni hìc per anticipationem, ut jungatur ſex aliis præcedentibus. Nam ante hanc ſeptimam tubam fient ea, quæ de Antichriſto, Gog, Magog, &c. (quæ ſunt materia & ſcriptura libri ſeptem ſigillis ſignati ca. 5.) narrantur hoc cap. & ſeq. VERS. 15.

Proprius ergo tubæ hujus locus eſt ca. 19. ante v. 11. quo deſcribere incipit bellum Gog & Magog contra Chriſtum & Chriſtianos. Unde de Gog & Magog hìc ait: *Et iratæ ſunt Gentes*, &c. Quocirca Elia & Henoch aſcendentibus in cœlum, eorumque hoſtibus confuſis & de cœlo ſideratis, incipiet conſummari myſterium Dei, uti dixit c. præc. v. 7. putà regnum glorioſum Chriſti & electorum ejus: quocirca tum angelus hìc ſeptimus tuba canet, tumque 24. ſeniores omneſque Beati collaudabunt Deum, quòd regnum peccati & impiorum jam finire & evertere incipiat. Nam paulò poſt cædetur Antichriſtus cum Gog, Magog, omnibuſque eorum aſſeclis; deinde ſequetur mortuorum reſurrectio, & univerſale omnium judicium. Hinc ſequitur, quòd hæc ſeptem ſigilla libri ſignati, licet majori ex parte contineant præambula quæ futura ſunt ant Antichriſtum, tamen quædam

Septimæ tubæ locus ubi?

in

in fine ſui continent, quæ futura, aut perfectius futura A ſunt poſt Antichriſtum. Tale enim eſt quod c. 8. 12. in tuba quarti angeli dicitur percuſſa tertia pars ſolis, lunæ & ſtellarum. Tale eſſet id, quod c. 6. 12. in ſexto ſigillo dicitur de ſole denigrato, ſtellis de cælo cadentibus, cælo recedente. Tale eſt & id, quod hac tuba canitur. Erit enim hæc tuba quaſi inchoatæ victoriæ & triumphi Chriſti præconium & conclamatio. Quocirca ad librum ſignatum ejuſque finem ſpectat: refertur tamen ad ſigilla, tum quia fuit ſeptima & ultima tuba ex ſeptem ſeptimi angeli & ſigilli, tum quia eſt clauſula omnium tam quæ in ſigillis, quam quæ in libro continentur. Sicut ergo in libris ſignatis, v. g. in inſtrumentis teſtamentorum, præter ſigilla externa, ſunt quædam ſigilla interna, quæ ipſum eorum finem obſignant & communiunt, ut deſignent ibi finiri teſtamentum, ne quid ab aliquo eis addi poſſit; ita eſt & de hoc ſigillo, hoc eſt de parte hac ultima ultimi ſigilli. Sigilla ergo hæc ſimul juncta amplectuntur non tantùm initium, ſed & finem libri ſignati: totum enim eum involutum ſtringunt & obſignant ante, & retro intus & foris. Licet ergo pleraque contineant ea quæ præcedunt regnum Antichriſti, quædam tamen continent ea quæ conſequuntur illud. Hoc enim regnum Antichriſti eſt quaſi medium quid, quod anterius regnis impiorum, utpote Antichriſti præcurſorum, poſterius verò regno glorioſo Chriſti & Sanctorum (quod tuba hæc ſeptima denunciat) clauditur & ſignatur. Tuba ergo hæc proclamabit, jam in Eliæ & Henoch reſurrectione & glorificatione inchoatum regnum Chriſti glorioſum; quod mox poſt ſtragem Antichriſti & impiorum perficietur in die judicii, quando omnes Sancti hoc regnum cum Chriſto inibunt.

Ipſa ergo aptè hoc loco ponitur, quaſi in confinio ſeptem ſigillorum & ipſius libri ſignati. Pertinet enim tam ad ſigilla, quam ad librum: ad ſigilla, quia eſt clauſula & obſignatio libri: ad librum, quia eveniet eo tempore quo myſteria libri implebuntur. Non potuit ergo Johannes eam aptiori loco ponere quàm hoc, eaque de cauſa paulò antè pertexuit mortem & reſurrectionem Eliæ & Henoch, ut pariter hac occaſione pertexeret ſeptimam tubam ſeptimi ſigilli, quæ tunc canere incipiet.

FACTUM EST REGNUM, &c.] q. d. Jam regnare incipit Chriſtus, jam Eliam & Henoch glorificavit, hoſteſque eorum perdidit, parique modo mox cæteros omnes impios perdet, ac evertet regnum impietatis & peccati, omneſque ſceleſtos in tartara detrubatos pedibus ſuis premet & calcabit: jamjam regnabit juſtitia, & juſti cum Chriſto in cæleſti & æterna gloria, ad laudem Dei Domini ſui. Hoc eſt quod ait Paulus 1. Cor. 15. 24. *Deinde finis, cum tradiderit regnum Deo & Patri.* Vide ibi dicta.

Aureolus cum ſuis hæc refert ad libertatem, felixque & pacificum imperium Juſtini junioris Imper. qui Juſtiniano avunculo in imperio ſuccedens, per Nareten Romanum Patricium, Totilam regem Gothorum repreſſit, & regnum Italiæ reſtituit. Sed cùm Narſes ab æmulis accuſatus, à Sophia Auguſta revocaretur Conſtantinopolim ut gynæcei curam haberet (erat enim ipſe eunuchus) ac regiis puellis lanam & linum diſtribueret, indignans reſpondit, *ſe talem telam orditurum quam ipſa nunquam deteſeret.* Ergo vocavit Longobardos ex Pannonia, eiſque tradidit Italiam, qui eam & Eccleſiam vexarunt uſque ad Carolum Magnum: hic enim eos exterminavit cælo eorum rege. Et hoc eſt quod hic dicitur, *Et iratæ ſunt Gentes*, &c. Verùm hæc exilis & brevis fuit libertas & gaudium. D Adde, licet Paulus Diaconus Narſetem proditionis accuſet, aſſerens quòd ipſe Longobardos in Italiam vocarit, tamen Græci hiſtorici, quos ſequitur Baronius anno Chriſti 567. hoc refellunt, ac Narſetem à fide & ſanctitate commendant; quin & Conſtantinopolim ad Imperatricem rediiſſe, ibique honorificè vixiſſe ac ſepultum eſſe commemorant. Denique acoluthia Apocalypſis expoſcit, ut hæc ad ultima mundi tempora, & ad regnum Chriſti glorioſum referantur.

Narſetis hiſtoria.

Myſticè Alcazar (licèt ipſe putet eſſe literale) exponit, q. d. Chriſtiana Eccleſia devictis jam & ſubactis Judæis, eſt Catholica & permanens, id eſt univerſas cujuſvis ſæculi nationes complectens, iiſque imperans, & in æternum permanſura. In Eccleſia enim militante inchoatur Chriſti regnum triumphans & glorioſum. Unde 24. ſeniores v. ſeq. gratias agunt Deo, eumque adorant & celebrant; præſertim in ſacrificio Miſſæ. Quocirca τὸ *gratias agimus*, idem eſt quod Euchariſtiæ ſacrificium offerimus pro vocatione Gentium.

ET VIGINTIQUATUOR SENIORES] Quinam hi ſint, dixi c. 4. 4. *Vers. 16.*

QUI ES, ET QUI ERAS, ET QUI VENTURUS ES] Vide quæ de hoc Dei nomine dixi c. 1. 4. *Vers. 17.*

QUIA ACCEPISTI VIRTUTEM TUAM] id eſt, aſſumpſiſti fortitudinem tuam, induiſti te armis tuis fortiſſimis, dum nimirum uſus es fortitudine tua, tuaſque vires exſeruiſti in debellandis tuis hoſtibus, putà Antichriſto & impiis, ideoque jam in plena pace & gloria regnas & triumphas. Alludit ad pſal. 92. 1. *Dominus regnavit decorem indutus eſt, indutus eſt Dominus fortitudinem, & præcinxit ſe.*

ET REGNASTI] ἐβασίλευσας, id eſt, regnum adeptus es, regnare cœpiſti. *Vers. 18.*

ET IRATÆ SUNT GENTES] Antichriſtiani, Gog, Magog, aliique impii iraſcentur & frement, videntes tantas ſibi à Deo plagas immitti, ac ad prælium contra Chriſtum & Chriſtianos ſe parabunt. de quo cap. 19. 11. Sed B fruſtra: nam cædentur, indeque rapientur ad tribunal Chriſti, ut in gehennam deturbentur: quocirca deſperabundi maledicent Deo & Chriſto.

Et, id eſt quia, ADVENIT IRA TUA, ut in extremo judicio iram tuam in reprobos exeras, damnando eos ad tartara: ET TEMPUS MORTUORUM JUDICARI] q. d. Advenit tempus reſurrectionis & judicii, in quo ſcilicet mortui à morte reſurgent, *judicari*, id eſt, ut judicentur, & prout in vita geſſerunt, bona vel mala æterna recipiant à judice Chriſto. ita Andreas, Aretas, Primaſ. Beda & alii.

ET APERTUM EST TEMPLUM DEI IN CÆLO: ET VISA EST ARCA TESTAMENTI, &c. ET FACTA SUNT, &c. GRANDO MAGNA] Primò, Alcazar ex ſuis principiis & præmiſſis, putat hic ſignificari Judæorum rejectionem & à Deo derelictionem, ideoque fingi parabolicè arcam, quæ apud eos erat ſummæ venerationis & ſanctitatis, è terra tranſlatam in cœlum: ſicut Ovid. 1. Metamorph. fingit virtutes terris ob ſcelera relictis, in cœlum aſcendiſſe. *Vers. 19. Arca teſtamenti quid. Prima expoſitio.*

Ultima cæleſtum terras Aſtræa reliquit.

C Hoc eſt quod ait S. Leo ſerm. 8. de Paſſione; *Traxiſti Domine omnia ad te cùm in exſecrationem Judaici ſceleris ſciſſo templi velo, Sancta Sanctorum ab indignis pontificibus receſſerunt, ut figura in veritatem, prophetia in manifeſtationem, & lex in Evangelium verteretur.* Tunc facta eſt grando, id eſt obduratio Judæorum, cùm viderunt voces, id eſt tonitrua & fulgura, hoc eſt miracula, ſanctitatem & efficaciam Apoſtolorum in evangelizando. Nam, ut ait Iſidor. l. de Mundo c. 35. *Figuraliter grando perfidia duritia eſt, torpore mentis frigida.* Jam in arca (in qua erant tabulæ legis) ſignificatur obſervatio vera legis ſecundùm ſpiritum, à Judæis tranſlata ad Chriſtianos: itidem & propitiatorium, id eſt remiſſio peccatorum per fidem Chriſti: itidem & duo Cherubini, id eſt vera ſapientia & ſanctitas: itidem & virga Aaron cum manna. virga notat potentiæ divinæ contra hoſtes populi ſui oſtentationem, manna beneficentiam & alimoniæ providentiam, utraque enim à Judæis tranſlata eſt ad Chriſtianos, præſertim manna per Euchariſtiam.

Secundò, Aureolus putat hic prædici inſtitutionem feſti Purificationis B. Virginis, quo Chriſtus quaſi arca teſtamenti præſentatus eſt in templo; quod Conſtantinopoli inſtitutum eſt ſub Juſtiniano Imp. ad ſedandam peſtilentiam tunc graſſantem, uti teſtatur Sigebertus in Chronico anno Chriſti 542. Paulus, vel potiùs Johan. Diaconus in hiſtor. Miſcell. Niceph. lib. 17. 28. & ex iis Baron. in Martyr. 2. Febr. Unde & in Miſſa illius feſti legitur epiſt. Malachiæ c. 3. 1. in qua Chriſtus vocatur angelus teſtamenti: *Statim*, inquit, *veniet ad templum ſuum dominator quem vos quæritis, & angelus teſtamenti quem vos vultis.* Arca enim habebat utrimq; angelum, putà Cherubinum. teſtam. *Secunda.*

Tertiò, multi divellunt hæc a tuba ſeptimi angeli, putantque hanc novam eſſe viſionem & ad c. ſeq. pertinere: unde hìc inchoant c. 12. ita Andreas, Rupert. Anſel. Hugo, Joachim, Alber. & Pannon. *Tertia.*

Verùm dico ad ſeptimam tubam ſeptimi angeli, de qua v. 15. pertinere. *Apertum* eſt ergo *templum in cælo*, putà habitaculum Beatorum, in quo quaſi in templo ipſi

ſemper ſerviunt & laudant Deum. Hoc ergo mihi Johanni apertum eſt ad hoc, ut viderem eminùs per aliquam ſpeciem, vel potiùs umbram, Beatorum felicitatem & gloriam. Apertum, inquam, non reipſa, ſed per imaginariam, aut mentalem viſionem ſymbolicam.

Quarta; genuina.

Et viſa eſt arca teſtamenti ejus in templo ejus] Arca hæc eſt corpus ſive humanitas Chriſti. Hanc enim anagogicè (quomodo paſſim hic loquitur S. Johannes) ſignificabat arca veteris teſtamenti; idque Primò, quia, ſicut arca facta erat ex lignis ſetim imputribilibus, ita corpus Chriſti fuit imputribile, quia nec peccati labe, nec mortis corruptione diſſolvi aut putreſcere potuit. Secundò, quia arca intrinſecus obducta erat laminis aureis; ita Chriſtus plenus eſt ardentiſſima & pretioſiſſima charitate. Tertiò, arca habebat ſupra ſe propitiatorium quaſi operculum: ita Chriſtus ſecum affert propitiationem & redemptionem mundi. Quartò, ſupra arcam erant Cherubini duo, ſe invicem & propitiatorium cum arca obverſis vultibus reſpicientes: ſic duo teſtamenta, ſcilicet novum & vetus, unum Chriſtum reſpiciunt. Quintò, in arca erant tabulæ legis: ſic Chriſtus legem & voluntatem Patris ſemper in mente & corde habuit. Sextò, juxta arcam erat virga Aaron, quæ fronduerat. ſic in Chriſto eſt poteſtas regia, æquè ac pontificia, quàm virga hæc repræſentabat: Denique juxta arcam erat urna cum manna, ſic in Chriſto eſt mira dulcedo ac clementia, præſertim quia ſeipſum quaſi manna non tantùm in Euchariſtia, ſed & in cœlo Beatis fruendum exhibet, eoſque mirè paſcit, recreat & beat. Per arcam ergo ſignificatur Chriſti humanitas pulcherrima & glorioſiſſima, quæ in cœlo Sanctis ſe videndam & fruendam exhibet, idque per viſionem oſtenſum eſt hic Sancto Johanni, qui ſicut in hac vita Chriſti humanitate mirè delectatus eſt, cum eaque diſſuaviatus, ita multò magis in altera illa cœleſti mirè ea delectatur cum eaque diſſuaviatur. ita Richard. Victor. Beda & Rupert.

Rurſum arca teſtamenti ſignificat glorioſum Chriſti corpus, non tantùm naturale, putà humanitatem Chriſti jam dictam, ſed & myſticum, putà Eccleſiam ſive congregationem Sanctorum, qui in corpore & anima ſunt beati, & cum Chriſto in Sancto ſanctorum, id eſt in cœlo, regnant. Sicut enim propitiatorium propriè ſignificabat Chriſtum, ita arca illi ſubjecta ſignificabat Eccleſiam triumphantem: utrique enim ſuper alas Cherubim, quaſi in throno inſidet & præſidet Deus glorioſus, Chriſtum hominem, ejuſque Sanctos beans & glorificans. Vide dicta Exodi 25. v. 10. & 17. Hinc conſequenter arca teſtamenti eſt Beata Virgo, quæ inter Beatos eminet, eſtque potior Eccleſiæ triumphantis, æquè ac militantis, pars. Hæc enim Chriſtum quaſi manna, æquè ac legem Dei in ſe concluſit. Ita S. Bernard. ſerm. de B. Maria, &

Arca teſtamenti eſt B. Virgo.

A alii, ac nominatim Franc. Suarez 3. p. q. 37. a. 4. diſp. 21. ſect. 2. qui per arcam teſtamenti accipit corpus B. Virginis, quod reſurrexit, & glorioſè aſſumptum in cœlum hic Johanni apparuit. Vidit ergo Johannes in cœlis per umbram gloriam B. Virginis & Sanctorum. Pulchrè S. Ambroſ. ſerm. 81. B. V. arcæ fœderis comparat. Siquidem, inquit, arca intrinſecus portabat teſtamenti tabulas, Maria autem ipſius teſtamenti geſtabat heredem. Illa intra ſe legem, hæc Evangelium retinebat. Illa Dei vocem habebat, hæc Verbum. Arca intus foriſque auri nitore radiabat, B. Maria intus foriſque virginitatis ſplendore refulgebat. Illa terreno ornabatur auro, iſta cœleſti. Meritò ergo Eccleſia in Litaniis Lauret. B. Virginem nuncupat & invocat dicens: *Fœderis arca, ora pro nobis.*

Nota. Superiùs cap. 6. 9. vidit Johannes animas Martyrum ſub altari, ſcilicet ante reſurrectionem; hìc verò poſt conſummationem & reſurrectionem, vidit eas tranſlatas ex Sancto (ubi quieſcebant ſub altari thymiamatis, orantes pro reſurrectione ſua, & fine ac vindicta peccati & peccatorum) in Sanctum ſanctorum, putà in arcam teſtamenmenti, id eſt in cœtum glorioſum plenè & perfectè beato- B rum: ubi jam nil ampliùs poſtulant, ſed tam in corpore, quàm in anima beati & divini effecti, Dei ſunt filii, domeſtici, heredes, membra, & quaſi corpus. vide dicta c. 8. 3.

Et facta ſunt fulgura, et voces, et terræmotus, et grando magna] Hæc omnia ſymbolicè per viſionem vidit S. Johannes; non ergo reipſa facta ſunt. Itaque hæc omnia ſignificant iram Dei & vindictam, ac pœnas impiorum, tum præſentes Gog & Magog, quos Deus igne cœleſti perdet cap. 20. 9. tum futuras in inferno. Hæc enim ira Dei in reprobos, æquè ac miſericordia Dei in electos, eodem tempore, putà in die belli contra Gog & Magog, & perfectè in die judicii fiet, ideoque pertinet ad conſummationem quam hic inducit ſeptima & ultima tuba ſeptimi angeli, in qua omnia ſigilla & ipſe liber, putà Apocalypſis, finiri incipiunt. ita Rupert. Pannon. Hugo. Alludit ad pſal. 148. 8. *Ignis, grando, nix glacies, ſpiritus procellarum, quæ faciunt verbum ejus*, ad terrendum & proſternendum impios. Et ad Iſaiæ 28. 2. *Ecce validus & fortis Dominus, ſicut impetus grandinis.* Et c. 30. 30. *Aſcidet Dominus in turbine, & in lapide grandinis.* grando C enim procellam grandem affert & indicat. Vidi grandinem quæ non tantùm ſegetes, ſed & animalia ſterneret & occideret. Plura de grandine dixi Exod. 9. 18.

Aureolus proſequens ſeriem ſuam temporum & hiſtoriarum, hæc refert ad converſionem Anglorum, quæ facta eſt per miracula & prædicationem S. Auguſtini, quem eò cum aliis monachis miſit S. Gregorius Magnus. Verùm hæc, ut & cetera ejuſdem, Apocalypſeos ſunt non tam explicationes, quàm applicationes & accommodationes.

CAPUT DUODECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Capite undecimo deſcripſit duces belli fidelium contra Antichriſtum, putà Eliam & Henoch: hic ipſum bellum deſcribit. Itaque ſub ſchemate mulieris, & draconis concertantium, deſcribitur multiplex Eccleſiæ & diaboli pugna in fine mundi, Eccleſiæque victoria. Nam primò mulier parit maſculum, draco eum rapere & devorare molitur: ſed ille rapitur ad Deum inſequitur draco, ut eos in judicio Dei calumnietur & accuſet; ſed à Michaele deiicitur, trahitque ſecum tertiam partem ſtellarum; quocirca cœliteſ glorificant Deum. Inde v. 12. draco deiectus & frendens perſequitur mulierem: illa acceptis alis fugit in deſertum; draco inſequens ore vomit & emittit in eam flumen, ſed terra hians illud abſorbet. Quare draco fremens v. 17. reliquias ſeminis ejus perſequitur.

1. Et ſignum magnum apparuit in cœlo: Mulier amicta ſole, & luna ſub pedibus ejus, & in capite ejus corona ſtellarum duodecim: 2. Et in utero habens, clamabat parturiens, & cruciabatur ut pariat. 3. Et viſum eſt aliud ſignum in cœlo: & ecce draco magnus rufus, habens capita ſeptem, & cornua decem: & in capitibus ejus diademata ſeptem: 4. Et cauda ejus trahebat tertiam partem ſtellarum cæli, & miſit eas in terram: & draco ſtetit ante mulierem, quæ erat paritura: ut cùm peperiſſet, filium ejus devoraret. 5. Et peperit filium maſculum, qui recturus erat omnes Gentes in virga ferrea: & raptus eſt filius ejus ad Deum, & ad thronum ejus: 6. Et mulier fugit in ſolitudinem, ubi habebat locum paratum à Deo, ut ibi paſcant eam diebus mille ducentis ſexaginta. 7. Et factum eſt

eſt prælium magnum in cælo, Michael, & angeli ejus præliabantur cum dracone, & draco pugnabat, & angeli ejus. 8. Et non valuerunt, neque locus inventus eſt eorum ampliùs in cælo. 9. Et projectus eſt draco ille magnus, ſerpens antiquus, qui vocatur diabolus, & ſatanas, qui ſeducit univerſum orbem: & projectus eſt in terram, & angeli ejus cum illo miſſi ſunt. 10. Et audivi vocem magnam in cælo dicentem: Nunc facta eſt ſalus, & virtus, & regnum Dei noſtri, et poteſtas Chriſti ejus: quia projectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat illos ante conſpectum Dei noſtri die ac nocte. 11. Et ipſi vicerunt eum propter ſanguinem Agni, et propter verbum teſtimonii ſui, et non dilexerunt animas ſuas uſque ad mortem. 12. Propterea lætamini cæli, et qui habitatis in eis. Væ terræ, et mari, quia deſcendit diabolus ad vos, habens iram magnam, ſciens quod modicum tempus habet. 13. Et poſtquam vidit draco quod projectus eſſet in terram, perſecutus eſt mulierem, quæ peperit maſculum: 14. Et datæ ſunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret in deſertum in locum ſuum, ubi alitur per tempus et tempora et dimidium temporis, à facie ſerpentis. 15. Et miſit ſerpens ex ore ſuo poſt mulierem aquam tamquam flumen, ut eam faceret trahi à flumine. Et adjuvit terra mulierem, et aperuit terra os ſuum, et abſorbuit flumen, quod miſit draco de ore ſuo. 17. Et iratus eſt draco in mulierem: et abiit facere prælium cum reliquis de ſemine eius, qui cuſtodiunt mandata Dei, et habent teſtimonium Jeſu Chriſti. 18. Et ſtetit ſupra arenam maris.

VERS. 1. ET SIGNUM MAGNUM APPARUIT IN CÆLO] *Signum*, id eſt oſtentum, prodigium, portentoſa viſio & ſpectaculum, idque *magnum*, tum in ſe: in hoc enim ſigno viſa eſt S. Johanni mulier magna amicta ſole, coronata ſtellis, calcans lunam, pariens maſculum, ac pugnans cum dracone, tum in re per ſignum hoc adumbrata & ſignificata: hæc enim magna fuit & eximia, uti mox explicabo.

Putant aliqui alludi hic ad conſtellationes virginis & draconis quæ ſunt in cælo, quaſi per viſionem hæ Johanni oſtenſæ ſint inſtar virginis & draconis inter ſe confligere. Verùm eſto ad conſtellationes haſce nomine tenus alludat, tamen certum eſt eum non vidiſſe illas, ſed revera perſonam virginis cum dracone certantem.

Eccleſia eſt ſignũ triplex. Symbolicè Viegas, Eccleſia, ait, eſt *ſignum*, id eſt miraculum; quia prodigioſa fuit Eccleſiæ à Chriſto inſtitutio, eiuſque inter tot hoſtes per Apoſtolos propagatio & incrementum. Secundò, *ſignum*, eſt vexillum crucis in Eccleſia erectum. Tertiò, *ſignum*, id eſt ſcopus: in Eccleſiam enim quaſi in ſcopum omnes tyranni & hæretici ſua tela collimarunt, ut Eccleſia verè dicere poſſit cum Ieremia Thren. 3. 12. *Poſuit me quaſi ſignum ad ſagittam. Miſit in renibus meis filias pharetræ ſuæ.*

IN CÆLO] non empyreo, nec ſidereo, ſed aereo: inde enim mulier hæc volavit in deſertum. Nam ſi mulierem ad cælum ſidereum evehamus, ut ſol, luna & ſtellæ ſuis quæque locis perſiſtant, ac ſtellæ eam coronent, luna ſe pedibus ejus ſubjiciat; ſanè ipſa immanis proceritatis & pluſquam gigantea eſſe debuiſſet, inquit Alcazar. Fingitur ergo hic ſymbolicè, quòd ſol & ſtellæ è ſuis locis videantur deſcendere in aerem, ibique mulierem hanc amicire, luna verò ſe pedibus ejus ſubſternere: ut per hoc ſignificetur, quòd Eccleſia (hanc enim repræſentat hæc mulier) de cælo deſcendit, eò quòd cæleſtis ſit ejus vita, mores, doctrina, auctor, lingua, affectus, ſpes, & finis, ſive terminus & corona. Secundò, quia potior & potentior Eccleſiæ pars eſt in cælo, ſcilicet Sancti & Beati. Unde alteram ejus partem, ſcilicet hic adhuc militantem, adhortans Apoſtolus Hebr. 12. 22. *Acceſſiſtis*, ait, *ad Sion montem, & civitatem Dei viventis, & Jeruſalem cæleſtem.* Tertiò, quia alludit ad primum prælium Luciferi cum Michaele, ut mox dicam, quod in cælo geſtum eſt. Quartò, quia draco, id eſt diabolus, perſequitur Eccleſiam & Sanctos uſque ad cælum, & uſque ad thronum ac judicium Dei, ubi eos accuſat: licet enim judicium in terra vel aere peragatur, tamen quia in eo eſt thronus Dei judicis, hinc cæli nomine appellatur. Ubi enim Deus eſt Deique thronus, ibi & cælum eſt: ſicut ubi rex eſt, ibi aula regia eſt. Atque huc maximè reſpicit S. Johannes, tum quia agit de electis qui in cælum ad Deum rapiuntur: tum quia v. 9. ait ex cælo dejectum eſſe diabolum accuſatorem fratrum in terram. Nam alioqui reipſa prælium hoc quod in ſequentibus enarratur, non fuiſſe geſtum in cælo, ſed in terra, patet ex v. 6. ubi dicitur mulier ex hoc prælio, & prælii loco fugiſſe in ſolitudinem.

Mulier coronata quæ? MULIER] Primò, aliqui per mulierem accipiunt Synagogam Judæorum, quæ erat Chriſto gravida & A prægnans. ita Aretas, Rupert. & noſter Sebaſt. Barradius tom. 1. l. 10. c. 12.

Secundò, hæc omnia Alcazar accipit de Eccleſia Chriſti primitiva: putat enim ab hoc capite uſque ad finem libri deſcribi Chriſti & Eccleſiæ victoriam de Gentibus; ſicut à cap. 4. hucuſque deſcripta eſt ejuſdem victoria de Judæis. Ratio eius eſt, quia c. 20. 2. dicitur Satanas ligatus mille annis, & ſolvendus in fine mundi. Illi autem mille anni ſignificant tempus primitivæ Eccleſiæ, & deinceps uſque ad finem mundi: ergo de ea hic agitur: de fine verò mundi agere incipiet demum Iohannes cap. 20. Verùm reſp. cap. 20. eſſe hyſterologiam, ut ibi fuſiùs oſtendam: hyſterologia enim frequens eſt Prophetis. Quocirca ea quæ hic clarè dicuntur de Antichriſto & fine mundi, itaque paſſim accipiuntur à Patribus & Interpretibus, non debent aliò, præſertim ad myſticas aut commentitias interpretationes, detorqueri, ob unum locum, qui, ut dixi, per hyſterologiam commodè communi Doctorum expoſitioni adaptari poteſt.

Quapropter dico cum Ambroſio, Ticonio, Primaſio, Andrea Cæſarienſi, Haymone, Richardo, Beda, & B Methodio quem citat Aretas, per Mulierem hanc intelligi Eccleſiam, maximè quæ erit ſub finem mundi: de eo enim hic continuus eſt ſermo, ut dixi c. 6. 12. Id ita eſſe patet ex ſequentibus, præſertim v. 6. 10. 11. 14. Eccleſia enim, adjuvante eam S. Michaele protectore, eiuſque angelis, luctatur continuè, & maximè luctabitur in fine mundi cum dracone, id eſt Lucifero ejuſque dæmonibus. Dicitur Eccleſia mulier, quia eſt ſponſa Chriſti.

Notandum tamen cum Areta, in hac Eccleſiæ lucta cum diabolo alludi Primò, & quaſi refricari memoriam primi prælii angelorum olim geſti in cælo, in quo Lucifer cum ſuis victus deturbatus eſt in tartara. Unde duos illius prælii duces utrinque hic conſignat, idque in cælo, Michaelem ſcilicet & draconem, id eſt Luciferum; atque utriuſque angelos, additque quod hic victus ab illo traxerit ſecum tertiam partem ſtellarum, id eſt illuſtrium angelorum, quorum locus naturalis erat cælum, uti eſt & ſtellarum; quodque non ſit inventus ampliùs eorum locus in cælo, ſed inde projectus ſit Lucifer cum ſuis in terram. Hæc enim in ſenſu grammatico vel hiſtori- *Triplex prælium Michaelis cum Lucifero; Primum, in cælo; Secundũ, in incarnatione Chriſti; Tertium in fine mundi.*
C co, clariora ſunt in primo illo angelorum prælio, quàm in præliis Eccleſiæ contra dæmones, quibus tamen & ſymbolicè conveniunt, uti ſtatim dicam. Simili modo Iſajas cap. 14. deſcribit caſum regis Babylonis, ſub typo & parabola caſus Luciferi: & Ezechiel cap. 28. opes & caſum regis Tyri, ſub typo opum & caſus cujuſdam Cherubini. Simili ſchemate & parabola utitur hic S. Iohannes, idque facit ad hoc, ut ex prima illa Michaelis contra Luciferum victoria ſperent fideles, ſed etiamnum eumdem, Dei & Michaelis ac SS. Angelorum ope & adiutorio ſuperaturos. Michaelem enim & angelos pro nobis, quaſi clientibus & civibus ſuis, ardenter pugnare ſignificat. Quocirca meritò poeta Chriſtianus ita S. Michaelem Archangelum, dæmonum triumphatorem celebrat & invocat:

Qui cælo Stygium pepuliſti marte draconem,
Hunc ſimili terris ad Styga pelle manu.

Se-

Secundò, alluditur hic etiam altera ex parte ad myſterium incarnationis Verbi, & ad partum B. Virginis, ejuſque prolem Chriſtum. Hic enim eſt puer maſculus, de quo v. 5. qui maximè inviſus eſt diabolo: ob illum enim maximam odia in Eccleſiam concepit; quia videbat per eum homines in ſuum ſuorumque locum, è quo dejecti erant ſucceſſuros. Quare furens livore & invidia, Chriſtum ad huc puerum per Herodem voluit occidere, eoque per fugam ac Dei tutelam in Ægyptum elapſo propter eum tot millia infantium occidit: illo verò in cælum ſublato, ejus Apoſtolos, Martyres, omneſque fideles internecino odio & bello perſequitur, & perſequetur uſque ad finem mundi.

Quocirca, quidquid occlamet Eraſmus & Novantes, poſſunt hæc aptè, uti & alia quæ alibi in Canticis, ac libris ſapientialibus de Eccleſia in ſenſu literali dicuntur cum Ambroſio, Andrea, Anſberto, Haymone, Areta, Pannonio, Gagneio, & aliis hic, ac S. Auguſt. l. 4. de Symbolo ad Catechum. cap 1. & S. Bernardo ſerm. de B. Virgine circa hunc Apocalypſ. locum, etiam accipi & appropriari B. Virgini, præſertim quia, ut ait Ambroſ. B. Virgo mater eſt, imò avia Eccleſiæ: quia eum peperit, qui caput & parens eſt Eccleſiæ: Vnde Anſbertus: *Non mirum*, ait, *ſi illa typum Eccleſiæ prætendat, in cujus beato utero capiti ſuo eadem Eccleſia uniri meruit. Ipſa eſt quæ peperit maſculum, non effeminatum, non ignavia torpentem, ſed ad debellandas aereas poteſtates caput & corpus virile atque robuſtum.*

Rurſum, ipſa eſt pars civis, & filia lectiſſima Eccleſiæ: quia ipſa nobiliſſimum eſt Eccleſiæ membrum. Denique, quia ipſa conatur & mirè deſiderat Chriſtum filium ſuum ſpiritualiter etiamnum aſſiduè parere in animis omnis fidelium, maximeque ad hoc annitetur in fine mundi, tum per ſe, tum per angelos, & ſanctos prædicatores. Eſt enim ipſa, utpote charitate flagrans, honoris Dei filiique ſui, æque ac ſalutis animarum ſtudioſiſſima. Vnde de B. Virgine totum hoc caput fuſè & doctè explicat noſter Blaſius Viegas hic. Audi S. Bernard. loco citato: Virgo, inquit, Maria *omnibus omnia facta eſt, omnibus miſericordiæ ſinum aperit, ut de plenitudine ejus accipiant univerſi; captivus redemptionem, æger curationem, triſtis conſolationem, peccator veniam, juſtus gratiam, angelus lætitiam; denique tota Trinitas gloriam, Filii perſona carnis humanæ ſubſtantiam; ut non ſit qui ſe abſcondat à calore ejus. Putaſne ipſa eſt mulier amicta ſole? quæ velut alterum ſolem induit ſibi. In ſole & fervor & ſplendor ſtabilis; in luna ſolus ſplendor atque is omninò mutabilis & incertus, qui numquam in eodem ſtatu permanet. Jure ergo Maria ſole perhibetur amicta, quæ profundiſſimam divinæ ſapientiæ, ultrà quàm credi valeat, penetravit abyſſum. Illo nimirum igne Prophetæ labia purgantur, illo igne Seraphim accenduntur. Longè verò aliter Maria meruit, non velut ſummatim tangi, ſed operiri magis undique & circumfundi, & tamquam ipſo igne concludi. Candidiſſimus ſanè, ſed & calidiſſimus hujus mulieris amictus, cujus omnia tam excellenter irradiata noſcuntur, ut nihil in ea non dico tenebroſum; ſed obſcurum ſaltem, vel minùs lucidum; ſed ne tepidum quidem aliquid, aut non ferventiſſimum liceat ſuſpicari.* Ipſa ergo eſt ſignum magnum: quia, ut ait S. Bonavent. in Speculo B. Virginis cap. 8. *Ipſa eſt qua majorem Deus facere non poſſet: majorem mundum facere poſſet Deus, majus cælum facere poſſet Deus: majorem matrem quàm matrem Dei non poſſet facere Deus.* Et D. Thom. 1. p. quæſt. 25. art. 6. quærit, an Deus poſſit meliora facere ea, quæcumque facit? ac reſpondet, poſſe. Excipit tamen tria, ſcilicet Chriſtum, B. Virginem, & noſtram beatitudinem. Nam *humanitas Chriſti*, inquit, *ex hoc quòd eſt unita Deo; & beatitudo creata ex hoc quòd eſt fruitio Dei; & B. Virgo ex hoc quòd eſt mater Dei, habent quamdam dignitatem infinitam ex bono infinito, quod eſt Deus; & ex hac parte non poteſt fieri aliquid melius eis, ſicut non poteſt aliquid melius eſſe Deo.* Ita ipſe in reſponſ. ad 4.

Primus ſenſus de lucta Eccleſiæ cum diabolo in fine mundi, maximè proprius eſt & genuinus, utpote propheticus (eſt enim Apocalypſis prophetia, eaque unica novi teſtamenti) ideoque maximè intentus à Spiritu Sancto. Secundus ſenſus, de pugna Michaelis & Luciferi in cælo, eſt alluſivus & ſymbolicus. Tertius, de pugna virginis & diaboli, hiſtoricus eſt, & quaſi originalis & fundamentalis: atque ad hoſce duos primus quoque alludit.

Eccleſia amicta ſole quo?

MULIER AMICTA SOLE] Arabicus, *induta ſole*, hoc eſt, Eccleſia circumdata Chriſto ſponſo ſuo: Chriſtus enim eſt ſol juſtitiæ, Malach. 4. 2. uti Apoſtoli ſunt ſtellæ, quæ ſuam lucem à ſole, id eſt Chriſto, mutuantur. Rurſum, Chriſtus inſtar amictus & veſtis circumdat, amicit & ornat Eccleſiam: unde toties hortatur fideles Apoſtolus dicens, *Induimini Dominum Jeſum Chriſtum.* Secundò, Chriſtus Eccleſiam ſuam ita undequaque protegit & communit ut eam amicire videatur; idque ſignificat phraſis Græca, περιβεβλημένη τὸν ἥλιον, id eſt circumamicta ſole. Tertiò, quia Eccleſia à Chriſto fidei, veritatis, gratiæ & virtutum radiis circumquaque irradiatur & cingitur, idque maximè fiet in fine mundi, ne Antichriſtus eam obſcuret vel obruat.

Alludit in hac phraſi Johannes ad pſalm. 88. 38. ubi de throno Davidis & Salomonis ad literam, & antitypè de throno Chriſti, id eſt de Eccleſia, dicitur: *Thronus ejus ſicut ſol in conſpectu meo, & ſicut luna perfecta in æternum.*

Ita S. Bernard. loco citato, per ſolem accipit Chriſtum, ubi hæc applicans B. Virgini, *In te*, inquit *manet* (ſol Chriſtus) *& tu in eo; & veſtis eum, & veſtiris ab eo. Veſtis eum ſubſtantia carnis, & veſtit ille te gloria ſuæ majeſtatis. Veſtis ſolem nube, & ſole ipſa veſtiris.*

ET LVNA SVB PEDIBVS EIVS] Alcazar hoc ſic exponit: Luna, inquit, eſt nobilior ſtellis: hic tamen ponitur ſub pedibus, non ut calcetur, ſed ut mulierem, id eſt Eccleſiam, fulciat & ſuſtentet. Locus enim inferior in ſymbolis eſt maximæ dignitatis, ſignificatque baſin, fundamentum & fulcimentum. Hinc tribuitur Eccleſiæ, & terræ, quæ eſt mater & genitrix omnium, perinde ac Pythagoras dixit, *lunam eſſe matrem ſtellarum.*

Itaque cenſet ipſe mulierem hanc amiciri ſole, id eſt Deo; coronari ſtellis duodecim, id eſt duodecim Apoſtolis; & infernè quaſi baſi & fundamento fulciri & inniti lunæ, id eſt Chriſto. Proponitur enim ipſa hic quaſi parturiens, ideoque exprimitur quaſi myſticæ lunæ ope & auxilio adiuta. Nam & Gentes ad lunæ fœcunditatem reſpicientes, eam in partubus implorabant; & quaſi obſtetricem credentes, illam Junonem Lucinam appellabant, cujus etiamnum templum Romæ, ſed Junonis nomine in S. Laurentii commutato, extat; vocatur enim Eccleſia S. Laurentii in Lucina. Felix ergo primitivæ Eccleſiæ partus Chriſti ope fovebatur, ideoque ut partus hic fauſtus & auſpicatus eſſet, eleganter inducta fuit myſtica Lucina, opem ferens ſuo contactu ac virtute parturienti mulieri, eamque ſuper ſe ſuſtinens, ne deficiat. Ita Alcazar nimis ſubtiliter, & poeticè potiùs quàm genuinè & ſolidè. Pergit ipſe; Porrò rectè deitas comparatur ſoli, humanitas Chriſti lunæ. Nam Primò, ſicut ſol eſt fons lucis, & reliquorum luminum parens; ita Deus Pater eſt totius divinitatis fons, & *pater luminum*. Et ſicut luna lucem ſuam à ſole mutuatur; ita Chriſti humanitas à deitate ſuam ſapientiam, gratiam & gloriam accipit, ideoque *omnem ſuæ lucis hauſtum eo regerit, unde accipit*, quod de luna ait Plinius l. 2. c. 9. Secundò, ſolem creavit Deus quaſi *luminare majus, ut præeſſet diei*; lunam verò quaſi *luminare minus, ut præeſſet nocti*, Geneſ. 1. 16. Pari modo Chriſti divinitas eſt quaſi luminare majus, quod præeſt diei beatitudinis in cælo; humanitas verò eſt luminare minus, quod præeſt nocti huius ſæculi, uti ait S. Auguſt. in pſalm. 73. 16. Tertiò, ſicut luna in plenilunio eſt ingens; unde à Jeremia c. 7. 18. vocatur *Regina cæli*; & ab Horatio in Sæculari carmine, *Regina ſiderum*; ſed ſenſim decreſcit & quaſi evaneſcit: ita Chriſtus exinanivit ſe in præſepio & in cruce, ut non eſſet ei ſpecies neque decor, Iſaiæ 53. ſed mox inſtar lunæ rurſum creſcentis reſurgendo & aſcendendo in cælum, ad ſuam gloriam rediit. Quartò, luna ſtellis fixis natura eſt minor, ſed luce major: ita Chriſtus angelis quoad humanitatis naturam eſt minor (unde de eo ait Pſaltes pſalm. 8. 6. *Minuiſti eum paulò minùs ab angelis*) Sed gratia & gloria longè omnes tranſcendit. Quintò, magnus eſt lunæ in ſublunaria influxus, ita ut nil videatur producere ſol per ſe ſolus, niſi cum luna ſociatus. Unde luna à priſcis Romanis dicta eſt genitrix orbis. Vide Plinium libr. 2. cap. 41. & 49. Ratio eſt, quia magna ſolis vis & calor cum lunæ humiditate

Deitas eſt ſol, Chriſti humanitas luna ob ſex analogias

Prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

ac

ac molliſtudine (utramque enim qualitatem ipſa efficit & producit) conjuncta, inſtar matris & patris cauſant & conſervant naturalium rerum generationem, quæ in calore & humiditate congruenti conſiſtit. Pari modo generatio ſpiritalis, putà juſtificatio, ac juſtitiæ & gratiæ incrementum, non ſolùm ex Dei virtute, ſed etiam ex Chriſti meritis, benignitate & gratia pendet; ita ut nihil Deus hominibus det gratiæ, niſi per Chriſtum & Chriſti merita. Quocirca ſicut Plinius lib. 2. c. 99. dixit, *lunæ ſidus eſſe rerum ſpiritum*; ita de Chriſto ait Jeremias Thren. 4. 20. *Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus*. Sexto, ſicut luna,

Sexta.

acceſſus & receſſus efficit æſtum maris, ut ſcilicet mare quotidie ſingulis ſenis horis accreſcat, & ſequentibus ſenis decreſcat: ita quòd nunc hæ gentes ad fidem & Eccleſiam Chriſti accedant, nunc illæ, facit Chriſtus.

Et Virgo quoque eſt luna ob ſeptem analogias.

Rurſum, ſicut luna eſt humanitas Chriſti, ita luna eſt & virgo Deipara: hæc eſt enim quaſi Lucina Eccleſiæ parturientis, ut de ea dici poſſit illud Virgilianum:

Caſta fave Lucina, tuus iam regnat Apollo.

Prima.

Chriſtus enim à B. Virgine, æquè ac filius à matre, avelli aut ſeparari nequit. Quocirca Eccleſia multa quæ in Scriptura de Chriſto primariò dicuntur, ſecundariò B. Virgini applicat, uti eſt illud Proverb. 8. *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quidquam faceret à principio: ab æterno ordinata ſum*, &c. Sic & Cantica Canticorum, quæ primariò ſunt Epithalamium Chriſti & Eccleſiæ, ſecundariò Epithalamio Dei & B. Virginis attribuuntur. Vnde Petrus Damiani ſerm. de Nativitate B. Mariæ illud Cant. 6. 9. *Pulchra ut luna*, de B. Virgine explicat dicens: *Quemadmodum nullum eſt aſtrum, excepto ſole, adeò pulchrum ut luna; ſic ſumma gloria eſt poſt Deum, videre Virginem, adhærere illi, & in illius protectionis munimine commorari.* Et ſerm. de Aſſumptione Virginis: *Quantumlibet aliæ ſtellæ reluceant; luna tamen & magnitudine præminet & ſplendore. Sic utramque naturam Virgo ſingularis exuperas, & immenſitate gratiæ, & fulgore virtutum.*

Secunda.

Secundò, ſicut *luna eſt ſuper omnia pura, lucéque plena*, ut ait Plinius; ita & B. Virgo. Finxerunt Poetæ Dianam (id eſt lunam) præ virginitatis amore commercia hominum fugiſſe, & virginibus comitatam ſylvas petiiſſe. Unde Virgil. eam caſtam appellat. Quid caſtius B. Virgine? Quocirca S. Bernard. tract. de Paſſione Domini cap. 31. *Quis*, ait, *Sanctorum chorus melius lunæ comparatur quam virginum?* videlicet propter earum candorem & pulchritudinem. Vnde ſubjicit. *Honorabuntur præ cæteris, ſicut lunam videmus præ cæteris ſideribus eminere.* Dixit vetus auctor, *lunam margaritarum ideam videri*. Quæ margarita purior & pulchrior virginitate, ac B. Virgine?

Tertia.

Tertiò, luna cum puritate jungit fœcunditatem: eſt enim parens rerum. Vnde in numiſmatibus Corneliæ Auguſtæ (uti refert Pierius Hierogl. 44.) cum lunæ effigie, in aliis hæc inſcriptio apponitur, *fœcunditas*. in aliis, *pudicitia*. Ita in B. Virgine junguntur ſumma virginitas, & ſumma maternitas ac fœcunditas. Vt de Chriſto rectè dicatur:

Nec genitrice tua fœcundior ulla parentum eſt,
Tot bona per partum quæ dedit una ſuum.

Quarta.

Quartò, ſicut luna, ita & B. Virgo, eſt & dicitur *Regina cæli*.

Quinta.

Quintò, ſicut luna hîc mulierem fulcit; ita B. Virgo Eccleſiam ſuis precibus & meritis, quaſi baſis & columna fulcit & ſuſtentat.

Sexta.

Sextò, ſicut luna benigno influxu plantas & animalia vegetat: unde à Plin. l. 2. c. 18. dicitur, *lunæ calor blandus*: ita B. Virgo fideles tam juſtos quàm peccatores, quin & infideles, ſuam opem implorantes benignè complectitur, gratiam impetrat, ad ſalutem provehit. Eſt enim ipſa mater miſericordiæ.

Septima.

Septimò, ſicut luna patitur eclipſin & defectum, cùm ſe terra inter lunam & ſolem interjicit, ac radios ſolis intercipit, ne ad lunam deferantur, eamque illuminent; ita & B. Virgo, & humanitas Chriſti in paſſione eclipſin & defectum virium ac vitæ paſſæ ſunt, cùm terreni Judæi inter eas & Deum ſuam malitiam interpoſuerunt, ac crucē Chriſto ſtatuerunt. Hinc Chriſtus in cruce exclamavit: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* Hæc ſummatim, quæ fusè Alcazar, eaque eleganter, ingenioſè & myſticè potiùs, quàm litteraliter & genuinè proſequitur.

Genuina explicatio loci.

A Reſpondeo ergo & dico. Ad literam dicitur hîc luna eſſe ſub pedibus mulieris, id eſt Eccleſiæ, quia ipſa cuncta temporalia, & omnem creaturarum mutabilitatem deſpicit, & pedibus calcat, ait S. Gregor. 34. Moral. c. 12. vel juxta aliam editionem 7.

Luna inconſtantiæ ſymbolum.

Rurſum, luna ſemper vel accreſcit vel decreſcit, &, ut ait Plinius l. 2. cap. 19. *modò curvata in cornua, modò æqua portione diviſa, modò ſinuata in orbem; maculoſa eademque ſubitò prænitens; immenſa orbe pleno, ac repente nulla.* Hac de cauſa luna eſt ſymbolum, æquè ac cauſa inconſtantiæ: ipſa enim cauſat æſtus & reciprocationes maris, facitque ut mare adeò ſit inſtabile, ut ſingulis ſenis horis nunc affluat, nunc refluat. A luna quoque lunatici dicuntur, in quos luna agit, &, ut Apulejus ait, qui curſum lunæ patiuntur: quales ſunt potiſſimùm qui comitiali morbo laborant, aut inſania, aliove morbi genere quopiam certis lunæ temporibus gravantur & agitantur. Quocirca Eccli. 27. 12. dicitur: *Homo ſanctus in ſapientia manet ſicut ſol: nam ſtultus ſicut luna mutatur.* Eccleſia autem eſt conſtans in fide, doctrina, moribus, perſecutionibus, martyriis; hinc lunam pedibus premit. Luna ergo

B hîc non ut fulciens mulierem (quomodo enim fulciret ipſa quæ maximè eſt vaga, varia, errans & inſtabilis) ſed ut à muliere calcata proponitur. Hoc enim ſignificat & *Et luna ſub pedibus eius*, ideoque ſoli hîc, qui ſurſum eſt, ipſa deorſum poſita opponitur. Sol ergo in bonam partem, luna verò in malam hîc capitur, ac ſignificat res ſublunares, variabiles, fluxas, & in perpetuo motu, fluxu & refluxu poſitas. Agitur enim hîc de bello, imò duello Eccleſiæ cum dracone: draconis autem arma ſunt terrenæ & ſublunares vel illecebræ, vel plagæ, quas vel promittit, vel comminatur & infligit fidelibus. has omnes cum luna pedibus calcat Eccleſia, itaque draconem ſuperat & proterit, alioqui ab eo ſuperanda & proterenda.

Duodecim Apoſtolorum decem figuræ.

ET IN CAPITE EJUS CORONA STELLARUM DUODECIM] Duodecim ſcilicet Apoſtolorum, qui Eccleſiæ ut ſtellæ præfulſerunt, idque in capite, id eſt initio Eccleſiæ Chriſtianæ: ita Patres & Interpretes paſſim. Arabicus vertit, *& duodecim ſtellæ corona ſuper caput eius*. Notat Viegas hîc ſect. 7. Apoſtolos duodecim figuratos eſſe

C Primò, in duodecim Patriarchis & tribubus Iſrael. Secundò, in duodecim titulis quos erexit Moſes ſanciens fœdus inter Deum & populum, Exod. 24. 4. Tertiò, in duodecim fontibus Elim, Exod. 15. v. 27. Quartò, in duodecim gemmis quæ erant in rationali pontificis, Exod. 28. 17. Quintò, in duodecim panibus propoſitionis. Levit. 24. 5. Sextò, in duodecim exploratoribus quos miſit Moſes in Chanaam, Numer. 13. 3. Septimò, in duodecim lapidibus, quos in ſignum Jordanis ſicco pede tranſiti, erexit Joſue cap. 4. 4. Octavò, in duodecim bobus æneis, ſuper quos Salomon collocavit mare æneum, 3. Regum 7. 25. Nonò, in duodecim leunculis thronum Salomonis ambientibus, 3. Regum 10. 20. Decimò in duodecim ſtellis hîc, & in duodecim ſignis Zodiaci.

Tropol notat Pannonius, duodecim ſtellas eſſe Prælatos quoslibet, qui hîc admonentur eximiæ ſapientiæ & ſanctitatis. Nam ipſi ſunt corona Chriſti & Eccleſiæ, ut, ſicut corona caput redimit & ornat, ita ipſi caput Eccleſiæ, id eſt Chriſtum, ſuis eloquiis & moribus exornent.

B. Virginis duodecim prærogativæ.

Porrò S. Bernard. ſerm. de B. Virgine, in hæc Apoc.

D verba, *Signum magnum apparuit*, per has duodecim ſtellas accipit duodecim prærogativas gratiarum, quibus præ cæteris coronatur B. Virgo. *Nam Primò*, inquit, *ſingularis fulgor refulget in Mariæ generatione; Secundò, in Angelica ſalutatione; Tertiò, in Spiritus ſuperventione; Quartò, in Filii Dei inenarrabili conceptione; Quintò, quod virginitatis ſit primiceria; Sextò, quod ſine corruptione fœcunda; Septimò, quòd ſine gravamine gravida; Octavò, quod ſine dolore puerpera; Nona, eſt manſuetudo pudoris; Decima, devotio humilitatis; Undecima, magnanimitas credulitatis; Duodecima, martyrium cordis.* quæ deinde fusè proſequitur.

Roſarium duodecim ſtellarum.

Ex hoc loco nonnulli viri religioſi & cultus B. Virginis ſtudioſi, conficiunt coronam, ſive roſarium duodecim ſtellarum, illudque hoc modo recitant. In honorem S. Trinitatis legunt interpolatè ter orationem Dominicam, putà ter *Pater noſter*: ac in honorem duodecim

ſtel-

ſtellarum, id eſt duodecim illuſtrium virtutum B. Virginis, legunt totidem *Ave Maria*. Ad ſingula petentes ejus opem, ut illam ea in virtute imitari, in eaque creſcere, ſeque perficere poſſint. Primum ergo *Pater noſter* recitant in honorem Dei Patris, petentes ab eo hyperduliam, & inſignem reverentiam erga B. Virginem, utpote filii ejus matrem puriſſimam, virtutibus & gratiis omnibus cumulatiſſimam, ac Reginam angelorum & hominum. Deinde recitant quater *Ave Maria* in honorem quatuor virtutum quæ Deum concernunt, quibus excelluit B. Virgo. Prima, virtus eſt fides, qua credidit ſe virginem fore ſimulque Dei matrem, ac ſub cruce firma ac ſtabilis in fide divinitatis, redemptionis & reſurrectionis Chriſti permanſit.

Secunda, eſt ſpes, qua ſe in conceptione, partu, fuga in Ægyptum, paſſione & morte Chriſti, aliiſque ſummis anguſtiis preſſa, totam divinæ providentiæ reſignavit & commiſit.

Tertia, eſt charitas. Primò, pura, & ab omni proprio commodo aliena; Secundò, fervens, laborioſa, & numquam ceſſans; Tertiò, fortis & conſtans juxta crucem; Quartò, liberalis, ſeque totam cum filio ſuo nobis communicans.

Quarta, eſt religio erga Deum & Chriſtum, ei ſerviendo, veſtiendo, lactando, &c. ejus verba in corde ſuo conſervando; ſervando circumciſionem, purificationem, aliaſque legis & templi cærimonias.

Deinde recitant ſecundum *Pater noſter* ad Filium, qui eſt ſpes noſtra, poſtulantes donum ſpei, ut in omnibus neceſſitatibus magna fiducia ad B. Virginem, quæ eſt mater miſericordiæ, vita, dulcedo & ſpes noſtra, recurramus. Mox recitant quater *Ave Maria* in honorem quatuor virtutum B. Virginis, quibus perfecta erat erga ſeipſam.

Prima, eſt humilitas, qua Primò, ſalutata ab angelo, & electa Dei mater, ſe ejus ancillam vocavit; Secundò, viſitavit Eliſabeth, eique ſervivit; Tertiò, myſterium incarnationis celavit, & laudata laudem in Deum retulit, dicens: *Magnificat anima mea Dominum*; Quartò, ſervivit B. Joſepho, & ultimo loco tum in domo, tum inter Apoſtolos & fideles ſedit; ideoque in Actis Apoſtolorum ultimo loco nominatur.

Secunda, eſt virginitas, qua Primò, prima omnium virginitatem Deo vovit; Secundò, maximo illam zelo cuſtodivit, dicens: *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* Tertiò, domi manebat, ideoque vocatur hortus concluſus & porta clauſa; Quartò, impuras aliorum cogitationes ſolo aſpectu pellebat, uti S. Ambroſ. de Virginib. & alii graves auctores teſtantur. Porrò conceptio & partus Chriſti virginitatem B. Virginis non violavit, ſed ſacravit, fecitque ut inaudito à ſæculis prodigio ipſa ſimul eſſet virgo & mater, adeoque mater Dei. Audi B. Chryſologum ſerm. 148. *Quæ ibi verecundiæ læſio, ubi init deitas cum amica ſibi ſemper integritate conſortium, ubi eſt interpres angelus, fides pronuba, deſponſatio caſtitas, donatio virtus, judex conſcientia, cauſa Deus, conceptus integritas, virginitas partus, virgo mater?*

Tertia, eſt fortitudo, quæ eluxit in morte Chriſti, in qua ſtabat juxta crucem; Secundò, in injuriis Judæorum tolerandis; Tertiò, in ſerviendo filio, omnibuſque Chriſtianis adjuvandis.

Quarta, eſt paupertas, quæ tanta fuit, ut non eſſet ei locus in diverſorio, ſed in ſtabulum ſecedere ſit coacta, ibique parere Chriſtum orbis dominum.

Denique tertium *Pater noſter* recitant in honorem Spiritus ſancti, poſtulantes ab eo gratum animum erga B. Virginem, cui ut matri Redemptoris, ut mediatrici noſtræ apud Deum, ut matri amantiſſimæ, omnia noſtra debemus.

Deinde legunt quater *Ave Maria*, ruminantes quatuor eximias virtutes B. Virginis erga proximum.

Prima eſt charitas fraterna, qua juvit Eliſabeth, & ſponſos in nuptiis Canæ Galilææ, cùm vinum non haberent; ac impensè deſiderat adjuvatque omnium hominum ſalutem.

Secunda, eſt obedientia, qua & Auguſto Cæſari Ethnico in pendendo cenſu, & legi Moſis in purificatione, & Joſepho ſponſo obedivit; ac curavit ut filii ſui præceptis alii obedirent, ut cum in nuptiis miniſtris dixit: *Quodcumque dixerit vobis facite.*

A Tertia, eſt miſericordia, qua viſcera miſericordiæ ſuæ cuilibet in qualibet afflictione eam invocanti effundit; æquè ac filium ſuum in redemptionem noſtram in cruce, ac in cibum in Euchariſtia, nobis miſericorditer & liberaliter elargita eſt.

Quarta, eſt modeſtia, quæ tanta fuit, ut S. Dionyſ. epiſt. ad S. Paulum, quam recitat Chriſt. à Caſtro in Hiſt. Deiparæ cap. 19. ſcribat ſe eam pro dea habiturum fuiſſe, niſi fides eum aliud docuiſſet. Hinc in ſermone erat parca: verba ejus ſingula erant præmeditata, pia, pudica, humilia, plena miſericordiæ, charitatis & laudis Dei, ut cùm concepto Dei Verbo, ac ſalutata ab Eliſabeth mater Dei, reſpondit: *Magnificat anima mea Dominum*. Denique duodecim haſce ſtellas piè pulchreque adaptat duodecim myſteriis vitæ B. Virginis P. Anton. Spinellus in ſuo Mariali p. 599. & 604.

ET IN VTERO HABENS CLAMABAT PARTURIENS, ET CRUCIABATUR UT PARIAT] Eccleſia in fine mundi ob acerbiſſimas perſecutiones & perſecutores magnis doloribus & ærumnis, quaſi parturiens, filios, id eſt fideles, Chriſto pariet: ita paſſim Patres & interpretes. Hiſtoricè cruciata quoque eſt B. Virgo, non dolore partus, ſed deſiderio pariendi & videndi Chriſtum Salvatorem mundi. Rurſum cruciata eſt paupertate & moleſtiis itineris, hoſpitii & alimoniæ, in quibus ſe Chriſtum parituram & educaturam prævidebat ac dolebat. Tertiò, cruciatur etiamnum (unde græcè eſt κράζει, id eſt clamat) ut Chriſtum in aliis pariat, quovis ſæculo, ac præſertim in fine mundi: tunc enim inſtar Rachelis pariet ultimas proles, & quaſi Beniaminos Chriſto. Cruciatur inquam in ſuis inſtrumentis, putà Apoſtolis & prædicatoribus, aliiſque qui zelo animarum aguntur. In ſe ipſa etiam cruciatur per metalepſin, id eſt ſummè deſiderat & allaborat pro partu, vita & ſalute fidelium, indeque cruciaretur, ſi cruciatus in eam jam cadere poſſet, quomodo Deus dicitur dolere, pœnitere, contriſtari. Verſ. 2.

Alludit Johannes ad Iſaiæ 66. 7. *Antequam parturiret, peperit; antequam veniret partus ejus, peperit filium maſculum.* Et mox: *Quis audivit umquam tale? & quis vidit huic ſimile? numquid pariet terra in die una? aut parietur gens ſimul, quia parturivit & peperit Sion filios ſuos?* Ubi cùm ait, *Antequam parturiret*, non ſignificat partum hunc fuiſſe ſine parturitione, dolore; ſed tam dolores, quàm partum ſimul confluxiſſe, ut ſimul pareret & parturiret, brevi quidem, ſed ingenti nixu & cruciatu.

Tropol. diſcant hic qui animabus convertendis ſtudent, ſibi eas magno labore & dolore conſtitutas, ſcilicet tanto, imò majore, quàm eſt parientium: ſed pro tali tantaque prole fortiter omnia tolerent & ſuperent, ac ſi opus ſit, pro ſuis Beniaminis cum Rachele animam & vitam ponant. Ita fecit Paulus; unde ait Galat. 4. 19. *Filioli mei quos iterum parturio*. Idipſum ſuis prædixit Chriſtus Johan. 16. 21. *Mulier*, inquit, *cùm parit, triſtitiam habet, quia venit hora ejus; cùm autem pepererit puerum, jam non meminit preſſuræ*, &c. *Et vos igitur nunc quidem triſtitiam habetis*, &c. Quocirca S. Gregor. lib. 30. Moral. cap. 9. & 10. explicans illud S. Job cap. 39. *Numquid noſti tempus partus ibicum in petris, vel parturientes cervas obſervaſti?* verè & appoſitè eos qui animabus convertendis ſtudent, comparat cervis & ibicibus parturientibus, quarum partus eſt difficillimus. Ubi inter alia notat τὸ *obſervaſti*: *Quia*, inquit, *perpaucorum eſt penſare, quis labor ſit in prædicationibus patrum; quantis doloribus quaſi quibuſdam conatibus, animas in fide & converſatione parturiunt, quàm cauta ſe obſervatione circumſpiciunt, ut ſint fortes in præceptis, compatientes in infirmitatibus, minis terribiles, in exhortationibus blandi, in oſtendendo magiſterio humiles, in rerum temporalium contemptu dominantes, in tolerandis adverſitatibus rigidi: & tamen, dum vires ſuas ſibimet non tribuunt, infirmi: quantus ſit eis dolor de cadentibus, quantus ſit de ſtantibus timor, quo fervore alia adipiſci appetunt, quo pavore alia adepta conſervant.* Ad hæce labores & dolores accedunt vexationes & tentationes, quas dæmon ſuſcitare ſolet, tum ex ira & invidia, tum ne præda, putà anima peccato ſubdita, ſibi eripiatur. Hæce enim ſe expertam eſſe quotieſcumque peccatorem aliquem ad meliorem vitam traducebat, fatetur S. Tereſia itaque longo uſu ſe didiciſſe hoc eſſe ſignum fructus pii laboris, putà animæ converſæ, vel convertendæ, ſi quis eas ſentiat: quo-

Mor. de difficultate quæ ſentitur in convertendis animabus.

quocirca eas eſſe contemnendas, & fortiter ſuperandas. Si enim fortiter obſiſtas, dæmon, qui timidiſſimus eſt, inſtar feminæ confuſus aufugiet: ſin cedas, dæmon in te inſurget, & ſæviet ut leo.

Dæmon eſt myrmicoleon, id eſt formicoleo.

Pulchrè S. Gregor. lib. 5. Moral. 16. *Diabolus*, inquit, *eſt myrmicoleon, id eſt formicarum leo, vel formica leo: eſt enim myrmicoleon parvum valde animal formicis adverſum, quod ſe ſub pulvere abſcondit, & formicas frumenta geſtantes interficit, interfectaſque conſumit; Eſt ergo aliis animalibus formica, ipſis autem formicis leo. Has enim quaſi leo devorat, ſed ab illis quaſi formica devoratur; ſic diabolus contra erectos eſt timidus, contra ſubditos audax.*

Talis mulier parturiens fuit S. Monica, quæ tum alios, tum filium Auguſtinum tam carne quàm ſpiritu, putà multis precibus, lachrymis & laboribus Deo peperit. de qua S. Auguſt. l. 5. Confeſſ. cap. 9. *Non*, inquit, *ſatis eloquor quid erga me habebat animi, & quanto maiore ſollicitudine me parturiebat ſpiritu, quàm carne pepererat.* Vnde & ab Epiſcopo quodam audivit: *Fieri non poteſt, ut filius iſtarum lachrymarum pereat*, teſte eodem Auguſt. libr. 3. Confeſſ. cap. 12. Qui rurſum lib. 9. cap. 9. deſcribens mortem ejus. *Nutrierat*, inquit, *filios toties eos parturiens, quoties abs te deviare cernebat. Poſtremò nobis Domine omnibus, qui ante dormitionem eius in te conſociati vivebamus, ita curam geſſit, quaſi omnes genuiſſet; ita ſervivit, quaſi ab omnibus genita fuiſſet.*

VERS. 3. ET VISUM EST ALIVD SIGNUM IN CÆLO: ET ECCE DRACO MAGNUS] Plinius lib 8. c. 14. memorat ſerpentem 120. pedes longum, qui baliſtis inſtar urbis, fuit oppugnatus ac ſuperatus. Additque in India ſerpentes eſſe adeò magnos, ut integros tauros & cervos deglutiant.

Draco in cælo, quis?

Nota. Draco hic, id eſt diabolus, apparuit S Johanni in cælo. Primò, quia inde decidit. Secundò, propriè, quia in cęlo hoc aereo dominatur, tentatque homines, & à multis in idolis colitur quaſi Deus, præſidens cælo. Vnde ab Apoſtolo Epheſ. 2. 2. vocatur princeps aeris hujus: & c. 6. 12. ait nobis eſſe colluctationem *contra ſpiritualia nequitiæ*, id eſt contra ſpiritales nebulones, putà dæmones, qui ſunt *in cæleſtibus*. Sic & mulier hæc, id eſt Eccleſia militans, viſa eſt in cælo aereo, non ſidereo, ut dixi v. 1. Tertiò, quia Eccleſiam, cujus converſatio eſt in cælis, ejuſque fideles, qui ſunt inſtar ſtellarum puri & lucidi, oppugnat & perſequitur. Addit Quartò, Alcazar, ſymbolicè per cælum ſignificari arrogantiam ac fiduciam dæmonis, qua certa quaſi ſpe devoraverat Eccleſiam primitivam, utpote exiguam, & cui ſe tam Judæi quàm Gentes, ac totus quaſi mundus opponebat. Sperabat enim ſe illam, quæ moribus cæleſtis eſt, & in cælo quaſi degit, gradu & loco ſuo deturbaturum, eumque occupaturum. Idem ſperabit in fine mundi. Sic de eodem ſub typo regis Babylonis dicitur Iſaiæ 14. 13. *In cælum conſcendam*. Et de Antiocho rege ſuperbo, ejuſque regno dicitur Daniel 8. 10. *Magnificatum eſt uſque ad fortitudinem cæli*: & 2. Machab. 9. 10. *Sidera cæli contingere ſe arbitrabatur.* & 1. Machab. 1. 4. de Alexandro Magno dicitur, *Exaltatum eſt & elevatum cor eius*, ſcilicet ſupra terram, ſupra homines, in cælum uſque.

Nota Secundò. Dęmon vocatur ſerpens, vel draco (draco enim idem eſt quod ſerpens grandior & ſævior unde vulgò dicitur: *Serpens non fit draco, niſi ſerpentem devoret*;) tum quia primitus Evam ſerpentis ſpecie decepit, indeque perennes inter eum & mulierem ejuſque ſobolem conflatę ſunt inimicitiæ & bella, Geneſ. 3. unde inferiùs vocatur ſerpens antiquus, tum quia dolos, ſævitiam & horrorem ſerpentis ac draconis imitatur. unde dicta Daniel c. 14. 22.

Nota Tertiò. Licet Alcazar per draconem accipiat totam dæmonum rempublicam, eò quòd dicatur habere capita ſeptem & cornua decem; tamen verius eſt per draconem ſolùm intelligi Luciferum dæmonum principem. Patet id Primò, quia opponitur Michaeli, quaſi dux duci. Secundò, quia ceteri vocantur angeli ejus. nam v. 9. dicitur: *Projectus eſt draco ille magnus*, &c. *& angeli eius cum illo miſſi ſunt.* Tertiò quia v. 4. dicitur cauda ſua traxiſſe tertiam partem ſtellarum, id eſt angelorum qui facti ſunt dæmones.

Denique Aureolus ordine proſequens ſuam ſeriem temporum, & chronica Eccleſiæ, per draconem intelligit Coſroen regem Perſarum: per mulierem, Eccleſiam: per filium maſculum, Heraclium Imper. qui ope Dei & angelorum Coſroen profligavit, & Chriſti crucem ab eo ablatam recepit. Hic ſenſus eſt accommodatitius, non genuinus & literalis.

Dæmon cur rufus?

RVFVS] Quia eſt homicida, Johan. 8. 44. nam Adamo & Evæ, omnibuſque ejus poſteris, ſua per pomum vetitum tentatione, fuit cauſa mortis. Secundò, quia per ſuos miniſtros, putà infideles & hereticos, multos fideles affecit martyrio, ac plures eodem afficiet per Antichriſtum in fine mundi. Tertiò, color rufus, inquiunt Viegas & Alcazar, ſignificat fraudem & malitiam, quid enim dæmone fraudulentius aut malitioſius? Quartò, Alcazar, pro *rufus*, inquit, græcè eſt πυῤῥός. Scitum eſt autem ſerpentem inveniri ruſo colore, qui græcè πυῤῥίας dicitur, eſtque ceteris callidior & exitialior, ac fortaſſe rufus idem eſt quod ignitus, quaſi πυῤῥὸς dicatur à πῦρ, id eſt igne, ut alludat ad ignitos ſerpentes, qui immiſſi ſunt in Judæos murmurantes, Num 21. 6. Porrò viſos ſubinde eſſe dracones qui ignes vomerent narrant hiſtorici. Leſleus in ſua Scotia anno 1558. refert apud Marchiam & Laudoviam draconem quemdam ignes vomuiſſe, quibus ſegetes & fruges incendebat, ac proinde populum coactum fuiſſe pervigilare, ut ignes hoſce extingueret. Addit Alcazar, ſicut in libro Job dæmon habet tria nomina, ſcilicet Satan, cap. 1. 1. Leviathan, cap. 40. 20 & Behemoth, c. 40. 10. ita hic totidem ei dari. Nam nomini Satan reſpondet nomen draco; nomini Leviathan, id eſt balenæ vel ceti, reſpondet beſtia maris c. 13. 1 beſtia terræ cap 13. 11. eſt Behemoth, id eſt elephas. Verùm de beſtiis hiſce dicam c. 13. Audi ex Patribus draconis hujus indolem, ſævitiam, fraudes, artes & arma.

Dracones vomentes ignem.

Nat. de dæmonis indole & armis.

B. Iſidor. lib. 1. de Summo bono: *Dæmones*, inquiunt, *triplici acumine præſcientiæ vigent, ſcilicet ſubtilitate naturæ, experientia temporum, revelatione ſuperiorum poteſtatum. Quanto propinquiùs finem mundi diabolus videt, tanto crudelius perſecutiones exercet, ut qui ſe continuò damnandum conſpicit, ſocios ſibi multiplicet, cum quibus gehennæ ignibus addicatur.* S. Cyprianus tract. 3. de Prælat. ſimplic. *Diabolus*, ait, *dictus eſt ſerpens: quia cùm latenter obrepit, cùm per pacis imaginem fallens, occultis acceſſibus ſerpit (unde nomen ſerpentis accepit) ea eſt eius aſtutia, ea circumveniendi hominis cæca & latebroſa fallacia, ut aſſerere videatur noctem pro die, venenum pro ſalute, deſperationem ſub obtentu ſpei, perfidiam ſub prætextu fidei, Antichriſtum ſub vocabulo Chriſti; ut, dum veriſimilia mentitur, veritatem ſubtilitate fruſtretur. Nam transfigurat ſe in angelum lucis.*

S. Baſil. in aliquot Scripturæ locos, comparat diabolum pardali, quæ capitalis eſt hominis hoſtis: unde venatores ut feram deludant, hominis imaginem ex charta ei oſtendunt, illa ſtatim furibunda eam concerpit & dilacerat. Sic & diabolus imaginem Dei in homine apparentem inſectatur, quando Deum ipſum attingere nequit. Hinc & eſca ejus electa eſt, uti ex Job docet S. Gregor. 32. Moral c. 2.

S. Martinus apud Sulpit. videns mergulos in flumine piſces capientes & vorantes. *Hæc*, ait, *forma dæmonum eſt, Inſidiantur incautis, capiunt neſcientes, captos devorant, exſaturari non queunt devoratis.*

S. Gregor. l. 33. Moral. 14. Diabolus, ait, dicitur jumentum, draco & avis. Humanum genus tribus vitiis tentat, luxuria, malitia & ſuperbia. In eis igitur quos excitat ad luxuriam, jumentum eſt: in eis quos ad nocendi malitiam inflammat, draco eſt; in eis quos ad ſuperbiam elevat, avis eſt: in illis quos pariter luxuria, malitia & ſuperbia polluit, jumentum. draco ſimul & avis exiſtit.

S. Auguſt. in Serm. commun. ſerm. 4. *Quid pravius, quid malignius, quid adverſario noſtro nequius? qui poſuit in cælo bellum, in paradiſo fraudem, odium inter primos fratres, & in omni opere noſtro zizania ſeminavit. Nam in comeſtione poſuit gulam, in generatione luxuriam, in exercitatione ignaviam, in converſatione invidiam. in gubernatione avaritiam, in correctione iram, in præſulatu ſive dominatione ſuperbiam. In corde poſuit cogitationes malas, in ore poſuit locutiones falſas, in membris operationes iniquas: in vigilando movet ad prava opera, in dormiendo ad ſomnia turpia. Lætos movet ad diſſolutionem, triſtes autem ad deſperationem. Sed ut breviùs loquar, omnia mala mundi ſua ſunt pravitate commiſſa.*

S. Chry-

S. Chryſoſt. hom. 4. in Iſajam. Sicut navigia vacua non metuunt piratas, ſed onuſta auro, argento & lapidibus pretioſis: ſic & diabolus non facilè perſequitur peccatorem, ſed juſtum potiùs, ubi multæ ſunt opes, id eſt virtutes & merita.

S. Salvian. libr. 6. de Provident. *Sicut*, ait, *exercitus pugnaturi ea loca per quæ venturas hoſtium turmas ſciunt, aut foveis intercludere, aut ſudibus præfigere, aut tribulis infeſtare dicuntur; ſcilicet ut etiamſi non in ea omnia quiſpiam incidat, nullus tamen omnia penitus evadat: ita etiam dæmones tam multas in vita iſta humano generi illecebrarum inſidias prætendunt, ut etiamſi plurimas earum aliquis effugiat, tamen ab aliqua capiatur.*

S. Anſelm. in Similitud. cap. 80. comparat diabolum injuſto litigatori, qui, cùm cauſa ei abjudicatur à Juris conſulto vel judice, poſt aliquod tempus, cùm judicium hoc oblivione ſepultum putat, rurſus litem ſuſcitat, dicens priorem ſententiam fuiſſe injuſtam. Ita & dæmon ubi victus eſt, rurſus eaſdem illecebras ſuggerit, & tentat hominis animum, quem ſcit eſſe mobilem & inconſtantem. Remedium ſuggerit. *Sed ille*, inquit, *qui ſemel mundum, ipſumque diabolum rectè ſuperavit, non curat ea quæ* B *fraudulenter ille dicit; ſed firmum tenet, quidquid ſemel rectè eſt ſtabilitum, non eſſe denuo deſtruendum: & quod rectè deſinivit relinquendum, non eſſe iterum appetendum. Sic enim facile Deo ſubveniente, diabolum poterit ſuperare.*

HABENS CAPITA SEPTEM, ET CORNUA DECEM: ET IN CAPITIBUS EJUS DIADEMATA SEPTEM] Solum caput primarium draconis habebat cornua decem, reliqua verò tantùm habebant ſuum diadema, quod etiam habebat caput primarium. Hinc Alcazar opinatur, draconem hunc in viſione oſtenſum Johanni fuiſſe hydram: hæc enim multorum fuiſſe capitum à Poetis dicitur, aut potiùs fingitur. Rurſum hydra eſt invidiæ ſymbolum, uti docet Pierius Hierogl. 16. Jam quoad ſenſum, Alcazar per ſeptem capita accipit ſeptem nefarios ſpiritus, quos ſancti Patres dæmoni aſcribunt, ſcilicet ſpiritum ſuperbiæ, avaritiæ, luxuriæ, iræ, gulæ, invidiæ & acediæ. Ac licet Scriptura capita hæc non deſcribat, ſuſpicari tamen licet, fuiſſe ea horum ſeptem animalium, ſcilicet leonis, tigridis, urſi, viperæ, lupi, ſerpentis & aſini. Dæmon enim dum tentat, nunc caput & vultum C ſuperbi leonis nobis oſtendit, nunc ſerpentis invidi, nunc viperæ iratæ, nunc aſini ignavi, nunc lupi guloſi, nunc tigridis avaræ, nunc urſi luxurioſi, de quo Plinius l. 8. c. 36. Unde Eccleſia hæc ſeptem vitia capitalia ab hiſce draconis capitibus, ut videtur, appellavit: quia ad ea quaſi ad capita cetera reducuntur, ut docet S. Gregor. 31 Moral. 31. & Caſſian. collat. 5. cap. 2. Porrò per decem cornua denotatur dæmonum tum multitudo, tum etiam ſingulorum vis & potentia, ut ſignificetur, bellum quod adverſus Eccleſiam & Chriſtianos geſſerunt, gerunt & gerent, acerrimum eſſe, æquè ac periculoſiſſimum. Sic Danielis 7. v. 7. quarta beſtia ſignificans Romanum imperium, decem habet cornua, quæ ſignificant Romanorum polyarchiam; ſcilicet ſenatores numero multos & potentia validos. hi enim regebant olim Romam & Romanum Imperium, iique ſoli ante Julium Cæſarem; poſt eum verò unà cum Imperatore. Erat enim ſenatus graviſſima principum concio, quæ Imperatorem & Imperium numero, virtute & concilio fulciebat; ita ut moriente Imperatore ipſa non moreretur, ſed jugiter permaneret. Verùm hæc myſtica ſunt potiùs quàm literalia. Unde Haymo & alii paſſim, myſticè per ſeptem hæc capita D accipiunt ſeptem vitia capitalia. Rurſum Richardus per decem cornua accipit ſecularem poteſtatem, putà reges omnes qui decalogum, Deique legem & cultum impugnant.

Septem capita draconis, quæ?

Ad literam ergo, decem cornua draconis, id eſt Luciferi, ſunt decem reges (cornu enim ſymbolum eſt roboris & regni, uti oſtendi Danie. 7.) qui dominabuntur in orbe quando veniet Antichriſtus, è quibus tres occidet Antichriſtus: unde reliqui ſeptem timore perculſi, ſponte ipſi ſe ſubdent, & cum eo quaſi dæmonis inſtrumento, Chriſtianos & Eccleſiam perſſundare & evertere conabuntur. Id ita eſſe, patet ex Daniel. 7. 24. & c. 11. vide ibi dicta. Similiter ſeptem capita ſunt ſeptem alii reges, è quibus unus, iſque præcipuus erit Antichriſtus: ſex reliqui erunt illius præcurſores, illumque alii per plura, alii A per pauciora ſæcula anteibunt; ita enim ſe explicabit Johan. c. 17. v. 9. & 12. ubi explicabo quinam ſint hi reges. Quocirca ſolum præcipuum draconis caput habebat decem cornua, id eſt decem reges ſibi ſubditos; reliqua verò ejus capita lateralia & minora carebant hiſce cornibus, & ſolùm ſingula habebant diademata, ut rectè advertit Alcazar, & in imagine mulieris & draconis expreſſi pag. 614. quia ſolus Antichriſtus ſubjiciet ſibi decem mundi reges, non ceteri ſex. Symbolicè Petrus Galatinus hic, cenſet per ſeptem draconis capita ſignificari ſeptem Eccleſiæ perſecutiones, ſibi invicem ex ordine ſucceſſuras, quas ipſe enarrat.

ET CAUDA EJUS TRAHEBAT TERTIAM PARTEM STELLARUM, ET MISIT EAS IN TERRAM] Vers. 4. Id eſt, dæmon occidit multos ex Apoſtolis, primiſque fidelibus & Evangelii præconibus, inquit Alcazar. Pro *trahebat* enim græcè eſt *σύρει*, quod ſignificat caudæ ictibus & voluminibus devolvere, indeque mittere in terram, ut caſu elidantur & occidantur. Sic enim de beſtia maris dicitur cap. ſeq. v. 7. *Datum eſt illi bellum facere cum ſanctis, & vincere eos.*

B Verùm dico cum S. Gregor. lib. 32. Moral. cap. 14. Ribera & aliis, ſicut præcipuum hujus draconis caput, ita & cauda illi reſpondens repræſentat Antichriſtum. Ipſe enim eſt caput draconis, quia diaboli primarius erit dux, princepſque omnium tyrannorum & impiorum. Idem eſt & cauda, quia ipſe erit extrema draconis, id eſt corporis diaboli, pars. Hic trahet poſt ſe in ſuam perfidiam tertiam partem ſtellarum, id eſt illuſtrium Sanctorum, qui quaſi duces, vel doctores, vel ceteris eminentes inſtar ſtellarum, aliis prælucebant. Nam ex plebe multò plures trahet & pervertet. *Stellas de cælo cadere*, ait S. Gregor. *eſt nonnullos relicta ſpe cæleſtium, illo duce ad ambitum gloriæ ſecularis inhiare.* Sic de Antiocho Epiphane dicitur Daniel 8. 10. *Deiecit de fortitudine, & de ſtellis, & conculcavit eas*; ubi ſtellas vocat Judæos doctrina, pietate, vel genere illuſtres, quos Antiochus ſuis minis ad apoſtaſiam & idololatriam inflexit. ita S. Hieron. Theodor. & alii ibidem.

Alludit ad primum Luciferi ſuperbiæ peccatum, ut docet Victorinus, quo ipſe rebellans Deo, ſua cauda, id C eſt poſt ſe, ſuadendo & ſollicitando traxit tertiam partem ſtellarum, id eſt angelorum. Unde ex hoc loco & nonnullis ſimilibus, multi moderni Doctores Scholaſtici, inter quos eſt Franc. Suarez 3. p. tom. 2. diſp. 51. ſect. 4. §. *Ex his ergo*, probabiliter opinantur, Luciferi & aſſeclarum ejus ambitionem in eo ſitam fuiſſe, quòd accepta à Deo revelatione de futura unione hypoſtatica Verbi cum humana natura, humanæ naturæ hanc dignitatem inviderit; videbat enim eam ſibi & angelis præponi. Quocirca illam appetiit; itaque voluit fieri Deus non per eſſentiam (hoc enim ſciebat eſſe impoſſibile, & implicare contradictionem) ſed per unionem hypoſtaticam. Idcirco enim inſecutus eſt puerum maſculum quem peperit mulier, putà Chriſtum, ob eumque in cœlo cum Michaele dimicavit, uti hic dicitur, volens eum neci tradere, quia invidit ei hanc unionem. Omne enim ejus bellum eſt contra puerum hunc, adeòque duellum quod cum eo inchoavit in cælo, illud ipſum continuat jugiter in terra.

Lucifer voluit eſſe Deus, quomodo?

Porrò quòd in hac alluſione (alius enim eſt ſenſus literalis primariò intentus, ut jam dixi) dicitur Lucifer traxiſſe poſt ſe tertiam partem ſtellarum, id eſt angelorum, non arithmeticè, ſed vulgariter accipiendum eſt, ſcilicet D tertiam, id eſt magnam partem. Nam non videtur præciſè traxiſſe tertiam: inde enim ſequeretur, plures eſſe homines quàm ſint angeli & dæmones ſimul juncti. Id ſequi patet: quia ſoli homines beandi, putà electi, ſupplent hanc tertiam partem angelorum lapſorum, eorumque ruinas adimplent. Iam verò homines beandi non ſunt tertia pars, imò nec decima omnium hominum. Nam longè plures homines damnantur quàm ſalventur, nimirum ex decem vix unus, imò, ſi credimus S. Chryſoſt. ex centum vix unus ſalvatur. Ergo homines beandi vix ſunt decima, & ſecundùm Chryſoſt. vix centeſima pars hominum. Quocirca ſi homines beandi explent numerum tertiæ partis angelorum quæ lapſa eſt, damnandi non tantùm duas reliquas angelorum partes quæ perſtiterunt, explebunt, ſed & inſuper ſeptem, & ſecundùm Chryſoſt. 97. alias tantas. Hoc autem non videtur verum.

An tertia pars angelorum ceciderit?

verum. Nam S. Dionyſ. libr. de Celeſti hierarch. docet angelos maximo eſſe numero & quaſi innumerabiles, ac ſuperare numerum rerum corporearum: ergo & hominum. Aut ergo dicendum eſt, tertiam partem angelorum præciſè non cecidiſſe: aut, ſi præciſè tertia cecidit, in eam non tot præciſè ſuccedere homines beandos, quot ceciderunt angeli. quod poſterius valde veriſimile eſt. Cùm enim dicitur homines ſuccedere in locum angelorum lapſorum, ut eorum ruinas ſarciant, hoc genericè & indefinitè, non ſingulariter & definitè intelligendum eſt, nimirum quòd cœtus electorum ex hominibus ſuccedet in cœtum angelorum lapſorum, etſi ille hoc ſit minor, eumque numero non adæquet: non autem quòd ſinguli homines ſingulis angelis ſuccedant, ac conſequenter tot ſint homines ſalvandi, quot angeli labentes facti ſunt dæmones. Hoc ita eſſe liquidò conſtabit legenti ea quæ dixi Apocal. 3. v. 11. ad illa verba: *Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.* Sicut enim homines hominibus, ita & angelis labentibus ſufficiuntur, ſed ſine ſecundario. Primariò enim Deus omnes homines, æquè ac angelos, ad ſuum finem, ſcilicet ſalutem & vitam æternam, creavit, deſtinavit & vocavit; ac creaſſet, deſtinaſſet & vocaſset, etiamſi nulli angeli cecidiſsent: primariò enim voluit Deus condere hoc univerſum, ejuſque incolas, ſcilicet angelos & homines, non propter aliud, ſed propter ſe, imò univerſum hoc voluit condere propter homines: hominem enim decrevit & ſtatuit finem & ſcopum univerſi; ac conſequenter cęlum empyreum creavit, ut eſset locus corporeus beatitudinis & gloriæ hominum, qui corpore æquè ac anima conſtant. Angeli enim cùm ſint incorporei, loco corporeo non indigent.

Tropolog. Origen. tract. 30. in Matth. Fidelis, inquit, *qui debet audire, Poſt Dominum Deum tuum ibis, & Venite poſt me; & ad hæc quidem obſtruit aures ſuas, peccatum autem ſequitur, trahitur à cauda draconis vadens poſt eum. Si autem contigerit eum qui ſic vixit, ut audiat: Vos eſtis lux mundi; & aliquando ſplenduerint opera eius bona hic; aliquando conſtitutus ſtella, & in cælo habens converſationem, ſi avulſus fuerit à dracone in terram, hic erit ſtella à cauda draconis tracta, & miſſa in terram.*

Et draco ſtetit ante mulierem quæ erat paritura; ut, cum peperiſſet, filium ejus devoraret] Narrat Plinius lib. 8. c. 14. ſub Claudio Imper. Romæ in Vaticano occiſum fuiſse ſerpentem ex illis quæ Boæ vocantur, & in ejus aluo inventum fuiſſe ſolidum infantem. Unde & Hercules, qui natus dicitur ad teterrima monſtra quæ orbem infeſtabant debellanda, dicitur vel fingitur, dum adhuc infans in cunis ageret, à duobus ſerpentibus fuiſse invaſus, qui eum devorare ſatagebant. Ita Herodes infanticida, ad quem hìc alluditur, qui Chriſtum puerum voluit pariter enecare, rectè vocatur draco; imò, ut ait Arias Montan. in Apparatu, Herodes ſyriacè idem eſt quod draco ignitus: Herodes enim conflatur ex ירוד *jerud*, id eſt draco, & אש *es*, id eſt ignis. Porrò quis ſit hic partus & filius, jam dicam.

Vers. 5. *Filius maſculus quis?*

Et peperit filium maſculum] Primò, quia ſecundùm alluſionem hiſtoricam B. Virgo, & per conſequens Eccleſia vetus, genuit Chriſtum, qui maſculus eſt, uti ſexu, ita & fortitudine, qui dominus eſt & rector omnium gentium. Huic enim dictum eſt pſal. 2. *Reges eos in virga ferrea.* Hinc etiam draco eum voluit devorare per Herodem. ita Barradius li. 10. c. 12. ubi docet hunc eſse proprium hujus loci ſenſum: ſed verius eſt eſse alluſivum. ita Aretas & alii.

Secundò, propriè & genuinè, filius maſculus eſt populus fidelis & ſanctus, quem Chriſto parit Eccleſia. Alludit enim ad Iſaiæ 66. v. 7. ubi dicitur mulier, id eſt Eccleſia, parere filium maſculum, id eſt populum Chriſtianum. Simili modo populus Iſrael vocatur filius, iſque primogenitus Dei, ut Oſee 11. v. 1. *Puer Iſrael, & dilexi eum: & ex Aegypto vocavi filium meum.* Senſus ergo eſt, q. d. Eccleſia parit, & maximè in fine mundi (de eo enim hìc propriè agitur) pariet Chriſto maſculos, id eſt fideles & ſanctos, qui maſculo, forti & invicto ſint animo, ideoque martyrium obibunt ſub Antichriſto. Aut, quod eodem redit, q. d. Eccleſia parit, & pariet in fine mundi Chriſtum in animis firmiter credentium & fortiter amantium Deum. Nam quod ſequitur: *Et reget Gentes in virga ferrea,* ſoli Chriſto propriè & perfectè competit, participativè tamen competit etiam aliis Sanctis, uti dixit Johan. cap. 2. 27. Unus ergo maſculus eſt, ait Ambr. quem peperit B. Virgo, quemque Eccleſia parit: quia Chriſtus cum omnibus ſuis membris, putà fidelibus, unum eſt corpus, & quaſi una perſona, uti ait Apoſtolus 1. Cor. 12. v. 12. & 27. Vide ibi dicta. ita & Richardus, Primaſ. & alii hìc.

Nota. Fideles ut ſint Chriſto chari & genuini ejus filii, debent eſſe maſculi, ut fortiter ſuis cupiditatibus imperent, & conſtanter adverſa quævis ſuſtineant. Nam feminæ, id eſt voluptuarii, molles, timidi & inconſtantes, quaſi ſpurii ab eo reiiciuntur. Vide dicta Exodi 1. 16. & Num. 36 v. 2. & 11. In maſculis ergo fidelibus perſtat Chriſti, quaſi parentis, nomen & gloria. Maſculus enim hebr. dicitur זכר *ſachar*, à זכר *ſecher*, id eſt memoria, quòd in eo patris poſt mortem nomen & memoria perduret, juxta illud Eccli. 30 v. 4. *Mortuus eſt pater, & quaſi non eſt mortuus: ſimilem enim reliquit ſibi poſt ſe.* Vice verſa feminæ hebr. vocantur נשים *naſim*, à נשה *naſa*, id eſt oblitus eſt, eò quòd in feminis patris nomen diſpereat, & memoria oblivioni tradatur.

Alcazar more ſuo refert hæc ad Eccleſiam primitivam: unde per filium maſculum accipit Romanam Eccleſiam, q. d. Primitiva Eccleſia peperit & fundavit Romanam Eccleſiam, antequam à Judæis ad deſertum gentilitatis evolaret. Romano enim Pontifici data eſt à Chriſto virga ferrea, qua regat omnes Gentes chriſtianiſmo ſubditas.

Et raptus eſt filius ejus ad Deum, et ad thronum ejus] Perſtringit aſcenſionem Chriſti in cęlum; ſed ad literam, uti dixi, ſignificat Chriſtianos. q. d. Chriſtiani qui in fine mundi erunt ſancti, fortes & electi Dei, rapientur per mortem, vel per martyrium in cęlum, ut Deo fruantur, itaque evadant os & manus draconis. Ita Ambroſ. & Ribera. Alludit ad raptum pueri Joas, quem Joſaba amita ſurripuit, ne cum aliis filiis regiis interficeretur ab Athalia, eumque abſcondit in domo Domini, id eſt in atrio templi, uti dicitur 4. Regum 11. 2. Ubi Nota. Aptè Joas hebr. ſignificat *Dei ignem*, q. d. Volebat Athalia extinguere ignem, id eſt lucernam, Davidis, ne quis ex ejus poſteris regnaret: ita & volet draco extinguere lucernam Chriſti, ſed ſervabitur in domo Domini ſub alis & protectione Dei. nam, ut dicitur pſal. 90. *Qui habitat in adjutorium Altiſſimi, in protectione Dei cæli commorabitur.* Sicut ergo Deus in templo ſervat lucernam ſuam in candelabro ardentem, ita ſervabit & Joas, quaſi ſcintillam lucernæ Davidis & ſuæ, ac multò magis ſervabit ſcintillas, id eſt fideles, in fine mundi, nec permittet extingui lucernam, id eſt fidem, religionem & cultum Chriſti ſui.

Et mulier fugit in ſolitudinem] q. d. Cùm per maſculus, id eſt heroes illi fortes per martyrium rapientur ad thronum Dei, tunc mulier, id eſt populus fidelis, putà ceteri Chriſtiani & Sancti infirmiores tempore Antichriſti fugient ad deſerta & latibula; eo ſcilicet tempore, quo Elias & Henoch, eorumque aſſeclæ generoſi palàm & intrepidè cum Antichriſto cominus decertabunt. Eſt autem hìc hyſterologia, ſive occupatio & anticipatio. Nam hæc fuga continget poſt dejectum draconem, uti enarratur v. 14. Nota. Alludit ad fugam B. Virginis & Chriſti in Ægyptum. Rurſum ad fugam Chriſtianorum in ſolitudines & ſpeluncas tempore Decii (uti ſub eo fugit S. Paulus primus Eremita, teſte S. Hieron.) & aliorum perſecutorum. Vers. 6.

Sic Poetæ narrant, aut potiùs fingunt, Latonam filium Jovi parituram, à Pythone ſerpente acrem inſectationem paſſam, fugiſse in Delon inſulam, ibique Apollinem & Dianam uno partu eſse enixam.

Myſticè ſolitudo eſt abſtractio mẽtis à rebus terrenis.

Myſticè, ſolitudo eſt ſolitaria quies à rebus terrenis, & contemplatio rerum divinarum & cæleſtium gaudiorum, in quam quaſi in aſylum, à tumultu & perſecutione mundi confugiendum eſt, inquit Primaſ. Eò confugit David pſalm. 54. 7. *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo & requieſcam? Ecce elongavi fugiens, & manſi in ſolitudine.* Et Job. cap. 29. 18. *In nidulo meo moriar, & ſicut palma multiplicabo dies.* Et ſponſa Cantic. 3. 1. *In lectulo meo per noctes quæſivi quem diligit anima mea.*

quod explicans S. Gregor. 8. Moral. 7. *In lectulo*, inquit, *& per noctem dilectus quæritur: quia inviſibilis conditoris ſpecies, repreſſa omni corporeæ viſionis imagine, in cubili cordis invenitur.* Unde pſalm. 149. dicitur: *Exultabunt ſancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis, quia ſcilicet cùm mala ab exterioribus fugiunt, ſecuri intra mentium ſecreta gloriantur.* Et Iſaias c. 30. 15. *In ſilentio & in ſpe erit fortitudo veſtra.* Et Jerem. Thren. 3. v. 27. *Bonum eſt viro cùm portaverit jugum ab adoleſcentia ſua. Sedebit ſolitarius, & tacebit, quia levabit ſuper ſe.* Et S. Ambr. lib. 3. Offic. 1. *Non primus*, inquit, *Scipio ſcivit ſolus non eſſe cùm ſolus eſſet: ſcivit ante ipſum Moyſes, qui cùm taceret, clamabat: cùm otioſus ſtaret, præliabatur. Adeò otioſus, ut manus ejus alii ſuſtinerent: nec minùs quàm cæteri negotioſus, qui otioſis manibus expugnabat hoſtem, quem non poterant vincere qui dimicabant. Cujus autem majora negotia quàm hujus otia, qui quadraginta diebus poſitus in monte, totam legem complexus eſt? Quando ergo juſtus ſolus eſt, qui cum Deo ſemper eſt? quando ſolitarius eſt, qui numquam ſeparatur à Chriſto?* Et Ansbert. hìc: *Solitudo*, ait, *ad quam mulier fugiens, locum à Deo præparatum invenit, eſt quies mentis, quæ inordinatos motus deſideriorum à ſecreto cordis ejiciens, ſolatium in Deo invenit. Sancti etenim viri quia aliàs draconis inſidias evadere non poſſunt, ſeipſos deſertum quietis faciunt, ut habeant quò ſalubriter fugere poſſint. Prius quippe terrenorum deſideriorum motus manu conſiderationis à corde rejiciunt, & poſtmodum quietis locum in ipſa ſolitudine quò latere poſſint, inveniunt. Quia enim tranſitoria cuncta deſpiciunt, ex his naſcentes cogitationum inſolentias non patiuntur. Solam namque æternam patriam appetunt, & quia nulla hujus mundi diligunt, magna mentis tranquillitate perfruuntur. Ad hunc refugii locum advolare concupiverat Pſalmiſta, cùm diceret: Unam petii à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. A frequentia quippe terrenorum deſideriorum fugiens, ad magnam videlicet ſolitudinem* (putà ad) *ſemetipſum, ubi nil extraneum conſpiceret quò incompetens aliquid ageret, à tumultu rerum corporalium magnum quoddam ſecretum petierat, quietam mentem, in qua tantò purius Deum cerneret, quantò hunc cum ſe ſolo ſolum inveniret.*

Denique Cælius Pannonius uberiùs & magis particulatim eamdem ita pertractat. *Mens*, ait, *à mundi tumultibus ſegregata vera ſolitudo eſt, quæ nihil in mundo concupiſcit, anhelat autem ad ſola cæleſtia, ſicut ſcriptum eſt: Sedebit ſolitarius, & tacebit, & levabit ſe ſupra ſe, Thren. 3. Et in pſalmis myſticis loquitur vir ſpiritualis: Ecce elongavi, id eſt longè me feci à concupiſcibilibus mundi fugiens; & manſi in ſolitudine. ſubditque: Exſpectabam eum qui ſalvum me fecit à puſillanimitate ſpiritus, & tempeſtate, pſalm. 54. In quibus verbis Propheta David dat intelligi, quò ſecedendum ſit de hujus mundi turbine, & quid agendum poſtea. Primò ergo ſecedendum longè, nec in confinio ſubſiſtendum. Non enim licet viro juſto uſquam ulla in regione circa peccatrices urbes immorari; ſed properare in montem, ne ſimul pereat. Secundò, ut non cunctanter, non timidè, non pigrè, non quaſi recuſanter, ſed ſtrenuè, atque (ut ita dixerim) gladiatoriè, ſed feſtinanter. Piger vult, & non vult. Non oſcitantibus contingit regnum cælorum, ſed planè vim facientibus: & violenti rapiunt illud. quos feſtinantem non charorum affectus retardet, non revocent illecebræ mundi, non remorentur curæ domeſticæ. Inciſa eſt ſemel ſæcularium negotiorum catena, quandoquidem aliter ab hac explicari homo non poteſt. Clamat Propheta, ut fugiamus de medio Babylonis. Exitus de Aegypto fuga vocatur. Et mulier hæc fugiſſe in ſolitudinem memoratur, non ſenſim emigraſſe. At videas pleraſque comperendinantes, & conſiliis nimiùm lentis fugam viſlorum molientes. Ubi his me curis, inquiunt, extricavero. Ubi illud atque illud negotii perfecero. Neſcientes hac in re utiliſſimam præcipitationem. Negotium ex negotio ſeritur, vitium vitio invitatur. Non reputa quid aut quantùm relinquas. certus eſto unum Chriſtum tibi pro omnibus ſatis futurum. Aude modò te illi toto pectore committere: aude omnem tui curam illi credere: excipiet te, te enutriet. Dominus regit me, inquit Propheta, & nihil mihi deerit. Tertiò, ut certo propoſito mundum relinquas, ut non ultrà relabare, neque reſpice. Sic deſerenda eſt Aegyptus, ne quando redeas animo ad ollas carnium. Non eſt fas reſpicere. Reſpexit mulier, & verſa eſt in ſtatuam ſalis. Ne velis teipſum duobus partiri; mundo & Chriſto. Non potes duobus dominis ſervire. Nulla ſocietas Deo cum execrabili Belial. Non fert eos, qui in duas partes claudicant genu utroque. Evomit eos, qui neque frigidi ſunt, neque calidi, ſed tepidi. Nimis zelotypus eſt amator animarum Deus. Solus ac totam poſſidere vult. Non patitur conſortium diaboli, quem ſemel morte ſua devicit. Duæ tantùm viæ ſunt. Altera, quæ per obſequium affectuum ducit in exitium: altera, quæ per carnis mortificationem ducit ad vitam. Quid dubitas? tertia nulla: harum alteram velis nolis adeas oportet. Sed arcta hæc, ſi ſervari velis, tibi potiùs adeunda, quam Chriſtus & ipſe calcavit.*

Subdit deinde quatuor, quæ in hac ſolitudine obſervanda ſunt, dicens: *Jam verò quid in ſolitudine agendum ſit explicat Propheta, dicens: Sedebit ſolitarius & tacebit, & levabit ſe ſupra ſe. Et David: Exſpectabam eum, qui ſalvum me fecit, &c. Ubi quatuor docentur. Primum, quòd ſolitarius ſit, hoc eſt liber à cupiditatibus mundi, cum propriæ, & ejuſdem noxiæ voluntatis abnegatione. Etenim nihil concupiſcere in hoc mundo, fida & tranquilla mentis ſolitudo eſt, in qua habet Eccleſia locum à Deo præparatum. Secundum, æternum ejus propoſitum: in quo quiſquis habitat, in adjutorio Dei altiſſimi habitat, & in protectione ejus commorabitur. Hinc confeſtim taciturnitas docetur, juxta quod ſcriptum eſt: In ſilentio, & in ſpe erit fortitudo veſtra, Iſaiæ 30. Silentium autem animi, eſt quies à ſtrepitu vanarum & ſuperfluarum cogitationum: in qua quiſquis fuerit poſitus, in id quod ſequitur vires aſſumet. Tertium, ut per contemplationem ſe elevet in Deum, magna ejuſdem miracula conſiderando, quòd ſit bonus, quòd miſericors, juſtus & ſanctus. Quartum ſequitur adhuc, videlicet exſpectatio quædam Dei majeſtatis, quòd ſolus à puſillanimi ſpiritu, ac tentationum procella: hunc talem locum paravit Deus, & parat ſuis fidelibus, qui ad ſe confugientibus quietem ſpondet & refectionem, dicens: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Matth. 11.* Hæc Cælius, imò Cælicus.

UT IBI PASCANT EAM, Epiſcopi ſcilicet, Paſtores, Religioſi, aliique verbi Dei miniſtri ſubmiſſi ab Elia & Henoch, paſcent & confortabunt fideles in deſertis profugos, DIEBUS MILLE DUCENTIS SEXAGINTA] tot enim diebus prædicabunt Elias & Henoch, uti dictum eſt v. 3.

ET FACTUM EST PRÆLIUM MAGNUM IN CÆLO (in aere, putà in Eccleſia hìc cum aeris poteſtatibus confligente & militante, ac per vitam cæleſtem tendente in cælum:) MICHAEL ET ANGELI EJUS PRÆLIABANTUR CUM DRACONE. Vers. 7.

Prælium Michaelis cum dracone quod?

Alcazar per Michaelem accipit Chriſtum; per angelos ejus Apoſtolos & prædicatores, qui draconem, id eſt diabolum ejuſque cultum & idololatriam, ex Gentilitate ejecerunt. Michaelem enim hebr. ſignificat *quis ut Deus?* ita Chriſtus fuit humillimus & gloriæ Dei ſtudioſiſſimus. Unde ait: *Ego non quæro gloriam meam.* Hinc rurſum ait Johan. 12. 31. *Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras.* Sciant ergo prædicatores ſe habere ſocietatem cum angelis, ac ab eis mirè adjuvari, imò ſe in terris eſſe angelos. Ex adverſo draco & angeli ejus ſunt Nero, Simon Magus, Apollonius Tyanæus, aliique tyranni, infideles & impii, per quos dæmon pugnavit, & oppugnavit Chriſtum & Eccleſiam. Sed uti olim per Michaelem cælo empyreo, ita nunc per Chriſtum cælo terreno, id eſt Eccleſia ejectus eſt, ac totius terræ & mundi poſſeſſione privatus. Nam de cælo dejici idem eſt quod cauſa cadere, & conceptam animo fiduciam de Chriſto & Eccleſia ſupplantandis, deponere & abjicere.

Rurſum, ſicut Mathathias vocatur Michael Daniel. 12. 1. quia ſe Antiocho Epiphani oppoſuit, æquè ac Michael Lucifero: ita hìc, licet primariò nomen Michaelis tribuatur Chriſto, ſecundariò tamen tribuitur S. Petro: hic enim ſe oppoſuit Simoni Mago, ac vexillum Chriſti contra draconem, ejuſque cultum & idololatriam Romæ in Imperii metropoli erexit. Angeli Petri ſunt prædicatores, Epiſcopi, Religioſi, qui infidelitatem, hæreſes, cæteraque draconis ſemina toto orbe evellunt. Hi enim dicunt cum Paulo: *Nos autem prædicamus Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum*, 1. Cor. 1. 23. Ita ipſe notat. 6. aptè ad ſua principia; at non ad acoluthiam noviſſimorum temporum, quam hìc pertexit Johannes, juxta quam.

Dico, hiſtoricè hìc alludi ad prælium Luciferi cum ſuis, geſtum cum Michaele ejuſque aſſeclis in cælo: illud enim hìc clariſſimè perſtringitur. Tunc enim Lucifer

cum ſuis cœlo dejectus, ex angelo factus eſt diabolus. Unde Rupert notat hìc innui illam Michaelis & angelorum contra Luciferum pugnam fortiter initam, & illam victoriam feliciter partam, non tam angelicæ virtuti, quàm divinæ illius ſanctiſſimi partus poteſtati tribuendã. Unde & David non de angelo, ſed de ipſo Deo: *Tu*, inquit, *confregiſti capita draconis*, pſal. 73. v. 14. Imò & ipſi angeli victores ac triumphatores: *Nunc*, inquiunt, *facta eſt ſalus, & virtus, & regnum Dei noſtri, & poteſtas Chriſti ejus*. Sed per hoc prælium ſymbolicè ſignificatur bellum, quod Lucifer indies gerit contra fideles in Eccleſia, eorumque tutelares angelos: propheticè verò & genuinè ad literam, ſignificatur prælium quod ipſe geret acerrimum & ultimum in fine mundi contra Sanctos. Hoc enim propriè hìc intenditur. Eſt enim hìc continua prophetia de fine mundi. ita Beda, Haymo, Aretas, Viegas, Ribera hìc, & S. Gregor. homil. 34. in Evangel. & 32. Moral. 12. *Stellas*, ait, *de cœlo cadere, eſt relicta nonnullos ſpe cœleſtium, illo duce ad ambitum gloriæ ſecularis inhiare*. Idque ita eſſe patet Daniel. 12. v. 1. Tunc ergo præliabitur Michael cum ſuis angelis contra Luciferum ejuſque dæmones, adjuvando, confortando &

B animando Chriſtianos fortiores & conſtantiores, ut ſe cum Elia & Henoch apertè & generosè opponant Antichriſto, cum quo & pro quo pugnabit Lucifer per blandiloquentiam, aſtutiam, fraudes, ficta miracula, hypocriſin, minas, tormenta, cæteraſque artes & arma quæ ipſe Antichriſto ſuggeret. Rurſum tunc præliabitur Michael defendendo ſuos hoſce fideles in judicio Dei præſertim poſt eorum mortem, contra accuſatorem diabolum. Eò enim, ſcilicet ad thronum Dei, raptus erat filius maſculus, ut dixit v. 5. quem eouſque perſecutus eſt diabolus, volens ſuis criminationibus eum inde avellere, & ſecum in tartara rapere: ſed defendentibus eum angelis, rejectus & dejectus eſt accuſator ille fratrum, ut dicetur v. 9.

Ex hoc loco colligunt Doctores, S. Michaelem fuiſſe & eſſe principem omnium angelorum, qui in Dei obſequio, ac conſequenter in cœlo perſtiterunt: ſicut Lucifer princeps fuit omnium cadentium. Quocirca S. Michael præſes fuit olim Synagogæ Judæorum, uti nunc præſes eſt & princeps Eccleſiæ Chriſtianorum. Unde ab Ec-

C cleſia in officio S. Michaelis, vocatur *Primas cœleſtis exercitus zabuli* (id eſt diaboli) *victor & calcator, militiæ cœleſtis princeps, paradiſi præpoſitus*. Et S. Baſil. homil. de Angelis: *Tibi*, ait, *ò Michael, duci ſupremorum ſpirituum, qui dignitate & honoribus, cæteris omnibus prælatus es ſupremis ſpiritibus: tibi inquam ſupplico*. Hinc & S Michael à Niceta Choniate libro 3. fol. 208. vocatur *Archiſtrategus divinorum exercituum*. ita Ribera, Viegas, Bellarm. & alii, quos citat & ſequitur Nicol. Serarius in cap. 5. Joſue q. 45. Vide prærogativas S. Michaelis quas recenſui Daniel. 12. 1.

VERS. 8. NEQUE LOCUS INVENTUS EST EORUM AMPLIUS IN CAELO] Eſt hypallage Hebraica. Senſus enim eſt: ipſi non ſunt inventi in cœlo, id eſt inter ſanctos & electos ad cœlum raptos, ut eos tentare, occidere & accuſare poſſent: quia ab eis victi, projecti ſunt in terram, id eſt ad homines terrenos ſe contulerunt, à Sanctis maſculis & heroibus dejecti & victi dæmones. De his enim ad literam agit, ut patet ex dictis: alludit tamen ad primum caſum Luciferi è cœlo: tunc enim ipſi propriè loco ſuo, putà cœlo, exturbati ſunt. Eſt & metonymia;

D ponitur enim continens pro contento, putà locus pro locato: quia enim locus relativè reſpicit locatum, hinc locus dicitur non inveniri in locato, cùm locatum loco ſuo excedit, ac in eo ampliùs non invenitur. Sic S. Auguſt. tract. 68. in Johan. explicans illud, *In domo patris mei manſiones multæ ſunt, ſi quo minus dixiſſem vobis, quia vado parare vobis locum*; ita ait: *Parat manſiones, manſionibus parando manſores. Quid enim eſt domus Dei, niſi templum Dei? templum autem Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos*, 1. Corinth. 3.

VERS. 9. *Sex epitheta Luciferi.* ET PROJECTUS EST DRACO ILLE MAGNUS) Nota. Hìc dantur ſex epitheta Lucifero, ejuſque dæmonibus. Primò, quòd ſit *draco magnus*, ob cauſam datam v. 3. Secundò, quòd ſit *ſerpens antiquus*: quia ſcilicet olim in paradiſo Adamum & Evam, primos parentes noſtros, per ſerpentem loquens & tentans ſeduxit, pervertit & occidit.: ſerpentem enim tum aſſumpſit, & quaſi induit, non per

A te & ſponte, ut vult Diodorus, ſed quia Deus non permiſit ei aliud animal aſſumere & ingredi, ut docet Bar-Cepha li. de Paradiſo c. 27. Idque ad hoc, ut per ſerpentem declararetur ſerpentina ejus aſtutia, fraus & malitia, ac nocendi homini cupiditas, æquè ac lubricitas, uti annotavit S. Greg. 17. Moral. c. 20. dum ait, *Quia igitur ſuggeſtioni ejus ſi primò non reſiſtitur, repente totus ad interiora cordis, dum non ſentitur, illabitur, verba ad hominem per lubricum animal fecit*. Tertiò, quòd ſit *diabolus*, id eſt criminator. Diabolus enim græcè derivatur ἀπὸ διαβάλλειν, id eſt à criminando & calumniando: Syrus tamen vertit, *projiciens*, vel *declinans*. Quartò hebr. vocatur שטן *ſatan*, id eſt adverſarius: quia Deo, angelis, Sanctis, boniſque omnibus adverſatur, ſeque quaſi antagoniſtam opponit. Quintò, *qui ſeducit*, id eſt ſeducere nititur, & omnibus viribus molitur, *univerſum orbem*, putà homines incolas totius orbis. Sextò, quòd *projectus* ſit *in terram*; eo ſenſu quem paulò antè dedi. Alludit ad pœnam ſerpenti, quia Evam deceperat, à Deo intentatam, Gen. 3. 14. *Super pectus tuum gradieris*, id eſt repes ſuper terram. Quo ſignificatur Primò, quòd dæmon à Sanctis fortibus & conſtantibus in fi-

B ne mundi vincetur & proſternetur. Secundò, quòd omni ſua verſutia numquam ſe poterit è terra erigere, id eſt quòd ſemper in ſua abiectione, vilitate & miſeria ſit manſurus, uti accidit ſapientibus hujus ſæculi, qui ſemper terrenis bonis inhiant & inhæreſcunt. Tertiò, quòd ab hominibus qui cœleſtia ambiunt, excluſus, ad eos ſe conferat qui terrena ambiunt, eiſque ſitim terrenorum augeat & accendat. Addit Alcazar, diabolum divinitatis honore quem in cœlis fruſtra ambiverat, ac in terris injuſtè uſurpaverat, inducendo homines ad ſui cultum & adorationem, in idolis à Chriſto fuiſſe dejectum? Chriſtus enim & Apoſtoli idololatriam & idola ex mundo eliminarunt. Verùm hoc myſticum eſt. Unde vero, & quomodo diabolus vocetur ſitque *ſerpens*, graphicè deſcribit S. Cyprian. tract. de Unitate Eccleſiæ. *Plus*, ait, *cavendus & metuendus eſt inimicus, cùm latenter obrepit, cùm per pacis imaginem fallens occultis acceſſibus ſerpit, unde & nomen ſerpentis accepit. Ea eſt ejus ſemper aſtutia, ea eſt circumveniendi hominis cæca & latebroſa fallacia* Et clariùs tract. de Zelo & livore, citans illud 1. Petr. 5. *Sobrii eſtote*

C *& vigilate, quia adverſarius veſter diabolus tamquam leo rugiens*, & aliquid devorare cupiens, *circuit*; *Circuit*, inquit, *ille nos ſingulos, & tamquam hoſtis clauſos obſidens, muros explorat, & tentat an ſit pars aliqua murorum minus ſtabilis, & minùs fida, cujus aditu ad interiora penetretur. Offert oculis formas illices & faciles voluptates, ut viſu deſtruat caſtitatem. Aures per canoram muſicam tentat, ut ſoni dulcioris auditu ſolvat & molliat Chriſtianum vigorem. Linguam convicio provocat, manum injuriis laceſſentibus ad petulantiam cædis inſtigat: ut fraudatorem faciat, lucra opponit injuſta: ut animam pecunia capiat, ingerit perniciosa compendia: honores terrenos promittit, ut cœleſtes adimat: oſtentat falſa, ut vera ſubripiat: & cùm latenter non poteſt fallere, exertè atque apertè minatur: in pace ſubdolus, in perſecutione violentus. Quamobrem fratres dilectiſſimi, contra omnes diaboli vel fallaces inſidias, vel apertas minas ſtare debet inſtructus animus & armatus, tam paratus ſemper ad repugnandum, quàm eſt ad impugnandum ſemper paratus inimicus*.

Porrò, cur diabolus dicatur *ſerpens antiquus*, præclarè explicat idem Cyprian. tract. de Exhortat. Martyr. ad Fortunatum, ſub initium, *Adverſarius*, inquit, *vetus eſt,*

D *& hoſtis antiquus, cum quo prælium gerimus. Sex millia annorum jam pænè complentur, ex quo hominem diabolus impugnat. Omnia genera tentandi, & artes atque inſidias dejiciendi uſu ipſo vetuſtatis edidicit. Si imparatum invenerit militem Chriſti, ſi rudem, ſi non ſollicitum ac toto corde vigilantem, circumvenit neſcium, fallit incautum, decipit imperitum. Si quis verò Dominica præcepta cuſtodiens, & fortiter Chriſto adhærens, contra eum ſteterit, vincatur neceſſe eſt: quia Chriſtus quem confitemur, invictus eſt*.

ET AUDIVI VOCEM MAGNAM IN CAELO DICENTEM, NUNC FACTA EST SALUS, ET VIRTUS (græcè δύναμις, id eſt robur, potentia) ET REGNUM DEI NOSTRI, ET POTESTAS CHRISTI EJUS] Eſt angelorum & Beatorum celeuſma ſive acclamatio & congratulatio exultantium de proſtrato & profligato dæmone, deque victoria quam Sancti cum Antichriſto & diabolo certantes obtinebunt. Hanc enim Deo & Chriſto acceptam re- VERS. 10.

ſerent, utpote qui eis ſalutem, id eſt redemptionem, gratiam & robur in lucta ad vincendum draconem contulit, ac poſt luctam & victoriam, regnum & poteſtatem, id eſt imperium cœleſte & ſempiternum. vide dicta cap. 11. 15.

QUIA PROJECTUS EST ACCUSATOR] Græcè κατήγορος, id eſt oblocutor, calumniator, detractor, accuſator, qui calumniis & falſis criminationibus Sanctos apud Deum accuſabat, uti olim accuſavit S. Job cap. 18.

Vers. 11. ET IPSI VICERUNT EUM PROPTER SANGUINEM AGNI: nam merito ſanguinis & paſſionis Chriſti vires, fortitudinem & conſtantiam reſiſtendi & vincendi acceperunt: ET PROPTER VERBUM TESTIMONII SUI] quia ſcilicet conſtanter, & prædicando, ac pro fide & prædicatione ſua moriendo, teſtimonium perhibuerunt Chriſto contra Antichriſtum.

ET NON DILEXERUNT ANIMAS SUAS USQUE AD MORTEM] q.d. Quia animam, id eſt vitam, ſuam pro fide fortiter morti objecerunt. Eſt mioſis, ſive liptote: dicitur enim minus, & ſignificatur majus; q.d. Adeò non dilexerunt animam, id eſt vitam, ſuam, ut etiam pro Chriſto eam expoſuerint, neglexerint, & quaſi oderint. Maluerunt enim emori quàm negare Chriſtum, maluerunt vita quàm Chriſto Chriſtique confeſſione ſpoliari. Perperam ergo aliqui Theologi ex hoc loco colligunt, angelos ex Chriſti ſanguine & meritis accepiſſe gratiam & victoriam, ac conſequenter gloriam & coronam. Johannes enim loquitur de hominibus, non de angelis.

Præclarè S. Auguſtin. in Sententiis, ſent. 375. *Quiſquis, ait, ſeipſum, non Deum amat, non ſe amat. Et quiſquis Deum, non ſeipſum amat, ipſe ſe amat. Qui enim non poteſt vivere de ſe, moritur utique amando ſe. Cùm ergo ille diligitur de quo vivitur, non ſe diligendo magis diligit, qui propterea ſe non diligit, ut eum de quo vivit diligat.* Qui itaque tam Deum quàm ſe diligit, vitæ ſuæ & ſui ipſius ſit prodigus oportet. Hoc eſt quod ait Chriſtus Lucæ 9. 24. *Qui voluerit animam ſuam ſalvam facere, perdet illam: nam qui perdiderit animam ſuam propter me, ſalvam faciet illam.* Qui ergo ſe ſalvare & Deum amare, ac viciſſim ab eo amari & beari optat, ſe propter Deum perditum æſtimet, & in prædam det laboribus, eculeis, crucibus & mortibus, uti Chriſtus ſiidem ſe in prædam dedit. Hoc poſcit nobilitas Dei, charitatis, beatitudinis & præmii æterni.

Vers. 12. PROPTEREA LÆTAMINI CÆLI, ET QUI HABITATIS IN EIS, q.d. Lætatur tam communis Eccleſia quæ in cælis eſt, quàm ſinguli fideles in ea, ait Alcazar. Eccleſiæ enim beatæ competit hoc ſolis elogium: *Omnibus & ſingulis:* Sicut enim ſol omnes & ſingulos illuminat, exhilarat & calefacit; & ita omnes ſicut ſingulos, ac ita ſingulos ſicut omnes: ſic & felicitas atque lætitia, æquè ac gloria, Eccleſiæ triumphantis eſt ſingulorum, & eſt omnium: omnia enim bona & gaudia ibi, utpote inter amicos, imò amiciſſimos, omnibus & ſingulis ſunt communia. Secundò, ſimpliciùs, per proſopopœjam cæli invitantur hìc ad lætitiam, ut ſignificetur eam tantam tamque amplam & communem fore, ut cæli quoque exultare videantur. Vide dicta c. 5. 13.

VÆ TERRÆ ET MARI (alludit ad dracones marinos & terreſtres, qui ſolent tam maria, quàm terras infeſtare) QUIA DESCENDIT DIABOLUS AD VOS HABENS IRAM MAGNAM] id eſt, *væ habitantibus in terra, & habitantibus in mari*, uti habent quidam Græci codices. Senſus eſt, quaſi dicat, Diabolus videns ſe ab Heroibus & Martyribus, atque ab Elia & Henoch victum & proſtratum, cæloque quaſi dejectum, indignabitur, iraſque ſuas evomet in ceteros homines, qui in terra vel in inſulis habitant, ita ut in eos fumos & flammas efflare videatur.

SCIENS QUOD MODICUM TEMPUS HABET) ſcilicet tres annos cum dimidio, ut patebit verſ. 14. Hinc patet, hæc ad finem mundi & ad Antichriſti tempora ſpectare. Sic dicunt, accipitres in Norvvegia celerrimè ad prædam involare, eò quòd ternas tantùm lucis horas habeant, quibus volare & prædari poſſint: feſtinant ergo, quia ſentiunt diem teneſcentem. Idem faciet diabolus, qui eſt accipiter aquilonis, in fine mundi.

Huc ſpectat quod legimus in Vitis Patr. lib. 7. cap. 25. *Frater, inquit, quidam Abbatem Siſoinum requiſivit, dicens: Putas, Abba, ſic modò perſequitur nos diabolus, ſicut antiquos? reſpondit: Magis modò homines noſtræ ætatis perſequitur, quia appropinquant genera pœnarum, ubi ille cum legionibus ſuis anguſtiatur, dum ſcit ſtagnum, ubi in igne & ſulphure arſurus erit: ideo hominibus infeſtatur. Nec tamen infirmos quoſque dignatur appetere, quos ubi voluerit, citò ſubvertit: ſed fortes magis ac magnos ſupplantare per diverſa præcipitia aggreditur.* Ibidem ſolerter Abbas Abraham: *Dæmones, ait, nobiſcum non pugnant, quia voluntates eorum facimus; ſed noſtræ nobis voluntates dæmones facti ſunt, & tribulant nos.* Et Abbas Achilles rogatus, quomodo adverſum nos poſſint dæmones? reſpondit: *Per voluntates noſtras. Et adiecit, dicens: Ligna Libani dixerunt: Quam grandia ſumus & alta, & parviſſimo ferramento incidimur! Nihil ergo ei demus ex nobis, & nos non poterit incidere. Venerunt ergo homines, & fecerunt in ſecuri manubrium ex ipſis lignis, & ita inciderunt. Ligna ergo, ſunt animæ: ſecuris, diabolus: manubrium, voluntas noſtra eſt. Per malas ergo voluntates noſtras incidimur.*

ET POSTQUAM VIDIT DRACO QUOD PROJECTUS ESSET IN TERRAM, PERSECUTUS EST MULIEREM, QUÆ PEPERIT MASCULUM) Alcazar putat hìc ſignificari primam Eccleſiæ perſecutionem, quam exercuit Nero contra mulierem, id eſt Eccleſiam Romanam. Verùm hìc agitur de temporibus noviſſimis, & perſecutione quam excitabit Antichriſtus. Vers. 13.

ET DATÆ SUNT MULIERI ALÆ DUÆ AQUILÆ MAGNÆ, UT VOLARET IN DESERTUM) Primò, Primaſius: Aquila, inquit, ſymbolum eſt ſapientiæ: hinc duæ ejus alæ ſunt duo teſtamenta, novum & vetus, quæ ad ſapientiam nos docendo elevant. Hinc rurſum, propriè alæ duæ ſunt duo primarii S. Scripturæ & ſapientiæ effectus, ſcilicet timor culpæ & damnationis, ac amor Dei & ſalutis. Hic enim timor & amor ſtimulabunt fideles, ut perſecutionem Antichriſti fugiant, ſeſeque abdant in deſerta. Ex hoc timore & amore prodibunt duo alii ſapientiæ actus inſtar duarum alarum, ſcilicet rerum temporalium deſpicientia; & divinarum æternarumque æſtimatio & appetentia. Hiſce enim pennis ſpirituales viri ex rerum terreſtrium contagione abſtracti, tolluntur in ſublime, relinquunt in perſecutione & prodigunt opes ſuas omnes, fugiunt pericula peccatorum, latebras quærunt, & in uno Deo verum exquirunt ſolatium. Sapientiæ namque actus & effectus eſt, rem quamque tanti æſtimare quanti eſt, ſcilicet parva ut parva, magna ut magna, temporalia ut temporalia, æterna ut æterna æſtimare. Hinc iterum Victorinus & Ticonius: Alæ duæ, inquiunt, erunt prædicatores ſapientiæ & veritatis, præſertim Elias & Henoch. Sic Exodi 19. 4. per alas aquilarum multi intelligunt Prophetas & prædicatores, præſertim Moſen & Aaronem. ita Origen. Ambroſ. Auguſt. Hilar. Baſil. & alii. Hi enim prædicatores ſuadebunt & animabunt fideles, ut fugiant in deſerta & ſpeluncas. Hic ſenſus valdè appoſitus eſt: hiſce enim actionibus quaſi alis, ſuper draconem nos in terra perſequentem elevamur, & evadimus ad Deum.

Vers. 14. *Alæ aquilæ quæ? Prima expoſitio.* *Vera ſapientia quæ?*

Secundò, Richard, Duæ alæ, inquit, ſunt vita activa & contemplativa. *Secunda.*

Tertiò, Aretas: Alæ, ait, duæ ſunt amor Dei & amor proximi. *Tertia.*

Quartò Ribera: alæ duæ ſunt deſiderium gloriæ Dei, & innocentiæ vitæque ſanctæ ſtudium. *Quarta.*

Quintò, Alcazar: Sicut, inquit, 12. ſtellæ in capite mulieris ſunt duodecim Apoſtoli; ita duæ alæ ſunt Paulus & Barnabas, quibus ornata fuit & inſtructa primitiva Eccleſia, ut ſeſe audacter in gentilitatis deſertum inferret, idque juſſu & ductu Spiritus ſancti, uti dicitur Actor. 13. v. 2. & 46. Sed hoc concionatorium magis eſſe quàm literale, in fine notat. 9. fatetur tandem ipſe Alcazar. *Quinta.*

Porrò hæ alæ ſunt inſtar alarum aquilæ. Primò, quia non coactè, nec ex timore, ſed ſponte libenſque inſtar aquilæ, & ex amore Dei volat Eccleſia. Secundò, quia inſtar aquilæ ſolem juſtitiæ, id eſt Deum, irretortis mentis oculis intuetur. Tertiò, quia converſatione in ſublime attollitur, nec perſecutione ulla deiicitur. Quartò quia aquilæ volatus uti altiſſimus, ita & velociſſimus eſt. Talis eſt & volatus Eccleſiæ. Quintò, quia de Eccleſia dicitur

tur

oogle

tur pſalm. 102. 5. *Renovabitur ut aquilæ juventus tua.* Et Iſaiæ 40. v. 31. *Qui ſperant in Domino mutabunt fortitudinem, aſſument pennas ſicut aquilæ.* vide ibi dicta.

Diſputat Epiphan. hær. 78 an B. Virgo verè mortua ſit, an verò raptu translata in cœlum inſtar Eliæ & Henoch, & in utramque partem adfert S. Scripturæ teſtimonia. Pro parte affirmante, quòd Simeon prædixerit gladium ejus animam pertranſiturum: pro negante, quòd hic dicantur ei datæ alæ, quibus in deſertum aufugit. Verùm ſuum hîc judicium reſolutè non interponit Epiphan. ſciens utique ex utroque Scripturæ loco nihil in hac quæſtione poſſe definiri. Jam certum eſt eam eſſe mortuam, & paulò pòſt reſuſcitatam aſcendiſſe in cœlum, hoc enim profitetur & celebrat Eccleſia in feſto Aſſumptionis ejuſdem.

Myſticè, & Haymo, & ex eo Pannonius: *Deſertus locus,* inquiunt, *ſunt corda Sanctorum valdè remota à terrenis hiſce cupiditatibus: priùs namque à ſemetipſis inordinatos deſideriorum motus eiiciunt, ac deliciis quibuſcumque fugatis ſemetipſos deſertum quietudinis efficiunt. Hoc eſt enim deſertum, quòd fuga deliciarum, & quarumcumque corporis voluptatum. Quo ſenſu vir juſtus in Propheta loquitur, dicens: In terra deſerta & inaquoſa, ſic in ſanctitate apparui tibi, ut viderem virtutem tuam, & gloriam tuam pſal. 62. Terra deſerta & inaquoſa eſt, ubi nec vitæ neceſſaria ſuppetunt: exprimens vitam Sanctorum ita arctam fore in hoc mundo, ut nec vitæ neceſſaria ſibi ſuppetant: qui omnes carnis delicias abſeſe amovent; ut fiant ſicut deſertum, ubi nihil reperiatur quod ſaltem neceſſitati ſubveniat. Et qui hujuſmodi eſt, & vitam ita inſtituit, cupit videre continuò virtutem Dei, ac gloriam ejus. Id quod ſolum illi refugium eſt, & protectio in omnibus perſecutionibus mundi. Eſt & conſolatio magna viro juſto: quia dum mala hujus mundi non diligit, ſed ſolummodò æternam patriam appetit, magna mentis tranquillitate perfruitur: in qua ſolitudine locum tenet, qui in deſerto mentis à quærentibus invenitur; cui per Pſalmiſtam dicitur: Eſto mihi in Deum protectorem, & in locum refugii, ut ſalvum me facias. Deſertum ergo, abrenunciatio mundanæ voluptatis eſt, quæ feriatum vult Chriſtus ſore ſuum militem. Hinc habes, quòd locus proprius Eccleſiæ ſolitudo eſt, ut ſcilicet a ſæculi notitia procul ſit, & à ſolicitudine curarum ſecularium, Domino dicente: Nolite ſolliciti eſſe animæ veſtræ quid manducetis, neque corpori veſtro quid induamini. Matth. 6. Et Petrus ait, Omnem ſolicitudinem veſtram proiicientes in eum, quoniam ipſi cura eſt de vobis,* 1. Petr. 5. 7.

UBI ALITUR, elongata & remota A FACIE SERPENTIS) Aliter Ribera, putat enim hîc eſſe hyperbaton. Nam τὸ *à facie ſerpentis*, connectendum eſſe cum *ut volaret*, non cum *alitur*, ſicque ſententiam eſſe ordinandam: *Datæ ſunt mulieri duæ alæ, ut volaret à facie ſerpentis in deſertum, in locum ſuum, ubi alitur,* &c.

UBI ALITUR PER TEMPUS, ET TEMPORA, ET DIMIDIUM TEMPORIS) Id eſt, per annum, per duos annos, & dimidium annum, putà per tres annos cum dimidio, ſive per 42. menſes, uti dixit c. 11. v. 2. ſive per dies 1260. uti dixit cap. 11. v. 3. Si. tempus pro anno ponitur Daniel. 4. v. 20. & 29. & Daniel. 7. 25. ad quem locum hic alludit Johannes. vide ibi dicta.

Aletur ergo in fine mundi Eccleſia, id eſt cœtus fidelium, in ſolitudine à Paſtoribus verbo Dei toto tempore Antichriſti, ac Eliæ & Henoch contra eum decertantium. Simili modo alita fuit à Mathathia & Machabeis Synagoga in deſerto, fugiẽs perſecutionẽ Antiochi, 1. Mach. 2. 29.

Minùs rectè ergo Ambroſ. Primaſ. & quidam alii, per tempus & tempora, & dimidium temporis, accipiunt totum tempus quod fluit à Chriſto uſque ad finem mundi.

Moral. docet hic Johannes fideles in perſecutione debere eſſe conſtantes & longanimes. Multi enim perſecutionis acrimoniam vicerunt, ſed ejus duratione victi ſunt. Præclarè Theodorus Studita in catechetica ad fratres diſperſos, quam recitat Card. Baron. anno Chriſti 818. eos ad conſtantiam in perſecutione Leonis Armeni Imper. Iconoclaſtæ, quæ jam quadriennium duraverat, æquè ac duratura eſt hæc Antichriſti, ita adhortatur: *Minimè vos conturbet duratio perſecutionis; haud multos annos perpeſſimus, ut antiqui Confeſſores. Abrahæ ſemen illud, cui promiſſa Dei benedictione terra ſancta hereditas fuerat, 430. annis Pharaonis manu ſervitutem ſervire permiſit Deus. Chriſti Eccleſia ab Apoſtolorum prædicatione uſque ad Conſtantinum primum Chriſtianorum regem, ſupra trecentos annos ferventem perſecutionem paſſa eſt. Qui ſecuti ſunt, remiſſi quidem, attamen longius tempus duxerunt, prætterquam ſub Juliano Apoſtata. Et tu quinque annorum ſpatio langues? Clemens* (Ancyranus Martyr cum Agathangelo) *multorum certaminum vir viginti octo annis in perpetuo martyrio fuit. Et tu intra paucos annos deficis? Non audiſti ſuſſerentiam Job? Nonne annis quindecim & amplius gravi ulcere vexatus eſt, præter alios qui adjecti fuerunt, lugubres caſus? atque hoc cùm nullius mali facinoris ſibi conſcius eſſet, quin potius laudabilium quàm plurimorum. Quid autem ei reſpondet oraculum? Ut juſtus, inquit, appareas. Feramus adhuc, ò ſtrenui milites Chriſti. Dies ſicut umbra tranſeunt.* Ita & B. Thomas Morus uxori eum tentanti ut regis illicitas nuptias probaret: *Quod, ait, ſunt viginti anni favoris regii, vel odii & perſecutionis; ad æternitatem gaudiorum cæli, & tormentorum gehennæ.*

ET MISIT SERPENS EX ORE SUO POST MULIEREM, AQUAM TANQUAM FLUMEN) Arabicus, *flumen aquæ*. Parabolicè alludit ad balænas aliosque piſces, qui moles & quaſi montes aquarum evomunt, qualis præ aliis eſt qui φυσητὴρ, id eſt flator, dicitur, qui tantam aquarum copiam efflando emittit, ut etiam alueos navium deprimat, teſte Rondeletio lib. 18. c. 14. Porrò Ribera probabiliter cenſet, aquas haſce quas vomit draco, fuiſſe inſtar fluctus qui convolveret mulierem, eamque ad draconem attraheret. Volebat enim draco ad ſe attrahere & devorare mulierem: hoc enim videtur ſignificari cùm dicitur, *Ut eam faceret trahi à flumine.* Sic enim balæna vomit aquas, iiſque alios piſces convoluit & trahit ad ſe, ut eos voret. Alii tamen ſimpliciùs cenſet, draconem emiſiſſe hoc flumen poſt mulierem, ut illam eo ſubmergeret (hoc enim ſignificat τὸ *aquam tamquam flumen*; nec enim in terra flumina tantos fluctus cient, ut homines remotos attrahant) ſicque *eam faceret trahi*, id eſt abſorberi, *à flumine*. Græcè enim una voce eleganter dicitur, ἵνα ποταμοφόρητον ποιήσῃ, id eſt ut efficeret illam auferri & rapi à flumine, ut vertit Vatabl. Eraſmus & alii, ſufficiebat enim draconi irato & invido mergere & perdere mulierem; ſive per ſe id fieret, ſive per ſuum flumen. VERS. 15. *Flumen vomit draco, quod?*

Jam per hanc aquæ & fluminis parabolam ſignificatur turba & violentia perſecutorum, putà exercitus quem ſubmittet Antichriſtus, ut fideles qui ad montes & ſolitudines confugerant, ibidem perſecutentur, perſequantur, & capiant vel occidant. Sic alibi ſæpè inundatio aquarum ſignificat acrem tribulationem & perſecutionem, ut pſal. 68. v. 2. *Salvum me fac Deus, quoniam intraverunt aquæ uſque ad animam meam. Infixus ſum in limo profundi, & non eſt ſubſtantia: veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me.* Et pſal. 123. v. 4. *Forſitan aqua abſorbuiſſet nos.* ita Ticonius, Andreas, Beda, Primaſ. Anſbertus & Haymo.

Aliter Alcazar: nam per flumen hoc accipit Neronem, qui primam, eamque truculentam perſecutionem contra Chriſtianos excitavit; ſed Deo eos tuente mox Nero occiſus, & à terra quaſi abſorptus eſt. Nero enim fuit magus, ideòque Simone Mago aliiſque ſimilibus delectabatur, adeò ut de eo ſcribat Plinius li. 30. 2. *Veneficorum omnium quotquot unquam extitere maximus, qui dæmones de qualibet ſuſpicione conſulebat:* fuit ergo ipſe inſtrumentum & flumen draconis. Verùm hæc non ad Neronis, ſed ad ultima mundi tempora ſpectant.

ET APERUIT TERRA OS SUUM, ET ABSORBUIT FLUMEN) q.d. Deus & angeli tutantes mulierem, id eſt Eccleſiam, effecerunt ut terra per hiatum ſe aperiret, & abſorberet perſecutores ab Antichriſto ſubmiſſos, ut olim aperuit ſe & abſorpſit Core, Datan & Abiron, Num. 16. 31. Verè S. Hilar. *Hoc,* inquit, *proprium habet Eccleſia, ut dum perſecutionem patitur, floreat: dum opprimitur, creſcat: dum contemnitur, proficiat: dum læditur, vincat: dum arguitur, intelligat. Tunc ſtat, cùm ſuperari videtur.* VERS. 16

ET IRATUS EST DRACO IN MULIEREM, ET ABIIT FACERE PRÆLIUM CUM RELIQUIS DE SEMINE EJUS) cum reliquis ſcilicet, qui non fugerant, nec abdiderant ſe in ſolitudines, vel quia remotiores erant à regia & à propria ditione Antichriſti, ut putarent hunc ejus furorem ad ſe non perventurum. vel quia conſtantiores & animoſiores fuerant; aut tales aliorum, præſertim Martyrum, exemplo evaſerant, ideòque non fugerant, ſed remanſerant, ut Antichriſto reſiſterent, & martyrium, ſi offerretur capeſſerent. Porrò hoc prælium eſt illud ipſum quod per beſtiam maris, & per beſtiam terræ concitavit, de quo cap. ſequenti. Ideo enim mox additur, draconem ſtetiſſe ſuper arenam maris, id eſt in maris littore VERS. 17

inter mare & terram, ut hoc bellum tam in mari, quàm in A terra concitaret. ita Alcazar.

Et habent testimonium Jesu Christi) id eſt, qui credunt corde, & ore profitentur fidem in Jeſum Chriſtum, quaſi mundi Redemptorem & Salvatorem: hac enim fidei profeſſione teſtimonium perhibent Chriſto.

Secundò, alii per teſtimonium Chriſti accipiunt vitam Chriſtianam: illa enim teſtabantur Chriſtum ejus auctorem, eſſe virum juſtum, ſanctum & divinum, imò Deum.

Tertiò, Alcazar; Teſtimonium, inquit, Chriſti eſt manifeſta Chriſti approbatio per maxima beneficia, quibus Chriſtianos primitivos Chriſtus afficiebat, dum vires illis ſuggerebat & robur, ac miranda per eos opera patrabat. Iiſdem ſuos afficiet, itaque eos quaſi ſuos approbabit & decorabit in fine mundi.

Verſ. 18. Et stetit super arenam maris) Pro *ſtetit* aliqui legunt *ſteti*. ita Biblia Complutenſia, Andreas, Aretas & Rupert. quos ſequitur Ribera & Viegas, q.d. Ego Johannes ſteti ſuper arenam maris, & vidi beſtiam, B de qua ſequitur, è mari, & aliam è terra prodeuntem, ut hæc pertineant ad caput ſequens, illudque hic incipiat.

Verùm omnes alii codices præter Complutenſes, etiam Regii, ac Interpretes, quin & Eraſmus, Vatabl. & Arias, legunt *ſtetit*. Ergo in Græco pro ἐστάθην, id eſt *ſteti*, legerunt ἐστάθη, aut certè ἐστάθην acceperunt pro ἐστάθη, ut litera ν ſit paragogica, non autem index primæ perſonæ. Jam ſtetit draco in littore maris: quia per unam beſtiam è mari & alteram è terra mox prodituram concitat bellum tam in terra, quàm in mari contra fideles. beſtia enim maris eſt quaſi dux belli navalis, uti beſtia terræ terreſtris. Ergo draco utramq; concitans aptè in medio utriuſque id eſt inter terrã & mare, conſiſtit. Porrò beſtia maris eſt Antichriſtus, beſtia terræ erit ejus præcurſor & pſeudopropheta, de quo c. ſeq. Addit Alcázar, ſerpentes & dracones ferè eſſe amphibios, ac proinde tam ad mare quàm ad terram pertinere. Symbolicè ſignificatur, dæmonem prævalere, ac prævaliturum in fine mundi hominibus terrenis, voluptuariis & inſtabilibus, qui agitantur ut mare amarum, ac vento efflantur quaſi arenæ. Unde S. Hieron. in Daniel. c. 7. *Mare, ait, mundum iſtum ſæculumque ſignificat, ſalſis amariſque fluctibus redundans, ſicut Dominus in parabola ſagenæ miſſæ in mare interpretatur.*

Porrò inſtabiles & impii rectè comparantur arenæ maris. Primò, propter infinitum eorum, id eſt ſtultorum, numerum: arena enim eſt innumera; Secundò, propter duritiem; Tertiò, propter unionis defectum: impii enim inter ſe non cohærent, non conſentiunt, ſed ſunt ſicut arena ſine calce. Quartò, propter ſterilitatem: arena enim planè eſt ſterilis, hancque ſterilitatem adauget mare ſalſum in eam exæſtuans. Quocirca Orig. Auguſt. & Heſychius notant, arenæ ſymbolo denotari homines impios, utpote ſteriles & terrenos. In his ergo conſiſtit & abdit ſe dæmon, ut per beſtiam maris, id eſt per mundi faſtum & ſuperbiam, ac per beſtiam terræ, id eſt per ſapientiam & ſenſum carnalem, Eccleſiam & fideles oppugnet. Hi enim ſunt tres fidelium hoſtes & antagoniſtæ perpetui, ſcilicet draco, beſtia maris, & beſtia terræ, id eſt diabolus, mundus & caro, qui jugiter cum Sanctis in arenam deſcendunt & concertant. Stat inter duos medius diabolus: quia ipſe eſt dux belli, mundumque & carnem regit & concitat ad bellum fidelibus inferendum. ita Alcazar.

CAPUT DECIMUMTERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Videt Iohannes beſtiam habentem cornua decem & capita ſeptem, ſimilem pardo, habentem pedes urſi & os leonis, loquentem blaſphemias contra Deum & Sanctos, eoſque perſequentem, ac dominantem omnibus gentibus, quæ ab omnibus adorabatur; quia viſa erat à mortuis reſurrexiſſe. Hæc beſtia erit Antichriſtus. Secundò, v. 11. videt aliam beſtiam facientem ignem de cælo deſcendere, utque imago prioris beſtiæ loquatur, aliaque prodigia: quæ docet & jubet adorare priorem beſtiam, ejuſque charactere omnes conſignat, vetans ne cui ſine eo quippiam emere aut vendere liceat. Hæc beſtia erit pſeudopropheta aliquis, & præcurſor Antichriſti. Tertiò, v. 18, numerus nominis prioris beſtiæ, id eſt Antichriſti, dicitur fore 666.

Verſ. 1. 1 Et vidi de mari beſtiam aſcendentem, habentem capita ſeptem, & cornua decem, & ſuper cornua ejus decem diademata, & ſuper capita ejus nomina blaſphemiæ. 2. Et beſtia, quam vidi, ſimilis erat Pardo, & pedes ejus ſicut pedes urſi, & os ejus ſicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem ſuam, & poteſtatem magnam. 3. Et vidi unum de capitibus ſuis quaſi occiſum in mortem: & plaga mortis ejus curata eſt. Et admirata eſt univerſa terra poſt beſtiam. 4. Et adoraverunt draconem, qui dedit poteſtatem beſtiæ: & adoraverunt beſtiam, dicentes: Quis ſimilis beſtiæ? & quis poterit pugnare cum ea? 5. Et datum eſt ei os loquens magna, & blaſphemias; & data eſt ei poteſtas facere menſes quadraginta duos. 6. Et aperuit os ſuum in blaſphemias ad Deum, blaſphemare nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in cælo habitant. 7. Et eſt datum illi bellum facere cum ſanctis, & vincere eos. Et data eſt illi poteſtas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem: 8. Et adoraverunt eam omnes, qui inhabitant terram: quorum non ſunt ſcripta nomina in Libro vitæ Agni, qui occiſus eſt ab origine mundi. 9. Si quis habet aurem, audiat. 10. Qui in captivitatem duxerit, in captivitatem vadet: qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic eſt patientia, & fides Sanctorum. 11. Et vidi aliam beſtiam aſcendentem de terra, & habebat cornua duo ſimilia Agni, & loquebatur ſicut draco. 12. Et poteſtatem prioris beſtiæ omnem faciebat in conſpectu ejus: & fecit terram, & habitantes in ea, adorare beſtiam primam, cujus curata eſt plaga mortis. 13. Et fecit ſigna magna, ut etiam ignem faceret de cælo deſcendere in terram in conſpectu hominum. 14. Et ſeduxit habitantes in terra, propter ſigna; quæ data ſunt illi facere in conſpectu beſtiæ, dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem beſtiæ, quæ habet plagam gladii, & vixit. 15. Et datum eſt illi ut daret ſpiritum imagini beſtiæ, & ut loquatur imago beſtiæ: & faciat ut quicumque non adoraverint imaginem beſtiæ, occidantur. 16. Et faciet omnes puſillos, & magnos, & divites, & pauperes, & liberos, & ſervos habere characterem in dextera manu ſua, aut in frontibus ſuis. 17. Et ne quis poſſit emere, aut vendere, niſi qui habet characterem, aut nomen beſtiæ, aut numerum nominis ejus. 18. Hic ſapientia eſt. Qui habet intellectum, computet numerum beſtiæ. Numerus enim hominis eſt: & numerus ejus ſexcenti ſexaginta ſex.

Verſ. 1. *Beſtia è mari aſcēdens quæ?*

Et vidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita septem, et cornua decem) Quæres quænam hæc beſtia? Primò, aliqui cenſent C eſſe dæmonum principem, putà Luciferum. ita Haymo, Albertus, & noſter Pineda in Job c. 40. v. 10. §. 1. Sed obſtat quòd draco, id eſt Lucifer, dicatur dediſſe poteſtatem ſuam *Prima ſententia.*

ſuam huic beſtiæ: ergo beſtia hæc non eſt Lucifer, ſed quis alius ei ſubditus, ejuſque quaſi vaſallus. unde.

Secunda. Secundò, alii apud Aretam cenſent beſtiam hanc eſſe dæmonem primarium, ſecundum à Lucifero, & cæteris ſuperiorem.

Tertia. Tertiò, Primaſ. Beda & Richard. per beſtiam hanc accipiunt corpus diaboli, ſive totum cœtum & multitudinem impiorum.

Quarta. Quartò, S. Antonius, Euthymius, Cedrenus & Zonaras, quos ſequitur Genebrardus lib. 3. Chronolog. & noſter Salmeron, putant eſſ. Mahometem. Huc accedunt Caponſachius hic, & Luiſius Legionenſis lib. de Nominibus Chriſti, qui aſſerunt beſtiam hanc ſignificare imperium Turcicum, de quo rurſum v. 11.

Quinta. Quintò, Lindanus lib. 1. Dubitantii, opinatur eſſe Lutherum.

Sexta. Sextò, Alcazar per beſtiam hanc accipit Romanum Imperium Ethnicum, ac idololatriæ deditum, quod Eccleſiam Chriſtianam acriter vexavit, ut primùm illa Judæis derelictis ad Gentes tranſiit. Probat id Primò, quia hæc beſtia eadem eſt cum beſtia ſupra quam ſedet meretrix Babylon, c. 17. 3. Babylon autem ibi ſignificat Romam Ethnicam: ergo & beſtia hæc. Verùm & major propoſitio eſt falſa, ut patebit c. 17. & conſeq. claudicat, imò ſeipſam elidit. Si enim Babylon eſt Roma Ethnica, ergo beſtia non eſt Roma Ethnica: Babylon enim alia eſt a beſtia: inſidet enim beſtiæ: ergo beſtia eſt inſtar equi, Babylon verò inſtar equitis. Probat Secundò: quia hæc beſtia eadem eſt cum beſtia quarta Dan. c. 7. 7. utraq; enim habet cornua decem: illa autem Danielis ſignificat quartam monarchiam Romanorum: ergo eamdem ſignificat hæc beſtia Johannis. Verùm major propoſitio eſt falſa, uti mox patebit: licet enim in cornibus ſit ſimilitudo, tamen in aliis eſt diſſimilitudo. nam beſtia hæc Johannis dicitur ſimilis fuiſſe leoni, urſo & pardo; quæ apud Danielem ſunt prima, ſecunda & tertia beſtiæ. Senſus ergo juxta Alcazarem eſt hic, q. d. Draco excitavit Romanos principes Ethnicos, ut perſequerentur Eccleſiam, cùm illa cœpit ſe per Gentes ſpargere. Septem capita ſunt ſeptem præcipuæ perſecutiones, quæ inter Neronem & Julianum Apoſtatam interceſſerūt. Neronis enim perſecutionem omittit, quia de illa egit c. 12. Prima ergo fuit, Domitiani, Secunda, Trajani; Tertia, Antonini; Quarta, Severi; Quinta, Decii; Sexta, Valeriani; Septima, Diocletiani. Duæ enim aliæ quas alii numerant, ſcilicet Maximini & Aureliani, hic non numerantur, eo quod Aurelian. non fuerit executioni mandata: Maximi verò non fuerit univerſalis in omnes fideles, ſed tantum in prædicatores Evāgelii. Addit Alcazar, ſeptenario hic ſignificari multitudinem & complexionē omniū perſecutionū: poni enim numerum definitum pro indefinito. Decem cornua, inquit, ſignificat polyarchiam, puta multitudinē ſenatorū Romæ: hi enim potentes erant inſtar regum. Unde Cyneas ſenatum Romæ ingreſſus, & regreſſus ad Pyrrhum regem, dixit ſe vidiſſe civitatem regum, in qua tot erant reges quot ſenatores, uti refert Plutarch. in Pyrrho, & Livius lib. 11. Porrò multos fuiſſ. ſenatores liquet cùm fuerint trecenti & ampliùs; imo Julius Cæſar voluit augere numerum ad nongentos, licet id reipſa non præſtiterit.

Septima, genuina. Verùm dico beſtiam hanc eſſe Antichriſtum. Eſt communis ſententia Irenæi li. 5. c. 28. Tertul. Victorini hic (licet enim hi tres fuerint Millenarii, tamen in aliis fuerunt Catholici & orthodoxi) Hippolyti de Conſummat. ſæc. Ephrem tract. de Antichriſto, Prudentii, Gregorii, Proſperi, locis mox citandis. Sic & Interpretes fere omnes hic, putà Ambr. Andreas, Methodius, Aretas, Haymo, Rupert. Albert. Thomas, Pannonius, Gagnejus, Seraphinus, Ribera; quin & hæretici paſſim.

Antichriſtus vocatur θηρίον, id eſt beſtia vel fera, ob beſtialem feritatem & mores. Audi S. Gregor. Nazianz. Jambico 5.

Quid eſt Antichriſtus?
Vir opibus amplis,
Apoſtata ille peſſimus,
Bellua venenum vomens.

Et S. Irenæum lib. 5. c. 29. *In beſtia* (Antichriſto) *venienti recapitulatio fit univerſæ iniquitatis & omnis doli, ut in ea confluens & concluſa omnis virtus apoſtatica in caminum mittatur ignis.*

Hic aſcendit, id eſt oritur, enaſcitur, ſuccreſcit, & ſenſim A accreſcit & grandeſcit, ac in altum regni culmen attollitur, *de mari*, id eſt de mundo hoc & ſæculo nequam. Mare enim quia tot ventis, fluctibus, procellis agitatur, & per æſtus continuos nunc accreſcit, nunc decreſcit, ſymbolum eſt mundi, in quo omnia amaritudine, inconſtantia & periculis ſunt plena: in eo enim magni piſces parvos devorant. Ita Clemens Alex. Origen. S. Auguſt. Hieron. Cyrillus, Greg. quos citat & ſequitur Alcazar. Hinc & Daniel c. 7. v. 3. vidit quatuor beſtias quatuor monarchiarum indices, è mari prodire. Aſcendere ergo è mari hic idem eſt in re & ſenſu, quod aſcendere de terra, uti dicitur de alia ſimili beſtia v. 11. Certum eſt enim Antichriſtum non è mari, ſed è terra naſciturum. Unde Daniel c. 7. 17. quod dixerat quatuor beſtias de mari aſcendiſſe, mox explicat de quatuor regnis quæ de terra exurgent. Addunt aliqui, ut noſter Acoſta lib. 2. de Tempor. noviſſ. Antichriſtum per mare cum ingenti claſſe venturum, ut tam mari & inſulis, quam terræ dominetur.

Porrò Lutherani & Calviniſtæ per beſtiam hanc accipiunt Antichriſtum, ſed eum putant eſſe Romanum Pontificem. Verùm hoc è Scriptura ita clarè refutatur, uti B demonſtravi 2. Theſſal. 2. v. 9. & ſequent. ut qui iis non convincatur & cedat, vel pervicacis, vel minùs ſani ſit cerebri, atque ut alia, quæ ibi produxi, taceam, quænam hoc loco ſunt Pontificis cornua decem & diademata decem; quænam capita ſeptem, quorum unum occiſum reſurgit & reviviſcit? Antichriſtus enim à morte quaſi reſurget. quis unquam Pontifex à morte reſurrectionem prætexuit aut ſimulavit? quis Pontifex blaſphemavit Deum, ejuſque Eccleſiam & Sanctos, quos ipſa colit & invocat, decetque & jubet ab omnibus coli & invocari? quænam ejus ſtatua, cui ipſe dat vim & facultatem loquendi? quis umquam Pontifex adoravit, juſſitque adorari draconem, id eſt diabolum?

HABENTEM CAPITA SEPTEM] Septem capita ſignificant ſeptem reges qui præcedent Antichriſtum, quorum regna ipſe unus occupabit, de quo cap. 17.

Symbolicè, ſeptem capita ſignificant regum diſcordiam & diſſidia, quæ regnum perdiderunt. Hinc nuper Solymannus Turcarum Imp. ut ſuum imperium potentius eſſe imperio Cæſaris oſtenderet, ejus Legatis dixit: *ſe eſſe* C *draconem unius capitis, ſed multarum caudarum; Cæſarem verò & Chriſtianos eſſe draconem multorum capitum, ſed unius caudæ.* q. d. Meum imperium eſt monarchicum, ideoque concors & validum: Chriſtianorum verò imperium eſt polyarchicum, ideoque diſcors & imbecillum.

ET CORNUA DECEM] Vulgò pictores hæc cornua ita diſtribuunt, ut ſingulis ſeptenis capitibus dent cornua ſingula, & tria reliqua ad libitum diſtribuant, nimirum tribus capitibus, quibus libuerit, bina cornua aſſigendo. Meliùs Alcazar hæc omnia decem cornua depingit in uno eodemque capite, ſcilicet primario beſtiæ: cùm enim eſſet una beſtia, unicum habebat caput primarium, ut patebit c. 16. 13. Porro hæc cornua decem ſunt decem reges, unde habent diademata: qui veniente Antichriſto erunt in orbe, è quibus ipſe tres prælio profligabit & occidet, mox ceteri ſeptem territi ei ſponte ſe ſubdent, uti docet Daniel c. 7. v. 21. 23. 24. 25. vide ibi dicta. *Cornua decem, quæ?*

Quare inſulsè, æquè ac petulanter Anglo-calviniſta hæc decem cornua ait eſſe decem primos Imperatores Chriſtianos, qui beſtiæ, id eſt Antichriſti, hoc eſt Ro- D mani Pontificis, opes & dignitatem auxerunt & propugnarunt, ſcilicet Conſtantinum Magnum, Conſtantinum, Conſtantium & Conſtantem ejus filios, Julianum, Jovianum, Valentinianum, Gratianum, Valentinianum ſecundum, & Theodoſium. Hæc enim ingens piorum iſtorum principum eſt calumnia, ingenſque & inexpiabile convitium, nimirum vocare eos Antichriſti adjutores & promotores. Adde, Conſtantium, utpotè Arrianum, & Julianum, utpotè Paganum, fuiſſe hoſtes Eccleſiæ & Pontificis. Rurſum, ſi tunc cœpit Papa eſſe Antichriſtus: ergo S. Athanaſ. Chryſoſt. Baſil. Nazianz. Auguſt. Ambroſ. Hieron. omneſque ſancti Patres qui tunc vixerunt, & Pontificem Romanum uti caput Eccleſiæ coluerunt, fuerunt Antichriſti ſervi & milites, quæ eſt blaſphemia ſæculis omnibus inaudita.

ET SUPER CAPITA EJUS NOMINA BLASPHEMIÆ] quia ſeptem capita, id eſt ſeptem reges ſunt præcurſores Antichriſti, Eccleſiam oppugnantes, & Chriſtum blaſphemantes, uti patebit c. 17.

Et

Vers. 2. *Antichriſtus comparatur pardo. Cur?*

ET BESTIA, QUAM VIDI, SIMILIS ERAT PARDO.] Pardus Primò, maculoſus eſt. Secundò, crudelis & ſanguinarius; Tertiò, velociſſimus, uti oſtendi Daniel. 7. 6. Talis erit & Antichriſtus, ſcilicet maculatus omnibus ſceleribus, & verſatilis in omnes fraudes & dolos; Secundò, plurimorum homicida & parricida: occidet enim Henoch atavum ſuum, à quo ipſe prognatus eſt; Tertiò, inſtar fulminis pervadet orbem, eumque ſibi ſubiget, indeque ſibi ingentem triumphum, plauſum & gloriam conciliabit, cujus ſymbolum eſt ocellata & ſpecioſa pellis pardi.

PEDES EJUS SICUT PEDES URSI] ſcilicet fortiſſimi, & aptiſſimi ad conciliandum fideles & ſanctos. Addit Alcazar, pedes hic extendi ad crura & femora, ac notare luxuriam urſi (de qua Plinius lib. 8. c. 36.) id eſt Antichriſti. Diſſonat hic à Græco & à Latino Arabicus: vertit enim, *& animal quod vidi ſimile eſt urſo, & pedes ejus pedes leænæ, & os ejus ſimile eſt ori leonis.*

ET OS EJUS SICUT OS LEONIS] *Os*, putà oris forma, rictus & rugitus erat leoninus, id eſt ſuperbus, immanis, terrorem & horrorem incutiens fidelibus, eoſque diſcerpens & dilanians. Nota. Hæc beſtia ſimilis eſt viſioni Danielis c. 7. ubi vidit Daniel quatuor beſtias, primam ſimilem leænæ, ſecundam urſo, tertiam pardo, quartam fortiorem cæteris, & decem cornua habentem, quæ ſignificabant quatuor Gentilium monarchias, ſcilicet Chaldæorum, Perſarum, Græcorum & Romanorum; quæ præibunt & deſinent in monarchiam Antichriſti, eruntque ejus quaſi præcurſores; cui proinde ut capiti ſuo, attribuuntur omnia quæ aliorum erant, ut ſcilicet ipſe unus ſit leo, pardus, urſus, & quarta beſtia innominata decem cornuum, atque ex omnibus conflatus & coagmentatus videatur: quia in eo erat leonis ſuperbia, urſi ſævitia & luxuria, pardi maculoſa figura, &c. Porrò uti hæc beſtia, ita & illæ quatuor Danielis habuerunt capita ſeptem: nam tertia beſtia, ſcilicet pardus, quatuor habebat capita, quæ juncta tribus reliquis (ſingulæ enim tres ſingula habebant capita) univerſim faciebant ſeptem capita.

Myſticè Hugo & Alcazar (quod tamen ipſe putat eſſe literale) beſtia hæc eſt mundus, in quo, ut ait S. Johan. epiſt. 1. c. 2. 16. non eſt aliud quàm *concupiſcentia carnis, concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ*, id eſt luxuria, avaritia, ambitio. urſus enim ſymbolum eſt luxuriæ, pardus toto corpore ocellatus avaritiæ, avarus enim oculos & cor habet in pecuniis repoſita (ubi enim eſt cor, ibi ſunt & oculi. unde vulgò dicitur: *Ubi oculi, ibi amor: ubi manus, ibi dolor.*) leo ſuperbiæ & ferocitatis.

Adhæc, quòd luxuria in pedibus, avaritia in corpore, ſuperbia in ore, id eſt in capite, beſtiæ collocetur, ſignificat, in infimis hominibus, qui quaſi mundi pedes ſunt, luxuriam ferè potiſſimum dominari: in mediis, avaritiam: in capitibus & primoribus, ſuperbiam. Et corpus quidem pantheræ, urſini pedes atque os leoninum adumbrant mundi corpus divitiis congerendis inhiare, ut extare ſic & eminere poſſit, atque ſe in turpem & libidinoſam vivendi conſuetudinem effundere. Rurſum in medio avaritia conſtituitur, quia ſuperbiæ & libidini opus eſt pecuniæ ope, & avaritiæ adminiculo: & inter illas duas, nempe avaritiam & libidinem, caput exſerit ſuperbia, utpotè erecta atque arrogans in ipſo ore & capite, juxta illud Proverb. 14. 3. *In ore ſtulti virga ſuperbiæ*. At luxuria, ut fœda ac turpis, ad pedes ipſos abiicitur. Huculque Alcazar.

ET DEDIT ILLI DRACO POTESTATEM MAGNAM] Græcè *ἐξουσίαν*, id eſt Primò, auctoritatem & majeſtatem ſuam; Secundò, licentiam & facultatem omnimodè perſequendi fideles; Tertiò, decipiendi artes, vires & efficacitatem; Quartò, poteſtatem faciendi ficta miracula, per præſtigias, per arcanorum revelationem, per adumbratam mortui ſuſcitationem, &c.

Græcè additur, *Et thronum ſuum*, ut ſcilicet Antichriſtum colant omnes filii dæmonis, id eſt omnes impii, ſitque ipſe quaſi diaboli vicarius, rex ſuper omnes filios ſuperbiæ.

Vers. 3. ET VIDI UNUM DE CAPITIBUS SUIS QUASI OCCISUM IN MORTEM] Syrus, *quaſi mactatum in mortem*; Arabicus, *quaſi plaga mortis*. Dicit, *quaſi*, vel quòd verè occiſum non eſſet, ſed tantùm lethaliter vulneratum, ut aliqui exponunt; vel potiùs, quia hæc non revera fiebant, ſed per ſymbolicam viſionem & ſimi-

A ſimilitudinem dumtaxat repræſentabantur Johann. Nam alioqui verè hoc caput occiſum, id eſt occidendum erat, ſaltem ſecundùm apparentiam externam & opinionem hominum: ſequitur enim, *Et plaga mortis ejus curata eſt*. Sic c. 5. 6. ait, *Vidi agnum tamquam occiſum*. Chriſtus enim verè fuit occiſus, ſed viſus eſt Johanni *tamquam*, id eſt ſimilis agno occiſo. Simulabit enim Antichriſtus inſtar Chriſti veram à morte reſurrectionem.

Jam quoad ſenſum, Alcazar, qui per beſtiam accipit Romanum Imperium, & Imperatores Eccleſiam perſequentes, ſic exponit: *vidi unum*, id eſt primum caput; putà primum Imperatorem perſecutorem Eccleſiæ, nimirum Neronem, occiſum, & mox in Domitiano ejus ſucceſſore quaſi ſuſcitatum & reviviſcentem: Domitianus enim perſecutionem à Nerone inchoatam, & ſub Tito & Veſpaſiano ſopitam, ſuſcitavit & inſtauravit. Hinc veteres nonnulli ſimplicitate decepti, dum allegoriam non ut allegoriam, ſed ut ſonat intelligunt, putarunt Neronem fore Antichriſtum, & rurſum in fine mundi ſuſcitandum & appariturum, uti refert S. Hieron. in Daniel. 11. inter quos fuit Victorinus ſcribens in illud Apocal. 17. *Et ipſa*
B *octava eſt*. Sic & Proſper in Dimidio temporis cap. 8. Verùm hæc perſecutionis inſtauratio non fuit miraculum, nec mirabile quid, aut novum & inauditum; quod tamen hic fuiſſe liquet, tum ex aliis, tum ex eo quod ſubditur: *Et admirata eſt univerſa terra poſt beſtiam*, ita ſcilicet ut beſtiam ſequeretur, coleret & adoraret, ut ſequitur. Græcè eſt, *ἐθαυμάσθη ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ὀπίσω τοῦ θηρίου*, id eſt, *& admiratio fuit in tota terra poſt beſtiam*. Quocirca impertinens & præpoſtera planè eſt expoſitio Lutheri, Illyrici, & Davidis Chytræi, qui pariter cenſent beſtiam eſſe Romanum Imperium, quod vulneratum erat ad mortem, id eſt plane declinabat & deficiebat, ſed Antichriſtus, inquiunt, id eſt Papa, illud reſuſcitavit, cùm ipſum in Carolum Magnum tranſtulit. Ut enim alia taceam, contigit hoc ſub annum Domini 800. cùm ipſi contendant Antichriſtum cœpiſſe regnare Romæ anno 600. Rurſum, hinc ſequitur Carolum Magnum, omneſque ejus poſteros Imperatores, eſſe creaturas & proles Antichriſti, quæ contumelia eſt atrociſſima in Majeſtatem Imperialem totumque Imperium. Longiùs abeunt alii, qui per caput unum, id eſt primum, accipiunt Julium Cæſa-
C rem, quo occiſo videbatur Imperium Romanum periiſſe, ſed mox Auguſtus illud ſuſcitavit.

Dico ergo, ſenſus eſt Primò, q. d. *Vidi unum de capitibus*, id eſt primum de regibus Antichriſto ſubjectis, percuſſum plaga mortifera, v. g. in bello quod pro Antichriſto geret, ſauciari uſque ad mortem, eumque ſanari, vitæque reſtitui ab Antichriſto ope & virtute diabolica; unde omnes ejus vires admirati ei ſe ſubdiderunt. Ita Aretas, Suarez tract. de Antichriſto, & alii.

Secundò & potiùs, *unum de capitibus*, intellige ipſum Antichriſtum, qui beſtia ſepticeps eſt, ſimulque ejuſdem caput primum & præcipuum, nam v. 12. dicunt homines adoraſſe beſtiam cujus curata eſt plaga: adorabunt autem Antichriſtum; non autem aliquem alium è regibus. Finget ergo Antichriſtus plagam lethalem & incurabilem, ex eaque ſe mortuum ſimulabit, ac triduo tranſacto inopinatò omnibus ſe redivivum ſiſtet & oſtendet, ut ſcilicet hac ratione imitetur Chriſtum tertio die à morte reſurgentem. Ita Beda, Primaſ. Richard. Anſbertus. Dicit autem *unum*, quia, ut videbimus c. 17. propriè
D unum tantùm erit caput Antichriſti, reliqua enim ſex aliorum regum ſunt: dicuntur tamen & illa Antichriſti, quia illorum regna ſibi vendicabit, eaque ſibi ſubiiciet & quaſi incorporabit Antichriſtus, ut in ipſo quaſi capite ſit totum regnum impiorum, totumque corpus diaboli omnium enim regum qui ſe præceſſerunt impietatem & tyrannidem, æquè ac potentiam & dominationem, ipſe unus continebit & ſuperabit.

Antichriſtus ſimulabit ſe à morte reſurgere.

Nota, plagam hanc Antichriſti revera non fore mortiferam, ſed talis videbitur hominibus tantùm, non autem talis reipſa erit: vel, ſi revera erit incurabilis, id tantùm erit reſpectu artis & opis humanæ, Dæmoni enim totum noſtrum corpus pervadenti, vireſque herbarum & pharmacorum penetranti naturaliter curabilis erit, ac proinde ejus curatio nec vim creati agentis (qualis eſt angelus & dæmon) tranſcendet, nec miraculum erit. Deus enim clavem & potentiam miraculorum ſibi reſervavit.

ET

VERS. 4. ET ADORAVERUNT DRACONEM QUI DEDIT POTESTATEM BESTIÆ] ſuſcitandi ſe a morte: verè ergo tunc adorabunt diabolum, quaſi numen Antichriſti.

ET ADORAVERUNT BESTIAM] Alcazar draconis adorationem propriè; beſtiæ verò, id eſt Romæ & Romani Imperii, impropriè accipit, ut ſignificet ſtultam reverentiam & cæcam ſubjectionem, quæ eſt quaſi quædam adoratio. Ita enim Roma à Gentilibus ſcriptoribus, vel potiùs adulatoribus, vocata eſt *terrarum dea gentiumque*. Et Goltzius numiſmata plura exhibet cum hac inſcriptione: *ἱερὰ θεᾷ*, *Romæ & Auguſti templum*, *Romæ Deæ*, &c.

Verùm propriè, ut draconis, ita & beſtiæ, id eſt Antichriſti, adoratio accipienda eſt. volet enim ipſe adorari ut Deus, ideòque quaſi numen ſedebit in templo Dei, uti ait Apoſtolus 2. Theſſ. 2. 4.

DICENTES, QUIS SIMILIS BESTIÆ?] Ita Antichriſtum vocat Johannes, ſcilicet beſtiam; ſed ipſi ejus aſſeclæ & Antichriſtiani dicent, *Quis ſimilis Chriſto noſtro?* pro Meſſia enim & Chriſto eum recipient & colent. ita Beda.

VERS. 5. ET DATUM EST EI OS LOQUENS MAGNA ET BLASPHEMAS] *Magna*, id eſt ſuperba, arrogantia. Sic pſal. 11. v. 4. & 5. dicitur, *Diſperdat Dominus linguam magniloquam*, id eſt tumidam & arrogantem. Et pſalm. 37. 17. *Super me magna* (id eſt præſumptuoſa) *locuti ſunt*. Jactabit enim Antichriſtus ſe eſſe Chriſtum Dei filium, ac proinde Deum. Hinc Secundò, Alcazar, *magna*, id eſt blaſphemias, ut vox & capiatur pro *id eſt*. Sic enim ait Poeta: *Nil magnum dixeris*, id eſt, ne jactes blaſphemias. Et Horat. lib. 4. Carm. ode 6.

Dive quem proles Niobæa magnæ
Vindicem linguæ, Tityoſque raptor
Senſit, & Troja propè victor altæ
Phthius Achilles.

ET DATA EST EI POTESTAS FACERE] Aliqui Græci codices addunt *πόλεμον*, id eſt bellum; ſed meliùs alii tollunt, & legunt generatim *facere*, id eſt agere quidquid libuerit.

MENSES QUADRAGINTA DUOS] Id eſt tres annos cum dimidio. vide dicta cap. 11. v. 2. & 3.

VERS. 6. ET APERUIT OS SUUM IN BLASPHEMIAS AD DEUM, BLASPHEMARE NOMEN EJUS, ET TABERNACULUM EJUS, ET EOS QUI IN CÆLO HABITANT] Antichriſtus ergo Primò, blaſphemabit Deum: erit enim atheus, tolletq; omnem Deum & numen, ut ipſe ſolus pro Deo colatur, ut dixi 2. Theſ. 2. 4. Secundò, ejus tabernaculum, id eſt Eccleſiam & templa. Tertiò, Sanctos omnes cælites & Beatos.

Antichriſtus erit blaſphemus & atheus.

Hinc patet, Antichriſti præcurſores eſſe, ejuſque ſpiritu agi noſtros Novantes, qui templorum cultum, & Sanctorum venerationem oppugnant, & abolere conantur. Hoc enim quod ipſi inchoant perficiet Antichriſtus.

Antichriſtus ergo rex orbis haberi volet, ac prædicabit ſe verum Chriſtum eſſe mundi ſervatorem; Chriſtum verò noſtrum impoſtorem fuiſſe: quæ de Chriſti miraculis, regno, morte, reſurrectione & aſcenſione in cælos à Prophetis prædicta ſunt, in ſeſe uno omnia certiſſime implenda. Quare & mortuum ſe, & à mortuis reſurgentem ſimulabit, ac poſt tres annos cum dimidio ex monte Oliveti, in quo Chriſtus in cælum aſcendit, pariter & ipſe in cælum conſcendere tentabit, ſed ibi a Chriſto conficietur & deiicietur in tartara. Ita ex Daniele & Apocalypſi docent S. Hieron. Richar. Anſelm. S. Thom. & S. Greg. 30. Mor. 3.

VERS. 7. ET EST DATUM ILLI BELLUM FACERE CUM SANCTIS, ET VINCERE (bello ſubjugare, capere & occidere) EOS.

Erit orbis monarcha.

ET DATA EST ILLI POTESTAS IN OMNEM TRIBUM, ET POPULUM, ET LINGUAM, ET GENTEM] Hinc patet, Antichriſtum ſenſim ita ſuum dilataturum imperium, ut tandem fiat orbis monarcha, illudque non aliis quàm terræ finibus terminetur. ita Joſeph. Acoſta lib. 2. de Temp. noviſſ. c. 9.

VERS. 8. ET ADORAVERUNT EUM (beſtiam, id eſt Antichriſtum) OMNES QUI HABITANT TERRAM, qui terrena ſapiunt, homines terreni & impii. unde limitans ſubdit: QUORUM NON SUNT SCRIPTA NOMINA IN LIBRO VITÆ] Hinc myſticè Alcazar, adorare beſtiam, inquit, eſt mundum diligere & colere.

QORUM NON SUNT SCRIPTA NOMINA IN LILRO VITÆ AGNI, QUI OCCISUS EST AB ORIGINE MUNDI] Aliqui poſt *occiſus eſt*, ponunt comma, & *τὸ ab origine mundi* referunt ad *non ſunt ſcripta nomina*. ita Andreas, Aretas, Ticonius, Ambroſ. Beda, Ribera & Alcazar; tumque ſenſus eſt facilis, ſcilicet adoraſſe beſtiam illos, qui ab origine mundi non ſunt ſcripti in libro vitæ, id eſt qui non ſunt prædeſtinati, ſed reprobi. Verùm alii, uti viciniùs, ita planiùs *τὸ ab origine mundi* referunt ad *occiſus eſt*, tolluntque quod alii medium ponunt, uti idipſum tollunt Biblia Romana & alia paſſim. Tuncque ſenſus eſt duplex. Primus, q. d. *Ab origine mundi*, id eſt jam olim, ab initio, & ante omnia, ab omni ævo, putà ab æterno. Agnus occiſus eſt, id eſt occidi decretus, præſcitus & prædeſtinatus à Deo: quia ejus merito omnes electi prædeſtinati & ſcripti ſunt in libro vitæ. Quocirca eſt hic elegans antitheſis inter librum vitæ & Agnum occiſum: illa enim vita ad quam deſtinantur electi, & effectus & fructus eſt paſſionis & mortis Chriſti. Hinc & Ticonius pro *ἐσφαγμένου*, id eſt occiſus eſt, legit *ἐσφραγισμένου* id eſt, ſignatus eſt. Sic Paulus ait Deum dediſſe (id eſt dare decreviſſe & prædeſtinaſſe) nobis ſua dona ante tempora ſecularia, 2. Timoth. 1. v. 9. Sæpè enim per hebraiſmum verba realia pro mentalibus ponuntur, ut alibi oſtendi. ita Hugo, Gagnejus, & alii hic, ac Gregor. de Valentia 3. p. q. 19. diſp. 1. punct. 3. & Gabriel. Vaſquez 3. p. q. diſp. 77. nu. 66.

Chriſtus eſt Agnus occiſus ab origine mundi, quomodo?

Secundò, Agnus occiſus eſt ab origine mundi non in ſe, ſed in ſuis typis & figuris, putà ſanctis Patriarchis & Prophetis, qui fidei & pietatis cauſa occiſi ſunt. ita Ambroſ. Anſelm. Ansbert. Thomas, Hugo, Viegas & alii. Chriſtus ergo fuit Agnus occiſus ab origine mundi, quia præſignatus fuit Primò, in ſacrificio Abelis, qui obtulit primogenita ovium, id eſt agnos, Domino; ac proinde Deo placens, ipſemet quaſi agnus innocens factus eſt victima Deo, cum à parricida Cain occiſus primus extitit orbis virgo & Martyr. Secundò, in ariete ſive agno maſculo, quem pro Iſaac ſubſtituit & immolavit Abraham, Geneſ. 22. 13. Sic enim in Chriſti paſſione Judæis & tortoribus pro deitate ſurrogata, paſſa & immolata eſt humanitas. Tertiò, in agno paſchali; de quo fuſè dixi Exodi 12. Etenim *paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Agnus redemit oves, Chriſtus innocens patri reconciliavit peccatores.* Quartò, in jugi ſacrificio: quotidie enim Hebræi ex lege Exodi 29. 38 immolabant Deo tam manè quàm veſpere agnum: & hoc eſt ſacrificium matutinum & veſpertinum, quod ſæpè offert & refricat David in Pſalmis, & Prophetæ. ita Origen. Cyrill. & Euthym. in Johannis c. 1. 24. Quintò, in aliis ovibus & agnis, qui ex lege Dei omni feſto offerendi erant. Sextò, quia ab Iſaia c. 53. 7. & Jeremia c. 11. v. 19 Chriſtus comparatur agno. Hinc & Johannes Baptiſta demonſtrans Judæis Chriſtum, ſive Meſſiam eis promiſſum: *Ecce*, inquit, *Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi*.

Eleganter æquè ac verè S. Paulinus epiſt. 27. ad Aprum. *Ab initio*. inquit, *ſæculorum Chriſtus in ſuis patitur & triumphat: in Abel, occiſus eſt à fratre: in Noe, irriſus à filio: in Abraham, peregrinatus: in Iſaac, oblatus: in Jacob, famulatus: in Joſeph, venditus: in Moſe, expoſitus & fugatus: in Prophetis, lapidatus & ſectus: in Apoſtolis, terra mariq; jactatus: in Martyribus, toties & tam variè occiſus. Ipſe & in te patitur opprobria, & ipſũ in te odis hic mũdus: ſed gratias ipſi, quòd vincit cùm judicatur, & triumphat in nobis.*

SI QUIS HABET AUREM, AUDIAT) tum ea quæ jam dixi de beſtia, ejuſque adoratione, tum potiùs ea quæ ſequuntur de ſortium commutatione. Hæc enim res magni eſt momenti, magnamque poſcit attentionem. VERS. 9.

QUI IN CAPTIVITATEM DUXERIT IN CAPTIVITATEM VADET) In Græco pro *duxerit* & *vadet*, eſt elegans paronomaſia in verbis *συνάγει*, *ὑπάγει*. Senſus eſt, q. d. Nolite turbari, ò fideles, cùm videbitis Antichriſtum ita ſævire ad libitum, ac proſperari, quia tandem & ipſe qui alios capit, capietur à Chriſto, imò à diabolo captivus & vinctus rapietur ad tartara, æternumque gehennæ carcerem. VERS. 10.

QUI IN GLADIO OCCIDERIT, OPORTET EUM

EUM GLADIO OCCIDI] *In gladio*, id eſt gladio. eſt hebraiſmus; Hebræi enim inſtrumentis adjungunt ב, id eſt *in*. Jam *gladio*, id eſt violenta cæde, morte & ultione, ſic Matth. 26. 52. ait Chriſtus: *Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. gladio*, id eſt violenta morte, Deo ulciſcente: non autem quòd tales homicidæ omnes præciſè gladio interficiantur. Significat ergo Antichriſtum homicidam, imò parricidam, pariter violenta morte à Deo occidendum & trucidandum.

HIC (in his rebus adverſis & perſecutionibus, earumque longanimi tolerantia, & ſpe liberationis, patebit & ſplendebit) PATIENTIA ET FIDES SANCTORUM) q.d. In tanta Antichriſti perſecutione & proſperitate probabitur & declarabitur illuſtris virtus, conſtantia & fides Sanctorum: quia ipſi cum fide patientiam retinebunt, ſperantes brevi ſortium commutationem, ſcilicet Antichriſti depreſſionem & vindictam, ſuam verò exaltationem & gloriam.

Tribulatio eſt lydius lapis virtutis.

Nota. Tribulationes ſunt quaſi lydius lapis, quo probatur fidelitas & conſtantia Sanctorum. Hoc eſt quod ait Eccleſ. c. 27. 6. *Vaſa figuli probat fornax, & homines juſtos tentatio tribulationis.* Hinc Tobiæ. 12. 13. dicitur: *Quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit ut tentatio probaret te.* Unde Arabicus hic vertit, *& qui habet patientiam & fidem Sanctorum, beatus eſt.* Eſt ergo patientia quaſi thorax impenetrabilis, omnes hoſtium ictus excipiens & elidens. Quocirca fideles hortatur Apoſtolus Hebr. 12. 1. dicens: *Per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen.* Et S. Jacobus c. 1. 2. *Omne gaudium exiſtimate fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis; ſcientes quòd probatio fidei veſtræ patientiam operatur. patientia autem opus perfectum habet; ut ſitis perfecti & integri, in nullo deficientes.* Rurſum Apoſtolus ad Rom. 5. 3. *Tribulatio*, ait, *patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò ſpem, ſpes autem non confundit.* In fine ergo mundi erunt viri patientiſſimi & fortiſſimi, ideoque Martyres illuſtriſſimi.

Moral. virtus adverſis clareſcit.

Moral. vide hic ut virtus per adverſa ſplendeſcat & ad gloriam evadat. Gagates accenditur aqua, oleo reſtinguitur, ait Plin. l. 36. c. 19. Ita in adverſis vera virtus ardet, tepet in proſperis, & affuſo voluptatis oleo langueſcit & obruitur.

Nam virtus futile nomen,
Ni decus adſuerit patiendo, ubi tempora lethi
Proxima ſint, pulchramq; petat per vulnera laudem;

ait Silius libr. 9. Dionyſias lapis fuſcus eſt, rubeas habens notas, qui ſi aquæ mixtus conteratur, vinum fragrat, ait Solinus; ita virtus adverſis excitata & quaſi contrita, fragrat acriùs. Quocirca rectè Ovid. lib. 4 Triſt. eleg. 3.

Materiamque tuis triſtem virtutibus imple,
Ardua per præceps gloria vadit iter.
Hectora quis noſſet, felix ſi Troja fuiſſet?
Publica virtutis per mala facta via eſt.

Et Aratus lib. 1. in Acta Apoſtol.

Nec cedite curis.
Virtuti damnoſa quies, nullumque coronat
In ſtadio ſecurus honor: ſua gloria forti
Cauſa laboris erit, rarusque ad gaudia miles
Cui pax ſola fuit, victoria ſemen ab hoſte.
Accipit.

Pulegium hieme floret, rigente ubique frigore. Unde Cicero lib. 1. de Divinitat. *Maſculorum*, ait, *jecuſcula bruma dicuntur augeri, & pulegium aridum floreſcere ipſo brumali die: ita floret adverſis agitata virtus.* Hinc S. Ambroſ. lib. 1. Offic. cap. 39. Fortitudo, ait, *imminentibus periculis ornamenta defendit virtutum omnium, & inexpiabili prælio adverſus omnia vitia decernit: invicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior adverſus voluptates, dura adverſus illecebras.*

In numiſmate Trajani viſebatur clava leonino inſidens capiti, nimirum vir fortis & ſapiens eſt πανδαμάτωρ, omnium domitor, inſtar Dei cujuſdam terreſtris.

Sapiens autem vicinus proximuſque diis conſiſtit, excepta mortalitate ſimilis Deo, ait Seneca cap. 8. lib. de Conſtantia ſapientis. Idem epiſt. 66. hunc dat veræ virtutis typum: *Quemadmodum*, ait, *minora lumina claritas ſolis obſcurat; ſic dolores, moleſtias, injurias virtus magnitudine ſua elidit atque opprimit; & quocumque affulſit ibi quidquid ſine illa apparet, extinguitur; nec magis ullam portionem habent incommoda cùm in virtutem inciderint, quàm in mari nimbus.* Quocirca Carolus rex Neapolis in inſignibus habuit rupem terra ſciſſam, in cujus cacumine erat crux, in ſumma cruce roſa cum hoc lemmate: *In patientia ſuavitas.*

VERS. 11. *Beſtia terræ quæ?*

ET VIDI ALIAM BESTIAM ASCENDENTEM DE TERRA, ET HABEBAT CORNUA DUO SIMILIA AGNI, ET LOQUEBATUR SICUT DRACO] Primò, Lyran. Aureolus & Domin. Soto in 4. ſent. diſt. 49. q. 1. a. 2. per priorem beſtiam, de qua v. 1. accipiunt Sinochium, vel, ut alii vocant, Siroem, aut Sirum Coſroæ regis Perſarum filium, qui multos, uti Anaſtaſium, alioſque ſeptuaginta monachos martyrio affecit: per hanc verò beſtiam accipiunt Mahomet auctorem mahometiſmi, cujus miracula narrant Saraceni. Primum, quòd ſine dolore prodierit ex utero matris, circumciſus & hilaris. Secundum, quòd in ejus natali omnia idola per totum orbem corruerint. Tertium quod Lucifer arreptus ab angelis, tunc immerſus ſit in profundum mare. Quartum, quod venti, aves & nubes de ejus educatione decertarint. Quintum, quòd aſina voce humana eum vocarit ſigillum Prophetarum. Sextum, quòd nubes atra ſemper, etiam cælo ſereno, ejus capiti incubuerit. Septimum, quòd lunam bipertito diviſam conjunxerit & compegerit. hinc Turcæ venerantur lunam, eamque in vexillis caſtris præferunt. Octavum, quod angelus ſit ei locutus. Nonum, quod arbor ſibi ab eo evocata, ei humiliter ſe inclinarit. Decimum, quòd bos & agnus ei, quaſi maximo inter nuncios Dei, locuti ſint. Quocirca aſſerunt Mahometis nomen fuiſſe ante mundi creationem in conſpectu Dei: & quod, niſi fuiſſet, nequaquam mundum condidiſſet. Mahomet inſtituit imaginem beſtiæ, id eſt ſummum ſuæ ſectæ pontificem, quem Turcæ Caliphain vocant, quem ſummè reverentur, cuique obediunt uti nos Romano Pontifici. Character ejus eſt circumciſio, aliæque ceremoniæ ab eo inductæ. Injunxit ſuæ ſectæ aſſeclis, ut cum nullo de religione & lege ſua diſputent, ſed quemlibet eam blaſphemantem interficiant. Numerus nominis ejus 666 ſignificat, ait Innocent. III. quòd ſecta hæc durabit 666. annis. Verùm jam mille annis duravit: cœpit enim ſub annum Chriſti ſexcenteſimum.

Prima ſent.

Mahometis miracula decem.

Ad hanc ſententiam accedunt Johannes Annius, & ex eo Hentenius in judicio de Apocalypſi, quod velut prologus præfigitur commentariis Aretæ in Apocal. Hi enim per beſtiam hanc intelligunt Mahometem, quem aſſerunt fuiſſe Antichriſtum. Verùm Mahometem non fuiſſe Antichriſtum, multis certiſque rationibus demonſtrat noſter Suarez, tract. de Antichriſto, & Pererius tract. de hac re, ſcilicet, quòd Mahomet non ſit Antichriſtus.

Secunda.

Secundò, Alcazar ſicut per beſtiam maris v. 1. ita & per hanc beſtiam terræ accipit Romanum Imperium Eccleſiam Chriſti impugnans: per beſtiam enim maris ſignificatur Romani Imperii amplitudo & majeſtas, quæ Evangelii humilitati ex diametro erat adverſa; per beſtiam terræ verò ſignificatur terrenus effrænatarum cupiditatum affectus, qui in Romanis aliiſque gentibus eis ſubditis integer ac vivus extabat. Atque, ut verbo dicam, ſignificantur hìc tres fidelium & Eccleſiæ hoſtes, ſcilicet draco, id eſt diabolus; beſtia maris, id eſt mundus; & beſtia terræ, id eſt caro: qui tres pariter ſignificantur & alludunt ad Satanam, Leviathan & Behemot, de quibus in lib. Job fit mentio. Duo cornua beſtiæ ſunt comminatio ac ſeveritas, quibus ſapientia carnis Evangelium exterminare conabatur. Secundariò duo hæc cornua fuerunt duo inſignes Magi cæteris nobiliores, nimirum Simon Magus & Apollonius Tyanæus, qui Chriſto & Apoſtolis per falſa miracula & inanem ſapientiæ oſtentationem pertinaciſſimè repugnarunt. *Loquebatur ſicut draco*, id eſt, loquela ejus dulcis erat ſeſeque facilè inſinuans, ita ut illam audire perinde eſſet, ac ſerpentis vel diaboli ſibilos exaudire. Viri enim ſpirituales dicunt & docent, carnis loquelam & inſtinctum eſſe loquelam & inſtinctum dæmonis. Alludit ad loquelam ſerpentis, qui Evam per gulam decepit, perſuadendo ei pomi vetiti eſum, Geneſ. 3. Hinc S. Jacob. c. 3. 15. de hac carnis ſapientia ait, quòd ſit *terrena, animalibus, diabolica*, quia, ſcilicet loquitur ut draco. Fecit *ignem de cælo deſcendere*, id eſt, præ ſe tulit zelum divinum & veluti è cælo delapſum, quaſi eum ad perſequendam Eccleſiam nihil aliud ſtimularet, quàm zelus honoris & cultus diis impendendi. Fecit

cit

cit & imaginem beſtiæ loqui, quia per eam ſolus dæmon loquebatur & dabat reſponſa. Ita ipſe ex ſuo fine & ſcopo.

Tertia. Tertiò, meliùs S. Greg. 33. Mor. 20. Aretas, Rupert. Haymo & Pannon. hic, per hanc beſtiam accipiunt univerſos Antichriſti miniſtros, maximè præcones & prædicatores. *De terra quippe aſcendere*, inquit S. Gregor. *eſt de terrena gloria ſuperbire. Quæ habet duo cornua Agni ſimilia; quia per hypocriſin ſanctitatis, eam quam in ſe veraciter Dominus habuit, ſingularem ſibi ineſſe ſapientiam mentitur & vitam. Sed quia ſub Agni ſpecie auditoribus reprobis ſerpentinum virus infundit, rectè ſubditur. Et loquebatur ut draco.*

Quarta genuina. Quartò & optimè, Ambroſ. Andreas, Irenæus l. 5. c. 28. Tertull. l. de Reſurr. carnis c. 25. Ribera, Viegas & alii, per hanc beſtiam accipiunt inſignem aliquem impoſtorem, qui erit quaſi præcurſor & præco Antichriſti: hunc enim ille habebit inſtar Chriſti, qui præcurſorem habuit S. Johannem Baptiſtam. Quocirca Irenæus lib. 5. ſub finem, eum vocat hyperaſpiſtem & armigerum Antichriſti. Atque hac ratione Antichriſtus qui volet coli ut Deus, imitabitur myſterium S. Trinitatis, quæ eſt in Deo, ſcilicet ut draco ſit Pater, ipſe ſit Filius, hic verò impoſtor ejuſque præco ſit inſtar Spiritus ſancti. ſicut enim Patri Chriſtus deſert, & Chriſtum Spiritus ſanctus clarificat: ita diabolum, ut patrem ſuum colet Antichriſtus, Antichriſtum pſeudopropheta hic ſignis magnis prædicabit & nobilitabit. ita Joſephus Acoſta libr. 2. de Tempor. noviſſ. c. 17. qui & cap. 11. mirum cujuſdam præcurſoris Antichriſti in Peru à ſe viſi refert exemplum: qui cùm eſſet Doctor Theologus, & quaſi oraculum illius loci haberetur, à muliercula deceptus, ſe dicebat eſſe redemptorem mundi per efficaciam, Chriſtum verò fuiſſe tantùm per ſufficientiam; ideoque flammis traditus, pertinax in ſua ſuperbia & hæreſi, bis miſer à morte præſenti in æternam tranſiit.

Duo cornua ſimilia Agni, quæ? ET HABEBAT CORNUA DUO SIMILIA AGNI] Hæc duo cornua erunt ſpecies & ſimulatio manſuetæ ſanctimoniæ, ut videatur eſſe Agnus, & poteſtas faciendi miracula, ut videatur eſſe thaumaturgus inſtar Chriſti: quibus quaſi cornibus potentiſſimè ſibi homines conciliabit, plurimoſque ad Antichriſti ſectam & jugum trahet. Poſſent Secundò, duo cornua ſignificare duos ejus adminiſtros & cooperatores inſignes dotibus jam dictis ad decipiendum inſtructos. Sic enim beſtiæ, id eſt Antichriſti, cornua decem erunt decem reges, ejus adminiſtri & adjutores. Tertiò, Joſeph. Acoſta lib. 2. de Tempor. noviſſ. cap. 17. Duo, inquit, cornua Epiſcopalis dignitatis, puta mitræ ſive infulæ (hæc enim eſt bicornis) inſigne ſunt. Videtur ergo quod hic pſeudopropheta erit Epiſcopus quiſpiam apoſtata, & ſimulator religionis, Eccleſiaſtici honoris proditor, qui draconis venenum ſuis ſermonibus populo propinabit. Porrò inſulsè hæretici putant hic taxari gradum & mitram Epiſcopalem, quaſi bicornem, cùm potiùs laudetur; vocatur enim *duo cornua Agni*, id eſt duo robora æquè ac ornamenta Chriſti. Non ergo infula, ſed infulatus apoſtata taxatur, qui perfidè hiſce cornibus Chriſti abutetur ad ſectam Antichriſti propagandam. Sic olim Urſacius, Valens, Euſebius, aliique Epiſcopi Arrii hæreſin propugnarunt & propagarunt.

Cornu ſymbolum regis & Dei. Nota. Cornu apud priſcos ſignum & ſymbolum erat regni, imò divinitatis. Alexander Magnus, ut vulgò perſuaderet ſe filium Jovis Hammonii, ejus cornua aſſumpſit, ait Athen. lib. 12. & Clemens Alexand. Exhortat. ad Gentes. Nam, ut canit Silius Ital. lib. 14.

Hammon numen erat Lybicæ gentile carinæ,
Cornigeraque ſedem ſpectabat cærula fronte.

Bacchus priuſquam naſceretur habuit cornua, quibus perforavit Jovem. Unde Euripides in Baccho actu 2. eum vocat tauricornem.

Statius lib. 2. Thebaid. Inachum cornutum facit:

Pater ipſe bicornis
In lævum prona nixus ſedet Inachus urna.

Celebre eſt cornu Amaltheæ. A diis cornua tranſlata ſunt ad reges illos priſcos, innocentia & virtute diis proximos. Hinc haruſpex viſis in capite Cippi cornibus, dixit hæc ei regnum Latii portendere, teſte Ovidio lib. 15. Metamorph.

Rex, ait, ò ſalve. Tibi enim, tibi, Cippe, tuiſque
Hic locus, & Latiæ parebunt cornibus arces.

Io cornuta dicitur peperiſſe reges Thebanos, teſte Eurip. in Phœniſſ. actu 3.

Acutum fuit Demetrii reſponſum Philippo regi datum: Si rex eſſe vis, utroque cornu bovem retine, id eſt Peloponneſum. teſtis eſt Plutarch. in Arato.

Nec id ſolùm apud profanos, verùm & apud fideles & ſacros, Moſi Deus Exodi 43. cornua, id eſt radios lucis inſtar cornuum, affixit, ut eum ducem & legiſlatorem auctoraret,

Flammea cornuto librantem lumina vultu,
Geſtantemque ſacris jura ſuperna libris.

Cornu ergo ſymbolum eſt roboris & poteſtatis. Joſepho, id eſt poſteris ejus, putà regibus Iſrael ex filio ejus Ephraim naſcituris, benedicens Moſes Deuter. 33. v. 17. *Cornua*, ait, *rhinocerotis cornua illius: in ipſis ventilabit gentes uſque ad terminos terræ.* Et Deus Davidi pſalm. 131. 17. *Illuc producam*, inquit, *cornu* (imperium) *David*; qui viciſſim grato animo illud in Deum auctorem reſignans 2. Reg. 22. 3. *Deus*, ait, &c. *cornu ſalutis meæ*. Et v. 48. *Deus qui das vindictas mihi, & deiicis populos ſub me.* Impoſtor ergo hic bicornis, Antichriſti domini ſui imperium æquè ac divinitatem, duobus hiſce cornibus repræſentare & perſuadere ſataget.

Symbolicè, duo cornua ſunt fraus & vis, quibus Antichriſtus, ejuſque hic præcurſor, gentes ſibi ſubiget, juxta illud vulgatum: *Arte & marte, aſtu & auſu.*

ET LOQUEBATUR SICUT DRACO] quia doctrina ejus erit ſerpentina, id eſt callida, fraudulenta, venenata & diabolica, ideòque aptiſſima ad decipiendum homines. Sicut enim draco, id eſt diabolus, decipiens Evam, locutus eſt per os ſerpentis, ita & loquetur per os hujus pſeudoprophetæ.

ET POTESTATEM PRIORIS BESTIÆ (Antichriſti) OMNEM FACIEBAT IN CONSPECTU EJUS] q. d. Hic pſeudopropheta & præcurſor Antichriſti, pro Antichriſto, & coram Antichriſto faciet miracula, omniaque illa in ſpeciem illuſtria, quæ faciet ipſe Antichriſtus, idque Antichriſto ipſo mandante & adjuvante, ut per hæc facta & ſigna perſuadeat hominibus Antichriſtum eſſe Meſſiam Dei filium, ideoque adorandum. Unde ſequitur, VERS. 12.

ET FECIT TERRAM, ET HABITANTES IN EA, ADORARE BESTIAM PRIMAM CUJUS CURATA EST PLAGA MORTIS] *Et* ſignificat *id eſt*, q. d. *Terra*, id eſt *habitantes in terra*, homines terreni terræque bonis affixi, ſinent ſe ſeduci ab hoc pſeudopropheta, & adorabunt Antichriſtum ob ejus miracula, præſertim quòd ſeipſum à morte viſus ſit ſuſcitare.

ET FECIT SIGNA MAGNA, UT ETIAM IGNEM FACERET DE CÆLO DESCENDERE] VERS. 13.
Tria miracula Antichriſti. S. Johannes prædicit hic tria miracula quæ Antichriſtus vel per ſe, vel per ſuum præcurſorem faciet. Primum eſt, quòd ſimulabit ſe à plaga lethali reſurgere, ut dixit v. 3. Secundum eſt hoc, quod ignem è cælo evocabit, quaſi ejus dominus, id eſt Antichriſtus, ſit filius & hæres Salomonis, imò alter Salomon rex de quo ait Script. 2. Paral. 7. v. 1. *Cumque compleſſet Salomon fundens preces, ignis deſcendit de cælo & devoravit holocauſta & victimas*, ac alter Elias, de quo ignem è cœlo contra hoſtem ſuum evocante dicitur 4. Regum 1. v. 10. *Deſcendit itaque ignis de cælo, & devoravit eum, & quinquaginta qui erant cum eo.* Sic enim hic impoſtor ignem è cœlo minabitur iis qui nolent cedere & credere Antichriſto. Tertium eſt v. 15. quòd faciet imaginem ſtatuæ ſuæ loqui. Quæ omnia vel ficta, vel falſa erunt miracula. vel enim vitium erit in materia, ut revera non fiant; ſed per diaboli oculos intuentium perſtringentis præſtigias, hominibus videantur fieri. vel vitium erit in forma: omnia enim fient vi non divina & ſupernaturali, ſed phyſica & naturali.

Hoc eſt quod prædixit Chriſtus Matth. 24. 24. *Surgent pſeudochriſti & pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia ita ut in errorem inducantur (ſi fieri poteſt) etiam electi.* Et Marci 13. v. 22. *Et dabunt ſigna & portenta ad ſeducendos (ſi fieri poteſt) etiam electos.* Et Paulus 2. Theſſal. 2. 9. *Cujus eſt adventus ſecundùm operationem Satanæ, in omni virtute, & ſignis, & prodigiis mendacibus, & in omni ſeductione.* Vide ibi dicta. Ex eo enim loco liquet multa alia miracula, aut potius mira, facturum Antichriſtum. unde Sibylla lib. 3. Oracul. quatuor alia addit, ſcilicet quòd

Anti-

Antichriſtus ſiſtet mare, quod ſiſtet ſolem & lunam, quòd A montes transferet, quòd plures mortuos ſuſcitabit. Verùm, inquit hæc non erunt vera ſigna, ſed fallacia. Plura recenſent S. Methodius, Hippolytus, & Ephrem, quorum verba citavi 2. Theſſ. 2. 9.

VERS. 14. DICENS UT FACIANT homines IMAGINEM BESTIÆ, QUÆ HABET PLAGAM GLADII, ET VIXIT] Id eſt, ſuadens & perſuadens hominibus ut faciant & adorẽt ſtatuas Antichriſti, qui percuſſus gladio & quaſi occiſus, videtur miraculosè reſurrexiſſe, ut dixi v. 3.

VERS. 15. ET DATUM EST ILLI UT DARET SPIRITUM IMAGINI BESTIÆ, ET UT LOQUATUR] q. d. Hic præcurſor Antichriſti in ſtatuam Antichriſti immittit ſpiritum, putà dæmonem familiarem, qui per ſtatuam loquetur, uti olim locutus eſt Apollo Delphicus, ita ut ſtatua Antichriſti videatur animata, ipſaque loqui. ita Richard. Rupert. Aretas.

VERS. 16. ET FACIT OMNES HABERE CHARACTEREM IN MANU] Sicut nos gerimus ſignum crucis, ait Ambroſ. ita Antichriſtus faciet omnes ſuum ſignum, quaſi characterem geſtare. Putant nonnulli quòd Antichriſtus B ſuis aſſeclis notam certam fronti aut manui inuret ferro, aut cultro incidet, aliove modo imprimet vel affiget, uti nos facimus pecudibus & jumentis noſtris. Talem enim notam Latinis ſignificat character, & Græcum χάραγμα propriè ſignificat notam impreſſam vel inſculptam. ita Vatabl. & Viegas. Sic olim milites ſignabantur ſtigmate in manu, uti ex Cod. Juſtinian. & S. Auguſt. Chryſoſt. & Prudentio docet Lipſius lib. 1. de Militia Romana dialogo 9. imò S. Gregor. epiſt. 100. ad Mauricium, & 103. ad Theodorum Medicum, ubi Imperatoris edicti meminit, ne quis manu ſignatus ante expletam militiam in monaſterium recipiatur. Quin & Vegetius lib. 1. c. 8. & lib. 2. cap. 5. *Puncturis*, ait, *in cute punctis ſcribuntur milites*. Ita Arriani, præcurſores Antichriſti, ſub Hunerico rege cogebant Orthodoxos à ſacerdotibus Arrianis rebaptizari, & hujus rei chirographum eis deinde tradebant *Quia non licebat*. ait Victor Uticenſ. lib. 3 Wandal, *ſive privatis, ſive negotiatoribus, alicubi tranſire, niſi ſcriptam characteris initio ſuam oſtenderent mortem* (id eſt ſe eſſe ab eis rebaptizatos, quod erat peccatum mortale, mortemq; animæ attulerat) *quam per revelationem ſervo ſuo Johanni olim oſtenderat Chriſtus, ubi dicit, nulli licere aliquid emere, niſi qui habuerit characterem beſtiæ in fronte ſua, vel in manu ſua*. C Character ergo Hunerici erat chirographum, ſive teſtimonium, quòd quis ab Arrianis eſſet rebaptizatus. ſimili fortè modo character hic Antichriſti in charta excudetur, & ſingulis dabitur ut eum affigant fronti, vel manui. Hoc enim facillimum & expeditiſſimum erit in tanto Antichriſtianorum numero. Porrò nulli licere aliquid emere, idem eſt quod igni & aqua interdicere, atque ab omni hominum commercio & contubernio quaſi deteſtabiles & execrabiles arcere, utpotè perverſæ & peſtiferæ fidei ac religionis. Itaque credibile eſt zelantiores Antichriſtianos, eoſque qui præ cæteris gratiam Antichriſti aucupabuntur, ſibi ſuiſque inciſuros vel inuſturos ejus characterem: alios verò eum vel impreſſum in charta, vel inſculptum in medalliis, in fronte aut manu geſtaturos. Sic Antichriſti prodromus Diocletianus atrox edidit edictum, ne quis quidquam Chriſtianis venderet aut ſubminiſtraret, niſi priùs thura diis adoleviſſent. de quo ita canit Ven. D Beda in Hymno S. Juſtini Martyris:

Non illis emendi quidquam,
Aut vendendi copia,
Nec ipſam haurire aquam
Dabatur licentia,
Antequam thurificarent
Deteſtandis idolis.

Character Antichriſti quis? Prima ſent. Quæres, quiſnam erit character Antichriſti? Primò, Alcazar cenſet characterem non fore alium, quàm ipſum nomen, vel numerum nominis beſtiæ. Verùm verba aliud indicant, ait enim v. 17. *Qui habet characterem, aut nomen beſtiæ, aut numerum nominis ejus*: ergo hæc tria inter ſe erunt diſtincta, ſcilicet character, nomen & numerus nominis Antichriſti.

Secunda. Secundò, Viegas cenſet tres fore Antichriſti characteres: primum, imaginem Antichriſti ad vivum expreſſam; ſecundum, nomen ipſius proprium propriis literis inſcriptum; tertium litteras quæ continent numerum nominis ejus per compendium, qui numerus erit *666*. Itaque omnes compellentur aliquid horum trium quaſi characterem Antichriſti in fronte aut manu dextera geſtare, ut hìc ait S. Johannes. propriè ergo per characterem Viegas accipit imaginem Antichriſti.

Tertia. Tertiò, S. Hippol. lib. de Conſum. ſæculi cenſet nomen, æquè ac characterem Antichriſti, fore ἀρνοῦμαι id eſt nego. Sicut enim olim Trajanus (teſte Plinio) Decius, aliique tyranni, qui volebant Chriſtianos reducere ad cultum ſuorum idolorum, exigebant ab eis ut dicerent, Nego Chriſtum crucifixum: ita Antichriſtus, ait Hippolyt. dicet, Nega Deum tuum crucifixum. Ejus ergo ſigillum & character, quem ab omnibus exiget, erit hic: *Nego creatorem cæli & terræ, nego baptiſmum, nego adorationẽ à me Deo præſtari ſolitam: tibi adhæreſco, in te credo*. Hæc enim erit apoſtaſiæ & apoſtatarum profeſſio. Quocirca Pererius in Daniel. 12. v. 8. Inter plures ait, convenit hoc fore inſigne Antichriſti, *Nego baptiſma*, vel *nego Jeſum*.

Quarta. Quartò, Ribera hic ad v. 4. putat Antichriſtum pro charactere habiturum formam draconis (ſicut Romani olim aquilas geſtabant, & per ſingulas cohortes dracones, quos qui portabant Draconarii dicebantur, teſte Vegetio lib. 2. de Re militari cap. 13.) ut ea repræſentet ſuum dæmonem à quo miſſus eſt, & à quo agetur & regetur. Verùm ſuperbia Antichriſti, æquè ac dæmonis, non feret hanc formam; nec enim dæmon draco videri & nominari, nec Antichriſtus à dracone miſſus videri volet; præſertim quia ipſe ſolus volet adorari ut Deus.

Quinta, genuina. Quintò ergo, veriſimiliùs Primaſ. & Ansbert. (qui aſſerit hoc ſibi à Deo eſſe revelatum) cenſent characterem Antichriſti fore nomen Antichriſti, hoc charactere per compendium expreſſum.

Ubi litera P eſt ρ Græcum, cui reſpondet R Latinum duæ lineæ tranſverſæ faciunt X *chi* Græcum, reſpondet *ch* Latino: tertia linea recta inter duas tranſverſas media, eſt *Ijota* Græcum reſpondens i Latino, quæ ſunt tres initiales literæ nominis χρεις, id eſt Chriſtus. Antichriſtus enim vocabit ſe Chriſtum, & Meſſiam. Id ita eſſe patet Primò, quia v. 17. vocatur character nominis ejus: ergo charactere hoc nomen ejus per compendium exprimetur, uti exprimitur in figura jam dicta. Secundò, quia Conſtantinus hanc notam & characterem Chriſti jam dictum, in labaro caſtris præferebat, eoque vicit Maxentium alioſque hoſtes. Unde Prudent. lib. 2. contra Symmach. agens de Romano Stiliconis exercitu ita canit:

——Jam cinere tubæ: prima haſta dracones
Præcurrit, quæ Chriſti apicem ſublimior effert.

Ergo veriſimile eſt idem facturum Antichriſtum, qui erit rex potentiſſimus, & Conſtantino glorioſior: erit enim ipſe ſimia Chriſti, & Chriſtianorum Imperatorum voletque haberi, nominari & coli ut Chriſtus. Tertiò, quia Julianus Apoſtata, uti ipſemet teſtatur in Miſopogone, nomen Chriſti exprimebat per literam X *chi*. Ipſe autem fuit typus & prodromus Antichriſti.

Character Chriſti ſpinæ & crux: Antichriſti, roſa & voluptas. Tropol. diſce hìc, characterem Chriſti eſſe crucem puram & genuinam, Apocal. 7. 3. Antichriſti verò characterem eſſe P. id eſt ρόδον, hoc eſt roſam & voluptatem, inter ſuas ſpinas caput attollentem. Ita Tertull. lib. de Corona militis, docet Chriſtiani coronam eſſe eam, quæ fuit Chriſti; nimirum ſpineam, non roſeam, adeoque illicitum eſſe Chriſtianum coronari roſis, myrto, lauro, &c. hiſce enim coronari idola, deoſque Gentium, id eſt dæmones: quocirca nobis cum Chriſto, & ex Chriſti inſtitutione, S. Catharina Senenſi, omnibuſq; Martyribus & Sanctis, in hac vita eligendam eſſe ſpineam, ut in futura roſea, imò aurea & gemmea, coronemur: ut & illam, inquit ipſe cap. 14. *coronam æmuleris, quæ poſtea ei obvenit, qui & ſavos poſt fella guſtavit, nec antè Rex gloriæ à cæleſtibus ſalutatus eſt, quàm Rex Judæorum proſcriptus in crucem, minoratus primò à Patre modicum quid citra angelos, & ita gloria & honore coronatus. Si ob hæc caput ei tuum debes, tale ſi potes ei rependo, quale ſuum pro tuo obtulit; aut nec floribus coroneris, ſi ſpinis non potes*. Idem libr. de Spectaculis cap. 28. *Noſtræ*, ait, *cœnæ, noſtræ nuptiæ nondum ſunt, non poſſumus diſcumbere cum illis* (mundanis & voluptuariis) *quia nec illi nobiſcum. Vicibus diſpoſita res eſt. Nunc illi lætantur, nos conflictamur. Sæculum (inquit) gaudebit, vos triſtes eritis. Lugeamus ergo, dum*

Ethnici

Ethnici gaudent, ut cùm lugere cœperint, gaudeamus, ne pariter nunc gaudentes, tunc quoque pariter lugeamus. Delicatus es Chriſtiane, ſi & in ſæculo voluptatem concupiſcis; imò nimiùm ſtultus, ſi hoc exiſtimas voluptatem. Dicas velim: Non poſſumus vivere ſine voluptate, qui mori cum voluptate debebimus? Nam quod eſt aliud votum noſtrum, quàm quod & Apoſtoli, exire de ſæculo, & recipi apud Dominum? Hic voluptas, ubi & votum. Et mox: *Quæ maior voluptas, quàm faſtidium ipſius voluptatis, quàm ſæculi totius contemptus, quàm vera libertas, quàm integra conſcientia, quàm mortis timor nullus quòd calcas deos nationum,* &c. *quòd Deo vivis? Curſus ſæculi intuere, tempora labentia dinumera, nefas conſummationis exſpecta, ad tubam angeli erigere, ad martyrii palmas gloriare.* Hac de cauſa S. Petrus, S. Paulus, S. Andreas, S. Ignatius, cruces ſitiebant, ad martyria velut ad epulas anhelabant; delicias verò, pompas, opes, honores fugiebant & averſabantur. Crux ergo eſt character Sanctorum & electorum, voluptas vero eſt character impiorum & reproborum.

IN FRONTIBUS] S. Ephrem tractat. de Antichriſto, ait id facturum Antichriſtum hoc fine, ne ſcilicet ſit locus in fronte, in quo crux per manum dexteram formetur & pingatur. Timebit enim ne facto ſigno crucis, vis ſua & poteſtas corruat.

Myſticè S. Auguſt. libr. 20. Civit. 9. *In fronte*, ait, *per profeſſionem; in manu, per operationem;* & S. Proſper in Dimidio temporis cap. 5. *Inſcriptio in fronte*, inquit, *eſt gloriatio in malis operibus: inſcriptio in manu, eſt operatio.*

Vers. 17. AUT NUMERUM NOMINIS EIUS] Putà numerum 666. qui græcè exprimitur per literas χ, ξ, ς. χ enim notat 600, ξ 60, ς 6. Verùm incertum eſt an Antichriſtus Græca lingua, literis & numero utetur, an Hebræa (erit enim Judæus, Judæorum princeps & Meſſias) an qua alia. Rurſum incertum eſt an tot tantùm (putà tres) ſint futuræ literæ quot ſunt ciphræ ſenarii; an verò plures literæ unam ciphram ſint confecturæ, v. g. ρ notat centum, σ ducenta, τ trecenta, quæ ſimul juncta faciunt ſexcenta, qui eſt primus ſenarius in 666.

Vers. 18. HIC SAPIENTIA EST) q. d. Sapite, advertite vos qui vivetis tempore Antichriſti, videbitiſque ejus nomen & numerum nominis arithmeticè efficere 666. Hic enim opus eſt ſapientia, & ſapienti ac ſolerti numeri hujus indagine & ſupputatione, ut tum ex eo, nomini ejus adæquatè reſpondente; tum ex aliis dictis & dicendis cognoſcatis, ipſum eſſe quem ego hic prædico, ſcilicet Antichriſtum. Unde explicans ſubdit: *Qui habet intellectum, computet numerum beſtiæ*, Rurſum, *Hic ſapientia eſt*, ut ſcilicet quiſquis ex hoc numero beſtiam agnoverit, ejus inſidias devitet, eique fortiter ſeſe opponat, & Chriſto uſque ad mortem conſtanter adhæreat. Sapientia enim eſt *androdamas*, hoc eſt virorum, & virilium animi motuum, putà iræ, amoris, timoris, &c. domitrix. *Inconcuſſa locat pura ſacraria menti.*

Numerus hominis quis.

NUMERUS ENIM HOMINIS EST) Primò planè & genuinè, quaſi dicat, Numerus hic nominis eſt cujuſdam particularis & certi hominis, putà Antichriſti, ne quis putet eum non fore hominem, ſed beſtiam, aut dæmonem, uti putavit S. Hippolytus tract. de Conſum. ſæculi. ita Beda. Unde Secundò, Richard. numerus, ait, hominis eſt, id eſt, qui ab homine facilè ſupputari poteſt. Et Alcazar, q. d. Cui ſuppetunt ingenii vires, valorem literarum, quas continet beſtiæ nomen, accuratè obſervet, ejuſque ſummam ſubducat. Eſt enim numerus hominis, id eſt qui ab homine humano more computari poteſt & debet. Et Aretas, q. d. Nomen de quo loquor, non eſt inſuetum & inſolens, ſed hominibus notum & familiare, utpote cujus literæ juxta communem hominum per literas computum faciunt 666. Tertiò, alii putant S. Johannem in voce *hominis* ſeipſum deſignare: q. d. Hæc computatio mea eſt, eſtque valoris earumdem literarum quas ſcripſi epiſt. 1. cap. 2. v. 16. ita Alcazar, de quo mox plura.

Symbolicè, q. d. Numerus hic ſenarius eſt, iſque triplicatus, ſcilicet 666. Dicitur ſenarius numerus hominis, quia ſexto die mundi creatus eſt homo, Geneſ. 1. 26. De quo ſymbolo audi Petrum Bongum tractat. de Myſteriis numerorum: Antichriſtus, inquit, volet nominari Deus, erit tamen beſtia, id eſt creatura & homo. unde ait Johannes: *Numerus hominis eſt*. Numerus enim creaturæ & hominis eſt ſenarius; quia ſexto die compleuit Deus rerum creationem, ac ſeptimo die quievit: hinc & ſeptenarius eſt numerus Dei, ſenarius hominis. Porrò ſenarius hic non eſt ſimplex, ſed triplex, ſcilicet 666. Nam de primo, id eſt ſingulari limite, in ſecundum, id eſt decimum, tranſgreſſus facit ſexaginta; idemque in tertium, id eſt centenum, traductus, facit ſexcenta, qui ſimul poſiti faciunt 666. Nimirum, ut notetur triplex diaboli, qui Antichriſto præſidebit, tranſgreſſio & prævaricatio, æquè ac damnatio. Prima eſt, quando judicatus in cælo ſententiam damnationis accepit. Secunda, quando in ſerpente, per quem hominem deceperat, maledictione mulctatus eſt. Tertia, quando in Antichriſto mundum ſeducens deturbabitur in tartara, quando nimirum Dominus Jeſus interficiet eum ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione adventus ſui.

Numerus 666. quis; Primo ſens;

ET NUMERUS EIUS SEXCENTI SEXAGINTA SEX) Hinc aliqui ex Aureolo & Lyrano putant Antichriſtum fuiſſe Mahometem, qui regnavit uſque ad annum Domini 666. Rurſum, literæ nominis Mahomet, ſi arithmeticè accipiantur quaſi indices numerorum, faciunt numerum 666. Ita ſenſerunt olim Cedrenus, & Zonaras l. 3. Annalium, ac Genebrar. l. 3. Chronol. quos citavi v. 1.

Verùm falluntur: videtur enim certum eſſe & clarum è Scriptura, quod Mahomet non fuerit Antichriſtus, ſed alius expectetur, iſque futurus ſit ſub finem mundi. Rurſum, Mahomet regnare cœpit anno Chriſti 620. ac regnavit decem annos, deſiitque & mortuus eſt anno Chriſti 630. non 666. ita ex veterũ Annalibus Cardin. Baronius.

Secunda;

Secundò, Calviniſtæ & Lutherani contendunt Bonifacium III. Pontificem fuiſſe primum Antichriſtum: quia is primus Papæ univerſalis nomen à Phoca Imper. accepit ſub annum Domini DC. Sed multipliciter errant, Primò quia numerus beſtiæ, id eſt Antichriſti, hic dicitur eſſe, non 600. ſed 666. ſive triplex ſenarius: in eo enim latet vis & myſterium. Secundò, quia ante Bonifacium III. Leo Primus in Concilio Chalcedonenſi, & alii Pontifices vocati ſunt à Patribus, & à fidelibus Papæ Oecumenici, uti fusè oſtendunt Baron. & Bellarm. Tertiò, quia hic numerus 666. non eſt temporis, ſed hominis. Quartò, quia Antichriſtus erit ſingularis homo, contra quem certabunt Elias & Henoch, ac per tres annos cum dimidio regnabit ſub finem mundi, &c. Jam autem Papæ Romæ, poſt Bonifacium III. regnant plus quàm mille annos.

Tertia;

Tertiò. Alcazar per beſtiam accipit non Antichriſtum, ſed Romanum Imperium Ethnicum & perſequens Eccleſiam. Hujus, inquit, nomen eſt *ſuperbia vitæ*, quæ græcè dicitur ἡ ἀλαζονεία βίου. hæ enim Græcæ voces, ſi earum literæ ſingulæ arithmeticè pro numeris ſupputentur, adæquant numerum 666. Hoc nomen geſſerunt Romani Imperatores & perſecutores. Primò in manu, ſuperbiam hanc contra humiles Chriſtianos oſtendendo, & per plagas ac mortes exequendo: Secundò in fronte, de eadem gloriando & ſe jactando. Idem nomen notavit Johannes epiſt. 1. cap. 2. v. 16. dicens: *Omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & cõcupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.*

Verùm hoc nomen ſibi non aſſumpſit, nec prætulit Romanum Imperium: eſto rem ipſam prætulerit. Hic autem agitur de nomine quod beſtiæ erit proprium, quodque ipſa præferet. Adde, certum eſt apud omnes beſtiam hanc fore Antichriſtum, non Romanum Imperium.

Quarta; genuina.

Dico ergo, ad literam, nomen proprium Antichriſti eas literas continebit, quæ arithmeticè acceptæ præcisè facient numerum 666. Ita paſſim Patres & Interpretes, qui proinde aut conjectando, aut potiùs exempli cauſa, varia afferunt nomina quæ hunc numerum adæquant. Primò, Irenæus affert nomen λατεῖνος, quod perperam hæretici ad Pontificem Romanum detorquent, ut patet ex dictis, & ex eo quòd Irenæus hoc nomen tribuat non Papæ, qui jam tum exiſtebat, ſed Antichriſto, quem aſſerit venturum in fine mundi, foreque regem & Imperatorem. Ait enim: *Quoniam veriſſimum regnum hoc habet vocabulum. Latini enim* (non Pontifices, ſed Imperatores) *ſunt qui nunc regnant.* Secundò Rupertus & Haymo aſſerunt nomen γενσήρικος, id eſt gentium ſeductor, quaſi ejus prodromus fuerit Genſericus rex Wandalorum, qui Romam vaſtavit ſub Leone I. Pontif. Tertiò, Anſelm. & Richard. aſſerunt nomen

Nomen Antichriſti quod?

ἄντιμος, id eſt honori contrarius: Antichriſto enim nullus honor, ſed potiùs omne probrum & anathema convenit. Quartò, S. Hippol. tract. de Conſummat. ſæc. affert ἀρνοῦμαι, id eſt nego: coget enim Antichriſtus omnes dicere, Nego Chriſtum crucifixum. Quintò, alii afferunt nomen τειτὰν, id eſt gigantis: erit enim Antichriſtus inſtar priſcorum gigantium ſuperbiſſimus, æquè ac impiiſſimus. Sextò, Aretas affert nomen νικητὴς, id eſt victor, & inſuper alia ſex. Noſter Viegas affert quindecim. Quin & Saxonicè *Martin Lauter*; Græcè *David Chitræus*; Hebraicè *Joannes Calvinus*, uti & *Beza Antitheos* reddere hunc numerum 666. annotarunt Lindanus in Dubitantio dialogo 3. Bellarm. libr. 3. de Pontif. cap. 10. Quocirca cum tam varia afferantur, quæ hunc numerum 666. reddant, & multò plura afferri poſſint; nec ulla extet revelatio quæ certum Antichriſti nomen explicet & determinet; temerarium eſt definire quodnam ex omnibus reipſa futurum ſit, præſertim cùm S. Johannes ſtudio illud ſubticuerit. Ideo ergo tantùm hunc nominis ejus numerum 666. affert, ut, cùm natus & nominatus fuerit Antichriſtus, omnes ex hoc numero nomini ipſius reſpondente illudque adæquante, & ex aliis ſignis tum hoc capite & præcedenti à Johanne, tum à Daniele c. 7. & 11. tum à Paulo 2. Theſſal. 2. allatis, colligant illum eſſe Antichriſtum.

Sibylla de Imper. vaticinia. Ita Sibylla libr. 5. Oracul. per numeros nomina multorum Imperatorum præcinuit. Nam de Tiberio canit.

Poſt tempora longa
Imperium tradet cuidam, cui prima valebit
Litera tercentum. T enim Græcis notat 300.

De Caio Caligula:
Deinde notam trini numeri ſortitus habebit
Imperium. C enim notat 3. aut potius γ, quæ prima eſt in Græco γαïος, notat. 3.

De Nerone:
Quem verò dominum nota quinquageſima ſignat,
Dirus erit ſerpens. N enim notat 50.

De Veſpaſiano:
Hinc veniet quidam magnus, caſorque malorum,
Quem nota perſpicua decies ſeptena docebit.
O enim, quæ prima eſt in nomine Veſpaſiani, ſi græcè ſcribatur (pro Latino enim V. Græci ſcribunt ο.) notat 70.

De Tito:
Filius aſt hujus (nota tricenaria monſtrat)
Auferet imperium. T enim notat 300.

De Domitiano: *Poſt quem fatale tenebit*
Imperium, numeri quem quarti litera ſignat.
Δ enim notat 4.

De Nerva:
Hinc quinquagenum numerum vir boneſtus habebit. N enim notat 50.

De Traiano:
Quem ſequitur cui dat nota tricenaria nomen:
T enim notat 300.

Simili ſchemate numerorum, quo Johannes hic denotat nomen Antichriſti, Heliodorus lib. 9. Æthiop. docet Nilum non aliud eſſe quàm annum: literis enim quæ nomine Nilus continentur, in numeros diſtributis, conſurgent ter centum & 65. unitates, quot & dies ſunt anni, ut patet ex hac literarum nominis *Nilus* & numerorum combinatione.

Ν 50.
Ε 5.
Ι 10.
Λ 30.
Ο 70.
Σ 200.
Summa 365.

Sic in Epigramm. Græcorum lib. 2. epigram. 253. falsè & acutè oſtenditur, Damagoræ cujuſdam nomen ἰσόψηφον eſſe in numeris cum nomine λοιμὸς. id eſt peſtis. Id quod ex hac deſcriptione liquet:

Δ 4. Λ 30.
Α 1. Ο 70.
Μ 40. Ι 10.
Α 1. Μ 40.

A

Γ 3. Ο 70.
Ο 70. Σ 200.
Ρ 100. *Summa* 420.
Α 1.
Σ 200.
Summa 420.

Denique ſimili modo Sibylla l. 1. Oracul. prædixit, nomen Chriſti literis ſuis expreſſurum numerum 888. Hunc enim exprimit nomen Jeſus: in Græco enim Ἰησοῦς, I notat 10, η 8, σ 200, ο 70, υ 400, σ 200. quæ ſimul juncta faciunt 888. Ubi adverte, Chriſti nomen continere 888. Antichriſti verò 666. quia octonarius ſymbolum eſt perfectionis, conſummationis & felicitatis æternæ (præſertim ſi ter iteretur, uti ſit in 888.) quam præſtat Jeſus; Antichriſtus verò felicitatem hanc prætendet, promittet, & ad eam aſpirabit, ſed non pertinget; nec eam, ſed ejus umbram & fucum tantùm exhibebit, ſuiſque præſtabit. Senarius enim hominis creati, imperfecti, & corruptibilis, ac peccatoris eſt ſymbolum, uti paulò antè dixi. *Nomen Jeſus 888. Antichriſti 666. cur?*

B Nota Secundò. Ea quæ hoc capite deſcribit Johannes, connexa ſunt cum capite præcedenti, ut patet utraque inter ſe conferenti: tamen hæc ipſa S. Johanni exhibita ſunt per diverſas viſiones & ſymbola, uti & aliis Prophetis ſua oracula, ut diſtinctiùs ſeorſim quæque intelligeret, & intellecta deſcriberet & explicaret. Idem factum eſt in ſequentibus: ubi proinde ſubinde videbimus ordinem perturbatum, & hyſterologiam more propheticо.

Ex hoc capite & præcedenti ac ſequenti liquet, quanta quamque acris, varia & omnimoda futura ſit perſecutio Antichriſti. Nam Primò, tunc diabolus extremas iras & vires exſeret, unde dicitur cap. 12. 12. *Væ terræ & mari, quia deſcendit diabolus ad vos habens iram magnam, ſciens quòd modicum tempus habet.* Secundò, quia Antichriſtus omnes artes adhibebit ad decipiendum, ſcilicet ſimulatam ſanctimoniam, eloquentiam, ſapientiam, blanditias, promiſſa, opes, honores, minas, terrores, tormenta acerbiſſima: ac inſuper faciet miracula, id eſt mira quæ hominibus videbuntur miracula. Unde S. Gregor. 32. Moral. cap. 12. *Penſemus*, inquit, *quæ erit humanæ* C *mentis illa tentatio, quando pius Martyr & corpus tormentis ſubiicit, & tamen ante oculos ejus tortor miracula facit? Cujus tunc virtus non ab ipſo cogitationum fundo quatiatur, quando is qui flagris cruciat, ſignis coruſcat? Dicatur igitur rectè, Stringit caudam ſuam quaſi cedrum: quia nimirum & altus tunc erit veneratione prodigii, & durus crudelitate tormenti. unde & per David dicitur: Inſidiatur in abſcondito, quaſi leo in cubili ſuo.* Denique Antichriſtus erit organum diaboli, & quaſi diabolus incarnatus. Unde Apoſt. 2. Theſſal. 2. 9. *Cujus eſt adventus*, inquit, *ſecundùm operationem Satanæ, in omni virtute, & ſignis, & prodigiis mendacibus, & in omni ſeductione iniquitatis iis qui pereunt.* Quocirca, ut ait S. Hippolytus tract. de Conſummat. ſæc. erunt tunc Martyres prioribus ſæculis illuſtriores, & ſublimiores: certabunt enim contra draconem; & Antichriſtum omnis nequitiæ, principem, ac utrumque vincent, & de utroque triumphabunt. Itaque gravitas & acerbitas perſecutionis Antichriſti patet ex dictis tum hoc cap. tum 2. Theſſal. 2. verſ. 11. quæſt. 5. Quibus adde, eamdem ex priſcis Gentilium & hæreticorum perſecutionibus metiendam, & conjectandam eſſe. Haſ- D ce enim omnes quaſi præambulas velitationes, hæc ultima Antichriſti complectetur, & longè tranſcendet.

Quàm acris futura perſecutio Antichriſti Primò id declaratur. Secundò.

Tertiò, ex perſecutione Gentilium Imperat.

Primò, ergo lege quæ ſcribit Euſebius, Oroſius, Baronius & alii de immani perſecutione Neronis, Decii, Diocletani, aliorumque Imperat. primis trecentis poſt Chriſtum annis: hæc omnia in tres annos cum dimidio Antichriſti confer & conſla, & videbis quanta ipſius immanitas ſit futura. Quæ enim trecentis annis ſparſim paſſi ſunt Chriſtiani ſucceſſivè, hæc omnia patientur ſimul iidem numero Chriſtiani tribus annis cum dimidio ab Antichriſto, imo longè plura & diriora. Nam Nero & ceteri ejus ſequaces fuerunt tantùm typus & præludium Antichriſti: hoc eſt enim quod de eo ait Apoſtolus 2. Theſſ. 2. 7. *Myſterium iam operatur iniquitatis.*

Secun-

Vvandalorum & Arrianor.

Secundò, lege quæ de perſecutione Wandalorum ſcribit Victor Uticenſis. Donatiſtarum, Optatus Milevit. Arrianorum, S. Athanaſius & alii: ac ſcito has tantùm fuiſſe umbras Antichriſti. Atque, ut alios prætéream, umbra Antichriſti fuit Conſtantius Imper. Arrianus.

Conſtantii Imper.

Nam Primò, Conſtantius inconſtantiſſimus *novas ſemper fides quærit*, ait S. Hilarius libr. ad Conſtant. Secundò, Conſtantius patientiam & lenitatem affectabat, ſed per miniſtros furorem ſuum explebat. Tertiò, Conſtantius ab Arrianis appellatus eſt æternus: ita Antichriſtus volet coli & adorari ut Deus æternus. Rurſum, Conſtantius habitus eſt loco Antichriſti, dum ſuum palatium vult eſſe Eccleſiam, ait S. Athanaſ. epiſt. ad ſolitar. ſic Antichriſtus in templo Dei, quaſi in palatio ſuo ſedebit, teſte Apoſtolo 2. Theſſal. 2. v. 4. Inſuper Quartò, Conſtantius in exiliis ſeparabat Confeſſores ab invicem, ne mutuo ſe ſolarentur & animarent, cùm Decius & Diocletianus hac conſolatione eos non privarent, ſed ſimul & conjunctos in exilium relegarent, ait S. Hilar. loco citato. Quintò, Conſtantius volebat videri & haberi Chriſtianus & Catholicus, ideoque Catholicos orthodoxos ad ſuam ſectam pellicere ſatagebat ficta benevolentia, ne videretur imitari ſævitiam Decii & Diocletiani, cùm tamen reipſa eſſet ſævior, nam fideles ita diſcruciabat, ut tamen eos enecari nollet, ut iidem abſque martyrio viverent in tormentis. Unde S. Baſil. epiſt. 60. aſſerit tam atrocem & horribilem fuiſſe perſecutionem Conſtantii, ut putet eam eſſe initium perſecutionis Antichriſti.

Audi S. Hilar. loco citato. *Vtinam omnipotens Deus ætati meæ & tempori præſtitiſſes, ut hoc confeſſionis meæ in te, atque in Vnigenitum tuum miniſterium Neronianis Decianiſve temporibus explêſſem! Nec ego per miſericordiam Domini & Dei filii tui Jeſu Chriſti, calens aculeum metuiſſem, qui diſſectum Iſaiam ſciſſem: nec ignes timuiſſem, inter quos Hebræos pueros cantaſſe meminiſſem: nec crucem, nec fragmenta crurum meorum vitaſſem, poſtquam tranſlatum in paradiſum latronem recordarer: nec profundum maris, & Pontici æſtus abſorbens rheuma trepidaſſem, cùm per Jonam & Paulum docuiſſes fidelibus eſſe in mari vitam. Adverſus enim abſolutos hoſtes, felix mihi illud certamen fuiſſet,* &c. *& nos populi tui tamquam duces ſuos, ad confeſſionis religionem intelligentia perſecutionis publicæ comitarentur. At nunc pugnamus contra perſecutorem fallentem, contra hoſtem blandientem, contra Conſtantium Antichriſtum, qui non dorſa cædit, ſed ventrem palpat: non proſcribit ad vitam, ſed ditat ad mortem: non trudit carcere ad libertatem, ſed intra palatium honorat ad ſervitutem: non latera vexat, ſed cor occupat: non caput gladio deſecat, ſed animam auro occidit: non ignes publicè minatur, ſed gehennam privatim accendit: Chriſtum confitetur, ut neget.* Et inferiùs: *Omnia ſæviſſima ſine invidia glorioſarum mortium peragis. Novo inauditoque ingenii triumpho de diabolo vincis, & ſine martyrio perſequeris. Plus crudelitati veſtræ Nero, Deci, Maximiane debemus. Diabolum enim per vos vicimus. Sanctus ubique beatorum Martyrum ſanguis exceptus eſt: dum in his dæmones mugiunt, dum ægritudines depelluntur,* &c. *At tu omnium crudelitatum crudeliſſime, damno maiore in nos, & venia minore deſævis. Subrepis nomine blandientis, occidis ſpecie religionis. Sceleſtiſſime mortalium omnia perſecutionis mala ita temperas, ut excludas & in peccato veniam, & in confeſſione martyrium. Sed hæc pater ille tuus artifex humanarum mortium docuit, vincere ſine contumacia, jugulare ſine gladio, perſequi ſine infamia, odire ſine ſuſpicione, mentiri ſine intelligentia, profiteri ſine fide, blandiri ſine bonitate; agere quod velis, nec manifeſtare quæ velis.*

Sextò, Conſtantius miris artibus & fraudibus orthodoxos pervertere ſatagebat. Audi eas perſequentem S. Hilarium: *Veſtem ovis tua lupe rapax cernimus. Auro reip. Sanctum Dei honoras, oſculo ſacerdotes excipis, quo & Chriſtus eſt proditus: caput benedictioni ſubmittis, ut fidem calces: convivio dignaris, ex quo Judas ad proditionem egreſſus eſt: cenſum capitum remittis, quem Chriſtus ne ſcandalo eſſet, exolvit: vectigalia Cæſaris donas, ut ad negationem Chriſtianos invites: quæ tua ſunt relaxas, ut quæ Dei ſunt, amittantur. Hæc tua falſa ovis indumenta ſunt.*

Denique Conſtantio ademptum eſt imperium cum vita; dum ipſe ademit divinitatem Chriſto Dei Filio, idque à Juliano Apoſtata, quem ipſe quaſi cognatum

A conſortem & heredem imperii deſignarat, Cæſaremque crearat. Quocirca moriens Conſtantius de tribus indoluit, ait S. Gregor. Nazianz. orat. de laudibus S. Athanaſii: *Vnum, quòd generi ſuo necem attuliſſet* (nam initio imperii nonnullos ſanguine junctos occidit.) *Alterum, quòd Julianum Apoſtatam Imperatorem* (creando eum Cæſarem) *nominaſſet. Tertium, quòd novis fidei dogmatibus ſtuduiſſet, ſimulque cum his vocibus è vita diſceſſit.* Hæc & plura faciet quoque Antichriſtus.

Julianus typus Antichriſti.

Tertiò, Conſtantium, Decium & Diocletianum, ceteroſque perſecutores ſuperavit Julianus Apoſtata, ideoque præ illis omnibus fuit typus & præcurſor Antichriſti. Ejus ergo perſecutio fuit acerbiſſima, multis de cauſis: Nam Primò, Julianus magos alebat, eorumque artibus magicis utebatur, ac nunc & ios habuit dæmones, quos ſtitit S. Publius monachus, ut pat ex ejus Vita. Secundò, deſertoribus & apoſtatis honores tribuebat: ſuis blanditiis fideles ad apoſtaſiam & idololatriam ſollicitabat. Ita blanditus eſt Gregor. Nazianzeno, ornando præfectura ejus fratrem Cæſarium; ſed refutavit hoc Gregorius, juſſitque Cæſario ut præfecturam Juliano reſignaret. B Tertiò, pietatem ſimulabat, hinc parabat ædificare monaſteria & virginum cœnobia, ac domos hoſpitales, ait Nazianzen. orat. 1. in Julian. Quartò, *Chriſtianos liberales litteras docere ac diſcere vetuit*, inquit S. Auguſtin. lib. 18. de Civit. 52. ut ſcilicet eos armis ſapientiæ privaret, quibus ſuam fidem propugnabant. Rurſum, ut Chriſtianos vocaret in odium & contemptum, vocabat eos Galilæos, & ut ab omnibus ita vocarentur, publico edicto ſanxit. Quintò, invidebat Chriſtianis martyrium, nolebatque eorum conſtantia in tormentis vinci & confundi. Nam, ut ait S. Chryſoſt. ſerm. de S. Juventio & Maximo, quos Julianus martyrio affecit, *Videns Julianus etiam teneros pueros & virgines pro religione ad mortem proſilire, cruciabatur & dolebat. Ceterùm movere bellum manifeſtè nolebat; omnes enim, dicebat, ad martyrium, quaſi ad alvearium apes volabunt.* Et inferiùs: *Cùm occiderentur, adurerentur, ſuſpenderentur, præcipitarentur, beſtiis obiicerentur, fideles, carbones ſicut lutum calcabant, mare & fluctus ſicut pratum intuebantur, ad gladium ſicut ad diadema & coronam currebant. Neque horti aquis irrigati ita germinant, ut Eccleſia ſi Martyrum rigentur ſanguine. Non ergo, inquit, eis triumphos & coronas paremus. Sed quid facis? medicos, milites, C & oratores omnes, vel à profeſſionibus ſuis diſcedere, vel fidem ſuam abiurare iubet, tela eminus mittens, ut ſi à fide deſciſcerent, ridiculè vincerentur, ſin generosè perſeverarent & vincerent, parva videretur victoria: nihil enim magnum, artem vel profeſſionem propietate contemnere.* Sextò, ſimulabat patientiam & clementiam, cùm furibundus & crudeliſſimus. Hinc perſecutionem ſuſcitavit, ſed executionem ac tyrannidem civitatibus, ac populari turbæ, cujus audacia eſt effrænis & intolerabilis, permiſit, ait Nazianzen. orat. 1. in Julianum. ubi eum chamæleontem vocat quòd in omnes fraudum formas ſe verteret, ſed ita ut poſt illecebras fruſtra adhibitas, ſtatim plus violentiæ adhiberet. Rurſum, cùm Martyres fidei cauſa occideret, morti eorum non fidem, ſed aliam politicam prætexebat cauſam & culpam, uti faciunt etiamnum Calviniſtæ. Septimò, ſignum crucis ex labaro & aliundè ſuſtulit, ac pro eo Jovem ſubſtituit, teſte Sozomeno libr. 5. 16. Reliquias S. Babylæ Martyris, & aliorum, quibus magorum & dæmonum vis frangebatur, eorum monitu exportari fecit, ait Chryſoſt. orat. contra Gentes. D Octavò, ingenioſè artes fideles pervertendi excogitabat. Ita Conſtantinopoli tempore Quadrageſimæ in foro, dum eſſet annonæ caritas, non niſi carnes idolis immolatas venales proponi curavit, ut cives cogeret idolothytis veſci, aut fame mori. Ita Clericos militiæ aſcribi juſſit; fideles magnis tributis oneravit: Paſtores & Epiſcopos in exilium egit, ut populum ſimplicem carentem ducibus faciliùs ad ſuam ſectam pertraheret. Chriſtianos ad libitum bonis privavit, ſola hac de cauſa, quòd Chriſtus Chriſtianis præceperit temporalium rerum, & opum deſpicientiam. Rurſum, Judæos, Arrianos, & Donatiſtas hæreticos in Chriſtianos graſſari permiſit, imò ſuſcitavit, ut Chriſtiani mutuis ſe litibus, & cædibus conficerent, teſtis eſt Optatus libr. 2. Nonò, Julianus, ut auctoritatem ſibi apud plebem conciliaret,

ſieret, credi voluit Alexander Magnus (credebat enim ipſe, & ab aliis credi volebat, Phytagoricam μετεμψύχωσιν, id eſt animarum ex uno corpore in aliud tranſmigrationem) quaſi Alexandri anima in ſe tranſmigraſſet, ipſeque in altero corpore eſſet Alexander, uti ex Socrate narrat Cardin. Baron. anno Chriſti 363. Denique Julianus divinitus telo cæleſti percuſſus interiit, & tamen moriens divinos honores affectavit. Hæc & plura præſtabit quoque Antichriſtus, tantumque hoſce omnes ſuperabit, quantum corpus ſuperat umbram, veritas typum, exemplar imaginem.

Ex hoc ergo capite colligas, qualis futurus ſit Antichriſtus, quæ ejus dotes & mores, ſcilicet Primò, ex v. 1. quòd erit potentiſſimus: beſtiam enim decemque ejus cornua, id eſt omnia regna mundi, ſubjugavit. Secundò, v. 2. quòd erit ſævus ut urſus, ſuperbus ut leo, varius & vafer ut pardus. Tertiò, ibidem, quòd diabolus ei tradet omnem ſuam poteſtatem, per eumque omnes & extremas ſuas vires exſeret. Quartò, v. 3. quòd finget ſe reſurgere à mortuis, hinc Quintò, 4. v. quòd adorabitur ab hominibus. Sextò. v. 5. quòd erit blaſphemus in Deum, Eccleſiam & Sanctos; quodque ut monarcha regnabit tres annos cum dimidio. Septimò, v. 7. quòd bellabit contra Sanctos, eoſque occidet. Octavò, ibidem, quòd omnes omninò gentes ſibi ſubiget, eritque orbis totius monarcha. Nonò, v. 10. quòd tandem à Chriſto occidetur. Decimò, v. 12. quòd habebit ſuum præcurſorem, pſeudoprophetam, qui ſuadebit & coget omnes adorare Antichriſtum. Undecimò, v. 13. quòd faciet ficta miracula, ſcilicet ut ignis de cælo deſcendat, & imago Antichriſti loquatur. Duodecimò. v. 14. jubebit paſſim pingi Antichriſti imaginem quaſi reſurgentis à morte. Decimotertiò, v. 15. jubebit occidi omnes qui nolent adorare imaginem Antichriſti. Decimoquartò, verſ. 16. coget omnes geſtare characterem aut nomen Antichriſti in dextera manu, aut in fronte, ſtatuetque, ut nemo ſine eo quid emere aut vendere poſſit. Decimoquintò, verſ. 18. quòd nomen Antichriſti ſuis literis exprimet numerum 666.

CAPVT DECIMVMQVARTVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Sanctus Iohannes cap. 12. 13. recenſuit diram & acrem perſecutionem Antichriſti, jam ne fideles percellantur, recenſet 144. millia, qui tunc Antichriſto generosè reſiſtent, non tam lingua, quàm vita. Nam in ſumma morum licentia quam dabit Antichriſtus, ſervabunt virginitatem: quocirca eorum gloriam & palmas ſubjungit, quod nimirum ſint empti de terra quaſi primitiæ Deo & Agno, quòd ſequantur Agnum quocumque ierit, quòd habeant nomen Dei et Agni in frontibus, quòd ſint citharœdi Dei, et cantent canticum novum. Secundò, v. 6. tranſit ad tres angelorum voces, quorum primus edicit, ut homines timeant Deum, eò quòd inſtet eius judicium. Secundus v. 8. edicit Babylonis caſum et ruinam. Tertius verſ. 9. Antichriſti aſſeclis minatur gehennam. Tertiò, verſ. 13. audit è cælo vocem: Beati mortui qui in Domino moriuntur. *Quartò, angelus unus edicit Chriſto, ut falce demetat electos. Alius angelus edicit alteri, ut vindemiet botros, id eſt reprobos, eoſque mittat in lacum iræ Dei; tuncum ergo miſſi, ibidem quaſi uvæ calcantur, ita ut ſanguis eorum exundet uſque ad frenos equorum per 1600. ſtadia. Omnia hæc eo ſpectant, ut homines caveant à peccatis, nec cedant minis aut promiſſis Antichriſti.*

Verſ. 1. 1. ET vidi; et ecce Agnus ſtabat ſupra montem Sion; et cum eo centum quadraginta qua-
tuor millia, habentes nomen ejus, et nomen Patris ejus ſcriptum in frontibus ſuis. 2.
Et audivi vocem de cælo, tamquam vocem aquarum multarum, et tamquam vocem tonitrui
magni; et vocem, quam audivi, ſicut citharœdorum citharizantium in citharis ſuis. 3. Et
cantabant quaſi canticum novum, ante ſedem, et ante quattuor animalia, et ſeniores; et
nemo poterat dicere canticum, niſi illa centum quadraginta quattuor millia, qui empti ſunt
de terra. 4. Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati; Virgines enim ſunt. Hi ſequun-
tur Agnum quocumque ierit. Hi empti ſunt ex hominibus primitiæ Deo, et Agno; 5. Et
in ore eorum non eſt inventum mendacium; ſine macula enim ſunt ante thronum Dei. 6. Et vi-
di alterum Angelum volantem per medium cæli, habentem Evangelium æternum, ut evange-
lizaret ſedentibus ſuper terram, et ſuper omnem gentem, et tribum, et linguam, et popu-
lum; 7. Dicens magna voce; Timete Dominum, et date illi honorem, quia venit hora judicii
eius; et adorate eum, qui fecit cælum, et terram, mare, et fontes aquarum. 8. Et alius An-
gelus ſecutus eſt dicens; Cecidit, cecidit Babylon illa magna; quæ à vino iræ fornicationis ſuæ
potavit omnes gentes. 9. Et tertius Angelus ſecutus, eſt illos, dicens voce magna; Si quis ado-
raverit beſtiam, et imaginem ejus, et acceperit characterem in fronte ſua, aut in manu ſua;
10. Et hic bibet de vino iræ Dei, quod miſtum eſt mero in calice iræ ipſius, et cruciabitur
igne et ſulphure in conſpectu Angelorum ſanctorum, et ante conſpectum Agni; 11. Et fumus
tormentorum eorum aſcendet in ſæcula ſæculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui ado-
raverunt beſtiam, et imaginem ejus, et ſi quis acceperit characterem nominis ejus. 12. Hic pa-
tientia ſanctorum eſt, qui cuſtodiunt mandata Dei, et fidem Ieſu. 13. Et audivi vocem de cæ-
lo, dicentem mihi; Scribe; Beati mortui, qui in Domino moriuntur. A modò jam dicit Spiri-
tus, ut requieſcant à laboribus ſuis; opera enim illorum ſequuntur illos. 14. Et vidi, et ecce nu-
bem candidam; et ſuper nubem ſedentem ſimilem Filio hominibus, habentem in capite ſuo coro-
nam auream, et in manu ſua falcem acutam. 15. Et alius Angelus exivit de templo, clamans vo-
ce magna ad ſedentem ſuper nubem; Mitte falcem tuam, et mete, quia venit hora ut metatur,
quoniam aruit meſſis terræ. 16. Et miſit qui ſedebat ſuper nubem, falcem ſuam in terram,
et demeſſa eſt terra. 17. Et alius Angelus exivit de templo, quod eſt in cælo, habens et ipſe falcem acutam.

18. Et

18. Et alius Angelus exivit de altari, qui habebat poteſtatem ſupra ignem: & clamavit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam, dicens; Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ: quoniam maturæ ſunt uvę ejus. 19. Et miſit Angelus falcem ſuam acutam in terram, & vindemiavit vineam terrę, & miſit in lacum irę Dei magnum: 20. Et calcatus eſt lacus extra civitatem, & exivit ſanguis de lacu uſque ad frenos equorum per ſtadia mille ſexcenta,

VERS. 1. ET VIDI, ET ECCE AGNUS STABAT] Johannes paſſim hic Chriſtum vocat Agnum, miſeque ea voce delectatur ob cauſas quas recenſui cap. 5. 6. & quia alludit ad Iſaiæ 16. 1. *Emitte agnum, Domine, dominatorem terræ, de Petra deſerti ad montem filiæ Sion.* Hunc enim Agnum jam emiſſum, & in Sion cum multis aſſeclis ſui ſimilibus conſiſtentem, depingit hic Johannes. Tertiò, & maximè, quia agit hic de virginibus qui ſequuntur Agnum. Hi enim ſunt *ἁγνοί*, id eſt caſti. Chriſtus ergo Agnus (uti hac viſione ſignificatur) amat agnellos, agnas & agnes, amat innocentes, virgines & Martyres. Unde S. Auguſt. ſerm. 1. de Innocent. *Agni, ait, debent immolari, quia Agnus futurus eſt crucifigi, qui tollit peccata mundi.* Amat Chriſtus agnetes & caſtos; Sicut ferrum trahit magnes, ſic Chriſtum ſua trahit Agnes. Unde ait Apoſtolus: *Deſpondi vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto*, 2. Corinth. 11. 2.

Chriſtus Agnus amat agnos, id eſt caſtos.

Hinc rurſum vult Chriſtus ſuos eſſe oves, ut ſinant ſe ab eo regi quaſi oves à paſtore, planè in eum reſignatæ. Ipſe enim *deducit velut ovem Joſeph*: ipſe eſt paſtor ovium, de quibus ait Johannes Evang. cap. 10. *Oves meæ vocem meam audiunt.* Mirum eſt, quòd agni mox nati matris balatum inter mille oves & matres agnoſcant, ſtatimque ad matris ubera accurrant; ſic & mater inter mille agnos, ſuum agnoſcit. Ita fideles Chriſti vocem internam & externam audiunt & agnoſcunt. Unde & Chriſtus ait: *Ego cognoſco oves meas, & cognoſcunt me meæ.* Hinc oves & agnos hos in judicio collocabit à dextris, atque ſecum in cælum deducet, hœdos verò à ſiniſtris deturbabit in tartara. Talis fuit David & S. Paulus dicentes; *Propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ſicut oves occiſionis. Sed in his omnibus ſuperamus propter eum qui dilexit nos.* Tales fuerunt Apoſtoli, fortes ut leones, ſed mites & patientes ut agni, utpote Agni Dei filii & diſcipuli, qui ab eo audierunt: *Ite, ecce ego mitto vos ſicut agnos inter lupos.* Lucæ 10, 3.

STABAT SUPRA MONTEM SION] Quia in Sion ædificatum erat à Salomone templum, hinc Sion allegoricè ſignificabat Eccleſiam novam ſub Chriſto militantem, quia hæc cœpit in Sion. Nam, ut prædixit Iſaias c. 2. v. 3. *De Sion exibit lex, & verbum Domini de Jeruſalem.* Sion enim hebraicè ſignificans ſpeculam, ſignificat totius ſanctimoniæ celſitatem, quæ Deum jugiter reſpicit, intendit & contemplatur, ad eumque magnis virtutum paſſibus quotidie aſcendit & contendit. Sion ergo, teſte S. Hieronymo lib. 1. contra Jovin. notat virtutum culmen, quod erit in ſanctis hiſce virginibus in fine mundi, ſimile illi quod Apoſtoli adepti ſunt in Sion in die Pentecoſtes. Cernit ergo Johannes hic Agni exercitum virgineum in virtutum culmine, & in ſimili ſpiritus perfectione, qualis data fuit Apoſtolis & Sionidis in monte Sion. Ibi enim Apoſtoli aliique primi Chriſtiani induti ſunt virtute ex alto: ibi divinum Spiritum intimis præcordiis acceperunt, ut caſtitatis, paupertatis; opum mundique contemptus, charitatis, & cæleſtis vitæ ſpeculum & exemplar futuris omnibus ſæculis darent; ibi inſuper imbuti ſunt cæleſti robore ad Chriſti nomen toto orbe prædicandum, & ad vitam, ſi opus eſſet, pro eo promptè & alacriter profundendam. Eodem ſpiritu, & virtute induentur hi Sionidæ virgines & Martyres, cum Antichriſto dimicaturi.

Sion, id eſt ſpecula, eſt culmen virtutis in quo ſtant virgines.

Anagogicè verò, mons, Sion ſignificabat Eccleſiam in cęlis triumphantem, eamque hic ſymbolicè ad literam ſignificat. Paſſim enim hic Johannes Sion, templum, altare, thymiama, &c. accipit in ſenſu anagogico, ut ſcilicet hic ad literam ſignificent cæleſtem patriam, cælitum gloriam, gratiarum actionem, lætitiam, & felicitatem. Nam, ut ait Pſaltes pſal. 83. v. 8. *Videbitur Deus deorum in Sion.* Ita S. Gregor. lib. 5. comment. in lib. A Regum, cap. 3. ait, Sion eſſe altiſſimum culmen ſupernæ felicitatis. Vidit ergo Johannes hic Agni aſſeclas & milites contra Antichriſtum, putà virgines & Martyres, parta jam victoria triumphantes in Sion, id eſt in cælo. unde mox de eorum voce ſubdit: *Et audivi vocem de cælo.*

Anag. Sion eſt cælum.

Quæres, cur ait Johannes, *Vidi ſupra montem*, non autem, *in monte?* Reſpondeo Primò, ut ſignificet quòd virginitas omnem mundanæ fabricæ, æquè ac virtutis communis altitudinem longè ſuperet. *E cælo*, ait Ambroſ. libr. 1. de Virginib. *acceſſivit quod imitaretur in terris. Hæc* (virginitas) *nubes, aëra, angelos, ſideraque tranſgrediens: Verbum Dei in ipſo ſinu Patris invenit*, &c. *Elias etiam, quia nullius corporei coitus fuiſſe permiſtus cupiditatibus invenitur, ideò curru raptus ad cælum. Incorruptio enim facit proximum Deo.* Quinimò refert & exprimit in virginibus imaginem S. Trinitatis præ aliis hominibus. S. enim *Trinitas prima eſt virgo*: Pater enim eſt ingenitus; Filius eſt *ἀμήτωρ*, quia à ſolo Patre ſine matre genitus; B Spiritus ſanctus non generatur, ſed ſpiratur. Quare ſicut ventus auram & ſpiritum aſpirat, non generat; ita & Pater cum Filio ſpirat Spiritum ſanctum, non generat. Quocirca rectè canit B. Nazian. in carmine de virginit.

Virgines cur ſupra Sion?

S. Trinitas eſt prima virgo.

Prima Trias virgo eſt: ſiquidem Patre natus anarcho
Filius eſt: nec enim Pater ortum traxit ab ullo.

Hinc addit Nazianzen. virginitatem tantùm præſtare conjugio, quantum animus carni, cælum terræ, Deus homini præſtat & antecellit. Audi & S. Gregor. lib. 5 in libr. Reg. cap. 3. *Bene in ſublimi eſſe virgines dicuntur, quia quod naturam humanam ſupergreditur, in altiſſimo virtutum culmine ſitum eſt. Unde & virgo ille dilectus Jeſu, locum virginum inſinuans ait: Vidi ſupra montem Sion Agnum ſtantem, & cum eo centum quadraginta quatuor millia. hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati: virgines enim ſunt. In monte quidem eſſe cum Agno dicuntur: quia per meritum incorruptionis, quo à terrenis & carnalibus delectationibus ſe dividunt,* C *in ſempiterna Redemptoris gloria ſublimantur.* Hinc rurſum ait Nazianzen. *Effulſit caſtimonia dividens mundum*, quaſi conſtituens ſupremum quemdam mundum ab hoc infero diviſum & elevatum, in eoque ſuper alios omnes collocans virgines. Quocirca S. Cyprianus libr. de Habitu virginum, & ex eo S. Auguſtinus libr. 4. de Doctrina Chriſti. cap. 21. de virginibus loquens: *Flos, ait, eſt ille Eccleſiaſtici germinis, decus atque ornamentum gratiæ ſpiritualis, læta indoles laudis & honoris, opus integrum atque incorruptum, Dei imago reſpondens ad ſanctimoniam Domini, illuſtrior portio gregis Chriſti. Gaudet per ipſas, atque in ipſis largiter floret. ſanctæ matris Eccleſiæ glorioſa fœcunditas, quantoque plus glorioſa virginitas numero ſuo addit, tanto plus gaudium matris augeſcit.* Et S. Hieronym. epiſt. 27. ad Marcellam: *Certè*, inquit, *flos quidam & pretioſiſſimus lapis inter Eccleſiaſtica ornamenta, monachorum & virginum chorus eſt.* Denique Sapiens Eccli. 26. 20. *Omnis, ait, ponderatio non eſt digna continentis ani-* D *mæ.*

Secundò, *τὸ ſupra montem* ſignificat, virginitatem eſſe rem arduam, eumque qui virgo eſſe velit, quaſi ſuper montem altiſſimum conniti & conſcendere debere, ac cælitum & angelorum vitam æmulari. Nam, ut ait S. Auguſtinus ſerm. 250. de Tempore: *Inter omnia Chriſtianorum certamina ſola duriora ſunt prælia caſtitatis, ubi quotidiana eſt pugna, & rara victoria: gravem caſtitas ſortita eſt inimicum, qui quotidie vincitur, & tamen timetur.* Quocirca eam præcipere noluit Chriſtus, ſed conſulere, & ad eam quaſi rem ſublimem allicere, dicens: *Qui poteſt capere capiat* Matth. 19. v. 12. Hinc & Patres omnes æquant virgines, imo antepenunt angelis. Nazianz. virginitatem vocat *Angelicæ gloriæ æmulam.* S. Ambroſ. lib. de Virgin. *Caſtitas, ait, angelos fecit: qui eam ſervavit, angelus eſt; qui perdidit, diabolus.* S. Aug. lib. de Virginit. c. 23. *Virginalis, ait, integritas, & per piam continentia in*

Virginitas tam ardua quam excelſa.

omni concubitu immunitas, angelica portio eſt, & in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio. S. Cyprian. libr. de Diſcipl. virgin. *Cùm caſtæ*, ait, *perſeveratis & virgines, angelis Dei eſtis æquales.* S. Bernard. epiſt. 42. ad Henricum Senon. Archiep. *Caſtitas*, inquit *angelum de homine facit. Differunt quidem inter ſe homo pudicus & angelus, ſed felicitate, non virtute. Etſi illius caſtitas felicior, hujus tamen fortior eſſe cognoſcitur. Sola eſt caſtitas, quæ in hoc mortalitatis & loco & tempore, ſtatum quendam immortalis gloriæ repræſentat.* Quin & Chriſtus Matth. 22. v. 30. *In reſurrectione*, ait, *neque nubent, neque nubentur, ſed erunt ſicut angeli Dei in cælo.*

Virgo fugiat alterū ſexum.

Hinc rurſum notat Viegas, τὸ *ſuper montem* ſignificare, virgines, ſi virginitatem ſuam tueri & conſervare velint, debere alterum ſexum fugere, in cellas, clauſtra & montes ſecedere. Nam, ut ait Tertull. lib. de Veland. virgin. *Omnis publicatio virginis bonæ, ſtupri paſſio eſt: quantum velis bona mente conetur, neceſſe eſt publicatione ſui periclitari, dum percutitur oculis incertis & multis, dum digitis demonſtrantium titillatur, dum nimiùm amatur, dum inter amplexus & oſcula aſſidua concaleſcit; ſic frons duratur, ſic pudor teritur, ſic ſolvitur. pura virginitas nihil magis timet quàm ſemetipſam, etiam fœminarum oculos pati non vult.* Idem libro de Cultu feminarum: *Cum omnes*, inquit, *templum Dei ſimus, illato in nos & conſecrato Spiritu ſancto, ejus templi æditua & antiſtes eſt pudicitia, quæ nihil immundum neque profanum inferri ſinit, ne Deus ille qui inhabitat, inquinatam ſedem offenſus derelinquat.* Virginis ergo fugientes cum Lot incendium Sodomæ, ſibi æquè ac illi dictum putent illud angeli Geneſ. 19. v. 17. *Salva animam tuam, noli reſpicere poſt tergum, nec ſtes in omni circà regione: ſed in monte ſalvum te fac, ne & tu ſimul pereas.* Ita Nazianz. Exhort. ad virgines, *Rectè*, inquit, *incedis virgo, in montibus, ſalveris, ad Sodomam ne reſpexeris, ne in ſalis ſtatuam obdureris.* Vide S. Hieronym. epiſtol. ad Euſtochium, de cuſtodia virgin. S. Baſil. Ambroſ. Ephrem, Nazianzen. & quotquot de virginitate ſcripſerunt.

Mirabile caſtitatis, æquè ac fugæ dedit exemplum S. Pelagia, virgo Antiochena & Martyr quindecim annorum, cujus feſtum colit Eccleſia 9. Julii: quam mirè celebrat S. Ambroſ. libr. 3. de Virgin. ſub initium; & S. Chryſoſt. duas homilias de ejus laudibus ſcripſit, quæ extant apud Lipoman. tomo 7. celebrat & eam S. Auguſt. libr. 1. de Civit. 26. Quæ cùm ſola eſſet domi, & à perſecutoribus, id eſt, ut ait S. Ambroſ. *à prædonibus fidei vel pudoris circumſideri ſe videret, abſente matre & ſororibus, verna præſidio, ſed Deo plenior, Quid agimus? inquit. niſi proſpicimus, capiva virginitas. Moriamur, ſi licet, vel, ſi nolint licere moriamur. Jam ſacrilegas aras præcipitata ſubvertam, & accenſos focos cruore reſtinguam.* Ergo præcipitavit ſe ex alto, itaque in cælum evolavit. Hoc enim innuit ipſa dicens, *Præcipitata*, & disertè aſſerit S. Chryſoſt. Quare mirum Baron. in Martyrol. dicere, S. Ambroſium aſſerere eam cum matre in flumen ſe conjeciſſe. Hoc enim de ejus ſororibus, non autem de ipſamet aſſerit S. Ambroſ. Subdit enim: *At ubi deteſtandi perſecutores ereptam ſibi viderunt prædam pudoris, matrem & ſorores cœperunt quærere. Verùm illa ſpiritali volatu jam campum caſtitatis tenebant, cum ſubitò hinc perſecutoribus imminentibus, inde torrente fluvio excluſa à fuga, incluſa ad coronam. Quid veremur? inquiunt. Ecce aqua, quis nos baptizari prohibet? Et hoc baptiſma eſt quo peccata donantur, regna quæruntur. Excipiat nos aqua quæ cælum aperit, inferiores tegit, mortem abſcondit, Martyres reddit. Te rerum conditor precamur Deus, ne exanimata ſpiritu corpora vel unda diſpergat, ne mors ſeparet funera, quarum vitam non ſeparavit affectus; ſed ſit una conſtantia, una mors, una etiam ſepultura. Hæc effatæ & ſuſpenſæ paululùm, incincto ſinu quo pudorem tegerent, nec greſſum impedirent, conſertis manibus tanquam choros ducerent, in medium progrediuntur alveum, ubi unda torrentior, ubi profundum abruptius, illo veſtigia dirigentes. Nulla pedem retulit, nulla ſuſpendit inceſſum, nulla tentavit ubi figeret greſſum: anxiæ cùm terra occurreret, offenſæ vado, lætæ profundo. Videres piam matrem nodo ſtringentem manus, gaudere de pignore, timere de caſu, ne ſibi filias vel fluctus auferret. Has tibi, inquit, hoſtias Chriſte immolo, præſules virginitatis, duces caſtitatis, comites paſſionis. Sed quis jure miretur tantam viventibus*

Mira caſtitas Pelagiæ & ſororum.

fuiſſe conſtantiam, cùm etiam defunctæ immobilem ſtationem corporum vindicaverint? non cadavera unda nudavit, non rapidi curſus fluminis volutarunt. Quin etiam ſancta mater licet ſenſu carens, pietate tamen adhuc ſervabat amplexum, & religioſum quem ſtrinxerat nodum, nec morte laxabat, ut quæ religioni debitum ſolverat, pietate hærede mereretur: Nam quas ad martyrium innexerat, uſque ad tumulum vendicabat.

Centum quadraginta quatuor millia] Putant aliqui, ut S. Hier. lib. 1. contra Jovin. & Alcazar, hos eſſe eoſdem cum illis totidem ſignatis cap. 7. Sed longè verius eſt eſſe diverſos, nam hi virgines ſunt; illi fideles & ſancti cujuſque ſtatus, etiam conjugalis. illi omnes ſunt Judæi, hi tam Judæi quàm Gentiles. Deſcribitur ergo hic numerus, æquè ac ſors, virginum, qui erit tempore Antichriſti; utpote qui potentiſſimum vitium libidinis, ad quod tum caro, tum magis Antichriſtus incitabit, eo tempore fortiſſimè ſuperarint. Hoc enim ipſa verba, ipſeque textus clarè ſignificat: nihil enim cogit nos ad allegorias, vel tropos confugere. ita Aretas, Ribera, Viegas & alii, qui hæc planè ut ſonant, non de aliis quàm virginibus in fine mundi futuris accipiunt.

144. millia virginum præcisè erunt in fine mundi.

Porrò Viegas cenſet, hic numerum definitum poni pro indefinito: Plures enim, inquit, in fine mundi erunt virgines quàm 144. millia, ut patet ex eo, quòd ſoli parvuli & infantes, qui utique virgines ſunt, plures erunt. Nam in ſola Ninive tempore Jonæ, fuerunt pluſquam 120. millia parvulorum & innocentium, Jonæ 4. v. 11. Itaque ipſe numerum centenarium putat ſignificare univerſitatem infantum & puerorum virginum, qui tunc erunt: numerum verò quadragenarium ſignificare univerſitatem virginum Deo dicatarum, quæ tunc erunt: denique numerum quaternarium ſignificare univerſos viros & feminas, qui in ſæculo virginitatem tunc colent. Meliùs, magiſque ad literam Ribera putat, præcisè in fine mundi fore 144. millia virginum. Qua enim alia de cauſa hunc numerum præcisè poneret & definiret Johannes? Cur ſuper quadragenarium adderet quaternarium, non ſenarium vel octonarium, niſi quia ſignificat præcisè totidem fore? Nec enim hic illa cauſa aſſignari poteſt quæ data eſt cap. 7. Ibi enim recenſentur tantùm ii, qui ex ſingulis duodecim Judæorum tribubus erunt electi, & ex ſingulis numerantur duodecim millia (eò quòd duodenarius ſit ſymbolum univerſitatis, ſignificetque omnes fideles, qui duodecim tam Patriarcharum, quàm Apoſtolorum ſunt diſcipuli & filii) quæ in unum conflata faciunt 144. millia. Hic verò promiſcuè omnes virgines, tam Gentium quàm Judæorum, numerat S. Johannes.

Ad argumentum Viegas Reſp. hic non numerari infantes & parvulos: in his enim virginitas non eſt virtus, ſed conditio ætatis. Hic autem recenſentur virgines, qui pro virginitate contra Antichriſtum ſtabunt & decertabunt uſque ad mortem, ideoque omnes lauream virginitatis, multi etiam martyrii, à Deo accipient. Conſtat enim parvulos, uti virtutis, ita & lauræ virginitatis, non eſſe capaces.

Notat S. Cyprian. l. de Habitu virgin. hic tantùm numerari virgines maſculos, non feminas: quia Johannes non ait, *Hæ ſunt*, ſed *hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati.* per maſculos tamen ſignificari quoque feminas: quia femina viri portio eſt, & à viro ſumpta.

Verùm dico, tam feminas, quàm maſculos hic enumerari. In feminis enim, utpote fragilioribus, fortior & generoſior erit virginitas. In genere ergo maſculino, utpote nobiliori, intelligitur femininum, quaſi ſubalternum. Nec enim aliter dicere, & utrumque ſimul complecti potuit Johannes. Si enim dixiſſet femininè, *Hæ ſunt*, excluſiſſet maſculos. Non enim mares ſub feminis, uti feminæ ſub maribus, comprehendi & intelligi ſolent. Porrò Eccleſia legit hæc loco Epiſtolæ in feſto SS. innocentium: unde aliqui opinati ſunt, Innocentes ab Herode occiſos fuiſſe 144. millia. Sed temere: Eccleſia enim tantùm hæc accommodat illis, quia innocentes ſunt, cùm ad literam ſciat hæc non ad illos, ſed ad virgines futuros ſpectare.

HABENTES NOMEN EJUS (Agni,) ET NOMEN PATRIS EJUS SCRIPTUM IN FRONTIBUS SUIS) Hæc ſcriptura, ſive character Agni opponetur characteri Antichriſti, de quo capite præcedenti in fine. Senſus ergo eſt, q. d. Hi virgines, Agni aſſeclæ, liberè profitebantur & vocabant ſe ſervos, imò ſponſas Chriſti & Dei Patris, hoc eſt, ſe non tantùm fidem & religionem, ſed virginitatem perpetuam in æternum obtuliſſe & conſecraſſe Deo & Chriſto inſtar Martyrum, qui ſanguinem & vitam Deo conſecrarunt. Habet enim & caſtitas ſuum martyrium, idque difficile & longum.

Virgines ſunt principes in aula Chriſti.

Rurſum, hi ab omnibus cognoſcebantur & vocabantur familiares & intimi Chriſto & Patri, in ejuſque aula & familia eſſe quaſi primi & principes, imo reginæ, utpote ſponſæ, de quibus ait Paulus 2. Corinth. 11. v. 2. *Deſpondi vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* Eſt catachreſis. Nec enim neceſſum eſt dicere, quòd reipſa hoc nomen frontibus virginum inſcribetur. Symbolicè tamen hoc eis inſcribi vidit Johannes, ad ſignificandam hanc liberam eorum profeſſionem quam dixi. Si quis tamen reipſa inſcribendum velit ad eorum decus & gloriam, non repugnabo; præſertim quia character Antichriſti, cui hic opponetur, realis erit & viſibilis, uti dixi cap. præcedenti in fine. Vide dicta de ſigno crucis, quo omnes fideles tempore Antichriſti ſignabuntur, capit. 7. v. 3.

Nota hic rurſum, caſtitatem eſſe virtutem principem regalem & divinam, ita ut virgines nomine Dei inſigniantur, ejuſque nomen & titulum in fronte præferant. Quocirca David rex à regio caſtitatis gradu delapſus in adulterium, orat pſalm. 50. 14. dicens: *Spiritu principali confirma me*: ubi pro *principali* hebr. eſt נדיבה *nedaba*, id eſt principe, qui princeps eſt decetque regem & principem; q. d. Spiritum caſtitatis quaſi principem, quem adulterio perdidi, mihi reſtitue, eoque me confirma, ut rurſus regem & principem referam & repræſentem. Secundò, Hugo: Habent, inquit, virgines nomen Dei ſcriptum in frontibus: quia eodem nomine appellantur quo Deus; vocantur enim dii. Sic enim judicibus ait Deus: *Ego dixi, Dii eſtis, & filii Excelſi omnes*; multò magis idipſum dicet virginibus.

Vers. 2. ET AUDIVI VOCEM DE CÆLO, TANQUAM VOCEM AQUARUM MULTARUM) Una eademque vox & jubilus 144. millium, putà virginum, comparatur hic tribus diverſis vocibus ſive ſonis. Primò, ſono aquarum multarum: quia ſonora erat, & ex multis variiſque vocibus & ſonis conflata, uti aquæ multæ in ſaxa decidentes aut colliſæ, ſonoræ ſunt, magnumque & varium edunt ſtrepitum. Secundò, ſono tonitrui magni qui non tantùm ſonorus, ſed & terribilis eſt & horrendus utpote cæleſtis. idque Primò, quia virginum vox cæleſtis eſt, atque impiis & inceſtis in fine mundi terribilis erit & horrida ut tonitru. Sic diſputante S. Paulo de caſtitate, juſtitia & judicio, tremefactus eſt Felix Præſes inceſtus, Actor. 24. 25. Secundò, quia ut tonitru ex nubis colliſione, & ex nube erumpentis fulminis violentia naſcitur, ita virginitas continua membrorum omnium edomatione ac quadam naturæ violentia acquiritur, & quaſi tonitruum generatur. Hinc & caſtitas eſt famoſiſſima & celeberrima ejuſque vox & fama quaſi tonitru ab omnibus auditur & celebratur.

Virginum vox eſt quaſi tonitru,

Et citharæ cur? Reſponſ. Prima.

Tertiò, hæc vox virginum ſimilis eſt ſono citharæ. Primò, quia ſuaviſſima eſt & ſuaviſſimo cantu Deum angelos & Sanctos demulcet. Hi enim virgines ore canendo, æquè ac manibus pulſando citharas, concinunt novum & inauditum in orbe canticum. Ita Scipio apud Ciceron. libr. de Republ. ait civitatem eſſe concentum. *Sicut*, inquit, *in fidibus & tibiis ac cantu ipſo & vocibus concentus quidam tenendus eſt ex diſtinctis ſonis; ſic ex ſummis, mediis & infimis interjectis ordinibus ut ſonis, moderata ratione civitatem conſenſu diſſimillimorum concinere: & quæ harmonia à muſicis dicitur in cantu, eam eſſe in civitate concordiam, arctiſſimum atque optimum in omni republ. vinculum incolumitatis, eamque nullo pacto ſine juſtitia eſſe poſſe*, uti refert S. Auguſt. lib. 2. de Civit. c. 21. Secundò, ſonus citharæ ſignificat virtutum omnium in virginibus conſonantiam. Ita S. Hieron. in 16. Iſajæ v. 11. Virginitas enim paritur abſtinentia, pœnitentia, humilitate, alitur prudentia, fortitudine, obedientia; perficitur ſolitudine, ſilentio, charitate, oratione, aliiſque virtutibus: omnes enim virtutes circa virginitatem quaſi excubant, ut eam tueantur, & circa eam quaſi chorum agunt. Tertiò, Rupert. *Citharæ*, ait, *ſignificant pectora fidelium, in quibus per fidem muſica cæleſtis inhabitat.* Fides ergo comparatur citharæ, & quia ſola fides ad ſalutem non ſufficit, hinc extendi debent in ea chordæ mandatorum Dei, eæque tractari & pulſari manibus, id eſt operando & exequendo perfici & impleri, ut integra fiat harmonia. Quartò, chordarum in cithara diſtenſio & ſonus ſignificat diſtenſionem & mortificationem carnis, quæ mater & nutrix eſt virginitatis, ideoque ſuaviſſimè ſonat in auribus Dei. ita Ansbertus. *Quid*, inquit, *citharas Dei de beſtia triumphantes habere dicuntur, ſic intellige q. d. Ipſi erant citharæ Dei, laudibus ſcilicet corda habentes dicata, & utriuſque teſtamenti conſona veritate canora. Vel certè citharas habent, voluptates ſcilicet carnis ligno paſſionis affixas. Paſſio enim Chriſti, lignum eſt cithara, chordæ verò ſuperextenſæ ſanctorum ſunt corpora terrenis concupiſcentiis emortua. De quibus Paulus dicit: Qui ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis. Quorum etiam voce Pſalmiſta ait pſalmo 118. Confige timore tuo carnes meas à iudiciis enim tuis timui.*

Tertia.

Quarta.

Cithara eſt crux & mortificatio.

A

B

Ita & S. Gregor. 2. Moral. 31. ubi explicans illud Job cap. 30. *Verſa eſt in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium*, ſic ait: *Quia organum per fiſtulas, & cithara per chordas ſonat, poteſt per citharam recta operatio per organum verò ſancta prædicatio deſignari. Per fiſtulas quippe organi, ora prædicantium; per chordas verò citharæ intentionem rectè viventium non inconvenienter accipimus. Quæ dum ad vitam aliam per afflictionem carnis tenditur, quaſi extenuata chorda in cithara per intuentium admirationem ſonat. Siccatur enim chorda, ut congruum in cithara cantum reddat: quia & ſancti viri caſtigant* (& jejuniis ſiccant) *corpus ſuum, & ſervituti ſubiiciunt, atque ab infimis ad ſuperiora tendunt.* Hæc ergo eſt cithara crucis Chriſti. quam præfiguravit cithara Davidis, quam ipſe pulſans fugabat ſpiritum malum qui exagitabat Saulem, 1. Reg. 16. 23. Nam, ut ibidem ait Eucherius, & ex eo Beda & Angelomus: *Iſte puer in cithara ſuaviter, imò fortiter canens, malignum ſpiritum qui operabatur in Saule, compeſcuit: non quòd citharæ illius tanta virtus erat, ſed figura crucis Chriſti, quæ de ligno & extenſione nervorum myſticè gerebatur, ipſaque paſſio cantabatur. eaque iam tunc dæmoni, ſpiritus opprimebatur: in hoc tribuens moraliter exemplum, ut factum divitum ſermone humili ad aliquod bonum provocemus*; & faſtum carnis mortificatione diſtendendo & pulſando prementes, ſuave caſtumque melos Deo cantemus. Sicut enim in honoribus humilitas, in opibus paupertas, ita & in deliciis periclitatur caſtitas. Id præ ceteris ſenſit & docuit S. Carolus Borromæus, qui ad ſervandam caſtitatem voluptatibus omnibus bellum indicens, auſteram admodum egit vitam; atque ad Cardinalem quemdam ſcripſit, *ſine pœnitentia & aſperitate vitæ impoſſibile eſſe ſervare caſtitatem*, utpote quam tantopere caro, dæmon & mundus impugnant. Quocirca caſtitas dicitur à caſtigatione, ait D. Thom. 2. 2. q. 151. a. 1. *Nomen*, inquit, *caſtitatis ſumitur ex hoc quòd per rationem concupiſcentia caſtigatur, quæ ad modum pueri eſt refrænanda, ut patet per Philoſoph. in 2. Ethic. cap. ultim.* Sicut enim pueri, quia ratione, qua carent, regi nequeunt, regendi & frænandi ſunt virga; ita & concupiſcentia, quæ eſt inſtar pueri, caſtigatione domanda eſt. Hoc eſt quod ait S. Hieronym. ad Furiam: *Ardentes diaboli ſagittæ ieiuniorum & vigilliarum rigore extinguendæ.* Si obiicias inde te fore debilem, vel infirmum, reſpondet S. Hieron. in Vita S. Paulæ: *Satius eſt ſtomachum dolere, quàm mentem.* Et S. Antonius apud Athanaſ. *Mihi*, ait, *credite fratres, pertimeſcit ſatanas piorum vigilias, orationes, ieiunia, voluntariam paupertatem.* Quin & Chriſtus Marci 9. 28. *Hoc genus*, ait, *in nullo poteſt exire, niſi in oratione & ieiunio.* in Chronicis S. Franciſci p. 1. l. 7. c. 32. narratur quòd quidam quæſierit à viro ſancto: cur Johannes Baptiſta ſanctificatus in utero ivit in deſertum, ibique tam auſteram vitam egit? Reſpondit Sanctus: Dic & tu, cur caro recens, ut ſit bona, ſalitur? Cumque ille diceret, Ut conſervetur, & non corrumpatur; ſubjunxit Sanctus: *Ita pariter Baptiſta ſale pœnitentiæ ſalivit corpus,*

C

D

et

ut illum ſanctum, purumque à peccato conſervares, juxta id quod de eo canit Eccleſia: *Ne levi ſaltem maculare vitam famine poſſes*. Axioma eſt S. Franciſci, quod ſe experientia didiciſſe aſſerebat: *Dæmones horrent & fugiunt auſteritatem vitæ, & rigorem pœnitentiæ; appropinquant verò iis qui carnem delicatè habent, eoſque validè tentant & impugnant*. ita Chron. Ordinis S. Franciſci par. 1. l. 3. cap. 21.

Myſticè citharœdi qui? Hinc myſticè Alcazar (quod tamen ipſe putat eſſe literale,) Vox, inquit, Apoſtolorum fuit quaſi vox è cælo, tamquam aquarum multarum, & tonitrui magni, quia inſtar cæleſtis tonitrui percellebat mentes audientium, eaſque proſternebat & ad Chriſtum convertebat: vox verò fidelium primitivorum, qui perfecti erant & quaſi Religioſi, ideoque ſtabant ſupra montem Sion, erat quaſi vox citharœdorum. Primò, quia illorum omnium dulciſſima erat concordia & conſonantia. Secundò, quia non tantùm ore, ſed & manibus, id eſt operibus piis & ſanctis, laudabant Deum. Tertiò, quia in ærumnis, perſecutionibus, martyriis & eculeis diſtenti quaſi chordæ in cithara, gratias agebant Deo: quæ ingens erat Dei & Apoſtolorum laus & gloria, atque Gentilium confuſio & admiratio: hocque eſt canticum novum & ſæculis prioribus inauditum quod cantabant, nimirum exultans Apoſtolorum, Martyrum & fidelium gloriatio in ipſiſmet perſecutionum & cruciatuum procellis.

Hiſce ergo citharœdis optimè convenit illud Pſaltis pſalm. 32. 2. *Confitemini Domino in cithara*; & pſalm. 42. v. 4. *Confitebor tibi in cithara Deus, Deus meus*. Talis citharœdus fuit S. Bonifacius Martyr, cujus feſtum celebrat Eccleſia 14. Maii, qui cùm ungulis ferreis excarnificaretur, & acuti calami ei inter manuum ungues & carnes infigerentur, atque plumbum liquefactum in os infunderetur; hæc tantùm ejus quaſi citharizantis vox audiebatur: *Gratias tibi ago Domine Jeſu Chriſte, Fili Dei*.

VERS. 3. ET CANTABANT QUASI CANTICUM NOVUM] *Tò quaſi* non eſt nota ſimilitudinis, ſed veritatis & aſſeverationis: hanc enim ſæpè apud Hebræos ſignificat. Sic Johan. 1. 14. dicitur: *Vidimus gloriam ejus quaſi unigeniti*. ubi clarum eſt *tò quaſi* non eſſe aſſimilativum, ſed aſſertivum, ſenſus enim eſt, q. d. Vidimus ejus gloriam talem & tantam, qualis & quanta decebat, & congruebat unigenito Dei filio. Secundò, & meliùs S. Johannes paſſim hic uſurpat *tò quaſi*, quia non audiebat ipſas reales voces virginum in ſe, ſed illæ tantùm per viſionem propheticam & imaginariam, vel intellectualem illius phantaſiæ aut menti obiiciebantur & repræſentabantur, ut videretur ſibi eas audire. Phantaſia enim, & magis intellectus, eminenter continet omnes ſenſus & ſenſiones. Quocirca in intellectu idem eſt videre & audire, uti oſtendi can. 1. in Iſajam.

Canticum novū virginum quod? Porrò canticum hoc novum, eſt laus Dei, exultatio & jubilus virginum ob tam rarum & inſigne donum caſtitatis, ſibi præ aliis plurimis (quibus hoc negatum eſt) conceſſum. ita S. Gregorius 3. part. Paſtor. admon. 29. Ribera & alii. *Singulariter*, ait S. Gregor. *canticum Agno cantare, eſt cum eo in perpetuum præ cunctis fidelibus, etiam de incorruptione carnis gaudere. Quod tamen electi cæteri canticum audire poſſunt, licèt dicere nequeant: quia per charitatem quidem in illorum celſitudine læti ſunt, quamvis ad eorum præmia non aſſurgant*. Porrò quodnam ſit hoc canticum in particulari, vel in individuo, felix nos docebit experientia, cùm in cælo illud canemus, vel audiemus. Verè Sapiens: *Innocentia tuta eſt argentea*. Porrò ſicut virginitas eſt virtus nova & propria novi teſtamenti, in veteri ferè incognita; ſic & præmium ejus ac canticum erit novum. Simili modo S. Johannes charitatis mandatum vocat novum epiſt. 1. cap. 2. 7. vide ibi dicta.

ET NEMO POTERAT DICERE] Videtur corrigendum *diſcere*; hòc enim ſignificat Græcum μαθεῖν, quaſi innuat alios Sanctos avidos eſſe hujus cantici, æquè ac laureæ virginitatis; ſed ad illud aſpirare non poſſe: virginitas enim ſemel amiſſa reparari nequit. Romana tamen Biblia, S. Gregorius & alii legunt *dicere*; atque eodem redit ſenſus; diſcitur enim canticum ut dicatur & canatur.

Memorabile eſt quod de S. Emerico legimus in ejus Vita apud Surium die 4. Novembr. Conradum quemdam ob enormia peccata juſſu Pontificis, loricam ferream ad nudum corpus ferreis catenis aſtrictam geſtaſſe, donec divinitus catenæ diſſolverentur, & ſcriptura peccatorum in charta deſcriptorum obliteraretur: & hunc viſitaſſe multa Sanctorum templa ſpe indulgentiæ, ſed fruſtra; tandem adiiſſe ſepulchrum S. Stephani regis Hungariæ, qui eidem apparens, *Surge*, inquit, *amice, & Emerici filii mei monumentum, quod juxta eſt, adito. Ille, quòd carnis ſervandæ integritate præcipuam apud Deum gratiam promeruerit, facinorum tuorum tibi veniam impetrabit. Ex eorum enim numero eſt, qui non inquinaverunt veſtimenta ſua, ſequunturque Agnum quocumque ierit, & ante thronum Dei cantant canticum novum*. Evigilat homo, ilicò ad B. Emerici ſacellum ſe confert, fundit ibi preces, atque opinione celeriùs diſſiliunt ferrei nexus, charta peccatorum nullum oſtendit literæ ſcriptæ veſtigium.

QUI EMPTI SUNT DE TERRA] Syrus, *iſti à Jeſu empti ſunt ex hominibus primitiæ Deo & Agno*; Arabicus, *hi ſunt qui empti ſunt ex hominibus primò, Deo & Agno*. q. d. Hi ſunt qui pretio ſanguinis Chriſti acceperunt hanc perfectam corporis & animæ puritatem, ut terra altiores cæleſtem hic agerent vitam, ideoque Deo ſunt *primitiæ*, id eſt ſelectiſſimi & gratiſſimi fructus & oblationes, quales in veteri teſtamento erant primitiæ frugum & hominum. Videtur ergo Chriſtus pro virginibus, quaſi gemmis pretioſiſſimis commendis, peculiari modo oraſſe, laboraſſe, & pretium ſanguinis ſui Deo Patri obtuliſſe, deſtinaſſe & applicaſſe.

VERS. 4. *Myſticè virgines ſunt Religioſi & Martyres.* HI SUNT QUI CUM MULIERIBUS NON SUNT COINQUINATI: VIRGINES ENIM SUNT] Hinc patet, ad literam hic agi de propriè dictis virginibus, qui erunt tempore Antichriſti. Quare myſticum eſt, non literale quod cenſet Alcazar, nimirum hic virgines appellari omnes eos, qui rerum creatarum inordinata affectione ſe non contaminant, quique Chriſtum crucem bajulantem uſque ad Calvariæ montem ſequuntur in conſtanti rerum temporalium vitæque deſpicientia, & divinæ gloriæ deſiderio; quales erant primitivæ Eccleſiæ Chriſtiani (unde illi hic vocantur *primitiæ*) & modò ſunt Religioſi, qui angelicam puritatem conſectantur, & Dei præceptorum obſervationem cum obſervatione conſiliorum copulant. quod eſt, *ſequi Agnum quocumque ierit*.

Myſticum quoque eſt quod Ambroſ. in cap. 11. epiſt. 2. ad Corinth. v. 2. citans hunc locum ait: *In mulieribus errorem ſignificavit, quia error per mulierem cœpit; ſicut & Jezabel mulierem dicit Apocal. 2. v. 20. propter uxorem Achab, quæ zelo Baal Prophetas occidit, cum intelligatur idololatria, qua corrumpuntur mores & fidei veritas. Nam ſi per mulieres, mulieres intelligas, ne ideo putes virgines dictos quia corpora ſua incontaminata ſervaverunt, excludit ab hac gloria ſanctos; quia omnes Apoſtoli exceptis Johanne & Paulo, uxores habuerunt*. S. Ambroſium ſequitur noſter Hieron. Prado in Ezech. 16. 15. *Hi ſunt*, inquit, *qui cum mulieribus non ſunt coinquinati; virgines enim ſunt, id eſt Martyres, qui cultum exhibere idolis etiam cum vitæ diſpendio recuſarunt, perſtiteruntque in fide illibata conſtantes*.

HI SEQUUNTUR AGNUM QUOCUMQUE IERIT] *Sequuntur*, ſcilicet greſſibus non tam corporis, quàm animi, intellectus & voluntatis, nimirum quaſi individui, & ab eo ſummè dilecti, Agni comites & pediſſequi, ſequuntur eum in omnia gaudia cæleſtia, quæ Agnum ſequentibus, id eſt mundis corde, promittuntur: hæc enim ſunt gaudia Agni & agnorum, id eſt virginum. non autem ſequuntur in gaudia leonum, aut taurorum & vitulorum jugulatorum, puta Martyrum, præconum & doctorum Evangelii.

Franciſc. Ribera tamen hanc ſequelam intelligit, quoad omnia omnino gaudia & præmia cæleſtia: Quia, inquit, virgines illæ in fine mundi etiam martyrio, doctrina, aliiſque virtutibus excellent; quocirca omnium gaudia & præmia accipient. Sed eſto hoc de multis verum futurum ſit, tamen S. Johannes hic propriè loquitur tantùm de ipſa virginitate ultimorum virginum, ejuſque præmio; à ſola enim virginitate eos commendat.

Meliùs ergo Viegas & Alcazar cenſent hac phraſi, *Sequuntur Agnum quocumque ierit*, non aliud ſignificari quàm quòd Agnus virginibus mirè delectetur, ita

ut

ſit eam à ſuo latere numquam velit diſcedere, ſed eum comitentur & ſequantur quaquaverſum; perinde ac reginam virginem & ſponſam comitantur virgines primariæ & nobiliſſimæ, juxta illud pſalm. 44. *Aſtitit regina à dextris tuis in veſtitu deaurato, circumdata varietate.* Et, *Filiæ Tyri in muneribus*, &c. *Adducentur regi virgines poſt eam proximæ ejus afferentur tibi. Afferentur in lætitia & exultatione, adducentur in templum regis.* Sicut enim regina omnem ſuam voluptatem, colloquium & conſolationem habet in ſuo puellarum gynæceo, quod perpetuò eam ſtipat inſtar chori; ita eamdem habet Chriſtus in ſuo virginum cœtu. Rurſum, ſicut muſici ſequuntur principem, miroque concentu eum demulcent, eique ſunt in deliciis; ita & virgines Chriſto. Sunt enim ipſi citharœdi Chriſti, qui citharizantes in citharis ſuis, ut dixi v. 2. mirificè eum oblectant. Denique ſicut ſponſa ſponſum, ita virgines comitantur Chriſtum: ſunt enim ſponſæ Chriſti, ut ait Apoſtolus 2. Cor. 11. 2. Chriſtus ergo amat virgines, iiſque oblectatur, uti ſponſus ſponſa.

Pulchrè S. Auguſt. libr. de S. Virginit. cap. 27. *Quo putamus*, ait, *hunc Agnum ire? in quos ſaltus & prata? ubi credo ſunt gramina gaudia, non gaudia ſæculi hujus vana, inſaniæ mendaces: nec gaudia qualia in ipſo regno Dei cæteris non virginibus erunt; ſed à cæterorum omnium gaudiorum ſorte diſtincta. Gaudium virginum Chriſti de Chriſto, in Chriſto, cum Chriſto, poſt Chriſtum, per Chriſtum, propter Chriſtum. Nam ſunt aliis alia, ſed nullis talia.* Ite in hæc, *ſequimini Agnum, quia & Agni caro utique virgo. Hoc enim in ſe retinuit auctus, quod matri non abſtulit conceptus & natus.* Et cap. 29. *Videbit vos cætera multitudo fidelium, quæ Agnum ad hoc ſequi non poteſt; videbit, nec invidebit: & collætando vobis, quod in ſe non habet, habebit in vobis. Nam & illud canticum novum proprium veſtrum dicere non poterit, audire autem poterit, & delectari veſtro tam excellenti bono.* Addit cap. 51. *Non cuſtodit bonum virginale, niſi Deus ipſe qui dedit, & Deus charitas eſt. Cuſtos ergo virginitatis charitas, locus autem hujus cuſtodis humilitas. Ibi quippe habitat qui dixit, ſuper humilem & quietum, & trementem verba ſua requieſcere ſpiritum ſuum. Faciliùs ſequuntur Agnum, &, ſi non quocumque ierit, certè quouſque potuerint, conjugati humiles quàm ſuperbientes virgines.* Tertull. libr. 1. ad Uxorem, de virginibus loquens: *Deo*, inquit, *ſpecioſæ ſunt puellæ, cum illo vivunt, cum illo ſermocinantur; illum diebus & noctibus tractant, orationes ſuas velut dotes Deo aſſignant; ab eo tam dignationem, veluti munera maritalia, quotieſcumque deſiderant, conſequuntur. Sic æternum ſibi bonum Domini occupaverunt, ac jam in terris non nubendo, de familia angelica deputantur.* S. Bernardus ad ſororem de Modo bene vivendi ſerm. 22. *Si*, inquit, *Chriſtum tota mente ſecuta fueris, & eum tota mente dilexeris, abſque ulla dubitatione cum eo in cæleſti patria gaudebis, & eum cum ſanctis virginibus quocumque ierit ſequeris. Si cum omni devotione Chriſto adhæſeris, & ad eum die ac nocte ſuſpiraveris in hoc præſenti ſæculo, ſine dubio cum eo exultabis in cæleſti palatio: atque inter virginum choros cantabis illi dulces hymnos, ſicut ſcriptum eſt; Qui paſcis inter lilia ſeptus choreis virginum, ſponſas decorans gloria, ſponſiſque reddis præmia. Quocumque pergis, virgines ſequuntur, atque laudibus poſt te canentes curſitant, hymnoſque dulces perſonant.* Unde ſubdit: *Obſecro te, dilecta ſoror, ut nullam præter Chriſtum ſentias dulcedinem, nullum præter Chriſtum quæras amorem, & nullam præter Chriſtum diligas pulchritudinem.* S. Hieronym. tom. 2. epiſt. 11. *Fruatur*, ait, *illa virtutis corona, & quotidiana martyria ſtolatus Agnum ſequatur.* Ex hoc loco virginitas in Emblematibus pingitur quaſi juvencula pallida, macilenta, oculis decoris, coronam è floribus capite geſtans, candida ſindone amicta, lætitiam vultu præferens, citharam manu pulſans, ſequens Agnum in medio prati.

S. Johan. reſpicit hic ad S. Clement. & Flaviam Domitillā.

Ita S. Clemens Pont. Domitiani Imper. cognatus, perpetuam virginitatem coluit, uti docet S. Ignatius epiſt. ad Philadelph. Idem eamdem mirè extulit, alioſque docuit, ut patet ex ejus epiſtolis encyclicis, & teſtatur Epiphan. hæreſ. 30. Quapropter ejus exemplo & hortatu S. Flavia Domitilla, neptis & ipſa Domitiani, quam Aureliano deſponſam, S. Clemens virginem Deo conſecravit; Euphroſyna, Theodora, & aliæ nobiliſſimæ virgines illuſtre pro fide & virginitate martyrium obierunt. Quocirca Clemens à Trajano Imper. in Cherſonam relegatus, cùm plurimos Chriſtianos eò pariter ad metalla damnatos, & inopia aquæ laborantes inveniſſet; pro iis preces fundens, vidit Agnum ſtantem, qui dexterum pedem levavit, velut S. Clementi locum fontis indicans. Ergo Clemens ad locum in quo Agnus ſtabat accedens, parvoque ictu locum qui erat ſub pede Agni pulſans, mox fontem pulcherrimum elicuit, qui magno impetu effuſus fecit fluvium: ex quo omnes Chriſtiani tunc, & deinceps ſitim levarunt. Quo miraculo Gentiles indigenæ ad fidem Chriſti converſi ſunt. Ita habet ejus Vita, & Baronius anno Chriſti 100. unde & in Officio Eccleſ. S. Clementis antiphonas has legimus: *Orante S. Clemente apparuit ei Agnus Dei.* Et, *Vidi ſupra montem Agnum ſtantem, de ſub cujus pede fons vivus emanat: fluminis impetus lætificat civitatem Dei.* In ſancto ergo Clemente adhuc vivente impletum eſt illud Apocal. 7. v. 17. *Agnus qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum.* Fuit enim ipſe agnus Agni Dei aſſecla, id eſt virgo, & ob virginitatem Martyr, paulò poſtquàm hæc ſcripſit Johannes, ut ad eum hic alluſiſſe videatur: imò ſub Clemente Pontif. & hæc quæ dixi inchoante, ſcripſit Apocalypſin & hæc ipſa S. Johannes. Videtur ergo Domitillam, & alias virgines tum florentes, & pro virginitate martyrium obituras, ad hoc fortiter obeundum, hac viſione, & hiſce encomiis virginitatis animare & roborare voluiſſe.

Ita ſub idem tempus S. Petrus S. Praxedem & S. Potentianam; S. Paulus S. Theclam & plurimas alias; S. Matthæus S. Iphigeniam regis Æthiopum filiam, ad virginitatem Deo vovendam excitarunt. qua de cauſa S. Matthæus ad aram ſacrificans ab Hirtaco regis fratre, qui Iphigeniam conjugem ambiebat, occiſus, *virginitatis factus eſt victima*, ut ait Hippolyt. libr. de duodecim Apoſtolis; æquè ac Paulus à Nerone truncatus eſt, quòd virgines Chriſtianas ſuæ libidini ſubtraheret, & Deo dicaret, uti prooemio in S. Paulum oſtendit ex S. Chryſoſt.

Ita S. Agnes poſt mortem laureata apparuit, cum virginibus radiantibus & ſplendidiſſimè veſtitis, ſequens Agnum. Audi S. Ambroſ. libr. 5. epiſt. 34. *Dum parentes beatæ Agnetis aſſiduis pernoctationibus vigilarent ad tumulum ejus* (qui prope Romam extat via Numentana, templo marmoreo gemmiſque illuſtris, quem quoties viſito, mira me cum aliis ſentio lætitia & devotione perfundi) *vident in medio noctis ſilentio exercitum virginum, quæ omnes auro textis cycladibus indutæ, cum ingenti lumine præteribant. Inter quas vident B. Virginem ſimili veſte fulgentem, & ad dexteram ejus agnum nive candidiorem. quæ rogans ſanctas virgines parumper gradum figere, ſtans parentibus ſuis dixit; Videte ne me quaſi mortuam lugeatis, ſed congaudete mihi, & congratulamini, quia cum his omnibus lucidas ſedes accepi: & illi ſum juncta in cælis, quem in terris poſita tota animi intentione dilexi.* Ita Agnum ſecuta eſt B. Catharina Senenſis, cui hoc datur elogium:

Tranſiit ad ſponſum tribus exornata coronis.

Et illud:

Dulce ſignum charitatis,
Dum amator caſtitatis
Cor mutat in virgine.

Quæ proinde ex hoc corde Chriſti igneo in ſuis epiſtolis ardentes Chriſti flammas in omnes ejaculatur, atque in omnibus non aliud facit, quàm ut Pontifices, Cardinales, Prælatos, Principes, urbes, Doctores, &c. ad quos ſcribit, inflammet amore Chriſti, ad ejuſque perfectam ſequelam incitet & extimulet: quem proinde crebrò agnellum nuncupat, ideoque ſingulas epiſtolas incipit pariter & concludit, *in Jeſu dulci, Jeſu amore.*

Moral. S. Bernard. ſerm. 1. ſuper *Miſſus eſt*; *Utrimque*, ait, *ſtupor, utrimque miraculum; & quòd Deus feminæ obtemperet, humilitas abſque exemplo; & quòd Deo femina principetur, ſublimitas ſine ſocio. In laudibus virginum ſingulariter canitur, quòd ſequuntur Agnum quocumque ierit: quibus verò laudibus dignam judicas* (B. Mariam) *quæ etiam præit? Diſce homo obedire, diſce terra ſubdi, diſce pulvis obtemperare: erubeſce ſuperbe cinis. Deus ſe humiliat, & tu te exaltas?* Et infrà: *Sequitur Agnum coinquinatus humilis ſequitur & virgo ſuperbus: ſed neuter quocumque ierit:*

leris: quia nec ille aſcendere poteſt ad munditiam Agni qui ſine macula eſt. nec is ad ejuſdem manſuetudinem deſcendere dignatur, qui ſcilicet non coram tondente, ſed coram occidente ſe obmutuit. Attamen ſalubriorem eligit ſequendi partem in humilitate peccator, quàm in virginitate ſuperbus; cùm & illius immunditiem ſua humilis ſatisfactio purget, & hujus pudicitiam ſuperbia inquinet.

Denique ſuis hiſce verbis ad Chriſtum Agnum in cœlum evocavit noſter S. Johannes S. Eduardum regem Anglorum anno Domini 1066. De quo audi Alredum Abbatem Ciſterc (qui floruit anno Domini 1164.) in Vita ejus, Sanctus Eduardus *nulli petenti in nomine ſancti Johannis Evangeliſtæ, aliquid denegabat: hunc enim poſt Apoſtolorum principem arctiùs diligebat. Unde contigit, quòd quidam peregrinus abſente camerario, in nomine ſancti Johannis Evangeliſtæ importunè a rege eleemoſynam poſtularet. Cui rex pretioſum annulum, cùm nihil aliud in promptu haberet, dedit. Accidit poſt hæc duos Anglicos ad adorandum Salvatoris ſepulcrum Hieroſolymam proficiſci. Qui die quadam à publica ſtrata declinantes, devia quæque ſectati ſunt; & ſole ruente, nox obſcura adducta eſt. Et cùm neſcirent quid agerent, quò ſe verterent, apparuit eis ſenex quidam venerandus, qui eos ad civitatem reducit. Susceptis autem hoſpitio menſa parantur lautiſſimæ; refecti dant membra quieti. Manè autem facto egreſſis illis de civitate, ait ſenex: Viri fratres, cùm ſumma proſperitate vos repatriaturos non dubitetis; quoniam proſperum iter faciet vobis Deus, & ego ob amorem regis veſtri, in omni via firmabo ſuper vos oculos meos. Ego enim ſum Apoſtolus Chriſti Johannes, qui regem veſtrum ob meritum caſtitatis ſumma dilectione complector. Hunc ergo annulum, quem mihi in habitu peregrino apparenti tribuit, reportate, denunciantes ei obitus ſui inſtare diem; quem infra ſex menſes viſitans viſitabo, ut mecum ſequatur Agnum quocumque ierit. His dictis, diſparuit: & illi ad patriam proſperè redeuntes, quæ viderant & audierant, regi ſeriatim retulerunt.*

Virgines ſunt primitiæ Deo, cur? HI EMPTI SVNT (quomodo empti ſint dixi in fine v. 3.) EX HOMINIBVS PRIMITIÆ DEO ET AGNO] Primò, quia virginitatem quaſi primitias Deo gratiſſimas tribuerunt. Sicut enim primi fructus ſui novitate ſapidiſſimi & gratiſſimi ſunt, ita & virginitas Deo. Alludit ad Jerem. 2. 3. *Sanctus Iſrael Domino, primitiæ frugum ejus: omnes qui devorant eum, delinquunt.* Sicut enim Iſrael præ omnibus Gentibus fuit electus, & dilectus Deo, eique oblatus quaſi primitiæ, ut eſſet populus primus fidelis & ſanctus: ita ex omnibus Chriſtianis virgines, quaſi primitiæ nobiliſſimæ Deoque acceptiſſimæ, ſecernuntur & offeruntur.

Secundò, ſicut per primitias frugum Deo oblatas, reliquæ fruges omnes cenſebantur Deo oblatæ, ac ab eo benedictæ, ut patet Proverb. 3. v. 9. ubi dicitur: *Honora Deum de tua ſubſtantia, & de primitiis omnium frugum tuarum da ei; & implebuntur horrea tua ſaturitate, & vino torcularia tua redundabunt.* Ita pariter per virgines quaſi primitias Deo oblatas, Deus totis earum familiis, totique Eccleſiæ benedicit & benefacit, eas fœcundando, boniſque temporalibus & ſpiritualibus augendo. Unde S. Ambroſ. lib. 3. de Virgin. docet, ubi multæ ſunt virgines, ibi conjuges eſſe fœcundiores.

Præclarè S. Hieron. libr. 1. contra Jovinianum, qui conjugium æquabat virginitati: *Si virgines*, inquit, *primitiæ Dei ſunt: ergo viduæ & in matrimonio continentes erunt poſt primitias, id eſt in ſecundo & tertio gradu: nec priùs perditus populus ſalvari poterit, niſi tales hoſtias caſtitatis Deo obtulerit, & immaculatum Agnum puriſſimis victimis reconciliaverit.*

VERS. 5. ET IN ORE EORVM NON EST INVENTVM MENDACIVM.] Quia ab hæreſis & idololatria (quæ ſunt mendacia pernicioſiſſima contra Deum Deique cultum, quæque maximè vigebunt tempore Antichriſti) longiſſimè abierunt. Ad hæc enim proxima diſpoſitio eſt licentia carnis & libido, quæ uti Salomonem ad idololatriam 3. Reg. 11. 1. impulit, ita hodie multos ad hæreſin & infidelitatem impellit, & plures in fine mundi impellet. Sicut ergo qui carni & veneri indulgent, facilè in hæreſin labuntur: ita virgines qui vitiis carnis reſiſtunt, ab ea ſunt eruntque remoti.

Secundò, virginum decus eſt ſinceritas & veritas; ipſaque virginitas hunc candorem ſecum affert: quia cùm uni Deo placere ſtudeant, non eſt cur hominum favores

A blanditiis, mendaciis, fucis & dolis ſibi concilient; ut de illis meritò dicatur id quod Chriſtus dixit de Nathanaele Johan. 1. v. 47. *Ecce verè Iſraelita, in quo dolus non eſt.* Sicut ergo vulgò dicimus, Oſtende mihi mendacem, oſtendam tibi furem; mendacium enim comitatur furtum: fures enim ſua furta mendaciis celant & tuentur. Ita pariter ſi dubium de cujuſpiam caſtitate occurrat, dicas. Oſtende mihi mendacem, oſtendam tibi inceſtum: oſtende mihi veracem, oſtendam tibi caſtum. Hinc Arabicus vertit, *& non invenitur quid de mendacio in ore eorum.*

SINE MACVLA (græcè ἄμωμοι, id eſt inculpati, irreprehenſibiles) ENIM SVNT ANTE THRONVM DEI] Tò *enim* dat cauſam præcedentium, cur ſcilicet in ore eorum non ſit inventum mendacium, ac conſequenter cur ſint electi in primitias Deo & Agno. Quia nimirum fuerunt & ſunt puri & immaculati, quia vitam egerunt virgineam & angelicam ſine macula. Maculam intellige graviorem, quæ illis obiici poſſit. v. g. mendacii, libidinis, &c. Nam alioqui nemo hanc vitam tranſigit ſine labe & macula aliqua veniali. *Si enim*

B *dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus*, ait S. Johannes epiſt. 1. c. 1. 8.

Nota hìc decem epitheta & elogia virginum. Primò, v. 1. quòd cum Agno ſtent ſupra montem Sion. Secundò, quòd habeant nomen Agni & nomen Patris ejus ſcriptum in frontibus ſuis. Tertiò, v. 2. quòd ſint citharœdi Dei, ſed ſonori ut tonitru. Quartò, v. 3. quòd ſoli cantent canticum novum coram throno Dei, quatuor animalibus, & 24. ſenioribus. Quintò, quòd empti ſint de terra. Sextò, v. 4. quòd cum mulieribus non ſint coinquinati, virgines enim ſunt. Septimò, quòd ſequantur Agnum quocumque ierit. Octavò, quòd ſint primitiæ Deo & Agno. Nonò, v. 5. quòd in ore eorum non ſit inventum mendacium. Decimò, quòd ſine macula ſint ante thronum Dei. *Decem elogia virginum.*

Hinc ſimilia elogia multis virginibus data legimus: Ita S. Agathæ hoc epitaphium poſuerunt angeli: *Mentem ſanctam, ſpontaneam, Deo honorem, & patriæ liberationem.* Ita Proceres Poloniæ nomine totius regni, B. Staniſlao Koſtka hoc elogium, quaſi vitæ compendium, ſtatuerunt? *Iuveni caſtiſſimo, nobili humillimo, diviti*

C *pauperrimo, rerum humanarum contemptori, ſuique ipſius victori acerrimo, &c. qui à puero Ieſu cum eius matre, ægrotans meruit viſitari; & à duobus angelis præſente S. Barbara Martyre, cœli pane refici. Qui deſiderio vitæ perfectæ generis nobilitatem, ampliſſimasque facultates negligens, Societati Ieſu nomen dedit; in eaque religioſi inſtituti tenaciſſimus, diſciplinæ exactæ brevi exemplar factus, ad præmia ſtrenuè certantibus promiſſa anno ætatis 18. Chriſti 1568. die 14. Auguſti præter omnium ſpem (morte ſua prædicta) citiùs evocatus, Poloniam naſcens, Ordinem Religioſum vivens, Romam moriens, & inde cœlum petens, ſua gloria illuſtravit. Ob gloriam admirandorum poſt mortem operum à Clemente Papa VIII. Beati appellatione donatus, à Paulo V. publica imaginis collocatione, & lampade ad ſepulchrum eius accenſa auctus*, &c.

Denique Soſtratus Byzantinus apud Achillem Tatium l. 2. narrat locum Byzantii fuiſſe, & in eo olivam, quam ſtupendo prodigio dicitur imber igneus fœcundaſſe. Et Pauſanias in Atticis refert, olivam Minervæ, incenſa à Perſis urbe conflagraſſe, eodemque die in duorum cubitorum altitudinem germinaſſe. Oliva eſt ſymbolum virgi-

D nis, quæ ex ipſo damno compendia quærit ac fortitudinem invictam, quæ æternos parit triumphos. Præclarè Tertul. ad Martyres; *Negotiatio eſt aliquid amittere, ut maiora lucreris.* Vir ergo & virgo patiens ſimilis eſt cælo, quod per & poſt nubila ſerenatur & ſplendeſcit.

ET VIDI ALTERVM ANGELVM VOLANTEM.] *Alterum*, ſcilicet à Michaele, de quo cap. 12. 7. Vel potiùs *alterum*, græcè ἄλλον, id eſt alium & diverſum, ſcilicet à duobus ſequentibus v. 8. & 9. ita Alcazar. Vidit enim Johannes hic tres angelos, quorum primus denunciat diem judicii, ſecundus caſum Babylonis, tertius iram Dei, ignem & ſulphur gehennæ in eos qui adoraverint beſtiam. VERS. 6. *Tres angeli, qui?*

Quæres, quinam hi? Primò, Alcazar referens hæc omnia ad primitivam Eccleſiam, accipit tres duces Chriſti, tribus ducibus hoſtibus, ſcilicet draconi, beſtiæ maris, & beſtiæ terræ, putà diabolo, mundo & carni, *Alcazar ait eſſe S. Petrum Paulum & Ioannem.*

oppo-

oppoſitos, v. g. S. Johannem, Paulum & Petrum, qui milites Chriſti animarunt ad debellandum regnum draconis & gentiliſmi. Primi enim angeli vox ſumpta eſt ex S. Johanne, ſecundi ex S. Paulo, tertii ex S. Petro. Primus ergo, ſcilicet S. Johannes, volat per medium cæli; quia inſtar aquilæ res divinas perſpexit, atque ad ipſam Sanctiſſimam Trinitatem evolavit; dicens: *In principio erat Verbum*, &c. Rurſum volat per medium cælum, ut ab omnibus videri & exaudiri poſſit. Hic habet Evangelium æternum: quia prædicavit & ſcripſit Evangelium, id eſt lætiſſimum nuncium, de proſtrato diabolo, deque felicitate & gaudiis æternis, quæ Deus promiſit timentibus ſe, ita ſcilicet ut non timeant Domitianum, nec tormenta, nec mortem, ſed unum Deum. Porrò in eo quod clamat, *Quia venit hora judicii eius*, non intelligit judicium extremum, ſed illud de quo Chriſtus Johan. 12. 31. *Nunc judicium eſt mundi, nunc princeps huius mundi eiicietur foras.* Chriſtus enim primo ſuo adventu dæmonem ex ſua injuſta poſſeſſione, id eſt ex Gentibus, exturbavit: tuncque fuit judicium, græcè κρίσις, id eſt dies quaſi decretoria morbi & mortis, id eſt expulſionis diaboli. Secundus angelus, puta Paulus, canit Babylonis, id eſt Romæ Ethnicæ, & Romani Imperii Ethnici, ruinam, cùm cœpit regnare Conſtantinus & poſteri Chriſtiani; hoc enim Paulus prædixit 2. Theſſal. 2. v. 7. dicens: *Myſterium iam operatur iniquitatis; tantùm ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat.* Tertius angelus eſt S. Petrus, qui æquè ac angelus hic, hominibus carnalibus & luxurioſis ignes gehennæ æternos intentat epiſtola 2. cap. 1. v. 2. 4. 6. 10. 12. 13. 14.

Verius eſt fore triplices prædicatores.

Verùm dico, hunc angelum, uti & ſequentes duos in viſione oſtenſos Johanni, ſymbolicè ſignificare prædicatores triplices, per quos angeli hæc ipſa quæ à Johanne hic recenſentur, proclamabunt toti orbi in ejus fine. Unde volant per medium cæli, ut ſignificetur per prædicatores, qui per medium mundi omneſque ejus plagas diſcurrent in tota Eccleſia, quæ hic cælum vocatur, ut dixi cap. 12. v. 2. hæc promulganda fore. Simile vidimus cap. 8. v. 6. & 13. Suavis enim Dei providentia ad homines docendos & monendos, hominibus, non angelis, utitur. Ita Iconius, Beda, Rupertus, Ansbertus, Anſelmus, Gagneius, Ribera & alii. Unde & Victorinus per tres hoſce angelos accipit tres famoſos prædicatores, quorum primus futurus ſit Elias, ſecundus Eliæ ſocius, quem ipſe putat fore Jeremiam, ſed falsò, ut dixi cap. 11. tert. uni aliquem hiſce ſimilem.

Poſſumus Secundò, cum Viega, hos tres angelos ad viſionem imaginariam referre, ut Johannes ſcilicet ſibi viſus ſit eos videre, & audire ita loquentes, tantùm ad hoc, ut ipſe ea quæ videbat & audiebat literis mandaret; non autem quod hi angeli repræſentarent concionatores futuros tempore Antichriſti. Simile enim eſt. v. 13.

HABENTEM EVANGELIVM ÆTERNVM] Evangelium vocatur æternum, quia Deus & Chriſtus in eo æterna in cælis bona annunciat & promittit ſuis aſſeclis, ut homines temporarias voluptates, æquè ac pœnas contemnant; unde clamat: *Timete Dominum; quia venit* (id eſt appropinquat, imminet) *hora iudicii eius.* Quocirca anagogicè S. Hieronym. epiſt. ad Avitum, *quid cavendum ſit in libris Origenis περὶ ἀρχῶν. Evangelium*, inquit, *ſempiternum, id eſt futurum in cælis.* Dicitur *ſempiternum, ad comparationem videlicet huius noſtri Evangelii, quod temporale eſt, & in tranſituro mundo ac ſæculo prædicatum.* Porrò Evangelium quod prædicabitur Beatis in cœlo, erit annunciatio & revelatio beatitudinis, bonorumque omnium in Deo, quodque hæc eis in æternum perennabunt.

An S. Bonifacius angelus?

Aureolus per hunc angelum accipit S. Bonifacium, qui miſſus à Gregorio Pontifice anno Chriſti 741. prædicavit Evangelium duris Friſiis, Thuringiis & Auſtriacis, eoſque timore judicii & gehennæ concuſſit, atque ad cultum, timorem & amorem unius Dei impulit. Verùm hæc adaptatio eſt, & applicatio, non explicatio hujus angeli, qui erit in fine mundi.

An S. Vincentius?

Rurſum Vincentius Juſtinianus in Vita B. Vincentii Fererii 1. part. cap. 19. aſſerit mortuum quemdam publicè coram multis a B. Vincentio vitæ fuiſſe reſtitutum, ut eo miraculo confirmaret ſe eſſe illum angelum quem

A Apocalypſis cap. 14. verſ. 16. refert viſum fuiſſe Johanni per medium cæli volantem & clamantem: *Timete Dominum, quia venit hora iudicii eius.* Angelum intelligit non literalem, ſed ſymbolicum, & literali ſimilem, putà qui miſſus eſſet à Deo ut ſimilem legationem obiret, hominesque induceret ad pœnitentiam & timorem Dei, quique ſimiliter ac hic angelus clamaret: *Timete Dominum, quia venit hora iudicii eius.*

Moral. S. Auguſt. in Sentent. ſententia 248. *Ad omne*, inquit, *opus bonum amor ducit & timor Dei: ad omne peccatum amor ducit & timor mundi. Vt apprehendatur bonum, & declinetur malum, diſcernendum eſt quid diligi debeat, & quid timeri.*

VERS. 8.

ET ALIVS ANGELVS SECVTVS EST DICENS: CECIDIT, CECIDIT BABYLON ILLA MAGNA) Alludit ad Jerem. 51. 8. *Subitò cecidit Babylon & contrita eſt.* Et ad Iſaiam 21. v. 9. *Cecidit, cecidit Babylon, & omnia ſculptilia deorum eius contrita ſunt in terram.* Quibus locis Prophetæ ad literam caſum & excidium Babylonis, regnique Chaldæorum per Cyrum futurum deſcribunt. B Porro quidnam hic à Johanne intelligatur ad literam, dicam cap. 17. 5. & toto c. 18. ibi enim graphicè hoc Babylonis excidium depingitur: quocirca eò hæc reſervanda ſunt. Eſt enim in Apocalypſi, uti & in aliis Prophetis, crebra hyſterologia, uti dixi in canonibus præfixis Iſaiæ. Hæc ergo pertinent ad caput 18. 2. ibi enim dicitur. *Cecidit, cecidit Babylon*; niſi dicas hic aliter ſumi *cecidit*, ſcilicet ut ſignificet actum inſtantem & quaſi inchoantem: *cecidit*, id eſt, jam cadere incipit, ac brevi prono caſu cadet Babylon.

Aureolus per Babylonem accipit Conſtantinopolim; cenſetque prædici hic excidium Imperii Conſtantinopolitani, eò quòd ejus Imperatores plerique hæretici fuerint, vel Arriani, vel Eutychiani, vel Monothelitæ, vel Iconomachi, vel ſchiſmatici.

VERS. 10.

ET HIC BIBET DE VINO IRÆ DEI, QVOD MISTVM EST MERO) Eraſmus vertit, *de vino iræ Dei, quod infuſum*, vel *propinatum eſt merum*, ſive purum & non miſtum. Nam Græcum κεράννυσθαι, id eſt miſcere, ſignificat etiam infundere & propinare. Olim enim bibebant ex cornibus: unde à κέρας, id eſt cornu, dicti ſunt crateres, quaſi κερατῆρες: inde κεράννυσθαι, C ſignificat in cornu, vel aliud ſimile vas infundere. Ita Athenæus in Dypnoſophiſtis lib. 11. & alii. Hinc & Dionyſio (id eſt Baccho, qui vini fuit inventor) cornua affinxit antiquitas; quin & taurum eum appellavit.

Vini aqua miſti commoda.

Verùm meliùs propriè vertas hic, *quod miſtum eſt.* Nam veteres (uti etiamnum faciunt Itali, Hiſpani, Galli, &c. idque medici docent eſſe utiliſſimum, & quaſi divinum inventum) tum ſanitatis, tum ſobrietatis cauſa, vinum aqua miſcebant & diluebant, ut docet Athenæus loco citato, & Plutarch. libr. 8. Sympoſ. quæſt. 6. Antiquiſſimi enim bibebant merum, ſed non ſine noxa: unde Polyphemus in tragœdia Ariſtii, cui titulus Cyclops, increpat Ulyſſem dicens: *Vini liquorem perdidiſti infuſa aqua*, quaſi vinum aqua corrumperetur, cùm è diverſo, medicorum judicio reddatur melius ac ſalubrius. Quocirca vinum aqua diluere docuit & adinvenit Staphylus Sitheni filius, teſte Plin. lib. 7. cap. 56. Porrò Genebrardus in Chronol. Primus apud Græcos, inquit, Melampus medicus vinum aqua diluere præcepit ſub anD num mundi 2847. quo tempore apud Hebræos, Judices erant Debora & Barac, quadraginta annis ante Gedeonem: nempe ab ultimis temporibus mero dediti Græci: hinc græcari. Ita Plato admonet, ut Bacchum temulentum deum Nymphis (id eſt aquis: his enim præſident Nymphæ) ſobriis deabus temperemus. Vulgare carmen tria commoda vini lymphati, id eſt aqua diluti, recenſet. Ait enim.

Lymphatum creſcit, dulceſcit, lædere neſcit.

Dicit ergo Johannes, hoc vinum iræ Dei miſtum fore, non aqua, ſed mero, id eſt alio puro vino. Tale enim vinum ſic cum alio commiſtum potentius eſt, magiſque inebriat. Ita Andreas, Ribera & alii, quaſi dicat, Ira hæc & punitio Dei nulla clementia, nulla conſolatione mitigabitur, ſed omni deſolatione & dolore potiùs augebitur. Sic enim *miſcere* alibi accipitur, ut Iſaiæ 19. v. 14. *Dominus miſcuit* (Septuag. ἐκέρασε) *in medio eius ſpiritum vertiginis*,

id

id eſt, Deus miſcuit in ea (Ægypto) varios errorum A & vertiginum ſpiritus. Proverb. 9. verſ. 5. *Bibite vinum quod miſcui vobis*. Veteres enim temperantes erant, ideoque vinum aqua diluebant, uti jam dixi. Pſalm. 74. 9. *Calix in manu Domini vini meri plenus miſto*. Si merum, quomodo miſtum? Reſpond. merum eſt & tamen miſtum alio vino mero, vel vini fæcibus, à quibus abhorremus; ut citiùs vehementiuſque inducat ſoporem & ebrietatem potanti. Iſajæ 5. v. 22. *Væ qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem*: hebraicè, *ad miſcendum ſechar*, id eſt ſiceram, hoc eſt inebriativa v. g. varia vina quæ magis turbant ſtomachum & cerebrum, ideoque magis inebriant. Hiſce locis pro *miſtum* & *miſcere*, hebr. מסך *maſach*, quod propriè ſignificat miſcere (imò à *maſach* deductum videtur Latinum *miſceo*) non infundere. nam נסך *naſach* ſignificat infundere, non *maſach*. Cùm ergo Hebræum *maſach* Septuag. vertant κεράσασθαι, ſequitur illud pariter ſignificare miſcere, non infundere.

VERS. 11. ET FUMUS TORMENTORUM EORUM] Syrus & Arabicus, *fumus tormenti eorum*, id eſt ignis gehennæ & pœna reproborum. Eſt metonymia: ponitur enim effectus pro cauſa, ſcilicet fumus pro igne. Nam in inferno non videtur eſſe fumus, vel ignis fumans: quia ibi nihil eſt corruptibile vel reſolubile, ſed omnia conſtantia ſunt & ſolida, putà idem numero ſemperque ſibi conſtans ignis ſulphureus. Alludit ad Iſajæ cap. 34. v. 10. ubi Propheta agens de Boſræ, quæ Idumææ erat metropolis, excidio & conflagratione per Nabuchodonoſor, ait: *In ſempiternum aſcendet fumus ejus*. Hic eſt ergo *Tartarus horrificos eructans faucibus æſtus*, ut ait Lucretius libr. 3. Quocirca verè damnatus quidam apparens ſuo amico, qui ei preces ſuas offerebat, reſpondit: *Sine pœnitentia ſunt judicia Dei in inferno. Dum rotat aſtra polus, dum pulſat littora pontus, pro criminibus meis puniar. Si totus mundus mihi remedia exquireret, æterna tamen & innumera pœnarum genera patiar*.

In inferno eſt ignis ſine fumo?

DIE ET NOCTE] id eſt ſemper. Nam propriè apud inferos nulla erit dies, ſicut apud ſuperos & Beatos nulla erit nox; ſed his una perennis dies, illis una & perennis erit nox.

Moraliter, hæc cogitent peccatores, qui peccando acceperunt imaginem beſtiæ, id eſt diaboli, item ii quos beſtia ad peccatum tentat & ſollicitat, nimirum qui ſint fructus, quæ pœnæ peccati. Scilicet Primò, quòd peccator bibet de vino iræ, id eſt, de felle Dei. Secundò, quòd vinum hoc miſtum eſt mero ſuppliciorum omnium, ſine ulla aqua aut gutta conſolationis. Tertiò, quòd cruciabitur igne & ſulphure. Quartò, quòd erit probrum & ludibrium in conſpectu ſanctorum angelorum, & ante conſpectum Agni. Quintò, quòd fumus tormentorum ejus aſcendet in ſæcula ſæculorum. Sextò, quòd non habebit umquam requiem die ac nocte nec ab igne corporeo, nec à verme conſcientiæ per omnem æternitatem. Hæc cogitans percellatur, dicatque. Ego non ero tam demens, ut parvo melle æternum fel emam; ut modica voluptate peccati, immenſos gehennæ ignes & ſulphur mihi accerſam. *Momentaneum enim quod delectat, ſed æternum quod cruciat*.

Mor. de ſex fructibus & pœnis peccati.

Quocirca hiſce Apocalypſ. verbis S. Cyprianus lib. 4. epiſt. 6. fideles adhortatur, ut uſque ad martyrium reſiſtant tyrannis & Antichriſto. *Venit*, inquit, *Antichriſtus, ſed & ſupervenit Chriſtus. Graſſatur & ſævit inimicus, ſed ſtatim ſequitur Dominus, paſſiones noſtras & vulnera vindicaturus. Iraſcitur adverſarius & minatur, ſed eſt qui poſſit de ejus manibus liberare. Ille metuendus eſt, cujus iram nemo poteſt evadere. Si quis adorat beſtiam & imaginem ejus*, &c. *bibet de vino iræ Dei*. Et mox: *Ecce agon ſublimis & magnus, & coronæ cæleſtis præmio glorioſus, ut ſpectet nos certantes Deus, & ſuper eos quos filios facere dignatus eſt, oculos ſuos pandens certaminis noſtri ſpectaculo perfruatur. Spectant angeli ejus, ſpectat & Chriſtus. Quanta eſt gloriæ dignitas, quanta felicitas præſide Deo congredi, & Chriſto judice coronari! Integros honor, lapſos dolor ad prælium provocet*. Et inferiùs: *O dies ille qualis & quantus adveniet, fratres, cùm cœperit populum ſuum Dominus recenſere, & divinæ cognitionis examine ſingulorum merita recognoſcere, mittere in gehennam nocentes & perſecutores noſtros, nobis verò mercedem fidei & devotionis exſolvere!* &c.

VERS. 12. HIC PATIENTIA SANCTORUM EST, QUI CUSTODIUNT MANDATA DEI, ET FIDEM JESU) Sunt verba, non tertii angeli, ſed S. Johannis, qui hoc quaſi epiphonema elicit, & annotat ad tres voces trium angelorum; q. d. Cùm Babylon ceciderit, omneſque impii bibent de calice iræ Dei, tunc apparebit fructus non ſolius fidei, ut volunt hæretici, ſed patientiæ & obedientiæ Sanctorum, qui timentes Dominum diemque judicii, inter tot impios, inter tot tentationes, perſecutiones, tormenta & martyria, conſtanter uſque ad mortem cuſtodierunt & fidem Jeſu, & mandata Dei. Nam hi immunes erunt à plagis, quibus in die judicii punientur impii, & inſuper amplis præmiis, putà æterna felicitate, donabuntur.

VERS. 13. ET AUDIVI VOCEM DE CÆLO DICENTEM MIHI SCRIBE BEATI MORTUI QUI IN DOMINO MORIUNTUR) Aliqui hæc intelligunt de Martyribus, qui *in Domino*, id eſt pro Domino, vel propter Dominum moriuntur. Sic Jacob Geneſ. 29. v. 18. in Hebræo dicitur ſerviiſſe ברחל *berachel*, id eſt in Rachele, hoc eſt, pro Rachele, ſeptem annis Labano: & ſic alibi ſæpè ב id eſt *in*, capitur pro *propter*. ita S. Ambroſius, Anſbertus, Haymo, Alcazar, qui ait: Loquitur hæc vox de iis qui fortiter mori decreverunt (hoc enim moriendi decretum ſignificat τὸ *moriuntur*) potiùs quàm ſceleris aliquid contra Deum admittere: q. d. Illi qui protinus firmiter apud ſe ſtatuunt vitam ipſam Chriſto libenter immolare, ac morti ſeipſos, cùm opus fuerit, deſtinare; ex eo ipſo temporis puncto incipient ingenti pace, animique tranquillitate perfrui, ac à laboribus & ærumnis requieſcere. Hoc eſt enim quod ſubdit: *Amodo jam dicit Spiritus, ut requieſcant*. q. d. Antequam reipſa moriantur, ſtatim ac ſe morti pro Chriſto devovent, ex eo tempore jam depoſitis laboribus requieſcent, quaſi reapſe occubuiſſent. Vide hic, quàm efficax felixque ſit ſerium & efficax Deo ſerviendi propoſitum; facit enim ut pacati & tranquilli omnino vitam agant fideles, mox ut ſe reſolverint, Chriſtique crucem, labores & mortem ſtrenuè amplecti apud ſe planè ſtatuerint: rurſum facit ut in opere ſint efficaces, uti mox dicam.

Vis efficaciæ propoſiti pii.

Verùm planiùs & pleniùs alii hæc ad quoslibet Sanctos referunt, ſive Confeſſores ſive Martyres. Hi enim omnes beati ſunt: quia *in Domino*, id eſt in fide, charitate & gratia, ac amicitia Dei moriuntur. ita Primaſ. Andreas, Beda, Richardus, Joachim, Pannon. & alii. Unde S. Bernardus, *Mori*, ait, *pro Domino, Martyrum eſt, in Domino autem mori, Confeſſorum*. Rurſum *in Domino*, id eſt, in Domini quaſi manu, aut potiùs ſinu, *moriuntur*, id eſt dormientes requieſcunt, quomodo de S. Stephano Actor. 7. dicitur (quod etiamnum pii in fidelium morte uſurpant, dicuntque) *Obdormivit in Domino*.

BEATI MORTUI, &c.) Præclarè S. Cyprianus ſuos exhortans ad fortem patientiam lib. de Mortalitate, ſive peſte graſſante tunc: *Adverſa*, inquit, *non debilitent, nec frangant Chriſtiani fidem, ſed potiùs oſtendant in colluctatione virtutem, cùm contemnenda ſit omnis injuria malorum præſentium, fiducia futurorum bonorum. Gubernator in tempeſtate dinoſcitur, in acie miles probatur. Adverſa non avocant à fidei virtute, ſed corroborant in dolore*, &c. *Quanta ſublimitas inter ruinas generis humani ſtare erectum!* Et mox: *Mortalitas Chriſtianis præſtat quod martyrium: cœpimus libenter appetere, dum mortem diſcimus non timere. Non eſt exitus, ſed tranſitus, & temporali itinere decurſo ad æterna tranſgreſſus*. Sic & S. Bernardus cap. 15. de Natura & dignitate divini amoris, mortem vocat Paſcha: *Hunc tranſitum*, inquit, *ad vitam miſeri infideles mortem appellant, fideles autem quid, niſi paſcha? quia moritur mundo, ut perfectè vivat Deo. Ingreditur locum tabernaculi admirabilis uſque ad domum Dei*. Rurſum S. Cyprianus libr. 4. epiſt. 6. ad Tibaritan. *Gravior*, ait, *& ferocior pugna nunc imminet, ad quam virtute robuſta parare ſe debent milites Chriſti* (imminente perſecutione Decii & Valeriani)

Mor. de patientia.

conſi-

conſiderantes idcirco ſe quotidie calicem ſanguinis Chriſti bibere, ut poſſint & ipſi propter Chriſtum ſanguinem fundere. Idem de Exhortat. Martyrii docet *timendas non eſſe injurias & pœnas perſecutionum, quia major eſt Dominus ad protegendum, quàm Diabolus ad impugnandum. Quocirca in perſecutionibus nemo cogitet quod periculum diabolus importet, ſed conſideret quod auxilium Deus præſtet. Nemo difficile vel arduum putet eſſe Martyrem fieri, quando videat Martyrum populum non poſſe numerari.* Idem (vel quiſquis eſt Auctor) tractat de Laude martyrii, hoſce vel titulos, vel ſtimulos ſparſim dat martyrio: Primum. *Impavidos*, ait, *animos das dolori.* Secundum. *Mens creſcit in pugna. Pulſata licet crebrius, hæret immobilis, uti rupes pulſata fluctibus.* Tertium. *Morte vitam condemnas, ut vitam morte cuſtodiat.* Quartum. *Miles triumphalibus de hoſte ſpoliis onuſtus, vulneribus ſuis gaudet.* Quintum. *Nec timendum iis, quorum ſpes æternitatis & vita cœleſtis eſt, ac ſalus de promiſſa immortalitate lætatur.* Sextum. *Quorum animo deſpectus hic mundus, & alienata ſæculi facies, quibus ſemper hic mundus loco carceris. Nec poteris amare martyrium, niſi antè oderis ſæculum.* Septimum. *Martyrio velut ſocia Chriſti cruore decoraris.* Et ſub initium: *Perdurantibus licet coſtis refulgeant ungula recurrat in vulnus, & cædentibus flagris cum avulſa corporis parte rediens habena ducatur, ſtas immobilis tamen pœnis ſuis fortior: hoc ſolum ſecum ipſe convolvens, quòd in illa crudelitate carnificum, plus pro quo patitur, Chriſtus ipſe patiatur. Quid eſt ergo martyrium? delictorum finis, periculi terminus, dux ſalutis, patientiæ magiſter, domus vitæ; quo perfecto etiam ea occidunt, quæ in futuro diſcrimine potuiſſent tormenta reputari:* Vide eumdem libr. de Bono patientiæ. Inſuper S. Auguſtinus in Sentent. ſentent. 148. *Mors*, ait, *etiam piorum, peccati pœna eſt. Sed ideo ipſis dicitur bona, quia illa bene utuntur, quibus finis eſt ad mala temporalia, & tranſitus ad vitam æternam. Sicut enim injuſtitia male utitur non tantùm malis, verùm etiam bonis; ita etiam juſtitia non tantùm bonis, verùm etiam malis benè utitur.* Hic bonus uſus maximè fit per patientiam, uti indicat hic S. Johannes, de qua S. Auguſt. ſententia 33. *Tota*, ait, *fidelium ſalus, tota patientiæ fortitudo, ad eum qui in Sanctis ſuis mirabilis eſt, referenda eſt: quia niſi in illis Dominus eſſet, furori impiorum fragilitas ſuccumberet humana.*

Mortui in Domino qui. Nota. Ambroſius & Alcazar per mortuos hic intelligunt eos, qui mortui ſunt non corpori, ſed mundo, ſicut qui mortui ſunt non phyſicè, ſed myſticè & ſpiritualiter: qui enim phyſicè mortui ſunt, ampliùs mori non poſſunt. quod tamen de mortuis hic dicitur. Ait enim: *Beati mortui qui in Domino moriuntur.* Unde Aureolus hæc refert ad monachatum reſtauratum in monte Caſſino anno Chriſti 716. quando & Carlomannus, frater Pipini regis Francorum, ibidem factus eſt monachus, uti & Chilpericus rex Francorum, aliique regum & principum filii facti ſunt monachi. Monachi enim ſunt myſticè & civiliter mortui, tum quia ſæcularibus negotiis ſunt defuncti, tum quia cum S. Paulo mortificationem Jeſu ſemper in corpore, & magis in animo circumferunt. De qualibus ait idem Apoſtolus Coloſſ. 3. v. 3. *Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.* Hi proinde duplici fructu gaudent. Prior eſt, quòd jugi pace & lætitia conſcientiæ fruantur, uti experientia conſtat, & vox divina hìc promittit, dicens: *Ut requieſcant à laboribus ſuis.* Poſterior eſt, quòd *opera eorum ſequuntur illos*: quia cùm ſua firma reſolutione mortem quaſi devorarint, hac de cauſa poſtea in opere ipſo viribus non deficiunt, ſed ſtabiles potiùs, & in actionibus ſuis efficaces, conſtantes, patientes & fideles Chriſti amatores inveniuntur, juxta illud Proverb. cap. 12. 20. *Qui pacis ineunt conſilia, ſequitur eos gaudium.*

Verùm hæc partim accommodatitia, partim myſtica & tropologica ſunt, Dico ergo ad literam, *τὸ mortui* amplè ſumi, ſcilicet pro mortuis tam in præſenti & in futuro, quàm in præterito, ut ſignificet tam morientes & morituros, quàm de facto jam mortuos, quaſi dicat, *Beati* ſunt *mortui*, id eſt morientes, morituri, & mortui, qui moriuntur, morientur, vel mortui ſunt in Domino. Sic enim Hebræi ſæpè ampliant tempora ſuorum verborum, ut ſub præterito intelligant præſens & futurum; & vice verſa ſub præſenti præteritum & futurum, atque ſub futuro præſens & præteritum.

Porrò, ut quis moriatur in Domino, vivere debet in Domino, id eſt, in Dei gratia, lege & voluntate. Dicebat Balaam Numer. cap. 23. 10. *Moriatur anima mea morte juſtorum, & fiant noviſſima mea horum ſimilia.* Sed ſapientiùs dixiſſet: *Vivat anima vita juſtorum, ut moriatur morte juſtorum.* Ferè enim bonam vitam bona mors, & malam vitam mala mors ſequitur, ut ait S. Auguſt. Sicut ergo Romæ mori non poteſt, qui Romæ non vixit; ſic qui in Deo non vixit, in Deo mori non poterit: & contrà, qui cum Deo conjunctus vixit, in Deo etiam morietur.

Denique Nota hìc, beatos non dici viventes, ſed mortuos, ut ſignificetur ante mortem neminem eſſe, nec dicendum eſſe beatum. Clariùs id ſignificant Græca, quæ ſic diſtinguunt, ut *amodo* quod ſequitur, ſit finis ſententiæ præcedentis, ut ſit ſenſus: *amodo*, id eſt poſthac, erunt beati qui in Domino mortui fuerint. Deinde ſequitur. *ναὶ λέγει τὸ πνεῦμα*, id eſt, *etiam dicit Spiritus*, vel *certè dicit Spiritus: τὸ* enim *ναὶ* affirmantis & aſſeverantis eſt. Vidit idipſum per umbram Gentilis Philoſophus Solon, cui Crœſus opulentus Lydorum rex oſtendens ſuas opes, rogavit num quem noſſet ſe beatiorem? Reſpondit Solon, noſſe ſe Tellum civem ſuum, qui honeſtis relictis liberis, cùm nihil ei in vita defuiſſet, fortiter pro patria dimicans cum laude occubuerit. Rogavit deinde Crœſus, poſt Tellum numquem alium cognoſceret beatiorem? Reſpondit Solon, noſſe ſe Cleobin & Bitonem, ſingulari & inter ſe, & in matrem pietate viros, qui remorantibus bobus, jugum ipſi plauſtri ſubiiſſent, & matrem gratulantibus civibus exultantes traxiſſent ad Junonis templum: inde ſacris peractis epulati, non ſurrexiſſent poſtridie, ſed in tanta gloria vitam cum morte ſuaviter commutaſſent. Quid nos? (inquit ira jam incenſus Crœſus) nullone nos numero inter beatos habes? cui Solon, *Beatus eſt, cujus proſperitatem Deus exitu & morte confirmavit: at viventis adhuc, & periculis in vita expoſuit beatitudo, ſicut certantis præconium & corona fluxa eſt & vana.* Ægrè accepit hoc Crœſus, at paulò pòſt captus à Cyro, damnatuſque ad rogum, exclamavit: Solon, Solon, Solon, nunc experior veram fuiſſe tuam de beatitudine ſententiam. ita Plutarchus in Solone. Hac de cauſa Eccleſia diem mortis Sanctorum vocat natalem, quia eodem renaſcuntur in vitam beatam & glorioſam. Natalitium ergo Sanctorum vocat & recolit, non ea quibus cum peccato naſcuntur ad vitam mortalem; ſed ea quibus per temporalem mortem tranſeunt ad vitam beatam & immortalem.

Solonis γνώμη.

Mor. mors in Domino eſt mors amoris. Moraliter innuit hìc S. Johannes mortem beatam & perfectam eorum eſſe, qui *in Domino*, id eſt, in Domini Dei commemoratione, invocatione, amore, ideoque in actu charitatis, animam efflant; quod proinde omnibus deſiderandum & reipſa faciendum eſt. Ita mortuus eſt S. Auguſtinus, recitans cum lachrymis Pſalmos pœnitentiales in actu contritionis, qui eſt actus amoris Dei, teſte Poſſidonio in ejus Vita. S. Hieronymus obiit exhortando ſuos ad amorem Dei & proximi. S. Ambroſius ſubitò poſt ſanctam Synaxin raptus, colloquens cum Chriſto Salvatore expiravit. S. Antonius de Padua animam Deo reddidit recitato hymno ad beatam Virginem, exultans in Chriſto. S. Thomas Aquinas, elevatis in cælum oculis & manibus, alta voce pronuncians illa Cantic. c. 7. v. 11. verba, ultimò à ſe explicata: *Veni dilecte mi, egrediamur in agrum*, moriens in cælum evolavit. S. Ludovicus fixis in cœlum oculis, ardenti ſpe & amore ſuſpirans, *Introibo in domum tuam Domine, adorabo ad templum ſanctum tuum, & confitebor nomini tuo*, ſpiritum Deo & cælo reddidit. B. Petrus Cæleſtinus, qui renuncians pontificatui in eremum rediit, poſt magnos labores & cruces decrepitus, pſalmum centeſimum quinquageſimum inſtar cycni canens, ultimis ejus verbis, *Omnis ſpiritus laudet Dominum*, immortuus eſt. Johannes Gerſon Cancellarius Pariſienſis, in quo ſanctitas cum doctrina de exceſſu certabat, explicatis quinquaginta proprietatibus divini amoris ex Cantico Canticorum, viva facie, ore & corde, identidem repetens ſpiranſque: *O Domine fortis eſt ut mors dilectio tua*, animam amantem Deo amato reddidit. S. Franciſcus

ciſcus Xaverius Indorum Apoſtolus manu tenens crebroque oſculans Chriſtum crucifixum, ac ingeminans, *O Jeſu, Deus cordis mei*, in cor ejus ſpiritum ſuum depoſuit.

Beatiores ſunt, qui non tantùm in actu, ſed ex actu & vi amoris Dei moriuntur. Ita mortua eſt Beata Virgo ex languore & deſiderio videndi Chriſtum ſuum filium. Dicebat enim illud ſponſæ in Canticis: *Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo.* Ita ex amore mortua eſt angelis ſepties in aerem elevabatur. Nam quadam Dominica rapta in eccleſiam, ibique contemplationi dedita, lachrymis perfuſa, elevatis brachiis, ac *S. Synaxin* à S. Maximino percipiens ad Chriſtum ſibi dilectum evolavit. *S. Franciſcus* ex vehementia amoris crebras patiebatur extaſes & deliquia, tandemque acceptis ſacris ſtigmatibus in Chriſtum crucifixum quaſi transformatus, conſumptis viribus & ſpiritibus naturalibus, vi amoris divini tabeſcebat, ac deficiens, pronuncians illud pſalmi centeſimi quadrageſimi primi: *Educ de cuſtodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me exſpectant juſti donec retribuas mihi*, expiravit anno ætatis quadrageſimoquinto: Sic præ vehementia amoris vitam abbreviarunt, mortemque ſibi accelerarunt S. Catharina Senenſis, moriens in ætate florenti, anno trigeſimotertio; S. Carolus Borromæus moriens anno ætatis 46. noſter Stanislaus Koſtka, cujus cor ita amore ardebat, ut crebrò iniecta aqua refrigerari deberet, unde ad vigeſimum ætatis annum non pervenit.

AMODO JAM DICIT SPIRITUS, UT REQUIESCANT (perperam Beza *quoniam requieſcunt*) A LABORIBUS SUIS] *Amodo*, id eſt, ex nunc & deinceps in æternum, putà à tempore mortis ilico requieſcunt, & requieſcent in omne ævum. ita Ambroſ. Haymo, Beda. q. d. Uſque ad mortem oportet laborare, certare, pati; poſt mortem dicitur: *Cùm dederit dilectis ſuis ſomnum, ecce hereditas Domini*. Ita inquit S. Bernardus ſerm. de virginit. *S. Germanus Pontifex Altiſiodorenſis, Romam petens cùm Eduam devenisset, ad tumulum S. Caſſiani divertit; quem proprio vocans nomine: Quid, inquit, agis frater chariſſime? Et ille de tumulo: Dulciter, inquit, in pace requieſco, & adventum Redemptoris exſpecto.* Pro *amodo*, græcè eſt ναὶ, id eſt utique, profectò, ita prorſus, imò verò, meritò certè.

Objiciunt hæretici, ſi juſti omnes mox à morte requieſcunt à laboribus: ergo nulli eunt ad Purgatorium, ejuſque cruciatus. Reſpond. negando conſequentiam. Nam Primò, quod dicitur hìc juſtos requieſcere à laboribus, intellige hujus vitæ, quos ſcilicet exantlarunt in mortificatione paſſionum, in obſervatione divinæ legis, & in perſecutionum tolerantia. Hi enim mox à morte ab iis requieſcunt; ſed ſi quid adhuc labis habeant, illud detergendum eſt in Purgatorio. Adde, eos in Purgatorio requieſcere in certa ſpe ſalutis & gloriæ brevi affuturæ, quæ dum aderit, reipſa in æternum requiem introibunt.

Secundò, Turrianus, & ex eo Franc. Suarez 3. part. tractat. de pœnitentia, diſp. 45. ſect. 1. cenſent S. Johannem hìc loqui tantùm de perfectè juſtis, qui nulla labe culpæ, etiam venialis, nullo quoque reatu pœnæ pro culpa luendæ obſtricti ſunt, ſed puri prorſus ſunt & liberi. Hi enim cùm nullum habeant debitum, mox in æternam requiem tranſeunt.

Tertiò, Gregorius de Valentia 3. part. tractat. de locis animarum poſt mortem, diſput. 11. quæſt. 1. puncto 2. reſpondet vocem *amodo*, non ad tempus determinatum mortis cujuſque juſti referri, ſed ad totum illud tempus militantis Eccleſiæ. Voluit enim Deus hìc ſignificare, hoc ipſo tempore quo Eccleſia nunc in terris militat & perſecutiones patitur, habere etiam in regno cœleſti ſuum locum, & Eccleſiam aliquam triumphantem, ubi Beati requieſcant cùm planè purgati fuerint: neque exſpectare ipſam tempus extremi judicii & reſurrectionis corporum, ut piorum animæ recipiantur in beatitudinem; idque ut hac ratione animet eos ad conſtantiam in perſecutione. Unde præceſſit: *Hìc*, id eſt, hoc tempore, *patientia Sanctorum eſt, qui cuſtodiunt mandata Dei & fidem Jeſu*; ac mox ſubdit: *Beati mortui qui in Domino moriuntur, amodo*, &c. ita & S. Auguſt. lib. 20. Civit. 9.

SPIRITUS] τὸ πνεῦμα, putà Spiritus ſanctus. Se-

A cundò, Haymo, Richardus & Anſbertus, *Spiritus*, inquiunt, id eſt Sanctiſſima Trinitas. Tertiò, Pannonius, Spiritus, id eſt angelus qui Johanni loquebatur.

OPERA ENIM (nam δὲ id eſt autem, capitur pro γὰρ, id eſt *enim*, uti notat Maldonatus, & ſequitur para) ILLORUM SEQUUNTUR ILLOS) Græcè μετ᾽ αὐτῶν, id eſt *cum illis*, q. d. Comitantur illos proximè & individuè (ſicuti famuli comitantur herum, maximè principem, ait Hugo) ut ante regem gloriæ cùm pulcherrimo operum comitatu appareant. *Ad quid*, ait S. Bernardus, *ſequuntur opera Sanctos? niſi ut laudent eos in portis opera eorum.*

Secundò, *opera*, id eſt merces operum. ita Anſelmus, Richardus, Haymo. Opera ergo præcedunt merito, ſed ſequuntur præmio. In morte nos deſerent amici, opes, honores; ſola opera nos ſequentur, uti pulchris ſimilitudinibus declarat Barlaam Joſaphat regi, apud Damaſcenum in hiſtoria cap. 13. Nudat ergo mors hominem opibus, non operibus. Nota. Sicut opera bona ſequuntur hominem, ita & mala. Unde S. Auguſt. hom. 42 in-
B ter 50. cap. 8. *Ipſa*, inquit, *eſt infelicitas hominum: propter quod peccant* (ſcilicet opes, delicias, honores) *morientes hìc dimittunt, & ipſa peccata ſecum portant.* E contrario Sancti labores & dolores, per quos meriti ſunt, hìc dimittunt, & ipſas virtutes ac merita ſecum portant ad præmium mox adipiſcendum. Pulchrè S. Bernardus ſerm. 2. in feſto omnium Sanctorum: *Quanta*, inquit, *eſt felicitas eorum, quàm immenſa lætitia, qui nimirum triplici gaudio, de recordatione tranſactæ virtutis, de exhibitione præſentis quietis, de certa expectatione futuræ conſummationis exultant! Dicunt enim ſingulæ animæ quibus jam datum eſt ad hanc requiem pervenire: In pace in idipſum dormiam & requieſcam, quoniam tu Domine ſingulariter in ſpe conſtituiſti me. Et: Convertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi. Quia eripuit animam meam à morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapſu. Hoc eſt ſuaviſſimum animæ ſtratum, quod nullis jam lavet aut riget lachrymis, quando abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis ejus.* Et mox; *Sit ergo beatæ animæ culcitra conſcientiæ ſuæ puritas: ſit capitale, tranquillitas: ſit opertorium ejus,*
C *ſecuritas: ut in hoc interim ſtrato dormiat delectabiliter, feliciter requieſcat*, &c. Et ſuperiùs: *Nemo parvam aliquam requiem aut lætitiam ſuſpicetur eorum, qui ab omni penitus moleſtia liberi, recogitant annos ſuos in dulcedine animæ ſuæ; lætantur pro diebus quibus humiliati ſunt, annis quibus viderunt mala; cum jucunda admiratione & mira jucunditate conſiderant pericula quæ evaſerunt, labores quos pertulerunt, certamina quæ vicerunt; & pro his omnibus certa & indubitata fide exſpectant beatam ſpem, & adventum gloriæ magni Dei & Salvatoris ſui, qui ſuſcitabit corpora eorum configurata proprii corporis claritati.* Idem S. Bernardus epiſt. 105. ad Romanum: *O quàm beati mortui*, inquit, *qui in Domino moriuntur, audientes à Spiritu, ut requieſcant à laboribus ſuis! Non ſolùm autem, ſed & ſuccedit jucunditas de novitate, ac de æternitate ſecuritas. Bona proinde mors juſti propter requiem, melior propter novitatem, optima propter ſecuritatem. E contrà mors peccatorum peſſima. Et audi unde peſſima. Mala ſiquidem eſt in mundi amiſſione, pejor in carnis ſeparatione, peſſima in vermis ignisque duplici contritione.*

ET VIDI, ET ECCE NUBEM CANDIDAM: ET Vers. 14.
D SUPER NUBEM SEDENTEM SIMILEM FILIO HOMINIS] ſcilicet Chriſtum regem & judicem, qui ſedebit in judicio in nube candida, ut indicet candorem ejus, atque in judicio nullum fucis & prætextibus fore locum, ſed omnia manifeſta & ſincera futura. Habet falcem acutam, quia venit demeſſurus univerſum mundum illique finem impoſiturus. ita Andreas. Unde Matth. 13. 39. dicitur *meſſis*, id eſt meſſio, *conſummatio ſæculi eſt*. Ambroſius per Filium hominis intelligit Pipinum filium Caroli Martelli, qui pro Chilperico factus rex Francorum, illud regnum propagavit. Hoc accommodatitium eſt, non literale.

Nubes Chriſti judicis candida cur?

ET ALIUS ANGELUS EXIVIT DE TEMPLO) id Vers. 15.
eſt, de penetrali Dei cœleſti. putà de loco Beatorum in cœlo, deferens ſcilicet ad Chriſtum omnium Sanctorum & cœlitum deſiderium de conſummatione mundi, punitione impiorum, & gloria juſtorum: de quo dixit c. 6. 10. *Uſquequo*

De-

Domine non vindicas ſanguinem noſtrum? Ait ergo Chriſto: *Falx & meſſis quæ?* MITTE FALCEM (hoc eſt demete) QUONIAM ARUIT MESSIS TERRÆ] Alcazar per meſsem accipit uberem animarum ſegetem, & copioſam Gentium converſionem, quam ſuis concionibus collegerunt Apoſtoli, à Chriſto ad id ipſum miſſi, de qua dicitur Lucæ 10. 2. *Meſſis quidem multa operarii autem pauci.* Verùm agitur hìc de meſse mundi in die judicii. Alludit enim ad Joel. 3. v. 13. *Mittite falces, quoniam maturavit meſſis:* ubi agi de die judicii patet ex eo quod præceſſit v. 2. *Conſurgant, & aſcendant Gentes in vallem Joſaphat: quia ibi ſedebo ut judicem omnes gentes in circuitu.* Senſus ergo eſt, q. d. Angelus: O Chriſte mete, id eſt demete homines, animalia, omneque vivens. Hoc enim deſiderant animæ Martyrum omniumque Sanctorum, qui me hac de cauſa ad te legatum miſerunt, quia planè matura eſt meſſis, id eſt, quia completus eſt electorum numerus, æquè ac curſus mundi, ſæculaque à Deo præſtituta jam evoluta ſunt. Propriè autem hìc intendit dicere, completum eſse electorum numerum: hos enim maximè amat & intendit Deus, ac propter eos ſæculum totum diſpoſuit, illudque vel arctavit vel prolongavit. Atque hæc eſt falx & meſſis tritici. Nam de falce reproborum ſequitur, eamque inducit ſequens angelus. ita S. Gregor. lib. 33. Moral. cap. 10. Beda, Ansbertus, Haymo, Pannonius, Viegas, Ribera, & alii. Cur judicium Dei comparetur falci, cauſam dat S. Gregorius: *Poteſtas,* inquit, *divini judicii, quia intra ſe omnia incidendo complectitur, falcis appellatione ſignatur. In falce enim quidquid inciditur, quaquaverſum flectatur, intus cadit. Et quia poteſtas superni judicii nu latenter evitatur (intra ipſam quippe ſumus, quolibet fugere conemur) rectè cùm venturus judex oſtenditur, falcem tenere perhibetur: quia cùm potenter ad omnia obviat, incidentes circumdat.* Porro Chriſtus petitioni angeli hujus, & Martyrum ac Beatorum obſequitur, pioſque & electos demetit, finemque mundo imponit. Hoc eſt enim quod ſubdit: *Et miſit qui ſedebat ſuper nubem: falcem ſuam in terram, & demeſſa eſt terra.*

Aureolus ſequens filum chronologiæ ſuæ, per hunc angelum accipit Stephanum Papam, qui è templo, id eſt è Roma, exivit anno Chriſti 753. ob perſecutiones Aiſtulphi regis Longobardorum, perrexitque in Franciam ad Pipinum ejus opem implorans. Pipinus ergo copiis collectis quaſi falce ſua demeſſuit exercitum Aiſtulphi.

Vers. 17. ET ALIUS ANGELUS EXIVIT DE TEMPLO (cæleſti, ut dixi v. 15.) HABENS ET IPSE FALCEM] non meſſoriam, ſed vindemiatoriam, ſive putatoriam. Falx ergo hæc eſt cultellus curvus, quo vindemiatores multis in locis utuntur, eoque vites putant & vindemiant, atque uvas abſcindunt. Falx hæc ſignificat punitionem & excidium impiorum: hos enim vindemiabit v. ſequenti.

Quæres, quiſnam hic angelus? Reſpondet Primaſ. Ansbertus. Beda, Pannon. & Viegas & alii, hunc angelum, æquè ac præcedentem, eſſe Chriſtum. Chriſtus enim utramque falcem habet, ſcilicet tam meſſoriam tritici, id eſt electorum, quàm vindemiatoriam uvarum, id eſt impiorum.

Meliùs Ribera cenſet hunc propriè dictum eſse angelum, eumque à præcedentibus diverſum. Nam Chriſtus hìc non vocatur Angelus, ſed Filius hominis. Hic ergo angelus egreditur ut Chriſto cooperetur, utque ejus nutu & juſſu demetat impios, cùm Chriſtus demetet pios & ſanctos, uti dixit v. præced. Aptè enim Chriſto præmiatio, angelo verò punitio tribuitur. Solent enim reges, utpote quos decet & ornat clementia & liberalitas, præmia per ſe diſtribuere; ſupplicia verò per alios irrogare. hoc enim exigit majeſtas regia.

Vers. 18. ET ALIUS ANGELUS EXIVIT DE ALTARI, QUI HABEBAT POTESTATEM SUPRA IGNEM: ET CLAMAVIT VOCE MAGNA AD EUM QUI HABEBAT FALCEM ACUTAM, DICENS: MITTE FALCEM TUAM ACUTAM, ET VINDEMIA BOTROS VINEÆ TERRÆ) Tres hìc v. 15. 17. 18. diſtinguuntur angeli, primus v. 15. ait Filio hominis: *Mitte falcem tuam, & mete.* Secundus v. 17. eſt vindemiator vindemiaturus botros terræ. Tertius eſt qui ſecundum admonet ut botros vindemiet.

Quæres, quinam ſunt hi? Reſpondet Alcazar, hæc verba petita eſſe ex Joelis cap. 3. v. 13 primum ergo angelum eſſe Joelem, ſecundum eſſe Moſen, tertium eſſe Eliam. *Tres angeli qui? Prima ſent.* Moſes typus eſt ſapientiæ. Elias zeli. Introducitur ergo hìc per proſopopœjam Moſes myſticus, id eſt ſapientia clamans ad myſticum Eliam, id eſt ad zelum, ut mittat falcem, atque vindemiet Chriſti Confeſsores, putà Martyres. Zelus enim eſt qui Sanctos impellit, ut ſanguinem pro Chriſto fundant. quod in lege nova ſub Chriſto futurum prædixit Joel, & præfigurarunt Moſes & Elias. Cenſet enim ipſe, uti & alii nonnulli angelum hunc mitti ad hoc, ut Martyres in ſuo agone adjuvet & confirmet, ideoque habere poteſtatem ſuper ignem, id eſt ſupra charitatem, ut eam in Martyribus excitet. Dicit ergo myſtico Moſi, id eſt ſapientiæ, myſticus Elias, id eſt zelus, *Mitte falcem, & vindemia botros terræ:* quia uvæ hujus amputatio & in torcular immiſſio, ut ibi conteratur, id eſt paſſiones & martyria, ſunt res quæ directè cæleſtem ſapientiam attingunt, quam Deus ſuis Martyribus copioſè elargitur. Porro botri mittuntur in lacum iræ Dei magnum: quia maximus fuit Martyrum numerus, qui ſuo ſanguine iram Dei contra hoſtes reſtrinxerunt, eamque hominibus conciliarunt.

Secunda. Pannonius quoque per angelum hunc accipit Eliam. Elias enim videtur notari, cùm dicitur angelus hic poteſtatem habere ſuper ignem: hanc enim habuit Elias, qui ter ignem de cœlo evocavit, ut dixi cap. 11. v. 5. Ipſe tamen alium dat ſenſum, q. d. Elias clamat ad Chriſtum, ut poteſtatem judiciariam & vindictam in impios & Antichriſtianos exerceat in fine mundi.

Huc pertinet expoſitio & prophetia Abbatis Joachim, qui per hunc angelum intellexit & prædixit Ordinem Eremitarum S. Auguſtini, paulò poſt ſua tempora inſtituendum. De eo enim ſic ait, explicans hunc angelum: *Surget Ordo, qui videtur novus, & non eſt. Induti nigris veſtibus, & deſuper accincti zona pellicea. Hi creſcent, & fama eorum divulgabitur: & prædicabunt fidem, quam & defendent uſque ad mundi conſummationem in ſpiritu & virtute Eliæ. Qui erit Ordo Eremitarum æmulantium vitam angelorum. Quorum vita erit quaſi ignis ardens in amore, & zelo Dei, ad comburendum ſpinas & tribulos, hoc eſt, ad conſumendum & extinguendum pernicioſam vitam pravorum, ne mali ampliùs abutantur Dei patientia.* Quod Joachimi oraculum citans S. Antoninus tit. ult. 3. part. hiſtor. ex eo probat, illum habuiſse ſpiritum propheticum. Joachim enim id dixit & prædixit ſub annum Domini 1200. Ordo autem Eremitarum S. Auguſtini inſtitutus, vel potiùs reſtauratus eſt ab Innocentio IV. Pontifice, anno Domini 1243. ut docet idem S. Antoninus 3 p. tit. 24. cap. 14. & ex eo P. Hieronymus Platus lib. 2. de Bono ſtatus Religioſi cap. 22.

Tertia. Tertiò, Ansbertus & Haymo hunc angelum, æquè ac præcedentem, volunt eſse Chriſtum, qui habet poteſtatem ſuper ignem, quia poteſt Spiritum ſanctum mittere in corda fidelium. Nam, ut ait ipſe Lucæ 12. v. 49. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi ut accendatur?* Egreditur de altari, quia eſt Pontifex.

Verùm hìc non agitur de martyrio aut miſſione Spiritus ſancti, ſed de die judicii & vindictæ, ac conſequenter ignis hìc non eſt charitatis, ſed conflagrationis mundi vel inferni.

Quarta. Quartò, Aureolus & Lyranus per angelum hunc tenentem falcem intelligunt Carolum Magnum, qui demeſsuit infideles: per alium verò angelum exeuntem de altari intelligunt Adrianum Papam, qui opem Caroli imploravit contra Deſiderium regem Longobardorum; quem proinde Carolus aggreſsus bello vivum cepit, & regnum Longobardorum extinxit. Verum hæc accommodatitia ſunt, non genuina.

Quinta genuina. Dico ergo cum Ribera, Viega & aliis, tres angelos qui præter Chriſtum, de quo v. 14. hìc v. 15. 17. & 18. recenſentur, eſse hos: primus eſt v. 15. legatus Martyrum, qui eorum nomine obſecrat Chriſtum, ut ſua falce demetat triticum, id eſt Sanctos & electos, eoſque congreget & colligat ad ſe per angelos à quatuor mundi

di plagis, ut reſurgant ad gloriam, & cum eo aſcendant ad cælum. Secundus v. 17. eſt angelus qui in fine mundi demetet impios: unde habet falcem acutam. Tertius hoc verſu eſt pariter angelus, qui ſecundo imperat ut falcem exerat, & demetat impios. Eſt ergo hic angelus propriè dictus, æquè ac ſecundus, qui præerit impiorum tum morti per ſecundum angelum, tum pœnis gehennæ, non per ſe, ſed per dæmones inferendis. Exit de altari, quia cap. 6. dictum eſt quòd ſub altari quieſcant animæ Martyrum poſcentes vindictam: inde ergo egreditur quaſi legatus Martyrum, æquè ac primus, à Deo poſtulans vindictam, ut Martyrum homicidas, omneſque improbos in tartara detrudat, eaque impetrata mandat angelo ſecundo vindictæ divinæ executori, ut falce ſua vindemiet botros, id eſt impios. Hinc habet poteſtatem ſuper ignem, ut videlicet inducat in orbem ignem conflagrationis, ait Andreas: vel ut mittat reprobos in ignem gehennæ, ut vult Aretas & Beda, tradendo ſcilicet eos dæmonibus, qui eos in tartara abripiant.

Botri ſunt reprobi, ſeges electi, cur. Nota. Sicut per meſſem & triticum tum hic, tum Matth. 3. 13. & cap. 13. v. 29. ſignificantur electi, ita per vindemiam & botros ſignificantur reprobi; quia calicem iræ divinæ implebunt, ab eaque calcandi extra civitatem id eſt extra Eccleſiam, vel extra cælum, in torculari infernali, ut ſequitur. Alludit rurſum ad Joelis 3. 13. ubi cùm dixiſſet Propheta de tritico & meſſe: *Mittite falces, quoniam maturavit meſſis*; ſubdit de botris & vindemia: *Venite & deſcendite, quia plenum eſt torcular, exuberant torcularia: quia multiplicata eſt malitia eorum.* Sic paſſim in Scriptura vindemiatio pro punitione capitur, ut pſalm. 79. 13. *Ut quid deſtruxiſti maceriam ejus, & vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam?* Thren. 1. v. 12. inducitur Jeruſalem ita in ſui vaſtatione lamentans & dicens: *Vindemiavit me, ut locutus eſt Dominus in die iræ furoris ſui.* Et v. 22. *Vindemia eos, ſicut vindemiaſti me.* Iſaias quoque c. 16. v. 9. agens de excidio Idumææ ait: *Super vindemiam tuam, & ſuper meſſem tuam vox calcantium irruit.* Alludit quoque ad Zachar. 5. 1. ubi ipſe vidit falcem volantem juxta Septuag. ita Cyrillus ibidem.

Aliter Viegas: Falx, inquit, meſſoria tritici pertinet ad ſenes; ſicut enim meſſis eſt arida & cana, ita & ſenectus: falx verò putatoria uvarum pertinet ad juvenes, qui ſunt quaſi botri pulchri & florentes, ac ſucco & ſanguine pleni: utroſque enim metit & putat mors. Verùm prior ſenſus aptior eſt, ut patet ex textu & ex dictis. Unde & ſequitur: *In lacum iræ Dei*, græcè εἰς λανὸν, id eſt in lacum, in quem exprimitur & recipitur uvarum liquor.

Verſ. 20. ET EXIVIT SANGVIS DE LACU USQUE AD FRÆNOS EQUORUM PER STADIA MILLE SEXCENTA] Arabicus vertit, *& exivit ſanguis de torculari ad frænos equorum, mille & ſexcenta milliaria.* Sed malè pro *ſtadia*, ponit *milliaria*, quæ ſtadiis octuplo ſunt majora; niſi fortè in Arabia, Syria, vel alibi, milliaria adeò brevia ſint, ut ſtadiis æquentur. Alcazar, qui de ſanguine Martyrum hæc accipit, dicit eum exiviſſe ad frænos quatuor æquorum quadrigæ Chriſti: Quatuor hi equi ſunt, inquit, ii de quibus cap. 6. v. 2. & ſequentibus, ſcilicet primus albus, qui ſignificat manſuetudinem Chriſti & Martyrum: ſecundus rufus, qui eorumdem zelum: tertius niger, qui eorumdem modeſtiam: quartus pallidus, qui eorumdem mortificationem repræſentat. Porro in ſtadiis 1600. alluditur ad longitudinem terræ promiſſæ, quæ fuit 160. milliarium, ut ait S. Hieron. ep. 129. (qui & inſinuat hæc 160. milliaria Palæſtinæ, ſive 1600. ſtadia, facere 200. milliaria Romana: quod etiam aſſeverat Alcazar) quæ præcisè faciunt 1600. ſtadia. Vocat verò ſtadia, quia alludit ad agones Martyrum, qui fieri ſolebant in ſtadio. Terra autem promiſſa ſignificat Eccleſiam. Senſus ergo eſt, q. d. Tota Eccleſia, totuſque orbis quaſi irrigatus eſt, & decoratus copia & ubertate ſanguinis, quem recens converſi pro Chriſto profundebant.

Longitudo terræ ſanctæ 160 milliariũ.

Porro 160. milliaria facere 1600. ſtadia patet. Nam milliare continet octo ſtadia: Romani enim ſingulis paſſibus dant quinque pedes, & ſtadiis ſingulis paſſus 125. qui Romanos pedes conficiunt 625. Ceterùm in Græcorum dimenſione decem ſtadia milliare unum, ſive mille paſſus juſtè conficiunt. Quippe apud Græcos paſſus unus ſex continet pedes (quæ menſura humanam ſtaturam adæquat) & ſtadium unum centum paſſibus, ſive ſtaturis humanis conſtat, id eſt pedibus ſexcentis, ac proinde 160. milliaria præcisè ſunt ſtadia 1600. Quòd autem Romani ad unius ſtadii dimenſionem adiiciant 25. pedes, id propterea fit, quia ex communioribus Græcis pedibus, 24. pedes æquabant longitudinem 25. pedum Romanorum. Quare ut in ſtadii menſura Romani cum Græcis convenirent, ſtadio tribuebant Romanos pedes 625. ſive (quod idem eſt) 125. paſſus Romanos. S. Johannes verò hìc, quia græcè & in Græcia ſcripſit, utitur ſtadio Græco, non Romano, accipitque ſtadium pro centum paſſibus; quo fit ut 160. milliaria contineant 1600. ſtadia, uti jam dixi.

Hæc vera ſunt & erudita, ſed non ad propoſitum. Nam ſtadia hæc ſpectant ad dimenſiones, non terræ promiſſæ, nec Eccleſiæ, ſed loci reproborum (hic enim eſt lacus iræ Dei, niſi dicas hunc lacum commenſurari & adæquari terræ ſanctæ) & damnatorum, putà gehennæ & inferni. Sanguis ergo hic non Martyrum, ſed reproborum accipi debet. Senſus ergo eſt, q. d. Tanta erit impiorum & reproborum, qui in fine mundi occidentur & damnabuntur, ſtrages, ut, ſi locus ille quem ipſi in inferno obtinebunt, torcular eſſet quo ſanguis eorum exprimeretur, ſanguis hic via regia excurreret ad 1600. ſtadia uſque ad altitudinem frænorum *equorum*. Equos intellige Chriſti & Sanctorum ejus. Illi enim hic & cap. 19. per proſopopœjam inducuntur ut victores equites, qui egrediuntur pedibus, non corporis, ſed mentis, extra civitatem cæleſtem, ad contemplandam victoriam Chriſti de impiis, eorumque ſtragem. ita Andreas, Ambroſ. Beda, & alii. Eſt catachreſis & hyperbole.

Similes catachreſes & phraſes alibi habet Scriptura, ut pſal. 109. 7. *De torrente in via bibet.* Num. 23. 24. *Donec devoret prædam, & occiſorum ſanguinem bibat*, Pſalm. 57. 11. *Manus ſuas lavabit in ſanguine peccatoris.* Quibus tantùm plena victoria & ultio de hoſtibus ſignificatur.

Simili ſchemate ait L. Florus in bello Cimbrico: *Tanto ardore pugnatum eſt, eaque cædes hoſtium fuit, ut victor Romanus de cruento flumine non plus aquæ biberit quàm ſanguinis barbarorum.* Idem Florus libr. 2. de bello Punico; *Documenta*, inquit, *cladis, cruentum aliquando Aufidus.*

Poteſt Secundò, hic locus propriè accipi de capacitate totius inferni, q. d. Impiorum in fine mundi ſanguis & cadavera decurrent, & ſpargentur per totam capacitatem & longitudinem inferni. Infernus enim in longum (uti & in latum, & in profundum quaquaverſum) extenditur ad 1600. ſtadia, id eſt ad leucas Hiſpanicas 50. Ita Ribera, qui cenſet hic præcisè deſcribi ſpatium & quantitatem inferni, ſcilicet quòd extendatur ad 1600. ſtadia, tam in longum, quàm in latum & profundum; licet hoc Viegæ & Alcazari non placeat, eò quòd in Scriptura alibi nihil tale exprimatur. Verùm hæc ratio non concludit: nam ex ea tantùm ſequitur, nihil certi de hac quantitate inferni afferri poſſe: non autem ſequitur, nihil probabiliter conjici poſſe. Probabile ergo eſt, hoc ſpatium 1600. ſtadiorum eſſe menſuram inferni, tum quia id hic innui videtur, tum quia hic locus ſatis capax eſt, ut capiat omnes omnium temporum reprobos & damnatos. Eſt enim hoc ſpatium 1600. ſtadiorum circiter tantum, quantum eſt Roma Bononiam, aut Bruxellis Pariſios: quod plurimos & quaſi innumeros hominum milliones complecti poſſet, præſertim accedente juſta & proportionata tam latitudine, quàm profunditate, qualis eſt in inferno. Nam, ut ait Iſaias cap. 30. v. 33. *Præparata eſt ab heri Topheth* (id eſt ab æterno gehenna) *præparata profunda & dilatata.* Nam 1600. ſtadia faciunt ducenta milliaria Italica. milliare enim continet mille paſſus, indeque dictum eſt milliare. Paſſus continet quinque pedes, pes quatuor palmas, palma quatuor digitos tranſverſos. Stadium autem eſt octava pars milliaris, continetque paſſus 125. Ergo 1600. ſtadia faciunt ducenta milliaria; hæc enim ſunt octava pars mille ſexcentorum. *Inferni longitudo & latitudo quanta?*

Confirmatur hæc ſententia, Primò, quia S. Johannes hic infernum vocat lacum iræ Dei magnum: eſt ergo ingens valdè & magnus, ut Deo iræque Dei aliquatenus reſpondeat & commenſuretur. Ruſum diſertè ei aſſignat

ſtadia mille ſexcenta, quæ cùm propriè accipere poſſimus, cur ea aliò torquemus? Quòd enim aliqui viri docti hæc ſtadia cenſeant eſſe loci, quem occupabunt damnandi in die judicii circa vallem Joſaphat, non videtur eſſe ex mente S. Johannis, qui hæc ſtadia aſſignat lacui iræ Dei. Hic enim lacus in quo calcantur damnati, ſine dubio eſt infernus. Secundò, quia idcirco infernus in Scriptura & à Patribus vocatur abyſſus, quia eſt profundiſſimus & maximus, ut videatur eſſe ἄβυσσος, id eſt ſine fundo. Tertiò, quia ignis conflagrationis mundi totum occupabit orbem, ſcilicet totam terram, totam aquam, totum aerem uſque ad cœlum. Hic autem ignis totus ibit in infernum, eoque ſecum convolvet damnatos: ignis autem tantus & tam vaſtus, eſto denſetur, vaſtiſſimum poſcit locum. Quartò, incendium Sodomæ & Pentapolis extendit ſe ad ſeptuaginta duo milliaria in longum & novemdecim in latum, teſte Joſepho & aliis: complexum enim eſt quatuor urbes valdè à ſe diſtantes: hoc autem fuit typus incendii infernalis. Quintò, Ætna aliquando flammas & cineres eructavit & ejaculata eſt ad triginta milliaria: ſimilia ſcribit Plinius de Veſuvio. Ætna autem & Veſuvius tantùm ſunt umbra, &, ut aliqui vocant, os inferni. Sextò, quia ex viſionibus conſtat ampliſſimas eſſe gehennæ flammas Tales enim tantaſq; vidit S. Furſeus, & S. Diethelmus apud Ven. Bedam lib. 5. Hiſtor. Angl. c. 13. Septimò, quia valdè veriſimile eſt in inferno dæmones habituros corpora ignita, tum ut ipſi magis puniantur, tum ut horribili ſua ſpecie, plagis & tormentis corporeis, magis puniant damnatos. de qua re plura dixi Iſaiæ 34. ſub finem capitis. Infernus ergo maximus ſit oportet, utpote qui capiet tot millenos milliones, non ſolùm hominum damnatorum, ſed & dæmonum corporatorum.

Contrarium tamen ſentit P. Leſſius lib. 13. de Perfect. divinis cap. 24. Ubi Primò, docet, infernum non eſſe aliud, quàm ſtagnum ignis & ſulphuris Apoc. 20. 15. Secundò, hoc ſtagnum eſſe in medio terræ, ita ut centrum ſtagni, centrum inferni, & centrum terræ ſit unum idemque, ſulphureo illo ſtagno circa centrum ſe in orbem colligente: quocirca ſtagnum hoc habere murum ſpiſſiſſimum & impermeabilem, qui omnem evadendi ſpem damnatis adimet: ambitur enim ſpiſſitudine terræ, quæ à centro ad ſuperficiem pluſquam mille leucas continet. Quis hujuſmodi murum perfodiat aut penetret? Tertiò, cavitatem inferni eſſe circiter unius leucæ, ſeu quatuor milliarium Italicorum. Ratio ejus eſt, quia damnati in inferno non inſiſtent pedibus, nec huc illucque diſcurrent, ſed colligentur in cumulum inſtar carbonum, vel lignorum ardentium, ut Scriptura indicat. Jam etiam ſingulis corporibus damnatorum demus ſex pedes quadratos (qui abundè ſufficiunt) tamen una leuca (id eſt, menſura viginti millium pedum) cubicata, ſeu cubicè multiplicata, capere poterit pluſquam octingenta millia millionum corporum, cùm tamen certum videatur facta ſubductione non futuros centies mille milliones. Addit deinde: Verùm, inquit, quia ibi quoque ingens ſtagnum erit ignis & ſulphuris, & dæmones omnes ignitis corporibus includentur, fortaſſe erit capacior. Sit ergo diameter duarum leucarum, ſeu octo milliarium Italicorum, tunc ſuperficies concava terræ ambiens infernum, erit ſex leucarum. Unde facilè poterit cavitas inferni in medio ſui continere ſtagnum, cujus profunditas ſit undique unius mediæ leucæ, quanta vix uſquam eſt profunditas maris; & ſupererit adhuc media leuca vacua inter concavam ſuperficiem terræ & ſuperficiem ſtagni. Hæc ipſe probabiliter & eruditè. Alii tamen aliter ſupputant, plureſque damnatorum milliones fore cenſent. Inſuper, eſto locus iſte capiendis corporibus damnatorum conſtipatis ſufficeret, tamen multò iis majorem fore cenſent. Primò, ut magnitudo incendii immanis & quaſi immenſi, ſolo aſpectu horribili percellat damnatos: quo enim majus eſt incendium, eo majore nos horrore concuti in hac vita ſentimus. Secundò, quia in incendiis hiſce corpora damnatorum conſtipata volutabuntur, ut jam in altum conſcendere, jam in abyſſum mergi, jam ad latera quaquaverſum latiſſimè gyrari & rapari videantur, uti ibidem conſcendere, & deſcendere vidit animas S. Diethelmus jam citatus. Hoc inſinuat S. Johannes dicens: *Et fumus tormentorum aſcendit in ſecula ſeculorum.* Sic enim non parum augebitur horror & cruciatus reproborum. Tertiò, quia in inferno variæ variorum criminum ſunt pœnæ, variæ carnificinæ, varia tormentorum genera, inſtrumenta, & loca, ut patet ex viſionibus Ven. Bedæ jam citatis, & ex multis energumenorum teſtimoniis, qui adjurati idipſum confeſſi ſunt. Inter alia, noſtri Patres Hiſpani oculati teſtes hæc Romam perſcripſerunt, quæ in Literas annuas anni 1604. Collegii Huetenſis provinciæ Toletanæ relata ſunt, ſcilicet dæmonem per energumenam, concionem ſibi à Deo imperatam habuiſſe ad circumfuſam multitudinem, qua ejus peccata coarguebat, ac inter alia dicebat: *Me ex cæli vertice ad barathrum dejecit peccatum, & vos ullum in terra locum tutum exiſtimabitis? Eundum igitur vobis erit niſi caveatis, cum inferis Satanis ad ſulphur, ad ignem, ad pontem, ad caſtellum, ad fluvium, ad rotundam domum.* quibus verbis utique varia tormentorum & loca & genera in gehenna ſignificabat. Unde liquet, corpora damnatorum non ita eſſe conſtipata, ut omnia in unum quaſi faſcem colligata ſint, ſed potiùs ita, ut varios faſciculos efficiant, variis locis, cataſtis & eculeis diſpoſitos, qui pro dæmonum libitu & Dei vindicta ſubinde ſolvantur, ut reprobi ab una cataſta in alia raptentur, iterum deinde colligantur, & in ollam vulcaniam merguntur. Eſt enim ibi pœnarum omnigenum maxima varietas & multitudo, & ab una in alia damnati quaſi in orbem ire coguntur, ut ſemper ſupplicia eis innovari, aliaque & nova inſtaurari videantur. Ut ergo ſeorſim diſponi & torqueri poſſint eorum corpora, ingenti ſpatio eſt opus, uti fatetur P. Leſſius loco jam citato, ubi ad hoc requirit centum leucas & ampliùs.

Symbolicè Petrus Bongus libr. de Num. myſteriis: Numerus, inquit, 1600. à quadragenario tetragonus eſt. Nam quadragies quadraginta faciunt 1600. Hunc etiam componunt quatuor quadringenti. In ſacra Scriptura totum inſinuat mundum, cujus partes quatuor eſſe conſtat. Apoc. 14. ſcriptum eſt, quòd manavit ſanguis uſque ad frænos equorum per ſtadia 1600. q. d. Per quatuor mundi partes, Ortum, Occaſum, Septemtrionem & Meridiem. Unde & Threni Jeremiæ quatuor ſunt, & quadruplici alphabeto diſtincti: quia in illis Jeremias non tantùm Judæorum, ſed etiam totius mundi ſcelera deplorat, & omnes ad deplorandum invitat. ita Bongus.

Memento, quod jam ſæpiùs monui, in his Johannis viſionibus nonnulla eſſe hyperbata, ac ſaltus ab uno ad aliud & reſultus, uti ſunt in aliis Prophetis. Nam à ſignis judicio præviis, de quibus egit v. 6. & ſeq. ſalit v. 16. & ſeq. ad præmia electorum, & pœnas reproborum: inde rurſum reſilit ad ſigna judicio prævia. Nam cap. ſeq. 15. & 16. recenſet ſeptem plagas orbis noviſſimas; inde cap. 17. & 18. deſcribit Babylonis excidium. hæc enim omnia præibunt diem judicii.

Moral. de horrore inferni.

Moraliter diſce hic, quàm horrendus ſit infernus, & in ea pœna reproborum. Primò, quia ſunt botri iræ Dei, qui ab eo quaſi furente calcantur in torculari gehennæ. Secundò, quia fumus tormentorum eorum aſcendit in ſæcula ſæculorum, uti dixi v. 11. Tertiò, quia jactantur in lacu igneo quaquaverſum per ſtadia 1600. Cogita fornacem igneam flammas conglobantem & ejaculantem quaquaverſum (id eſt tam in longum, quàm in latum, & in profundum) per ducenta milliaria; & in eo corpora damnatorum volutari, nuncque aſcendere, nuncque deſcendere, nunc gyrari in omnem partem, idque jugiter nocte & die per omnia ſæcula, per omnem æternitatem. Ecce hoc eſt infernus.

Anima, inquit S. Gregor. lib. 4. Dial. 45. *illic* (in inferno) *poſita bene eſſe perdit, & eſſe non perdit: quæ ex re ſemper cogitur, ut non mortem ſine morte, & defectum ſine defectu, & finem ſine fine patiatur: quatenus ei, & mors immortalis ſit, & defectus indeficiens, & finis infinitus.* Idem lib. 9. Moral. 49. *Horrendo modo erit tunc reprobis dolor cum formidine, flamma cum obſcuritate.* & mox: *Fit ergo miſeris mors ſine morte, finis ſine fine, defectus ſine defectu: quia & mors ſemper*

piunt, & finis ſemper incipit, & deſectus deſicere neſcit. Mors perimit, & non extinguit: dolor cruciat, ſed nullatenus pavorem fugat: flamma comburit, ſed nequaquam tenebras diſcutit. Et inferiùs: *Tunc edax flamma comburit, quos nunc carnalis delectatio polluit. Tunc infinitum patens barathrum inferni devorat, quos inanis elatio nunc exaltat.* Idem in illud Matth. *Ejicientur in tenebras exteriores; In inferno erit frigus intolerabile, ignis inextinguibilis, vermis immortalis, fœtor intolerabilis, tenebræ palpabiles, flagella cædentium, horrida viſio dæmonum, confuſio peccatorum, deſperatio bonorum omnium.* Hugo lib. 4. de Anima: *Infernus, ait, locus eſt ſine menſura, profundus ſine fundo, plenus ardore incomparabili, plenus fœtore intolerabili, plenus dolore innumerabili; ibi tenebræ, ibi ordo nullus, ibi horror æternus, ibi nulla ſpes boni, nulla deſperatio mali.* Hic dæmones horrendas induunt larvas, quibus percellunt damnatos, de quibus Virgil. Æneid. 6.

Centauri in foribus ſtabulant, Scyllæque biformes,
Et centumgeminus Briareus, ac bellua Lernæ,
Horrendum ſtridens, flammiſque armata Chimæra,
Gorgones, Harpyiæque & forma tricorporis umbræ.

Refert Climachus gradu 4. ſe in monaſterio vidiſſe fratrem quemdam cocum, qui à Deo donum jugiter lachry- A mandi obtinuerat, qui rogatus quomodo id obtinuiſſet, reſpondit: *Ex igniſ culinæ, quem perpetuò cerno, aſpectu, vaſta ignis inferni incendia animo verſo: quæ conſideratio uberes ex oculis lacrymas elicit.* Exempla & viſiones hac de re horrificas recenſet S. Gregor. lib. 4. Dial. c. 30. ubi Theodorici regis jactum in ollam Vulcaniam recenſet, & c. 36. & 43. & Damaſc. hiſtor. c. 30. ubi Joſaphat regis viſionem de inferno enarrat. Nota eſt Doctoris Pariſienſis defuncti hiſtoria, qui in exequiis ſurgens è feretro dixit: *Juſto Dei judicio accuſatus, judicatus & damnatus ſum*, qua voce S. B. uno, aliique permoti Carthuſiam inſtituerunt, uti narrat Franc. Puteus in Vita S. Brunonis, & ex eo noſter Petrus Thyræus lib. de Judic. partic. cap. 6. Nota etiam eſt Udonis Epiſcopi monitio cœleſtis: *Udo, Udo, ceſſa à ludo, luſiſti ſatis Udo*, cumque non ceſſaret: ejuſdem judicium decollatio & damnatio, quam enarrat Fulgoſius l. 9. c. 12. Naucler vol. 2. gener. 37. S. Antonin. & alii. Refert Gregor. Turon. lib. 8. hiſtor. Franc. c. 5. Chilpericum regem B peſſimum, Francorum tyrannum, poſt mortem Guntramno regi viſum confractis membris projici in ollam æneam, ſtatimque inter undarum vapores ita diſſolvi ac liqueſieri, ut nullum ex eo penitus veſtigium remaneret. Plura hac de re dixi Deuter. 32. 22.

CAPVT DECIMVMQVINTVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Redit hic Propheta poſt aliqualem digreſſionem capitis 14. de die judicii, deque damnatione impiorum, ad cap. 13. ſcilicet ad tempora Antichriſti: unde hic producere incipit ſeptem angelos effundentes ſeptem phialas iræ Dei. Primò, ergo v. 2. videt Sanctos qui vicerunt beſtiam, ſtantes ſuper mare vitreum, citharizantes & cantantes canticum Moſis & Agni. Identidem enim Deus per Iohannem proponit hic & inculcat gloriam Sanctorum, ut fideles animet ad certamen, præſertim contra Antichriſtum. Secundò, v. 5. aperitur templum in cœlo, ex eo quæ prodeunt ſeptem angeli veſtiti lino mundo & zonis aureis, quibus ſingulis dantur ſingulæ phialæ iræ Dei, quæ continebant ſeptem plagas orbis noviſſimas; quocirca templum impletum eſt fumo à majeſtate Dei.

Vers. 1. ET vidi aliud ſignum in cœlo magnum & mirabile, Angelos ſeptem, habentes plagas ſeptem noviſſimas: Quoniam in illis conſummata eſt ira Dei. 2. Et vidi tamquam mare vitreum miſtum igne, & eos, qui vicerunt beſtiam, & imaginem ejus, & numerum nominis ejus, ſtantes ſuper mare vitreum, habentes citharas Dei: 3. Et cantantes canticum Moyſi ſervi Dei, & canticum Agni, dicentes: Magna & mirabilia ſunt opera tua, Domine Deus omnipotens; juſtæ & veræ ſunt viæ tuæ, Rex ſæculorum. 4. Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum? quia ſolus pius es: quoniam omnes gentes venient, & adorabunt in conſpectu tuo, quoniam judicia tua manifeſta ſunt. 5. Et poſt hæc vidi, & ecce apertum eſt templum tabernaculi teſtimonii in cœlo: 6. Et exierunt ſeptem Angeli habentes ſeptem plagas de templo, veſtiti lino mundo & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis. 7. Et unum de quatuor animalibus dedit ſeptem Angelis ſeptem phialas aureas, plenas iracundiæ Dei viventis in ſæcula ſæculorum. 8. Et impletum eſt templum fumo à majeſtate Dei, & de virtute ejus: & nemo poterat introire in templum, donec conſummarentur ſeptem plagæ ſeptem Angelorum.

Vers. 1. ET VIDI ALIUD SIGNUM IN CÆLO MAGNUM ET MIRABILE, ANGELOS SEPTEM, HABENTES PLAGAS SEPTEM NOVISSIMAS] ſcilicet ultimas quas Deus infliget peccatoribus in hac vita, unde ſubdit: *Quoniam in illis conſummata eſt ira Dei.* Has plagas ordine recenſebit cap. ſequenti. Eſt hyſterologia: hic enim verſus poſtponendus eſt verſui ſecundo, tertio & quarto. Nam priùs vidit Johannes Sanctos ſtantes ſuper mare vitreum, & cantantes canticum Moſis; poſt hanc enim viſionem ſubdit v. 5. *Et poſt hæc vidi, & ecce apertum eſt templum, & exierunt ſeptem angeli habentes ſeptem plagas.* Præmittit tamen haſce plagas hic obiter & in genere, ut ſignificet eò hæc omnia de mari vitreo & Sanctis ſuper illud ſtantibus ſpectare, ut ſcilicet illi jam quaſi victores & triumphantes, è cœlo quaſi ſpectent & ejaculentur haſce plagas in impios, utpote hoſtes Dei, æquè ac ſuos. Eſt ergo hic quaſi propoſitio, vel ſumma eorum quæ his duobus capitibus dicenda ſunt, quæque enarrari incipiunt v. 2. & pertexuntur uſque ad finem capitis ſequentis. Porrò hæ plagæ dicuntur noviſſimæ, non mathematicè, ſed moraliter: quia ſcilicet erunt ſub finem mundi, eruntque C inter ultimas. Nam alioqui præcisè poſt has plagas ſequetur plaga & excidium Babylonis, ac poſt illud plaga & excidium Antichriſti, Gog, & Magog, &c.

Vers. 2. ET VIDI TAMQUAM MARE VITREUM MISTUM IGNE, ET EOS QUI VICERUNT BESTIAM, ET IMAGINEM EJUS, ET NUMERUM NOMINIS EJUS, STANTES SUPER MARE VITREUM, HABENTES CITHARAS DEI] Primò, Alcazar: Mare, inquit, vitreum cap. 4. ſignificavit mare æneum quod Salomon fecit in templo; hìc verò ſignificat ipſas maris rubri undas coagulatas. Hìc enim alluditur ad Hebræorum ſicco pede tranſitum per mare rubrum. Ergo maris vitrei figura hìc ſimilis eſt mari rubro, ita tamen ut aquæ ardentes appareant, & in vitream ſoliditatem coagulatæ. Vitreum enim mare hìc idem eſt quod mare congelatum & ſolidum. Significantur itaque hìc, Apoſtolos & primos fideles, quaſi novos Iſraelitas, mare gentilitatis ingreſſos, ſupra illud quaſi ſuper mari ſolido illæſos ambulaſſe, illudque igne & flammis Evangelii accendiſſe: cujus rei ſymbolo S. Petrus Chriſti gratia fultus ſuper mare ambulavit, & ad Chriſtum D pertexit, Matth. 14. 28. Stantes ergo ſuper mare vitreum ſunt

Mare vitreū quod? Prima expoſitio.

ſunt illa ipſa 144. millia ſignatorum, de quibus c. 7. & c. A 14. Veteres enim Iſraelitæ tranſierunt mare rubrum, ſed divitium, ideòque infrà, putà in alveo, non ſuprà: hi verò novi fideles calcantes mare, terram, ac terrena omnia, ſupra mare & terram ſtant & incedunt.

Secunda. Secundò, Aureolus putat hic deſcribi pietatem & zelum Caroli Magni. Itaque mare vitreum eſſe populum Gallicanum, qui tranſiens per aquas maris, id eſt baptiſmi, in Chriſti fidem, ita conſtanter ei adhæſit, ut Chriſtianiſſimi cognomen acceperit. Mare hoc vitreum miſtum fuit igne, id eſt zelo & fervore fidei, qui beſtiam, id eſt Saxones, Saracenos & Hunnos ſubegit, eoſque vel Chriſti amore inflammavit, vel exuſſit & occidit. Cantat canticum Agni, quia Carolus Magnus inſtituit, ut omnes Eccleſiæ Gallicanæ ſequerentur cantum & officium Eccleſiæ Romanæ. Eſt hæc elegans alluſio & adaptatio.

Tertia. Tertiò, Primaſ. Richard. Rupert. Ansbert. & alii, per mare vitreum intelligunt Sacramentum baptiſmi. hoc enim adumbratum eſt mari rubro, ad quod hic alluditur, ut patet 1. Corinth. 10. 1. Eſt vitreum: quia facit Chri- B ſtianos puros & ſinceros inſtar vitri. Eſt miſtum igne: quia tribuit Spiritum ſanctum. Vel, ut Ansbertus, mare quod igne & calore in vitrum ſolidum convertitur, eſt fides charitate formata & ſolidata. Vel, ut alii, ignis hic eſt ardor perſecutionum: unde ſuper hoc mare victores Antichriſti, quaſi triumphantes ſtant. ita Viegas.

Quarta genuina. Quartò, & genuinè, Ribera per mare vitreum accipit ſæculum hoc, ſive terram, aerem & aquam, quæ inſtar vitri pellucent; item homines hujus ſæculi, qui miſti ſunt igne conflagrationis mundi, quem Deus in pœnam peccatorum orbi immittet, de quo c. 14. 18. ſæculum enim hoc periculoſum & tempeſtuoſum vocatur mare, ut dixi c. 12. v. ultimo. Dicitur vitreum, Primò, quia ſic à poetis cognominatur, eò quòd ſit pellucidum; Secundò, quia habet colorem vitri; Tertiò, quia fragile eſt inſtar vitri. Itaque aliter hic accipitur mare vitreum, quàm cap. 4. 6. ibi enim mare vitreum ſignificat cælum cryſtallinum, vel potiùs empyreum, angeloſque qui in eo ſunt in circuitu throni Dei. Hic verò mare vitreum dicitur igne miſtum, & Sancti dicuntur ſupra illud ſtare: quia ſcilicet ſæculum hoc ſanctè, prudenter & C feliciter tranſierunt & ſuperarunt, jamque quaſi victores ſtant in littore quod mari imminet, eſtque ſupra mare: quia jam appulerunt ad portum ſalutis, & in cœlo beati conſiſtunt. Alludit enim ad mare rubrum, quod duce Moſe Hebræi ſicco pede tranſierunt cùm perſequeretur eos Pharao. Exod. 14. Pari enim modo ſæculum hoc tranſeunt Sancti, ita ut maneant illæſi à Pharaone, id eſt à diabolo & Antichriſto: unde & cantant canticum Moſis. Simili ſchemate ait Poeta:

Ludunt in vitreo monſtra marina ſalo.

Sicut ergo Geneſ. 1. 1. dicuntur duplices eſſe מים *maim*, id eſt aquę, & conſequenter duplices eſſe שמים *ſcamaim*, id eſt cæli, ſcilicet alii ſupra firmamentum, alii ſub firmamento; ita & duplex eſt mare hoc vitreum, ſcilicet unum ſublunare & terreſtre, aliud cæleſte, & ex illo in hoc tranſeunt & aſcendunt Sancti: de ſublunari agitur hic, de cæleſti c. 4. 6. Si quis tamen contendat eodem modo hic accipiendum eſſe mare vitreum quo cap. 4. hic dicat Sanctos ſtare ſupra, id eſt juxta, mare vitreum, vel in ipſo mari vitreo, id eſt in cœlo, quin & propriè dici D poſſunt Sancti ſtare ſupra cælum, id eſt ſupra cæli partem concavam, eſto non ſtent ſupra convexam: concava enim inferior eſt, imò ima; convexa autem ſuperior, imò ſumma cæli pars eſt ſuperficies. Hoc cælum miſtum eſt igne, id eſt fervore charitatis angelorum.

Omnis pompa hujus vitæ eſt vitrea. Moraliter diſce hic, omnem hujus ſæculi pompam, opes, gaudia & gloriam eſſe fragilem inſtar vitri. unde Arabicus pro *mare vitreum*, vertit, *mare vitri*, quaſi totum factum ſit ex vitro, ſitque vitrum. Rectè dixit tragœdus: *Fortuna vitrea eſt, dum ſplendet frangitur.* Rurſum, *Si tanti vitrum, quanti margaritum?* ſi tam ſpecioſa eſt terra, quàm ſpecioſum erit cælum? ſi tam glorioſus fuit impius Nero, Decius, Diocletianus, quàm glorioſi ſunt S. Petrus, Paulus, Johannes? Præclarè Horat. lib. 2. Serm. ſatyr. 3.

Et furioſus erit quem cepit vitrea fama.

Vitrea, id eſt fragilis, quaſi dicat Inſanit qui famam, rem adeò fragilem inſtar vitri, aucupatur. Egregiè Boetius metro 3. lib. 2.

Rara ſi conſtat ſua forma mundo,
Si tantas variat vices,
Crede fortunis hominum caducis,
Bonis crede fugacibus,
Conſtat, æterna poſitumque lege eſt,
Ut conſtet genitum nihil.

Nam, ut ait Ariſt. lib. 1. de Cælo, *Genitum & corruptibile ſeſe mutuo conſequuntur.* Et Seneca epiſt. 88. *Cui naſci contigit, mori reſtat.* Et Maximianus:

Cuncta ſuos repetunt ortus, matremque requirunt.

Vetus eſt illud Varronis adagium, *Homo bulla*, de quo Fauſtus:

Subdita ſunt certo mortalia corpora fato,
Cunctaque præcipiti tempore fluxa ruunt.
Tam nimis humanum celeri genus interit hora,
Turgida quàm pluvia bulla liqueſcit aqua.

Quid eſt homo, inquit Seneca, *quodlibet quaſſum vas, & quodlibet fragile jactatum. Quid eſt homo? imbecilliſſimum corpus & fragile, nudum ſuapte natura, inerme, alienæ opis indigens, ad omnem fortunæ contumeliam projectum, frigoris & laboris impatiens, ex infirmis fluidiſque contextum. Odor illi ſaporque, & laſſitudo, & vigiliæ, humor & cibus, ſine quibus vivere non poteſt, mortifera ſunt.* Valer. Max. lib. 6. *Caduca, ait, nimium, & fragilia, puerilibuſque conſentanea crepundiis ſunt iſta, quæ vires atque opes humanæ vocantur. Affluunt ſubitò, repentè dilabuntur, nullo in loco, nulla in perſona ſtabilibus nixa radicibus conſiſtunt; ſed incertiſſimo flatu fortunæ huc atque illuc acta, quos ſublimè extulerunt, improviſo recurſu deſtitutos in profundo cladium miſerabiliter immergunt.* Adde his iſtud Senecæ: *Punctum eſt, & adhuc puncto minus, quod incolimus.* Porrò ſicut læta & proſpera, ita quoque triſtia & adverſa quælibet hujus mundi vitrea ſunt: hoſtes & perſecutores (qualis in fine mundi erit Antichriſtus, de quo hic agitur) vitrei ſunt, ac ſimiles fictis & vitreis militibus, quos in latrunculorum ſive ſcachorum luſu ita depingit Ovidius ad Piſonem:

Callidiore modo tabula variatur aperta
Calculus, & vitreo peraguntur milite bella.

C Omnes ergo inimici ſunt vitrei, omnes morbi vitrei: paupertas vitrea, infamia vitrea, labores vitrei.

Quocirca viri ſancti & ſapientes hoſce vitreos hoſtes non timent, ſed ſtant ſuper hoc mare vitreum, animumque in cælum attollentes dicunt cum S. Hieron. illud Socraticum: *Æthera conſcendo, & ſolem ſolumque deſpicio.* Sentiunt enim, & à Deo nanciſcuntur illud ab Iſaia dictum, ipſiſque promiſſum cap. 58. 14. *Tunc delectaberis ſuper Domino, & ſuſtollam te ſuper altitudines terræ, & cibabo te hæreditate Jacob patris tui.* Vide ibi dicta. Hi ergo ſunt Anicii, id eſt invicti; & Nicetæ, id eſt victores ac triumphatores. Scribit ex S. Gaudentio, S. Thoma, Giſelberto, & aliis Franciſcus Zazzera tractat. de Familia Anicia, eam ortum ducere à legione Græcorum militum, quæ dicta eſt Anicia, id eſt invicta, ex eaque fuiſſe S. Georgium militem & Martyrem. Rurſum ex ea natos invictos pugiles, Virgines, Martyres, Doctores, Pontifices, ut S. Paulinum Nolanum Epiſcopum, S. Benedictum Ordinis fundatorem, S. Scholaſticam, S. Gregorium, S. Thomam, Severinum, Boetium. de quo proinde verè ait Giſelbertus: *Dignè vocatus eſt Anicius fortitu-* D *dine, Severinus, gravitate, ſpeculatione Boetius, meritis Manlius.* Tales pariter ſunt hi Anicii S. Joannis, qui proinde quaſi victores ſtant ſupra mare vitreum. Anthracites lapis ignitus & carbo, jactatus in ignem velut inter mortuos extinguitur: at contrà aquis perfuſus exardeſcit, inquit Iſidor. l. 16. Orig. c. 13. Talis eſt virtus conſtantiæ cæleſtis, quæ adverſis exercita magis ſplendeſcit. *Contraria ſemper virtuti fecere viam.* Eduardus II. Angliæ rex in ſymbolo pingebat araneam telam ſuam elaborantem, quam vehemens ventus perflat, cum hoc lemmate: *Ardentior ibo.* Idem fuit ſenſus Alexandri Magni, ut patet ex Plutarcho de Fortuna Alexandri. Quid jam ſentiat, quid faciat Alexander Chriſtianus?

CITHARAS DEI] De hiſce citharis exultationis & jubilationis dixi cap. 14. 2. & cap. 5. 8.

ET CANTABANT CANTICUM MOSI] Non illud Deuter. 32. *Audite cæli*, ſed illud quod habetur Exodi 15. *Vers. 3.*

dij 15. *Cantemus Domino, glorioſè enim magnificatus eſt*, quo Moſes & Hebræi poſt tranſitum maris rubri gratias agunt Deo, pro tam miraculoſo maris tranſitu & liberatione à Pharaone. Sicut ergo Moſes & Hebræi tunc alacres & grati Deo cecinerunt carmen hoc euchariſticum & quaſi epinicion: *Cantemus Domino*, &c. ita Chriſtus qui eſt Moſes Chriſtianus, ejuſque fideles & Sancti, qui ſunt veri Iſraelitæ, poſtquam feliciter tranſierunt mare hujus ſæculi, merſo in eo Pharaone, id eſt diabolo & Antichriſto, quaſi victores ſuper illud ſtantes canent dicentque: *Cantemus Domino, glorioſè enim magnificatus eſt: equum & aſcenſorem projecit in mare*: quia ſcilicet jamjam ad noſtras preces & merita, Antichriſtum cum ſuis aſſeclis puniet ſeptem phialis iræ ſuæ in hac vita, ac mox igne gehennæ in futura.

ET CANTICUM AGNI] Idem eſt canticum Agni & Moſis, ſed dicitur Moſis, tamquam figuræ & typi; Agni verò, tamquam exemplaris & antitypi, & quia hoc cantico Beati Agnum laudant. Addit Alcazar, canticum hoc in ſenſu literali ſignificare utrumque, ſcilicet tam tranſitum fidelium per mare gentilitatis ad fidem & ſalutem, quàm tranſitum Hebræorum per mare rubrum. Cùm enim hoc illius fuerit typus, Moſes utrumque, ſcilicet tam typum quàm antitypum, eodem ſenſu literali complexus videtur: ita enim de antitypo hìc innuere & explicare videtur S. Johannes. Verùm clarum eſt, literalem ſenſum illius cantici Moſis eſſe de ſolo tranſitu Hebræorum per mare rubrum in Chanaan; allegoricum verò eſſe de tranſitu Gentium per fidem & baptiſmum in Eccleſiam, ut patet 1. Corinth. 10. 1. anagogicum denique eſſe de tranſitu fidelium per mortem vel martyrium in cælum, quem unum hic ad literam amplectitur Johannes. Ad literam enim loquitur de triumpho, gaudio & gloria Beatorum, quem anagogicè ſignificavit & repræſentavit Moſes in tranſitu maris rubri, atque in hoc ſuo cantico Exodi 15. deſcripſit. Vide ibi dicta. Dicant ergo qui mare hujus vitæ prudenter & feliciter tranſierunt, jamque ex altis æternitatis montibus illud deſpectant, ac jubilant: *Tranſivimus per ignem & aquam, & eduxiſti nos in refrigerium.*

JUSTÆ ET VERÆ SUNT VIÆ TUÆ REX SÆCULORUM] *Viæ*, id eſt opera & judicia tua ſunt juſta; quia juſtam de impiis & perſecutoribus noſtris jam ſumis vindictam. Eadem ſunt *vera*, id eſt fidelia: quia fideliter eripis Sanctos hic afflictos è periculis, eoſque præmias & coronas, uti promiſiſti: ſicut olim Hebræos tranſeuntes mare rubrum eripuiſti à Pharaone & Ægyptiis eos inſequentibus, dum ipſos in mari merſiſti.

REX SÆCULORUM] Legit Interpres αἰώνων, id eſt ſæculorum: jam legunt ἁγίων, id eſt Sanctorum: Andreas verò & Aretas legunt ἐθνῶν, id eſt Gentium. Alludit ad Daniel. 4. v. 31. ubi Deus vocatur *vivens in ſempiternum*; Chald. *vivens ſæculorum*; Syriacè, *gigas ſæculorum*. vide ibi dicta.

Vers. 4. QUIA SOLUS PIUS ES] Pro *pius* græcè eſt ὅσιος, id eſt ſanctus, juſtus, purus, innocens. hoc ergo eſt pius: à quo dicitur piare & expiare pro expurgare & depurare. ita Ribera. Verùm ſimpliciùs, æquè ac pientiùs ὅσιος accipias pro ſancto & pio, id eſt miſericorde, qui viſcera pietatis exſerit & oſtendit, q. d. Tu Domine olim quaſi pater & mater oſtendiſti Moſi & Hebræis viſcera miſericordiæ, & pietatis, dum eos à Pharaone liberaſti, & ſalvos per mare rubrum deduxiſti in Chanaan; ſed eadem jam multò magis oſtendiſti Chriſto & Chriſtianis, Sanctis & electis tuis, dum eos per mare hujus ſæculi turbidum & tempeſtuoſum, in quo tot animæ pereunt, ſalvos & incolumes deduxiſti ad portum ſalutis.

QUONIAM OMNES GENTES VENIENT] τὸ *quoniam* hic non eſt cauſale, ſed διηγηματικὸν, ſive explicativum & denotativum, poniturque pro *quòd*, q.d. Quis non magnificabit te Domine dicens, quòd ſolus juſtus & pius ſis, uti in noſtra protectione & ſalvatione oſtendiſti, quodque omnes gentes meritò venient ad adorandum te, & quòd judicia tua tam in pios quàm in impios, clara & manifeſta ſint. Sive breviùs & clariùs, q. d. Quis non magnificabit te Domine, dicens te ſolum eſſe pium, & omnes gentes ad te adorandum venturas, & manifeſta eſſe judicia tua? Sic Iſaiæ 3. v. 10. dicitur: *Dicite juſto, quoniam benè*, id eſt quòd benè erit ei, Aliter Alcazar. nam τὸ *quoniam* accipit propriè & cauſaliter, hoc ſenſu: *Quis non magnificabit te Domine?* q. d. Omninò omnes magnificabunt te: quoniam Gentes omnes per tuum Chriſtum & Apoſtolos ad te tuique cultum convertiſti. Alcazar enim hæc omnia accipit de prima Gentium ad Deum & Chriſtum per Apoſtolos converſione, uti jam ſæpiùs dixi.

ET POST HÆC VIDI, ET ECCE APERTUM EST TEMPLUM TABERNACULI TESTIMONII] id eſt, templum quod eſt tabernaculum teſtimonii, ſeu in quo ſervabatur teſtimonium, id eſt lex, & tabulæ legis ſive decalogi. Templum hoc & maximè ſacratior ejus pars, ſcilicet Sancta ſanctorum, ſignificat locum Beatorum. Nam in Sancto ſanctorum erat arca cum tabulis legis, ut ſignificaretur, in cuſtodia legis quaſi in radice & cauſa virtualiter contineri beatitudinem: quocirca ſeptem hi angeli inde Johanni hic exire videntur, utpotè ultores futuri violatæ legis Dei. Vidit ergo Johannes templum hoc in cœlo ſimile tabernaculo Moſis, atque ex ejus Sancto ſanctorum prodire hos angelos Dei vindices, & plagarum auctores. Imò Alcazar per templum tabernaculi præcisè accipit Sanctum ſanctorum tabernaculi: hoc enim erat quaſi templum, id eſt chorus tabernaculi. Unde pſalm. 27. 2. Aquila & Symmach. pro *templum* vertunt *oraculum*, quod erat in Sancto ſanctorum.

ET EXIERUNT SEPTEM ANGELI] Primò, Alcazar hoſce angelos & plagas myſticè exponit, ſcilicet ut in ſpeciem ſint plagæ, ſed reipſa ſunt maxima beneficia, quibus Deus contra gentilitatem dimicavit, eamque fidei & Chriſto ſubegit. Ratio ejus eſt: nam harum plagarum ultima eſt Babylonis diviſio, quæ ipſius excidium antecedit. Babylonis autem excidium ſignificat converſionem Romæ ad Chriſtum. Nam ipſam Babylonis everſionem ſubſequuntur mille pacis anni cap. 20. Quare pro certo habendum, inquit, has plagas ante mille annorum initium eventuras; ſignificant ergo illæ myſticum prædicationis Evangelicæ bellum, quo Deus pro Eccleſia contra gentiliſmum depugnavit. Sicut enim ſeptem tubarum plagæ cap. 8. immiſſæ ſunt in Judæos, ita hic ſeptem plagæ immittuntur in Gentes ad earum converſionem. Porrò ſeptem hæ plagæ ſunt. Prima, pudor Gentilium dum de peccatis arguuntur; Secunda, perſecutionis crudelitas in Evangelii prædicatores; Tertia, in Gentiles etiam ad fidem converſos mira ſævitia; Quarta, ex Chriſtianorum ſapientia graviſſima offenſio; Quinta, ſumma in ipſa perſecutione excæcatio; Sexta, poſt invaſionem Romæ mira perſecutio; Septima, manifeſta urbis Romæ diviſio. Tempore enim Conſtantini Imper. & S. Silveſtri Pont. ita excrevit Chriſtianorum numerus Romæ ut Gentilibus æquari poſſet, tumque Roma quaſi diviſa fuit in Chriſtianos, Gentiles, & neutrales. Primus ergo angelus, ait ipſe, eſt S. Paulus, qui præcipuus eſt in cunctis hominibus de peccato arguendis, ut ſic oſtendat omnes Dei gratia indigere: *Omnes enim*, inquit ipſe, *peccaverunt, & egent gloria* (id eſt gratia glorioſa) *Dei*. Secundus angelus eſt S. Petrus: ipſe enim Neronem ſua prædicatione irritavit. Tertius eſt S. Clemens Papa, qui egregius fuiſſe dicitur in Gentilium plurimis ad fidem adducendis, & ad martyrium animandis. Quartus eſt alius Pontifex, cujus ope valdè Chriſtianorum ſapientia effulſit, v.g. Alexander primus, qui fuit ſextus à S. Petro, ſuaque ſapientia & ſanctitate multos nobiles Romanos convertit. Quintus erit ille, qui ſua prædicatione excitavit rabidam perſecutionem poſteà ſubſecutam, in qua eminebant in primis hinc Gentilium excæcatio, inde conſtantiſſima Dei & Chriſtianorum patientia. Sextus ille erit, qui in multorum ſenatorum converſione magis claruit. Vide an ſit S. Fabianus. Septimus videtur fuiſſe S. Silveſter. Nam ſub eo, & per eum accidit magna illa Romæ inter Chriſtianos & Paganos diviſio. Porrò hæ plagæ dicuntur noviſſimæ, non quia ultimæ, ſed quia novum ſunt & admirabile, ac inauditum Dei vindictæ genus, quo ex hoſtibus fecit amicos: & quia per eas Deus finem impoſuit peccato & gentiliſmo, æquè ac iræ & offenſæ ſuæ: hoc eſt enim quod ait, *Quoniam in illis conſummata eſt*, græcè ἐτελέσθη, id eſt expleta eſt *ira Dei*. Ita ipſe more ſuo ex ſua acoluthia

Vers. 6. *Septem angeli cum phialis iræ Dei qui? Prima expoſitio.*

Inge-

ingenioſè & appoſitè, ſed myſticè & allegoricè, non literaliter, non genuinè. A

Secunda. Secundò, alii hæc accommodant ad plagas quas Deus immittit peccatoribus ob ſeptem peccata capitalia.

Tertia: Tertiò, noſter Viegas cenſet hic numerum certum & definitum poni pro incerto & indefinito, ſcilicet ſeptem phialas & plagas ſignificare multas.

Quarta, Quartò, Rupert. Beda, Haymo, Richard. Anſbert. & alii, per hos ſeptem angelos accipiunt univerſos (ſeptenarius enim ſymbolum eſt univerſitatis) prædicatores, qui tum initio mundi & deinceps fuerunt, tum maximè erunt in ejus fine. Hi phialas iræ Dei in terram fundent, id eſt terribilia peccatoribus à Deo decreta ſupplicia denunciabunt, idque ex phialis aureis, id eſt ex charitate: plagæ ergo eorum ſunt minæ plagarum. Exeunt de templo, quia contemplationi & orationi erunt addicti. Sic Chriſtus nocte pernoctans in oratione Dei, per diem concionabatur, ait S. Gregor. 6. Moral. 16. Tertiò, veſtiuntur *lino mundo*, id eſt vitæ puritate & mortificatione. Linum enim quia variè & diu maceratur & carminatur, ſymbolum eſt mortificationis, ut docui Jerem. 13. 1. Quartò, habent zonas, id eſt continentiam, eaſque aureas, ob charitatem; vel, ut Primaſ. ob ſapientiam qua pollent. Alii pro *lino* legunt *lapide*: quia concionator debet eſſe adamas per patientiam, ſed magnes per manſuetudinem. Unde de S. Athanaſio ait Nazianz. in oratione de ejus laudibus: *Athanaſius factus eſt percutientibus adamas, diſſidentibus magnes.*

Quinta, genuina. Verùm hæc tropologica ſunt. Ad literam enim veri hic intelligendi ſunt angeli, qui judicia & ſupplicia Dei, quæ ſymbolicè per phialas ſignificantur, in homines effundent in fine mundi. Hi enim ſunt adminiſtri & executores divinæ providentiæ & vindictæ. Quocirca probabiliter Ribera cenſet, hos ſeptem phialarum angelos eſſe eoſdem qui cap. 1. v. 4. vocantur *Septem ſpiritus qui in conſpectu throni ſunt*. & cap. 8. 2. vocantur angeli ſeptem *ſtantes in conſpectu Dei, & data ſunt illis ſeptem tubæ*.

VESTITI LINO MUNDO] Ita legendum cum Romanis & Complutenſ. ſcilicet λίνον, id eſt lino, non λίθον, id eſt lapide, ut legunt aliqui. Veſtitus hic ſignificat angelorum candorem & puritatem: *zonæ* caſtitatem, *aureæ* charitatem eorum repræſentant. Secundò, linum mundum & candidum ſignificat divinorum judiciorum, quæ angeli in effundendis phialis exercent & exequuntur, puritatem, candidamque & mundam, ab omni ſive paſſione favoris vel odii, ſive crimine, divinæ juſtitiæ æquitatem. Tertiò, candida veſtis eſt ſymbolum lætitiæ. Gaudent enim angeli dum puniuntur impii, utpote rei læſæ divinæ majeſtatis: quia vident in eis impleri divinum conſilium. Dominique ſui & Dei honorem ab eis læſum vindicari. Alii qui legunt, *veſtiti lapide mundo*, ſic exponunt, q. d. Angeli hoc ſuo veſtitu, putà lapide mundo, id eſt gemmis lympidis & lucentibus, repræſentant quòd Deus pulcherrimos pretioſiſſimoſque lapillos & gemmas, æquè ac zonas aureas, id eſt ornatum virtutum omniſque gratiæ & gloriæ, ditiſſimum & pulcherrimum promiſerit & præparaverit iis, qui ſuppliciis ab ipſo inflictis contriti, vitam corrigunt & emendant.

VERS. 7. ET UNUM DE QUATUOR ANIMALIBUS DEDIT SEPTEM ANGELIS SEPTEM PHIALAS] Nota. *Dedit* haſce phialas angelis in templo ante egreſſum. nam clarè id dicitur v. præcedenti, cùm ait: *Et exierunt ſeptem angeli habentes ſeptem plagas de templo. Dedit* ergo, id eſt dederat.

Jam *unum*, id eſt primum animal, putà leo, ut patet cap. 4. 7. leo enim fortitudinis, iræ & vindictæ eſt ſymbolum. Significatur ergo, Deum & angelos in effundendis hiſce plagis & phialis quaſi leones rugituros, & ſævituros in impios. Jam qui per quatuor animalia cap. 4. accipiunt quatuor Evangeliſtas, ſic explicant, q. d. Unus ex Evangeliſtis qui Evangelicam legem ſcripſerunt, per quam judicabuntur & damnabuntur impii rebelles Deo, ſymbolicè hic mihi Johanni viſus eſt dare ſeptem angelis ſeptem phialas iræ Dei: quia ob Evangelii legem ab eo editam, ab impiis neglectam, hæ plagæ dabuntur angelis, ut illis impios Evangelicæ legis violatores puniant. ita Ribera & Viegas. Porrò hic unus Evangeliſta eſt S. Lucas, ait Aureolus. Hic enim triſtiſſima Hieroſolymitis & Antichriſtianis in fine mundi ſupplicia prænunciat cap. 21. & alibi. Alii tamen accipiunt S. Marcum: hic enim inter quatuor animalia, quatuor Evangeliſtarum ſymbola, ſignificatur per leonem.

Verùm quia hæc quatuor animalia Ezechielis, & Johannis non ſunt homines, nec Evangeliſtæ ad literam, ſed primarii angeli, putà Cherubini ſtipatores Dei, uti oſtendi cap. 4. hinc dicendum eſt, hoc unum animal fuiſſe primum è quatuor hiſce Cherubinis, qui quaſi ſummus juſtitiæ divinæ præſes, ſeptem angelis inferioribus has ſuppliciorum plagas, id eſt poteſtatem plagas hiſce impiis inferendi, dedit, eaſque iis inferri juſſit & mandavit.

SEPTEM PHIALAS] Iſidorus libr. 20. cap. 20. phialas putat dici ab ὕαλος, id eſt vitrum, quòd vitreæ eſſent. Verùm obſtat orthographia; nam phiala per i, ὕαλος per y ſcribitur: deinde in phiala accedit litera ph. licet enim ſpiritus aſper ſive aſpiratio, quæ eſt in ὕαλος, ſæpè apud Latinos vertatur in literam S, ut ex ὗς fit ſus, ex ὕλη, ſylva, ex ὑπὲρ ſuper, tamen numquam vertitur in ph. Adde, phialas ſæpe ex auro, non ex vitro, conflari ſolitas: unde & Juvenalis ſatyr. 5. aureas vocat phialas. *Septem phialæ:* B Extat & apud Martialem l. 14. epigramma de phiala aurea. Ex phialis enim bibebant reges & principes. Unde de Jahel quæ dedit lac Siſaræ principi, itaque eum ſoporavit & occidit, dicitur Judic. 5. v. 25. *Aquam petenti lac dedit, & in phiala principum obtulit butyrum.* Meliùs ergo Græci phialam quaſi πιάλην dictam putant, ἀπὸ τοῦ πιεῖν (π in φ commutata) id eſt à bibendo: inde enim dicitur πίαλος, id eſt humidus, potabilis.

Jam quoad ſenſum cenſet Alcazar, has phialas fuiſſe ſacrificii: in ſacrificio enim ex phialis libabatur, id eſt infundebatur, Deo vinum, ut patet Exodi 37. v. 16. & cap. 25. v. 29. Liquor in hac phiala Deo libandus eſt ira Dei, id eſt ſanguis Chriſti, ejuſque virtus efficaciſſima. Chriſtus enim in ſuis plagis & ſanguine excepit & exhauſit omnem Dei contra homines indignationem & iram. Angeli ergo, id eſt Apoſtoli, effuderunt Gentibus in ſuo myſtico ſacrificio, id eſt in prædicatione Evangelii, hoc ſanguinis Chriſti libamen, cùm ejus virtute illos converterunt, abluerunt, Deoque reconciliarunt. Rurſum in phialis fit alluſio ad ſacrificium Euchariſtiæ, quod fit in C phialis, id eſt calicibus: illius enim virtute factum eſt, ut Apoſtoli, eorumque prædicatio tantæ eſſent efficaciæ, ut tot hominum millia, imò omnes gentes ad Chriſtum converterent.

Verùm hæc non tantùm myſtica, ſed & ἀντίλογα ſunt. Iram enim in amorem, & in ſanguinem Chriſti transformant; cùm manifeſtè hic agatur de ira propriè dicta, deque vindicta ſeptuplici, quam Deus per angelos ſeptem contra impios in fine mundi effundet.

Quare potiùs dicas has phialas eſſe ſacrificii quod immolabitur divinæ juſtitiæ & vindictæ, per impiorum mactationem & ſtragem. hæc enim eſt victima honorifica, æquè ac grata Deo, de qua dicitur Iſaiæ 34. v. 6. *Victima Domini in Boſra, & interfectio magna in terra Edom.* Et Ezech. 39. v. 17. *Concurrite undique ad victimam meam quam ego immolo vobis.*

Quid ſignificent: Itaque ad literam phialæ, inquit Pannonius, ſunt decreta, ſententiæ & judicia Dei, in quibus ira, id eſt ultio & ſupplicia Dei impiis inferenda, quaſi theſauri juſtitiæ divinæ reſervantur, ſicut acetum, balſamum, D aliaque diſtillata; aut potiùs ſicut thus, aromata & thymiamata ſervantur & proponuntur in phialis. Sic enim ſæpè Scriptura dicit, Deum impiis parare & propinare calicem ſive phialam iræ ſuæ. Alludit enim ad præfectum convivii, ſive ſympoſiarcham, qui in menſa cuique convivæ ſuum olim temperabat & propinabat calicem: ſic enim & Deus quaſi ſympoſiarcha & modimperator, cuique homini ſuam dat ſortem quaſi calicem, & cuique peccatori ſuum, quod meretur, ſupplicium decernit & diſtribuit.

Nota Primò. Ira & ultio Dei eſt res pretioſa; hinc ſervatur in phialis aureis inſtar thymiamatis. Eſt enim ipſa actus ſummæ juſtitiæ, qua puniuntur nocentes, & innocentes deterrentur à peccato & noxa.

Secundò, hæc ira non eſt in patera lata, ſed in phiala, quæ habet os arctum & anguſtum, inquit Viegas: quia hæc judicia & decreta vindictæ Dei comprimit ejuſdem Dei miſericordia; ne profundant, ſed tantùm ſtillent iram.

itam. Hinc Ezech. 20. 46. dicitur: *Stilla ad Africum*; ut A non tota, ait ibidem S. Hieron. *ira Dei videatur effuſa, ſed ſtilla quadam & pars. Si autem ſtilla tanta ſævitia eſt, quid in totis imbribus æſtimandum erit?*

Verùm licet phialæ ſubinde ſignificent vaſa oris anguſti, ut cùm lagenas vitreas in quibus ſervatur aqua roſacea, aqua vitæ, aqua fortis, &c. vocamus phialas; tamen hoc loco phialæ accipiendæ ſunt patulæ & latæ, quales ſunt pateræ, inquit Alcazar. Ita patet Primò, quia tales pateræ ſunt phialæ ex quibus bibitur, de quibus dicitur Amos, 9. 6. *Bibentes vinum in phialis.* Et Zachar. 9. 15. *Bibentes inebriabuntur quaſi à vino, & replebuntur ut phialæ.* Multò magis tales ſunt phialæ ex quibus libatur & ſacrificatur, quales hæ ſunt: unde & in iis ponebatur & adolebatur thus & thymiama, ut patet tum ex Exodi 25. 29. tum ex dictis hic cap. 5. 8. ubi 24. ſeniores dicuntur habere phialas plenas odoramentorum. Secundò, quia hæ phialæ ſunt iræ Dei extremæ & ſummæ: unde eam non ſtillabunt, ſed inſtar pateræ totam ſimul effundent in impios in fine mundi. Tertiò, hæ phialæ ſunt aureæ: quia ultio Dei in hac vita procedit ex amore, non ex odio. B Vult enim per illam hominis mentem perverſam corrigere & ſanare. ſecùs eſt in altera vita & gehenna. Cùm ergo hic caſtigaris à Deo, cogita Deum te amare: cùm verò tua peccata impunita relinquit, cogita eum tibi iraſci, & parare tibi gehennam, ideoque dare tibi hic paradiſum, ut modica bona quæ feciſti, præſenti & modica voluptate remuneretur. Vide 2. Machab. 6. 12.

Pari modo angeli ad puniendum ex charitate procedunt, ut hiſce pœnis invitent peccatores ad vitæ emendationem. In hoc ergo Deum & angelos imitentur judices & Prælati, ut ſupplicia non ex ira vel odio, ſed ex amore reis irrogent: ex amore, inquam, tum reorum, tum reipub. & boni communis, ut hoc ab improborum violentia & ſceleribus terrore ſuppliciorum immune & indemne ſervent.

Vers. 8. ET IMPLETUM EST TEMPLUM FUMO A MAJESTATE DEI, ET DE VIRTUTE (id eſt potentia, græcè enim eſt δύναμις) EJUS] Alludit ad dedicationem tam templi, quam tabernaculi: tunc enim utrumque nebula & nube obtexit Deus, ut patet Exodi 40. 32. & 3. Reg. 8. v. 10. Sic enim Moſes & Aaron ob populi tumultum fugerunt ad tabernaculum, Num. 16. 43. ubi dicitur: *Operuit illud nubes, & apparuit gloria Domini.* Sic & Ezech. 10. 3. *Nubes,* ait, *replevit atrium, & repleta eſt domus nube.* Idem accidit Iſaiæ c. 6. 4. *Et domus repleta eſt fumo.*

Pro *majeſtate* græcè eſt δόξα, id eſt gloria, claritas. Alcazar exponit. q. d. Ex claritate prædicationis Evangelii in primitiva Eccleſia proceſſit *fumus*, id eſt ſummum Eccleſiæ periculum, ut videretur à Gentibus comburenda & incineranda; ſed Deus hoc periculum vertit in præſidium. Nam virtus, id eſt fortitudo, gloria & claritas Dei, hominum infirmitate, ignobilitate & abjectione perficitur, dum tam infirmos, rudes & ignobiles Apoſtolos, totque periculis expoſitos ita tuetur, provehit & extollit, ut totum orbem ſibi & Chriſto ſubjugant. unde ſubdit, *Et nemo poterat introire in templum, donec conſummarentur ſeptem plagæ*; non quòd nemo in Eccleſiam Chriſti ingrederetur, ſed quod Eccleſiæ fulgor & ſplendor non appareret, ac proinde qui in eam ingrediebantur, videbantur ſeſe in fumum, in laborem, in periculum conjicere: ſed in ſeptimæ plagæ effuſione mox hic fumus in claritatem, deformitas in pulchritudinem, periculum & lachrymæ in ſolatium & ſecuritatem converſa ſunt.

Verùm dico, fumus hic ſymbolicè ſignificat Primò, *Fumus quid denotet.* B obſcuritatem & incomprehenſibilitatem judiciorum & ſuppliciorum, quæ divina majeſtas & potentia in fine mundi exercebit in impios, ita ſcilicet, ut homines tunc in terra viventes, videnteſque tot tantaſque plagas, ac tantam Dei potentiam & vindictam, quaſi in tenebris ſint verſaturi, ſtupentes & neſcientes quorſum illa tendant, & quid ſibi velit Deus tali oſtenſione majeſtatis & fortitudinis ſuæ. ita Primaſ. Anſbert. Ambr. & Riber. unde ſequitur: *Et nemo poterat introire*, &c.

Hinc conſequenter fumus hic eſt ſymbolum, & prognoſticon maximæ vaſtationis in hac vita, ac incendii infernalis in gehenna, ubi fumus tormentorum aſcendit in ſæcula ſæculorum.

ET NEMO POTERAT INTROIRE IN TEMPLUM, ad contemplanda hæc profunda judiciorum Dei, eorumque cauſas, modos & rationes, DONEC CONSUMMARENTUR SEPTEM PLAGÆ] id eſt, donec conſummatis ſeptem plagis ſequetur univerſale judicium, in quo Deus omnia toti orbi manifeſtabit. Alludit ad pſal. 72. 16. *Exiſtimabam ut cognoſcerem hoc, labor eſt ante me: donec intrem in ſanctuarium Dei, & intelligam in* C *noviſſimis eorum*, id eſt, donec ingrediar ſecretarium judiciorum Dei: quod fiet cùm finem & exitum impiorum videbo, ita Primaſ. Richard. & Anſbertus.

CAPUT DECIMUMSEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Vers. 4. *Septem angeli ſeptem phialas & plagas noviſſimas in orbem effundunt, ſcilicet Primus, v. 2. producit vulnera ſæva & peſſima; Secundus, v. 3. mare; Tertius, v. 4. flumina & fontes vertit in ſanguinem. Quartus, v. 8. facit ut ſol adurat homines & terram. Quintus, v. 10. facit regnum Antichriſti tenebroſum et doloroſum, ut homines linguas ſuas manducent. Sextus, v. 12. ſiccat Euphratem, ut congregentur reges, et cædantur à Deo in Armagedon. Septimus, v. 17. inducit fulgura, tonitrua, terræ motus et grandinem talentarem.*

ET audivi vocem magnam de templo, dicentem ſeptem Angelis: Ite, & effundite ſeptem phialas
iræ Dei in terram. 2. Et abiit primus, & effudit phialam ſuam in terram: & factum eſt vulnus
ſævum & peſſimum in homines, qui habebant characterem beſtiæ; & in eos, qui adoraverunt ima-
ginem ejus. 3. Et ſecundus Angelus effudit phialam ſuam in mare, & factus eſt ſanguis tamquam
mortui: & omnis anima vivens mortua eſt in mari. 4. Et tertius effudit phialam ſuam ſuper flumi-
na, & ſuper fontes aquarum, & factus eſt ſanguis. 5. Et audivi Angelum aquarum dicentem: Ju-
ſtus es Domine, qui es, & qui eras ſanctus, qui hæc judicaſti: 6. Quia ſanguinem ſanctorum &
Prophetarum effuderunt, & ſanguinem eis dediſti bibere: digni enim ſunt. 7 Et audivi alterum ab
altari dicentem: Etiam Domine Deus omnipotens, vera & juſta judicia tua. 8. Et quartus Ange-
lus effudit phialam ſuam in ſolem, & datum eſt illi æſtu affligere homines, & igni. 9. Et æſtuave-
runt homines æſtu magno, & blaſphemaverunt nomen Dei habentis poteſtatem ſuper has plagas, ne-
que egerunt pœnitentiam ut darent illi gloriam. 10. Et quintus Angelus effudit phialam ſuam ſuper
ſedem beſtiæ: & factum eſt regnum ejus tenebroſum, & commanducaverunt linguas ſuas præ do-
lore: 11. Et blaſphemaverunt Deum cæli, præ doloribus & vulneribus ſuis, & non egerunt pœ-
nitentiam ex operibus ſuis. 12. Et ſextus Angelus effudit phialam ſuam in flumen illud magnum
Euphraten: & ſiccavit aquam ejus, ut præpararetur via regibus ab ortu ſolis. 13. Et vidi de ore dra-

conis,

conis, & de ore beſtiæ, & de ore pſeudoprophetæ ſpiritus tres immundos in modum ranarum. 14.
Sunt enim ſpiritus dæmoniorum facientes ſigna, & procedunt ad reges totius terræ congregare illos
in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei. 15. Ecce venio ſicut fur. Beatus qui vigilat, & cu-
ſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem ejus. 16. Et congregabit illos in
locum, qui vocatur Hebraicè Armagedon. 17. Et ſeptimus Angelus effudit phialam ſuam in aerem,
& exivit vox magna de templo à throno, dicens: Factum eſt. 18. Et facta ſunt fulgura, & voces, &
tonitrua, & terræmotus factus eſt magnus, qualis numquam fuit ex quo homines fuerunt ſuper ter-
ram: talis terræmotus, ſic magnus. 19. Et facta eſt civitas magna in tres partes: & civitates Gen-
tium ceciderunt, & Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini indignatio-
nis iræ ejus. 20. Et omnis inſula fugit, & montes non ſunt inventi. 21. Et grando magna ſicut talen-
tum deſcendit de cęlo in homines; & blaſphemaverunt Deum homines propter plagam grandinis: quo-
niam magna facta eſt vehementer.

Vers. 1. ET AUDIVI VOCEM MAGNAM DE TEMPLO] Dei ſcilicet, qui hic jubet ſeptem angelis inferre ſeptem plagas impiis Antichriſtianis. Nota. Hæ plagæ ſimiles ſunt & adumbratæ in plagis Ægypti, Exodi 7. & ſequent. Nam, ut ſuperiùs dixi, & hic repetendum eſt, Prima plaga Ægypti fuit, converſio Nili & aquarum in ſanguinem; Secunda, ranarum; Tertia, cinipħum; Quarta, cœnomiæ, ſive omnis generis muſcarum; Quinta, peſtis; Sexta, ulcerum; Septima grandinis; Octava, locuſtarum; Nona, tenebrarum; Decima, cædis primogenitorum; Undecima, ſiccatio maris rubri, & demerſio Pharaonis cum ſuis aſſeclis. Hæ ergo plagæ Ægyptiæ indices erant & exempla vindictæ Dei in peccatores, maximè in Deum contumaces & rebelles, qualis erat Pharao cum ſuis; atque allegoricè ſignificabant plagas in fine mundi impiis & Antichriſtianis infligendas, imò hæ eædem ſunt cum illis. Nam plaga primi angeli hic, eadem eſt cum ſexta Ægyptiaca: plaga ſecundi angeli & tertii, eadem eſt cum prima Ægyptiaca: plaga quarti angeli eadem eſt cum quinta: plaga quinti eadem eſt cum nona: plaga ſexti eadem eſt cum undecima & ſecunda; plaga ſeptimi eadem eſt cum ſeptima Ægyptiaca.

Undecim plagæ Ægypti.

Nota. Hi ſeptem angeli, phialæ & plagæ, diverſi ſunt à ſeptem angelis, tubis & plagis de quibus actum eſt c. 8. & 9. Illi enim c. 8. & 9. continebantur in ſeptimo ſigillo, ut patet cap. 8. 1. hi verò continentur in ipſo libro ſeptem ſigillis ſignato. Ergo illi præcedent tempore, hi ſequentur. illi plagas immittent ante Antichriſtum, hi tempore Antichriſti. Quocirca & plagæ pleræque utrobique diverſæ ſunt, ex parte tamen vel eædem vel ſimiles ſunt, ut tuba & plaga. Prima grandinis cap. 8. v. 7. ex parte eadem eſt cum plaga ſeptima hìc v. 21. inter alia enim quæ plaga hæc affert, affert, & grandinem, ſed immanem inſtar talenti. Sic tuba & plaga. Secunda cap. 8. 8. ſimilis eſt plagæ ſecundæ hic verſ. 3. in eo quòd mare verſum ſit in ſanguinem; ſed diſſimilis in eo, quòd cap. 8. magnus mons miſſus ſit in mare, hìc verò nil tale dicatur. Rurſum c. 8. tertia tantùm pars maris verſa eſt in ſanguinem, & tertia pars piſcium interiit: hic verò totum mare verſum eſt in ſanguinem, omneſque piſces mortui ſunt. Tertia tuba & plaga c. 8. 10. facta eſt in fluminibus, uti & tertia hìc v. 4. ſed cap. 8. aquæ verſæ ſunt in abſinthium, hìc verò in ſanguinem. Quarta tubæ & plaga c. 8. v. 12. fuit in ſole, uti & quarta hìc v. 8. ſed cap. 8. ſol percuſſus eſt tenebris & obſcuritate, hìc verò ardore & æſtu. Quinta tuba & plaga cap. 9. 2. eſt locuſtarum cruciantium & tenebras inducentium; quinta pariter plaga hìc v. 10. fecit regnum Antichriſti tenebroſum & miſerum, ita ut homines præ doloribus blaſphement Deum, & manducent linguas. Sexta tuba & plaga cap. 9. 15. ſolvit quatuor angelos ligatos in Euphrate, qui ſoluti in aciem producunt ducentos milliones equitum; ſexta pariter plaga hic v. 12. ſiccatur Euphrates, ut paretur via regibus ab ortu ſolis. Septima tuba cap. 11. 15. inducit mundi finem & conſummationem, canitque: *Factum eſt regnum hujus mundi, Domini noſtri & Chriſti ejus.* Septima plaga hìc verſ. 17. ait, *Factum eſt*, ac mox inducit horrenda fulgura, tonitrua, terræ motus & grandinem. Ex dictis liquet, ſeptem illos angelos cum tubis, hiſce eſſe ſimiles; diverſos tamen & hiſce prævios, ac quaſi prodromos: unde & minores plagas inducunt, quas hi, utpote poſteriores, adaugent & conſummant. Excipe ſeptimam cap. 11. verſ. 15. quæ omnium finem inducit, uti ibidem oſtendi.

Septem tubarum plagæ hiſce ſeptem angelorum partim ſunt ſimiles, partim diſſimiles.

Vers. 2. ET ABIIT PRIMUS ANGELUS, ET EFFUDIT PHIALAM SUAM] Nota. Quòd angeli hic dicuntur effudiſſe phialas in mare, flumina, ſolem, &c. non ad literam ut ſonat, quaſi in fine mundi reipſa phialas ſuas effuſuri ſint, ſed ſymbolicè accipiendum eſt. Tantùm enim hac phraſi & ſymbolo ſignificatur; angelos operaturos & effuſuros eſſe in mari, fluminibus, ſole, &c. iram & vindictam divinam, in phiala quaſi contentam & repræſentatam: verbi gratia, efficient, ut aquæ maris & fluminum vertantur in ſanguinem, ut ſol ſolito ardentiùs urat impios, &c.

ET FACTUM EST VULNUS (græcè ἕλκος, id eſt ulcus. ita Vatablus & alii: dicitur tamen *vulnus*, quia ulcus dum aperitur, fit vulnus) SÆVUM, id eſt dirum & horridum: rurſum *ſævum*, id eſt ſæviens, dolore affligens & crucians Antichriſtianos: ET PESSIMUM] id eſt, maximè putidum, pudendum & fœtidum. Alludit ad ſextam plagam Ægypti Exodi 9. verſ. 10. de qua dicitur: *Factaque ſunt ulcera veſicarum turgentium*, & ad ulcera quibus Deus percuſſit Philiſthæos ob captam & circumductam arcam teſtamenti, de quibus dicitur 1. Regum 5. verſ. 6. *Aggravata eſt manus Domini ſuper Azotios, & percuſſit in ſecretiori parte natium Azotum.* & mox verſ. 9. *Computreſcebant prominentes extales eorum.* De quibus dicitur & pſalm. 77. verſ. 66. *Percuſſit inimicos ſuos in poſteriora, opprobrium ſempiternum dedit illis.* Simili ergo plaga pudenda, æquè ac doloroſa percutiet Deus in fine mundi eos qui habent characterem beſtiæ, id eſt Antichriſti, de quo dixi cap. 13. verſ. 16. nimirum ut puniat tum alia eorum ſcelera, tum pudendas libidines; quibus Antichriſtus & Antichriſtiani fræna laxabunt. Sic etiamnum hodie Deus punit obſcenos & libidinoſos obſcenis & moleſtis ulceribus ac lue venerea, ſive morbo Gallico, maximè in membris verecundis, quibus peccaverunt. Deus enim *ipſa peccata ſic ordinat, ut quæ fuerant delectamenta homini peccanti, ſint inſtrumenta Domino punienti*, ait S. Auguſt. in pſalm. 7.

Hæc enim ulcera, ceteræque plagæ planè ut ſonant ad literam videntur accipienda: licèt nonnulli hæc myſticè exponant, uti facit Alcazar, cujus de ſingulis hiſce ſeptem plagis interpretationem recenſui cap. præced. v. 5. Aliorum recenſebo in fine capitis.

Vers. 3. ET SECUNDUS ANGELUS EFFUDIT PHIALAM IN MARE, ET FACTUS EST SANGUIS TAMQUAM MORTUI] quaſi dicat, Angelus ſecundus operatus eſt in mari, vertitque aquam totius maris in ſanguinem. Sed quid ſignificat τὸ *tamquam mortui*? Primò, aliqui id exponunt de ſanguine atro, vel congelato, qui ex corpore mortui profluit. Verùm hoc rectè refellit Alcazar. Fieri enim poteſt, ut ſanguis ex mortuo fluens ſit rubeus & nitidus, uti in hœdi ſanguine apparet. Nec verò aut diverſi coloris eſt, aut minùs congelatur ſanguis ex ſciſſa vivi hominis vena exiliens, quàm cruor ex cadavere manans.

Secundò, alii putant alludi ad mare mortuum, in quod Sodoma ob ſcelera ſua converſa eſt: ejus enim maris aquæ ſunt bituminoſæ, indeque atræ: de iis enim ait Tacitus libr. 5. *Ater natura ſua liquor.* Pari modo angelus hic in fine mundi aquas maris faciet atras, & quaſi mortuas unde ſequitur: *Et omnis anima vivens mortua eſt.*

Tertiò, Alcazar τὸ *mortui* refert ad victimas, quarum, cùm immolabantur, ſanguis excipiebatur in vaſe,

quod

quod aqua ſemiplenum erat, ut ſanguis aquæ miſtus eſſet fluidior, ac effuſus in foſſam, quæ erat juxta crepidinem altaris, faciliùs deflueret, nec juxta altare hæreret illudque inficeret. Myſticè autem ſignificabat, quòd de Chriſto in cruce, qui futurus erat victima totius mundi, efflueret ſanguis & aqua. Senſus ergo eſt, quaſi dicat, Aqua maris verſa eſt in ſanguinem, non ſecùs atque in lebete, in quem animalis immolati ſanguis immittebatur, aqua ipſa ſanguineo tingebatur colore. Porrò cenſet Alcazar, hoc ſanguine ſignificari ſanguinem Martyrum, qui mare gentilitatis rubricavit, & in ſanguinem convertit, id eſt, ſibi Chriſtoque ſubjecit, & ſanctificavit. Unde S. Iſidorus in quæſt. in Exodum capite 10. *Aquæ*, inquit, *in ſanguinem verſæ ſignificant populos converſos ad ſanguinis Chriſti fidem*: inde *piſces*, id eſt fideles, *mortui*, id eſt morti ſunt addicti ab Imperatoribus eos perſequentibus.

Quartò, & optimè, alii hæc referunt ad ſanguinis copiam. Cùm enim homo, vel animal aliud occiditur, plurimum effluit ſanguinis. quaſi dicat, Aqua maris verſa eſt in ſanguinem, perinde ac ſi factæ eſ- B
ſent in eo hominum cædes, multique eſſent occiſi & mortui, ideoque piſces omnes, qui in mari non ſanguine, ſed aqua vivunt, pariter emortui ſunt. Genitivus enim ſingularis *νεκροῦ*, id eſt *mortui*, ponitur pro plurali *νεκρῶν*, id eſt mortuorum. quaſi dicat, Facta eſt aqua maris quaſi ſanguis occiſorum & mortuorum. Sic dicitur 4. Reg. 3. verſ. 22. *Viderunt Moabitæ aquas rubras quaſi ſanguinem, dixeruntque, Sanguis gladii eſt: pugnaverunt reges contra ſe, & cæſi ſunt mutuò.* Cauſam ſubdit verſ. 5. dicens: *Juſtus es Domine*, qui punis eos in eo quo peccaverunt, & quod aliis injuſtè irrogarunt, juſtè rependis & remetiris eis; *Quia ſanguinem Sanctorum & Prophetarum effuderunt, & ſanguinem eis dediſti bibere: digni enim ſunt.* Sic Ægyptiis mutaſti aquam in ſanguinem, eò quòd ipſi ſanguine infantium Hebræorum, quos aquis mergebant, eas contaminaſſent, Exodi 7. verſ. 19.

VERS. 4. ET TERTIUS ANGELUS EFFUDIT PHIALAM SUAM SUPER FLUMINA, ET SUPER C
FONTES AQUARUM, ET FACTUS EST SANGUIS] Sicut ſecundus angelus mare vertit in ſanguinem, ita hic tertius flumina & fontes pariter in ſanguinem vertit. Itaque ſicut in Ægypto ſub Pharaone, à Moſe omnis aqua verſa eſt in ſanguinem, & omnes piſces mortui ſunt: ita ſub finem mundi per totum orbem, univerſum mare & omnia flumina vertentur in ſanguinem, & omnes piſces morientur. Quod enim olim in Ægypto accidit, typus & præludium fuit ejus quod futurum eſt in fine mundi. Sicut tamen in Ægypto converſio illa non duravit niſi octo diebus, ne homines perirent ſiti; ita pariter videtur, iſtam converſionem non valdè diu duraturam, ne omnes pereant; ſed poſt aliquod tempus mare & flumina ſuæ naturæ, colori & ſapori reſtituenda fore, ſicut factum eſt in Ægypto. Probabile quoque eſt, fidelibus hanc plagam aquarum non nocituram, ſicut non nocuit Hebræis in Ægypto: hæc enim plaga immittetur in impios, ad vindicandum ſanguinem Sanctorum, quem impii tunc effundent. Quod ad piſces attinet, non eſt neceſſe eos reviviſcere, quia mundus brevi D
finietur: & fortè non deerunt piſces in ſtagnis, lacubus & vivariis: nam de his aquis non dicitur, quòd in ſanguinem convertantur. ita P. Leſſius, lib. 13. de Perfect. divinis cap. 18.

VERS. 5. *Singula elementa habent angelum præſidem.* ET AUDIVI ANGELUM AQUARUM] Nota. Ex hoc loco patet, angelos certos à Deo præfectos eſſe & præſidere certis creaturis, ac ſingula elementa ſuum habere angelum præſidem. Si enim aquæ habent ſuum angelum, cur non pari jure habeat ſuum & terra & aer? Deus enim hæc inferiora per angelos diſtribuit, ut ipſi ſigillatim eorum curam gerant. Ita docet Origenes hom 14. in Numer. S. Auguſtinus libr. 83. quæſt. quæſt. 79. ubi ait: *Unaquæque res viſibilis in hoc mundo habet angelicam poteſtatem ſibi præpoſitam.* S. Thom. 1. p. qu. 110. art. 1. Gabriel Vaſquez 1. part. tom. 2. diſp. 245. n. 6. ubi & præter Origenem & Auguſtinū, citat Andream & Aretam, quin & Platonem. Quod enim Alcazar per angelū aquarum Moſen, per angelum altaris Eliam accipit, myſticum eſt & ſymbolicum, non literale, nec genuinum.

A Porrò angelus hic aquarum præſes laudat Dei juſtitiam, eò quòd impios aquis abutentes puniverit, mutando eas in ſanguinem. Ait ergo: *Juſtus es Domine, qui es, & qui eras ſanctus, qui hæc judicaſti: quia ſanguinem Sanctorum & Prophetarum effuderunt, & ſanguinem eis dediſti bibere*: Syrus vertit, *juſtus es ille qui eſt, & ille qui erat, & pius* (vel *indulgens*) *quia hæc judicaſti*, &c. Gaudent enim angeli, cùm creaturæ, quibus præſunt, Deum, Deique juſtitiam commendant & laudant. Nota. In his noviſſimis mundi plagis elucet non ſolùm juſtitia, ſed & miſericordia Dei: nam paulatim, & cum moderamine adhibentur, ut peccatores per eas invitentur ad pœnitentiam & emendationem. Hinc non ſemper durant, ſed aliæ aliis ſuccedunt, ut advertant eſſe manum Dei caſtigantis, non cauſas naturales, aut fatum aliquod ſtellarum.

ET AUDIVI ALTERUM ANGELUM] Lege cum Romanis & Græcis, *Et audivi alterum ab altari*; ſcilicet egredientem è loco Martyrum petentium vindictam, *& dicentem: Etiam Domine*, &c. *vera & juſta judicia tua. Alterum*, intellige angelum. VERS. 7.

ET QUARTUS ANGELUS EFFUDIT PHIALAM SUAM IN SOLEM] Quia ſcilicet effecit ut ſol intenſiùs & acriùs impios ureret. Unde ſequitur: *Et datum eſt illi* (ſoli) *æſtu affligere homines & igni.* Ubi τὸ *&* ἐξηγητικὸν, ſive explicativum eſt: *æſtu & igni*, id eſt æſtu igneo, æſtu intenſo & ardente inſtar ignis. Sic ait Poeta: *Aurum frenoſque*, id eſt frænos aureos, *momordit*. Significat enim homines arſuros tanto æſtu, ut hic æſtus eis videatur eſſe ignis, utque ſibi videantur in igne verſari & torreri. Nam græcè eſt *καυματίσαι ἀνθρώπους ἐν πυρί*, id eſt, datum eſt illi æſtuare facere, ſive adurere homines in igne. VERS. 8.

Sic fingunt Poetæ, quòd Phaethon, cùm ſolis currum regere neſciret, terras & cælum ambuſſerit. Unde & Phaeton dicitur ἀπὸ τοῦ φάους, id eſt à luce, & αἴθω, id eſt uro, ait Servius in illud Æneid. 5. *Auroram Phaethontis equi jam luce vehebant.* & Cicero libr. 3. Officiorum fabulam ita narrat: *Phaethonti filio ſol facturum ſeſe dixit, quidquid optaſſet: optavit ut in currum patris tolleretur:* C
ſublatus eſt: atque is antequam conſtitit, ictu fulminis deflagravit. Quanto meliùs fuerat in hoc promiſſum patris non eſſe ſervatum?

Tropologicè S. Gregorius 34. Moral. c. 12. *Phialam*, ait, *in ſolem effundere, eſt perſecutionis ſupplicia viris ſapientiæ ſplendore fulgentibus irrogare. Et datum eſt illi ut affligeret homines æſtu & igni: quia dum ſapientes viri cruciatibus victi, mali agendi errore ſanguntur, illorum exemplo perſuaſi infirmi quique, temporalibus deſideriis inardeſcunt. Ruinæ namque fortium augmenta præſtant perditionibus infirmorum.*

ET QUINTUS ANGELUS EFFUDIT PHIALAM SUAM SUPER SEDEM BESTIÆ] Id eſt ſuper regnum & ſubditos Antichriſti: unde factum eſt regnum ejus tenebroſum, tum propriè, tum ſymbolicè *tenebroſum*, id eſt infelix, peſte, fame, morbis, aliiſque ærumnis & infortuniis miſerum & calamitoſum, adeò ut Antichriſtiani manducent, id eſt mordeant, linguas ſuas, quaſi rabioſi eas vellent manducare & vorare præ doloribus & tormentis. Eſt hyperbole & catachreſis: te- VERS. 10.
D nebrę enim ſymbolū ſunt adverſitatis & ærumnarū, uti lux proſperitatis & lętitię: & māducare ſumitur pro mordere.

ET SEXTUS ANGELUS EFFUDIT PHIALAM SUAM IN FLUMEN ILLUD MAGNUM EUPHRATEN: ET SICCAVIT AQUAM EJUS, UT PRÆPARARETUR VIA REGIBUS AB ORTU SOLIS] Nam, ut dixi Daniel. c. 7. & cap. 11. & dicam hìc c. 17. ex decem illis regibus qui Antichriſti tempore orbis imperium divident, tres occidentur ab Antichriſto, ac mox ſeptem reliqui territi ei ſe ſubdent: & quia aliqui ex his erūt in Oriente, hinc ſiccabitur ab angelo Euphrates, ut facilè poſſint ad Antichriſtum tranſire, utq; cum illo contra Chriſtum & Eccleſiam pugnantes, à Deo proterantur, ut dicitur v. 14. ideoq; hæc ſiccatio Euphratis quæ fiet à bono angelo, non fiet, nec cedet in bonum & victoriam Antichriſti & Antichriſtianorum, quales erunt hi reges, ſed Chriſti & Chriſtianorum. Alludit ad Darium & Cyrum reges Perſarum & Medorum, qui ab Oriente, id eſt ex Perſide & Media, venerunt ad excidium Babylonis, ac Euphrate in alios multoſque alveos deducto, VERS. 12.

ducto, ſicco pede milites in urbem immiſerunt, itaque eam ex improviſo ceperunt, uti dixi Danielis 5. 30. Hæc enim Euphratis ſiccatio rurſum iterabitur in fine mundi, idque non naturaliter opera hominum, uti factum eſt tempore Cyri, ſed miraculosè opera angeli hujus ſexti.

Cenſet Viegas hic ſect. 3. (licet ſect. 2. contrarium dixerit) & Genebrard. in pſal. 67. 37. hos reges venturos non pro, ſed contra Antichriſtum, atque pro Chriſto, & Eccleſia pugnaturos: tum quia emittuntur ab angelo bono, qui eis ſiccat Euphratem: tum quia Antichriſtus contra eos ingentem parabit exercitum. Subdit enim, quòd draco & beſtia, id eſt diabolus & Antichriſtus, tres ſpiritus immundos mittent, qui alios omnes reges ſibi fœderatos contra eos in ſuum auxilium evocent; ſed hi omnes cædentur, non tam à regibus ex Oriente venientibus, quàm à Chriſto v. 16.

Hæc ſententia in ſpeciem videtur probabilis. Probabilius tamen videtur contrarium, ſcilicet eos pro Antichriſto contra Eccleſiam venturos. ita Ribera & alii, imò ipſe Viegas ſect. 2. Nam hæc ſpectant ad ultimum Antichriſti annum, quo ipſe jam ſubjectos habebit omnes orbis reges, eritque monarcha: unde acerrimam inſtituet ubique perſecutionem in Chriſtianos, ac contra eos hunc exercitum convocabit, ut per eum fideles ubique perſcrutetur, oppugnet & exterminet. Erit enim hoc ultimum bellum, ultima perſecutio Antichriſti, in qua ipſe non à regibus, ſed à Deo & Chriſto (contra quos pugnabit) profligabitur in loco qui vocabitur Armagedon, ut dicitur v. 14. & 16. & c. 19. 15. & c. 20. v. 9. Erit ergo hæc ex ultimis plagis tam mundi, quàm Antichriſti.

Objicies; Quorſum tantus militum numerus ad profligandos Chriſtianos, cùm hi ſub Antichriſto futuri ſint perpauci? Reſp. paucos fore ſi cum Antichriſtianis comparentur; revera tamen fore multos, præſertim qui in montes, ſilvas, aliaſque latebras ſeſe abdent. Si enim numerus Hebræorum egredientium ex Ægypto aſcendit ad tres milliones, uti oſtendi Exodi cap. 12. v. 37. quot milliones fore putamus Chriſtianorum in toto mundo? Quare ſicut Pharao ad ſubjugandum Hebræos coegit omnes regni ſui copias, ita Antichriſtus ad ſubigendos ſibi Chriſtianos totius orbis, omnes ſuas vires & copias colliget; &, ſicut Pharao cum omnibus ſuis periit obrutus mari rubro, ita Antichriſti exercitus peribit obrutus igne cæleſti. Hoc ergo conſilio & fine faciet Deus colligi omnes hos ejus exercitus, ut univerſos in unum collectos uno ictu, unoque quaſi fulmine afflet & perdat; ſicut idcirco fecit Pharaonem cogere univerſos bellatores Ægypti, ut omnes ſimul conficeret, mergeretque in mari.

Myſticè, Laurentius Juſtinianus, & ex eo Alcazar (licet ipſe id putet eſſe literale) ſiccatio, inquit, Euphratis ſymbolum eſt terrenæ felicitatis mundanos homines in ipſo decurſu deficientis & deſerentis. Euphrates enim ſignificat torrentem rapidiſſimum ſuperbiæ, deliciarum, atque opum, & fortè etiam humanæ ſapientiæ & eloquentiæ, quibus Romani circumfluebant, quibuſque repellebant Chriſti Evangelium. Sed hæc in Romanis deſiccavit Deus per Darium & Cyrum, id eſt per S. Petrum & Paulum: quo factum eſt, ut ipſi in Babylonis, id eſt Romæ, familias illuſtres irrumperent, eaſque occuparent. Unde & Adamus Saſbout prologo in Iſajam, refert S. Hieronymum docere, quòd in Medis & Perſis Apoſtoli & eorum ſucceſſores denotentur, qui Babylonem, id eſt confuſum mundum, everterunt. Sicut enim Cyrus & Darius non vi, nec armis ſed occultè aliò derivando Euphratem (quod Babylonii impoſſibile putantes non præcaverant) Babylonem occuparunt, ita Chriſtiana religio non vi, ſed occulte ſerpendo, ſenatorias domos Romæ occupavit, antequam Romani perſentiſcerent; ita ut ſubitò unus uxorem propter am Chriſtianam deprehenderet; alius filiam, alius fratres, alius cognatos & affines, jamque viderent Chriſtianiſmum totam Romam pervaſiſſe. Hic ſenſus Myſticus congruit Cyro & Dario expugnantibus Babylonem, non autem hiſce regibus pugnantibus contra Chriſtum & Eccleſiam.

Vers. 13. Et vidi de ore draconis, et de ore beſtiæ, et de ore pſeudopropheta (de quibus dictum eſt cap. 13.) ſpiritus tres immundos in modum ranarum) ſupple prodire, vel *exire*, uti legunt aliqui codices manuſcripti. Quæres, quinam ſunt hi? Primò, Proſper in Dimidio temporis cap. 11. cenſet fore tres Antichriſti præcones, deinque ſubdit: *Quod in Daniele dictum eſt, Examina ex eo ſurgent, hic apertè dictum eſt, exire velut præcones ejus tres ſpiritus immundos, tanquam in tres partes orbis, Aſiæ, Europæ & Africæ, qui perſuadeant Antichriſtum eſſe Chriſtum.*

Tres ſpiritus quaſi ranæ qui ?

Verùm dico, tres hoſce ſpiritus eſſe immundos, eſſeque dæmones: hoc enim diſertè aſſerit S. Johannes. Cenſet Viegas, hoſce tres dæmones ab Antichriſto, in viſibili hominum, quaſi legatorum, ſpecie, mittendos ut gentes ad ſe congregent.

Verùm hoc incertum eſt, præſertim cùm hic à Johanne non hominibus, ſed ranis comparentur. Illud certum eſt, dæmones hoſce exire de ore draconis, beſtiæ & pſeudoprophetæ, id eſt, juſſu & imperio dæmonis Antichriſti & præcurſoris ejus mitti, ut ſollicitent congregentque gentes & milites ad Antichriſtum. Exeunt ergo, ut ſeptem reges reliquos & ſuperſtites, in bellum contra Chriſtianos cum Antichriſto inferendum, tum ſuaſione, tum ſignis & prodigiis, ſive per ſe, ſive per magos ſuos inducant & concitent, ut ſequitur. Quocirca ſubdit Johannes: *Sunt enim ſpiritus dæmoniorum facientes ſigna*. Ubi τὸ *enim* dat cauſam præcedentium, q. d. Ne quis putans omnes ſpiritus eſſe puros & bonos, eſſeque angelos ſanctos, miretur id quod dixi, eſſe *ſpiritus immundos*. ſunt enim revera tales inter ſpiritus, ſuntque ſpiritus dæmoniorum (non enim omnes ſpiritus ſunt angeli boni) iique faciunt ſigna & prodigia.

Porrò hi ſpiritus comparantur ranis, ob immunditiem, fœditatem, loquacitatem & contumaciam, qua magno, ſed inani & imbelli ſtrepitu, omnes ad arma contra Chriſtum & Chriſtianos concitabunt. Rana enim clamorem edit raucum, moleſtum & importunum; ſed invalidum, inefficacem & imbellem: quocirca rana à Græcis vocatur βάτραχος, ab aſpero clamore; ranæ enim competit illud Laconicum: *Vox eſt, præterea nihil*.

Unde eos quaſi deridens Johannes, ſtultumque eorum Chriſto obſtrependi & obſiſtendi conſilium oſtendens, aſſerit, nullum alium fore tantæ congregationis & conjurationis finem, quàm ut congregentur reges omnes ad prælium in die magno omnipotentis Dei, ibique omnes pariter ab eo ſternantur & perimantur, ſicque in eis impleatur illud pſalm. 2. 2. *Aſtiterunt reges terræ, & principes convenerunt in unum, adverſus Dominum, & adverſus Chriſtum ejus: qui habitat in cælis irridebit eos, & Dominus ſubſannabit eos*. Et illud Iſajæ 8. 9. *Congregamini populi, & vincimini*. Erit ergo hæc quaſi gigantomachia. Sicut enim Titanes ſuperbi gigantes, moventes bellum contra Jovem, ab eo fulmine adacti ſunt in tartara: ita & hiſce regibus contra ſe bellantibus faciet Deus. Quocirca omnis hæc eorum conſpiratio nihil aliud proficiet, quàm ut omnipotens Deus eos ſimul collectos corripiat, & ſuæ fortitudinis documentum clariſſimum in eorum excidio edat, idque præſtet eadem via atque conſilio, qua ipſi ſuum Chriſtum & Chriſtianos oppugnare & exterminare tentabant. Colliget enim eos cum Antichriſto in unum locum, cujus nomen erit Armagedon, ut ibi ſimul collectos uno quaſi ictu & telo conficiat & occidat. unde cap. 17. 14. dicitur: *Hi cum Agno pugnabunt & Agnus vincet illos*. Hinc dies tantæ potentiæ & victoriæ, vocatur hic dies magnus omnipotentis Dei, quo ſcilicet Deus edet ſtragem tantam, ut ad cœnam magnam vocet omnes aves cæli, ut dicitur cap. 19. 17.

Myſticè, Alcazar (quod tamen ipſe affert quaſi literale) Per tres, inquit, haſce ranas ſignificantur tres fidelium hoſtes, dæmon, mundus, caro; aut potiùs eorum locutio & ſuggeſtio, de quibus fusè & doctè agit noſter Bernardinus Roſſignolius lib. 1. de Diſcip. perfectionis cap. 15. Hæc enim triplex eorum locutio & ſuggeſtio, ſcilicet ad honores, opes & delicias conſectandas, prodit ex ore draconis, & beſtiæ marinæ, ac beſtiæ terreſtris, de quibus cap. 13. id eſt ex ore diaboli, mundi & carnis; ſuntque eorum quaſi halitus, ſive ſpiraculum, imò ſternutamentum, ſicut aſt ille ſolem eſſe leonis aut tigridis quaſi ſternutamentum. Huic enim ſymbolo convenit ranæ fœditas, obſcænitas & figura. Nam in ipſo cœno in

Myſticè tres ranæ ſunt dæmon caro & mundus.

quo & naſcitur & volutatur ſemper, mirificè luxuria ac turpis libido repræſentatur. In maculis quibus velut ocellis quibuſdam undique diſtinguitur, oculorum concupiſcentia innuitur. In pertinaci importuni clamoris elatione, ſuperbia adumbratur. Qua de re extat apologus apud Æſopum, de rana cum bovis ingenti mole ſeſe per tumorem comparante. Tres ergo ranæ ſunt triplices moleſtæ & obſtreperæ ſuggeſtiones diaboli, mundi & carnis; ſive ſuperbiæ, avaritiæ & libidinis. Hinc & triplices ſunt ranæ, ſcilicet Primò, ranæ communes & paluſtres. Secundò, rubetæ, quæ ſunt terreſtres & virulentæ; ac Tertiò, calamitæ, quæ degunt inter arundines & fruticeta, teſte Plinio lib. 8. 31. & lib. 32. 10. Primas carni, ſecundas diabolo, tertias mundo, non malè adaptaveris. Hucuſque Alcazar, ſed myſticè. Nam ad literam ait Johannes, haſce ranas eſſe tres ſpiritus immundos, eſſeque tres dæmones.

Symbolicè, rana eſt inverecunda, obſtrepera, curioſa, obſcœna, ſtolida, ideoque loquax; unde proverbium, *Rana gyrina ſapientior*. De quo Plato in Theæteto: *Nos*, inquit, *illum tamquam Deum ob ſapientiam admirabamur; ille nihilo magis antecellebat prudentia quàm rana gyrina*. Dicitur gyrina, à figura corporis: quia in gyrum orbiculatur, ut quoquoverſum ſe facilè flectere & vertere poſſit. Hinc rana ſignificat hæreſin & hæreticos ſtolidos, loquaces, curioſos & obſtreperos. Quocirca Fridericus Staphylus libro de Lutheranorum concordia, & Gabriel Prateolus in Catalogo hæretic. appoſitè haſce tres ranas adaptant tribus ſectis quæ à Luthero promanarunt. Prima eſt Anabaptiſtarum, quorum pater eſt Rothmannus. Secunda eſt Sacramentariorum, quorum auctor eſt Caroſtadius, ex quo Zuinglius & Calvinus prognati ſunt. Tertia eſt Proteſtantium, quorum dux eſt Melanchthon.

Rurſum Alcazar per tres haſce ranas accipit judaiſmum, gentiliſmum & hæreſin. Vide quæ de ranis dixi Exod. 8. 3. & ſeq.

Vers. 15. ECCE VENIO SICVT FVR] tum ad judicium univerſale, tum ad prælium & cladem hanc Antichriſti & Antichriſtianorum, quæ judicio erit prævia: & *ſicut fur*, id eſt clanculum, inexpectatò, ex improviſo. Unde Varro lib. 14. nomen *fur* derivat à furuo, id eſt atro, quòd per tenebras atraque noctes furetur: alii à fraude: alii à ferendo, id eſt auferendo, res alienas: alii à Græco φὼρ, id eſt fur. Ita Gellius l. 1. c. 18. Hac furis comparatione adventum inexpectatum, arcanum & ſubitum Chriſti ad judicium deſignat ſæpè Scriptura, Matth. 24. 43. 1. Theſſal. 5. 2. 2. Petri 3. 10. Apoc. 3. 3. ut jugi & continua ejus expectatione & metu homines teneat ſuſpenſos, itaque ipſi ſingulis diebus, imò horis & momentis, ſtudioſè totoque mentis conatu ad eum ſe comparent. Nam, ut ait S. Hilarius can. 27 in Matth. in fine: *Paratos nos eſſe convenit: quia diei ignoratio intentam ſolicitudinem ſuſpenſæ expectationis exagitat*.

BEATVS QVI VIGILAT, ET CVSTODIT VESTIMENTA SVA] putà Dei gratiam & virtutes, quibus quaſi veſtibus ornatur anima, ne appareat ejus turpitudo, id eſt nuditas, putà ei innata concupiſcentia & labes originalis, aliaque vitia & peccata inde prognata.

Vers. 16. ET CONGREGABIT ILLOS IN LOCVM QVI VOCATVR HEBRAICE ARMAGEDON] Ita Romana & Græca legunt, non *Armageddon*, ſed *Armagedon* penultima brevi. Arabicus quoque legit *Armacheden*. Quæres Primò, quid hebr. ſignificet, & ubi ſit Armagedon? Primò S. Hieronym. in Nominibus Hebr. *Armagedon*, inquit, *interpretatur conſurrectio tecti*, ſive *conſurrectio in priora*; quia Antichriſto everſo rurſum Eccleſiæ tectum in priſtinam gloriam conſurget) *ſed meliùs mons & latrunculus*, vel *mons globoſus*: quia ſcilicet eò convenient Antichriſtiani, qui fures erunt & latrones: volent enim furari Deo ſuum honorem, & Sanctos vita ſpoliare. Addit Viegas, *Armagedon* ſignificare, *montem pomorum*, ſive *fructuum*: [illegible] *maged*, enim ſignificat pomum.

Armagedon quid?

Secundò, Ticonius hom. 13. & Ribera, putant *Armagedon* eſſe Mageddo, qui eſt campus & civitas in tribu Manaſſe, juxta Jezrahel, ubi à Pharaone Nechao percuſſus & occiſus eſt Joſias rex Juda, 2 Paral. 35. 22. Neque id verò eſt abſimile. Favent enim Septuag. qui Zachar. 12. 11. ubi nos legimus, *Sicut planctus Adadremmon in campo Mageddon*, vertunt, *ſicut campus malogranati quod in campo ſucciditur*, quaſi in Mageddo litera M ſit ſervilis & heemantica, ac radix ejus ſit [illegible] *gada*, id eſt ſuccidit; quæ etiam eſt radix & etymon *Armagedon*, ut mox dicam.

Verùm quia ad *Mageddo* hic additur *Ar*, quod non campum, ſed montem ſignificat; neq; *Mageddo*, ſed *Armagedon* vocatur. & quia nuſquam alibi Scriptura, nec coſmographi meminerunt loci qui vocetur *Armagedon* hinc verius videtur *Armagedon* novum eſſe nomen loci, quod illi imponetur ab eventu tempore Antichriſti. *Armagedon* enim ſignificat hebr. *dolum congregationis exercitus*, ſive *inſidias* vel *dolum excidii*. Derivatur enim à radice [illegible] *aram*, id eſt doloſè egit, aſtutus fuit (unde [illegible] *arma* eſt dolus vel aſtutia) & [illegible] *gadad*, unde per craſin fit *gad*, id eſt exercitum congregavit; vel à [illegible] *gada*, id eſt ſuccidit, unde [illegible] *gidon* eſt ſucciſio; itaque vocatus eſt Gedeon, quia ſuccidit altare Baal, indeque ſucciſurus erat Madianitas. Pro Hebræo *gidon*, Græci dicunt *gedon*: quia non poſſunt exprimere mediam literam *ain*, quæ eſt in *gidon*. Dicitur ergo hic locus *Armagedon*, quia in eum Deus callidè, & quaſi per dolum hos reges cum Antichriſto adunabit, ut omnes uno die perdat. Vide cap. 19. 11. & ſeq.

Aut certè *Armagedon* ſignificat *anathema*, vel *excidium excidii*: quia ſcilicet Deus ibi Antichriſtum cum ſuis pleno excidio ad internecionem uſque delebit: [illegible] *cherem*, enim, ſive *cherma*, vel, ut nos dicimus *horma*, (de quo Num. 21. 3.) hebr. ſignificat anathema, vel rem excidio addictam & devotam; *gidon* ſignificat ſucciſionem & excidium: litera enim *chet*, quæ prima eſt in *cherem* & *cherma*, quia gutturalis eſt, eaque durior pronuntiatu, eò quod ſit profundæ aſpirationis; hinc apud Græcos & Latinos liqueſcit & perit, ut pro *cherma* dicamus *horma*. Idem fit in nominibus Oreb, Enoch, Ezechias, &c. in quibus prima litera *chet* perit & evaneſcit.

Porrò jam familiare eſt Hebræis nomina imponere ab eventu, maximè bellico. *Sic enim* locus in quo cæſi ſunt Chananæi ab Hebræis, vocatus eſt *horma*, Num. 21. 3. (quò fortè hic alludit S. Johannes.) Sic alius locus in quo Philiſthæi à Judæis cæſi ſunt, vocatus eſt Lapis adiutorii, 1. Reg. 7. 12. Alius vocatus eſt *Baal pharaſim*, 2. Reg. 5. 20. Alius ubi Samſon maxilla cecidit mille Philiſthinos, inde nuncupatus eſt *Ramath lechi*, id eſt elevatio maxillæ, Judic. 15. 17.

Veriſimile eſt *Armagedon* fore juxta Jeruſalem & vallem Joſaphat, tum quia, ut dixi c. 11. & rurſum dicam cap. 17. ibi erit regia Antichriſti: tum quia in valle Joſaphat futurum eſt judicium, uti patet Joelis 3. 2. tum quia *Armagedon* Hebræum eſt nomen, erit ergo in Palæſtina & Judæa. Porrò hic congregantur gentes & reges in *Armagedon*, ſed ſenſim, viciniores citiùs, remotiores tardiùs. Interim fit excidium Babylonis, quod deſcribitur c. 17. & 18. mox c. 19. 11. Chriſtus cum ſuis in aciem prodit, qui eos cedit in Armagedon. Ergo non eſt hic hyſterologia, ut vult Ribera, ſed recta rei gerendæ ſeries & ordo.

ET SEPTIMVS ANGELVS EFFVDIT PHIALAM SVAM IN AEREM, ET EXIVIT VOX MAGNA DE TEMPLO, DICENS: FACTVM EST) q.d. Hic finis eſt ſeptem phialarum & plagarum noviſſimarum, ideoque pariter mundi finis & dies judicii inſtat. Porrò effudit phialam ſuam in aerem, quia in aere Deus oſtenſurus erat ſuam iram, edendo in eo fulgura, & voces & tonitrua. Viegas *voces* has accipit articulatas, quaſi ſint voces ſpectrorum, puta exercituum diſcurrentium in aere, & conclamantium cædes & ſtrages: ſicut ante obſidionem Hieroſolymæ in aere apparuerunt arma & acies, & vox de templo, *Migremus hinc*, teſte Joſepho lib. 7. Belli c. 12. Poteſt Secundò, eſſe hendiadys, *voces & tonitrua*, id eſt voces tonantes, ſive tonitrua vocalia. Si quis Tertiò, alias voces malit hic accipere è cælo terribiles, non repugnabo. Vers. 17

ET TERRÆ MOTVS) Juxta illud pſal. 17. v. 8. *Commota eſt, & contremuit terra; fundamenta montium conturbata ſunt, & commota ſunt: quoniam iratus eſt eis.* Vers. 18.

ET FACTA EST CIVITAS MAGNA IN TRES PARTES) Alcazar per civitatem hanc magnam accipit Babylonem, quæ civitas magna vocatur c. 17. 18. id eſt Romam, quæ in tres partes diviſa eſt cùm Conſtantinus factus eſt Chriſtianus, ſcilicet in Chriſtianos, Paganos & neutrales. Per vocem verò de throno procedentem accipit no- Vers. 19.

li-

titiam, quam S.Silveſter Pontifex toti Eccleſiæ tradidit de Conſtantini Imper. decreto, quo ſe Chriſtianum publicè profeſſus eſt, & templa in Jeſu Chriſti honorem erigi imperavit. Ita ipſe more ſuo myſticè & piè in Romanam Eccleſiam.

Jeruſalem finditur in tres partes. Dico ergo ad literam, civitatem hanc non fore Babylonem, id eſt Romam: quia de ea mox aget Johannes ſub nomine proprio Babylonis: ſed eſſe Jeruſalem: hæc enim vocatur civitas magna cap. 11. v. 8. & hæc maxima erit tempore Antichriſti. Erit enim ipſius regia, uti docui cap. 11. verſ. 8. ita Aretas, Viegas, Ribera & alii. Senſus ergo eſt; q. d. Hoc terræ motu Jeruſalem findetur in tres partes, tam quoad ædificia quàm quoad mœnia: tantus enim erit, ut etiam inſulæ & montes loco moveantur, ut ſequitur, quocirca non tantùm civitas ita findetur, ut habeat ſcrobes & hiatus interjectos, ſed etiam ita dividetur, ut partes ipſæ inter ſe ſejunctæ ſint & diviſæ. quod olim alibi accidiſſe narrat Plinius l. 2 c. 83.

Myſticè, multi per civitatem magnam intelligunt impiorum cœtum & multitudinem, quæ in tres, id eſt varias, partes & ſchiſmata abibit & dividetur, ut in hoc mundo, ita & in inferno. Unde Richard. per tres partes accipit paganiſmum, judaiſmum & falſum chriſtianiſmum. Rurſum alii tres has partes cenſent eſſe eas, de quibus dicit S. Johannes epiſt. 1. cap. 2. 16. *Omne quod eſt in mundo concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.*

Et Babylon magna venit in memoriam ante Deum] Quænam ſit hæc Babylon dicam cap. ſeq. Nota. Simul hæc oſtenſa ſunt Johanni, licet non ſimul mandanda ſint executioni.

Vers. 20. Et omnis insula fugit, et montes non sunt inventi] Cùm enim elementum terræ poſt diem judicii, alio perfectiori modo ac figura conſtituendum ſit, nihil mirum eſt, quòd antea incipiat commoveri inuſitato illo & ſtupendo modo, ac quaſi univerſali totius terræ motu. Unde præceſſit: *Et civitates Gentium ceciderunt.* Quo etiam fiet, ut magna pars hominum intereat; & qui ſuperſtites manſerint, ingenti pavore concutiantur, ait Franc. Suarez 3. p. q. 59 a. 6. diſp. 56. ſect. 4.

Vers. 21. *Grando talentaris.* Et grando magna sicut talentum descendit] Græcè, ὡς ταλαντιαία, id eſt quaſi talentaris, hoc eſt, magnæ molis, & vaſtæ magnitudinis, ait Eraſmus: hoc enim Græci vocant ταλαντιαῖον, id eſt talentare, etiamſi præciſè non adæquet magnitudinem & pondus talenti. Alcazar tamen cenſet, præciſè grandinem hanc habere molem & pondus talenti. Eſt enim ſæculis omnibus inviſa & inaudita: unde *Blaſphemaverunt Deum homines propter plagam grandinis, quoniam magna facta eſt vehementer.* Porrò talentum Atticum continebat minas 60. hoc eſt Romanas libras 62. cum media, quæ conficiunt uncias 750. Hebræum verò antiquum talentum duplum erat ad Atticum, de quo loqui interdum ſolent Græci & Latini, & de eo quoque videtur hic loqui Johannes, inquit Alcazar. Dicitur talentum à τάλαντον, id eſt ſtatera, trutina, libra. Hinc metonymicè pondus quod ei imponitur librandum & ponderandum, ac propriè pondus illud ingens (quod talentum vocamus) hoc nomine appellatur. Sic Nonnius baliſtas talentarias vocat, quæ ſcilicet lapides talenti pondo jacularentur.

Porrò exempla ingentis & portentoſæ grandinis, ac lapidum recenſui Exodi 8. v. 18. & Ezechiel. 38. 22. Hæ ergo ſunt ſeptem plagæ noviſſimæ, quæ totum orbem confundent, & tantùm non evertent. Viderunt hæc per umbram Gentiles & Poetæ. Unde Lucanus initio libr. 1. Pharſal. ita canit:

Sic, cùm compage ſoluta
Sæcula tot mundi ſuprema coegerit hora,
Antiquum repetes iterum chaos omnia mixtis
Sidera ſideribus concurrent, ignea pontum
Aſtra petent, tellus extendere littora nolet,
Excutietque fretum, fratri contraria Phœbe
Ibit, & obliquum bigas agitare per orbem
Indignata diem poſcet ſibi: totaque diſcors
Machina divulſi turbabit fœdera mundi.

Et Ovidius 1. Metamorph.

Eſſe quoque in fatis reminiſcitur affore tempus,
Quo mare, quo tellus, correptaque regia cæli
Ardeat, & mundi moles operoſa laboret.

Et Seneca in Hercule Oetæo.

Jam jam legibus obrutis,
Mundo cùm veniet dies,
Auſtrales polus obruet
Quidquid per Libyam jacet:
Arctous polus obruet
Quidquid ſubjacet axibus.
Amiſſum trepidus polo
Titan excutiet diem.
Cæli regia concidet,
Ortus atque obitus trahet:
Atque omnes pariter deos
Perdet mors aliqua, & chaos,
Et mors fata noviſſima
In ſe conſtituet ſibi.

Myſticè, Richard. & alii per grandinem talentarem accipiunt obdurationem damnatorum in gehenna: hæc eſt ſupplicium graviſſimum, æquè ac juſtiſſimum. Alcazar verò accipit obdurationem, qua nonnulli ex Gentilibus plectebantur, cùm Conſtantinus & Roma ad Chriſtum fuerunt converſi. Generaliùs accipias quamvis obdurationem ſceleratorum, de qua notanda eſt ſententia S. Auguſtini ſerm. 3. de SS. Innocentibus tom. 10. *Percutitur hac animadverſione peccator ut moriens obliviſcatur ſui, qui dum viveret oblitus eſt Dei.* Idem ſerm. 88. de Tempore: *Cùm*, inquit, *in peccatis ſuis cœperint permanere, de multitudine peccatorum naſcitur deſperatio, ex deſperatione obduratio generatur.* Unde contra eam remedium ſuggerens: *Quoties*, ait, *nobis aliqua peccata ſubrepſerint, ſine ulla mora medicamentum eleemoſynæ, vel pœnitentiæ feſtinemus animarum noſtrarum vulneribus providere.* *Myſticè.*

Denique Aureolus ſequens filum ſuæ chronologiæ, hoſce ſeptem angelos, phialas, & plagas adaptat eventis & geſtis à Carolo Magno uſque ad Henricum IV. Imper. Itaque primum angelum cenſet eſſe Adrianum I. Pontif. qui in II. Nicæna Synodo damnavit Iconoclaſtas: per ſecundum angelum, accipit Romanorum quorumdam crudelitatem in Leonem Pontif. anno Chriſti 797. per tertium, eorumdem Romanorum per Carolum Magnum caſtigationem: per quartum, Creſcentii patricii Romani in Gregorium V. Pont. & in Othonem III. Imp. rebellionem: per quintum, Creſcentii per Othonem Imp. caſtigationem: per ſextum, conſtantiam Gregorii VII. Pont. contra Henricum IV. Imper. & principum inveſtituras laicas in beneficiis Eccleſiaſtici, anno Chriſti 1073. per ſeptimum, Chriſtianorum in Turcas & Saracenos expeditionem, ſive cruciatam, quando milites omnes cruce ſignati ſunt, ac duce Godefrido Bullonio receperunt Hieroſolymam & terram ſanctam, ac Godefridum crearunt primum regem Hieroſolymorum anno Chriſti 1096. convenerunt enim quaſi grando talentaris ſex milliones Chriſtianorum, etſi non omnes penetrarint, nec de facto perrexerint in terram ſanctam.

Myſtice, Primaſ. Richard. Ansbert. & Haymo (licet ipſi hoc quaſi ſenſum literalem afferant) Primus, inquiunt, angelus ſignificat Apoſtolos, qui minati ſunt Judæis terrenis iram Dei: unde factum eſt in eis *vulnus ſævum*, id eſt grave peccatum infidelitatis & gravis excæcatio, quia Chriſtum recipere noluerunt.

Secundus angelus ſignificat concionatores, qui mari, id eſt Gentilibus, iram Dei minati ſunt; unde & illi ob infidelitatem reprobati ſunt, & damnati ad ſanguinem, id eſt ad mortem æternam.

Tertius angelus ſignificat concionatores, qui Dei iram & *ſanguinem* pari modo & ſenſu denunciant in hæreticos.

Quartus angelus *ſoli*, id eſt malis Prælatis, iram Dei intentat. Hi urunt & affligunt populum: unde populus, afflictus & deſperans blaſphemat Deum.

Quintus angelus effundit iram Dei *in ſedem beſtiæ*, id eſt in impios Antichriſto adhærentes.

Sextus ſignificat concionatores, qui iram Dei intentabunt dæmonibus in hoc aere agentibus, eò quòd Antichriſtum cum ſuis adjuverint.

Jeruſalem & Babylon ſignificant reprobos: ſciſſio in tres partes ſignificat tria genera infidelium, ſcilicet Pa-

R 2 ga-

ganos, Judæos & falſos Chriſtianos, qui aliter & aliter punientur pro cujuſque meritis.

Symbolicè ſignificantur hic ſeptem vitia capitalia. Primus ergo angelus effundit phialam in terram, id eſt in invidos, qui ex invidia terreo & luteo ſunt colore. Unde in his fit vulnus ſævum mœroris & ægritudinis animi. Invidus enim triſtitia conſumitur, & alienis bonis cõtabeſcit.

Secundus angelus effundit phialam in mare, id eſt in acedos, qui fluctuant ut mare; neſciunt enim quid agere debeant. Hi enim ſunt mare ob amaritudinem & tædium, quo omnes virtutes moriuntur.

Tertius effudit phialam in flumina, id eſt in guloſos, qui quaſi flumina, omnia devorant & abſorbent; ſed vertuntur in ſanguinem, quia inſtar divitis Epulonis in inferno petent guttam aquæ, nec obtinebunt, ſed bibent ſanguinem ſuum.

Quartus qui ſolem accendit, eſt ira quæ mentem accendit, & iratum ſtimulat ad maledicendum & blaſphemandum.

Quintus qui tangit ſedem beſtiæ, eſt ſuperbia: hæc enim eſt ſedes dæmonis & Antichriſti.

Sextus qui tangit Euphratem, eſt libido; quæ inſtar Euphratis delectat homineſq; plurimos ſecum rapit & devolvit: ſed ſiccatur Euphrates; quia voluptas hæc vertitur in tormenta præſentia & æterna.

Septimus qui tangit aerem, eſt avaritia, quæ inſtar chamæleontis aere paſcitur; nec enim bonis ſuis uti aut frui audet.

CAPVT DECIMVMSEPTIMVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Videt Iohannes purpuratam meretricem, cui non Babylon, inſidentem beſtiæ habenti capita ſeptem & cornua decem: atque verſ. 7. ſingulorum explicationem audit & diſcit ab angelo.

1. ET venit unus de ſeptem Angelis, qui habebant ſeptem phialas, & locutus eſt mecum, dicens: Veni, oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ ſedet ſuper aquas multas. 2. Cum qua fornicati ſunt reges terræ, & inebriati ſunt qui inhabitant terram de vino proſtitutionis ejus. 3. Et abſtulit me in ſpiritu in deſertum. Et vidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam coccineam, plenam nominibus blaſphemiæ, habentem capita ſeptem, & cornua decem. 4. Et mulier erat circumdata purpura, & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioſo, & margaritis, habens poculum aureum in manu ſua, plenum abominatione, & immunditia fornicationis ejus. 5. Et in fronte ejus nomen ſcriptum: Myſterium: Babylon magna, mater fornicationum, & abominationum terræ. 6. Et vidi mulierem ebriam de ſanguine ſanctorum, & de ſanguine martyrum Ieſu. Et miratus ſum, cùm vidiſſem illam admiratione magna. 7. Et dixit mihi Angelus; Quare miraris? Ego dicam tibi ſacramentum mulieris, & beſtiæ quæ portat eam, quæ habet capita ſeptem, & cornua decem. 8. Beſtia, quam vidiſti, fuit, & non eſt, & aſcenſura eſt de abyſſo, & in interitum ibit: & mirabuntur inhabitantes terram (quorum non ſunt ſcripta nomina in libro vitæ à conſtitutione mundi) videntes beſtiam, quæ erat, & non eſt. 9. Et hic eſt ſenſus, qui habet ſapientiam. Septem capita, ſeptem montes ſunt ſuper quos mulier ſedet, & reges ſeptem ſunt. 10. Quinque ceciderunt, unus eſt, & alius nondum venit; & cùm venerit, oportet illum breve tempus manere. 11. Et beſtia quæ erat, & non eſt, & ipſa octava eſt: & de ſeptem eſt, & in interitum vadit. 12. Et decem cornua, quæ vidiſti, decem reges ſunt: qui regnum nondum acceperunt, ſed poteſtatem tamquam reges una hora accipient poſt beſtiam. 13. Hi unum conſilium habent, & virtutem & poteſtatem ſuam beſtiæ tradent. 14. Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos: quoniam Dominus dominorum eſt, & Rex regum, & qui cum illo ſunt, vocati, electi, & fideles. 15. Et dixit mihi: Aquæ, quas vidiſti ubi meretrix ſedet, populi ſunt, & Gentes, & linguæ. 16. Et decem cornua, quæ vidiſti in beſtia: hi odient fornicariam, & deſolatam facient illam, & nudam, & carnes ejus manducabunt, & ipſam igni concremabunt. 17. Deus enim dedit in corda eorum ut faciant quod placitum eſt illi: ut dent regnum ſuum beſtiæ donec conſummentur verba Dei. 18. Et mulier, quam vidiſti, & civitas magna, quæ habet regnum ſuper reges terræ.

VERS. 1. ET VENIT VNVS DE SEPTEM ANGELIS, QVI HABEBANT SEPTEM PHIALAS. Hinc patet, hoc excidium Babylonis pertinere ad ſeptem angelos, phialas & plagas noviſſimas, de quibus cap. præced. Ergo non eſt hic hyſterologia, ut contendit Ribera, ſed recta rerum & temporis ſeries & ordo. qua de re plura v. 16.

VENI, OSTENDAM TIBI DAMNATIONEM MERETRICIS MAGNÆ) putà Babylonis, uti explicat v. 5. Quæres, quænam intelligatur hic Babylon? Primò, multi intelligunt cœtum omnium impiorum, ſive mundum, mundique gloriam, opes, delicias, pompas, quatenus in iis fundata eſt civitas, ſive cœtus impiorum ſuper ſeptem montes, id eſt ſuper multitudinem omnium regum ſuperborum, in qua caput eſt diabolus: ac proinde hæc eſt civitas diaboli, quæ adverſatur civitati Dei, ſicut Babylon adverſata eſt Sion, ſive Jeruſalem, eamque ædificat amor ſui uſque ad contemptum Dei, qua de re ſcripſit S. Auguſt. libros de Civitate Dei. ita Ambroſ. Ticon. Beda, Primaſ. S. Thom. Haymo, Rupert. Gagnejus, S. Auguſt. in pſalm. 26. enarratione 2. Proſper in Dimidio temporis c. 7. *Hæc eſt*, inquit Proſper, *Babylon illa magna per mundum; ejus verò filiæ, quæcumque facta ejus & ſuperbiam imitantur: nec eam in uno loco exiſtimes civitatem, quæ toto eſt ſparſa in orbe*. Hi ergo per Babylonem accipiunt impiorum omnium multitudinem. His accedunt Joachim, Seraphinus & Ubertinus, qui per Babylonem intelligunt improborum, non quidem omnium, ſed tantùm Chriſtianorum cœtum.

Babylon quæ? Primò, ſent.

Verùm hoc myſticum videtur & nimis generale: Johannes enim de certa urbe loquitur, quæ poteſtatem habet ſuper reges terræ, uti ipſe ait v. ultimo, quæque evertenda & concremanda eſt ſub tempora Antichriſti à decem regibus, uti ait verſ. 16. Et quomodo conveniat cœtui impiorum illud quod cap. 18. 9. de Babylone everſa dicitur? *Et flebunt, & plangent ſe ſuper illam reges terræ, qui cum illa fornicati ſunt, & in deliciis vixerunt, cùm viderint fumum incendii ejus, longè ſtantes propter timorem tormentorum ejus*. Hi enim reges erunt de cœtu impiorum, quomodo ergo longè ſpectabunt incendium Babylonis, illudque plangent, ſi Babylon eſt cœtus impiorum, ac conſequenter in ſe complectetur hoſce reges? Rurſum, quomodo de impiorum cœtu dici poteſt illud, quod hic v. 16. dicitur de regibus æquè impiis: *Hi odient fornicariam & deſolatam facient illam, & nudam, & carnes ejus manducabunt, & ipſam igni concremabunt*. Hi enim reges erunt ex cœtu impiorum, quomodo ergo eum odiſſe, deſolare, concremare & manducare poſſunt?

Secundò, Aureolus per Babylonem intelligit ſaraceniſmum, ſive ſectam Mahometis, quæ fœdiſſima eſt, docet fornicationem, omnemque turpitudinem: unde permittit cuique tot uxores, quot alere poteſt. Per beſtiam accipit Sultanum Ægypti, qui à Sultano Turcarum reſidente tunc in Perſide, regno, putà Syria & Ægypto, ſpoliatus eſt. Cecidit Babylon, id eſt ſaraceniſmus *Secundò.*

ſenus in Syria, quando Chriſtiani anno Chriſti 1100 profligatis Saracenis terram ſanctam recuperarunt.

Tertia. Tertiò, Aretas & Caponſachius per Babylonem accipiunt Conſtantinopolim; quia hæc eſt Turcarum, Chriſti & Eccleſiæ hoſtium, metropolis, atque *ſedet ſuper aquas multas*: adjacet enim Boſphoro Thracio. Verùm Johannes per aquas hic non mare, ſed populos accipit, *Aquæ*, inquit v. 15. *quas vidiſti, populi ſunt*.

Quarta. Quartò, aliqui propriè hic Babylonem accipiunt, quæ fuit metropolis Chaldæorum: cenſent enim Antichriſtum Babylone proditurum, ibique regnum ſuum inchoaturum. Probant 1, quia ibi cœpit regnare Nemrod, primus tyrannus orbis: & deinde Nabuchodonoſor; ac poſt eundem dominatus eſt Antiochus Epiphanes, qui fuere typi Antichriſti. Unde & Zachar. cap. 5. v. 11. vidit mulierem inſidentem amphoræ portari in Senaar, id eſt in Babylonem, ſubditque: *Hæc eſt impietas*. Porrò Antichriſtum in Babylone venturum cenſent S. Hieron. in cap. 11. Daniel. D. Soto in 4. diſt. 49. q. 1. art. 1. Perer. lib. 14. in Daniel. & Suarez tomo 2. in 3. part. diſp. 54. ſect. 5. & alii. Verùm Babyloni non conveniunt ea quæ hic à Johanne dicuntur, uti mox patebit. Idem dico de Hieroſolyma, quam aliqui, idque inſinuat Franc. Suarez loco mox citando, hic per Babylonem intelligunt.

Quinta & genuina, eſſe Romã Ethnicam. Probatur. Dico ergo, Babylon hic & cap. ſequenti eſt Roma, non Chriſtiana, qualis nunc eſt, ſed infidelis & Pagana, qualis fuit tempore S. Johannis, qualiſque rurſum erit tempore Antichriſti. Probatur hæc ſententia. Primò, quia Roma Ethnica eſt *civitas magna quæ habet regnum ſuper reges terræ*: hanc autem eſſe mulierem, puta Babylonem, ait Johannes verſ. ultimo: quæque habet *ſeptem montes*, uti de eadem ait verſ. 9. hoc enim nulli alteri niſi ſoli Romæ competit. Secundò, quia Johannes aſſerit, Babylonis nomen hic non propriè, ſed myſticè ſumendum: ait enim v. 5. *Myſterium Babylon magna*, &c. Ergo ſignificat florentiſſimam & vitioſiſſimam urbem quæ Chriſtianos perſecuta eſt, ut olim Babylon Judæos. Talis autem eſt Roma Ethnica. Tertiò, quia Roma & Romani Impp. acerrimè tempore S. Johannis, & deinceps per trecentos annos, non tantùm Romæ, ſed toto orbe oppugnarunt Eccleſiam, ut eam exterminarent. Unde nulli alteri niſi Romæ Ethnicæ competit illud v. 6. *Et vidi mulierem ebriam de ſanguine Sanctorum, & de ſanguine Martyrum Jeſu*. Et illud c. 18. v. ult. *Et in ea ſanguis Prophetarum & Sanctorum inventus eſt, & omnium qui interfecti ſunt in terra*. Quartò, quia hac de cauſa pariter à S. Petro epiſt. 1. cap. 5. v. 13. Roma vocatur Babylon, id eſt confuſio errorum, vitiorum & tyrannorum, *Salutat*, inquit, *vos Eccleſia quæ eſt in Babylone* (id eſt Romæ, ait Beda, Oecum. S. Thomas Euſebius 2. hiſtor. 15. ex Papia S. Johannis diſcipulo, S. Hieron. in Catalogo ſcriptorum in vita S. Marci, & alii) *coelecta*. Eadem de cauſa Roma & Romani Impp. à S. Paulo 2. Theſſal. 2. 7. vocantur *Myſterium iniquitatis*: ubi & addit, Romam & Romanum Imperium duraturum uſque ad Antichriſtum, atque adeò ſignum adventantis, vel potiùs præſentis Antichriſti fore, Romani Imperii ruinam. Quintò, S. Johannes jam recenter à Domitiano in dolium ferventis olei projectus, indeque relegatus in Patmon (ubi & hæc ſcripſit) hæc vidit & ſcripſit ad ſui, & fidelium ſecum afflictorum conſolationem & corroborationem, quòd ſcilicet à Babyloniis, id eſt à Romanis Impp. ita vexati, viſuri eſſent Deum ſui vindicem, qui Babylonem igne cremaret: ergo Babylon hic eſt Roma Ethnica.

Ex Patribus. Hæc eſt ſententia Primò, S. Hieron. in illud Iſajæ 14. *Attrita eſt civitas vanitatis. Atteretur*, inquit, *civitas vanitatis, ſive omnis civitas, vel ſpiritalis Babylon, quæ ſedet in ſeptem montibus purpurata, cujus ſupplicia in Apocalypſi S. Johannis legimus. Pulchreque dixit urbem vanitatis. Si enim de cælo & terra, & omnibus quæ terrena ſunt dicitur: Vanitas vanitatum, & omnia vanitas; quanto magis hoc de una urbe dicendum eſt, quæ totius orbis pars media eſt?* Idem prologo in libros Didymi de Spiritu ſancto, *Cùm*, ait, *in Babylone verſarer, & purpuratæ meretricis eſſem colonus, & jure Quiritium viverem.* Idem epiſt. 151. ad Algaſiam quæſt. 11. *Secundùm Apocalypſin Johannis, in fronte purpuratæ meretricis ſcriptum eſt nomen blaſphemiæ, id eſt Romæ æternæ.* Idem proœmio in lib. 11. comment. in Iſajam: *Quòd ſi*, inquit, *in expoſitione ſtatuæ, pedumque ejus & digitorum, diſcre-*

pantia ferrum & teſtam, ſuper Romano Imperio interpretatus ſum, quod primùm forte, deinde imbecillum Scriptura portendit; non mihi imputent, ſed Prophetæ. Neque enim ſic adulandum eſt principibus, ut ſacræ Scripturæ veritas negligatur, nec generalis diſputatio unius perſonæ injuria eſt.

Secundò, Tertulliani lib. contra Judæos c. 9. *Sic & Babylon*, inquit, *apud Johannem noſtrum Romanæ urbis figuram portat, proinde & magnæ, & regno ſuperbæ, & Sanctorum debellatricis*. Idem aſſerit lib. 3. contra Marcion ſub initium.

Tertiò, S. Auguſt. 18. Civit. 2. ait Babylonem eſſe quaſi primam Romam, *Ut appareat*, inquit, *quemadmodum Babylonia quaſi prima Roma, cum peregrina in hoc mundo Dei civitate procurrat*, &c. *Ubi & ipſa Roma quaſi ſecunda Babylonia eſt.* Et c. 22. *Condita eſt Roma velut altera Babylon, & velut prioris filia Babylonis.* Et cap. 27. Romam vocat Babylonem Occidentalem. S. Auguſtinum quaſi diſcipulus ſequitur Paulus Oroſius libr. 2. hiſtor. 4. ubi oſtendit multis in rebus Romam ſimilem eſſe Babyloni.

Quartò, Andreas Cæſar. Aretas, Ambroſ. Victorin. Oecumen. Viegas & Ribera hic, & fuſiùs cap. 14. 8. & ſeq. Lindanus lib. 4. Panopliæ ca. 82. Sixtus Senenſis lib. 2. Biblioth. verbo, *Meretricis magnæ inſcriptio*, Card. Bellarm. lib. 2. de Pontific. cap. 2. Alcazar Apocal. 13. pag. 670. litera D. Ubi & pro hac ſententia citat Caſſiodorum, Apringium, Forerium, Gagnejum, Salmeronem, Pererium, Pradum, Heſſelium, & alios ad viginti. Idem cenſet Thomas Bozius lib. 24. de Signis Eccleſ. c. 6. Franc. Suarez 3. p. to. 2. diſp. 59. ſect. 2. Hi omnes per Babylonem hic interpretantur Romam infidelem & Ethnicam, qualis fuit tempore Johannis, & rurſum erit in fine mundi.

Huc accedit prophetia S. Malachiæ, quam recenſet Arnoldus Vvion in Chronicis Ordinis S. Benedicti, ſive in Ligno vitæ l. 2. c. 40. in fine: in ea enim Malachias à ſuo ævo (fuit ipſe coævus S. Bernardo: hic enim ſcripſit ejus vitam) per ſymbola depingit omnes Romanos Pontifices, futuros uſque ad finem mundi, ultimumque fore aſſerit Petrum Romanum, de quo ita vaticinatur: *In perſecutione extrema S. R. E. ſedebit Petrus Romanus, qui paſcet oves in multis tribulationibus: quibus tranſactis civitas ſepticollis (Roma) diruetur, & Judex tremendus judicabit populum ſuum.* Hæc S. Malachiæ oracula ſingulis Pontificibus uſque ad Clement. VIII. appoſitè adaptavit Alfonſus Ciacconus, uti videre eſt apud Vvion loco citato.

Objectio hæret. Reſponſ. Objiciunt hæretici: Roma eſt Babylon: ergo Romana Eccleſia cum ſuo Pontifice eſt Babylon. Reſp. conſequentiam eſſe abſurdam, æquè ac fallacem. Aliud eſt enim Roma urbs, aliud Romana Eccleſia. Rurſum aliud eſt Roma Ethnica, aliud Roma Chriſtiana. S. Johannes loquitur de Roma Ethnica, qualis erat ſuo tempore ſub Domitiano perſecutore, non autem de Roma Chriſtiana, multò minùs de Romana Eccleſia. Itaque ſub Domitiano, Nerone, Decio & ſimilibus Roma fuit potens, ſed impia; Eccleſia tamen Romana fuit pia & ſancta, imò tunc habuit præclariſſimos Martyres, virgines, ſacerdotes & Pontifices. Abſit ergo ut eam, aut S. Petrum Romanum tunc Pontificem taxare voluerit S. Johannes, qui & ipſe Romæ pro fide Chriſti, Petri & Eccleſiæ Romanæ, martyrium in dolio ferventis olei ante portam Latinam obiit. Fideles enim Romani ſunt *Martyres Jeſu*, quorum ſanguinem, ut ait v. 6. fudit Babylon id eſt Roma Ethnica, & Romani Imperatores Ethnici. Hæc ergo eſt Babylon, non autem Eccleſia Romana, cujus fundator, caput & Pontifex fuit S. Petrus. Quocirca Romæ Ethnicæ vituperium hic damnatio & excidium, eſt laus, ſublimatio, triumphus & gloria Romæ Chriſtianæ, & Romanæ Eccleſiæ. Nam quo magis Roma Ethnica impia fuit, & ſævit in Chriſtianos, eo magis conſtans, & victorioſa & glorioſa fuit Roma Chriſtiana, ut patet in primis ejus trecentis annis poſt Chriſtum. Idem erit in fine mundi: multi tamen in ea erunt fideles & ſancti, uti erant olim, tum publici, tum occulti & abdentes ſe in cryptas & latibula. Horum ergo, æquè ac Pontificis, major fuit eritque virtus, laus & gloria, quòd inter magiſtratus & cives impios, in fide & pietate conſtantes uſque ad martyrium perſiſtant, quàm ſi Roma prorſus eſſet fidelis & pia. Sanè Romani Martyres illuſtriſſimi omne ſuum decus tulerunt in perſecutione Romanorum Imperato-

rum; nec unquam magis floruit Romana fides quam tunc.

Eſt ergo manifeſtus paralogiſmus hæreticorum, ac inſignis fraus & fallacia; dum ipſi ea quæ de Roma priſca Pagana à S. Johanne & S. Petro dicuntur, detorquent ad Romanam Eccleſiam, aut ad Romam quæ nunc eſt, fidelis ſcilicet, & ſedes ac ditio Pontificis, qui eſt Vicarius Chriſti. Roma ergo Ethnica ſub Nerone & ſequentibus Imper. uſque ad Conſtantinum fuit Babylon: ſub Conſtantino facta Chriſtiana & pia, deſiit eſſe Babylon, cœpitque eſſe civitas ſancta, urbs fidelis, Sion Deo dilecta, columen fidei, mater pietatis, magiſtra ſanctitatis; ſub finem mundi deſerens fidem, pietatem, Chriſtum, Pontificem, rurſum fiet Babylon. Idque permittet Deus, ut urbem ab Eccleſia, Romam à Cathedra Petri ſecernamus; utque Romani non urbis ſuæ majeſtati, nec ſuis meritis; ſed Chriſti Petrique gratiæ tribuant, quòd ipſi Sedem Pontificiam, & Eccleſiæ metropolin obtineant. Solerter id advertit & annotavit Cardin. Baronius tomo 1. anno Chriſti 58. Paulus, inquit, Romanos arguit *facilitatis atque ſuperbiæ, quòd (ut notat Hieron.) hæc fuerint peculiaria vitia Romanorum; quæ etiam Bernardus exprobat* lib. 4. de Conſid. ad Eugen. *ſic dicens; Populus Romanus eſt. Nec breviùs potui, nec expreſſiùs tamen aperire de tuis parœcianis quod ſentio. Quid tam notum ſæculis, quàm protervia & faſtus Romanorum? Gens inſueta paci, tumultui aſſueta, gens immitis & intractabilis, & uſque adhuc ſubdi neſcia, niſi cùm non valet reſiſtere.* Subdit Baron. *Quæ nos idcirco voluimus retuliſſe, ut quiſque intelligas, non eſſe Romanorum virtutis, ſi Romana Eccleſia ſemper florentiſſima, caput extiterit omnium Eccleſiarum, & deficientibus cæteris ſedibus Apoſtolorum, ipſa permanſerit inconcuſſa; & ſicut olim, ita & ſemper; illibata fides ipſius in univerſo orbe Catholico prædicetur: ſed potiùs eſſe Sedis Petri jam excellentem prærogativam, & privilegium eidem divinitus impertitum. Dei enim donum eſt, non ex operibus, ne quis glorietur.* Quocirca Tertull. de Præſcript. *Felix*, ait, *Eccleſia* (Romana) *cui totam doctrinam Apoſtoli cum ſanguine profuderunt*. S. Cyprian. lib. 1. epiſt. 3. Sedem Romanam vocat *Petri cathedram*, & *Eccleſiam principalem, unde unitas ſacerdotalis exorta eſt*. Et lib. 4. 8. eamdem vocat, *Eccleſiæ matricem & radicem*. S. Hieron. ad Damaſum *Ego*, ait, *beatitudini tuæ, id eſt cathedræ Petri communione conſocior, ſuper illam petram ædificatam Eccleſiam ſcio: quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus eſt: ſi quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio.* Similia habet S. Irenæus lib. 3 cap. 3. Optatus lib. 2. contra Parmen. S. Auguſt. Epiſt. 162. S. Leo Epiſt. 87. & alii.

Inſtant hæretici, & perpetim occlamant Romæ etiamnum non deeſſe ſcelera, ac nominatim lupas & lupanar permitti; ergo illam etiamnum eſſe Babyloniam meretricem. Roma, inquiunt, eſt Ruma. At ubi gentium deſunt ſcelera? Itane omnes hæretici ſunt integri vitæ, ſceleriſque puri? Quot reſpubl. honeſtæ & nobiles tolerant lupas & fornices, ut virginum & honeſtarum pudori conſulant, ac crimina graviora avertant? Eccleſia ſancta eſt, at quot in ea ſunt impii? ſanè Roma ſancta eſt, & ſanctior omnibus orbis Eccleſiis & urbibus. Ubi tot monaſteria, tot baſilicæ, tot Apoſtolorum, S. Pontificum, Martyrum, virginum martyria & templa, tot hoſpitalia, tot noſocomia, tot orphanotrophia quot Romæ? ubi tot charitatis opera, tot miſericordiæ Sodalitates, tot eleemoſynæ, tot pietatis exercitia quot Romæ? ubi tot Prælati ſapientes & integri, tot ſacerdotes probi & pii, tot Religioſi ſancti, tot virgines Deo dicatæ quot Romæ? ubi cives & populus tam devotus, tam Chriſtianus, tam ardens zelo Dei, uti videmus Romæ? Verùm hæretici livore cæci ab his oculos avertunt, & Romæ non niſi lupas & gurguſtia quærunt: quærunt & inveniunt: fur enim furem agnoſcit, lupus lupam, leno lenam. Hæ enim longè magis exteris quàm civibus uti expoſitæ, ita & cognitæ ſunt. Romæ enim eſt confluxus omnium ex toto orbe nationum: in urbe eſt orbis. Quid mirum in tanta colluvie eſſe ſpurcos & inceſtos, quibus ni lupas concedas, agnos invadent.

Hæreticis ergò quà curioſis, Roma eſt rima & rumor; quà vinolentis, eſt rumen; quà ægris, rheuma & ruina; quà effeminatis, ruma, & remora ſalutis. At fi-

A delibus quà credentibus, Roma eſt ῥῆμα & ἔρυμα, id eſt oraculum & propugnaculum fidei; quà pœnitentibus eſt ῥύμμα, id eſt purgamentum & inſtrumentum; quà ſanctis, eſt רמה *rama*, id eſt ſublimitas & celſitudo virtutis; quà piis & ſolitariis, eſt ῥύμη, id eſt vicus, eremus & ſodalitium cleri & Religioſorum; quà ſanis & robuſtis, eſt ῥώμη, id eſt robur & fortitudo mentis & corporis, ut ait S. Hieron. Quin & nonnulli viri docti cenſent hoc proprium eſſe Romæ etymon, utpote quam priſci apud Solinum Polyhiſt. c. 2. Feſtum, & Dionyſ. Halicar. lib. 1. Antiq. Roman. Valentiam priùs fuiſſe dictam Latinis tradunt. Denique Roma eſt ῥυμός, id eſt temo aurigantibus, & remus navigantibus in cælum. Per anaſtrophen Roma eſt Amor, Dei & cæli: unde verſus retrò in ſe recurrens: *Roma tibi ſubitò motibus ibit Amor.*

Verùm hæc, licet hæreticis opportuna, S. Johanni tamen parerga ſunt, utpote qui de Roma non Chriſtiana, ſed Ethnica loquatur, uti paulò antè oſtendi.

Porrò cùm liber ſignatus, putà Apocalypſis, ſit prophetia de futuris in fine mundi ſub Antichriſto, uti in procemio & cap. 5 docui; hinc ſequitur, hæc intelligen-
B da eſſe de Roma urbe, non quæ eſt, aut fuit, ſed quæ erit in fine mundi: ac conſequenter Romanam urbem tunc redituram ad priſtinam ſuam gloriam, pariter & idololatriam, aliaque vitia, ac talem fore qualis fuit tempore S. Johannis ſub Domitiano, Nerone, Decio, &c. Nimirum ex Chriſtiana tunc rurſum fiet Ethnica, Pontificemque Chriſtianum, & fideles ei adhærentes ejiciet, perſequetur & occidet, uti dicitur v. 6. unde vocatur meretrix: quia omnium deorum cultu, ſuperſtitionibus & vitiis imbuta, quaſi meretrix proſtituta cunctis gentibus, gentiumque diis ſedebit. De hac enim rectè dicitur, quòd ſit *Babylon magna, mater fornicationum & abominationum terræ*, quòd ſit *ebria de ſanguine Sanctorum, & de ſanguine Martyrum Jeſu*, quodque Deus judicabit & vindicabit in ea cædem Apoſtolorum: quia nimirum in fine mundi, ipſa rurſum Ethnica æmulabitur perſecutiones Imperat. Ethnicorum in Chriſtianos, itaque Deus in ea puniet & propriam, & antiquam patrum infidelitatem. Si quis tamen per perſecutionem mallet intelligere hæreſin, ac dicere Romam in fine mundi lapſuram in hæreſin, aut ſimile vitium, uti
C ſingulis ſæculis novas videmus oriri hæreſes, ideoque perſecuturam Orthodoxos, æquè ac Ethnici olim perſecuti ſunt, itaque imitaturam & impleturam ipſorum peccata, ac propter illa, pariter ac ſua, à Deo puniendam ac concremandam, non multùm repugnabo; quamvis contextus magis faveat priori ſententiæ, magiſque innuat Romam ad ethniciſmum redituram. Ut ut eſt, grave ſcelus id oportet, quod tam horribili urbis incendio & excidio vindicandum eſt, de quo cap. ſequenti.

Dices, Quomodo Roma in fine mundi ad priſtinas opes & gloriam, æquè ac ad ethniciſmum redibit? Reſp. modus quo id fiet nos latet, ſolique Deo præcognitus eſt. Variis tamen modis id fieri poterit, v. g. ſi Ethnicus aliquis occupet Imperium Romanum, Romæque ſenatores Gentiles, ac dignitatem priſtinam reſtituat, uti fecit Julianus Apoſtata. Rurſum, ſi Romam commigrent Ethnici plures nobiles & potentes, qui ſenſim numero & viribus creſcant, uti primitus crevit Roma. Tertiò, ſi magi aliqui & Politici Romanos primores pervertant, eoſque incitent ad priſtinam patrum gloriam, & deorum
D cultum reſtaurandum, &c. ſi eos invitent ad vitia carnis, omnemque vitæ licentiam, ut eos deducant ad atheiſmum uti multis locis factum olim, & etiamnum fieri audimus & videmus. Gula enim & libido continua recta ſunt via ad atheiſmum. Sic videmus Jeruſalem primò fuiſſe Paganam ſub Chananæis, ſecundò fidelem ſub Judæis, tertiò Chriſtianam ſub Apoſtolis, quartò Paganam rurſum ſub Romanis, præſertim ſub Adriano & deinceps, quintò Saracenam ſub Turcis. Similem videmus Tyrum, Conſtantinopolim, Alexandriam, Antiochiam, &c. Pari modo in opibus & gloria hæ urbes, æquè ac ipſa Chaldæorum Babylon, nunc creverunt, nunc decreverunt, nunc recreverunt ſæpiùs: quomodo Roma olim nunc crevit, ut ſub regibus & Cæſaribus; nunc decrevit, ut ſub Annibale, & ſub Gallis duce Brenno, qui Romam occuparunt, ut Romani nil niſi Capitolium tenerent donec Camillus eos liberavit Galloſque cecidit, ad arcum & portam quæ etiamnum inde *Portugallo*, ſive *buſta*

Gal-

Gallica dicitur, teſte Marliano lib. 3. Topogr. Rom. c. 25. Sic eadem decrevit ſub Gothis, Alanis, Vvandalis, Longobardis, ſed paulò poſt vires reſumpſit & quaſi reſurrexit. Pari modo Venetias, Antuerpiam, Pariſios, Brugas, aliaſque urbes nunc creſcere, nunc decreſcere videmus. Quin & ſingulis penè ſæculis, pleraque regna vel creſcere, vel decreſcere, vel planè mutari cernimus. Ea eſt rerum humanarum viciſſitudo: hæc fortuitorum natura, ſors & conditio. Ex dictis patet, non eſſe probabile quod opinatus eſt vir doctus, ſcilicet hoc caput & ſequens poſſe accipi de cladibus & excidiis illatis Romæ ab Alarico, Genſerico, Odoacre, & Totila: illa enim non à decem, ſed à ſingulis regibus Romæ fuerunt inflicta; nec fuere tanta, quantum hoc erit quod cap. ſequenti deſcribitur, nimirum extremum & inauditum. Rurſum, tunc Roma fuit Chriſtiana, ac conſequenter non fuit tunc infidelis, nec ita ſuperba & dives, ut Babylon vocari poſſet.

Hæc eò dixi, ut oſtendam me cum heterodoxis in fide candidè & liberaliter agere, non fugere difficultates, non tergiverſari, nec affectu agi, ſed ratione; quinimò concedere eis quod probabiliter concedi poteſt, ut ipſi eo faciliùs mihi concedant, quod recta ratio & fides concedendum docent. Alioqui dicere poſſem, arcanum aliud in hac prophetia latere myſterium, quod Deus latere nos voluit, ut oportuno tempore quo reipſa hæc complebit, patefaciat, uti in priſcis Prophetarum oraculis eum feciſſe ſcimus. Concedo igitur heterodoxis, urbem Romam vocari hìc Babylonem: concedant ipſi pariter mihi, inde non ſequi, Eccleſiam Romanam vocari Babylonem, utpote quæ ſit caput omnium Eccleſiarum, cui præſidet Summus Pontifex, ſucceſſor S. Petri & Chriſti Domini in terra Vicarius. Si hoc fateantur, dabimus eis dextras fidei & ſocietatis, atque excluſa hæreſi omnes in unam ſententiam & Eccleſiam coibimus, fietque unum ovile & unus Paſtor.

Petrus & Paulus cremarunt Romam igne divino.

Minùs probabile eſt quod cenſet Alcazar, ad literam hìc deſcribi vindictam, quam Deus de Roma Ethnica & tot Martyrum interfectrice ſumſit, cùm ethniciſmum in ea abolevit, & chriſtianiſmum ſub Conſtantino induxit. Tunc enim, inquit, Deus quaſi occidit Romam Ethnicam, eamque in Chriſtianam commutavit. Unde unus, id eſt primus, angelus phialarum, de quibus c. præcedenti v. 1. putà S. Paulus, hanc divinam de Roma vindictam Johanni annunciavit. Paulus enim fuit Gentium & Romanorum doctor, qui primus ſuam in eos phialam effudit, cùm eos de ſuis ſceleribus coarguit & convicit, ut patet in ejus epiſt. ad Romanos. Alter verò angelus glorioſus, habens poteſtatem magnam, qui c. 18. 1. Johanni inclamat: *Cecidit, cecidit Babylon*, eſt S. Petrus, cui Chriſtus claves regni cælorum tradidit, quique Romam vocans Babylonem epiſt. 1. c. 5. 13. hoc ejus excidium videtur cognoviſſe, & Johanni ſignificaſſe. Petrus enim & Paulus Romanæ fidei & Eccleſiæ ſunt auctores & principes: unde ipſis Deus revelavit hanc futuram Romæ mutationem. Hoc enim ad eorum ſtatum & gradum ſpectabat. Hoſce duos angelos, putà Petrum & Paulum, præfigurarunt aſcenſor cameli, id eſt Darius, & aſcenſor aſini, id eſt Cyrus, qui Iſajæ c. 21. 7. viſi ſunt evertere Babylonem. Petrus enim fuit aſcenſor cameli, id eſt doctor Judæorum: Paulus aſcenſor aſini, id eſt doctor Gentium. Hi ergo deſolarunt & concremarunt Romam Ethnicam, cùm idololatriam in ea everterunt, eamque igne amoris Chriſti ſuccenderunt.

Verùm hæc non tantùm myſtica, ſed & ἀντίλογα ſunt: convertunt enim triſte, atrox & funeſtum Romæ excidium & conflagrationem, quod graphicè depingitur c. ſequenti, in lætum, pium, & omnibus votis optandum fidei, ſalutis & charitatis incendium.

Roma æterna quomodo?

Obiicit Alcazar, Romam fore æternam, nec exſcindendam, ut veteres ſenſerunt: unde & S. Benedictus prædixit eam nunquam ab infidelibus everſum iri, uti refert S. Gregor. lib. 2. Dialog. 15. Idem cecinit olim Erinna Leſbia ode in laudem Romæ:

Martis ô proles mihi Roma ſalve,
Auream bellis decorans coronam,
Quæ vel in terris ſtabiles Olympi
Incolis arces.
Hoc dedit ſoli tibi Parca munus,
Sceptra quòd geſtas labefacta nunquam.
Imperatricis tuæ quæ poteſtas
Cuncta gubernet.
Ipſa quæ gaudet dare cuncta paſſim,
Reſque transformans hominum vetuſtas;
Implet æternùm tua ſola ventis
Regna ſecundis.

Reſp. S. Benedictus tantùm prædixit, Romam à Totila & ſuo ſæculo non evertendam, ſic enim habent verba S. Gregorii: *Canuſinæ Antiſtes Eccleſiæ dum viro Dei* (S. Benedicto) *de ingreſſu regis Totilæ & Romanæ urbis perditione colloquium haberet, dixit: Per hunc regem civitas iſta deſtruetur, ut iam ampliùs non inhabitetur. Cui vir Domini reſpondit: Roma à Gentibus non exterminabitur, ſed tempeſtatibus coruſcis, turbinibus, ac terræ motu fatigata, in ſemet ipſa marceſcet. Cuius prophetiæ myſteria nobis iam facta ſunt luce clariora, qui in hac urbe diſſoluta mænia, everſas domos, deſtructas Eccleſias turbine cernimus.* De ſuis ergo temporibus locutus eſt S. Benedictus, non de ultimis mundi.

Porrò ſuperbum æternitatis, & conſequenter deitatis nomen, Romæ à Gentilibus ſcriptoribus, utpotè adulatoribus, datum eſt, ut vocaretur Roma æterna, Roma Dea. Fateor tamen æternam dici poſſe hoc ſenſu, quia uſque ad finem mundi durabit, ſed tempore Antichriſti evertetur. Origo opinionis de Romæ æternitate orta eſt ex eo, quod ſcribit Lucius Florus in Tarquinio Superbo: *De manubiis*, ait, *captarum urbium templum erexit: quod cùm inauguraretur, cedentibus ceteris diis, reſtitere Iuventas & Terminus. Placuit vatibus contumacia numinum: ſi quidem firma omnia & æterna pollicebantur.*

Hinc Attalus tyrannus Imperii ſub Honorio Imper. numiſma cudit, in cujus altera facie Roma expreſſa erat hoc titulo: *Invicta Roma æterna*. Similia numiſmata plura habet Pierius Hierogl. 43 Hinc & Virgil. 1. Aeneid. ex Jovis ore ita canit:

Romulus excipiet gentem, & Mavortia condet
Mœnia, Romanoſque ſuo de nomine dicet.
His ego nec metas rerum, nec tempora pono,
Imperium ſine fine dedi.

Similia habet Tertull. Lactant. & alii, quorum verba referam in fine capitis.

Objicit Secundò, Cap. 18. v. 5. 6. & 20. dicitur Roma exſcindenda ob Prophetas & Apoſtolos interfectos à Romanis, putà à Nerone, Decio, &c. Atqui quis credat Deum hoc Romæ ſupplicium differre per duo millia annorum? qui ſcredat Deum Neronis & Decii crudelitatem puniturum in Romanis qui erunt in fine mundi? punivit ergo eam cùm eam evertit convertendo Romanos ad Chriſtum illoſque ei ſubjiciendo? Ad hoc reſpondebo c. 18. 20.

Quæ sedet super aquas multas] id eſt, præſidet populis multis (ſic enim explicat Johannes v. 15.) qui inſtar aquæ dilabuntur, & ſibi invicem ſuccedunt. Alludit ad veteris Babylonis ſitum. Sita enim erat Babylon in confluxu Tigris & Euphratis, quaſi domina utriuſque. Sic etiam urbes maritimæ, ut Tyrus, Ulyſſippo, Venetiæ, & aliæ rectè conſiderantur quaſi dominæ illius maris, quod longè lateque deſpectant.

Cum qua fornicati sunt (ſpiritualiter, ſcilicet idola colendo, ut eſſent hujus magnæ meretricis amaſii & rivales myſtici) reges terræ] tum Romani ſenatores, qui erant quaſi reges orbis: tum aliarum provinciarum proprii reges & principes, qui Romanis erant ſubditi vel confœderati. Sic enim Prophetæ idololatriam vocant fornicationem: quia in ea anima relicto Deo ſponſo, deſciſcit ad idola quaſi ad adulteros. *Vers. 2.*

Et inebriati sunt qui habitant terram de vino prostitutionis ejus] putà vino illo quo ipſa ad ſecum fornicandum, id eſt idololatrandum, tam reges quàm populos pelliciebat. Vinum hoc fuerunt opes & honores Romanorum, ſive ſpes lucri, voluptatis & dignitatis à Romanis conſequendæ, ſi quis eis adularetur, eorumque deos coleret. Extat emblema: Cupido Κεραυνοφόρος, id eſt fulminans, cum hac

apo-

apodoſi: *Omnia vincit amor*. Ita Alcibiades in ſcuto aureo pro inſigni habuit Cupidinem, qui unis fulmen amplecteretur. Cupido enim potentior eſt ictu fulmineo. Audi Oppian. *ver. 8.* de Cupidine:

Omnia te metuunt, & cœlum latum supernè,
Et quæcumque infra terram ſunt, triſteſque cœtus mortuorum.

Et mox:

Tuis ignibus & lumen cedit
Pertimeſcens, & ſimul Iovis cedunt fulmina.

Exſtat & inter Europæ antiquitates, Cupido pro Jove Tonante fulmen ejaculans in mare, Neptuno interim poſito tridente, & genibus nixo Amoris numen reverente. Sic enim canit Amor:

Sol calet igne meo, Neptunus flagrat in undis.
Quamvis liber erat, feci ſervire Tonantem:
Quamvis liber erat, Martem ſine Marte ſubegi.

Aliter Alcazar: Vinum hoc, inquit, eſt ira & ſæva perſecutio in Chriſtianos. Hanc enim à Romanis imbiberunt, didicerunt & exercuerunt alii principes & populi, de quo ſævitiæ vino accipit illud cap. 18. 3. *De vino iræ fornicationis ejus biberunt omnes Gentes*. Hic ſenſus ingenioſus eſt, ſed prior planior & naturalior.

Vers. 3. ET ABSTULIT ME IN SPIRITU IN DESERTUM] Deſertum hoc, inquit Alcazar, eſt gentilitas inculta & deſerta, cujus caput erat Roma, quam Johannes hìc in ſpiritu vidit per myſticam hanc Spiritus ſancti conflagrationem, ex deſerto convertendam in paradiſum Dei. Verùm dico Johannem hìc ſibi poſito in mentali raptu, videri rapi in deſertum, tum ut ſignificetur Babylonis interitus, quod in deſertum ſit convertenda, tum ut innuatur viro ſpirituali, & divino Prophetæ, qualis erat Johannes, omnem mundi pompam eſſe inſtar deſerti: ut intelligamus, innumeram illam Ethnicorum Romæ agentium turbam, eximiam urbis ſtructuram palatiorum, templorum, ac curiæ magnificentiam, reipubl. mirum ordinem, leges & politiam, ſenatus ſplendorem, ceteraque omnia viro ſancto & cœleſtibus intento eſſe inſtar deſerti & ſolitudinis: quod non hominum, ſed ferarum & brutorum eſt habitaculum: ubi nulla pietatis & veræ virtutis, ſed tantùm pompæ, faſtus & gloriæ habetur ratio, quibus non roſæ, ſed ſpinæ ſcelerum omnium innaſcuntur. Quomodo Diogenes in frequenti urbe cum lucerna incedens ajebat, *Se quærere hominem, nec invenire*.

Viro ſpirituali mundus eſt deſertum.

ET VIDI MULIEREM (hæc eſt Babylon, ut patet v. 5.) SEDENTEM SUPER BESTIAM COCCINEAM, PLENAM NOMINIBUS BLASPHEMIAE, HABENTEM CAPITA SEPTEM, ET CORNUA DECEM] Quæres, quænam eſt hæc beſtia? Primò, Ribera, Viegas & alii, cenſent hanc beſtiam eſſe diverſam à beſtia c. 13. 1. illa enim ſimilis erat pardo, hæc eſt coccinea: illa ſignificabat Antichriſtum, hæc diabolum ejuſque regnum: unde vocatur beſtia, quæ *erat, & non eſt*, quia ante Chriſtum erat, ſed Chriſtus diabolo hoc regnum ademit: eſt coccinea, quia diabolus eſt draco rufus & ſanguinarius, uti dictum eſt cap. 12. 3.

Beſtia coccinea quæ? Prima ſent.

Secunda. Secundò, Alcazar & Suarez 3. part. to. 2. diſp. 59. art. 6. ſect. 2. & alii, cenſent hanc beſtiam eſſe eamdem cum illa c. 13. 1. eadem enim ibi, æquè ac hìc, & rurſum c. 19. 19. vocatur beſtia, quæ ſignificat & repræſentat Antichriſtum, unde & c. 13. æquè ac hìc, dicitur habere capita ſeptem, & cornua decem. Antichriſtus dicitur habere ſeptem capita: quia habuit ſeptem tyrannos prævios & prodromos, quos ipſe ultimo loco quaſi rex & princeps conſequitur. Habuit ergo eos cùm adhuc non exiſteret, habuit inquam, non quaſi præſentes, ſed prævios, quomodo Chriſtus habuit Prophetas quaſi præcurſores, figuras & typos ſuos, in iiſque typicè fuit & exſtitit. Varii enim ſunt modi habendi, inquit Ariſtot. in Poſtprædicamentis æquè ac exiſtendi. Res enim dicitur exiſtere, cùm ejus exemplar, imago, typus aut figura exiſtit.

Tertia. Tertiò, alii per beſtiam accipiunt cœtum ſive congregationem impiorum, putà hoſtium & perſecutorum Chriſti & Eccleſiæ.

Quarta. Quartò, alii propriè per beſtiam accipiunt hunc mundum, ſive ſæculum imperans & dominans, mundum inquam, non tam phyſicum, quàm moralem, & Theologicum, hoc eſt complexionem hominum mundanorum & vitioſorum, qui ex vitio naturæ corruptæ ſtudent

A honoribus, deliciis, opibus & pompibus mundi, ideoque ſunt ſuperbi, avari, luxurioſi, impii. Mundus ergo hic eſt regnum infidelitatis, idololatriæ, ſuperbiæ, omniſque peccati. Huic enim inſidet & præſidet Babylon, eique propinat vinum ſuum ex calice aureo. Hic etiam habet capita ſeptem, & cornua decem, ut mox patebit. Hæ omnes ſententiæ eodem tendunt, & in unum idemque conſpirant. Nam mundi hujus ſuſtentator, & quaſi anima eum dirigens, movens & agitans eſt diabolus, & conſequenter Antichriſtus diaboli vicarius & princeps. Rurſum mundus hic non eſt aliud quàm cœtus mundanorum, id eſt hominum faſtuoſorum & vitioſorum, qui eſt corpus politicum diaboli & Antichriſti, ſicut reſpublica eſt corpus civile regis & principis. Beſtia ergo eſt mundus, ſive mundi regnum, faſtus & pompa, in quo inequitat Babylon, id eſt Roma Ethnica & impia, mundi impiorumque domina. Hæc enim præſidet regno diaboli, ideoque ſuper diabolum, qui impiorum multitudinem ſuſtinet, & quaſi animat & vegetat, ſedere dicitur, ut ab eo ſuſtentari, regi & agitari videatur. Unde beſtia hæc plena eſt

B *nominibus blaſphemiæ*: quia ſua infidelitate & impietate, tam vita quàm voce blaſphemat Deum. Rurſum vox blaſphemiæ eſt, quòd Roma Ethnica vocata ſit, & vocarit ſe æternam & deam. Ita S. Hieron. Epiſt. 151. ad Algaſ. quæſt. 11. *In fronte*, ait, *purpuratæ meretricis ſcriptum eſt nomen blaſphemiæ, id eſt Romæ æternæ*.

Objicit Anglocalviniſta: Babylon hæc eſt Roma: beſtia cui inſidet, eſt Antichriſtus. Atqui illa non inſidet beſtiæ futuræ: hæc enim necdum exiſtit; ſed præſenti & exiſtenti. Ergo jam præſens eſt Antichriſtus, & re ipſa exiſtit: fruſtra ergo Papiſtæ eum futurum expectant. Atqui alius fingi nequit Antichriſtus jam exiſtens cui Roma inſideat, quàm Papa: ergo Papa eſt Antichriſtus. Verùm hoc argumento pariter concluderet, S. Petrum aliosque primos Pontifices & Martyres fuiſſe Antichriſtos. Nam & hi Papæ fuerunt, quibus Roma & Romana Eccleſia inſedit. Rurſum Roma fuit Babylon tempore S. Johannis: ergo ſi beſtia cui inſedit erit Antichriſtus, iiſque eſt Papa; ſequitur S. Petrum, Linum, Cletum, Clementem, &c. qui tempore S. Johannis fue-

Objectio hæretici.

C runt Papæ Babylonis, id eſt Romæ, fuiſſe Antichriſtos, quod etiam ipſi dicere horrent, imò execrantur.

Reſpondeo ergo, beſtiam hanc eſſe cœtum impiorum ut dixi; huic enim inſedit & præſedit Roma Ethnica tempore S. Iohannis, & rurſum inſidebit & præſidebit in fine mundi. Quòd ſi omninò contendas beſtiam hanc eſſe eamdem cum c. 13. ac proinde eſſe Antichriſtum; Reſpondeo id hoc ſenſu verum eſſe, quòd Antichriſtus ſit caput & rex impiorum, ac proinde ubi eſt corpus impiorum, ibi cenſetur quoque eſſe ejus caput, putà Antichriſtus. Etſi enim Antichriſtus tempore S. Iohannis necdum exiſteret phyſicè & perſonaliter, uti omnes etiam hæretici admittunt, exiſtebat tamen politicè & per moralem denominationem: quia ſcilicet ejus corpus politicum, putà cœtus impiorum, exiſtebat, & quia ipſius vicarii & prodromi, qui huic corpori præſidebant illudque regebant, exiſtebant. Hi nempe erant Nero, Domitianus, Trajanus, Decius, &c. qui typum & vices gerebant Antichriſti naſcituri: fecerunt enim & inchoarũt idipsũ, quod Antichriſtus facturus & perfecturus eſt. Rurſum verè & propriè dici nequit, quòd Roma etiam

Reſponſ.

D Ethnica in fine mundi inſidebit ipſi Antichriſto. nam, ut dicetur v. 16. Antichriſtus odio perſequetur, ac per decem ſuos reges evertet & comburet Romam. Itaque non alio ſenſu dici poteſt quòd Roma Ethnica inſideat beſtiæ, & beſtia hæc ſit Antichriſtus, quàm hoc, quòd nimirum Roma inſideat cœtui impiorum, cujus caput erit Antichriſtus, qui tempore S. Iohannis & etiamnum cenſetur eſſe per myſticam & moralem denominationem; ſicut rex abſens dicitur eſſe præſens, mandare, leges condere, cùm parlamentum quod vices regis gerit eſt præſens, mandat, & leges condit. Conſtat enim ex dictis c. 11. 8. Antichriſtum thronum regni ſui collocaturum non Romæ, ſed Hieroſolymæ. Sicut ergo Romana Eccleſia nequit dici Babylon, ita nec Papa ei præſidens dici poteſt beſtia, putà Antichriſtus: potiùs Calvinus dicendus eſt Antichriſtus, ac Babylon vocanda Eccleſia hæretica, qualis modò eſt Genevenſis, & Anglicana, in qua miſtra dogmatum, ſtatuum, rerumque omnium eſt

con-

confuſio. Atque, ut aliam taceam, primum caput Eccleſiæ Anglicanæ deformatæ fuit Henricus VIII. rex, laicus, & ſex uxorum vel vir vel maritus. Huic in hoc Eccleſiæ primatu ſucceſſit filius, non vir, ſed puer Eduardus. Puero Eduardo ſucceſſit, non mas, ſed femina, putà ejus ſoror Eliſabetha, &c. An non hæc Babylon? an non hæc regni & Eccleſiæ confuſio? Quæ ætas, quod ſæculum poſterorum hæc religionis probra, hæc Eccleſiæ propudia non admirabitur? non obſtupeſcet? imò quis extitiſſe in orbe credet? Juſtus es Domine, & rectum judicium tuum, ut qui caput Eccleſiæ à te conſtitutum agnoſcere noluerunt, illudque indignis titulis lacerant & proſcindunt. acephali ſint, imò excæcati & excordes, laicos, pueros, feminas, &c. capita religionis, fidei & Eccleſiæ ſibi conſtituant, ut ipſi ludicrum hocce idolum, quod ſibi finxerunt, venerentur & colant. Miſcuiſti enim eis ſpiritum erroris & vertiginis, ut credant mendacio, *eò quòd charitatem veritatis non receperint, ut ſalvi fierent*. Sed uſquequo Domine non miſereberis errantium, imò deceptorum?

Coccineam] Dicitur beſtia hæc coccinea, non mulier illi inſidens, ut patet ex genere neutro quod eſt in Græco: ait enim, *καὶ εἶδον γυναῖκα καθημένην ἐπὶ θηρίον κόκκινον*: quia beſtia, id eſt mundus, regio ſplendore & faſtu triumphat: coccus enim & purpura ſunt veſtis regum & principum. Aliter Alcazar: Coccinea, inquit, eſt veſtis rubea, id eſt cruenta ſanguine Martyrum. Erat enim hæc beſtia colore pardi, ut dixit c. 13. 2. ſed hic dicitur coccinea, quia aſperſa ſanguine Martyrum. Coccus ergo hic non ad delicias, nec ad faſtum pertinet, ſed cædis & internecionis, quam in Chriſti agnis fecerat, eſt argumentum. Verùm prior expoſitio eſt verior. Eſto enim beſtia eſſet pardus & pardi colore, inducitur tamen hic ut veſtita & induta cocco, ad ſignificandum ejus opes, luxum & faſtum. Nam mox mulier illi inſidens pariter dicitur *circumdata purpura, & coccino, & inaurato auro; & lapide pretioſo, & margaritis, habens poculum aureum in manu ſua*. Quæ omnia non ad cædem, ſed ad faſtum & pompam pertinent.

Habentem capita septem, et cornua decem] Quænam hæc ſint dicet v. 9. Inſulsè & impiè Kemnitius in Examine Conc. Trid. part. 2. pag. 18. & 50. hinc probare contendit non eſſe ſeptem Sacramenta in Eccleſia Chriſti, ſed totidem eſſe in Eccleſia Antichriſti. Nam beſtia, inquit, Apocal. 17. vocatur Sacramentum, quæ ſeptem habebat capita: ergo ſeptenarius numerus Sacramentorum pertinet ad beſtiam, id eſt ad Antichriſtum. Sed apage blaſpheme, qui Sacramenta Chriſti & Eccleſiæ, ac conſequenter Baptiſmum & Euchariſtiam (quæ tu ipſe fateris vera eſſe Sacramenta, quæque Catholici inter ſeptem Sacramenta ponunt prima & præcipua) aſſeris eſſe capita beſtiæ. Adde, S. Johannes non dicit ſeptem capita eſſe ſeptem Sacramenta, ſed eſſe unum Sacramentum beſtiæ: quod magis congruit Luthero, qui unum tantùm poſuit Sacramentum, & plura ſigna Sacramentalia. Denique S. Johannes ſeptem hæc capita interpretatur eſſe ſeptem reges, non ſeptem Sacramenta. Sacramentum ergo beſtiæ, hic idem eſt quod myſterium, ſive arcana ſignificatio beſtiæ, non autem Sacramentum propriè dictum.

Vers. 4. Et mulier erat circumdata purpura et coccino] Deſcribitur hic mundana gloria, luxus & opes, quibus ſuperbiebat Roma Ethnica, inſtar meretricis, quæ auro & gemmis veſtita ſuperbè incedit. Quare impeitè æquè ac petulanter Beza cenſet hoc nomine & veſte notari Cardinales Eccleſiæ Chriſtianæ, in eoſque hoc carmen virulentum maledicus intorquet:

Semiviros quicunque Patres, radiante galero
Conſpicis, & rubra ſyrmata longa toga;
Sanè rubra vides ſanctorum cæde virorum,
Et merſa inſonti tota cruore madent.
Aut memor iſtorum quæ celet crimina veſtis,
Pro dominis iuſto tacta pudore rubet.

Ita impurus ſycophanta omnes ſibi ſimiles putat, omnibus ſuam Candidam & Audebertum affricare conatur. Quàm hæc falſa ſint & indocta, patet ex paulò antè dictis.

Inaurato auro] Ita legendum cum Romanis, licet Græca jam habeant *κεχρυσωμένη χρυσῷ*, id eſt *inaurata auro*: utrumque eodem tendit, ſed Romana lectio eſt ſignificantior: ſignificat enim fucum hujus mulieris, q. d. Non erat veſtita vero & ſolido auro, ſed auri tantùm ſuperficie & externa ſpecie, putà veſtita erat auro, id eſt

A aurichalco, ſive ære inaurato. ita Alcazar.

Aut potiùs id ad luxum & faſtum referendum videtur, q. d. Ita ſplendidè ſuis veſtita, ut non auro ſimplici, ſed *inaurato*, id eſt duplici, ornaretur: ſolent enim aurifices in re magnifica aurum vulgare cooperire & inaurare auro præſtanti & fulgenti. Id exigunt ſequentia, quæ docent eam inſuper gemmis & margaritis fuiſſe circumcinctam, præſertim quia mulieres propriè non inaurantur, ſed earum veſtes. Unde non rectè dicitur ipſa *inaurata auro*, ſed bene veſtita *inaurato auro*: civitas verò rectè deaurata auro dicitur c. 18. 16.

Habens poculum aureum in manu sua, plenum abominatione et immunditia fornicationis] Poculum aureum eſt mundana felicitas, imperii majeſtas, terror & ſplendor, opumque & rerum omnium abundantia, ſub cujus ſpecie, illecebra & pompa Roma Pagana ſuam idololatriam, ſuaque vitia omnibus gentibus propinavit. Alludit ad Jerem. 51. v. 7. *Calix aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnem terram: de vino eius biberunt Gentes, & ideo commotæ ſunt*. Sed ibi calix notat ſupplicium, gentibus aliis per Babylonios irrogan-

Poculum aureum Babylonis, quod.

B dum: unde eſt in manu Domini. Hic verò notat culpam, putà propinationem idololatriæ & ſcelerum: unde eſt in manu meretricis, putà Babylonis. Sic enim meretrices externa ſpecie & pompa in conviviis, per calices aureos & gemmeos, perque epulas ſplendidas & magnificas dementant amaſios, uti Cleopatra dementavit Antonium: de cujus in Conviviis luxu & pompa videre eſt Plinium libr. 9. v. 35. & Plutarchum in Antonio, qui inter alia ait de Cleopatra veniente ad Antonium: *Manavit per omnes rumor, Venerem ad ſalutem Aſiæ venire ad Bacchum comeſſatum*. Additque Antonium ab ea invitatum, ad magnificentiam convivii obſtupuiſſe, ac riſiſſe ſuæ cœnæ ſordes & ruſticitatem. Plinius verò refert, eam ſponſione cum Antonio de magnificentia convivii concertaſſe, dieque dicta duos uniones per manus Orientis regum ſibi traditos protuliſſe, æſtimatos ſexcenties ſeſtertium, hoc eſt duodecies centies millibus Philippicorum, unumque ex eis aceto liquatum abſorpſiſſe, cumque ſecundum liquare & abſorbere pararet, prohibitam fuiſſe à L. Plancio, dicente, eam jam magnificentia viciſſe Antonium. Hunc poſtmo-

C dum Auguſtus capta Cleopatra in duos diviſum, Veneris auribus in Pantheo Romæ appendit. De conviviorum & compotationum harum luxu verè dixit Seneca:

Venenum in auro bibitur.

Et Poeta:

Nulla aconita bibuntur
Fictilibus: tunc illa time, cùm pocula ſumes
Gemmata, & lato Setinum ardebit in auro.

Aliter Hieron. Prado in Ezech. 23. 31. Poculum, inquit, quod meretrix Babylonia aliis præbuit, eſt poculum damnatorum, q. d. Damnavit eos ad mortem eò quòd nollent ſecum fornicari, id eſt idola colere. Sic enim Jeremiæ 25. v. 17. Iſaiæ 51. 17. & alibi calix ſignificat damnationem & vindictam. Verùm ex dictis liquet calicem hic aliter ſumi, ſcilicet pro deliciis & culpis, non pro damnatione & pœnis.

Plenum abominatione et immunditia] Alludit ad meretrices & veneficas, quæ in calice aureo propinant ſua philtra amaſiis. Philtra enim veneficarum fiunt ex cineribus buforum, ranarum ſerpentum, aliarumque rerum immundarum & abominandarum. Tropol. no-

D tantur hæretici & ſimiles, qui ſua eloquentia & verborum lenociniis ſuos errores, moreſque impios auditoribus propinant & inſtillant.

Et in fronte ejus nomen scriptum: Mysterium: Babylon magna, mater fornicationum et abominationum terræ] Arabicus, *& nomen ſcriptum ſuper frontem ejus, id eſt myſterium Babylonis matris fornicationum, & immundorum cordibus, qui detorta ſunt*. Alludit ad lupanar & fornices, in quibus cellæ meretricum nomine inſcribebantur, uti docet Tertul. lib. de Pudicitia: *Ubi*, inquit, *proponetur liberalitas iſta? ſub ipſis libidinum ianuis, ſub ipſis libidinum titulis*. Et clariùs Seneca controverſ. 1. *Meretrix*, ait, *vocata es, in communi loco ſtetiſti, ſuperpoſitus eſt cellæ tuæ titulus*. Porrò ſi planè impudens aut famoſa eſſet meretrix, non tantùm in cella, ſed in fronte nomen & elogium ſcriptum præferebat. Docet id Seneca lo. ci. *Nomen*, inquit, *tuum pependit in fronte, pretia ſtupri*

Vers. 5.

Titulus meretricum in cella & fronte.

ſtupri accepiſti, & manus quæ diis datura erat ſacra, capturas tulit. Idem ex Martiali, Tertull. & Juvenali docet Durandus l. 1. Variarum c. 2. Talis hic à Johanne inducitur Babylon, quæ publicè fornicata eſt, & in fornicationibus, id eſt idololatriis, ſuis gloriata.

Geſtat ergo hæc meretrix nomen ſuum myſticum in fronte, ſicut Aaron geſtabat nomen Dei in fronte, quo ſignificatur eam publicè profiteri, & jactare ſe eſſe cuſtricem Jovis & deorum, eorumque errores, pariter ac vitia & ſcelera, ſectari & propagare, ideoque Chriſtum & Chriſtianos eis obſiſtentes perſequi uſque ad necem, ut ſequitur.

MYSTERIUM] Hoc non eſt nomen mulieris, uti putavit Pannonius, ſed à Johanne quaſi per parentheſin interjicitur, ut excitet advertentiam noſtram, utque meminerimus nomen mulieris quod ſequitur, non eſſe proprium illius, ſed figuratum & myſticè exponendum. Unde v. 7. vocat Sacramentum mulieris, id eſt quid typicè ſignificet mulier. Sic & cap. 11. 8. de Jeruſalem dixit; *Quæ ſpiritualiter vocatur Sodoma*.

Roma Ethnica erat Babylon, cur?

BABYLON MAGNA] Hoc eſt nomen meretricis, id eſt Romæ Ethnicæ, idque Primò, quia, ſicut Babylon colebat Bel ſive Baal, eiuſque cultum propagavit in alias gentes, etiam Judæos: ita fecit olim, & rurſum faciet in fine mundi Roma ethnica.

Secundò, quia, ſicut Babylon erat receptaculum & confuſio omnium gentium, ac conſequenter omnium idolorum & vitiorum; ita & Roma Ethnica. Audi S. Leonem ſerm. in feſto Apoſtolorum Petri & Pauli, de Roma: *Cum penè omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium ſerviebat erroribus; & magnam ſibi videbatur aſſumpſiſſe religionem quia nullam reſpuebat falſitatem*. Hinc omnium deorum templa erant Romæ, ac, ne cujus obliviſcerentur, tandem ædificarunt Pantheon, id eſt omnium deorum templum, quod quaſi orbis miraculum, ex omnibus veteris Romæ templis ſolum extat, ac in honorem B. Virginis & Sanctorum omnium Deo conſecratum eſt. Meritò ergo vocatur mater fornicationum, id eſt errorum & idolorum; quia ea quaſi mater fovebat & propagabat.

Tertiò, ſicut Babylon luxu, opibus & gloria erat inclyta, orbiſque domina: & ita & Roma Ethnica.

Quartò, ſicut Babylon Judæos, ita Roma Ethnica Chriſtianos perſecuta eſt & occidit; & rurſum perſequetur & occidet in fine mundi. erit enim tunc, uti fuit olim, caput idololatriæ omniſque abominationis. Unde ſequitur: *Et vidi mulierem ebriam de ſanguine Sanctorum*. Pulchrè S. Hier. lib. 2. contra Jovin. in fine: *Ad te*, ait, *loquar, quæ ſcriptam in fronte blaſphemiam Chriſti confeſſione deleſti; urbs potens, urbs orbis domina, urbs Apoſtoli voce laudata; Interpretare vocabulum tuum; Roma aut fortitudinis nomen eſt apud Græcos* ([illegible], id eſt valere, eſſe fortem ac robuſtum) *aut ſublimitatis iuxta Hebræos* (à rad. enim [Hebrew] rum, id eſt altus fuit, dicitur *Roma*, quaſi dicas, Altitudo, ſublimitas, celſitudo.) *ſerva quod diceris. Virtus excelſam te faciat, non voluptas humilem. Maledictionem quam tibi Salvator in Apocalypſi comminatus eſt, potes effugere per pœnitentiam, habens exemplum Ninivitarum. Cave Joviniani nomen, quod de idolo derivatum eſt. Squalet Capitolium, templa Jovis & cæremoniæ conciderunt, cur vocabulum eius & vitia apud te vigeant? Adhuc ſub regibus, & ſub Numa Pompilio faciliùs maiores tui, Pythagoræ continentiam, quàm ſub Conſulibus Epicuri luxuriam ſuſceperunt*.

Sicut ergo in Script. ſæpè res figurata accipit nomen figuræ, ut cùm Chriſtus vocatur David, Salomon, Zorobabel, & cetera. ita hic Roma vocatur *Babylon*, & hoc eſt quod dixit, *myſterium*. Plures analogias Romæ & Babylonis ex S. Auguſt. & Oroſio recenſui 1. Petri 5. 13.

MATER FORNICATIONUM] id eſt idololatriæ, ſuperſtitionum & ſcelerum. Alludit ad virgines & ſponſas Babylonias, quæ nupturæ, priùs proſtituebant ſe, & pretium inde collectum offerebant Veneri, ut ejus ope auſpicatas inirent nuptias, & bonos nanciſcerentur maritos, itaque ſua fornicatione colebant, & quaſi ſacrificabant Veneri, uti docui Baruch 6. 42.

ET VIDI MULIEREM EBRIAM DE SANGUINE SANCTORUM, ET DE SANGUINE MARTYRUM JESU] Nam, ut canit Prudent. Periſtephanôn hymno 11. de immenſo ſanguine Martyrum Romæ effuſo:

Non contentus humum celſa intra mœnia Romæ
Tingere iuſtorum cædibus aſſiduis;
Janiculum cùm iam madidum fora, roſtra, Suburram
Cerneret eluvie ſanguinis effluere.

Idem fiet in fine mundi, cùm Roma ad paganiſmum rediens, Chriſtum & Chriſtianos, ac maximè Pontificem perſequetur, expellet vel occidet. ut patet ex hoc loco, & c. 18. v. 20. & ultim.

Manebunt tamen fideles Romæ, uti manſerunt in perſecutione Decii & Diocletiani, ac conſequentèr manebit Eccleſia Romana & pontificatus Romanus: & Pontifex erit Epiſcopus urbis Romæ, licet exul & expulſus. Nec enim Gentiles eum epiſcopatu, multò minùs pontificatu ſuo deponere aut privare poterunt. Pari modò cùm Pontifices reſederunt Avenione in Francia per ſeptuaginta annos, vocabantur tamen & revera erant Epiſcopi urbis Romæ. An autem Pontifex cum conſenſu Eccleſiæ pontificatum Roma in aliam urbem transferre poſſit, ſi Eccleſiæ neceſſitas id poſceret, uti cenſent Bellarm. Suarez loco citato, & alii, diſquirere non eſt præſentis loci.

ET MIRATUS SUM CUM VIDISSEM ILLAM] tam veſanam, tamque furentem in Chriſtianos tamque ebriam ſanguine Sanctorum. Rurſum miratus ſum mulieris habitum; ſcilicet quòd inſideret beſtiæ ſeptemcipiti, & habenti cornua decem, ea pompa & titulo quem paulò antè deſcripſi, non intelligens quid hæc omnia ſignificarent & portenderent. Unde angelus hæc ei explicat, ut mirari deſinat.

Vers. 7.

ET DIXIT MIHI ANGELUS: QUARE MIRARIS? EGO DICAM TIBI SACRAMENTUM MULIERIS, ET BESTIÆ QUÆ PORTAT EAM, QUÆ HABET CAPITA SEPTEM, ET CORNUA DECEM] *Sacramentum* eſt myſterium, ut dixi v. 5. q. d. Explicabo tibi hanc mulieris viſionem myſticam, putà quid mulier hæc myſticè ſignificet & repræſentet.

Vers. 8.

BESTIA, QUAM VIDISTI, FUIT ET NON EST, ET ASCENSURA EST DE ABYSSO, ET IN INTERITUM IBIT] Dixi v. 3. beſtiam hanc eſſe regnum mundi & diaboli, ſive diabolum in mundo quaſi regno ſuæ impietatis dominante. Ante Chriſtum ergo hæc beſtia erat: quia in mundo dominabatur impietas & diabolus. Sed Chriſtus hoc regnum ſuſtulit, & alligavit diabolum, uti audiemus c. 20. 2. Hoc eſt quod ait Chriſtus: *Nunc princeps huius mundi eiicietur foras*, Johan. 12. 31. Sed in fine mundi rurſum beſtia hæc *aſcenſura eſt de abyſſo*. Alludit ad id quod de beſtia hac dixit c. 13. 1. ſcilicet eam prodire ex abyſſo, ſive ex mari. q. d. Beſtia hæc eſt inſtar draconis vel ceti, qui nunc è mari caput & dorſum attollit, nunc rurſum in illud ſe totum demergit, tertiò iterum emergit & aſcendit. Sic enim diabolus eiuſque regnum & poteſtas, putà regnum infidelitatis & impietatis, magna ex parte ſublatum eſt à Chriſto. Licet enim adhuc multis dominetur, tamen ſi ejus poteſtas & dominium præſens comparetur cum præterito quod habuit ante Chriſtum, exiguum & quaſi nullum cenſebitur: ſed in fine mundi rurſum quaſi aſcendet de abyſſo, quando Lucifer alligatus in inferno ſolvetur, regnumque mundi recipiet, & omnem ſuam vim ac furorem per Antichriſtum in homines exſeret. Verùm habebit tempus modicum ſui regni; nam mox rurſum cum Antichriſto in abyſſum mergetur, *& in interitum* & gehennam ibit. ita Ambroſ. Beda, Aretas, Viegas, Ribera & alii. Quocirca Græca mox addunt, [illegible], *& adeſt* Unde Vatabl. vertit, *beſtiam quæ erat, & non eſt, & tamen eſt*, q. d. Beſtia hæc *erat*, id eſt fuit: ſed iam *non eſt*, id eſt non apparet; *eſt tamen*, quia in abyſſum demerſa vivit in inferno, unde in fine mundi rurſum prodibit, & oſtendet ſe. Quocirca Biblia Regia & Aretas, pro [illegible], id eſt *adeſt*, legunt [illegible], id eſt *aderit*. Cenſet Alcazar hac phraſi, *fuit & non eſt*, alludi ad Ezech. 27. 13. ubi pro *Græcia*, in Hebræo eſt [Hebrew] *iavan*, quod teſte S. Hieron. ſignificat *eſt & non eſt* quo videtur notari Græcorum inconſtantia, non ingeniorum modò, ſed & faſtus ac potentiæ. Rurſum hac phraſi *fuit & non eſt*, ſignificatur brevitas durationis, ait Maldon. in Notis.

Admirationis cauſa.

ET MIRABUNTUR homines BESTIAM, QUÆ ERAT, ET NON EST] videntes eam, quæ quaſi demerſa in abyſſo & extincta videbatur, rurſum ſubitò emergere, & aſcendere cum tanta poteſtate, faſtu & pompa. Admiratio

enim,

enim, ait Ariſtot. ex eo provenit, quòd videtur effectus novus cujus non videtur cauſa. Ita mirantur homines terreni mundi honores opes & delicias, quia majora quæ in cęlis ſunt non cognoſcunt; ſicut pueri mirantur nuces, poma & crepundia ſua, quia delicias virorum non guſtarunt: & ruſtici mirantur caſas ſuas ſtramineas, & pecora, quia palatia, & templa, ac domos urbanas non viderunt. Ex adverſo docti & ſancti nihil in terris mirantur: quia omnia vident eſſe exilia, infirma, caduca, brevia præ cæleſtibus, divinis, immenſis & æternis. Rectè Petrarcha: *Sapienti nihil eſt inopinabile, ſtulto omnia ſunt impræmeditata*. Ita Cyrus, ait Xenophon, nihil admirabatur, ſed omnia ſub ſe quaſi parva & ſubdita deſpiciebat, docebatque principes nihil admirari. Illi enim cùm excelſo ſint animo, & quaſi in rerum culmine poſiti, omnia præ ſe parva & vulgaria arbitrantur, ideoque indigna quæ magni æſtiment, quibuſque mentem & animum affigant. Verè Horatius:

Nil admirari prope res eſt una, Numici,
Solaque quæ poſſit facere & ſervare beatum;

In cælis mente habitans deſpicit hoc terræ punctum; dicitque: *O quàm exigui ſunt mortalium termini. O quàm exigui mortalium animi,*

Vers. 9. ET HIC EST SENSVS, QVI HABET SAPIENTIAM] ὧδε ὁ νοῦς ὁ ἔχων σοφίαν, id eſt, *hic latet intellectus qui habet ſapientiam*, ſcilicet arcanam & reconditam. q. d. Hoc ænigma beſtiæ & mulieris ſapiens eſt, & ſapienter à Spiritu ſancto adinventum ad arcanas res ſignificandas: itaque in ea latet magna ſapientia, magnaque myſteria. Alii vertunt, *hic mens adverta*t *quæ habet ſapientiam*. νοῦς enim propriè mentem ſignificat, ſignificat tamen quoque ſenſum ſeu intellectum, ut cùm Apoſtolus ait 1. Cor. 14. 15. *Pſallam ſpiritu, pſallam & mente*, græcè νοΐ, id eſt ſenſu, intelligentia, id eſt intelligibiliter, ut alii ſentire & intelligere poſſint id quod pſallo.

SEPTEM CAPITA SEPTEM MONTES SVNT, SVPER QVOS MULIER SEDET, ET REGES SEPTEM SUNT] q. d. Septem capita ſignificant Primò ſeptem montes; Secundò, ſeptem reges. In ſeptem montibus patet denotari Romam, de qua canit Virgil. Georgicon. 2. in fine: *Septem montes Romæ,*

Scilicet & rerum facta eſt pulcherrima Roma,
Septem quæ una ſibi muro circumdedit arces.

Et Sibylla lib. 2.

Romæ ſeptem vertices habentis magnæ divitiæ peribunt,
Irrigatæ multo igne à flamma Vulcani.

Et Horat. in carm. ſæcul.

Dii quibus ſeptem placuere colles,

Et Ovid. lib. 1. Triſt.

Sed quæ de ſeptem totum circumſpicit orbem
Montibus, imperii, Roma, Deumque locus.

Et Tertull. Apologet 35. *Ipſos, ait, Quirites ipſam vernaculam ſeptem collium plebem convenio*, Et Claudian. in Panegyr.

Quæ ſeptem ſcopulis zonas imitatur Olympi,
Armorum legumque potens, quæ fundis in omnes
Imperium.

Porrò hi ſeptem Romæ colles ſunt. Primus, Capitolinus ſive Tarpejus; Secundus, Palatinus, in quo extant ruinę palatii magni Neroniani; Tertius, Cælius, in quo ſita eſt baſilica Lateranenſis, quæ fuit eſtque prima totius orbis; unde ei in frontiſpicio hoc carmen inſcriptum literis uncialibus legimus:

Munere Papali ſimul & datur Imperiali,
Quòd ſim cunctarum mater caput Eccleſiarum.

Hic enim eſt priſca ſedes Papæ, qui in hac eccleſia accipit poſſeſſionem epiſcopatus Romani & conſequenter annexi ei pontificatus totius orbis. Quartus, Eſquilinus, in quo eminet templum B. Virginis Majoris, cujus dedicatio celebratur 5. Auguſti, ſub nomine B. Virginis ad Nives, ob miraculum nivis quæ locum templo deſignavit ſub Liberio Papa. Quintus, Viminalis, in quo extat locus martyrii S. Laurentii, in ejus eccleſia quæ Paniſperna cognominatur. Sextus, Quirinalis, qui hodie à duabus ingentibus ſtatuis marmoreis Alexandri domantis Bucephalum, quarum unam ſculpſit Phidias, alteram Praxiteles, vocatur *Monte cavallo*. Septimus, Aventinus, in quo ſunt templa S. Sabinæ, S. Alexii, S. Sabæ, Romulus enim ambitu urbis Romę tantùm complexus eſt duos colles,

A Capitolinum & Palatinum; tertium, Cælium ſcilicet, everſa Alba adjecit Tullus, Eſquiliaſque (qui quartus eſt) auxit: quintum, ſcilicet Aventinum, pro advenis adjunxit Ancus Martius: ſextum & ſeptimum, ſcilicet Quirinalem & Viminalem, addidit Servius Tullius VI. rex Romanorum. Quin & poſtea tres alios ambitu urbis complexi ſunt, ſcilicet Janiculum trans Tiberim, in quo fertur crucifixus eſſe S. Petrus: Vaticanum, in quo ſepultus eſt S. Petrus, in ejus baſilica quæ eſt orbis miraculum: & Pincium, in quo extat hodie templum S. Trinitatis, & monaſterium Religioſorum S. Franciſci de Paula. ita Barthol. Marlianus in Topographia urbis Romæ l. 1. c. 4. Quare licet cùm hæc ſcriberet Johannes. Roma pluſquam ſeptem colles muris ſuis complecteretur, tamen ab eo ex priſco nomine vocatur Septimontium: quia ſub regibus ſeptem tantùm erant in urbe montes, ſive colles, ſinguli ſingulis diis, uti nunc ſingulis Sanctis, dicati & conſecrati.

Nota. Hæc ſeptem capita repręſentant duo: Primò, ſeptem Romę montes jam dictos; Secundò, ſeptem reges, de quibus ſequitur. Sunt enim hęc ſeptem capita non mulieris, ſed beſtię, ſive mundi, id eſt regni impietatis & diaboli,

B qui in eo rex eſt, regnatque per ſuos miniſtros. Quare minùs rectè Arabicus vertit, *ſeptem capita ſunt ſeptem montes, ſuper quæ mulier ſedet: hi ſunt ſeptem reges.* quaſi ſeptem capita, & ſeptem montes, non aliud ſint quàm ſeptem reges.

QUINQUE CECIDERUNT, UNUS EST, ET ALIUS NONDUM VENIT; ET CVM VENERIT, OPORTET ILLVM BREVE TEMPVS MANERE.] Primò, Andreas Cęſar. Septem, inquit, capita & montes ſunt ſeptem monarchiæ & regna: primum Aſſyriorum in Ninive; ſecundum Medorum in Ecbatanis ſub principe Arbace; tertium Chaldęorum in Babylone; quartum Cyri in Suſis; quintum Alexandri in Macedonia; ſextum Auguſti & Imperatorum in Roma antiqua; ſeptimum Conſtantini in nova & Chriſtiana Roma. Conſequenter ſeptem reges ſunt, primus Ninus, ſecundus Arbaces, tertius Nabuchodonoſor, quartus Cyrus, quintus Alexander, ſextus Auguſtus, ſeptimus Conſtantinus. Verùm hic montes cum regibus confundit, qui diſtinguendi ſunt, ut dixi. Adhęc Conſtantinum fidelem & Eccleſiæ quaſi nutritium, ponit inter capita beſtiæ. Quocirca idem Andreas ex S. Irenæo, Vers. 10. *Septem reges quinā? Prima ſent.*

C aliter communi morę computat hos ſeptem reges, eo modo quem mox referam.

Secundò, Victorin. quinque reges, inquit, qui, cùm hęc ſcriberet Johannes, ceciderant, id eſt mortui erant, ſunt Veſpaſianus, Titus, Galba, Otto, Vitellius. Sextus qui jam eſt & regnat, eſt Domitianus Septimus qui necdum venit, eſt Nerva: quia hi poſt Neronem uſque ad tempus quo Johannes hęc ſcripſit, regnarunt. Sed quid faciunt hæc ad Antichriſtum, cujus tempora omnibus totiſque hiſce capitibus deſcribit S. Johannes. *Secunda.*

Dico ergo, hoſce ſeptem reges ſignificare collectionem tyrannorum, qui ſeptem ætatibus, ſive ſęculis regnarunt in mundo, ſive in regno impietatis & diaboli atque fideles & Eccleſiam perſecuti ſunt. Ita Richard. Ambroſ. Beda & alii. & patet ex ſequentibus. Ait enim Johannes quinque tranſiiſſe, ſextum adhuc ſupereſſe, ſeptimum expectari & regnaturum per breve tempus. Primus ergo rex eſt Cain cum gigantibus, aliiſque ſimilibus, qui fideles & pios perſecuti ſunt prima mundi ętate, quę fuit ab Adam uſque ad Noè, & diluvium. Secundus eſt Nemrod cum fabris *Tertia: genuina.*

D turris Babel in ſecunda mundi ætate, quæ fuit à Noè ad Abraham. Tertius ſunt reges Sodomæ, & Pharaones Aegypti ante Moſen in tertia mundi ętate, quæ fuit ab Abraham ad Moſen. Quartus ſunt impii reges Iſrael & Juda cum aliis ſimilibus, qui vixerunt à tempore Moſis uſque ad captivitatem Babylonicam, quę fuit quarta mundi ætas. Quintus ſunt Chaldęorum reges ut Nabuchodonoſor; ac Aſiæ & Syrię, ut Antiochus Epiphanes, aliique à captivitate Babylonica uſque ad Chriſtum, quę fuit quinta mundi ętas. Sextus ſunt Imperatores Ethnici Romani, item Saraceni, Turcæ, aliique qui à Chriſto uſque ad Antichriſtum fuerunt, ſunt & erunt Unde de eo dicitur hic: *Vnus adhuc eſt*. Septimus eſt Antichriſtus, qui venturus eſt, & per breve tempus, putà tres annos cum medio regnabit. ita Gagnejus, Ribera & Viegas, qui aſſerit hanc eſſe communem expoſitionem. Accedit & Richard. cum ſuis, niſi quòd ipſe quartam ętatem conſignet à Moſe ad Davidem, quando fuerunt Balaam, Balac, Moabitę, Idumęi, Philiſtæi,

Digitized by Google

ſtri, & ſimiles hoſtes populi Dei, putà Iſraelis; quintam verò conſignat à Davide uſque ad Chriſtum.

Alludit ad primo. Babylonis quę beſtię inſidet, id eſt Romæ, reges. Hi enim numero fuerunt ſeptem, ſcilicet Romulus, Numa Pompilius, Tullus Hoſtilius, Ancus Marcius, Tarquinius Priſcus, Servius Tullius, Tarquinius Superbus.

Hæret. expoſitio. Perperam ergo Anglo-calviniſta per hos ſeptem reges accipit ſeptem regimina Romæ: Primò enim, inquit, rexerunt eam Reges; Secundò, Conſules; Tertiò, Dictatores; Quartò, Decemviri, Quintò, Tribuni; Sextò Imperatores tempore S. Johannis. unde de iis ait, *Unus eſt*; Septimò Papa, de quo dicit: *Oportet illum breve tempus manere*: quia poſt centum annos à Conſtantino Roma everſa eſt à Genſerico & Vvandalis, ac rurſum à Totila. Unde de eodem ſubdit: *Beſtia autem, quæ erat, & non eſt*, q. d. Septimus ille rex Papa, qui venerat & erat quoad ortum & originem poteſtatis per centum annos à Conſtantino: *& non eſt*, quia opinione hominum extinctus videtur per invaſionem barbarorum: Hæc, inquit, beſtia octavus eſt, & è ſeptem illis: quia poſt Genſericum Papa imperium & papatum reſumpſit, & quaſi revixit.

Refellitur. Verùm hæc & hiſtorię & textui repugnant. Nec enim Dictatores ſucceſſere Conſulibus quaſi ordinarii Romæ gubernatores, ſed iis additi ſunt quaſi extraordinarii, qui tempore gravis belli & periculi eam tutarentur. Similes fuere Decemviri. Tribuni quoque plebis fuerunt patroni, cùm Conſules urbem regerent. Secundò, ſub Genſerico etſi Roma vaſtata ſit, pontificatus tamen non fuit extinctus; imò S. Leo manſit Pontifex, eumque reveritus Genſericus à templis manum abſtinuit, ac mox Roma diſceſſit, moxque S. Leo ita & rempubl. & Eccleſiam adminiſtravit, ut vix eo major & glorioſior Pontifex deinceps extiterit. Falsò ergo de papatu & Papa dicitur, *Oportet illum breve tempus manere*, cùm jam manſerit per 1600. annos: & illud, *Beſtia quæ erat, & non eſt*. Semper enim papatus, in quantacumque Genſerici & Totilę vaſtatione, permanſit. Tertiò, falſum eſt quòd decem reges beſtiæ, id eſt Papæ, odient fornicariam (id eſt Romam) eamque evertent & concremabunt. quod tamen de decem beſtiæ regibus dicitur v. 16. Quis enim Papa umquam curavit per reges vel principes Romam everti & comburi? quis umquam Papa cum Agno, id eſt cum Chriſto, pugnavit, & ab eodem devictus eſt? Quartò, perperam commiſcet hæreticus beſtiam cum ſeptem regibus, cùm ab iis diſtincta & diverſa ſit, uti patet ex textu, & mox clariùs patebit. Hiſce ergo principiis ejus everſis, ruit ejus conjectura, quam ipſe demonſtrationem eſſe cenſet, eſtque talis: Septimus hic rex eſt Antichriſtus. Atqui ſeptimus hic rex eſt Papa: Papa enim ſucceſſit regi ſexto, id eſt Romanis Imperatoribus. Ergo Papa eſt Antichriſtus. Minor enim eſt falſa: manet enim Papa cum Romano Imperatore, & uterque ſimul manebit uſque ad Antichriſtum: non ergo Papa ſucceſſit Imperatoribus in Imperio Romano, ſed cum iis ſimul conſiſtit, uti jam videmus Sereniſs. Ferdinandum eſſe Imperatorem Romani Imperii, & S. D. N. Paulum V. Eccleſiæ Romanæ eſſe Pontificem.

Moral. Moral. ſicut Dei nomen eſt *Iehova*, hoc eſt, *qui eſt*, vel *ego ſum qui ſum*, Exodi 3. 14. & c. 6. v. 3. ita creaturæ & hominis, pręſertim impii nomen eſt, *Qui non eſt*. Secundò, Dei nomen eſt, *Qui fuit, & eſt*; hominis & beſtiæ, *Qui fuit, & non eſt*. Tertiò, Dei nomen eſt, Fuit, eſt, erit; hominis, Babylonis & temporis, *Non erit amplius*, c. 10. v. 6. Sic & de diabolo dicitur Job 18. 15. *Socii ejus qui non eſt*, id eſt ſocii diaboli, ait S. Gregor. 14. Moral. 11. *Qui iam non eſt; quia à ſumma eſſentia receſſit, & quaſi ad non eſſe tendit, ex quo ſemel ab eo qui vere eſt cecidit, quia bene eſſe perdidit.*

VERS. 11. ET BESTIA QUÆ ERAT, ET NON EST: ET IPSA OCTAVA EST, id eſt, ipſa eſt octavum caput beſtiæ (erat enim una beſtia, ſed ſeptem habebat capita) unde Græca habent, *& ipſe octavus eſt*, ſcilicet rex: hæc enim capita ſignificant reges. ET DE SEPTEM EST] Senſus eſt, q. d. Diabolus, qui eſt hęc beſtia, diſtinctus eſt à ſeptem beſtię capitibus, id eſt regibus jam nominatis, & tamen è ſeptem eſt: quia ipſe in omnibus ſeptem, quaſi membris & ſubditis ſuis, regit & dominatur, ac contra Eccleſiam dimicat, eamque divexat. Favet Arabicus, qui vertit, *& beſtia quæ erat, & non eſt, eſt etiam angelus è ſeptem; & eſt in interitum.* Unde & ſequitur, quòd decem alii reges poteſtatem acceperunt una hora poſt beſtiam: quia beſtia A primariam habet poteſtatem: reges autem ab ea quaſi ſecundi ſunt.

Rurſum beſtia hęc eſt mundus, ſive regnum impietatis & peccati: huic enim pręſidet dæmon quaſi monarcha. hoc regnum octavum eſt, quia diſtinctum à ſingulis ſeptem regibus jam dictis: & tamen è ſeptem eſt, quia in omnibus ſeptem exiſtit, quaſi totum in ſuis quibus conflatur & integratur.

Tertiò, Proſper in Dimidio temporis c. 8. & Haymo: Beſtia, inquiunt, eſt Antichriſtus. hic unus eſt è ſeptem capitibus, id eſt regibus, uti jam dixi; & tamen octavus eſt: quia ipſe non tantùm particularis erit rex, uti ceteri, ſed princeps, imperator & quaſi monarcha omnium præcedentium, &, ut ait Haymo, ſepties ampliùs dominabitur ac perſequetur Eccleſiam, quàm reliqui omnes ſuperiores tyranni, qui Eccleſiam variis temporibus & ſęculis ſunt perſecuti.

Moraliter, Nota τὸ *quæ erat, & non eſt*. Hoc enim eſt epithetum impiorum, eorumque mortis & interitus periphraſis. B Sic regi Tyri intentat Deus Ezech. 28. 19. *Nihili factus es, & non eris in perpetuum*. Quidquid ergo fuerit homo ſi homo fuit & vita functus eſt, *fuit & non eſt*. At Deus qui eſt α & ω, ſolus habet immortalitatem, cujus regnum eſt regnum omnium ſęculorum; proinde ejus nomen eſt, *Qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt*, c. 1. 8.

Aliter Alcazar, cujus explicationem recenſui c. 13.

ET DECEM CORNUA QUAE VIDISTI, DECEM REGES SUNT] Alcazar per decem reges accipit polyarchiam, ſive multitudinem ſenatorum Romę, qui ad vindictam de Roma tot Martyrum effectrice ſumendam, juſto Dei judicio ad Chriſtum converſi per S. Petrum, Paulum, Alexandrum & alios Pontifices, Romæ ethniciſmum damnarunt, & pro viribus extirparunt, ante reliquias Martyrum venerabundi prociderunt, imò ſeipſos martyrio pro fide Chriſti obtulerunt: itaque tandem Romam igne charitatis Chriſti accenderunt & concremarunt. Hæc pia ſunt & ingenioſa, ſed myſtica. VERS. 12. *Decem reges, qui? Prima ſent.*

Secundò, Ambroſ. Ticon. Beda & alii paſſim, uti dixi v. 1. per Babyloniam hanc meretricem accipiunt cœtum omnium impiorum; per decem cornua accipiunt omC nia regna regibus impiis ſubjecta, de quibus dicitur, *Hi odient fornicariam*: quia fovendo & adjuvando impiorum multitudinem contra Chriſtum, eam facient obnoxiam cruciatibus ſempiternis; quod in re eſt odire, etiamſi in mente & affectu eorum videatur eſſe amor & amare, uti fusè explicat Gagnejus. Verùm his ſenſus alienior, improprius & durus eſt. quis enim dicat v. g. Decium & Diocletianum odiviſſe Romam & Romanum Imperium, illamque concremaſſe, & carnes Romanorum manducaſſe, cùm idololatriam & impietatem Romanorum adjuverunt & propugnarunt? *Secunda.*

Tertiò, planè & genuinè Anſelm. Ansbert Haymo, Richard. Ribera & Viegas, per decem cornua accipiunt decem reges qui erunt in orbe ſub finem mundi, quaſi orbis domini, cùm veniet Antichriſtus, qui Romæ & Romano Imperio erunt ſubjecti; aut certè ex eo prodibunt, & invidentes Romę tantas opes & gloriam, ejus jugum excutient, eamque invadent, vaſtabunt & concremabunt. Ex hiſce tres Antichriſtus bello ſuperabit, mox reliqui ſeptem ei ſe ſubdent, unuſque omnium rex & monarcha D evadet, uti patet ex hoc verſu & v. 16. juncto cum Daniel 7. 24. Eſtque communis Patrum & Interpretum ſenſus & traditio, ut ait S. Hieron. in Daniel 7. *Tertia, genuina.*

Hinc patet, hos decem reges diverſos fore ab illis ſeptem, qui per ſeptem cornua repræſentati ſunt v. 9. illi enim tempore præcedent Antichriſtum. hi autem decem erunt tempore Antichriſti. Unde dicuntur nondum poteſtatem accepiſſe, ſed eam accepturi poſt beſtiam una hora, id eſt breviſſimo tempore.

POST BESTIAM] Legit Interpres græcè μετὰ τὸ θηρίον, alii legunt μετὰ τοῦ θηρίου, id eſt cum beſtia, utrumq; verum, ſcilicet *poſt beſtiam*, quia eam ſequentur *cum beſtia*, quia ei parebunt. ita Ribera. quęnam ſit hæc beſtia dixi v. 3. VERS. 14.

HI CUM AGNO PUGNABUNT, putà cum fidelibus & populo Chriſtiano, qui ſunt ſubditi Agni, ſcilicet Chriſti: ET AGNUS VINCET ILLOS] quia cum Antichriſto quem ſequentur, à Chriſto deturbabuntur in tartara. VERS. 15.

AQUÆ QUAS VIDISTI UBI MERETRIX SEDET,

pe-

POPULI SUNT, ET GENTES, ET LINGUÆ] q. d. Aquæ quas vidiſti ſignificant omnes gentes & populos quibus Roma imperabit; quæ proinde in unius Romæ, utpote ſuæ heræ & orbis dominæ, obſequium, vanitatem & idolorum ſuperſtitionem pedibus ibunt.

Vers. 16. HI ODIENT FORNICARIAM, ſcilicet Babylonem, id eſt Romam: ET CARNES EJUS MANDUCABUNT] Eſt hyperbole, q.d. Ea rabie Romam & Romanos invadent, ut videantur eorum carnes voraturi. Similis eſt Job 19.22. *Quare perſequimini me, & carnibus meis ſaturamini?* Et pſalm. 26.2. *Dum appropriant ſuper me nocentes, ut edant carnes meas.* Unde ſequitur: *Et ipſam igni concremabunt.*

Vers. 17. DEUS ENIM DEDIT IN CORDA EORUM, UT DENT REGNUM SUUM BESTIÆ] id eſt diabolo, Antichriſto, tyrannidi & impietati. *Deus dedit*, non immiſſivè, ſed Primò, permiſſivè, laxando ſcilicet fræna eorum ambitioſæ voluntati, quæ ſine Dei permiſſu, imò concurſu generali, in actum exire non potuiſſet. Secundò, objectivè, immittendo ſcilicet eis cogitationem de Roma, quòd ſit ſuperba, dives, dignaque expugnatu, ac facilè expugnabilis ob ſcelera ejus, quæ Deus velit punire, idque ad hoc, *ut faciant quod placitum eſt illi*, ut ſcilicet peragant judicium & vindictam in Babylone ex decreto & ſententia Dei exercendam: *donec conſummentur verba Dei*, quæ ſcilicet Deus prædixit per me hic, & per Danielem cap. 7. & cap. 11. de conſummatione urbis & orbis, q.d. Donec conſummetur excidium plenum urbis & orbis.

Græca nonnulla addunt, *Et ut conſentiant*, ſive *habeant ſententiam unam & voluntatem* de Roma expugnanda. Verùm hoc ſatis innuitur in ſequentibus.

Nota. Ex hoc loco, & Daniel 7.24. certum eſt, fore decem reges in orbe cùm veniet Antichriſtus, è quibus ipſe tres prælio vincet, mox reliqui ſeptem territi ei ſe ſubdent. Rurſum certum eſt hoſce decem reges everſuros & concrematuros Romam: ſed dubium eſt, an id facturi ſint ante Antichriſtum, an ſub Antichriſto, ita ut Antichriſtus everſurus ſit Romam, & pariter Romanum Imperium per hoſce reges.

An Antichriſtus evertet Romam, an reges prævii?

Primò, Franciſc. Suarez 3. p. tom. 2. diſp. 59. art. 6. ſect. 2. cenſet incertum eſſe, an Romanum Imperium, & multò magis an Romana urbs, evertenda ſint ante Antichriſtum, an per ipſum Antichriſtum.

Secundò, Ribera & Viegas hic: cenſent ante Antichriſtum evertenda, idque putant ſe demonſtrare ex eo, quòd Roma hic dicatur evertenda à decem regibus: ergo ante Antichriſtum; nam Antichriſtus veniens ſtatim debellabit tres reges & occidet, ut tantùm ſeptem reſtent, qui ſponte ei ſe ſubdent. Cùm ergo ſub Antichriſto tantùm futuri ſint ſeptem reges, ſequitur tunc Romam non eſſe evertendam, ſed antè, cùm nimirum in orbe erunt decem reges. Hæc ſententia eſt probabilis, eamque ſecutus ſum 2. Theſſal. 2.9. eique favere videtur S. Hieron. in Daniel. 7.

Reſp. Antichriſtus.

Verùm re exactiùs conſiderata, perſpectaque tota acoluthia Apocalypſeos ac Danielis, contrarium mihi nunc videtur probabilius, ſcilicet Romam & Romanum Imperium evertenda eſſe non ante Antichriſtum, ſed ab Antichriſto per decem reges ei jam ſubiectos.

Probatur Primò.

Probatur Primò, quia Daniel cap. 7. recenſens ſeriem monarchiarum docet, quòd, ſicut Chaldæorum monarchia everſa eſt à Perſis, Perſarum à Græcis, Græcorum à Romanis, ita Romanorum Imperium evertetur ab ipſo Antichriſto.

Secundò.

Secundò, quia communis Doctorum ſententia eſt, Romanum Imperium eſſe ultimum, & duraturum uſque ad finem mundi; nec tantùm Doctorum recentiorum, ſed & Patrum communis, teſte S. Hieron. in cap. 9. Danielis, hæc eſt traditio, eaque, ut videtur, Apoſtolica: ergo non à decem regibus, ſed ab Antichriſto in fine mundi evertetur. Confirmatur, quia Daniel c. 7. v. 8. & 24. vidit cornu parvulum, quod deſignat Antichriſtum, inter decem cornua, id eſt decem reges, oriri ex beſtia quæ deſignat Romanum Imperium. Ergo orietur Antichriſtus ex Romano Imperio. Stabit ergo illud uſque ad ejus adventum, & ab eo evertetur. Rurſum, cùm hoc loco mulier, id eſt Roma, dicatur inſidere eidem beſtiæ habenti hæc cornua decem, ſequitur Romam dominaturam Romano Imperio & decem regibus, donec à cornu parvulo, id eſt Antichriſto ex eo oriente, per decem reges ei rebellantes evertatur & concremetur, uti dicitur hic v. 16.

Tertiò.

Tertiò, quia id exigit acoluthia Apocalypſeos. Hæc enim dividitur in duas partes: prior uſque ad caput undecimum, continet & enarrat ſeptem ſigilla libri ſignati: poſterior à cap. undecimo uſque ad finem, continet contenta ipſius libri. Jam ſigilla continent ea quæ præire debent tempus Antichriſti, liber verò continet illa quæ fient tempore Antichriſti. Ergo cùm hæc duo capita 17. & 18. contineantur in ipſo libro ſignato, ſequitur ea ſpectare ad ipſum Antichriſtum, eiuſque tempus.

Reſpondet Ribera, eſſe hyſterologiam, ſive perturbatum ordinem. Hæc enim duo capita, ſive hoc Babylonis, id eſt Romæ, excidium recto ordine ponendum eſſe anteriùs, nimirum cap. 9. v. 13. in tuba ſexta angeli. Verùm hæc hyſterologia nimis dura eſt & præpoſtera: perturbat enim totum Apocalypſeos ordinem. Adde, ſic ipſa ſigilla libri fore longè majora & copioſiora ipſo libro: deme enim hæc duo capita & alia quæ eodem ſpectant, relinques exiguam libri materiam. Itaque ut in acoluthia Apocalypſeos evitemus hanc hyſterologiam, & hæc incommoda non parva, dicendum eſt hæc, uti & præcedentia, à cap. undecimo & deinceps, ſpectare ad ipſum librum ſignatum & conſequenter ad tempora Antichriſti. Sic enim plana evadit tota ſeries Apocalypſeos. Confirmatur, quia angelus unus ex jis, qui cap. præcedenti viſi ſunt Iohanni habere phialas & plagas noviſſimas, hæc de Babylonis excidio revelavit Iohanni: ergo hoc ipſum pertinet ad plagas orbis ultimas.

Quartò.

Quartò, quia hic v. 12. & 13. dicuntur hi decem reges poteſtatem accepiſſe poſt beſtiam, & poteſtatem ſuam beſtiæ, id eſt Antichriſto, tradidiſſe: ac deinde de jiſdem ſubditur v. 16. *Hi odient fornicariam, & ipſam igni concremabunt*, quaſi poſteriùs id ſit futurum.

Quintò.

Quintò, quia cap. præced. in phiala ſeptimi angeli ait Iohannes: *Et Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini indignationis iræ eius.* Et hoc cap. 17. calicem hunc enarrare incipit. Ergo planè ſignificat poſt ſeptem phialas & plagas noviſſimas, fore hoc Babylonis excidium. Hoc enim aptè ultimo quaſi loco ſervatur: quia erit generale, eritque quaſi plaga totius orbis; eò quòd ipſa erit orbis domina; ac proinde ea exciſa, orbis exciſus videbitur. Confirmatur, quia id valdè congruet genio & ſcopo Antichriſti, ut nimirum ipſe rex Hieroſolymæ & Iudæorum, pugnans contra Chriſtum, regni & Eccleſiæ ejus metropolim, putà Romam, evertat. Hoc enim ipſe ſummis votis optabit, ut regnum Chriſti deleviſſe videatur. Sicut ergo Antichriſtus Chriſto, Iudæi Chriſtianis, Hieroſolyma Romæ opponitur: ita Antichriſtus Chriſtum, Chriſtianos; Romam, eiuſque pontificatum abolere ſatager; uti jam ſatagunt eius prodromi Calviniſtæ, aliique hæretici.

Sextò.

Sextò, id docent Patres. Tertull. lib. ad Scapulam cap. 2. *Chriſtianus*, ait, *nullius eſt hoſtis, nedum Imperatoris, quem ſciens à Deo ſuo conſtitui, neceſſe eſt, ut & ipſum diligat, & revereatur, & honoret, & ſalvum velit cum toto Romano Imperio, quouſque ſæculum ſtabit: tamdiu enim ſtabit.* Theodor. in Daniel 7. docet Antichriſtum ex Romano Imperio proditurum, & contra ipſum pugnaturum. S. Hieronymus in Daniel 11. ſic ait de Antichriſto: *Et brachia pugnantis populi Romani expugnabuntur ab eo & conterentur.* Lactant. lib. 7. cap. 15. & 25. docet, Antichriſtum Imperium Romanum everſurum, illudque ab Occidente in Aſiam translaturum. *Cuius*, inquit, *interitu mundus ipſe lapſurus eſt.* Rurſum, *Res*, inquit *ipſa declarat lapſum ruinamque brevi fore, niſi quòd incolumi urbe Roma nihil iſtius videtur eſſe metuendum. At verò cùm caput illud orbis ceciderit, & ῥύμη eſſe cœperit (quod Sibyllæ eſſe aiunt) quis dubitet veniſſe iam finem rebus humanis orbique terrarum?* S. Chryſoſt. homil. 4. in epiſt. 2. ad Theſſal. *Sicut*, ait, *regnum Medorum à Babylonis deſtructum eſt, Babyloniorum à Perſis, Perſarum à Macedonibus, Macedonum à Romanis, ita & regnum Romanorum ab Antichriſto.* Errant ergo: ſed ſponte & fraudulenter, Beza ac hæretici dum docent defeciſſe Romanum Imperium, ut ex eo probent veniſſe jam Antichriſtum, eumque eſſe Romanum Pontificem, quem errorem fuſiùs & efficaciùs confutavi 2. Theſſal. 2. verſ. 3.

In hanc ſententiam impingit & Alcazar hic, ſed incogitanter & alio fundamento. Contendit enim defeciſſe Romanum Imperium, ut ex eo probet hæc non eſſe intelligenda de Antichriſto, deque Romæ & Romani Imperii excidio in fine mundi, ſed de excidio Romæ Ethnicæ, ſive ethniciſmi per chriſtianiſmum ſub Conſtantino, de quo jam ſæpiùs dixi.

Ad argumentum Riberæ Reſp. etſi Antichriſtus tres reges ſit debellaturus, non tamen conſtat an eos ſit occiſurus. Daniel enim ait tantùm, quòd eos humiliabit, id eſt ſubjugabit. Et ſi eos occideret, eorum regna aliis ſibi amicis aut ſubditis tradet, ita ut poſt eum, æquè ac ante, ſint decem reges. Id patet ex eo, quòd beſtia cap. 13. 1. quæ ſignificat Antichriſtum, dicitur habere decem cornua, id eſt decem regna & reges. Rurſum ex eo, quòd hic decem reges dicuntur poteſtatem accepiſſe poſt beſtiam, id eſt poſt Antichriſtum. Erit ergo Antichriſtus monarcha, & rex decem regnorum & regum orbis, ac per eos quaſi vaſallos ſuos invadet & evertet Romam. Non enim apparet, quomodo decem reges toto orbe diſperſi conſpiraturi ſint in unius Romæ excidium, niſi quia ſuberunt uni monarchæ, putà Antichriſto, ab eoque dirigentur ad Romæ ſibi inviſæ excidium. idque inſinuat hic Johannes, cùm cauſam excidii Romæ afferens, ſubdit: *Deus enim dedit in corda eorum ut dent regnum ſuum beſtiæ*. Romæ ergo & Romani Imperii interitus, ſignum erit non prævium, ſed ſimultaneum; non adventantis, ſed præſentis Antichriſti. Jungo Romam cum Romano Imperio, quia Roma in fine mundi erit, uti olim fuit, dives & potens: unde in fine capitis ait Johan. *Civitas magna quæ habet regnum ſuper reges terræ*; ergo illa tunc obtinebit imperium, præſertim quia non tantùm Gentiles, ſed & Chriſtiani multi, ut Tertull. Lactant. verbis jam citatis, & alii, cenſuerunt Romam, æquè ac Romanum Imperium, fore æternam. id eſt duraturam uſque ad finem mundi, putà uſque ad Antichriſtum. Nam cap. ſeq. cædetur Antichriſtus cum ſuis, & mox cap. 20. inducetur dies judicii. Hoc tamen Romæ imperium, cæſis jam & ſubjugatis decem regibus ab Antichriſto, erit valdè attenuatum & imminutum, ac ruinæ proximum.

Romæ excidium ſignum erit nati Antichriſti.

Hic ergo videtur futurus ordo & ſeries rei gerendæ. Antichriſtus ſenſim viribus & numero creſcens, debellabit tres reges ex decem, qui tunc erunt in orbe. Mox reliqui ſeptem, omneſque gentes perculſæ ad eum legationes mittent, eique ſe ſubdent; uti fecerunt Alexandro Magno devicto Dario, unde ipſe tunc ſtatim factus eſt monarcha. Antichriſtus deinde omne ſuum virus in Chriſtum & Chriſtianos exſerens, ac imperium firmans & propagans, Romam, tum quia imperii fuit eritque æmula, tum quia ſedes fuit Pontificum Chriſti, obſideri & everti curabit, remque committet decem regibus, id eſt aliquot ex iis, qui potentiores & Romæ viciniores erunt, ceteris tamen faventibus, & pecunia, commeatu aliiſque modis adjuvantibus. Nec enim opus erit pro una urbe exſcindenda exercitus decem regum, id eſt totius mundi, congregare: nec etiam tempus regni Antichriſti (quod erit trium annorum cum medio) tam longas moras patietur, ut ex extremo Oriente, ut dicitur cap. 16. 14. reges ad eum veniant in Armagedon, inde pergant ad Romam evertendam, mox revertantur in Armagedon. Hæc enim plures annos requirunt. Aliquot ergo reges Romæ viciniores eam evertent & comburent. Hoſce deinde in Armagedon evocabit, uti jam evocarat illos ex Oriente cap. 16. 14. aliaſque gentes ex quatuor plagis terræ unà cum Gog & Magog. Hi ergo omnes ad Antichriſtum in Judæa convenient, ut Chriſti & Chriſtianorum nomen ubique deleant, eritque exercitus eorum innumerabilis. Mox Chriſtus omnes congregatos conficiet, & occidet igne de cælo in eos immiſſo, ut dicitur cap. 20. 9. Antichriſtum verò, ejuſque pſeudoprophetam, vivum deturbabit in tartara. Hæc ita eſſe patebit, ſi quis ſimul conſideret cap. 16. verſ. 14 & 16. ubi convocantur reges trans Euphratem ab ortu ſolis, ad diem magnum Dei in Armagedon & cap. 17. verſ. 14 ubi de decem regibus dicitur, quòd poteſtatem ſuam tradent beſtiæ, id eſt Antichriſto, quodque pro eo pugnabunt contra Chriſtum & Chriſtianos; ſed Chriſtus devincet & delebit eos. *Hi*, inquit, *cum* A *Agno pugnabunt, & Agnus vincet eos.* Et cap. 19. v. 11. & 18. ubi Chriſto cum ſuo cælitum exercitu prodit debellans & occidens eos; ibi enim inter alia avibus cæli dicitur, *Venite & congregamini ad cœnam magnam Dei, ut manducetis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium*, &c. Et v. 19. *Et vidi beſtiam, & reges terræ* (nimirum decem jam dictos) *& exercitus eorum congregatos, ad faciendum prælium illo qui ſedebat in equo*, id eſt cum Chriſto. Mox ſubdit, beſtiam, id eſt Antichriſtum cum ſuo pſeudopropheta raptum in tartara, ceteros verò occiſos, nimirum eo modo quem deſcribit c. 20. 7. 8. & 9. ubi de Satana ſoluto poſt mille annos ait: *Et ſeducet gentes quæ ſunt ſuper quatuor angulos terræ, Gog & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus eſt ſicut arena maris. Et aſcenderunt ſuper latitudinem terræ, & circuierunt caſtra ſanctorum, & civitatem dilectam* (Jeruſalem) *& deſcendit ignis à Deo de cælo, & devoravit eos.* Hinc patet non eſſe hyſterologiam in hoc Babylonis excidio ſed S. Johannem hæc omnia ritè, ordine quæque ſuo, collocaſſe.

Ex dictis colligitur Romam evertendam eſſe non initio, ſed potius ſub finem regni Antichriſti. Hic enim priùs B reges & principes Romæ & Romano Imperio ſubjectos debellabit, ſibique ſubjiciet, itaque extenuato jam Romano Imperio, Romam ipſam, quæ fuerat Imperii caput, adorietur, capiet & evertet: qua everſa ruet pariter, omninoque concidet Romanum Imperium. Mox ſequetur prælium Gog & Magog, eorumque & Antichriſti ſtrages. Deinde dies judicii, & reſurrectio ac gloria electorum, quæ ordine hic recenſet Johannes, ita ut in gloria & fælicitate cæleſtis Ieruſalem Apocalypſin claudat. Hoc enim exigere videtur plana & ordinata narratio S. Johannis, ſicque vitamus hyſterologias multas implexas, moleſtas & ambiguas, ideoque planè incertas & commentitias.

An pontificatus tunc Roma ſit aliò transferendus?

Porrò an Pontifex Romanus, Roma ab Antichriſto occupata & vaſtata, ſedem in aliam urbem & provinciam translaturus ſit, aut transferre poſſit, quæſtio eſt. Multi enim ex eo, quòd S. Petrus cathedram & pontificatum Antiochia tranſtulerit Romam, cùm de eo faciendo nullum Chriſti decretum extet; cenſent, quòd pontificatus à S. Petro collocatus ſit Romæ, juris eſſe humani, non divini, ideoque Pontificem gravi de cauſa (ut ſi C Turca, quod Deus avertat, occuparet Italiam & Romam) conſentientibus Cardinalibus & Epiſcopis, poſſe pontificatum è Roma in aliam urbem & provinciam transferre. ita cenſet D. Soto in 4. d. 24. q. 2. a. 5. in fine, Antonius Cordubenſis, Gaſpar Caſalius, Waldenſis & alii, quos citat & ſequitur Alfonſus Mendoza Scholaſt. controv. quæſt. 4. concl. 3. Licet contrarium, ſcilicet papatum Romanum eſſe juris divini, eò quòd Chriſtus juſſerit Petro ſolium ibi collocare, ac proinde non poſſe à Pontifice, ſine revelatione divina, in aliam urbem transferri, cenſeant Iohannes Driedo lib. 4. cap. 3. part. 3. Turrecremata in gloſſa ſuper cap. *Rogamus*, 24. qu. 1. Card. Iacobatius lib. 8. de Conciliis art. 6. ubi & pro hac ſententia citat Archidiaconum, Ockam, Albericum & alios; S. Antoninus 3. p. Scholaſt. titul. 22. cap. 4. §. 1. Alvarus Pelagius lib. 1. de Planctu Eccleſiæ art. 32. Verùm quidquid ſit de iure, & poſſibili, exiſtimo de facto numquam id futurum, uti hactenus numquam factum eſt, ut pontificatus Roma aliò transferretur (nam & cùm Pontifices ſederunt Avenione per 70. annos, erant & vocabantur D Pontifices Romani, non Avenionenſes.) Primò, quia tempore Antichriſti in omnibus urbibus & provinciis, erit generalis perſecutio Pontificis & fidelium, ac proinde inutile foret ſedem Roma transferre aliò, cùm ibidem perſecutionem non evaderet Pontifex, ſed magis in eam incurreret. Secundò, quia S. Petrus Romæ ſedit in ardentiſſima perſecutione Neronis: idem conſtanter fecerunt eius ſucceſſores omnes per trecentos annos, in decem graviſſimis perſecutionibus, uſque ad tempora Conſtantini. Tertiò, quia brevis erit perſecutio Antichriſti, ſcil. trium annorum cum dimidio; ac inſtabit dies iudicii: pro tempore autem tam modico, non erit operæ pretium mutare ſedem. Quartò, quia Romanum Pontificem tempore Antichriſti fore Petrum Romanum, eique ſucceſſurum extremum iudicium habet prophetia S. Malachiæ, quam citavi ſub initium capitis. Poteritis tamen Pontifex, urgente perſecutione, urbiſque excidio

pro-

profugere extra Romam, ſeque in aliis locis & urbibus abdere, uti fecit S. Silveſter in monte Soracte, & alii plures poſt eum.

Huic prophetiæ de decem regibus conſona ſunt ea, quæ de totidem penè regibus prædixit S. Franciſc. de Paula fundator Ordinis Minimorum. Ipſe enim in variis epiſtolis, quas ad verbum hiſpanicè recitat P. Lucas Montoya, in Chronicis ejuſdem Ordinis ſub finem, idipſum vaticinatus eſt, ac nominatim in una, quam ſcripſit anno Chriſti 1469. die 13. Auguſti ad Simonem de Limena, dominum Montalti, quæ etiamnum ibidem aſſeruatur, ſic ait: *Ex te* (ò Simon) *deſcendet fundator novæ Religionis, quæ tres habebit partes: prima erit equitum* A *armatorum, ſecunda ſacerdotum, tertia hoſpitalariorum. Erit hæc Religio omnium ultima, magnum fructum afferet Eccleſiæ, extinguet maledictam Mahometis ſectam, quin & hæreſes omnes, ut fiat unum ovile & unus Paſtor. In toto mundo non erunt niſi duodecim reges, unus Imperator & unus Pontifex, & pauci Principes, qui omnes erunt ſancti*, Idem in aliis epiſtolis hunc Ordinem vocat Cruciferorum, eò quòd in vexillis ſuis præferent imaginem crucis, vel Chriſti crucifixi, pro quo pugnabunt, cuique ſubiicient tam Mahometanos, quàm hæreticos & pravos Chriſtianos. Atque hæc omnia ſibi a Deo revelata, & certò eventura aſſeverat. Similia circumferuntur aliorum vaticinia, ſed quæ examine indigent.

CAPVT DECIMVMOCTAVVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

DEſcribitur excidium & incendium Babylonis, indeque luctus & planctus regum & mercatorum v. 9. Sanctorum verò exultatio v. 20. Tres ergò capitis ſunt partes, juxta tres perſonas, & voces cæleſtes, quæ hic inducuntur. Primò enim à v. 1. ad 4. inducitur angelus glorioſus clamans: Cecidit Babylon: *Secundò, v. 4. audit Iohannes vocem de cælo, quæ dicit:* Exite de illa populus meus, quoniam venit dies punitionis & excidii ejus. *hæc vox protenditur uſque ad v. 21. multiſque deſcribit cladem Babylonis, ideoque planctum regum, mercatorum & nautarum. Tertiò, v. 21. angelus fortis mittit lapidem molarem in mare, dicens:* Hoc impetu mittetur Babylon, & ultrà non invenietur, nec vox citharœdorum, nec vox ſponſi & ſponſæ, nec vox molæ, nec lux lucernæ.

Verſ. 1. ET poſt hæc vidi alium Angelum deſcendentem de cælo, habentem poteſtatem magnam: & terra illuminata eſt à gloria ejus. 2. Et exclamavit in fortitudine dicens. Cecidit cecidit Babylon magna: & facta eſt habitatio dæmoniorum, & cuſtodia omnis ſpiritus immundi, & cuſtodia omnis volucris immundæ & odibilis: 3. Quia de vino iræ fornicationis ejus biberunt omnes gentes: & reges terræ cum illa fornicati ſunt: & mercatores terræ de virtute deliciarum ejus divites facti ſunt. 4. Et audivi aliam vocem de cælo, dicentem: Exite de illa populus meus: ut ne participes ſitis delictorum eius, & de plagis ejus non accipiatis. 5. Quoniam pervenerunt peccata ejus uſque ad cælum, & recordatus eſt Dominus iniquitatum ejus. 6. Reddite illi ſicut & ipſa reddidit vobis: & duplicate duplicia ſecundùm opera ejus: in poculo, quo miſcuit, miſcete illi duplum. 7. Quantum glorificavit ſe, & in deliciis fuit; tantum date illi tormentum & luctum: quia in corde ſuo dicit: Sedeo regina: & vidua non ſum: & luctum non videbo. 8. Ideò in una die venient plagæ ejus, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur: quia fortis eſt Deus, qui judicabit illam. 9. Et flebunt, & plangent ſe ſuper illam reges terræ, qui cum illa fornicati ſunt, & in deliciis vixerunt, cùm viderint fumum incendii ejus: 10. Longè ſtantes propter timorem tormentorum ejus, dicentes: Væ, væ civitas illa magna Babylon, civitas illa fortis: quoniam una hora venit judicium tuum. 11. Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt ſuper illam: quoniam merces eorum nemo emet ampliùs; 12. Merces auri, & argenti, & lapidis pretioſi, & margaritæ, & byſſi, & purpuræ; & ſerici, & cocci (& omne lignum thyinum, & omnia vaſa eboris, & omnia vaſa de lapide pretioſo, & æramento, & ferro, & marmore, 13. Et cinnamomum) & odoramentorum, et unguenti, et thuris, et vini, et olei, et ſimilæ, et tritici, et jumentorum, et ovium, et equorum, et rhedarum, et mancipiorum, et animarum hominum. 14. Et poma deſiderii animæ tuę diſceſſerunt à te: et omnia pinguia et præclara perierunt à te, et ampliùs illa jam non invenient. 15. Mercatores horum, qui divites facti ſunt, ab ea longe ſtabunt propter timorem tormentorum ejus, flentes ac lugentes, 16. Et dicentes: Væ, væ civitas illa magna, quæ amicta erat byſſo, et purpura, et cocco, et deaurata erat auro, et lapide pretioſo, et margaritis: 17. Quoniam una hora deſtitutæ ſunt tantæ divitiæ. Et omnis gubernator, et omnis qui in lacum navigat, et nautæ, et qui in mari operantur, longè ſteterunt, 18. Et clamaverunt videntes locum incendii ejus, dicentes: Quæ ſimilis civitati huic magnæ? 19. Et miſerunt pulverem ſuper capita ſua, et clamaverunt flentes et lugentes, dicentes: Væ, væ civitas illa magna, in qua divites facti ſunt omnes, qui habebant naves in mari, de pretiis ejus: quoniam una hora deſolata eſt. 20. Exulta ſuper eam cælum, et ſancti Apoſtoli, et Prophetæ: quoniam judicavit Deus judicium veſtrum de illa. 21. Et ſuſtulit unus Angelus fortis lapidem quaſi molarem magnum, et miſit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon civitas illa magna, et ultra jam non invenietur. 22. Et vox citharœdorum, et muſicorum, et tibia canentium, et tuba non audietur in te ampliùs: et omnis artifex omnis artis non invenietur in te ampliùs: et vox molæ non audietur in te ampliùs: 23. Et lux lucernæ non lucebit in te ampliùs: et vox ſponſi et ſponſæ non audietur adhuc in te: quia mercatores tui erant principes terræ, quia in veneficiis tuis erraverunt omnes gentes. 24. Et in ea ſanguis prophetarum et ſanctorum inventus eſt; et omnium qui interfecti ſunt in terra,

VIDI ALIVM ANGELVM DESCENDENTEM DE CÆLO, HABENTEM POTESTATEM MAGNAM: ET TERRA ILLVMINATA EST A GLORIA EJVS] id eſt à claritate & ſplendore ejus, q. d. Tanto fulgore hic angelus radiabat, ut totam terram ſua luce & radiis colluſtrare videretur.

Angelus hic an S. Petrus? Quæres, quiſnam fuit hic angelus? Primò, Alcazar, ſicut per angelum de quo cap. præced. v. 1. accipit S. Paulum, ita per hunc angelum glorioſum habentem poteſtatem magnam, accipit S. Petrum, qui æquè ut Paulus prædicit myſticum Babylonis, id eſt Romæ Ethnicæ, excidium, hoc eſt, converſionem ejus ab ethniciſmo ad chriſtianiſmum. Inde v. 4. oritur cœleſtis vox, quæ prædicationem Eccleſiæ deſignat. Eccleſia enim eſt cælum, quæ ex S. Petri ſermone & doctrina egreditur per totum orbem, ut myſticum de Babylone, id eſt Romano Imperio, ſupplicium ſumat, ac par pari reddat, evertendo ſcilicet paganiſmum, ac ſublimando chriſtianiſmum: Petrus enim eſt angelus glorioſus habens poteſtatem vicariam Chriſti per totam terram. Ipſe enim audivit à Chriſto; *Tibi dabo claves regni cælorum*. Quocirca, inquit Alcazar, nil aptius Romæ templo S. Petri pro foribus inſcribi poſſet, quàm hic hujus angeli titulus: *Angelo deſcendenti de cælo, habenti poteſtatem magnam, & terra illuminata eſt à gloria eius.* Ita ipſe ſuam ſemper eamdemque canit cantilenam, atque jugiter repetit & inculcat, hiſce viſionibus omnibus à cap. 12. ad finem Apocal. non aliud ſignificari quam Eccleſiæ victoriam de Gentilibus & gentiliſmo. Dicit enim hæc omnia non eſſe aliud, quàm varia ſymbola & ænigmata, quæ unum idemque, ſcilicet gentiliſmi excidium, ſignificent.

Secundò multi per angelum hunc accipiunt Chriſtum: qui in ſua incarnatione deſcendit de cælo, totamque terram luce ſui Evangelii colluſtravit. Ipſe enim eſt glorioſus Dei angelus, id eſt legatus, habens poteſtatem magnam. unde eo nato angeli magna claritate fulgentes cecinerunt; *Gloria in excelſis Deo*, ita Primaſ. Rupert. Richard. & alii.

Verùm magis propriè & genuinè hic, uti & in præcedentibus, angelum verum accipiemus; ſed qui ſit è primis & illuſtrioribus in cæleſti curia. habet enim poteſtatem magnam, & totam terram ſuo fulgore colluſtrare videtur.

VERS. 2. ET EXCLAMAVIT IN FORTITVDINE DICENS: CECIDIT, CECIDIT BABYLON] Citat alleg. Iſaiæ 21. 9. excidium enim Babylonis per Cyrum, quod deſcribit Iſaias c. 13. & c. 21. allegoricè ſignificabat excidium Romæ Ethnicæ (quæ hic vocatur Babylon) in fine mundi, q. d. Sicut olim cecidit *Babylon illa glorioſa in regnis, inclyta ſuperbia Chaldæorum, ſicut ſubvertit Dominus Sodomam & Gomorrham*, ut ait Iſaias c. 13. 19. Babylon inquam, quæ fuit *malleus univerſæ terræ*, ut ait Jerem. c. 50. 23. ita cadet & Roma illa inclyta orbis domina.

ET FACTA EST HABITATIO DÆMONIORUM, ET CUSTODIA OMNIS SPIRITVS IMMVNDI, ET CUSTODIA OMNIS VOLUCRIS IMMUNDÆ] Alleg. rurſum alludit ad id quod de Babylone exciſa ait Iſaias c. 13. 20. *Non fundabitur uſque ad generationem & generationem: nec ponet ibi tentoria Arabs, neque paſtores; ſed requieſcent ibi beſtiæ, & replebuntur domus eorum draconibus: & habitabunt ibi ſtruthiones, & piloſi ſaltabunt ibi, & reſpondebunt ibi ululæ in ædibus eius, & ſirenes in delubris voluptatis eius.* Sim. ita habet de Idumæa exciſa cap. 34. 14. *Occurrent dæmonia onocentauris & piloſus clamabit alter ad alterum: ibi cubavit lamia*, &c. Hiſce phraſibus non aliud ſignificatur, quàm ſumma vaſtitas & deſolatio Romæ futura, adeò ut redigatur in deſertum, fiatque habitatio draconum & beſtiarum. Unde Sibylla verbis mox citandis prædixit, quòd Roma erit *ῥύμη*, id eſt vicus.

Myſticè, hac phraſi innuitur idololatria, ſuperſtitiones, aliaque flagitia quæ Romæ graſſabuntur in fine mundi, ante ejus excidium: per hæc enim fiet habitatio dæmonum. ita Primaſ. Aretas, Anſbertus & alii.

VERS. 3. QVIA DE VINO IRÆ FORNICATIONIS EJVS BIBERVNT OMNES GENTES] *Vinum iræ* vocat calicem vindictæ; ſupplicii & excidii, quod ob fornicationem, id eſt idololatriam & ſcelera, Deus Romæ propinabit, cogetque ut illud hauriat & ebibat. Porrò Romam hunc iræ calicem propinabit aliis gentibus: quia ſupplicia ſua in eas derivabit, hoc ipſo, quo eas ad idololatriam ſuamque ſcelera imitanda impellet, quibus Dei vindictam in ſe provocabunt, æquè ac Roma.

Roma Pagana in fine mundi excidium. Nota. Romæ Paganæ in fine mundi excidium prædicit hic Johannes; ſed tacito nomine, imò mutato vocat enim eam Babylonem. Id facit, ne Domitianum Imper. & Romanos jam tum adhuc Paganos offendat, eoſque contra ſe ac Chriſtianos magis concitet & inflammet. Porrò prædicit hoc Romæ excidium Johannes, ad conſolationem fidelium & Sanctorum, qui tunc ſub Domitiano Romæ & alibi mirè exagitabantur, & paulò poſt ſub Trajano & ſequentibus Imper. graviùs erant exagitandi, ut ſcilicet Chriſtiani & Sancti ſcirent & cogitarent, in ſuis hiſce tam atrocibus perſecutionibus ſe Deo eſſe curæ, ac Deum fore ultorem ſanguinis ſui: quia nimirum Deus in fine mundi puniet non tantùm præſentia, ſed & diu præterita ſcelera & perſecutiones Chriſtianorum factas Romæ, & in Romano Imperio tempore Domitiani & deinceps; eò quòd Romani in fine mundi futuri priſcorum Romanorum infidelitatem, tyrannidem & mores impios laudabunt & imitabuntur: quocirca propter eadem graviùs punientur, quàm punirentur ſi illa non præceſſiſſent, ut patebit v. 20. & 24. Idem Romæ excidium prædixerunt Sibyllæ: ſic enim canunt libr. 8. Orac. Sibyll.

Veniet tibi cælitus æqualis, ò celſa cervice Roma,
Cæleſtis plaga, & flectes cervicem prima,
Et terra alliderìs, & ignis te totam abſumet:
Et jacebis deſerta ac ſi numquam fuiſſes.

Et rurſum:

Prope quidem mundi finis, & extremus dies;
Sed priùs Romanorum inevitabilis ira erit.
Et tu triumphus eris mundo, & opprobrium omnium.

Cum urbe occidat orbis. Ex iiſdem Lactant lib. 7. cap 25. *Cum caput, inquit, illud orbis occiderit, & ῥύμη eſſe cœperit, quod Sibyllæ fore aiunt, quis dubitet veniſſe iam finem rebus humanis orbique terrarum? Illa eſt enim civitas quæ adhuc ſuſtentat omnia, precandusque nobis & adorandus eſt Deus cæli, ſi tamen ſtatuta eius & placita differri poſſunt, ne citiùs quam putemus, tyrannus ille abominandus veniat, qui tantum facinus moliatur, ac lumen illud effodiat, cuius interitu mundus ipſe lapſurus eſt.* Idem docet Tertull. in Apologet cap. 32. Cùm enim Gentes obiicerent Chriſtianis, eos eſſe hoſtes Romæ & Romanorum Imperatorum, ut pote Gentilium, reſpondet Tertull. id falſum eſſe, imò verò Chriſtianos quotidie orare pro ſtatu & conſervatione Romæ ac Romani Imperii: quia quamdiu illud ſtabit, ſtabit & Eccleſia totuſque orbis, idque Chriſtianos didiciſſe ex ſuorum Prophetarum oraculis. *Eſt, inquit, & alia maior neceſſitas nobis orandi pro Imperatoribus, etiam pro omni ſtatu imperii rebuſque Romanis; quod vim maximam univerſo orbi imminentem, ipſamque clauſulam ſæculi acerbitates horrendas comminantem, Romani imperii commeatu ſcimus retardari. Itaque nolumus experiri, & dum precamur differri, Romanæ diuturnitati favemus.* Idem docet libr. ad Scapulam c. 2. Idem docent alii ſuperiùs citati in fine c. 17. Perperam ergo aliqui putarunt hanc unius Lactantii leviculam eſſe ſententiam.

Hac de cauſa veteres, æquè ac moderni, Romam vocant æternam. Ut alios ſilentio præteream, Jacobus Gutherius ſuum opus de Vetere Jure Pontificio dedicat *Romæ æternæ, urbium principi, capiti orbis, virtutum dominæ, iuris & æquitatis vindici, vetuſtatis miraculo venerandæ, Victrici, Potenti, Auguſtæ, Piæ, Felici, Æternùm renaſcenti, Æternùm reſurgenti.* Sic Ammian. Marcell. l. 15 c. 14 Romam *æternam* vocat, *victuram quamdiu erunt homines*. Et Virgil. apud S. Auguſt. de Verbis Domini ſerm. 29. loquens de Romanis & Roma:

His ego, ait Jupiter, nec metas rerum, nec tempora pono,
Imperium ſine fine dedi.

ET REGES TERRÆ CVM ILLA FORNICATI SVNT, ET MERCATORES TERRÆ DE VIRTVTE DELICIARVM EJVS DIVITES FACTI SVNT] Nota Romam vocat hic Primò, meretricem; Secundò mercatricem; Tertiò, cauponam, quæ ſuo vino omnes inebriat & dementat. Ratio eſt, quia Heb. זונה *zona* ſignificat feminam cauponam, quæ ſcilicet tam domum & eſculenta, quàm ſe aut ſuas proſtituit; ſive quæ mercimonia tractat, cauponatur, convivatur, laſcivit; hoc eſt quæ meretur, vel *Eadem meretrix, mercatrix & caupona.*

para-

paratis obſoniis ut caupon , vel mercibus expoſitis ut meretrix, vel corpori proſtitutione, ſive ſuum, ſive luparum quas alit, corpus quaſi lena hoſpitibus pretio proſtituat, quæ antonomaſticè dicitur meretrix, licet nomen ipſum commune ſit omnibus jam dictis. Meretrix enim idem eſt quod quæſtuaria, venditrix, mercatrix. Sic & Græcum πόρνη id eſt meretrix, ſignificat venditricem: derivatur enim à περνάω, id eſt vendo. Hac ergo de cauſa Babylon hic, & cap. præc. inducitur ut caupona, meretrix & mercatrix. Itaque ſicut Iſaiæ 23. 15. mercatura Tyri vocatur lenocinium & meretricium, quò hic alludit Johannes; ita ex adverſo, imò à pari, meretricium Babylonis hic ab eo vocantur mercatura, ob communem utriuſque analogiam. Tam enim meretrix quàm mercatrix meretur, ſuaſque merces exponit & divendit: & quia non rarò tunc, uti & nunc, eædem erant cauponæ meretrices, & mercatrices: idque Romæ Paganæ maximè congruit, & congruet in fine mundi. Hinc Jura priſca Romana & civilia præſumunt, eam quæ in diverſorio ſeu caupona ſervit, honeſtam non eſſe. Ut enim Cicer. 1. Offic. ait: *Hoſtis olim vocabatur peregrinus vel hoſpes; ſed peregrinorum & hoſpitum mores id effecerunt ut iam hoſtis pro inimico ſumatur*; ita & in nomine meretricis accidiſſe videtur: de qua verè dixit Plautus in Truculento, *Meretricem ego eſſe reor mare ut eſt, quod omnes deveras, numquam abundas.*

Caupona ſunt idololatriæ? Nota Secundò: Caupona eſt viva imago & origo cultus idololatrici, ut patet Numer. 25. 1. & Exodi 32. 6. Nam idolorum templa in cavernis erant, quaſi popinæ & ganeæ ſacerdotum & populorum convivantium, compotantium & laſcivientium cum ſuis veneribus, uti fecerant ipſimet eorum dii quos colebant. Pari modo ex cauponis & conviviis ſpargitur hæreſis, uti hoc ſæculo vidimus ac videmus, ac ſpargetur rurſum idololatria in fine mundi. Hac de cauſa Babylon meretrix ſignificat hic Romam idololatrantem. Ita Hieron. Prado in Ezech. tom. 2. pag. 195. & alii.

Alcazar addit, in voce mercatricis, & meretricis notari Romanos Imperatores, Præſides & judices, qui ob ſua peculiaria lucra Chriſtianos in jus vocabant: ut enim occuparent eorum prædia & poſſeſſiones, accuſabant eos quòd eſſent Chriſtiani: itaque Chriſtianis in tribunali Gentilium, utpote hoſtium Chriſti, cauſa cadentibus, imò damnatis ad mortem, ipſi in eorum bona involabant. Rurſum Chriſtianas virgines in judiciis ad ſuam libidinem pellicere ſatagebant, ut Quintianus ſollicitavit S. Agatham; quòd ſi nollent, eas ad lupanar damnabant, ut jis ibidem abuti poſſent. Unde illa apud Tertull. Gentilium virginibus inhiantium vox: *Non ad leonem, ſed ad lenonem damnetur virgo Chriſtiana*; uti Symphorianus damnavit S. Agnetem ad lupanar, ut ibidem filius ejus amore inſanus ea frui poſſet. Similiter in fine mundi Romani Pagani & tyranni opibus fidelium ſeſe ingurgitabunt, ut avari mercatores, & ut lenones ſuam inſaturabilem libidinem cum eis explere ſatagent. Jure ergo mercatores vocantur, qui inſtar Judæ innocentum ſanguinem, propter divitiarum aut libidinum compendia facienda, venum facillimo negotio dabunt, hoc ſolo titulo, quòd ſint Chriſtiani, ut jam in Anglia, Scotia, aliiſque hæreticis aut Paganis regnis, venumdari videmus. De his enim rectè dicitur: *Et mercatores terræ de virtute deliciarum eius divites facti ſunt*. Licet & aliter, magiſque propriè hæc accipi poſſint, ſcilicet *de virtute*, id eſt de copia, *deliciarum* quas Romam advehebant, & carè vendebant *mercatores*; harum enim venditione *divites facti ſunt*. Hebr. enim חיל *chel*, cui reſpondet Græcum δύναμις, & Latinum *virtus*, vel potentia, ſignificat robur, fortitudinem, exercitum, copiam, opes, & quidquid magnum eſt copioſum, potens, validum aut ſtrenuum.

Rurſum, in deliciis hic notatur luxus in marmoribus & porphyreticis columnis: in ſuperbis & magnificis templis idolis erigendis: in ſimulachris aureis & argenteis, mira ſculpturæ varietate & ornatu diſtinguendis: in gemmis & margaritis pretioſiſſimis, quibus Venerem, Cupidinem, aliaque deorum ſuorum monſtra decorabant: in ludis gladiatorum, comœdiis & ſpectaculis, aliiſque ſimilibus, quibus quaſi deliciis & illecebris Romani olim homines ad cultum ſuorum deorum pellexerunt, & in fine mundi pellicient. Haſce enim delicias mercatores Romam advehebant, careque vendebant, itaque divites fiebant; & rurſum fient in noviſſimis temporibus.

ET AVDIVI ALIAM VOCEM DE CÆLO, DICENTEM: EXITE DE ILLA POPVLVS MEVS] Monet Chriſtianos, ut fugiant è Roma Ethnica in fine mundi, cùm illa erit evertenda. Sic Iſaias cap. 48. 20. monet Judæos, ut egrediantur Babylone evertenda à Cyro: *Egredimini*, ait, *de Babylone, fugite à Chaldæis*. Et Zachar. 2. 7. *O Sion, fuge quæ habitas apud filiam Babylonis*. Et Jerem. c. 50. 8. & c. 51. v. 6. *Fugite de medio Babylonis, & ſalvet unuſquiſque animam ſuam: nolite tacere ſuper iniquitatem eius: quoniam tempus ultionis eſt à Domino, viciſſitudinem ipſe retribuet ei*. quò allegoricè hic alludit S. Johannes. Sic Chriſtus præmonuit fideles, ut è Jeruſalem obſidenda & vaſtanda per Titum fugiant, Matth. 24. 15. *Cùm videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele Propheta, ſtantem in loco ſancto: tunc qui in Judæa ſunt fugiant ad montes*. ita Ribera, Viegas & alii. Verſ. 4.

QVONIAM PERVENERVNT PECCATA EIVS VSQVE AD CÆLUM] Pro *pervenerunt* græcè eſt ἠκολούθησαν, Verſ. 5.
q. d. Peccata Babylonis alia ex aliis ſequentia, in eum cumulum excreverunt, ut uſque ad cælum pertingant, unde alii legunt ἐκολλήθησαν, id eſt *adhæſerunt*, concreverunt, conglobata ſunt uſque ad cælum, quaſi alludat ad fabros turris Babel, dicentes: *Faciamus nobis civitatem & turrim, cuius culmen pertingat ad cælum*, Geneſ. 11. 4. Senſus eſt, q. d. Babylonis peccata tot tantaque ſunt, ut clament vindictam in cælum, quam proinde ultrà differre non poſſum.

REDDITE ILLI, SICVT ET IPSA REDDIDIT Verſ. 6.
VOBIS] Alludit ad Jerem. 50. 29. ubi de Babylone dicitur Cyro, Medis & Perſis: *Reddite ei ſecundùm opus ſuum; iuxta omnia quæ fecit, facite illi*. Et c. 51. 49. *Et quomodo fecit Babylon ut caderent occiſi in Iſrael, ſic de Babylone cadent occiſi in univerſa terra*.

IN POCVLO, QVO MISCVIT, MISCETE ILLI DVPLVM] Eſt metaphora à calice, qui à præfecto convivii cuique convivæ, prout ei convenire & placere ſciebat, temperabatur & propinabatur. ſic enim Deus cuique ſuum calicem, id eſt ſortem, pro meritis cujuſque attemperat & propinat. Calix ergo hic, ut & alibi ſæpè, ſignificat menſuram vindictæ & tribulationis, quam Deus cuique peccatori miſcet, id eſt pro menſura peccatorum admetitur & irrogat. Solebant enim veteres in calice, quem cuique dabant vel propinabant miſcere vino aquam, tum refrigerii, tum ſanitatis, tum ſobrietatis cauſa: inde miſcere ſubinde idem eſt quod infundere & propinare, ſive merum, ſive dilutum, ut apud Juvenalem; *Miſcere calicem, quid?*

Neſcit tot millibus emptus
Pauperibus miſcere puer.

Et apud alium;

Qui rapuit ab alite ſacra,
Miſcet amatori pocula grata ſuo:

Sic Proverb. 9. 2. dicitur: *Miſcuit*, id eſt infundit, vinum. *Miſcete* ergo hic idem eſt, quod infundite, propinate illi vinum iræ Dei, id eſt affligite illam in *duplum*, non ejus quod ipſa commeruit: pœna enim Dei culpam hominis numquam excedit, imò punit Deus citra condignum: ſed in *duplum* ejus, quo ipſa vos afflixit, q. d. Duplo magis affligite, ò Sancti & fideles mei, Babylonem, id eſt Romam infidelem, quàm ipſa vos afflixerit. Culpa enim qua vos afflixit, quia non tantùm vos, ſed & Deum ipſum offendit, & quaſi læſit, ideoque fuit crimen læſæ majeſtatis divinæ; hinc non ſimplicem ſed duplicem, id eſt gravem & multiplicem, imò non tantùm pœnam terreſtrem & temporalem, ſed & infernalem ac æternam meretur. Affligite, inquam, illam, id eſt afflictam à me gaudete & approbate: quod enim ego pro vobis, ut ſcilicet veſtras injurias vindicem, facio; hoc vos cenſemini facere, præſertim quia hanc juſtam vindictam à me expoſcitis, ut patet cap. 6. 10. egoque eam exerceo veſtris precibus adductus & permotus. Quia ergo ego veſtro nomine & cauſa Babylonem affligo, hinc vos cenſemini eam affligere: & quia gaudetis, & quaſi inſultatis afflictæ, etiam revera affligitis eam. Sic alibi ſæpè per hebraiſmum, verba activa tranſitiva & realia capiuntur pro activis mentalibus: ut facio pro facere cogito, volo, deſtino, deſidero, gaudeo, ut dixi can. 39 procem. in Prophetas.

ſeratis obſoniis ut caupona, vel mercibus expoſitis ut meretrix, vel corpori proſtitutione, ſive ſuum, ſive luparum quas alit, corpus quaſi lena hoſpitibus pretio proſtituat, quæ antonomaſticè dicitur meretrix, licet nomen ipſum commune ſit omnibus jam dictis. Meretrix enim idem eſt quod quæſtuaria, venditrix, mercatrix. Sic & Græcum πόρνη id eſt meretrix, ſignificat venditricem: derivatur enim à πέρνημι, id eſt vendo. Hac ergò de cauſa Babylon hic, & cap. præc. inducitur ut caupona, meretrix & mercatrix. Itaque ſicut Iſaiæ 23. 15. mercatura Tyri vocatur lenocinium & meretricium, quò hic alludit Johannes; ita ex adverſo, imò à pari, meretricium Babylonis hic ab eo vocantur mercatura, ob communem utriuſque analogiam. Tam enim meretrix quàm mercatrix meretur, ſuaſque merces exponit & divendit: & quia non rarò tunc, uti & nunc, eædem erant cauponæ meretrices, & mercatrices: idque Romæ Paganæ maximè congruit, & congruet in fine mundi. Hinc Jura priſca Romana & civilia præſumunt, eam quæ in diverſorio ſeu caupona ſervit, honeſtam non eſſe. Ut enim Cicer. 1. Offic. ait: *Hoſtis olim vocabatur peregrinus vel hoſpes; ſed peregrinorum & hoſpitum mores id effecerunt ut iam hoſtis pro inimico ſumatur*; ita & in nomine meretricis accidiſſe videtur: de qua verè dixit Plautus in Truculento, *Meretricem ego eſſe reor mare ut eſt, quod omnes devoras, numquam abundas.*

Caupona ſunt ido-[illegible] Nota Secundò: Caupona eſt viva imago & origo cultus idololatrici, ut patet Numer. 25. 1. & Exodi 32. 6. Nam idolorum templa in cavernis erant, quaſi popinæ & ganeæ ſacerdotum & populorum convivantium, compotantium & laſcivientium cum ſuis veneribus, uti fecerant ipſimet eorum dii quos colebant. Pari modo ex cauponis & conviviis ſpargitur hæreſis, uti hoc ſæculo vidimus ac videmus, ac ſpargetur rurſum idololatria in fine mundi. Hac de cauſa Babylon meretrix ſignificat hic Romam idololatrantem. Ita Hieron. Prado in Ezech. tom. 2. pag. 195. & alii.

Alcazar addit, in voce mercatricis, & meretricis notari Romanos Imperatores, Præſides & judices, qui ob ſua peculiaria lucra Chriſtianos in jus vocabant: ut enim occuparent eorum prædia & poſſeſſiones, accuſabant eos quòd eſſent Chriſtiani: itaque Chriſtianis in tribunali Gentilium, utpote hoſtium Chriſti, cauſa cadentibus, imò damnatis ad mortem, ipſi in eorum bona involabant. Rurſum Chriſtianas virgines in judiciis ad ſuam libidinem pellicere ſatagebant, ut Quintianus ſollicitavit S. Agatham; quòd ſi nollent, eas ad lupanar damnabant, ut iis ibidem abuti poſſent. Unde illa apud Tertull. Gentilium virginibus inhiantium vox: *Non ad leonem, ſed ad lenonem damnetur virgo Chriſtiana*; uti Symphorianus damnavit S. Agnetem ad lupanar, ut ibidem filius ejus amore inſanus ea frui poſſet. Similiter in fine mundi Romani Pagani & tyranni opibus fidelium ſeſe ingurgitabunt, ut avari mercatores, & ut lenones ſuam inſaturabilem libidinem cum eis explere ſatagent. Jure ergo mercatores vocantur, qui inſtar Judæ innocentum ſanguinem, propter divitiarum aut libidinum compendia facienda, venum facillimo negotio dabunt, hoc ſolo titulo, quòd ſint Chriſtiani, ut jam in Anglia, Scotia, aliiſque hæreticis aut Paganis regnis, venumdari videmus. De his enim rectè dicitur: *Et mercatores terræ de virtute deliciarum eius divites facti ſunt*. Licet & aliter, magiſque propriè hæc accipi poſſint, ſcilicet *de virtute*, id eſt de copia, *deliciarum* quas Romam advehebant, & carè vendebant *mercatores*; harum enim venditione *divites facti ſunt*. Hebr. enim [illegible] *chel*, cui reſpondet Græcum δύναμις, & Latinum *virtus*, vel potentia, ſignificat robur, fortitudinem, exercitum, copiam, opes, & quidquid magnum eſt copioſum, potens, validum aut ſtrenuum.

Rurſum, in deliciis hic notatur luxus in marmoribus & porphyreticis columnis: in ſuperbis & magnificis templis idolis erigendis: in ſimulachris aureis & argenteis, mira ſculpturæ varietate & ornatu diſtinguendis: in gemmis & margaritis pretioſiſſimis, quibus Venerem, Cupidinem, aliaque deorum ſuorum monſtra decorabant: in ludis gladiatorum, comœdiis & ſpectaculis, aliiſque ſimilibus, quibus quaſi deliciis & illecebris Romani olim homines ad cultum ſuorum deorum pellexerunt, & in fine mundi pellicient. Haſce enim delicias mercatores Romam advehebant, eaſque vendebant,

itaque divites fiebant; & rurſum fient in noviſſimis temporibus.

Vers. 4. ET AUDIVI ALIAM VOCEM DE CÆLO, DICENTEM: EXITE DE ILLA POPULUS MEUS] Monet Chriſtianos, ut fugiant è Roma Ethnica in fine mundi, cùm illa erit evertenda. Sic Iſaias cap. 48. 20. monet Judæos, ut egrediantur Babylone evertenda à Cyro: *Egredimini*, ait, *de Babylone, fugite à Chaldæis.* Et Zachar. 2. 7. *O Sion, fuge quæ habitas apud filiam Babylonis.* Et Jerem. c. 50. 8. & c. 51. v. 6. *Fugite de medio Babylonis, & ſalvet unuſquiſque animam ſuam: nolite tacere ſuper iniquitatem eius: quoniam tempus ultionis eſt à Domino, viciſſitudinem ipſe retribuet ei.* quò allegoricè hic alludit S. Johannes. Sic Chriſtus præmonuit fideles, ut è Jeruſalem obſidenda & vaſtanda per Titum fugiant, Matth. 24. 15. *Cùm videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele Propheta, ſtantem in loco ſancto: tunc qui in Judæa ſunt fugiant ad montes.* ita Ribera, Viegas & alii.

Vers. 5. QUONIAM PERVENERUNT PECCATA EIUS USQUE AD CÆLUM] Pro *pervenerunt* græcè eſt ἠκολούθησαν, q. d. Peccata Babylonis alia ex aliis ſequentia, in eum cumulum excreverunt, ut uſque ad cælum pertingant, unde alii legunt ἐκολλήθησαν, id eſt *adhæſerunt*, concreverunt, conglobata ſunt uſque ad cælum, quaſi alludat ad fabros turris Babel, dicentes: *Faciamus nobis civitatem & turrim, cuius culmen pertingat ad cælum*, Geneſ. 11. 4. Senſus eſt, q. d. Babylonis peccata tot tantaque ſunt, ut clament vindictam in cælum, quam proinde ultrà differre non poſſum.

Vers. 6. REDDITE ILLI, SICUT ET IPSA REDDIDIT VOBIS] Alludit ad Jerem. 50. 29. ubi de Babylone dicitur Cyro, Medis & Perſis: *Reddite ei ſecundùm opus ſuum; iuxta omnia quæ fecit, facite illi.* Et c. 51. 49. *Et quomodo fecit Babylon ut caderent occiſi in Iſrael, ſic de Babylone cadent occiſi in univerſa terra.*

IN POCULO, QUO MISCUIT, MISCETE ILLI DUPLUM) Eſt metaphora à calice, qui à præfecto convivii cuique convivæ, prout ei convenire & placere ſciebat, temperabatur & propinabatur. ſic enim Deus cuique ſuum calicem, id eſt ſortem, pro meritis cujuſque attemperat & propinat. Calix ergo hic, ut & alibi ſæpè, ſignificat menſuram vindictæ & tribulationis, quam Deus cuique peccatori miſcet, id eſt pro menſura peccatorum admetitur & irrogat. Solebant enim veteres in calice, quem cuique dabant vel propinabant miſcere vino aquam, tum refrigerii, tum ſanitatis, tum ſobrietatis cauſa: inde miſcere ſubinde idem eſt quod infundere & propinare, ſive merum, ſive dilutum, ut apud Juvenalem; *Miſcere calicem, quid?*

Neſcis tot millibus emptus
Pauperibus miſcere puer.

Et apud alium;

Qui rapius ab alite ſacra,
Miſcet amatori pocula grata ſuo:

Sic Proverb. 9. 2. dicitur: *Miſcuit*, id eſt infudit, vinum. *Miſcete* ergo hic idem eſt, quod infundite, propinate illi vinum iræ Dei, id eſt affligite illam *in duplum*, non ejus quod ipſa commeruit: pœna enim Dei culpam hominis numquam excedit, imò punit Deus citra condignum: ſed in *duplum* ejus, quo ipſa vos afflixit, q. d. Duplo magis affligite, ò Sancti & fideles mei, Babylonem, id eſt Romam infidelem, quàm ipſa vos afflixerit. Culpa enim qua vos afflixit, quia non tantùm vos, ſed & Deum ipſum offendit, & quaſi læſit, ideoque fuit crimen læſæ majeſtatis divinæ; hinc non ſimplicem ſed duplicem, id eſt gravem & multiplicem, imò non tantùm pœnam terreſtrem & temporalem, ſed & infernalem ac æternam meretur. Affligite, inquam, illam, id eſt afflictam à me gaudete & approbate: quod enim ego pro vobis, ut ſcilicet veſtras injurias vindicem, facio; hoc vos cenſemini facere, præſertim quia hanc iuſtam vindictam à me expoſcitis, ut patet cap. [illegible]. 10. egoque eam exerceo veſtris precibus adductus & permotus. Quia ergo ego veſtro nomine & cauſa Babylonem affligo, hinc vos cenſemini eam affligere: & quia gaudetis, & quaſi inſultatis afflictæ, etiam revera affligitis eam. Sic alibi ſæpè per hebraiſmum, verba activa tranſitiva & realia capiuntur pro activis mentalibus: ut facio pro facere cogito, volo, deſtino, deſidero, gaudeo, ut dixi can. 29 proœm. in Prophetas.

QUANTUM GLORIFICAVIT SE, ET IN DELICIIS FUIT, TANTUM DATE ILLI TORMENTUM ET LUCTUM] Syrus, *quantum complacuit ſibi in deliciis eſſe, tantum hoc date illi corruptionem & moerorem;* Arabicus eleganter, *gloriam in qua facta eſt* (fuit) *& luxum date illum ei* (convertite ei in) *dolorem cordis & luctum*. Nota, *date tantum*, ſcilicet in hac vita: loquitur enim de excidio Romæ & Romanorum in hac vita, ut patet ex ſequent. poteſt tamen id ipſum accipi de futura vita. ſed tunc *quantum* non arithmeticè, ſed geometricè, id eſt non æquali, ſed proportionali menſura accipiendum & dimetiendum eſt q.d. Tantum illi date pœnarum, quantum commeruit ſuis deliciis illicitis, quæ fuerunt maximæ. Pœna enim inferni longè major erit deliciis hujus vitæ: proportionaliter tamen illis reſpondet, minor ſcilicet minoribus, major majoribus, maxima maximis deliciis & peccatis. Idem & magis dicendum eſt de gloria cæleſti, reſpectu bonorum operum & meritorum. Deus enim eſt lib. ſ. largior in præmiando bona, quàm in puniendo mala: ſicut ergo mala punit citra condignum, ita bona præmiat longè ſupra condignum. Hinc Gregor. de Valentia 3.p. de beat.& damnat. corporibus diſp. 11 qu.5.punct. probat, corpora damnatorum in ſingulis ſenſibus cruciandа eſſe, quia in ſingulis ſuas habuerunt ſenſibiles delicias. Itaque viſus eorū patietur à terribilibus ſpectaculis & ſpectris dæmonum: auditus ab ejulatibus & ſonitus à ſulphure,& peſſimis fœtoribus qui exiſtent in ipſis etiam eorum putridis corporibus: guſtus ab aliquo fœtido oris humore; tactus ab igne.

Damnati in angustiis ſenſibus cruciabuntur.

Moral. diſce hic, quam noxia & fallax ſit voluptas, utpote quæ cum exiguo melle multum fel afferat. Scribit Olaus Magnus lib. 18. hiſtor. Septentr. c. 14. urſos in Ruſſia hac arte capi & necari: Apes, inquit in Ruſſia ad cavas arbores mellificant: urſi quia mellis avidiſſimi, in eas inſiliunt: venatores clavam ligneam ferreis cuſpidibus circumdatam ſuper foramen egredientium apum, ex altiori ramo ſuſpendunt: hæc à ſcandente urſo agitata decidit, & caput urſi, quod debiliſſimum habet, obterit: ita melle mortem ſibi accerſit. Idem faciunt voluptuarii. Rurſum ſicut ſcarabæi vivunt in ſtercore, moriuntur in roſis, teſte Æliano lib. 4 c. 18 ita & voluptuarii vivunt in ſordibus. Talis fuit Conſtantinus Copronymus, id eſt ſtercorarius, Imperator, qui tantopere ſordibus delectabatur, ut animalium brutorum ſtercoribus ſe illineret, & ſuos idem facere juberet, inquit Theoſterictus in Niceta. Potus aquæ pellucidæ elephantis inimiciſſimus eſt, turbulentam & ſordidam avidiſſimè bibunt, ait Ælian. lib. 17. cap 7. Ita voluptatis aucupes *vivunt cœno, non cælo*. Tertiò, Strabo libr. 12. ſcribit Septem paganos mel legere ex foliis arborum, quod homines facit inſanos: cùm enim hoc Pompeii militibus propinaſſent, mente emotas tres ejus cohortes conciderunt. Talis eſt voluptas, *Impia ſub dulci melle venena latent*. Eadem ſimilis eſt Gelopum fonticulo, qui habet aquas pellucidas ſed quiſquis ex eis biberit, mox emoritur, de quo Ariſtot. in Admirandis. Idem eſt voluptatis auctoramentum. Quartò, voluptatis ſymbolum eſt Siren, quæ ſupernè formoſæ mulieris ſpeciem gerens, omnes ad ſe allicit; ſed infernè in horridum anguem & draconem deſinit, qui ſua cauda accedentes implicat & necat. Rurſum ejuſdem ſymbolum eſt pardalis, ſive panthera, quæ ſua pelle variegata, & odore ſuavi ad ſe allicit hinulos, capras & dorcades; accedentes capit & vorat. *Fera*, inquit Plutarch. lib. Contra volupt. *eſt ſibi mancipans homines voluptas; ſed mitis: nam ſi apertè pugnaret, citò caperetur. Nunc autem etiam ideo inviſa magis, quòd celat inimicitiam, induta habitum benevolentiæ*. Quintò, ejuſdem ſymbolum eſt amaſia, quæ Menippum per conjugii demulcebat, omnibuſque officiis ſibi devincire ſatagebat, ut eum caperet & devoraret: quod facere dicuntur larvæ, quæ vocantur Empuſæ. Rem narrat Philoſtr lib. 8. Vitæ Apollon. c. 4. & Delrio in Magicis. Quocirca Romani coluerunt deam Voluptam, quaſi voluptatum hominumque dominam, teſte S. Auguſt. lib. 4. de Civit. Dei cap. 8. Sextò, Cicero lib de Senectute: *Divine*, ait, *Plato eſcam malorum voluptatem appellat. In voluptatis regno virtus non poteſt conſiſtere*. Idem in Partit. *Voluptas maximè eſt inimica virtuti, bonique naturam fallaciter imitando adulterat*. Idem lib. 1 Offic. *Omnis voluptas honeſtati eſt contraria*. Idem lib. 1. de Legib. *Voluptas malorum omnium mater*. Septimò S. Ambroſ. epiſt. 25. ad

Moral. de noxa voluptatis.

A Eccl. Vercell. ait voluptatem eſſe ſerpentem peſſimum, fuiſſeque primum dæmonis ſpiculum, quo Chriſtum tentans impetiit, & Adamum paradiſo expulit; ubi & citat hanc Epicuri ſententiam: *Non immoderata epulæ, non potationes, voluptatis ſuavitatem generant, ſed continens vita*. Idem lib. 6. in Lucam, voluptuarios ait eſſe porcis ſimiles, qui in aquis ſuffocantur. Idem libr. 7. *Eſt*, ait, *lenocinantis quidam laqueus voluptatis, qui noſtrorum veſtigiis animorum quædam vincla ſubnectat, ut ſi igneum vigorem, puritatemque naturæ, terrenæ materiæ ſenſus habetaverit, luxuriæ pretio ſæcularis addictum, ſub quadam vitiorum auctione conſtituat*. Octavò, S. Chryſoſt. homil. 1. in Geneſ. *Voluptas, ait, brevis eſt & temporaria, dolor autem perpetuus & fine carens*. Idem conc. 1. de Lazaro: *Si quis, ait, in annis centum viderit per unam noctem ſuave ſomnium, multiſque deliciis per ſomnium fruitus, centum deinde annis puniretur; num is de hoc dicere poſſet, unicam noctem qua ſomniavit centum annis æquiparari? Dictum abſurdum. Hoc jam & de futura vita cogita. Nam quod eſt ſomnium unum ad centum annos, hoc eſt præſens vita ad vitam futuram, imò multò minùs. Quod eſt exigua gutta ad pelagus immen-*B *ſum, hoc ſunt mille anni ad futuram illam fruitionem: quantumque intereſt inter ſomnia & res veras, tantum intereſt inter hujus vitæ, lætum & illius*. Et paulò poſt: *Voluptas temporaria eſt, dolor verò perpetuus, timor undique ac tremor, ſuſpicio & anxietas, anguſtes metuit, umbras ipſas formidat*, &c. Cùm ergo voluptas te ad ſuas cupedias ſollicitat, reſponde quod vulpes leoni ad ſuam ſpeluncam invitanti: *Veſtigia ingredientium multa video, regredientium nulla*. Et quod aſinus apud Phædrum lib. 5. f. 5. hero jubenti ſibi reliquias hordei dari, quas porcellus recenter mactatus conſumere nequiverat:

Tum libenter appeterem cibum,
Niſi qui nutritus illo eſt, jugulatus foret.

SEDEO REGINA] Hinc patet, Romam in fine mundi ad priſtinum imperii ſplendorem, opes vires & pompam rediturum, ut ſit, ſicut olim fuit, regina orbis & domina mundi. Unde & decem reges orbis dominos, ſibi habebit aut ſubditos, aut devinctos, ut patet ex v. 3. ubi beſtiæ decem cornibus (id eſt regibus) cornutæ ipſa inſidere & præſidere dicitur, quos, alioſque vino ſuæ forni-C cationis inebriavit. Hi tamen eam poſtea impugnabunt, vaſtabunt, ejuſque imperium divident, ſubdentque Antichriſto, ut dixit c. 17. 16. Dicit ergo Roma infidelis: *Sedeo Regina*, q.d. Quamvis Pontificem, qui vir meus erat, ejecerim, non ſum tamen vidua, ſed plena populo. Ad hæc rege careo, ſed eò magis ego ipſa ſum regina, cùm tot reges mihi pareant, ego nulli. Alludit ad veterem Babylonem, de qua idem ad verbum dicit Iſaias c. 47. 8.

ET LUCTUM NON VIDEBO] non ſentiam, non experiar. Eſt catachreſis.

IDEO IN UNA DIE VENIENT PLAGÆ EJUS MORS, ET LUCTUS, ET FAMES] ſcilicet, ut alios Vers. 8
Babylonis cives tangat mors, alios luctus, alios fames: neque enim fames tangere poteſt eum, quem mors jam tetigit & occidit; licet quem fames tangit, hunc & mors tangat. In hac ergo meretrice verum erit vetus adagium: *Ubi uber, ibi tuber: ubi mel, ibi fel: ubi montes, ibi valles: ubi aurum, ibi aurugo & ſcoria*, q.d. Ubi ſicedo, ibi lues: ubi voluptas, ibi dolor: ubi faſtus, ib contemptus: ubi avaritia, ibi ſordes: ubi ſaturitas, ibi fames: ubi crapula, ibi mors.

ET FAMES] Nota. Apta & congrua pœna gulæ & D deliciarum Babylonis eſt fames; tum quia Deus juſtè & congruè punit homines in eo in quo peccaverunt: tum quia gula deterit & exhaurit opes, hominemque redigit ad egeſtatem & famem. Narrat Plinius gallinæ carnes conſumere aurum. Sic enim ait l. 29. 4. *Non prætereundum miraculum. Si auro liqueſcenti gallinarum membra miſceantur, conſumunt id in ſe; ita eſt venenum auri eſt*. Mirum hoc eſt, ſi verum eſt; & ſymbolicè aptè ſignificat, quòd ſplendidè & delicatè epulantes ſuum aurum conſumant, ſuaque patrimonia diſſipent.

Gallinæ caro conſumit aurum.

QUIA FORTIS EST DEUS] Aliqui putant hic finiri vocem de cælo, quæ cœpit v. 4. Johannem verò ſuis verbis hic eam proſequi, & fuſiùs explicare cladem & lamenta excidii Romæ. Verùm veriùs est & planius, vocem cæleſtem v. 4. cœptam hic continuari uſque ad v. 21. omnia enim hæc ita connexa ſunt, itaque fluit tota oratio, ut unius ejuſdemque eſſe videatur, ita Alcazar.

E 2

Vers. 9. Et flebunt, et plangent se super illam reges terræ] *Reges*, ſcilicet decem illi qui Romam vaſtabunt & incendent, ait Ribera. Solent enim ingentes calamitates & clades, etiam ipſis victoribus compaſſionem, luctum & mœrorem afferre. Aut potiùs, alij reges, & principes minores qui in fine mundi erunt. Licet enim tunc decem tantùm reges primarii & potentiores in orbe ſint futuri, plures tamen erunt reges, id eſt reguli & principes, qui videntes à decem regibus expugnatam & vaſtatam Romam, turbebunt, ne & ipſi ab eis, atque ab Antichriſto eorum domino, monarchiam ambiente expugnentur & vaſtentur.

Porrò alludit ad Ezech. 27. 29. ubi ad finem capitis, ſimilia ſunt principum, mercatorum & nautarum lamenta & threni ob excidium Tyri. Tyrus enim opibus & mercibus, & luxu inclyta typus fuit Romæ. Tropol. Alcazar: In regibus, ait, nota ur ſuperbia; in mercatoribus avaritia; in nautis, id eſt infima plebe, libido: hanc enim ſignificat Græcum *ἐσρήνησε*, quo & Paulus utitur 1. Timoth. 5. 11. ubi Interpres vertit, *cùm luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt*. Hi flebunt in morte, cùm cuique ſuæ deliciæ, ſuaque cupido, & quaſi idolum auferetur.

Vers. 11. Et negotiatores terræ flebunt: quoniam merces eorum nemo emet amplius] Non quòd aliæ civitates non poſſint multa ab iis emere, aut non ſint emptuiæ; ſed quòd tantum pretioſiſſimarum mercium nulla alia civitas conſumere, aut coemere poſſit, quantum Roma ita inclyta, ait Ribera.

Vers. 12. *Thyinum quid?* Et omne lignum thiynum] *Thyinum*, id eſt odoratum, à θύω, id eſt, odorem emitto, vel ſuffio, ut reſpondeat Hebr. *almuggim*, quod Noſter 3. Reg. 10. 1. vertit *thyina*: vel, quod idem eſſe videtur per metatheſin, *algummim*. Videntur enim dici *almuggim*, ab אלה *ela*, id eſt quercus, vel arbor: & מוג *mog*, id eſt liqueſcens, vel ſtillans reſinam odoratam: *algummim* verò, quaſi *ela*, id eſt arbor, *gummi* vel reſinæ. Hebræi enim vocem *gummi*, uti & *ſac*, id eſt ſaccus; *keren*, id eſt cornu; *ab* & *abba*, id eſt pater, aliaſque plures transfudiſſe videntur in omnes linguas: licet ipſa vox *gummi* non extet hebr. in S. Scrip. Porrò, *algummim* Noſter Interpres cum Joſepho & Septuag. 2. Paral. 2. 8. vertit *pinea*, ita ut *almuggim* vel *algummim*, & Græcum *thyinon*, generale ſit nomen, & ſignificet omnia odorata & reſinoſa ligna, ſive pinea ſint, ſive cedrina, ſive cypreſſina ſive alia. Unde additur hic vox *omnis*: ait enim, *Omne lignum thyinum*. ita Anton. Nebriſſ. in Quinquagena cap. 1. Hinc Syrus pro *lignum thyinum*, vertit, *lignum aromatis*, vel, *ſuavitatis*, id eſt ſuavis odoris.

Poteſt tamen Secundò, cum Ribera per *thyinum* accipi certum genus ligni, ita dictum a thuia, vel thyia arbore odorata, quæ forma, folio, caudice & fructu ſimilis eſt cupreſſo: ex cujus ligno, utpote immortali, & contra omnia vitia incorrupto, ſolebant fieri veterum templorum contignationes (uti etiamnum apud Turcas ſiunt.) ita Theophraſt. lib. 5. Hiſtor. plant. c. 5. & Plinius lib. 13. c. 16. Auctor recens Hiſtoriæ plantarum, putà Rodivilius, ponit quatuor ejus ſpecies l. 1. c. 16.

Vers. 13. Et cinnamomum] Complut. & alii codices addunt, *& amomum*, qui eſt frutex in Aſſyria & Armenia, habens florem inſtar candidæ violæ, colorem ad aurum inclinantem, lignum ruſeſcens odorem ſuaviſſimum. Unde Lactant. in phœnice:

Cinnama dehinc, auramque procul ſpirantis amomi
Congerit,

ut iis nidum, ſemetipſumque comburat. Quin & ovidius lib. 5. Metamorph. ait phœnicem amomi ſucco vivere. Verùm amomum hìc nec habent Biblia Romana, nec Græca.

Et mancipiorum] Græcè σωμάτων, id eſt corporum. Ita vocabantur ſervi, quaſi jumenta corporea; liberi verò vocabantur ψυχαί, id eſt animæ, de quibus ſubdit;

Et animarum hominum] Id eſt, & vitarum hominum, quos ſcilicet Romani emebant, & rurſum in fine mundi ement, ut vel cum gladiatoribus, vel cum beſtiis in circo depugnent. Ex hiſce omnibus patet, Romam in fine mundi iterum florentiſſimam, potentiſſimam, opulentiſſimam & delicioſiſſimam fore.

Vers. 14. Et poma desiderii animæ tuæ discesserunt a te] Alcazar per *poma* accipit *occaſionem*: Græ- A cum enim ὀπώρα ſignificat propriè occaſionem & oportunitatem; indeque tempus fructuum, putà autumnum: ac tandem ipſos fructus & poma. Senſum ergo dat, q. d. *Poma deſiderii*, id eſt fructus, quem tuorum oculorum concupiſcentia præoptabat, exaruit prorſus, & occaſio è manibus elapſa eſt. *Et omnia pinguia & præclara perierunt à te*. Id eſt, jam tua illa optima lucra & compendia fecere naufragium: nec reliquum erit quidquam deinceps, unde expetitum illum ſuccum, quo impinguari & locupletari te poſſe putabas, poſt-hac valeas exugere. Verùm, eſto Græcum ὀπώρα verti poſſit occaſio, Latinum tamen *poma* ita verti nequit. Quis enim umquam pomum accepit pro occaſione? Porrò inter alias Romæ delicias numerat *poma deſiderii*, id eſt deſiderabilia; quia Italia & Roma pomis aureis, limonibus, malogranatis, perſicis, citriis, aliiſque abundat, ita ut horti hiſce conſiti referant paradiſum terreſtrem. Nam & arborum folia jugiter, tam hieme, quàm æſtate virent, imò virore ſuo lucent & ſplendent inſtar laurorum: & flores miræ, inſtar aromatum, redolentes proferunt: & fructus producunt, qui & oculos viridi, croceo, aureoque B colore, & nares odoratu ſuaviſſimo, & guſtum ſapore pergrato mulcent & paſcunt. Ac, quod mirum eſt, in una eademque arbore uno eodemque tempore delectabit te & frondium viror fulgorque; & florum albo roſeoque colore vermiculantium color odorque, & ſimul fructuum horum germinantium, illorum vireſcentium, illorum matureſcentium, aliorum maturorum, ſpecies, variuſque & multiplex decor. Taceo ficus biferas (nam & hæ, omneſque fructus molliori cortice, vocantur poma) olivas, cinaras, melones, cucumeres, cucurbitas, &c. quibus Roma & Italia præ aliis provinciis abundat: quæ ita Italis, etiam primoribus, gratæ ſunt, ut iis pleriquè quàm carnibus veſci malint. Ita Pompeius in triumpho oſtentavit montem aureum quadratum, cum cervis & leonibus, & pomis omnis generis, circumdata vite aurea, ait Plinius lib. 37. cap. 11. Sed tandem glebam terræ in alieno littore interfectus deſideravit, qui poma & montes, imò mundos aureos oſtentavit in triumphis. Rurſum Narſes eunuchus, qui Totilam debellavit, ab æmulis accuſatus, à Sophia Juſtini Imp. uxore à ſceptris ad lanæ penſa in gynæceum revocatus, dixit ſe Juſtino & Sophiæ eam C telam orſurum, quàm minimè poſſent detexere. Ergo Longobardos à ſe domi Pannoniæ inſertos, Italiæ campos invitans, miſit ex eodem ſolo lectiſſima poma, quorum ſpecie capti Longobardi in Italiam magnis copiis penetrarunt. Ita Paulus Diaconus lib. 2. de Geſtis Longobard. c. 5. Licet hanc hiſtoriam neget, & Narſetem ab omni proditionis crimine purgare contendat Baronius anno Chriſti 567.

Vox *deſiderii* innuit ingentem cruciatum: quæ enim valdè deſiderantur, ſi pereant, valdè cruciant: quia quæ poſſidentur cum amore, perduntur cum dolore. Hinc ex adverſo *non eſt in carendo difficultas, niſi cùm eſt in habendo cupiditas; & ideo id ſolùm non ò diligitur, quòd numquam bene amittitur*, ait S. Auguſt. in Sententiis n. 264. Quocirca ſapienter monet S. Bernard. epiſt. 103. *Beatus*, inquit, *qui poſt illa non abiit, quæ poſſeſſa onerant, amata inquinant, amiſſa cruciant*.

Quoniam una hora destitutæ sunt tantæ divitiae] Græcè ἠρημώθη τοσοῦτος πλοῦτος, id eſt, deſtitutæ & in nihilum redactæ ſunt tantæ opes. ita Arctas & Vers. 17.
D Primaſ. Secundò, Vatabl. vertit, *deſolatæ ſunt tantæ opes*: & ita vertit Noſter v. 19. Tertiò, noſter hic vertit, *deſtitutæ ſunt tantæ divitiæ*. *deſtitutæ*, id eſt poſſeſſoribus orbatæ, inquiunt Ribera & Alcazar: occiſo enim vel abducto poſſeſſore, deſtituitur & derelinquitur eius poſſeſſio, domus, agri & opes.

Et omnis qui in lacum navigat] Quales multi in Italia, & juxta Romam ſunt, unde merces advehuntur. Græcum enim τόπον magis parva navigia ſignificat, qualia ſunt in lacubus; & quod paulò poſt de marinis ſequitur: *Et qui in mari operantur*. Rectè ergo Noſter hæc de lacubus accipit, licet id in Græco diſertè non exprimatur.

Exulta super eam coelum, et sancti Apostoli, et Prophetae: quoniam judicavit Deus judicium vestrum de illa] Syrus vertit, Vers. 20.
inundantini ſuper eam cæli; & Angeli, & Apoſtoli, & prophetæ:

pheta: quia iudicavit Deus iudicium veſtrum de illa, id eſt, quia juſtam pro vobis, veſtraque lite & cauſa (hanc enim metonymicè ſignificat *iudicium*: quia lis & cauſa in judicio agitur & tractatur) tulit ſententiam contra illam q.d. Deus juſto judicio vobis cauſam adiudicavit. definivitque veſtram cauſam eſſe juſtam. Babylonis verò, id eſt Romanorum infidelium, injuſtam, ſcilicet vos inſontes & innoxios ab injuſtis Romanis tyrannis eſſe occiſos. Romæ enim occiſi ſunt S. Petrus & Paulus, S. Johannes in dolium ferventis olei proiectus eſt, ac deinceps multa Martyrum millia tum Romæ, tum per totum orbem edicto Romanorum Imperatorum occiſa ſunt. Quia ergo Roma, olim perſecuta eſt Apoſtolos, Prophetas (non priſcos & Judaicos, ſed legis novæ, quales fuerunt Apoſtoli eorumque poſteri) & fideles, rurſuſque eos cum Pontifice in fine mundi perſequetur; hinc Deus exſcindet illam. puniet enim priſca Romanorum peccata, impleta eorum menſura in fine mundi: unde graviùs punientur Romani tunc futuri quàm puniti fuiſſent, ſi ſimilia priſcorum Romanorum peccata non præceſſiſſent. Erunt enim ipſi priſcorum poſteri (utpote incolæ & cives ejuſdem urbis Romæ, quidam etiam à priſcis illis prognati, eorumque nepotes) & aſſeclæ; quia eorum ſcelera probabunt, laudabunt, eaque ipſa ſequentur & imitabuntur. Volent enim æmulari geſta & gloriam Cæſaris, Pompeii, Trajani, Decii, Diocletiani, atque veteris Romæ fumos, & nomina vana Catonum, uti etiamnum aliquos priſcis hiſce Romanorum fumis paſci & gloriari videmus. Quocirca Deus in iis maiorum peccata puniet: quia illis, propter approbationem & imitationem, majorum peccata imputabuntur: graviùs ergo punientur quàm ſi ſoli peccaſſent; quia & graviùs peccabunt, eò quòd illis placebunt ſcelera majorum, eaque æmulari volent, ut Romæ priſtinum ſub gentiliſmo ſplendorem, pompam & imperium reſtituant: itaque audaciùs & impudentiùs peccabunt, dum facere non timebunt ea, quæ Deo in majoribus ſuis diſplicuiſſe animadvertent. Et quia cum novis, vetera etiam Babylonis peccata luenda erant, Johannes quaſi de re jam diu geſta dixit cap. 16. v. 19. *Et Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini indignationis iræ eius. In memoriam venit*: quia jam vetera ejus ſcelera oblivioni data erant, propter Chriſti fidem, quam amplexa erat: ſed poſtea novis ſimilibuſque accedentibus, priora revocantur in Dei memoriam. Hoc eſt quod ait hìc v. 5. *Quoniam pervenerunt peccata eius uſque ad cælum, & recordatus eſt Dominus iniquitatum eius.* Quare ſicut Jeruſalem implevit menſuram peccatorum patrum ſuorum, atque tam pro priſcis patrum, quàm pro novis ſuis peccatis punita eſt, cùm eam excidit Titus, uti prædixit Chriſtus Lucæ 19. v. 42. Ita fiet & Romæ. Sic Judæi, qui non deſcendunt ex Cain, quia tamen ejus parricidium imitati ſunt, occidendo Chriſtum & Apoſtolos, audierunt à Chriſto: *Et vos implete menſuram patrum veſtrorum*, &c. *ut veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, à ſanguine Abel iuſti uſque ad ſanguinem Zachariæ*. Vide quæ in ſimili de Amorrhæis dixi Geneſ. 15. v. 16. & de Judæis Deuter. 5. 9

Deus puniet priſcorum Rom. peccata in fine mundi quo jure?

VERS. 21. ET SUSTULIT UNUS ANGELUS FORTIS LAPIDEM QUASI MOLAREM (græcè λίθον, ὡς μύλον, id eſt lapidem quaſi molam, id eſt molarem) MAGNUM, ET MISIT IN MARE, DICENS: HOC IMPETU MITTETUR BABYLON CIVITAS ILLA MAGNA, ET ULTRA JAM NON INVENIETUR] Primò, Alcazar ſignificatur, inquit, quòd Roma numquam ſit reverſura ad idololatriam & ethniciſmum; hic enim vocatur Babylon. Sic ait Michæas cap. 7. 19. *Proiiciet in profundum maris omnia peccata noſtra.*

Secundò, Aureolus: Hic, inquit, angelus eſt Godefridus Bullonius, qui dux fuit cruciatæ, id eſt exercitus recuperantis terram ſanctam. Hic copias Saracenorum quaſi lapidem molarem in mare compulit, ut in eo mergerentur. Hic cepit Babylonem, id eſt Jeruſalem, in qua regnabant Saraceni. Unde factus eſt primus è Chriſtianis rex Hieroſolymorum.

Verum dico, hunc angelum fuiſſe verum & proprium, qui per viſionem videbatur S. Johanni proiicere lapidem molarem magna vi & impetu in mare, ac dicere: *Hoc impetu mittetur Babylon*, id eſt cives Babylonis, putà Romani, mittentur magno impetu, ſonitu & fragore,

A qualis eſſe ſolet lapidis molaris cadentis in mare. At quò mittentur? in abyſſum, id eſt in infernum. unde Arabicus vertit, *ſic caſu cadet Babylon, & proiicietur in lacum magnum, profundum; & civitas magna non invenietur poſtea* (ultrà.) Nota. Paſſim hoc cap. S. Johannes alludit imò allegoricè citat ea, quæ de clade veteris Babylonis ſcripſerunt Iſaias cap. 13. & Jeremias cap. 51. verſ. 6. 7. 8. 37. 45 48. 51. 58. 63. 64. Hic ergo alludit ad verſ. 63. ubi ſic ait: *Cumque compleveris legere librum iſtum, ligabis ad eum lapidem, & proiicies illum in medium Euphratem. & dices: Sic ſubmergetur Babylon, & non conſurget à facie afflictionis quam ego adduco ſuper eam, & diſſolvetur.* Simile eſt quod de Phocenſibus ſcribit Herodot. lib. 1. eos ſe diris devoviſſe ſi quando de patria repetenda cogitarent, nimirum ſaxum in mare demerſiſſe, ſeque execratos eſſe ſi in patriam redirent antè, quàm ſaxum illud ad ſummas aquas enataret. Sic & Romani jurabant Jovem lapidem: tenentes enim proiicientesque lapidem, dicebant: *Si ſciens fallo, tum me Dieſpiter, ſalva urbe arceque bonis eiiciat, uti ego hunc lapidem.*

B VOX MOLÆ NON AUDIETUR IN TE AMPLIUS] quia nemo erit qui molat, q.d. Romæ erit ſumma ſolitudo & vaſtitas, unde ſequitur, *Lux lucernæ non lucebit in te: vox ſponſi & ſponſæ non audietur in te.* Hiſce enim phraſibus & exemplis, Prophetæ ſolent ſignificare extremam deſolationem & vaſtitatem. VERS. 22.

QUIA MERCATORES TUI ERANT PRINCIPES TERRÆ] q.d. Principes & reges exteri terræ, pretioſa quæque Romam mittebant lucri gratia, ut ſcilicet ea ibidem divenderent: ita Ribera. VERS. 23.

Secundò, q.d. Principes tui, & conſequenter principes orbis, vacabant mercaturæ, ſerviebant quæſtui & lucro, uti Veſpaſianus qualibet ex re, etiam ſordida, captabat lucrum, dictitans: *Qualibet ex re bonum eſſe odorem lucri*, teſte Suetonio in eius vita c. 4. Similes fuerunt Domitianus, Nero, Caligula, Pertinax, & alii. ita Pineda lib. 4. de Rebus Salomonis ca. 23. Notat ergo inexplebilem Gentilium Imperatorum & procerum Romanorum avaritiam, opes & faſtum, quæ fuit prima cauſa excidii Romæ. Secundam ſubdit, dicens: *Quia in veneficiis tuis erraverunt omnes gentes.* Tertiam deinde ſubjungit, dum
C ait: *Et in ea ſanguis Prophetarum & Sanctorum inventus eſt.*

QUIA IN VENEFICIIS TUIS ERRAVERUNT OMNES GENTES] Veneficia vocat peccati illecebras, opes, præmia & honores, quibus Roma Pagana omnes dementabat, & ad idololatriam, aliaque ſcelera pelliciebat. Alludit ad Sirenes, quæ ſuo cantu, & ad ſagas, quæ ſuis præſtigiis & incantationibus faſcinant, dementant, & in interitum agunt homines.

ET IN EA SANGUIS PROPHETARUM ET SANCTORUM INVENTUS EST, ET OMNIUM QUI INTERFECTI SUNT IN TERRA] Ex voce *omnium*, Beda, Aretas & alii contendunt per Babylonem intelligi debere non Romam, ſed totum mundum, & cœtum impiorum: quia, inquiunt, non omnes Sancti cæſi ſunt Romæ, ſed multi alibi, idque ſparſim per totum orbem. Verùm Reſpond. Romanos hic dici occidiſſe omnes, id eſt ferè omnes, pleroſque omnes Martyres. quia Romani toto orbe dominabantur, & per ſuos præſides ſuaque edicta has cædes toto orbe exercebant. Idem facient in fine mundi. Quod enim quis facit per alium, hoc per ſe ipſum facere videtur, ut habet Regula Juris. Rurſum,
D princeps qui non impedit malum & injuriam cùm poteſt, eamdem inferre cenſetur. Romani ergo rerum domini, non impedientes lanienam Chriſtianorum, quæ toto orbe eis ſubjecto fiebat, imò eam foventes & præcipientes, eamdem effeciſſe cenſendi ſunt. VERS. 24.

Moral. vide hic quàm brevis & infelix ſit finis regni Babylonis, id eſt infidelitatis, impietatis & mundi. Ubi nunc Julius Cæſar? ubi Sylla? ubi Pompejus? ubi Auguſtus? ubi Nero? ubi Trajanus? ubi Decius? ubi Diocletianus? periit memoria eorum cum ſonitu, & deſcenderunt in infernum viventes. Ubi Ninive? ubi Babylon? ubi Ecbatana? ubi Suſa? ubi Memphis? ubi Sparta? ubi Jeruſalem? ubi Gentilis Roma orbis domina? Corruit, & Romæ Roma ſepulta jacet, nimirum Roma Chriſtiana ſepelivit & calcat Romam Ethnicam; Ita eamdem calcabit in fine mundi.

Moral. de vanitate regnorum.

Vide quàm pompa omnis in fumum abeat, quàm glo-

gloria in ignominiam, opes in nihilum, plauſus in planctum deſinat; quàm luxus in lutum, imò luctum, deliciæ in ſordes, voluptates in tormenta vertantur; nimirum extrema gaudii luctus occupat. Sic tranſit gloria mundi. Babylon ex cœlo in cœnum, ex cœno in orcum ruit. Ubi nunc ejus calix aureus? ubi vinum proſtitutionis quo inebriavit gentes. ubi faſces? ubi ſceptra? ubi cornua? ubi diademata decem? evanuerunt, tranſierunt ut umbra, facta ſunt eſca vermium, pabulum dæmonum, ſolies & fomenta gehennæ. O quàm ina- A ne, quàm breve, quàm fallax, quàm ſpurcum, quàm exitiale eſt omne mundi gaudium! Qui hæc legis, qui intelligis, qui ſapis, cave illecebroſum & voluptuarium Babylonis calicem, fuge ejus mella quæ in fella vertuntur, ride & deſpice honorum & dignitatum titulos quos offert; quia nil niſi puerorum crepundia & bullæ ſunt, imò bullis & fumo vaniores & inaniores. Vive ergo, non Babyloni, ſed Eccleſiæ; vive, non voluptati, ſed virtuti; vive, non mundo, ſed Deo; vive, non tempori, ſed æternitati.

CAPVT DECIMVMNONVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Poſt purpuratæ meretricis, putà Babylonis, excidium & damnationem, deſcribitur hic cælitum ingeminantium Alleluia, gaudium & gratulatio; tum de ejus damnatione, tum quod dies nuptiarum Agni, & retributio Sanctorum advenerit. Deinde v. 10. Johannes angelum hæc nuntiantem adorare vult, ſed ab eo prohibetur. Tertiò, v. 11. Chriſtus habens in femore ſcriptum, Rex regum, & Dominus dominantium, gladium ore vibrans, regali gloria & pompa cum exercitu cælitum albatorum venit, ut Sanctos in fine mundi contra Antichriſtum pugnantes tueatur, atque Antichriſtum cum ſuis perdat & occidat; quocirca v. 17. angelus invitat aves ad cœnam magnam, ut cæſorum carnes devorent. Hinc Quartò, v. 19. Antichriſtus & ejus præcurſor, ſive pſeudopropheta, vivi à terra abſorbentur: reliqui ejus aſſeclæ, putà decem regum exercitus, cum Gog & Magog occiduntur.

POſt hæc audivi quaſi vocem turbarum multarum in cœlo dicentium: Alleluia: Salus, & gloria, & virtus Deo noſtro eſt: 2. Quia vera & juſta judicia ſunt ejus, qui judicavit de meretrice magna, quæ corrupit terram in proſtitutione ſua, & vindicavit ſanguinem ſervorum ſuorum de manibus ejus. 3. Et iterum dixerunt: Alleluia. Et fumus ejus aſcendit in ſæcula ſæculorum. 4. Et ceciderunt ſeniores viginti quatuor, & quatuor animalia, & adoraverunt Deum ſedentem ſuper thronum, dicentes; Amen: Alleluia. 5. Et vox de throno exivit, dicens: Laudem dicite Deo noſtro omnes ſervi ejus. & qui timetis eum, puſilli & magni. 6. Et audivi quaſi vocem turbæ magnæ, & ſicut vocem aquarum multarum, & ſicut vocem tonitruorum magnorum, dicentium: Alleluia; quoniam regnavit Dominus Deus noſter omnipotens. 7. Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & uxor ejus præparavit ſe. 8. Et datum eſt illi, ut cooperiat ſe byſſino ſplendenti & candido. Byſſinum enim juſtificationes ſunt Sanctorum. 9. Et dixit mihi: Scribe: Beati, qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati ſunt. & dicit mihi. Hæc verba Dei vera ſunt. 10. Et cecidi ante pedes ejus, ut adorarem eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris; conſervus tuus ſum, & fratrum tuorum habentium teſtimonium Ieſu. Deum adora. Teſtimonium enim Ieſu, eſt ſpiritus prophetiæ. 11. Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum, vocabatur Fidelis, & Verax, & cum juſtitia judicat, & pugnat. 12. Oculi autem ejus ſicut flamma ignis & in capite ejus diademata multa, habens nomen ſcriptum, quod nemo novit niſi ipſe. 13. Et veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine: & vocatur nomen ejus, Verbum Dei. 14. Et exercitus qui ſunt in cœlo, ſequebantur eum in equis albis, veſtiti byſſino albo & mundo. 15. Et de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus: ut in ipſo percutiat Gentes. Et ipſe reget eas in virga ferrea: & ipſe calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis. 16. Et habet in veſtimento, & in femore ſuo ſcriptum: Rex regum, & Dominus dominantium. 17. Et vidi unum Angelum ſtantem in ſole, & clamavit voce magna, dicens omnibus avibus, quæ volabant per medium cæli, Venite, & congregamini ad cænam magnam Dei: 18. Ut manducetis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & ſedentium in ipſis, & carnes omnium liberorum, & ſervorum & puſillorum, & magnorum. 19. Et vidi beſtiam, & reges terræ, & exercitus eorum congregatos, ad faciendum prælium cum illo qui ſedebat in equo, & cum exercitu ejus. 20. Et apprehenſa eſt beſtia, & cum ea pſeudopropheta: qui fecit ſigna coram ipſo, quibus ſeduxit eos, qui acceperunt characterem beſtiæ, & qui adoraverunt imaginem ejus. Vivi miſſi ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardentis ſulphure: 21. Et cæteri occiſi ſunt in gladio ſedentis ſuper equum, qui procedit de ore ipſius: & omnes aves ſaturatæ ſunt carnibus eorum.

Vers. 1. POST HÆC AUDIVI QUASI VOCEM TURBARUM MULTARUM] Malè Ambroſius & Beda legunt, *tubarum multarum*: græce enim eſt ὀχλων πολλῶν Significatur hac voce cælitum multitudo, communiſque omnium gratulatio & exultatio.

ALLELUIA] Hæbraicè הללויה *halleluia*, id eſt laudate Deum (*ia* enim eſt abbreviatum *Jehova*) læta & alta voce jubilando. Alleluia enim continet acclamationem cum exhortatione, aiunt Ribera, Viegas & Alcazar.

SALUS] Ita Romana & Græca, non *laus*, uti legendum vult Ribera. Senſus eſt, q. d. Salus noſtra, qua à perſecutione Babylonis, id eſt Romæ Paganæ, ea exciſa liberati ſumus, indeque conſequens *gloria*, tum Dei, tum noſtra: ac *virtus*, græcè δύναμις, id eſt robur & potentia qua hanc victoriam & ſalutem nobis peperit; non nobis, noſtriſque viribus, ſed Deo noſtro accepta ferenda & tribuenda eſt. A Alcazar addit, καὶ ἡ τιμὴ, id eſt *& honor*, ut hæc quatuor elogia reſpondeant quadruplici *alleluia*, de quo mox. Sed illud nec habent Romana, nec Complut. Symbolicè, ſalus & victoria attribuitur Patri, gloria redemptionis Filio, virtus ſanctificandi & beatificandi Spiritui ſancto.

QUÆ CORRUPIT TERRAM IN PROSTITUTIONE SUA] in ſua idololatria, aliiſque ſceleribus. vide dicta c. 17. 2. Vers. 2.

ET ITERUM DIXERUNT, ALLELUIA] Nota Cælites ex ingenti devotionis & exultationis affectu quatuor ingeminant Alleluia, ſcilicet Primum, v. 1. Secundum, v. 3. Tertium, v. 4. Quartum, v. 6. Vers. 3.

ET FUMUS EJUS, ſcilicet Babylonis incenſæ ca. 18. ASCENDIT IN SÆCULA SÆCULORUM] quaſi dicat: Laudant Deum canendo Alleluia; &, id eſt *quia*;

Baby-

Babylonis, id eſt impiorum & perſecutorum Romanorum, damnatio & ſupplicia in æternum durabunt. Hinc Iſidorus libr. 6. Etymol, cap. 19. docet, Eccleſiam in lætioribus feſtis uſurpare & ingeminare Alleluia, idque accepiſſe ex hoc loco Apocalypſeos, æquè ac ex pſalmis, & ex Tobiæ 13. 22. ubi dicitur, *Per vicos eius* (Jeruſalem) *Alleluia cantabitur*.

Quadruplex Dei laus.

Myſticè Alcazar: Perfecta, inquit, Dei laus complectitur quatuor partes, quæ quadruplici Alleluia reſpondet. Prima eſt ipſa Dei & S. Trinitatis, ejuſque victoriæ & ſalvationis fides & cognitio. Secunda, eſt vitæ integritas: magis enim pia vita quàm vox laudat Deum. Eſt enim hæc vitæ & morum laus diuturna, imò æterna. Hinc dicitur pſal. 110. 10. *Initium ſapientiæ timor Domini; intellectus bonus omnibus facientibus eum: laudatio eius manet in ſæculum ſæculi*. Ubi *laudatio eius* vocatur ea laus, quam Dei timor illi attribuit, id eſt laus quam pietas illi defert. Tertia, eſt laus publica totius Eccleſiæ in ſacrificio Miſſæ, in concionibus, in divinis officiis decantandis. Unde hoc Alleluia canitur à viginti quatuor ſenioribus, id eſt à ſacerdotibus. Quarta, eſt eorum qui ſtudent perfectioni, ut ad majorem Dei gloriam ſemper intenti, religioſè in ſuo quippe ſtatu Deo ſerviant, & zelo animarum ferveant, atque precibus, colloquiis & admirabili vitæ exemplo commune bonum, id eſt majorem Dei gloriam in animarum converſione & perfectione promoveant. Hac enim ratione Apoſtoli & primi Chriſtiani converterunt barbaros, hominesque planè impios. Quòd ſi idem jam facerent ſacerdotes & fideles, in eoque conſpirarent, facilè & hæreticos, & Paganos, & Turcas converterent. Hinc vox de cœlo, id eſt Spiritus ſancti inſtinctus & afflatus efficax excitat homines ad hoc Alleluia, ideoque Chriſtus in cœlum aſcendit, ut hunc Spiritum è cœlo in nos dimitteret. Hæc vox eſt inſtar aquarum multarum, & inſtar tonitrui: quia ſonora, penetrans, & efficax ad permovendum & commovendum animas. Porrò hæc quatuor Alleluia reſpondent, & fuſiùs explicantur viginti Alleluia, quæ viginti pſalmis quaſi tituli præfiguntur, nimirum pſalmo 104. 105. 106. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 134. 135. 145. 146. 147. 148. 149. 150. quos Alcazar notat. 2. hiſce quatuor Alleluia commenſurat & adaptat. Rurſum Richard. notat hìc quater repeti Alleluia, ut ſignificetur Deus trinus æquè ac unus; nam tres & unum faciunt quatuor.

Vers. 4 AMEN, ALLELUIA] Seniores 24. dicunt *Amen*, quaſi approbantes doxologiam, & Alleluia cœlitum quod præceſſit: unde poſt *Amen*, ſuum & ipſi proprium addunt Alleluia: quaſi dicant, Omnino ita fiat, omnes laudent Deum, omnes dicant Alleluia.

Vers. 5. ET VOX DE THRONO (à Deo per aliquem Seraphinum aut Cherubinum) EXIVIT, DICENS: LAUDEM DICITE DEO] id eſt dicite *Alleluia*. Hæc vox hortatur cælites, ut Alleluia quod cœperunt dicere, iterent & ingeminent, ob magnitudinem victoriæ de Babylone everſa, ac ſalutis & exultationis inde conſecutæ. Aut certè vox hæc de cælo exit, & tendit ad terrigenas, ut fideles hic in Eccleſia dicant Alleluia, ſicut cælites dixerunt v. 1. 3. & 4. Unde huc alludens S. Hieronymus, *In Eccleſia*, ait, *ad ſimilitudinem cæleſtis tonitrui reboat Amen* æquè ac Alleluia. ita ipſe in præfat. in epiſt. ad Galat lib. 2.

Alleluia uſus.

Ita in Africa, in loco qui Regia vocabatur, cùm in paſchali ſolemnitate lector in pulpito Alleluia cantaret, jactu ſagittæ guttur transfixus ab Arrianis, canendo mortuus eſt, Martyrque in cælum evolavit, perenne ibi Alleluia modulaturus, uti refert Victor Uticenſ. libr. 1. VVandal.

Teſtatur S. Hieronymus in vita S. Paulæ, in ejus monaſterio voce *Alleluia* altiùs decantata, moniales ad S. Synaxim convocari ſolitas. S. Auguſt. in pſal. 106. ſcribit, antiqua traditione ab Eccleſia Catholica toto orbe diffuſa Alleluia cantari ſolitum, ſcilicet tempore paſchali. Quare quod ait S. Gregorius libr. 7. epiſt. 36. *Ut alleluia hic* (Romæ) *diceretur, de Hieroſolymorum Eccleſia ex B. Hieronymi traditione, tempore B. memoriæ Damaſi traditur tractum*. intellige cum Baronio, ut diceretur extra tempus paſchale. Nam ipſe S. Hieron. adeò crebrum Alleluia uſum & cantum fuiſſe docet ut etiam in funere defunctorum caneretur. Sic enim ait in Epitaph. Fabiolæ: *Sonabant pſalmi, & aurata tecta templorum reboans in ſublime quatiebat Alleluia*. Idem Chriſtianos ita crebrò Alleluia in ore habuiſſe docet, ut ipſi etiam infantes dum fari inciperent, primùm Alleluia ſonare & balbutire docerentur. Sic enim de Paula ad Lætam matrem ſcribens epiſt. 7. & 27. tradit eam infantulam ore balbutiente occinere conſueviſſe Alleluia. Idem fecerunt aliæ piæ matres, quæ primam vocem infantes ſonare docebant *Alleluia*. Denique S. Hieron. epiſt. 17. ad Marcellam, docet Hieroſolymis in omnium fidelium ore ita crebrùm fuiſſe Alleluia, ut etiam agricolæ laboris moleſtias eo cantico levarent: *Quocunque*, ait, *te verteris, arator ſtivam tenens Alleluia decantat*. Mirum eſt quod refert Conſtantius Epiſcopus, & ex eo Baronius, ſcilicet anno Domini 429. Britannos preſſos ab hoſtibus, monitu S. Germani inclamantes Alleluia, inſignem de eis obtinuiſſe victoriam. Cùm enim una omnes voce conclamarent, Alleluia, *Hoſtile*, ait, *agmen terrore proſternitur, & ruiſſe ſuper ſe non ſolùm rupes circumdatas, verùm etiam ipſam cæli machinam contremiſcunt*, &c. Vide quæ de Alleluia notavi ad Epheſ. 5. 20.

QUONIAM REGNAVIT DOMINUS DEUS NOSTER] Exciſa Babylone hoſtili, jam regnum pacatum, lætum & firmum init Deus noſter. Alludit ad pſal. 92. 96. & 98. qui ſinguli ita incipiunt: *Dominus regnavit*, Vers. 6.

GAUDEAMUS, ET EXULTEMUS, ET DEMUS GLORIAM EI: QUIA VENERUNT NUPTIÆ AGNI] Alludit ad parabolam nuptiarum Chriſti Matth. 22. v. 2. ita S. Hieron. & Janſen. ibidem. Et ad pſal. 44. *Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi*, qui eſt epithalamium ſponſi & ſponſæ, id eſt Chriſti & Eccleſiæ. Sicut enim Aſſuerus repudiata Vaſthi, ducens Eſther in uxorem, juſſit *convivium præparari permagnificum cunctis principibus & ſervis ſuis, pro coniunctione & nuptiis Eſther*, Eſther 2. 18. ita & Deus Pater nuptias, id eſt nuptiale epulum, idque perenne, præparavit Chriſto & Eccleſiæ, id eſt fidelibus in cœlo. Ad literam ergo hoc loco omnes cælites lætabundi jubilant & acclamant, quòd jam venerit dies judicii, perfecteque nuptiæ Chriſti cum Eccleſia in cæleſti beatitudine celebrandæ. unde ſubdit: Vers. 7.

ET UXOR EJUS PRÆPARAVIT SE] q. d. Eccleſia omni virtute, omnique electorum, puta Apoſtolorum, Martyrum, Virginum, Confeſſorum varietate & numero adornavit ſe, ut veluti ſponſa deducatur in thalamum ſponſi Chriſti in cœlis; fiatque ei uxor, eoque fruatur in perpetuum. Nota. In hac vita Eccleſia eſt ſponſa Chriſti, cujus ſponſalia celebrantur in baptiſmo per gratiam; in futura verò eadem erit uxor per gloriam, cujus nuptiæ celebrabuntur in cœlo per omnem æternitatem. De ſponſalibus Chriſti & Eccleſiæ dicitur Cantic. 3. 11. *Egredimini & videte filiæ Sion regem Salomonem in diademate, quo coronavit illum mater ſua in die deſponſationis illius*. De nuptiis hìc dicitur: *Quia venerunt nuptiæ Agni*. ita S. Gregor. & alii quos citabo v. 9.

Quare myſticum eſt & accommodatitium, quod cenſet Alcazar, ſcilicet uxorem eſſe Romanam Eccleſiam: nuptias ejus fuiſſe, cùm Roma à S. Petro & aliis converſa eſt ad Chriſtum, ideoque univerſam Eccleſiam dicere Alleluia.

ET DATUM EST ILLI, UT COOPERIAT SE BYSSINO SPLENDENTI] græcè καθαρῷ, id eſt mundo: quæ enim valdè munda ſunt & nitida, hæc præ nitore fulgent & ſplendent. Vers. 8.

BYSSINUM ENIM JUSTIFICATIONES (id eſt opera juſta & ſancta) SUNT SANCTORUM] Byſſus repræſentat puriſſimam & innocentiſſimam converſationem Sanctorum, quæ in tribulatione & perſecutione magis eniteſcit & reſplendet: perinde ac byſſus & *linum* (byſſus enim veterum erat linum præſtantiſſimum, uti docui Exodi 25. initio capitis) iniuria, id eſt maceratione, tunſione, carminatione ſemper melius, puta purius, candidius & ſplendidius evadit, ut ait Plinius libr. 19. cap. 1. Quocirca Syrus vertit, *illud enim byſſinum debita* (id eſt merita quibus magna merces debetur) *Sanctorum eſt*; Arabicus, *quia byſſus eſt iuſtitia Sanctorum*.

Rurſum ſymbolum felicitatis eſt byſſus & tela candida, Hinc à Poetis aurea vel candida dicuntur Parcarum fila, ad ſignificationem magnæ felicitatis. Unde Martial. libr. 6. de filo Domitiani:

Ipſa tibi niveo trahet aurea pollice fila.
Et totam Phryxi Julia nebit ovem,

Ea

Ex adverſo infelicitatis ſymbolum eſt tela nigra: unde nigra vitæ & fati ſtamina nuncupant Poëtæ in re infauſta: quia nigrum, ait Plutarch. eſt mali dæmonis. Ita Thebis araneæ, quæ circa Cereris valvas telas olim candidas texuerant, fines invadentibus Macedonibus nigras texuerunt, inquit Pauſan. in Bœoticis.

Vers. 9. Et dixit mihi, Scribe] ut omnes hæc lecturi animentur ad ſpem, fortitudinem & conſtantiam in perſecutione & lucta cum impiis. Quæres, quis hæc *dixit?* Reſpondet Alcazar angelus magnæ poteſtatis de quo cap. 18. v. 1. quem ipſe eſſe cenſet S. Petrum. Unde ſequitur: Johannem ad B. Petri pedes deoſculaturum procidiſſe, ſicut cap. 22. v. 9. ad alterius angeli, qui erat unus è ſeptem angelis habentibus phialas, putà ad S. Pauli, pedes ſupplex procidit, exultans præ gaudio ob feliciſſimum nuncium de Romæ converſione, & proſperrimo Eccleſiæ Romanæ ſucceſſu. Quocirca prohibetur ab iiſdem hac ratione, quòd ipſi dicant ſe eſſe conſervos Johannis: quaſi dicant, Tu æquè Propheta es in hac tua Apocalypſi, ac nos Prophetæ ſumus revelantes tibi Romæ converſionem, ideoque nobis es par: ac proinde non decet te ad pedes noſtros procumbere cùm in eodem nobiſcum dignitatis gradu conſiſtas. Ita ipſe piè & ingenioſè hæc accommodat & applicat potiùs quàm explicat.

Verùm dico, angelum hunc eſſe verùm, illum ſcilicet qui Apocalypſin juſſu Chriſti revelavit S. Johanni, uti ipſe dixit cap. 1. v. 1. Ille enim angelus magnæ poteſtatis, de quo c. 18. v. 1. jam pridem, nimirum ibidem v. 4. finivit ſuam legationem & ſermonem.

Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt] Syrus, *beati ſunt illi, qui ad cœnam convivii Agni vocati ſunt:* Arabicus, *beati, qui vocati ſunt ad convivium Agni.* Alcazar hæc accipit de nuptiis, id eſt converſione Romanæ Eccleſiæ, ejuſque unione cum Chriſto: Chriſtus enim tunc eam vocavit ad ſuum ſapientiæ & ſacræ Scripturæ convivium. Memini, inquit Alcazar, me audiviſſe a viro quodam eximiæ ſapientiæ & ſanctitatis, cœleſtis felicitatis imaginem, quæ in terra reperitur, videri ſibi non eſſe aliam, quàm ſacram Script. legere & intelligere. Et meritò: eodem enim ſenſu uſurpavit Chriſtus nomen Beati, cùm dixit Petro Matth. 16. v. 17. *Beatus es Simon Bar Jona, quia caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus qui in cælis eſt.* Et, *Beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud.* Et, *Veſtri autem beati oculi, quia vident; & aures veſtræ, quia audiunt* Evangelium & verbum Dei. *Amen quippe dico vobis, quia multi Prophetæ & juſti cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt; & audire quæ auditis, & non audierunt,* Matth. 13. v. 15. Quod enim Apoſtoli viderunt & audierunt, hoc idem nos à Spiritu dictatum & ſcriptum legimus in ſacra Scriptura.

Beatum facit ſacræ Scripturæ lectio.

Ad hoc convivium facit, illudque condit & illuſtrat, concionum admirabilium frequentia, librorum cœleſti doctrina refertorum copia, colloquia cum viris ſapientiſſimis habita, egregia ſpiritualium hominum inſtitutio & ſuper omnia interior divini Spiritus illuſtratio per pias divinarum rerum commentationes, ac frequentem ad Deum orationem, adhærendo ſemper Romanæ Eccleſiæ inſtitutioni & SS. Conciliorum. Rurſum ad hoc convivium ſpectat ſacrificii Miſſæ & ſacræ communionis frequentia, quæ Romæ cœpit mox ut ipſa fidem Chriſti profeſſa eſt, Religioſæ vitæ facilis conſuetudo, propter erecta hominum Deo ſacrorum monaſteria, templorum multitudo, imaginum adoratio, SS. reliquiarum veneratio, ac divinorum officiorum celebritas. Hæc enim omnia ad cœnam Agni, id eſt ad conjunctionem cum Chriſto, animos fidelium diſponebant.

Porrò B. Petrus Romanos ad hanc cœnam vocavit: unde alludit hic Johannes ad illa Petri verba epiſt. 2. cap. 1. 2. *Gratia vobis & pax adimpleatur in cognitione Dei, & Chriſti Jeſu Domini noſtri.* Hæc vera ſunt & pia, ſed myſtica. Quocirca lector his aptè & congruè, ut myſticis & moralibus, utatur.

Ad litteram ergo loquitur S. Johannes de nuptiis, quas Eccleſia beata celebrat cum Chriſto in cœlis: quicumque enim eò efficaciter vocati & perducti ſunt, terque quaterque beati ſunt. Beatitudo vocatur cœna, Primò, quia ad veſperam & finem vitæ dabitur nobis hoc epulum cæleſte. Dicitur & prandium Matth. 22. v. 4. cùm Chriſtus ait: *Dicite invitatis, Ecce prandium meum paravi,* ut ſignificetur continuatio & perpetuitas gaudii & felicitatis cœleſtis: poſt prandium enim ſequitur cœna. Sic in cœlo continuum & perenne erit convivium. ita Sanctus Gregorius homilia 24 in Evangelia, Beda, Salmeron, Maldonat. Barradius in Matth. 22. v. 4. Viegas & Ribera hìc. Dicebat Leonidas dux ſtrenuus Græcorum, cum trecentis fortiſſimis militibus irrupturus in caſtra innumera Xerxis: *Prandete hìc commilitones, in inferno cœnaturi.* Verùm Chriſtus dicit: *Prandete hìc commilitones, in cælo cœnaturi.* Ita S. Dorothea cùm poſt dira tormenta, mortis ſententiam à Præſide acciperet, jubilans dixit: *Benedico te Domine, caſte amator animæ meæ, quòd me immeritam ad nuptias Agni immaculati vocare, & ad thalamum tuum cæleſtem invitare dignatus ſis.*

Beatitudo vocatur cœna, cur? Reſp. Primò,

Secundò. Secundò, quia alludit ad veterum ritum, qui nuptias peracto jam die & diei negotiis, celebrabant veſperè & noctu, ut patet Matth. 25. v. 1. in parabola decem virginum, quæ cum lampadibus exſpectabant ſponſum noctu venientem ad nuptias. Idem patet ex Plutarcho, Varrone, Tiraquello & aliis. Unde & tædas accenſas ſponſis in nuptiis præferebant. Quocirca tæda capitur pro ipſis nuptiis, ut apud Ovidium epiſt. 4.

At nec nupta quidem, tædaque accepta jugali.

Et epiſt. 6.

Me tibi teque mihi tæda pudica dedit.

Et Catullus de coma Berenices:

Optato vos junxit lumine tæda.

Et Seneca in Oedipo: *Concinit tædas* (id eſt epithalamium ſive carmen nuptiale) *geminus Cupido.* Hinc *jugalis tæda* apud Catonem c. 10. Et *jungere tædas* eſt inire nuptias, apud Statium 3. Silv. 4.

Hæc verba Dei vera, id eſt certa, firma, indubitata, sunt] ut de hiſce Dei promiſſis, licet magnis & mirabilibus, nemini dubitare liceat.

Et cecidi ante pedes ejus, ut adorarem eum] q. d. Ob lætiſſimum nuncium de excidio Babylonis, & nuptiis Agni, deque vocibus cælitum ingeminantium Alleluia, procidi in terram, ut angelo tam læta & divina nuncianti honorem duliæ proſternendo me coram illo, deferrem. Adde fortè S. Johannem ſuſpicatum eſſe hic finiri alloquium angeli revelantis ſibi Apocalypſin; finis enim ejus eſt excidium impiorum & nuptiæ Agni. Ideo enim hactenus eum non adoravit: quia plura ab eo audire geſtiebat, nec volebat ejus ſermonem interrumpere. Jam verò putans ſe omnia audiſſe, quaſi pro gratiarum actione de omnibus auditis, in terram procumbit, ut eum veneretur, eique gratias agat. Verùm cùm poſtmodum adhuc angelum plura revelantem videret, ſurrexit, ac tandem finitis omnibus in fine Apocalypſeos cap. 22. 9. rurſum eumdem adorare conatur. *Vers. 10.*

Vide ne feceris: conservus (Syrus, *ſodalis*) tuus sum, et fratrum tuorum habentium testimonium Jesu. Deum adora]. Arabicus vertit, *non; quia ego ſum amicus* (ſocius) *tibi: adora Deum: quia teſtimonium Jeſu eſt ſpiritus vaticinii.* Quæres, qua de cauſa angelus hìc noluit adorari à S. Johanne? Primò, S. Athanaſ. ſerm. 3. contra Arrianos, S. Thomas 2. 2. q. 84. art. 1. & S. Auguſt. lib. 20. contra Fauſtum c. 21. cenſent S. Johannem putaſſe hunc angelum ob inſolitum ſplendorem eſſe Chriſtum, itaque eum ut Deum adorare voluiſſe. Quocirca eum repuliſſe angelum dicentem: *Conſervus tuus ſum: Deum adora;* vel, ut S. Cyprian. legit libr. de Patientia: *Dominum Jeſum adora.* Verùm hoc non eſt veriſimile. Nam S. Johannes aſſuetus hìc viſionibus angelicis, ſciebat hunc non eſſe Chriſtum, ſed angelum. unde eumdem jam hìc cognitum, rurſum voluit adorare cap. 22. 9.

Cur angelus noluit à S. Johanne adorari? Reſp. Primò.

Secundò. Secundò, Alcazar cenſet angelum hunc eſſe S. Petrum ut illum cap. 22. v. 9. eſſe S. Paulum: nec Petrum ergo, nec Paulum permiſiſſe ſe adorari à S. Johanne, quia ipſe eis erat officio & meritis par. Verùm hoc accommodatitium eſt, non litterale.

Tertiò. Tertiò, S. Gregorius homil. 8. in Evangelium, & ex eo Haymo, Rupertus, Richardus & Ambertus opinantur, angelum hunc propriè dictum non permiſiſſe ſe adorari à Johanne, ob reverentiam incarnationis Chriſti. *Angeli enim,* ait Sanctus Gregorius, *poſtquam naturam*

noſtram

noſtram ſupra ſe aſſumptam in Chriſto perſpiciunt, proſtratam eam ſibi videre pertimeſcunt. Et, ut ait S. Ambroſius, *pertimeſcit angelus adorari ab homine, qui ſupra ſe adorabat hominem Deum.* Verùm non hanc, ſed aliam cauſam affert hîc angelus.

Quartò: Quartò, noluit angelus adorari à S. Johanne ob virtutem & meritum virginitatis, quo S. Johannes excellebat omnes angelos, pariter & homines, idque tanto, quanto virginitati B. Mariæ per contubernii, ſedulitatis, ac perpetuæ cuſtodiæ meritum præ ceteris appropinquavit, inquit Petrus Damianus ſerm. 1. de excellentia S. Johannis.

Quintò: Quintò, quia Johannes erat ſacerdos ac Pontifex, habens poteſtatem conſecrandi corpus Chriſti in Euchariſtia, & abſolvendi reos à peccatis in Sacramento pœnitentiæ: ac proinde dignior erat angelis, qui utraque hac poteſtate carent, ait Viegas.

Sextò, genuinè. Sextò, & genuinè, noluit hic angelus adorari à Johanne: quia Johannes erat Propheta. Hanc enim cauſam dat angelus cap. 22. v. 9. dicens: *Conſervus enim tuus ſum, & fratrum tuorum Prophetarum*: q. d. Ego non ſum te ſuperior, cur ergo adores me? nam tu mihi es æqualis dignitate: quia es Chriſti Apoſtolus, es Propheta, Evangeliſta, prædicator (hæc enim omnia ſignificat nomen Prophetæ) continuuſque Martyr (quia aſſiduè maximos labores & dolores ſuſtines pro Chriſto) ideoque par, imò ſuperior angelis es meritò, eriſque pariter præmio & gloria ſuperior in cœlis. Hoc eſt enim quod ait: *Conſervus tuus ſum, & fratrum tuorum habentium teſtimonium Jeſu*, uti mox patebit.

Septimò; Addit Cardinalis Baronius tom. 1. anno Chriſti 60. angelum noluiſſe adorari à Johanne, ut confutaret hæreſin Cerinthi jam tum ſubnaſcentem, qui angelos nimis exaltabat, præferens eos Chriſto, docenſque per angelos creatum eſſe mundum, Deumque Hebræorum unum ex illis eſſe angelum. Unde & Apoſtolus Coloſſ. 2. 18. invehitur in hanc religionem, id eſt ſuperſtitionem & idololatriam angelorum, & Hebr. 1. multis docet angelos inferiores eſſe Chriſto.

HABENTIUM TESTIMONIUM JESU] id eſt, habentium ſpiritum prophetiæ, inquit Ambroſius, Rupertus, Beda, Viegas. Sic enim ſe explicat Johannes cap. 22. & hic v. ſequenti, cùm ſubdit: *Teſtimonium enim Jeſu, eſt ſpiritus prophetiæ*, qui ſcilicet in te tuique ſimilibus eſt, ò Johannes. Ille autem ſpiritus nunc dari non ſolet, niſi iis qui ſunt Jeſu Chriſti ſervi; non quales quales, ſed illuſtres per illuſtrem fidem & vitam Chriſtianam, ut ſua prophetia illi apud omnes teſtimonium perhibeant, eaque teſtentur ſe eſſe ſervos & Prophetas Jeſu Chriſti, ac Jeſum Chriſtum eſſe Filium Dei, ait Ribera. Hi ergo Prophetæ ſimul erant Apoſtoli, doctores, prædicatores & Martyres. Habebant enim teſtimonium Jeſu objectivè; in corde ſcilicet per fidem; in ore per prædicationem; in vita imitationem patientiæ, aliarumque virtutum & miraculorum Jeſu.

Quocirca per ſpiritum prophetiæ, Primò, cum Alcazar accipi poteſt ſpiritus & ſtudium prædicandi Evangelium. Hoc enim eſt excellens prophetia, ideoque prædicatores ſunt excellentes Prophetæ. Secundò, accipi poteſt propriè dicta prophetia à Spiritu ſancto aſpirata. ita Ambroſius, Rupertus, Beda, Viegas & Ribera. Hinc patet omnes Prophetas in Chriſtum quaſi in ſcopum collimare, ideoque illos ſolos eſſe veros Prophetas, & ut tales audiendos, qui ad Chriſtum nos ducunt.

Verſ. 11. ET VIDI COELUM APERTUM, ET ECCE EQUUS ALBUS] Nota. S. Johannes per viſionem vidit hîc quaſi aperiri cælum, indeque egredi Chriſtum quaſi equitem cum ſuis turmis angelicis & beatis, ex eoque portis quaſi patentibus deſcendere ad pugnam cum Antichriſto ineundam, & ad opem ſuis fidelibus contra eum decertantibus ferendam, antequam nuptias eorum victrices & triumphatrices celebret de quibus dixit v. 7. Porrò inſidet equo albo, Primò, quia hic color lætus eſt & feſtivus, ac ſymbolum felicitatis & triumphi, qua de cauſa Poetæ fingunt Jovis currum trahi ab equis candidis, teſte Suetonio in vita Auguſti c. 9. Quocirca Camillus in curru triumphali vectus equis albis, invidiam ſuſtinuit, quaſi qui Jovi ſe æquare vellet.

Chriſtus inſidet equo albo, cur? Reſp. Primò.

Secundò: Secundò, quia equi albi aliis erant celeriores, ideoque A hic ſymbolum ſunt celeris victoriæ Chriſti; Ita Virgil. lib. 12. Æneid. Turnum victoriam de Ænea ſibi ſpondentem deſcribit:

Poſcit equos gaudetque tuens ante ora frementes,
Qui candore nives anteirent, curſibus auras.

Et inferiùs:

Bigis it Turnus in albis,
Bina manu lato criſpans haſtilia ferro,

Et Plautus in Aſinaria, celeres quadrigas denotans, eas albas nuncupat. Veteres enim credebant equos albos eſſe velociores, uti docet Turnebus lib. 24. c. 31. Vide dicta c. 6. 2.

Tertiò: Tertiò, quia candidus color competit Deo, rebuſque divinis. Significat enim Dei Chriſtique puritatem, beatitudinem, gloriam & immortalitatem. unde Virgil. ecloga 5.

Candidus inſuetum miratur limen Olympi.

Ubi Servius: *Candidus*, inquit, *id eſt Deus, ut contrà mortuos nigros dicimus.* Et Cicero libr. 2. de Legib. *Color albus*, inquit, *præcipuè decorus eſt Deo, cùm in ceteris, tum maximè in textili.* Nempe, quia virtutes inter ſe aptæ & B connexæ eſſe debent; ideo textilia gratiora ſunt Deo: ſive quia caſtitas, fides, aliæque virtutes niſi cum charitate jungantur, quæ in auro textili ſignificatur, gratæ Deo non accidunt, ideo candidæ in ſacris olim erant, & etiamnum ſunt veſtes; cuius cauſam tradit Plato quam diximus, & Plutarch. in libr. de Iſide & Oſiride. Ita Mart. de Roa libr. 5. Singular. cap. 15.

Viegas per equum album accipit humanitatem Chriſti per ſeſſorem divinitatem, ſive ut S. Johannes, ait, *Verbum Dei*. ita & alii.

Aureolus per hunc equum accipit Balduinum, qui Godefrido Bullonio ſucceſſit, fuitque è Chriſtianis ſecundus rex Hieroſolymorum. Hic enim cum Teutonicis, Templariis, Hoſpitalariis Saracenos debellavit. Habet *ſcriptum in femore Rex regum, & Dominus dominantium*: quia amore Chriſti Regis regum, inter alias virtutes continentiam & caſtitatem ſervavit. Secundo, ſicut roſa dicitur flos florum, ita rex Hieroſolymæ, utpote antiquiſſimæ & nobiliſſimæ, dicitur Rex regum. Hoc accommodatitium eſt, non literale.

An ad literam hæc accipienda? Affirmat Lactant.

C Nota. Lactantius libr. 7. c. 17. & 18. hunc Chriſti deſcenſum, gladium, pugnam, &c. planè ad literam ut ſonant, eventura aſſerere videtur. Audi eum: *Cùm hæc*, ait, *facta erunt, juſti & ſectatores veritatis ſegregabunt ſe à malis, & fugient in ſolitudines. Hoc impius rex inflammatus ira veniet cum exercitu magno, & admotis omnibus copiis circumdabit montem in quo juſti morabuntur, ut eos comprehendat. illi verò ubi ſe clauſos undique atque obſeſſos viderint, exclamabunt ad Deum voce magna, & auxilium cæleſte implorabunt.* Et cap. 19. *Commotus igitur Deus ancipiti periculo & miſeranda comploratione juſtorum, mittet protinus liberatorem. Tunc aperietur cælum medium intempeſta & tenebroſa nocte, ut in orbe toto lumen deſcendentis Dei tamquam fulgur appareat.* Et paulò pòſt: *qui priuſquam deſcendat, hoc ſignum dabit: cadet repentè gladius de cælo, ut ſciant juſti ducem ſanctæ militiæ deſcenſurum. Et deſcendet ille comitantibus angelis in medium terræ; & antecedet eum flamma inextinguibilis. Virtus autem angelorum tradet in manus juſtorum multitudinem illam quæ montem circumſederit, & concidetur ab hora tertia uſque ad veſperum, & fluet ſanguis more torrentis, deletiſque omnibus copiis impius ſolus effugiet, & peribit ab eo virtus ſua. Hic eſt autem qui* D *appellatur Antichriſtus: ſed ſe ipſe Chriſtum mentietur, & contra verum dimicabit, & victus effugiet: & bellum ſæpè renovabit, & ſæpè vincetur; donec quarto prælio, confectis omnibus impiis debellatus & captus, tandem ſcelerum ſuorum luet pœnas.* Huc uſque Lactantius.

Reſp. negativè.

Verùm verius videtur, hæc ſymbolicè oſtenſa Johanni tantùm ſignificare imperium, dominium, ac mandatum Chriſti, quo ipſe manens in cœlo per Michaelem, quaſi ducem ſuum, comitatum aliis angelis, ingenti luce quaſi fulmine ſiderabit & afflabit Antichriſtum, itaque eum omni vi, robore & vita privabit, ac deturbabit in tartara. Id ita eſſe patet Primò, quia certum eſt quòd ea quæ hîc dicuntur de cælo aperto, de equis albis, de Chriſti diadematibus & veſte aſperſa ſanguine, de titulo in femore ſcripto *Rex regum & Dominus dominantium*, non realiter evenient, ſed tantùm ſymbolicè per viſionem oſtenſa ſunt Johanni, ad repræſentanda myſteria Chriſti

Prob. Primò:

quæ explicui hoc capite Apocal. Ergo & cetera cùm ſint A his ſimilia, ſymbolicè accipienda ſunt, non ut realiter eventura. Simili ſchemate Pſaltes pſalm. 17. ſymbolicè & poeticè deſcribit Deum nubibus vectum, armatum grandine, tonitru, fulmine, &c. deſcendere ad proterendum impios hoſtes ſuos.

Secundò. Secundò, quia Apoſtolus ait 2. Theſſal. 2. v. 8. quòd Chriſtus occidet Antichriſtum, non gladio, ſed *ſpiritu*, id eſt imperio, *oris ſui; & illuſtratione*, id eſt fulgure prævio & prænuncio, *adventus ſui*. Hoc enim fulgore quaſi fulmine è cælo emiſſo, ſive per ſe, ſive potiùs per Michaelem ſiderabit & conſumet Antichriſtum.

Tertiò. Tertiò quia Daniel c. 12. 1. ait, quòd tunc conſurget Michael in prælium pro Chriſto & Chriſtianis. Sicut ergo rex per ducem bella gerit & conficit hoſtem: ita Chriſtus per Michaelem conficiet Antichriſtum. Hic enim eſt Præſes Eccleſiæ, ideoque dux Chriſti: unde & Apocal. 12. ponitur dux belli Chriſtiani, quo ſcilicet in fine mundi cum Lucifero & Antichriſto confliget pro Chriſto & Chriſtianis, ac Antichriſtum profligabit.

Quartò. Quartò, quia S. Petrus Act. 3. 21. docet Chriſtum poſt B aſcenſum in cælum, ibi manſurum, nec viſibiliter ex eo deſcenſurum, niſi in die judicii, quo reſtituet omnia. Ergo non deſcendet ut occidat Antichriſtum. Hic enim occidetur multis diebus, & fortè ſeptimanis ac menſibus, ante diem judicii, uti oſtendam v. 11. & 12.

Quintò. Quintò, ſubordinatio recta divinæ providentiæ id exigit. Solet enim Deus ſua judicia exercere per angelos: hi enim ſunt adminiſtratorii ejus ſpiritus, Hebr. 1. 14. Contrarium enim nec deceret Chriſtum, nec Antichriſtum. Ut quid enim Chriſtus, Deus & Dominus omnium, cum tot legionibus angelorum & Sanctorum cælo deſcenderet ad conficiendum Antichriſtum, qui miſer & vilis erit homuncio, quem ſolo flatu, imò nutu poteſt occidere, quin & annihilare? ut quid tot legiones angelorum quaſi militum ei aſtant, paratæ ad omnem ejus nutum, ex quibus unus ſufficit ad delenda plurima hominum millia?

Sextò. Sextò, quia Sibylla libr. 3. igne cæleſti, putà fulgure, afflandum Antichriſtum prædicit, cùm ait. *Cum poteſtas ardens* (putà ignis & fulmen validum) *inundans in terram veniet, & Beliar incendet, & ſuperbos homines; omnes quicumque ei fidem præſtiterint.* *Beliar* enim (id eſt Belial. C Subinde enim litera l. in r. convertitur) hoc eſt, homo impiiſſimus, ſine jugo, ſine Deo & lege, eſt Antichriſtus.

Quatuor Chriſti nomina. ET QUI SEDEBAT SUPER EUM, VOCABATUR FIDELIS ET VERAX] Equiti huic, qui ſequentis exercitus v. 14. eſt dux, quatuor dantur nomina vel epitheta: Primum, *fidelis & verax*; Secundum v. 12. *Nomen ſcriptum quod nemo novit niſi ipſe*; Tertium v. 13. *Verbum Dei*, ſcilicet de quo dixit Johannes cap. 1. Evangelii: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* vide ibi dicta. Quartum, v. 16. *Rex regum, & Dominus dominantium*. Primum, eſt nomen virtutis; Secundum, eſſentiæ; Tertium, perſonæ; Quartum, poteſtatis & dominii. Dicitur ergo hic *Fidelis & verax*, quia fideliter uti promiſit, eos qui ſibi fideles ſunt & erunt, tuebitur ac præmiabit; infideles verò & impios puniet. unde ſequitur: *Cum juſtitia*, id eſt juſtiſſimè & æquiſſimo jure bellum init; *judicat*, id eſt vindicat, *& pugnat*, hoſtes impios ſcilicet occidendos.

Symbolicè, q. d. Vocabitur Jehova. Jehova enim idem D eſt quod, *qui eſt, qui facit eſſe, qui ſervat promiſſa* (uti dixi Exodi 6. 3.) hoc eſt, *fidelis & verax*.

Vers. 12. OCULI EJUS SICUT FLAMMA IGNIS] Oculi flammantes & fulgurantes ſignificant Chriſti iram in impios, procurrentem ad eorum vindictam & punitionem, uti dixi cap. 1. 14. Magna vis ineſt oculis; baſiliſcus enim ſævis oculis quem aſpexerit, enecat. Ex adverſo ſtruthiones & teſtudines benignè ſpectando ova, ea fovent, ait Plinius lib. 9. 10. Ratio eſt: nam oculi, ut ait Damaſcenus in Vita Iſidori, ſunt ἐγχάλματα τῆς ψυχῆς ἀπορροῆ, per quæ ipſa anima influit. Ita Chriſtus flammantibus oculis ſuos hoſtes examinabit, ſerenis verò & blandis electos mirè recreabit.

Diadema erat faſcia capitis. ET IN CAPITE EJUS DIADEMATA MULTA] Olim reges & Imperatores non coronis, ſed diademate utebantur, uti Romanos Imper. cum faſciis caput circumdantibus depictos videmus. Nam, ut ait Rhodiginus lib. 24. c. 6. diadema erat faſcia candida, quæ regum capitibus obligabatur. Quod inſigne regum primus invenit Liber pater, teſte Plinio. Hinc cùm quidam coronam lauream faſciæ præligatam Cæſaris ſtatuæ impoſuiſſet, Tribuni plebis detrahi coronæ faſciam, quaſi regni inſigne, & duci hominé in vincula juſſerunt. Ita Alexandrum Magnum memorat Curtius ſibi diadema detraxiſſe, ut eo obligaret vulnus quod in fronte Lyſimachus acceperat. Tradit Ammianus Marcell. invidiæ datum ab æmulis Pompejo, quòd faſcia obligatum crus circumferret ulceris cauſa, velut novarum rerum affectationis præſagium id foret. Porrò *diademata multa* erant multæ hujuſmodi faſciæ, vel ſpiræ circumdantes caput, quales videmus in turbantis Turcarum, in quibus peplum byſſinum vel lineum multiplici gyro capiti obvolvitur, & quilibet ejuſmodi gyrus, ſive ambitus eſt quaſi diadema, ait Alcazar. Chriſtus ergo habet diademata multa; quia Rex eſt regum, omniumque regnorum terræ dominus: ille enim univerſa in ſe uno continet.

HABENS NOMEN SCRIPTUM (in capite & diademate. Nam aliud nomen, *Rex regum*; ſcriptum erat in femore v. 16.) QUOD NEMO NOVIT NISI IPSE] Putant Ribera, Viegas & alii, hoc nomé eſſe id quod ſequitur v. 13. ſcilicet *Verbum Dei*. Hoc enim nemo novit, id eſt perſpicit, penetrat, planeque cognoſcit & comprehendit, niſi ipſe Chriſtus. Verùm Johannes, ut dixi v. 11. videtur hic quatuor dare nomina Chriſto, ac ſecundum hoc à tertio, quod eſt *Verbum Dei*, diſtinguere. hoc enim ſecundum ait eſſe ignotum, tertium verò eſſe notum, ſcilicet *Verbum Dei*. Non enim ait rem nomine ſignificatam, ſed ipſum nomen, eſſe ignotum: quare hoc nomen non eſt Verbum Dei, nec aliquod aliud ab ipſo, aut à ſacra Scriptura r. velatum, ſed aliud nobis incognitum. Erat enim ita exaratum, ut ne quidem à Johanne, ſed à ſolo Chriſto legi poſſet: idque ad hoc, ut ſignificaret immenſitatem & incomprehenſibilitatem naturæ & ſubſtantiæ Chriſti, quam nullus humanus vel angelicus intellectus comprehendere valet. ita Aretas & Alcazar. Alludit ad nomen *Jehova*: illud enim erat ἄῤῥητον & ἀνεκφώνητον, id eſt ineffabile, uti dixi Exodi 6. 3. Rurſum nomen *Jehova* geſtabatur à pontifice ſcriptum in lamina aurea, pendente ex ejus tiara; pari modo Chriſtus Pontifex nomen hoc ſcriptum habet in capite & diademate, quia hoc eſt nomen ſignificans & repræſentans divinitatem ejus.

ET VESTITUS ERAT VESTE ASPERSA SANGUINE] Veſtem hanc tam Chriſti, quàm ſanctorum Martyrum intellige. Chriſti enim humanitas à Judæis fuit cruentata, & etiamnum vulnerum cicatricibus in corpore Chriſti remanentibus eſt rubicunda, q. d. Chriſtus ſecum defert notas & memoriam ſanguinis ſui, & ſuorum, impiè ab impiis effuſi, cujus nunc ultionem depoſcit, cujuſque intuitu ſe ad ultionem excitat & accendit. ita Viegas. Vers. 13.

Idipſum graphicè & tragicè deſcribit noſter Martinus de Roa lib. 1. Singularium cap. 2. dicens: Ergo ut dæmonem Chriſtus exanimet, in cruce ſeſe illi cruentum oſtentat: cujus ille facinoris & injuriæ cùm auctor extiterit, & fœdatum ſanguine corpus aſpexerit, injuriæ tam atrocis memor, neque audebit congredi, & manus dabit. Hinc tu myſterium capias, cur Zachariæ cap. 3. cùm Satan ſtaret à dextris Jeſu ſacerdotis magni, ut adverſaretur ei, Jeſus eſſet indutus veſtibus ſordidis. Stat hoſtis acerrimus, mucronem intentat, addicit morti ac devovet ſacerdotis caput: ille nudum latus, nudum caput ac corpus, aut, quod in bello pro eodem eſt, lacera & ſordidata veſte indutum opponit. Viderat jam antè congreſſum iſtum regius Propheta David, viderat Chriſtum Jeſum, cujus ille typum gerebat, viderat ſeſe ad prælia comparantem: ſed hortatus eſt, ut gladio ſe ſuccingeret, & ſuo ſe robore armaret: *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime*. Viderat Propheta Iſaias, idemque præmonuit: *Conſurge, induere fortitudinem tuam brachium Domini*. Quid laceris cruentiſque cum prælio veſtibus? At Imperator Chriſtus pro æreo thorace ſanguineam chlamydem, pro ferreis, manicis ocreiſque ferreos clavos, pro galea ſpinas, pro militum præſidio ſolitudinem, pro tubarum clangore ſilentium, atque patientiam cum hoſte congreſſurus opponit. Neque enim *in fortitudine equi voluntatem habebit, nec in tibiis viri beneplacitum erit ei*. Verùm nullus æquè potens gladius

atque cruenta caro; nulla præſtantior fortitudo adverſus A hoſtem, quàm ipſa lacerati corporis infirmitas: quam ut cernit, debilitatur ac frangitur, quoniam ejus atrocitatis eſt auctor. Conſonat locus Apocal. 19. *Et veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine, & vocabatur nomen eius Verbum Dei.* Itaque cùm ad pugnam progreditur, in cruenta ſive purpurea veſte, & equo ruſo procedit. S. Hieronymus in Iſaiæ c. 66. *Equo*, ait, *ruſo ſedebat Dominus atque Salvator, humanum corpus aſſumens, cui dicitur: Quare rubra ſunt veſtimenta tua? &: Quis eſt iſte qui aſcendit de Edom, fulva veſtimenta ejus de Boſra?* &c. *Equo autem ſedebat albo, quando poſt reſurrectionem immortale & incorruptum corpus aſſumpſit: & quicumque eum ſequebantur, candidis utebantur equis, incorruptis videlicet immortalibuſque corporibus.*

Secundò, & potiùs, veſtis Chriſti aſperſa erat ſanguine hoſtili, quem fudit, & mox hîc fuſurus eſt; nam ut ſequitur, *Ipſe calcat torcular vini furoris iræ Dei.* Inducitur enim hîc Chriſtus quaſi pugnans, conculcans & trucidans hoſtes, ſcilicet impios: unde eorum ſanguine aſpergitur & cruentatur, & ut cruentus ſymbolicè per viſionem Johanni ſpectandus obiicitur, etiam ante pugnam: quia ad cruentam pugnam pergit, eaque ſe cruentabit. B Nam alluditur ad Iſaiæ 63. 1. ubi de Chriſto hoſtes trucidante dicitur: *Quis eſt iſte qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra? Torcular calcavi ſolus, calcavi eos in furore meo. Aſperſus eſt ſanguis eorum ſuper veſtimenta mea.*

Vers. 14. ET EXERCITUS QUI SUNT IN CÆLO (angelorum & cælitum) SEQUEBANTUR EUM) non tam ut milites pro eo pugnaturi, quàm ut comites & ſpectatores pugnæ ejus & victoriæ. Solus enim Chriſtus hoc bellum confecit. Unde de eo dicitur, v. 21. *Occiſi ſunt in gladio ſedentis ſuper equum, qui procedit de ore ipſius.* Hinc pariter ſolus Chriſtus dicitur habere veſtem aſperſam ſanguine, ceteri verò equites ejus comites erant *veſtiti byſſino albo & mundo*: quæ veſtis eſt ſymbolum tum puritatis & innocentiæ, tum felicitatis, gloriæ & triumphi. Credibile tamen eſt veſtem eorum, præſertim Martyrum, aſperſam fuiſſe ſanguine, ob cauſas jam dictas. Sic in veteri teſtamento non tam Hebræi pugnantes, quàm Deus pro eis decertans pariebat victorias. Hoc eſt enim quod dicitur Deuter. 1. 30. *Dominus Deus qui ductor eſt veſter, pro vobis ipſe pugnabit.* Similia ſunt Joſue 23. 3. Judith. 5. 16. Soli ergo Chriſto tribuitur hæc victoria: quia ejus viribus, imperio & C juſſu Michael & angeli eam conficient.

IN EQUIS ALBIS] S. Hieronymus in Iſaiæ 66. & S. Gregorius, Anſbertus & Viegas, per equos albos, Sanctorum corpora incorrupta & immortalia intelligunt. Magis ad literam Ribera: cælitibus & angelis, inquit, dantur hîc equi albi ſymbolicè, ut per eos ſignificetur victoria & triumphus. Sic Zacharias c. 1. 8. vidit angelos hominum cuſtodes in equis albis ſedentes. Moraliter audi S. Gregor. *Equus*, ait, *eſt unicuique ſanctæ animæ corpus ſuum, quod videlicet novit & ab illicitis continentiæ fræno reſtringere, & rurſum charitatis impulſu exercitatione boni operis relaxare. Equitis ergo nomine anima ſancti viri exprimitur, quæ jumentum corporis bene ſubditum regit. Unde & Johannes in Apocal. Dominum contemplatus ait: Et exercitus qui ſunt in cælo ſequebantur eum in equis albis. multitudinem quippe Sanctorum quæ in hoc martyrii bello ſudaverat, recte exercitum vocat: qui idcirco in equis albis ſedere deſcribuntur, quia eorum corpora & luce juſtitiæ, & caſtimoniæ candore claruerunt.* ita ipſe lib. 31. Moral. c. 9.

Vers. 15. ET DE ORE EJUS PROCEDIT GLADIUS EXUTRAQUE PARTE ACUTUS. D hic gladius eſt imperium, vis & poteſtas Chriſti, quam exſeret in Antichriſtianos & impios. unde ſequitur: UT IN IPSO PERCUTIAT GENTES, morte præſenti & æterna, in qua ET IPSE REGET EAS IN VIRGA FERREA, ET IPSE CALCAT TORCULAR VINI FURORIS IRÆ DEI OMNIPOTENTIS) id eſt, acerrimè premet, calcabit & puniet eos cùm hîc tum in futuro. Hîc enim corporaliter percutiet & occidet eos: in futuro verò torquebit eos in gehenna, ita ut ſemper videantur mori & occidi, numquam tamen moriantur, ſed ſemper in pœnis mortiferis vivant mortaliter immortales, & immortaliter mortales. Nota. S. Johannes more Hebræo crebrò & variè uſurpat *vau*, id eſt &, pro *nam*, *deinde poſtea*, &c. Hebræi enim ſuum illud *vau* pro omnibus particulis uſurpant.

Vers. 16. ET HABET IN VESTIMENTO ET IN FEMORE A SUO SCRIPTUM, REX REGUM) *In veſtimento*, id eſt in thorace; & *in femore*, id eſt in femoralibus, aut tunicæ parte inferiore. Secundò, & potiùs, eſt hendiadys, *in veſtimento & femore*, id eſt, in veſtimento femoreo, ſive tegente femora, aut in femore veſtito: quia enim veſtimentum tegebat totum corpus, idcirco hîc ejus partem certam deſignat dicens, *In femore.* unde Syrus vertit, *& habet ſuper veſtimentum, & ſuper femur ſuum nomina ſcripta, Rex regum, & Dominus dominantium.*

Quæres, cur Chriſtus *in femore* geſtet hoc nomen? Reſp. quia femur ſymbolicè ſignificat Chriſti humanitatem. *Femur Chriſti quatuor res notat.* Hanc enim ipſe ex femore Jacob, Davidis & aliorum accepit, atque per eam electos omnes Deo ſpiritualiter genuit. femur enim, quia partes ſibi vicinas genitales complectitur, hinc eſt cauſa & ſymbolum generationis. Femore ergo Primò, ſignificatur Verbi incarnatio. ita S. Gregor. homil. 15. in Ezech. Secundò, paſſio Chriſti: eſt enim hoc femur, veſtiſque Chriſti aſperſa ſanguine, ut dixit v. 13. Hujus enim ſanguinis & paſſionis merito factus eſt Chriſtus Rex regum, & Dominus dominantium. Itaque ſicut in capite habet nomen divinitatis B (hujus enim ſymbolum eſt caput) *quod nemo novit niſi ipſe*: ita in femore humanitatis habet nomen omnibus notum, ſcilicet quòd qua homo ſit *Rex regum & Dominus dominantium.* Tertiò, femore ſignificatur Chriſti ſoboles, putà filii & nepotes, inquit Alcazar, juxta illud Geneſ. 49. 20. *Dux de femore ejus.* Unde τὸ *in femore ſuo ſcriptum, Rex regum*, &c. indicat ipſius filios veros eſſe reges, ipſumque eſſe regem illorum. In femore enim propagatio generis intelligitur, uti docent S. Greg. Anſbert. & Beda. q.d. Chriſtus ſuos filios facturus eſt reges, & ipſi etiam nationes judicabunt. Huc facit jambicum illud b. Thomæ Mori:

Princeps pius numquam carebit liberis,
Totius eſt regni pater princeps,
Abundat ergo feliciſſimus tot liberis quot populis.

Quartò, Maldon. in Matth. 27. 11. In femore, ait, ſignificatur Chriſti regnum, Chriſtumque qua Deus eſt ſuapte natura repugnare: per femur enim ſignificatur natura, q.d. Chriſtus eſt rex non vi, non tyrannide, non electione, non adoptione, ſed natura, & naturali propagine C ac generatione.

Secundò, Ambroſ. per veſtimentum Sanctos, per femur humanitatem Chriſti accipit: *Quia*, ait ipſe, *Primò, in operibus Sanctorum agnoſcitur hunc eſſe verum Deum, qui tales ſervos poſſidet. Secundò, quia in operibus quæ ipſe in carne poſitus geſſit, cognitum eſt hunc eſſe verum Dei filium.*

Tertiò, Pannonius, *veſtimentum*, inquit, *à foris eſt, femur à natura: & Chriſtus humanitatem à foris ex tempore habet; divinitatem autem à natura, à qua ab æterno eſt Deus: & neutrum horum ſine dignitatis honore habet; quia ab utroque eſt rex*, q.d. Chriſtus tam qua homo, quàm qua Deus, eſt Rex regum. Verùm primus ſenſus ſimpliciſſimus eſt & genuinus.

REX REGUM ET DOMINUS DOMINANTIUM] Hic erat titulus & elogium regum Perſarum, teſte Alexandro ab Alexan. libr. 1. Genial. cap. 28. Ita Saporem Regem regum appellat Julius Capitolinus cap. 24. ubi ejus ad Conſtantinum Imper. litteras recenſet, quarum hæc erat inſcriptio: *Rex regum Sapor, particeps ſiderum, & frater ſolis ac lunæ, Conſtantio fratri meo S. P. D.* *Sapores frater ſolis* D Unde illud Ageſilai in eum, qui de more regem Perſarum magnum appellabat: *Et quid ille*, inquit, *me eſt major, niſi ſit & juſtior & modeſtior?* ita Plutarch. in Lacon. Sic & Suetonius in Caligula cap. 6. Parthorum regem regum regem appellat. Sic & Plutarchus in Lucullo, Tigranem regem Armeniorum, regem regum nuncupat. Porrò apud Parthos, primus rex magnus appellatus eſt Artabanus, duplicique diademate uſus, teſte Herodiano libr. 6. Hæc & plura Pineda in Job 1. v. 1. num. 17.

Vers. 17. ET VIDI UNUM ANGELUM STANTEM IN SOLE, ET CLAMAVIT VOCE MAGNA DICENS OMNIBUS AVIBUS, &c. VENITE, ET CONGREGAMINI AD COENAM MAGNAM DEI) Angelus hîc ſtat in ſole, ut ſignificet, quòd in oculis totius mundi fiet hæc Antichriſtianorum per Chriſtum ultio. Advocatio & invitatio volucrum ſignificat ingentem fore ſtragem, adeò ut ad cada-

ſera Antichriſtianorum depaſcenda & devoranda undique vultures, aliæque carnivoræ aves advolent. Hiſce enim Deus cœnam hanc, id eſt convivium & epulum hoc cadaverum præparavit. Alludit ad Jerem. 12. v. 9. *Venite congregamini omnes beſtiæ terræ, properate ad devorandum*. Rurſum alludit, aut potiùs citat Ezech. 39. v. 17. ubi de eadem exercitus Antichriſti, putà Gog & Magog, clade loquens Deus, ait: *Dic omni volucri, & univerſis avibus, cunctiſque beſtiis agri: Convenite, properate, concurrite undique ad victimam meam, quam ego immolo vobis, victimam grandem ſuper omnes montes Iſrael; ut comedatis carnem, & bibatis ſanguinem*.

Myſticè. Angelus hic typus eſt præconis Evangelici. At cur à ſole tamquam è ſuggeſto, novus ille prædicator exclamat? An, quia ſicut ſol ſemper feſtinat, numquam conquieſcit: ita Evangelicus prædicator totum orbem celerrimus circuit & pervagatur? An quia, ſicut ſol omnibus beneficus, oritur ſuper juſtos & injuſtos: ita Evãgelicus prędicator, omnium tam bonorum quàm malorũ commodis, præſertim ſpiritualibus, incumbit? An tandem, quia, ſicut ſol totum orbem ſuo ſplendore colluſtrat, ſuo calore fœcundat: ita evangelicus prædicator cæcas hominum mentes ſuis verbis illuminat, præpoſteras voluntates ſuis exemplis inflammat? ita noſter Mendoza in 1. Reg 3.21.

VERS. 19. ET VIDI BESTIAM ET REGES TERRÆ] decem, de quibus vide dicta cap. 17. in fine. Beſtia hæc eſt Antichriſtus, uti dixi cap. 13. v. 1. Hic enim cum ſuis omnibus, qui erunt innumeri, congregabitur in Armagedon ad pugnandum contra Chriſtum & Chriſtianos, ſed profligabitur omnino à Chriſto. inde ſequitur:

ET APPREHENSA EST BESTIA (Antichriſti) ET
VERS. 20. CUM EA PSEUDOPROPHETA) ſcilicet inſignis ille impoſtor, qui erit Antichriſti præcurſor, de quo c. 13. 11.

VIVI MISSI SUNT HI DUO IN STAGNUM IGNIS ARDENTIS SULPHURE) Quidam legunt, *ardens*; Primaſ. *ardentis igne & ſulphure*; Græca, *ardens in ſulphure*; Arabicus, *plenum igne & ſulphure*. Verùm Romana legunt, *ardentis ſulphure*.

Nota. Antichriſtus ut probet ſe eſſe Chriſtum, quaſi ſimia Chriſti, finget ſe mori, & poſt mortem ad vitam reſurgere, ut patet Apocal. 13. v. 12. Audi S. Gregor. lib. 11. epiſt. 3. *Veniens in mundum Antichriſtus, diem ſabbati, & diem Dominicum ab omni jubebit opere cuſtodiri. Nam quia ſimulaturus eſt mori ſe ac reſurgere, ideo diem Dominicum in veneratione haberi præcipiet: quia verò judaizare populum compellet* (ut videatur eſſe Meſſias Judæis promiſſus) *ut ritus Moſaicæ legis revocet, & Judæorum ſibi ſubdat perfidiam, diem ſabbati obſervari coget*. Poſt fictam hanc & hypocriticam reſurrectionem, coram toto populo aſcendet in montem Oliveti (uti ſignificat Daniel cap. 11. v. 45.) voletque inſtar Chriſti in cœlum aſcendere, ex quo ſe primitus deſcendiſſe mentietur: attollent eum in aere dæmones ſumentes ſpeciem angelorum, cunctis admirantibus & divinitati ejus acclamantibus, inquit Peter. Sed mox à Chriſto per Michaelem deturbabitur, ac mox Antichriſtum terra dehiſcet, vivumque eum rapient dæmones in tartara ſive vivus eò perveniat (perire enim de terra, & tradi igni gehennæ, erit ei mors & interfectio, ait Andreas Cæſar.) ſive potiùs in via priùs moriatur & ſuffocetur. Utrumque enim probabile eſt, uti & de Core, Datan & Abiron docui Numer. 16. v. 33. Poſterius tamen probabilius eſt & conformius S. Scripturæ, quæ alibi dicit omnes omnino homines morituros, ut 2. Theſſal. 2. v. 8. Hebr. 9. 27. Occidetur autem Antichriſtus, *ſicut doctores tradunt, in monte Oliveti, in papilione ac ſolio ſuo, illo in loco contra quem cælos Dominus aſcendit*, ait Haymo in c. 11. Iſaiæ.

Porro Michael fulgure, ut videtur, eum deturbabit. Sic enim de eo canit Sibylla lib. 3. *Cùm poteſtas ardens inundans in terram veniet, & Bellar* (id eſt Antichriſtum) *incendet*. Niſi quis cum Ribera dicat, iram Chriſti impios interficientis more poetico & prophetico vocari à Sibylla poteſtatem ardentem.

In inferno eſt verum ſulphur. ARDENTIS SULPHURE) Ex hoc loco & cap. 20. 9. & cap. 21. 8. liquet apud inferos verum eſſe ſulphur, ut communiter docent Doctores. Eſt enim ſulphur materia & fomentum aptiſſimum ignis, atque ſuo fœtore & acredine pœnam ignis adauget. Eſt inquam in gehenna ſulphur, non aliud & aliud ſibi ſuccedens, ſed idem ſemper numero permanens & conſtans, uti idem numero ſemperque ſibi conſtans eſt ignis.

VERS. 21. ET CETERI OCCISI SUNT IN GLADIO) q. d. Ceteri milites Antichriſti, putà exercitus decem regum, ac Gog & Magog, *gladio*, id eſt juſſu & virtute Chriſti, occidentur, quam exequetur non per gladium, ſed per ignem de cęlo miſſum, uti docet c. 20. 9. Gladius ergo hic erit ignis & grando, quæ ex ore Chriſti procedunt: quia imperio Chriſti de cęlo deſcendent, & exercitum illum impiorum delebunt.

Hæreſiarcharum funeſtus interitus. Moraliter vide hic, quàm acris & metuenda ſit vindicta Dei in impios & Antichriſtianos, præſertim hæreſiarchas, quorum dux & caput erit Antichriſtus. Notus eſt interitus Simonis Magi primi hæreſiarchæ, quem paucis ita deſcribit Arnobius libr. 2. contra Gentes: *Viderant Romani currum Simonis Magi & quadrigas igneas Petri ore diſſlatas, & nominato Chriſto evanuiſſe: viderant inquam fidentem diis falſis, & ab iiſdem metuentibus proditum, pondere præcipitatum ſuo, & cervicibus jacuiſſe præfractis; poſt deinde perlatum Brundam, cruciatibus & pudore defeſſum, ex altiſſimi culminis ſe rurſum præcipitaſſe faſtigio*.

Julianus Apoſtata cæleſti telo ictus, manum implevit ſanguine, illumque jactans in aerem, dixit, *Viciſti Galilæe*: ait Theodor. l. 3. Hiſt. c. 20.

Valens Arrianus Imp. à Gothis in caſa combuſtus eſt; quod in ſpiritu videns S. Iſacius monachus, licet abſens: *Nunc*, inquit, *Valens igne torretur, & nares profluentem ab eo ingratum odorem ſentiunt*. ita Nicephor. l. 11. c. 50.

Zeno Imperator Eutychianus, vivus ab uxore ſepultus eſt. de quo Cedrenus: *Satellites*, inquit, *qui ad ſepulcrum in quo repoſitus fuit, cuſtodiendum erant collocati, retulerunt, ſe per duas noctes lamentabilem vocem è ſepulcro audiviſſe: Miſeremini, & aperite mihi. Cùm illi dicerent, alium jam regnare: Nihil, inquit, curo, in monaſterium me abducite. Sed cum non aperiretur, ferunt aliquanto poſt monumentum fuiſſe recluſum, inventumque in eo Zenonem, qui præ fame ſuos ipſe lacertos manderat, & caligas quas geſtabat*.

Anaſtaſius Imp. ait Zonaras, vidit virum terribilem dicentem. *Ecce ob perverſitatem fidei tuæ, annos quatuordecim vitæ tuæ deleo*. Nam, ut idem ſubdit, ac Cedrenus, cùm oraculo didiciſſet ſibi igne percundum, ciſternam quæ Frigida dicitur, multis meatibus aperuit, ut oraculum eluderet: ſed fruſtra; nam fulmine eſt ictus.

Theodoricus rex Arrianus, viſus eſt cuidam ſancto viro inter Johannem Papam & Symmachum Patritium quos occiderat, diſcinctus, diſcalceatus, & vinctis manibus projici in ollam Vulcaniam. ita S. Gregor l. 4. Dialog. 30.

Conſtantinus Copronymus, hoſtis Deiparæ, miſerabiliter in Chalandio moritur, clamans & dicens: *Vivens adhuc ſum igni inextinguibili traditus*, ſanctamque Virginem Deiparam nominari & laudari expetiit, ait Theophanes.

Arrius in ſeceſſu médius crepuit inſtar Judæ, viſceraque effudit: quia Deo Patri viſcera ſua, id eſt Filium conſubſtantialem, auferre voluerat. ita S. Nazianz. in laudibus S. Athanaſii.

Neſtorii lingua blaſphema in Chriſtum & Deiparam à vermibus exeſa eſt, & totum corpus tabe computruit, uti Evagrius lib 1. c. 7. Cedrenus & alii tradunt.

Lutherum ſibi gulam fregiſſe, ex ejus familiariſſimis acceptum eſſe tradunt Bozius de Signis Eccleſiæ, Genebrard. & alii, corvorumque turbam ejus funus comitatam; quin & dæmones ab energumenis ex Geel (opidum hoc vidi in Brabantia, & energumenos, qui eò ad S. Dympnam confluunt) in Saxoniam ad ejus funus convolaſſe, narrat Tilmann. Bredenbach. libr. 7. Sacr. collat. cap 39.

Calvinum ſcribit Beza phthiſi, colica, aſthmate, calculo, podraga, hæmorrhoidibus vexatum. Acceſſit morbus pedicularis, qui totum corpus pervaſit. ac fœtidiſſimum & purulentiſſimum ulcus circa verenda: à vermibus ergo corroſus expiravit inſtar Herodis, Hunerici, Maximiani & Antiochi Epiphanis, acerrimorum perſecutorum Chriſti & Eccleſiæ. ita Hieron. Bolſecus Doctor medicus in vita Calvini. c. 22.

Quo die occidetur Antichriſtus? Quæres quando, occidendus ſit Antichriſtus? Reſp. poſtquam regnaverit tres annos cũ dimidio, uti docet Daniel c 12. 7. & S. Johannes Apoc. c 11. v. 2 & 3. & c. 12. v. 14

Addit S. Hieron. in Daniel. 12. 11. eum occidendum A die 1290. ab initio regni ſui, idque ſignificare Danielem cùm ait: *Et a tempore cum ablatum fuerit* (ab Antichriſto initio ſuæ monarchiæ) *juge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem, dies mille ducenti nonaginta:* Subdit Daniel: *Beatus qui exſpectat, & pervenit uſque ad dies mille trecentos trigintaquinque*. Ex quibus verbis S. Hieron. & alii paſſim colligunt, poſt Antichriſti mortem ſuperfuturos dies 45. uſque ad diem judicii, quos Deus dabit hominibus lapſis in perſecutione Antichriſti, ut pœniteant. Aliqui cum S. Hieronymo hos dies præcisè accipiunt, ita ut poſtero die præcisè, putà 46. à nece & perſecutione Antichriſti, futura ſit omnium reſurrectio, & judicium univerſale.

Porro probabile eſt, diem reſurrectionis generalis fore eumdem quo reſurrexit Chriſtus, putà diem Paſchæ. Unde Lactant. lib. 7. c. 19. docet nos reſurrecturos in die Dominica, imò eadem hora qua Chriſtus reſurrexit: Chriſtus enim fuit exemplar noſtræ reſurrectionis. Idem docet S. Anſelmus in Elucidario, & Macarius homil. 5. & 12 dicens, noſtram reſurrectionem fore tempore Aprilis, quando omnia florent, & ſpeciem exhibent cæleſtis B gloriæ. Idem ſentit noſter Johannes Salas in 1. 2. quæſt. 5. tract. 2. diſp. 14 ſect. 10.

Suppoſitis hiſce duobus principiis, ſcilicet Primò, à nece Antichriſti uſque ad diem judicii & reſurrectionis, præcisè fore 45. dies. Secundò, reſurrectionem fore ipſo die Paſchatis; ſequitur Antichriſtum occidendum finitis Bacchanalibus (quod notent & timeant bacchantes) primo die Quadrageſimæ; ac deinde Quadrageſimam totam dandam lapſis ad pœnitentiam, ut ſe præparent ad ultimum Paſcha, quo reſurgent ſubituri judicium generale. Quadrageſima enim uſque ad Paſcha continet dies 46. deme ex iis diem primum, utpote quo occidetur Antichriſtus, ſupererunt 45. dies, quos numerat Daniel uſque ad diem judicii: ita ut finito die 45. & inchoante 46. qui erit Paſcha, omnes reſurgant & judicentur. Ita opinatur vir quidam eruditus Romæ, qui mecum hac de re egit. Si dicas: Ergo præcisè poterit ſciri dies judicii, quod negat Chriſtus Marci cap. 13. 32. Reſp. negando conſequentiam. Nunc enim is non poteſt ſciri, & deinceps non poterit ſciri uſque ad mortem Antichriſti: ea verò peracta poterit probabiliter ex dictis cognoſci; at non certò ſciri: quia utrumque principium quo nititur hæc ſententia, incertum eſt, & probabile dumtaxat, ſcilicet quòd reſurrectio fiet die Paſchatis, & quòd præcisè erunt 45. dies à nece Antichriſti uſque ad diem judicii. Multi enim longè plures fore opinantur, ut dixi Daniel 12. 11. In hiſce ergo conjecturis nihil certò definiri poteſt, præſertim cùm à variis variæ aliæ afferantur, quarum, quæ ſit vera, eventus declarabit.

CAPVT VIGESIMVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Continuatur materia capitis præcedentis per novam viſionem, qua res altiùs à ſuo exordio repetitur. Videt enim Iohannes angelum habentem clavem abyſſi, qui Satanam ligat in abyſſo per mille annos, quibus Martyrum & Sanctorum animæ cum Chriſto regnant in cælo. Inde v. 7. poſt mille annos dicitur ſolvendus Satanas ad modicum tempus, qui ſolutus congregabit Gentes, Gog & Magog, ad Antichriſtum, ut pro eo pugnent contra Chriſtum & Chriſtianos; ſed afflabit & perdet eos Deus igne miſſo de cælo; Satanam verò & Antichriſtum in tartara deturbabit. Deinde v. 11. Chriſtus venit ad judicium, reſurgunt mortui puſilli & magni, libri aperiuntur, ex iiſque mortui jam reſuſcitati judicantur ſecundum opera cujuſque; ac tandem mors & infernus cum impiis, qui non ſunt ſcripti in libro vitæ, mittuntur in ſtagnum ignis.

Ligatus eſt Satanas per mille annos, quando?

ALcazar more ſuo hæc omnia refert & determinat ad C Romanam Eccleſiam, quaſi poſt Babylonis, id eſt Romæ, incendium, ſcilicet myſticum charitatis, cùm ſub Conſtantino cœpit publicum in ea fidei Chriſtianæ exercitium, ligatus ſit Satanas, ne illud ullo umquam tempore evertere aut tollere poſſit. Illud itaque duraturum uſque ad tempus Antichriſti, qui modico tempore illud tollet; ſed eo mortuo ſurſum reſtituetur, durabitque uſque ad diem judicii, quando commutabitur in regnum cæleſte, beatum & glorioſum. Ligari ergo cenſet hîc Satanam ad hoc, ne impediat nuptias Agni cum Romana Eccleſia; ſicut Raphael ligavit Aſmodæum, ne impediret nuptias Tobiæ cum Sara, Tobiæ 8. v. 3. Porrò hinc ipſe probare contendit, omnia præcedentia à cap. 12. huc uſque intelligenda eſſe de primitivæ Eccleſiæ victoriæ contra gentiliſmum: quia cap. ſequenti dicitur ligatus Satanas per mille annos. Ergo, inquit, ligatio Satanæ ſecuta eſt poſt Babylonis excidium, poſt pugnam Michaelis cum dracone, &c. Ergo hoc excidium, hæc pugna, &c. non fient ſub Antichriſto in fine mundi, ſed facta ſunt jam olim in converſione Gentium, cùm Roma profeſſa eſt publicè chriſtianiſmum; tunc enim ligatus eſt Satanas per mille annos. Nec enim poſt Antichriſtum ſupererunt orbi mille anni, ut iis tunc demum ligetur Satanas.

Verum Reſpondeo cum Ribera, eſſe hîc novam viſionem, uti fieri ſolet in Prophetis; in qua quædam per hyſterologiam præmittuntur & repetuntur, quæ jam olim contigerunt. Ligatio enim Satanæ jam olim à Chriſto facta hîc narratur à Johanne, & arceſſitur à ſuo initio; idque ad hoc, ut inde tranſeat & enarret ejuſdem ſolutionem, quæ fiet in fine mundi ſub tempora Antichriſti. Quomodo enim intelligeretur Satanas ſuis catenis eſſe ſolutus, niſi prius narraretur, eum jam olim à mille annis à Chriſto iiſdem eſſe alligatum?

VERS. 1 ET vidi Angelum deſcendentem de cœlo, habentem clavem abyſſi, & catenam magnam in manu
ſua. 2. Et apprehendit draconem, ſerpentem antiquum, qui eſt diabolus, & ſatanas, & ligavit
eum per annos mille; 3. Et miſit eum in abyſſum, & clauſit, & ſignavit ſuper illum, ut non ſeducat am-
plius gentes, donec conſummentur mille anni: & poſt hæc oportet illum ſolvi modico tempore. 4. Et
vidi ſedes, & ſederunt ſuper eas, & judicium datum eſt illis: & animas decollatorum propter teſtimo-
nium Jeſu, & propter verbum Dei, & qui non adoraverunt beſtiam, neque imaginem ejus, nec accepe-
runt characterem ejus in frontibus aut in manibus ſuis, & vixerunt, & regnaverunt cum Chriſto mille
annis. 5. Cæteri mortuorum non vixerunt, donec conſummentur mille anni. Hæc eſt reſurrectio pri-
ma. 6. Beatus, & ſanctus, qui habet partem in reſurrectione prima: in his ſecunda mors non habet po-
teſtatem: ſed erunt ſacerdotes Dei & Chriſti, & regnabunt cum illo mille annis. 7. Et cùm conſummati
fuerint mille anni, ſolvetur ſatanas de carcere ſuo, & exibit, & ſeducet Gentes, quæ ſunt ſuper quattuor
angulos terræ, Gog, & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus eſt ſicut arena maris.
8. Et aſcenderunt ſuper altitudinem terræ, & circuierunt caſtra ſanctorum, & civitatem dilectã. 9. Et
deſcẽdit ignis à Deo de cœlo & devoravit eos: & Diabolus, qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnũ ignis &
ſul-

ſulphuris, ubi & beſtia, 10. Et pſeudopropheta cruciabuntur die ac nocte in ſæcula ſæculorum. 11. Et vidi thronum magnum candidum, & ſedentem ſuper eum, à cujus conſpectu fugit terra & cælum, & locus non eſt inventus eis. 12. Et vidi mortuos, magnos & puſillos, ſtantes in conſpectu throni, & libri aperti ſunt: & alius Liber apertus eſt qui eſt vitæ: & judicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libris, ſecundum opera ipſorum. 13. Et dedit mare mortuos, qui in eo erant: & mors & infernus dederunt mortuos ſuos, qui in ipſis erant: & judicatum eſt de ſingulis ſecundùm opera ipſorum. 14. Et infernus & mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis. Hæc eſt mors ſecunda. 15. Et qui non inventus eſt in Libro vitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis.

Vers. 1. ET VIDI ANGELUM DESCENDENTEM DE CÆLO HABENTEM CLAVEM ABYSSI] Angelus hic eſt Chriſtus ait S. Auguſtinus l. 20. Civit. c. 7. Viegas & Alcazar; Chriſtus enim habet clavem abyſſi, & apprehendit ligavitque dæmonem imperii ſui catena.

Verùm ſimpliciùs & planiùs hic, æquè ac cap. 9. v. 1. angelum accipiemus propriè dictum, qui ſit præſes & quaſi prætor inferni. Unde habet clavem abyſſi, id eſt, habet poteſtatem laxandi infernum, in eumque detrudendi diabolum, putà Luciferum, ibique eum alligandi per catenam, id eſt, per imperium divinum, ejuſque vim detentivam & coercitivam (de qua dixi cap. 9. v. 14.) idque per annos mille, id eſt per univerſum tempus regni Chriſti in hac vita, putà in Eccleſia militante uſque ad Antichriſtum; millenarius enim eſt numerus perfectus, quadratæ & ſolidæ figuræ: decies enim decem faciunt centum, & decies centum faciunt mille. Mille ergo eſt quadratura denarii, ideoque temporis plenitudinem & univerſitatem ſignificat ait S. Auguſt. & alii paſſim. Vel mille, id eſt plurimos annos; ponitur enim numerus definitus pro indefinito.

HABENTEM CLAVEM ABYSSI] putà inferni. Myſticè, Ansbert. & Haymo per abyſſum accipiunt multitudinem impiorum, cui quaſi alligatus eſt dæmon. Rurſum Alcazar: In abyſſo, inquit, id eſt in æquiſſimo Dei judicio (judicia enim Dei abyſſus multa) ligatus & recluſus eſt dæmon.

Vers. 2. SERPENTEM ANTIQUUM] Quia diabolus ab olim in paradiſo, ſerpentem primos homines veneno ſuæ mortificavit invidiæ, ait S. Leo.

ET LIGAVIT EUM PER ANNOS MILLE] Arabicus, *in annos mille*. Quibus catenis ligentur dæmones dixi c. 9. 14. Nota, hanc ligationem dæmonis per mille annos, quintupliciter ab interpretibus ſupputari & explicari. Primò enim, aliqui hos mille annos inchoant à paſſione Chriſti, & finiunt in Antichriſto. Secundò, alii eos inchoant à Conſtantino Imp. aut à morte Juliani; tunc enim quaſi ſimul interiit idololatria; Tertiò, alii poſt Conſtantinum; Quartò, alii à morte vel tempore Antichriſti; Quintò, alii eos inchoant à die judicii, & complendos dicunt in regno cælorum. Omitto ſententiam Proſperi in Dimidio temporis c. 4. qui ab exordio 70. hebdomadum Danielis, hos mille annos orditur, quia hæc ejus unius ſingularis eſt opinio.

Prima reſponſio. Primò, à paſſione Chriſti inchoant S. Gregor. Auguſt. Primaſ. Beda, Andreas, Viegas & Perer. l. 15. in Daniel. Chriſtus enim in cruce ademit diabolo jus uſurpatum & poteſtatem in homines, eumque alligavit. Unde ait ipſe: *Nunc princeps hujus mundi eiicietur foras*. ſed ſub Antichriſto ſolvetur, vireſque ſuas recipiet; eaſque exſeret per Antichriſtum. Itaque à Chriſto in cruce Satanas, id eſt dæmonum princeps (unde in Græco eſt articulus; & S. Proſper in Dimidio temporis legit, *draconem illum magnum, illum ſerpentem antiquum*) putà Lucifer, realiter & perſonaliter relegatus eſt ad inferum, ibique ligatus eſt, ut ex eo egredi non poſſit, nec ita nocere hominibus ac ſi iis præſens eſſet, uſque ad tempus Antichriſti: tunc enim ſolvetur & egredietur. Id diſertè docet S. Gregor. l. 4. Moral. 12. Ambroſ. Andreas, Lactant. l. 7. Divin. inſtitut. 24. & 26. Ribera & Viegas, qui docent hìc ſecretum quoddam detegi, ſcilicet in paſſione & morte Chriſti angelum quemdam è cælo deſcendiſſe, qui Satanam in gehenna alligaret, ne ex ea egredi poſſet uſque ad tempus Antichriſti. Rurſum ligatus eſt Lucifer, ne per ſuos dæmones, qui inter nos agunt, totam ſuam vim exſerat contra Eccleſiam, ne ſeducat gentes ex quibus conſtat Eccleſia, ait S. Auguſt. quas antea ſeduxerat, & ſubiectas tenebat, ſed permittere cogatur, ut illæ liberè ad Chriſtum converti poſſint, utque Chriſti fides A toto orbe per omnes gentes propagetur, ait S. Auguſt. ſerm. 197. de Tempore. Ita refert S. Athanaſius in vita S. Antonii, quòd diabolus quadam vice prociderit ad pedes S. Antonii, dicens: *Cur mihi maledicunt homines? ſibi imputent, ſi cadant. Ego enim nihil poſſum, niſi ipſi ſponte ſe mihi ſubdant*. Additque S. Antonius; *Homo crucis ut draco aduncatus à Domino eſt, & capiſtro ligatus ut jumentum, & quaſi mancipium fugitivum vinctus circulo, & armilla labia perforatus, nullum omnino fidelium devorare permittitur. Nunc miſerabilis ut paſſer, ad ludendum irretitus à Chriſto, calcante Chriſtianorum ſubſtratus gemit. Ille qui univerſa maria à ſe deleta plaudebat, ille qui orbem terrarum manu ſua teneri pollicebatur, ecce à nobis vincitur, ecce me adverſum ſe prohibere non poteſt diſputantem*. Vide S. Auguſt. ubi ſuprà.

Ita in Vita S. Marcellini & S. Petri Martyrum, 2. Junii legimus Petrum hunc Exorciſtam, ut virtutem Chriſti Artemio præfecto carceris oſtenderet, è carcere vi divina, ſolutis vinculis, egreſſum ſtitiſſe ſe ad menſam Artemii, ejuſque conjugis Candidæ, & filiæ Paulinæ, quæ poſſidebatur à dæmone, qui ſubitò ad Petri præſentiam fugiens, exclamavit, *Virtus Chriſti, quæ eſt in te, ò Petre, me ligavit,* B *meque expellit*; ita ut Paulina planè libera & ſana evaſerit. Quocirca Artemius cum conjuge, accedens ad pedes Petri, Chriſtianus effectus, ac tandem cum iiſdem Martyr evaſit. Nam, ut ait S. Auguſt. 20. Civit. 8. *Alligatio diaboli non ſolùm facta eſt ex quo cœpit Eccleſia in nationes dilatari, ſed etiã nunc fit, & fiet uſque ad terminum ſæculi; quia unicuique fidelium iſte fortis tunc alligatur, quando ab illo tamquam vas eripitur*. Vide dicta c. 9. 14. Quocirca appoſitè S. Cyprianus tract. de Opere & eleemoſ. diabolum ita Chriſtiani qui ejus tentationi conſenſerunt, coram Chriſto judice inſultantem inducit: *Ego pro iſtis quos mecum vides, nec alapas accepi, nec flagella ſuſtinui, crucem portavi, nec ſanguinem fudi, nec familiam meam pretio paſſionis & cruoris redemi: ſed nec regnum illis cæleſte promitto, nec ad paradiſum reſtituta immortalitate denuo revoco; & munera mihi quàm pretioſa, quàm grandia, quam nimio & longo labore quæſita, ſumptuoſiſſimis apparatibus comparant? Tuos tales munerarios Chriſte demonſtra præceptis tuis monitos; & pro terrenis cæleſtia recepturos illos divites, illos copioſiùs affluentes, an in Eccleſia præſidente & ſpectante te ejuſmodi munus edant? In iſtis muneribus meis caducis atque terrenis nemo paſcitur, nemo* C *veſtitur, nemo cibi alicujus ſolatio ſuſtinetur; cuncta inter furorem edentis, & ſpectantis errorem, prodiga & ſtulta voluptatum fruſtrantium vanitate depereunt. Illic in pauperibus tuis tu veſtiris & paſceris, tu æternam vitam operantibus polliceris, & vix tui meis pereuntibus adæquantur, qui à te divinis mercedibus & præmiis cæleſtibus honorantur. Quid ad hæc reſpondebimus fratres chariſſimi?*

Porrò mille hoſce annos finiri in Antichriſto, tumque ſolvendum eſſe Satanam, diſertè docet S. Auguſt. lib. citato cap 7. S. Gregor. lib. 9 Moral. cap. 1. & lib. 35. 20. Primaſius, Beda, & alii paſſim.

Secundò, à tempore Conſtantini, qui publicum induxit chriſtianiſmi exercitium abolito gentiliſmo, inchoat hoſce mille annos Ferdinandus Caſtiglius in hiſtoria S. Dominici part. 1 c. 1. & alii, eoſque finit in exordio imperii Ottomanici: tunc enim videtur ſolutus Satanas, quando Ottomanus factus eſt primus Turcarum Imperator, quem ſecuti ſunt ejus poſteri uſque in hanc diem. Nam ab anno Domini 300. quo regnavit Conſtantinus, uſque ad annum Domini 1300. quo cœpit Ottomanus, præciſè D ſunt mille anni. *Secunda.*

Rurſum, Ubertinus de Caſalis ligatum ait Satanam ſub Conſtantino, ſed ſolutum ſub Johanne XXII. Pont. qui cœpit ſedere anno Domini 1316. Huic enim minùs Mendicantibus Ordinibus faventi offenſus Ubertinus, contra eum ſtomachatur, eumque vocat myſticum

Antichriſtum. Sed injuria: bilis enim fecit eum haſce voces in Pontificem legitimum evomere. Meritò enim Johannes Imperatorem Eccleſiæ hoſtem judicavit, & ſacris interdixit, eò quòd crearet Petrum Corbarium Antipapam. Inſuper Alcazar hoſce mille annos inchoat à Conſtantino qui chriſtianiſmum evexit, eoſque finit in Antichriſto. Verùm hæc accommodatitia ſunt, non genuina, nec literalia; præſertim cùm S. Johannes Evangeliſta c. 12. 31. aliique Evangeliſtæ, ut Matth. c. 12. 29. Marc. cap. 3. v. 27. Lucæ 11. v. 22. doceant à Chriſto vivente & patiente ligatum eſse Satanam: ergo à tempore Chriſti, non Conſtantini, hi mille anni arceſsendi ſunt.

Tertia.

Tertiò, poſt Conſtantinum orditur hoſce mille annos Aureolus, ſcilicet à Calixto II. Pontif. anno Domini 1122. Cenſet enim hunc angelum eſse Calixtum Pontificem, qui habet clavem abyſſi, id eſt poteſtatem claudendi portas inferni, & aperiendi januas cæli. Hic ligavit Satanam: quia ſuſtulit Imperatori jus inveſtiendi Epiſcopos & Abbates, dando eis annulum & baculum, quod à Carolo Magno per 300. annos uſurpaverant. Quocirca ſub Calixto II. Henricus V. Imperator Romam veniens, huic juri renunciavit anno Domini 1122. cùm idipſum antea tentaſsent Gregorius VII. Victor, Urbanus & Paſchalis Pontifices, ſed perficere nequiviſsent. Calixtus ergo ligavit Satanam ad mille annos, id eſt in perpetuum quamdiu Eccleſia durabit. Verùm hæc quoque eſt accommodatio prophetiæ graviſſimæ ad rem præſcisam minutam & exilem.

Quarta Chiliaſtarum.

Quartò, ab Antichriſti morte ordiuntur hoſce mille annos. Primò, Chiliaſtæ, ſive Millenarii, quorum dux fuit Papias diſcipulus S. Johannis Apoſtoli, quem ſecutus eſt Cherintus hereticus, & è Catholicis Irenæus, Tertull. Lactant. Victorinus, Apollinaris. Severus, Juſtinus & alii. Putarunt enim hi, ea quæ à Chriſto prædicta & promiſsa ſunt de pace & felicitate Eccleſiæ, necdum impleta eſse, ſed implenda fore poſt Antichriſtum, quando eo devicto juſti reſurgent, & cum Chriſto in terris regnabunt mille annis: quocirca illis ligandum eſse Satanam. Itaque docebant poſt ſex millia annorum, quibus ſtabit hic mundus, ſecuturum ſabbathum, ſive ſeptimum millenarium annorum, in quo Sancti cum Chriſto in terris regnabunt in ſummis deliciis, vel corporalibus gulæ & luxuriæ, uti volebat impurus Cherintus; vel potiùs ſpiritalibus, ut voluit Irenæus & alii: idque placuit aliquando S. Auguſtino, ut ipſe refert lib. 20. Civit. 7. Hanc ergo ajebant eſse reſurrectionem primam, de qua hìc agit Johannes: poſt quam ait ſecuturam ſecundam, in qua ſcilicet è terra in cælum transferentur, qui erat octavus millenarius felicitatis & æternitatis. Unde & caput ſequens accipiunt de hac prima reſurrectione; hanc enim ajebant eſſe novam Jeruſalem è cælis deſcendentem in terras. In hunc errorem induxit eos hic locus Apoc. qui id videtur aſſerere. Quocirca alii ex diametro his adverſi, ut hunc errorem convellerent, reſpuebant Apocalypſin, eamque tribuebant Cherinto hæretico, qui fuit à primis Chiliaſtis.

Refellitur Primò.

Hic itaque eſt error Millenariorum: hæreſin dicere non audeo, quia apertas Scripturas aut Conciliorum decreta, quibus hæc ſententia quaſi hæretica damnetur, non habeo. Unde & S. Auguſtinus loco citato, eam damnare non eſt auſus. Satis tamen illa erroris convincitur, & ab Eccleſia damnari poſſet ut hæretica, uti noſter P. Salas & alii eam damnant.) Primò, ex illis Script. & decretis Pontificum, quæ docent animas puras & ſanctas hac vita functas, mox in cælum evolare. unde enim ſequitur, eas non degere in terra per mille annos.

Secundò.

Secundò ex iis quæ docent unam tantùm eſſe propriè dictam reſurrectionem, ſcilicet corporum reviviſcentium, eamque futuram in fine mundi, putà in die judicii: unde enim ſequitur, animas deinceps in mundo hoc ac terra non moraturas per mille annos. Tales Scripturæ ſunt Job 19. v. 25. *In noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & in carne mea videbo Deum ſalvatorem meum.* Et Paulus 1. Corinth. 15. 52. ait nos reſurrecturos *in momento, in ictu oculi, in noviſſima tuba.* Idē ſatis inſinuat Johannes hoc c. v. 12. & 13.

Tertiò.

Tertiò, ex iis quæ docent poſt reſurrectionem Beatos non habituros delicias carnales, ſed ſpiritales, ut Matth. 20. 30. *In reſurrectione neque nubent, neque nubentur ſed erunt ſicut angeli Dei.*

Quartò, ex iis quæ docent in reſurrectione nos obviàm rapiendos Chriſto in aera, ut dicitur 1. Theſsal. 4. 16. *Quartò.*

Quintò, quia hìc v. 7. dicitur: *Cùm conſummati fuerint mille anni, ſolvetur Satanas, & ſeducet Gentes,* &c. *Gog & Magog.* Hi autem erunt duces & exercitus Antichriſti, qui veniet ante finem mundi, & ante reſurrectionem. Ergo hi mille anni non ſequuntur, ſed præcedunt Antichriſtum, finemque mundi. Ergo ſunt anni hujus vitæ & ſæculi, non reſurrectionis. *Quintò.*

Denique poſteriores Patres, & Eccleſiæ ſenſus hanc ſententiam reprobavit: unde illa jam evanuiſse videtur.

Ad Chiliaſtas ex parte accedit ſententia Abbatis Joachimi, Pannoni, Seraphini & Bullingeri, qui cenſent tam magnifica Chriſti de pace & felicitate Eccleſiæ promiſsa necdum eſse impleta, ſed implenda fore poſt Antichriſtum. Tunc ergo in Eccleſia nullam fore hæreſim, aut hoſtem, qui eam affligat aut perturbet, ipſoſque fideles fore ſanctos ita ut non indigeant morum correctione aut reformatione: fore enim omnes doctos à Domino, tuncque fore in terris ſpecimen cæleſtis monarchiæ. Quocirca docent ipſi ex Sibylla, poſt mortem Eliæ & Henoch ſuperiore 350. annos uſque ad diem judicii. de quo vide Langium in Juſtinum tomo ſecundo fol. 72. Ubertinus verò hos annos duplicat, atque fore 700. Verùm hæc gratis & ſine fundamento dicuntur, nec conſentiunt cum Scriptura, quæ docet Antichriſtum in fine mundi venturum, ac non multò poſt Antichriſtum fore extremum judicium & reſurrectionem, uti & ſatis inſinuat hic S. Johannes, cùm poſt ſtragem Gog, Magog & exercitus Antichriſti, mox v. 11. tranſit ad diem judicii. Quocirca Hortulanus in Cantica fol. 386. ubi eamdem cum Joachimo docet ſententiam, ut has difficultates evadat, aſſerit hos mille felicitatis Eccleſiæ annos, non poſt, ſed ante Antichriſtum futuros. Verùm hoc quoque commentitium eſt, præſertim cùm ad hæc uſque tempora, quæ ſenſim accedunt ad Antichriſtum, nullum umquam fuerit ſæculum ſine hæreſi, hoſte & perturbatione Eccleſiæ, quale ipſe per mille annos fore ante Antichriſtum opinatur, æquè ac opinatus eſt Q. Julius Hilarion libr. de Duratione mundi, tomo 7. Biblioth. SS. Patrum. *Nona opinio quorumdam.*

Ad horum opinionem accedit Petrus Galatinus hìc, quem manuſcriptum legi in biblioth. Vaticana, qui hos mille annos ligationis Satanæ numerat à tempore Chriſti, ſed præcipuam eorum partem fore aſſerit ætate Paſtoris (Pontificis) angelici, qui admirandæ humilitatis, ſapientiæ & ſanctitatis erit, habebitque duodecim Apoſtolos inſtar Chriſti, cum quibus reformabit, & primo ſub Apoſtolis ſplendori reſtituet Eccleſiam: poſt quem ſequetur Antichriſtus, quia omnia ſubvertet, ac tum ſolvetur Satanas antea ligatus. Hunc Paſtorem angelicum promittunt S. Catharina Senenſis apud Ambroſ. Catharin. l. 3. Vitæ ejus cap. 3. & Revelationes B. Amadæi, ex iiſque eum mutuatus videtur Galatinus, & alii multi qui eum expectant. An rectè & verè, poſterorum ætas docebit. Mihi certum eſt, eum hìc à S. Johanne non deſcribi, nec promitti. In oraculo S. Malachiæ, quod recitat Arnoldus Wion libr. 2. Ligni vitæ c. 40. in fine, Paſtor angelicus in ſerie Pontificum futurorum, ponitur ſextus à fine, ſive ſextus à Petro Romano, qui ultimus Pontifex ponitur.

Quintò, hoſce mille annos à die judicii extremi orditur Alphonſus à Caſtro libr. 3. Contra hæreſ. verbo *Beatitudo*, hæreſ. ubi per hoſce mille annos docet denotari æternitatem Beatorum in gaudio & gloria cæleſti. Sic & S. Juſtinus libr. de Veritate Chriſtianæ religionis, aſserit Johannem in Apoc. agere de mille annis, & lignum vitæ eſse illoſmet mille annos. Ait enim: *In his verbis, Secundùm dies ligni vitæ dies populi mei erunt,* &c. *mille annos in myſterio arcanè deſignari intelligimus. Ut enim Adæ dictum eſt, quo die de ligno vitæ ediſſet, eſſe moriturum; ſcimus illum mille annos non impleviſſe. Novimus etiam illud: Dies Domini ut mille anni, huc pertinere.* Huc ex parte accedit Viegas ſcribens ad v. 4. ut ibi dicam. *Quinta.*

Porrò quod dicitur poſt mille annos ſolvendum Satanam, ſic explicant, q. d. Beatis mille annis id eſt in æternum, ligatum eſse Satanam, & tamen iis qui in mundo ſunt adhuc ſolutum manere; ſive cùm piè morientium inchoatur beatitudo, tunc aliorum naſcentium

& vi-

& viventium bellum inchoari. Verùm hæc violenta & contorta eſt explicatio. Nam, ut alia taceam, poſt mille hoſce annos aſſerit Johannes ſolvendum eſſe Satanam, qui Gog. & Magog congregabit in prælium; illiſque cæſis fore judicium & reſurrectionem, ut patet v. 7. 11. & 12. indeque Sanctorum gloriam in cœlo deſcribit cap. 21. & 22. eaque claudit Apocalypſin. Ergo mille hi anni non ſequentur, ſed præcedunt judicium, reſurrectionem & gloriam Beatorum.

Prima ergo expoſitio, uti plurimos & graviſſimos habet auctores, ita & maximè genuina ac vera videtur.

Denique cenſet noſter Turrianus libr. de Euchariſt. cap. 31. & Alcazar, S. Johannem hic alludere ad Iſaiæ cap. 24. v. 21. & 22. ubi dicitur: *In die illa viſitabit Dominus ſuper militiam cœli in excelſo, & ſuper reges terræ qui ſunt ſuper terram: & congregabuntur in lacum, & claudentur ibi in carcere, & poſt multos dies viſitabuntur.* Reges enim ajunt eſſe dæmones, quos Paulus vocat *mundi rectores*. Verùm licet in verbis nonnulla videatur eſſe alluſio & ſimilitudo; tamen alia prorſus Iſaiæ eſt mens & ſententia, uti ibidem docui, alia Johannis.

Anglo Calviniſta hoſce mille annos numerat ab anno Domino 300. quo regnavit Conſtantinus Chriſtianus, itaque ligatus eſt Satanas, eoſque terminat anno Domini 1300. tunc enim ſolutum eſſe Satanam; quia tunc cœpit imperium Turcicum, putà Ottomannicum, quod Eccleſiam Dei vaſtavit & vaſtat. Additque interim hiſce mille annis fideles ſecretò regnare, id eſt veram fidem ſequi, etſi dominetur beſtia, id eſt Antichriſtus, putà Pontifex Romanus. At quomodo hiſce mille annis ligatus eſt Satanas, cùm, ut ipſe aſſerit, regnet iiſdem in Eccleſia beſtia, id eſt Antichriſtus? Quæ major libertas erit Satanæ, quod majus regnum ejus, quàm tempore Antichriſti, in quo operabitur & dominabitur Satanas totis viribus in omni virtute & ſeductione, uti ait S. Paulus 2. Theſſal. 2. v. 10.? Porro ridicula ſunt æquè ac ſtolida, quæ addit & divinat, imò delirat, hæreticus, ſcilicet Primò, Turcæ imperium duraturum *modico tempore*, ut ait hic Johannes; ſcilicet tantùm *ad horam, diem, menſem & annum, id eſt trecentos nonaginta annos. Si Julianorum annorum rationem ſequamur*, inquit, *non prorogabitur impium regnum ultra ſeptem annos ampliùs: tunc prorſus extinguendum, ne vel ullo nominis veſtigio ſuperſtite.*

Secundo, aſſerit reſurrectionem primam factam eſſe à Johanne Wiclef, & ſimilibus, qui pariter Anglus anno Domini 1300. (ſed errat: Wiclef enim cœpit anno 1352.) papatui ſe oppoſuit, & veram fidem Eccleſiæ reſtituit. Itane Calviniſtæ transformant ſe in Huſſitas & Wicleſitas? Prorſus; neſcientes enim & inviti hic verum dicunt. Nam ſi conferas articulos Wiclef, quos recitat Prateolus l. 10. Waldenſ. & alii, cum articulis Lutheri & Calvini; clarè videbis hos ab illo hæreſes ſuas emendicaſſe, adeoque lutheraniſmum & calviniſmum non eſſe aliud, quàm antecedentium hæreſum, in Conciliis Romano & Conſtantienſi damnatarum, reſulcerationem & reſtitutionem.

Tertiò addit, poſt hoſce mille annos, qui finiuntur anno Domini 1300. ſecuturos alios mille annos, quibus fideles everſo papatu & turciſmo (quod, inquit, propediem expectamus) regnabunt cum Chriſto in Eccleſia; quibus expletis ſolvetur ſecundò Satanas, & ſeducet Gog & Magog.

Ita ipſe, ſed hæc ex diametro pugnant cum verbis & mente S. Johannis, æquè ac cum rerum eventu, & cum fide orthodoxa. Nam Primò, S. Johannes aſſerit hoſce mille annos eſſe reſurrectionis primæ, in qua Martyrum animæ regnant cum Chriſto in cælo, æquè ac Chriſtiani cum Chriſti Vicario Pontifice Romano in Eccleſia, ac proinde iiſdem ligatum eſſe Satanam, ſed illis expletis ſolvendum ut ſeducat Gog & Magog. Hi ergo mille anni ſimplices ſunt & iidem, non duplices & diverſi: putà ſunt anni regni Chriſti in cælo, æquè ac in Eccleſia, iiſque expletis ſemel tantùm ſolvetur Satanas, non bis, uti docet hic Johannes. Secundò, quomodo poteſt annus 1300. vocari reſurrectio prima ob paucos Wicleſitas, cùm potiùs vocandus ſit mors ſecunda, ob Ottomannorum, qui tunc graſſari cœperunt perſecutiones & ſtrages? Adde, ante Ottomannos a tempore Mahometi, qui vixit anno Chriſti 690. ipſum, & poſteros ejus ſemper afflixiſſe Eccleſiam, idque graviter.

Tertiò, divinat ipſe Turcæ imperium, æquè ac papatum, non duraturum niſi ſeptem annos. At divinavit & ſcripſit hoc anno Domini 1609. (eo enim liber impreſſum ſe teſtatur.) Jam autem agitur annus Domini 1620. hoc eſt duodecimus poſt hanc ejus divinationem, quo papatus, æquè ac turciſmus, conſiſtit. Ergo errat & fallitur, ac fallit pſeudopropheta, cùm poſt ſeptimum ejus annum, quo defituros eos prædixit, per quinque annos perdurent, nec ullum interitus eorum ſignum vel initium appareat.

Quarto mille anni regni Chriſti non ſequuntur mille annos quibus ligatus eſt Satanas, ſed cum illis iidem ſunt: regnum enim Chriſti eſt ligatio Satanæ. Chriſtus enim regnans ligavit Satanam: ſicut ex adverſo ſolutio Satanæ ſub Antichriſto erit depreſſio, & penè everſio, regni Chriſti, puta Eccleſiæ.

Denique ſtabit Eccleſia Orthodoxa & Romana, ſtabit pontificatus uſque ad finem mundi, uti promiſit primo Pontifici Petro Chriſtus Matth. 16. 18. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam.* Et paſſim alibi dicitur, quòd regnum Chriſti, id eſt Eccleſia, erit æternum. Deſinant ergo hæretici ſperare vicinam ejus everſionem, quaſi poſt illam ipſi mille annos regnaturi ſint uſque ad tempora Gog & Magog. Novantes enim ut amantes ſibi ſomnia fingunt, dum pontificatus ruinam, quam adeò optant, imminere augurantur. Didicerunt id à parente ſuo Luthero, cujus hoc oraculum fuit, æquè ac votum:

Peſtis eram vivens, moriens ero mors tua Papa.

Verùm falſus eſt, & fefellit impoſtor. Jam pridem enim mortuus eſt Lutherus, & tamen vivit, vivetque Papa: ſed nimirum eum dementaverat, & cerebro orbaverat amor hæreſis & libertatis, indeque conſequens odium Papæ & papatus.

ET SIGNAVIT SUPER ILLUM] diabolum ſcilicet, ut patet ex genere Græco quod eſt maſculinum: ſignavit, inquam, abyſſum, id eſt infernum firmiſſimè clauſit Lucifero, ne ipſe inde egredi poſſit; idque fecit poteſtate & auctoritate regia, ſcilicet divina, ſicut Daniel cap. 14 v. 13 ait fanum Belis ſignatum fuiſſe annulo regis. Eſt catachreſis: nec enim angelus propriè ſignavit, id eſt ſigillum aliquod impreſſit inferno: & licèt impreſſiſſet, diabolus, qui ſpiritus eſt, facilè illud illæſum, uti & alia quævis corpora, carceres & clauſuras, penetraret: fruſtra ergo hoc ſigillum diabolo poneretur. Ergo per ſignaculum hoc ſymbolicè tantùm ſignificatur firma alligatio ac concluſio Luciferi inferno per auctoritatem & vim divinam, uſque ad mille annos jam dictos ut iis exactis ſolvatur modico tempore, ſcilicet per tres annos cum dimidio quibus regnabit Antichriſtus, idque ad hoc, ait S. Auguſtinus libr. 20. de Civit. cap. 8. (ubi fusè hunc locum tractat, ſed multà ex eo myſticè) ut ejus maligna potentia, & ſanctæ civitatis fideliſſima patientia probetur, ac viciſſim oſtendatur Dei benigna, utiliſque & cauta permiſſio in tanta tentatione Sanctorum. VERS. 3.

ET VIDI SEDES (magnificas & auguſtas: has enim ſignificat Græca vox θρόνοι) ET SEDERUNT SUPER EAS, ET JUDICIUM DATUM EST ILLIS] Alcazar per *ſedes* has accipit publicam Epiſcoporum, & præcipuè Romanorum Pontificum, auctoritatem & majeſtatem, & poteſtatem judiciariam, quam adepti ſunt mox ut ſub Conſtantino inductum eſt publicum fidei Chriſtianæ exercitium, itaque ligatus eſt Satanas, ejuſque cultus in idolis. Quocirca ſedentes in hiſce thronis cenſet eſſe eoſdem cum viginti quatuor ſenioribus, ſedentibus in thronis cap. 4. Verùm quia ſequitur: *Et animas decollatorum*, &c. *Et qui non adoraverunt beſtiam*, liquet has ſedes ad aliud ſæculum, & ad tempora Antichriſti pertinere. VERS. 4. *Sedes judicum quæ? Prima expoſitio.*

Secundò, Aureolus more ſuo accommodat has ſedes Ordinibus Præmonſtratenſi & Ciſtercienſi, qui ſub S. Bernardo refloreſcere cœperunt anno Domini 1135. In hiſce enim duabus Religionibus, quaſi ſedibus, multi viri religioſi ſederunt, quieſcentes per contemplationem, compoſitionem affectuum, ac multiplicem perfectionem.

Tertiò,

Tertia. Tertio, Viegas refert haſce ſedes ad diem judicii, de quibus Chriſtus ait Apoſtolis Matthæi 19. verſ. 28. *Sedebitis & vos ſuper ſedes duodecim judicantes duodecim tribus Iſrael*. Verùm hæ ſedes dicuntur fore in mille annis pacis, qua fruetur Eccleſia ante reſurrectionem ſecundam, quæ erit corporum in die judicii, unde ſubdit: *Hæc eſt reſurrectio prima*.

Quarta. Quartò ergo & genuinè: ſedes hæ ſunt throni, in quibus jam per mille pacis Eccleſiæ annos, reſident animæ decollatorum propter Jeſum, & qui non adoraverunt beſtiam. Sunt enim ipſæ in cælo reges & principes, Deo quaſi aſſidentes, ejuſque viſione fruentes. Hinc & *judicium datum eſt illis*, quia à Deo creati & deſtinati ſunt judices, ut cum Chriſto in die judicii judicent orbem. Habent ergo nunc poteſtatem judiciariam quaſi in actu primo, ſed ejus uſum & actum ſecundum exercebunt in die judicii. Eſt hyperbaton. Sic enim verba ordinanda ſunt: *Et vidi ſedes & animas decollatorum, & ſederunt*, ſcilicet hæ animæ, *ſuper eas* ſedes: poſtponit enim Johannes τὸ *& animas decollatorum*, quia de iis plura erat dicturus, ſcilicet quòd decollatæ eſſent propter teſtimonium Jeſu, & propter verbum Dei, uti decollatus fuit S. Paulus, S. Jacobus, aliique Apoſtoli & Martyres. Rurſum, hiſce animabus decollatis adjungit eos, qui in fine mundi non adorabunt beſtiam, id eſt Antichriſtum, nec recipient characterem ejus. Utrique enim ſunt teſtes Jeſu, & utrique partim jam ſedent, partim in fine mundi morientes ſedebunt, in hiſce ſedibus. Eſt hebraiſmus: ponitur enim relativum ante ſuum antecedens. Similis eſt Numer. 24. v. 17. ubi ait Balaam: *Videbo eum, ſed non modò*, ac quem ſit viſurus explicat, dum ſubdit: *Orietur ſtella ex Jacob, & conſurget virga de Iſrael*, quaſi dicat, Chriſtus erit ille quem viſurum me dixi. Similia ſunt alibi. Paulò aliter Ribera hæc ordinat & explicat, q. d. Vidi animas Beatorum in ſedibus, & peculiariter animas Martyrum; quomodo dicitur Marci cap. ult. v. 7. *Dicite diſcipulis ejus, & Petro*, q. d. Dicite diſcipulis, & maximè Petro.

Myſticè S. Auguſtinus libr. 22. Civit. 9. & ex eo Beda, Rupertus & Ansbertus, hæc accipiunt de judicio non extremo, ſed præſenti, quo Prælati in Eccleſia à Chriſto habent & exercent poteſtatem ligandi & ſolvendi: hinc beſtiam ajunt eſſe, non Antichriſtum, ſed populum infidelium; imaginem verò beſtiæ eſſe ſimulationem eorum, qui cùm fidem profiteantur, infideliter tamen vivant.

Hoc myſticum eſt. Nam ad literam oſtenſa eſt Johanni obiter hic, uti & cap. 7. v. 9. beatitudo Sanctorum, præſertim eorum qui reſiſtent Antichriſto. hi enim ſedebunt judices cum Chriſto, & Antichriſtianos cum eo damnabunt; ut nimirum hac ratione & ſuos fideles ſub Domitiano, Trajano, &c. & poſteros, præſertim futuros ſub Antichriſto, hac ſpe gloriæ cæleſtis animet ad patientiam & fortitudinem, ut generosè ſtent uſque ad mortem pro Chriſto, ac reſiſtant tyrannis & Antichriſto.

ET VIDI ANIMAS DECOLLATORUM PROPTER TESTIMONIUM JESU, ET PROPTER VERBUM DEI, ET QUI NON ADORAVERUNT BESTIAM, &c. ET VIXERUNT, ET REGNAVERUNT CUM CHRISTO MILLE ANNIS] *Martyres regnant mille annis, quibus?* Syrus, *& regnaverunt cum Chriſto ſuo his mille annis*. *Vixerunt*, id eſt, quaſi reſurrexerunt, tranſeuntes ad vitam beatam & immortalem. Unde de reprobis ſubdit: *Cæteri mortuorum non vixerunt*, id eſt, non reſurrexerunt ad vitam beatam.

Prima ſent. Jam Primò, Alcazar, vitam & reſurrectionem hanc myſticam accipit; quaſi dicat, Animæ Martyrum decollatorum reſurrexerunt, non in ſe, ſed in infidelibus, qui eorum exemplo & martyrio ad Chriſti fidem ſunt converſi, aut in ea confirmati. Nam ſpiritus, religio & ſanctitas Martyrum reſurgit in eorum fide qui ad Chriſtum convertuntur, ac conſequenter in Romanæ Eccleſiæ gloria & ſplendore. Rurſum, ipſæ animæ Martyrum in ſe quaſi reſurgunt: quia coluntur in terris, celebrantur & ſuſpiciuntur publicè à tempore Conſtantini, quo facta eſt publica religionis Chriſtianæ profeſſio. Pari modo explicat id quod ſequitur quaſi per antitheſin: *Cæteri mortuorum non vixerunt, donec conſummentur mille anni*. Senſus enim eſt, inquit Alcazar, q. d. Tyranni aliique reprobi jam mortui non reſurrexerunt, id eſt, non fuerunt in orbe celebres & illuſtres, ſed poſt mille annos, cùm ſcilicet ſolvetur Satanas tempore Antichriſti, tunc reſurgent, id eſt erunt famoſi & celebres. Nero enim, Diocletianus, aliique reprobi reſurgent quaſi in Antichriſto, ejuſque aſſeclis, qui laudabunt, imitabuntur, imò ſuperabunt Neronis, &c. impietatem & perſecutionem in Chriſtianos.

Secunda. Secundò, Aureolus putat per animas decollatorum ſignificari maximam perſecutionem Saladini, qui aſtu occupans regnum Ægypti anno Chriſti 1187. plurimos Chriſtianorum occidit, eiſque Hieroſolymam & terram ſanctam (quam Chriſtiani duce Godefrido Bullonio recuperaverant, & jam tenuerant per 80. annos) ademit. Per eos qui non adoraverunt imaginem beſtiæ, intelligit reges Franciæ, Angliæ & Siciliæ, qui anno Chriſti 1191. receperunt Acconem, & anno Chriſti 1217. Damiatam. Hi enim non adoraverunt beſtiam, id eſt Saladinum; nec imaginem ejus, ſcilicet circumciſionem. Tunc ergo Palæſtini, qui ſub Saladino videbantur in Palæſtina eſſe mortui, quaſi revixerunt, & regnarunt cum Chriſto mille annis, regnum ſcilicet Chriſtianitatis manutenendo uſque ad tempus Antichriſti; ſed non in Palæſtina. Nam inde jam diu expulſi ſunt Chriſtiani.

Rurſum, Aureolus hoſce mille annos inchoat à S. Silveſtro Pont. qui ſedit anno Chriſti 316. inde, ait ipſe, uſque ad præſentem annum quo hæc ſcribo, qui eſt 1319. ſunt mille & tres anni. Jam ergo tribus annis deberet natus eſſe Antichriſtus. Sed quia hic necdum comparet, propterea certitudo iſtius numeri debet Spiritui ſancto reſervari. Ita ipſe jam à trecentis annis fatetur ſe falſum in numero. Adde, trecentos poſt ipſum jam elapſos, & plures qui elabentur uſque ad Antichriſtum; ac ipſa experientia cognoſces ipſum valdè in hoc ſuo computu & conjectione à vero aberraſſe.

Tertiò, Viegas per hoſce mille annos v. 4. accipit æternitatem, per quam Sancti poſt judicium cum Chriſto regnabunt in cælo. Hoc enim videtur hic dicere Johannes, dum ait: *Et ſederunt, & judicium datum eſt illis*, & paulò poſt: *Et vixerunt, & regnaverunt mille annis*, ſcilicet poſt diem judicii, de quo egi in fine capitis præcedentis. Verùm obſtat, quòd poſt hos mille annos dicitur ſolvendus Satanas, qui congregabit Gog & Magog, ut pro Antichriſto pugnent contra Chriſtum & Chriſtianos. Reſpondet Viegas, alios hoc verſu eſſe mille annos ab illis v. 2. & 7. ac S. Johannem ludere in mille annis, ſicut Daniel ludit in voce *tempus* Daniel 7. v. 12. Verùm hoc implicatius eſt & obſcurius, atque hunc locum valde intricat: nec S. Scriptura ſolet in certis & definitis numeris ita ludere & æquivocare, præſertim cùm iis præfigitur articulus, uti utroque in loco hiſce mille annis idem articulus præfigitur. Adde, contextus ipſe totius capitis planè innuit, de iiſdem mille annis hic agi. Denique S. Johannes vocat hanc reſurrectionem primam: ergo erit ante reſurrectionem ſecundam, quæ fiet in extremo judicio. Ad argumentum Viegas reſpondeo, dici de animabus hiſce, *Sederunt*, ſcilicet quaſi principes & triumphatores: adde, & quaſi judices, non præſentes, ſed futuri. Unde *datum eſt illis judicium*, id eſt poteſtas judiciaria, ut ſcilicet judicent cum Chriſto, quando ipſe veniet judicaturus orbem. quaſi dicat: Illæ animæ hìc deſpectæ, capite minutæ, & quaſi ſepultæ ac oblivioni traditæ, coram Deo vivunt & regnant mille annis, ideoque ſedent in thronis regalibus: in iiſque judicaturæ ſunt ſuos hoſtes. Solet enim Johannes Martyres & fideles in perſecutione conſolari, refricando eis memoriam & ſpem judicii, in quo ipſi qui injuſtè hìc judicati ſunt, ſuos judices & præſides à quibus damnati ſunt, judicabunt. Rurſum, occurrit Johannes tacitæ objectioni. Dicet enim quis: Si Sancti hìc occiſi, demum apparebunt & judicabunt in fine mundi, ergone uſque ad finem mundi mortui ſunt, aut dormiunt, & in ſepulchris antriſve ſuis deliteſcunt? Reſpondet Johannes, minimè Gentium. Nam vivunt hæ animæ & regnant in cælis, etiamſi à nobis non videantur. Adde, Johannem hìc Prophetam agere, ideoque ſpiritu prophetico miſcere tempora diſtincta & remota, nimirum miſcere mille annos cum die judicii. Hic enim eſt mos Prophetarum, qui proinde ſæpè ab uno tempore volant ad aliud, &

mox

mox revolant: hinc & habent ſua hyperbata & hyſterologias, uti hic v. 5. & 7. manifeſta eſt hyſterologia, & anacephalæoſis, ſive recapitulatio, uti fatetur ipſe Viegas.

Pro reſponſione ergo Nota, ſolere Hebræos dicta ſua ſæpè non ad proximè præcedentia, ſed ad remotiora, quæ anteriùs præceſſerunt, referre. Itaque quod hìc dicitur de his animabus; *Vixerunt, & regnaverunt mille annis*, non tam ad Confeſſores & Martyres, qui beſtiam, id eſt Antichriſtum, adorare noluerunt, quod proximè præceſſit, quam ad animas decollatorum, ſcilicet tempore S. Johannis ſub Domitiano, aliiſque tyrannis Roman. referendum eſt. Senſus ergo eſt, q. d. Animæ horum Martyrum decollatorum, licet mortuæ & annihilatæ videantur impiis, in cælo tamen vivunt & regnant cum Chriſto mille annis jam dictis, id eſt tota ſerie temporis hujus ſæculi, quod fluet à Chriſto uſque ad Antichriſtum & diem judicii; in qua quæ priùs decollatæ ſunt pluribus, quæ poſterius paucioribus annis vixerunt & regnarunt, ac vivent & regnabunt uſque ad finem mundi, quando in corpore glorioſo reſurgent, ut planè pleneque beatæ regnent in æternum. ita Primaſius, Richardus, Aretas, Ambroſius, Beda & alii paſſim. Iidem ergo hic ſunt mille anni cum illis verſ. 2. 3. & 7. millenarius enim, ut dixi, ſignificat temporis multitudinem & univerſitatem.

Porro hi mille anni, cùm agitur de ligatione Satanæ, iſque dicitur poſt mille annos ſolvendus, præciſe finiuntur in initio regni Antichriſti: tum enim ſolvetur Satanas. Cùm verò iidem mille anni tribuuntur Sanctis, diciturque quòd eorum animæ per mille annos in reſurrectione prima regnabunt cum Chriſto; tunc hi mille anni, quibus durat regnum hoc animarum, & earum reſurrectio prima, porrigitur uſque ad reſurrectionem ſecundam, putà corporum, quæ fiet in die judicii. Alioqui enim eſſet implicatio manifeſta, aſſerere regnum hoc animarum per mille annos futurum eſſe ante ſolutum Satanam, & ſimul dicere regnum hoc fore præmium eorum, qui poſt ſolutionem Satanæ aut oppugnati, aut capite mulctati ſunt: eo quod noluerint adorare Satanæ beſtiam, id eſt Antichriſtum. Utrumque verò hoc modo rectè conciliabis, ſi dicas, Mille annos hoſce, quatenus reſpiciunt ligationem Satanæ præciſe terminari in Antichriſto; quatenus verò reſpiciunt regnum & gloriam animarum, ulteriùs porrigi uſque ad diem ultimum judicii, in quo æternum & plenum unuſquiſque regnum naniſcentur. Regnum enim quod ſemel inchoarunt non amittent, ſed ſemiplenum quod adeptæ ſunt obtinebunt, donec plenum in die judicii adipiſcantur.

Denique nonnulli ſuſpicantur per annos mille, quos hìc præciſè aſſignat S. Johannes & ſexies iterat, ſymbolicè notari mille annos quibus duratura eſt ſecta, regnum & perſecutio Mahometis, putà Saracenorum & Turcarum. Hæc enim ſecta diutiſſimè duravit, & graviſſimè afflixit Eccleſiam, fuitque typus & præambula Antichriſti: unde & poſt eam extirpatam, & aliquantam Eccleſiæ pacem & florem ſequentur prodromi Antichriſti, ipſeque Antichriſtus. Itaque hunc locum ſic explicant: Angelus, inquiunt, Satanam, qui antea graſſabatur per Simonianos, Arrianos, Neſtorianos, Eutychianos, Pelagianos, aliosque plurimos & potentiſſimos hæreticos, ligavit ſub annum Domini 630. in abyſſo, id eſt in ſecta Mahometis; quæ eſt abyſſus & vorago errorum, libidinum & ſcelerum. Poſt Mahometem enim non tot fuerunt hæreſes & hæretici, quot antè; quia Satanas ad eam ſectam quaſi religatus videtur, in eaque occupatus omnes ſuas vires exerit. Poſt hos mille annos, putà extirpata ſecta Mahometis ſolvetur Satanas, novaque & plurima hæreſium, hæreticorum & perſecutorum monſtra producet, uti fecit ante Mahometem. Unde v. 4. vidit Johannes animas decollatorum: plurimi enim fideles à Saracenis & Turcis occiſi & decollati ſunt, eò quod noluerint adorare beſtiam, id eſt colere Mahometem, qui carnalem & beſtialem legem inſtituit: qui hiſce mille annis quibus durabit ſecta Mahometis, regnabunt cum Chriſto in cælis. Porrò *ceteri mortuorum non vixerunt, donec conſummentur mille anni*, quaſi dicat Saraceni, Turcæ ceterique infideles, qui per mahometiſmum, infidelitatem, aliaque ſcelera quoad animam ſpi-

A ritaliter coram Deo ſunt mortui, deſtinatique ad mortem æternam, hi hiſce mille annis ſectæ Mahometis non vixerunt; ſed iis expletis vivent, quia convertentur ad Chriſtum, viventque vita gratiæ & gloriæ. Hæc eſt reſurrectio prima, quia major pars mundi à morte infidelitatis & peccati reſurget ad vitam fidei & juſtitiæ; his obtinget reſurrectio ſecunda, qua reſurgentes ibunt in vitam beatam, & regnabunt cum Chriſto mille annis, id eſt, per totam æternitatem. Et cùm conſummati fuerint mille priores anni, qui antecedunt reſurrectionem primam jam dictam, ſolvetur Satanas: quia poſt extinctam ſectam Mahometis Satanas excitabit Gog & Magog prodromos Antichriſti, ipſumque tandem Antichriſtum.

Confirmant hanc ſuam ſententiam & explicationem, Primò, quòd S. Johannes cùm in Apocalypſi conſcribat magis notabiles & illuſtres Eccleſiæ perſecutiones, non videatur omiſiſſe maximam & longiſſimam, qualis eſt Mahometis & Saracenorum; quin potiùs eam præ reliquis indicari, ſeu prophetice, id eſt ænigmaticè & obſcure.

B Secundo, quòd hìc agat de temporibus noviſſimis, ejuſque præludiis & typis, qualis eſt ſecta Mahometis. Unde & cap. 6. 8. ſectam Mahometis deſignavit per equum pallidum cui inſidebat mors, ac mox poſt eam tranſit ad tempora noviſſima Antichriſti, quaſi poſt eam hæc brevi ſecutura ſint.

Tertio, quod mille annos toties præciſe hoc capite aſſignet & iteret. Mille autem nuſquam invenire poſſumus, niſi in ſecta Mahometis. Ipſe enim Mahomet ſive à Deo, ſive à diabolo inſpiratus prædixit, ſuam ſectam & regnum duraturum per mille annos. Idem prædixerunt alii, adeoque hæc communis Saracenorum, & Chriſtianorum eſt vox & ſententia, quam Mahometani pro indubitata, & certiſſima habent.

Quartò, ex rei eventu. Videmus enim jam mille annis mahometiſmi pene expletis, hanc ſectam ejuſque imperium valdè nutare & inclinare. Turcæ enim deficiunt animis, viribus, unione (dum inter ſe ſeditiones & ſchiſmata internecina concitant) militia, ducibus, pecunia, reliquiſque ceteris, quibus Chriſtiani Imperatores, C Reges & Principes accreſcunt & affluunt. Sanè Deus Sereniſſimum Imperatorem Ferdinandum, utpote fidelem, pium, clementem, juſtum præ multis, tot proſperis ſucceſſibus, victoriis & beneficiis cumulat, ut eum Deo curæ & cordi eſſe non tam oculis cernamus, quam manibus palpemus. Idem dico de ceteris Principibus orthodoxis. Atque ut alios taceam, Sereniſſimus Poloniæ rex Sigiſmundus III. ejuſque proceres anno Domini 1621. illuſtrem illam de Turcis inſigni Dei dono retulere victoriam, qua eos pene proſtraverunt; proſtraturi planè, ſi eam proſecuti fuiſſent. Iſte enim annus Domini 1621. præciſè fuit milleſimus ab anno Domini 621. a quo Turcæ Mahometis ſuæque ſectæ annos numerant. Illo enim anno aſſerunt Mahometem jura & leges dare cœpiſſe: à quo proinde ſuam æram, quam ipſi *Hegiram* vocant, ordiuntur, ſicut Chriſtiani ſuam æram ordiuntur a nativitate Chriſti. ita Genebrardus in Chronol. anno Chriſti 621. Verum Chriſtiani ordiuntur annos ſectæ & regni Mahometis ab anno Chriſti 630. Illo enim fundata eſt D hæc ſecta & regnum, illoque pariter mortuus eſt Mahomet. ita Theophanes, Cedrenus, Baronius, Bellarm. Gordonus, Bzovius, Spondanus, & alii in Chronol. Quare cum inſtante jam anno Chriſti 1630. explendus ſit milleſimus a Mahomete annus, circa illum magnam imperii Turcici & ſectæ Mahometanæ inclinationem, vel ruinam, aut ruinæ exordium expectant. Quod ipſum ita revera fore, nonnulli viri ſanctitatis & prophetiæ fama celebres in Italia, Germania, Hiſpania, &c. prædixerunt. Idem viri ſapientes & ſagaces ex variis tum præteritis, tum præſentibus eventibus ſolerter conjectant, dictitantque finem & terminum belli contra hæreticos, quem prope jam ſperant, fore principium belli contra Turcas & Saracenos, niſi Chriſtianorum vel æmulationes & diſſidia, vel ſocordia & torpor, vel graviora ſcelera impediant. Ad hoc enim multis magniſque voluntatis ſuæ indiciis eos invitare & vocare videtur Deus.

Accedit congruentia typi cum antitypo. Liberatio

enim

enim Hebræorum à Pharaone & Ægypto typus fuit liberationis Chriſtianorum è poteſtate infidelium, præſertim Turcarum. Atqui 1630. circiter anni fluxerunt à ſervitute Hebræorum in Ægypto uſque ad plenam eorum liberationem factam per Chriſtum. Ergo totidem anni fluent à Chriſto uſque ad plenam Chriſtianorum liberationem ab infidelibus, præſertim Turcis: illa ergo fiet ſub annum Chriſti 1630. Idque aliquatenus adumbravit Chriſtus ætate ſua: nam anno trigeſimo cœpit prædicare & fundare chriſtianiſmum. Omitto Aſtrologos, qui ex aſtrorum concurſu ſub annum jam dictum futuro idem divinant, atque hac de re libros ediderunt. Hæc enim divinatio parum tuta, incerta & infida eſt.

Ita Auctores nonnulli, myſticè potiùs quàm literaliter. Verùm quàm vera ſit eorum hæc vel ſententia vel ſuſpicio, brevi eventus ætaſque docebunt.

CETERI MORTUORUM, putà improbi & reprobi omnes, NON VIXERUNT, ſcilicet vita beata; ſed iverunt in mortem primam, id eſt, in damnationem animæ in gehenna, DONEC CONSUMMENTUR MILLE ANNI] hujus ſæculi in hac vita temporali, ut ea finita per reſurrectionem eant in mortem ſecundam. B Opponit enim pios impiis, electos reprobis per hoſce mille annos, quòd nimirum pii & electi vivant in reſurrectione prima, id eſt, quoad animam ſint beati, regnentque cum Chriſto, donec hi mille anni conſummentur, ut tunc tranſeant ad reſurrectionem ſecundam, ſintque beati & glorioſi in anima & corpore: impii verò & reprobi dum moriuntur, tranſeant in mortem primam, id eſt, in punitionem animæ in inferno; ut conſummatis mille annis hujus vitæ, in die judicii reſurgentes tranſeant in mortem ſecundam, id eſt punitionem æternam animæ & corporis.

Alludit toto hoc loco Johannes ad Iſaiæ cap. 26. 14. ubi Primò, de improbis morientibus ait Iſaias: *Morientes non vivant, gigantes non reſurgant: propterea viſitaſti & contriviſti eos, & perdidiſti omnem memoriam eorum*. Deinde v. 19. de piis morientibus per antitheſin ſubdit: *Vivent mortui tui, interfecti mei reſurgent*; & v. 20. *Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude oſtia tua ſuper te: abſcondere modicum ad momentum, donec pertranſeat indignatio*, id eſt perſecutio Antichriſti, inquit Alcazar. Vide ibi dicta. C

Aureolus per hoſce mortuos accipit Fredericum II. Imper. cum ſuis, qui à Gregorio IX. Pontifice excommunicatus eſt in Concilio Lateranenſi: unde videtur hoc ſchiſma Frederici duraturum mille annis, ſcilicet uſque ad Antichriſtum. Sed & hic fallit prophetia, aut potiùs conjectatio Aureoli: nam hoc ſchiſma jam diu evanuit. Malè computavit Aureolus ex eo, quòd opinatus ſit ſtatim poſt ſua tempora venturum Antichriſtum. Nam hiſtoriam Eccleſiaſticam ab initio proſequitur, & perducit uſque ad ſua tempora, eamque per partes ita adaptat Apocalypſi, ut in ſua ætate finiat, ab eaque mox ſaliat ad Antichriſtum, nimirum fuit ipſe hiſtoricus, non Propheta: ſcivit quid ante ſe factum eſſet, neſcivit quid poſt ſe futurum eſſet. Unde liquet, Apocalypſeos explicationem quam ipſe tradit, tantum applicationem eſſe, & adaptationem ad hiſtoriam Eccleſiaſticam à Chriſto ad ſua uſque tempora. Verùm aliud, & alia poſt Aureolum tempora ſpectavit cæleſtis hæc aquila, putà S. Johannes, ac noviſſima mundi vidit & prædixit, uti mox patebit. D

Simili ratione permotus S. Norbertus, Ordinis Præmonſtratenſis fundator, vir Apoſtolicus & prophetico pollens ſpiritu, ſub annum Domini 1106. Antichriſti adventum imminere exiſtimavit. de quo ita ſcribit oculatus & auritus teſtis S. Bernard. epiſt. 56. *Quod à me de D. Norberto ſciſcitamini, ſi videlicet iturus ſit Hieroſolymam, ego neſcio. Nam cùm ante hos paucos dies ejus faciem videre, & de cæleſti fiſtula, ore videlicet ipſius, plurima haurire meruerim, hoc tamen ab ipſo non audivi. Verùm de Antichriſto cùm inquirerem quid ſentiret, durante adhuc ea quæ nunc eſt generatione revelandum illum eſſe, certiſſimè ſe ſcire proteſtatus eſt. At cùm eandem certitudinem unde haberet, ſciſcitanti mihi exponere vellet; audito quod reſpondit, Non me illud pro certo credere debere putavi. Ad ſummam tamen hoc aſſeruit, non viſurum ſe mortem, niſi priùs videat generalem in Eccleſia perſecutionem*. Notavit fortè ſchiſma,

A quod paulò pòſt fecit Petrus Leonis contra Innocentium II. Pontificem.

Symbolicè notant aliqui; repeti hìc & nominari bis mille annos, quibus regnabunt Martyres & Sancti cum Chriſto, ut denotetur bis mille annos duraturam Eccleſiam, & regnum Chriſti in hoc ſæculo, ac poſt illos fore finem mundi, & regnum glorioſum æternumque Chriſti ac Sanctorum in cælo. Cenſent enim, aut potiùs conjiciunt multi, mundum duraturum per ſex millia annorum, ſcilicet quatuor millibus ante Chriſtum, & bis millibus poſt Chriſtum, non præcisè, ſed circiter, ſive plus minus. Nominantur ergo hic mille anni à Chriſto uſque ad finem mundi: quia verè mille erunt, non ſimplices, ſed repetiti ſive duplices, hoc eſt bis mille. Imò Viegas, & aliqui alii putant, S. Johannem bis mille annos numerare, quia priores erant diverſi à poſterioribus, itaque Johannem præcisè numerare bis mille annos poſt Chriſtum.

Chriſti lex durat bis mille annis, mundus ſex mille.

Ad id aſtruendum congruas rationes plures afferunt: Prima eſt, quia ſex diebus conditus eſt mundus: ergo B totidem, putà ſex millibus annorum, conſiſtet. Mille enim anni ſunt apud Deum ſicut dies unus, ut ait S. Petrus epiſt. 2. cap. 3. 8. & pſalm 89. 4. Unde Geneſis v. 1. quo deſcribitur creatio & fabrica mundi, reperiuntur ſex *aleph*: *aleph* autem Hebræis arithmeticè denotat mille. q. d. Creavit Deus cælum & terram ad ſex Aleph. id eſt, ut duret ſex millia annorum. Confirmatur id Primò, quia dies ſeptima, puta ſabbathum, quo quievit Deus ab opere creationis, ſignificat diem beatæ quietis Sanctorum poſt reſurrectionem communem in cælo, uti docent Patres puta ſeptimum millenarium æternitatis: ergo proportionaliter & conſequenter, ſex præcedentes dies creationis mundi repræſentant ſex millenarios temporis & ſæculi hujus, poſt quod immediatè ſequetur ſabbathum, id eſt ſeptimus millenarius æternitatis. Unde S. Cyprianus tract. de Exhort. martyrii, cap. 11. *Primi*, inquit, *in diſpoſitione divina ſeptem dies annorum ſeptem millia continentes*. Secundò, ſex primi parentes orbis, ſcilicet Adam, Seth, Enos, Cainan, Malaleel, Jared, mortui ſunt; ſeptimus Henoch vivus in cælum tranſlatus eſt: quia poſt millenarios ſex quibus labor & mors C viguerit, initium erit quietæ & immortalis vitæ; ait Iſidorus citatus à Gloſſa in cap. 5. Geneſ. Tertiò, Geneſis 6. v. 3. hominum vitæ & ævo ſtatuitur menſura 120. annorum, quos ſymbolici ſymbolicè accipiunt, nimirum ut hi ſint anni magni & Moſaici, puta jubilei, ita ut quilibet complectatur quinquaginta annos: quo fit, ut hi 120. anni Moſaici conficiant ſex millia annorum vulgarium, quibus durabit mundus, & hominum generatio. Multiplica enim 120. per quinquaginta, invenies ſex millia. Quartò, quia Johannes conſignans hìc ætatem & finem mundi, ſexies nominat mille annos, quaſi innuens ſex millibus annorum duraturum mundum. Primò enim ait v. 2. *Ligavit eum per annos mille*. Secundò, v. 3. *Donec conſummentur mille anni*. Tertiò, v. 4. *Regnaverunt cum Chriſto mille annis*. Quartò, v. 5. *Donec conſummentur mille anni*. Quintò, v. 6. *Regnabunt cum illo mille annis*. Sextò, v. 7. *Cùm conſummati fuerint mille anni*. Ut quid enim præcisè repetit ſexies *τὸ mille anni* ſine neceſſitate, illudque ſexies iterat & inculcat, D niſi ut innuat poſt ſex mille annos fore conſummationem mundi, Apocalypſeos, rerumque omnium.

Prob. Primò,

Confirmatur, quia hac de cauſa S. Johannes c. 6. è quarto ſigillo equi pallidi, qui repræſentat Mahometum & Saracenos per quintum ſigillum quo prodeunt animæ Martyrum ab iis occiſorum petentes vindictam, ſtatim in ſexto ſigillo v. 12. tranſit ad tempora orbis noviſſima, videtque ſolem obſcurari, lunam rubeſcere, ſtellas de cælo cadere, &c. ut ſignificet quòd poſt ſaraceniſmum proximè ſequetur finis mundi. Ipſe ergo eſt ultima publica & generalis Eccleſiæ perſecutio: ac proinde ipſius & mundi finis in hoc ſexto ejus annorum millenario appropinquat. Jam enim ſaraceniſmus duravit mille annos, & ad finem vergit. Quin & Mahometani jactant oraculum, ſuam ſectam & regnum duratura mille annis: eſtque hoc in ore eorum frequens & celebre: nimirum poſt mille annos illa declinatura, ut ſenſim ſecta deficiat & eat in ruinam.

Secunda ratio eſt à pari vel ſimili. Tres in mundo ſucceſſivè

Secundò.

ceſſivè fuerunt leges & ſtatus, nimirum lex naturæ, lex Moſis, lex Chriſti. Atqui tempus legis naturæ, quod fuit ab Adam uſque ad Abraham (qui circumciſionem, quæ initium fuit & teſſera legis Moſaicæ, a Deo accepit & inſtituit) duravit penè per bis mille annos. Ruſum, tempus legis Moſaicæ, ſive circumciſionis, pariter duravit bis mille annos: tot enim ſunt præciſè ab Abraham uſque ad nativitatem Chriſti, ut patet ex tabula Chronologica, quam Geneſi præfixi. Ergo pariter tertia lex & ſtatus mundi, puta lex gratiæ & Chriſti, durabit totidem, id eſt bis mille annis circiter; ita ut triplex hoc triplicis legis tempus, quæ totius mundi eſt ætas, ſimul junctum conficiat, duretque per ſex millia annorum. Unde in hujus rei ſymbolum & typum juſſit Deus Joſue, ut in tranſitu Jordanis arca Dei diſtaret bis mille cubitis à populo, Joſue 3. v. 4. ut ſignificaretur, duobus millibus annorum tempus illud deſcribendum, quo ſacer Jordanis hujus baptiſmus, ceteraque Sacramenta vigeant; quo non niſi procul arcam, & quæ in ea condita ſunt myſteria, in ænigmate, inquam & quaſi per ſpeculum, arcam, id eſt humanitatem Chriſti, & latentem in ea divinitatem, quæ jam per mille ſexcentos annos anteceſſit, videamus; eam propè, id eſt facie ad faciem, contemplaturi in terra promiſſa, id eſt in cælo, expletis bis mille annis, inquit ibidem noſter Serarius quæſt. 8. in fine. Unde ſequitur, ab hoc tempore uſque ad Antichriſtum, diem judicii, reſurrectionis & gloriæ Beatorum, ſupereſſe quadringentos annos, non præciſè, ſed indefinitè, uti mox dicam, quibus adhuc prædicandum eſt Evangelium in Sina, Tartaria, aliiſque incognitis Indorum regionibus, ibique fundandæ ſunt Eccleſiæ, & ſtabilienda Chriſti religio: ac deinde iis exactis veniet finis mundi, rerumque omnium, ibique terminabitur Apocalypſis, omniaque ejus myſteria, uti hic innuit S. Johannes. Porrò tempus legis Chriſti non fore majus, aut non multò, tempore legis naturæ & Moſaicæ, colligitur ex eo, quòd tempus legis Chriſti à Prophetis vocetur *noviſſimum*, & S. Johanne epiſt. 1. cap. 2. v. 18. *noviſſima hora*; & à Paulo 1. Corinth. 10. 11. *finis ſæculorum*: unde & S. Petrus epiſt. 1. c. 4. 7. *Omnium*, ait, *finis appropinquavit*; & S. Jacob. cap. 5. 8. *Adventus Domini appropinquavit*.

Tertiò.

Tertia ratio eſt: quia mundus jam videtur ſeneſcere, ac tendere ad occaſum & interitum. Nunc enim longè verius eſt id, quod de ſuo ævo dixit S. Cyprian. ad Demetrianum: *Scire debes ſenuiſſe jam mundum, non illis viribus ſtare quibus priùs ſteterat, nec vigore & robore eo valere quo antea prævalebat. Hoc mundus ipſe jam loquitur & occaſum ſui rerum labentium probatione teſtatur: non hieme nutriendis ſeminibus tanta imbrium copia; non frugibus æſtate torrendis ſolita flagrantia eſt: nec ſic verna de temperie ſua læta ſunt; nec adeo arboreis fœtibus autumna fœcunda ſunt. Minùs de effoſſis & fatigatis montibus eruuntur marmorum cruſtæ, minùs argenti & auri opes ſuggerunt exhauſta jam metalla. Deficit in agris agricola, in mari nauta, miles in caſtris, innocentia in foro, juſtitia in judicio, in amicitiis concordia, in artibus peritia, in moribus diſciplina. Minuatur neceſſe eſt, quidquid fine jam proximo in occidua & extrema devergit*, Et mox: *Hæc ſententia mundo data eſt: hæc Dei lex eſt, ut omnia orta occidant, & aucta ſeneſcant; & infirmentur fortia, & magna minuantur, & cùm infirmata & diminuta fuerint finiantur. Cùm olim ultra 800. & 900. annos vita hominum longæva procederet, vix nunc poteſt ad centenarium numerum pervenire. Canos videmus in pueris, capilli deficiunt antequam creſcant, nec ætas in ſenectute deſinit, ſed incipit a ſenectute. Sic in ortu adhuc ſuo ad finem nativitas properat, ſic quodcumque nunc naſcitur, mundi ipſius ſenectute degenerat; ut nemo mirari debeat ſingula in mundo cœpiſſe deficere, quando totus ipſe jam mundus in defectione ſit & in fine*. Unde ſub finem concludit: *Quia jam mundi finis in proximo eſt, ad Deum mentes veſtras Dei timore convertite*. Putavit enim, licet falsò ex falſa Chronologia S. Cyprian. jam elapſa eſſe ſex annorum millia, mundi durationi à Deo præſtituta. Hoc enim eſt, quod ait ipſe ad Fortunatum de Exhort. mart. *Sex millia annorum jam pene complentur ex quo hominem diabolus impugnat*. Idem de ſeneſcente mundo, æquè ac de adventante ejus fine, cenſuit S. Ambroſ. lib. 10. in Lucam, Hilar. in Conſtantium, S. Gregor. hom. 1. in Evang. & S. Chryſoſt. hom. 33. in Johannem: *Non*, ait, *longè à fine abſumus, ſed jam mundus properat: hoc bella, hoc afflictiones, hoc terræ motus, hoc extincta charitas ſignificat*.

Confirmatur Primò, quia videmus Romanum Imperium valdè declinare, & ad interitum vergere. Hoc autem durabit uſque ad Antichriſtum & finem mundi, ut patet Daniel. 2. v. 43. & 44. ergo mundi finis appropinquat. Ruſum videmus Evangelium prædicari in China, Japone, Indiis, & incognitis hactenus provinciis, adeoque totum orbem pervaſiſſe. Ergo finis mundi adventat. Nam Chriſti vox eſt: *Prædicabitur hoc Evangelium regni in univerſo orbe, in teſtimonium omnibus gentibus: & tunc veniet conſummatio*, Matth. 24. 14.

Quarta ratio eſt ab auctoritate & traditione. Ita enim in hanc ſententiam conſpirant Chriſtiani, Hebræi, Gentiles, Græci & Latini, ut videatur eſſe vetus communiſque traditio. Ita S. Auguſt. libr. 20. de Civit. cap. 7. explicans hoſce mille Apocalypſeos annos: *Mille*, inquit, *anni duobus modis poſſunt intelligi: aut quia in ultimis mille annis iſta res agitur, id eſt ſexto annorum millenario, tamquam ſexto die, cujus nunc ſpatia poſteriora volvuntur; ſecuturo deinde ſabbatho, quod non habet veſperam, requie ſcilicet Sanctorum quæ non habet finem: ut hujus millenarii tamquam noviſſimam partem, quæ remanebit uſque ad terminum ſæculi, mille annos appellaverit, eo loquendi modo quo pars ſignificatur à toto; aut certè mille annos pro annis omnibus hujus ſæculi poſuit, ut perfecto numero notaretur ipſa temporis plenitudo*. Quartò.

S. Hieron. in epiſtolari explicatione pſalm. 89. ad Cyprian. ex illo ejus verſiculo, *Quoniam mille anni ante oculos tuos tamquam dies heſterna quæ præteriit*, deducit, omnem præſentis ſæculi durationem fore ſex millium annorum. *Ego* inquit, *arbitror ex hoc loco mille annos pro una die ſolitos appellari, ut ſcilicet quia mundus in ſex diebus fabricatus, ſex millibus tantùm annorum credatur ſubſiſtere, & poſtea venire ſeptenarium & octonarium numerum, in quo verus exercetur ſabbatiſmus: unde & octo beatitudinibus bonorum operum præmia promittuntur*. Idem innuit ſcribens in caput quartum Michææ. Idem expreſsè docent Victorinus hic, S. Juſtin. q. 71. ad Gentes, Irenæus lib. 5. cap. ult. Lactantius l. 7. c. 14. fusè, Hilarius canon. 17. in Matthæum, quorum verba citat Sixtus Senenſis l. 5. Biblioth. annot. 190. licet enim aliqui ex his fuerint Chiliaſtæ, hæc tamen eorum opinio de ſex millibus annorum mundi, ad errorem Chiliaſtarum impertinens eſt. Idem centent Rabanus in Deuter. libr. 1. cap. 11. Q. Julius Hilarion. lib. de Mundi duratione, qui extat tomo 7. SS. Patrum. Ex Ethnicis idem tradiderunt Hydaſpes, Mercurius Triſmegiſtus & Sibyllæ, teſte Lactantio & Sixto Senenſi.

Ruſum, idem disertè aſſerit S. Gaudentius Brixianus tract. 10. *Expectamus*, inquit, *illum vere ſanctum ſeptimi milleſimi anni diem, qui adveniet poſt iſtos ſex dies, ſex millium videlicet annorum ſæculi, quibus completis requies erit vera ſanctitati, & fideliter credentibus in reſurrectione Chriſti. Nam nulla erit ibi pugna contra diabolum, qui tunc uſque detinebitur ſuppliciis relegatus*. Idem docet S. Germanus Conſtantin. Patriarcha ex auctoritate illuſtrium Græciæ Patrum, S. Cyrilli, Hippolyti, &c. lib. de Theoria rerum Eccleſiaſt. ubi cauſam inquirit, cur Pontifex populo benedicens, digitos attollat ad ſupputationem numeri 6500. accommodatos? ac reſpondet: quòd Pontifex obſignet populum, id ſubindicat, adventum Chriſti ad judicium fore anno mundi 6500.

Idem docent Iſidorus, & noſter Serarius, quos paulò antè citavi, Abbas Joachim hic, Bellarm. l. 3. de Rom. Pontif. c. 3. Fevardentius in Iren. l. 5. c. ult. Genebrardus libr. 1. Chronolog. pag. 2. Johan. Picus Mirandul. lib. 5. cap. 10. in Aſtrolog. ubi ab anno Domini 1486. quo ipſe hæc ſcribebat, numerat annos quingentos & quatuordecim, & dies viginti quinque (ſed hoc nimis eſt minutum & præciſum) uſque ad conſummationem ſæculi. Adde, annis Domini 1486. futuros adhuc quingentos quatuordecim, habebis bis mille annos poſt Chriſtum.

Idem docet Petrus Bongus tract. de Numer. myſteriis, in ſexies milleſimo, ubi pro eadem ſententia citat Anaſtaſium Sinaitam, Johannem Lucidum, Nicolaum Cuſanum, S. Cyrillum & Chryſoſt. Ex Hebræis ita centent Moſes Gerundenſis, magnæ auctoritatis apud Hebræos,

R. Iſaac

R. Iſaac in Gen. c. 1. R. Elias, cujus hoc quaſi oraculum celebratur à Judæis in Talmud tom. 4. tract. 4. qui inſcribitur Sanedrim, id eſt judicium: *Sex millia annorum erit mundus, & iterum deſtruetur: duo millia fuerunt inanitatis* (legis naturæ) *duo millia legis Moſaicæ, duo millia erunt dierum Meſſiæ.*

Porrò S. Ambroſius ceteris Patribus, & huic eorum ſententiæ adverſatur lib. 7. in Lucam, ſed falſa nititur ratione & ſupputatione: Quia, inquit, ad hæc uſque mea tempora pluſquam ſex annorum millia à condito mundo elapſa ſunt. Hoc enim ex vera chronologia liquet eſſe falſum. Eadem ratio, idemque computus in eumdem errorem duxit Philippum Solitarium (quem edidit noſter Jac. Pontanus) l. 3. Dioptræ c. 8. putavit enim ipſe ſuo ævo jam exacta eſſe ſex annorum millia ab orbe condito. Vixit enim & ſcripſit anno 16. Alexii Comneni Imper. (uti ipſe ait ibidem) qui fuit annus poſt Chriſtum 1105. atque numerat ab exordio mundi uſque ad Chriſtum annos 5500. unde ſequitur, anno Comneni 16. qui fuit Chriſti 1105. elapſos fuiſſe annos 6605. ab orbe condito. Quòd manifeſtè eſt falſum: Chriſtus enim natus eſt anno mundi 3950. uti oſtendi in tabula Chronolog. Geneſi præfixa, ac conſequenter hoc anno Chriſti 1620. agitur annus mundi 5570. Reſtant ergo adhuc 430. anni ad explendum numerum ſex millium annorum, quibus durabit mundus.

Hæc ſententia (non definiendo certum diem, nec annum) uti communis, ita probabilis eſt conjectura: nihil enim certi hac in re definire poſſumus, utpote quæ pendet à ſecreto Dei decreto, ne audiamus illud Chriſti: *Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate*, Actor. 1. Et hoc tantùm videntur velle S. Auguſt. in pſal. 89. 4. Beda l. de Ratione temp. c. 65. Pererius in Gen. cap. 1. 4. Franc. Suarez. 3 p. diſp. 53. ſect. 4. Joſephus Acoſta l. 1. de Temp. noviſſim. c. 2. & 4. aliqui alii, qui hunc computum ſex millium annorum mundi reſpuunt, nimirum ſi definitè & præciſè intelligatur. Inde enim ſequeretur, uti rectè ipſi argumentantur, nos poſſe ſcire & indicare præciſè annum & diem conſummationis mundi, & extremi judicii, ſcilicet diem judicii fore anno mundi primo poſt ſexies milleſimum, ejuſque primo die. Illo enim præciſè finiuntur ſex millia annorum, quibus dicitur duraturus mundus. Hoc autem repugnat Chriſto dicenti: *De die autem illa vel hora nemo ſcit, neque angeli in cælo*, Marci 13.32. Idipſum autem non ſequitur, ſi hunc numerum ſex millium annorum non arithmeticè & præciſè, ſed geometricè & moraliter accipias, nimirum hoc ſenſu, quòd mundus duraturus ſit tantùm ſex millenarios annorum, non plures, ac proinde non perventurus ſit ad ſepties milleſimum, ſed ante eum definet: an autem, & quot anni, vel ſimplices, vel deni, vel etiam centeni, poſt ſexies milleſimum futuri ſint, & excurſuri verſus ſepties milleſimum, uſque ad finem mundi, hoc ignoramus: ſufficit noſſe nos verſari in ultimo millenario annorum mundi: an quid ei defuturum ſit, an ſuperfuturum, nos latet.

Ex dictis liquet, nos valdè accedere ad finem mundi, eumque non longè abeſſe: cujus rei multa ſunt ſigna. Primum, quòd videamus Evangelium jam penè toto orbe prædicatum, adeoque ad extremos Sinas penetraſſe. Secundum, quòd S. Vincentius Fererius, qui nuper vixit, mortuus eſt enim anno 1415. aſſeveranter idipſum prædixerit & prædicarit, idque juſſu Chriſti, ut habet Vita ejus l. 1. c. 4. & 5. Tertium, quòd apud Turcas conſtans ſit oraculum, Mahometis ſectam duraturam mille annos. Hi autem anni jam quaſi expleti ſunt: hujus enim ſectæ videtur ultima fore contra Eccleſiam perſecutio. Quartum, eſt prophetia S. Malachiæ Archiep. Hiberniæ, cujus vitam ſcripſit S. Bernard. quæ extat apud Arnoldum Wion in Chronicis Ordinis S. Benedicti, ſive in Ligno vitæ l. 2. cap. 40. in fine, in qua S. Malachias omnes Romanos Pontifices à ſuo ævo uſque ad finem mundi futuros, ordine per ſymbola & emblemata depingit: quæ ſymbola explicuit, & ſingulis Pontificibus uſque ad Clementem VIII. appoſitè adaptavit Alfonſus Ciacconus. In hac enim prophetia poſt Gregorium XV. qui modò præſidet Eccleſiæ, numerantur tantùm triginta duo Pontifices Romani, ultimuſque dicitur fore Petrus Romanus. Si enim hæc prophetia vera eſt, tantumque ſuperſunt 32. Pontifices Romani; ergo ſuperſunt ducenti circiter anni uſque ad finem mundi: quolibet enim annorum centenario facilè numerantur ſedecim, imò plures Pontifices: unde à S. Petro huc uſque, id eſt, ad annum Domini 1623. numerantur Pontifices 238. quos ſi per annos Domini jam dictos diſtribuas: obvenient cuique Pontifici anni ferè ſeptem. Tot aſſigna cuilibet triginta duorum adhuc futurorum, & invenies totam eorum ſucceſſionem & durationem explendam annis 224. Si cuique decem des annos, explendi reſtabunt anni 320. ſin ſeptenariis des ferè duplum, explendi erunt anni penè totidem præciſè, quot reſtant ad explendum ſextum mundi millenarium, nimirum 430. Addit Chriſtianus Druthmarus in cap. 16. Matth. *Majores*, ait, *noſtri ſcriptum reliquere, quòd octavo Cal. Aprilis* (25. Martii) *mundus factus eſt, Dominus conceptus, & paſſus; & ſimiliter mundus deſtruendus erit.* Sed hoc incertum eſt. Hæc cogitemus, & ad diem Domini quaſi inſtantem nos comparemus: cor terræ non affigamus, non ſtudeamus hic familiis & palatiis, utpote vix ducentos annos duraturis, erigendis; ſed domos in cælis perpetuas per eleemoſynarum aliarumque virtutum opera, fabricemus. Totam mentem ad futurum ævum transferamus: ſtudeamus, pingamus, vivamus æternitati. Ergo

Moral. de mundi ſeneƈtute. Moraliter diſce hic, mundum, utpote ſeneſcentem & occidentem, contemnere: cum illo enim & tu, & omnia quæ in eo ſunt brevi ſeneſcant & occidant oportet. Hoc eſt quod inculcat S. Johan. epiſt. 1. cap. 2. v. 15. *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo: quoniam omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ. Et mundus tranſit, & concupiſcentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum. Filioli noviſſima hora eſt.* Et S. Petrus epiſt. 2. cap. 3. 8. *Unum verò hoc non lateat vos chariſſimi, quia unus dies apud Dominum ſicut mille anni, & mille anni ſicut dies unus. Adveniet autem dies Domini ut fur, in quo cæli magno impetu tranſient, elementa verò calore ſolventur, terra autem & quæ in ipſa ſunt opera exurentur. Cùm igitur hæc omnia diſſolvenda ſint, quales oportet vos eſſe in ſanctis converſationibus & pietatibus, expectantes & properantes in adventum diei Domini? novos verò cælos, & novam terram ſecundùm promiſſa ipſius expectamus, in quibus juſtitia habitat.* Præclarè S. Gregor. l. 8. Moral. cap. 18. in nova verò editione cap. 24. *Nemo valet mobilia diligere, & ipſe immobilis ſtare.* Et hom. 36. in Evang. *Sit res temporalis in uſu, æterna in deſiderio: illa in itinere, hæc in perventione.* Et l. 6. epiſt. 16. exhortans Andream ad contemptum mundi: *Cur*, inquit, *magnifice fili non conſideras, quia mundus in fine eſt? omnia urgentur quotidie, ad reddendas rationes æterno & tremendo judici ducimur. Quid ergo aliud niſi de adventu illius cogitare debemus? vita enim noſtra naviganti eſt ſimilis. Is namque qui navigat, ſtat, ſedet, jacet, vadit: quia impulſu navis ducitur. Ita ergo & nos ſumus, qui ſive vigilantes, ſive dormientes, ſive tacentes, ſive loquentes, ſive ambulantes, ſive volentes, ſive nolentes per momenta temporum quotidie ad finem tendimus. Cùm igitur finis noſtri dies advenerit, ubi nobis erit omne quod modò cum tanta cura quæritur, & cum ſollicitudine congregatur?* Unde infert: *Non ergo honor, non divitiæ quærendæ ſunt, quæ diminuuntur. Sed ſi bona quærimus, illa diligamus quæ ſine fine habebimus. Si autem mala pertimeſcimus, illa timeamus quæ a reprobis ſine fine tolerantur.*

Reſurrectio prima quæ? HÆC EST RESURRECTIO PRIMA] Prima reſurrectio, ait S. Auguſt. l. 20. Civit. cap. 6. & 7. eſt ea qua anima à peccato reſurgit per gratiam: ſecunda, qua à morte reſurgit per gloriam. Verùm hic ſenſus eſt tropologicus. Nam addit Johannes: *In his ſecunda mors non habet poteſtatem.* Mors autem ſecunda, eſt æterna damnatio animæ & corporis. Prima ergo reſurrectio eſt beatitudo ſolius animæ, qua anima ſola per mortem tranſit in vitam & regnum cæleſte. Hæc dicitur reſurrectio: quia Sancti cùm poſitis hic corporibus moriuntur, eò quòd in vitam novam, eamque feliciorem evadunt & tranſmigrant, quodammodo reſurgere videntur. Anima enim moriente corpore, videtur pariter mori corpori, ſicut corpus moritur animæ, atque per hanc mortem tranſire in vitam cæleſtem. Secunda reſurrectio eſt plena beatitudo,

titudo, qua anima cum corpore in fine mundi plenè in eamdem vitam beatam reſurget. Pari ergo modo ex adverſo mors prima reproborum, eſt damnatio ſolius animæ: mors ſecunda, eſt damnatio animæ & corporis reſurgentium, & rurſum unitorum, quod fiet in judicio univerſali. ita Ribera, Viegas, & Pererius l. 8. in Daniel.

Alcazar per primam reſurrectionem accipit aureum Conſtantini ſæculum, quo Chriſtiana Eccleſia antea oppreſſa & quaſi emortua reviviſcere, imò dominari cœpit toto orbe. Hoc myſticum eſt.

Aureolus primam reſurrectionem adaptat inſtitutioni Ordinis S. Franciſci & S. Dominici, ſub Frederico Imp. & Innocent. III. Pont. Horum enim doctrina & ſanctæ vitæ exemplo, videtur quaſi tota chriſtianitas reſurrexiſſe, ut in novitate vitæ ambularet. Pari modo id aliis fundatoribus Ordinum, aliiſque Eccleſiæ reformatoribus adaptes.

Symbol. S. Auguſt. Mors, ait, prima, eſt mors corporis, ſecunda, eſt damnatio. Audi eum in Sentent. n. 147. *De prima corporis morte dici poteſt, quòd bonis bona ſit, malis mala: ſecunda verò ſine dubio, ſicut nullorum bonorum eſt, ita nulli bona.*

B

Vers. 6. BEATUS, ET SANCTUS, QUI HABET PARTEM IN RESURRECTIONE PRIMA: IN HIS SECUNDA MORS NON HABET POTESTATEM: SED ERUNT SACERDOTES DEI ET CHRISTI. Sancti quilibet hic, uti & c. 1. 6. vocantur ſacerdotes myſtici, qua ſcilicet offerunt Deo ſacrificia laudis, gratiarum actionis & omnis obſequii. ET REGNABUNT CUM ILLO MILLE ANNIS] de quibus dixi verſ. 2. ſcilicet uſque ad reſurrectionem ſecundam, id eſt corporum, quæ fiet in die judicii. Nota proportionem & relationem quæ eſt inter *beatus* & *ſanctus*, atque inter *ſacerdotes* & *regnabunt*. Nam vox *ſanctus* reſpondet voci *ſacerdotes*: & vox *beatus* reſpondet verbo *regnabunt*. Sanctitas enim propria eſt dos & decus ſacerdotum; beatitudo verò propria eſt juſtorum cum Chriſto regnantium. ita Alcazar.

Denique notat S. Auguſt hiſce verbis, *Erunt ſacerdotes Dei & Chriſti*, contra Arrianos denotari Chriſtum quoque eſſe Deum. Nam illi ipſi, qui Dei Patris, etiam Chriſti ſacerdotes appellantur. Soli enim Deo, uti altaria & templa, ita & ſacerdotes conſecrantur: ſacerdotis

C

enim eſt offerre ſacrificium, quod nulli niſi Deo offerri poteſt. Quocirca hæc quatuor inter ſe connexa & correlativa ſunt. Sacerdos enim eſt ſacrificii ſacerdos: & viciſſim ſacrificium eſt ſacerdotis ſacrificium. Rurſum ſacerdos & ſacrificium eſt altaris & templi ſacerdos ac ſacrificium: ac viciſſim altare & templum eſt ſacerdotis & ſacrificii altare & templum. Cui ergo unum ex his debetur, illi debentur & reliqua, putà ſoli Deo.

Corr. ſa[illegible] ſunt ſacerdos [illegible] ſacrificium altare & temp. [illegible].

Vers. 7. ET CUM CONSUMMATI FUERINT MILLE ANNI (tempore Antichriſti) SOLVETUR SATANAS (græcè ὁ σατανᾶς, putà Lucifer) ET EXIBIT, ET SEDUCET GENTES QUÆ SUNT SUPER QUATUOR ANGULOS (id eſt plagas) TERRÆ, GOG ET MAGOG) q. d. Seducet omnes gentes, quin Gog & Magog. Nec enim Gog & Magog ſparſi ſunt per quatuor angulos terræ, ſed erunt certæ gentes ſuum habentes regem ſive principem, ut ait Ezechiel c. 38. v. 2. Idem indicant hic Græca, τὸν Γὼγ καὶ τὸν Μαγώγ. Quocirca videtur, quòd hic earum rex ſive princeps, erit unus ex decem regibus qui tempore Antichriſti dominabuntur in orbe, uti dixi c. 17. v. 3. & 12. Unus inquam præ ceteris ferus, trux, barbarus & bellicoſus. Ideo enim hic præ ceteris nominantur Gog & Magog: quia videntur fore gentes feræ & crudeles, quæ pro Antichriſto contra Chriſtum & Chriſtianos pugnabunt: unde multi putant eas fore Arabes, aut Scythas, vel Tartaros. Hinc & Sibylla lib. 3. Oracul. ſic ait: *Væ tibi regio Gog & Magog, quæ medium es Æthiopum fluviorum*, id eſt quæ cingeris fluviis Æthiopiæ. Ubi fortè, inquit Alcazar, maris brachia nomine fluviorum appellantur. Arabia enim inter Sinum Perſicum & Arabicum ſita eſt. Sicut ergo Mahomet per Arabes, Tamberlanes per Scythas & Tartaros ad imperium evectus eſt; ita per eoſdem, aut ſimiles, evehetur Antichriſtus. Vide dicta Ezechiel. 38. initio capitis. Quin & M. Paulus Venetus lib. 1. de Rebus Orient. c. 64. ſcribit, in Tartaria, in provincia Tenduch,

Gog & Magog qui?

A

regiones eſſe Gog & Magog, quas Tartari, inquit, nominant Lug & Mungug.

Perperam ergo cenſent Novantes, Tremellius & Junius, Gog dici à Gyge, qui Candaule rege Lydorum per dolum occiſo, regnum ejus occupavit; quaſi inde Aſia minor dicta ſit Gog; ſicuti poſtea Crœſo propagante regni fines in Syriam, urbs quædam vocata fuit Cygarta, pro eo quod eſt Gog Karta, id eſt urbs Gogi. Unde eo tempore, quo hæc de Gog prophetavit Ezechiel, vel Halyattes, vel Crœſus, utrique nepotes Gygis, in Aſia minori regnabant. Verùm nihil Gygi cum Gog, præſertim quia Gog latiſſimè dominabitur, uti docet hic Ezechiel: Gyges autem ſoli Lydiæ imperavit: ejus verò nepos Crœſus tantùm uſque ad Halym fluvium dominatus eſt, teſte Herodoto in Clio. Adde, Gyges à bis mille annis tranſiit & evanuit: Gog verò futurus eſt in fine mundi, cùm nulla Gygis erit memoria.

ET ASCENDERUNT SUPER LATITUDINEM TERRÆ) q. d. Latos terrarum & regionum campos ſuis copiis, equis, curribus, &c. complebant, ſicut Xerxes ſuo exercitu ſtravit mare & terram. Vers. 8.

B

ET CIRCUIERUNT CASTRA SANCTORUM) *Caſtra* vocat loca & latibula in quæ turmatim confluent Chriſtiani, fugientes perſecutionem Antichriſti, uti fecerunt Judæi tempore Machabæorum, fugientes crudelitatem Antiochi Epiphanis, 1. Machab. 2. v. 1. & 28. Nec enim veriſimile eſt, Chriſtianos tempore Antichriſti, utpote potentiſſimi, à tyranno oppreſſos caſtra habituros, ut collatis ſignis cum Antichriſto, & ejus regibus & gentibus confligant.

ET CIVITATEM DILECTAM) id eſt Romam, inquit Alcazar. Verùm Roma paulò antè vocata eſt Babylon, eaque à decem regibus jam antè erit everſa, ut patet ex cap. 17. & 18. Ergo civitas hæc dilecta eſt Jeruſalem, quam Ezechiel c. 38. v. 12. vocat umbilicum terræ (erat enim ſita in medio terræ olim habitatæ.) Licet enim Jeruſalem futura ſit regia Antichriſti: tamen in ea multi habitabunt Chriſtiani, utpote terra ſancta, in qua habitavit Chriſtus. Quocirca ſicut olim Romani nobiles & matronæ, uti S. Paula, Melania, Marcella, &c. cum S. Hieron. Roma migrarunt in Palæſtinam; ita & in fine mundi, cùm Jeruſalem, æquè ac Roma refloreſcet. Rurſum multi Chriſtiani item Gentiles & Judæi, partim converſi ad Chriſtum, partim convertendi, confluent Jeruſalem, ut ibi audiant prædicantes Eliam & Henoch. Hi enim in Jeruſalem concionabuntur contra Antichriſtum, ibique ab eo occidentur, uti dixi c. 11. 8. Denique S. Auguſt. per civitatem dilectam accipit Eccleſiam toto orbe diffuſam: hanc enim ubique perſequetur Antichriſtus.

C

ET DESCENDIT IGNIS DE CÆLO, ET DEVORAVIT EOS] Alcazar hunc ignem myſticè accipit. Ignis, inquit, de cælo, eſt ardor cæleſtis & divinus, quo Elias & Henoch tum in vita, tum potiùs poſt mortem, tam ſuam, quàm Antichriſti, per ſuos præcones; æquè ac per preces, accendēt omnes gentes, cōvertendo eas ad Chriſtum, uti fecerunt Apoſtoli recepto igne Spiritus ſancti in Pētecoſte. Hæc enim eſt vindicta inaudita, digna Deo. Et tūc omnis Iſrael ſalvus fiet, uti prædixit Apoſtolus Rom. 11. 26. Vers. 9.

Huc accedit S. Aug. l. 20. Civit. 12. *Bene*, ait, *intelligitur iſte ignis de cælo, de firmitate Sanctorum. Firmamentum enim eſt cælum: cuius firmitate cruciabuntur peccatores ardentiſſimo zelo, quoniam non potuerunt attrahere ſanctos Chriſti in partes Antichriſti. Aut ſi appellavit ignem ipſam plagam, qua percutiendi ſunt in Eccleſia peccatores veniente iam Chriſto; ii nempe quos viventes inveniet ſuper terram, quando interficiet Antichriſtum ſpiritu oris ſui; non eſt hoc ultimum eorum ſupplicium.*

D

Verùm verba S. Scripturæ hic, vindictam & punitionē propriè dictam ſonant, ſcilicet quòd Gog & Magog, totuſque Antichriſti exercitus igne de cælo miſſo afflabitur & concremabitur. Subdit enim de ipſo ejus duce: *Et diabolus qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris, ubi & beſtia* (Antichriſtus & ejus) *pſeudopropheta cruciabuntur die ac nocte in ſæcula ſæculorū*. Quæ verba propriè eſſe accipienda liquet, & omnes ipſeq; Alcazar, aſſeverant: eſto Ribera, qui & citat Amb. & Auguſt. cenſeat in hiſce verbis eſſe anticipationem; eò quòd diabolus non ſit deturbandus in infernum quamdiu Eccleſiæ militia durat; durabit autem uſque ad finem mundi. Ergo & poſt Antichriſti necem, diabolus ſinetur tentare fideles uſque ad diem judicii. Verùm

reſpondeo, S. Johannem hunc finem mundi hic ſimul complecti & convolvere cum ſtrage Antichriſti, ejuſque exercitu, ac cum deturbatione diaboli: poſt eam enim mox ſequetur. Unde verſ. ſequenti tranſit Johannes ad extremum judicium. Adde, probabile eſt diabolum cum Antichriſto deturbandum in tartara, ut paulò ante finem mundi plena detur orbi & Eccleſiæ pax poſt tam immanem, eamque extremam Antichriſti perſecutionem; ut in ea lapſi pœniteant ac reſurgant, Judæi & Gentes convertantur, omniſque Iſrael ſaluus fiat. Porrò per pſeudoprophetam nonnulli accipiunt Mahometem auctorem mahometiſmi: Genebrar. in Chronol. libr. 4. ad annum Domini 1302. accipit Ottomannum, ejuſque ſtirpem & imperium Ottomannicum; hoc enim eſſe prodromum Antichriſto, & fortè uſque ad illum duraturum. Verùm quis ſit hic pſeudopropheta dixi c. 13. v. 11.

Vers. 10. DIE AC NOCTE] Id eſt, ſemper. Damnatis enim in gehenna numquam eſt dies, ſed nox perpetua. Aliter Alcazar: ipſe enim diem refert ad Beatorum charitatem, noctem ad inferorum tenebras: ex utroque enim graviſſimum tormentum ad damnatos redundat. Neque enim eos ſolùm torquet propriæ ſortis miſeræ & infelicis obſcuritas; ſed etiam rabies ac furor ex ſuorum adverſariorum claritate & felicitate conceptus.

Vers. 11. ET VIDI THRONUM MAGNUM ET CANDIDUM) Id eſt ſolemnem, lætum & glorioſum: candor enim eſt veſtis Beatorum, & ſymbolum gloriæ: ET SEDENTEM SUPER EUM, Chriſtum judicem. Tranſit enim hic Johannes ad diem judicii: A CUJUS CONSPECTU FUGIT TERRA ET CÆLUM) id eſt priſtina ſpecies, ſtatus & forma terræ & cæli: quia videlicet in aliam pulchriorem commutabuntur, ait Primaſ. Ambroſ. Beda, Aretas & Viegas.

Myſticè Alcazar (licet ipſe putet eſſe litterale) per cælos, ait, ſymbolicè ſignificatur tum Sanctorum interceſſio, tum ſacerdotum poteſtas dimittendi peccata per Sacramenta: per terram ſignificatur miſericordia, qua ſecundùm humanæ naturæ conditionem tangi deberet pater in filii ærumna, uxor in viri, frater in fratris. q. d. Tanta erit Chriſti judicis integritas, tanta juris & æquitatis ratio, ut nullus ibi ſit myſticorum cælorum, putà Sanctorum & ſacerdotum, favor aut auxilium, nulla terræ myſticæ jam dictæ commiſeratio (nec enim pater filii, nec uxor mariti, nec frater fratris miſerebitur;) ſed ſolum jus atque æquitas, ut unuſquiſque ſecundùm propria ipſius opera judicetur.

Vers. 12. ET VIDI MORTUOS, qui antè mortui erant, jam autem reſurrexerant, ſtabantque judicandi coram Chriſto judice: MAGNOS ET PUSILLOS) Hinc aliqui probant infantes affore in judicio, ibique judicandos eſſe. Verùm pro *puſillos*, græcè eſt *μικρούς*, id eſt parvos, tum ætate & ſtatura, uti ſunt pueri decem vel quatuordecim annorum; tum potiùs dignitate & gradu, id eſt viles & abjecti, uti ſunt ſervi, ruſtici, ancillæ, &c. Sic enim cap. 19. verſ. 18. invitans aves ad vorandum carnes liberorum & ſervorum, addit, Puſillorum & magnorum; quaſi dicat, Plebeiorum & nobilium ſive principum. Nam mox hoc eodem verſ. ſubdit, puſillos hos, æquè ac magnos judicandos eſſe ſecundùm opera cujuſque; ergo non loquitur de infantibus.

Libri aperti qui? ET LIBRI APERTI SUNT: ET ALIUS LIBER APERTUS EST QUI EST VITÆ) S. Auguſt. 20. Civit. 14. legit, *Vita uniuſcuiuſque*: unde liber, inquit, vitæ eſt, qui cujuſque vitam & actiones continet. *Putandum enim eſt, ut per Dei potentiam cuiuſque opera mira celeritate à quolibet conſpiciantur.* Porrò *libri aperti* ſunt Sancti: quia in illis clarum evadet, quæ præcepta Deus, & quàm ſeverè ſanxerit. Verùm hæc lectio mendoſa eſt; omnes enim codices legunt *liber vitæ*, itaque legendum eſſe patebit v. 27. Porrò quod Sancti vocentur libri, aut myſticum eſt, aut violentum.

Prima expoſitio.

Secunda. Secundò, S. Hieron. in Daniel. 7. docet in judicio duos aperiendos eſſe libros; unum Dei, qui continet bona cujuſque opera: alterum dæmonis, qui continet mala. Deus ergo habet librum vitæ, diabolus librum mortis. Verùm S. Johannes libros hos manifeſtè diſtinguit à libro vitæ. Ait enim: *Et alius liber apertus eſt qui eſt vitæ.*

Tertia. Tertiò, Viegas: Liber, inquit, vitæ unus eſt, quia paucos continet electos & ſalvandos: *libri* verò qui dicuntur *aperti*, reproborum ſunt, ideoque multi, quia multi ſunt damnandi. Verùm hi libri ſunt univerſales & communes, tam bonis, quàm malis.

A

Quartò, Beda & Alcazar libros hos cenſent eſſe S. Scripturam, quæ continet leges & præcepta Dei, ex quorum obſervatione homines judicandi ſunt. Idcirco Deuteron. 33. v. 2. Deus ferens legem ita deſcribitur: *Dominus de Sina venit, & de Seir ortus eſt nobis: in dextera eius ignea lex.* Ubi pro *Dominus*, hebraicè eſt *Elohim*, id eſt judex, ut ſignificetur Deum ſub forma judicis veniſſe, & quaſi ſolem ſplendidiſſimum per Seir & Sina montes Hebræis ortum fuiſſe. Porrò igneam legem geſtabat dextera, quod Cajetanus ita explicat, ut non Deus ipſe legem portet, ſed ad majorem pompam, portaretur à miniſtris prope dexteram ejus, liber legis, & ignis; quo ſignificabatur eum per legem judicaturum, & per ignem puniturum. Addunt aliqui, eadem de cauſa initio Geneſis dictum eſſe: *In principio creavit Deus cælum & terram*, ubi rurſum pro *Deus* hebraicè eſt *Elohim*, id eſt judex, vel judices; ut ſignificetur à Deo judice cœptam Scripturam, putà Geneſim, ut leges & jura hominibus tradat, quibus eos in fine mundi judicaturus eſt. *Quarta.*

B

Verùm dico, hos libros eſſe illos, in quibus cujuſque opera, tam bona, quàm mala conſcripta ſunt, ut ex iis quiſque judicetur. De iis enim ſubdit: *Judicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libris, ſecundùm opera ipſorum.* Nec enim in S. Scriptura, aut in decalogo, legeque Dei legi poſſunt cuiuſque opera, quomodo ſcilicet quiſque eam adimpleverit. Libri ergo hi, ſunt conſcientiæ & memoriæ ſingulorum, in quibus quaſi in libris deſcripta ſunt cuiuſque facta, tum bona, quàm mala. *Quinta, et genuina.*

Rurſum, licet hi libri in ſe interirent, putà memoriæ hominum obliviſcerentur ſuorum facinorum, iidem tamen ſervantur in divina ſcientia & memoria, in qua ſimiliter tam opera, quàm conſcientiæ ſingulorum conſignatæ & deſcriptæ ſunt. Hi ergo libri in hominibus ſunt conſcientiæ, in Deo eſt ſcientia & cognitio factorum cuiuſque. Hoc eſt quod ait Apoſtolus Roman. 2. v. 15. Gentes quæ carent lege Dei ſcripta, *oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & inter ſe invicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus, in die, cùm iudicabit Deus occulta hominum.* Ita paſſim Interpretes, & Franciſcus Suarez 3. part. qu. 59. art. 6. diſp. 57. ſect. 9.

C

Porrò, aperiet Deus in die iudicii hoſce libros, tum ſingulis ſuos proprios, ſcilicet conſcientiæ & memoriæ cuiuſque obiiciendo ſua facta: tum omnibus aperiet aliorum omnium libros & conſcientias, ſive per locutionem mentalem, nimirum per divinam revelationem, ex ſua omniſcientia cuique indendo & ſuggerendo quidquid alius quiſque fecerit, quomodo Prophetæ per Dei revelationem & inſpirationem futura præviderunt: ſive Deo ſimul & ſemel elevante omnium hominum phantaſiam & intellectum, illiſque vires & lumen ſupernaturale præbente, ac concurrente ſupernaturaliter cum quocumque, ut videat facta cuiuſque in alterius conſcientia & memoria quaſi deſcripta. Simile enim eſt in angelis, & animabus ſeparatis. Dum enim hi ſibi invicem loquuntur, faciunt naturaliter, ut is cui loquuntur videat cogitata & volita ſua, hoc ipſo quo volunt illum ea ſcire. Hoc enim ipſo fit ipſorum conceptus & cogitatio, aliàs ſecreta, obiectum proportionatum intellectui audientis, ut naturaliter ab eo ſentiri & cognoſci poſſit. Sic ergo Deus per hanc mentis cuiuſque elevationem faciet, ut potentia intellectus cuiuſque proportionata ſit, & ſufficiens ad omnia illa obiecta, putà ad facta ſingulorum hominum, ſaltem ſucceſſivo tempore, ſed breviſſimo cognoſcenda: quomodo Eliſeus, aliique Sancti elevati à Deo viderunt abſentia; & S. Benedictus ſpiritu elevatus, vidit totum mundum quaſi in globo in radiis ſolaribus collectum, teſte S. Gregor. lib. 2. Dialog. c. 35. Quòd enim hæc particularis cuiuſque in die iudicii examinatio non ſit futura per vocalem locutionem, patet, quia hac ratione cuiuſque facta ſucceſſivè edicenda & pronuncianda forent, itaque judicium ad multos menſes vel annos protrahendum eſſet, cùm tot millionum hominum facta ſigillatim, ordine quæque ſuo oretenus enuncianda forent. Quæ ſanè multos menſes, imò annos ſibi depoſcerent. *In die iudicii quiſque cuiuſque facta videbit, quomodo.*

D

Deni-

Denique more ſuo S. Johannes hic alludit ad Daniel. cap. 7. v. 10. *Judicium ſedit, & libri aperti ſunt.* Ibi enim Daniel deſcribit excidium quatuor monarchiarum, ac regni Antichriſti, illique ſucceſſurum ait regnum Chriſti & Sanctorum, quod durabit in æternum. Idem hiſce capitibus dicit & docet S. Johannes.

Liber vitæ quis?

ET ALIVS LIBER APERTVS EST QVI EST VITÆ] S. Auguſt. 20. Civit. 14. per libros qui aperti ſunt, intelligit Sanctorum corda & mentes, in quibus Dei lex & voluntas ſcripta ſunt: per librum autem vitæ, intelligit memoriam Sanctorum omnium, quæ per vim divinam cognoſcet quisquid in vita bene aut malè geſſit. S. Anſelmus in Elucidario ait librum vitæ eſſe vitam Jeſu, quæ omnibus debet eſſe norma vivendi, per quam, & juxta quam omnes ſunt judicandi. Verùm dico, liber vitæ eſt liber prædeſtinationis Dei, in quo omnes & ſoli conſcripti ſunt ii, qui deſtinati & electi ſunt ad vitam æternam, idque efficaciter, utpote jam vita peracta, & operibus cujuſque per mortem conſummatis. Porrò libri vitæ inducitur hic mentio: tum quia hic eſt liber Dei, qui componendus eſt & coæquandus cum libris apertis ſingulorum, id eſt cum conſcientiis hominum: tum quia propter electos, qui in libro vitæ ſcripti ſunt, maximè fiet judicium; ut nimirum illi à Deo glorificentur, eorumque labores & dolores pro meritis juſtum accipiant præmium. Uult enim Johannes hic animare fideles & Martyres, dura patientes ſub Domitiano, & duriora paſſuros deinceps, præſertim ſub Antichriſto, ut fortiter martyria & mortem ſubeant, cogitantes ſe per illam tranſituros ad vitam beatam, ad quam à Deo conſcripti ſunt in libro vitæ.

Alcazar opinatur, librum vitæ hic non tantùm completum accipi, ſed & inchoatum, hoc eſt in eo ſcriptos eſſe non tantùm eos, qui in gratia mortui, ſalvandi ſunt; ſed etiam eos, qui baptizati & gratia Dei donati, ad ſalutem deſtinati ſunt, etiamſi ex eo ob ſua flagitia deleantur, ac morientes in finali impœnitentia rejiciantur & damnentur. Quod non eſt improbabile; ſed tunc liber hic magna ex parte idem eſt cum libris apertis, quatenus hi libri ſunt Dei, non conſcientiæ hominum, uti paulò antè dixi.

VERS. 13. SECUNDUM OPERA IPSORUM] Agitur ergo hic tantùm de adultis, quorum opera examinantur & judicantur; non de parvulis, qui operari, & mereri vel demereri nequeunt. Parvuli enim mortui cum baptiſmo, hoc ipſo adjudicantur cælo, ſine baptiſmo, inferno, id eſt limbo. Alcazar tamen ex S. Auguſtino cenſet etiam parvulos hic comprehendi: quia parvuli non baptizati judicantur ſecundùm opus & peccatum originale Adæ: hoc enim eis imputatur, imò inhæret; baptizati verò judicantur ſecundùm opera & merita Chriſti, quæ eis in baptiſmo applicantur. Verùm hoc ſubtilius eſt quàm ſolidius.

ET DEDIT MARE MORTVOS, QVI IN EO ERANT: ET MORS ET INFERNUS DEDERUNT MORTVOS SVOS, QVI IN IPSIS ERANT) S. Auguſt. Ticonius, Haymo & Anſelm. per mortuos mortis & inferni accipiunt verè mortuos; per mortuos verò maris, eos qui vivi invenientur. cùm Chriſtus veniet ad judicium. Sic enim ait Auguſt. *Hos ergo mare os exhibuit mare, id eſt, hoc ſæculum exhibuit homines qui nondum obierant; & ſicut inventi ſunt, ita affuerunt. Mors verò & infernus dederunt corpora, quoniam vita revocaverunt. Et fortaſſe non ſatis fuit dicere, mors aut infernus; ſed mors, propter bonos; infernus, propter malos.*

Mortui mortis & inferni qui?

Prima expoſitio.

Secunda. Secundò, Ambroſius: Mortui, ait, maris, id eſt baptiſmi, erunt baptizati & electi. Deinde mors dabit corpora impiorum, infernus animas.

Tertia. Tertiò, Aretas: Quodque, ait, elementum reddet quidquid corporum humanorum ad ſe pervenit: mare ergo dabit humorem, qui ad ſe pervenerat; mors (id eſt terra) pulverem; infernus (id eſt aer & ignis) id quod in auras evanuit & reſolutum eſt.

Quarta. Quartò, Viegas & Delrio adagio 197. loco 64. Mare, inquiunt, dabit corpora in eo ſubmerſa, aut devorata à piſcibus; mors dabit corpora in terris humata: infernus verò dabit animas. Itaque mors hic ab inferno & mari dividitur, ad danda videlicet corpora quæ in terra perierant. Hæc enim cenſentur eſſe in ventre mortis,

A moriſque ea revomet in die judicii ut reſurgant. Huc accedit Ribera; ſed in eo diſſert, quod inferni mortuos vocari cenſeat eos, qui vivi à terra abſorpti, cum corpore & anima deſcenderunt in infernum, quales fuerunt Core, Dathan & Abiron. Sed hi erunt perpauci. Adde, mox de morte & inferno dici, quòd miſſi ſint in ſtagnum ignis: ubi Ribera & Viegas aliter coguntur accipere infernum & mortem, ſcilicet ut ſignificent diabolum. Quòd tamen durum eſt & violentum.

Dico ergo, meliùs, & magis conſequenter Alcazar cenſet mortem & infernum hic & alibi induci, ſimulque jungi quaſi duas perſonas tragicas, truces & immanes, quæ ſemper aſſociantur. Nam quos mors occidit, eoſdem infernus ſepelire & devorare dicitur. Non ergo mortui quos mors occidit, ab inferni mortuis diverſi, ſed iidem planè ſunt. Mors enim eſt quaſi lictor & carnifex, qui reos mortis occidit, & tranſmittit in infernum, qui quaſi mortuorum locus, ſinu ſuo eos excipit, abſorbet & devorat. Id mox clariùs patebit. Porrò addit tertiam perſonam, æquè horribilem, ſcilicet mare, quod quaſi leo rugit & ſævit, naveſque integras, æquè ac homines B abſorbet, & in ſe ipſo ſepelit. Quocirca fictio mortuorum mortis & inferni, non extenditur ad eos quos devorat mare. Hinc & Johannes mortuos quos poſſidebat mare, manifeſtè diſtinguit à mortuis quos poſſidebant mors & infernus, dum ait: *Dedit mare mortuos, qui in eo erant: & mors & infernus dederunt mortuos ſuos.* Mors enim ſuorum mortuorum ſimul eſt quaſi mors & infernus.

Quinta, genuina.

ET INFERNUS ET MORS MISSI SUNT IN STAGNUM IGNIS. HÆC EST MORS SECUNDA) Primò, S. Auguſt. Primaſius, Ticonius, Viegas & Ribera, per infernum & mortem metonymicè accipiunt diabolum, qui eſt princeps mortis & inferni: hic enim cum ſuis aſſeclis adjudicabitur & mittetur in ſtagnum ignis, ut ſint perpetui incolæ mortis & inferni. Verùm ſic dicendum fuiſſet, Miſſus eſt, ſcilicet diabolus, non *Miſſi ſunt.* Ruſum, planè videtur eodem modo hic accipi mors & infernus quo paulò antè, cùm de iiſdem dixit: *Mors & infernus dederunt mortuos ſuos.* Ibi autem mors & infernus non ſignificat diabolum, uti patet, & ipſi C auctores hujus explicationis fatentur. Eadem de cauſa minùs rectè alii per infernum dæmones, per mortem pœnas quaſlibet accipiunt: æquè ac alii, qui per infernum damnatos, qui in inferno antea cruciabantur, intelligunt, quaſi dicat, alios poſt judicium ad infernum, ex quo prodierunt, redituros. & alii, ut Maldon. in notis manuſcriptis, quas Romæ vidi, quaſi dicat, Mors & infernus non erunt ultrà, id eſt, nemo ultrà morietur, aut in infernum mittetur.

VERS. 14.

Infernus & mors qui?

Aptiùs ergo, conformiùs & elegantiùs Alcazar, tam hic, quam paulò antè, mortem & infernum induci cenſet quaſi duas tragicas perſonas, quarum munus eſt, ut altera vitam mortalibus auferat; altera deglutiat, & ſubterraneis ſepulchris & ſpecubus vinctos detineat. Pereleganter ergo finguntur hæ duæ perſonæ horribiles, quæ exultabunt in mundo, ac triumphabunt, poſt univerſale judicium, unà cum damnatis ad ignitum inferorum ſtagnum deſcenturæ. Non autem fit mentio belluenis alterius nempe maris: quia illud dicitur ampliùs non fore, ad myſterium, de quo cap. ſequenti verſ. 1. Duæ igitur perſonæ reliquæ, id eſt mors & infernus, congruenter eò mit- D tuntur, ubi per omnem ſæculorum æternitatem ſeſe in ipſis damnatis paſcant; ita ut non ſolùm verè dici poſſit, *Mors depaſcet eos*; ſed etiam, *Infernus depaſcet eos.* Nec verò contenti erunt mors & infernus miſerorum cæde ac devoratione, ſicut antea ſolebant: ſed mors ſemper eos occidet; infernus ſemper abſcondet ac devorabit. Nec mors umquam illos interficere deſinet; quia infernus eos ſemper vivos aſſervabit, quò patiantur ſemper ac moriantur. Atque hæc eſt mors ſecunda, quam damnatis mors & infernus pariter inferent. Itaque infernus & mors in ſtagnum ignis mittuntur, non ut patiantur ab igne; ſed ut in æternum Dei inimicos excrucient. Hucuſque Alcazar. Arabicus pro *mors*, vertit *abyſſus*, quia mors vaſtiſſimum habet os & ventrem, quo omnes morientes complectitur, inſtar abyſſi horribilis: *Et abyſſus*, inquit, *& infernus projecti ſunt in ſtagnum ignis plenum ſulphure.*

ET QVI NON INVENTUS EST IN LIBRO VI-

TE SCRIPTUS, MISSUS EST IN STAGNUM IGNIS] q. d. Sancti & electi qui ſcripti ſunt in libro vitæ, ibunt in cælum ad gloriam æternam, uti exponam cap. ſequenti: improbi verò qui non ſunt ſcripti in libro Dei & vitæ, ſed diaboli & mortis, hi ibunt in ignem gehennæ æternum.

Obiicies, Paruuli morientes ſine baptiſmo in peccato originali, non ſunt ſcripti in libro vitæ, & tamen non ibunt in ſtagnum ignis: quia habent pœnam damni, id eſt carentiam gloriæ, non ſenſus, uti habet communis Theologorum ſententia. Reſp. S. Johannes hic loquitur tantùm de adultis, non de paruulis, ut patet ex verſ. 12. *Judicati*, inquit, *ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libris, ſecundum opera ipſorum*. Soli autem adulti judicantur ſecundùm opera ſua, non paruuli. Idem patet ex c. ſequ. v. 8. Aliter reſpondet S. Auguſt. libr. 6. contra Julianum cap. 4. & ex eo Bellarm. lib. 6. de Amiſſ. gratiæ & ſtatu peccati c. 5. ſcilicet parvulos judicari ſecundùm opera, quæ ſcilicet per Adamum, & in Adamo geſſerunt & peccaverunt: ac ideo mittendos eſſe in ſtagnum ignis, id eſt in lacum ubi eſt ignis; nec tamen inflammandos illo igne aut cruciandos, vel quòd ſint in parte altiore ejus loci, vel quòd ignis habeat vim eos detinendi, non tamen urendi.

Porrò ſtagnum hoc plenum eſt igne & ſulphure, ut habet Arabicus, ac disertè aſſerit S. Johan. c. 21. v. 8. & Iſaias c. 30. v. 33. Ignis ergo gehennæ eſt ſulphureus: unde ejus typus & præambulum fuit ignis ſulphureus quo conflagravit Sodoma & Gomorrha Geneſ. 19. de quibus proinde ait S. Judas, quòd *ignis æterni pœnam ſuſtinentes, facti ſunt exemplum orbi*. Hic enim ignis aptiſſimus eſt punitioni impiorum. Primò, quia ardentiſſimus eſt, ſulphur enim cùm ſit igneæ naturæ, ſi ignem concipiat, vehementer exardeſcit. Secundò, quia hic ignis odorem habet teterrimum & acerrimum, qui fœtori peccatorum puniendo congruit. Tertiò, quia ſuffitui in expiationibus domorum ſulphur adhiberi ſolet, teſte Plinio lib. 35. c. 15. Contaminarunt impii domos ſuas, putà animam & carnem, peccatis gulæ, luxuriæ, iræ, &c. par ergo eſt, ut Deus haſce domos igne ſulphureo luſtret & quaſi expiet. Supplicium enim peccatorum, eſt genus quoddam expiationis & purgationis. Hac de cauſa immenſa vis ſulphuris partim ardentis, partim non ardentis ſub terra latet, ut liquet ex thermis & montibus ardentibus, qui per orbem plurimi ſunt: nam & thermæ ſulphur olent, & ignes montium ſulphurei ſunt. Ipſa quoque fulmina, quæ iræ divinæ ſunt ſymbola, igne ſulphureo conſtant, & ſulphur olent. Itaque totum gehennæ ſtagnum cum omnibus corporibus damnatorum in eum injectis, horrendè ardebit, eritque tota illa iniquorum congeries ardens quaſi victima Deo, & holocauſtum pro peccato: quod ſacrificium numquam complebitur, ſed ſemper peragetur coram Domino & omnibus Sanctis: ſicut ipſum peccatum ſemper expiabitur, & numquam erit expiatum. Hinc non ſolùm ignis foris applicabitur corporibus ut ſuo contactu cruciet, ſed ipſa etiam corpora ardebunt jugiter, ſicut in holocauſto fieri ſolet. Adhæc impii, præſertim qui graviter peccaverunt, uti Antichriſtus, in profundum hujus ſtagni proiicientur & quaſi ſepelientur: ſic dives Epulo dicitur ſepultus in inferno, Lucæ 16. ita ut nullum eis poſſit extrinſecus accedere refrigerium, nec reſpirare aut clamare poſſint: clamor enim in magnis tormentis hujus vitæ, ſolet aliquod doloris afferre levamen. Verùm nec hic concedetur Antichriſto & ſociis ejus in gehenna, quo fiet ut dolor compreſſus, intus acerrimè deſæviat. Alii enim qui capite ſaltem extabunt, clamare poterunt, quales erunt qui minùs peccarunt: ſed & horum clamores voceſque erunt lamentabiles, quibus ſe ſocioſque affligent. Nam ex tantis & inevitabilibus æterniſque pœnis ſequetur deſperatio, furor & maledictio, qua & ſeipſos, quòd ſibi tantorum ſuppliciorum cauſa fuerint, & Deum qui ipſos condidit, & parentes qui genuerunt, & dæmones qui ſeduxerunt, & ſocios qui allexerunt, & omnem creaturam quæ illis vel ad culpam, vel ad pœnam ſervivit, aut ſervit, maledicent. Ita P. Leſſius lib. 13. de Perfect. divinis cap. 24. qui & cap. 29. & 30. multiplices damnatorum pœnas, ac quomodo ignis corporeus in animas & dæmones agere, eaſque cruciare poſſit, eruditè explicat. Verè Pſaltes pſal. 89. *Quis novit poteſtatem iræ tuæ, & præ timore iram tuam* (ô Domine) *dinumerare?*

Moral. de examine judicii.

Moraliter. Hæc lege, relege, rumina & pondera quotidie ô Chriſtiane. Vide quid in libris hiſce tuis conſcribas, qui in die judicii coram toto mundo pandentur & legentur, quando, ut ait Anſelmus libr. de Similitudinib. *à dextris erunt peccata accuſantia, à ſiniſtris infinita dæmonia, ſubtus horrendum chaos inferni, deſuper judex iratus, foris mundus ardens, intus conſcientia urens. Ibi vix juſtus ſalvabitur. Heu miſer peccator ſic deprehenſus, quò fugies? latere enim erit impoſſibile; apparere intolerabile.* In hiſce libris, in hac luce Chriſti revelabuntur omnes vulpinæ conſcientiæ, omnia conſilia cordium, omnes fuci mentium, omnia occulta tenebrarum. Hoc cogitans, hoc metuens Hugo Victor. lib. 1. de Anima cap. 15. hanc humilem de ſe confeſſionem inſtituit, ut veniam impetret. *Sub ovina*, inquit, *pelle vulpinam conſcientiam abſcondebam: vulpina plane conſcientia, tepida converſatio, animalis cogitatio, ficta confeſſio, brevis & rara compunctio; obedientia ſine devotione, oratio ſine intentione, lectio, ſine ædificatione, ſermo ſine circumſpectione. O quàm dura ſunt iſta quæ loquor, quoniam meipſum loquendo ferio!*

Vis conſilium? vis remedium? Accipe à S. Paulo; cogita, libra, diſcute, compone ad normam divinæ legis & voluntatis ſingulas tuas, non tantùm actiones, ſed & cogitationes ac intentiones mentis. *Si enim nos ipſos diiudicaremus, non utique judicaremur*, 1. Corinth. 11. v. 31. Et, *Vivus eſt ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens uſque ad diviſionem animæ ac ſpiritus, compagum quoque ac medullarum, & diſcretor cogitationum & intentionum cordis. Et non eſt ulla creatura inviſibilis in conſpectu eius: omnia autem nuda & aperta ſunt oculis ejus.* Viderunt hoc eminus Gentiles. Seneca libr. 3. de Ira: *Animus*, inquit, *quotidie ad rationem reddendam eſt vocandus. Hoc faciebat Sextius, ut conſummato die cùm ſe ad nocturnam quietem recepiſſet, interrogaret animum ſuum, Quod hodie malum tuum ſanaſti; cui vitio obſtitiſti? qua parte melior es? deſinet ira, vel moderatior erit, quæ ſciet ſibi quotidie ad iudicem veniendum.*

Scribit Plutarchus de Livio Druſo Tribuno plebis, quòd, cùm ædes ejus multis locis paterent vicinorum oculis, & opifex quidam eas ſe mercede quinque talentorum oſtenderet averſurum, & mutaturum: *Decem*, inquit, *dabo ſi totam domum meam conſpicuam effeceris: quò cives omnes qualem vitam inſtituam, contemplentur.* Fuit enim vir temperans & moderatus. Ita vive, ut memineris ſemper, imò optes & gaudeas, te tuaque intima videri à Deo, te notari ab angelis, à dæmonibus, ab hominibus. *Spectaculum enim facti ſumus mundo, angelis & hominibus.* O quàm ſapit, qui jugiter animo verſat ultimum & cenſorium hujus mundi diem, qui erit horizon æternitatis beatæ & miſeræ, ac Beatos à damnatis, ſuperos ab inferis, angelos à dæmonibus, cælum à gehenna in omnes æternitates diſterminabit! O quàm ſapit, cui jugiter hic lituus inſonat: *Surgite mortui, venite ad iudicium!* O quàm ſapit, qui ita actus ſingulos agit ac diſponit, prout optabit eos egiſſe & diſpoſuiſſe in die judicii!

CAPVT VIGESIMVMPRIMVM.

PUtarunt aliqui hoc capite & ſequenti, ad literam deſcribi felicitatem Eccleſiæ, tam militantis in hac vita, quàm triumphantis in cælo; præſertim quæ erit poſt Antichriſtum, quando erit ſumma Eccleſiæ militantis pax, æquè ac ſanctitas, eruntque Chriſtiani perfecti, ac heroes virtutibus illuſtres. Ita Seraphinus, Ubertinus, Hortulanus & Joachim, quos citavi cap. præcedenti verſ. 2. & 4. Cenſent enim ipſi, hos fore mille annos felicitatis Eccleſiæ militantis ibi à Johanne prædictos. His accedit noſter Turrianus lib. de Euchariſtia, qui cenſet hic agi de cæleſti Eccleſia cum militante copulata. Hanc enim denotari hiſce verbis: *Vidi Jeruſalem novam, &c. deſcendentem de cælo*. Et hiſce: *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus*.

Alii

Alii cenſuerunt hic deſcribi gloriam Eccleſiæ Romanæ ſub Conſtantino, & deinceps. De hac enim rectè dicitur: *Ambulabunt Gentes in lumine eius*; & de hac Iſaias, Ezechiel & alii Prophetæ, ſimilia, imò majora prædixerunt, quàm hic de ſua Jeruſalem dicat Johannes.

Agitur hic de Eccleſia cœleſti. Verùm certum eſt, ad literam directè hic tantùm depingi Eccleſiam cœleſtem & triumphantem. Ita diſertè docet S. Auguſtin. 22. Civit. 37. *Hæc*, inquit, *de iſto tempore accipere impudentia nimia eſt: quia illa, Abſterget Deus omnem lacrymam, tanta luce dicta ſunt de ſæculo futuro, & immortalitate, atque de æternitate Sanctorum, ut nulla debeamus in Literis ſacris quærere vel legere manifeſta, ſi hæc putamus obſcura.* Auguſtinum ſequuntur paſſim Interpretes, quin & Alcazar, qui tamen hæc omnia Romanæ Eccleſiæ adaptat, quaſi ejus triumphus in cœlis hic deſcribatur: Quia, inquit, illa quaſi caput & matrix, electos omnes complectitur. Quod verum eſt.

Probatur Primò. Id probatur Primò, quia hoc exigit Apocalypſeos acoluthia. Cùm enim cap. præcedenti egerit de ſtrage Antichriſti, Gog & Magog, deque reſurrectione & de judicio; ordo poſtulat, ut hic agat de gloria Beatorum, eaque claudat Apocalypſin.

Secundò. Secundò, idipſum clarè evincunt verba v. 7. & 8. ubi coronas Beatorum opponit pœnis damnatorum. *Qui*, inquit, *vicerit, poſſidebit hæc, Timidis autem & incredulis,* &c. *pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure: quod eſt mors ſecunda.*

Tertiò. Tertiò, quia civitas quam depingit Ezechiel cap. 48. (ad quam hic alludit Johannes) quæ ſymbolum eſt Eccleſiæ militantis, ut multi volunt, in quadrum patet A tantùm calamis 4500. id eſt ſtadiis 45. Hæc verò Johannis in quadrum protenditur ad duodecim millia ſtadiorum. Ergo longè eam ſuperat, ac proinde eſt cœleſtis. Ubi Nota. S. Johannes hic planè imitatur Ezechielem: nam æquè ut Ezechiel, poſt enarratam ſtragem Gog & Magog, Antichriſti, &c. Apocalypſin ſuam claudit deſcriptione novæ Jeruſalem, id eſt Eccleſiæ, quæ ad literam apud Ezechielem eſt terreſtris & militans; apud Johannem hic eſt cœleſtis & triumphans. Hinc & fluvium hujus urbis conſitum arboribus vitæ, de quo cap. ſequenti v. 1. ab Ezechiele cap. 47. verſ. 5. mutuatus eſt S. Johannes.

Quartò. Quartò, illa verba: *Templum non vidi in ea: ipſa civitas aurum mundum*, muri ex jaſpide, fundamentum ex lapidibus pretioſis. Et, *Mors ultrà non erit, neque dolor. Non intrabit in eam aliquid coinquinatum. Claritas Dei illuminavit eam & lucerna eius eſt Agnus*, &c. B non niſi Eccleſiæ cœleſti conveniunt.

Fateor tamen quædam hic dici quæ Eccleſiæ militanti conveniunt, ut quod dicitur de 12. fundamentis, id eſt Apoſtolis, eorumque prædicatione: quia nimirum illi Eccleſiam deduxerunt & provexerunt in cœlum. Unde Eccleſia cœleſtis & triumphans ſua ſtemmata & inſignia ſumit ab Eccleſia militante. Hinc S. Laurentius, jam beatus licet, pro ſtemmate habet craticulam, cum eaque pingitur, S. Stephanus lapides, S. Sebaſtianus ſagittas, S. Paulus gladium, &c. Quia ſcilicet hiſce inſtrumentis obierunt mortem & martyrium, quo gloriam illam beatam meriti & aſſecuti ſunt. Ita Alcazar.

SYNOPSIS CAPITIS.

Sanctus Ioannes videt & deſcribit cœleſtem Ieruſalem, nimirum eius opes, ſplendorem & gloriam. Secundò, v. 12. eius murum & portas duodecim. Tertiò, verſ. 16. eius altitudinem, longitudinem, & latitudinem. Quartò, verſ. 19. eius duodecim fundamenta facta è totidem gemmis, Quintò, v. 22. eius claritatem & felicitatem.

ET vidi cœlum novum, et terram novam. Primum enim cœlum, et prima terra abiit, et mare jam
non eſt. 2. Et ego Iohannes vidi ſanctam civitatem Ieruſalem novam deſcendentem de cœlo à
Deo, paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo. 3. Et audivi vocem magnam de throno dicentem:
Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, et habitabit cum eis. Et ipſi populus eius erunt, et ipſe Deus
cum eis erit eorum Deus. 4. Et abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: Et mors ultrà non
erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultrà, quia prima abierunt. 5. Et dixit qui ſedebat in throno: Ecce nova facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc verba fideliſſima ſunt, et vera. 6. Et dixit mihi: Factum eſt. ego ſum α, et ω: initium, et finis. Ego ſitienti dabo de fonte aquæ vitæ, gratis. 7. Qui vicerit, poſſidebit hæc, et ero illi Deus, et ille erit mihi filius. 8. Timidis autem, et incredulis, et execratis, et homicidis, et fornicatoribus, et veneficis, et idololatris, et omnibus mendacibus, pars illorum erit in ſtagno ardenti igne et ſulphure: quod eſt mors ſecunda. 9.
Et venit unus de ſeptem Angelis habentibus phialas plenas ſeptem plagis noviſſimis, et locutus eſt mecum, dicens: Veni, et oſtendam tibi ſponſam, uxorem Agni. 10. Et ſuſtulit me in ſpiritu in montem magnum et altum, et oſtendit mihi civitatem ſanctam Ieruſalem deſcendentem de cœlo à Deo, 11.
Habentem claritatem Dei: et lumen eius ſimile lapidi pretioſo tamquam lapidi jaſpidis, ſicut cryſtallum.
12. Et habebat murum magnum et altum, habentem portas duodecim; et in portis Angelos duodecim,
et nomina inſcripta, quæ ſunt nomina duodecim tribuum filiorum Iſrael. 13. Ab Oriente portæ tres,
& ab Aquilone portæ tres, & ab Auſtro portæ tres, & ab Occaſu portæ tres. 14. Et murus civitatis
habens fundamenta duodecim, & in ipſis duodecim nomina duodecim Apoſtolorum Agni. 15 Et qui loquebatur mecum, habebat menſurã arundineam auream, ut metiretur civitatem, & portas ejus, & murum
16. Et civitas in quadro poſita eſt, et longitudo ejus tanta eſt quanta et latitudo: et menſus eſt civitatem de arundine aurea per ſtadia duodecim millia: et longitudo, et altitudo, et latitudo ejus, æqualia
ſunt. 17. Et menſus eſt murum ejus centum quadraginta quattuor cubitorum, menſura hominis, quæ eſt
angeli. 18. Et erat ſtructura muri ejus ex lapide jaſpide: ipſa verò civitas, aurum mundum ſimile vitro
mundo. 19. Et fundamenta muri civitatis, omni lapide pretioſo ornata. Fundamentum primum, jaſpis:
ſecundum, ſapphirus: tertium, chalcedonius: quartum, ſmaragdus: 20. Quintum, ſardonix: ſextum. ſardius: ſeptimum, chryſolithus: octavum, beryllus: nonum, topazius: decimum, chryſopraſus: undecimum,
hyacinthus: duodecimum, amethyſtus: 21. Et duodecim portæ, duodecim margaritæ ſunt, per ſingulas: et
ſingulæ portæ erant ex ſingulis margaritis: et platea civitatis aurum mundum, tamquam vitrum perlucidum. 22. Et templum non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotens templum illius eſt, et Agnus. 23.
Et civitas non eget ſole, neq; luna, ut luceant in ea. nam claritas Dei illuminavit eam, et lucerna ejus eſt
Agnus. 24. Et ambulabunt gentes in lumine ejus: et reges terræ afferent gloriam ſuam et honorem in illã.
25. Et portæ ejus non claudentur per diem: nox enim non erit illic. 26. Et afferent gloriam et honorem
gentium in illam. 27. Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens et
mendacium, niſi qui ſcripti ſunt in libro vitæ Agni.

Digitized by Google

Jeruſalem cæleſtis dotes 19.

Accipe ſummatim & ordine dotes admirabiles, quas cæleſti Jeruſalem hic S. Johannes attribuit. Prima eſt v. 1. & 2. quòd ſit Jeruſalem nova in cælo novo & terra nova.

Secunda, v. 2. quòd ſit deſcendens de cælo à Deo, parata ſicut ſponſa ornata viro ſuo.

Tertia, v. 3. quòd ipſa ſit tabernaculum Dei cum hominibus, & quòd in ea Deus habitabit cum eis: & ipſi populus ejus erunt, & ipſe Deus cum eis erit eorum Deus.

Quarta, v. 4. quòd Deus abſterget omnem lacrymam ab oculis eorum: & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quia prima abierunt.

Quinta, v. 5. ibi dicet electis Deus ſedens in throno: *Ecce nova facio omnia.* dicet, & faciet: Dei enim dicere eſt efficax, ac proinde ejus dicere eſt facere.

Sexta, verſ. 11. Jeruſalem hæc cæleſtis habet claritatem Dei: & lumen ejus ſimile lapidi jaſpidis ſicut cryſtallum, id eſt ſimile lapidi cryſtalliizanti: unde ibi numquam eſt nox, ſed dies unus & perpetua: nec eget ſole aut luna; quia claritas Dei illuminat eam, & lucerna ejus eſt Agnus, v. 23. Hæc lux & claritas Primò, ſymbolum eſt miræ gloriæ, nimirum divinæ, utpote à Deo derivatæ & participatæ. Secundò, cryſtallus innuit hanc gloriam non eſſe umbraticam & tranſitoriam, ſed ſtabilem & ſolidam, eamque variam, prout in cryſtallo ex reflexione varia variæ apparent ſpecies. Tertiò, eam nulla adverſitatis, timoris aut triſtitiæ nocte, aut nube & nebula fulcari, vel obſcurari. Quartò, Beatos perpetuò frui præſentia, aſpectu & conſortio gloriæ Dei & Chriſti.

Septima, v. 12. & 17. habet murum ex jaſpide magnum, & altum 144. cubitos. Hic murus ſignificat cælitum & cæleſtis Jeruſalem robur, munimen & ſecuritatem, ut nullam dæmonum aliorùmve hoſtium vim timeat.

Octava, v. 12. & 21. habet portas 12. ſcilicet tres ad ſingulas orbis plagas, quæ numquam clauduntur, eæque ſingulæ ex ſingulis factæ ſunt margaritis. Hæ portæ ſignificant, undique & ex omni plaga & gente, juſtis & ſanctis in eamdem aditum quolibet tempore, hora & momento patere; atque per eas non intrare niſi puros, præſtantes & gemmeos.

Nona, v. 19. habet fundamenta duodecim ex totidem gemmis pretioſiſſimis. Hæc 12. fundamenta ſignificant, urbem hanc fundatam eſſe in ſanctitate, doctrina & ſymbolo duodecim Apoſtolorum.

Decima, v. 16. civitas hæc in quadro poſita; & longitudo ejus tanta eſt, quanta & latitudo & altitudo. Hæc omnia ſignificant exactam & perfectam hujus urbis architecturam & fabricam, atque civium miram inter ſe unionem & conſociationem.

Undecima, v. 16. civitas ampla eſt & vaſta: nam cùm ſit in quadro, quodlibet quadri, ſive quadrati, latus in longitudinem procurrit ad duodecim ſtadiorum millia, id eſt ad mille quingenta milliaria Italica. Hæc urbis amplitudo notat ejus magnificentiam, capacitatem, & ingentem civium, id eſt Beatorum, numerum. Nulla enim eſt urbs, quæ vel umbram tantæ capacitatis habeat. Babylon enim quæ a capacitate celebratur, in toto ſuo ambitu & quadratura tantum continebat 120. ſtadia: hæc verò in uno quadri latere habet duodecim millia ſtadiorum. Quocirca unum quadri latus excedit longitudinem Babylonis centies, ac conſequenter tota capacitas hujus urbis capacitatem Babylonis ſuperat decies millies. Ita Alcazar. Verùm verius eſt, non unum latus, ſed omnia ſimul, puta totum civitatis hujus ambitum menſurari, cùm dicitur, *Et menſus eſt civitatem per ſtadia duodecim millia*, uti dicam v. 16.

Duodecima v. 18. ipſa civitas (id eſt plateæ civitatis) aurum eſt mundum, ſimile vitro mundo. Id deſignat omnia in cælo eſſe pretioſa & præſtantiſſima, ac rurſum omnia Beatis eſſe conſpicua & pervia, perinde ac ſi auro vitreo, id eſt inſtar vitri pellucente, in cælis omnia conſtarent: ac conſequenter ſingulos Beatos per mutuam charitatem, omnium aliorum gloria, boniſque omnibus perfrui: hæc enim omnia eis ſunt conſpicua.

Decimatertia verſ. 22. *Templum non vidi in ea: Dominus enim Deus omnipotens templum illius eſt, & Agnus.* Semper enim fruentur & intuentur, colunt, adorant & laudant Deum & Agnum.

Decimaquarta v. 24. *Ambulabunt gentes in lumine ejus, & reges terræ afferent gloriam ſuam & honorem in illam.* In cælo ergo adunabitur omnium Regum, Principum, Imperatorum, Pontificum, Reginarum & Ducillarum pompa & gloria.

Decimaquinta c. 22. v. 1. fluvius vitæ & vitalis mediam urbem interluit. Hic fluvius ſignificat ſapientiæ & voluptatum omnium copiam & affluentiam.

Decimaſexta cap. 22. 2. ad utramque ripam fluminis arbores ſunt pulcherrimæ & ſalutiferæ: ibi eſt & lignum vitæ, præſtantius eo quod erat in terreſtri paradiſo. Hoc lignum ſymbolum eſt immortalitatis & æternitatis.

Decimaſeptima c. 22. 3. *Omne maledictum non erit ampliùs*, q. d. In cælo nulla erit culpa aut pœna.

Decimaoctava cap. 22. v. 4. *Videbunt faciem ejus, & nomen ejus in frontibus eorum: & regnabunt in ſæcula ſæculorum*: quia nimirum jugiter viſione Dei fruuntur, quaſi ejus intimi & familiariſſimi, non tantùm famuli, ſed & principes & reges.

Denique huic urbi nihil pulchri, nihil pretioſi, nihil jucundi, nihil honorifici deeſt; nihil turpe, vile, aut triſte adeſt; ſed omnes ejus cives ſunt beati & glorioſi, ac regnabunt in ſæcula ſæculorum.

ET VIDI CÆLUM NOVUM, ET TERRAM NOVAM; &c. ET MARE JAM NON EST] Joachim, & alii, qui hæc accipiunt de felicitate Eccleſiæ militantis, uti dixi initio capitis, per cælum novum accipiunt illuſtres Sanctos, quorum cum Paulo converſatio in cælis eſt; per terram novam, ceteros fideles, in baptiſmo per gratiam & vitam Chriſtianam innovatos; per mare, Gentiles, qui fluctus perſecutionum contra Eccleſiam concitabant, q. d. *Mare non eſt*, id eſt Gentiles ampliùs non perſequuntur Eccleſiam, imò nec ſunt, quia converſi ſunt ad Chriſtum factique Chriſtiani. *VERBA.*

Verùm jam docui, hæc ad Eccleſiam in cælis triumphantem, quæ erit poſt diem judicii & poſt communem reſurrectionem, pertinere.

Secundò, Alcazar cælum, terram & mare myſtica accipit, ſed alio ſenſu. Homo, inquit, ex anima & corpore conſtat, cumque corpus ſit terrena inhabitatio animæ; anima verò cæleſtis ſit ſpiritus, ideo congruè per terram ſignificatur hominis corpus, per cælum anima. Priorum ergo cælorum qualitates erant hæ, in ſalutem animarum incumbere, Sacramenta fidelibus adminiſtrare, preces ad Deum pro peccatoribus fundere, à peccatis abſolvere, docere, concionari, & quaſi cæleſtis doctrinæ pluviam in terram emittere. Hæc in reſurrectione tollentur, & fient cæli novi: quia pro laboribus jam dictis ſuccedet merces & præmium, ſcilicet æterna quies, viſio & fruitio Dei, ac gloria æterna. Pari modo prioris terræ conditiones erant hæ: proximorum vices dolere & commiſerari, moleſtias & angores pati, voluntariam macerationem & caſtigationem ſuſcipere. Pro his in reſurrectione ſuccedet nova terra: quia in corpore pro tot paſſionibus ſuccedet impaſſibilitas, pro tot doloribus & mortibus immortalitas, cet ræque corporis glorioſi dotes. *Et mare jam non eſt*, id eſt, impiis in infernum detruſis, nullus erit perſecutor, nullus metus, nuſquam formidines, nuſquam pericula, nulli fluctus, nulli ampliùs piſces majores devorabunt minores, nullus erit naufragii timor. Verùm hæc myſtica ſunt, ut ipſe Alcazar fatetur, non literalia.

Quocirca Tertiò, alii paſſim hæc accipiunt de materiali cælo & terra. Hæc enim ſecundùm qualitates, &, ut aliqui volunt, ſecundùm ſubſtantiam, id eſt formam ſubſtantialem, immutanda ſunt in reſurrectione ac innovanda. De his enim ait S. Petrus Epiſt. 2. cap. 3. v. 13. *Novos cælos & novam terram ſecundùm promiſſa ipſius expectamus.* Vide dicta Iſaiæ 34. 19. & c. 34. 4.

PRIMUM ENIM CÆLUM, ET PRIMA TERRA ABIIT) Ergo cælum jam eſt novum & terra nova, uti dixi.

ET MARE JAM NON EST) Arabicus, *& non mare ultrà* (eſt) Beda hic, & clariùs ſcribens in Epiſt. 2. Petri c. 3. cenſet mare poſt diem judicii omninò ſiccandum eſſe & abolendum: pari modo & ignem periturum; quia S. Joannes tantùm nominat hic cælum, id eſt aërem, & terram, quaſi

An mare peribit poſt diem judicii.

quaſi hæc duo ex elementis ſola ſint manſura & renovanda. Idem dicunt, ſed dubitanter, Andreas Cæſar. Aretas, Haymo, Anſelm. Rupert. quin & S. Auguſt. libr. 20. Civit. 16. Ubi explicans hæc verba, *Mare jam non eſt*, ſic ait: *Utrum maximo illo ardore* (conflagrationis mundi) *ſiccetur an & ipſum vertatur in melius, non facile dixerim: fortaſſe tamen maris nomine intelligitur hoc ſeculum turbulentum & procelloſum.*

Verùm cùm mare ſit quartum elementum, ad perfectionem univerſi neceſſarium, quod piſcium, avium, animantium, omniumque generabilium, quin & aeris & cælorum, uti multi volunt, eſt matrix & origo, quodque terram unit & conſervat: terra enim niſi aqua & mari rigaretur, finderetur & fatiſceret; hinc longè verius videtur, mare, æquè ac terram & aerem, quoad ſubſtantiam poſt reſurrectionem manſurum. Dicitur tamen hic, *Non eſt*, id eſt non erit, ſcilicet tale quale fuit vetus illud & priſtinum, nimirum craſſum, mixtum & turbidum, procelloſum, perpetuis agitatum fluctibus, æſtuans jugi ſuo fluxu & refluxu. hæc enim eſt maris natura & conditio, quam ſignificat ipſum maris nomen. Sed erit aliud & novum, æquè ac cælum & terra: cum illis enim innovabitur, fietque ſubtile, purum pellucidum, quietum, ſerenum, fulgidum, ut jam non videatur eſſe mare, ſed cryſtallus: pellucebit enim, & ſplendebit inſtar cryſtalli. De mari ergo Hebraica phraſi dicitur איננו *venenum*, id eſt *non eſt*; quia in aliam formam & decorem commutabitur. Sicut ergo ex eo quod hic dicitur *Cælum abiit*, non licet (ut plerique docent) colligere: Ergo cælum quoad ſubſtantiam, materiam & formam abibit & interibit; ſed tantùm licet colligere: Ergo cælum quoad qualitates & conditiones præſentes peribit, novaſque & meliores acquiret. Ita pariter & de mari hic colligas & concludas. Porrò maris meminit præ aliis elementis, quia mare ſymbolum eſt fluctuum, procellarum, turbinum & tempeſtatum, quibus hic jactantur Sancti & electi: q. d. Cum mari ceſſabit omnis Sanctorum perſecutio, tentatio & turbo.

A

Vers. 2. VIDI SANCTAM CIVITATEM JERUSALEM NOVAM] Sicut civitas nunc ipſos cives, nunc ipſam civitatem, puta locum, plateas, domos, turres & muros ſignificat; ita & Jeruſalem hæc cæleſtis eſt duplex, ſcilicet Primò, eſt ipſa Eccleſia, ſive cætus & congregatio Beatorum, putà ipſi Beati collecti & adunati: hæc enim propriè hic vocatur ſponſa, & v. 9. uxor Chriſti.

Jeruſalem cæleſtis duplex.

Secundò, eſt ipſa civitas & locus Beatorum, putà ipſum cœlum empyreum. Huic enim Primò & propriè competit, quòd ſit civitas & tabernaculum Dei; quòd ſit longa, lata, alta; quòd extendatur ad duodecim millia ſtadiorum, &c. Secundariò tamen hæc ipſa etiam ipſi Eccleſiæ, ſive cœtui Beatorum conveniunt. Hæc enim eſt civitas & tabernaculum Dei aptè dimenſum: quia in ea ſingulari modo, ordine & proportione inhabitat Deus; ideoque eſt & dicitur ſancta; æquè ac beata & glorioſa. Johannes hasce duas civitates commiſcet, nuncque de una, nunc de altera miſtim loquitur; quædam enim dicit quæ magis uni, quædam quæ magis alteri conveniant: omnia tamen utrique ſuo modo conveniunt, vel primò & per ſe, vel analogicè. Jeruſalem ergo cæleſtis eſt cælum empyreum cum ſuis incolis, putà cum cœtu Beatorum. Deſcribit enim Johannes directè Ieruſalem quaſi civitatem Beatorum, quoad muros, portas, fundamenta, &c. Itaque propriè locum ipſum deſcribit, ſed quia hic locus eſt beatitudinis & Beatorum, hinc conſequenter ipſam beatitudinem & Beatorum gloriam deſcribit. Quocirca eſto in hac civitate determinatè, & in ſingulari non viderit ipſos Beatos: nec enim ullos nominat aut deſcribit; tamen indirectè & in genere ſatis eos depingit cùm dicit, quòd *ipſi populus ejus erunt, & abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum*; quòd *reges terræ afferent gloriam ſuam & honorem in illam*; quòd *ſervient illi & videbunt faciem ejus, & nomen ejus in frontibus eorum*; quòd *Dominus Deus omnipotens templum illius eſt, & Agnus*. Ubi enim eſt Agnus, ibi ſunt & Agni aſſeclæ, fideles & beati: ubi Deus eſt, ibi ſunt & angeli, itidem & Beati; ſicut ubi eſt rex, ibi eſt & aula & aulici.

NOVAM] Quia vetus & Iudaica Ieruſalem anagogicè ſignificabat hanc novam, ſcilicet Eccleſiam, non militantem, ut vult Primaſ. & Beda; ſed triumphantem, ut patet ex ſequentibus. Triumphans ergo dicitur nova, ob novum gloriæ ſtatum. Secundò, Alcazar hæc accipit de novitate, æquè ac ſanctitate & cæleſti ſpiritu, quæ Chriſtianæ Eccleſiæ inerant, priuſquam ad glorioſiſſimum cæleſtis patriæ triumphum conſcenderet; qui triumphus innuitur verbis illis: *Paratam ſicut ſponſam ornatam viro ſuo.* Additque hanc Agni ſponſam, novamque Ieruſalem eſſe Eccleſiam Romanam, quæ matri Sioni, id eſt veteri Synagogæ, ſucceſſit, ſicut primogenitus filius hereditario jure ſuccedit patri. Quod eatenus verum eſt, quatenus Romana Eccleſia ceteras omnes quaſi mater & caput, continet & complectitur, uti ſuperiùs dixi. Verùm Iohannes agit hic de Eccleſia triumphante, non militante, uti dixi.

Pulchrè Pannonius Ieruſalem hanc per antitheſes opponit Babyloni, cujus ſordes & clades audivimus cap. 18. Ieruſalem enim eſt urbs Chriſti ſancta, nova, deſcendens de cælo, glorioſa, parata & ornata ſponſo ſuo; Babylon eſt urbs diaboli, impura, vetuſtate marcida, aſcendens è tartaro, infamis, parata & conſpurcata à cacodæmone, libidinibus totius mundi polluta, blaſphemiis notata, cum qua fornicati ſunt reges terræ. Sed audi Pannonium.

B

Illa, inquit, *Babylon, hæc Jeruſalem. Scimus Babylonem interpretari confuſionem, Jeruſalem pacis viſionem; quatenus certo certiùs teneremus, omnes in confuſionem abituros, quicumque carni ſerviunt; ad pacis autem ſupernæ viſionem perventuros omnes, quicumque legi ſpiritus ſe ſubdunt. Illa meretrix ſuper beſtiam colitur; in iſta Deus adoratur. Meretrix non dat, niſi abominationes ſpurcitiæ ſuæ, quas viſa eſt porrigere in aureo calice, quo potat univerſam terram, & inebriat eam: Eccleſia chariſmatum dona diſtribuit, & ornamenta virtutum. Nova hæc, vetus illa & ſtrigoſa, quæ florem juventutis ſuæ profligavit cum amatoribus terræ. Spencioſa virgo eſt Eccleſia, ſponſa pudica, à Deo è cælis deſcendens, in omni ornatu virtutum ſpiritualium decora, ideoque parata: cujus odor ineſtimabilis nimis in veſtitu ejus, quam circumdant flores roſarum, & lilia convallium, de qua ſummæ admirationis illa vox Cantici eſt: Quæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertum, ſicut virgula fumi ex aromatibus myrræ & thuris, & univerſi pulveris pigmentarii? Cant. 3. De cujus pulchritudine in eadem Scriptura loquitur ſponſus Chriſtus: Quam pulchra es amica mea, quam pulchra! oculi tui columbarum, abſque eo quod intrinſecus latet, cap. 4. Et iterum: Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te. Ubi eadem hortus concluſus, ob varietatem fructuum bonorum; & fons ſignatus, ob ubertatem gratiarum deſcribitur; cujus emiſſiones paradiſus ſunt, & ſummæ voluptates malorum punicorum.*

C

DESCENDENTE DE CÆLO) ſcilicet ad judicium, ut cum Chriſto in valle Ioſaphat judicet orbem, ait Maldon. in cap. 25. S. Matthæi. Verùm judicium jam peractum audivimus in fine capitis præcedentis.

Secundò, Alcazar hoc refert ad ſtatum quem habuit Eccleſia beata, dum adhuc militaret in hac vita: hujus enim doctrina & vita deſurſum eſt, id eſt de cælo deſcendit. Verùm in Græco eſt καταβαίνουσαν, id eſt quæ jam in præſenti deſcendit, non autem quæ jam antè tempore preterito deſcenderat.

Dico ergo, figuratè hic dici Ieruſalem cæleſtem deſcendere de cælo, ut electos ad ſe aſſumat. Fingitur enim hic cælum empyreum, & Eccleſia, ſive cœtus Beatorum, in terram deſcendere, ut homines terreſtres, ac præſertim eos qui cum tyrannis & Antichriſto tanto agone & ſudore certabunt, ſibi cives cooptet, quod in re nil aliud eſt dicere, quàm quòd cæleſtis gloria & beatitudo hominibus terreſtribus obtingat cælitus, per Dei liberalitatem & gratiam: eſt enim cæleſtis & divina. Unde S. Auguſt. libr. 20. Civit. 17. *De cælo*, inquit, *dicitur deſcendere, quia cæleſtis gratia eſt, qua Deus eam fecit: & de cælo quidem ab initio ſui deſcendit, Spiritu ſancto miſſo de cælo.* Idem in Sentent. numer. 31. *Ad cæleſtis*, ait, *Jeruſalem non aſcendunt conſortium, niſi qui toto corde profitentur, non proprii operis, ſed divini eſſe muneris quòd aſcendunt.* Olim Moſes lege accepta è cælo dicebat Hebræis Deut. 30. 11. *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt neque procul poſitum, nec in cælo ſitum, ut poſſis dicere, Quis noſtrum valet ad cælum aſcendere, ut deferat illud ad nos?* Simili modo hic, ne Chriſtianus cauſetur, dicatque, Quomodo ego homo terrenus & carneus conſcendam ad

D

Ieru-

Jeruſalem cæleſtem? hac de cauſa videt hic Johannes Jeruſalem ipſam de cælo ad homines deſcendere, ut eos ad ſe accipiat & ſuſtollat; ut ſignificetur, per Dei gratiam nos infirmos & carnales ad vitam cæleſtem, ipſoſque cælos ſuſtolli. Jeruſalem ergo hæc eſt manetque in cælo, & tamen per ſui communicationem deſcendit in terram. Simile eſt in ſole, qui eſt in cælo, & ſimul in terra: in cælo per ſubſtantiam, in terra per radios quos eò diffundit. Et in fonte, qui eſt in ſummo, & ſimul in imo: in ſummo per originem; ſcaturit enim in monte: in imo per rivulos; ex monte enim manat, indeque emanat & defluit in valles. Talis eſt & hæc Jeruſalem. Ita Abbas Joachim. Sic viciſſim noſtra converſatio cum S. Paulo in cælis eſt: quia corpore in terra, mente & vita converſamur in cælo. Præclarè S. Auguſt. in Sententiis, ſent. 221. *Duas*, ait, *in toto mundo civitates faciunt duo amores: Jeruſalem facit amor Dei, Babyloniam facit amor ſæculi. Interroget ergo ſe quiſque, & inveniet, unde ſit civis.* Cicero de Petit. conſul. narrat ſibi conſulatum petenti ſuggeſtum fuiſſe a Q. Cicerone, ut quotidie ferè ad forum deſcendens, hoc ruminaret: *Novus ſum: conſulatum peto: Roma eſt.* Quanto magis quiſque jugiter ſibi dicat: *Novus es, in ſolo, non in ſolo, natus? Gloriam æternam ambis: Cælum eſt, quod vim patitur, nec niſi à violentis rapitur.* Exere ergo vires omnes, ut tantam gloriam promereare, ut cælum expugnes & occupes. Rurſum, hoc civitatis deſcenſu ſymbolicè ſignificatur, Deum in cæleſtis hujus palatii deſcriptione, non uti conceptibus cæleſtibus, angelicis & divinis; nec eam planè deſcribere uti in ſe eſt (ſic enim nobis incomprehenſibilis & inexplicabilis eſt) ſed ad noſtram infantiam, noſtroſque tenues conceptus deſcendere, ut illam aliquo rudi modo nobis oſtendat & repræſentet. Hac de cauſa ejus pulchritudinem per aurem, cryſtallum, gemmas, &c. deſcribit: quia nos in terra his pretioſiora non novimus, nec vidimus.

Anima ſancta eſt cælum.

Tropolog. anima ſancta eſt Jeruſalem cæleſtis, ipſumque Dei cælum. Audi S. Bernardum ſerm. 27. in Cant. *Ergo puta omnem animam talem* (ſanctam) *non modo cæleſtem eſſe propter originem, ſed & cælum ipſum propter imitationem. Et tunc liquidò oſtendit quia vere origo ipſius de cælis eſt, cùm converſatio ejus in cælis eſt. Eſt ergo cælum ſancta aliqua anima, habens ſolem intellectum, lunam fidem, aſtra virtutes, quæ maximè in nocte, id eſt in adverſis, emicant. Ergo virtus eſt ſidus, & homo virtutum eſt cælum.* Vide cetera.

Hanc benedictionem Chriſtus aſcendens in cælum immiſit in terram, ut ſcilicet ipſa terra converſatione cæleſti poſſit fieri cælum, uti docet Clemens Alexand. in ſua hortatoria: reſpiciens enim ad illud Lucæ 24. 50. *Benedixit eis, & ferebatur in cælum: Terram*, inquit, *mutat in cælum Dei agricola, dextra ſignificans, populos ad bona opera excitans, ac cæleſti doctrina hominem Deum faciens.* Hæc ſcilicet eſt cauſa hujus divinæ metamorphoſeos, quòd Chriſtus in terris docuerit hominem vivere juxta cæli normas, ut in terris vivens homo inſtar cæli eſſet. Itaque per hanc ejus doctrinam, & magis per Euchariſtiam, terra numquam eſt ſine homine Deo; ſic ut Chriſtianus vivens juxta doctrinam Chriſti, & in Euchariſtia corpus Chriſti manducans, fiat quaſi homo Deus, & ſecundam quaſi unionem hypoſtaticam cum Chriſto ſuſcipiat & induat. Hoc eſt quod ait S. Auguſt. ſerm. 61. de verbis Domini ſecundùm Johannem: *Nos omnes cum capite noſtro Chriſto Chriſtus ſumus.* Et S. Chryſoſt. ſerm. de expulſione ſua: *Eccleſiam*, ait, *vincere nulla vis poteſt. Deus eſt Eccleſiæ, qui fortior omnibus eſt.* Nam, ut ait S. Bernard. ſer. 27. in Cant. *unus idemque Dominus & ſponſus in capite eſt, & ſponſa in corpore.* Quocirca qui contra Eccleſiam, vel virum ſanctum pugnat, pugnat contra Deum; ac proinde fruſtra contra ſtimulum calcitrat. Id promiſit Chriſtus Matth. 28. *Ecce ego vobiſcum ſum*, tum per providentiam, tum per realem inviſcerationem in Euchariſtia, cujus proprium eſt deificare homines, *uſque ad conſummationem ſæculi.*

Symbolicè, vidit S. Johannes Ieruſalem deſcendentem, quam ſtantem ſimul videre non potuit, cùm tamen ſimul revera ſtaret. Deſcendebat enim in angelis miniſtrantibus, ſtabat autem in eiſdem intuentibus divinam eſſentiam: mobiles nempe nobis ſunt, immobiles Deo. Nam hoc eodem capite Johannes & deſcendentem vidit, & in quadro poſitam: forma verò quadrata immobilitatis & conſtantiæ eſt ſymbolum. Ita S. Bernard. ſerm. 5. de dedicatione Eccleſiæ, & ex eo Anton. Fernan. viſione 13. ſect. 7.

A Deo) Hæc verba non referuntur ad τὸ *paratam*, quod ſequitur; ſed ad *deſcendentem*, quod præcedit. Id patet ex textu Græco, qui habet, καταβαίνουσαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, id eſt *deſcendentem à Deo de cælo.*

Paratam, sicut sponsam ornatam viro suo) *Paratam*, id eſt comptam, adornatam, tantaque gloria, pulchritudine, felicitate & majeſtate inſtructam, quanta decet ſponſam cæleſti Agno jam nuptam: perinde ut ſponſa regis pulcherrimis & pretioſiſſimis veſtibus, gemmis ac monilibus ſe veſtit, parat & adornat, cùm in thalamum regis ſponſi ſui deducenda eſt. Nota. τὸ *viro ſuo*, quadrupliciter accipi poteſt. Primò, q. d. *Dignè viro ſuo*. Secundò, *ſicut ſponſam ornatam viro ſuo*, q. d. Sicut illam ſponſam quam Deus Pater Chriſto filio ſuo unigenito tanto decore adornavit, ad Chriſti ſui decus & gloriam: omnis enim Eccleſiæ decor Chriſto, Chriſtique meritis tribuendus eſt. Tertiò, *viro ſuo*, id eſt à viro ſuo, putà à Chriſto, ornatam. Quartò, *ornatam viro ſuo*, id eſt cujus ornamentum eſt vir ſuus, putà Chriſtus cui nupſit: *Quia claritas Dei illuminavit eam, & lucerna ejus eſt Agnus.* ita Alcazar. Duæ tamen primæ explicationes, uti ſimpliciores, ita magis genuinæ ſunt.

Nota, hæc utrique Jeruſalem de qua jam dixi, magis tamen priori, id eſt Eccleſiæ & Beatis, quàm poſteriori, id eſt ipſi loco, putà cælo empyreo, convenire.

Vers. 3. Et audivi vocem magnam de throno dicentem) *De throno*, non Chriſti judicis in valle Ioſaphat, de quo actum eſt in fine capitis præced. ſed de throno Dei & Agni in ipſa cæleſti Ieruſalem. Hanc enim, ejuſque thronum, portas, murum & fundamenta hic deſcribit. Unde de hoc throno, putà *de ſede Dei & Agni*, vidit Iohannes cap. 22. 1. *fluvium aquæ vitæ procedere*; & v. 3. ait: *Sedes Dei & Agni in illa* (cæleſti Ieruſalem) *erunt.* Videtur hic thronus eſſe idem cum throno Dei, coram quo altare viſi ſunt cum Agno, quatuor animalia, & 24. ſeniores, cap. 4. 2. Porrò hæc vox magna ſignificat Primò, magnitudinem gloriæ cæleſtis, ac conſequenter bonitatis & miſericordiæ divinæ erga ſuos electos & beatos. Secundò, Deum velle ut hæc vox ab omnibus audiatur, utque omnes hac voce excitentur ad gloriæ hujus ardens deſiderium & perſecutionem, per opera ſancta & divina, eaque ardua. Vox enim magna innuit rei vocatæ & proclamatæ magnum pondus & momentum. Exit de throno, id eſt à Deo, quia Deus ſolus hæc bona ſuis Sanctis præparavit, omnibuſque ea offert & proponit.

Cælum eſt civitas fortium.

Cæleſtis ergo hæc vox, quæ per quinque ſequentes verſus enarratur, proclamat hanc cæleſtem Ieruſalem eſſe civitatem illam fortium, victorum & triumphantium, quã Deus electis ſuis fortiter contra mundum, carnem, dæmonem, ac præſertim contra Antichriſtum certantibus & vincentibus præparavit: ſicut ex adverſo timidis, carnalibus & impiis æternos paravit gehennæ ignes: ut horum metu, illius ſpe & deſiderio acuatur omnium animus, mens & induſtria ad heroicos agones obeundos, quibus & gehennæ ignes evadant, & cæleſti Jeruſalem quaſi cives perpetui aſcribantur. Hinc apud Iohannem Moſchum in Prato ſpirit. legimus, monachum quemdam, cùm in viſione paradiſum videret, velletque in eum ingredi, audiiſſe ab angelo: *Nemo piger huc ingreditur. Ite, certate, contemnite vanitates ſæculi.* Ita B. Nilus, vir miræ ſanctitatis, & multorum Religioſorum pater, cujus ſepulchrum vidi in monaſterio Cryptæ Ferratæ, juxta Tuſculum, cùm anno Domini 976. ad eum veniſſet Leo Comes Conſtantini Imperat. aliique primores, dixit ad eos: *Intelligite, quia niſi virtute præditi fueritis, & magna etiam virtute præditi, nullus vos liberabit a pœnis inferni.* addiditque, *ex decem millibus hominum vix unum ſalvari*: idque aſſeruiſſe S. Baſilium, Chryſoſtomum, Ephrem & alios. Ita habet ejus Vita à diſcipulo ejus conſcripta, & ex illa Baronius tomo 10. anno Domini 976. Ubi & addit, eum, cùm rogaretur, an Salomon ſalvus eſſet, necne, reſpondiſſe: *Nihil in ſacra Scriptura legimus, quod poſt peccatum pœnitentiam egerit, ſicut Manaſſes. Quis ergo de illo dicere poterit, quòd ſalvus ſit?*

Ecce tabernaculum Dei cum hominibus)

NIBUS) Citat Ezech. 37. 27. ut ibidem dixi.

Vocatur tabernaculum ob quatuor analogias.

Nota. Cælum vocatur hic tabernaculum Dei, Primò, quia paſſim Johannes hic in Apocal. alludit ad vetus tabernaculum & templum: hoc enim erat typus & figura cæli. Secundò, potiùs vocatur tabernaculum quàm templum ut cogitemus cælum empyreum, licet ſplendidum & auguſtum, minus tamen eſſe majeſtate Dei, ejuſque non tam eſſe palatium, quàm tabernaculum & tentorium, utpote qui in ſe ipſo, ſuaque immenſa eſſentia glorioſiſſimè & immenſè habitat. Pari modo in Beatis non tam habet domum, quàm tabernaculum: quia ejus majeſtas à Beatis non capitur, ſed ipſe Deus per miram dignationem eis aliquatenus ſe communicat, & præſentem exhibet. Tertio, Viegas in voce tabernaculi cenſet alludi ad Eccleſiam militantem, quæ nunc in tabernaculis militaribus, quaſi in campo & acie degit, q. d. Ne vobis grave ſit, ò Chriſtiani, modò ad modicum tempus in caſtris & tabernaculis morari; pati famem, frigora & æſtus; cum dæmone, carne & Antichriſto confligere: quia mox hæc tabernacula & caſtra mutabuntur in tabernaculum cæleſte, glorioſum & magnificum, in quo poſitis armis & laboribus, victiſque hoſtibus in perpetua pace, gaudio & gloria triumphabitis, agite ergo, tolerate, durate, certate, vincite, triumphate. Quartò, Alcazar putat per tabernaculum ſignificari ſummam Beatorum unionem & communionem, quòd non in domo laxa & capaci, ſed in tabernaculo degant, in quo unus ab alio abſtrahi aut celari nequit, ſed omnes ſeſe invicem pervident, & perfruuntur, atque cæleſtem Regem inter ipſos placidiſſimè degentem, ipſoſque beantem, & omnibus bonis doniſque cumulantem præſentem habent. Unde ſequitur: *Et ipſe Deus cum eis erit eorum Deus.*

Piè S. Bernard. ſerm. 5. ad milites templi, ſalutans hanc Jeruſalem: *Salve*, inquit, *civitas ſancta, quam ipſe ſanctificavit ſibi tabernaculum ſuum Altiſſimus, quò tanta in te & per te generatio ſalvaretur. Salve civitas Regis magni, ex qua nova & jucunda mundo miracula nullis temporibus defuere ab initio. Salve domina gentium, princeps provinciarum, Patriarcharum poſſeſſio, Prophetarum mater & Apoſtolorum, initiatrix fidei, gloria populi Chriſtiani, quam Deus ſemper à principio paſſus eſt oppugnari; ut viris fortibus ſicut virtutis, ita foret & occaſio ſalutis. Salve terra promiſſionis, quæ olim fluens lac & mel tuis duntaxat habitatoribus, nunc univerſo orbi remedia ſalutis, vitæ porrigis alimenta. Terra, inquam, bona & optima, quæ in fœcundiſſimo illo ſinu tuo, ex arca paterni cordis cæleſte granum ſuſcipiens, tantas ex ſuperno ſemine Martyrum ſegetes protuliſti, & nihilominus ex omni reliquo fidelium genere fructum, fertilis gleba, trigeſimum, & ſexageſimum, & centeſimum ſuper omnem terram multiplicitur procreaſti. Unde & de magna multitudine dulcedinis tuæ jucundiſſimè ſatiati, & opulentiſſimè ſaginati, memoriam abundantiæ ſuavitatis tuæ ubique eructant qui te viderunt, & uſque ad extremum terræ magnificentiam gloriæ tuæ loquuntur eis qui te non viderunt, & enarrant mirabilia quæ in te fiunt. Glorioſa dicta ſunt de te civitas Dei.*

ET IPSI POPULUS EIUS ERUNT) q. d. Beati nullius erunt, niſi Dei; neminem dominum agnoſcent, non Regem, non Cæſarem, niſi Deum; neminem colent vel adorabunt, niſi Deum, quem unum, ut ſuum Regem, Deum & Dominum, ſummè venerabuntur, amabunt, laudabuntque, eique per omnia obedient, ſervient, ſeque & omnia ſua ſubjicient dedentque.

ET IPSE DEUS CUM EIS) q. d. Sicut rex jugiter eſt cum populo, pater cum filiis, magiſter cum diſcipulis; ita Deus jugiter erit cum Beatis in cælo, eos recreans, paſcens, oblectans & beans; erit, inquam, cum eis per jugem præſentiam, qui in hac vita videbatur ab eis abſens vel abſconditus. In cælo enim videbunt Deum præſentem, facie ad faciem, cum eoque ore ad os colloquentur, qui eos ineffabili conſolatione mulcebit, & ineffabilibus gaudiis perfundet. *Erit enim eorum Deus*, q. d. Deus Beatis erit Deus, id eſt pater, curator, protector, proviſor, glorificator, omnium ſuorum bonorum communicator & effuſor, iſque omnipotens, omniſcius, optimus & liberaliſſimus, idque in æternum. Hæc enim ſignificat *Elohim*, id eſt Deus.

Secundò, *erit eis Deus*, id eſt erit eis omnis voluptas, omnis lætitia, omnis honor, omnes opes, omnis ſapientia, omnis virtus & omne bonum, ut ei Beati dicant cum

A Pſalte: *Quid enim mihi eſt in cælo, & à te quid volui ſuper terram? Deus cordis mei & pars mea Deus in æternum.* Et cum S. Franciſco: *Deus meus amor meus, & omnia.* Hoc eſt quod optabat Moſes Exodi 33. v. 18. dicens: *Oſtende mihi gloriam tuam.* Cui reſpondit Dominus: *Ego oſtendam omne bonum tibi.*

Tertiò, *erit eorum Deus*: quia Deus ſingulis Beatis erit proprius, ac quaſi peculium & poſſeſſio jucundiſſima cuique propria: ita enim erit ſingulorum, ſatians eorum deſideria, ſicut eſt omnium; adeò ut ſinguli ita Deo fruituri ſint, eumque poſſeſſuri, ac ſi ſoli in ſolidum eo fruerentur, eumque poſſiderent, ut jure dicant: *Dominus pars hereditatis meæ & calicis mei, tu es qui reſtituiſti hereditatem meam mihi.* &, Tu Domine es *portio mea in terra viventium.* Sicut enim rex in throno regali conſpicuus, æquè eſt in oculis ſingulorum, ac omnium aſtantium: ſinguli enim tam perfectè regem vident, eoque ſe paſcunt, ac omnes; perinde ac ſi ſinguli ſoli regem, id eſt regis ſpeciem &

B effigiem, haberent in oculis ſuis: ſic & Deus quaſi ſol immenſus viſus a Beatis, eoſque ſua viſione beans, hoc eſt poſſidens & poſſeſſus, ita implet mentes ſingulorum, atque omnium, ut ſinguli dicant ei cum Pſalte: *Deus meus es tu*; & cum S. Thoma, *Dominus meus, & Deus meus.* Rurſum, ſicut muſica eadem ſingulorum audientium aures implet, paſcit & oblectat, æquè ac omnium; ita & Deus ſingulos Beatos ſeipſo, omnibuſque ſuis deliciis & bonis implebit, paſcet & inebriabit, æquè ac omnes. O terque quaterque beati, quorum ſors, pars, honor, voluptas, gloria, non erit alia, quàm Deus opt. max.

ET ABSTERGET DEUS OMNEM LACRYMAM AB OCULIS EORUM] ſicut matres dulciſſimæ à parvulis ſuis lacrymulas abſtergunt, eiſque blandiuntur, oſculantur & mulcent. Syrus vertit, *& deficiet omnis lacryma ab oculis eorum.* Alludit ad Iſajæ 25. 8. *Præcipitabit mortem in ſempiternum, & auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie.* Piè S. Bernard. in Declamatoribus: *Felices*, inquit, *lacrymæ, quas benigna manus conditoris abſterget: & beati oculi, qui in talibus liquefieri fletibus elegerunt, quàm elevari in ſuperbia, quam omne ſublime videre, quàm avaritiæ & petulantiæ famulari.* & Tertull. lib. de Reſurrect. carnis c. 58. *Delebit*, inquit, *Deus omnem lacrymam ab oculis eorum; utique ex iiſdem oculis qui retro fleverant, quique adhuc flere potuiſſent, ſi non omnem lacrymæ*

C *imbrem indulgentia divina ſiccaret.*

ET MORS ULTRA NON ERIT, NEQUE LUCTUS, NEQUE CLAMOR] Martyrum excruciatorum à Domitiano & aliis tyrannis, ipſoque Antichriſto. Secundò, *non erit clamor* pauperum oppreſſorum à potentioribus, præ injuriæ ac laborum & dolorum magnitudine ſuſpirantium & clamantium. De eo enim dicitur Exodi 3. v. 9. *Clamor filiorum Iſrael venit ad me, viditque afflictionem eorum qua ab Ægyptiis opprimuntur.* Tertiò, *non erit clamor*, quo Sancti hic in colica, calculo, aliiſque morbis; item in paupertate, infortuniis, injuriis, calumniis, & quibuſvis ærumnis gemunt & clamant ad Deum. Unde ſequitur:

QUIA (ita legendum cum Romanis & Græcis, non *quæ*) PRIMA ABIERUNT] q. d. Prior vita, non vitalis, ſed mortalis, quæ potiùs mors fuit quàm vita, cum ſuis miſeriis innumeris jam tranſiit. Deinceps non erit laborum & ærumnarum tempus: prima illa militiæ ac laborum tempeſtas abiit: quod deinceps ſequetur in omne

D ævum, tempus erit pacis, lætitiæ & triumphi. Cujus cauſam ſubdit dicens:

ECCE NOVA FACIO OMNIA] Arabicus, *ecce ego faciam illa nova omnia.* Citat Iſajæ 43. 19. & 2. Cor. Vers. 5
5. 17. q. d. Prima illa, vetera & miſera, cum miſero & veteri homine, vita & mundo abierunt. Jam facio & creo cælum novum, terram novam, vitam novam, hominem novum. Quare mirum non eſt jam nullas eſſe lacrymas, nullum luctum, nullum laborem & dolorem in ſervis meis videri. Hæc veteris vitæ fuerunt, nunc autem omnia innovantur. Ecce enim nova facio omnia.

FACTUM EST] Legit Interpres, ἐγώ, jam legunt Vers. 6.
γέγονα τὸ α καὶ ω, id eſt *ego fui*, vel *ſum α & ω*. *Factum ergo eſt*, quaſi dicat, Jam finita ſunt, jam perducta ſunt ad complementum, quæcunque Deus de mundo, de electis, de reprobis ab æterno ſapientiſſimè diſpoſuerat: jam factum eſt, quidquid in vita hominum mortali faciendum erat:

jam

Digitized by Google

jam factum eſt, quidquid ad gloriam & felicitatem Sanctorum pertinens, eis dandum & faciendum erat: jam factum eſt, quidquid fiet per omnem æternitatem. Tam enim Sancti ſuam gloriam, quàm damnati ſuam pœnam recipient in die judicii, quæ in utriſque durabit in æternum, ita ut nil unquam novi eis accedat.

Ego sum α et ω, initium et finis) ego ſum qui rebus omnibus & hominibus, maximè electis, ſuum do principium & finem; qui rem quamque & quemlibet electum ad ſuum finem perduco: ego ſum qui Eccleſiæ & Jeruſalem cæleſti principium dedi; ego ſum qui pariter dabo & finem, ſcilicet gloriam æternam. Vide dicta c. 1. 8.

Ego sitienti, Deum & cæleſtia, id eſt juſto; dabo de fonte aquæ vitæ gratis] Sitientes, inquit Ribera, vocat juſtos qui nil niſi Deum cupiunt, idque vehementer & ardenter inſtar ſitientium, atque eo frui in hac vita non poſſunt, ideoque ſemper eum ſitiunt; qualis erat David pſal. 41. dicens: *Quemadmodum deſiderat cervus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus.* Peccatores enim fruuntur concupitis, qui nil niſi terrenum concupiſcunt, idque mox aſſequi poſſunt. Juſti verò ſemper ſitiunt: quia etſi hauſtus quoſdam illius fontis vivi deguſtant, ſicut Chriſtus ait Johan. 7. *Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat*: illi tamen ſitim non ſedant, ſed augent, ut ait Eccleſ. c. 24. *Qui bibunt me adhuc ſitient.*

Gratis) quia licet juſti ſuis bonis operibus mereantur vitam æternam: hæc tamen dicitur, & revera eſt gratia, Primò, reſpectu laboris eorum, qui in ſe exiguus eſt, nec dignus tanto præmio. *Non enim ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam.* Secundò, reſpectu primæ gratiæ ex qua profluunt bona opera; hæc enim omninò gratis datur.

Vers. 7. Qui vicerit possidebit haec) Ne ex eo quod dixit, ſe gratis daturum ſitienti aquam vitæ, quis ſegnis & ſocors fiat, omnemque ſalutis & felicitatis ſuæ curam deponat, eamque in Deum reſignet, addit, non niſi certantibus & vincentibus hanc aquam eſſe dandam. Ita loquitur, ut ad pugnam excitet fideles, maximè eos qui erunt tempore Antichriſti, q. d. Generoſos & ſtrenuos decet, æquè ac manet hæc gloria & felicitas, qui contra Domitianum & Antichriſtum dimicare, quique in confertiſſimos hoſtium globos intrepidè ſeſe inferre, & ardua quæque capeſſere audeant. Nam timidos alia & adverſa manet ſors in ſtagno ignis, ut ſequitur. Dum ergo ò miles Chriſti tentaris à carne, dum luctaris cum mundo & dæmone, dum perſequitur te cognatorum turba, dum morbus, infamia, paupertas te impetunt, dum cum adverſis acrem agonem & quaſi duellum ſubis, animos cape, ſuſpice cælum, ſic itur ad aſtra. Dicito tibi:

Magnum iter aſcendo, ſed dat mihi gloria vires,
Non venit è facili lecta corona jugo.

Virtutum gaudia vulnus habent, ait S. Proſper epigram. 87. Per labores & pugnas via eſt ad triumphos. *Ardua virtutem profert via.* Et, ut ait Silius lib. 3.

Explorant adverſa viros, perque aſpera duro
Nititur ad laudem virtus interrita clivo.

Dionyſius ille qui magnis multiſque prœliis acciſam ſubjugavit Indiam, pro trophæo templum habuit magnificum, ut ex eo conjici poteſt, quòd 365. gradus ex ſapphiro purpureo contineret, uti refert Epiphan. lib. de 12. Gemmis c. 5. Quod ſive verum eſt, ſive fictum & ſymbolicum, aptè ſignificat, eum, & quemvis heroem, per totidem virtutum & heroicorum facinorum gradus ad gloriæ culmen, & ad cæleſte regnum conſcendiſſe. *Hac proceres abiere pii.*

Vers. 8. Timidis autem) Græcè δειλοῖς, id eſt ignavis. Timidos ergo vocat, Primò, eos qui timore deficiunt in perſecutionibus, & non valentes ſuſtinere cruciatus, tyrannis cedunt & conſentiunt. Secundò, qui vim ſibi, ſuiſque concupiſcentiis & carni inferre reformidant. Tertiò, qui Satanæ tentationes & impetus perhorreſcunt. Hunc enim horrorem in eis gignit, non tam rei aſperitas & horror, quàm mentis puſillanimitas & timor. Verè Seneca: *Non quia difficilia ſunt non audemus, ſed quia non audemus difficilia ſunt.* Affert ſimile de umbris & phantaſmatibus, quæ ſua ſpecie & larva aſpicientibus terrorem incutiunt, ſed ſi eas tangas, vides eſſe ſpectra; ſi inſequaris, aufugiunt. unde de iis verè dixit Poeta: *Terribiles viſu formæ, viſu*, non reipſa. Iis ergo audacter obviàm eun-

A dum & obluctandum, juxta illud Poetæ:

Tu ne cede malis, ſed contrà audentior ito. Et:

Audentes fortuna (Deus, qui eſt fortuna fortunans, ſorteſque hominum gubernans) *juvat.* Nil enim tam arduum, quod mens generoſa cum Dei gratia non ſuperet, uti patuit in Apoſtolis, Martyribus, Anachoretis, Virginibus, omnibuſque Sanctis, indieſque patet.

Perperam Tertull. lib. de Fuga in perſecut. c. 9. per timidos accipit fideles qui in perſecutione fugiunt, & ſe abſcondunt, ideoque ex hoc loco probare contendit, non licere Chriſtiano fugere perſecutionem. Unde ait: *Porrò quis fugiet perſecutionem, niſi qui timebit? quis timebit, niſi qui non amavit?* Verùm hic eſt ejus error: Chriſtus enim diſcipulis ſuis hanc fugam ſuaſit, imò juſſit Matth. 10. v. 23. *Cùm*, inquit, *perſequentur vos in civitate iſta, fugite in aliam.* Neque hoc eſt timidi, ſed prudentis & fortis. Sanè S. Athanaſius contra totum penè orbem Arrianum per 46. annos aſſiduè decertans, fortiſſimus fuit, & tamen vita ejus non fuit aliud, quàm continua fuga & latebra.

Et incredulis] qui videlicet fidem firmam & fortem non habent divinis promiſſionibus, ſed in perſe-
B cutione & tentatione deſpondent animum, non credentes, nec confidentes Dei opem affuturam, & vires ſuggeſturam, ideoque animo concidunt, & ab hoſte obteruntur & opprimuntur. Hinc in vitis Martyrum paſſim legimus, eos ingentem habuiſſe in Deum fiduciam, eaque ac jugi oratione & Dei invocatione omnia tormenta ſuperaſſe.

Idem viderunt Gentiles ſed per umbram: *Quiſque*, ait Livius, *ſibi credi vult: & qui fidem dicenti adhibet, fidem ejus ſibi obligat.* Hoc ſi verum apud homines, quanto verius apud Deum, qui eſt prima fides, æquè ac prima veritas? Ex adverſo, turpe & infame eſt apud omnes, audire illud Naſonis: *Ambigua daſque negaſque fide.* Porrò *principum verbum ſimplex tantum valere debet ad fidem, quantum privatorum hominum juſjurandum*, uti dicere ſolet Alfonſus Aragon. rex, teſte Panorm. lib. 1. de geſtis ejus: Deus autem eſt Rex regum & principum princeps. Amiſſa claſſe Carthaginenſes poſtularunt pacem à Romanis. Hamilcar, cum ſe Romam iturum negaret, timens ne Romani ſibi facerent, quod Pœni perfidè fecerant Cornelio Aſinæ Conſuli Romano, quem contra jus gentium catenis vinxerant; Hanno fidem Rom. conſiderans, profectus eſt,
C cumque in ſenatu liberiùs legationis ſuæ rationes expoſuiſſet, à Tribuno audivit: illi poſſe accidere, quod acciderat Cornelio Conſuli. Verùm uterque Conſul Tribunum compeſcuit, dixitque, *Hanno iſto metu te fides noſtræ civitatis liberat.* Dux quidam cùm teneret rupem inexpugnabilem, ſemet Alexandro Magno dedidit, At Alexander non ſolùm ejus ditionis principem eſſe juſſit, verùm etiam addidit, dicens: *Hic homo mihi videtur ſapere, qui ſe maluit bono viro, quam loco munito concredere.* Et ſic fidem hoſti ſanctiſſime ſervavit. ita Plutarc. in Apophtheg. regum. Hanc fidem, imò longè majorem à nobis expoſcit Deus, quia longè magis fideliuſque eam præſtat, quàm Alexander & Romani. Impoſſibile enim eſt, ut eos qui ſibi credunt fallat. aut qui in ſuam confugiunt fidem deſerat; quin potiùs eos quaſi fidei ſuæ obſides tuetur & propugnat acerrimè. Quocirca incredulos qui ſibi diffidunt, quaſi fidei ſuæ infidos & injurios odit & execratur, ac mille vitæ & ſalutis præſentis & æternæ periculis exponi obruique permittit.

Execratis] Execratos vocat execrabiles, qui exe-
D cranda, & à moribus vitaque Chriſtianorum abhorrentia ſcelera committunt, ac more idololatrarum vivunt: idololatria enim in S. Scriptura vocatur abominatio.

Et homicidis, et fornicatoribus, et veneficis) Reſpicit maximè tempora Antichriſti: tunc enim multi impii juſtos interficient, & libidinibus vacabunt, ac veneficiis, id eſt magiæ, incantationibus & maleficiis, uti tempore S. Johannis iiſdem vacavit Nero, Simon Magus, Apollonius Tyanæus, eorumque aſſeclæ.

Et omnibus mendacibus) Beda accipit mendacium quo in religionem peccatur, v. g. quo fingent & dicent ſe eſſe aſſeclas Antichriſti, cùm in corde ſint Chriſtiani, quales hodie multi ſunt in Anglia. Secundò, alia quoque tunc vigebunt mendacia & fraudes, ut in contractibus, in promiſſis, in amicitia & fide: qui enim fidem Deo non ſervat, quomodo eam ſervabit homini? *Mēdacium quod?*

mini? omne ergo pernicioſum mendacium hic intelligit S. Johannes. Tertiò, Alcazar: Mendaces, ait, in Scriptura vocantur omnes qui mandata Dei violant & frangunt, ac præſertim qui injuriam alteri irrogant. hi enim non verbo, ſed opere ſunt mendaces: faciunt enim mendacium practicum, id eſt peccatum, quod eſt fraus vel injuria Dei vel proximi, vel utriuſque. Hos omnes adverſa & miſera manet *pars*, id eſt ſors & quaſi hereditas (hanc enim ſignificat Hebr. חלק *cheleck*) in ſtagno ignis.

VERS. 9. ET VENIT UNUS DE SEPTEM ANGELIS) *Unus*, id eſt primus, ait Alcazar. Quocirca putat ipſe hunc angelum fuiſſe S. Paulum, qui quaſi fundator Romanæ Eccleſiæ, ejus quaſi ſponſæ Chriſti, gloriam & nuptias in cælo hic Johanni oſtendat, uti eaſdem deſcripſit 1. Corinth. 15. ubi toto capite agit de gloria reſurrectionis & Beatorum reſurgentium, ſive Eccleſiæ triumphantis, quæ eſt ſponſa glorioſa Chriſti.

Verùm oſtendi cap. 16. 1. hoſce ſeptem angelos ſeptem phialarum, veros & proprios eſſe angelos. Hic ergo unus ex iis fuit, qui uti cum aliis phialam ſuam & plagam in impios effudit cap. 16. ita aptè mox poſt plagas illas noviſſimas, S. Johanni hic præmia Sanctorum oſtendit.

Sponſa Agni in Jeruſalem, an ejus cives? ET OSTENDAM TIBI SPONSAM, UXOREM AGNI) Dices: Jam v. 2. & deinceps viderat Johannes hanc ſponſam, quomodo ergo hic illa ipſi oſtenditur? Reſpond. Primò, Alcazar, ſenſum eſſe, q. d. Oſtendam tibi per partes, diſtinctè & clarè felicitatem Eccleſiæ triumphantis & Beatorum, quam jam v. 2. confusè tantùm & ſummatim vidiſti.

Secundò ſponſa hæc eſt Jeruſalem cæleſtis, quæ nunc ipſum locum & civitatem, nunc ejus incolas, ſcilicet Beatos, ſignificat. Vidit ergo Johannes in confuſo ejus incolas v. 2. 3. 4. hic verò videt & deſcribit ipſam eorum civitatem. Senſus ergo eſt, q. d. Oſtendam tibi urbem novam de cælo deſcendentem, ex cujus divitiis & decore utcumque intelligas, qualis ſit futura Chriſti ſponſa ejuſque beatitudo in hoc ejus palatio. Sicut enim is qui alicui peregrino oſtendit regis veſtes, ſtipatores, currus, equites & pompam, hoc ipſo ei regem oſtendere dicitur: ita angelus hic cælum cælique opes oſtendens Johanni ſponſam, id eſt Eccleſiam & coetum ipſum Beatorum, eidem oſtendit. Propriè ergo & per ſe, angelus in ſequentibus tantùm Johanni oſtendit ipſam civitatem cæleſtem, ejuſque partes & dimenſiones; non autem ipſos incolas, ſcilicet Beatos. Unde propriè & per ſe non oſtendit ei ſponſam Agni, ſed civitatem & palatium ſponſæ; ſed ex eo, ejuſque pulchritudine, felicitate & gloria colligendum relinquit, quanta ſit ſponſæ, id eſt Beatorum, beatitudo, felicitas & gloria.

VERS. 10. ET SUSTULIT ME IN SPIRITU IN MONTEM MAGNUM, ET ALTUM, ET OSTENDIT MIHI CIVITATEM SANCTAM) Alludit ad Iſaiæ 2. 2. *Erit in noviſſimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium.* Mons hic non erat extra civitatem, quaſi eò ductus ſit Johannes, ut eminùs ex eo conſpiceret civitatem; ſed fuit mons ipſe civitatis, ſive in quo ædificata erat hæc civitas. Nam ad ipſam civitatem in ſpiritu ductus fuit Johannes ab angelo, ut cominùs eam, ejuſque muros, plateas & fabricam intueretur. Id ita eſſe patet ex eo, quòd angelus coram Johanne calamo dimenſus eſt totam urbem, ejuſque murum. Porrò mons hic in cacumine ubi erat civitas, planus erat & æqualis. Nam de civitate ipſa dicitur v. 16. *Longitudo, & altitudo, & latitudo ejus æqualia ſunt.*

Tropologicè, mons hic ſignificat, conanti, & tendenti ad beatitudinem cæleſtem, in alta & ardua enitendum eſſe, ut mentem & animum ab ima terra rebuſque terrenis in ſublime ad Deum attollat, ad eumque mentis & affectus paſſibus conſcendat, eatque *de virtute in virtutem*, donec videat Deum deorum in Sion. Hujus enim rei ſymbolo, arx Sion & templum vetus in monte collocata ſunt. Quocirca canit Pſaltes pſalm. 23. v. 3. *Quis aſcendet in montem Domini? aut quis ſtabit in loco ſancto ejus? Innocens manibus & mundo corde*, &c.

Rurſum, via in hunc montem eſt mentis deſcenſus, demiſſio & humilitas. Vis aſcendere in cælum? deſcende, deprime te in abyſſum: quo magis depreſſeris, eo altiùs aſcendes, eo ſublimiùs eveheris in cælo, ut con-

A tigit S. Franciſco. Hujus rei ſymbolo, ſicut civitas, ita & conſequenter mons ipſe in quo ſita erat civitas, viſus eſt Johanni de cælo deſcendere, ut ſcilicet humiles ſuſciperet & elevaret in montem. Inſuper aſſumitur S. Iohannes in montem altum, ut inde conſideret ſanctam civitatem Ieruſalem deſcendentem de cælo: mons enim ſignificat ſublimitatem prophetiæ, ait S. Hieron. ad Algaſiam quæſt. 4. ut, ſicut ſpiritu erigitur vates ad videndas res magnas & cæleſtes, ita etiam loco elevetur, ut exteriora interioribus congruant. Hinc Balaam vaticinaturus in montem conſcendit Numer. 23. 9. *De ſummis*, ait, *ſilicibus videbo eum*, ſcilicet populum Iſrael cui benedico. Hinc & Chriſtus docturus Apoſtolos culmen perfectionis Evangelicæ, conſcendit in montem, Matth. 5. verſ. 1. ut ibidem annotarunt Patres & Interpretes.

HABENTEM CLARITATEM DEI) græcè τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, id eſt gloriam Dei: ſed gloria hic ſignificat lucem & claritatem, ut patet ex ſequentibus, præſertim v. 23. ubi dicitur: *Civitas non eget ſole neque luna, ut luceant in ea: nam claritas* (græcè δόξα) *Dei illuminavit eam.* Porrò τὸ *Dei*, ſignificat hanc claritatem eſſe eximiam & admirabilem, utpote divinam, qualis nimirum decet Deum, Deique palatium glorioſum & beatificum, quod inſatiabilem colorum varietatem & pulchritudinem ſpectantium, putà Beatorum, oculis objicit, qualis fuit in corpore Chriſti in transfiguratione: cujus umbra eſt in vitro cryſtallino triangulari, quod lucem excipiens, æquè ac ſpecies camporum, domorum, &c. miram colorum varietatem ac pulchritudinem oculo cui opponitur exhibet. unde ſequitur; VERS. 11. *Gloria eſt claritas.*

B

ET LUMEN EJUS SIMILE LAPIDI PRETIOSO) græcè τιμιωτάτῳ, id eſt pretioſiſſimo. Pro *lumen* græcè eſt φωστὴρ, id eſt luminare, quod illuminabat illam civitatem cæleſtem, quod eſt ipſe Deus, ut dicit v. 23.

Nota. Hoc luminare non eſt inſtar facis, ſed inſtar ſolis: quia illuminat civitatem ingentem, quæ extenditur ad mille quingenta milliaria. Rurſum, hoc luminare, æquè ac fluvius aquæ vivæ, de quo c. 22. 1. procedunt à Deo, ac conſequenter à throno Dei: ergo cùm hic thronus viſus ſit Iohanni, non ſuprà in æthere, aut

C in cælo, ſed in ipſa civitate deſcendente de cælo, putà in medio civitatis, loco tamen eminentiori, ſequitur, ibidem quoque viſum fuiſſe hoc luminare. Erat enim proprium & adæquatum ipſi civitati, nec foras extra eam lucem ſuam ſpargebat.

TAMQUAM LAPIDI JASPIDIS, SICUT CRYSTALLUM) Dixerat luminare hoc ſimile eſſe lapidi pretioſo, jam ne quæreretur cui lapidi, addit, *Tamquam lapidi jaſpidis.* Verùm quia jaſpides ſunt varii & variorum colorum (alii enim virent ut ſmaragdus, alii pellucent ut cryſtallus, teſte Plinio libr. 37. cap. 8.) hinc ut hanc ambiguitatem tollat, addit, *Sicut cryſtallum*, græcè ὡς λίθῳ ἰάσπιδι κρυσταλλίζοντι, *Tamquam lapidi jaſpidi cryſtallizanti*, id eſt planè perſpicuo & ſplendenti inſtar cryſtalli. Arabicus vertit, *ſimile lapidi onychino*, vel *chryſolitho*, *cryſtallo*, *beryllo*: hæc enim omnia ſignificat vox Arabica. Narrat Plinius lib 36. cap. 22. mirum quid de Fortunæ templo, ex lapide, phengite, ſive ſphengite pellucido conſtructo. *Nerone*, ait, *principe repertus eſt lapis in Cappadocia, duritie marmoris, atque tranſlucens, etiam qua parte fulvæ inciderant venæ, ex argumento ſphengites appellatus; hoc conſtruxit ædem Fortunæ à Servio rege ſacratam, aurea domo complexus. Quare etiam foribus clauſis interdiu claritas ibi diurna erat, haud alio quàm ſpecularium modo, tamquam incluſa luce, non tranſmiſſa.* De eodem lapide & Suetonius in Domitiano cap. 14. Domitianus, ait, anxius & ſollicitus, ne illorum quos ſua crudelitate offenderat, conjuratione opprimeretur, *porticuum, in quibus ſpatiari conſueverat, parietes ſphengite diſtinxit, ut ejus ſplendore per imagines, quidquid a tergo fieret, provideret.* Tales ſphengites, imò longè clariores habent Beati in cælo, ubi omnia omnibus ſunt tranſlucida & clara, imò fulgida. *Sphegites lapis pellucens.*

D

Notat Alcazar, hunc Dei thronum eſſe illum ipſum quem vidit Iohannes c. 4. ubi de eo dicitur v. 3. *Et qui ſedebat, ſimilis erat aſpectui lapidis iaſpidis & ſardinis.* quocirca luminare hoc viſum fuiſſe ſpargi ex iaſpide & ſardio, qui veſtiebant, & quaſi corpus faciebant Deo. Iaſpis

eſt

eſt gemma viridis & firma: hinc ſignificat, Deum ſua luce & clara viſione recreare, & confirmare oculos & mentes Beatorum, idque conſtanter & jugiter in æternum. Jaſpis hic pellucet inſtar cryſtalli, ut ſignificet intimam Dei eſſentiam à Beatis pervideri & penetrari. Vide dicta c.4. v.3.

VERS. 12. ET HABEBAT MURUM MAGNUM ET ALTUM) Hic murus ſignificat firmitatem inſuperabilem cæleſtis Jeruſalem.

Duodecim portæ quare. HABENTEM PORTAS DUODECIM, ET NOMINA INSCRIPTA, QUAE SUNT NOMINA DUODECIM TRIBUUM FILIORUM ISRAEL] ut ſcilicet per eas intrent omnes tribus, prognatæ ex duodecim filiis Iſrael, id eſt Jacobi. Hæ enim tribus ſignificant univerſitatem Sanctorum & Eccleſiæ triumphantis, idque quia ipſa olim adumbrata eſt & ſignificata in Eccleſia veteri duodecim tribuum Iſrael. Senſum hujus rei myſticum dedi Numer.2.

Porrò Salmeron in prolegomenis tractat.20. & Vilalpando tomo 3. in Ezechiel. & Adrichomius in chorographia Hieroſolymæ, cenſent hic alludi ad portas Ieruſalem terreſtris: haſce enim fuiſſe tempore Davidis & Salomonis duodecim. Verùm Arias Montanus, Alcazar & alii, quin & ipſe Salmeron tractat.42. tantùm novem portas Hieroſolymæ numerant. Adde, Hieroſolymam ad Auſtrum nullam habuiſſe portam, uti docet Vilalpando.

Potiùs ergo alludit hic Iohannes ad caſtra duodecim tribuum Numer.2. hæc enim in quadrum erant diſpoſita, ita ut ſingula quadrilatera tres continerent tribus, quarum ſingulæ ſingulas videntur habuiſſe portas. Ad Orientem enim erant tribus Iuda, Iſſachar & Zabulon. Ad Meridiem Ruben, Simeon & Gad. ad Occidentem Ephraim, Manaſſe & Beniamin. Ad Septemtrionem Dan, Aſer & Nephthali. Rurſum, alludit ad Ieruſalem deſcriptam ab Ezechiele cap.48. v.31. ubi dicitur: *Portæ civitatis ex nominibus tribuum Iſrael*; ac deinde ad ſingulas orbis plagas tres tribus, & cuique ſuam portam aſſignari. Porrò cenſet Alcazar, loco tribus & portæ Dan, quam recenſet Ezechiel, Iohannem hic ſubſtituere tribum & portam Manaſſe, eò quòd tribus Dan ab eo cap.7. v.5. excluſa ſit ex numero tribuum ſignatarum, & electarum ad cæleſtem Ieruſalem. Verùm hæc ratio non concludit. Nam cap.7. egit de ſolis Iudæis convertendis ad Chriſtum in fine mundi, ideoque excludit tribum Dan, ex qua putatur naſciturus Antichriſtus. Hic verò omnes tribus filiorum Iacob complectitur, ut ſignificet omnes omnium gentium fideles & Sanctos, qui ſunt ſpiritales filii Iacob & Abrahæ, ex quatuor mundi plagis undequaque ad cæleſtem Ieruſalem conflux uros, tam pauperes, quàm divites; tam plebejos, quàm nobiles; tam barbaros, quàm Græcos & Romanos. Nulli enim fideli & Sancto aditus præcludetur, juxta illud Chriſti Matth.8. v.11. *Multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Iſaac, & Iacob in regno cælorum.* Quocirca alludit ad Numer. cap.2. v.25. ac Ezech. 48. v.32. ubi Dan, æquè ac aliæ tribus, in numero 12. tribuum Iſrael recenſetur: omnes enim omnino tribus & gentes, à Deo ad cæleſtem beatitudinem vocantur.

Denique cùm quodlibet quadri, ſive murorum hujus civitatis, latus contineret duodecim millia ſtadiorum, id eſt mille quingenta milliaria Italica; hinc ſequitur ingentem fuiſſe portæ unius ab alia diſtantiam, ſcilicet quingentorum milliarium, inquit Alcazar. Verùm v. 16. oſtendam, quodlibet latus, ac conſequenter diſtantiam portæ unius ab alia, fuiſſe quadruplo minorem, ſcilicet fuiſſe tantùm 125. milliarium.

Myſticè, S. Hieron. in cap.48. Ezechiel. Auguſt. & Rupert. per duodecim portas accipiunt 12. Apoſtolos. Hi enim ſunt Patriarchæ, duces & capita 12. tribuum Iſrael, id eſt omnium fidelium & Sanctorum, qui eos ſua prædicatione & labore ad Eccleſiam primò militantem, deinde triumphantem vocarunt & adduxerunt: qua de cauſa 12. tantùm ſunt portæ, quia 12. tantùm fuerunt Apoſtoli Chriſti, æquè ac Patriarchæ filii Iacob, à quibus duodecim tribus prognatæ ſunt. Porrò cuſtodes portarum cæleſtis Ieruſalem, ſunt angeli, quos nemo indignus fallere aut corrumpere poteſt, ut ſeſe iis inſciis per fraudem, aut conſciis & corruptis per munera in urbem inſinuet, & intrudat.

Aliter Ioachim Abbas, qui per 12. portas accipit 12. Apoſtolos, quos ipſe in fine mundi cenſet à Deo mittendos, inſtar 12. qui olim miſſi ſunt à Chriſto. Rurſum, 12. portas fore 12. Religiones inſtituendas à Deo hac ratione, ut quæque peculiari ratione nomen & tribum Iſrael quam reſpicit, referat & repræſentet. Verùm hæc ſunt conjectamenta, aut commenta, ne dicam cerebri figmenta.

ET IN PORTIS ANGELOS] Ita lege cum Romanis ac Græcis, non *angulos*: ſingulæ ergo portæ ſuum habent angelum cuſtodem. Angeli enim ſunt cuſtodes, ſocii, ductores & receptores Sanctorum. Ita angeli animam Lazari, S. Martini, S. Servuli, S. Pauli primi Eremitæ, S. Benedicti, & aliorum, in cælum deferre ſunt viſi.

VERS. 13. AB ORIENTE PORTAE TRES] Hæc civitas ad quamlibet mundi plagam habet portas tres, ut ſignificetur quòd ab omnibus mundi plagis turmatim & frequentes, magna copia venient electi vocati ad cælum.

VERS. 14. ET MURUS CIVITATIS HABENS FUNDAMENTA DUODECIM ET IN IPSIS DUODECIM NOMINA DUODECIM APOSTOLORUM AGNI] Probabile eſt quod cenſet Alcazar hæc 12. fundamenta non diviſiſſe muri partes, ita ut muro in duodecim partes diviſo, in prima ima fundamenti parte eſſet fundamentum ex jaſpide, in ſecunda ima parte eſſet fundamentum ex ſapphiro, & ita conſequenter; ſed quòd unum fundamentum fuerit alteri impoſitum in ſingulis muri partibus, ita ut in qualibet muri parte in imo fundamenti lapide eſſet jaſpis, deinde ei impoſitus ſapphirus, huic chalcedonius, & ita deinceps. Hoc enim videntur exigere verba v.19, cùm ait: *Et fundamenta muri civitatis, omni lapide pretioſo ornata fundamentum primum iaſpidis, ſecundum ſapphirus, tertium chalcedonius*, &c. Nota τὸ *omni*, q.d. Fundamenta civitatis undequaque non habent unum lapidem pretioſum, ſed ſingula omnes, putà duodecim.

Rurſum cenſet Alcazar, hæc fundamenta non tantùm fuiſſe muri, ſed & totius civitatis. Tota enim civitas in vivo lapide erat ædificata: quocirca vivi hi lapides & gemmæ muri, peruadebant totam civitatem, uti fit in vivo lapide, qui totum montis cacumen occupat. Verùm hoc incertum eſt, præſertim quia Iohannes civitatem à muro diſtinguit, dicens: *Et erant ſtructura muri ejus ex lapide jaſpide; ipſa verò civitas aurum mundum ſimile vitro mundo.*

Iam certum eſt apud omnes, hæc duodecim fundamenta ſignificare duodecim Apoſtolos: ipſorum enim humeris quaſi innixus Eccleſiæ murus recumbit. Ideo enim eorum nomina fundamentis inſcripta ſunt, ut ſignificetur ipſos eſſe fundamenta & fundatores (hæc enim duo eodem recidunt) Eccleſiæ.

Præclarè S. Auguſt. in illud pſal.86. *Fundamenta ejus* (Sionis, id eſt Eccleſiæ) *in montibus ſanctis. Quare*, ait, *ſunt fundamenta Apoſtoli & Prophetæ? quia eorum auctoritas portat infirmitatem noſtram. Quare ſunt portæ? quia per ipſos intramus ad regnum Dei. Prædicant enim nobis. Et cùm per ipſos intramus, per Chriſtum intramus: ipſe enim eſt ianua. Et cùm dicuntur duodecim portæ Jeruſalem, & una porta Chriſtus, & duodecim portæ Chriſtus; quia in duodecim portis Chriſtus.*

Porrò quis ſit ordo Apoſtolorum, & quæ gemma cui Apoſtolo aſſignanda ſit, obſcurum & dubium eſt: probabile eſt quod cenſet Ribera, ſervandum eſſe ordinem Apoſtolorum illum, quo eos ponit & recenſet S. Matthæus cap.10.2. Hic enim inter Evangeliſtas exactiſſimus eſt hiſtoricus, & ordinis ac temporis cuſtos. Unde ſic eos ordine inchoat & recenſet: *Duodecim*, inquit, *Apoſtolorum nomina ſunt hæc: Primus, Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus: Jacobus Zebedæi, & Johannes frater eius: Philippus, & Bartholomæus: Thomas, & Matthæus publicanus: Jacobus Alphæi, & Thaddæus: Simon Chananæus, & Judas Iſcariotes*, qui fuit proditor: unde in ejus locum ſuffectus eſt Matthias. Eodem ergo ordine videtur S. Iohannes hic eis fundamenta & gemmas aſſignare: niſi quòd in combinatione S. Matthæi commutandus ſit ordo Thomæ & Matthæi: præponendus eſt enim Matthæus Thomæ, uti alii Evangeliſtæ præponunt: quia ipſe humilitatis cauſa ſe Thomæ poſtpoſuit, ait S. Hieronym. Iam gem-

gemmæ hæ ſingulæ notant ſingulas virtutes & dotes, quibus ſinguli Apoſtoli præ cæteris eluxerunt.

Non placet hoc Alcazaro tum quia iiſdem virtutibus eluxerunt plures, imò omnes Apoſtoli: tum quia ordo Apoſtolorum incertus eſt: in eo enim variant Euangeliſtæ, iique quater ab eis, & ſemper aliter & aliter recenſetur. Quocirca cenſet ipſe in his 12. fundamentis & gemmis planè reſpici ad duodecim articulos fidei, quibus conſtat Symbolum quod Apoſtoli condiderunt, & tradiderunt Eccleſiæ. Notus enim eſt & certus duodenarius hic articulorum Symboli numerus: notum pariter & certum eſt eſſe duodenarium ex eo, quòd duodenarius fuerit Apoſtolorum, qui illud compoſuerunt, numerus. Hi enim 12. articuli ſunt ſumma fidei Chriſtianæ, ideoque ſunt 12. fundamenta Eccleſiæ tam militantis, quàm triumphantis. Quapropter, inquit ipſe, aſſerendum cenſeo, Apoſtolos ideo Eccleſiæ fundatores dici; quia admirabilem illam fidei ſummam ediderunt, & effuſi cruoris teſtimonio, nec non prædicatione atque miraculis in hominum animis inſeruerunt: atque idcirco tribuitur Apoſtolis duodecim gemmarum ſymbolum: quia gemmæ ejuſmodi ſymbolicè figurant veritates duodecim Symboli ab ipſis compoſiti. Hæc videtur eſſe ſententia S. Auguſt. qui lib. 3. de Symbolo ad Catechum. tom. 9. *Noverìtis*, ait, *Symbolum hoc eſſe fundamentum, ſuper quod ædificium ſurrexit Eccleſiæ*; atque idem eſt dicere *harum veritatum fidem eſſe fundamenta*, uti loquitur S. Clemens epiſt. 1. ad Jacobum fratrem Domini. Huc ſpectat illud Ruffini libro de Symbolo, ea quæ continentur Symbolo eſſe monumenta fidei, ex lapidibus vivis, & margaritis Dominicis ab Apoſtolis ædificata. Adhæc Concilium Trident. ſeſſ. 3. in decreto de Symbolo, Apoſtolicum Symbolum vocat firmum atque unicum fundamentum contra quod portę inferi non prævalebunt. Idem dicunt alia Concilia & Patres. Denique S. Hieron. in pſalm. 86. *Fundamenta ejus in montibus ſanctis*, affirmat fundamenta eſſe S. Trinitatis myſteria, quæ toto Symbolo explicantur. Atque tale fundamentum à Paulo fuiſſe jactum, de quo ait 1. Corinth. 3. v. 10. *Vt ſapiens architectus fundamentum poſui*: Apoſtolos item vocari fundamenta, quia hanc ipſam fidem diſſeminarunt. Ita S. Hieron.

Duodecim gemmæ ſunt duodecim articuli ſymboli.

Porrò parum referre videtur, noſſe quænam ſententiæ & articuli à quo Apoſtolo ſint compoſiti: licet enim omnes pariter Apoſtoli ad cujuslibet articuli compoſitionem & ordinationem confluxiſſent, nihilominus quia ipſi erant duodecim, hinc congruè totidem ſententiæ & articuli eorum Symbolo, puta ſingulis ſinguli attribuuntur. Porrò omnes Apoſtoli omnes Symboli ſententias probarunt, & in Symbolum redegerunt. Quocirca cujuſvis articuli auctoritas eadem eſt, quæ totius collegii Apoſtolici. Hoc enim totum probavit, ordinavit, compoſuit & conflavit Symbolum illud, ſive quiſque ſuum articulum edixerit, ſive omnes articuli ab omnibus ſimul, vel a variis promiſcuè fuerint dicti & compoſiti. Hoc enim parum ad propoſitum facit.

Hæc ſententia gravis eſt & ſolida, certoque nititur fundamento. Riberæ tamen explicatio non eſt rejicienda, quia diſertè Apoſtolis ſingulis, non autem articulis fidei hos lapides aſſignat Johannes æquè ac Moſes in Rationali ſingulis Patriarchis ſingulas gemmas aſſignavit Exodi 28. v. 17. quo hic alludit Johannes.

Quare utraque ſententia ut probabilis & vera admitti poteſt: una enim alteri conjuncta & ſubordinata eſt, una alteram explet & perficit: duodecim enim gemmæ & fundamenta ſignificant duodecim Apoſtolos, quia ipſi 12. fidei articulos Eccleſiæ, quaſi fundamenta tradiderunt.

Vers. 15. ET HABEBAT MENSVRAM ARVNDINEAM) id eſt menſuram quæ arundo, ſive calamus dicitur: græcè enim eſt *κάλαμος*, continetque ſex cubitos & palmum, ut patet Ezechiel. 40. 5. Calamo ergo hoc menſus eſt angelus cæleſtem Jeruſalem: unde aureus eſt, & gloriæ menſuram ſignificat. Putat Alcazar, cubitum non eſſe quartam humanæ ſtaturæ partem ſed ſextam, ac proinde calamum tantum eſſe quanta eſt hominis longitudo, quæ tempore Ezechielis & priſco major erat quàm jam ſit, & habet ſe ad modernam ſicut quinque ad quatuor. Verùm hoc eſt præter communem opinionem, quæ cubitum accipit à flexu brachii ad extremum digiti longiſſimi, ut ſit quarta hominis ſtaturæ pars, non autem à flexu brachii ad manum tantum, qua ratione cubitus eſt ſexta hominis ſtaturæ pars, qua de re dixi c. 11. 1.

ET PORTAS EJVS.) Ergo & has calamo menſus eſt angelus, etſi id non exprimat Johannes. Sed cur id tacet? Reſpondet Alcazar, quia portæ cæleſtis Jeruſalem ſunt anguſtæ, juxta illud Matthæi 7. 13. *Intrate per anguſtam portam*. Et, *Quàm anguſta porta, & arcta via eſt quæ ducit ad vitam!* Tacet ergo has anguſtias, quia hæ non faciunt ad magnitudinem urbis, quam hic depingere intendit Johannes. Porrò licet portæ anguſtæ ſint, ſunt tamen pretioſæ & miri decoris, nec ita anguſtæ, quin homo cum ſuis gemmis & opibus per illas ingredi poſſit: curribus enim, equis & brutis per illas in cælum non eſt aditus.

ET CIVITAS IN QVADRO POSITA EST.] Vers. 16.
Græcè *τετράγωνος κεῖται*, id eſt quadrangula eſt. (unde Arabicus vertit, *& civitas habebit quatuor angulos*) ſive ſit omnibus partibus æqualis, ideoque quadratum geometricum; ſive altera parte major, puta longior quàm latior, quale propriè quadrangulum vocant Geometræ. Verùm hoc quadrum fuiſſe quadratum, ut vertit Syrus, non quadrangulum, liquet ex eo quod ſubdit: *Longitudo ejus tanta eſt, quanta & latitudo*. Vitruvius libr. 1. c. 5. non probat quadratam figuram in urbibus, eò quòd procurrentibus angulis hoſtes ſeſe occultare poſſint. Sed urbs hæc cæleſtis nullos timet hoſtes.

Alludit ad civitatem Jeruſalem ab Ezechiele deſcriptam cap. 48. 16. quæ ad omnes mundi plagas æqu latera erat, & quadrata, ſed illa habebat ſuburbia continentia utrimque calamos 250. cùm ſuburbiis careat hæc civitas Johannis. Rurſum longitudo (æquè ac latitudo, utpote longitudini par) civitatis Ezechielis continet calamos 4500. adde calamos ſuburbiorum, habebis calamos univerſim 5000. id eſt novem milliaria Italica. Calamus enim continet novem pedes; quinque autem pedes faciunt paſſum: milliare verò continet paſſus mille. Verùm Johannis urbs longa eſt ſtadia duodecim millia, id eſt milliaria mille quingenta: ergo 1491. milliaribus ſuperat civitatem Ezechielis. Ait ergo de cæleſti Jeruſalem, *τετράγωνος κεῖται*, id eſt quadrangula eſt, non rotunda, non pentagona, non alterius figuræ.

Aliqui ex hoc loco opinati ſunt, cælum empyreum non eſſe rotundum, ſed quadrangulum, ſaltem quoad ſuperficiem ejus connexam, ſive extimam. Ita S. Chryſoſt. & Theoph. in Hebr. 8. 2. Ludovicus Molina tractat de Opere ſex dierum diſp. 3. ubi & citat Athanaſium ac Baſilium, Conimbricenſes l. 2. de cælo c. 5. qu. 1. a. 2. Quin & S. Clemens lib. 7. Conſtit. Apoſtolic. c. 36. ait: *Cælum factum eſt in modum cameræ, inſtar quadrati lapidis ſtabile*. Idem docet anonymus Græcus Auctor libri qui inſcribitur *Chriſtianorum liber, expoſitio octateuchi*, ſcriptuſque eſt ſub Juſtino Imperat. & extat in bibliotheca Vaticana, eumque citat Photius. Porrò auctor hic idipſum probat iterum ex pſal. 103. v. 3. pro eo enim quod nos ibidem legimus, *Extendens cælum ſicut pellem*. Septuag. vertunt, *ſicut cameram*. Sed hoc argumentum non urget. Camera enim non ſignificat hic cubiculum, quod quadratum eſſe ſolet; ſed fornicem, qui rotunda eſſe ſolet, vulgoque dicitur concameratio: Latini enim, æque ac Græci, fornicem vocant cameram. Addunt & rationem, ſive congruentiam, quòd figura quadrata quieti & habitationi ſit magis accommodata.

An cælum empyreum ſit rotundum, an quadratum?

Verùm meliùs, magiſque genuinè hoc quadrum, uti & alia hic, ſymbolicè accipias. Quia enim hæc civitas à ſingulis quatuor partibus, ſive plagis, dicitur habere tres portas; hinc ad majorem firmitatem & ornatum, quadrata deſcribitur. Urbes enim quadratæ. Primò, commodiores; Secundò, pulchriores & perfectiores ſunt, hinc omnem perfectam architecturam videmus in quadrum conformatam; Tertiò, fortiores ſunt: bini enim ſinguli anguli è quatuor, ſibi utrimque oppoſiti reſpondent, ſeque mutuo tueri, & hoſtem validiùs ex utroque ſimul propulſare poſſunt. Hi ergo anguli non dant latebras hoſti, uti cenſuit Vitruvius, ſed cum civibus tum in eodem, tum in adverſo angulo conſiſtentibus feriendum exponunt.

Myſticè, hoc quadratum ſignificat civitatem hanc, utpote cuilibet plagæ obverſam, & patentem per

tres portas, tam patere Occidentalibus quàm Orientalibus, tam Auſtralibus quàm Aquilonaribus. Rurſum, eam regi & beari quaternis Dei attributis, ſcilicet ſapientia, bonitate, juſtitia & potentia. Caret ſuburbiis, id eſt imperfectis: omnia enim in ea perfecta & conſpicua, imò glorioſa ſunt.

Tropologicè, Haymo, Ansbertus & Pannonius: *Eccleſia*, inquiunt, *in quadro poſita eſſe memoratur, quia eſt robuſta per fidem, longanimis per ſpem, ampla per charitatem, efficax per operationem. Habent etiam ſinguli fidelium fidem, quæ credunt, quæ videre non poſſunt: Deum ſcilicet trinum in perſonis, & unum in maieſtate. Habent & ſpem, quia ſperant ſe poſſe pertingere ad illud, quod necdum vident. Habent quoque charitatem, id eſt, Dei & proximi dilectionem. Quibus virtutibus ut perfecta ſit vita illorum, adiungitur operatio, ſine qua fides mortua eſt. Unde Jacobus Apoſtolus* epiſt. cap. 2. ait: *Fides ſine operibus mortua eſt. Rurſum per quatuor latera civitatis poſſumus intelligere quatuor virtutes principales, prudentiam, temperantiam, fortitudinem atque juſtitiam. Quæ ita debent eſſe in electis, ut una alteri quadret, prudentia quippe ſcientia eſt in appetendis bonis, & vitandis malis; cui connectitur temperantia: qua non eſt perfecta prudentia, niſi adſit & temperantia, quatenus temperet ſibi a noxiis huius ſæculi voluptatibus. Quod dum fecerit, magna animi fortitudine utatur oportet, qua venerem depellat, temperantiæ virtute fortiter reſiſtens. Ad hæc iuſtitia accedat oportet, ne plus quàm oportet ſapiat, ſapiat autem ad ſobrietatem. Sic ergo civitas in quadro poſita eſſe memoratur, quæ placet Deo in quatuor mundi partibus congregata, conſentiens fide, ſpe, charitate & operationibus, quæ mutuò ſeſe in quolibet fideli complectuntur*; eſtque quaſi monoteſſaron, è pretioſis quatuor virtutibus æquabili menſura, pulchra harmonia, & velut muſico concentu compoſitis.

Longitudo & latitudo cæleſtis Jeruſalem quæ?

LONGITVDO EJVS TANTA EST QVANTA ET LATITVDO) q. d. Non tantùm eſt quadrangula, ſed & quadrata, ſive æquilatera. Longitudo ſymbolicè ſignificat viſionem, contemplationem, & aſcenſionem intellectus in Deum: latitudo denotat charitatem: quia quantum Beati vident Deum, tantum & diligunt. Ita Gagneius. Secundò & aptiùs: longitudo eſt æternitas, latitudo eſt extenſio gaudiorum, id eſt obiectorum de quibus gaudent, uti mox patebit, ita Ribera.

ET MENSVS EST CIVITATEM DE ARVNDINE (id eſt cum arundine, per arundinem: eſt hebraiſmus, מ *min* ponitur pro ב) AVREA PER STADIA DVODECIM MILLIA. *Civitatem* intellige totam, putà totum ejus ambitum & quadratum: eo enim dimenſo, cenſetur tota civitas dimenſa. Alludit S. Johannes ad urbis Hieroſolymæ ambitum: hic enim complectebatur quinquaginta ſtadia, quæ ſi in quatuor partes & latera dividas, habebis pro quolibet latere duodecim ſtadia cum dimidio. Hunc numerum Johannes per mille multiplicavit; ait enim, quodlibet civitatis hujus cæleſtis latus continere duodecim millia ſtadia, ut oſtenderet Eccleſiam Chriſti, præſertim triumphantem, longè ſuperare veterem Jeruſalem. Ita ex Joſepho & Hecatæo Vilalpando in Apparatu urbis & templi part. 1. lib. 2. cap. 10. Cùm ergo civitas hæc duodecim in ſui ambitu haberet portas, ſequitur ab una porta uſque ad aliam fuiſſe ſpatium mille ſtadiorum: ita enim ex ſpatio duodecim portarum conflabis duodecim millia ſtadiorum ambitus urbis. Eſt hic ambitus ingens, ut deſignet ingentem cæleſtis Jeruſalem capacitatem, quæ capiet tot milliones hominum, quot conflabuntur ex omnibus electis, qui quovis ſæculo ab Adam uſque ad finem mundi fuerunt, ſunt, vel erunt in qualibet orbis plaga. Octo ſtadia faciunt milliare Italicum: ambitus ergo civitatis continens duodecim millia ſtadiorum, continet 1500. milliaria Italica: Jam cùm quadrata & æquilatera ſit hæc civitas, ſequitur, quodlibet ejus latus tam longitudinis, quàm latitudinis, habuiſſe quartam hujus numeri & horum milliarium 1500. partem, nimirum 375. Ergo hæc civitas longa erat 375. milliaria Italica, & totidem lata. Eſt itaque tam longa, quàm longum eſt iter & diſtantia Neapoli Mediolanum circiter: par eſt ejus latitudo. Immanis eſt hæc civitas, quæ tot provinciarum ſpatium ambitu ſuo complectitur. Quocirca qui hæc ad literam, uti ſonant accipiunt, dicunt tantum prorſus eſſe ſpatium civitatis, ſive loci Beatorum, quem ipſi inter ſe per varias ſtationes diſtributi occu-

A pant in cælo empyreo (nec enim totum empyreum occupare poſſunt; eſſent enim inter ſe nimis disjuncti. Illud enim vaſtiſſimum eſt, & terræ totius globum, non millies, nec centies millies, ſed pluſquam decies centies millies continet, ut colligere eſt ex iis, quæ docui de cælorum magnitudine, & terræ parvitate, Geneſ. 1. v. 7.) Sicut ergo ex c. 14. 20. cenſent, inferni capacitatem quaquaverſum extendi ad 1600. ſtadia, id eſt ad milliaria Italica ducenta; ita pariter docent locum Beatorum in cælo empyreo extendi quaquaverſum ad 375. milliaria Italica. Longè ergo major eſt locus Beatorum loco damnatorum, præſertim cùm Beati ſint pauci, damnati plurimi.

Auget hoc ſpacium in quadruplum Alcazar. Cenſet enim ipſe, angelum hic metiri civitatem, id eſt civitatis longitudinem tantùm. Civitas enim, inquit ipſe, menſurari dicitur, cùm ejus longitudo ab una porta ad aliam oppoſitam menſuratur. Ergo longitudo hujus civitatis eſt duodecim mille ſtadiorum integrorum, id eſt 1500. milliarium Italicorum. Eadem eſt ejus latitudo. Tam ergo longa eſt hæc civitas, quàm longa eſt via & diſtantia ab urbe Hiſpali uſque Neapolim. Beati enim B in cælo vim viſivam habent acutiſſimam, ut ea quæ hoc ſpatio fiunt, tam commodè & clarè videant, quàm nos videmus ea quæ in uno cubiculo fiunt. Hoc eſt quod ait Baruch. c. 3. 24. *O Iſrael quam magna eſt domus Dei, & ingens locus poſſeſſionis eius.*

Verùm paſſim Interpretes hæc duodecim ſtadiorum millia, uti & alia hic, myſticè accipiunt, ut deſignent ingentem capacitatem hujus civitatis, adæquatam menſuræ & numero 12. Apoſtolorum, qui ejus ſunt quaſi fundatores & parentes. Nam & cetera de pavimento aureo, de fundamentis gemmeis, &c. myſticè accipienda videntur. Hæc civitatis capacitas ſignificat ingentem, & quaſi innumeram fore Beatorum multitudinem, uti ait Johannes Apocal. 7. 9. Quocirca Alcazar: Ad urbem, inquit, tantæ magnitudinis; quanta hic deſcribitur cæleſtis Jeruſalem, incolendam, requiri videtur major civium multitudo, quàm quæ occupare poſſit vicies centena millia urbium, Hiſpalin magnitudine adæquantium. Innumeri enim parvuli, etiam inter hæreticos & ſchiſmaticos, ſalvantur: atque ex adultis plures quàm multi opinantur. Curat enim Chriſtus, qui ſuum ſanguinem

Multitudo ſalvandorum quanta.

C pro animabus fudit, ut illæ, quas tantopere amet, ſalventur, ne ſanguis pro eis incaſſum ſit effuſus. Quocirca ſi mundus ſtaret per ſex millia annorum, uti multi opinati ſunt (licet plura fore opinetur Alcazar) quibuſlibet mille annis tot ſalvarentur, quot incolere poſſent trecenta triginta tria millia urbium Hiſpalin adæquantium: quolibet verò anno ſalvarentur tot, quot poſſent incolere trecentas triginta tres urbes Hiſpalin adæquantes, quolibet verò die penè tot (annus enim penè totidem, ſcilicet paulò plures, continet dies, nimirum 365.) ſalvarentur, quot incolere poſſent Hiſpalin: incolere dico, non tantùm quoad ædes, ſed etiam quoad prædia, hortos & viridaria, quæ utilitati æquè ac oblectationi incolarum ſerviunt; ob utramque enim cauſam cives, præſertim divites, præter ædes ſolent habere ſuos hortos & prædia. Ingens enim Catholicorum toto orbe numerus, per mille ſexcentos annos ſemper fuit, & erit uſque ad finem mundi. Catholicorum autem longè major pars ſalvatur, tum quia plerique peneque omnes morituri ſuſcipiunt Sacramenta, quæ ex attrito faciunt contritum: atque iſto articulo peccatores deſerunt concubinas, aliaſque peccati illecebras ex timore gehennæ, & ad beatam D vitam toto animo ſe comparant. Tum quia tertia, vel quarta pars hominum moritur in infantia, vel innocentia baptiſmali. Plurimi enim moriuntur pueri, imò pluſquam media pars hominum moritur ante annum ætatis vigeſimum: plures enim videmus antè deficere, quàm ſuperare annos viginti. Tum quia plerique educantur bene in fide & timore Dei à parentibus, vel præceptoribus; illa autem prima ſemina pueris impreſſa, hærent in eis per omnem vitam. Nam *quo ſemel eſt imbuta recens, ſervabit odorem teſta diu*. Ab educatione ergo, & à conſortio, pendet vita & ſalus, vel damnatio cujuſque, ſicut oſtium pendet a cardine. Adoleſcentes enim in bivio verſantur, eoque lubrico. Si in ſocios, famulos, amicos incidant perverſos, pervertuntur & ipſi: ſi in probos, probi fiunt & ipſi. Quocirca parentes, & principes,

ac

ac Prælati maximè advigilare debent circa juventutis inſtructionem & educationem. Vidit hoc S.P.N. Ignatius, qui in Societate gymnaſia omnium claſſium & facultatum; ac extra eam ſcholas puerorum ac puellarum paſſim inſtitui curavit magno Reipubl. & animarum bono, ut jam longè plures ſalventur quàm antè. Ita unus vir cælitum numerum valdè adauxit, cæloque cives dedit permultos, qui alioqui cives gehennæ evaſiſſent. Taceo ingentem Religioſorum & Virginum multitudinem, quæ in monaſteriis & collegiis vitam agit ſanctam, imo cæleſtem, idque quovis ſæculo, & ubivis terrarum. Taceo ſacerdotum, Prælatorum & clericorum piè viventium cœtus plurimos. Taceo Martyrum & Anachoretarum examina. Taceo Confeſſorum, viduarum, conjugum proborum turbam innumeram, quam vidit S. Johannes Apocal. 7. v. 9. Qui è Chriſtianis damnantur, vel caruerunt inſtructione, & ob ignorantiam rerum credendarum vel agendarum pereunt: vel uſuris, ſimonia, injuſtis contractibus, fraudibus, &c. ſe ſuoſque ditarunt, nec in morte ea volunt reſtituere, ne proles depauperent: vel odio & vindicta pertinaci laborant: vel in bello, rixa, aliove caſu ſubitò occiduntur, &c. Sed hi ceterorum comparatione pauci ſunt. Scio S. Chryſoſt. homil. 40. ad pop. Antiochen. contrarium ſentire. Ait enim: *Quot eſſe putatis in civitate noſtra, qui ſalvi fiant? infeſtum quidem eſt quod dicam, dicam tamen: Non poſſunt in tot millibus centum inveniri, qui ſalventur. quin & de his dubito. Quanta enim in juvenibus, quæſo, malitia? quantus in ſenibus torpor?*

Rurſum, nomen ſtadii, inquit Haymo, indicat curſum & certamen, quibus opus eſt currere & certare quotidie, ut in illam civitatem penetremus. Unde Paulus 1. Corinth. 9. v. 24. *Neſcitis*, inquit, *quòd ii qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt, ſed unus accipit bravium.*

LONGITVDO, ET ALTITVDO, ET LATITVDO EJVS ÆQVALIA SVNT) *Æqualia*, id eſt æquabilia ſunt, inquit Alcazar; nam alioqui ſi altitudo eſſet duodecim millium ſtadiorum, æquè ac longitudo & latitudo, vix tota civitatis area fundamentis & baſi, quæ ad turres tantæ altitudinis ſuſtinendas requiritur, ſufficeret. Adde, altitudinem muri mox dici tantùm eſſe 144. cubitorum, quæ ſanè exilis eſſet & improportionata, ſi altitudo domorum eſſet duodecim millium ſtadiorum. Itaque non comparatur hîc altitudo cum longitudine & latitudine, ſed quælibet ex his menſuris in ſe conſiderata; dicitur eſſe recta & æqualis: ſecùs eſt in pleriſque urbibus, quæ quia in ſolo inæquali ædificantur, inæquales, id eſt inæquabiles ſunt, ut hîc aſſurgant ibi deprimantur & deſcendant. Porrò hæc murorum & domorum æquabilitas ſignificat concordiam & ſocietatem Beatorum, eorumque maximam familiaritatem & admirabilem proportionem. Hæc ſententia eſt plana & probabilis; licet Græcum ἴσα, magis ſignificet æqualia quàm æquabilia.

Secundò, Rupertus cenſet hæc de muro urbis, non de urbe, ejuſque domibus dici. Verùm Græcum αὐτῆς, id eſt *ejus*, urbem refert, non murum. Adde, de muro mox ſubdit, quòd habeat 144. cubitos altitudinis: in longitudine enim & latitudine habet tria millia ſtadia: totidem enim ſunt in ſingulis quatuor lateribus, quæ faciunt longitudinem & latitudinem. Nam univerſim in omnibus lateribus ſimul, ſunt duodecim millia ſtadia.

Tertiò ergo, Ribera & Viegas cenſent, longitudinem, altitudinem & latitudinem urbis propriè eſſe æqualia, ſcilicet ſingula habere tria millia ſtadiorum, id eſt 375. milliaria Italica; hæc enim eſt quarta pars quadrati, ſive ambitus totius civitatis, qui continebat duodecim millia ſtadiorum. Mirum hoc videtur: ſed cæleſtis eſt hæc civitas, & ſymbolica. Adde, fortè in altitudine hac urbis comprehendit Johannes altitudinem montis, in quo ſita erat urbs.

Symbolicè, Petrus Bongus lib. de Numer. myſteriis, docet tribus millibus in S. Scriptura ſignificari perfectionem virtutis & fortitudinis. Tres enim ſunt caſtitatis, & Sanctorum gradus, ſcilicet conjuges, continentes, virgines, qui ad ſacræ & immenſæ Trinitatis conſortium & fruitionem aſcendunt. Aut certè hæc non de urbe, ſed de ſingulis domibus intelligit (altitudo enim civitatis conſiſtit in altitudine domorum & turrium. Nam de muris & mœnibus mox aget.) q. d. Singulæ hujus urbis domus erant æquè altæ, longè & latæ. Hoc enim miram proportionem & pulchritudinem urbi afferre ſolet, uti videre eſt Antuerpiæ.

Hoc quoad fundamentum & veritatem parabolæ: Jam quoad ſignificationem & ſenſum, longitudo ſignificat æternitatem gaudiorum cæleſtium, latitudo eorumdem extenſionem ad omnia delectabilia, altitudo tum ſublimitatem, tum intenſionem eorumdem. Hæc æqualia ſunt: quia æquo tenore ſemper, putà in æternum, durant.

Nota. Sub altitudine complectitur etiam profunditatem, quam addit S. Paulus Epheſ. 3. 18. Altitudo ergo qua altitudo ſignificat ſublimitatem felicitatis & viſionis beatificæ: qua verò altitudo profunditatem complectitur, ſignificat intentionem, & immerſionem Sanctorum in abyſſum divinorum bonorum, putà ſapientiæ, beatitudinis & gaudiorum cæleſtium. Sic ferè & Viegas; Longitudo, inquit, eſt æternitas, de qua pſalm. 92. 3. *Domum tuam decet ſanctitudo Domine in longitudinem dierum.* Huic æqualis eſt altitudo, id eſt viſio beatifica, qua quaſi profunditas & altitudo divinæ ſapientiæ penetratur. Æqualis etiam eſt latitudo, id eſt fruitio, quæ cum ſumma delectatione conjuncta eſt, per quam capacitas animæ propter magnitudinem gaudii quaſi dilatatur. Æqualis ergo eſt longitudo, latitudo & altitudo: quia omnia hæc longitudinem æternitatis adæquabunt. Alludit S. Johannes ad Epheſ. 3. 18. *Ut poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, & longitudo, & ſublimitas, & profundum.* Addit Alcazar, angelum hunc, qui hæc Johanni oſtendit & dimetitur, eſſe S. Paulum. Verùm hoc refutavi cap. 17. v. 1.

Tropol. Haymo, Ansbert. & Pannon. *Tanta longitudo, quanta & latitudo: quia quanta eſt fides, tanta eſt ſpes. tanta charitas, tanta operatio. Quantum enim credimus, tantum amamus: & quantum amamus, tantum ſperamus: & quantum ſperamus, tantum per dilectionem erga Deum & proximum extendimur. Similiter unuſquiſque, tantum prudens, quantum temperans, fortis & juſtus: tantum temperans, quantum prudens, fortis & juſtus: tantum fortis, quantum prudens, temperans & juſtus: tantum juſtus, quantum prudens, temperans & fortis erit. Et quia æquali menſura, civitas hæc donec in terris agit, meritorum quaquaverſum ſtat firma & ſtabilis; æquali menſura & præmia gloriæ, quacumque orbis in parte ea prædictis virtutibus meruerit, recipiet. Eodem modo in Ezechiele quoque templum ſituatum deſcribitur: quatenus inſinuetur, quia ſicut quadrata firmitas ſtabilis eſt, ut nequaquam ventorum impulſibus, aut incurſibus fluminum evertatur, ſic gloria civitatis illius è ſupernis deſcendentis perennis ſit.*

ET MENSVS EST MVRVM EJVS CENTVM QVADRAGINTA QVATVOR CVBITORVM MENSVRA HOMINIS QVÆ EST ANGELI) *Menſus eſt*, ſcilicet murum quoad altitudinem. Nam in longitudine, æquè ac in latitudine, habuiſſe illum tria millia ſtadiorum, patet ex dictis v. 16. Ibi enim dixit, totum muri & urbis ambitum continere, duodecim millia ſtadiorum, ac inſuper civitatem eſſe quadratam, habentem quatuor latera æqualia. Ex his enim duobus ſequitur, quodque civitatis latus, tam longitudinis, quàm latitudinis, habere tria millia ſtadiorum. Ita Babylonis muri in altitudine habebant ducentos cubitos, uti ſcribunt hiſtorici. Vers. 17.

Nota. Per murum ambientem urbem ſymbolicè ſignificatur divina protectio, quæ gloriam Beatorum in omnem æternitatem tuebitur, de qua ait Iſaias c. 60. 18. *Occupabit ſalus muros tuos & portas tuas laudatio.* Murus ergo altus eſt 144. cubitos, id eſt undequaque altiſſimus & firmiſſimus eſt. Duodenarius enim ſignificat univerſitatem & perfectionem, maximè ſi ſit quadratus, id eſt ſi in ſeipſum ducatur & multiplicetur, ut hîc fit: duodecies enim duodecim faciunt 144. ita Aretas.

Alii per murum accipiunt angelorum cuſtodiam, alii Apoſtolos, Doctores, Prælatos, alii Martyres: S. Gregor. accipit Chriſtum ipſum; Rupertus aſſerit Euchariſtiam eſſe murum Eccleſiæ: ad quem accedit Alcazar, qui per eum accipit ſacerdotes Eccleſiæ. Hi enim ſacrificium Euchariſtiæ offerunt, ſuntque 24. ſeniores, de quibus c. 4. Unde adæquantur hic numero 144. quia ſinguli 24. ſeniores ſenos habent cubitos ſtaturæ humanæ (de ea enim mox ſubditur: *Menſura hominis, quæ eſt angeli*) jam multiplica ſex per 24. habebis 144. Si-

gnificatur ergo ſacerdotum munus eſſe, ut ſe murum pro Eccleſia opponant, ideoque congruè tribuuntur muro 24. humanæ ſtaturæ dimenſiones, quaſi ſacerdotes omnes conjuncti inter ſe ſint ad offerendum Eccleſiæ ſacrificium, & ad Eccleſiam ea ratione communiendam. Huculque Alcazar. Verùm hæc partim myſtica & tropologica, partim minùs probabilia & vera ſunt: cubitus enim ex communi ſententia, eſt quarta pars ſtaturæ humanæ, non ſexta.

MENSURA HOMINIS, QUÆ EST ANGELI] q. d. Angelus uſus eſt menſura tali, quali communiter uti ſolent homines, ſive hi 144. cubiti dimenſi ſunt humana menſura, quam angelus in manu habebat, idque ne putemus aliam ſpiritualem, vel angelicam hìc intelligi menſuram. ita Ribera, & Gabriel Vaſquez 1. part. q. 129. cap. 1. *Menſura*, ait, *hominis, quæ eſt angeli*: q. d. Licet hæc menſura videretur eſſe hominis, revera tamen erat angeli, qui ſub ſpecie hominis metientis civitatem, illam non menſura ſpirituali & intellectuali, ſed humana, quæ eſt calamorum & cubitorum, dimenſus eſt.

Addit Vilalpando in Apparatu urbis & templi tomo 3. part. 2. de Hebr. menſuris lib. 3. cap. 15. hanc menſuram cubiti vocari hominis, eò quòd ex hominis cubito deſumpta primùm fuerit. Cùm verò addit, *Quæ eſt angeli*, eumdem cubitum humanæ illi figuræ, quam gerebat angelus, convenire indicat: q. d. Cubito metiebatur angelus ſub humana ſpecie menſurans, qui proprio ejus cubito æqualis erat: in quo homines priores imitabatur, qui ad menſurandas rerum longitudines, cubiti proprii longitudinem pro menſura delegerunt. Unde Arabicus vertit, *ſtatura hominis, qui eſt longitudinis angeli*, qui eſt tam longus quàm erat hic angelus. Hac menſura hominis quæ eſt angeli, ſignificatur Primò, homines ſanctos in cælo ad menſuram gloriç angelorum pervenire. Succedunt enim in locum eorum qui inde prolapſi ſunt, factique dęmones. Secundò, eadem menſura metiendam eſſe tam hominis, quàm angeli beatitudinem & coronam, putà pro magnitudine gratię & bonorum actuum, tam homini, quàm angelo dandam eſſe majorem vel minorem gloriam.

Addit Tertiò, Haymo, tot homines gloriam conſecuturos, quot angeli ceciderint: itaque quoad numerum eamdem eſſe angeli & hominis, id eſt angelorum & hominum, menſuram. Una enim civitas, una felicitas, una Eccleſia, ac conſequenter una ejus menſura utroſque capit.

Aliter Alcazar. ſic enim explicat. q. d. Uſus eſt angelus calamo, qui eſt ſex cubitorum, quæ eſt menſura ſtaturæ hominis. Quiſque enim homo longus eſt ſex cubitos ſuos, ſumendo cubitum à flexu brachii uſque ad initium manus. Addit, hanc eſſe menſuram primi hominis Adę, & priſcorum; quæ major fuit moderna, & ad eam ſe habet ut quinque ad quatuor. Verùm communis ſententia eſt, cubitum eſſe quartam partem ſtaturæ hominis, non ſextam, uti jam dixi. Vide dicta c. 11. v. 1.

VERS. 18. ET ERAT STRUCTURA MURI EJUS EX LAPIDE JASPIDE] Alludit ad Iſaiæ 54. v. 12. *Ponam iaſpidem propugnacula tua*. Jaſpis firmiſſimus eſt, virens & pellucidus, ut docet Plinius lib. 37. cap. 8. Hinc ſignificat Primò, Dei fortitudinem, quæ cęleſtem Ieruſalem tuetur, protegit & firmat; Secundò, ejuſdem delicias, amœnitatem & recreationem; Tertiò, ejuſdem claritatem. Adde Quartò, creditum eſſe ab antiquis jaſpidem fugare dæmones: hos enim Deus arcet à cælo. Scriptura enim in ſymbolis ſeſe accõmodat ſubinde communi hominũ ſenſui & opinioni, eſto ea in re non ſubſiſtat, nec ſit vera.

IPSA VERÒ CIVITAS AURUM MUNDUM, SIMILE VITRO MUNDO] Aliqui putant in cælesti Ieruſalem nullas eſſe domos: quia in ea omnia ſunt communia & clara, unde nec Iohannes ullas hìc domos recenſet. Verùm contrarium docet hìc locus: *civitas* enim non vocantur horti, aut paradiſi, ſed domus civium. hinc & Chriſtus ait Iohannis 14. v. 2. *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt*. Domus ergo hæ non ſunt ut noſtræ, lapideæ ad civium defenſionem, ſecretas actiones, &c. ſed vitreę & pellucidæ, ad pulchritudinem, voluptatem, proportionem, & ad ſignificandam etiam meritorum diſtinctionem.

Aurum vitreum. Iam civitas hæc eſt ex auro, ſed quod vitro ſit ſimile: quia auro noſtro nihil deeſt niſi vitri perſpicuitas, uti vitro nihil deeſt niſi auri firmitas. Utrumque ergo habet cæleſtis Ieruſalem, ſcilicet aurum & vitrum. Ejus enim aurum perſpicuum eſt ut vitrum rurſum, vitrum hoc ſolidum eſt & præſtans ut aurum. Eſt ergo inſtar chryſolithi, qui ſymbolum eſt perfectiſſimæ gloriæ Chriſti, à qua Beatorum gloria promanat, de quo in ſeptimo fundamento. ita Alcazar.

Quocirca S. Cæcilia apparitoribus flentibus, quòd tam locuples & nobilis ſapienſque puella alacris properaret ad mortem, reſpondit: *Hoc non eſt iuventutem perdere, ſed mutare: hoc eſt dare lutum, & accipere aurum: dare habitaculum vile & parvum, & accipere palatium ampliſſimum ex lapidibus pretioſis & auro conſtructum: dare angulum brevem & obſcurum, & accipere forum lucidum margaritis cæleſtibus coruſcans: dare rem perituram, & accipere rem quæ finem neſcit, & mortem ignorat: dare lapidem vilem qui pedibus conculcatur, & accipere lapidem pretioſum qui in diademate regio vibranti reſplendet aſpectu.* ita habent eius Acta.

Iam *civitas aurum eſt*, id eſt aurea eſt. Hebręi enim זהב *zahab*, id eſt aurum, vocant aureum: nec enim habent concretum auri. Civitas ergo aurum eſt, quia radiat pretioſiſſimis opibus: aurum inquam, non opacum, ſed ſimile vitro: quia tota pellucet cognitione & contemplatione tum Dei, tum aliorum Sanctorum & angelorum, tum rerum omnium. Græca quædam habent, ὅμοιος, id eſt ſimilis vitro, ſcilicet erat civitas. ita Vatabl. ſed eodem redit ſenſus.

Rurſum, per vitrum ſignificatur tum claritas, tum puritas cordis Beatorum, quæ cuique alteri beato patebit. Quidquid enim cogitabit aut volet unus, id protinus videbit alter, ita ut Beati ſibi invicem futuri ſint quaſi quædam ſpecula vitrea lucidiſſima. Nam, ut ait S. Greg. 18. Moral. 27. *Ibi uniuſcuiuſque mentem ab alterius oculis membrorum corpulentia non abſcondet, ſed patebit animus: patebit corporalibus oculis ipſa etiam corporis harmonia, ſicque unuſquiſque tunc erit conſpicabilis alteri, ſicut nunc eſſe non poteſt conſpicabilis ſibi.* Sic Philoſophus ille optabat, ut in hoc mundo corda hominum eſſent vitrea, ut fundus eorum perſpici poſſet, ne qui in illo doli vel fraudes reſiderent, & celarentur. Eadem de cauſa Momus apud Lucianum in Hermotimo, reprehendit Vulcanum, quòd homini non dederit pectus feneſtratum, id eſt perſpicuum.

Simile quiddam in natura videmus, quę producit genus quoddam marmoris flavi (quod aliàs communiter durum eſt & opacũ) quod tranſparet & pellucet, uti docet Plinius, & ex eo Anſelm. Boetius l. 2. de Lapidibus c. 180. Marmor hoc vocatur phengites, id eſt ſplendens, quod interdum venis flaveſcit, de quo dixi ſuperiùs v. 11. Spectatur Romæ in templo S. Mariæ in porticu, ex hoc marmoris genere columna dimidiata ad ſummum altare, colore flavo, parietis rimam obſtruens, ac externam lucem ſoliſque radios, inſtar vitri ſplendentis intromittens. Equidem ut primùm vidi miratus ſum, cryſtallumque putavi, donec penitus introſpiciens marmor eſſe perſpexi, nimirum phengitem.

Denique vitrum notat virginitatem Beatorum, & nitorem omnis labis expertem. Vitrum enim ab hydrargyro intactum, eſt virgo à peccati noxa immunis. Nam, ut docet S. Iſidor. l. 16. c. 18. hydrargyros id eſt argentum vivum, aurum, argentum, æs, aliaque metalla perforat; vitrum autem non lędit.

Eſt vitrum virgo, labes hydrargyros ævi.

Exſtat hac de re doctum carmen Nicol. Cauſini lib. 11. Parab. Hiſt. c. 63.

Talem, tam auguſtam, tam ſplendidam, tam pretioſam ex auro & argento, hanc civitatem cæleſtem conſpexit, eò poſt mortem raptus S. Salvius Epiſcopus. Unde juſſu Dei rediens ad vitam, exclamavit: *Audite ò dilectiſſimi, & intelligite, quia nihil eſt quod cernitis in hoc mundo, ſed ſunt iuxta id quod Salomon Propheta cecinit, omnia vanitas. Felix eſt enim, qui ea agere poteſt in ſæculo, ut gloriam Dei mereatur cernere in cælo.* Cùmque aſtantes rogarent, ubinam fuiſſet, quidnam vidiſſet? ait: *Cùm me ante hos quatuor dies contremiſcente cellula exanimem vidiſtis, apprehenſus à duobus angelis in cælorum excelſa ſublatus ſum, ita ut non ſolùm hoc ſqualidũ ſæculũ, verùm etiã ſolem ac lunã, nubes & ſidera ſub pedibus habere putarẽ: deinde per portam luce iſta cla-*

claritatem introductus ſum in illud habitaculum, in quo omne pavimentum erat quaſi aurum argentumq; renitens, lux ineffabilis, amplitudo inenarrabilis: quam ita multitudo promiſcui ſexus obtexerat, ut longitudo ac latitudo catervæ prorſus perviderí non poſſet. Cumq; nobis via inter comprimentes, ab his qui præcedebant angelis pararetur, pervenimus ad locum quem jam de longinquo contemplabamur, in quo ſuperpendebat nubes omni luce lucidior, in quo non ſol, non luna, non aſtrum cerni poterat, ſed ſuper his omnibus naturali luce ſplendidius effulgebat. Subdit deinde de loci ſono, fragantia, turba & voce. *Et vox procedebat de nube, tamquam vox aquarum multarum. Ibi etiam me peccatorem humiliter ſalutabant viri in veſte ſacerdotali ac ſæculari, quos mihi qui præcedebant enarraverunt eſſe Martyres ac Confeſſores, quos hic ſummo excolimus famulatu. Stans igitur in loco, in quo juſſus ſum, operuit me odor nimiæ ſuavitatis, ita ut ab hac ſuavitate refectus, nullum adhuc cibum potumq; deſiderem. Et audivi vocem dicentem: Revertatur hic in ſæculum, quoniam neceſſarius eſt Eccleſiis noſtris. Vox enim audiebatur; nam qui loquebatur, penitus cerni non poterat. Et ego proſtratus ſuper pavimentum cum fletu dicebam: Heu, heu Domine, cur mihi hæc oſtendiſti, ſi ab his fruſtrandus eram? Ecce hodie ejicis me a facie tua, ut revertar ad ſæculum fragile, & huc ultrà redire non valeam. Ne quæſo Domine auferas miſericordiam tuam a me, ſed deprecor, ut permittas me hic habitare, ne illuc decidens peream. Et ait vox quæ loquebatur mihi: Vade in pace, ego enim ſum cuſtos tuus, donec reducam te in hunc locum. Tunc relictus à comitibus meis, deſcendens cum fletu per portam qua ingreſſus fueram, huc ſum regreſſus.* Quocirca tactus Epiſcopus Albigenſis, vitam egit cæleſtem & angelicam, atque ſuos omnes hortabatur orationi incumbere, ac vigiliis inſtanter inſiſtere, & bona ſemper tam in operibus quam in cogitatione verſare, dicens: *Hoc agite, ut ſi vos Deus de hoc mundo migrare voluerit, non in judicium, ſed in requiem intrare poſſitis.* Hæc omnia B. Gregor. Turonenſ. qui illa ſe ab ejuſdem S. Salvii ore accepiſſe juratus aſſeverat libr. 7. Hiſtor. cap. 1. ubi & felicem ejus ad Dominum tranſitum enarrat, qui contigit anno Domini 586. ejuſque memoriam quotannis recolit Eccleſia in Martyrol. die 10. Septembr.

ET FVNDAMENTA MVRI CIVITATIS OMNI LAPIDE PRETIOSO ORNATA) Quia licet ſingula fundamenta eſſent ex ſingulis gemmis, erant tamen veſtita aliis undecim; ut ſignificaretur Apoſtolos, licet una virtute excellerent, alias tamen aliorum eis non deſuiſſe, inquit Ribera.

Verùm ſimplicius videtur, & concinnius, ſi dicamus ſingula fundamenta ſingulis dumtaxat gemmis conſtitiſſe, ita ut omnia ſimul juncta eſſent *omni pretioſo lapide* (id eſt hiſce duodecim pretioſiſſimis gemmis) *ornata*; nam non ait, fundamentum, ſed *fundamenta*, ſcilicet omnia collectivè ſive copulatim ſumpta. Unde id membratim explicans ſubdit: *Fundamentum primum jaſpis, ſecundum ſapphirus, tertium chalcedonius*, &c. q. d. Hæc fundamenta erant omni pretioſo lapide ornata; quia primum fundamentum erat jaſpis, ſecundum ſapphirus, tertium chalcedonius, &c. Addit Alcazar, *ornata* idem eſſe quod pulchro ordine diſpoſita. Græcum enim *κοσμέω*, non tantùm ſignificat ornare, ſed & ordinare, diſtribuere, componere, præſertim ubi ex ipſa diſpoſitione decor & pulchritudo conſurgit, uti fit in fabricis. Itaque fundamenta dicuntur omni lapide pretioſo ornata, quia viſa ſunt Johanni gemmarum ſequentium ordine diſpoſita, admirabilem pulchritudinis ſpeciem oculis ſubjicere. *Ornata* ergo, id eſt iis omnibus gemmis quæ ſequuntur, collucentia.

Cur cæli fundamenta gemmea?

Nota. Cæleſtis Jeruſalem fundamenta, ſpeciem & decorem S. Johannes deſcribit per gemmas. Primò, quia in terra nihil gemmis eſt pulchrius aut præſtantius. Sicut enim in cælo emicant ſtellæ, ſic in terra gemmæ, ut videantur eſſe ſtellæ terreſtres, ac ſtellarum cæleſtem lucem, levitatem & vim participare. Docent enim Phyſici, gemmas ex peculiari cæli & ſtellarum influxu, in terræ viſceribus gigni & formari.

Gemmæ quaſi gummeæ ſtillæ, &c.

Secundò, quia gemmæ apud antiquos erant hieroglyphica rerum cæleſtium, ac divinarum.

Tertiò, quia gemmæ in terris pretio, ſplendore, firmitate & energia ceteris rebus anteſtant. Unde Andreas Bacci tractat. de hiſce 12. gemmis, docet gemmas dici

A quaſi gummeas, quod inſtar gummi arborum ſint lucidæ, & tranſparentes, æquè ac parvæ, ideoque vocari lapillos pretioſos. Sunt enim quaſi guttæ & ſtillæ cæli, inſtar cryſtalli.

In cælo veræ ſunt gemmæ.

Quarto, quia in cælis videntur veræ fore gemmæ, non terreſtres, ſed cæleſtes, & longè hiſce noſtris præſtantiores. Id colligitur Primò, ex S. Johanne hic, qui eas ſe in cælo vidiſſe aſſeverat, atque ex Tobia cap. 13. 21. *Portæ Ieruſalem ex ſapphiro & ſmaragdo ædificabuntur: & ex lapide pretioſo omnis circuitus murorum ejus. Ex lapide candido & mundo omnes plateæ ejus ſternentur, & per vicos ejus alleluia cantabitur*: ad quæ verba hic alludit S. Johannes. Verba enim Scripturæ propriè ut ſonant accipienda ſunt, ait S. Auguſtin. niſi quid abſurdi ingerant.

Secundò, quia corpora & oculi Sanctorum ſuas habebunt opes, & objecta pulcherrima & præſtantiſſima, quibus ſe paſcant & oblectent. Oculi autem non ſola luce paſcuntur, ſed & varietate colorum, ut virore vario camporum, arborum, florum, fructuum;
B item fluviis & fontibus pellucidis inſtar vitri, ac præſertim gemmis fulgentibus. Ergo in cælis hæc eis non deerunt: alioqui feliciores fuiſſent in terra, quàm erunt in cælo.

Tertiò, quia S. Agnes, teſte S. Ambroſio, aliæque virgines beatæ apparuerunt veſtitæ cycladibus aureis & gemmeis. Vide eumdem ſerm. 90.

Denique in cælis varias Beatorum fore manſiones, & palatia pulcherrima ex margaritis & gemmis conſtructa, item prata, nemora, hortos aliaque amœniſſima, docet S. Anſelm. lib. de Simil. c. 44. D. Soto, Ferdinand. Peres, quos citat & ſequitur Barradius tomo 3. lib. 10. c. 3. De qua re plura dicam c. 22. v. 2. in fine.

Huc ſpectat illa Socratis apud Platonem in Phædone ſub finem, narratio de duodecim pulcherrimis coloribus ſuperioribus terræ, & quòd noſtræ gemmæ, ut jaſpis, ſapphirus, carbunculus, ſint particulæ & ramenta quædam montium ac gemmarum terræ ſuperioris. Videtur id Plato hauſiſſe ex Moſe, uti & alia: unde ipſe vocatur Moſes Atticus. Moſes enim Exodi 28. 17. in
C Rationali poſuit duodecim gemmas, quaſi duodecim ſigna Zodiaci: Rationale enim cæli erat typus, ejuſque ſpeciem & figuram repræſentabat.

FVNDAMENTVM PRIMVM, JASPIS) Nota Primo ex S. Hieron. in 28. Ezech. alludit S. Johannes ad Exodi 28. 17. Ubi eædem ſunt gemmæ & totidem, ſcilicet duodecim, infixæ Rationali pontificis, quarum cuique inſcriptum erat nomen unius Patriarchæ, qui caput & parens erat unius tribus è duodecim. Rationale enim formam gerebat cæli: duodecim Patriarchæ allegoricè repræſentabant duodecim Apoſtolos: Apoſtoli enim ſunt Patriarchæ duodecim tribuum, id eſt omnium fidelium, Sanctorum & Beatorum novi teſtamenti: Duodecim ergo gemmæ, vel fundamenta gemmata ſunt duodecim Apoſtoli, idque eo ordine quem aſſignat S. Matth. cap. 10. v. 2. uti oſtendi v. 14.

Porrò novem gemmæ hic planè eædem ſunt cum novem gemmis Rationalis, licet alio ordine ponantur hic, alio in Rationali: ſardonix enim, qui hic ponitur, eſt ſpecies onychis, qui ponitur in Rationali. Tres verò reliquæ videntur diverſæ. Nam pro chalcedonio
D hic, in Rationali ponitur carbunculus; pro hyacintho ligurius; pro chryſopraſo achates. De quibus in ſingulis dicendum erit, oſtendendumque qua ratione conveniant.

Gemmæ mutatæ.

Nota Secundò. In gemmis nonnullis valdè diſcrepant novi ſcriptores, Nilus, Anaſtaſius & alii ab antiquis, putà à Theophraſto, & à Plinio, quem ſequitur Solinus, Iſidorus & alii; ſive quia nomina gemmarum quandoque variata & mutata ſunt; ſive quòd gemmæ veteres nonnullæ interjerint, & novæ earum ſpecies ſubnatæ, aut à gemmariis ſubſtitutæ ſint, uti præſtantes gemmarii, quibuſcum Romæ egi, mihi faſſi ſunt, ipſeque ego ſingulas eorum gemmas perluſtrans, & manu oculiſque pertractans, eaſque conferens cum illis quæ de iiſdem ſcribit Plinius, reipſa deprehendi. Vidi enim ſardium olim opacum, nunc eſſe pellucidum: topazium olim aureum & porraceum, nunc tantùm eſſe aureum & fulvum: ſapphirum olim cæruleum, aureis pun-

dis collucentem, & opacum; nunc eſſe violaceum, ſine punctis & pellucidum: beryllum olim viridem dilutum, nunc albicare ut vitrum, imò à gemmariis vocari vitrum: hyacinthum olim cæruleum & violaceum, nunc melleum, &c. Quocirca Anſelmus Boetius lib. 2. de Gemmis cap. 30. *Plinii*, ait, *hyacinthus, hodie inter amethyſti genera ponitur; quemadmodum amethyſtus veterum, nunc granati nomen obtinet. Aetas, ac gemmariorum imperitia gemmarum nomina ita confundit, ut vix aliquid certi hac in re ſtatui poſſit*: Quare præſtat hic antiquos ſequi, ut Theophraſtum, qui paulò ante Septuaginta Interpretes vixit, & Plinium ac Solinum: tum quia hi S. Johanni fuerunt coævi, præſertim cùm Plinius diligenter ac fusè toto li. 47. de ſingulis gemmis pertractet; unde planè ad eum reſpicere & ſe remittere videtur hic S. Johannes: tum quia S. Hieron. auctor noſtræ verſionis Latinæ, fatetur ſe ſequi Plinium, ejuſque fidem & ſtudium in hiſce gemmis commendat. Id fusè & doctè docet Alcazar hic notatione ſexta, qui & deinceps exactè & amplè per 50. paginas de hiſce 12. gemmis diſſerit.

Duodecim gēmæ ſunt duodecim Apoſtoli, & duodecim articuli Symboli.

Nota Tertiò. Duodecim hæc fundamenta ſignificant tum duodecim Apoſtolos, tum duodecim articulos Symboli ab eis compoſiti. Hi enim continent veritates fundamentales fidei; & Eccleſiæ tam triumphantis, quàm militantis: unde & ſunt duodecim, ut ipſe numerus nos commonefaceret de Apoſtolorum duodecim auctoritate eis communicata, deque ipſius doctrinæ articulis hiſce contentæ concordia & unitate. De duodecim Apoſtolis explicant Ribera, Viegas & alii: de duodecim articulis Symboli explicant Gloſſa & Alcazar: utramque expoſitionem afferam, utraque enim eodem tendit.

IASPIS.] Pro *iaſpis* Exodi 28. v. 18. hebr. eſt יהלום *iahalom*, quod Arias & Rabbinizantes vertunt adamantem: tum quia radix הלם *halam* ſignificat ferire & frangere; adamas autem ſit infractus, & malleos quibus tunditur, frangat: tum quia ישפה *iaſpe*, hebraicè videtur idem eſſe qui latinè dicitur jaſpis, eſto Noſter Exodi 28. v. 20. verterit beryllus. Verùm Septuag. Noſter, Joſephus, Aquila & Theodotion, qui fuerunt doctiſſimi Hebræi, ipſumque Rationale, ejuſque gemmas viderunt, *iahalom* vertunt jaſpidem, eò quod maculas quaſi plagas habeat, quibus quaſi contuſus, tractus & diſſectus videtur. Porrò *iaſpe* Hebraicus alius eſt à jaſpide Latino, uti gemma quæ nunc à gemmariis vocatur topazius, alia eſt à topazio Latino Plinii & veterum. Sic *ſus* hebraicè ſignificat equum, latinè porcum.

Jaſpidis notæ novem.

Porrò jaſpis à Plinio, Epiphanio, S. Hieron. Iſidoro, Dioſcoride & aliis paſſim, traditur eſſe viridis: eſto inveniantur & jaſpides alii cærulei, alii candidi, alii rubri: optimus eſt viridis, cui alba linea tranſverſa eſt, qui grammatias vocatur, unde de eo hic eſt ſermo.

Secundò, jaſpis firmiſſimus eſt.

Tertiò, creditum eſt jaſpidem fugare phantaſmata; & eſſe amuletum contra venena & veneficia. Unde Dioſcor. lib. 5. c. 160. *Omnes iaſpides amuleta eſſe traduntur*, & S. Hieron. in Iſaiæ 54. Jaſpis, inquit, eſt *ſmaragdi habens ſimilitudinem, quo omnia phantaſmata fugari autumant, vocatur grammatias*. Id ſumpſit S. Hieron. ex Plinio. Ridet hoc Iſidorus, aitque eſſe ſuperſtitionem, taliſque eſſe videtur, ſed orta ex vero principio ſcilicet quòd jaſpis confortet ſtomachum, uti docet Galenus lib. 9. Simplicium: languentes enim ſtomacho, ſæpè putant ſe philtris aut veneficiis in eum languorem eſſe conjectos.

Quartò, præſtantiſſimus eſt jaſpis viridis habens maculas rubeas ſive ſanguineas, ait Albertus Magnus. Unde & Plinius: *Optima*, inquit, *eſt, quæ purpuræ quidpiam habet, ſecunda quæ roſæ, tertia quæ ſmaragdi.*

Quintò, jaſpis non ſimpliciter & uniformiter viridis eſt, ſed maculoſus, ſive venuloſus: ut enim ſit jaſpis, requiritur in virore varietas. Nam, ut ait Theophraſtus, jaſpis ſimilis ſmaragdo, verus fieret ſmaragdus, ſi matureſceret; idque probat ex ipſa ſmaragdi matrice, in qua variæ ſunt viridis coloris ſpecies & gradus.

Hinc Sextò, jaſpis videtur dici ex *ἴασις*, id eſt ſalus,

A & *σπίλος*, id eſt macula; quòd ipſius maculæ ſalutares ſint & medicæ. Porrò Anſelmus Boetius, inſignis gemmarius lib. 2. de Gemmis c. 100. *Jaſpis*, ait, *ab achate non differt, niſi quòd mollior ſit, & propterea non ita exactè poliri poſſit ut achates: neque tam perſpicua quàm achates; ut plurimùm viridis. Quo ſmaragdo vicinior, eo nobilior.*

Septimò, jaſpis eſt gemma antiquiſſima. Unde Plinius: *Etiamſi victus à multis, antiquitatis tamen gloriam retinet.* Jaſpis enim in ipſa terræ ſuperficie invenitur, cùm reliquas gemmas in terræ viſceribus natura abdiderit: ruſum, in multis regionibus invenitur.

Octavò, jaſpis ſiſtit fluxum ſanguinis & feminarum menſtrua. Ita Albertus Magnus; cujus rei miras & magnas experientias recenſet oculatus teſtis Anſelm. Boetius lib. 2. de Gemmis cap. 102. additque: *Viridis collo appenſa, ita ut circa ventriculi orificium pendeat, ſtomachum firmare, nauſeam vomitumq; prohibere, ac calculos urinamque pellere traditur. Jaſpis omnis conceptum firmat, partumq; femori alligata promovet. Geſtata febres & hydropes, quæ vel à debili concoctione, vel a ſanguinis*

B *nimio fluxu oriuntur, corroborando ventriculum, & ſanguinem ſiſtendo, prohibet. Nonus Medicus etiam epilepſiam viridem jaſpidem arcere affirmat; idq; & nunc à multis aſſeritur, quæ ſi circa enſiformem cartilaginem per diem & noctem ab epileptico geſtetur, aiunt ſi ſudore corripiatur, liberari à paroxiſmo; ſin minùs emori: idq; multoties fuiſſe probatum. Vires has omnes augeri putant, ſi argento includatur. Cogitationum etiam tumultum & inconſtantiam, quæ ex ſanguinis impetu oritur, prohibet. Calculi etiam generationem, ſi portetur, omnino arcere vulgò creditur. Jaſpis grammatias, aut polygrammos appellata, quæq; virens ſmaragdo perſimilis eſt, ad venena pro amuleto geſtatur.* Denique cap. 103. & in epiſt. dedicatoria, narrat Rudolphum II. Imper. mentam è gemmis, præſertim jaſpidibus, exſtrui juſſiſſe, quam ipſe octavum mundi miraculum appellat, & cum Dianæ Epheſiæ templo comparat, utpote in qua fabricanda plurimis annis maximiſque expenſis deſudatum eſt, quæque tanto artificio elaborata eſt, ut gemmæ ſibi invicem commiſſuris, quæ conſpectum fugiunt, unitæ, ſilvas, arbores, flumina, flores, nubes, animalia,

C variaſque rerum pulcherrimarum formas ita referant, ut depictæ ad vivum videantur, ac ſimile opus in toto orbe reperiri non poſſit.

Nonò, jaſpis ſubinde opacus eſt, ſubinde pellucidus. Rurſum, cum variis gemmis miſcetur. Nam *è commixtione cum achate, vocatur iaſpachates: cum onyche illa quæ nivem imitatur, ac cryſtallo ſimilis eſt (quem hodie chalcedonium vocant) jaſponyx à Plinio appellatur: quæ cum ſarda miſcetur, ſardoiaſpis dici poteſt. Habeo unam quæ amethyſtum, ſardam, chalcedonium diſtinctis locis in ſe habet*, ait Boet. c. 101.

Iaſpis eſt S. Petrus, cur?

Jam primus in fundamentis jaſpis, ſignificat S. Petrum, Principem Apoſtolorum & Eccleſiæ: unde ſuper hanc petram Chriſtus promiſit ſe ædificaturum Eccleſiam. Hinc viret, ſemperque viget ejus auctoritas, vigebitque in ſuis ſucceſſoribus ejus dignitas Pontificia uſque ad finem mundi, imò in æternum.

Secundò, Petrus poſtquam poſt Chriſti reſurrectionem ab eo creatus eſt Pontifex, firmiſſimus fuit in fide, ita ut contra eum ejuſque Eccleſiam nec homines, nec portæ inferi, id eſt omnis dæmonum vis unquam prævalere poſſit.

D Ipſe eſt enim cui Chriſtus oves ſuas jugiter committit, dicens, *Paſce oves meas*: &, *Confirma fratres tuos.*

Tertiò, Petrus, ejuſque ſucceſſores Pontifices, omnia terrorum & errorum phantaſmata fugant & propulſant ab Eccleſia. Eſto enim jaſpis revera non fuget veneficia, ſufficit tamen ad ſymbolicam hanc ſignificationem, & repræſentationem communis orbis opinio, quæ id putavit & credidit.

Quartò, Petrus habet maculas ſanguineas, quia ſanguine ſuo obſignavit & purpuravit ſuam fidem & pontificatum.

Quintò, Petrus jugibus lachrymis quotidie ad cantum galli deflens ſuum peccatum negationis Chriſti, maculoſus fuit, pœnitens & atratus: indeque.

Sextò, a Deo gratiam medendi toto orbe omnibus animi morbis accepit.

Septimò,

Septimò, Petri dignitas eſt prima & antiquiſſima; quia ab ipſo Chriſto conſignata, & toti orbi promulgata ac cognita.

Octavò, Petrus ſtitit in Romanis, aliiſque gentibus fluxum carnalium cupiditatum. In Rationali Aaronis jaſpis inſculptam ſibi habebat tribum Gad: hæc enim erat tribuum firmiſſima & fortiſſima.

Nonò, Petrus opacus fuit per ſpei ac fiduciæ in Deo ſoliditatem: fuit & pellucidus per vitæ puritatem, & per contemplationem: imò in ſe habuit commiſtionem omnium virtutum: omnes enim habuit in gradu heroico.

Iaſpis eſt primus articulus Symboli, cum ℓ

Nota Secundò, Primus in fundamento Eccleſiæ jaſpis, denotat primum Symboli articulum: *Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ*. Hic rectè comparatur jaſpidi, Primò, quia ſignificat Dei virorem, id eſt robur & potentiam, qua hanc mundi machinam ex nihilo creavit.

Secundò, firmitatem in ejus conſervatione & gubernatione æterna.

Tertiò, hic articulus de uno Deo creatore, fugat omnia deorum & idolorum phantaſmata.

Quartò, pro ejus veritate & fide Martyres ſanguinem ſuum profuderunt, eoque maculati, imò purpurati ſunt: aut viridus color ſpem innuit & præmia, quę Deus creator ſuis cultoribus promiſit; ſanguineus minas & tormenta, quæ incredulis & inobedientibus comminatur.

Quintò, eſt varius & maculoſus: quia Deus creator varias & multiplices ad univerſi perfectionem creavit creaturas.

Sextò, medetur puſillanimitati, diffidentiæ, omnibuſque infirmitatibus hominum.

Septimò, eſt antiquiſſimus: quia etiam Philoſophi, qui non cognoverunt SS. Trinitatem, cognoverunt tamen unum Deum mundi opificem. Nam, ut ait Apoſtolus Roman. 1. 19. *Quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis. Deus enim illis manifeſtavit: ita ut ſint inexcuſabiles, quia cùm Deum cognoviſſent, non ſicut Deum glorificaverunt*. Rurſus creatio attribuitur Patri, quæ origine prima & antiquiſſima eſt perſona in divinis.

Octavò, ſiſtit ſanguinem & menſtrua, id eſt impuras & carnales actiones ac deſideria. Huc facit quòd recentiores, ut Beda, Rueus & alii, penes quos ſit fides, tradunt jaſpidem venereas cogitationes & appetitiones refrænare, oculos purgare & acuere. Hinc rurſum jaſpis dictus grammatias, linea alba interſtinguitur, quæ ſymbolum eſt innocentiæ puræque vitæ, quam poſtulat Creatoris mundi debita ſervitus & cultus.

Nonò, eſt opacus, quia obſcurus Paganis & infidelibus; ſed tranſlucidus credentibus, quos etiam per puritatem morum, omnemque virtutem, in gratiam & lucem divinæ converſationis transformat. ita Alcazar.

Secundū fundamēti gemma ſapphirus. Eius dotes ſeptem.

SECUNDUM, SAPPHIRUS] In hac gemma omnes conſentiunt. Nam hebr. vocatur *ſappir*, indeque græcè & latinè vocatur ſapphirus. Jam ſapphirus Primò, cæruleus eſt, ait Plinius & alii paſſim.

Secundò, aureis punctis quaſi ſtellis collucet & ſcintillat, ait Plinius & Iſidorus. unde à Theophraſto vocatur χρυσοστικτος, id eſt auro diſtinctus, indeque hebr. ספיר *ſappir* dicitur, id eſt pulcher, ait S. Hieron. à rad. שפר *ſcaphar*, id eſt pulcher fuit, vel *ſappir* à ספר *ſepher*, id eſt numerus, ob punctorum, quaſi ſtellarum quæ in eo viſuntur, numerum, ait Alcazar.

Tertiò, cæli ſpeciem præ ſe fert, ait ex Plinio S. Hieron. unde & Exodi 24. 10. viſio Dei qua apparuit Moſi & ſenioribus, fuit *quaſi opus lapidis ſapphirini, & quaſi cælum cùm ſerenum eſt*, indeque à gemmariis ſapphirus vocatur gemma ſacra. Ex hoc loco patet, ſapphirum ita eſſe cæruleum, ſicut eſt cælum ſerenum, cùm nimirum ſpeciem habet cærulei puriſſimi ultramarini, qualis eſt in lapide Lazulo. cælum ergo videtur eſſe primus & primarius ſapphirus, à quo gemma ſapphirus ſuum colorem & ſtellas accepit.

Quartò, ſapphirus veterum opacus fuit teſte Plinio, & aliis. ſic enim habet communis veraque lectio Plinii libr. 37. v. 9. *Optimæ apud Medos, nuſquam tamen perlucidæ*: licet unus codex manuſcriptus, quem citat Dalecampius, habeat, *Nuſquam enim ſic perlucidæ*. Quare

A qui hodie ſapphiri vocantur & pellucent, potiùs hyacinthi ſunt, quàm ſapphiri veterum. Quocirca Alcazar, & Anſelmus Boetius lib. 2. de Gemmis cap. 119 cenſent, Plinii & veterum ſapphirum, eſſe ſpeciem quamdam illius, qui nunc vocatur lapis Lazuli, id eſt qui nec venas, nec aureum pulverem, ſed ſcintillas, ſeu guttas ex auro in cærulea planitie habet; ac nobiliorem eſſe qui cæli ſereni colorem, abſque ulla violacei admiſtione, magis refert. Hinc & Epiphanius cyaneum (qui idem eſt cum lapide Lazuli, vel ejus ſpecies) numerat inter ſpecies ſapphiri. Et Dalecampius in Plinium commentans ait, ea quæ Plinius ſcribit de ſapphiro, non ſapphiro noſtro, ſed cyaneo convenire. Cyaneo verò Medici attribuunt virtutem corroborandi cor, pellendi melancholiam, multaſque alias magnas & miras.

Quintò, de veterum ſapphiro ait Pierius Hieroglyph. 41. *Sapphirus apud veteres magna ſemper in veneratione fuit: ſiquidem per eum imperium & ſummum ſacerdotium ſignificari manifeſtum eſt*. & Rueus; *Supremam*, inquit, *olim ſapphirum apud homines auctoritatem habuiſſe, & apud Divos gratiam, ipſa perhibet antiquitas*, B ut tunc illis jucundum & gratum eſſet ſacrificium, quando offerebatur in ſapphiro, id eſt patina ſapphirina, vel certè quando ſacerdos in annulo geſtabat ſapphirum. Et Abulenſis Exodi 24. 10. *Apud Gentilium deos*, inquit, *in magna fuit ſapphirus reverentia, quòd ſine eo reſponſa non dabantur*. Et in caput 28. 18. ait, olim ſapphirum gemmam gemmarum appellari ſolitum. Hinc etiamnum Pontificibus & Cardinalibus congruunt ſapphiri, & Pontifex recens creato Cardinali mittit ſapphirum, uti Epiſcopo datur annulus: licet enim noſtri ſapphiri potiùs ſint hyacinthi, tamen in veterum ſapphirorum locum ſucceſſerunt. Nam veteres Aegyptiorum ſummi judices, qui erant pontifices, è collo geſtabant ſapphirum, cui inſculpta erat veritas, teſte Æliano l. 14. 34.

Sextò, ſapphirus viſum acuit, ait Nyſſenus orat. 14. in Cant.

Septimò, Galenus & Dioſcorides has virtutes dant ſapphiro: *Percuſſis a ſcorpione hauſtum prodeſſe, & contra inteſtinas exulcerationes bibi: & ruptas membranas* C *cogere, & excreſcentia in oculis ac puſtulas inhibere*. Addit Albertus Magnus lib. 2. de Mineral. valere contra melancholiam, quartanam, & melancholicos humores. Vide quæ de ſapphiro dixi Exodi 24. 10. & Exodi 28. 18. Addunt aliqui, penes quos ſit fides, ſapphirum homines ad pietatem, conſtantiam, pacem, & cupiditatum reſignationem inclinare, ideoque eſſe gemmam Pontificum.

Jam ſapphirus in Rationali inſcriptum habebat Nephthali: hic verò congruit S. Paulo, qui alter eſt & ſecundus à S. Petro Apoſtolus, ac Eccleſiæ fundator. ita Andreas & Aretas. Verùm quia S. Paulus non fuit inter duodecim Apoſtolos, à Chriſto vivente vocatos, & recenſitos à S. Matthæo cap. 10. 2. aliiſque Evangeliſtis; ſed extra numerum & ordinem vocatus eſt à Chriſto è cælo poſt reſurrectionem. Rurſum, quia Paulus Petro & in apoſtolatu, & in morte, & in imaginibus, & in officio Eccleſiaſtico, & in feſto tam Romæ quàm alibi per totam Eccleſiam ſemper aſſociatur, ideoque ei hic pariter in jaſpide jungendus videtur: *Quia illos & electio pares, & labor ſimiles, & finis fecit æquales*, ait D S. Leo ſerm. 1. de S. Petro & Paulo; hinc meliùs Joachim, Ribera & Viegas, per ſapphirum accipiunt S. Andream fratrem S. Petri. Hic fuit cæruleus, putà cœleſtis coloris, id eſt profundæ lucis & ſapientiæ, quam hauſit à ſole juſtitiæ Chriſto, quando à S. Johanne Baptiſta amandatus ad Chriſtum Johan. 1. 36. biduo apud eum manſit, & ſecretas ejus doctrinæ & vitæ perſpexit & imbibit. Cæruleus enim color quem in cælo videmus, nil eſt aliud, niſi maxima altiſſimæ lucis profunditas: quæ quia nullo colore miſcetur, nullumque habet terminum, hinc oculum abſorbet, perſtringit & hebetat, ut videatur eſſe cæruleus oculo, cujus acies infirma in eo perſpiciendo ſuccumbit, ideoque cæſpitat, & quaſi obtunditur & obſcuratur, uti experimur in nobis fieri, cùm fulgentes ſolis radios adverſis oculis per conſpicilia, vel medium aliquod inſtrumentum intuemur.

Congruit S. Andreæ.

Secundò, aureis ſtellis, id eſt ardentis charitatis radiis effulſit, quando à ſole igneo, putà à Chriſto,

ſto, afflatus & quaſi ſideratus, totus in ejus amorem exarſit.

Tertiò, cæli ſpeciem habuit, quia terrena omnia, proſpera & adverſa calcavit, animo in cælo defixus.

Quartò, opacus fuit & denſus, id eſt fortis & ſolidus. Andreas enim fuit ἀνὴρ, id eſt vir, & virili animo ac robore, præſertim in morte & martyrio.

Quintò, fuit ſacerdos & Pontifex.

Sextò, Achajenſium, & aliorum Gentilium cæcos oculos luce & fide Chriſti illuminavit & acuit.

Septimò, melancholiam, alioſque morbos à ſe ſuiſque diſcipulis fugavit, quando lætus & alacer crucem, biduo in ea pendens, ſuſtinuit, eamque ſalutavit dicens: *O bona crux, quæ decorem ex membris Domini ſuſcepiſti, diu deſiderata, ſollicitè amata, ſine intermiſſione quæſita, & aliquando cupienti animo præparata. Accipe me ab hominibus, & redde me magiſtro meo, ut per te me recipiat, qui per te me redemit.*

Et ſecundo articulo Symboli. Secundò, ſapphirus congruit ſecundo Symboli articulo: *Et in Ieſum Chriſtum filium eius unicum Dominum noſtrum.* Chriſtus enim inſtar ſapphiri cæruleus eſt, quia immenſum incomprehenſibilis lucis eſt pelagus, ut in ejus contemplatione mens humana evaneſcat. Eſt enim Verbum Patris, Deus de Deo, lumen increatum lucis increatæ. cæruleus ergo color ſapphiri ſignificat divinitatem, divinamque generationem Chriſti, qua procedit ut Verbum & imago Patris.

Secundò, aureis punctis collucet, quia eſt increata charitas, & amor originalis, quo cum Patre ſpirat Spiritum ſanctum, qui eſt amor notionalis Patris & Filii.

Tertiò, cæleſtis eſt natura, habitatione, æternitate, beatitudine. unde ait Apoſtolus: *Primus homo de terra, terrenus: ſecundus homo de cælo, cæleſtis*, 1. Cor. 15. 47.

Quartò, opacus eſt & denſus, quia *generationem eius quis enarrabit?* eſt enim inſcrutabilis & inperveſtigabilis. Rurſum, quia deitas ejus in denſa humanitate opacatur & abſconditur.

Quintò, eſt Chriſtus, id eſt unctus in regem & pontificem æternum: in regem inquam, & monarcham orbis.

Sextò, eſt lux mundi Joban. 1. 9. atque eos qui ejus contemplatione ſe paſcunt, mira luce & voluptate perfundit.

Septimò, omnes morbos & mœrores corporis & animi ſanat.

Tropol. Tropolog. ſapphirus eſt, qui mente in cælis verſatur, quique, ut ait S. Hieron. cælo ſimilis factus, ſolem ſuis pedibus ſuppoſitum intuetur: &, ut ait Nyſſen. loco citato, cujus cor ea quæ ſurſum ſunt vult ac reſpicit, & iſtic oculos oblectat, ſequens illud Apoſtoli, *Quæ ſurſum ſunt quærite, non quæ ſuper terram.* Hic aureis punctis, id eſt charitatis actibus, collucet: ſcalpi non poteſt, id eſt invictus & infractus eſt.

Rurſum in ſapphiro, qui eſt cæli imago, & quaſi cælum in terra, docemur qualis debeat in Prælato & principe (cujus ſymbolum eſt ſapphirus) eſſe animi celſitudo, vitæ perfectio, mentis & frontis ſerenitas, ut jure Sereniſſimus vocari poſſit, habens ſemper & cum omnibus ſpeciem & faciem cæli ſereni, ita ut Deum & Chriſtum ſtudeat imitari, & cum cæruleo colore, id eſt cum divinæ gloriæ zelo, aureis virtutum radiis collucens, omnibus mundi pompis, æquè ac turbinibus ſit ſuperior.

Tertia gemma chalcedonius, quis? ᵇ TERTIUM, CHALCEDONIUS] Pro chalcedonio in Rationali erat carbunculus, eique inſcriptus erat Dan: quocirca Iſidorus, Beda & Aretas aſſeverant: chalcedonium eſſe carbunculum aut carbunculi ſpeciem: tum quia chalcedonii alterius veteres non meminerunt: tum quia non videtur Johannes carbunculum prætermiſiſſe, quæ una erat è præcipuis gemmis Rationalis. Dicitur chalcedonius, quia, ut notat Aretas, prope Chalcedonem urbem (quæ Conſtantinopoli ex altera Boſphori parte objacet, in qua celebratum eſt Concilium Chalcedonenſe) in litterum ſaxis & ſcopulis innaſcitur gemma habens ſpeciem & colorem carbunculi. Suſpicatur Geſnerus pro chalcedonio legendum Carchedonius, id eſt Carthaginenſis (Καρχηδὼν enim eſt

A Carthago) itaque Plinius in libr. 37. cap. 7. carbunculos Carthagine allatos vocat Carchedonios. Sic enim ait: *Principatum habent carbunculi à ſimilitudine ignium appellati, cùm ipſi non ſentiant ignes, ob id à quibuſdam apyroti vocati. Horum genera Indici & Garamantici, quos & Carchedonios vocavere propter opulentiam Carthaginis magnæ.* Sicut ergo idem ſunt *belial & beliar*, ſic idem videtur eſſe chalcedonius & carchedonius: planè enim ad Plinianas, utpote ſuo ævo notiſſimas, gemmas reſpicere videtur Johannes. Porrò vocatur carbunculus, quia habet ſpeciem carbonis ardentis: quare & pyropus dicitur, quaſi πυρὸς ὤψ, id eſt ignis faciem & ſpeciem, habens. unde Poeta: *Flammaſque imitante pyropo.* Dicitur & apyrauſta, quod igne non lædatur.

Alii chalcedonium cenſent eſſe genus ambræ, aut certè lapidis duri & candicantis: dicunt enim eum ſimilem eſſe pallenti lucernæ, & fulgere magis ſub dio quàm ſub tecto: &, ſi ſole aut frictu incaleſcat, paleas ad ſe attrahere. Tales enim ſunt globuli lapidis duri & candicantis, quem vocant vulgò chalcedonium, etiam gemmarii, ex quibus fiunt ſolaria. Unde Anſelmus
B Boetius l. 2. de Gemmis cap. 87. *Chalcedonius, ait, gemma eſt quæ per nubem vel nullo, vel levi aliquo colore tinctam, totumque corpus occupantem ſemiperſpicua, ſcalpturæ propter duritiem contumax. Olim ſub onyche comprehenſa, cuius ſpecies eſt, appellabatur onyx candida. Nam candicans veterum onyx, ſive tranſlucens, ſive non, nunc chalcedonii nomen apud Europæ populos retinet.* Quales multis in locis in Germania, & in Belgio circa Lovanium in agro Heverlenſi, & prope Bruxellam ipſe ſe reperiſſe teſtatur cap. 88. Ubi & addit: *Hoc tempore etiam pocula, effigies principum, coronæ penſiles, aliaque infinita ex chalcedonio fiunt. Præcipuus uſus eſt ad ſigilla, quia cera illi non adhæret.* Verùm hic chalcedonius quaſi vilis gemma, & potiùs lapis vulgaris, à Plinio omittitur & tacetur. Plinius enim, ut fatetur Boetius, per chalcedonium accipit granatum Orientalem, qui eſt ſpecies carbunculi: chalcedonium vero modernum ſub onyche comprehendit: onyx enim, ſardonyx, & chalcedonius, vel idem ſunt, vel potiùs ſpecies invicem affines & cognatæ. Unde apud veteres omnes pro onyche habe-
C bantur, ait Boetius libr. 2. cap. 92. ubi & addit: *Tanta interdum magnitudinis eſt onyx, ut columnulæ inde fieri poſſint. Romæ enim in baſilica S. Petri, ſex columnulæ onychinæ conſpiciuntur.*

Chalcedonius eſt carbunculus. Ergo verius eſt veterum chalcedonium eſſe carbunculum, aut carbunculi ſpeciem: carbunculus enim erat in Rationali, à quo naſce gemmas mutuatur S. Johannes. Porrò carbunculus græcè dicitur ἄνθραξ, id eſt pruna ignita: talis enim eſſe videtur. Hinc igne non caleſcit, in tenebris tamen lucet, & ſplendeſcit magis interiùs quàm exteriùs. ita S. Auguſt. libr. 2. de Doctrina Chriſtiana cap. 16. & Iſidor. libr. 16. cap. 13. *Carbunculi*, inquit, *fulgor nec nocte vincitur, colore igneus ut carbo lucet in tenebris.* Scilicet modica luce in ſe collecta, non autem foras emicante, uti gemmarii experti docent, ac nominatim Anſelmus Boetius libr. 2. de Gemmis cap. 8. Hinc carbunculus rubet, indeque rubinus dicitur. [Alcazar tamen cenſet carbunculos ſubinde candere, eſſeque adamantes: carbones enim nimis ardentes non rubent, ſed candent, uti apparet in candenti ferro, quod ubi
D maximè ignitum eſt, fabri ferrarii appellant argentum, quia perfectè candidum eſt. Hinc in ſacra Scriptura non nominari adamantes, quia comprehendit eos Scriptura nomine carbunculorum: quocirca gemma quam Iſajas c. 6. v. 6. calculum & carbunculum nominat, Johannes Apocalypſeos cap. 2. v. 17. vocat calculum candidum. *Adamas?* Itaque chalcedonium eſſe adamantem, qui inter carbunculos ſit præſtantiſſimus. Probat id Primò, quia Plinius ait adamantem Cyprium in æreum colorem vergere: ergo is erit chalcedonius διὰ τοῦ χαλκοῦ, id eſt ab ære. Secundò, χαλκὸς ſæpè ab Homero & aliis, ſumitur pro ferro & chalybe: nobiliores autem adamantes ſunt, qui colore chalybea ſpecula imitantur, quos Plinius vocat *ſiderites*, & ferrei ſplendores. Tertiò, chalcedonii nomen denotat lapidem hunc æs, chalybem, aliaque metalla domare & perſtringere: talis autem eſt adamas, quo gemmarii chalybem domant ac poliunt. Verùm hæc deſultoria videtur levitas, nimiaque meta-

mor-

morphoſis, videlicet chalcedonium in carbunculum, & carbunculum in adamantem tranſformare; cùm toto genere diſſideant carbunculus & adamas: adamas enim candidus eſt & pellucidus, carbunculus rubeus & opacus, cùm genuinus & perfectus eſt.

Quare verior videtur prior Aretæ & aliorum ſententia, chalcedonium eſſe carbunculum, qui ſpeciem habet χαλκοῦ, id eſt æris candentis. Alludit enim ad aurichalcum, ſive chalcolibanum, de quo dixit cap. 1. verſ. 15. quòd Chriſti pedes eſſent *ſimiles aurichalco ſicut in camino ardenti*: tale enim aurichalcum ardens ſimile eſt carbunculo, ſive prunæ ignitæ: unde & chalcites gemma eſt æ rei coloris apud Plinium libr. 37. cap. 11. ac fortè eadem cum chalcedonio. Et chalcitis vocatur lapis ex quo ipſum æs coquitur, teſte Plinio libr. 34. cap. 12. ſicut ex rubrica coquitur ferrum: nam *ferri rubrica parens*. Alludit quoque ad Concilium Chalcedonenſe, ut mox dicam in ſignificatione chalcedonii. Porrò de carbunculo ita ſcribit Anſelmus Boetius libr. 2. de Gemmis cap. 13. *Nobiliores rubini in inſula Zeilan naſcuntur. Alii & minores in Coria, Calecut, Cambala & Biſnaga. ∴ optimi in flumine Pegu, quos incolæ ore & lingua explorant. Nam frigidiores & duriores meliores arbitrantur. Illorum colorem igne in quo coquunt augere dicuntur. Naſci ſolent in quadam lapidea matrice roſei coloris, quam aliqui ſi perſpicua fuerit, Balaſſium rubinum vocant. Nam ſi tranſparens, gemmaque inſtar non ſit, ab omnibus mater, aut matrix rubinorum appellatur. Propterea quod (ut infans in utero materno ſanguine nutritur) in hac rubinus formetur, alatur & excreſcat. Primùm candicat, deinde paulatim matureſcens ruborem contrahit. Hinc fit, quòd albi & albicantes qui nondum maturi ſunt reperiantur. Naſcitur plerumque in eadem fodina ubi ſapphiri reperiuntur. Si alimentum varium fuerit & non omnino idoneum, mixti coloris inveniuntur, nempe partim albicantes, partim rubentes; aut media parte rubini, media ſapphiri, quos Indi Nilacandi, quaſi ſapphirorubinos appellant.*

Carbunculus eſt S. Iacobus frater S. Iohannis.

Iam chalcedonius, ſive carbunculus, repræſentat Iacobum fratrem Iohannis Primò, quia ardens fuit Chriſti amore inſtar carbonis ardentis, aut æris candentis & flammantis.

Secundò, ſicut carbunculus *naſcitur in montibus apud Naſamonas, ut incolæ putant, imbre divino*, ut ait Plinius libr. 37. cap. 7. ita Iacobus & Iohannes à Chriſto facti & vocati ſunt *Boanerges*, id eſt filii cæleſtis imbris & tonitrui. Hinc vox eorum & concio erat efficax, quaſi tonitru & fulmen.

Tertiò, carbunculi ſole aut manibus calefacti attrahunt paleas: ita Iacobus per ſe, perque ſuos diſcipulos & paſtores attraxit Iudæorum & Hiſpanorum corda ad Chriſtum.

Quartò, ſi credimus S. Auguſtino & Iſidoro, carbunculus in tenebris lucet. Audivi à Luſitanis viris gravibus, regem Luſitaniæ in feſto Corporis Domini, præferre in fronte equi carbunculum tantum, & tam fulgidum, ut plateam illuſtrare videatur. Ita inter Iudæos & Gentes eluxit Iacobus, omneſque ſua ſapientia & ſanctitate illuminavit.

Quintò, carbunculi in acetum acre iniecti ſplendeſcunt magis, *& aquis perfuſi inardeſcunt*, ait Plinius: ita Iacobus in perſecutionibus magis charitate Chriſti exarſit, ideoque primus inter Apoſtolos Martyr occubuit, ac Hermogenem magum, & Ioſiam necis ſuæ auctorem ſua charitate & oſculo complexus convertit. ut de eo meritò dici poſſit illud Cantic. 8. 6. *Lampades eius, lampades ignis atque flammarum: aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.*

& tertius Symboli articulus

Rurſum tertiæ huic gemmæ reſpondet tertius Symboli articulus: *Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria virgine*. Myſterium enim incarnationis aptè repræſentatur carbunculo. Primò, quia fuit opus ardentiſſimæ charitatis Chriſti. Rurſum, ſicut in carbunculo eſt quaſi ignis in gemma, hæcque duo ita uniuntur, ut ignis videatur eſſe gemma, & gemma eſſe ignis, æquè ac fit in ferro candenti: ita in incarnatione Deus humanitati per unionem hypoſtaticam ita eſt unitus, ut Deus ſit homo, & homo Deus; ac omnia attributa Dei tribuantur homini, & viciſſim omnia attributa hominis tribuantur Deo & Verbo. Hinc idem myſterium repræſentatum fuit Moſi, dum vidit ignem in rubo Exodi 3. v. 2. uti ibi dixi, & docet Nazianzenus ad Clidonium dialogo 1. Ita pariter Verbum incarnatum carboni ignito conferunt S. Cyrillus lib. de Incarnatione Verbi, Iuſtinus quæſt. 44. ad Orthodoxos & alii. Porrò carbunculus hic vocatur chalcedonius, ut innueretur in urbe Chalcedone celebrandum magnum illud Concilium Chalcedonenſe, quo veritas huius articuli, putà Verbi incarnatio, manentibus duabus naturis integris in eadem perſona Verbi, totius orbis conſenſu ſanciretur & confirmaretur contra Eutychetem, qui unam in Chriſto naturam, æquè ac unam perſonam; & contra Neſtorium, qui duas in Chriſto perſonas, æquè ac naturas, poſuerunt.

Secundò, uti carbunculus, ita magis Chriſtus conceptus fuit virtute cæleſti ex Spiritu ſancto.

Tertiò, Chriſtus ut carbunculus per ſe, & per Apoſtolos totum mundum ad ſe traxit.

Quartò, uti carbunculus, ita magis Chriſtus eſt *lux*, quæ *in tenebris lucet, & illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, Iohan. 1. 9.

Quintò, Chriſti charitas magis aquis tribulationum exarſit, ſummeque enituit in cruce, quando crucifixoribus veniam & gratiam à Deo petiit & impetravit.

Porrò Alcazar, qui cenſet carbunculum hunc fuiſſe adamantem, adamantis conditiones incarnationi Chriſti accommodat. Primò, ſicut adamas eſt fortiſſimus, ita opus incarnationis fuit opus ſummæ fortitudinis & potentiæ divinæ, qua virtute Spiritus ſancti, deitas iuncta eſt homini, & cælum terræ; ac mater Chriſti illibata virgo permanſit. unde canit B. Virgo: *Fecit potentiam in brachio ſuo*. Secundò, adamas hircino ſanguine rumpitur, ac in minimas partes dividitur: ita pro peccatoribus crucifigi ſe, & quaſi diſrumpi permiſit amor & adamas noſter Chriſtus. Tertiò, adamas in medicinis efficaciſſimus eſt: venena irrita facit, lymphationes abigit, metuſque vanos expellit à mente, ait Plinius. Idem in animabus facit Chriſtus.

Quarta ſmaragdus, eius dotes quinque.

QUARTUM, SMARAGDUS] Hebraicè ברקת *bareqet*, id eſt fulgerans, ſive ceraunius; & græcè ſmaragdus (ita Noſter & Septuaginta; perperam ergo Pagninus vertit chryſolithum: quia hic magis, inquit, habet ſpeciem fulguris) dicitur quaſi ſmaragdus à ſplendore, ait Athenæus lib. 3. cap. 8. Aut potiùs *ſmaragdus* dicitur ab Arabico *zamarrut*, ait Anſelmus Boetius libr. 2. de Gemmis cap. 52. aut certè ab Hebræo *bareKet*: ſæpè enim b in m, & K in g liqueſcit. Unde liquet veterum ſmaragdos fulgentiores fuiſſe noſtris, ac habuiſſe ſpeciem fulguris. Id patet ex hiſtoria quam refert Plinius libr. 37. cap. 5. *Ferunt in Cypro tumulo regis Hermiæ, marmoreo leoni fuiſſe inditos oculos ex ſmaragdis, ita radiantibus etiam in gurgitem, ut territi inſtrumenta refugerent thynni, diu mirantibus novitatem piſcatoribus, donec mutavere oculis gemmas*. Hinc & Lucret. l. 4. *Grandes viridi cum luce ſmaragdi.*

Secundò, ſmaragdi viriditate ſuperant herbas, imò & aerem reſque alias ſibi vicinas ſuo virore imbuunt. Unde ſoli gemmarum, contuitu oculos implent, nec ſatiant. Hinc mirè viſum recreant, ideoque gemmarii eos elaborabant concavos ut viſum colligerent, ait Plinius. Porrò viror hic ſmaragdi refert colorem olei puriſſimi, ait Ioachim.

Tertiò, ex ſmaragdo fiebant ſpecula: unde Nero pugnas gladiatorum ſpectabat ſmaragdo.

Quartò, ſmaragdi æri ſunt affines, durique & invulnerabiles: unde in æreis fodinis reperiri ſolent. Denique ſmaragdi ſapor eſt amarus & acerbus, ait Epiphan.

Iam quoad ſignificationem, ſmaragdo in Rationali inſcriptus erat Iudas, Patriarcharum & tribuum fortiſſimus, qui viride ſemper & perenne habuit ſceptrum & regnum uſque ad Chriſtum, iuxta prophetiam Iacobi Geneſis 49. 10. Hìc verò ſmaragdus notat, Iohannem Iohannes enim in ordine Apoſtolorum eſt quartus Matthæi 10. v. 2. Iohannes Primò, eſt *bareKet*, id eſt fulgurans, quia eſt *boanerges*, id eſt filius tonitrui, id eſt fulmen. Ergo ſicut fuerunt duo fulmina belli Scipiadæ, ita & Zebediadæ, putà Iacobus & Iohannes, in acie Chriſti. Tale fulmen fuit cùm intonuit: *In principio erat Verbum, &c.*

Se-

Secundò, ſemper viruit, quia permanſit virgo; unde Chriſto fuit chariſſimus: & diutiſſimè viguit, & vixit uſque ad annum Chriſti 101. Rurſum, habet colorem olei, quia ſpirituali charitatis oleo reſplenduit: unde ejus perpetua vox & concio hæc erat, *Filioli diligite invicem*: & quia in ferventis olei dolium Romæ miſſus eſt à Domitiano, ſed illæſus, magiſque virens & vegetus, quia virgo, inde exivit.

Tertiò, S. Johannes fuit ſpeculum caſtitatis, ſanctitatis & charitatis.

Quartò, S. Johannes fuit æneus in oleo bulliente & martyrio, in perſecutionibus, laboribus & ærumnis, per tot annos uſque ad decrepitam ſenectam pro Chriſto toleratis; ut verè ei & fratri ejus Jacobo dixerit Chriſtus: *Calicem meum bibetis*, quaſi mei cognati, mihique dilectiſſimi. Summis enim ſuis amicis Chriſtus dat ſummam crucem, tamquam ſummum & pretioſiſſimum donum. Bactriani Eteſiis flantibus colligunt ſmaragdos ex commiſſuris ſaxorum, ait Plin. lib. 37. c. 5. & Theophraſt. l. de Lapidibus. Ita aſpirante Dei favore omnis non tantùm terrena, ſed & cæleſtis in Johannem, ſimileſque heroes influxit opulentia: atque ex ipſis rerum aſperitatibus & perſecutionibus ſummæ gloriæ ſuavitas decerpitur. *O faciles dare ſumma deos*, ait Lucan. l. 1.

4. quarto Symboli articulo.

Rurſum, inter articulos Symboli quartus, qui quarto huic fundamento ſmaragdino reſpondet, eſt, *Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & ſepultus*. In hoc Chriſti & Dei amor fuit *barekes*, id eſt effulgurans: quia inſtar fulguris homines & angelos perſtrinxit, avlavit, rapuit.

Secundò, in cruce viruit ſtupenda Chriſti conſtantia, & oleum miſericordiæ; ut verè de eo dicatur Cant. 1. 2. *Oleum effuſum nomen tuum*. Hìc etiam viret ſpes & fiducia fidelium, ut omnes peccatores ſperent per Chriſtum gratiam, miſericordiam, ſalutem & gloriam æternam, ſicut ex virenti ſegete ſperamus meſſem.

Tertiò, paſſio & crux Chriſti fuit clariſſimum ſpeculum divinæ ſapientiæ, juſtitiæ, charitatis omniumque virtutum: unde viri ſpirituales hoc ſpeculum jugiter contemplantur, ex eoque diſcunt Deum, Deique attributa, veram ſapientiam, omnemque virtutem & perfectionem. Crux enim Chriſti luc idiſſimum eſt ſpeculum fœditatis peccati, pulchritudinis virtutum, charitatis Dei, magnitudinis gloriæ cæleſtis, æquè ac pœnę damnatorum. Adhæc, ſicut ſmaragdus ſuo virore reſtringit colorem carnis ſibi vicinæ, ut videatur palleſcere: ita nihil adeò reſtringit carnales appetitus, ac meditatio paſſionis Chriſti. Sed ſicut ſmaragdi in profundo latent, & profundè effodiendi ſunt: ita & profundè meditanda eſt Chriſti paſſio, ut hunc fructum colligamus.

Quartò, ænea fuit Chriſti in cruce patientia: clavi enim & flagella quæ Chriſti carnem lacerarunt, mentis ejus patientiam, & invictum robur vulnerare nequiverunt: hinc repręſentatus fuit æneo ſerpente Numer. 21. 9. Quocirca ex Chriſti fortitudine, quaſi ex fonte, manavit mira illa & varia fortitudo omnium Martyrum.

Quintò, ex ſmaragdis fiunt amuleta contra venena: & paſſio Chriſti eſt antidotum contra omnes dęmonis ſuggeſtiones.

Sextò, ſcribit Theophraſtus viridem jaſpidem eſſe ſmaragdi matrem: ita Chriſtus per paſſionem reparavit quos per creationem condiderat. Creatio enim fuit redemptionis quaſi matrix & fundamentum.

Denique ſcribunt Albertus Magnus, Abulenſis, Berchorius & alii, ſmaragdo effici verba perſuaſoria, opes acquiri, dæmones & venereas cogitationes fugari: imò ſi conjux geſtet annulum ex ſmaragdo in copula maritali, eum confringi. quæ facile eſt adaptare cruci Chriſti. Sed frivola ſunt iſti ipſæmet matronæ conjugatæ aſſeverant. Eſto Albertus Magnus ſcribat regem Hungariæ poſt nocturnam pollutionem inveniſſe manè ſmaragdum, quem in annulo digiti geſtabat, in tres partes diſſectum. Verè & ſolide Anſelm. Boetius Rudolphi II. Imp. medicus, libr. 1. de Gemmis cap. ultimo: *Gemmas*, inquit, *à cauſis agentibus quæ reales non ſunt, aliquid pati poſſe, ut ſmaragdum ab ictu adulterii, & turcoidem à caſu, non quatenus concutitur, ſed quatenus nocere caſus potuit geſtanti, diſrumpi, pluſquam abſurdum eſt. Fortaſſe à nimia calefactione quæ coitu excitatur, calefacta gemma, ſubitoque hiemali tempore frigori expoſita, rumpi poſſet. Sed hoc propter adulterium non fit. Turcois, quia mollis, propter annuli concuſſionem, à caſu rumpi poſſet. Sed hæc ruptura non fit, ut homo à caſu illæſus permaneat, ſed à concuſſione*. Quare plura olim ſuperſtitioſè de gemmis fuiſſe credita ex quibuſdam eventis, per dæmonem ad ſuperſtitionem hanc inducendam factis, multa etiamnum ſuperſtitioſè credi & fieri, docet idem Anſelmus libr. 1. cap. ult. Sanè fabuloſum & ſuperſtitioſum eſt, quod ſcribit Camillus Leonardus Piſaurenſis medicus in Speculo lapidum, gemmam quæ dicitur Heliotropia (quòd inſtar herbæ, quæ dicitur heliotropium, ſoli ſe conformet) facere eum à quo geſtatur inviſibilem; achatem tempeſtates avertere, & ſiſtere fulmina; adamantem indomitas beſtias humiliare & ſubjicere; dæmonium (nomen hoc eſt gemmæ) geſtantem, ab hoſtibus eum tutum & victorem reddere; topazium divitias augere, & ſubitaneam mortem avertere, ac principum gratiam conciliare; turcoidem facere ut equus numquam ſeſſorem fatiget. Porrò quæ de lapidum ſculpturis & imaginibus ſubdit, planè ſuperſtitioſa & magica ſunt, ut, ſi aſini imago chryſolitho inſculpta inveniatur, facere geſtantem futurorum præſcium: arietis figuram in ſapphiro ſculptam vim habere liberandi à carcere, conferendi honores, dignitates & regnum: upupæ figuram, ſi cum dragontea herba ante ſe reperiatur in beryllo, vim habere mortuos notos ad ſe evocandi, ab eiſque reſponſa ad quęſita accipiendi: hominis imaginem cum dextra manu erecta in cęlum, ſi in chalcedonio reperiatur, dare victoriam in cauſis & litibus forenſibus, ac in itineribus à noxiis pręſervare: crucem ſculptam in lapide viridi liberare geſtantem à ſubmerſione aquę: cervi imaginem in onyche ſculptam ventos noxios compeſcere, & dæmones fugare: leporis imaginem in ſardio facere, ne ab ullo dæmone aut ſpiritu lędi poſſis: hominis armati, enſemque manu tenentis in ſardio, dare bonam memoriam, ac ſapientem efficere: pluримaque talia.

Faboloſæ gemmarum virtutes.

QUINTUM, SARDONYX] Sardonyx eſt præſtantiſſima ſpecies onychis, id eſt gemmæ quæ habet ſpeciem unguis humani: nam interiùs habet ſpeciem carnis, exteriùs unguis carnem tegentis, *Velut carnibus ungue hominis impoſito, & utraque tranſlucido*, ait Plinius lib. 37. cap. 6. Inde dictus eſt ſardonyx, quòd rubeſcat ut ſardius, candeſcat ut onyx. Hic veterum fuit ſardonyx: poſtea enim ſardonyches vocaverunt gemmas quibus ſuperior unguis rubebat inſtar minii. ita Plinius, qui & addit, ſardonyches candenti linea diſtingui & cingi. Hodię onyx & ſardonyx à gemmariis Nicolus vocatur, ait Boet. l. 2. c. 84.

Vers. 20. Quinta gemma ſardonyx.

Rurſum, ſardonyx triplicem habet colorem in triplici quaſi circulo: nam in infima parte eſt niger, in media albus, in ſumma ruber. ita Plinius, Solinus, Iſidorus & Alcazar. Habet circulum candidum, & in eo *quamdam cæleſtis arcus* (iridis) *anhelationem*, ait Plinius. Romani ea in annulis ad ſigilla utebantur, eò quod ſola propè gemmarum ſculpta, ob duritiem ceram non auferat: primus qui ea uſus eſt fuit Africanus Senior, ait Plinius.

Addit Rueus, ea reprimi animi tumorem & faſtum; alii, ea conciliari lætitiam & hilaritatem. Denique Platearius celebris medicus, & ex eo Andreas Bacci tract. de 12. Gemmis Script. docent onychem ſi oculis admoveatur, educere malos humores, & viſum confirmare.

Jam quintus ſardonyx ſignificat Philippum, qui in ordine Apoſtolorum eſt quintus. Sardonyx notat candorem, qui in Philippo præ ceteris Apoſtolis eluxit. unde Gentiles Iohan. 12. v. 21. fidenter ad eum acceſſerunt dicentes: *Domine volumus Ieſum videre*. Et ipſe candidè ad Chriſtum: *Domine oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis*, Iohannis 14. 8.

Congruit S. Philippo.

Rurſum notat cæleſtem Philippi ſpiritum. Sardonyx enim conſtat tribus coloribus, inferiùs nigro, medio candido, ſuperiùs miniato: hæc ſola in ſignando nihil ceræ evellit, ait Iſidorus libr. 16. Origin. cap. 8. Notat ergo illuſtres animos, qui cùm adhæreſcant corpori, nihil tamen ex eo terrenę labis contrahunt, ſed purum ſervant æthereum ignem. Quocirca intra pedes res hu-

ma-

manas habent, puro virtutum candore collucentes: in apice verò miniati, hoc eſt, primis futuræ gloriæ radiis jam afflati igneo charitatis rubore purpuraſcunt.

Frigida curarum fomenta relinquere poſſes,
Quò te cæleſtis ſapientia duceret ires.
Hoc opus, hoc ſtudium,

ait Horat. l. 1. epiſt. 3.

Hinc in Rationali ſardonychi inſcriptus erat Manaſſes, & ipſe candidus.

Secundò, ſardonyx cum candore habet rubedinem: ita & Philippus candori ſociavit charitatem, idque ſuxit à Chriſto, cui fuit perfamiliaris, de quo ait ſponſa Cant. 5. 10 *Dilectus meus candidus & rubicundus*.

Tertio, rubor notat ſanguinem, in quo vita conſiſtit: hinc ſignificat piam & excitatam alacritatem & vigorem Philippi, qualem naturaliter habent ii qui ſunt complexionis ſanguineæ: hi enim ſunt læti & Joviales.

& quinto articulo Symboli.

Rurſum quinto ſardonychi reſpondet quintus Symboli articulus: *Deſcendit ad inferos*. Superior enim ſardonychis pars, putà rubens ſuperficies, ſignificat Chriſtum charitate & ſanguine purpuratum, limes, ſive circulus candidus, qui quaſi cingulum extimam ſuperficiem rubeam ambit, ſignificat patres in limbo Chriſtum exſpectantes, & à Chriſto liberatos: limes enim hic, ſive ora & circulus, eſt quaſi limbus ſive ambitus. ima pars nigra ſignificat damnatos in gehenna, quos Chriſtus ſuo deſcenſu ad inferos perculit, & quaſi profligavit.

Secundò, hic deſcenſus fuit quaſi ſigillum, quo Chriſtus obſignavit & confirmavit ſuam paſſionem, mortem & reſurrectionem apud patres in limbo. Sed nihil ei ceræ, id eſt fæcis carneæ paſſionis, mortis aut corruptionis adhæſit; quinimò tanquam victor & triumphator deſcendit, capturus quaſi dominium & poſſeſſionem inferni: unde non tantùm patres, ſed & dæmones ac damnati eum ut dominum reveriti ſunt; ut *in nomine Jeſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jeſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris*. Hoc deſcenſu Chriſtus faſtum dæmonum humiliavit & compreſſit, patres verò lætificavit & extulit. Denique ſicut in ſardonyche eſt iridis (quæ pacis eſt ſymbolum, quòd ſcilicet ampliùs non erit diluvium Gen. 9. 13.) anhelatio, ſive æmulatio; ita Chriſtus deſcenſu ſuo ad inferos juſtos fecit ſecuros, quòd jam imbres triſtitiæ & laborum abiiſſent, nec umquam in poſterum eſſent redituri. ita Alcazar.

Sexta gemma ſardius, quæ?

SEXTVM, SARDIVS) Sardius, vel ſardinus, eſt is quem Plinius, Solinus & alii ſardam vocant, qui olim majori in pretio fuit quàm nunc ſit: unde fuit prima in Rationali. *Laudatiſſimus in Sardinia invenitur*, ait Anſel. Boetius lib. 2. de Gemmis cap. 81. unde fortè nomen ſardu accepit: licet alii à ſarda piſce, cujus colorem refert, dictum putent. Colore ſimilis eſt carni perſpicuæ ac pellucidæ, ita ut caro humana in gemma pellucidam & ſplendentem videatur converſa, ait Plinius libr. 37. cap. 6. unde vulgò *carnerino*, & corruptè *cornerina* dicitur אדם *odem*, id eſt rubens, & habens ſimilitudinem *Adam*, id eſt hominis & humanæ carnis. Nonnulli, ut Indici & mares, valdè fulgent: generantur in ſaxi corde. Nullam habent maculam, aut vaporem, uti aliæ gemmæ, qui ipſius ſplendorem hebetet aut offuſcet. Addit Alcazar, ſardium eſſe matrem amethyſti: unde in nonnullis gemmis una parte ſardius, altera amethyſtus cernitur.

Virtutes hæ ſunt: Primò, vulneribus ferro inflictis & tumoribus medetur, ait Epiphan. libr. de Gemmis. Rurſum, ſanguinem undecumque fluentem mirabiliter ſiſtit ait Boetius. Secundò, gaudium accendit, ait Abulenſ. Tertiò, feris terrorem incutit, ait Aretas in cap. 4. Apoc. Porrò ſtultum eſt cum Cardano aſſerere, quòd litigantes victores, & geſtantes divites faciat, ait Boet. cap. 82.

Congruit S. Bartholomæo,

Jam ſardius in Rationali inſcriptum habebat Ruben: hic verò repræſentat S. Bartholomæum, qui ſardii habuit ſpeciem cùm excoriatus fuit pro Chriſto; tunc enim tota ejus caro rubea apparuit, ideoque feris, id eſt dæmonibus, terribilis extitit. Janſenius, Rupert. & alii cenſent, Bartholomæum eſſe Natanael, qui ad Chriſtum à Philippo adductus, audivit ab eo: *Ecce verè Iſraelita in quo dolus non eſt*, Johannis 1. 47. Fuit ergo ipſe ſardius, qui nullam habet maculam aut vaporem. Quocirca converſus ad Chriſtum, gaudens & exultans ait: *Rabbi tu es Filius Dei, tu es Rex Iſrael*. ibidem v. 49.

Hinc tropologicè ſardius ſanguinei coloris Martyres, eorumque triumphos repræſentat. Nam

Sanguine fundata eſt Eccleſia, ſanguine cœpit,
Sanguine ſuccrevit, ſanguine finis erit.

Hinc S. Agnes impio Præſidi generosè reſpondit: *Sanguis Chriſti ſponſi mei tinxit & ornavit genas meas*. Æquè fortis S. Cæciliæ vox in agone: *Miſeria moritur, non homo*. Similis vox Felicis, exhortantis Ananiam præ ſenio trepidantem, ad martyrium: *Paulisper pie ſenex occlude oculos, & viriliter age: non enim multò poſt lucem æternam clari conſpectus Dei intuebere*. Hæc ſunt cycnæa carmina athletarum Chriſti nimirum de cycno canit Poeta;

Tempora fatalis quando ſic limitis itis,
Triſtia concentu funera ſolor, olor.

Tale fuit S. Simeonis: *Nunc dimittis ſervum tuum Domine ſecundùm verbum tuum in pace*. Pax enim bello paratur, vita morte, cælum martyrio. Hinc illud Conſtantii Imp. ſymbolum: *Virtus dum patitur vincit*.

& ſexto articulo Symboli.

Rurſum, ſardius reſpondet & repræſentat ſextum Symboli articulum: *Reſurrexit à mortuis*. Hic enim non jungendus eſt quinto qui præceſſit, *Deſcendit ad inferos*; ſed ab eo ſeparandus: nam reſurrectio à deſcenſu planè diſtincta & diſparata eſt, ait Alcazar. Hic aptè reſpondet ſardio. Chriſtus enim à morte reſurgens habuit ſpeciem carnis humanæ, vivæ, lucentis & glorioſæ, in qua apparens diſcipulis miro eos gaudio perfudit; feris verò, id eſt dæmonibus, & militibus ſepulchrum cuſtodientibus, fuit formidabilis. Sicut ergo carbunculus, qui habet ſpeciem prunæ ignitæ; Deum carne indutum; ita ſardius habens ſpeciem carnis tranſlucidæ, Chriſtum à morte ſuſcitatum, & rurſum in carne redivivum ac glorioſum ſignificat. Inſuper, ſicut ſardius in Rationali datur primogenito Jacobi, ſcilicet Ruben; ita hic datur Chriſto qui fuit primogenitus mortuorum, id eſt à morte ſurgentium. Tertiò, ſicut ſardius intra ſaxum generatur, ita Chriſtus in lapideo ſepulcro reſurrexit, & quaſi regeneratus eſt. Quartò, ſardius vulneribus & tumoribus medetur, ita reſurrectio omnes Chriſti livores & vulnera perſanavit. Denique ſicut in ſardio nulla eſt macula, ita in Chriſto jam reſuſcitato nullus eſt dolor, nulla triſtitia, quæ ejus gaudium & gloriam hebetare & fuſcare poſſit. ita Alcazar: qui multis probat ſextum articulum eſſe: *Reſurrexit à mortuis*.

Septima gemma chryſolithus.

SEPTIMVM, CHRYSOLITHVS) Chryſolithus aureo colore tranſlucet, eoque ita ardente, ut aurum cum eo collatum albicare videatur, ait Plinius. Chryſolithi ergo nomine ſubinde comprehenduntur topazii, & hyacinthi, qui & ipſi aureo ſunt colore. Cenſet Alcazar, chryſolithum non alium quam aureum habere colorem. Verùm eum non tantùm aurei, ſed & marini eſſe coloris, patet, quia hebr. vocatur תרשיש *tharſis*, id eſt marinus: unde Ezech. 1. 16. ubi Noſter vertit, *quaſi viſio maris*, hebr. eſt *quaſi viſio Tharſis*. Hinc Iſidorus: *Chryſolitus*, inquit, *auro ſimilis eſt, cum marini coloris ſimilitudine*. Alludit enim color chryſolithi hic, ad id quod Johannes de cæleſti hac Jeruſalem dixit verſ. 18. *Ipſa verò civitas aurum mundum ſimile vitro*: & v. 21. *Platea civitatis aurum mundum, tamquam vitrum perlucidum*. Pari enim modo chryſolithus & aurei, & vitrei, id eſt marini, eſt coloris: quia enim aureus color in eo non opacatur, ſed pellucet, hinc quaſi vitreus eſt & marinus. Quocirca opinantur multi chryſolitum eſſe illum, qui vulgò à gemmariis vocatur chryſolica, cujus color eſt viridis dilutus & multis angulis lævigari & poliri ſolet, ut excitatiùs fulgeat. Verùm in hac gemma vix apparet aureus color: adde, viridis color non eſt marinus. Quapropter Anſel. Boet. lib. 2. de Gemmis cap. 65. *Chryſolithus*, inquit, *aureum habet colorem, & aquam reubarbaro vel croco tinctam refert*, [illegible] *orientales puriſſimi auri inſtar rutilant: Europæi cryſtallis ſimiles molles, cum aureo colore vel multùm vel parum nigricant. Inter hos nonnulli parum flavedinis habent, ut niſi nigredine à cryſtallis diſtinguerentur, ab iis ſecerni non poſſent*.

Chryſolithi dotes ſunt: valet contra aſthma & pectoris anguſtias, ac contra puſillanimitatem, melancholiam,

mole-

moleſtias & timores nocturnos, uti ſe expertum ſcribit Rueus, Cardanus, & ex eo Anſelm. Boetius cap. 66. Addit Abulenſ. in Exodi 28. 20. valere contra dæmones, quia ſcilicet valet contra melancholiam, per quam operari & tentare homines ſolent dæmones. Denique Iſidorus & Abulenſ. aſſerunt chryſolithum de die videri aureum, de nocte igneum. Sic de chryſolampi gemma ſcribit Plinius lib. 37. cap. 10. *Chryſolampis in Æthiopia naſcitur, pallidi coloris die, noctu ignei.* Denique Boetius loco citato, *Chryſolithus*, ait, *eſt naturæ ſolaris, cujus ſpeciem aureo ſuo colore refert.*

Congruit S. Matth.

Jam chryſolitho in Rationali inſculpta erat Ephraim, aurea, id eſt regia, tribus regni Iſrael: hic verò notat S. Matthæum ex ordine Apoſtolorum, qui aſſignatur Matth. 10. v. 2. Matthæus enim fuit Tharſis, id eſt pænitens, & ardens amore Chriſti: unde ſcripſit præ ceteris Evangeliſtis, fuſè & exactè Chriſti Evangelium, quo quaſi ignea fax noctem hujus ſæculi & Eccleſiæ illuminat.

& ſeptimo articulo Symboli.

Rurſum, chryſolithus repræſentat ſeptimum fidei articulum: *Aſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram Patris.* Nam Primò, ſicut albus color ſanctitatis, & cæruleus cæleſtis vitæ, ita aureus ſymbolum eſt regiæ majeſtatis, triumphi & gloriæ Chriſti, quam adeptus eſt cùm aſcendens in cælum, gloria & honore coronatus eſt, ſedetque ad dexteram Dei, quaſi conſors regni divini & æterni. Unde Plinius libr. 9. 36. vocat aurum triumphale, eò quòd triumphantes aureis veſtibus amicirentur. Rurſum, aurum ſymbolum eſt perfectæ felicitatis, puritatis, abundantiæ, & æternitatis, quam Chriſtus, aſcendens in cælum à Patre accepit.

Auri ſymbola.

Secundò, chryſolithus eſt aureum, non opacum, ſed pellucidum. ita Chriſti gloria in cælis pellucet, transfundit & communicat ſe omnibus Beatis.

Tertiò, ſicut chryſolithus diſpellit puſillanimitatem & melancholiam, ita & aſcenſio & ſeſſio Chriſti ad dexteram Patris: ſedet enim ibi, ut agat noſtrum advocatum apud Patrem, utque peccatoribus & ſcelerum conſcientia oppreſſis, item timidis & ſcrupuloſis ſpem, robur, veniam ac gratiam impetret. Illi ergo omnem metum, omneſque ſcrupulos hìc in ſinu Chriſti ponant. Hoc eſt quod ait S. Johannes epiſt. 1. cap. 2. 1. *Sed & ſi quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Ieſum Chriſtum juſtum.*

Octava gemma beryllus.

OCTAVUM, BERYLLUS] Beryllus colore eſt puri maris, ait Solinus, putà viridi diluto, hoc eſt habente perſpicuitatem vergentem in cæruleum; qui glaucus, ſi dilutior; & cæſius, ſi ſaturior ſit, dicitur, qualis eſt oleæ & olivarum. Unde Anſelmus Boetius l. 2. de Gemmis c. 69. *Beryllus*, ait, *gemma eſt quæ aquæ marinæ colorem refert ex viridi cæruleum: Italis à colore aqua marina vocatur.* Dum berylli aureos radios habent, aut ex auro ſcintillant, chryſoberylli appellantur. Porrò berylli *poliuntur omnes ſexangula forma artificum ingeniis: quoniam hebeſcunt, ubi color ſurdus repercuſſu angulorum excitetur*, ait Plinius l. 37. 5. Addit Solinus: *Indici reges hoc genus gemmarum in longiſſimos cylindros amant fingere.* Hinc Curtius l. 9. ſcribit ſceptrum aureum, quod Alexandro obtulit Sophites, beryllis fuiſſe diſtinctum.

Rurſum, ceteræ gemmæ venuſtiores ſunt veſtitæ auro: beryllus verò ſine auro, & nudus pulchrior eſt. Unde Plinius: *Solos gemmarum eſſe prædicant, qui carere auro malunt.*

Tertiò, beryllum tradunt pugnantes excitare & animare ad pugnam. Rurſum, inhibere catarrhos qui ad oculos & guttur fluunt: plures ejus vires recenſet Anſelm. Boet. l. 2. de Gemmis c. 71.

Congruit S. Thomæ,

Beryllus in Rationali inſculptus erat Beniamin: hic denotat S. Thomam, qui berylli oculos, id eſt glaucos & perſpicuos, accepit, cùm Chriſtum poſt reſurrectionem, ejuſque vulnera vidit & palpavit, ideoque audivit à Chriſto: *Quia vidiſti me Thoma credidiſti.* ſexangulus etiam fuit, id eſt multis tentationibus & adverſitatibus expolitus, fortior & glorioſior in fide evaſit.

& octavo articulo Symboli.

Rurſum, beryllus denotat octavum Symboli articulum: *Inde venturus eſt judicare vivos & mortuos.* Idque Primò, quia beryllus eſt colore maris puri; unde ſignificat purum & limpidum Chriſti judicium, nullo favore aut paſſione fuſcandum. Idem ſignificat berylli perſpicuitas, qua pellucet: ita enim in judicio intima conſcientiæ toti mundo patebunt: ac nuditas, qua aurum reſpuit, & ſe ſolo ſuaque nuditate fulget. Sic Chriſtus nulla admittet munera auri vel argenti, & nuda opera ſecundùm merita cujuſque judicabit, & præmiabitur vel puniet.

Secundò, glaucus berylli color ſignificat terrorem diei judicii: glauci enim oculi, licet ſpecioſi, terrorem tamen incutere ſolent: nam tales ſunt oculi draconum, leonum & aquilarum: tales etiam fuerunt Neronis, & Palladis bellorum præſidis. Unde γλαυκιᾶν idem eſt quod horribilibus oculis aliquem intueri.

Tertiò, ſicut beryllus pugnantium induſtriam & animos acuit; ita meditatio judicii omnem ſegnitiem diſcutit, & animos ad omnia contra dæmonem & carnem certamina accendit.

Quartò, beryllus ſanat ſiccatque catarrhos: ita cogitatio judicii deſiccat appetitus carnales. Semper ergo tuis, æquè ac S. Hieronymi auribus hic lituus inſonet: *Surgite mortui, venite ad judicium.*

Nona topazius.

NONUM TOPAZIUS] Topazius veterum partim aurei coloris erat, partim viridis, putà porracei, ſive qualis eſt foliorum porri, ait Alcazar: quare moderni topazii, qui toti ſunt aurei & fulvi, a priſcis veterum diverſi ſunt. Duæ ejus ſpecies recenſentur à Plinio, una dicitur praſoides, quòd plus porri viridis quàm auri ſpeciem referret: altera chryſopaſius, quòd plus fulgentis auri quàm porri colorem exhiberet. Tranſlucidum eſſe tradit Strabo & alii. Audi Anſelmum Boetium libr. 2. de Gemmis cap. 62. *Topazius*, inquit, *veterum fuit gemma viridis ac diaphana; ſi aureo quodam fulgore ſplendebat, chryſopaſius appellabatur. Nunc utraque à gemmariis chryſolithi nomen obtinet. Topazius ſeu chryſolithus vulgaris ſmaragdo eſt colore dilutior, cui nonnihil flavedinis adjectum videtur. Huic, dum viror aureus eſt, chryſopaſii nomen tribuitur, & ſmaragdi mater putatur. Plinius multa de chryſopaſiis, chryſolithis, & chryſopraſis tradit, ſed omnes iſtas gemmas ita confundit, ut nihil inde certi colligi poſſit. Chryſopaſius non abſurdè hodie à gemmariis chryſolithus appellari poteſt, quòd revera aureus color per viridem in illo fulgeat. Qui ſi noctu igne admoto vehementer ſplendeat, chryſolampis Plinii eſt. A nonnullis hæc gemma cum chryſopraſo confunditur, quia parum inter ſe differunt.* (& cap. ſequenti: *Chryſopaſium, vel chryſopaſtum à chryſopraſo differre non puto.*) *Topazius, teſte Plinio, a Iuba Mauritaniæ rege, qui eum in inſula Chiti Arabiæ, mariſque rubri primùm invenit, nomen accepit.* Dicitur topazius, id eſt quæſitus, ait Plinius: quia inveniebatur in Topazio inſula, quæ quia nebuloſa, à nautis quærebatur. Nam Troglodytarum lingua, *topazin* idem eſt quod quærere. Græcè τοπάζειν, eſt in loco collocare, aut conjectare & ſuſpicari. Aliqui tamen ſuſpicantur topazium dici ab Hebræo [?] *paz*, id eſt aurum, & aurea gemma: unde Sept. pſ. 118. v. 127. & alibi, *paz* vertunt topazium, quaſi primitus topazius dictus ſit τὸ *paz*, vel græcè τὸ πάζιον, quod poſtea inſcitia librariorum in unam dictionem coaluit, indeque vocarunt τοπάζιον. Aliud etymon dat S. Gregorius libr. 18. Moral. cap. 27. explicans illud Job cap. 28. *Non adæquabitur ei topazius de Æthiopia: Topazius*, inquit, *pretioſus lapis eſt, & quia Græca lingua pan omne dicitur, pro eo quòd omni colore reſplendet, topazium quaſi topandium vocatur; Æthiopia eſt gentilitas, quæ Chriſto adæquari nequit. q. d. Nullus Sanctorum quibuslibet virtutibus plenus, ex iſta tamen nigredine mundi collectus, æquari ei poteſt, de quo ſcriptum eſt: Quod naſcetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.* Eſt gemmarum maxima: nam inventi ſunt topazii quatuor cubitorum, ex quibus facta eſt ſtatua Arſinoæ, Ptolemæi Philadelphi uxori, ait Plinius.

Rurſum eſt delicatiſſima, quia ſola nobilium gemmarum limam ſentit, & uſu atteritur, ait Plinius. Inſuper eſt mirè ſplendens & fulgida, præſertim cùm ſolis radiis verberatur. ita S. Ambroſius in illa verba pſalm. 118. *Super aurum & topazion.* Tradunt Abulenſis, Berchorius, Vincentius, & ex iis Alcazar, topazium comprimere paſſiones animæ, ac nominatim paſſionem lunaticam, phreneſim, iram, triſtitiam, luxuriam. Addit Rueus, eum cohibere aquam ne igne efferveſcat, & ebulliat: imò Rueus ait, ſi quis annulum

lum ex topazio geſtet, poſſe eum intra ferventis aquæ lebetem ſecurè manum immittere. quod tamen credere malim quàm experiri Meritò hæc de gemmarum viribus opiniones ridet, & ex experientia confutat Anſelmus Boetius libr. 2. cap. 63. Olim topazius fuit pretioſiſſimus, & regibus in deliciis. Denique Sanctus Ambroſ. loco citato, ait topazium, *ſi eum polire & levigare velis, aſpernari magis, cùm ipſe natura ſua ſit anglyphus*, id eſt optimæ formæ, bene ſculptus & ſcalptus.

Congruit S. Iacobo Minori.

In Rationali topazio inſculptus erat Simeon: hìc verò eodem ſignificatur Jacobus frater Domini, aurea ſanctitate à Chriſto irradiatus; imò Chriſtum ipſum vita & vultu referens, adeò ut qui ipſum videret, Chriſtum ipſum ſibi videre videretur. Qua de cauſa multi Hieroſolymam confluebant, ut in ipſo Chriſtum cernerent.

Secundò, ſimilis fuit porro; quia auſteram & acrem egit vitam in magna abſtinentia & pœnitentia, vino & carne abſtinens, pane & aqua vivens, illique lachrymas miſcens, nudis incedens pedibus. In oratione aſſiduus, adeò ut genua ex genuflexione calloſa haberet inſtar cameli: quare creatus primus Epiſcopus Hieroſolymorum, multos Judæos ad Chriſtum convertit.

Tertiò, corpus & affectus animi mortificatos & edomitos habuit; hinc cognominationem Juſti eſt ſortitus etiam apud Judæos. quia vitæ adeò ſanctæ fuit, ut videretur eſſe imago vitæ cæleſtis, adeò ut Joſephus, licet Judæus, libr. 20. Antiquit. c. 8. hanc unam excidii Hieroſolymæ per Titum cauſam afferat, quòd Jacobum hunc juſtum occiderit.

Denique ſcripſit epiſtolam omnigenæ perfectionis qua Chriſtianos ad tentationum & tribulationum omnium tolerantiam, opum contemptum, charitatem, miſericordiam, omnemque virtutem inflammat.

Rurſum topazius notat nonum Symboli articulum: *Credo in Spiritum ſanctum.* Spiritus ſanctus enim eſt quaſi radius à ſole, id eſt à Patre & Filiò, procedens: topazius enim radio ſolis eſt ſimillimus, ait Strabo.

Et nono articulo Symboli.

Rurſum, eſt aureus in ſuis donis. Illi enim attribuitur ſanctificatio, illuminatio, rerum æternarum amor, temporalium contemptus, alacritas & generoſitas animi ad heroica opera, uſque homines ad Chriſtum attrahendi.

Secundò, comparatur porro: quia porri dotes ſunt ſanare tuſſes, diſtillationes, aliaque vitia pectoris & pulmonis: item ſerpentum & ſcorpionum morſus, hydropem, icteron, & renum dolores. Ita vitia morboſque animi curat Spiritus ſanctus per pœnitentiam & mortificationem: hydrops enim ſymbolum eſt avaritiæ, icteros pravi exempli, renum morbus libidinis. Rurſum de porro ait Plinius; *Voci, fœcunditati, ſomnoque multum confert*: unde Nero ſtatis diebus non niſi porro veſcebatur, erat enim vocis canoræ avidiſſimus: & Ariſtot. ſcribit perdices adeò eſſe argutas & canoras, quòd porri ſint edaciſſimæ. Ita vocem & linguas igneas Apoſtolis dedit & dat Spiritus ſanctus, quibus fœcundam ſobolem Eccleſiæ procreent. Dat & ſomnum, id eſt quietem menti: quia facit, ut ſit addicta divinarum rerum meditationi, & contemplationi. Adhæc Plinius l. 19. 6. aſſerit de porro, *Ex ſucco mortem ſine ullo cruciatu perferri*: affert exemplum de Mela, qui *cùm eſſet reus ex procuratione, Tiberio principe, ſucco porri ad trium denariorum pondus hauſto, ſine ullo cruciatu expiraverit*. Quis Martyres in ſummis tormentis alacres, validos, & quaſi inſenſibiles fecit, niſi Spiritus ſanctus?

Tertiò, ſicut chryſolithus aureo colore ſymbolum eſt aſcenſionis Chriſti, ita ei vicinus topazius aureo colore, ſed pellucente, ſymbolum eſt communicationis Spiritus ſancti, quo gloria & regnum Chriſti elucefcit. Ideo enim Chriſtus aſcendit in cœlum, ut inde mitteret Spiritum ſanctum qui poſt Chriſtum eſt lux mundi.

Quartò, topazius faciliùs noctu quàm die invenitur, ait Strabo: ita Spiritus ſanctus faciliùs in adverſis, quàm in proſperis acquiritur.

Quintò, ut topazius, ita longè magis Spiritus ſanctus frenat iram, libidinem, &c. omneſque animi motus pacificat & componit, ut inter medios mundi fluctus & turbines tranquilliſſimus.

Sextò, Spiritus ſanctus inſtar topazii eſt donum ſplendidiſſimum, pretioſiſſimum & regale, quòd optat Pſaltes pſ. 50. dicens: *Spiritu principali* (regio, principe) *confirma me.*

Septimò, topazius ſtudioſè veſtigandus eſt: ita de Spiritu ſancto ait Chriſtus, *Quærite, & invenietis*: &, *Dabit ſpiritum bonum petentibus ſe*, Luc. 11. 9. Rurſum, eodem ſtudio cuſtodiendus eſt: eſt enim inſtar topazii delicatus.

Decima chryſopraſus.

DECIMUM CHRYSOPRASUS] Chryſopraſus teſte Plinio, eſt triplex, ſcilicet primus eſt ſpecies topazii, ſecundus berylli (hi pellucent) tertius Indicus: is eſt opacus, de eo hìc agitur: nam de topazio & beryllo jam antè audivimus. Hic viret, ſed aureis guttis eſt inſperſus. Unde Plinius l. 37. c. 8. ait quòd callais, quæ gemma eſt viridis & pallens, ſit affinis chryſopraſo. Hic ergo colore refert ſuccum porri: inde chryſopraſus dicitur. Χρυσὸς enim eſt aurum, πράσον porrum: inde praſinus color, id eſt porraceus. Quocirca in chryſopraſo quaſi copulantur chryſolithus, qui aureo; & topazius, qui porraceo eſt colore. Chryſopraſus enim porraceum habet cum aureo ſplendore, eumque per tenebras magis oſtentat. Rurſum, Anſelmus Boet. lib. 2. de Gemmis cap. 56. tres chryſopraſi colores & ſpecies aſſignat: *Prima, inquit, continentur, qui exactè viridis porri colorem æmulantur. Secunda, qui multum flavedinis habent, filicis areſcentis ferè colorem referunt. hi ſi aurei ſint ſplendoris, chryſopteri veterum ſunt. Tertia, qui exigua viriditate, maioríque flavedine lacteſcunt. Has tres ſpecies omnes apud me reſervo.*

Tradunt chryſopraſum ſanare infirmitatem aciei oculorum, ut firmiter in rem obiectam figi poſſit. Addunt alii, ingenerare animo opum contemptum & liberalitatem. Dilatat enim ſpiritus, eoſque exhilarat, ideoque ex arcto & avaro facit liberalem & Jovialem.

In Rationali pro chryſopraſo erat achates, illique inſcriptus erat Iſſachar. Hæ ſolæ duæ gemmæ inter ſe diverſæ ſunt: quamquam corallachati, quæ eſt ſpecies achatis, affinis ſit chryſopraſus, ut dixi Exodi 28. 19.

Congruit S. Thadæo.

Chryſopraſus eſt Judas Thadæus, aurea ſapientia acer in hæreticos, ut patet ex tota ejus epiſtola æquè ac aureo charitatis ſuavitatis, omniumque virtutum fulgore, fidelibus æquè ac Chriſto amabilis. Unde & Lebbæus, id eſt corculum, eſt appellatus. Quocirca Johan. 14. 21. cùm Chriſtus dixiſſet: *Qui diligit me, diligetur à Patre meo; & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum*; Judas interrogavit dicens: *Domine quid factum eſt, quia manifeſtaturus es nobis teipſum, & non mundo? Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.*

Et decimo articulo Symboli.

Jam chryſopraſus notat in Symbolo decimum articulum: *Sanctam Eccleſiam Catholicam, Sanctorum communionem.* Primò, quia chryſopraſus paulùm declinat à topazio in aurum. Topazius ergo vividior maſculi, id eſt Spiritus ſancti; chryſopraſus fœminæ; id eſt Eccleſiæ, quæ ſponſa eſt Spiritus ſancti, ſymbolum eſt: hinc ab eo ſancto fit ſancta, nec quis ſanctus eſſe poteſt, niſi in ſancta & per ſanctam Eccleſiam. Topazius eſt pellucidus, chryſopraſus eſt opacus: quia Spiritus ſanctus illuminat opaca hominum terreſtrium, qui in Eccleſia ſunt, corda.

Secundò, in chryſopraſo, id eſt Eccleſia, copulantur quaſi chryſolithus & topazius, id eſt Chriſtus & Spiritus ſanctus: hi enim regunt Eccleſiam. Unde qui Eccleſiæ reſiſtit, Chriſto & Spiritui ſancto reſiſtit.

Tertiò, aureus color in chryſopraſo charitatis, viridis ſpei eſt ſymbolum. Speramus enim in Eccleſia à Chriſto & Spiritu ſancto bona æterna, cujus ſpei pignus nobis dedit Chriſtus in Euchariſtia.

Quartò, chryſopraſus ſanat infirmitatem oculorum; ita Eccleſia errorum & hæreſum, magiſque ſe in tenebris, id eſt in adverſis, oſtentat, atque animum ab opibus terrenis ad cæleſtes transfert. Porrò aptè in Rationali pro chryſopraſo poſitus fuit achates, cujus gloria & ſplendor eſt in repræſentatione earum rerum, quæ in ipſomet figurantur. Naturaliter enim varias & miras variarum rerum figuras exhibet. Ita Pyrrhus rex, ait Plinius libr. 37. 1. *habuiſſe traditur achatem, in qua novem Muſæ, & Apollo citharam tenens ſpectarentur, non arte, ſed ſponte naturæ ita diſcurrentibus maculis, ut Muſis quoque ſingulis ſua redderentur inſignia.* Similem achatem

ſe habere aſſerit Anſelm. Boetius libr. 2. de Gemmis cap. 95. in quo ſcilicet viſatur imago Epiſcopi cum mitra, aliæque plures. Quocirca aptè achates ſignificabat Synagogam, quia *omnia in figura contingebant illis*, 1. Corinth. 10. 11.

Vndecima hyacinthus.

UNDECIMUM, HYACINTHUS] Hyacinthus veterum fuit idem qui nunc à gemmariis vocatur Sapphirus, inquit Rueus, Georgius Agricola, & Alcazar: licet Anſelm. Boetius libr. 2. de Gemmis cap. 30. putet fuiſſe amethyſti ſpeciem: noſtrum verò ſapphirum à Plinio libr. 37. cap. 9. vocari cyanum. Ibi enim Plinius cyanum docet eſſe cæruleum, comparatque ac diſtinguit eum à ſuo ſapphiro, dicens: *Ineſt* (cyano) *aliquando & aureus pulvis, non qualis in ſapphirinis. Sapphirus enim & aureis punctis collucet.* Verùm auctores jam dicti cenſent, hyacinthum olim fuiſſe modernum ſapphirum, fierique poteſt ut idem alio nomine dictus ſit cyanus (quamquam quis ſit Plinii cyanus obſcurum ſit: nam aureus pulvis quem ei tribuit, non cernitur in noſtro ſapphiro:) hyacinthus enim olim, æquè ac noſter ſapphirus, fuit cæruleo colore, qui modicè violaceo diluebatur, uti docent Plinius, S. Hieron. Nyſſenus, Gregorius Magnus, & Eucherius. Porrò cæruleus color in eo ita ſubtilis & delicatus, *Vt evaneſcat antequam ſatiet, adeoque non impleat, ut penè non attingat*, ait Plinius. Moderni ergo hyacinthi cùm ſint coloris aurei & mellei, chryſolithi ſunt (quod etiam docet Anſelm. Boet. lib. 2. de Gemmis cap. 29.) quodque illi nunc vocentur hyacinthi, recens inventum eſt, ex eo ortum, quòd olim vocati ſint hyacinthi ſapphirini. ita ex Alberto Magno Alcazar. nam vulgus nomen prius hyacinthi retinuit, poſterius ſapphirini ſubticuit.

Hyacinthus veterum cum cælo colorem mutare videbatur. Cœlo enim nubilo videbatur obnubilari, & quaſi extingui, idque quia color tener erat & delicatus. Ita Solinus. Secundò, durus erat, adamante tamen vincebatur & ſcalpebatur.

Tertiò, difficilè incaleſcebat, & in os miſſus frigeſcebat, inquit Solinus & Iſidorus.

Quartò, medebatur. Hinc peſti & venenatis morbis medici potionem ex hyacinthis præſcribebant, ideoque hyacinthus è collo ſuſpendi ſolebat è regione cordis, inquit Rueus.

Quintò, hyacinthus dicitur corpus roborare, ſomnum & lætitiam conciliare. Denique quæ recentiores ſapphiris tribuunt, ea priſcis hyacinthis conveniunt. ea ſunt, roborare viſum, pellere venena & tumorem, vinctos è carcere ſolvere, tollere invidiam, facere victorem, amorem caſtum inſerere, fluxum ſanguinis ſiſtere, inordinatas animi affectiones frænare, pacem conciliare. Hæc vulgò etiam à doctis credita. E quibus multa vel per auxeſin dicta, vel fabuloſa arbitror.

Pro hyacintho in Rationali ponitur ligurius, quem Alcazar cenſet eſſe genus ſuccini, vel electri, coloris ignei, & adeò durum, ut poſſit ſcalpi, ideoque à priſcis vocari gemmam. Dici autem ligurium à provincia Liguriæ, quæ hoc ſuccino abundarit, ſive ibi mare illud ad littus ejecerit, ſive Liguriæ feminæ fuerint ejus ſtudioſiſſimæ, ut tradit Plinius. Verùm probabilius eſt, ligurium eumdem eſſe cum hyacintho, uti multis oſtendi Exodi 28. 19.

Ligurio, ſive hyacintho in Rationali inſculptus erat Aſer: hic verò repræſentat Simonem Chananæum, qui cæruleus, & violaceus, id eſt cœleſtis fuit coloris, inſtar ſapphiri moderni, & inſtar floris, qui exinde pariter vocatur hyacinthus: eſt enim illi concolor, cœleſtis inquam, tam in vita & ſuaviſſimis moribus, quàm in ardenti prædicatione: unde hebr. cognominatus eſt Chananæus, id eſt zelotes.

Congruit S. Simoni Chananæo.

In Symbolo hyacinthus repræſentat undecimum articulum, ſcilicet *Remiſſionem peccatorum*: per hanc enim ſimus quaſi hyacinthi, id eſt cœleſtes, juxta illud Coloſſ. 1. 13. *Tranſtulit nos in regnum filii dilectionis ſuæ, in quo habemus redemptionem per ſanguinem ejus, remiſſionem peccatorum.* Nam ſicut in topazio reſplendet color porri, in chryſolitho auri, in carbunculo carbonis, ſive prunæ ignitæ; ita in hyacintho refulget color floris, qui dicitur hyacinthus. Huic autem flori hæ duæ literæ A. I. ita *diſcurrentibus venis*, ait Plinius, vel *maculoſis notis*, ait Dalecampius, leguntur inſcriptæ, quæ junctæ faciunt AI quæ eſt vox & interje-

& undecimo art. Symboli.

A ctio dolentis, pœnitentis, & ſuſpirantis ad cœlum & vitam cœleſtem. Ex hac floris inſcriptione Poetæ finxerunt fabulam de hyacintho puero ab Apolline dilecto, quem cùm ipſe imprudens diſco occidiſſet, in florem convertit, inſcriptis his literis AI, quæ eſt vox dolentis. Unde Ovidius libr. 6. Metamorph. ita Apollinem loquentem inducit:

Floſque novus ſcripto gemitus imitabere noſtro:

Et mox:

Ipſe ſuos gemitus foliis inſcribit, & ai ai
Flos habet inſcriptum, funeſtaque litera ducta eſt.

Rurſum flos hic mollis & tener ſymbolum eſt commiſerationis, quam habet Chriſtus erga peccatores. Eadem de cauſa in lege veteri pontifex geſtabat tunicam hyacinthinam, quæ eum ſui aſpectu jugiter moneret, & miſereri, & interpellare pro peccatoribus. Inſuper in flore hoc cæruleus color mixtus eſt miniato, qui ſanguinis eſt inſtar, quem Chriſtus pro peccatoribus ex immenſa miſeratione effudit. Adhæc, de flore hoc ait Plinius lib. 21. 26. *Torminibus & aranearum morſibus reſiſtit, & contra ſerpentes & ſcorpiones, morbumque regium ſemen ejus cum abrotono* B *datur.* Idem facit Chriſtus & Eccleſia per Sacramentum pœnitentiæ, quo remittuntur peccata.

Secundò, gemma hyacinthi ſudo cœlo quaſi hilareſcit & ſplendeſcit; nubilo fuſcatur, & quaſi luget & mœret, quid aptius ad clementiam & miſericordiam repræſentandam?

Tertiò, cordi medetur: ſic pœnitentia & abſolutio menti.

Quartò, cœli fulmina hæc gemma avertit, ait Rueus: ſic venia & condonatio peccatorum Dei iras & fulmina amolitur.

DUODECIMUM, AMETHYSTUS] Hic violaceus eſt, purpureus & roſeus, ſculptura facilis, leniterque flammulas fundit. Unde Plinius libr. 37. cap. 9. *Violaceo, colore perlucent.* Et inferiùs: *Præcellens debet eſſe in ſuſpectu, velut ex carbunculo refulgens quidam in purpura leviter roſeus nitor.* Et rurſum: *Amethyſtum uſque ad vini colorem accedere, ſed in violam deſinere, & fulgorem quemdam purpuræ in illa cerni, non ex toto igneum, ſed in vini colorem deficientem.* Hinc ita oculis gratus eſt, ut Plinius eum vocet *gemmam Veneris*. Dictus eſt *amethyſtus*, id eſt *non ebrius*, C eò quòd vini colorem non integrè accipiat, ſed in violam deſinat: aut, ut alii, *amethyſtus*, id eſt ebriati reſiſtens: μεθύω enim idem eſt quod inebrior: ita Rueus, qui & citat Ariſtotel. licet Plinius & Plutarchus idipſum negent, & rideant eos qui dicunt amethyſtum ebrietati reſiſtere: ut ut eſt, amethyſtus ſymbolum eſt ſobrietatis. Amethyſtus enim, imò omnes gemmæ ſiccæ ſunt & frigidæ, ait Anſelm. Boet. lib. 2. de Gemmis cap. 66.

Duodecimo amethyſtus.

Plutarchus l. de Audienda poetica, ait amethyſtum habere vim attrahendi ſibi vicina. Alciatus tradit in Emblem. colorem janthinum, id eſt violaceum (qui eſt amethyſti) eſſe ſymbolum ejus qui eſt ſorte ſua contentus. Ait enim:

Quiſquis ſorte ſua contentus, ianthina geſtet.

Superius in ſardo dixi ſardium eſſe amethyſti matrem. Scribit Anſelm. Boetius libr. 2. de Gemmis cap. 32. amethyſtum Orientalem uſtione dealbari & quaſi in adamantem verti poſſe, ita ut periti gemmarii eum à vero adamante ſecernere vix queant.

D Denique Rueus ait amethyſtum facere proſperos & felices, item vigilantes; fortè ex eo quod hebr. vocetur *achlama*, à rad. חלם *chalam*, id eſt ſomniavit, per antiphraſin: licet & Rabbini & Pagnin. ita dici velint, eò quòd qui eum defert digito, ſemper videat ſomnia: ſed hoc frivolum eſt.

In rationali amethyſto inſcriptus erat Zabulon. Hic notat Matthiam, humilem, qui ultimus in locum Judæ ſorte electus ſucceſſit. Unde Matthias hebr. ſignificat donum Dei: humilitas enim eſt gemma Veneris vel gratiarum, quæ Dei & hominum animos ſibi conciliat, quæque verè ebrietati, id eſt ſuperbiæ, reſiſtit, ac quietem & felicitatem, gloriamque perennem & æternam parit. Ita hæc ſingulis Apoſtolis adaptant Joachim, Ribera & Viegas. Tropol. amethyſtus purpureus notat modeſtiam, quæ eſt *purpura virtutum*, ut ait S. Ambroſ. nam quaſi purpura eas tegit, veſtit & ornat.

In Sym-

& 12. articulo Symboli.

In Symbolo amethyſtus repræſentat duodecimum articulum: *Carnis reſurrectionem, & vitam æternam*. Hæc enim duo cùm eodem ſpectent jungenda videntur. Nam Primò, vini color notat Beatorum lætitiam, de qua Pſaltes: *Torrente voluptatis tuæ potabis eos*. Hoc vinum cæleſte animum ad ſe rapit, avocatque à vino hoc terreno corpus & mentem inebriante. Vnde S. Hieron. ad Euſtochium: *Quotieſcumque ſeculi te vana delectabit ambitio, quotieſcumque aliquid videris glorioſum, ad paradiſum mente tranſgredere*.

Secundò, habet colorem violæ, quæ refrigerat, ideoque, ut ait Plinius l. 21. c. 19. *crapulam & gravedines capitis impoſitis coronis, olfactuque diſcutit*. Simili enim modo vitę ætternę cogitatio arcet cupidinem, & gravedinem gulæ & luxuriæ.

Tertiò, in hujus vitæ laboribus & ærumnis homines ad ſe trahit. Inſuper habet colorem purpuræ, ut notet Beatos in cælo eſſe triumphatores, item principes & reges purpuratos, utpote filios & heredes regni Dei. Porrò regum purpura lanea eſt, brevis & evanida; hæc verò gemmea, ſolida, ſplendida & ęterna.

Rurſum purpura erat ſacerdotum, unde Ephod pontificis erat ex purpura: ita Sancti in cælo erunt ſacerdotes Dei.

Quartò, in cælo omnes ſua ſorte ſunt contenti, quia cujuſque beati capacitatem & deſiderium Deus adimplet; ac præſertim humiles, qualis fuit S. Matthias exaltat.

Quintò, ſardius eſt mater amethyſti; ita reſurrectio Chriſti eſt cauſa & origo noſtræ reſurrectionis & gloriæ. unde ſicut ſardius, ita & amethyſtus in corde ſaxi generatur: quia tam Chriſtus, quàm nos, è ſaxeis ſepulchris reſurgemus.

Denique hæc vita & gloria facit nos vigilantes & ſobrios, inſtar amethyſti. Hoc enim eſt quod nobis intonat S. Petrus: *Fratres ſobrii eſtote & vigilate, quia adverſarius veſter diabolus tamquam leo rugiens circuit quærens quem devoret*, ut nos hac vita æterna privet, & in mortem ignemque gehennæ ſecum pertrahat. Ita ſingulos Symboli articulos ſingulis gemmis adaptat Alcazar, qui deinde notat. 36. eoſdem combinat cum duodecim Patriarchis qui iiſdem gemmis inſcripti erant in Rationali. Verùm ipſe inter Patriarchas gemmis inſcriptos numerat Levi, quem non eſſe numerandum docui Exodi 28. 17.

Parallela 12. Patriarcharum cum 12. Apoſtolis.

Quare eo omiſſo, illi utrimque ſic appoſitè combinandi videntur. Iaſpis qui hic eſt primus, in Rationali inſcriptum habebat Gad, qui ita dictus eſt à robore & turma militari. Gad ergo aptè repræſentat S. Petrum, qui eſt petra Eccleſię; æquè ac primum articulum creationis: creatio enim opus fuit fortitudinis & omnipotentię Dei.

Gad eſt S. Petrus.

Nephtali eſt S. Andreas.

Secundus ſaphirus cęruleus, in Rationali inſcriptum habebat Nephthali, qui hebr. idem eſt quod colluctans, comparatus, æquiparatus, conſimilis. Hic repręſentat Andream, qui fratri ſuo Petro fuit conſimilis; æquè ac ſecundum articulum, qui eſt de generatione Verbi. Verbum enim eſt menti paternę conſimile & coęquale. Rurſum Nephthali benedicens Jacob Geneſ. 49. v. 21. ait, *Nephthali cervus emiſſus, dans eloquia pulchritudinis*. Ita Filius Dei fuit Verbum ab eo emiſſum dans eloquia pulchritudinis. Verbum enim eloquitur omnem Patris rerumque divinarum pulchritudinem.

Dan eſt S. Iacobus Maior.

Tertius carbunculus igneus, in Rationali inſcriptum habebat Dan, qui ignitus fuit in Samſonis ex eo prognati zelo. Hic ſignificat Jacobum fratrem Johannis, amore Chriſti ardentem; æquè ac tertium articulum, qui eſt de Verbi incarnatione. Hæc enim fuit opus igneæ charitatis Dei, fuitque adumbrata in Dan, cui Jacob benedicens dixit Gen. 49. 18. *Salutare tuum* (id eſt Chriſtum incarnatum) *expectabo Domine*.

Iudas eſt S. Johannes.

Quartus ſmaragdus viridis, in Rationali inſcriptum habebat Judam, viribus virentem & pollentem. Hic adumbrabat S. Johannem; virginitate virentem & potentem; æquè ac quartum articulum, qui eſt de paſſione & morte Chriſti. In ea omnes vires ſuas exeruit Chriſtus, quibus peccatum, mortem & diabolum debellavit. Crux enim eſt fortitudo Chriſti, & gladius quo hoſtes profligavit.

Manaſſes eſt S. Philippus.

Quintus onyx, in Rationali inſcriptum habebat Manaſſem, qui, utpote primogenitus, repræſentat pa-

A trem ſuum Joſeph, innocentem & candidum. Joſeph ergo aptè repræſentat Philippum, pariter candidum; æquè ac quintum articulum, qui eſt de deſcenſu Chriſti ad inferos. Sicut enim Ioſeph à fratribus miſſus eſt in ciſternam, & ab hero in carcerem; ita Chriſtus miſſus eſt in infernum. Rurſum, ſicut Ioſeph dixit fratribus: *Ego ſum Joſeph frater veſter*; ita Chriſtus dixit Adæ & Patribus in limbo: *Ego ſum filius & redemptor veſter*.

Ruben eſt S. Bartholomæus.

Sextus ſardius, in Rationali inſcriptum habebat Ruben, rubentem amore Ioſephi, ut eum è manibus fratrum liberaret, Geneſ. 37. 21. Hic repræſentat S. Bartholomæum, qui pro Chriſto excoriatus, totus fuit ſanguineus & rubeus; æquè ac ſextum articulum, qui eſt de reſurrectione Chriſti. In hac enim Chriſtus carnem in morte exſuccam & pallidam, rurſus rubeam & ſanguineam inſtar ſardii effecit, cùm redivivus & glorioſus è ſepulchro ſurrexit.

Ephraim eſt S. Matthæus.

Septimus chryſolithus aureus, in Rationali inſcriptum habebat Ephraim, qui aureum Iſraelis ſceptrum obtinuit. Hic figurat S. Matthæum, ex publicano Apoſtolum, & Eccleſiæ ac Evangelii principem, æquè ac ſe-B ptimum articulum, qui eſt de aſcenſu Chriſti in cælum, ejuſque ſeſſione ad dexteram Patris. Hic enim notat regalem Chriſti dignitatem, auream que ejus gloriam & majeſtatem.

Beniamin eſt S. Thomas.

Octavus beryllus, in Rationali inſcriptum habebat Beniamin, id eſt filium dexteræ. Hic figurat Thomam, qui fuit filius dexteræ Chriſti, cùm noviſſimus inter Apoſtolos Chriſtum reſurgentem vidit, itaque ei credidit. Rurſum figurat octavum articulum, qui eſt de judicio Chriſti: quia enim Chriſtus eſt Beniamin, id eſt filius dexteræ Dei, hinc venturus eſt judicare vivos & mortuos.

Simeon eſt S. Jacobus minor.

Nonus topazius aureus & cæruleus, in Rationali inſcriptum habebat Simeonem, interritum & audacem. Hic figurat Iacobum Alphæi, qui apud Iudęos, Chriſti parricidas, interritè Chriſtum prædicavit, ideòque ab eis pariter occiſus eſt. Rurſum notat nonum articulum, qui eſt de Spiritu ſancto, qui Apoſtolos & Martyres fecit interritus, deditque eis vires & animos quibus orbem Chriſto ſubigerent. Adde, Simeon hebr. idem eſt quod exauditio: ita Deus Pater exaudivit preces Chriſti & C Apoſtolorum, dum miſit eis Spiritum ſanctum in Pentecoſte.

Iſſachar eſt S. Thadæus.

Decimus achates, in Rationali inſcriptum habebat Iſſachar, qui inter Gentiles habitans, fidelis & ſanctus extitit. Hic notat Iudam Thadæum, cujus ſanctitas & zelus patent in eius epiſtola; æquè ac decimum articulum, qui eſt de S. Eccleſia, & Sanctorum communione.

Aſer eſt S. Simon.

Vndecimus hyacinthus, in Rationali inſcriptum habebat Aſer, qui hebr. idem eſt quod Beatus. Hic notat Simonem Chananæum, qui beatus fuit, quia zelotes. Iſtum notat undecimum articulum, qui eſt de remiſſione peccatorum. Scriptum eſt enim: *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum.* pſal. 31. 1.

Zabulon eſt S. Matthias.

Duodecimus amethyſtus, in Rationali inſcriptum habebat Zabulon, qui hebr. ſignificat habitaculum. Hic notat S. Matthiam, æquè ac duodecimum articulum, qui eſt de cælo & vita æterna, hoc enim eſt habitaculum felix, dives & æternum, quod Deus Matthiæ, id eſt humilibus præparavit. unde Moſes benedicens Zabulon Deuter 33. D 18. ait: *Lætare Zabulon & Iſſachar, populos vocabunt ad montem. Ibi immolabunt victimas iuſtitiæ, quia inundationem maris quaſi lac ſugent, & theſauros abſconditos arenarum.* Apoſtoli ergo ſunt gemmantes, imò gemmeæ ſtellæ: quia gemmæ ſunt terræ, & ſtellæ cæli.

Vers. 21.

Portæ Ieruſalem cæleſtis ex margaritis.

DUODECIM PORTÆ DUODECIM MARGARITÆ SUNT, PER SINGULAS] Primò, Albertus & Ribera exponunt, q. d. Quælibet porta facta quidem erat ex ſolida una margarita, ut ſequitur, habebat tamen alias duodecim margaritas ſibi affixas & adpactas ad ornatum, ut ſignificetur, omnes gratias & dona quas habent duodecim Apoſtoli, eaſdem habere & ſingulos eorum.

Secundò, & genuinè, Ticon. Aretas, Beda & Viegas, volunt hic ſignificari, non quòd in ſingulis portis fuerint duodecim margaritæ, ſed quòd ſingulæ portæ fuerint factæ ex ſingulis margaritis, ideoque fuerint ſingulæ

margaritæ: τὸ enim *per ſingulas*, idem eſt quod *ſingulæ ex ſingulis*. Ita enim mox ſe explicat S. Johannes dicens: *Et ſingulæ portæ erant ex ſingulis margaritis*. Jam portæ hæ non fuerunt foramina margaritarum: hæc enim exilia ſunt, minora quàm ſit foramen acus, ſed fuerunt inſtar portarum urbis; per eas enim homines & reges ingreſſi ſunt ſuaſque opes ſecum in urbem intulerunt. Alcazar tamen cenſet has portas viſas Johanni, arctas valde fuiſſe; arcta enim eſt via ſalutis, & porta adituſque in cælum; ita tamen, ut per eam ingredi poſſet homo.

Adhæc ſingulæ portæ factæ erant ex una margarita integra, non diſſecta, nec ex variis partibus conflata. Erant ergo ingentes hæ margaritæ, utpote ex quibus erigeretur ingens & magnifica porta, tantæ civitati proportionata, cum ſuis poſtibus ac liminibus, ſicut Romæ videmus portam templi quod Pantheon olim dicebatur, ex una æris lamina conſtare.

Inſuper margaritæ à Latinis vocantur uniones, eò quòd nullæ duæ reperiantur in conchis indiſcretæ, vel ſolæ, ſed ſingulæ aliis ſunt unitæ, connexæ, & quaſi adpactæ. Uniones *nulli duo reperiuntur indiſcreti: unde nomen unionum Romanæ ſcilicet impoſuere deliciæ*, ait Plinius libr. 9. 35. ubi & addit, illas pretio ſuperare alias gemmas. Porrò per portas intelliguntur Apoſtoli & viri Apoſtolici. Horum vita & doctrina eſt margarita, quia mirè præſtans & pretioſa, atque inſtar unionis ſummè inter ſe unita & conſentiens. Ut enim Religioſi & Clerici, qui ſunt prædicatores zeloſi, portæ cæleſtes fiant, multoſque in cælum tranſmittant, debent eſſe inter ſe & cum capite ſuo unionis nexu copulati, adeoque inſtar primorum Chriſtianorum, eſſe cor unum & anima una. Talis eſt & viſio beatifica, gloria & fruitio Apoſtolorum & Beatorum in cælis. Unde Chriſtus Matth. 13. regnum cælorum comparat homini quærenti bonas margaritas. Rurſum, ut è margaritis fiant aptæ & concinnæ portæ, oportet ut multis tunſionibus & malleationibus feriantur & poliantur: ita & poliri debent magna corporis maceratione, & ſenſuum caſtigatione, ac varia mortificatione tam ſponte aſſumpta, quàm ab aliis illata, qui aliis portæ cæli fieri cupiunt.

Margaritæ ſunt Religioſi zeloſi ob 15. analogias. Prima.

Symbolicè, margaritæ aptè repræſentant viros Apoſtolicos & Religioſos. Nam Primò, Plinius lib. 9. 35. ſcribit, certo anni tempore conchas luxuriare, ac marinum rorem velut maritum ſitire, cuius deſiderio hiant, & cùm maximè lunares liquantur aſpergines, oſcitatione quadam haurire humorem cupitum: ſic concipere gravidaſque fieri ex cæli rore, ideoque plus cæli quàm maris habere, ac cæli colorem, lucem & ſpeciem præ ſe ferre. Hujus rei fides ſit penes Plinium. Nam negat idipſum Anſelmus Boetius lib. 2. de Gemmis cap. 37. ubi aſſerit ſe exemiſſe complures margaritas ex conchis, ac deprehendiſſe eas in conchæ corpore naſci ex eo humore, ex quo teſta conchæ excreſcit, non ſecus quàm in fellis veſicula, & urinæ veſica lapides generantur: quo etiam modo lapis Bezoar in capris Indicis multis cuticulis generatur. Verùm ex ſententia Plinii, ſicut unio è cæli rore gignitur, ita vita Apoſtolica & religioſa cæleſtis eſt, & è cælo ad homines delapſa: ac cujuſque vocatio ad ſtatum tam eximium, opus eſt peculiaris favoris & gratiæ Dei. Sicut ergo margaritæ cauſa efficiens, eſt lumen cæli, ſive lunæ: materia ſeminalis, eſt humor roſcidus: mater & matrix, concha virginea; non enim coeunt conchæ, nec per commiſtionem generant: forma conſtat magnitudine & candore, ut mox dicam: finis eſt ornamentum hominum, maximè regum & principum feminarum. Ita hæc omnia ſeſe analogicè habent in vita religioſa; cui cuivis facile eſt ea adaptare. Inſuper nonnulli uniones in conchis fieri tradunt ex rore & fulgure. Ros enim allambentis fulguris vi non modò concreſcit in unionem, ſed & ipſe unio celeriùs Jove tonante paritur, ait Ælian. libr. 10. cap. 13. licet Plinius lib. 9. cap. 35. aſſerat, ſi fulgurent, comprimi conchas. Id S. Gregorius Thaumaturgus de incarnatione Chriſti explicat: fulgur enim eſſe virtutem Spiritus ſancti; rorem, puriſſimum ſanguinem Deiparæ Virginis; unionem, corpus Chriſti. unde Sedul. lib. 2.

Uterumque puella
Siderum mox implet onus, rerumque Creator

A *Naſcendi ſub lege fuit. ſtupet innuba venter*
Virgo ſinus, gaudetque ſuum paritura parentem.

Simili modo effulgurante in mente Spiritu ſancto, ros, id eſt pia & cæleſtis cogitatio, coaleſcit in unionem vitæ & virtutis religioſæ.

Secundò, margaritæ multiplici cute conſtant, æquè ac cælum variis orbibus, planetis & circulis, atque extimum empyreum omnibus eminet, omneſque ambit & continet. Ita religioſa vita omnibus ſtatibus eminet, eorumque virtutes & dotes in ſe complectitur. *Secunda.*

Tertiò, *Principium & culmen omnium rerum pretii margaritæ tenent*, ait Plinius. Ita religioſa vita nihil pretioſius & præſtantius; quare prudens negotiator *vendit omnia quæ habet, & emit eam*. Matth. 13. 46. Cleopatra duos uniones habuit, qui valebant ſexcenties ſeſtertium, id eſt duodecies centena millia Philippicorum, teſte Plinio l. 9. 35. ubi & ornatum Lolliæ Paulinæ margaritis conſtantem, quadringenties ſeſtertium, id eſt octingentis millibus Philippicorum æſtimat. Hac ætate pretio & æſtimatione primas tenet adamas, ſecundas rubinus, tertias unio, quartas ſapphirus: ego tamen huic opalum B præferri debere exiſtimo, ait Anſelm. Boet. lib. 2. de Gemmis cap. 44. *Tertia.*

Quartò, *margarita æternæ propè poſſeſſionis eſt*, ait Plinius: & vita religioſa *æternæ omnino poſſeſſionis eſt*. Rurſum Origen tract. 13. in Matth. & Plinius l. 9. cap. 35. docent, inter conchylia eſſe unum maximum, & pulchritudine margaritæ intra ſe reconditæ venuſtiſſimum, quod quaſi ducem alia conchylia turmatim ſequuntur. Hoc urinatores præ ceteris venantur, eo enim capto, facilè reliquum agmen, omneſque margaritas eo incluſas capiunt. Ita viri Apoſtolici & Religioſi Chriſtum, Chriſtique vicarium, putà ſuum Superiorem, quaſi ducem per omnia ſequuntur. *Quarta.*

Quintò, margaritarum *omnis dos in candore, magnitudine, orbe, lævore, pondere*, ait Plinius. ita candent, ut nullam habeant maculam, nullam labem. Talis eſt angelica Religioſorum puritas & caſtitas. Magnitudo notat animi magnitudinem, qua omnia terrena, ut vilia & exilia deſpiciunt, ac cæleſtia & divina ſpectant. Orbis, id eſt orbiculata & rotunda figura facilè in omnem partem C mobilis, ſymbolum eſt obedientiæ, qua ſe ad nutum Dei & Superioris gyrari ſinunt ad omnem locum, officium, exercitium. Cum orbe juncta eſt nuditas, id eſt paupertas. Lævor eſt politura abſque ullo tumore aut ſcabritie. Hæc notat mores per omnia ad regulam & diſciplinam compoſitos, ut nihil ſit in iis excedens aut deficiens, nihil quod alios offendere, aut à quoquam culpari poſſit. Ponderoſiores margaritæ, quales ſunt Occidentales, pretioſiores ſunt; ita gravitas, modeſtia & prudentia Religioſorum quo major eſt, eo pretioſior. Addit Plinius: *non promptis rebus*, q.d. Non facile eſt hæc omnia ſimul in unionibus reperire: ita non facile eſt haſce omnes dotes ſimul in uno Religioſo invenire, ſed in quocumque inveniuntur, hic vir rarus eſt & eximius. Vir ergo Apoſtolicus & Religioſus refert Chriſtum, qui eſt prima & pretioſiſſima margarita, cujus deitas in concha humanitatis continetur; ex materia virginea & rore Spiritus ſancti conceptus; ſummè candidus per vitæ innocentiam; lucidus per ſapientiam; rotundus per omnis perfectionis poſſeſſionem; habens pondus conſtantiæ; lævorem mititatis & ingenii tractabilis; pretium ditandi hic homines, & D ornandi Eccleſiam tam præſentem, quàm futuram. Rurſum, inſtar Chriſti omnes haſce gemmas refert, licet in una excellat. Ipſe eſt enim carbunculus, quia eſt lux mundi: eſt fortis, ut adamas: delectans viſum, ut ſmaragdus: gaudium generans & timorem expellens, ut ſardius: lepram peccati & vulnera ſanans, ut chryſopraſus: juvat ad partum bonorum operum edendum, ut jaſpis: bellum movet in vitia & in dæmones ad ea ſollicitantes, ut onychinus: ingenium & prudentiam acuit, ut beryllus: limam paſſionum ſuſtinet, & fluxum ſanguinis peccati reſtringit, ut topazius: triſtitiam maloſque ſpiritus fugat, ut chryſolithus: paleas inconſtantium hominum trahit ad ſe, ut igne charitatis comburat, tamquam chalcedonius: abortivum peccati per confeſſionem expellit, ut achates: reſiſtit ſomno & ebrietati, ut amethyſtus; imbecillitatem animi fugat, ut hyacinthus: gaudium ſpirituale gignit, ut ſardonyx: cæleſtis

leſtis eſt coloris, & cæleſtia ſpirat corde, & ore, & opere, ut ſapphirus.

Sexta. Sextò, margaritæ rore ſuaviter & modeſtè nutriuntur & creſcunt. alioquin ſi tonuerit, abortiunt conchę ſpeciem inflatam ſine corpore, quam vocant phyſemmata, ait Plinius. Ita Religioſus oratione nutriat ſpiritum oportet, aliqui ſi metu tantùm agatur, externam duntaxat ſpeciem & larvam Religionis habebit, non internam formam & ſpeciem.

Rurſum, pro qualitate roris, qui concha concipitur, mutatur margarita, atque puro rore candidior, turbido obſcurior producitur, ait Plinius. Ita pro gratiæ & vocationum diſcrimine, varia, ac magis minuſve perfecta vita religioſa perſpicitur. Hinc alii Deo impellente vacant quieti & ſilentio, alii operibus charitatis in hoſpitalibus, alii doctrinæ & prædicationi, alii contemplationi, &c. Eſt enim Eccleſia ſponſa Chriſti, in veſtitu deaurato *circumdata varietate.*

Septima. Septimò, ſolidæ ſunt, *& nullo lapſu franguntur*, ait Plinius. Ita ſolidi ſunt Aſcetę per omnia probati & tentati, ut nulla tentatione aut perſecutione frangantur, ſed ſtent immobiles quaſi marpeſia cautes.

Octava. Octavò *Uſu atteri non dubium eſt, coloremque indiligentia mutari: ſole rubeſcunt, candoremque perdunt*, ait Plinius. Ita Religioſi nimia converſatione cum ſæcularibus atteruntur. Si ad Epiſcopatus & Prælaturas evehantur, candorem perdunt.

Nona: Nonò, *aceti aſperitas viſque margaritas in tabem reſolvit*. ita aceto ſuum unionem liquavit Cleopatra, & abſorpſit. Pari modo rancoris, iræ & invidiæ aſperitas omnem Religionis formam tabefacit in eo quem infecerit & corruperit.

Decima. Decimò, *Flaveſcunt in ſenecta margaritæ, rugiſque torpeſcunt; nec niſi inventa conſtat ille qui quæritur vigor*, ait Plinius. Ita ſeneſcentibus Religionibus aut Religioſis, torpeſcit, & penè evaneſcit primus ille vigor & ſpiritus; quod ut caveatur, renovatione frequenti opus eſt, ut quiſque cum S. Franciſco jam emoriente geſtiat ad novitiatus, humilitatis & fervoris redire primordia. Simili enim modo ad priſtinum colorem, & quaſi juventam redeunt margaritę nimirum, ut ſcribit Anſelm. Boetius l. 2. de Gemmis c. 38. *dempta cuticula ſuperiori. Demitur autem ſpiritu vitrioli, aliàs pulvere alabaſtri, & corallii albi. Idem fit ſi columbis devoranda præbeantur: aut ſi oriza & ſale diu fricentur. Maculæ abolentur rore Maii, qui foliis lactucæ inſidet, ſi per diem illi immerantur, aut eo perliniantur.*

Undecima. Undecimò, *ſingularis gratia eſt margaritam clara luce illuſtratam intus rubeſcere, ac velut animam habere ſanguineam*. Id licet non habeat Plinius, in modernis tamen, præſertim Occidentalibus, idipſum videre eſt. Ita Religioſi anima, eſt paſſio & ſanguis Chriſti, ut cum S. Paulo dicat: *Mihi abſit gloriari niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo*. Unde Religioſi à Caſſiano, & aliis Patribus vocantur crucifixi.

Duodecima. Duodecimò, unionis gratia & ſplendor in unitate conſiſtit. Si enim ſeces & dividas, perit. Hinc & unio dicitur, quia in ſingulis conchis ſingulæ, vel, ſi plures ſint, unitæ & indiviſæ reperiuntur. licet Anſelm. Boetius lib. 2. de Gemmis c. 37. *Magnæ*, inquit, *margaritæ uniones vocantur, quòd rarò ſibi æqualem magnitudine habeant*. Ita religioſæ vitæ decus & fulgor in concordia & charitate fraterna conſiſtit; ſi ea pereat, perit Religionis ſpecies & ſanctitas. Quocirca ſicut uniones ſinguli ſingulis colore, rotunditate, pondere, aliiſque dotibus ſimillimi, & quaſi fratres ſunt: ita & Religioſi parem & communem agere debent vitam, ac in religioſæ diſciplinæ obſervationem eſſe pares & ſimillimi. Qui enim ſingulares eſſe volunt & exempti ſibi odium, aliis ſcandalum creant. Romæ à Doctore medico, qui pluribus monaſteriis per multos annos operam navavit, audivi, ſe continua experientia didiciſſe, eos qui in victu, aliiſque rebus ſingulares eſſe volunt in monaſteriis, juge habere purgatorium tam animæ, quàm corporis: qui hoc evadere velit, ac jucundè & religioſè vivere, debere agere vitam communem. Atque hanc ſingularitatem ſæpè non ex infirmitate vel neceſſitate, ſed ex occulta ſuperbia, qua cæteris eminere volunt, proficiſci: ſicuti vitæ communis amor naſcitur ex humilitate, qua, eſto ſis egre-

A gius, vis eſſe, quaſi unus è grege. Radix ergo religioſæ vitæ, pacis, quietis, ſanctitatis, eſt humilitas: ex qua ſequitur communitatis amor, & mutua unio, quæ omnium congregationum eſt vinculum, imò ſpiritus & anima. Quocirca Caſſian. lib. 5. de Inſtitut. Renunc. cap. 23. ita ſancit: *Eligendus eſt cibus, &c. qui ſit converſationi fratrum uſuique communis. Quidquid enim extra conſuetudinem præſumitur uſumque communem, ut vanæ gloriæ atque oſtentationis morbo pollutum, antiquiſſima Patrum traditio notat*. Acriter vero S. Bernardus ſerm. 30. in Cant. hoſce ſingulares, velut perturbatores unionis & diſciplinæ religioſæ, ęquè ac propriæ quietis, inſectans ob quatuor mala quæ ſingularitas parit: *Parce*, ait, *obſecro, primùm quieti tuæ; parce deinde labori miniſtrantium; parce gravamini domus; parce conſcientiæ; conſcientiæ dico, non tuæ, ſed alterius*. Eoſdem perſtringit S. Baſil. in Regul. brevior. interrog. 129. 131. 132. Idem Conſtit. Monaſt. c. 19. vitæ cœnobiticæ decus & gloriam in eo conſiſtere docet, quòd in ea, inquit, ſint *omnia communia, animi, mentes, corpora, eaque quibus neceſſariò ad cultum & victum utimur.* B *Communis Deus, communis pietatis mercatura, communis ſalus, communia certamina, communes labores, communia præmia & certaminum corona: ubi multi unus, & unus non ſolus, ſed in pluribus*. Et S. Chryſoſt. hom. 58. ad popul. loquens de Religioſis: *Una menſa*, inquit, *& miniſtrantibus, & iis quibus miniſtratur, eadem fercula, eadem indumenta, habitacula eadem, eadem vita. Parvus non dolet, quaſi contemnatur, nec ullus eſt qui contemnat*. Quocirca meritò David inter alia mirabilia Dei opera, hoc etiam commendat his verbis: *Qui habitare facit unius moris in domo*, id eſt ita concordes, æquales & ſimiles, ac ſi multi unus eſſent. Et Sophon. c. 3. 9. *Reddam populis labium electum, ut invocent omnes in nomine Domini, & ſerviant ei humero uno*. Hæc eſt reſp. beata, cujus ideam deſcripſit Plato, ſed reipſa exprimere non potuit, in qua omnia ſunt communia & æqualia: in qua Religioſi quaſi milites, hanc communione quaſi teſtudine caſtrenſi, ita ſe uniunt & muniunt ut omnium hoſtium telis ſint impenetrabiles, ait S. Baſilius c. 19. citato, imò omnia hoſtium caſtra expugnent & proſternant. Unde P. Alfonſum Rodrigues de Perfectione tom. 3. tract. 5. de obedientia c. 16. & ſequent.

C Decimotertiò, uniones ut uſui eſſe poſſint, perforantur. Ita Religioſus ut Eccleſię proſit, fiatque doctor, concionator, &c. priùs ejus fides & virtus perſpicienda eſt conſtet eum eſſe ſolidæ & probatæ doctrinę æquè ac virtutis. *Decimatertia.* Denique Anſelm. Boet. loco antè citato: *Margaritæ*, inquit, *cor ſpirituſque vitales roborant: proinde & venenis omnibus, peſti & putredini reſiſtunt, animum exhilarant, cardiacos & melancholicos affectus, & ſyncopen tollunt Phthiſicis, maraſmo, febreque ardente aut peſtilente correptis ob id utiliſſimæ ſunt. Valent contra ſanguinis aluique profluvia, cerebrum nervoſque roborant, & oculorum lacrymas exſiccant*. Ita Religio mentem, ſpiritum, omneſque potentias roborat, ſanat, exhilarat, conſervat. Porrò quæ hìc dixi de gratia & vita Apoſtolica præſentis vitæ, pari, imò majori jure competunt glorię ejuſdem in cæleſti Jeruſalem: de hac enim ad literam hic agit Johannes, cùm portas ejus, ait conſtructas ex margaritis. Quæ ergo de gratia & virtutibus dixi eadem gloriæ & felicitatis dotibus adaptanda ſunt. Haſce ergo Chriſti margaritas, humilitate parvas, valore pretioſas, portatu faciles, geſtemus D in capite noſtro, ad ornamentum. in fronte, per confeſſionem fidei: in auribus, per diſciplinam & obedientiam, Deo & Superioribus debitam: in collo & pectore, per amorem & guſtum: in brachio & armillis, per bonorum operum exercitium: in digitis & annulis per donum diſcretionis ſpirituum: in cingulo, per caſtitatem: in veſtitu & inceſſu per modeſtiam & ſanctam externę vitæ moderationem, qua alios ad honeſtatem, & virtutem, Chriſtique imitationem & ſequelam pelliciamus. ita in cęleſti Jeruſalem fiemus portæ ex margaritis, ac cum aliis quos eò inducemus, fulgebimus inſtar unionum in perpetuas ęternitates. Amen.

Et platea civitatis aurum mundum, tanquam vitrum pellucidum.] Platea, id eſt plateę: nam civitas duodecim millium ſtadiorum, neceſſe eſt ut plurimas habeat plateas. Rurſum plateæ, id eſt pavimentum platearum. Sicut enim verſ. 16. dixit ipſam civitatem, id eſt domos civitatis, eſſe ex auro pellucido: *Plateæ & domus in cælo ex auro … ao, cur*

-ita hìc idem dicit de plateis. Platea ergo hìc non eſt foſum civitatis, ut aliqui putaruut. Itaque ſenſus eſt, q. d. Plateæ omnes, æquè ac domus eis utrimque adjacentes, aureæ ſunt & pellucentes. Qua re & ſymbolo ſignificatur latitudo (platea enim græcè idem eſt quod lata) charitatis, æquè ac claritatis Beatorum; ſcilicet quòd eorum omnium communicatio, licet inter ſe meritis & gloria impares & inæquales ſint, ſit fraterna, tota aurea & fervida charitate, æquè ac lucida, ſincera & clara inſtar vitri. Sancti enim invicem alii aliorum gloriam clarè intuentur, eaque gaudent & fruuntur: nam per communionem charitatis, mutuò ſibi eamdem felicitatem, quaſi radium pellucidiſſimum tranſmittunt. Porrò Alcazar per domos accipit Beatos, qui gratia & gloria eminent: per plateam, Beatos communes & vulgares, v. g. qui in infantia, vel in conjugio vixerunt & obierunt, quorum ingens eſt numerus: unde rectè plateę latæ & longæ comparantur; omnium enim gloria ingens eſt, præſtans & clara inſtar auri pellucidi, licet iſtorum major ſit quàm horum. Hoc aurum participant à Chriſto, qui in cælo fulget & radiat ut chryſolithus. qui eſt inſtar auri fulgidi & pellucentis: unde & Beati ipſum à Chriſto participant, fiuntque & ipſi chryſolithi, juxta illud Philip. 3. v. 21. *Reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ.*

Denique chryſolithus, ſive aurum pellucidum aptum eſt ſymbolum felicitatis Beatorum: aurum enim charitatem, vitrum pellucens claram Dei viſionem & fruitionem, quæ eos beat, ſignificat.

Vers. 22. ET TEMPLUM NON VIDI IN EA. DOMINUS ENIM DEUS OMNIPOTENS TEMPLUM ILLIUS EST, ET AGNUS] Syrus, *ipſe enim Dominus, ille omnipotens templum eius eſt, & ille Agnus.* Porrò in cœlo non eſt templum, Primò, quia in hac mortali vita tantùm eſt locus oblationis, ſacrificii & orationis & per conſequens templorum, quæ ad hoc ſolùm deſtinantur. In cælo autem poſt plenam reſurrectionem, locus eſt facialis præſentiæ & fruitionis Dei, ubi videlicet Sancti Dominum facie ad faciem ſemper contemplantur, adorant & laudant, atque in ipſo, quaſi in templo divino & increato, divinam & beatam obtinent manſionem: ita ut Deus eis ſit templum, & præſes templi, & omnia in omnibus, ait Richardus & Primaſius.

Cæli templum eſt Deus, cur?

Secundò, Deus ibi non indiget templo, ac conſequenter nec Beati: quia ipſemet ſibi eſt templum. Nam & in ſeipſo videtur à Beatis, & in ſe ipſo majeſtatem omnem templi continet, eamque quaſi *omnipotens* totam Beatis fruendam & poſſidendam communicat. Hoc enim eſt opus omnipotentiæ Dei; nuſquam enim magis quàm in cælo, Deus ſuam omnipotentiam manifeſtat.

Et Agnus. Pari modo Agnus eſt templum Beatorum, tum quia Chriſtus qua Verbum, eſt Deus, Deoque Patri æqualis; tum quia qua homo, ſua gloria animæ & corporis mirè recreat Beatos, ab eiſque quaſi ſalvator & redemptor colitur & adoratur. Alcazar Chriſtum hominem comparat *Sanctæ*, Deum verò *Sancto ſanctorum*. Supervacaneum ergo in cælo eſt templum, ubi Dei & Chriſti claritas immenſa Beatos tenet in ſui contemplatione defixos. Quare perperam Auguſt. Marloratus hunc locum obiicit Catholicis, ut probet in Eccleſia non debere eſſe templa ad offerendum Deo ſacrificium, cùm illud in lege nova nullum ſit, niſi ſacrificium Chriſti in cruce. Hæc eſt enim hæreſis, quæ uſu totius antiquitatis refellitur. Porrò fruſtra hunc locum citat: Johannes enim hìc non agit de Eccleſia militante, ſed de triumphante.

Vers. 23. ET CIVITAS NON EGET SOLE, NEQUE LUNA NAM CLARITAS DEI ILLUMINAVIT EAM] Vidit hìc Johannes, æquè ac cap. 4. Deum in medio hujus civitatis, throno ſublimi & glorioſo reſidentem, indeque inſtar ſolis radios quaquaverſum ſpargentem, iiſque totam civitatem illuminantem, exhilarantem, & glorioſam reddentem. *Claritas* ergo *Dei*, Primò, accipi poteſt lumen gloriæ, quod mentes Beatorum illuſtrat, & elevat ad videndum Deum. Dicitur *Dei* quia eſt donum Dei: nam ab ejus lumine inacceſſibili Beati velut mutuatum lumen accipiunt, ait Gabriel Vaſquez 1. part. diſp. 42. n. 6. Qui tamen ibidem addit,

A ex hoc loco non poſſe clarè evinci contra refractarium, hoc lumen gloriæ eſſe habituale. Nam ipſa quoque viſio & illuſtratio rectè vocatur lumen & claritas. Sic & Ludov. Molina 1. p. q. 12. a. 5. diſp. 1. Secundò, *claritas Dei* eſt ipſe Deus, qui eſt increata claritas, & ſol radiantiſſimus cæleſtis Jeruſalem, Idque aptius, quia hanc claritatem opponit lucernæ Agni, de qua mox, ita ut claritas Dei ſit ipſe ſol divinitatis, ex qua lucerna humanitatis Chriſti ſuum lumen mutuatur. Tertiò, & aptiſſimè, utrumque jungendo, *claritas Dei* eſt ipſe Deus clariſſimus, qui ſuam claritatem, putà lumen gloriæ, Beatis communicat. De hac dixit v. 11. *Et lumen eius ſimile lapidi pretioſo tamquam lapidi iaſpidis, ſicut cryſtallum.*

ET LUCERNA EJUS EST AGNUS] *Lucerna*, id eſt fax, ſtella, vel lux oculos corporeos Beatorum illuminans & recreans, eſt ſplendidiſſima & glorioſiſſima Chriſti humanitas, quæ inſtar lunæ fulgidiſſimæ lumen per cęlum empyreum diffundit, ut videlicet oculi Sanctorum per illud intuendo humanitatem Chriſti glorioſam, alioſque Sanctos, omniaque quæ in cælo erunt; & ſuam claritatem ſenſibilem, & recreationem ac jucunditatem maximam habeant. Sicut enim claritas Dei eſt ſol, ſic claritas

B Agni eſt quaſi luna cæli empyrei. Pro *lucerna* græcè eſt λύχνος: ſpecies autem carbunculi eſt quæ dicitur lychnites. Ergo videtur quòd Chriſti humanitas inſtar ignei carbunculi & lychnitis, imò longè magis, refulget & radiat in cælo. Nam eadem comparata eſt chalcedonio, id eſt carbunculo, ut dixi v. 19. ita Alcazar hìc ad v. 11. Hinc piè & pulchrè S. Auguſt. in hymno de gloria paradiſi, lib. Meditationum c. 26. ita jubilat;

Non alternat luna vices, ſol, vel curſus ſiderum.
Agnus eſt felicis urbis lumen inoccidunm.

ET AMBULABUNT GENTES IN LUMINE EIUS] Vers. 24.
id eſt, ad lumen ejus (civitatis ſcilicet, putà cæleſtis Jeruſalem, non autem Agni, ut patet ex pronomine Greco feminino αὐτῆς) quaſi dicat: Gentes viſo ejus lumine, non in ſe, ſed quaſi reflexo, ita ejus amore & ſtudio incitabuntur, ut omnibus viribus eò contendant. τὸ enim *ambulabunt* viatorum eſt, non comprehenſorum. Licet enim claritas Dei tantùm ipſam civitatem ejuſque cives illuſtret: tamen, quia tanta eſt & tam abundans, hinc ſpargit

C ex ſe mirum fulgorem circumquaque, qui eminus à viatoribus viſus ita eos allicit, ut omni conatu eò proficiſcantur; ſicut ſol antequam oriatur, ſpargit radios quoſdam aureos auroræ, qui omnes recreant excitantque, ut ad ſolis ortum & conſpectum anhelent. Porrò fulgor ille claritatis cęleſtis, quem in hac vita viatores conſpicimus, eſt veritas & cognitio gloriæ cæleſtis, quæ nobis à S. Scriptura, Patribus, Doctoribus & concionatoribus proponitur & explicatur, ac interiùs à Deo menti obiicitur & revelatur. Hæc enim exteriùs per fidem & ſpem percepta & præcepta, animos noſtros in ſui deſiderium rapit, ut ad ejus aſſecutionem aſpirėmus, putà ad ipſum lumen gloriæ beatificæ, ipſumque Deum, qui eſt lumen increatum, beans & clarificans ſuos electos.

Alludit ad Iſaiæ 60. 3. *Ambulabunt Gentes in lumine tuo, & reges in ſplendore ortus tui.* Ubi licet proximè loquatur Iſaias de lumine Eccleſiæ militantis, tamen conſequenter & de lumine triumphantis loquitur. Huc enim ducit & ductat nos militans, quaſi ad ſui finem, complementum & beatitudinem,

D ET REGES TERRÆ AFFERENT GLORIAM SUAM ET HONOREM IN ILLAM] non tam ut eam glorificent & honorent, quàm ut ab ea honorentur & glorificentur. Omnis enim regum honor & gloria fucata eſt & evanida, niſi à cæleſti ſummi Imper. Dei aula robur, confirmationem & perfectionem, putà gloriam cęleſtem, accipiat.

Primò ergo, *ambulabunt gentes* & reges *in lumine eius*, id eſt ad ejus lucem & ſplendorem ineffabilem contendent; ideoque *afferent gloriam ſuam & honorem in illam*, id eſt opes ſuas omnes & honores, ac regna & imperia huc dirigent, ut ſe & ſuos ſubditos ad beatam hanc civitatem ducant, quin imò opes & gloriam omnem regalem & temporalem præ æterna parvi pendent, multi etiam, ut Joſaphat apud Damaſcenum, Carlomannus, Carolus Quintus, &c. deponent, ut expeditiùs ad cæleſtem contendant, quem omnibus votis ambiunt.

Se-

Secundò, *omnem gloriam & honorem*, id eſt omnia heroica & glorioſa facta, ac merita afferent in cælum. Primò, ut Deum laudent, eique quaſi auctori & datori gratias agant. Secundò ut eorum præmium conſequantur. Tertiò, ut alios Beatos lætificent.

Denique quidquid glorioſum & magnum erit in Gentibus, reges ſcilicet & principes, ſapientes item & opulenti, inferentur in cæleſtem Jeruſalem, ac ipſimet in eam ſuas virtutes omnes, ſuam ſapientiam, ſuum ingenium, ſuas dotes omnes inferent. ita Primaſius, Rupertus, Viegas & alii; Significatur enim hiſce verbis cæleſtis Jeruſalem frequentia, nobilitas & opulentia, quaſi ibi futurum ſit emporium & commercium rerum & bonorum omnium. Alludit enim ad Iſaiæ 60. verſ. 11. *Afferetur ad te fortitudo Gentium, & reges earum adducentur tibi. Gloria Libani ad te veniet. Suges lac Gentium, & mammilla regum lactaberis. Fortitudo Gentium veniet tibi, aurum & thus de Saba. Argentum eorum, & aurum eorum cum eis.* Sicut de facto hęc ipſa à principibus & populis pietatis cauſa, undequaque Romam deferri videmus. Loquitur enim Iſajas ad literam de Eccleſia militante, cujus caput eſt Eccleſia Romana: Anagogicè de triumphante. Johannes verò ad literam hic loquitur de triumphante.

Addit Alcazar alium ſenſum q.d. Multi etiam reges in cælum ſuas opes afferent, dum eas pro Chriſto deſpicient & in pauperes erogabunt, aut etiam in divini cultus obſequium impendent. Ea enim ratione mundi opes in cælum transferri, & æternitate donari poſſunt.

Vers.25. ET PORTÆ EJUS NON CLAUDENTUR PER DIEM: NOX ENIM NON ERIT ILLIC] Dixerat Iſajas cap. 60. v. 11. de Eccleſia militante, tantam fore ejus pacem & ſecuritatem, ut portæ ejus die & nocte non claudantur, uti hic Romæ ſemper apertas videmus. Johannes verò ait, in cæleſti Jeruſalem *non claudentur per diem: nox enim non erit illic*: quaſi dicat, Cùm clauſuræ portarum memini, memini diei tantùm, non noctis: quia ibi nox non erit. ita Alcazar. Secundò & magis genuinè: quaſi dicat, Portę ejus non claudentur per diem, id eſt in fine diei, imminente jam nocte & tenebris: tunc enim metu hoſtium claudi ſolent portæ. ſed in cælo non claudentur, quia ibi nulla erit nox, neque ac nullus hoſtis, nullus metus, ſed ſumma pax & ſecuritas. Itaque τὸ ἡμέρας quod Noſter vertit *per diem*, idem eſt quod, per ſingulos dies noctu, ut fieri ſolet, quod Hebræi dicunt דבר יום ביומו *debar iom bejomo*, id eſt rem diei in die ſuo, id eſt quolibet die ſtato tempore. Rurſum hæc perennis portarum apertura ſignificat, omnibus gentibus & regibus jugiter in eam patere aditum.

NOX ENIM NON ERIT ILLIC) quaſi dicat, Ne quis ex eo quòd v. 23. lucernæ mentionem feci, ſuſpicetur in cælo aliquam fore noctem, quæ lucerna alluminanda ſit; aſſero, ibi nullam fore noctem, ſed unum perennemque æternitatis diem, cùm in ea perpetuò ſol divinitatis, & lucerna, id eſt fax & luna humanitatis Chriſti fulgeat. Pulchre S. Auguſt. in Sententiarum 37. *Aeternæ civitatis, ait, æterna ſunt gaudia, & ſtantium dierum perpetuitas infinita nec variabitur, nec labetur: quia incommutabili pace potiuntur, quorum erit omnium bonum, etiam quæ ſunt ſingulorum.*

Vers.26. ET AFFERENT GLORIAM ET HONOREM GENTIUM IN ILLAM] Quod v. 24. dixit de regibus, idem hic dicit de gentibus, quòd ſcilicet omnes ſuas dotes, artes, ingenium, ſcientias, prudentiam, &c item omnia ſua virtutum opera & merita afferent in cęlum.

Vers.27. NON INTRABIT IN EAM ALIQUOD COINQUINATUM] Dixerant gentes gloriam ſuam in illam illaturas, nunc ne quis id de omnibus omnino accipiat, etiam infidelibus, pravis & infectis, ſubdit ſe de fidelibus tantùm loqui, puris & ſanctis. Porrò *aliquod coinquinatum*, id eſt aliquis coinquinatus. Utitur genere neutro per grecismum: Græcum enim ἔθνος, id eſt gens, eſt neutrius generis. Unde Arabicus vertit, *non intrabit in ea mendax*: practicè, hoc eſt impius, injuſtus. Alludit ad Iſaiæ 60. v. 21. *Populus tuus omnes juſti*. Et cap. 52. v. 1. *Non adiiciet ut pertranſeat per te incircumciſus*. Unde ſubdit: *Niſi*, id eſt, ſed tantùm illi, *qui ſcripti ſunt in libro vitæ Agni*. de quo dixi cap. 3. v. 5. & alibi.

Moraliter diſce hic, quàm puritati ſtudere oporteat, cùm nullus impurus, imò nullus ſanctus habens maculam, etiam minimam, in cælum admittatur: quod exemplis non ſemel teſtatum fecit Deus. Nam S. Anno Archiepiſcopus Colon. in viſione conſpexit S. Hubertum, Arnulfum, Bardonem, alioſque Epiſcopos in gloria, ac inter eos ſolium auguſtum ſibi paratum; cumque ille illud conſcendere conaretur, prohibuit eum Arnulfus dicens, eum non poſſe in glorioſum hunc conſeſſum admitti, eò quòd veſtem ejus turpis macula fœdaret. Macula hæc erat memoria injuriæ ſibi illatæ à civibus Colonienſibus, qui eum Colonia expulerant. Evigilans ergo pœnituit, civeſque à ſe excommunicatos boniſque ſpoliatos abſolvit, boniſque reſtituit. ita Lambert. Schafnaburgenſis in Hiſtor. German. ad annum Domini 1075.

S. Gertrudis vidit animam ſororis ſuæ defunctæ Chriſto aſſiſtere, ſed ſuberiſtem, & demiſſo vultu, oranſque pro ea audivit à Chriſto cauſam, ſcilicet maculam, quæ ab ea expianda forte, ita exigente Dei juſtitia; addidit que Chriſtus: *In hoc ſponſa mea libentiſſime conſentit: juſtitiæ meæ, quæ cùm plene purgata fuerit, gloria divinitatis meæ incunctiſſime perfruetur.* Ad quæ verba Domini illa benigno vultu annuit. Alio tempore vidit animam Religioſæ cujuſdam ſubducentem ſeſe reverenter à Chriſto, licet eam invitante. Cùmque Gertrudes ab ea quæreret: *Cur te ſubducis amplexibus ſponſi tam amabilis?* Reſpondit: *Quia nondum purgata ſum, ſed adhuc maculæ aliquæ me incompoſitam reddunt. Etiamſi omnino liber ad cælum acceſſus mihi pateret, ego tamen (dictante juſtitia) memetipſam ſponte ſubtraherem, cùm ſciam me tam glorioſo ſponſo nondum convenire.* Ita narrat Ludovic. Bloſius Abbas Lætienſis in Monili ſpirit. c. 13.

S. Germanus Capuanus Epiſcopus vidit in thermis Puteolanis torqueri, & purgari à maculis animam Paſchaſii Diaconi Apoſtolici, ab eaque inquirens cauſam, audivit: *Pro nulla alia cauſa in hoc pœnali loco deputatus ſum, niſi quia in tempore ſchiſmatis Laurentii, contra Symmachum Papam ſenſi.* ita S. Gregor. lib. 4. Dialog. c. 40. Qui & c. 55. narrat animam Juſti, monachi ſui, per triginta dies in Purgatorio expiaſſe maculam proprietatis, qua ſibi ſecretò tres ſolidos in vita aſſervarat.

CAPVT VIGESIMVM SECVNDVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Deſcripſit S. Iohannes cap. 21. cæleſtis Ieruſalem ambitum, murum, plateas, fundamenta, portas: hic ejus fluvium, & ex utraque fluvii parte arbores vitæ deſcribit. Secundo, v. 8. volens adorare angelum hæc nunciantem, ab eo prohibetur dicente: Conſervus tuus ſum, *&c. Tertiò, v. 12. adhortatur omnes ad huius civitatis deſiderium, utque per fugam peccatorum & ſanctam vitam, eamdem ineant. Quartò, v. 18. graves pœnas comminatur ei qui addit, vel detrahit aliquid huic prophetiæ. Denique ad cælum & Chriſtum ſuſpirans,* Veni *inquit,* Domine Ieſu.

ET oſtendit mihi fluvium aquæ vitæ, ſplendidum tamquam cryſtallum, procedentem de ſede Dei & Agni. 2. In medio plateæ eius, & ex utraque parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duodecim, per menſes ſingulos reddens fructum ſuum, & folia ligni ad ſanitatem Gentium.

3. Et omne maledictum non erit ampliùs: ſed ſedes Dei & Agni in illa erunt, et ſervi ejus ſervient
illi. 4. Et videbunt faciem ejus: et nomen ejus in frontibus eorum. 5. Et nox ultrà non erit: et non
egebunt lumine lucernæ, neque lumine ſolis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos, et regna-
bunt in ſæcula ſæculorum. 6. Et dixit mihi: Hæc verba fideliſſima ſunt et vera. Et Dominus Deus
Spirituum prophetarum miſit Angelum ſuum oſtendere ſervis ſuis quæ oportet fieri citò. 7. Et ecce
venio velociter. Beatus, qui cuſtodit verba prophetiæ libri hujus. 8. Et ego Iohannes, qui audivi,
et vidi hęc. Et poſtquam audiſſem, et vidiſſem, cecidi ut adorarem ante pedes angeli, qui mihi
hæc oſtendebat: 9. Et dixit mihi: *Vide ne feceris*: conſervus enim tuus ſum, et fratrum tuorum
Prophetarum, et eorum qui ſervant verba prophetię libri hujus; Deum adora. 10. Et dicit mihi:
Ne ſignaveris verba prophetiæ libri hujus: tempus enim propè eſt. 11. Qui nocet, noceat adhuc:
et qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc: et qui juſtus eſt, juſtificetur adhuc: et ſanctus, ſanctifice-
tur adhuc. 12. Ecce venio citò, et merces mea mecum eſt, reddere unicuique ſecundùm opera
ſua. 13. Ego ſum α, et ω, primus, et noviſſimus, principium, et finis. 14. Beati, qui lavant ſtolas
ſuas in ſanguine Agni: ut ſit poteſtas eorum in ligno vitæ, et per portas intrent in civitatem.
15. Foris canes, et venefici, et impudici, et homicidæ, et idolis ſervientes, et omnis qui amat
et facit mendacium. 16. Ego Ieſus miſi Angelum meum, teſtificari vobis hæc in Eccleſiis. Ego
ſum radix et genus David, ſtella ſplendida et matutina. 17. Et ſpiritus et ſponſa dicunt: Veni. Et
qui audit, dicat: Veni. Et qui ſitit, veniat, et qui vult, accipiat aquam vitæ gratis. 18. Conte-
ſtor enim omni audienti verba prophetiæ libri hujus: Si quis appoſuerit ad hæc, apponet Deus
ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto. 19. Et ſi quis diminuerit de verbis libri prophetiæ hujus
auferet Deus partem ejus de libro vitæ, et de civitate ſancta, et de his quæ ſcripta ſunt in libro iſto.
20. Dicit qui teſtimonium perhibet iſtorum. Etiam venio citò: Amen. Veni Domine Ieſu. 21. Gra-
tia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus vobis. Amen.

Verſ. 1. ET OSTENDIT MIHI FLUVIUM AQUÆ VITÆ, (*Syrus, aquarum viventium*) SPLENDIDUM TAMQUAM CRYSTALLUM PROCEDENTEM DE SEDE DEI ET AGNI] Arabicus vertit, *& oſtendit mihi fluvium aquę vitæ procedentem de ſede Dei & Agni, in medio platearum ejus: & mare ex hinc, & illinc* (ex utraque parte) *& lignum vitæ proferens duodecim fructus ſecundùm numerum menſium*. Fluvium hunc cæleſtem vocat *mare*, quia ingens erat & amplus inſtar maris. Pro intelligentia hujus viſionis & ſymboli, Nota, S. Johannem vidiſſe thronum Dei & Agni in medio urbis, alto loco poſitum, atque ex hoc throno prodire fluvium, qui per ſingulas urbis plateas decurrit, tum ad voluptatem: tum ad utilitatem civium; eamque duplicem, ſcilicet Primò, ut ſitientibus det potum, ut dicitur v. 17. Secundò, ut eſurientibus det cibum. Habet enim alitque utrimque arbores pulcherrimas, ferentes poma & fructus præſtantiſſimos, inſtar paradiſi divini: quocirca & fluvius, & arbores, & poma, omniaque cetera hic divina ſunt. Vocatur hic fluvius vitę, id eſt vitalis, vivas ſemperque ſcaturientes dans aquas, per quas ſitientibus & potantibus vitam perpetuam & beatam confert.

Fluvius vitæ in cælo quis. Quæres, quiſnam hic fluvius vitæ? Primò, Richardus & Joachim reſpondent, eſſe gratiam Spiritus ſancti. Secundò, Rupertus ait eſſe ipſummet Spiritum ſanctum, qui procedit à Patre & Filio, ſicut fluvius hic à throno Dei & Agni emanare dicitur: Spiritus ſanctus enim uti gratiæ, ita & gloriæ, felicitatis & voluptatis fons eſt uberrimus, qui electis & Beatis ſuggeret jugiter omnia ad voluptatem oportuna, ut per ſingulos menſes & dies anni æternitatis paſcantur fructibus ſuaviſſimis. Sic & S. Ambroſ. lib. 3. de Spiritu ſancto cap. 21. *Hic*, inquit, *eſt utique fluvius de Dei ſede procedens, is eſt Spiritus ſanctus, quem bibit, qui credit in Chriſtum, ſicut ipſe ait: Qui ſitit, veniat ad me & bibat: Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc autem dicebat de Spiritu. Ergo flumen eſt Spiritus. Hic igitur eſt in Dei ſede.* Tertiò, Haymo & Anſbertus fluvium hunc aiunt eſſe prædicationem Evangelii, quæ inſtar fluvii omnes gentes pervaſit. Verùm S. Johannes agit hic de Beatis, & de beatitudine, non de converſione gentium.

Itaque dico, eum alludere hic ad paradiſum terreſtrem, ejuſque fontem & lignum vitæ, de quo Geneſis 2. Fluvius ergo hic ſignificat exuberantiam donorum & voluptatum à Deo & Chriſto in Beatos effuſam. Dicitur *fluvius aquæ vitæ*, vel, ut alii legunt, *vivæ*, qui ſcilicet ſemper ex ſe, quaſi ex vitali corde aut hepate, effundit aquam, ſive qui ſemper fluit, & numquam areſcit aut deficit: qui ſi urbem permeet, magnam illi amœnitatem

A & utilitatem affert. Unde dicitur pſalm. 45. 5. *Fluminis impetus lætificat civitatem Dei*. Talis ergo fluvius in cælo, eſt viſio Dei beatifica; per quam Deus ſe ſuaque omnia bona Sanctis communicat, ſuaque gaudia in eos effundit adeò copiosè, ut de iis dicatur pſalm. 35. v. 9. *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos*. Et Iſaiæ 66. 12. *Declinabo ſuper eam quaſi fluvium pacis, & quaſi torrentem inundantem gloriam*. Quocirca piè & verè S. Bernard. ſerm. 1. de diverſis, labores & pœnas huius vitæ cum hoc voluptatum cæleſtium fluvio comparans: *Guttatim*, inquit, *pœna bibitur, liquando ſumitur, per minutias tranſit: nam in remuneratione torrens eſt voluptatis, & fluminis impetus, torrens inundans lætitiæ, flumen gloriæ, & flumen pacis. Flumen planè eſt, ſed quod affluat, non quod fluat vel effluat. Flumen vocatur, non quòd tranſeat vel pertranſeat, ſed quod abundet.* *Et viſio beatifica.*

Hunc fluvium anagogicè adumbravit fluvius ille templi Ezechielis capit. 47. 1. & 5. inquit S. Hieron. Ille enim Ezechielis eſt Eccleſiæ militantis, hic verò Johannis eſt triumphantis: fluvio enim doctrinæ & ſapientiæ militantis Eccleſiæ, reſpondet fluvius ſapientiæ B cæleſtis & viſionis beatificæ. Quocirca de hac ſapientia dicitur Eccli. 24. v. 40. *Ego ſapientia effudi flumina: ego quaſi fluvii dioryx*, (id eſt aquæductus: unde explicans ſubdit) *& ſicut aquæductus exivi de paradiſo. Rigabo hortum meum plantationum, & inebriabo prati mei fructum.*

Dices, Viſio beatifica eſt ſol huius urbis, putà claritas Dei urbem illuminans, uti dictum eſt cap. 21. verſ. 23. Ergo eadem nequit eſſe fluvius urbis. Reſpond. nego conſequentiam. In viſionibus enim ſymbolicis & ænigmaticis, eadem res per diverſa ſymbola & ænigmata repræſentatur, præſertim cùm re ipſa varias habet dotes, quæ per unum ſymbolum adæquatè figurari & exprimi nequeunt. Ita hic viſio Dei comparatur ſoli cæleſtis Jeruſalem, quia eam illuminat & glorificat. Eadem viſio comparatur fluvio urbis, quia omnem ſitim, omneque deſiderium Beatorum explet & ſatiat, eoſque ineffabili voluptate perfundit & inebriat. Quocirca Alcazar eam comparat fluvio, quem Mardochæus in ſomnis vidit in ſolem converti, Eſther 10. 6. *Parvus*, inquit, *fons crevit in fluvium, & in lucem ſolemque converſus eſt, & in aquas plurimam redundavit*. Porrò hic fons C repræſentabat *Eſther, quam rex accepit uxorem, & voluit eſſe reginam*. Ita pariter myſticè ſapientia, quam ſpirituali connubio omnes Beati ſibi copulant, per ſolem & per fluvium adumbratur. Hinc ejus aqua vocatur *vitæ*, quomodo Itali vinum diſtillatum vocant aquam vitę, quia eſt quaſi ſpiritus vitalis vini; qui ſpiritus animales vitamque bibenti ſuggerit & inſtillat: aut vita hic ſignificat feli-

felicitatem, quia vita in Scriptura ſæpè idem eſt quod beatitudo. Quare fluvius aquę vitæ perinde erit atque fluvius beatus, ſeu potiùs beatificans. Simili ſenſu vocatur lignum ſive arbor vitæ. Hęc Alcazar.

Huic fluvio vitali ſimilis eſt fons Virginis balſamum vegetans. Burchardus enim qui ante trecentos annos luſtravit terram ſanctam, in ejus deſcript. cap. penult. & ex eo Thomas Bozius de Signis Eccleſiæ lib. 1. cap. 7. narrat ſe vidiſſe in Ægypto hortum balſami, qui ex ſe non dabat fructum, niſi irrigaretur fonte vicino, in quo B. Virgo ſæpiùs puerum Jeſum lavit; atque Saracenos expertos teſtari, fruſtra illum aliis aquis irrigari, quamobrem duxiſſe in illum fontem aliunde aquam, ut virtutem divinam inde hauriens, abundè ſufficeret ad irrigationem. Ita Tropologicè, omnia noſtra cogitata factaque tamquam ſteriles plantæ marceſcunt, niſi illa aqua vitæ irrigentur. O ſola inter virgines mater, & inter matres virgo: ſola filii tui mater & filia, tibi, tuoque Jeſu competit hoc lemma; *Creſcit quodcumque rigat.* ita Nicol. Cauſin. libr. 1. Parab. Hiſtor. c. 45.

Adde fluvium hunc eſſe inſtar ſolis, quia pellucidus eſt inſtar cryſtalli. qua re ſignificatur puritas & ſanctitas voluptatis, quam hauriunt Beati ex ſapientia ſpirituali, & viſione beatifica, cùm de ſapientia carnali & voluptatibus carnalibus dicat Jeremias cap. 2. v. 18. *Quid tibi vis in via Ægypti, ut bibas aquam turbidam?* Porrò comites ſunt & ſociæ, individuæ, lux & vita ſpiritalis, ac ſociatæ uberrimos dant clariſſimarum virtutum fructus. Quocirca eas ſociare ſolet Scriptura, ut pſa.m. 35. 10. *Apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.* Et Johan. 1. 4. *In ipſo vita erat, & vita erat lux hominum.* Putant nonnulli fluvium hic comparari cryſtallo, eò quòd aqua ſit materia cryſtalli, ac glacies diu in frigidiſſimis montibus ſervata, tandem in cryſtallum convertatur. Verùm id refutat Anſelmus Boetius lib. 2. de Gemmis cap. 73. *Numquam*, inquit, *aqua in cryſtallum mutari poteſt; abſque tamen aqua non generatur: ſolvi enim terræ tenuiſſima portio ab aqua debet, aut illi aliunde miſſa commiſceri, quæ recedente aqua tunc primùm in cryſtallum concreſcit. Si cryſtallus ex aqua congelata conſtaret, igne ſolveretur (quæ enim frigore concreſcunt, calore ſolvuntur) ut aqueæ partes igne ſolverentur, quod non fit experienti. Igne enim crematus calcem, ſeu terram, & ſal, cujus ſpiritus beneficio coagulatus fuit, oſtendit.* Vera ergo cauſa, cur hic fluvius comparetur cryſtallo, eſt ea quam dedi, ſcilicet quòd limpidus eſſet, & fulgidus inſtar cryſtalli. Unde ait, *Splendidum tamquam cryſtallum.* Sic canit Poeta;

Fons erat illimis, nitidis argenteus undis.

Ita Romani Gentiles cenſebant, ſuorum animas poſt mortem transferri in cælum ad circulum lacteum (ſive galaxiam) qui videtur eſſe quaſi fluvius aquę, imò lactis candicantis & ſplendentis: ibi enim habitare animas horum ob ſimilem vitæ candorem, putà innocentiam, puritatem, ſanctitatem, uti refert Cicero in Somnio Scipionis. Unde Manilius lib. 1. cauſam aſſignans, cur circulus lacteus niteſcat craſſo lumine, ita canit:

An fortes animæ, dignataque nomina cælo,
Corporibus reſolutæ ſuis, terraque remiſſæ,
Huc migrant ex orbe, ſuumque habitantia cælum,
Æthereos vivunt annos, mundoque fruuntur?
Atque hic Æacidas hic, & veneramur Atridas.

Huc alluſit Virgil. Eclog. 5. ubi celebrans apotheoſim Julii Cęſaris quem Daphnidem vocat (eò quòd corona laurea caput redimire ſoleret loco diadematis; δάφνη enim Græcis eſt laurus) ita canit:

Candidus inſuetum miratur limen (alii legunt lumen) *Olympi,*
Sub pedibuſque videt nubes, & ſidera Daphnis.

Vers. 2. IN MEDIO PLATEÆ EJUS, ET EX UTRAQUE PARTE FLUMINIS LIGNUM VITÆ, AFFERENS FRUCTUS DUODECIM, PER MENSES SINGULOS REDDENS FRUCTUM SUUM, ET FOLIA LIGNI AD SANITATEM GENTIUM] *Lignum*, id eſt ligna, hoc eſt arbores vitales: nec enim una eademque arbor poteſt eſſe ab utraque fluminis ripa. Alludit tum ad lignum vitæ, quod erat in paradiſo terreſtri, de quo dixi Geneſ. 2. v. 8. & 9. tum ad Ezech. 47. v. 7. *Ecce in ripa torrentis ligna multa nimis.* Et v. 12. *In ripis ejus ex utraque parte omne lignum pomiferum; non defluet folium ex eo, & non deficiet fructus ejus; per ſingulos menſes afferet primitiva.* Ubi Nota. In paradiſo terreſtri variæ erant arborum ſpecies, è quibus una vocabatur arbor vitæ; in cęleſti verò paradiſo omnes arborum ſpecies ſunt vitæ, id eſt, vitam & immortalitatem jucundam & beatam afferentes: q. d. Planè immortales ſunt Beati, eorumque gaudia & felicitas; quia quocumque ſe vertant, per vias omnes vitales hæ arbores eis duplici ordine diſpoſitæ occurrunt, quarum fructibus aſſiduè paſcuntur & fruuntur. Hinc arbori vitæ ſimilis eſt palma: *Quæ ad ſingulos lunæ ortus, ſingulos etiam ramos procreat, ita ut duodecim ramorum productione annus expleatur. Quocirca Aegyptii annum indicantes, pingebant palmam*, inquit Horus Apollo in Hierogl. c. 3.

Ita in Vita S. Onuphrii legimus, eum fugientem in eremum conſediſſe juxta fontem, & palmam, quæ ſingulis menſibus fructus, putà dactylos, ei proferebat: *Per ſingulos menſes*, inquit, *afferet mihi unum botryonem dactylorum, qui mihi ſufficit triginta diebus, & poſt hunc maturatur alter.* Ita Vitæ Patr. lib. 6. libello 3. num. 11.

In Italia quoque videmus ficus biferas; id eſt bis in anno dantes fructus, in Junio ſcilicet, & Septembri: rurſum arbores melangulorum, ſive malorum aureorum, citriorum, &c. quę toto anno virent, fructuſque geſtant, alios maturos & croceos, vel aureos; alios virides & matureſcentes. Celebrat & Homerus ac Poetæ Alcinoi hortos, quòd ſint biferi, ſemperque viridantibus foliis præditi, quod S. Juſtinus Admonit. ad Gentes, Homerum à Moſe ſumpſiſſe docet (fuit enim Homerus Moſes longè poſterior, ſed Ezechiele, ad quem hic alludit Johannes, prior & antiquior) nec alios eſſe Alcinoi hortos, quàm paradiſum terreſtrem. At hę S. Johannis arbores, fructus novos, eoſque vitales afferunt per ſingulos menſes: & folia ſemper virentia, ac ſanitatem conferentia geſtant. Audi S. Juſtinum verſus Homeri recitantem: *Homerus paradiſi imaginem deſcripſit in hortis Alcinoi, quos ſemper virere dicit, plenos continuatis fructibus*; Sic enim canit Odyſſ. 7.

Ibi magnæ creverunt arbores, longæ
Piri, & punicæ, & mali fructuoſæ,
Ficuſque dulces, & olivæ longæ:
Quarum numquam fructus perit, nec intermittit,
Hieme, nec æſtate, perennans; quin ſemper aura
Zephyria flans alia gignit, alia coquit,
Pirum poſt pirum ſeneſcit, & malum poſt malum,
Et uva poſt uvam, & ficus poſt ficum.

Narrat Ælianus lib. 3. cap. 18. hiſtoriam, vel potiùs fabulam (certè apologus eſt Stygis infernalis, & fluvii hujus cæleſtis) in finibus Meropum locum eſſe ἄνοστον, irremeabilem. In eo duos fluvios labi, alterum voluptatis, alterum triſtitiæ, & ad utrumque arbores ſitas eſſe, magnitudine platani. Quæ ad flumen triſtitiæ ſunt, tales fructus producere, ut, ſi quis iis veſcatur, aſſiduè & ubertim lachrymetur per omnem vitam, ac fletibus luctibuſque diffluat, & ſic vitam finiat. Alteras verò quæ fluvio voluptatis adnaſcuntur, fructum contrarium producere. Qui enim eum guſtat, ab omnibus priſtinis cupiditatibus abducitur, & ſi quem amavit eius obliviſcitur, ſenſimque fit junior, ac tranſactam ætatem retroagit & reſumit, ut ex ſenectute ad vigorem & florem ætatis revertatur. Utique talis eſt hic fluvius paradiſi cæleſtis, tales ſunt arbores & fructus, imò longè præſtantiores.

Quare perperam Beza pro platea vertit forum, quaſi in ſolo foro fuerit hæc arbor & fructus. Arbores enim hæ erant ex utraque ripa fluminis, flumen autem hoc non ſolum forum, ſed totam urbem perluebat, lætificabat, alebat per ſuos fructus, ut eos ad manum & in oculis jugiter cives haberent. Sic Venetiarum plateæ penè omnes rivis irrigantur. Denique Græcum πλατεῖα plateam, non forum ſignificat: plateam inquam, inſignem, longam & latam, quæ tantam urbem decet. Unde Syrus & Arabicus vertunt *plateam*.

Arbores vitæ in cælo quæ? Prima expoſitio.

Quæres, quænam ſunt hæ arbores vitæ? Primò, Tieonius hic hom. 18 putat eſſe crucem. *Lignum*, inquit, *juxta fluvii crux eſt, quæ per totum mundum non ſolùm omnibus menſibus, ſed etiam omnibus diebus, in his qui baptizantur, exhibet fructum Deo. Nullum eſt lignum quod omni tempore fructificet, niſi crux Chriſti, quam geſtant fideles, qui rigantur aqua Eccleſiaſtici fluminis, & reddunt fructum perpetuum omni tempore.*

Verùm

Verùm hæ arbores à Johanne viſæ ſunt in paradiſo cæleſti: crux autem eſt in terra & Eccleſia militante: Ergo arbores hæ non ſunt crux, niſi quis dicat, crucem Chriſti & Sanctorum quoque fore in cælo, ad trophæum & triumphum æternum: quia crux quam hic perpeſſi ſunt, pariet eis gaudium & gloriam perennem; unde vel ipſa in ſe, vel ejus imago & ſymbolum in Beatis remanebit. Sicut enim Chriſtus in cælo retinet cicatrices vulnerum, ſed glorioſas jam & mira gloria fulgentes, ita videtur quòd ſimiles retinebunt Martyres, aliique Sancti. Quin & exteriùs in cælo apparebit crux Chriſti, quaſi victoriæ trophæum. Hoc eſt enim quod ait Chriſtus Matth. 24. 30. *Et tunc parebit ſignum filii hominis in cælo.* Unde & Eccleſia canit: *Hoc ſignum crucis erit in cælo, cùm Dominus ad judicandum venerit.* Et Sybilla lib. 6. Carmin.

O lignum felix, in quo Deus ipſe pependit!
Nec te terra capit, ſed cæli tecta videbis,
Cùm renovata Dei facies ignita micabit.

Secunda, Secundò, aliqui, ut Viegas, cenſent eſſe ipſos Sanctos & Beatos: hi enim arbori comparantur pſalm. 1. 3. *Et erit,* inquit, *tamquam lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo, & folium eius non defluet, & omnia quæcumque faciet proſperabuntur.* Verùm hæ arbores vitæ ſunt cibus Beatorum, qui eis confert vitam immortalem: ergo non ſunt ipſi Beati: unde cap. 2. 7. dixit: *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in paradiſo Dei mei:*

Tertia, Tertiò, Beda, Rupert. Anſbertus, Ribera & alii, per lignum vitæ intelligunt Chriſtum Dominum, qui ſui viſione & fruitione dat Beatis vitam immortalem, ſicut lignum vitæ dabat Adamo in paradiſo. Lignum hoc fert duodecim fructus per duodecim menſes hoc eſt perpetuò Beatis fructum ſuum in cibum & voluptatem recentem, ac ſine ullo faſtidio, imò cùm nova ſemper aviditate ſuppeditat. Folia ligni ſunt verba Chriſti, quibus ipſe Beatos omnium gentium mulcebit & conſolabitur. Vnde ad eum dixit Petrus; *Domine quò ibimus? verba vitæ æternæ habes.*

Quarta, Quartò, magis appoſitè & genuinè Alcazar cenſet ſapientiam divinam, ſive viſionem beatificam hic repræſentari per duo ſymbola, ſcilicet per fluvium aquæ vitæ, & per lignum vitæ. Dicitur enim ipſa fluvius aquæ vitæ, quia Sanctorum ſitim & vota omnia ſatiat, eoſque ſumma voluptate inebriat. Eadem dicitur lignum vitæ, quia ejus adinſtar Beatis confert immortalitatem. Nam viſionem beatificam (quæ perfectiſſimus eſt ſapientiæ actus) neceſſariò conſequitur ſumma voluptas, nec non immortalitas. Atqui hæc duo aptiſſimè per potum vitæ & cibum vitæ figurantur: quia ex potu & cibo, potus aptior videtur ad voluptatem indicandam; cibus autem ad vitæ ſuſtentationem. Nam in potu major voluptas, in victu robuſtior alimonia reperitur. Porrò quòd hæ arbores ſingulis menſibus novos proferant fructus ſignificat in Beatis jugum eſſe immortalitatis & beatitudinis renovationem, eamque novam ſemper, completam & perfectam: adeò ut ſingulis menſibus, diebus & horis ita eis nova, ſapida & jucunda ſit viſio Dei & fruitio, ac fuit primo die quo illa frui cœperunt; numquam enim, ne quidem poſt mille milliones annorum, obrepet illis ullum vetuſtatis, faſtidii aut ſatietatis veſtigium. Tertiò, *folia eius* ſunt *ad ſanitatem gentium,* non inſtaurandam & curandam: hoc enim fieri nequit, cùm ibi nulli ſint morbi, nullus virium defectus; ſed conſervandam & prorogandam in omne ævum. Adde, folia hæc ſanare omnes morbos & infirmitates corporis & animæ, quibus Sancti laborarunt in hac vita. eas ergo ſanant mox ut quis cælum ingreditur, ac deinde eaſdem ſanas conſervant in omnia ſæcula. Porrò folia hæc ſignificant dotes accidentales viſionis beatificæ, quæ eam condecorant, uti folia arborem; quales ſunt in anima ſumma delectatio, fruitio, comprehenſio ſummi boni: in corpore plena ſanitas, vigor, robur; item agilitas, claritas, ſubtilitas, impaſſibilitas. Adiungit Alcazar, folia hæc eſſe ſanctas cæremonias ac pia verba, item Sacramenta, quibus Catholica Eccleſia decoratur: hiſce enim etiamnum gaudent & delectantur Beati, præſertim cùm vident ſe per ea ad beatitudinem perveniſſe. Hæc enim ſunt folia arboris Ezechielis 47. 7. ad quæ hic anagogicè alludit S. Johannes: Ezechielis enim fluvius, & arbor vitæ eſt Eccleſiæ mili-

A tantis; Johannis verò fluvius hic, & arbor vitæ eſt Eccleſiæ triumphantis. Summa, hæc folia ſymbolicè ſignificant in cæleſti gloria & viſione beatifica nihil, quantumvis exiguum, eſſe, quod non mirè Beatos recreet, vivificet, vegetet & beet. Hunc vitæ fontem cum ſuis arboribus & gemmis ita depingit S. Auguſt. lib. Meditationum cap. 26. tomo 9.

Ad perennis vitæ fontem mens ſitivit arida,
Clauſtra carnis præſtò frangi clauſa quærit anima:
Vbi vivis margaritis ſurgunt ædificia.
Auro celſa micant tecta, radiant triclinia.
Auro mundo tamquam vitro urbis via ſternitur.
Abeſt limus, deeſt fimus, lues nulla cernitur.
Hiems horrens, æſtas torrens, illic numquam ſæviunt:

Et ruſum.

Flos perpetuus roſarum ver agit perpetuum:
Candent lilia, rubeſcit crocus, ſudat balſamum.
Virent prata, vernant ſata, rivi mellis influunt:
Pigmentorum ſpirat odor, liquor & aromatum.
Pendent poma floridorum non lapſura nemorum:
Inhiantes ſemper edunt, & edentes inhiant.

B Quibus verbis ſignificat fore ibi res floridas, odoriferas, amœnas, quæ viſum, oboratum, alioſque ſenſus paſcant, & mira voluptate perfundant. Idem docet S. Anſelmus lib. de Similitudinib. c. 57. *Oculi,* ait, *aures, nares, os, manus, guttur, iecur, pulmo, oſſa, medullæ,* &c. *Beatorum mirabili delectationis & dulcedinis ſenſu replebuntur.* Idem aſſerit B. Laurent. Juſtinian. de Diſcipl. monaſt. converſ. cap. 23. Idem liquet ex viſione quam recenſet S. Gregor. lib. 4. Dialog. cap. 36. Erunt enim Beati in cælo empyreo, quaſi in æthere ſuaviſſimo & feliciſſimo, quem proinde inſtar aëris noſtri findi & ſcindi poſſe (ne Beati in eo quaſi in muro compacti ſint) docet D. Thom. in 2. d. 2. qu. 2. art. 2. Richard. in 4. d. 49. qu. 3. art. 4. imò S. Baſil. Ambroſ. Damaſcen. quos citavi Geneſ. 1. v. 6. & Sebaſtian. Barrad. tom. 3. l. 10. c. 3. & alii. Denique omnes ſenſus Beatorum proprias & mirificas voluptates, & ſua oblectamenta quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, in cælo habituros, docent D. Thom. Scotus, D. Soto, Henricus, Major & alii quos citant & ſequuntur Suarez 3. p. tom. 2. diſp. 47. ſect. ultima, & Iohannes Salas 1. 2. qu. 5. art. 5. tractat. 5. diſp. 14. ſect. 14. Hoc eſt quod Pſaltes ſuſpirabat: *Credo videre bona Domini in terra viventium.* Quocirca fluvius

In cælo eſt verus fluvius & poma.

C hic, arbores & poma ad literam uti ſonant accipi poſſunt. Quid enim obſtat? nam ſi his in paradiſo terreſtri fruitus eſt Adam, multò magis iiſdem fruentur Beati in paradiſo cæleſti: hujus enim ſpecimen, & imago fuit terreſtris. Quocirca veras & naturales aquas eſſe ſupra cælos, ex Moſe & ex communi Patrum ſententia docui Geneſ. 1. 6 Sed per hæc myſticè & ſymbolicè dotes beatificæ jam dictæ, ac bonorum & gaudiorum affluentia ſignificatur & repræſentatur.

Has paradiſi cæleſtis aquas & delicias ſitiens S. Dorothea virgo & Martyr, cùm in eculeo graviter torqueretur, dixit tyranno magna conſtantia & ſerenitate. *Quid moraris? exerce in me omnia tua tormenta: fac citò quod facere cogitas, ut per ea perveniam ad ſponſum meum, pro cuius amore non timeo te, imò deſidero tua tormenta. Sponſus enim meus me invitat: imus enim per haſce pœnas breves & exiles ad paradiſum deliciarum, ubi ſunt poma miræ pulchritudinis, roſæ, lilia, & flores innumeri, qui numquam marceſcunt, ubi ſunt fontes aquæ vivæ, qui numquam ſiccantur, quibus animæ Sanctorum fruuntur, & exultant in Chriſto.* Cumque Theo-

D philus aſſeſſor Præſidis irridens (erat enim hiems putà 4. Februarii) diceret: *Mitte mihi poma e paradiſo ſponſi tui cùm eo perveneris. Faciam,* inquit illa: idque præſtitit. Miſit enim ad eum angelum pueri elegantiſſimi ſpecie, cum pomis & roſis ſpecioſiſſimis. Quo miraculo converſus Theophilus, Chriſtum confeſſus, martyrii lauream pariter adeptus eſt. Verà ergo fuit Dorothea δῶρον Θεοῦ, id eſt donum Dei, ut nomine, ita reipſa.

Tropol. lignum vitæ eſt ſancta perfectio, in cordibus juſtorum plantata juxta fluenta gratiæ. Radix eſt timor Dei. Eccl. 1. 16. Rami ſunt omnes virtutes, quæ à Dei timore & amore procedunt, de quibus Eccl. cap. 1. 25. *Rami eius longævi.* Folia ſunt præcepta divina, quia lignum iſtud protegunt ornant, quibus gentes à morbis peccatorum liberantur, & ſalutem juſtitiæ adipiſcuntur. Fructus duodecim ſunt; primus, puritas mentium; ſecun-

Aut abjectio temporalium; tertius, quies appetituum; quartus, circumſpectio verborum; quintus, munditia cogitationum; ſextus, impatientia deſideriorum cæleſtium; ſeptimus, ſollicitudo virtutum; octavus, pulchritudo operum; nonus, ſuſtinentia adverſitatum: decimus, collectio internarum virium; undecimus, concordia voluntatum; duodecimus, transformatio in Deum, quos recenſet & fusè proſequitur noſter Jacobus Alvarus de Paz l. 3. de Natura perfect. part. 2. c. 13. & ſequent.

Vers. 3. ET OMNE MALEDICTVM NON ERIT AMPLIVS] q.d. Nil dignum maledictione, putà nullum peccatum, erit amplius. hoc enim ſignificat κατάθεμα. Rurſum metonymicè, *nullum maledictum*, id eſt nullus maledicti, ſivè peccati effectus & pœna, putà nullus morbus, nullus dolor, nulla miſeria erit ibi. Tolletur ergo in cælo omne maledictum, id eſt peccatum cum ſua prole, putà omnis culpa & pœna: ac in eorum locum ſuccedet omnis benedictio, id eſt omnis gratia & gloria, omne bonum; omnis felicitas, inter quæ prima erit, quòd jugiter habebunt ante ſe thronum Dei & Agni, ac cum utroque familiariter agent, utrumque videbunt, utroque fruentur, ab utroque colentur, recreabuntur & beabuntur. unde ſubdit: *Sedes Dei & Agni erunt in illa*, & ipſi quaſi *ſervi eius ſervient illi*. Servire enim Deo, præſertim in cælo, regnare eſt: *Et videbunt faciem eius.*

Vers. 4. ET NOMEN EJUS IN FRONTIBVS EORVM] q.d. Palam profitebuntur & gloriabuntur ſe eſſe ſervos Dei, ac ſi nomen ejus palam frontibus inſcriptum gererent. Eſt enim metalepſis. Hæc tamen ſervitus, non tam ſervitus erit, quàm regale imperium. erunt enim omnes Beati reges & principes unde ſubdit v. 5. *Et regnabunt in ſæcula ſæculorum.*

Alludit ad laminam pontificis, cui inſcriptum erat, *ſanctum Domino*, Exodi 28. 36. ſicut enim hæc laminæ inſcriptio ſignificabat eum eſſe miniſtrum & pontificem ſancti Dei; ita in cælis omnes agnoſcent è fronte & vultu Beatorum, eos eſſe ſervos & ſacerdotes beati Dei, ac proinde (addit Alcazar) eſſe advocatos eorum, qui in hac mortali vita morantur; & ad hanc rem Aarone potentiores eſſe. Hoc poſterius verum eſt, ſed non ad rem: nam poſt reſurrectionem & diem judicii, ac gloriam Beatorum, de quibus hic agitur, nulli erunt in terra homines, pro quibus Beati in cælo Deum interpellent.

Vers. 5. ET NOX VLTRA NON ERIT] Repetit & inculcat ea quæ dixit c. 21. 23.

Hic finitur hypotypoſis & deſcriptio cæleſtis Jeruſalem, quam S. Johan. inchoavit c. 21. 1. & hucuſque perduxit. Similem ex hoc loco ferè petitam habet S. Vigilantius in Vita S. Aſtionis, quæ exſtat in Vitis Pat. P. Heriberti. Cùm enim Aſtion martyrio laureatus eſſet, in ſomnis apparuit Vigilantio rogans eum, ut adiret parentes ſuos, eoſque adhuc Gentiles ad Chriſtum converteret, ac eis ſuam mortem & martyrium dexterè nunciaret. Paruit Vigilantius, ac ut parentum dolorem de filii morte leniret, initio rem diſſimulavit, dixitque Aſtionem adhuc vivere. Roganti matri in qua regione & urbe, qua ratione & modo viveret, reſpondit: *Regio robuſtorum, ſeu fortium vivorum eſt. Plures ibi & valde nobiles degunt, quorum poſſeſſio paradiſus dicitur, quorum tabernacula ex lumine ſunt conſtructa; quorum vita Deus eſt, & converſatio immortalis exſtitit; quorum veſtes ſanguine ſunt reſperſæ, & in capite coronæ ex auro puriſſimo cum gemmis variis fabricatæ. Rex eorum potentiſſimus, cuius nomen Deus deorum, & Dominus dominantium: cuius nuncii angeli dicuntur juſtitiæ, quorum veſtis una eſt omnibus, & tactus eorum igni aſſimilatur urenti. Senatus huius Imperatoris valde clarus habetur: media pars Prophetæ nuncupatur, alii verò Apoſtoli pronunciantur. Civitas valde præclara, nomenque eius Chriſticolis* (quaſi Chriſtum colens, niſi legendum ſit Chriſtipolis, quaſi Chriſti urbs) *cuius murus ex auro puriſſimo, habens portas duodecim, & in ipſis ſingulæ dependent margaritæ, atque ſinguli ex Senatoribus per ſingulas ſedent. Prima porta dicitur Petri; ſecunda Pauli; tertia Andreæ; quarta Johannis; quinta Jacobi; ſexta Philippi; ſeptima Bartholomæi; octava Thomæ; nona Matthæi; decima Thadæi; undecima Simonis; duodecima Matthiæ.* Pergit templum ejus deſcribere. *Sed & templum mirificum eſt in eo habens Sancta ſanctorum, & altare aureum, ante cuius conſpectum vir quidam aſtat mirificus, tenens decem chordarum pſalterium, ac jugiter ibidem degentes ad laudem* A *regis illius cohortatur, dicens: Laudate Dominum de cælis; laudate eum omnes angeli eius, laudate eum omnes virtutes ejus. Huius itaque nomen, David, filius Jeſſe pronunciatur. Sed & plateæ huius civitatis ex auro puriſſimo ſunt ſtratæ: cuius fluvius vitam æternam emanat: cuius pomifera per ſingulos menſes reddunt fructus ſuos, & folia eorum ad medicamentum procedunt animarum: cuius lumen inenarrabile eſt, & portæ numquam clauduntur, eò quod numquam ibi nox erit, nec ullæ tenebræ: ſed ſemper gaudium & perpetua lætitia ibidem commoratur.*

Cæli deſcriptio.

Præclarè quoque S. Anſelm. in Proſologio c. 25. cæleſtem felicitatem ita pingit: *Qui hoc bono fruetur, quid illi erit? & quid illi non erit? Certè quidquid volet, erit: & quod nolet, non erit. Ibi quippe erunt bona corporis & animæ, qualia nec oculus vidit, nec auris audivit, nec cor hominis cogitavit. Cur ergo per multa vagaris homuncio, quærendo bona animæ tuæ & corporis tui? Ama unum bonum, in quo ſunt omnia bona, & ſufficit. Deſidera ſimplex bonum, quod eſt omne bonum, & ſatis eſt. Quid enim amas caro mea, quid deſideras anima mea? Ibi eſt, ibi eſt quidquid amatis, quidquid deſideratis. Si delectat pulchritudo, fulgebunt juſti ſicut ſol. Si veloci-* B *tas aut fortitudo, aut libertas corporis cui nihil obſiſtere poſſit, erunt ſimiles angelis Dei; quia ſeminatur corpus animale, & ſurget corpus ſpirituale, poteſtate utique, non natura. Si longa & ſalubris vita, ubi ſana eſt æternitas, & æterna ſanitas: quia juſti in perpetuum vivent, & ſalus juſtorum à Domino. Si ſatietas, ſatiabuntur cùm apparuerit gloria Dei. Si ebrietas, inebriabuntur ab ubertate domus Dei. Si melodia, ibi angelorum chori concinunt ſine fine Deo. Si quælibet non immunda, ſed munda voluptas, torrente voluptatis ſuæ potabit eos Deus. Si ſapientia, ipſa Dei ſapientia oſtendet eis ſeipſam. Si amicitia, diligent Deum plus quàm ſeipſos, & invicem tamquam ſeipſos, & Deus illos pluſquam illi ſeipſos: quia illi illum, & ſe, & invicem per illum; & ille ſe, & illos per ſeipſum. Si concordia, omnibus illis erit una voluntas: quia nulla illis erit niſi ſola Dei voluntas. Si poteſtas omnipotentes erunt ſuæ voluntatis, ut Deus ſuæ. Nam ſicut poterit Deus quod volet, per ſeipſum: ita poterunt illi quod volent, per illum: quia ſicut illi non aliud volent, quàm quod ille; ita ille volet quidquid illi volent, & quod ille volet non poterit non eſſe. Si honor & divitiæ, Deus ſervos ſuos bonos & fideles ſupra multa conſtituet: immò filii Dei & dii vocabuntur; & ubi erit Filius, ibi erunt & illi, here-* C *des quidem Dei, coheredes autem Chriſti. Si vera ſecuritas, certè ita certi erunt numquam & nullatenus iſtud, vel potiùs iſtud bonum ſibi defuturum, ſicut certi erunt ſe non ſua ſponte illud amiſſuros, nec dilectorem Deum illud dilectoribus ſuis invitis ablaturum, nec aliquid Deo potentius invitos Deum & illos ſeparaturum. Gaudium verò quale, aut quantum eſt, ubi tale aut tantum bonum eſt? Cor humanum, cor indigens, cor expertum ærumnas, imò obrutum ærumnis, quantum gauderes ſi his omnibus abundares?*

S. Greg. in fine 7. pſal. Pœnit. *Ibi, ait, eſt lux ſine defectu, gaudium ſine gemitu, deſiderium ſine pœna, amor ſine triſtitia, ſatietas ſine faſtidio, ſoſpitas ſine vitio, vita ſine morte, ſalus ſine languore. Ibi ſancti & humiles corde, ibi ſpiritus & animæ juſtorum, ibi cuncti cæleſtis patriæ cives, & beatorum ſpirituum ordines Regem in decore ſuo videntes, & in gloria virtutis eius exultantes. Perfecta viget in omnibus charitas, una omnium lætitia, una jucunditas. Bone Jeſu, Verbum Patris, ſplendor paternæ gloriæ, in quem deſiderant angeli proſpicere; doce me facere voluntatem tuam, ut à ſpiritu tuo bono deductus, ad beatam illam perveniam civitatem, ubi eſt dies æter-* D *nus, & unus omnium ſpiritus: ubi eſt certa ſecuritas, & ſecura æternitas; æterna tranquillitas, & tranquilla felicitas; felix ſuavitas, & ſuavis jucunditas: ubi tu Deus cum Patre & Spiritu ſancto vivis & regnas per infinita ſæculorum ſæcula. Amen.*

ET DIXIT MIHI: HÆC VERBA FIDELISSIMA SVNT] *Dixit*, ſupple angelus qui Johanni c. 21. 1. oſtendit Jeruſalem cæleſtem, & hucuſque eius bona & gaudia ei explicavit. Porrò cenſet Alcazar, angelum hunc fuiſſe S. Paulum, qui Johanni oſtendit gloriam quam Romana Eccleſia, id eſt Pontifices, Martyres, aliique fideles Romani, mox poſt mortem in cælo conſecuturi erant, ideoque eum dicere: *Hæc verba fideliſſima ſunt & vera.* Brevi fideliter & verè complebuntur. Verùm ſuperiùs dixi, hunc angelum fuiſſe verum & propriè dictum, qui totam Apocalypſin concludit temporibus noviſſimis, putà revelatione judicii, reſurrectionis & gloriæ Beatorum. Vers. 6.

ET DOMINUS DEUS SPIRITUUM PROPHETARUM.

RVM q.d. Dominus Deus qui Prophetis, ac conſequenter & mihi, dedit ſpiritum propheticum, MISIT ANGELVM SVVM OSTENDERE SERVIS SVIS, mihi Johanni, & per me aliis Chriſti ſervis & fidelibus, QVÆ OPORTET FIERI CITO] quia reſpectu æternitatis omnia temporalia citò affluunt, æquè ac effluunt. Adde, quædam huius Apocalypſeos citò poſt Johannem facta eſſe, uti ſunt ea quæ primis capitibus prædixit ſeptem Aſiæ Epiſcopis.

Vers. 7. ET ECCE VENIO VELOCITER] Sunt verba, non angeli, ſed Domini Dei ſpirituum Prophetarum, de quo v. præced. loquebatur angelus. q.d. Agite Chriſtiani, conſtantes eſtote, ſtate in fide mea contra Domitianum, Trajanum, Decium, &c. ego enim Deus & Dominus veſter brevi veniam, voſque æterna felicitate, quam per angelum deſcripſi remunerabor: tyrannos verò, & perſecutores veſtros ad æternas pœnas damnabo, unde & ſubdit: *Beatus qui cuſtodit verba prophetiæ libri huius.*

Vers. 8. ET EGO JOHANNES (ſcilicet ſum, vel teſtor me eſſe eum) QVI AVDIVI ET VIDI HÆC] Hæc eſt quaſi ſubſcriptio qua Johannes, velut ſcriba & notarius, ſubſcribit huic libro & prophetiæ Apocalypſeos, eaque confirmat ac vera eſſe teſtatur, ut omnes ſciant hanc Apocalypſin eſſe S. Johannis Apoſtoli, quam ipſe à Deo per revelationem accepit, præſertim accedunt teſtimonio Eccleſiæ, quæ docet hanc eſſe veram & certam, non ſuppoſititiam, S. Johannis ſubſcriptionem, ſine quo teſtimonio ſubſcriptio hæc plenam auctoritatem & fidem non haberet. Multa enim ſcripta, imò & Evangelia, nomine Apoſtolorum inſcripta ſunt, quæ conſtat eſſe apocrypha.

Vers. 10. ET DICIT MIHI: NE SIGNAVERIS VERBA PROPHETIÆ LIBRI HVJVS: TEMPVS ENIM PROPE EST] q.d. Ne obſignaveris, ne clauſeris, ne celaveris hæc oracula, ſed potiùs ea ſcribe & expone omnibus legenda, quia omnibus profutura ſunt. Solet Deus, ut patet Danielis 8.26. & c.12.4. Prophetis jubere ut obſignent prophetias ſuas, quando eæ ſpectant remota tempora, tamquam jam legi non debeant, aut parvo ſenſu & fructu legendæ eſſent. At verò cùm illę ſunt de temporibus propinquis, jubet ne ſignentur, uti hic fit. Multa enim præſertim quæ ſpectant perſecutiones tyrannorum & hæreticorum, tangebant tempora S. Johannis. Et hoc eſt quod ait: *Tempus* (quo hæc prophetia implenda eſt) *prope eſt* & c.1.1. *Apocalypſis*, inquit, *Jeſus Chriſti, quam dedit illi Deus palam facere ſervis ſuis, quæ oportet fieri citò.* Adde, omnia hæc ſpectabant ad fideles eo tempore in perſecutione animandos, præſertim ea quę dicuntur de Dei erga ſuos providentia, & in hoſtes vindicta, de impiorum damnatione, piorum & conſtantium gloria & felicitate, quę hiſce capitibus deſcripſit, & identidem inculcavit. unde v.12. ait: *Ecce venio citò, & merces mea mecum eſt, reddere unicuique ſecundùm opera ſua.* Scriptura enim jubet ſubinde ſignari prophetias, cùm eæ, licet non adeò ſint remotæ, tamen præſenti tempore parum afferunt fructus, ſed in futuro, cùm implebuntur, afferent. At verò vetat ſignari eas, quæ licet poſt multum tempus futuræ ſunt, tamen ex nunc magnam fidelibus afferunt utilitatem: quia eos animant ad conſtantiam in fide & cultu Dei. Talis eſt hæc, ac proinde eam ſignari vetat. ita Alcazar.

Vers. 11. QVI NOCET, NOCEAT ADHVC (Arabicus, *qui opprimis* (vel *calumniatur*) *opprimat etiam;*) ET QVI IN SORDIBVS EST, SORDESCAT ADHVC; ET QVI IVSTVS EST, JVSTIFICETVR ADHVC (Syrus, *juſtitiam faciat adhuc;*) ET SANCTVS, SANCTIFICETVR ADHVC] Significat S. Iohannes adhuc ſpatium & tempus intereſſe, antequam hæc omnia compleantur, ac præſertim ante judicium generale, eoque tempore quemlibet à Deo ſuæ libertati permitti, ut bene agat vel malè. Itaque priora verba ſunt permittentis, q.d. Permitto jam nocenti ut noceat, & ſordido ut ſordeſcat magis, ſed ſuo tempore eumdem puniam. Vnde eſt tacita ironia, æquè ac Eccl. 11.9 ubi dicitur: *Lætare ergo juvenis in adoleſcentia tua, & ambula in viis cordis tui,* &c. *& ſcito, quòd pro omnibus his adducet te Deus in iudicium.* Quæ verò ſequuntur, *Qui juſtus eſt, juſtificetur adhuc,* &c. ſeriò monentis & adhortantis ſunt. ita Viegas. & Ribera. Hinc patet contra hæreticos, juſtitiam & ini... ...ſtitiam in omnibus non eſſe æqualem, nec conſiſtere in indiv... ...ſibili, ſed poſſe creſcere & augeri per opera

A bona & mala. Nam qui magis ſordeſcunt, certè per mala opera & nova peccata ſordeſcunt: ergo & qui magis juſtificantur, per nova bona opera magis juſtificantur.

Secundò preſſiùs & nervoſiùs Alcazar cenſet, hæc verba eſſe comparativa. q.d. Sicut ille qui nocet nocere pergit, ſic qui ſanctus eſt ſanctificari pergat. Aliquando enim imperativus, non præcipientis eſt, ſed comparantis. Senſus ergo eſt: quando adverſarius & perſecutor deteriùs ſe & immaniùs gerit, tunc juſtus in ſanctitate magis creſcere & imminere ſtudeat. Hoc enim pacto tum perſecutorum ſupplicium, tum pręmium juſtorum ad ſuum tandem cumulum perveniet. Sic enim in Proverbus, ſingulis ſæpè hemiſtichiis copula & eſt comparantis, nec tantùm copulat, ſed & comparat poſterius hemiſtichium cum priori; ut Proverb. 25.23. *Ventus aquilo diſſipat pluvias, &* (id eſt, ſic &) *facies triſtis linguam detrahentem.* Duos enim hic impiorum gradus comparat & opponit duobus gradibus piorum. Prior eſt, *Qui nocet* & injurius eſt proximo, *noceat* adhuc: huic opponit. *Qui juſtus eſt juſtificetur adhuc.* Poſterior eſt, *Qui* licet nulli ſit injurius, ſibi ipſi tamen eſt intemperans, & *ſordidus* in gula,

B venere, &c. *ſordeſcat adhuc:* huic opponit; *Et ſanctus ſanctificetur adhuc*, per majorem indies abſtinentiam, continentiam, orationem, &c. Verè S. Auguſt. epiſt. 137 ad plebem Hippon. *Sicut*, ait, *difficile expertus ſum meliores quam qui in monaſterio profecerunt: ita non ſum deteriores expertus, quam qui in monaſterio defecerunt, ita ut hinc arbitrer in Apoc. c. 22. ſcriptum: Juſtus juſtior fiat, & ſordidus ſordeſcat adhuc.* Hoc idem rectè dicas de primitiva Eccleſia, de qua maximè hic loquitur S. Iohannes. Senſus ergo eſt, q.d. Quiſque plus accumulet merita, uti, & ubi impii accumulant demerita.

Præclarè Fauſtus Rhegienſis Epiſc. Inſtruct. ad monachos, quæ habetur in appendice Biblioth. SS. Patrum. *Nullum*, inquit, *finem ſibi faciat proficiendi, nullum terminum conſtituat acquirendi, cùm ſibi dici audiat: Para in exitu opera tua; & iterum: Non vereatis uſque ad mortem juſtificari; & iterum: Sapientia in exitu cognitur. Quanto ergo plus proficimus, tanto plus humiliemur; quia quanto plus humiliati fuerimus, tanto amplius proficimus. Nullus illi* (Deo & Superiori ſuo) *ſenior tam indoctus appareat, ut putet, quòd eum non deceat obedientia, quę Deum decuit.* | *Moral. de profectu in ſanctitate.*

C *Humilitas enim atque obedientia in junioribus adhuc neceſſitas, in ſenioribus jam dignitas eſt. Ille bene proficit, ille bene conſummat, qui quotidie ſic agit, quaſi ſemper incipiat. Quamobrem augmenta meritorum incitamenta eſſe perfectorum, Scriptura pronunciat.* Et poſt nonnulla: *Simus itaque in opere Dei indeficientes propter æternam retributionem, & quotidie ad meliora tendamus. Ipſa enim apprehendendi aviditas, ipſa conſuetudo proficiendi, ſemper nos ad maiora provocet; & ubi viderit Deus devotionem animæ, ardentiorem inſinuabit affectum; & quanto nos accesſerimus ad ſtudium, tanto ille apponet adiutorium: quanto nos appoſuerimus ad diligentiam, tanto ille addet ad gloriam. Qui habet, dabitur illi, & ſuperabundabit; & alio loco dicit: Poſui adiutorium ſuper potentem. Gratia ergo de gratia naſcitur, & profectus profectibus ſerviunt, lucra lucris, & merita meritis locum faciunt: ut quanto plus quis acquirere cœperit, tanto plus conetur acquirere: & quanto avidiùs de ſapientiæ bonis hauſerit, tanto plus haurire deſideret; ſicut ipſa de ſe loquitur ſapientia: Qui edunt me, adhuc eſurient. Urgeamus curſum noſtrum, ut creſcat in noviſſimo vita noſtra. Quæramus uſque in finem, unde ſine*

D *fine gaudere mereamur. Sed etſi non poſſimus exercere corporis labores, conferamus nos ad ſpiritualium bonorum deſiderium, ad compunctionis & charitatis augmentum. Si quotidie in cordibus noſtris diſponamus aſcenſus, nulla infirmitate, nulla ætate laſſari poſſunt mentes, ut ſpiritualibus quibuſdam gradibus aſcendere mereamur ad promiſſa Domini noſtri Jeſu Chriſti.* Egregiè S. Bern. epiſt. 253. ad Guarinum urget ſingulos ad progreſſum in via Dei: Quia, inquit, nolle proficere, eſt deficere: non progredi eſt regredi, vide eum.

Vers. 12. ECCE VENIO CITÒ, ET MERCES MEA MECVM EST] hoc eſt, in promptu & quaſi in manibus meis eſt, ut ſtatim eam cuique pro meritis reddam: idque probat ex eo quod ſubdit: *Ego ſum α & ω, primus & noviſſimus, principium & finis,* q.d. Ergo meum eſt cuique ſuum finem & præmium, vel beatum, vel miſerum pro meritis aſſignare. Rurſum, q.d. Ergo meum eſt Eccleſiæ & juſtis laborum & perſecutionum finem dare,

uti

uti eiſdem principium dedi ſtate ergo ô fideles mei in tribulationibus: dabit Deus his quoque finem, & celerem finem cum præmio & corona æterna. vide dicta cap. 1. 8. Ita S. Furſeus audivit angelos concinentes: *Nullus labor durus videri debet, nullum longum tempus, quo gloria æternitatis acquiritur*, ut refert V. Beda lib. 3. hiſtor. Angl. c. 19.

Symbolicè, Tertull. libr. de Monogamia cap. 5. *Sic & duas*, inquit, *Græciæ literas, ſummam & ultimam, ſibi induit Dominus, initii & finis concurrentium in ſe figuras: uti, quemadmodum α ad ω uſque volvitur, & rurſus ω ad α replicatur, ita oſtenderet in ſe eſſe & initii decurſum ad finem, & finis recurſum ad initium: ut omnis diſpoſitio in eum deſinens per quem cœpta eſt, per ſermonem ſcilicet Dei qui caro factus eſt, proinde deſinat quemadmodum & cœpit. Et adeò in Chriſto omnia revocantur ad initium, ut & fides reverſa ſit à circumciſione ad integritatem carnis illius, ſicut ab initio fuit: & libertas ciborum, & ſanguinis ſolius abſtinentia, ſicut ab initio fuit: & matrimonii individuitas, ſicut ab initio fuit: & repudii cohibitio, quod ab initio non fuit: & poſtremò totus homo in paradiſum revocatur, ubi ab initio fuit.* Sed deinde Tertull. hanc ſent. nimis extendit, ex eaque probare contendit, ſecundas nuptias Chriſtiano eſſe illicitas, quia eæ non fuerunt in paradiſo, qui eſt ejus error, quem hoc libro perſuadere conatur.

VERS. 14. BEATI QUI LAVANT STOLAS SUAS IN SANGUINE AGNI] Aliqui codices carent hac ſententia: inde putarunt Lovanienſes eam ex c. 7. 14. huc eſſe translatam. Verùm Romana, aliaque Biblia complura eam legunt, & τὸ *beati* non habetur c. 7. 14. Rurſum pro πλύνοντες τὰς ςολὰς αὐτῶν, id eſt *qui lavant ſtolas ſuas*, Græci codices quos ſequitur S. Cyprianus & Aretas, legunt, ποιοῦντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, id eſt, *qui faciunt mandata ejus*. Verùm prior lectio eſt communior & verior, cujus hic eſt ſenſus: ſtola, ſive veſtis candida animæ, eſt puritas, innocentia & ſanctitas animæ: hæc nævis venialibus ſubinde maculatur: lavanda ergo eſt pœnitentia in ſanguine Agni, ſi beati eſſe velimus. Ubi Nota. Sanguis Agni eſt quaſi ſapo, quo maculæ peccatorum ex anima eluuntur: per merita enim paſſionis Chriſti, & per fidem, qua per eadem merita veniam peccatorum & gratiam à Deo nos obtenturos credimus, ſperamus & obſecramus, Deus nobis veniam hanc & gratiam elargitur.

Sanguis Agni eſt ſapo.

UT SIT POTESTAS (ἐξουσία, id eſt jus, facultas) EORUM IN LIGNO VITÆ] ut frui poſſint fructu arboris vitæ, ſcilicet viſione Dei beatifica, uti dixi v. 2. Nota. Prius eſt habere jus ad lignum vitæ, quàm actu per portas ingredi in civitatem, ut ſequitur.

ET PER PORTAS INTRENT IN CIVITATEM) cæleſtem. Hinc patet, angelos, uti cuſtodes à Deo appoſiti fuerunt & excubarunt ad paradiſum terreſtrem, ne Adam, vel quis hominum poſt peccatum Adæ eò ingrederetur, Gen. 3. 24. ita pariter eoſdem juſſu Dei cuſtodire portas paradiſi cæleſtis, ne quis eò ingrediatur, niſi ſtolam & veſtem habeat plenè lotam & candidam. Idem clarè patet ex c. præc. v. 12. *Et in portis angelos duodecim.*

VERS. 15. FORIS, ſcilicet extra civitatem cæleſtem, in gehennam pellantur & eant CANES) id eſt perſecutores, qui inſtar canum rabidorum corpora Sanctorum, aut famam & nomen dilacerant, quales multi erant tempore S. Johannis & plures erunt tempore Antichriſti. unde Aretas per canes intelligit Judæos, hæreticos, alioſque infideles fidelium hoſtes. Hos enim canes vocat Paulus Philip. 3. 2.

VENEFICI, malefici & magi: ET OMNIS QUI FACIT MENDACIUM) pernicioſum, uti dixi cap. 21. 8. hoc eſt, omnis perjurus, veterator, calumniator, falſus teſtis, &c. Hæc ſcelera abundarunt tempore S. Johannis, & magis abundabunt tempore Antichriſti, de quo maximè paſſim hic loquitur S. Johannes.

VERS. 16. EGO JESUS MISI ANGELUM MEUM TESTIFICARI VOBIS HÆC IN ECCLESIIS) q. d. Ego Chriſtus per angelum hanc Apocalypſin, ejuſque oracula, ac præſertim hæc ultima de magnitudine civitatis & gloriæ cæleſtis, æquè ac civitatis & pœnæ infernalis, revelavi Johanni, ut ille eadem prædicaret & ſcriberet toti Eccleſiæ, ut omnes fideles iis excitentur ad curam ſalutis ſuæ, ad conſtantiam in fide, & martyrium pro illa ſi opus ſit, obeundum.

EGO SUM RADIX ET GENUS DAVID) ego ſum ortus ex ſtirpe, radice & genere Davidis. vide dicta cap. 5. 5. q. d. Ego ſum Meſſias, ſive Chriſtus Davidi promiſſus, qui hæc edico, prædico & promitto; ac conſequenter reipſa præſtabo. Ego ſum qui Davidis glorioſum regnum penè extinctum, quaſi filius & heres ſuſcitabo, magiſque glorioſum & ſpiritale efficiam in Eccleſia, tum militante, tum potiùs triumphante.

STELLA SPLENDIDA ET MATUTINA) Arabicus, *ſtella quæ oritur in mane*; Syrus, *ſicut illa ſtella illuſtris, illa matutina*, de qua dixi cap. 2. 28. q. d. Ego ſum Lucifer prænuncius inſtantis ſolis, id eſt vitæ & gloriæ beatæ. Agite ergo, durate, conſtantes eſtote in perſecutionibus: indico enim vobis adventare ſolem veſtræ gloriæ, & diei æternitatis. unde S. Gregor. 29. Moral. 17. Chriſtus, ait, *vivus apparens poſt mortem, matutina nobis ſtella factus eſt: quia dum in ſemetipſo exemplum nobis reſurrectionis præbuit, quæ lux ſequatur, indicavit.*

Tropol. Stellæ ſunt Apoſtoli & Doctores, de quibus audi S. Chryſoſt. hom. 1. de Pentecoſte ſub finem tomi 3. *Quæ*, ait, *ſunt tales ſtellæ ſicut Apoſtoli? ſtellæ in cælo, Apoſtoli ſuper cælos. Quæ ſurſum ſunt, inquit Apoſtolus, ſapite, ubi Chriſtus eſt in dextera Patris ſedens, ſtellæ de igne* (ex ſententia Platonicorum, juxta quam Poeta: *Vos æterni ignes*) *inſenſibili: Apoſtoli de igne intelligibili ſtellæ in nocte lucent, in die obſcurantur: Apoſtoli in die & in nocte ſuis radiis, hoc eſt virtutibus, effulgent, ſtellæ orto ſole obſcurantur: Apoſtoli ſole juſtitiæ reſplendente, ſua claritate luceſcunt, ſtellæ in reſurrectione cadent ſicut folia: Apoſtoli in reſurrectione rapientur in aera nubibus. Et in illis quidem ſideribus alius Antifer, alius Lucifer appellatur: in Apoſtolis autem nullus Antifer eſt, omnes Luciferi; & ideo ſtellis majores Apoſtoli. Et quicunque eos luminaria vocaveris mundi, non peccabis: non ſolum dum eſſent in corpore, ſed etiam magis nunc quando de vita migrarunt.* Vide dicta Daniel. 12. 3.

Tropol. ſtellæ ſunt Apoſtoli & Doctores.

ET SPIRITUS ET SPONSA DICUNT: VENI) *Spiritus*, ſcilicet ſanctus: *& ſponſa*, id eſt Eccleſia, *dicunt*, id eſt dicere, deſiderare & orare nos docent adventum Chriſti, ut dicamus: *Veni*, ſcilicet Domine Jeſu ad judicium, in quo nos cum tua ſponſa matre noſtra, id eſt Eccleſia, in thalamum cæleſtem inducas. Quare perperam hæc divellit Arabicus, ſicque diſpungit: *Ego radix & genus David, & ſtella quæ oritur in mane, & ſpiritus, & ſponſa: & dicetur, Veni.* VERS. 17.

ET QUI AUDIT in ſe hanc vocem, & hunc inſtinctum Spiritus, idipſum DICAT, ſcilicet VENI) Domine Jeſu.

ET QUI SITIT juſtitiam & vitam æternam, VENIAT: ET QUI idipſum VULT, ACCIPIAT AQUAM VITÆ (Syrus, *aquam vivam*) GRATIS) de qua dixi v. 1. q. d. Dum Chriſto dicimus, *Veni*: nos viciſſim ſpiritualibus greſſibus illi obviam procedere debemus, atque hanc ejus ſitim in nobis acuere, ut vitæ & gloriæ beatæ ſiti & deſiderio accenſi, ad eam anhelemus, dicamuſque: *Quemadmodum deſiderat cervus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus.* Huic enim ita ſitienti & anhelanti hæc aqua vitæ obtinget: Deus enim ita munificus eſt, ut magnos labores non requirat, ſed tantùm ſitiri appetat, ait Nazian. Nihil ergo ſupereſt, niſi ut ſitientes ad aquam vitæ feſtinemus.

Quocirca piè & ſapienter S. Eugenius Toletanus Archiepiſc. anteceſſor S. Ildephonſi anno Domini 636. ita orare ſolet:

Rex Deus immenſi quo conſtat machina mundi,
Te mea mens ſitiat, ſermo canat, actio promat.

Integram ejus orationem carmine expreſſam recitat noſter Brouverus, in calce poematum Venantii Fortunati.

CONTESTOR ENIM] *Enim*, id eſt autem, q. d. Enimverò conteſtor: nam γὰρ, id eſt *enim*, apud Græcos ſæpè eſt encliticum, & redundat. Alcazar tamen τὸ *enim* propriè accipit, ut cauſale, huncque dat ſenſum: Quæ dixi de ſitientibus, deque danda eis aqua vitæ, adeoque toto hoc libro, certiſſima ſunt, itaque vera, ut de iis veriſſimè pronuncietur Væ adverſus eum, qui ejus verbis aliquid aut addere, aut detrahere auſit. VERS. 18.

Eſt hoc quaſi ſigillum libri, quo gravi aſſeveratione & comminatione conteſtatur Johannes, hæc omnia

& ſingula eſſe à Deo accepta, eſſeque Dei oracula.

SI QUIS APPOSUERIT AD HÆC] Significat fore hæreticos, Apocalypſin, & S. Scripturam, cujus Apocalypſis eſt quaſi finis & clauſula, adulterarent vel addendo, vel minuendo, uti fecit Marcion, quem ideo Tertull. lib. de Carne Chriſti c. 4. *Comeſſorem*, ſive *murem Ponticum* appellat (fuit enim oriundus ex Ponto.) Ita Ticonius, Beda & alii. Non ergo Johannes carpit hic leges humanas, Apoſtolicas, vel Eccleſiaſticas, quæ adduntur divinis, ipſique Evangelio: non enim adduntur ut leges vel Scripturæ divinæ, ſed ut humanæ ex divinis deductæ. Vide dicta Deut. 4. 2.

Verſ. 20. DICIT, non Johannes, ut volunt Aretas & Ribera, ſed Chriſtus, QUI TESTIMONIUM PERHIBET ISTORUM Johanni. Chriſtus inquam, *dicit*, tum id quod præceſſit: *Si quis appoſuerit*, &c. tum id quod ſequitur: ETIAM VENIO CITO (Arabicus vertit, *& venit*, id eſt veniet, *cito*) AMEN] q.d. Ego Chriſtus certiſſimò & citiſſimè veniam, ut eos qui mihi fideles & conſtantes ſunt, præmiem, infideles verò, inconſtantes & deficientes puniam: obſervate ergo hæc mea monita & præcepta. Porrò Chriſto; reſpondet S. Johannes jam ſenex, ſitiens aquam vitæ cæleſtem, optanſque Chriſto frui: *Amen*, id eſt fiat: *veni*, vel; ut græcè eſt, ναὶ ἔρχου, id eſt, *etiam veni Domine Jeſu*, obſecro veni, omnino veni amor mi, gaudium meum, deſiderium meum, idemque nos dicere & deſiderare, tacitè ſuo exemplo monet. Hoc enim eſt quod expreſſit v. 17. *Qui audit, dicat: Veni*. Ita Rupert. Anſbert. Haymo & Viegas. Unde Arabicus vertit, *veni Domine Jeſu Chriſte ad omnes ſanctos in ſæculum ſæculorum. Amen.* Qui enim eſt puræ conſcientiæ, pureque & intensè amat Jeſum, deſiderat diſſolvi, & eſſe cum Chriſto. *Ipſe enim Jeſus, qui dulcis eſt in voce, dulcis in facie, dulcis in nomine, dulcis in opere, dulcior apparebit in deitatis viſione*, ait S. Bernard. (vel quiſquis eſt auctor) ſerm. de cœna Domini pag. 391.

Quidam vir doctus apud Salmeron. prolegom. 7. pag. 97. Amen, ait, dictio familiaris Johanni, qua præ ceteris in Evang. eſt uſus, eò quòd illud jam ſenio confectus ſcripſerit. Nam literæ Amen ſignificant 99. ut etiam Gratianus tradit diſt. 83. c. *Qualiter verò*. Siquidem *alpha* in Amen denotat unum, *mi* verò 40. *ita* 8. *ni* 50. qui numeri collecti faciunt 99 quot annos fertur vixiſſe S. Johannes. Verùm hæc levicula ſunt & incerta.

Vocati ad cælum. Exempla. Narrat S. Gregor. lib. 1. Dialog. c. 8. S. Anaſtaſium ſimili voce cælitus lapſa, *Veni Anaſtaſi*, vocatum eſſe ad mortem, imò ad immortalitatem; unde mox animam Deo reddens, ad illam evolavit. Tropol. idem Gregor. homil. 14. in Ezech. *Qui audit*, ait, *dicat Veni. Cui enim jam vox vocantis Dei efficitur in corde, neceſſe eſt ut proximo per prædicationis officium erumpat in voce; & idcirco alios vocet, quia jam ipſe vocatus eſt.* Idem lib. 4. Dialog. 13. narrat de S. Galla, quòd à S. Petro vocata ſit in cœlum. Cùm enim eum videns exultaret, rogaretque: *Quid eſt Domine mi, Dimiſſa ſunt mihi peccata mea?* ab eo audivit, *Dimiſſa, veni*.

Idem ibidem cap. 12. narrat S. Probum Reatis Epiſcopum, à S. Juvenali & Eleutherio Martyribus vocatum in cœlum. Idem c. 14. narrat S. Servulum paralyticum, qui *ſtudebat ſemper in dolore gratias agere, hymnis Deo & laudibus diebus ac noctibus vacare*, angelorum cantu ad æternam gloriam invitatum. Et c. 15. refert S. Romulam in paralyſi mirè patientem, à duabus ſuis diſcipulis hac voce: *Mater veni, mater veni*, evocatam, ac duobus cælitum pſallentium choris in cœlum deductam, mira poſt ſe odoris fragrantia relicta.

Et cap. 16. narrat S. Tarſillam, amitam ſuam, à S. Felice Pont. atavo ſuo, oſtendente ei manſionem perpetuæ claritatis, accerſitam hac voce: *Veni, quia in hac te lucis manſione recipiam.* Quare febri correpta, ſurſum reſpiciens, Jeſum venientem vidit, cœpitque clamare dicens: *Recedite, recedite Jeſus venit.* Cumque in eum intenderet quem videbat, ſancta illa anima corpore eſt egreſſa. Dum verò corpus ejus lavaretur, longæ orationis uſu in cubitis ejus & genibus, camelorum more inventa eſt obdurata cutis excreviſſe.

Et capite 17. narrat Muſam puellam à B. Virgine invitatam ad ſuum virginum cœtum, mox pueriles mores in ſeniles commutaſſe, ac trigeſimo pòſt die, cùm planè à B. Virgine evocaretur, depreſſis reverenter oculis aperta voce clamaſſe: *Ecce domina venio, ecce domina venio.* In qua voce ſpiritum tradidit, & ex virgineo corpore habitatura cum ſanctis virginibus exceſſit.

Ita ad Chriſtum tranſire anhelabat S. Maria Oigniacenſis. Nam, ut in ejus Vita ſcribit Cardin. de Vitriaco lib. 2. cap. 10. ultimo vitæ ſuæ anno propinquante, jam ſe ampliùs continere non valens anhelabat, ſuſpirabat, præ deſiderio clamabat, quaſi moræ impatiens, cùm *Dominum* (Chriſtum, cum quo familiariter verſabatur) *amplexaretur: Nolo Domine, ut ſine me recedas: non cupio hic morari amplius, domum ire volo.* Et paulò pòſt cùm narraſſet illi revelatum ſuum tranſitum in cœlum; *Non potuit*, inquit, *tunc præ ſpiritus ebrietate tacere, ſed clamans dicebat: Audivi à Domino, me ituram in Sancta ſanctorum. O dulciſſimum vocabulum! Dic mihi mea Clementia (ſic enim ejus ancilla vocabatur) quid eſt Sancta ſanctorum? Ex famula volebat ſcire quid ea dictione ſignificaremus, cùm neutra id ſciret. Sed, ut dixi, ſpiritu ebria id faciebat.* Et mox: *Audiebat etiam vocem Domini vocantis, & dicentis: Veni amica mea, ſponſa mea, columba mea: jam coronaberis.* Inſtante verò morte, ut idem Card. ſcribit cap. 11. & ſeq. *cæpit clara voce & alta cantare, nec ceſſavit ſpatio dierum trium & noctium laudare Deum*, hymni carmina ſuggerante ei angelo Seraphino. adventante autem hora ultima canebat: *Quàm pulcher es rex noſter Domine! Alleluja.* Ita Sancti vitam habent in patientia; mortem, imò immortalitatem, in deſiderio: quia ad Chriſtum amorem ſuum ſuſpirant. Unde S. Bernard. in Form. honeſt. vitæ: *Sit tibi Jeſus*, inquit, *ſemper in corde, & numquam imago crucifixi ab animo tuo recedat. Hic tibi ſit cibus & potus, dulcedo & conſolatio tua; mel tuum & deſiderium tuum: dulcedo & meditatio tua: oratio & contemplatio tua; vita & mors, & reſurrectio tua.*

Lege ſuſpiria S. Auguſt. anhelantis ad cælum, in lib. Meditationum & Soliloquiorum tomo 9. lege & imitare ſuſpiria S. Bernardi ad Jeſum in Jubilo, ubi inter cetera ait:

O Jeſu mi dulciſſime,
Spes ſuſpirantis animæ,
Te quærunt piæ lachrymæ,
Te clamor mentis intimæ.
Jeſu dulcedo cordium,
Fons vivus, lumen mentium,
Excedens omne gaudium,
Et omne deſiderium.
Quando cor noſtrum viſitas,
Tunc lucet ei veritas,
Mundi vileſcit vanitas,
Et intus fervet charitas.
Jeſu mi bone ſentiam
Amoris tui copiam,
Da mihi per præſentiam,
Tuam videre gloriam.
Quem tuus amor ebriat,
Novit quid Jeſus ſapiat.
Quàm felix eſt quem ſatiat!
Non eſt ultrà quod cupiat.
Jeſu decus angelicum,
In aure dulce canticum,
In ore mel mirificum,
In corde nectar cælicum.
Deſidero te millies

Mi Jeſu, quando venies?
Me lætum quando facies?
Me de te quando ſaties?
Jam quod quæſivi video,
Quod concupivi teneo.
Amore Jeſu langueo,
Et corde totus ardeo.
O beatum incendium,
Et ardens deſiderium!
O dulce refrigerium,
Amare Dei filium!
Tu mentis delectatio,
Amoris conſummatio.
Tu mea gloriatio,
Jeſu mundi ſalvatio.
Tu verum cæli gaudium,
Jeſu cordis tripudium,
Tollens omne faſtidium.
Mel, nectar, melos, ſuavium.
Jeſu corona Martyrum,
Et flos perennis virginum:
Tu caſti cordis lilium,
Tu decertantis præmium.
Exaudi preces ſupplicum,
Nil extra te quærentium.

GRATIA DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI CUM CUM OMNIBUS VOBIS (Syrus, *cum omnibus ſanctis*) AMEN. Verſ. 21. Apoſtolicæ literæ ſolent incipere & terminari in apprecatione gratiæ Chriſti. Ita hìc Apocalypſin (quæ inſtar epiſtolæ eſt: unde initio ſeptem epiſtolas ad ſeptem Aſiæ Epiſcopos continet, atque hìc in fine terminatur inſtar epiſtolæ) S. Johannes ejuſdem apprecatione concludit.

CHRONOTAXIS ET ORDO APOCALYPSEOS.

SIcuti Prophetæ varias, etiam de eadem re, vario tempore habuerunt revelationes, ac per conſequens non ſervant ſemper ordinem temporis, ſed priùs futura poſteriùs enarrant, & vice verſa: ita facit & hic ſubinde S. Johannes; verùm parciùs & rariùs. Magis enim connexa, conſequens & ordinata eſt Apocalypſis, quàm ſit prophetia Iſaiæ, Jeremiæ & aliorum Prophetarum. Cujus ratio eſt; quòd Apocalypſis tota verſetur circa librum ſignatum, quem vidit Johannes cap. 5. ejuſque ſigilla. Quocirca minùs rectè nonnulli cenſent, ordinem in Apocalypſi valdè eſſe confuſum & perturbatum: quorum ſententia permovit Alcazarum, ut novam comminiſceretur interpretationem, in qua ordinem & acoluthiam S. Johannis exactè ſervaret & tueretur, nimirum explicando omnia myſticè & ſymbolicè. Ergo utrumque hoc extremum minùs verum, & cavendum, mediaque via incedendum cenſeo, ut nimirum ordo ſervetur quantum fieri poteſt, nec ſeries textus invertatur, niſi neceſſitas, aut evidens ratio cogat: ubi tamen illa cogit, hyſterologiam & inverſum eſſe ordinem non invitus admittam. Hoc autem rarò admodum fieri, ex ipſa chronotaxi mox patebit, nimirum tantùm in quatuor, ſcilicet Primò, in ſeptimo angelo, & tuba ſeptimi ſigilli, de quo cap. 11. v. 15. qui libro ſignato non præponendus, uti reliqua ſigilla, ſed poſtponendus eſt, idque ex natura rei, putà conſummationis mundi quam adducit. unde propriè in eo non eſt hyſterologia, ſed recta rerum gerendarum ſeries & ordo. Secundò, in ligatione Satanæ à Chriſto facta, quæ ponenda fuiſſet initio Apocalypſis; & ejuſdem ſolutione tempore Antichriſti, quæ ponenda fuiſſet initio capitis undecimi: hìc autem ponitur cap. 20. ob cauſam quam ibi dedi. Tertiò, in narratione mortis, reſurrectionis & aſcenſionis in cęlum Eliæ & Enoch; hæc enim vitæ eorum attexitur cap. 11. v. 7. cùm recto ordine ponenda ſit cap. 19. ante v. 11. Quartò, in viſionibus nonnullis, quæ hinc inde identidem interſiciuntur de gloria cæleſti Beatorum, deque judicio & pœnis inferni reproborum, ut patet cap. 7. v. 15. cap. 14. v. 14. cap. 15. v. 2. Hæc enim proprio ordine ad finem Apocalypſeos ſpectant, ſæpiùs tamen partim in ſigillis, partim in libro ſignato commemorantur & refricantur: quia ſcopus Apocalypſeos eſt, per hæc & ſimilia animare fideles, tum præſentes, tum futuros, ad tolerantiam & conſtantiam in perſecutionibus: nihil autem ita eos animat, atque ſpes & conſideratio gloriæ & coronæ cæleſtis. Rurſus, perterrefacere & percellere peccatores, tum præſentes, tum futuros, maximè tempore Antichriſti, cùm refrigeſcet charitas, & abundabit iniquitas, per comminationem divini judicii & pœnarum inferni. Horum enim conſideratio ſeria & attenta, maximè abſterret & cohibet impios à peccatis. Accipe ergo totius Apocalypſis chronotaxin.

In Apoc. quater tãtùm eſt ordo inverſus.

Series Apocal.

Primò, tribus primis capitibus recenſentur ſeptem epiſtolæ, & monita Chriſti ad ſeptem Epiſcopos & Eccleſias Aſiæ minoris.

Primò.

Secundò.

Secundò, cap. 4. & 5. S. Johannes per viſionem videt librum ſignatum ſeptem ſigillis, in quo deſcripta vel conſignata erant ea, quæ à tempore S. Johannis uſque ad finem mundi eventura ſunt, & maximè quæ futura ſunt ſub tempora Antichriſti. Nam ſeptem ſigilla continent ea, quæ futura ſunt partim completè, partim inchoatè ante Antichriſtum: ipſe verò liber ſignatus continet futura tempore Antichriſti. Porrò ſigilla aperiri incipiunt cap. 6. & finiuntur cap. 10. v. 8. ibi enim apertis jam ſigillis reſeratur liber: quocirca à cap. undecimo uſque ad finem Apocalypſis, recenſentur eà quæ in libro ſignato conſcripta, vel repræſentata erant.

Tertiò.

Tertiò, cap. ſexto in primo ſigillo, per equum album ſignificatur victoria Apoſtolorum, & prædicatorum Evangelii de gentiliſmo & Gentibus Chriſto ſubactis & ſubigendis. Secundo ſigillo, per equum rufum

A ſignificantur decem perſecutiones fidelium, per decem Imperatores Romanos uſque ad Conſtantinum. Tertio ſigillo, per equum nigrum ſignificatur arrianiſmus & hæreſes, quæ poſt perſecutiones Imperatorum, ſub Conſtantino Magno cœperunt Eccleſiam oppugnare. Quarto ſigillo, per equum pallidum ſignificatur Mahomet & ſaraceniſmus, qui etiamnum Eccleſiam perſequitur. Quinto ſigillo, prodeunt animæ Sanctorum Martyrum, petentes perſecutionum finem & vindictam. Sexto ſigillo, tranſit Johannes ad tempora noviſſima: unde videt ſolem obſcurari, lunam rubeſcere, ſtellas de cœlo cadere, &c. Quocirca deinceps uſque ad finem libri agit de temporibus noviſſimis, putà de tempore Antichriſti, ut cap. 11. & deinceps, aut de annis illis contiguis, illudque proximè præcedentibus, uti facit ab hoc loco ſexti ſigilli uſque ad c. 11.

Quartò, cap. ſeptimo ſignantur electi Judæi & Gentiles, ne plagis Dei ejuſque ſeptem angelorum, jam jam in orbem, id eſt in impios, immittendis, tangantur. Hæc ſignatio pertinet ad ſextum ſigillum, de quo cap. 6. 12. præcedit enim plagas, quæ ſeptimo ſigil-
B lo continentur: ac conſequenter præcedet Antichriſtum, intellige inchoatè: Judæi enim incipient converti & ſignari ante Antichriſtum, ſed plenè & univerſim convertentur & ſignabuntur poſt Antichriſtum. *Quartò.*

Quintò, cap. octavo & nono aperitur ſeptimum ſigillum, prodeuntque ſeptem angeli ſeptem plagas immittentes in orbem, id eſt impios non ſignatos. Has plagas in genere & breviter Chriſtus prædixit Matth. 24. v. 29. Marci 13. 24. Lucæ 21. 25. ſed Johannes hìc particulatim & ſigillatim eas enarrat. Huc etiam ſpectare excidium Babylonis, de quo cap. 17. & 18. cenſet Ribera. Verùm cap. 17. v. 16. & 17. oſtendi, illud ſuo loco & ordine poſitum eſſe, nec ad ſigilla, ſed ad librum ſignatum ſpectare. *Quintò.*

Sexto, cap. 10. S. Johannes videt angelum glorioſo habitu, jurantem quòd ampliùs non erit tempus, id eſt quòd iſtet finis mundi: mox reboant & conſonant eidem ſeptem tonitrua. *Sextò.*

Deinde v. 6. apertis jam ſeptem ſigillis, jubetur
C librum antè ſignatum nunc apertum devorare. Quocirca hic finiuntur ſigilla, & prior pars Apocalypſis, continens ea quæ prævia erunt Antichriſto; incipitque ſecunda, quæ eſt ipſe liber, ſive materia libri: ergo.

Septimò, cap. undecimo recenſet ea quæ libro continebantur, quæ omnia ad tempus Antichriſti pertinent. Itaque cap. 11. prædicit, magnam Eccleſiæ & fidelium partem tradendam Antichriſto, ac contra eum certaturos Eliam & Henoch. Hi enim erunt duo capita & principes fidelium reſiſtentium Antichriſto, ac conſequenter erunt quaſi duces belli ſacri contra Antichriſtum, quod ſequentibus capitibus deſcribit. Porrò quia hoc capite Johannes cœpit hiſtoriam Eliæ & Henoch, ne de iis in ſequentibus cogatur rurſum mentionem facere; hinc eam hoc loco pertexit, agitque de eorum morte, martyrio, reſurrectione, aſcenſione ad cælum. quæ omnia poſteriùs contingent, quorum proprius locus videtur eſſe, ut ponantur cap. 19. ante v. 11. nimirum ante prælium quod Chriſtus geſturus eſt contra Gog, Magog, & Antichri-
D ſtum. Nam paulò ante eorum ſtragem occidentur Elias & Henoch, reſurgent, & aſcendent in cęlum. Hic etiam, putà v. 15. cap. 11. intexit ſeptimam tubam ſeptimi angeli & ſeptimi ſigilli. Hæc enim ſola inter ſigilla non præibit tempora Antichriſti, ſed potiùs conſequetur: comitabitur enim mortem, reſurrectionem & aſcenſionem Eliæ & Henoch: quocirca illa, æquè ac mors, reſurrectio & aſcenſio Eliæ & Henoch, recto ordine ponenda videtur cap. 19. ante v. 11. præit enim Chriſti victoriam & judicium. *Septimò.*

Octavò, deſcribit bellum dæmonis cum fidelibus & Eccleſia per Antichriſtum, toto c. 12. *Octavò.*

Cornel. in Apocalypſin.

Nonò. Nonò, cap. 13. deſcribit Antichriſtum, ejuſque mores, & præcurſorem, ſub ſpecie & ſymbolo duarum beſtiarum.

Decimò. Decimò, cap. 14. deſcribit gloriam virginum, qui generosè reſiſtent Antichriſto. Deinde ea occaſione diem judicii, & pœnas reproborum in gehenna ſummatim perſtringit.

Undecimò. Undecimò, cap. 15. & 16. deſcribit ſeptem plagas noviſſimas.

Duodecimò. Duodecimò, poſt has ſequetur excidium Babylonis, de quo agit cap. 17. & 18. indeque jubilus & exultatio Sanctorum, de quo agit initio cap. 19. Deinde enarrare incipit prælium Chriſti extremum contra Antichriſtum, Gog & Magog; ejuſque narrationem perficit cap. A 10. Ubi altiùs hujus belli originem repetit, & orditur à ligatione ſatanæ jam ante mille annos facta à Chriſto, qui ſolvetur initio regni Antichriſti, ſed magis in ejus fine, cùm ad eum Gog & Magog, aliaſque gentes adducet. Mox poſt horum ſtragem, deſcribit Chriſtum venientem ad judicium extremum.

Decimotertiò. Denique cap. 21. & 22. gloriam cæleſtis Jeruſalem, Martyribus & Sanctis generosè certantibus præparatam, quam inſtar bravii accipient à Chriſto in die iudicii, fusè & graphicè depingit.

Ex dictis facile eſt videre, quàm recta & exacta ſit S. Johannis acoluthia, & rerum temporiſque ordo, quamque raræ & paucæ in Apocalypſi ſint hyſterologiæ.

IESV CHRISTO
REGI SAECVLORVM
DICTATORI APOCALYPSEOS

α & ω

Hymnus ex ejuſdem Synopſi.

COnfitemini Domino quoniam bonus: quoniam in ſæculum miſericordia ejus.

Dicant qui redempti ſunt à Domino: Quoniam in ſæculum miſericordia ejus.

Dicat nunc Iſrael: Quoniam in æternum miſericordia ejus.

Gaudens gaudebo in Domino: & exultabo in Deo Jeſu meo.

Cap. 1. Apocalypſis Jeſu Chriſti: Gratia vobis & pax ab eo qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt.

Et à Jeſu Chriſto, qui eſt teſtis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ: qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.

Et fecit nos regnum, & ſacerdotes Deo & Patri ſuo: ipſi gloria & imperium in ſæcula ſæculorum. Amen.

Ecce venit cum nubibus: & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt.

Et plangent ſe ſuper eum omnes tribus terræ: etiam: Amen.

Ego ſum α & ω, principium & finis, dicit Dominus Deus: qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt, omnipotens.

Ego Johannes frater veſter, & particeps in tribulatione, & regno, & patientia in Chriſto Jeſu, fui in inſula quæ appellatur Patmos: propter verbum Dei, & teſtimonium Jeſu.

Vidi ſeptem candelabra aurea, & in medio ſeptem candelabrorum aureorum ſimilem filio hominis: veſtitum podere, & præcinctum ad mamillas zona aurea.

Et habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem, & de ore ejus gladius utraque parte acutus exibat: & facies ejus ſicut ſol lucet in virtute ſua.

Et cùm vidiſſem eum, cecidi ad pedes ejus tamquam mortuus. Et poſuit dexteram ſuam ſuper me, dicens: Noli timere: ego ſum primus & noviſſimus.

Et fui mortuus, & ecce ſum vivens in ſæcula ſæculorum: & habeo claves mortis & inferni.

Scribe ergo quæ vidiſti: & quæ ſunt, & quæ oportet fieri poſt hæc.

Cap. 2. Angelo Epheſi Eccleſiæ ſcribe: Scio opera tua, & laborem & patientiam.

Sed habeo adverſum te: quòd charitatem tuam primam reliquiſti.

Memor eſto itaque unde excideris: & age pœnitentiam, & prima opera fac.

Vincenti dabo edere de ligno vitæ: quod eſt in paradiſo Dei mei.

Et angelo Smyrnæ ſcribe: Scio tribulationem tuam & paupertatem, ſed dives es.

Habebis tribulationem diebus decem: eſto fidelis uſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.

Et angelo Pergami ſcribe: Scio ubi habitas; ubi ſedes eſt Satanæ, & tenes nomen meum: ſed habeo adverſus te pauca, quia habes tenentes doctrinam Nicolaitarum.

Similiter pœnitentiam age: ſi quo minùs, veniam tibi citò, & pugnabo cum illis in gladio oris mei.

Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis: Vincenti dabo manna abſconditum, & dabo illi calculum candidum: & in calculo nomen ſcriptum quod nemo ſcit, niſi qui accipit.

Et angelo Thyatiræ ſcribe: Novi opera tua noviſſima, plura prioribus.

Sed habeo adverſus te pauca, quia permittis mulierem Jezabel, quæ ſe dicit propheten, docere, & ſeducere ſervos meos, fornicari, & manducare de idolothytis.

Ecce mittam eam in lectum, & qui mœchantur cum ea, in tribulatione maxima erunt: vobis autem dico, id quod habetis tenete donec veniam.

Et qui vicerit, & cuſtodierit uſque in finem opera mea: dabo illi poteſtatem ſuper Gentes.

Sicut & ego accepi à Patre meo: & dabo illi ſtellam matutinam.

Et angelo Sardis ſcribe: Habes nomen quòd vivas, & Cap. 3. mortuus es.

Eſto vigilans, & confirma cetera quæ moritura erant: non enim invenio opera tua plena coram Deo meo.

Alioqui veniam ad te tamquam fur: & neſcies qua hora veniam ad te.

Qui vicerit, ſic veſtietur veſtimentis albis, & non delebo nomen ejus de libro vitæ: & confitebor nomen ejus coram Patre meo, & coram angelis ejus.

Et angelo Philadelphiæ ſcribe: Hæc dicit Sanctus & Verus, qui habet clavem David: Scio quia modicam habes virtutem.

Quoniam ſervaſti verbum patientiæ meæ: & ego ſervabo te ab hora tentationis, quæ ventura eſt in orbem univerſum, tentare habitantes in terra.

Ecce venio citò: tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.

Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei: & foras non egredietur ampliùs: & ſcribam ſuper eum nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei novæ Jeruſalem, quæ deſcendit de cælo à Deo meo, & nomen meum novum.

Et angelo Laodiciæ ſcribe: Hæc dicit, Amen: utinam frigidus eſſes, aut calidus; ſed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo.

Quia dicis, Quòd dives ſum, & locupletatus, & nullius egeo; & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus; ſuadeo tibi emere à me aurum ignitum.

Ego quos amo, arguo, & caſtigo: æmulare ergo, & pœnitentiam age.

Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo; ſicut & ego vici, & ſedi cum Patre meo in throno ejus:

Confiteantur Domino miſericordiæ ejus: & mirabilia ejus filiis hominum.

Ecce ſedes poſita erat in cælo: & qui ſedebat ſimilis Cap. 4. erat aſpectui lapidis jaſpidis, & ſardinis: & iris erat in circuitu ſedis, ſimilis viſioni ſmaragdinæ.

Et in circuitu ſedis vigintiquatuor ſeniores: amicti veſtibus albis, & coronis aureis.

Et in conſpectu ſedis mare vitreum: & quatuor animalia plena oculis antè & retrò.

Animal primum ſimile leoni, ſecundum vitulo, tertium homini, quartum aquilæ: ſingula habebant ſenas alas, & requiem non habebant die ac nocte, dicentia: Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus omnipotens.

Et vigintiquatuor ſeniores procidebant, & emittebant coronas ſuas ante thronum, dicentes: Dignus es Domine accipere gloriam, & honorem, & virtutem, quia tu creaſti omnia.

Et vidi in dextera ſedentis ſupra thronum, librum ſcri- Cap. 5. ptum intus & foris: ſignatum ſigillis ſeptem.

Et ego flebam multum: quoniam nemo dignus inventus eſt aperire librum, nec videre eum.

Et

Et unus de ſenioribus dixit mihi, Ne fleveris: ecce vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire librum, & ſolvere ſeptem ſignacula ejus.

Et ecce Agnum ſtantem, tanquam occiſum, habentem cornua ſeptem, & oculos ſeptem: & venit, & accepit de dextera ſedentis in throno librum,

Cap. 6. Et cùm aperuiſſet librum: quatuor animalia & vigintiquatuor ſeniores cantabant canticum novum dicentes:

Dignus es Domine accipere librum, & aperire ſignacula ejus: quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione.

Et vidi, & audivi vocem angelorum multorum in circuitu throni, & animalium & ſeniorum: & erat numerus eorum millia millium,

Dicentium voce magna: Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt, accipere virtutem, & divinitatem, & ſapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.

Et cùm aperuiſſet Agnus ſigillum primum: ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper illum, habebat arcum, & data eſt ei corona, & exivit vincens ut vinceret.

Cùm ſecundum: exivit alius equus rufus, & qui ſedebat ſuper illum, datum eſt ei ut ſumeret pacem de terra, & ut invicem ſe interficiant, & datus eſt ei gladius magnus.

Cùm tertium: ecce equus niger, & qui ſedebat ſuper illum, habebat ſtateram in manu ſua.

Cùm quartum: ecce equus pallidus, & qui ſedebat ſuper eum, nomen illi mors, & infernus ſequebatur eum.

Cùm quintum: vidi ſubtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, clamantes: Uſquequo Domine non vindicas ſanguinem noſtrum?

Et datæ ſunt illis ſingulis ſtolæ albæ, & dictum eſt illis ut requieſcerent adhuc tempus modicum: donec compleantur conſervi eorum, & fratres eorum, qui interficiendi ſunt ſicut & illi.

Cùm ſextum: ecce terræ motus magnus factus eſt: & ſol factus eſt niger tamquam ſaccus cilicinus, & luna tota facta eſt ſicut ſanguis.

Et ſtellæ de cælo ceciderunt, & cælum receſſit ſicut liber involutus: & reges & principes, & divites & fortes abſconderunt ſe in ſpeluncis, & in petris montium, dicentes.

Cadite ſuper nos, & abſcondite nos ab ira Agni: quis enim poterit ſtare?

Confitebor tibi Domine in toto corde meo: in concilio juſtorum & congregatione.

Magna opera Domini: exquiſita in omnes voluntates ejus.

Confeſſio & magnificentia opus ejus: & juſtitia ejus manet in ſæculum ſæculi.

Et vidi angelum ab ortu ſolis clamantem: Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus, quoadusque ſignemus ſervos Dei noſtri in frontibus eorum. Cap. 7.

Et audivi numerum ſignatorum: centum quadraginta quatuor millia ſignati ex omni tribu filiorum Iſrael.

Poſt hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, ſtantes ante thronum, & in conſpectu Agni: amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum.

Et dixit mihi angelus: Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna, & laverunt ſtolas ſuas, & dealbaverunt eas in ſanguine agni.

Ideo ſunt ante thronum Dei, & ſerviunt ei die ac nocte in templo ejus: & qui ſedet in throno, habitabit ſuper illos.

Quoniam Agnus qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum: & abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.

Cap. 8. Et cùm aperuiſſet ſigillum ſeptimum: factum eſt ſilentium in cælo, quaſi media hora.

Et vidi ſeptem angelos ſtantes in conſpectu Dei: & datæ ſunt illis ſeptem tubæ.

Et facta ſunt tonitrua & voces: & fulgura, & terræ motus magnus.

Et primus angelus tuba cecinit: & facta eſt grando & ignis, miſta in ſanguine, & miſſum eſt in terram, & tertia pars terræ combuſta eſt, & tertia pars arborum concremata eſt, omne fænum viride combuſtum eſt.

Et ſecundus angelus cecinit, & tamquam mons magnus miſſus eſt in mare: & facta eſt tertia pars maris ſanguis, & tertia pars piſcium & navium interiit.

Et tertius cecinit: & cecidit ſtella ardens, cui nomen Abſinthium, in tertiam partem fluminum, eamque vertit in abſinthium, indeque multi hominum mortui ſunt.

Et quartus cecinit: & percuſſa eſt tertia pars ſolis, lunæ & ſtellarum.

Domine Dominus noſter: quàm admirabile eſt nomen tuum in univerſa terra!

Magnus Dominus, & laudabilis nimis; qui dominatur terræ, mari, & omnibus abyſſis: quoniam elevata eſt magnificentia tua ſuper cælos.

Et audivi vocem aquilæ volantis per medium cæli: Væ, væ, væ habitantibus in terra.

Et quintus cecinit: & ſtella cadens aperuit puteum abyſſi, & exierunt locuſtæ, ut cruciarent eos, qui non habent ſignum Dei in frontibus. Cap. 9.

In diebus illis quærent homines mortem, & non invenient.

Locuſtæ ſimiles erant equis paratis in prælium, habebant facies hominum, coronas aureas in capite, capillos mulierum, dentes leonum, loricas ferreas, caudas ſcorpionum: & ſuper ſe regem abyſſi, nomine Abaddon.

Et ſextus cecinit: & ſoluti ſunt quatuor angeli ligati in Euphrate, ut occiderent tertiam partem hominum.

Et numerus equeſtris exercitus: vicies millies dena millia.

Et vidi equos, & equites qui habebant loricas igneas, hyacinthinas & ſulphureas. Et capita equorum quaſi capita leonum: & de ore eorum procedit ignis, fumus & ſulphur.

Miſericordiam & judicium cantabo tibi Domine: Quoniam Dominus excelſus, terribilis, rex magnus ſuper omnem terram.

Qui fecit magnalia in Ægypto: mirabilia in terra Cham, terribilia in mari rubro.

Et vidi alium angelum fortem, deſcendentem de cælo, Cap. 10.
amictum nube, & iris in capite ejus: & facies ejus erat ut ſol, & pedes ejus tamquam columnæ ignis.

Et juravit per viventem in ſæcula ſæculorum: quia tempus non erit amplius.

Et dixit mihi, Accipe librum & devora: accepi, & devoravi, & erat in ore meo tamquam mel dulce, ſed amaricatus eſt venter meus.

Dictum eſt mihi, Metire templum, non atrium quod foris eſt: quia datum eſt Gentibus, & calcabunt ſanctam civitatem menſibus quadraginta duobus. Cap. 11.

Et dabo duobus teſtibus meis: & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta, amicti ſaccis.

Hi ſunt duæ olivæ, & duo candelabra: in conſpectu Domini terræ ſtantes.

Et ſi quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum, & devorabit inimicos eorum: & ſi quis voluerit eos lædere, ſic oportet eum occidi.

Et cùm finierint teſtimonium, beſtia occidet eos: & poſt tres dies intravit ſpiritus vitæ in eos, & reſurrexerunt.

Et audiverunt vocem magnam de cælo, dicentem eis, Aſcendite huc: & aſcenderunt in cælum in nube, & viderunt illos inimici eorum.

Et factus eſt terræ motus magnus: & tertia pars civitatis cecidit, & occiſa ſunt ſeptem hominum millia.

Et ſeptimus angelus tuba cecinit: & factæ ſunt voces magnæ in cælo dicentes.

Factum eſt regnum hujus mundi, Domini noſtri & Chriſti ejus: & regnabit in ſæcula ſæculorum. Amen.

Et apertum eſt templum Dei in cœlo: & viſa eſt arca teſtamenti ejus in templo ejus, & facta ſunt fulgura, & voces, & terræ motus, & grando magna.

Lætamini in Domino, & exultate juſti: & gloriamini omnes recti corde.

Quis loquetur potentias Domini: auditas faciet omnes laudes ejus?

Beati, qui cuſtodiunt judicium: & faciunt juſtitiam in omni tempore.

Et ſignum magnum apparuit in cælo: mulier amicta ſole, & luna ſub pedibus ejus, & in capite ejus corona ſtellarum duodecim. Cap. 12.

Et

Et ecce draco magnus, rufus, habens capita ſeptem; & cornua decem, & cauda trahebat tertiam partem ſtellarum, ſtetit ut devoraret filium quem paritura erat mulier: & peperit, & raptus eſt filius ejus ad Deum.

Et factum eſt prælium magnum in cælo: Michael & angeli ejus præliabantur cum dracone, & draco pugnabat, & angeli ejus, & non valuerunt, neque locus inventus eſt eorum ampliùs in cælo.

Propterea lætamini cæli: & qui habitatis in eis.

Væ terræ & mari; quia deſcendit diabolus ad vos habens iram magnam, ſciens quòd modicum tempus habet.

Et datæ ſunt mulieri alæ duæ aquilæ, ut fugeret in ſolitudinem.

Et miſit ſerpens ex ore ſuo poſt mulierem, aquam tamquam flumen: ut eam faceret trahi à flumine.

Et adjuvit terra mulierem, & aperuit os ſuum: & abſorbuit flumen, quod miſit draco de ore ſuo.

CAP. 13. Et vidi de mari beſtiam aſcendentem habentem capita ſeptem, & cornua decem: ſuper cornua ejus decem diademata, & ſuper capita ejus nomina blaſphemiæ.

Et vidi unum de capitibus ſuis quaſi occiſum in mortem: & plaga mortis ejus curata eſt. Et admirata eſt univerſa terra poſt beſtiam.

Et eſt datum illi bellum facere cum ſanctis, & vincere eos: & data eſt illi poteſtas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem.

Et vidi aliam beſtiam aſcendentem de terra: & habebat cornua duo, ſimilia Agni, & loquebatur ſicut draco.

Et fecit ſigna magna: ut etiam ignem faceret de cælo deſcendere in terram, in conſpectu hominum.

Et faciet, ne quis poſſit emere aut vendere: niſi qui habet characterem, aut nomen beſtiæ, aut numerum nominis ejus, & numerus ejus ſexcenti ſexaginta ſex.

CAP. 14. Et vidi, & ecce Agnus ſtabat ſupra montem Sion: & cum eo centum quadraginta quatuor millia; habentes nomen ejus, & nomen Patris ejus ſcriptum in frontibus ſuis.

Et cantabant quaſi canticum novum ante ſedem, & ante quatuor animalia, & ſeniores: & nemo poterat dicere canticum, niſi illa centum quadraginta quatuor millia, qui empti ſunt de terra.

Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati, virgines enim ſunt: hi ſequuntur Agnum quocumque ierit: hi empti ſunt ex hominibus primitiæ Deo & Agno.

Et in ore eorum non eſt inventum mendacium: ſine macula enim ſunt ante thronum Dei.

Et vidi alterum angelum clamantem: Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora judicii ejus.

Adorate eum qui fecit cælum & terram: mare, & omnia quæ in eis ſunt, & fontes aquarum.

Si quis adoraverit beſtiam, cruciabitur igne & ſulphure in conſpectu angelorum ſanctorum: & fumus tormentorum eorum aſcendet in ſæcula ſæculorum.

Et audivi vocem de cælo, dicentem mihi: Scribe, Beati mortui qui in Domino moriuntur.

Amodo jam dicit Spiritus, ut requieſcant à laboribus ſuis; opera enim illorum ſequuntur illos.

Et miſit angelus falcem ſuam acutam in terram: & vindemiavit vineam terræ, & miſit in lacum iræ Dei magnum.

Et calcatus eſt lacus extra civitatem: & exivit ſanguis de lacu uſq; ad frenos equorum per ſtadia mille ſexcenta.

Exurgat Deus, & diſſipentur inimici ejus: fugiant qui oderunt eum à facie ejus.

CAP. 15. Et vidi tamquam mare vitreum miſtum igne, & eos qui vicerunt beſtiam, & imaginem ejus, & numerum nominis ejus: ſtantes ſuper mare vitreum, habentes citharas Dei.

Et cantantes canticum Moyſi ſervi Dei, & canticum Agni, dicentes: Magna & mirabilia ſunt opera tua Domine Deus omnipotens: juſtæ & veræ ſunt viæ tuæ, Rex ſæculorum.

Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum? quia ſolus pius es.

Quoniam omnes gentes venient, & adorabunt in conſpectu tuo: quoniam judicia tua manifeſta ſunt.

CAP. 16. Et audivi vocem magnam de templo dicentem ſeptem angelis: Ite, & effundite ſeptem phialas iræ Dei in terram.

Et abiit primus, & effudit phialam ſuam in terram: & factum eſt vulnus ſævum & peſſimum in homines qui habebant characterem beſtiæ, & in eos qui adoraverunt imaginem ejus.

Et ſecundus angelus effudit phialam ſuam in mare: & factus eſt ſanguis tamquam mortui; & omnis anima vivens, mortua eſt in mari.

Et tertius effudit phialam ſuam ſuper flumina, & ſuper fontes aquarum: & factus eſt ſanguis.

Et audivi angelum aquarum dicentem: Juſtus es Domine, qui es, & qui eras ſanctus, quia hæc judicaſti.

Et quartus angelus effudit phialam ſuam in ſolem: & datum eſt illi æſtu affligere homines, & igni.

Et quintus angelus effudit phialam ſuam ſuper ſedem beſtiæ: & factum eſt regnum ejus tenebroſum, & commanducaverunt linguas ſuas præ dolore.

Et ſextus angelus effudit phialam ſuam in flumen illud magnum Euphratem: & ſiccavit aquam ejus, ut præpararetur via regibus ab ortu ſolis.

Et ſeptimus angelus effudit phialam ſuam in aerem: & exivit vox magna de templo à throno, dicens: Factum eſt.

Et grando magna ſicut talentum deſcendit de cælo in homines: & blaſphemaverunt Deum.

Jubilate Deo omnis terra, pſalmum dicite nomini ejus: date gloriam laudi ejus.

Dicite Deo, quàm terribilia ſunt opera tua Domine! omnis terra adoret te.

Venite, & videte opera Dei: terribilis in conſiliis ſuper filios hominum.

Et abſtulit me in ſpiritu in deſertum: & vidi mulierem CAP. 17.
ſedentem ſuper beſtiam coccineam, plenam nominibus blaſphemiæ, habentem capita ſeptem, & cornua decem.

Et in fronte ejus nomen ſcriptum, myſterium: Babylon magna, mater fornicationum & abominationum terræ.

Et vidi mulierem ebriam de ſanguine Sanctorum, & de ſanguine Martyrum Jeſu: & miratus ſum cùm vidiſſem illam, admiratione magna.

Et hic eſt ſenſus, qui habet ſapientiam: ſeptem capita, ſeptem montes ſunt, ſuper quos mulier ſedet, & reges ſeptem ſunt.

Quinque ceciderunt, unus eſt, & alius nondum venit: & cùm venerit, oportet illum breve tempus manere.

Et decem cornua quæ vidiſti, decem reges ſunt, qui regnum nondum acceperunt: ſed poteſtatem tamquam reges una hora accipient poſt beſtiam.

Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos: quoniam Dominus dominorum eſt, & Rex regum, & qui cum illo ſunt, vocati, electi, & fideles.

Et vidi alium angelum clamantem: Cecidit, cecidit CAP. 18.
Babylon magna, & facta eſt habitatio dæmoniorum, & cuſtodia omnis ſpiritus immundi, & cuſtodia omnis volucris immundæ & odibilis.

Quoniam pervenerunt peccata ejus uſque ad cælum: & recordatus eſt Deus iniquitatum ejus.

Quantum glorificavit ſe, & in deliciis fuit: tantum date illi tormentum & luctum: quia in corde ſuo dicit: Sedeo regina, & vidua non ſum, & luctum non videbo.

Ideo in una die venient plagæ ejus, mors, & luctus, & fames, & igni comburetur: quia fortis eſt Deus, qui judicabit illam.

Exulta ſuper eam cælum, & ſancti Apoſtoli & Prophetæ: quoniam judicavit Deus judicium veſtrum de illa. CAP. 19.

Et audivi vocem turbæ magnæ dicentis: Alleluia. Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & uxor ejus præparavit ſe.

Et datum eſt illi ut cooperiat ſe byſſino ſplendenti, & candido: byſſinum enim juſtificationes ſunt ſanctorum.

Et dixit, Scribe: Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati ſunt: & dicit mihi, Hæc verba Dei vera ſunt.

Et cecidi ante pedes ejus, ut adorarem eum. Et dicit mihi, Vide ne feceris, conſervus tuus ſum, & fratrum tuorum habentium teſtimonium Jeſu: Deum adora. Teſtimonium enim Jeſu, eſt ſpiritus prophetiæ.

Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus: & qui ſedebat ſuper eum, vocabatur Fidelis & Verax, & cum juſtitia judicat & pugnat.

Oculi ejus ſicut flamma ignis: veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine.

Et

Et exercitus qui ſunt in cælo ſequebantur eum in equis albis, veſtiti byſſino: & de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus. Et ipſe reget gentes in virga ferrea.

Et habet in veſtimento & in femore ſuo ſcriptum: Rex regum, & Dominus dominantium.

Et vidi angelum clamantem avibus: Venite ad cœnam magnam, ut manducetis carnes regum, liberorum & ſervorum.

Et apprehenſa eſt beſtia, & pſeudopropheta: vivi miſſi ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardentis ſulphure. Et ceteri occiſi ſunt in gladio.

Deus ultionum Dominus: Deus ultionum liberè egit,

Exaltare qui judicas terram: redde retributionem ſuperbis.

Cap. 20. Et vidi angelum: qui ligavit Satanam per mille annos.

Et vidi animas decollatorum propter teſtimonium Jeſu, & regnaverunt cum Chriſto mille annis: Hæc eſt reſurrectio prima.

Et cùm conſummati fuerint mille anni, ſolvetur Satanas de carcere ſuo: & exibit, & ſeducet Gentes, quæ ſunt ſuper quatuor angulos terræ, Gog & Magog.

Et congregabit eos in prælium: quorum numerus eſt ſicut arena maris.

Et deſcendit ignis à Deo de cælo: & devoravit eos.

Et vidi thronum magnum candidum, & ſedentem ſuper eum: à cujus conſpectu fugit terra, & cælum, & locus non eſt inventus eis.

Et vidi mortuos, magnos & puſillos, ſtantes in conſpectu throni: & libri aperti ſunt.

Et alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ: & judicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libris, ſecundùm opera ipſorum.

Et qui non inventus eſt in libro vitæ ſcriptus: miſſus eſt in ſtagnum ignis.

Hæc dies quam fecit Dominus: exultemus, & lætemur in ea.

Cap. 21. Et ego Johannes vidi ſanctam civitatem Jeruſalem novam, deſcendentem de cælo à Deo: paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo.

Et audivi vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis.

Et ipſi populus ejus erunt: & ipſe Deus cum eis erit eorum Deus.

Et abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum: & mors ultrà non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultrà, quia prima abierunt.

Qui vicerit, poſſidebit hæc: & ero illi Deus, & ille erit mihi filius.

Timidis autem, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus: pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure: quod eſt mors ſecunda.

Et civitas habebat murum magnum, & altum, habentem portas duodecim, & nomina inſcripta: quæ ſunt nomina duodecim tribuum filiorum Iſrael.

Ab Oriente portæ tres, & ab Aquilone portæ tres: & ab Auſtro portæ tres, & ab Occaſu portæ tres.

Et murus civitatis habens fundamenta duodecim: & in ipſis duodecim nomina duodecim Apoſtolorum Agni.

Civitas in quadro poſita eſt: longitudo, & latitudo, & altitudo ejus æqualia ſunt.

Et erat ſtructura muri ejus ex lapide jaſpide: ipſa verò civitas aurum mundum, ſimile vitro mundo.

Et fundamenta muri civitatis omni lapide pretioſo ornata: fundamentum primum jaſpis; ſecundum, ſapphirus; tertium, chalcedonius; quartum, ſmaragdus; quintum, ſardonyx; ſextum, ſardius; ſeptimum, chryſolithus; octavum, beryllus; nonum, topazius; decimum, chryſopraſus; undecimum, hyacinthus; duodecimum, amethyſtus:

Et templum non vidi in ea: Dominus enim Deus omnipotens templum illius eſt, & Agnus.

Et civitas non eget ſole, neque luna, ut luceant in ea: nam claritas Dei illuminavit eam.

Et ambulabunt gentes in lumine ejus: & reges terræ afferent gloriam ſuam & honorem in illam.

Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens & mendacium: niſi qui ſcripti ſunt in libro vitæ Agni.

Beati qui habitant in domo tua Domine: in ſæcula ſæculorum laudabunt te.

Et oſtendit mihi fluvium aquæ vitæ, ſplendidum tamquam cryſtallum: procedentem de ſede Dei, & Agni. Cap. 22.

Et in medio plateæ ejus, & ex utraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim: per menſes ſingulos reddens fructum ſuum, & folia ligni ad ſanitatem gentium.

Et omne maledictum non erit amplius: & ſedes Dei, & Agni in illa erunt, & ſervi ejus ſervient illi.

Et videbunt faciem ejus, & nomen ejus in frontibus eorum, & regnabunt in ſæcula ſæculorum.

Qui nocet, noceat adhuc; & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc: & qui juſtus eſt, juſtificetur adhuc; & ſanctus, ſanctificetur adhuc.

Ecce venio citò: & merces mea mecum eſt, reddere unicuique ſecundùm opera ſua.

Ego ſum α & ω: primus & noviſſimus, principium & finis.

Beati qui lavant ſtolas ſuas: ut ſi poteſtas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in civitatem.

Ego Jeſus miſi angelum meum teſtificari vobis hæc in Eccleſiis: Ego ſum radix & genus David, ſtella ſplendida & matutina.

Et ſpiritus & ſponſa dicunt, Veni: & qui audit, dicat, Veni. Et qui ſitit, veniat. Et qui vult, accipiat aquam vitæ gratis.

Dicit qui teſtimonium perhibet iſtorum: Etiam venio citò. Amen.

Veni Domine Jeſu, veni & deduc nos à mundi turbinibus, à mari hoc proceloſo, in quo tot tantique naufragium faciunt, in portum ſalutis. Veni Domine Jeſu, traduc nos à ſæculo hoc nequam in regnum tuum cæleſte: traduc nos à vita hac mortali, imò à morte vitali, in qua filii Adæ continuò morimur, gemimus & ſuſpiramus gemitibus inenarrabilibus, in paradiſum tuum, in quo, & ad quem primitus condidiſti nos. Veni Domine, veni Jeſu, transfer nos ab exilio hoc in patriam, à terra in cælum, à morte in vitam, à tempore in æternitatem, à mortalitate in beatam immortalitatem, ut cantet tibi gloria mea: Conſcidiſti ſaccum meum, & circumdediſti me lætitia. *Veni nos Jeſu, veni ſalus & redemptio noſtra, veni amor noſter, gaudium noſtrum, ſpiritus oris noſtri, lumen oculorum noſtrorum. Trahe nos poſt te, curremus in odorem unguentorum tuorum, ut in cæleſti Jeruſalem conſcribamur cives ſanctorum, domeſtici Dei, filii & heredes tui. Ad hoc enim nos ab æterno ante tempora ſæcularia prædeſtinaſti: ad hoc nos in tempore à te conſtituto creaſti, redemiſti, vocaſti & juſtificaſti; ut poſt hocce tempus in tuo regno, in tua ſancta civitate, in omnia ſæcula nos magnificares & glorificares. Veni ergo, veni, oſtende nobis faciem tuam: ſequamur te quocumque ieris, fruamur te jugiter, qui mundo frui nec poſſumus, nec volumus: quia tu es pars hereditatis noſtræ, & calicis noſtri. Eia Domine aſpiret dies tua, & inclinentur umbræ. Quid enim mihi eſt in cælo, & à te quid volui ſuper terram, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum? veni deſiderium collium æternorum, veni exultatio & jubilus cordis noſtri. O vera charitas, chara ſanctitas, ſancta felicitas, felix æternitas noſtra. Amen.*

F I N I S.

IN-

Digitized by Google

INDEX LOCORUM
S. SCRIPTURAE
QVÆ HISCE COMMENTARIIS EXPLICANTUR.

Prior numerus paginam, alter columnam, littera addita litteras intercolumnares denotant.

EX GENESI.

CAp. 1. v. 1. *In principio creavit Deus cælum & terram.* 230. 2. a
Cap. 3. 14. *Super pectus tuum gradieris.* 159. 2. b

EX EXODO.

Cap. 3. 14. *Ego ſum qui ſum.* 11. 1. c
7. 12. *Devoravit virga Aaron virgas eorum.* 125. 1. a
8. 22. *Faciam mirabilem terram Geſſen.* 103. 2. d
20. 18. *Cunctus populus videbat voces.* 18. 1. d

EX NUMERIS.

Cap. 14. 22. *Tentaverunt me jam per decem vices.* 32. 1. b
24. 17. *Videbo eum, ſed non modò.* 224. 1. b

EX DEUTERONOMIO.

Cap. 18. 5. *Ipſum elegit Dominus Deus tuus, ut ſtet & miniſtret nomini Domini.* 44. 2. a
33. 2. *Dominus de Sinai venit, & de Seir ortus eſt nobis: in dextera ejus ignea lex.* 230. 2. a

EX LIBRIS REGUM.

Lib. 1. cap. 1. 8. *Numquid non ego melior tibi ſum quàm decem filii?* 32. 1. b
24. 14. *Judicet Dominus inter me & te, & ulciſcatur me Dominus ex te, manus autem mea non ſit in te.* 97. 1. b
Lib. 3. cap. 11. 36. *Filio ejus dabo tribum unam, ut remaneat lucerna David.* 29. 1. b
18. 7. *Qui cùm cognoviſſet eum, cecidit ſuper faciem ſuam.* 47. 1. a
Lib. 4. cap. 2. 15. *Venientes in occurſum ejus, adoraverunt eum proni in terram.* ibid.

EX LIBRO TOBIÆ.

Cap. 12. 15. *Ego ſum Raphaël unus ex ſeptem qui aſtamus ante Dominum.* 12. 2. a 70. 1. c

EX LIBRO JOB.

Cap. 18. 15. *Socii ejus qui non eſt.* 204. 1. d
19. 3. *En decies confunditis me.* 32. 1. b
28. 19. *Non adæquabitur ei topazius de Æthiopia.* 253. 1. a

EX PSALMIS.

Pſalm. 2. 9. *Tamquam vas figuli confringes eos.* 39. 1. c
5. 12. *Glorïabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum.* 44. 2. a
11. 4. *Diſperdat Dominus linguam magniloquam.* 265. 1. b
18. 6. *Ipſe tamquam ſponſus procedens de thalamo ſuo.* 23. 2. d
22. 5. *Paraſti in conſpectu meo menſam adverſus eos qui tribulant me.* 30. 2. d
37. 17. *Super me magna locuti ſunt.* 165. 1. b
50. 14. *Spiritu principali confirma me.* 175. 1. b
v. 20. *Benignè fac in bona voluntate tua Sion, & ædificentur muri Jeruſalem.* 144. 2. a
57. 7. *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo?* ibid.
68. 29. *Deleantur de libro viventium.* 45. 1. b
74. 9. *Calix in manu Domini vini meri plenus miſto.* 18. 2. a
79. 4. *Oſtende faciem tuam, & ſalvi erimus.* 144. 2. d
v. 13. *Vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam,* 184. 1. a
89. 4. *Mille anni ante oculos tuos ſicut dies heſterna quæ præteriit.* 227. 2. b
110. 10. *Laudatio ejus manet in ſæculum ſæculi,* 137. 2. a
113. 17. *Non mortui laudabunt te Domine, neque omnes qui deſcendunt in infernum.* 86. 2. c
131. 17. *Paravi lucernam Chriſto meo.* 29. 1. b
149. 1. *Cantate Domino canticum novum.* 84. 2. b

EX LIBRO PROVERBIORUM.

Cap. 9. 2. *Miſcuit vinum.* 209. 2. c
v. 5. *Bibite vinum quod miſcui vobis.* 180. 1. a
23. 23. *Veritatem eme.* 55. 1. b
25. 23. *Ventus Aquilo diſſipat pluvias, & facies triſtis linguam detrahentem.* 264. 2. a

EX ECCLESIASTE.

Cap. 11. 9. *Lætare juvenis in adoleſcentia tua, & ambula in viis cordis tui.* 264. 1. d

EX CANTICIS.

Cap. 3. 6. *Quæ eſt iſta quæ deſcendit per deſertum ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris?* 84. 1. a
4. 6. *Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.* ibid. b
5. 1. *Meſſui myrrham meam cum aromatibus meis.* ibid.

EX LIBRO SAPIENTIÆ.

Cap. 18. 24. *In veſte poderis totus erat orbis terrarum.* 19. 2. a

EX ECCLESIASTICO.

Cap. 39. 17. *Obaudite me divini fructus, florete flores, & date odorem, & frondete in gratiam: date nomini ejus magnificentiam in canticis labiorum & citharis.* 83. 2. d
43. 2. *Fornacem cuſtodiens in operibus ardoris, tripliciter ſol exurens montes.* 23. 2. b
48. 3. *Dejecit de cælo ignem ter.* 147. 1. b
50. 6. *Quaſi ſtella matutina in medio nebulæ.* 39. 2. b

EX ISAJA.

Cap. 1. 15. *Manus veſtræ plenæ ſunt ſanguine.* 43. 2. c
3. 10. *Dicite juſto, quoniam bene.* 188. 2. a
5. 22. *Væ qui eſtis viri fortes ad miſcendam ebrietatem.* 180. 1. a
16. 9. *Super vindemiam tuam vox calcantium irruit.* 184. 1. b
19. 14. *Dominus miſcuit in ea ſpiritum vertiginis.* 195. 1. a
22. 22. *Dabo clavem domus David ſuper humerum ejus; & aperiet, & non erit qui claudat; & claudet, & non erit qui aperiat.* 46. 1. c
28. 15. *Percuſſimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.* 94. 2. a
30. 33. *Præparata eſt ab heri Tophet.* 184. 2. d
51. 13. *Blaſphemias eorum ne timeatis.* 31. 2. b

INDEX LOCORVM S. SCRIPTVRÆ.

EX IEREMIA.

Cap.25. 26. *Iuravi in nomine meo magno.* 44. 2. a
31. 22. *Creavit Dominus novum ſuper terram, fœmina circumdabit virum.* 84. 2. a
51. 27. *Adducite equum quaſi bruchum aculeatum.* 136. 2. c

EX THRENIS.

Cap. 1. 12. *Vindemiavit me, ut locutus eſt Dominus in die iræ furoris ſui.* 184. 1. a

EX EZECHIELE.

Cap. 1. 5. *Et in medio ejus ſimilitudo quatuor animalium, & hic aſpectus eorum, ſimilitudo hominis in eis.* 67. 1. c
V. 18. *Totum corpus oculis plenum in circuitu ipſorum quatuor.* 90. 2. b
5. 15. *Audivi opprobrium Moab, & blaſphemias filiorum Ammon.* 31. 2. c

EX DANIELE.

Cap. 2. 46. *Tunc rex Nabuchodonoſor Danielem adoravit.* 47. 1. a
12. 7. *Iuraſſet per viventem in æternum, quia in tempus, &c.* 139. 2. c

EX OSEE.

Cap. 4. 2. *Sanguis ſanguinem tetigit.* 100. 2. a

EX AMOS.

Cap. 9. 7. *Numquid non ut filii Æthiopum vos eſtis mihi, filii Iſrael?* 92. 2. c

EX HABACUC.

Cap. 3. 4. *Cornua in manibus ejus, ibi abſcondita eſt fortitudo ejus.* 81. 2. a

EX ZACHARIA.

Cap. 4. 11. *Iſti ſunt duo filii olei, qui aſſiſtunt.* 85. 2. b

EX LIBRIS MACHABAEOR.

Lib. 1. cap. 13. 6. *Vindicabo gentem meam & ſancta.* 97. 1. c

EX S. MATTHAEO.

Cap. 1. 1. *Liber generationis Jeſu Chriſti, filii David, filii Abraham.* 13. 2. b
18. 8. *Si oculus tuus vel pes tuus ſcandalizet te, abſcinde eum.* 7. 2. c
24. 29. *Virtutes cœlorum movebuntur.* 101. 1. c d

EX S. MARCO.

Cap. 13. 32. *De die autem illa vel hora nemo ſcit, neque angeli in cœlo, neque Filius, niſi Pater.* 220. 1. b 228. 1. c
Ult. v. 7. *Dicite diſcipulis ejus, & Petro.* 224. 1. b

EX S. LUCA.

Cap. 11. 52. *Tuliſtis clavem ſcientiæ.* 45. 2. c
18. 3. *Vindica me de adverſario meo.* 97. 1. d

EX S. JOHANNE.

Cap. 1. 14. *Vidimus gloriam ejus, gloriam quaſi unigeniti.* 176. 1. b
V. 29. *Ecce agnus Dei.* 80. 1. a
V. 47. *Ecce verè Iſraelita.* 45. 2. b
4. 23. *Veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu.* ibid.
4. 47. *Incipiebat enim mori.* 54. 1. b
6. 32. *Pater meus dat vobis panem de cœlo verum.* 45. 2. b
13. 34. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos.* 84. 2. c
15. 1. *Ego ſum vitis vera.* 45. 1. b
21. 23. *Sic eum volo manere, donec veniam.* 1. 1. a

EX ACTIS APOSTOL.

Cap. 3. 3. *Cùm vidiſſet Petrum & Johannem incipientes introire in templum.* 54. 1. b
13. 34. *Amplius jam non reverſurum in corruptionem.* 49. 2. a

EX EPISTOLIS S. PAULI.

Rom. 1. 16. *Judæo primùm & Græco.* 16. 1. c
1. Corinth. 4. 13. *Blaſphemamur & obſecramus.* 19. 1. a
14. 15. *Pſallam ſpiritu, pſallam & mente.* 203. 1. b
Philipp. 2. 9. *Donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen.* 51. 1. c
2. Theſſal. 2. 6. *Et nunc quid detineat ſcitis, ut reveletur in ſuo tempore.* 78. 1. a
1. Timoth. 6. 19. *Ut apprehendant veram vitam.* 45. 2. c
2. Tim. 4. 5. *Miniſterium tuum imple.* 43. 2. d
Tit. 3. 2. *Admone illos neminem blaſphemare.* 45. 2. c
Hebr. 12. 2. *In auctorem & conſummatorem Jeſum.* 16. 2. c

EX EPISTOLIS S. PETRI.

Epiſt. 1. cap. 5. 13. *Salutat vos Eccleſia quæ eſt in Babylone.* 197. 1. c
Epiſt. 2. c. 2. 4. *Rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos.* 135. 2. c

EX APOCALYPSI.

Cap. 12. 8. *Neque locus inventus eſt amplius eorum in cœlo.* 29. 1. b

INDEX

Digitized by Google

INDEX
RERVM ET VERBORVM
MEMORABILIUM
QVÆ HISCE COMMENTARIIS CONTINENTUR.

A & ω quomodo ſit Chriſtus. 16. 1. c & ſeqq. & dicatur Deus. 203. 1. a
Abaddon rex locuſtarum, eſt dæmon verus. 132. 1. a
Abaddon vox quid ſignificet, & unde derivetur. 133. 2. c
Abbas idem eſt quod pater. 30. 2. b
Abſinthium unde dicatur, & ejus proprietas. 126. 1. d ſtella, cui nomen abſinthium, qualis in fine ſæculi futura. ibid. c
Abyſſus quid propriè ſit. 128. 2. a allegoricè infernum ſignificat. 185. 1. 2. ibid
Accidentales dotes viſionis beatificæ repræſentantur per folia arboris. 263. 1. d
Accipitres Noruvegi ad prædam cur feſtinent. 160. 1. d
Acodiæ damna & mala. 53. 1. b ejus remedia. 55. 2. b
Achates gemmæ quàm mirabiles figuras præferant. 253. 2. d
Achemenes Perſa aquilæ fuit alumnus. 127. 2. d
Acoluthia in Prophetis & Apocalypſi non ſemper vigenda. 6. 2. a
Actionis gratiarum formula cuiuſdam Sancti. 115. 1. b
Actus ſeptem amoris & laudis Dei ſunt. 87. 1. a
S. Adalbertus, Pragenſi epiſcopatu ſe abdicavit. 42. 1. d
Adæ peccati chirographum an ſit liber ſignatus Johanni in cœlo viſus. 77. 1. a
Adamas, an eadem gemma quæ carbunculus, cur in S. Scriptura non nominetur. 35. 2. d. 248. 2. d. & ſeq. quinam præſtantiſſimus. 248. 2. d repræſentat incarnationis myſterium. 249. 2. b
Adamantinam crucem in pectore cur geſtet Pontifex. 106. 1. a
S. Adelfardus in exilio ſuo ob bonam cauſam exultabat. 35. 1. c
Admirationis cauſa. 202. 2. d admiratione & reverentia Deum maximè laudamus. 87. 1. b
Adorari homines ab hominibus, quo ſenſu Scriptura intelligat. 47. 1. a
Adrianus I. Pontifex in Nicæna Synodo II. damnavit Iconoclaſtas. 195. 2. b
Adverſa parvæ durationis ſunt in hoc mundo. 187. 2. c adverſis clareſcit virtus. 166. 1. b in iis æquè ac proſperis Deo ſunt gratiæ agendæ. 114. 2. d
Ægypti nomine cur vocetur impia Jeruſalem. 148. 1. c unde Ægyptus vocetur hebraicè Miſraim. 116. 1. a ejus plagæ tempore Moſi quales fuerint. 191. 1. 2. 147. 2. b. has, & majores immittendi poteſtatem habebunt Elias & Henoch. 147. 2. b eæ quomodo myſticè exponantur. ibid.
Ægyptii quomodo Dei providentiam depingerent. 70. 2. c quomodo ſolem colerent. 24. 1. d
Ælius Pertinax Imp. quod habuerit omen imperii. 90. 1. a
Æquabilitas longitudinis, latitudinis, altitudinis cæleſtis civitatis quid denotet, & quomodo accipienda ſit. 243. 1. b. 2. a
Aer dat ſanitatem vel morbum. 126. 2. b
ſingulis mundi Ætatibus fuere aliqui qui Dei Eccleſiam & pios perſequerentur. 203. 2. c
Æterna quomodo ſit Roma. 199. 1. d. 2. b
Æternitatis ſymbolum eſt oliva. 147. 1. d æternitas Dei temporibus omnibus dominatur. 139. 2. d
Æthiopia fœcunda hominum eſt. 136. 1. c
Ævum penè quoddam æternum ſequetur poſt finem temporis, id eſt, poſt mundi conſummationem. 139. 2. d
S. Agathæ in tentatione conſtantia uſque ad mortem. 32. 1. d ejus martyrium. 32. 2. c Deo acceptam refert ſuam in tormentis conſtantiam. 64. 2. b ei epitaphium quod poſuerint angeli. 185. 2. b
Agatho Abbas quod vitæ religioſæ ſtudioſo præceptum dederit. 28. 2. d
ἅγιος, id eſt ſanctus, unde formetur, & quid ſit. 64. 2. b. & ſeq.
S. Agnes ad lupanar damnata, illæſa exiit. 209. 1. c poſt mortem parentibus cum aliis virginibus glorioſa apparuit. 177. 2. c martyrii & virginitatis ſuæ coronam Deo acceptam refert. 74. 2. a
Agnos & caſtos amat Chriſtus Agnus. 173. 1. a
Agnus ab origine mundi occiſus quomodo ſit Chriſtus. 80. 1. b is, Agnus cur vocetur. 165. 2. b. & ſeqq. agni figura olim depictus eſt. 80. 1. c cur ſit ſtans, cùm ſit mortuus. 2. a. 81. 2. a quomodo ſit tamquam occiſus. 80. 2. c quomodo acceperit librum de manu ſedentis in throno. ibid. d Agnus eſt templum Beatorum, cur 258. 1. c
Agni cerei benedicti à Summo Pontifice benedicuntur. 80. 1. d
Agon olympicus olim quàm celebris in Græcia. 57. 2. d
Alæ duæ aquilæ datæ mulieri quid ſignificent. 160. 2. c alas quot haberēt animalia Johannis & Ezechielis Cherubini. 91. 1. a quid illorum alæ ſignificarent. ibid. b
Albati erat factio aurigarum Circenſium. 89. 2. d
Albertus Magnus commentarium in Apoc. edidit. 8. 1. c
Albis equis præcedere, proverbium quem habeat ſenſum. 91. 1. a albo equo cur viſus inſidere Chriſtus contra Antichriſtum pugnaturus. 216. 1. d albus color ſymbolum eſt felicitatis & triumphi. 199. 1. c 210. 1. d idem gloriam & beatitudinem decet. 95. 2. d & ſeqq. is cur in equis ſit ceteris deterior. 88. 2. b *vide* Equus. albæ ſunt Beatorum veſtes, non purpureæ. 111. 1. b
Alcinoi horti ſemper virebant. 261. 2. a ſunt typus paradiſi. ibid. b
Alcuinus quando in Apoc. ſcripſerit. 15. 1. d
Aleph Hebræis eſt ſymbolum millenarii numeri. 226. 2. a
Alexander Abbas quomodo ſe ad virtutem excitaret. 41. 2. d
Alexander Magnus cur ſibi cornua aſſumpſerit. 167. 1. d citharæ modulis ad arma concitabatur. 83. 2. b
Alexandrina ſedes Patriarchalis cur per hominem denotetur. 69. 1. a
Alfonſus Ramirius Vergara quænam ſibi ſalutis æternæ pignora data diceret. 42. 2. d
Alleluia vox unde dicatur, & quid contineat. 213. 1. a ejus uſus quàm frequens. 214. 1. d
Almuggim quid ſit hebraicè. 211. 2. b Altare & templum correlativa ſunt. 229. 1. b altare non conſecratur niſi illatis eò Sanctorum reliquiis. 95. 2. c altare dicebatur ſepulchrum Martyris, Memoria Martyris, Martyrium, Confeſſio, ibid. b altare ſub quo animæ mortuorum latere dicantur, quod ſit. 18. 1. c. 2. d. & ſeqq. altare holocauſtorum ſignificatur per altare, ſub quo animæ Sanctorum requieſcere dicuntur. 95. 2. b in altari thymiamatis non ardebat ignis. 123. 2. b in altari cœleſti propriè animæ requieſcunt. 96. 1. b & tunc hoc adumbratur per altare thymiamatis. ibid. altaria habent tutores & cuſtodes angelos. 121. 2. d
Altitudo idem eſt quod profunditas. 38. 1. a altitudines Satanæ quæ ſint. 38. 1. a
Altum ſe cingere propriè ſacerdotum eſt. 19. 2. d in alta enitendum ad beatitudinem tendere volenti. 239. 1. d
B. Amadæus Luſitanus Franciſcanus didicit revelatione divina nomina ſeptem angelorum: de eius revelationibus judicium. 13. 2. d
Amara ſtomacho amica ſunt. 126. 2. a

S. Ambroſius SS. Gervaſii & Protaſii reliquias inventas ſub altari recondidit. 95. 2. c quomodo & qualiter exſpiravit. 181. 2. d ejus in ſupputatione annorum mundi error. 228. 1. a ejus an ſit commentarius in Apoc. ejus nomini inſcriptus. 8. 1. b

Amen dictio familiaris eſt Johanni: 293. 1. a amen eſt epithetum Chriſti. 51. 1. d

Amethyſtus gemma qualis ſit, ejus deſcriptio. 254. 2. b & ſeqq. nomen unde derivetur, vires quas habeat. ibid. c. d eſt filius ſardii. ibid. d. 61. 2. c an in adamantem verti poſſit. ibid.

Ammon Abbas ad injuriam inſenſibilis erat ſicut lapis. 44. 1. a

Amomum quis ſit frutex. 217. 1. c

Amoris vis & potentia. 200. 1. a amoris carnalis vis. 68. 2. d amore concupiſcentiæ & amicitiæ maximè Deum laudamus. 87. 1. c ejus varii gradus & effectus. 2. a amoris mors eſt mors in Domino. 181. 1. c amor Dei & timor pœnarum ſunt duo primarii S. Scripturæ & ſapientiæ effectus. 160. 2. c amor Chriſti erga Patrem. 50. 2. d amor Chriſtianorum mutuus unde ortum habere debeat. 84. 2. c amores quatuor inordinati ante Chriſtum in orbe dominabantur. 88. 1. a

Anabaptiſtarum quis ſit auctor. 190. 1. b

S. Anaſtaſius eſt voce cœleſti ad mortem vocatus. 266. 1. c

Anaſtaſius Imp. hæreticus fulmine ictus interiit. 219. 2. c

S. Andreas Apoſtolus ſapphiro aſſimilatur, ejus ſapientia. 283. 2. d ejuſdem caritas. ibid. terrenorum contemptus, fortitudo. 284. 1. a crucem ardenti animo concupivit. ibib. ejus typus fuit Nephtali. 355. 1. d quotidie Miſſam celebrabat. 85. 1. a viſa cruce exultavit.

Andreas Cæſarienſis in Apoc. eſt commentatus. 8. 1. b

Angelus falcem acutam habens quis ſit. 183. 1. b

Angelus habens ſignum Dei vivi quis ſit, variæ expoſitiones. 105. 1. d eſt verus angelus. 2. c ab ortu ſolis quomodo dicatur oriri. ibid.

Angelus fortis apparens Johanni circa apertionem libri ſignati quis eſſet. cur dicatur fortis. ibid. quos is denotaret. ibid. b

Angelus fortis deſcendens de cœlo amictus nube & iride, quis. 128. 1. c & ſeqq. cur pedem dextrum in mari ponat. 138. 2. d

Angelus thuribulum habens quis ſit. 121. 1. d

Angelus denuntians excidium Babylonis quis ſit. 208. 1. a & ſeqq.

Angelus quidam præeſt inferno: is habet clavem inferni. 231. 1. a

Angelus Martyres vindicaturus in fine ſæculi cur de altari exeat. 183. 2. d angelus cur à Johanne adorari noluerit. 235. 2. d & ſeqq.

Septem Angeli tubarum qui. 120. 2. b angelus ſecundus tuba canens, ejuſque plaga quid ſint. 125. 1. b angelus tertius tuba canens, ejuſq; plaga abſynthii, quæ. 126. 1. b quartus angelus tubam tenens quis, & quæ plaga quæ poſt ejus tubæ cantum ſequitur. 126. 2. c angelus ſextus tuba canens quis ſit. 134. 1. c 135. 1. c angelum altioris ordinis habent Epiſcopi. 25. 2. d

Angeli ſeptem cum phialis iræ Dei qui ſint. 188. 2. b quinam ſint myſticè & ſymbolicè. 196. 1. b

Angeli quatuor ligati in fine mundi ſolvendi quinam ſint. 135. 1. c

Quatuor Angeli ſuper quatuor angulos terræ ſtantes & ventos tenentes, quinam ſint. 104. 2. a. & ſeqq. an mali ſint quia nocent, negatur. 105. 1. a

Angeli intelliguntur per ſeptem ſpiritus in conſpectu throni ſtantes. 12. 1. d

Angeli quatuor præſunt quatuor ventis, eos emittentes vel retinentes. 104. 1. d. angelorum apoſtatantium peccatum in quo ſitum ſit. 158. 2. c an ii ſint pars tertia reliquorum angelorum. ibid. d angelos malos dum Scriptura ſignificare vult, id ex aliquo adjuncto vel circumſtantia ſatis intelligitur. 105. 1. b angeli boni etiam nocere poſſunt, Deo jubente. ibid. per eos Deus tempeſtatum & malorum impetum moderatur. 2. b angeli dicuntur interdum quatuor, interdum ſeptem ſtare ante Dominum. 70. 1. c

Angelos ſua morte Chriſtus non redemit. ibid. eorum alii Aſſiſtentes, alii Miniſtrantes, ibid. d eorum quod ſit officium. 71. 1. c quomodo ſibi invicem loquantur. 230. 2. d an per ſe fideles in fronte crucis ſigno ſignaturi ſint. 106. 1. d ignorant ſecreta cordium & conſcientiarum. ibid. aſſiſtunt ſacerdoti celebranti, id variis exemplis probatur. 121. 2. c. & ſeqq. eorum duplex munus. 2. a eorum eſt mitti. 12. 2. d præſunt planetis ſeptem. ibid. b eorum multitudine, fortitudine & gloria Dei majeſtas repræſentatur. 67. 1. a aliquando miniſtrarunt S. Euchariſtiam. 122. 1. b offerunt Deo preces hominum. 123. 1. a per eos omnia ſua judicia exercet Deus. 217. 2. a cæli portas cuſtodiunt, ne quis immundus illuc penetret. 240. 1. d. 265. 1. c nulla habent nomina, ſed ea ſortiuntur ex miniſterio quod apud homines obeunt. 14. 1. b. 134. 1. a per eos Deus orbem moderatur. 104. 2. d eorum ingens eſt multitudo. 157. 1. a eorum ope vinci poſſunt dæmones. 151. 2. d ſacrificio Miſſæ aſſiſtunt. 87. 1. b gaudent de hominum commodis & ſalute. 2. a per eos docet & illuminat Deus homines. 10. 1. c. eorum ſcientia & perſpicacitas. 70. 2. c. ſunt ductores & receptores animarum ſanctarum in cœlum. 240. 2. a an ad ſigna judicii obſtupeſcent, & proinde intelligantur per virtutes cœlorum tunc movendas. 101. 1. c in fine mundi præliabuntur contra Luciferum & angelos ejus pro Chriſtianis, eoſque animabunt. 159. 1. b

Angeli illuſtriores dati Sanctis in virtute progredientibus pro cuſtodia, item Prælatis & principibus. 39. 2. a angelorum quæ nomina agnoſcat Eccleſia. 12. 2. d angeli terreſtres ſunt Religioſi. 117. 1. b

Angelorum nomine vocantur Epiſcopi. 22. 1. 2. 25. 1. d angeli ſinguli præſunt elementis ſingulis. 192. 1. d

Angeli converſi ſunt per S. Auguſtinum à S. Gregorio illuc miſſum. 231. 2. c. 850. 2. a

Anglicana Eccleſia eſt Babylon, cur. 209. 2. b

Angli calviniſtæ quam in Pontificem Rom. ex Apocalypſi injurii. 8. 2. d 130. 2. d 111. 1. d 204. 1. a

Anguſta eſt porta cæli, 241. 2. a

Anicia familia unde ortum habuerit, & quinam illuſtres ex ea exiit. 187. 2. c

Anima ſancta propriè templum Dei eſt. 73. 1. b item cælum. 237. 1. a ejus vita Deus eſt. 41. 1. d ejus candida veſtis eſt innocentia. 266. 1. a. anima Martyrum habet ſtolam candidam, corpus habebit candido purpuream. 111. 1. d animæ quatuor facultates an per quatuor animalia Johannis repræſentetur 69. 1. b

Animæ ante Chriſtum dicebantur eſſe in promptuariis, in limbo expectantes Chriſtum, poſt illum dicuntur eſſe ſub altari thymiamatis, in cælo. 96. 2. b animæ pro Chriſto interfectorum, in cælo expectant corpus glorioſum. 2. a animæ quomodo abluantur. 186. 2. c animas heroum ubinam habitare fingerent priſci. 262. 1. c animas convertit robuſta ſanctitas. 46. 2. d animæ propter Chriſtum occiſæ, ſunt velut reges, principes, & judices. 224. 1. a. 2. c. d animæ quàm ægrè convertantur. 154. 2. c animæ puræ mox à morte vident Deum: 95. 1. c animæ multæ ſanctæ aliquam maculam habentes ad Dei conſpectum nolunt & nequeunt admitti. 262. 2. b

Animalia quatuor Johannis. *vide* Quatuor

S. Anno Archiepiſcopus Colonienſis quam ob maculam cælo excluſus. 259. 2. c

Annulis utebantur veteres, loco ſigilli. 22. 1. d

Annus Hebræus & Chaldæus quot haberet dies. 145. 2. d annus Julianus quomodo Hebræo poſſet adaptari. ibid.

Anni mille, quibus Satanas ligatus eſt, quomodo ſupputentur. 145. 2. a anni quot reſtent à noſtra ætate uſque ad mundi finem. 162. 2. a quot uſque ad tempora Antichriſti. 151. 1. a anni an plurimi reſtabunt poſt cæſum Antichriſtum. 222. 2. a

Anorna quis ſit locus apud Ælianum duplici arborum genere conſitus. 262. 2. c

Anſbertus ſæpè à Chriſto inſtructus fuit ut obſcura Apoc. loca intelligeret. 8. 1. c

Anſelmus Cantuarienſis interpres Apocal. ibid.

Anſelmus Laudunenſis eſt auctor Gloſſæ interlinealis. ibid.

Antichriſtiani agnoſcent in fine mundi viſis plagis, à Deo & Chriſto eas ſibi immitti. 102. 1. d 149. 2. a

Anti-

Antichriſtus quamdiu regnaturus ſit. 144. 2. b 145. 2. b 160. 1. d 165. 1. c ſupervivet Eliæ & Henoch triginta diebus. 145. 2. a cur beſtia ſit quæ aſcendit de abyſſo. 147. 2. d dæmones eum agent & poſſidebunt, & per eum truculentiam ſuam in Sanctos exerent. ibid. erit parricida. ibid. 163. 2. d ejus regia erit Jeruſalem, non Roma. 200. 2. d 147. 2. c ſub illo plerique homines erunt impii. 148. 2. a occidet tres reges ex decem regibus futuris ſuo tempore, tum reliqui ſeptem ei ſponte ſe ſubdent. 156. 1. d 163. 2. d repræſentatur in cauda draconis rufi. 156. 2. b quàm multos decepturus ſit. ibid. pro eo, & cum eo, certabit Lucifer cum angelis ſuis. 159. 1. b per beſtiam maris intelligitur. 162. 1. b 163. 1. c cur vocetur beſtia. 163. 1. d oritur & ſuccreſcit de mari, quomodo. ibid. an per mare cum ingenti claſſe venturus. ibid. b quæ ejus capita ſeptem, & cornua decem, 163. 2. c cur comparetur pardo. ibid. c erit doloſus: ejus in orbe ſubigendo celeritas: ejus pedes cur ſimiles urſinis. ibid. ejus imperium futurum leoninum, ſuperbum, immane & ferox: eſt deſignatus in quatuor beſtiis Danielis. ibid. d quam poteſtatem diabolus ei facturus ſit. 2. c ſimulabit ſe mortuum, ac triduo exacto ſe vivum ſiſtet. 164. 2. c eſt capitum beſtiæ caput præcipuum. ibid. ejus plaga an ſit revera futura mortifera, & artis humanæ reſpectu incurabilis. 2. a volet adorari ut Deus. 2. b faciet quæcumque volet. ibid. d erit blaſphemus & atheus. ibid. Chriſti honores ſibi decernendos aſſeret. 165. 1. d fiet ſenſim orbis monarcha. ibid. b à quibus adorandus ſit. ibid. violenta morte à Chriſto occidetur. 2. d ejus præcurſor quis futurus. 167. 1. a imitabitur myſterium SS. Trinitatis. ibid. ejus miracula tria. 167. 2. c item alia. 2. a faciet omnes geſtare ſuum ſignum & characterem. ibid. c & cur. 169. 1. a numerus nominis ejus quis futurus. ib. c cur triplici ſenario conſtet. 2. a b ejus nomen quale futurum. 169. 2. d numerus nominis ejus efficiet DCLXVI. 2. a ejus perſecutio quàm acris futura. 99. 1. a 170. 2. b & ſeqq. ejus nequitia. ibid. c ipſe ſuperabit crudelitate priores tyrannos. 2. a ejus dotes & mores ſummatim. 172. 1. a & ſeqq. è Babylone veniet, ejus typi varii. 197. 1. d 200. 2. c an ſit beſtia coccinea ſuper quam ſedet mulier meretrix. 200. 1. c ipſe eſt caput & rex impiorum. 200. 2. c eſt unus è ſeptem capitibus beſtiæ coccineæ, id eſt regibus, & tamen octavus eſt. 204. 1. d ſepties amplius perſequetur Eccleſiam, quàm reliqui omnes ſuperiores tyranni. ibid. d ipſe Romam comburet, & evertet per reges ſibi ſubjectos. 200. 2. b 205. 1. a Imperium Romanum ex Europa in Aſiam transferet. erit omnium regum totius terræ monarcha. 2. b ejus jam nati ſignum erit Romæ everſio. ibid. c. 197. 1. c ordo rerum ab eo gerendarum. 206. 1. c quomodo ſit à Chriſto occidendus. 216. 2. d. & ſeqq. fulgure afflabitur. 217. 1. b 219. 1. d 229. 2. d & ſeqq. finget ſe mori & poſt mortem ad vitam reſurgere. 219. 1. c aſcendet dein in montem Oliveti, volens in cælum aſcendere; unde eum dæmones in aera attollent, ſed per S. Michaelem deturbabitur, ac tunc dæmones eum rapient in tartara. ibid. an vivus illuc deſcenſurus ſit. ibid. c ejus ſocii & milites quomodo occidendi. ibid. d quo die occidendus ſit. 219. 2. d quot poſt ejus mortem ſupererunt dies uſque ad judicium. ibid. b occidetur finitis bacchanalibus. 2. a poſt ejus cædem dabitur ſpatium aliquod pœnitendi & reſpirandi fidelibus. 99. 2. c

Ἀ'ντεμος an ſit nomen Antichriſti futurum. 169. 2. d

Antiochi Soteris pentalpha ominoſum. 17. 1. b

Antiochus Epiphanes à Deo percuſſus, Dei juſtam vindictam in ſe agnovit. 102. 1. d

Antiochena ſedes Patriarchalis cur per vitulum repræſentetur. 69. 1. a

Antipas Epiſcopus Pergami, dæmones è poſſeſſorum corporibus pellebat; æneo bovi candenti incluſus animam pro Chriſto reddidit. 33. 1. d

Antoninus Imp. quartam in Chriſtianos perſecutionem concitavit. 91. 2. c

S. Antonius cur ſe albatum ſtiterit judici Alexandriæ. 111. 2. a

Antonius Duca ſacerdos cultum ſeptem primariorum angelorum promovere conatus eſt. 13. 1. b

S. Antonius de Padua cantans mortuus eſt. 181. 2. d

Anthracites lapis aquis perfuſus ardeſcit. 187. 2. d

Aperire librum, & ſignacula ſolvere, non eſt quid diverſum. 78. 2. b & ſeqq.

Apocalypſeos libri dignitas, ejuſque materia. 1. a. d eſt liber ultimus Bibliorum. 2. 1. c ejus auctor. ibid. c an ſit liber Canonicus: cur a quibuſdam reiiciatur. 4. 1. c probatur quòd ſic. ib. d ejus auctor Johannes Apoſtolus, non alius Johannes presbyter. 2. a ſcripta eſt græcè. ib. d ſcripta eſt diu poſt excidium Jeruſalem per Titum. ib. item poſt relegationem auctoris ejus in Patmor. 4. 2. d ante Evangelii ſcriptionem. ib. b quod eius argumentum & materia. ib. c & ſeqq. an ſit continuum ænigma. 5. 1. d eſt prophetia de futuro. 5. 1. b an duos habeat ſenſus literales ſecundùm Alcazarem. ib. d in ea aliquando eſt hyſterologia, ſed rarior. 6. 1. d 179. 2. b eius acoluthia quæ. 6. 2. a eius argumentum eſt duplex. 2. a eius finis & ſcopus. ibid. b 269. 2. c eius ſeries & ordo. 7. 1. b eſt omnium librorum S. Scripturæ difficillimus & obſcuriſſimus. ibid. d eius viſiones non deſcribuntur ordine temporis. 2. c eſt plena alluſionibus ad veteris teſtamenti loca, hiſtorias & figuras. 8 1. a eſt primò revelata Chriſto in eius incarnatione. 9. 1. c 10. 1. a in re eſt Apocalypſis ſed in modo & phraſi eſt epicalypſis, id eſt occultatio. 10. 1. b cur eam reiiciat Lutherus. ib. d. eius revelatio quomodo Johanni facta. 2. a cur vocetur Evangelium. ib. c eius ſeptem viſiones, earumque varia expoſitio. 59. ipſa eſt liber ſignatus quem vidit Johannes. 77 2. b tota occupatur circa deſcriptionem libri & ſeptem eius ſigillorum. ib. d eius duæ partes. ibid. eius pars ſecunda ubi incipiat. 142. 1. a quædam illius citò poſt Johannem contigere. 274. 1. à c quomodo ei Johannes ſubſcribat & auctoritatem addat. 264. 1. c eius ſuccincta chronotaxis & ordo. 267. 1. a & ſeqq. eſt ipſa ſatis connexa, conſequens & ordinata. ibid. quater tantùm in ea ordo inverſus. 2 d

Ἀ'ποκάλυψις quid propriè ſit. 9 1. b

Apollonius Tyanæus quo anno obierit. 5. 1. a eius de Veſpaſiano augurium. 41. 2. d

Apoſtoli Eccleſiæ ut ſtellæ præfulſere. 265. 2. b 153. 2 c a eorum decem figuræ. 153. 2. c Apoſtoli 12. & 12. Patriarchæ, vel Prophetæ, fuere 24 ſeniores, quos vidit Johannes in circuitu throni & Agni. 64. 2. a b eorum humeris incumbit Eccleſia. 240 2. c eorũ quis ſit ordo ſervandus, ut iis gemmæ civitatis cæleſtis accommodentur. 2. a repræſentantur per duodecim portas cæleſtis Jeruſalem. 240. 1. d & per eiuſdem fundamenta. 246. 2. b 240. 2. c Patriarchis duodecim æquiparantur. 245. 2. c. 255. 1. c & ſeqq. iis ſuccedunt Epiſcopi, Pontifex Petro. 25. 1. a plurimas ad virginitatem Deo vovendum animarunt. 177. 2. b ſunt pedes Chriſti, cur. 22. 1. d per equum album denotantur. 90. 1. c eorum in prædicando ardor. ibid. quomodo portarint equitem Chriſtum, eorumque in prædicando velocitas, & patientia. 90. 1. d orbi ſalutem & felicitatem prædicando peperere. ib. b Apoſtolos viroſque Apoſtolicos quomodo ſignificent quatuor animalia. 69. 1. d Apoſtoli novi duodecim an in fine mundi mittendi. 240. 1. d

Viri Apoſtolici vita & doctrina ſua ſunt velut margaritæ. 2, 1. b

Aqua omnis in fine mundi vertetur in ſanguinem. 192. 1. c ſed id non erit diuturnum: ib. an hæc plaga fidelibus ſit nocitura. ib. aqua ſanitatis vel mortis eſſe cauſa ſolet. 126. 2. c cur dicatur vitrea & cryſtallina. 66. 1. c aqua facta ſanguis tamquam mortui quomodo intelligatur. 192. 1. c aquæ flumen quod evomat draco in mulierem. 161. 2. a aquæ vitæ fluvius in cælo quis ſit. 260. 1. d aquæ veræ & naturales ſuper cælos ſunt. 264. 1. a aquas in ſanguinem vertent Elias & Henoch. 147. 2. a aquæ cur populum repræſentent. 199. 2. c aquila ſignificat Dei celſitudinem & ſapientiam. 70. 1. a item Chriſti divinitatẽ. 1. c aquila in cælo volãs quæ ſit, variè exponitur. 127. 1 c ei comparatur [illegible] & ſeqq. aquilæ cur aſſimiletur S. Johannes. ib. a 9. 1. b aquilę cornicum obſtreperos garritus contemnunt. 1. 7 [illegible]

earum fel melle mixtum acuit viſum: ſeneſcentes ſe cum pennis renovant. ibid. d. earum ala dextera in agro defixa ab eo avertit grandinem: in Imperatorum apotheoſi ipſæ in cœlum evolabant, quaſi eorum anima. 137. 2. b multos neci eripuere. ibid. b

Arabes an futuri ſint Gog & Magog. 229. 1 d

Arabica verſio Apocalypſeos extat in Vaticana bibliotheca, 9. 1. a

Aranearum texentium Thebis quod fuerit prodigium. 61. 2. d

Arbe (id eſt hebraicè locuſta) vox unde derivetur. 132. 2. c.

Arbores cœleſtes omnes dant fructum vitæ & immortalitatis. 261. 1. d illæ quid ſignificent. 263. 1. a b c

Arca fœderis ſignificat corpus & humanitatem Chriſti. 122. 1. a. 150. 1. a in cœlo viſa Johanni quæ ſit. 149. 2. b. & ſeqq. ſymbolum eſt B. Virginis. 150. 1. c arca his mille cubitis à populo in tranſitu Jordanis diſtans quid typicè & ſymbolicè denotet. 227. 1. a

Archidæmones ligati in paſſione Chriſti fuere. 135. 1 d cur ligati dicantur in Euphrate. 135. 1. d quibus vinculis ligentur. ibid. b habent tamen ſuos emiſſarios, ibid. a

Archidiaconus inter Cardinales quæ ſit dignitas. 14. 2. b

Archilochus poeta cur à Spartanis urbe ejectus ſit. 53. 2 b

Arenæ ſymbolo denotantur impii, utpote ſteriles & terreni. 162. 1. c

Aretas Apocalypſeos commentator eſt. 8. 1. c

Ariſtippi de muliere parva gnome. 37. 1. d

Armadillas animal habet corium inſtar loricæ compactum.

Armagedon hebraicè quid ſignificet, & ubi is locus ſit, 190. 1. d eſt nomen loci novum, quod illi ab eventu imponetur tempore Antichriſti. 190. 2. a hic locus futurus eſt juxta Jeruſalem & vallem Joſaphat, ibid. d

Arnumes an ſit nomen Antichriſti futurum. 169. 2. d

S. Arnulfus Caroli Magni avus relicto epiſcopatu, ad eremum redit, 42. 2. b

Arriani per equum nigrum Johanni viſum repræſentantur. 92. 2. a eorum dogma. 123. 2. c eorum propagatio & ſævitia in Orthodoxos. ibid. 124. 1. c orbis ſe mirabatur eſſe Arrianum. 93. 1. c olim baptizatis à ſuis in Africa chirographum dabant. 168. 1. b

Arrius in ſeceſſu crepuit medius. 215 2. a

Artabanus apud Parthos primus rex magnus eſt appellatus. 218. 2. d

Articuli Symboli repræſentantur duodecim lapidibus civitatis Jeruſalem, 241. 1. a quinam à quonam Apoſtolos ſint compoſiti incertum, at ſingulis ſuam attribuerunt auctoritatem. 241. 1. c

Aſcenſio Chriſti in cœlos cur chryſolitho gemmæ aſſimiletur. 252. 2. d

Aſceta vox quid ſignificet, hoc nomine vocantur Religioſi. 120. 1. d

Aſer Patriarcha eſt typus S. Simonis Apoſtoli. 255. 2. c

Aſiæ principes quo ritu inaugurarentur. 22. 2. d

Aſmodæus ligatus à Tobia in deſerto, habet tamen ſuos per mundum ganeones. 135. 1. d

Aſpectus Hebræis ponitur pro colore vel ſpecie. 61. 1. c.

Aſpiratio Græca ſæpè latinè vertitur in S. litteram. 189. 2. a

Aſſiſtentes angeli videntur ſignificati per quatuor animalia in conſpectu throni ſtantia. 70. 2. a

Aſtion jam beatus, Vigilantio apparens parentes juſſit ab ethniciſmo converti, & in quàm amœna regione ageret, aperuit. 263. 1. c

Aſtra cœli an ſint virtutes cœlorum in fine mundi movendæ, dicunturque militia cœli. 101. 1. d

S. Athanaſius quàm libere Conſtantium Imp. arguerit, 147. 1. c. continuò in fuga & latebra vixit, 145. 2. a penè ſolus ſeſe Arrianis oppoſuit. 93. 1. d

Athletæ futuri prius ſeſe diu privatim exercebant. 58. 1. a eorum labores & patientia. 117. 1. c oleo ſe ungebant. 146. 1. d

Attributa quatuor divinæ providentiæ an denotentur per quatuor Johannis animalia. 69. 1. c.

Attributa ſeptem Dei, in quibus conſiſtit integra providentiæ perfectio. 14. 2. c

Audire & videre in Spiritu idem ſunt. 18. 1. d

Aventinus collis Romæ unus è ſeptem. 203. 1. d

S. Auguſtinus quàm ardenter ad cæleſtia gaudia anhelaret. 276. 1. a lectione vitæ S. Antonii converſus. 57. 1. a per matris lacrymas ad fidem Catholicam tranſit. 155. 1. a quàm Deo gratus ob ſuam converſionem. 134. 2. b ejus mors qualis. 181. 2. d

Avis imago diaboli eſt. 155. 2. d

Aurelianus Imp. nonam in Chriſtianos perſecutionem movit. 92. 1. a ſed ea non fuit executioni mandata. 163. 1. c

Aurichalcum quid ſit, unde dicatur, an ſit æs. 21. 1. a aurichalcum ardens ſimile eſt carbunculo. 249. 1. a

Aurigarum Circenſium factiones erant quatuor. 89. 2. c

Aurum cur veteres nonniſi regibus & viris divinis attribuerent. 64. 1. b id in Scriptura varia ſignificat. 20. 1. d 252. 2. d cur ſit pallidum, 94. 1. c per aurum ignitum quid intelligatur. 54. 2. c aurum inauratum quod ſit; id ad ſplendorem facit. 201, 1. d aurum charitatis emitur oratione, lacrymis, pœnitentia, bonis operibus. 54 2. d item ſanguine Chriſti, ibid. d quomodo ſit civitas cœleſtis aurum mundum, 248. 2. d

Authoris oratio ad S. Johannem. 4. 1. a eius in hiſce commentariis ratio ac methodus. 8. 2. d eius in hæreticos candor & ſinceritas, 199. 1. a

Axilla dicitur ab ala, 71. 1. a

BAbylon meretrix magna cum qua fornicati ſunt reges terræ, quæ ſit, 196. 1. a & ſeqq. an cœtus impiorum. ibid. an mahometiſmus. 196, 2. a an Conſtantinopolis & Babylon Chaldæorum regum ſedes. ibid. b eſt Roma ethnica qualis fuit olim, & tempore Antichriſti futura eſt. ibid. c 202. 1. a quid ſit beſtia coccinea ſuper quam ſedet. 200. 1. c eius poculum aureum quod ſit. 201. 2. a Babylonis Chaldaicæ excidium & ruina fuit typus excidii Babylonis Romanæ, 208. 1. b 212. 2. a quanta eius futura vaſtitas. 208. 1. a. cur Babylonis nomine eam vocet Johannes. 208. 1. d cur id excidium deſcribat. ibid. in ea punientur & Romæ Ethnicæ perſecutiones. ibid. c cum ea occidet orbis. ibid. d vocatur meretrix, mercatrix, caupona. 2. b ejus deliciæ. 211. 2. a mercatura & avaritia. 212. 2. b eius veneficia 2. a *vide* Roma.

Babylon Chaldæorum metropolis an intelligatur per meretricem magnam in Apocalypſi deſcriptam, 197. 1. a eius ſitus. 199. 2. d magnitudo. 234. 1. c

Babyloniæ virgines & ſponſæ prius ſeſe Veneri proſtituebant. 203. 2. c

Bacchus priuſquam naſceretur, habuit cornua. 167. 1. d ei poſt victoriam præmium fuit templum magnificum, 245. 2. a

Balaam ariolus Iſraelitis non tam maledixit, quàm benedixit. 33. 1. d illius pravum conſilium regi Balac datum, ibid.

Balenæ aquarum montes evomunt. 161. 2. a

Balduinus Godefridi Bullonii ſucceſſor an repræſentetur per equum album è cœlo aperto prodeuntem. 234. 1. c

Balſami hortus ex ſe non dat fructum in Ægypto, niſi irrigante fonte Virginis. 161. 1. a

P. Baltazari Alvarez celebranti adſtabat angelus. 122. 1. a

Baltheus ſacerdotis veteris deſcribitur. 19. 2. d

Baptiſmi Sacramentum adumbratur mari rubro. 187. 1. b an dici poſſit mare vitreum. ibid. 66. 1. d

Baptizati olim veſtem candidam deponentes eius loco accipiebant agnum cereum à Pontifice benedictum. 80. 2. a

Barachiel quid propriè ſignificet, 14. 1. c ejus emblema. 14. 1 d

S. Barnabæ Apoſtoli elogium. 83. 2. a

S. Bartholomæus cur ſardio gemmæ comparetur. 251. 1. a an ipſe ſit Nathanael. 1. a ejus typus fuit ruben. 255. 2. a

S. Baſilii oratio erat tonitru, quia vita fulmen. 3. 2. a ſcripſi in Apocalypſin. 8. 1. a beati admirantur non terrena, ſed cœleſtia. 119. 2 d eorum reverentia erga Deum, 130. 1. b à Jeſu vocantur vel Jeſuani. 51. 1. b. quomodo in cœlo invicem loquantur. 230. 2. d eorum unio & communio in cœlo. 235. 1. c ſunt populus Dei. ibid. c Deus eſt jugiter cum eis. ibid. alter alterius videt arcana. 245. 1. b palam profitebuntur ſe eſſe ſervos Dei. 263. 1. b ſunt reges. 85. 2. b eorum ſpes

ſpes de vindicta nihil minuit de beatitudine ipſorum: 96.1.b ſtant ante thronum Dei. 110.2.d eorum in cælo voluptas è ligno vitæ quæ ſit. 262.1 d eorum præmii dotes ſeptem. 118.1.d ipſi dici nequeunt arbores vitæ. 263.1.a illorum voluptas jugiter renovatur, 2.a omnia in cælo, etiam minima, eos recreant. ibid. c eorum quantus ſit numerus. 110.1.a

Beatitudo cæleſtis cur vocetur cœna, non prandium. 215.1.d & ſeqq. eſt velut lignum vitæ. 30.2.b an denotetur per mille annos ligati Satanæ. 223.2.c & ſeq. *vide* Cælum.

Beda in Apoc. commentarium edidit. 8.1.b

Bella inter probos & improbos, eorumque exitus an in Apoc. generaliter deſcribantur. 5.1.a

Bellum Eccleſiæ cum Synagoga & gentilitate, ac de utraque triumphus an in ea deſcribatur. 2.c

S. Benedictus quomodo prædixerit Romam numquam ab infidelibus everſum iri. 199.1.d 2.a in ſpiritu elevatus vidit totum orbem quaſi in globo in radiis ſolaribus collectum. 230.2.d

Benedictus Pererius doctè in priora Apocal. capita ſcripſit 8.2.c

Beneficia Dei in nos omnem gratiarum actionem & laudem ſuperant. 114.1.c

Beniamin Patriarcha eſt typus S. Thomæ Apoſtoli. 255.2 c

S. Bernardus quomodo à cæleſtibus deliciis abſorbebatur. 35.1.a ejus ad Ieſum jubilantis ardor. 267.2.b

Berylli gemmæ color, deſcriptio; ſine auro venuſtior eſt, ejus dotes. 252.1.c.d

Beſtiæ quatuor Danielis quomodo Antichriſtum repræſentent. 164.1 a

Beſtia coccinea ſuper quam ſedet meretrix magna, quæ ſit. 300.1.b ſignificat cœtum impiorum & mundanorum. ibid. c. 200. 2. b cur dicatur coccinea. 209.1.b

Beſtia è mari aſcendens quæ ſit. 161.1.d. & ſeqq. non eſſe imperium Romanum oſtenditur. 163.1.a

Beſtia de terra quænam ſit. 166.2.b & ſeqq. propriè eſt præcurſor & præco Antichriſti. 167.1.a ejus duo cornua ſimilia agni quæ ſint. 2.b

Beta ſemicocta proverbium dicitur de hominibus languidis. 54.1.a

Beth Hebræi utuntur, cùm inſtrumentum, modum & ratione ſignificant. 37.2.c

Bezæ error de auctore Apocalypſeos. 5.1.a ejus ſcomma de Cardinalibus. 201.1.d

Βίβλος varia patitur diminutiva. 118.2.d

Bilibris quæ ſit menſura. 92.2.d

Blaſius Viegas moraliter in Apocalypſin ſcripſit. 8.2.c

Βλασφημία idem eſt quod δυσφημία, ſed uſu Eccleſiaſtico ſumitur pro convicio jactato in Deum vel Sanctos. 27.2.d.a

Boetii Severini elogium. 187.1.d

Bogh illyricè Deus eſt, *bogactwo* divitiæ. 82.2.a

Bogoriza cur dicatur Polonis & Moſchis B. Virgo, id eſt Dei radix. 79.2.d

Bona terrena fideles debent à ſe abdicare. 144.1.a

ob Bona ſua cur Sancti non ſuperbiant. 74.2.b

Bonum eſſe oportet tum ſibi, tum aliis. 41.2.a

S. Bonaventura & D. Thomas Aquinas comparantur duabus olivis. 146.2.c

S. Bonifacii Martyris inter tormenta jubilus. 231.1.d

S. Bonifacius Epiſcopus Moguntinus an ſit angelus habens Evangelium æternum. 255.1 a

Bonifacius III. Papa non fuit primus Antichriſtus. 150.2.d. 169.2.b

Boos & Jachin erant duæ columnæ templi. 49.1.c

Bos ſignificat ſymbolicè Dei patientiam, juſtitiam, religionem & cultum. 70.1.b item Chriſti ſacerdotium. 1.c

Boſphorus Cimmerius ſedes inferni. 94.1.a

Botri ſunt ſymbolum reproborum. 184.1.b

Britanni *alleluja* inclamantes de hoſte ſuo obtinuere victoriam. 214.2.a

S. Bruno quo facto ſit ad Deum converſus. 186.1.b

Βυθὸς primum numen Valentini hæretici. 38.1.d

Byſſus repræſentat puriſſimam converſationem Sanctorum item felicitatem. 214.2.d. 218.1.b

CAdente uno alius à Deo in ejus locum ſurrogatur. 47.2.d. 48.1.b

Cades, id eſt ſanctum, quid propriè ſit. 72.1.c

S. Cæcilia quid reſponderit ſortem ejus miſerantibus. 244.2.a ei ejuſque ſponſo Valeriano coronas floreas è cælo attulit angelus. 74.1.b

Cæleſtinus Pontifex relicto papatu in monaſterium ſe recepit. 41.2.d

Cæleſtis gloria meliùs potu quàm cibo denotatur. 118.1.d ejus hypotypoſis. 310.2.b pro ea quàm generosè certandum. 58.1.b c & ſeqq. ejus cogitatio quas habeat vires. 255.1.a vocatur corona & palma, cur. 32.1.b *vide* Cælum, Beatitudo, Gloria.

Cęlius collis Romæ quis eſſet. 203.1.c

Cælius Pannonius Apocal. interpres, vero nomine dictus Gregorius Hungarus. 8.2.a

Cęli deſcriptio. 263.1.c, & ſeqq. id nobis ſed antè oculos habendum. 255.2.d anagogicè per Sionem ſignificatur. 173.1.d in eo verus eſt fluvius & pons. 263.2.c ejus ſol templum Deus eſt, non aliud. 258. 1. b ejus ſol eſt Dei claritas, claritas Agni eſt quaſi luna. 258.2.b in eo omnia communia. 160.1.c domus eſt fortium cujus typus fuit domus fortium Davidis. 48. 2. d 254. 2. d in eo non eſt nox. 180. 1. b qui illuc ſine purgatorio tranſeant. 104. 2. d id poſt diem judicii innovabitur, 233.1.a ejus pulchritudo unde colligatur. 245.1.d ejus magnitudo & vaſtitas. 242.1.d eſt quaſi ſapphirus primarius. 247.2.a ejus color cęruleus propriè non eſt color. 2.d ejus fundamenta cur gemmea. 245. 1. d in eo ſunt verę gemmæ. ibid. c vocatur tabernaculum. 254.2.d *vide* Eccleſia cæleſtis.

Cęlum cryſtallinum & aquę ſuper cęlos an denotari poſſint per mare vitreum in conſpectu ſedis. 66.2.d

Cęli apertio quam vidit Johannes fuit tantùm imaginaria. 59.1.a quid ea myſticè deſignet. ibid.

Cęlum empyreum cur dicatur mare vitreum. 66.2.d. id an ſit rotundum, an quadratum. 241.2.b

Cęlum novum quod dicatur. 234.2.b. & ſeq.

Cęlum recedere quomodo dicatur. 101.1.a

Cęremonię & Sacramenta quibus Catholica Eccleſia decoratur, ſunt velut folia arborum vitę. 263.1.d

Cęruleus cęli color unde habeat ortum. 247.2.d

Cain cum gigantibus perſecutus eſt pios. 203.2.c

Calamus quę menſura ſit. 241.1.d

Capitur etiam pro virga menſoria. 143.1.a quot eſſet cubitorum. ibid. non eſt menſura hominis. 143.1.a

Cur eſſet ſimilis virgę. ibid.

Calculus candidus quis vincenti promittatur. 28.1.c quis propriè ſit calculus. 35.2.c.d calculus candidus quatuor res priſcis denotabat. 2.a.b

Calidæ potus ad quid conducat. 53.2.c

Calidi, frigidi, tepidi quinam ſpiritualiter ſint. 51.2.d & ſeqq.

Caligulę Imp. immanitas. 23.1.a ejus imperium an per equum album ſignificetur. 89.1.a

Calix aureus aliquando ſupplicium, aliquando ſplendorem & luxum ſignificat. 201.2.a

Calices ſacerdotum an poſſint per phialas exponi. 82.2.d

Calixtus II. Pontifex quomodo Satanam per mille annos ligaſſe dicatur. 222.1.b

Callais quę ſit gemma. 253.2.a

Calvinus quomodo ſit Antichriſtus. 200 2.d qualem infernum fingat. 130.2.c ejus funeſta mors & caſtigatio. 219.2.d

Calviniſtæ cur recipiant Apocalypſin, cùm Calvinus eam reiiciat. 4.1.c

Camera capitur interdum pro fornice. 241.2.d

Candelabrum templi ſeptem habebat lucernas. 18.1.d 65.2.d Sanctum ſanctorum aliquatenus illuſtrabat. 66.1.a Eccleſię ſymbolum & typus eſt, & cur. 13.1.c. 28.1.d

Candido calculo notabatur abſolutio in judicio. 36.1.a

Candidus color, quorum rerum ſit ſymbolum. 111.1.d. 189 1 c 214.2.d. 230.1.b

Convenit Deo & divinis. 207.2.a *vide* Albus.

Candidi & ſinceri ſint oportet ſenatores. 65.1.d

Can-

Candor nimius purpuraſcit aliquando. 111. 1.a
Candor morum virginum eſt. 178.1.d
Canes qui cælo excluduntur, quinam ſint. 265.1.d
Cani capilli quarum rerum ſint ſymbolum. 10.1.a
Canones Apocalypſi prælucentes. 7.2 b
Canticum novum virginum quod ſit. 176.1.c
Canticum novum quod canant XXIV. ſeniores. 84. 1.d. 85.1.a
Canticum Moſis & Agni quod ſit, 140.1.b
Capilli candidi Chriſti apparentis quid denotent. 20. 2. a
Capra ſymbolum eſt libidinis. 246.2.b
Caprea cur abſtinerent ſacerdotes priſci Romani. 25.1.c
Caput omni hominum congregatione neceſſarium eſt. 133.2.d
Caput rectè formatum an ſit ſexta pars hominis & conſequenter cubitus. 145.1.a
Capita ſeptem draconis ruſi quid denotent. 183.1.d
Capita ſeptem Antichriſti quæ ſint. 163.2.c
Carbunculus cur dicatur calculus candidus. 35. 2. a eſt gemma eadem quæ chalcedonius. 248.1.d.2.c.& ſeqq. unde dicatur. 248.2.d an adamas ſit. ibid.b. & ſeqq. 35 2.d qualis gemma ſit deſcribitur. 248.1.d quàm fulgidum Luſitaniæ rex habeat. 2.b
Cardinales diaconi ſeptem cur Pontifici Romano aſſiſtant 14.2 b eorum numerus quando auctus. ibid.
Cardinales ſeptem Epiſcopi in baſilica Lateranenſi olim erant. 25.2.b
Cardinales omnes cur ſint brevis vitæ. 13.1 d in eos injurius eſt Beza. 201.1.d
Cardinalis Alexandrini Pii V. nepotis de ſublimi ſtatu ſententia. 42.1.b
Carlomannus regis Francorum filius factus eſt monachus Benedictinus. 195.1.c
S. Carolus Borromæus voluptatibus omnibus bellum indixit, quò caſtitatem tueretur. 175.2.b quoto ætatis anno ſit mortuus. 182.2.b
Carolus Magnus regnum Longobardorum extinxit. 185 2.c 149 1.c ejus zelus. 187.1.a
S. Carpus an fuerit Epiſcopus Pergamenus, 33.2.b potiùs videtur fuiſſe Thyatirenſis. ibid.d.36.1.d
S. Caſimirus maluit mori, quàm virginitatem etiam conjugio perdere. 63.1.a
Caſſiodorus in Apocal. eſt commentatus. 7.1.d
cur Caſtiget ſuos Deus. 50.1.d
Caſtigatio ſcelerum ſignum eſt electionis peccantis. 37. 2.b.190.1 a
Caſtitas dicitur à caſtigatione. 175.2.c eſt virtus princeps, regalis & divina. 182.2 a
Caſtra metaphoricè dicuntur latibula Chriſtianorum tempore Antichriſti. 229.2.b
Caſtra duodecim tribuum in deſerto quomodo eſſent diſpoſita. 240.1.b
S. Catharinæ Senenſis elogium. 177.2.d quotidiana communione vires animi & corporis reparabat. 30.2.b quomodo divinis conſolationibus perfunderetur. 35. 1.b vehementia amoris mortem ſibi acceleravit. 181. 1 b
à Chriſti manibus aliquando communicavit. 123.1.b
Cathedras in templo habebant principes ſacerdotum. 63.1 d
Catholicorum doctrina, in qua ab eis diſſident hæretici diu fuit ante S Gregorium ſecùs ac calumniantur hæretici. 131.1.c
Catholicorum longè major pars ſalvatur, & cur. 242.2. d & ſeqq.
Caudæ ſcorpionum maximè ſunt noxiæ. 129. 1.b. 132. 2.b
Caudæ capitatæ equorum viſorum Johanni denotant gladios militares qui inſtar caudarum retro exſtant, & capulos inſtar capitis habent. 137.1.a aut pediſſequos militares. ibid.
Caupona eſt imago & origo cultus idololatricis. 209. 1.a
Celeritas ſolis in cœlo: 23 2.c
Cellæ meretricum nomine olim Romæ inſcribebantur. 201.2.d
Cellæ & promptuaria animarum quæ ſint poſt mortem. 96.2 a
Centum & viginti anni vitæ hominum in Geneſi à Deo definiti quid ſymbolicè ſignificent. 216.2.b
Centum quadraginta quatuor millia ſignati, myſticè quid ſuo numero repræſentent. 184.1.c & ſeq.
Centum quadraginta quatuor millia in monte Sion ſtantes alii ſunt à 144. millibus ſignatis. 174.2.a eorum vox quibus rebus comparetur. 175.1.c
Centuplum promiſſum renuntiantibus ſæculo quod ſit. 36.1.d
cerberion mons eſt apud Pontum Euxinum. 94.1.b
certandum eſt in cœlum pertingere volentibus. 243. 1.b
chalcedonius quæ ſit gemma, an idem qui carbunculus, unde dicatur, an dicens Carchedonius. 248.1.d dicitur & pyropus & apyrauſta. ibid.b. ejus color, vires, deſcriptio, an idem qui onyx. ibid.c.d an interdum candeat, itaque ſit adamas. 248.2.d
in Chalcedonenſi Concilio declarata eſt veritas incarnationis Verbi divini. 249.1.d
chalcitis quæ ſpecies lapidis ſit. 11.1.a an ſit thus, an aurichalcum. ibid.
characterem Antichriſtus ſuis aſſeclis quare inuret. 168. 1.a ſine eo nemini licebit quidquam emere. ibid.a quis is futurus. ibid.c.d
charitas cur dicatur ignis & aurum. 54.2.d.133.1.c
charitas plena quæ ſit, quæ non ſit. 44.1.c
charitatis lex eſt aurea. 20.1.a.d
charitatis communio in Beatis viget. 258.1.a
charitas & gratia, eſt ſanctitas. 72.2.d
Chel quàm variè ſignificet. 209.1.c
cherinthus miſcere volebat legem cum Evangelio. 38.1. d.2.a mirè exaltabat angelos, eoſque præferebat Chriſto. 216.1.a docebat Chriſtum non eſſe Deum, hinc à Johanne jugulatur in Apocalypſi. 7.1.b
ei Cur Apocalypſis attributa. 4.1.c.227.1.c
Cherub vox unde derivetur. 68.1.2.1.a
cherubini an in templo præcisè 24. fuerint, itaque 24. ſeniores Apoc. repræſentent. 64.1.d
cherubinorum perſpicacitas. 71.1.d
cherubini Ezechielis habebant ungulam fiſſam, non item animalia Johannis. ibid.b eorum perfect idea. ibid. illi deſcribuntur 67.2 a.& ſeqq 69.1.a
Chet littera Hebræa apud Latinos & Græcos liqueſcit & perit. 190.2.b
chiliaſtæ poſt Antichriſtum numerant annos mille: eorum quis author. 227.1.c eorum error refutatur. ibid.d & ſeqq. *vide* Millenarii:
chilo præ gaudio mortuus eſt. 57.2.d
chilpericus Francorum rex viſus à morte in infernum projici. 186.1.b
in regno Chinenſi quot ſint hominum milliones. 136.1.c
Chirographum peccati Adæ an ſit liber ſignatus Johanni viſus. 77.1.a
Χλωρὸς eſt viridis color herbarum. 45.2.d
Chœnix quæ menſura ſit: quæ ſit Attica chœnix. 91. 2.d
Κόρτος ſignificat herbam viteſcentem & germen herbeſcens. 125.1.a
chriſtiani cur rectè vocentur nomina. 44.2.a
cur & quomodo debeant eſſe maſculi. 157.1.d quomodo in terra regnare dicantur. 85.2.a
cur ſe mutuo amare debeant. 84.2.d.& ſeq magis ad amandum tenentur, quàm ceteri homines. ibid c ſunt reges & pontifices, cùm ſunt ſancti. 2.d eorum verba & ſanctimonia qualia eſſe debeant. 65.2.c
chriſtiani qui potiſſimùm damnentur. 143.1.a
chriſtiani omnes non ſunt ſacerdotes propriè dicti, ſed myſtici. 160.2.b tempore Antichriſti cruces geſtabunt publicè, cur. 106.1.c eorum multi in fine ſæculi cur Jeruſalem confluxuri ſint. 229.1.d quàm multi tunc adhuc futuri ſint. 193.1.b *vide* Fideles.
chriſtiani primi tum verbis, tum vita Ethnicos convertebant. 65.2.c & ſeqq.
cur citharœdis comparentur. 180.1 c
olim corona non utebantur. 74.2.a non erant adverſarii Romæ & Rom. Imperatorum. 107 1.b
cur ſepulchris ſuis incidi curarent α & ω 16.1.d.17.2 illis moris erat crucis ſignum aut nomen Jeſu candentibus carni inurere. 106.2.d

Chri-

Digitized by Google

Chriſtianæ religionis antiquitas quanta 20.2.c
Chronologiæ mundi, ejuſque ætates ſeptem an ſint liber ſignatus. 77.1.a
chronotaxis Apocalypſeos. 267.1.a
chryſolithus gemma deſcribitur, quàm latè nomen ejus pateat, ejus color. 225.1.d. & ſeqq. ejus dotes & vires. 225.1.b
chryſopraſus gemma eſt ſpecies topazii. 226.2.c 253.2.a ea deſcribitur, ejus ſpecies, nomen, vires. 253.2.a
cicatrices vulnerum ad gloriam in cælo an retinebunt Martyres & alii Sancti. 263.1.a
cimmerius lacus eſt apud pontum Euxinum. 94.2.a
cippus quòd cum cornibus viſus eſſet, augur ei regnum prædixit. 167.1.d
circenſium aurigarum factiones erant quatuor. 89.2.c
Circulus lacteus in cælo cur niteſcat craſſo lumine. 261.1.c
citharis cur dicatur vox virginum ſimilis. 175.1.d
citharæ ſeniorum & phialæ quid ſignificent. 82.1.d & ſeqq.
citharas in cœlo fore probatur. 82.2.d earum ſuave melos. 2.a
citharæ myſticæ qui ſint. 176.1.a.b
civitas dilecta etiam tempore Antichriſti erit Jeruſalem. 229.2.b
civitas eſt quaſi muſicus concentus. 175.1.d
civitas cæleſtis Johannis an reſpondeat civitati Ezechielis quoad longitudinem & latitudinem. 206.1.a. 241.2.b
claritas Dei civitatem cæleſtem illuminans quanam ſit. 239.2.b 258.1.c
claſſes ſeptem Beatorum. 118.2.c
claves mortis & inferni ſextuplices habet Chriſtus. 24.2.a
clavis David quæ ſit. 45.2.c
Clemens Ancyranus viginti annis obiit martyrium. 35.1.d. 161.1.d
Clemens I. Pontifex perpetuam virginitatem coluit. 177.1.d ejus pro fide Chriſti martyrium. 2.a vidit Agnum ſtantem qui ei pede fontem aquæ indicavit. ibid. S. Domitillam ad virginitatem & martyrium pro ea ſubeundum animavit. 2.b fuit egregius in Gentilibus ad Chriſtum adducendis. 188.2.d
cleopatræ reginæ Aegypti luxus & pompa 201.2.b ejus uniones duo quanti conſtiterint. 2.a 256.2.a
Coccus regum eſt veſtis. 201.1.b
Cœnæ nuptiarum Agni quæ ſint fercula. 215.1.c.d
cœtus impiorum an commodè intelligatur Babylonem quæ in Apocalypſi deſcribitur. 196.1.c.d
cogitationes & intentiones omnes mentis ad voluntatis divinæ normam componendæ. 232.2.b
cognitio gloriæ cæleſtis homines in hac vita recreat. 258.2.c
cognitione ipſa Deum laudamus. 87.1.b
coinquinatum aliquod in cælum non ingreditur. 259.2.c
colles Romani quinam. 203.1.c
collyrium eſt pharmacum lippitudinis oculorum. 55.1.d
collyrium ſpirituale quod ſit. 55.2.a
colores aurigarum circenſium erant quadruplices. 89.2.c his denotabantur elementorum inter ſe pugnæ. ibid.d
colores varios cur geſtent equites in loricis. 136.2.b.c
columnæ octo ſunt dotes. ibid. & iis inſcribuntur tituli victorum. 50.1.d
columnę duę Booz & Jachin, qua occaſione ante templum Salomonis erectæ. 49.1.b
indigne Communicantibus maximè fructum ſuum operatur Euchariſtia. 30.1.c
communis vita in Religioſo probatur. 257.2.d
concio quænam ſit efficax. 65.2.a
in concionando non oportet tepeſcere, etiamſi pauci aut nulli convertantur. 28.2.d
concionator aliquis, in fine mundi, hominibus plagas imminentes prenuntiabit & Antichriſtum inſtare. 127.2.c *vide* Prædicator.
concordia unde dicta. 82.2.a
concordia & unio cur requiratur in Religioſis, & clericis utriuſque Apoſtolicis. 256.1.b. 257.1.d
concubinatus ſacerdotum eſt velut hæreſis Nicolaitarum. 28.2.c
concupiſcentias repræſentant locuſtæ. 129.1.a & ſeqq.
vincentibus dantur conſolationes. 36.2.d
confeſſio capitur pro ſepulchro Martyrum in priſcis Martyrologiis. 95.2.c
confeſſorum quanta copia ſit in cęlo. 109.2 d
confeſſores in carcere mortis ſententiam exſpectantes vocabantur olim Martyres. 112.1.b
confirmare alios, munus eſt Epiſcoporum. 43.1.
conſcientia quotidie examinanda. 231 2.c
conſcientia cuique inſtar libri eſt, in qua ſua bona aut mala opera legit. 232.1.
conſcientiarum ſeptem genera ſunt. 26.1.c
conſiliarii principum quales eſſe debeant. 65.1.a.& ſeq.
conſolationes ſpirituales ſunt, velut manna abſconditum, eæque dantur vincentibus delicias & concupiſcentias carnales. 34.1.a
conſolationem in ærumnis ſubmittit Deus. 92.1.c
Conſtantinopolis, an intelligatur per Babylonem in Apocalypſi deſcriptam. 179.2.b. 197.1.a
conſtantinopolitana ſedes Patriarchalis, cur per aquilam deſignetur. 69.1.a
conſtantinus Magnus an denotetur per angelum habentem ſignum Dei vivi 105.2.a ejus imperio an ligatus Satanas, & poſt annos mille ſolutus. 221.2.d. 223.1.a
conſtantinus ultimus Græcorum Imp unà cum vita imperium amiſit, capite truncatus, & pariter Orientis Imperii finem fecit. 225.2.d
conſtantini Copronymi ſordes. 210.1.c ejus funeſtus interitus. 219.2.a
conſtantius Conſtantini Magni pater unde dictus ſit Chlorus. 93.2.a
conſtantius Imp. quàm eſſet dirus & immanis in Orthodoxos: typus Antichriſti fuit. 171.1.a & ſeqq. ejus mors, & quid in morte deploraret. 171.1.d
contemplationis rerum cæleſtium dulcedo quomodo dicatur manna abſconditum. 34.2.a ad eam per duodecim gradus aſcenditur. 109.1.d illi intendens ſapphiro deſignatur. 248.1.c
convivium ſacra Scriptura eſt in ea aſſiduè verſantibus. 215.1.c
cooperationem noſtram cum ſua gratia quanti faciat Deus 57.1.a
cor hominis deberet eſſe patens & apertum. 244.2.b
cor octo modis pulſat Deus. 56.2.d
corda Sanctorum ſunt velut deſertum. 160.2.c
corallachates affinis eſt chryſopraſo. 253.2 c
ex cornu olim bibebant. 179.2.c
cornu apud priſcos ſignum erat regni, imò divinitatis. 167.1.d item roboris & poteſtatis. 167.2.a. 156.1.d
cornua decem beſtię maris quæ ſint, & quomodo diſponenda. 163.2.b quid per ea intelligant hæretici. 163.2.c
cornua decem draconis rufi quid denotent. 156.1.c
cornua duo ſimilia Agni beſtiæ de terra aſcendentis quæ ſint. 167.1.b
cornua ſeptem Agni quomodo in ejus capite eſſent diſpoſita. 81.1.b quid illa ſignificent. ibid.& ſeq.
corona aurea propria ſacerdotum olim, ſed provincialium dumtaxat, erat. 64.1.a qualis olim regum eſſet corona. ibid. 217.1.d
corona olim nulli niſi Deo dabatur. 74.1.a quarum rerum corona ſit ſymbolum. ibid.
corona gloriæ ſeptem titulis & nominibus ſignificatur. 40.1.c varias excellentias includit. 2.a
corona Olympica quàm eſſet glorioſa. 57.2.d hæc in eminenti loco ſuſpenſa, ab agoniſtis manibus veloci curſu corripiebatur. 47.2.c. 111.2.d
corona pro galea accipitur aliquando. 131.2.a
coronæ nomine cur appelletur beatitudo. 48.1.b
corona cæleſtis eſt propter hominem non homo propter coronam. 48.1.b
coronæ quales deceant Chriſtianos. 168.2.c
coronę aureę in capite 24. ſeniorum quid denotent, ſi per hos, ſacerdotes intelligantur. 64.1.a
coronæ hæreticorum cur fingantur ſimiles eſſe auro, non aureæ. 130.2.b
corpus Dei ſedentis in throno ſupernè erat ſimile ſardio, infernè jaſpidi. 61.1.d
corpus Chriſti repræſentabat arca fœderis. 100.1.c.d

Cor-

Digitized by Google

Corſico Wandalorum rex multum damni Italiæ intulit, 129.2.a
Cotyla quæ ſit menſura. 93.1.a
creatio mundi & reſurrectio Chriſti quomodo inter ſe conveniant. 62.1.a
creaturæ omnes quomodo Deum laudent. 86.2 a.b Dei & Chriſti imperium ac dominium maximè agnoſcent in extremo judicio. 2.c earum varietas, univerſitas & pulchritudo per iridem repræſentatur. 61.2.d earum viſio in Deo per ſmaragdum repræſentatur. ibid. muta voce laudant Deum creatorem ſuum. 86.2.d
crœſus in ſua opulentia à Solone non eſt habitus felix. 181.2.a
cruciatæ expeditiones quæ dicantur. 106.1.d
crucem geſtant Epiſcopi & Pontifex. ibid.
crux & tribulatio eſt character Chriſti. 168.2.c.164.1.b
crux in fronte, corde & brachio quomodo. 106.1.a ejus elogia. ibid. eſt ſignum electorum Dei. 106.1.a 107.1.c crux an commodè arbor vitæ dicatur. 263.1.a
crux à Chriſtianis ſæpè per diem formatur. 106.1.c
crux ſignum Dei vivi, habet formam *tau*. 1.d
crux Chriſti eſt velut clavis cæli. 45.2.d in ea quæ ejus virtutes eluxerint. 15.1.a fuit velut arcus cæleſtis. 62.1.d
clamat illa miſericordiam & reconciliationem. ibid.c
ejus cornua quæ, quàm potentia. 81.1.d
crux cithara eſt. 83.1.c.175.1.b ea in cælo exterius apparebit, quaſi victoriæ trophæum. 363.1.a
cryptæ cur in priſcis templis Romæ conſpiciantur, 95.1.d
cryſtalli quæ ſit materia & origo. 261.1.b
cubile dicitur locus felicitatis Beatorum. 96.2.a
Cubitus an quarta, an ſexta pars ſtaturæ hominis. 142.1.2.244.1.2.c
cupidinis vis & potentia. 200.1.a
cupiditatibus debent imperare Chriſtiani. 157.2.a. 58.1.c
cyanus qualis gemma ſit an cæruleus. 254.1.a
S. Cyprianus Wandalorum excidium prædixit. 129.2.d ejus error de mundi ætate & duratione. 227.1.c
cyrillus Alexandr. in Apocalypſin ſcripſit. 8.1.b
cyrus ignavos milites exauctorabat. 53.1.d nihil admirabatur. 178.2.b.203.1.a
Cyrus & Darius quo aſtu Babylonem ceperint. 193.1.2.c

DActylus palmæ fructus digitis eſt ſimilis. 182.1.a
Dæmones in inferno habebunt corpora ignita. 86.2.c inviti confitentur Deum. 185.1.c rectè comparantur ſcorpiis. 114.2 d.a in inferno horrendas induunt larvas, ut terreant damnatos. 186.1 a in fine ſæculi in forma equitum & equorum impios punient, permiſti aliis equitibus impiis. 36.1.c.d tum quoque locuſtarum ſpeciem induent, ſed novam & monſtroſam, & ex variis animalibus commiſtam. 131.2.d & ſeqq.
Dæmones tres in ſpecie ranarum prodeuntes, an viſibili ſpecie hominum ab Antichriſto mittendi, ut gentes ad eum congregent. 193.2.a cur cauſis comparentur. ibid.d
damagoræ nomen reſpondet in numero ſuo voci *λοιμός*, id eſt peſtis. 170.1.d
S. Damaſus Papa an denotetur per angelum habentem thuribulum. 121.1.d
damnandorum in fine ſæculi quanta ſit futura multitudo. 184.1 a
damnandorum pavor & pudor coram judice Chriſto. 102.2.a
damnati coguntur Deum agnoſcere & revereri. 86.2 c quem in inferno habeant ſitum. 185.1.c.d eorum deſperatio, & maledictio, & quos maledicturi ſint. 231.2.a in ſingulis ſenſibus cruciabuntur. 210.1.a non ſolùm adurentur, ſed etiam de facto ardebunt. 232.1.d eorum clamores erunt lamentabiles. ibid.
damnatio eſt mors ſecunda. 229.1.a
dan Patriarcha eſt typus S. Jacobi Majoris. 255.1.d cur non ſignetur. 108.2.c ex eo orietur Antichriſtus, ideoque omnes Danitæ ei ut contribuli ſuo adhærebunt. ibid c
danitæ etiam aliqui in fine ſæculi ſalvandi. 105.1 d.
Daphnidis nomine cur Virgilius Julium Cæſarem deſignet. 261.1.c
David fuit typus Chriſti. 45.2.c fuit radix Chriſti quoad naturam, Chriſtus viciſſim radix Davidis reſpectu ſanctificationis & glorificationis Davidis. 79.2.c
Deo ob accepta beneficia gratus fuit. 114.1.c
Debilitas hæreticorum. 130.1.d
Debitoris cujuſdam magni injuria & quies unde. 345.2.c
Decem reges, qui per decem cornua beſtiæ repræſentantur, ſunt decem reges futuri ſub finem mundi quaſi orbis domini, cùm veniet Antichriſtus, Romæ & imperio Romano ſubjecti. 204.2.b tres ex his Antichriſtus bello ſubiget, reliqui ſeptem ei mox ſe ſubdent. 204.2.c
Differunt ab illis ſeptem regibus, qui per ſeptem cornua deſignati ſunt. 204.1.c hi Romam evertent & cremabunt. 206.1.a
Decius Imp. ſeptimam adverſus Chriſtianos perſecutionem movit. 92.1.a
Decretum Dei prævium neceſſariò impleri debet, quidquid agamus. 49.1.a
Deitas eſt velut ſol. 152.1.c
Deletur quis de libro vitæ diverſimodè. 45.1.a
Deliciæ virtutis robur auferunt. 142.1.b
Deliciæ Romæ ethnicæ & luxus in quibus conſiſterent, 209.1.c
Delphinus piſcis vigilantiæ ſymbolum eſt. 41.2.d
demetrius Phalereus quid monuerit regem Ptolemæum Philadelphum. 65.1.b
Democriti de muliere gnome. 37.1.b
Denarii numeri perfectio. 26.1.c
Denarius eſt pretium diurni laboris. 92.1.c. 93.1.a eſt quarta pars ſicli. 93.1.c
Dentes locuſtæ non in ore habent, ſed in ſcapulis. 133.2.c
Deſcenſus Chriſti ad inferos ſardonychi gemmæ cur comparetur. 264.1.a quid in eo factum. ibid. b
Deſiderium rerum æternarum naſcitur ex amore Dei & ſalutis & timore pœnarum. 168.2.c
deſideria animarum ſunt velut verba. 96.2.d
Deſidiæ Chriſtianorum imputanda dilatio reſurrectionis. 97.2.b
Deſolatio extrema quibus phraſibus à Prophetis exprimatur. 101.1.a
deſpicientia terrenorum naſcitur ex amore Dei & timore pœnæ. 160.2.c
Detractor habet dentes leoninos & ſerpentinos. 130.1.d
detractoris & convitiatoris ſymbolum eſt locuſta. 132.2.b
Deus græcè, latinè & hebraicè dicitur à divitiis. 86.1.d
Deus per angelos ſolet docere & illuminare homines. 10.1.c tripliciter loquitur iis, & Prophetis. ibid.b ejus nomen proprium quod ſit. 11.2.c 12.1.d quomodo de eo dicatur *Fuit*, *Eſt*, *Erit*. ibid. eſt Eccleſiæ principium, & progreſſus & confirmatio ejus ab eo eſt. 12.1.a eſt α & ω 16.1.d 274.2.d eſt item pentalpha. 19.1.c adeſt ſuis in tribulatione. 17.2.b præſens adeſt ſuis, etſi non videatur. 18.1.a ejus hieroglyphicum eſt ſol. 22.2.d non præciſè coronarum numerum prædeſtinavit, ſed in genere & in communi, ut tot eſſent coronæ, quot eſſent futuri in agone ſuo victores. 48.1.c ſitit ſitiri. 55.1.b cur ſuos caſtiget. 50.1.d octo modis pulſat cor. 2.d ſatis laudari ab hominibus & angelis non poteſt. 72.1.a eum eſſe aſſiduè laudare quomodo quis poſſit. 2.b ſanctus eſt. ibid c.d & ſeq. quomodo ſit ſanctus in omnibus operibus ſuis. 72.2.b quomodo eum colere & in quo imitari debeamus. 2.c eſt vita increata, & cauſa vitæ omnium angelorum, hominum & animalium, tum naturalis, tum ſupernaturalis. 59.1.b ejus decretum, memoria, judicia, ſcientia an ſit liber ſignatus. 96.2.d clades immiſſurus, eas prænuntiare ſolet. 99.2.a ejus in fine ſæculi formidabilis ira & potentia. 102.2.a per angelos ita vim fulminum tonitruorum, ventorum & aliarum procellarum moderatur, ut hunc non illum tangant, impios non pios, &c. 105.1.d quanti electos ſuos faciat. 109.2.a ejus clementia in peccatores. 128.

218.1.b ejus æternitas. 159.1.d quo jure puniet priſcorum Romanorum peccata in fine mundi. 212.1.a ejus laus quadruplex eſt. 214.1.a in mente retinet omnium hominum tum bona, tum mala opera. 230.2.b eſt cum Beatis in cælo jugiter. 238.1.2.d ipſe eſt templum cæli. 259.1.a eſt claritas increata. 2.d

Deus pater non inſedit throno quem vidit Johannes, ſed Deus prout eſt communis toti S. Trinitati. 61.1.a

Diabolus unde dicatur. 159.2.a quomodo ſuper terram gradi dicatur & repere. 2.a.b unde vocetur draco & ſerpens. ibid. d 155.1.d ejus indoles & arma. 2.b comparatur variis animalibus & rebus. 2.a item injuſto litigatori. ibid.c ob Chriſtum incarnatum maxima odia in Eccleſiam concepit. 152.1.2.b cur magis nos oppugnet quàm olim patres noſtros. 160. 1. b eſt myrmicoleon, cur. 154.2.d eſt ſerpens antiquus. 221.1.b cum Antichriſto deturbandus eſt in tartara. 229.2.d quomodo homines ſibi conſentientes coram Chriſto judice convicturus ſit. 221.2.c ejus vis valdè imminuta eſt. 202.2.c.d ſed in fine mundi rurſum eam recipiet, ibid.b nocere non poteſt niſi volenti. 135.2.d ejus triplex maledictio. 169.1.d in fine mundi adorabitur ut numen Antichriſti. 164.2.d propriè in cælo aereo dominatur. 155.1.b

cur Dicatur rufus. 155.2.a ejus tria nomina. ibid. c. 2 a ſeptem dæmones an præpoſuerit ſeptem capitalibus vitiis. 13.2.c

Diabolus exterminator quomodo præſideat hæreticis. 130.2.a

Diaconi ſeptem qua occaſione in primitiva Eccleſia inſtituti. 14.2.b

Diadema erat faſcia capitis. 217.2.a quis ejus inventor. ibid.

Diagoras præ gaudio animam efflavit. 57.2.d

Dianæ Epheſiæ templum quàm eſſet celebre. 27.1.a

Dictatores Romæ fuere extraordinarii magiſtratus. 204.1.a

Dies in inferno nulla, nox perpetua. 230.1.b

Dies mundi finiendi à ſecreto Dei decreto dependet, & proinde incertus eſt, ſed moraliter ſciri poteſt. 228.1.b.c

dies quot ſuperfuturi ſint cæſo Antichriſto. 220.1.a.b

diebus decem quomodo dicatur duratura tribulatio. 32.1.a

In diebus 1260. quibus Elias & Henoch prædicabunt, explicandis, ut Antichriſtum Pontificem Rom. faciant, quomodo ſe torqueant Lutherani & Calviniſtæ. 145.1.a.& ſeqq.

hi dies idem ſunt cum 42. menſibus, & tribus annis cum dimidio præciſè. 145.1.b

digne & Emeritæ Martyrum elogium. 30.1.a

dilectionis mandatum cur ſub Chriſto novum. 84.2.c

diluti vini commoda. 179.1.a

Diocletianus edictum edidit, nequis quid Chriſtianis venderet, niſi thura priùs diis dediſſent. 168.1.c an in ſexto ſigillo repræſentetur. 87.1.c ſub eo fuere duo milliones Martyrum. 109.2.d

decimam in Chriſtianos perſecutionem excitavit: ea quàm immanis fuerit. 92.1.a

diogenes cur juvenes inſulſos beta aſſimilaret. 34.1.a

dionyſias lapis aquæ mixtus, ſi conteratur, vinum fragrat. 166.1.c

dionyſius Alexandr. in Apocal. ſcripſit. 8.1.a

S. Dionyſius Areopagita è Chriſti manibus Euchariſtiam recepit. 123.1.d primus Johannem Theologum nuncupavit. 4.2.a

In Diverſorio ſerviens præſumitur non eſſe honeſta. 209.1.a

quis verè Dives ſit. 24.1.b divites pauperibus ſuccurrentes dici poſſunt menſa ſolis. 24.1.b

divitum & pauperum voluntariorum mors & vita quàm ſit differens. 31.2.a

divinitatem non potuit Chriſtus mereri, utpote quam haberet, antequam naſceretur. 86.1.a eam quomodo Agnus accipere dicatur. ibid. d. divinitas repræſentatur per jaſpidem & ſardium, quorum colorem Deus in throno ſedens habere videbatur. 61.2.b divinitas Chriſti ejuſq; humanitas per α & ω myſticè repræſentantur. 17.1.a.24.2.a

Doctores Evangelici aquilis comparantur. 127.1.d & ſeqq. ſunt velut ſtellæ. 266.1.a Doctores quatuor Eccleſiæ an per quatuor animalia Johannis repræſentari poſſint. 69.1.b

dominicæ diei cultus quàm ſit antiquus. 17.1.b

dominicanos Eccleſiam in fine ſæculi maximè propugnaturos contra Antichriſtianos, prædixit S. M. Tereſa. 144.2.c

domitianus ſecundam in Chriſtianos perſecutionem excitavit. 91.2.c 164.2.a quare porticum ſphengite lapide inſtraverit. 239.2.d ejus imperium an per equum pallidum ſignificetur. 89.1.a domus cæleſtes ex auro mundo ſunt, & quinam Beati per hos intelliguntur. 258.1.a domus cæleſtes ſunt vitreæ & pellucidæ. 244.1.d Dona Spiritus ſancti an intelligantur per ſeptem. ſpiritus in conſpectu throni ſtantes. 12. 1. c dona ſua Deus in nobis coronat. 74.2.a

Dormitantia paſtorum quàm noceat gregi. 43.1.b.2.c

S. Dorothea quomodo ad cæleſtes delicias in tormentis anhelaret. 262.2.d miſit tempore hiberno è cælo roſas Theophilo. ibid. accepta mortis ſententia gaviſa eſt. 215.1.c

Draco eſt ſerpens grandior & ſævior. 155.1.d draconea ignivomi inveniuntur. 155.2.a draconis forma an ſit futurus Antichriſti character. 168.2.b draco rufus habens capita ſeptem & cornua decem in cælo apparens, eſt diabolus 155.1.b hoc nomine intelligitur Lucifer. ibid.d rufus cur dicatur. 155.2.a ejus ſeptem capita quæ. 2.d ejus cauda repræſentat Antichriſtum. 156.2.b ejus prælium cum Michaele Archangelo. 158.2. b. & ſeqq. dicitur draco magnus. 159.1.d cur ſteterit ſuper arenam maris, inter mare & terram. 162.1.b vide Lucifer.

dulcia noxia ſunt ſtomacho. 126.2.a

duodenarius univerſitatem & perfectionem ſignificat, maximè ſi ſit quadratus. 108.2.c.174.2.a.243.2.d item omnia. 66.1.a

dux in omni re publ. & congregatione eſt neceſſarius. 133.2.d

E

Bion legem & legalia miſcere volebat cum Evangelio 38.1.d docebat Chriſtum non eſſe Deum, nec fuiſſe ante B. Virginem, jugulatur à S. Johanne. 7.1.a

Eccleſia quævis vocatur abuſivè martyrium. 96.1.b

Eccleſia candelabro templi Moſaici aſſimilatur. 18.1.d ejus varia cum diverſis certamina. 94.2.c ultimum ejus bellum erit cum Antichriſto. ibid.d ejus ſeptem ſtatus an ſolum in Apocalypſi deſcribantur. 5.1.d in eam Chriſtus ſummam poteſtatem habet. 46.1.a in fine mundi pariet filios ſuos magnis doloribus. 154.2.b quomodo dicatur ſignum. 151.1.a eam repræſentat arca fœderis, maximè triumphantem. 159.1.d eſt Agni ſponſa in hac vita, in futura erit uxor. 214.2.c quomodo ſit cæleſtis & in cælo. 151.1.b repræſentatur per mulierem amictam ſole, maximè ea quæ erit in fine ſæculi. 2.c continuò luctatur cum Lucifero ejuſque aſſeclis. 151.2.d eſt amicta ſole ſuo Chriſto. 2. d ejus conſtantia in fide, doctrina, moribus, perſecutionibus, martyriis. 154.1.d ejus perſecutiones à Romanis Impp. excitatæ. 91.2.c eſt regnum ſacerdotale. 85.1.d quomodo pariat Deo filios maſculos. 157.2.a eſt thronus Dei myſticè. 60.2.d in fine mundi aletur in ſolitudine à paſtoribus verbo Dei toto tempore Antichriſti. 161.1.d ejus gloria & imperium æternum ad Chriſti gloriam ſpectat. 15.2.d eam Deus ut cœpit, ita & promovebit. 162.d è perſecutionibus glorioſior exſurgit. 24.2.c in ea eſt poteſtas peccata retinendi & abſolvendi: hoc ſignificatur per ſardinum & jaſpideum colorem Dei ſedentis in throno. 61.2.d ejus felicitas quando futura. 222.2.a.230.1.a ſtabit uſque ad finem mundi. 223.2.a ejus quadratura tropologicè exponitur. 242.1.a cur chryſoprаſo gemmæ aſſimiletur. 253.1.a cur ſit ſancta: à Spiritu ſancto regitur. ibid.b hæreſes convellit, & in adverſis magis effulget. ibid. fideles omnes ad gratias Deo agendas excitat. 114.2.c

Eccleſiæ primitivæ perſecutio quamdiu durarit. 119.1.d

Eccleſiæ Rom. gloria in quibus conſiſtat. 23. 1. c quæ angelorum nomina agnoſcat & colat. 13. 2. d ejus

Eccle-

Eccleſiæ repræſentantur per ſeptem Eccleſias Aſiæ, ad quas ſcribit S. Johannes. 65. 1. a ipſa non eſt Babylon, ut volunt hæretici. 197. 2. c 200. 2. a ejus decus. 197. 2. d ejus elogia. 2. a

Eccleſiæ aliquot Græcæ cur Apocalypſin olim rejecerint. 4. 1. c

Eccleſia tam militans in terris, quàm triumphans in cælis vocatur Ieruſalem. 50. 2. d eadem cur dicatur de cælis deſcendere. ibid.

Eccleſia triumphans & cæleſtis deſcribitur in typo civitatis quam vidit Iohannes deſcendentem de cælo. 233. 2. a ſua inſignia ſumit à militante. 2. d ejus dotes ex ordine recenſentur. 234. 1. a & ſeqq. ipſa cur dicatur ſancta & nova. 228. 2. a ejus elogium. 2. a b quomodo de cælo deſcendere dicatur. ibid. b c quomodo deſcenders ſimul & ſtare. 236. 2. a eſt ſponſa ornata viro ſuo. ibid. c eſt civitas fortium, victorum & triumphantium. 236. 2. c vocatur tabernaculum ob quatuor cauſas. ibid. c cur dicatur ſponſa Agni. 239. 1. b ejus portæ duodecim quid denotent. 240. 1. a quanta fuerit portarum ab invicem diſtantia. 2. d ejus portæ quomodo diſpoſitæ. 240. 2. a ejus fundamenta duodecim habebunt inſcripta nomina duodecim Apoſtolorum. ibid. d aureo calamo eam metitur angelus. 241. 1. d quadrangula eſt, 2. a 242. 2. b ejus longitudo & latitudo. 242. 1. c ejus ambitus. 2. a b c ejus latitudo, longitudo & altitudo quomodo æqualia ſint. 243. 1. b & ſeqq. ejus murus quàm ſit altus. 243. 2. d 244. 1. b ejus domus quales ſint. 244. 1. c eſt ex auro ſtructa, quomodo. ibid. d quomodo ſit aurum. 2. a ejus fundamenta erant ex gemma, & gemmis ornata. 245. 1. c d eius portæ cælatæ ex margaritis. 255. 2. d eius plateæ & domus ex auro pellucido ſunt. 258. 1. a eius claritas eſt à Deo & Agno. ibid. 2. b eius frequentia, nobilitas, opulentia. 259. 1. b quomodo eius portæ non claudantur die ac nocte. ibid. c nihil inquinatum illuc ingreditur. 259. 2. a eius fluvius quis. 260. 2. d *vide* Cælum.

Ἐξαιρεῖν conſtructum cum propoſitione ἐκ ſignificat liberationem aliquam à malo. 97. 1. c

Echo ſeptem vocum ubi. 139. 1. c

S. Eduardus I. Anglorum rex à S. Iohanne in cælum eſt evocatus. 177. 2. d

Eduardi II. Angliæ regis quod ſymbolum. 187. 2. d

Ἐὶς Hebræum tria tempora complectitur. 11. 1. b

Electi quomodo in fine mundi per angelos ſigno crucis ſignandi. 107. 1. a & ſeq.

Elementa quatuor an in quatuor Iohannis animalibus denotentur. 69. 1. b ſingula habent angelum præſidem. 292. 1. d eorum pugnas repræſentabant quatuor colores Circenſium aurigarum. 90. 1. a

Elias an repræſentetur per angelum habentem ſignum Dei vivi. 105. 2. b inter homines vivens fuit veſtitus veſte piloſa. 245. 2. d an intelligatur per angelum habentem poteſtatem ſuper ignem & exeuntem de altari. 283. 2. b

Eliam & Henoch in fine ſæculi venturos negant Calviniſtæ Angli. 144. 1. d certum tamen eſt & indubitatum. ibid. d & ſeqq. ubi nunc degant. 2. c quem Eccleſiæ ſtatum ambo repræſentent. ibid. quamdiu prædicaturi ſint contra Antichriſtum. ibid. d & ſeqq. 145. 2. a quomodo tam brevi tempore per univerſum orbem prædicare poterunt. 145. 2. b quomodo eos Antichriſtus non ſtatim occidet, ſed permittet ut contra ſe prædicent. ibid. d veſtientur ciliciis, & cur. 1. a b. cur comparentur olivis. 2. a b repræſentantur à Zacharia in perſona Zorobabelis & Ieſu filii Ioſedec. ibid. b c cur vocentur Cherubini. ibid. d cur candelabra ſtantia in conſpectu Domini. 146. 2. d dabunt oleum Eccleſiæ, & ardebunt ipſi ſanctitate. ibid. ignem in adverſarios ſuos evocabunt, & is devorabit eos. 147. 1. b Antichriſtum & eius aſſeclas liberè arguent. ibid. a b imperio ſuo prohibebunt pluviam. 2. a aquas vertent in ſanguinem, percutient terram plagis quotieſcumque voluerint. ibid. b peracto ſuo officio & ſpatio temporis ſibi à Deo decreto ſinent ſe occidi ab Antichriſto. 147. 2. d idque Hieroſolymæ. ibid. c eorum corpora per tres dies inſepulta iacebunt in plateis Ieruſalem, ſed iis exactis cum gloria reſurgent 2. c d publicè coram omnibus aſcendent in cælum. ibid. d

Eliſæus in fine ſæculi contra Antichriſtum an venturus. 144. 2. a

Emere nemo quid poterit qui characterem Antichriſti non habebit. 168. 1 b

S. Emericus diſſolvit nexus ferreos quos peccator quidam Conradus pœnitens ad carnem adſtrinxerat. 176. 1. d

Empuſæ quales ſint larvæ.

Epheſus à quo condita, eius celebritas. 16. 2. d

Ephraim tribus dicitur & Ioſeph, cur.

Ephraim eſt typus S. Matthæi Apoſtoli. 155. 2. b

S. Ephrem quanta ſpiritus geſtiret lætitia. 35. 1. a

Epiſcopi in Eccleſia debent eſſe quaſi ſtellæ ob varias analogias 22. 1. a quomodo in dextera Chriſti dicantur eſſe. 2. c dicuntur angeli. 25. 2. b habent angelum illuſtriorem pro cuſtodia. 2. a 39. 2. a eorum tria ſunt munia. 38. 2. d eorum quanta debeat eſſe cura. 41. 2. d 43. 1. b quàm eſſe oculati debeant. 36. 2. d quos habere pedes aurichalco ſimiles, ibid. eos quomodo figurent quatuor animalia Iohannis, eorum dotes. 69. 1. d ardere charitate debent ut Seraphim. 64. 1. d eorum dignitas. 16. 1. a olim erant pauperes. 36. 1. a eorum quæ ſit obligatio ad ſanctitatem vitæ, & ad vigilantiam. 31. 1. b cur geſtent crucem auream vel argenteam. 106. 1. d eorum qui ſe epiſcopatu abdicarunt exempla. 42. 1. d

Epiſcopi ſeptem Aſiæ ad quos Iohannes ſcribit, Planetis aſſimilantur. 22. 1. a 25. 2. a 27. 1. c

Epiſcopus Laodicenſis, cui S. Iohannes ſcribit, quis fuerit. 51. 1. d eius peccatum. ibid. c d 52. 2. b

Epiſcopus Pergamenus cur à Chriſto caſtigandus moneatur. 33. 2. d

Epiſcopus Philadelphenſis an fuerit S. Quadratus. 45. 2. a quid ad eum ſcribatur. ibid.

Epiſcopus Sardenſis, cui ſcribit S. Iohannes, an fuerit S. Melito. 41. 1. a cuius rei moneatur. 41. 2. a eius quod fuerit peccatum. 2. a 43. 1. a d eius opera quomodo non plena. 43. 2. c

Epiſcopi Thyatirenſis imprudentia. 36. 2. c quis ille fuerit. ibid. veriſimile eſt fuiſſe S. Carpum. ibid. c 33. 1. c

Epiſcopus aliquis Apoſtata videtur futurus Antichriſti præcurſor. 160. 1. d

Equi omnibus animalibus bello utiliores. 89. 2. b eorum dotes. ibid. b 2. c albi aliis ſunt celeriores. 236. 1. d denotant hi victoriam & triumphum. ibid. & 218. 1. c Perſici præferoces ſunt. 136. 2. c equi quatuor, quatuor primis libri ſignati ſigillis apertis prodeuntes quid ſignificent. 88. 1. a & ſeqq. an ſignificent quatuor imperia. 89. 1. a 2. b equus ſymbolum eſt belli. 89. 2. b item imperii & victoriæ. 2. a b equus albus ſunt Apoſtoli. ibid. c 90. 2. c rufus quid propriè ſignificet. 91. 2. b & ſeqq. ejus ſeſſores qui. 92. 2. a niger quid propriè ſignificet. ibid. d & 2. d ejus ſeſſor eſt diabolus vel hæreſiarcha. 92. 2. c pallidus quos ſignificet. 93. 2. a & ſeqq. repræſentat Mahometanos. 94. 1. b

Equitum exercitus in fine mundi quàm numeroſus futurus. 136. 1. a unde hi prodituri ſint. ibid. c hic viam pandet Antichriſto. ibid. d excellunt equitatu Turca, Poloni, Perſæ. 136. 1. a

Eſdras quos ſignatos & coronatos viderit. 116. 2. d videt promptuaria animarum de quibus loquitur, non in cælo, ſed in limbo. 96. 2. a Eſdræ liber tertius & quartus non ſunt Scriptura canonica, ſuam tamen habent auctoritatem, & proximè ad eam accedunt. ibid. c d

Eſquilinus collis quis eſſet Romæ. 203. 1. c

Ἐτ Hebræis omnibus coniunctionibus deſervit. 218. 1. d ſæpè ponitur in futuro pro ἐτ.

Ethnici etiam ſex millia annorum durationi mundi aſſignarunt. 227. 2. b

Evangeliſtæ aſſiduè quomodo Deum laudent. 71. 2. c

Eorum præcipuus quomodo ſit S. Johannes. 1. 2. d

Evangeliſtas quatuor an deſignent quatuor animalia Johannis. 69. 2. a

Eorum diverſitas maximè in principio. ibid. c inter eos quis ſit ordo. ibid. d

Evan-

Evangelium cur vocetur æternum. 180.2.d
Ejus prædicatio quàm ſonora & potens ſit. 31.2.d
Ejus prædicatio, gratia & vocatio eſt arcus Chriſti. 90.2.c multis adhuc gentibus prædicatum non eſt. 277.1.b
Ejus lex quàm diu duratura ſit. ibid.c
Euchariſtia eſt vinculum amoris Chriſtianorum. 84.2.d in ea Chriſtus Agnus tamquam occiſus. 80.2.d 83.1.b an commodè intelligatur per ſeptem ſigilla libri. 76.2.b
Ejus mirabilia & arcana. ibid.c.d renovantibus propoſita prodeſt eſtque lignum vitæ. 30.1.b
Eſt manna abſconditum. 34.1.a
Eam primitivi Chriſtiani cur domum deferrent. 30.1.d
Eam angeli aliquando miniſtrarunt. 122.1.b
Euphrates voluptatum eſt ſymbolum. 134.2.a quare in fine ſæculi ab angelo ſit exſiccandus. 193.1.a
Euthymius pugil vivus & ſentiens conſecratus eſt. 58.1.a
Eutychetis quæ fuerit hæreſis. 127.1.a
Excidii ſæculi figura fuit everſio regni Samariæ, & everſio Jeruſalem. 102.1.c
Exempla quantum ad imitationem excitent. 26.1.d
Exercitus barbarorum an repræſentetur per locuſtas in fine ſæculi è puteo abyſſi prodeuntes. 131.1.d
Exſpectatio inſtantium plagarum ipſis plagis gravior eſt. 102.2.d
ad Ezechielis viſiones maximè alludit S. Johannes in Apocalypſi. 8.1.a
FActiones aurigarum Circenſium quadruplices erant. 89.2.c
Falx acuta in manu filii hominis quid ſit. 183.1.a
Falx quoque eſt cultellus vindemiantium. 2.b
Fames apta pœna deliciarum & gulæ. 210.2.d
Faſtus hæreticorum. 130.2.c in martyrio Felicis Epiſcopi Africani luna eſt converſa in ſanguinem. 100.2.a
Felicitatis ſymbolum eſt byſſus. 216.1.c.& fol. 23.2.d
in Feminis virginitas fortior & generoſior quàm in viris eſt. 174.1.d
Feminæ ſub maribus in generali locutione comprehendi ſolent. ibid. earum auxilio pleræque hæreſes diſſeminatæ. 130.2.a
Femur Chriſti quatuor res notat. 218.2.a
ad Fervorem acres ſtimuli. 50.1.b
Feſta Judaica inſtituta in gratiarum actionem pro beneficiis olim per patres acceptis. 11.2.a
Feſtus Patricius Roman. auctor fuit ſchiſmatis inter Symmachum Papam & Laurentium Antipapam. 155.1.a
Fidelis & verax quomodo ſit Chriſtus. 217.1.c
Fideles cur dicantur nova creatura. 51.2.b in perſecutione eſſe debent conſtantes & longanimes. 161.1.d ſunt reges & ſacerdotes, ſed myſtici eorum nomina nobis Deus. 44.2.a tempore Antichriſti in ſolitudinem fugient. 157.2.d tunc futuri conſtantes, per templum Salomonis repræſentantur. 143.2.b *vide* Chriſtiani.
Fidendum Deo in adverſis. 238.2.a
Fidei antiquitas candore denotatur. 211.2.a citharæ comparatur. 179.2.a
Filius maſculus quem draco vorare parabat, quos denotet. 157.1.d
Filius maſculus quem draco vorare parabat quos denotet. 157.1.d
Filius Dei, in quantum homo, etiam invocavit ſeipſum ut Deus. 61.1.a ejus divinitas probatur contra Arrianos. 12.1.b *vide* Chriſtus.
Flaminius Conſul quod cladis ſuæ omen acceperit. 90.1.b
Flora & χλωρὴ eadem dea florum. 93.1.a
Fluvius cæleſtis civitatis deſcribitur. 260.2.c quis ſit his fluvius. ibid.b & ſeqq. eſt inſtar ſolis pellucidus. 2.d
Fons Virginis in Aegypto quis ſit locus. 261.1.d
Fornicatio ſpiritualis eſt hæreſis vel idololatria. 37.1.d
Fortes fortuna adjuvat. 238.2.a
S.Franciſ. a Romana illuſtriorem pro cuſtodia habuit angelum. 39.1.a
S.Franciſcus prædeſtinationis ſuæ revelationem accepit. 36.1.d ejus fervor & renovatio mentis aſſiduus. ei promiſit Dominus Ordinis ſui perpetuitatem. 48.2.a. 231 audivit angelum ſcitiſſimè citharam pulſantem. 83.1.a ex vehementia amoris crebras patiebatur extaſes. 181.2.d jam ſenex geſtiebat ad novitiatus reducere fervorem. 237.1.d ipſe & Franciſcani an denotentur per angelum habentem ſignum Dei vivi. 105.2.b
S.Franciſci de Paula vaticinium de tribus Ordinibus ſub finem mundi orituris ex Simone de Limena. 207.1.a
Franciſcus Ribera præclarè in Apocal. ſcripſit. 8.2.b
P.Franciſci Villanovæ Societ. Jeſu elogium. 43.2.d
S.Franciſcus Xaverius quomodo cæleſtibus conſolationibus perfunderetur. 35.1.b qualiter mortuus ſit. 181.2.d in tribulationibus adhuc majores optabat. 107.1.d
Fraus & impoſturæ hæreticorum. 130.1.c
Friderici II. Imp. ſchiſma quàm diu duravit. 236.1.d
Frigidæ & calidæ potus Romanis in uſu. 53.2.c frigidi, calidi, tepidi quinam ſpiritualiter ſint. 51.2.d & ſeqq.
Frons unde dicatur, ipſa publicæ profeſſionis eſt ſymbolum. 106.1.b in fronte ſignandi electi in fine mundi. ibid. b. c in ea cur ſignandi Antichriſtiani. 169.1.a fronti inſcriptum olim nomen meretricum. 203.2.d
Fructus Italici & varii & ſapidi. 251.2.a
Fruitio Dei in cælo eſt velut fons vitæ. 118.2.d & lignum vitæ. 50.2.b
Frumentum optimum eſt ejuſdem cum aqua ponderis. 93.1.a
Fucus hæreticorum. 130.1.d
Fugere licet in perſecutione. 238.2.a
Fulgura & tonitrua Dei magnificentiam & majeſtatem denotant. 65.1.d unde hæc naſcantur. 2.c fulgure occidetur Antichriſtus. 216.1.d 219.1.d fulmini aſſimilatur S. Johannes. 3.1.d fulmina igne ſulphureo conſtant, & ſulphur olent. 231.1.d
Fulminatrix legio Chriſtiana ſitienti exercitui Antonini Imp. pluviam precibus impetravit. 91.2.d
Fumus à majeſtate Dei prodiens quid denotet. 190.1.d
Fundamenta Eccleſiæ ſunt Apoſtoli. 236.1.c
Fur vox unde derivatur. 193.2.c ſicut fur veniet Dominus ex improviſo. 44.1.d
Furiarum quæ ſit pictura & imago. 134.2.b
GAbriel quid propriè ſignificet. 14.1.c. 72.1.d ejus emblema. 14.1.d videtur eſſe de Seraphinis. 14.2.a
Gad Patriarcha typus eſt S. Petri. 255.1.b
Gagates accenditur aqua, oleo reſtinguitur. 166.1.c
Galba Imper. quo ſigno perduelles neci dandos oſtenderit. 23.1.a
S.Galla à S.Petro in cælum eſt vocata. 266.1.c
Gallinæ caro conſumit aurum. 210.2.d
γε; ſæpè encliticum eſt apud Græcos. 266.1.b
Gaudii actu quomodo Deum laudemus. 87.1.d
Gemmarum pulchritudo, pretium, ſplendor: unde dictæ. 245.1.d in cælis veræ futuræ gemmæ. ibid.c an congruè vocentur ſtellæ. 13.1.c omnes ſunt ſiccæ & frigidæ. 254.2.c gemmas plures geſtabant antiqui in annulis. 61.1.d earum in pretio qui ſint gradus. 256.2.b earum fabuloſæ virtutes. 252.2.b gemmæ duodecim civitatis cæleſtis ſignificant duodecim Apoſtolos, & duodecim Symboli articulos. 240.2.d 246.1.b hæ in quibus à gemmis rationalis differant, & conveniant. 245.2.d gemmæ priſcæ nonnullæ interiere, earum nomina mutata, novæ ſubnatæ aut ſubſtitutæ. ibid.d
Gennadius commentatus eſt in Apocal. 8.1.b
Genſericus Vvandalus Africam & Romam diripuit. 189.2.b cur dictus ſit regum omnium feliciſſimus. ibid. primus Vvandalorum regum Arrianus fuit: à Bonifacio Comite primus eſt in Africam vocatus. 2.a
Genſericus an ſit nomen Antichriſti. 169.2.d ex qualibet Gente ad cæleſtem Jeruſalem confluent aliqui. 240.1.c
Gentiles cur vocentur mare. 139.1.b cur iis gravis videretur lex Chriſti. 38.1.d
S.Gereonis vox ad orantem Epiſcopum Evergiſlum. 56.1.d
Germanicus Martyr beſtiis fuit objectus. 32.1.c
S.Germanus audivit loquentem de tumulo S.Caſſianum. 182.1.b

 S.Ger-

S. Gertrudis vidit multas animas quæ ſponte ſe à Domini conſpectu ſubducerent. 160.2.a
SS. Gervaſius & Protaſius albati S. Ambroſio apparuerunt 111.1.b
Gidon Hebræa vox quid ſignificet, & unde derivetur. 194.2.a
Gilimer Wandalorum rex à Beliſario victus & captus argentea catena vinctus ad Imp. mittitur. 129.2.d
Gladio Chriſti ex ore exeunte quid denotetur. 22.2.c
Gladius dicitur quaſi cladius. 2.a eſt ſymbolum principis; multis fuit omen mortis. ibid.
Glauci oculi terrorem incutere ſolent. 252.2.a
Gloria animæ eſt ſtola alba. 97.2.d
Gloria cæleſtis cur dicatur tabernaculum Dei. 238.2.d eſt revera gratia. 238.1.b longè major eſt quàm bona ſint & merita hominum. 210.1.a ad eam Deus neminem abſolutè elegit, niſi poſt prævisa merita. 48.2.d vocatur corona & palma ob tres cauſas. 32.1.b
Gnoſtici heretici à Nicolaitis orti. 29.2.b
Godefridi Bullonii expeditio in terram ſanctam an prædicta in Apocalypſi, 195.2.c an is repræſentetur in angelo forti ſuſtollente lapidem molarem. 212.1.d
S. Godricus eremita in Anglia S. Petro Apoſtolo confeſſus, & ab eodem abſolutus eſt. 123.1.c
Gog & Magog ſunt certæ gentes ſuum habentes regem. 229.1.d is erit unus è decem regibus, qui tempore Antichriſti in orbe dominabuntur. ibid. quales eæ futuræ ſint. ibid. igne cęleſti afflabuntur cum Antichriſto. 239.2.d
Gothi qua ratione Arriani facti ſint. 124.1.d Latinam linguam corruperunt. 63.1.c per trecentos annos, quia Arriani, Eccleſiam vexarunt. 92.2.c
Gradus cur in priſcis templis Romę conſpiciantur. 95.2.d
Græcari quid ſit. 179.1.d
Græcorum inconſtantia. 202.2.d
Græci olim à Judæis dicebantur omnes gentes idololatræ. 14.2.a
Græci ſenſim & taciturni in pugnam progrediebantur, barbari cum ſtrepitu. 82.2.b
Græci negantes Spiritum ſanctum à Filio procedere, a Turcis ipſo feſto Spiritus ſancti excisi ſunt. 125.1.d cur Chriſtum aliter pingi vetuerint, quàm ſpecie humana. 80.1.d
Grando magna ſymbolum eſt irę Dei. 150.2.a
Grando talentaris cadet in fine ſæculi. 195.1.c ea myſticè intelligitur. 2.b
Grandine cur Deus in fine ſæculi percuſſurus ſit tertiam terræ partem, non totam. 124.2.d
Gratia maxima eſt gradus perfectiſſimus. 35.2.d
Gratia gratiam emimus majorem. 55.2.b
Gratiæ divinæ pulſus qualis. 56.2.c
Gratia operans & cooperans aut ſubſequens quomodo diſtinguantur. ibid.
Gratiam cur in ſalutatione poſt Chriſti aſcenſionem Apoſtoli paci addiderint. 11.1.a
Gratiæ lex quamdiu duratura ſit. 227.1.a
Gratiarum actio, quam homines beati in fine ſęculi agent Deo, unde habebit ortum. 113.1.c ea eſt optima ratio impetrandi à Deo donum perſeverantiæ, & pertingendi ad ſalutem. ibid.d quàm ea utilis, neceſſaria, ſancta, Deo grata. 2.b.& ſeqq. eſt victima novi teſtamenti. 113.2.d ea Deo gratiſſima eſt qua in Miſſa ſit. 82.2.b hæc pro beneficiis à Deo acceptis facta, vocatur ſacrificium laudis. 113.2.d eſt unicum ſacrificium quod Deo preſtare poſſumus & debemus. ibid.c.d
Gratulationis actu Deum ſummè laudare poſſumus. 87.1.d
S. Gregorio Pontifici celebranti adſtabat angelus. 112.1.c is an denotetur per aquilam clamantem in cælo væ. 127.1.c ærumnis preſſus Deo gratias egit. 115.1.a hæreticis primus Antichriſtus eſt 130.2.d is Anglos per S. Auguſtinum ad fidem adduxit. 150.2.a 131.1.c
S. Gregorius Nazianz. eſt in Apoc 1. commentatus. 8.1.a relicto patriarchatu Conſtantinopolitanus conceſſit. 42.1.d
S. Gregorius Thaumaturgus à S. Johanne in orthodoxa doctrina confirmatus eſt. 3.2.d
Groſſi ſunt ficus immaturæ. 101.1.a
Guardianus Franciſcanorum Londinenſium gaudet dum patibuli ſcalas conſcendebat. 83.1.d
Gubernatio nonniſi probo committenda. 39.1.a
Gula fomentum eſt luxuriæ. 13.1.b
Gygarta urbs unde dicta, an à Gog. 225.2.a
Gyges non eſt, idem qui Gog. ibid.a

HÆreſis quomodo proſerpat & celeriter ſe diffundat. 130.2.a hæreſes pleręque per mulieres propagatæ ſunt. 37.1.d penè omnes Chriſto adverſatę ſunt. 93.2.d iis exortis ſemper opponit Deus antagoniſtas. 145.1.b
Hęreſiarcharum funeſtus interitus. 219.2.a
Hæretica Eccleſia vocanda eſt Babylon. 100.2.d
Hæretici Scriptura addendo vel minuendo adulterant. 206.1.a dogmata præva per eloquentiam ſuis propinant. 194.2.a eorum ſymbolum eſt rana. ibid. cur dicantur locuſtę. 130.1.b & ſeqq. eorum proprietates varię. 206.1.d eorum ſimulata humanitas. 93.2.d 133.2.d 137.1.b per equum nigrum ſignificantur. 92.2.a Scripturam ad mentem ſuam torquent. 92.2.d in eorum perſecutione furtim Sacramenta percipiuntur, ad neceſſitatem non ad abundantiam. 93.2.d ſunt mendaces. 133.2.d vocant doctrinam ſuam altiſſimam, profundiſſimam, & nulli alii, quàm ſibi ſuiſque comprehenſibilem. 98.1.b
Hęretici moderni ſunt pręcurſores Antichriſti. 165.1.c quid per quatuor Johannis animalia intelligant. 69.1.a graſſantur in cęlum, terras, Purgatorium, infernum quomodo. 130.2.b quinam eorum commentati ſint in Apocalypſin. 8.2.c eorum calumnia in Rom. Pontificem & Eccleſiam refutatur. 130.2.a & ſeqq. 163.2.c 164.2.c 197.2.c 200.2.a 264.1.a
Haymo commentarium in Apocal. ſcripſit. 8.1.c
Hebręi per futurum ſignificant rei conſtantiam & continuationem. 11.1.b ſub pretio intelligunt præſens & futurum & voce veria. 181.2.a ſępè abſtracta uſurpant pro concretis. 134.1.b verba activa realia capiunt pro actibus mentalibus. 165.2.b 210.1.a inſtrumentis addunt *in*. 165.2.a ſępè dicta ſua non ad proximè pręcedentia, ſed ad remotiora, quę anteriùs prœceſſerunt, referre. 225.1.a
Hebrææ aliquot voces etiam aliis linguis communes. 211.1.c
Hederam ſacerdotes Rom. nec tangere, nec nominare poterant. 25.2.b
Helvetii Catholici publicè inter hæreticos geſtant roſaria & cruces. 106.1.b
Henoch nondum eſt mortuus, ſed raptus à Deo. 141.2.c repræſentat ſtatum legis naturæ & Patriarcharum. ibid c ab eo deſcendunt omnes homines per Noe. 147.2.d *vide* Elias.
Henricus V. Imp. renuntiavit juri inveſtituræ. 227.1.a
P. Henricus Garnetus Soc. Jeſu poſt martyrium in ſpica expreſſus conſpicitur. 106.2.c
Hrm quid proprie ſignificet, & unde deducatur. 19.1.a
Herodes infanticida vocatur draco rufus & igneus. 157.1.c
Hierarchiæ primæ angeli quænam Dei attributa repræſentent. 64.1.c
Hieronicæ veſte alba, florida, triumphali, & palmea, & ſubinde palmea corona donabantur. 111.2.c
S. Hieronymi qualis fuerit mors. 181.2.d
Hieroſolymitana Eccleſia cur leone denotetur. 69.1.a
S. Hilarius quàm liberè Conſtantium Imp. reprehenderit. 140.1.b
S. Hippolytus ob doctrinam creatus Epiſcopus Portuenſis, & ſtatua marmorea donatus, & capitis damnatus 1.1.a eſt Apocalypſin interpretatus. 8.1.a ejus elogium: non idem B. Nonno. 41.2.a
Homerus fuit Moſe longè poſterior. 261.2.a
Homo creatus ad beatitudinem. 157.1.a ejus fragilitas & miſeria. 187.2.b
Homo in animalibus Johannis denotat Dei bonitatem & manſuetudinem. 70.1.a item Chriſti humanitatem. 1.c
Hominibus Deus utitur ad homines docendos. 179.1.c an tot ſalvandi, quot angeli ceciderunt. 144.1.c homines beati implent partem angelorum lapſorum 156.1.d & ſeq. homines nonnulli beſtias vult referunt. 68.1.d

S. Ho-

S. Honoratus Ambianenſis Epiſcopus è Chriſti manibus communicavit. 123.2.a
Hora quàm latè pateat, & ejus ſignificatio. 47.1.d
Horma quis ſit locus. 190.2.b
Hoſtes tres fidelium ranis comparantur. 189.2.d
Humanitas Chriſti per pedes ejus apparentis denotatur. 21.1.c lunæ aſſimilatur. 152.2.c & ſeqq. ea cruenta Chriſtus diabolis terrori eſt. 217.1.d in cælo eſt velut ejus lucerna. 258.2.b eam anagogicè ſignificabat area veteris teſtamenti. 150.1.a
Humilitas optimè purificat cor. 55.2.a eſt via ad cælum. 239.2.a eſt gemma virtutum. 255.1.a
Humilitas plena quæ ſit, quæ non. 44.2.b radix eſt religioſæ pacis, quietis, ſanctitatis. 257.2.a
Hunericus Vvandalorum rex quomodo in Orthodoxos ſævierit, ejus caſtigatio à Deo. 129.2.d
Hungariæ regis inauguratio quo ritu peragatur. 22.2.d
Hyacinthina tunica Chriſti quid denotet. 19.2.c
Hyacinthus flos unde maculoſas notas habeat, & unde nomen 254.1.d ejus vires. 2.a.b
Hyacinthus gemma qualis ſit, variæ ejus ſpecies, colores, diſcrimen hodiernorum à priſcis. 254.1.a priſcorum dotes, natura, vires. 254.1.b
Hydra an fuerit draco ſeptem capitum. 156.1.b
Hymnorum reſponſoriorum in Eccleſia quæ ſit origo. 71 2.d
Hymnodia Dei quintuplex. 115.2.b
Hyperbata in Apocalypſi ſunt frequentia. 185.2.c
Hypocriſis hæreticorum. 130.1.d
Hypocritæ an per equum pallidum Johanni viſum repræſententur. 93.2.d
Hyſterologia mortis Eliæ & Henoch in Apocalypſi. 142.1.c rara eſt in ea hyſterologia. 6. 2. a 178. 2.d

S. JAcobus Major carbunculo cur comparetur. 249.1.b ejus charitas, fervor. ibid.c Hiſpanias convertit, primus Apoſtolorum Martyr occubuit. ibid.b c ejus typus fuit Dan Patriarcha. 255.1.d aliquando Hiſpanis opem & victoriam attulit. 90.2.d
S. Jacobus Minor cur topazio gemmæ comparetur. 253.1.a erat is Chriſto ſimilis, ejus vitæ auſteritas, ſcripſit epiſtolam omnigena perfectione plenam. ibid.2.b ejus typus fuit Simeon Patriarcha. 255.1.c
Ianiculum collis Romæ fuit præter ſeptem alios notiores. 203.2.d
Iapones cur ſemper calidam bibant. 53.2.c
Jaſpidis & ſardius in throno Dei quid ſignificet. 61. 1.d 2.a
Jaſpis eſt lapis viridis, interdum etiam purpureus. ibid. 1.d 239.2 d deſignat Deum ſua luce Beatos recreare & confirmare. 240.1.a cur ſit in fundamentis muri cæleſtis Jeruſalem. 244.1.c nomen jaſpis unde dicatur: *jaſpe* Hebraicus alius eſt à Jaſpide Latino. 245.1.b ejus color, firmitas & vires. ibid.c & ſeqq. quis preſtantiſſimus. ibid. eſt ipſe non ſimpliciter viridis, ſed maculoſus. 246.1.d ejus maculę ſalutares ſunt, eſtque gemma antiquiſſima. ibid.2.b ſubinde opacus, ſubinde pellucidus eſt. ibid.d
Idolia priſca erant quaſi cauponæ. 209.1.a
Idololatria in fine mundi renaſcetur, ſed eam poſtea veniens evertet Antichriſtus, volens adorari ipſe ut Deus. 137 2.b 148.1.c
Idololatria vocatur fornicatio. 199.2.d ad eam viam ſternit libido. 178.1.d
Idolothytis per ſe veſci licet, ſed olim ob varias cauſas non licebat. 37.2.b
Jehova nomen ineffabile proprium Dei eſt. 217.2.b 11. 1.d
an Id nomen ſit idem cum, *Qui eſt, qui erat, & qui venturus eſt*. 11.2.a
unde Id compoſitum. ibid. an ſignificet S. Trinitatem. 2 b notat Dei tum eſſentiam, tum providentiam. ibid.c
Iegudiel angeli nomen ſonat idem quod laus Dei. 14.1.c ejus emblema. 14.1.d
Ieremias Propheta in quo fuerit typus Iohannis Evangeliſtæ. 142.1.2.c an in fine mundi cum Elia contra Antichriſtum venturus. 142.1.a
Ieruſalem quoties mutarit fidem & religionem. 198.2.d quot haberet portas. 240.1 b ejus quis eſſet ambitus. 242.1.d erit regia Antichriſti. 148 1.a 2.b cur vocetur Sodoma & Aegyptus. 1.d2 a magnus illuc erit confluxus, Antichriſto in ea reſidente. ibid.b in ejus plateis occiſa jacebunt corpora Eliæ & Henoch. ibid.c findetur in tres partes paulò ante cædem Antichriſti. 195.1.a cur vocetur civitas magna. ibid. ipſa etiam punita ob priſca patrum peccata. 212.1.c Ieruſalem cæleſtis duplex. 235.1.b
Ieſus eſt nomen novum Chriſti. 31.1.b
Ieſu Chriſti animæ revelata Apocalypſis in ejus incarnatione. 10.1.a
eam ipſe Iohanni revelavit per angelum. ibid. ejus quæ fuerit olim ſalutatio. 11.1.a verum teſtimonium de Patre reddidit apud homines. 14.1.d quomodo ſit primus Martyr. ibid. eſt primogenitus mortuorum. ibid. b ipſe patiens eſt dux omnium patientium. ibid eſt princeps regum terrę. ib.c. ut homo agnoſcit Deum ut Deum & creatorem ſuum. 2.c in eo ad judicium veniente videbuntur crucifixionis inſignia & vulnera. 15.2.d quomodo dicatur α & ω, principium & finis. 1.d. & ſeqq. eum an viderit Johannes in 1. Apocal. capite apparentem, & qua forma. 18.2.b cur veſtitus apparuerit podere. 19.1.a & cur tunica hyacinthina. 19.2.a eſt noſter Pontifex. 19.1.c ejus aurea zona & cinctio ad mammillas, quid denotet. 20.1.a quid ejus oculi flammantes. 20.2.d quid ejus pedes deſignent. 21.1.c.2.a ſoli fulgenti comparatur. 23.1.b.2.b ejus gloria in cęlo quanta ſit. 23.1.d ejus divinitas aſſeritur. 24.2.b 37.2 c 61.2 c 87.1.d quomodo oculos flammeos habere dicatur. 36.2.d cur ſtella matutina dicatur. 39. 2.a eſt clavis & claviger. 45.2.d ſummam poteſtatem habet in Eccleſia. ibid.c ejus poteſtas in mortem & infernum. 2.a ejus amor erga Patrem. 50.2. d cur vocetur Amen. 51.2.d eſt cauſa efficiens & exemplaris rerum creatarum. 51.2.c ejus principatus in omnes creaturas. ibid.b ut homo nos ſibi reconciliavit etiam ut Deo. 61.1.b an per quatuor animalia Johannis deſignetur. 69.1.b 2.b an intelligatur per librum ſignatum ſeptem ſigillis. 76.1.d apparuit Johanni ſpecie agni occiſi. 79.1.c quomodo vocetur agnus & leo. ibid. eſt radix, id eſt ramus, David. 79.2.c eſt agnus Dei & occiſus ab origine mundi. 80.1.b 165.2.b depictus olim eſt agni ſpecie. 79.2.b amat mites & manſuetos. ibid.d quomodo habeat cornua ſeptem, & quid illa ſignificent. 81.1.b ejus amor potens eſt. 2.b quomodo citharœdus in vita fuerit. 83.2.b merito paſſionis accepit poteſtatem revelandi cui vellet futura circa regimen Eccleſiæ. 85.1.a
Item aſſumendi ſibi in populum quoſcumque voluiſſet. 2.b non potuit mereri divinitatem, utpote quæ in eo præcederet exiſtentiam. 86.1.a
In Verbo videt infinita. 86.2.a cur dicatur ſeſſor equi albi Johanni viſi. 89.2.a 90.2.b ejus victoria de Gentibus. 91 1.b an ſignificetur per angelum habentem ſignum Dei vivi. 105 1.d natus eſt nocte ſilenti. 118. 2.c an denotetur per angelum habentem thuribulum. 121.2 a morte ſua cælum hominibus patefecit. 122. 2.b viſus aliquando eſt in cælis jam glorioſus ſacrificium Miſſę celebrare. 123.1 b an ſit angelus de cælo deſcendens amictus nubi. & iridem in capite habens. 138.1.c d quomodo eum jam inde ab initio oderit diabolus. 151.1.d veſtit Eccleſiam ut veſtis, & illuminat ut ſol. 152.2.a quomodo vocetur Michael pugnans cum dracone. 159.1.b ejus nomen Ἰησοῦς efficit numerum. 888. 170.2.a quomodo ſit angelus habens poteſtatem ſuper ignem. 183.2.d alligavit cacodæmonem veniens in mundum. 202.2.c albo inſidere viſus eſt equo Johanni, Antichriſtum debellaturus. 216.1. d an verè id ita futurum. 2. b. c poſt aſcenſum ſemper in cælo manet. 217. 1. a habet clavem abyſſi. 145. 1. c quomodo diabolum ligarit, & eum ſolvet. 3. 2. b ſapphiro aſſimilatur. 248. 1. b hujus natura ei ſecundùm deitatem applicatur, ibid. & ſeqq. ejus in paſſione amor. 256. 2. d eſt margarita pretioſiſſima. 256. 2. d & ſeqq. eſt templum Beatorum. 258. 1. d ejus humanitas

eſt lucerna cæli. ibid. d quomodo dicatur lignum vitæ 263.1.b ejus ſanguis eſt velut ſapo ad elevandas maculas noſtras. 265.1.b

Jezabel regina Dei cultores perſecuta eſt. 37.1.a quænam Jezabel ab Epiſcopo Tyatirenſi permiſſa, varia expoſitio. ibid.b an ſit ipſa Synagoga Judaica. ibid. fuit potens quædam mulier propagans ſectam Nicolaitarum. ibid d

S.Ignatius Epiſcopus Antiochenus epiſtolis ſuis ſubſcripſit, *gratia* 11.1.a auctor eſt pſalmodiæ alternæ ſive chori. 72.1.a

S.Ignatius de Loyola prædulcium lacrymarum copia penè oculos amiſerat. 35.1.a lectione vitæ Sanctorum mutavit vitam. 57.1.a quanti cruces & ærumnas faceret. 116.2.a cur Societatem à ſe nominari noluit. 10, 1.a

Ignis caritatis eſt ſymbolum. 54.2.d.123.2.b

Ignem in Antichriſtianos ſibi reſiſtentes evocabunt Elias & Henoch. 147 1.b

Ignis infernalis quàm ingens futurus ſit. 185.1.a eſt ſulphureus. 232.1.b & ſine fumo. 213.2.c

Immortalitatem deſignat candor & albedo. 111.2.b

Imperativus aliquando non præcipientis eſt, ſed comparantis. 264.2.a

Imperatores Romani ſerviebant quæſtui & lucro etiam ſordido. 209. 1. b 212. 2,b quàm atrociter olim in Chriſtianos graſſati ſint. 171.1.a 197.1.c

Imperii ſymbolum eſt equus. 89.1.a 90.1.a

Imperium Rom. valdè jam declinat, ipſum verò durabit uſque ad finem mundi. 227 2.b

Id erit ultimum, & à quo evertendum. 205 1 d

Ipſum modò adhuc ſtat contra hereticos. 206 1.a æternum id fore opinati ſunt Gentiles, etiam Chriſtiani nonnulli. ibid.c id cadet everſa Roma ab Antichriſto 206 2.b 208. 1.d *vide* Romanum.

Impii dum apertè non queunt, per fraudem nocent occultè. 237.1,b quomodo tranſeant ad mortem primam & ſecundam. 226.1.b

In fine mundi viſis tot ſignis, nihilominus in ſceleribus perſiſtent. 91.2.d

Impii vocantur arena, cur. 162.1.c

Impoſtor quidam blaſphemus in Peru ſeſe redemptorem orbis eſſe jactabat. 167.1.b

Impudentia hereticorum. 131.1.c

Impunitas peccandi eſt peccatoris lectus; & ſignum reprobationis. 37.2.a

In aliquando capitur pro *pro*. 180.2.a

In Domino mori quid ſit. ibid.& ſeqq.

Incarnationis Chriſti myſterium iride denotatur, cur, 62.1.b repreſentatur carbunculo. 249.1.d & ſeqq.

Item ortu unionum. 256.2.d.& ſeqq.

Incendia multa modò ſub terra latent, quæ in fine mundi erumpent. 232.1.d

Inconſtantes tempore Antichriſti futuri, denotantur per atrium templi Salomonis. 143.1.b

Infans Patris an Chriſtus propriè dicatur. 80.1.b

Infantes fidelium olim docebantur *alleluja* proferre. 200.1.c

Inferos locales & veros negant Lutherani multi. 130.2.b

Inferni clavis quæ ſit. 24.2.d 47.1.a

Ipſe eſt lacus iræ Dei. 184.1.d

In eo erit verum ſulphur. 219.1.d ejus pœna major eſt deliciis hujus vitæ. 210.1.a

In eo eſt ignis ſine fumo. 180.1.b

In eo nulla eſt dies. 1. d ei qualem vim in demones & damnatos indiderit Deus, 135.2.a ejus longitudo & latitudo quanta. 184.2.c & ſeqq. cur vocetur abyſſus. 128.2.c ejus ſitus deſcribitur. 185. 2. b ejus horror quantus. 2.d quos daturus ſit mortuos. 231. 1. c & ſeqq.

In Apocal. inducitur velut perſona per proſopopœjam. 25.1.a

Ipſe & mors velut ſociæ penè ſemper conjunguntur. 231 2 1.b quomodo miſſi dicantur in ſtagnum ignis. 2.b.& ſeqq.

Influentiæ celorum in fine mundi ceſſabunt. 101.1.d

Ingreſſus Religionis ſimilis eſt baptiſmo. 119.1 d

Innocens ab omnibus videri gaudet. 232.2.d

Innocentium, ſui ſcilicet & aſſeclarum ſuorum, liberationem ab injuria petunt Martyres. 97.1.c

Innocentes ab Herode occiſi quot ſint. 174.2.d

Innocentia vitæ eſt velut candida veſtis animæ. 44. 2.d

Innocentia & puritas ab omni labe, eſt ſanctitas. 72. 2.c

Inſtrumenta muſica in cęlo fore probatur. 83.1.b

Inſtrumentis ineptioribus ad res magnas uti Deus gaudet. 46.2.c

Inſulę in fine mundi de loco movendæ ſunt. 195.1.b

an In fine mundi à mari, è quo enatę, ſint abſorbendæ. 102.1.a

Intellectus ad omnia videnda & audienda à Deo ſuſtolli poteſt. 230.2.d

Interpres Vulgatæ adverſus calumniantes defenditur. 134. 2.a

Interpretes Apocalypſeos varii quolibet ſæculo. 8.1 a quinam prę cęteris legendi. 8.2 c

Invidi luteo ſunt colore. 196.1.b eorum imago ſunt locuſtę. 132.1.b

Joachim Abbas an verè fuerit Propheta, ejus errores & deliria. 8.1.a 183.2.b ejus prophetia de novo Ordine Jeſu quomodo intelligenda, & cujus auctoritatis ſit. 46 1.d

Joas rex ab amita in domo Domini abſconditus, myſticè expoſitus. 157.1.c

Ioel pronuntiavit ſigna judicio prevía. 102.2.b

Johannes Abbas quomodo dulcedine interiori perfunderetur. 35.1.c

S.Johannes Apoſtolus eſt Propheta novi teſtamenti. 1.1.a an venturus ſit contra Antichriſtum. ibid.b an necdum mortuus. ibid.c.2.a mortuus eſſe probatur. 2,b 141.1.d

In quo cęteris Evangeliſtis antecellat. 1.2.d habet omnes Sanctorum titulos. 2.c virgo fuit per omnem vitam: ibid.d.216.1.a 249.2.d ejus prerogativę apud Redemptorem noſtrum. 2.1.b fuit propriè Martyr, quia in fervens oleum conjectus. 2.1.c locus & modus martyrii ejus. ibid b fuit & flagellatus, & ignominię cauſa attonſus. ibid.c fuit & Martyr ſub cruce Chriſti. ibid.d aquilę cur comparetur. 2.2.b 71.2.d in cęlo ſpecie aquilę ſe vidit. 3.1.a 179.1.a eſt Doctorum ſanctiſſimus, & Sanctorum doctiſſimus. 3.1.b eſt ſol Evangelii. ibid.d cur dictus cum fratre Boanerges. ibid. 249.1.c 249.2.d eſt tonitru & fulmen. 3.1.d Theodoſio Imp. victoriam contra Eugenium prædixit. ibid.b charitatem Dei & proximi in omnibus ſpiravit. ibid.c 249.2 d ejus elegia. 3.1.a apparuit S.Brigidę, dicens ſe auctorem Apocalypſeos. ibid. docuit S. Gregorium Thaumaturgum & S. Chryſoſtomum. 2.2.c eſt verè auctor Apocalypſeos. 4.2.a cur vocetur Theologus. ibid c an mortuus ætatis anno XCIII. 4. 2. d 249.2.d 266.1.b cur potiſſimùm ſcripſerit Apocalypſin. 6.2.d ei revelata Apocalypſis à Chriſto per angelum. 10.1.a ejus humilitas. ibid.c quomodo ſit particeps Chriſtianorum in tribulatione & regno. 17.1.c vocem cur à tergo audierit. 2.c an viderit Chriſtum ipſum revera in 1.cap Apocalypſ.18.2.b rediens ab exilio Epheſum conceſſit, ibique Evangelium ſcripſit, & mortuus eſt. 30 2.d non potuit ſeipſum in quatuor animalibus docere aut videre. 70.1.a utrumque Chriſti adventum deſcripſit, primum in Evangelio, alterum in Apocalypſi. 78.1.c plura in Apocalypſi accepit, quàm ſcripſerit. 139.2.b quando iterum prophetaturus gentibus & populis dicatur.141.1.c audito nuntio de excidio Babylonis & nuptiis Agni procidit in terram. 215.2.c.cur ab eo angelus adorari noluerit. 2.a

In ſmaragdo gemma cur denotetur. 249.2.d ejus typus fuit Judas patriarcha. 255.1 d quomodo Apocalypſi ſuę ſubſcribat. 264.1.d quomodo optare diſſolvi. 266.1.a

Johan. Baptiſta habuit veſtem ex pilis camelorum. 145. 2.d

Johan.Chryſoſtomus in exilio & variis ærumnis gaudebat. 116.1.c & ſeqq. ei apparens S. Johannes Apoſtolus, eum illuminavit. 3.2.d eidem S.Petrus apparens tradidit ei duas claves. 46.1.a eum tutati ſunt angeli adverſus milites ab Eudoxia ad eum capiendum miſſos. 121.2 c

Iohannes Gerſon qualiter mortuus ſit. 181.2.d

Io-

Johannes & Paulus martyrium ſubjere ſub Juliano. 146.2.a
Johan. wiclef & Hus conſentiunt in fidei articulis cum Luthero & Calvino. 223.1.c
S. Joſephi confeſſoris dignitas. 10.1.c
Joſephus hiſtoricus cur Cherubinorum formam texerit. 68.2.c
Jovem lapidem jurabant veteres. 212.2.a
Iræ quod ſit hieroglyphicum. 134.2.a
In ea cur oculi flammeſcant. 20.2.d
Ira Dei in impios tum in hoc mundo, tum in inferno. 150.2.a
S. Irenęus in Apocalypſin ſcripſit. 8.1.a an fuerit Epiſcopus Tyatirenſis, ad quem ſcribit Johannes. 36.2.a
Irene Imperatrix Leonis Imp. Iconoclaſtæ uxor iconoclaſmum ſuſtulit. 62.2.a & ſeq.
Iris in circuitu throni Dei quid ad litteram ſignificet. 62.1.a propriè ejus miſericordiam notat. 2.d
Iſrael omnis in fine ſæculi ſalvus fiet. 108.1.c.q
Iſſachar patriarcha typus eſt S. Judæ Thaddęi. 255.2.c
Ita pro *talis* capitur interdum. 44.1.d
Italiæ delicię & amœnitas. 211.2.a ejus ficus biferę, & alię arbores toto anno virentes & fructus dantes. 262.2.a
Jubili actu Deum laudare poſſumus. 87.2.c
Jubili Sanctorum in cęlo quales. 83.1.a
Judæ Patriarchę viror è quo colligatur. 249.2.d eſt typus S. Johannis. 255.1.d
Juda tribus an primò ad Chriſtum convertenda. 109.1.b
S. Judas Thaddęus fuit aurea ſapientia, acer in hęreticos, & fulgore aureo virtutum amabilis, proinde chryſopraſo gemmæ comparatur. 253.2.b cur dictus Corculum. ibid. ejus typus fuit Iſſachar. 255.2.b
Judæi cur vocentur terra. 139.1.b etiam caſtigati ſunt ob priora patrum peccata. 212.1.c primò Chriſtianos ſunt perſecuti. 31.2.c diligenter ſervant adhuc diviſiones tribuum ſuarum. 109.1.a poſt cęſum Antichriſtum omnes ad Chriſtum convertentur. 103.2.a
Judices olim coronati ad judicandum ſedebant. 64.1.a Martyres judices futuri ſunt cum Chriſto. 224. 1. a b c
Judicii proprii tenaces non ſint ſenatores. 64.1.d
Judicii dies acceleratur ob preces Sanctorum. 97.2.a
Iride repræſentatur. 62.1.a an is præſciri poſſit cęſo Antichriſto. 220.1.b
In eo quiſque cujuſque facta videbit, & quomodo. 230.2.c
Id per prævia ſigna Deus pręnuntiabit. 99.2.b tota Trinitas ad id veniet. 12.1.c eſt id aſſiduè cogitandum. 232.2.a ejus horror. ibid.c optimè per beryllum gemmam reprę̃ſentatur. 252.1.d Chriſtus ad veniet ad id inexſpectatò ſicut fur. 194.1.c
Judicia Dei ſunt juſta & vera. 188.1.c eorum abyſſus an ſit liber ſignatus Johanni viſus. 76.2.d
Julianus Apoſtata typus Antichriſti. 168.2.c 171.2.a ejus perſecutio brevis fuit. 118.1.c cælitus ictus interiit. 102.1.d 172.1.a 219.2.b
Iulii Cæſaris equus portentoſus. 90.1.a
Iumento aſſimilatur dęmon. 155.2.d
Iuramus manu levata in cælum. 139.2.a
Iuramentum maximum priſcis quod eſſet. 23.1.a
Iuſtinianus Imp. Codicem Juris digeri juſſit; factus poſtea Eutychianus, afflixit Silverium & Agapetum Papas. 138.1.d
Juſtinus Imperator exterminari juſſit arrianiſmum. ibid.b per Narſen Totilam regem repreſſit. 149.1.c
Juſtitia & injuſtitia ſemper creſcere & augeri poſſunt. 264.2.a
Iuſtorum octo ſunt gradus & ſtatus. 23.1.d
Juſtus monachus cur viſus ſit ad triginta dies Purgatorio detineri. 259.2.c
Juventutis inſtitutionis maxima habenda eſt ratio. 243.1.d

Κέλευσμα quid propriè ſit. 9.1.a
Kemnitii heretici in Sacramenta Eccleſiæ calumnia. 25.1.b
περιζώννυσθαι quid propriè ſit. 179.2.b
κοπιᾶν dupliciter laborare ſignificat. 28.1.a
κοσμεῖν non tantùm ornare, ſed & ordinare & diſtribuere ſignificat. 245.1.d

Labarum Conſtantini qualem præſerret characterem. 168.2.b
Labor qui in hac vita pro Deo ſubitur, brevis eſt. 265.1.a
Lacrymas ab oculis Beatorum quomodo abſtergat Deus 279.2.c
Lacus frequentes in Italia. 211.2.d
Lętitiæ ſymbolum ſol eſt. 23.2.d
Lampades ſeptem ante thronum Dei in Apocal. quid denotent. 66.1.b
Lanę Laodicenſes quàm prę̃ſtantes. 55.1.c
Laodicia urbs ubi ſita, ejus nomina, conditor. 51.1.c eſt opulentiſſima, ejus opes ex ovibus. 55.1.c
Lapſum quomodo tepidis optare liceat. 53.1.a
Lateranenſis templi elogium. 203.1.c
Lavamur ſex modis in ſanguine Agni. 116.2.c
Laudantes Deum aſſiduè, angelos imitantur. 71.2.d
Laudare eum jugiter quomodo quis poſſit. 2.b id eſt vitam inchoare angelorum. 115.1.d gnome de Dei laude. ibid.c
Laurentius Antipapa contra Symmachum quartum ſchiſma generale in Eccleſia produxit. 134.2.d
Laus Dei quadruplex eſt. 214.1.a
Lector quidam quia *alleluja* cantabat, ab Arrianis jaculo in gutture trajicitur. 214.1.d
Lectus peccatorum quis ſit. 37.2.a
Leo hebraicè *labi* dicitur à corde, quia magnanimus. 69.1.d vigilantiæ ſymbolum eſt. 41.2.d item ſuperbiæ & ferocitatis. 164.1.c item fortitudinis, iræ & vindictę. 189.2.c item Dei fortitudinis & potentiæ. 70.1.b item Chriſti. 79.1.d & ſeqq. ejus proprietates ei adaptantur. ibid. & 80.1.a
Leo I. Papa Gentericum Vvandalorum regem rogavit ut templis abſtineret. 204.1.b dictus eſt Oecumenicus. 199.2.b
Leo Abbas quomodo ſe regem fore prędixerit. 17.1.d
Leontius Abbas vidit angelum altari adſtantem. 121.2.c
λευκαίνειν dealbare, mundare, & pellucidum ac candidum reddere ſignificat. 110.2.d
Leges naturę, Moſaicę & Chriſti quamdiu durarint, & hęc duratura ſit. 226.2.a 227.1.a
Legum ſeveritas commendatur in rectoribus. 39.1.a
Leges Apoſtolicę & Eccleſiaſticę non adduntur Scripturę ut Scriptura divina, ſed ut humana ex divina deducta. 266.1.a
Liberi homines cur dicantur *animæ*. 211.1.d
Libertas qualis deceat conſiliarios. 65.1.b
Liber ſignatus quem vidit Johannes, fuit involutus ut mappa geographica. 76.1.a an fuerit ſignatus arcanis characteribus. ibid.c quid per eum intelligatur. 2.a & ſeqq. eſt à ſuis ſigillis diſtinguendus. 77.2.a ipſe eſt Apocalypſeos myſteria, & oracula in Dei præſcientia contenta. 2.a quid in eo contineatur. ibid.c.d non poterat legi niſi reſeratis omnibus ſigillis. ibid.d quomodo eſſet ſcriptus intus & foris. 78.1.c ſenſim eſt ab Agno apertus. 82.1.a ob eum reſeratum omnes angeli & creaturę Chriſtum laudarunt. 86.1.a.2.c eo graviora mala continebantur, quàm ſigillis. 141.2.c nec eadem erant; hinc Johannes tam vidit librum apertum, quàm ſigilla reſerata. 2.a.b de libro vitę diverſimodè quis deletur. 45.1.a in eo dupliciter Sancti ſcribuntur 45.1.b is qui dicatur. 231.1.a
Libri aperti in judicio pandendi qui ſint. 230.1.a & ſeq.
Libri liberè monent reges & principes. 65.1.b
Libri veterum erant convolubiles. 76.1.a 78.1.c 101.1.a
Libido & gula viam ſternit ad hęreſin & idololatriam. 178.1.d item ad atheiſmum. 198.2.d
Libido per Euphratem commodè deſignatur. 196.1.a reddit pallidos & luridos. 94.1.c eam in fine mundi quomodo puniet Deus. 191.2.b
Ligari quomodo & quando dęmones dicantur. 135.2.a
Ligatio dæmonis per mille annos quomodo intelligatur.

221.1.c

Lignum vitæ quale Chriſtus promittat vincenti. 30.1.c tale erat in paradiſo. 260.1.a

Ligurius gemma an idem ſit qui hyacinthus. 254.1.c

Linea tunica ſacerdotis quid denotet ſymbolicè. 19.2.b ea tantùm uſque ad crura deſcendebat. ibi c cur dicatur podeeis, ibid.d

Linum ſymbolum eſt mortificationis & patientiæ. 189.1.a ſemper injuria fit melius; 19.2.b

Linum mundum & candidum quid denotet. 189.1.b

Locuſtæ ſymbolum concupiſcentiæ & cupidinis. 128.1.b ipſæ deſcribuntur, ibid.d 132.1.a 132.2.b quàm ſint noxiæ. 133.2.a variæ earum ſunt ſpecies & forma. 132 2.a iis aſſimilantur hæretici & hæreſiarchæ. 130.1.a & ſeqq. ipſi verò iis aſſimilant monachos. 130.2.d locuſtæ de puteo abyſſi egredientes quid ſint. 128.1.a ſunt veri demones. 131.2.c.& ſeq. eas veras fore etiam eſt probabile. 2.c ſed eas diriget diabolus Abadon. 132.2.a

Longitudo & latitudo cæleſtis civitatis myſticè exponitur 241.2.d

Longobardos an Narſes in Italiam evocarit. 149.1.c 211.2.c

Loquitur Deus hominibus tripliciter. 10.1.c

Loricæ equeſtris exercitus in fine ſæculi graſſaturi in impios quales futuræ. 136.2.b c

S.Lucas an fuerit ſenior ille qui dixit Johanni, *Ne fleveris* 79.1.a cur per vitulum demonſtretur. 69.2.a

Lucerna in Scriptura ſignificat regnum & ſacerdotium, 26.2.c

Lucifer Calaritanus an fuerit Sardenſis Epiſcopus, 41.1.c non fuit Smyrnæ Epiſcopus; quare ab Eccleſia fecerit ſchiſma: rediit poſtea ad eam. ibid. quàm liberè Conſtantium Imp. Arrianum ſit allocutus. 147.1.d

Lucifer religatus in inferno ſuos ubique habet emiſſarios. 135.2.a quando & quomodo ibi religatus ſit. 221.1 d plurimos angelorum ſua ruina involvit. 156.2 b in quo ejus & ſequacium ambitio ſita fuerit. ibid. an tertiam angelorum partem poſt ſe traxerit. ibid. 151.2.d cur nomine draconis rufi intelligatur. 155.1.d quod flumen ore vomat. 161.2.b ſex ejus epitheta. 159.1.d

Lucina Juno erat Gentilibus Luna, à parturientibus invocari ſolita. 152.1.c ei Chriſti humanitas aſſimilatur. 2.b.c

Lucta Eccleſiæ cum diabolo in fine mundi maximè intenditur à Johanne in ſigno magno. 152.1.d

Ludovici Alcazaris opinio de Apocalypſeos argumento quas difficultates contineat. 5.1.a & ſeqq. 8.2.d ejus intentio & ſententia excuſatur. 6.2.b cum auctor in compendium redegit. 9.1.a ejus commenta ingenioſa reiiciuntur. 22.2.a

S.Ludovicus Galliæ rex blaphemantis linguam ferro candenti inuri voluit. 32.2.c

S.Ludovicus Epiſc. qualiter mortuus ſit. 181.2.d

Ludovicus Imp. quare diu in Purgatorio pœnas dederit. 29.2.b

Lumen gloriæ & clara Dei viſio eſt velut ſtella matutina, 39.1.d

Lunæ magnus in ſublunaria influxus eſt. 152.2.d ipſa quomodo ſit ſub pedibus Eccleſiæ. 153.1.d cur ſit inconſtantiæ ſymbolum. ibid.c.d in fine mundi erit ſanguinea, cur, & quomodo. 100.1.d & ſeqq. rubra luna portendit ventos & tempeſtates. 2.a

Luſitaniæ reges ſententiam mortis laturi olim ſaccum induebant. 98.2.c

Lutherani cum Vviclefiſtis & Huſſitis in fide conſentiunt, 223.1.c

Lutheri hæreſis quamdiu duratura conjiciatur. 130.1.a ejus arrogantia. 130.1.d auguratur papatus exſtinctionem, ſed fruſtra, 223.2.b gulam ſibi fregit, dæmones ejus funus ſunt comitati, 219.1.d ex eo tres aliæ ſectæ promanarunt. 194.1.b

Lux cæleſtis civitatis quid denotet. 234.1.b

Lycurgus ignavum civem cur puniri juſſerit. 53.1.d

MAcedonius hæreſiarcha docuit Spiritum Sanctum eſſe creaturam & ſervum Filii. 225.1.b

Machabi vox unde ſit conflata. 31.2.a

Magi quomodo dæmones ligent. 235.1.d

Magnetis vis duplex. 38.2.d huic rector aſſimilatur. 2.a eſt ſapientiæ & charitatis divinæ ſymbolum. 66.2.c

Magnum capitur interdum pro ſuperbo, item pro blaſphemia, 165.1.b

Mahomet an ſit beſtia aſcendens de terra. 166.2.b

ejus Miracula. ibid.b.c nomen ejus continet numerum nominis Antichriſti. 169.1.a quando cœperit & deſierit. ibid.& 94 1.c.225.1.d quàm fuerit ferus; eſt precurſor Antichriſti. 94.1.d putatur à nonnullis Antichriſtus. ibid.c 166.2.c

Mahometani putant ſectam & regnum ſuum duraturum mille annis. 225.1.b 226.2.d 228.1 d cur per equum pallidum repræſententur: eorum brutalitas & carnalitas, livor in Chriſtianos, nequitia, libido, avaritia. ibid.a.b

quàm Multos ad interitum pertraxerint. ibid.c.d

quàm Multos Chriſtianos interfecerint. 94.2.a 225.1.d eorum deſcriptio, 131.1.d

vide Saraceni, Turca.

Mahometiſmum an per Babylonem in Apocalypſi deſcriptam intelligatur. 196.2.d eſt vorago errorum & ſcelerum. 225.1.d ipſe jam paulatim ad finem vergit. 2.a quamdiu durabit. 94.2.d 225.1.d 228.2.a

S.Malachias Hibernæ Epiſcopus ſymbolicè omnes Pontifices Romanos deſcribit. 196. 2. d ex eo quot anni colligantur futuri uſque ad mundi finem. 228.1.d

Maledictum ampliùs in cælo non futurum quomodo dicatur. 263.2.c

Mali in hoc mundo nihil poſſunt, niſi data à Deo poteſtate. 93.2.a

Malum Punicum ſymbolum martyrii. 112.1.c

Mammillarum præcinctio in Chriſto quid deſignet. 20.1.b

Manaſſe Patriarcha typus eſt S. Philippi Apoſtoli. 255.2.a

Mandatum amoris novum ſub Chriſto, cur. 84.2.c

Manna abſconditum quod promittatur vincenti. 34.2.a

Manſuetudo omnia vincit. 80.2.b

Manu levata cur juremus. 139.2.b

Marcion quare dictus mus Ponticus. 266.1.a

Marco Monacho Euchariſtiam dederunt angeli. 122.1.a

S.Marcus cur ſit leo inter animalia Johannis. 69.2.a.197.1.c

Mare cur ſymbolum ſit mundi. 163.1.d cur dicatur vitreum. 66.1.d

quos Mortuos daturum ſit. 231.1.c & ſeqq. 2. b poſt diem judicii, ejus natura & conditio tantùm mutabitur. 235.1.a

Mare æneum templi Salomonici deſcribitur, id pœnitentiam repræſentat. 66.1.c & confertur cum mari vitreo quod vidit Johannes. ibid.& ſeqq.

Mare vitreum in conſpectu ſedis Dei quid ſymbolicè deſignet. ibid.a.b.2.a

Mare vitreum mixtum igne quod ſit. 186.2.d cur dicatur vitreum. 187.1.c

Margaritæ cur dicantur uniones, 256.1.a 257.1.c quomodo naſcantur. 256.1.c variis cutibus conſtant. 256.2 d earum pretium. ibid. inter earum conchylia quidam velut dux eſt: earum dos in candore, magnitudine, orbe, lævore, pondere. ibid. c rore nutriuntur & creſcunt, ſi tonuerit abortiunt. 2 c nullo lapſu franguntur, uſu atteruntur, aceto reſolvuntur. ibid.d præ ſenio flaveſcunt. & quomodo inſtaurentur. 257. 1. b aliquando intus ſubeſcunt, dividi nolunt. ibid. a. b earum vires & dotes. 2 c

è Margarita una integra erat unaquæque porta cæleſtis Jeruſalem. 256.1.a

S.Maria Virgo eſt arca teſtamenti. 150.1.b ejus miſericordia & modeſtia. 160. 1. d ejus cruciatus. ibid. b. c ei adaptari poſſunt ea quæ in Scriptura de Eccleſia dicuntur. 152. 1. a 153. 1. b ipſa eſt velut avia Eccleſiæ. 152. 1. a pars, eſt civis & filia lectiſſima Eccleſiæ. 2.a eſt ſignum magnum. ibi b.c

eam

tam in quantum mater eſt Dei, Deus facere meliorem non poteſt. ibid. c eſt lunæ ob ſeptem analogias. 153. 1. a Chriſto filio ſuo ſociata eſt. ibid. c ejus caſtitas & puritas. ibid. d ejus fœcunditas: Eccleſiam ſuis precibus & meritis fulcit: homines tam pios quàm impios vegetat. 153. 1. d in paſſione Chriſti velut deliquium paſſa eſt. ibid. b ejus duodecim prærogativæ. 2. c ejus variæ virtutes. ibid. & ſeqq. myſticè eſt thronus Dei. 60. 2. d quæ rigat, creſcunt. 260. 1. a mortua eſt ex actu & vi amoris. 182. 1. a an ſit mortua, an verò raptu traſlata in cœlum. 161. 2. d

S. Maria Magdalena mortua ex vi amoris. 182. 1. a

S. Maria Oigniacenſis quàm ad Chriſtum tranſire anhelaret. 266. 1. a

Marti equus ſacer eſt. 89. 2. c

Martyr idem eſt quod teſtis & confeſſor fidei. 95. 2. c

Martyres propriè qui ſint. 112. 1. c cur olim ſepelirentur ſub altari. 95. 2. a eorum quanta ſit copia in Eccleſia. 110. 1. a. b. c eorum ſtola & veſtis eſt rubra ſive purpurea. 110. 2. d imò potiùs candida. ibid. d. 1. d cur ita ad tormenta anhelarint. 107. 2. a in tormentis gratias agebant Deo. 115. 1. b iis timidis & inconſtantibus Deus alios ſubſtituit. 48. 2. c eorum animæ ſub altari quomodo vindictam clament. 97. 1. a & qualem. 97. 1. c quam dira paſſi ſint. 58. 2. b iis cur palmæ in manibus dentur 111. 2. c. 112. 2. c eorum robur & conſtantia unde haberet ortum. 30. 2. a regnant mille annis, quibus. 224. 1. d & ſeqq. eorum in cœlo non erit luctus, neque clamor. 237. 2. c quem legatum in fine ſæculi ad Chriſtum mittent, & quid is ab eo petet. 184. 1 a

Martyres multi in thermis Diocletiani laborarunt. 13. 1. b

Martyrum Smyrnenſium pœnæ & conſtantia. 31. 2. d

Martyres illuſtres futuri tempore Antichriſti. 170. 2. d

Martyrii tituli vel ſtimuli. 181. 1. a

Maſach Hebræum ſignificat propriè miſcere, non infundere. 180. 1. a

Maſculos parit Eccleſia Dei. 157. 1. d

S. Matthæus cur per hominem repræſentetur. 69. 2. a quare ab Hyrtaco rege occiſus. 177. 2. c an fuerit ſenior ille qui dixit Johanni ne fleret. 79. 1. b in chryſolitho gemma cur adumbretur. 252. 1. a ejus typus fuit Ephraim Patriarcha. 179. 2. d

S. Matthias cur in amethyſto gemma repræſentetur. 251. 1. a Zabulon Patriarcha ei confertur. 255. 2. c

Matthias Suecus quomodo in Apocal. ſcripſerit. 8. 1. d

Mauricius Imp. in adverſis gratias egit Deo. 114. 2. d

Maximianus Imper. ſentiens ſibi acres dolores à Deo immiſſos, perſecutionem ſtitit. 102. 1. d

Maximini Imper. ſexta perſecutio in ſolos Evangelii præcones ſævit. 91. 2. d. 163. 1. c eius vaſtitas & immanitas: unde varia ei nomina indita. 91. 2. d

S. Mechtildis didicit per revelationem hominis permultum quolibet die mereri poſſe. 36. 1. b eius ſilentium. 120. 1. c

Meditatio judicii quas habeat vires in animo hominis. 252. 1. b

Megarenſes quomodo ſolem colerent. 24. 1. d

Mel comeſtum in flavam bilem convertitur. 141. 1. c

Melampus medicus apud Grecos primus aqua vinum diluere præcepit. 179. 2. d

S. Melito an fuerit Epiſcopus Sardenſis, cui ſcribit S. Johannes. 41. 1. a ejus elogium: quoto anno vixerit. ibid. d

μέλλω in Scriptura ſæpè ſignificat incipere. 54. 1. b

Melodia ſumma eſt cùm vocibus citharæ conſonant. 82. 2. d

Membranæ repertæ ſunt Pergami. 32. 2. d

Mendacium dæmonibus & hæreticis familiare eſt. 133. 2. c id ſequitur furtum & libidinem. 178. 1. d

Mendaces in Script. vocantur omnes qui mandata Dei violant. 238. 2. d

Menippus quomodo ab amaſia deceptus. 210. 1. d

Mentis ſolitudo in quo conſiſtat. 157. 2. d & ſeqq. quæ in ea obſervanda. 158. 2. a

Menſa ſolis in Æthiopia quæ dicatur. 24. 1. a

Menſes Hebræorum, Græcorum & Chaldæorum quot eſſent dierum. 145. 1. d

Menſura hominis, quæ eſt angeli, quænam ſit. 244. 1. a & ſeqq. quid per eam ſignificetur. 245. 1. a menſura inferni quæ. 260. 2. d. & ſeqq

Mereri quantum quotidie poſſimus. 56. 1. d

Meretrix propriè quid ſignificet. 209. 1. a meretrices quibus rebus dementent amaſios. 201. 1. b earum titulus olim Romæ in cella & fronte ſcriptus. 2. c. d

Merguli imago ſunt dæmones. 231. 2. b

Merum bibebant antiquiſſimi. 180. 2. a

Meſſis in die judicii quæ futura. 183. 1. a

Meteora ignea in fine mundi cadent de cœlo, non ipſæmet ſtellæ. 100. 2. d

in Metu miſera eſt vita. 103. 2. d

Michael quid propriè ſonet. 14. 1. b ejus emblema. ibid. d. videtur eſſe Seraphinus. 14. 2. b contra Antichriſtum pro Chriſto & Chriſtianis in bellum deſcendet. 217. 1. a eum fulgure deturbabit in tartara. 219. 1. d ejus prælium triplex cum Lucifero fuit. 151. 2. d. 158. 2. c. d eſt princeps angelorum, qui in Dei obſequio, ac conſequenter in cœlo perſtiterunt. 159. 1. c eſt princeps Eccleſiæ Chriſtianæ. ibid.

Milites olim ſtigmate in manu inurebantur. 168. 1. b eorum labores & patientia. 116. 1. c

Mille anni apud Deum ſicut dies unus. 226. 2. b mille annis duraturus mahometiſmus. 95. 1. 2. 225. 1. d. 2. b mille anni, quibus cum Chriſto regnaverunt Martyres, quomodo intelligendi. 225. 1. b. c. d item mille anni quibus ligandus eſt ſatanas. 221. 1. c. & ſeqq. 222. 2. a cur Johannes ponat ſexies *mille annos* volens finem mundi conſignare. 225. 1. c. 2. b. 226. 2. c mille ſexcenti numerus myſticè exponitur. 185. 2. b

Millenariorum quis error, & auctor. 222. 1. c. & ſeqq. eorum error refutatur. ibid. d eorum multi in variis rebus fuere Catholici. 163. 2. c

Millenarius eſt numerus perfectus. 221. 1. 2. 225. 1. a

Milleſimus ſexcenteſimus trigeſimus annus Mahometanis futuros fatalis. 225. 2. c

Millaria Palæſtinæ, & Romana, & Græca inter ſe comparantur. 184. 1. d

Minæ Dei excidio Hieroſolymitano præviæ, quæ. 98. 2. a. & ſeqq.

Miniſtrantes angeli videntur ſignificari per ſeptem lampades, cornua & ſpiritus tam Dei quàm Agni. 70. 2. a

Miracula an commodè per fulgura repræſententur. 65. 2. a miracula ficta Antichriſti. 167. 2. c miracula Euchariſtiæ. 76. 2. b

Miſcere calicem priſcis quid eſſet. 179. 2. a. d

Miſericordia divina adhuc elucet in vindicta. 189. 2. d 192. 1. d miſericordiæ ſymbolum eſt oliva, & ipſa propria Sanctorum virtus. 145. 1. d per iridem repræſentatur. 62. 1. d id per omnes iridis proprietates declaratur. ibid. item per ſmaragdum. 62. 2. d miſericordia & juſtitia Dei ſignificatur jaſpide & ſardio, quem referebat Deus in throno ſedens. 61. 2. a

Miſſæ ſacrificium Chriſto gratiſſimum. 82. 2. b in eo renovatur Chriſti oblatio in cruce. 81. 1. a. & ſeqq.

Mitis oratio potentior eſt quàm violenta. 47. 1. c

Modeſtia eſt purpura virtutum. 254. 1. d

Modicam virtutem ſexupliciter habere quis intelligitur. 46. 1. d. & ſeqq.

Monachi ſunt myſticè & civiliter mortui. 181. 1. b c ii hæreticis cur ſint locuſtæ. 130. 2. d monachi quàm antiqui ſint. 131. 1. c. d

Monarchiarum viciſſitudines. 29. 1. a monarchias quatuor Daniel Propheta comparat quatuor beſtiis, uti & Zacharias. 89. 2. c. 94. 2. d

S. Monica quàm multis precibus & lacrymis filium ſuum Chriſto pepererit. 155. 1. a

Mons igneus in mare mittendus eſt ingens globus ardens & igneus, quem angelus in mare mittet. 125. 1. a futurus eſt aereus. ibid. c eius deſcriptio. ibid. d

Montes aliquando de loco ſuo moti ſunt. 102. 1. a montes ignivomi videntur os inferni. 138. 1. b 185. 1. b montes Romæ quinam eſſent. 203. 1. c

Monſtroſæ dæmonum formæ. 131. 2. c

Montani hæretici mulieres docebant eum eſſe Paracletum. 37. 1. a pluſquam media hominum pars Moritur ante annum vigeſimum. 242. 2. d morientibus dæmon terribili forma apparere ſolet. 131. 2. d omnes morientur. 219. 1. d

Mors

Digitized by Google

Mors prima & ſecunda quæ dicantur. 32. 2. d 226. 1. b 228. 2. a

Mors cur equo inſidere fingatur. 89. 1. b

Mors ſæpè peſtem ſignificat. 93. 2. d quos datura ſit mortuos. 231. 1. d

Mors in Domino eſt mors amoris. 157. 2. a

Mortis apprehenſio ſæpè magis maleficos affligit, quàm ipſa mors. 102. 2. a

Mors Sanctorum & impiorum quomodo differat. 25. 1. b

Mors in Apocal. inducitur velut perſona comica. 25. 1. a 231. 2. a

Mortis ſtimulus eſt efficax ad certamen & gloriam. 33. 1. a velut paſcha & tranſitus eſt. 180. 2. d ante eam nemo dicendus beatus. 181. 2. a

Mortificatio cupiditatum liberum reddit à plagis. 107. 2. b ei jugiter eſt incumbendum. 84. 1. c eſt cithara, & mater ac nutrix virginitatis. 175. 2. a per citharas ſeniorum repræſentatur. 83. 1. c

Mortui mortis & inferni & maris qui dicantur. 231. 1. c mortui in Domino qui ſint. 181. 1. c

Moſis lex quot annis durarit. 217. 1. a

Moſis canticum quod ſit. 188. 1. a an in fine mundi cum Elia contra Antichriſtum venturus. 144. 2. b

Motus cœlorum an in fine mundi alius per angelos futurus, quàm modò. 101. 1. d

Moveri regna & Eccleſiæ, quomodo dicantur. 29. 1. a

μυκᾶσθαι & rugire & mugire ſignificat. 139. 1. b

Mulieres quàm ſint illecebroſæ. 37. 1. c eas decet in cultu honeſtas & modeſtia. 96. 1. c

Mulierioſitas hæreticorum. 130. 1. d

Multitudinis quanta ſit vis, etiam rerum imbellium. 133. 2. d

Mundus templum quoddam divinitatis eſt. 73. 1. b quot annis durabit. 95. 1. a 226. 2. a ſex diebus conditus eſt. 226. 2. d eius ad finem vergentis multa ſunt indicia & argumenta. 152. 1. d ejus à Deo creatio & gubernatio, quæ primo Symboli articulo traditur, rectè per jaſpidem adumbratur. 247. 1. a & ſeqq.. videtur ſeneſcere & ad occaſum tendere. 227. 1. c

Mundus viro ſpirituali deſertum eſt. 200. 1. b contemnendus, utpote ſeneſcens. 228. 1. a ejus potentiæ & regna ſimilia vaſis figlinis. 39. 1. d an repræſentetur in beſtia maris. 164. 1. b

Mundus, id eſt cœtus impiorum, ſignificatur per beſtiam coccineam. 200. 1. d. 2. c item mari vitreo miſto igne. 194. 2. b

Murus civitatis cœleſtis quàm eſſet altus. 243. 1. b. 243. 2. d quid is repræſentet. 243. 2. d cur ſit ex iaſpide. 244. 1. c

Muſa puella ad cælum à B. Virgine eſt invitata. 256. 2. d

Muſelmanni qui dicerentur. 94. 1. c

Muſica eſt concordiæ ſymbolum. 83. 1. b

Muſicorum tonorum efficacia. 83. 2. b

Myrias, eſt decies mille. 85. 2. c. 136. 1. a

Myſterium & ſigillum libri ſignati quomodo differant. 77. 1. d

Myſterium iniquitatis quomodo appellentur Roma & Romani Impp. 197. 1. c

Myſteria Apocalypſeos nullus hominum vel angelorum cognovit, niſi Deus & Dei filius. 78. 2. d

Myſteria cœleſtia fidei clariùs ſunt revelata Apoſtolis in in novo teſtamento, quàm Moſi & Prophetis. 59. 1. a.

NAbathæi ignavos oderant. 53. 2. b

ναὶ idem eſt quod Hebræis *Amen*, Latinis *etiam*. 16. 1. b

Narſes ab æmulis accuſatus, & contumelioſè ab Imperatrice habitus, Longobardos in Italiam evocavit; ſed hæc hiſtoria fide caret. 149. 1. c. 211. 2. c

Naſim id eſt oblivio, cur vocetur hebraicè fœmina. 157. 2. a

Nativitas Chriſti in quotum mundi annum inciderit. 228. 1. b

Naturæ lex ferè bis mille annis duravit. 151. 1. a

Navigantes habent animas in mari. 125. 1. b

Negatio Chriſti an ſit character Antichriſti futurus. 168. 2. a

Nemrod cum fabris turris Babel perſecutus eſt pios. 203. 2. c

Nephtali S. Andream Apoſtolum repræſentat. 255. 1. c

Nero quanti coronam Olympicam faceret. 57. 2. d cur ſtatis diebus porro veſceretur: 253. 1. c pugnas gladiatorias ſmaragdo ſpectabat. 249. 2. c numquam ſenatus conſilio utebatur, hinc à ſenatu damnatus. 65. 1. b ejus imperium an per equum rufum ſignificetur. 89. 1. a ejus in imperio commutatio quo portento deſignata. 90. 1. b ejus perſecutio ſuſtulit Petrum & Paulum Apoſtolos. 91. 2. c ea an in Apocalypſi repræſentata. 85. 1. b delectatus eſt magis & magia. ibid. non eſt futurus Antichriſtus. 88. 1. a

Neſtorius duas in Chriſto poſuit perſonas, hinc negavit Chriſtum hominem eſſe Deum, ac B. Virginem eſſe Deiparam. 87. 2. d 127. 1. a ejus lingua à vermibus exeſa eſt. 219. 2. d

Nicæas, Nicander, Nicanor, Nicephorus, Nicetas, Nicetius, Nicoſtratus, Nicomedes, Nicon ſunt Martyres varii in Aſia. 29. 2. d

Nicephorus Martyr Antiochenus Sapritii deficientis coronam accepit. 48. 2. c

ἀρνοῦμε an ſit nomen Antichriſti. 170. 1. a

Nicolaus V. Pontifex dicebat ſe malle eſſe cocum in ſuo monaſterio, quàm Cardinalem. 42. 1. c.

Nicolaus Diaconus è ſeptem primis, qualem hæreſin excogitarit. 29. 2. a

Nicolaitæ unde dicti, quæ ipſorum hæreſis, & qua occaſione orta. 29. 2. b ea hæreſis repullulavit ſub Ludovico Pio Caroli Magni filio. ibid. comparantur Balaamo. 33. 2. b an dici poſſint Jezabel. 38. 1. c volebant legem miſcere cum Evangelio. 37. 1. a

Niger color ſymbolum infelicitatis. 215. 1. a is denotat ac decet tenebriones, calumniatores, improbos. 92. 2. b

S. Nili Abbatis libera ad Leonem Comitem vox. 22. 2. c quid de ſalute Salomonis cenſeret. ibid.

Nominis Nili litteræ efficiunt totidem, quot ſunt in anno dies. 170. 1. d

Nocens adhuc nocere quomodo jubeatur. 264. 1. d

Nomen ſumitur ſubinde pro homine. 44. 2. a item capitur pro debito & debitore. ibid. d

Nomen virginitatis an virginum frontibus in fine ſæculi inſcribendum. 175. 1. 2. c

Nomen Antichriſti quale futurum. 170. 1. a id futurus character Antichriſti. 168. 1. d

Nomen Dei & Jeruſalem novæ quomodo Deus ſuper vincentes ſcribat. 50. 1. a

Nomen novum quid ſit, quod Chriſtus promittat vincentibus. 26. 1. c

Nomen novum Chriſti eſt Jeſus. 51. 1. a id ad Chriſti gloriam ſpectat. 51. 1. b

Nomina ſeptem primariorum angelorum. 13. 2. c ea revelata B. Amadæo. ibid. d

Nominibus inter ſe carent angeli, ſed ea aſſumunt pro ratione miniſterii quod obeunt. 2. b

Nomina Hebræi imponunt ab eventu. 194. 2. b

S. Nonnus an idem qui Hippolytus, & epiſcopatum Antiochenum deſeruit. 42. 2. a. b

S. Norbertus quomodo Antichriſti adventum imminere exiſtimaverit. 226. 1. d

Noviſſimæ plagæ quæ dicantur. 186. 1. c

Noviſſimorum meditatio eſt optimum collyrium animæ. 55. 2. a

Noviſſimum dicitur tempus legis gratiæ. 217. 1. b

νοῦς mentem & ſenſum & intellectum ſignificat. 203. 1. b

Novum quare ſit virginum canticum. 176. 1. c cur dicatur canticum ſeniorum, novum. 84. 2. a

Nox non eſt in cœlo empyreo. 117. 1. b. 259. 1. c

Nubes ſunt ſymbolum gloriæ Dei. 15. 2. d

Nubes Chriſti judicis candida eſt. 182. 2. d

Nubes gloriæ & rerum cœleſtium eſt ſymbolum. 138. 2. a

Numerus electorum an ſit certus ante præſcientiam finalis perſeverantiæ. 47. 2. d

Numerus Beatorum etſi ingens ſit, eſt tamen numerabilis. 110. 1. d

Numerum certum cur Deus eligere gaudeat. 64. 2. d

Numerus hominis quis dicatur. 169. 1. c

Numerus nominis Antichriſti quis ſit. ibid. c. 2. c. d

Numeros certos Scriptura exactè ponit, nec in iis ludit. 224. 2. c

Nuptiæ

Nuptiæ à priſcis noctu celebrabantur. 215. 2. a
Nycticorax cur ſit Ægyptiis mortis ſymbolum. 44. 2. a

Obdurationis in peccatis quæ ſint cauſæ futuræ in impiis ſub finem mundi. 137. 2. a
Obedientia plena quæ ſit, quæ non ſit. 44. 1. b
Obſtinati ſunt hæretici. 130. 2. a
Octonarii numeri triplicati perfectio. 170. 2. a
Oculus Hebræis ponitur pro colore vel ſpecie. 61. 1. c oculi flammantes ſignificant iram. 207. 1. d in iis quanta vis. ibid.
Oculi flammantes Chriſti Johanni apparentis quid denotent. 20. 2. d
Oculi cur in ira flammeſcant. ibid.
Oculorum quadruplex ut recreatio. 245. 2. a
Oculi in animalibus Johannis cur apparuerint, apud Ezechielem verò in rotis. 70. 2. b an fuerint veri oculi. ibid.
Oliva & oleum ſymbolum ſunt Sanctorum. 146. 1. b hæc, quia lignum ſolidum, victoriæ, felicitatis & æternitatis eſt ſymbolum. 146. 1. c item miſericordiæ, ibid. & pacis. ibid. b ejus folia numquam defluunt. ibid. c pinguis eſt & fertilis, frondes habet viles, at fructum præſtantem. ibid. d
Olivarum duarum prodigia. 178. 2. c
Olympionicarum labores, gloria, præmia. 57. 2. d, 112. 2. c etiam poſt mortem coronabantur. & divini propè iis honores habebantur. 111. 2. d palma quomodo & quare iis daretur. 2. a. 112. 2. c. 58. 1. b
Oneſimus fuit S. Timothei in epiſcopatu Epheſino ſucceſſor. 27. 2. a
Onomaus primus invenit Circenſium colores. 89. 2. d
S. Onuphrio ſingulis diebus Dominicis S. Synaxin miniſtravit angelus. 122. 1. b ei palma menſtruè dabat fructus. 261. 2. a
Onus vocantur tribulationes & afflictiones. 38. 2. b
Opiſtographi qui libri eſſent. 78. 1. c
Opera non plena, ſed vacua ſunt ſeptupliciter. 43. 2. c opera omnium perfectè novit Deus, tum bona, tum mala 230. 2. b ea quomodo ſequantur Sanctos. 182. 2. a ea nos poſt mortem non deſerent. c. opera bona per peccatum ſequens mortificata, per pœnitentiam reviviſcunt. 43. 2. a
Operibus Dei nil deeſt niſi laudator & æſtimator. 86. 2. d
ὀπώρα tam poma quàm occaſionem ſignificat. 211. 2. a
Oratio eſt thymiama ob ſex analogias. 84. 1. a jungenda ei mortificatio. 84. 1. b
Ordo rerum in Apocalypſi ſatis exactè ſervatur. 266. 2. c is quater tantùm in ea inverſus. ibid.
Ordo Franciſcanorum & Dominicanorum an ſit in Apocalypſi repræſentatus. 229. 1. a
Ordo novus in Eccleſia futurus à Jeſu appellatus, à Joachimo Abb. prædictus quis ſit. 46. 1. d
Ordinem quemdam cruciferorum ſub finem mundi naſciturum prædixit S. Franciſc. de Paula. 207. 1. a
Ordo Eremitarum S. Auguſtini quomodo ab eodem deſignatus, antequam inſtitueretur. 183. 2. b
Ordines Religioſos Deus ſemper propagat & promovet. 48. 2. b
ab Oriente naſci eſt oriri tamquam novum ſolem, ad illuſtrandum alios. 105. 2. c.
Origenes puer ambivit martyrium. 91. 2. d ejus error dicentis animas à morte non videre Deum. 95. 1. c de angelorum negligentium punitione. 25. 2. a item de ſtellis animatis. 100. 2. c ejus interpretatio S. Scripturæ in quo reprehendatur. 5. 2. c cur ſe caſtrarit. 7. 2. b
Orpheo & Amphioni Chriſtus comparatur. 83. 2. a
Oſee Propheta cur dicatur angelus fortis. 78. 2. a
Oſtentatio eſt in fronte. 182. 2. b
Oſtium apertum ſignificat occaſionem, oportunitatem, facultatem. 45. 2. d
Ottomanicum imperium quando cœperit. 221. 2. d. 230. 1. a quamdiu durabit. 225. 2. b. & ſeqq. vide Mahomet, Turca,
Oves ſuas quomodo paſcat Chriſtus. 117. 1. d oves nos eſſe vult Chriſtus. 173. 1. a ovium ſalus pendet à vita Paſtorum: 43. 2. c

Palatinus collis Romæ quis. 203. 1. c
Pallidus equus Johanni viſus quos ſignificet. 93. 2. d. 94. 1. a
Palma arbor deſcribitur, cur ea victoribus in certaminibus detur. 111. 2. d. 112. 1. c. d. 2. c. 2. a. b hinc ſymbolum eſt victoriæ. 111. 2. c ei cur aſſimiletur cæleſtis gloria. 31. 1. c huic ſimilis eſt arbor vitæ. 261. 2. a
Palma hieronicis danda in medio ſtadii, loco eminentiore in menſa ſpectanda proponebatur. 112. 1. a
Palmata tunica quæ diceretur. 112. 1. d
Palmus eſt menſura quatuor digitorum tranſverſorum, 143. 1. d
Pantheon Romæ unum ex omnibus priſcis templis exſtat. 202. 1. b
Panthera ſymbolum eſt voluptatis. 210. 2. d
S. Paphnutius palmæ affixus martyrium obiit. 112. 2. c
Papias auctor Chiliaſtarum. 222. 1. b. & ſeqq.
Parcarum fila aurea vel candida quæ dicantur. 214. 2. d
Pardali aſſimilatur diabolus. 155. 2. c ipſa ſymbolum eſt voluptatis. 210. 2. d & avaritiæ. 164. 1. b. ei cur comparetur Antichriſtus. 1. d
Partus animarum difficillimus. 154. 2. c.
Parvuli ſine baptiſmo mortui quomodo dicantur mitti in ſtagnum ignis. 232. 1. a parvuli in gratia mortui an judicandi cum aliis adultis in die judicii. 230. 1. c. 231. 1. b
in Paſchate plerumque canitur *alleluia*. 214. 1. d
Paſchaſius Cardinalis an fuerit cauſa ſciſmatis inter Symmachum Papam & Laurentium Antipapam. 134. 2. c & cur poſt mortem eius anima viſa ſit torqueri in thermis Puteolanis. ibid. 259. 2. b
Paſſio Chriſti ſmaragdo denotatur. 62. 1. c 250. 1. b in ea quas Chriſtus virtutes oſtenderit. 250. 1. c eiuſdem efficacia. ibid. & ſeqq.
Paſſus quot contineat pedes. 184. 1. b
Paſtoris liber auctore Hermete, an ſit Scriptura canonica. 96. 2. c
Paſtor Angelicus quis Pontifex futurus, & quando ſedebit. 222. 2. c à paſtoris vita pendet vita ſubditorum. 28. 1. d eius eſt aſſiduè vigilare. 41. 2. c 43. 1. b 45. 2. b & apud ſuos reſidere. 67. 1. b
Pater æternus quomodo ſit ſanctus. 73. 1. d
Paravit nuptias æternas Chriſto & Eccleſiæ. 215. 2. c
Patres vocant Religioſi ſuos Rectores. 50. 2. b
Pati pro Chriſto glorioſum & nobile. 116. 1. b
Patientia in adverſis habenda. 180. 1. a ipſa quaſi thorax impenetrabilis omnes hoſtium ictus excipiens. 166. 1. b patientia plena quæ ſit. 44. 1. a
Patmos inſula eſt una è Sporadibus; in illam relegatus Johannes omnes inſulanos Chriſto aſſeruit. 17. 1. d
Patriarchæ duodecim repræſentant duodecim Apoſtolos. 245. 2. c. 255. 1. c. & ſeqq.
Patriarchales ſedes quatuor an per quatuor animalia Johannis deſignentur. 69. 1. a
S. Paulus Apoſtol. quàm creber in gratiarum actione & in nomine Jeſu nominando & iterando. 114. 1. d
Petro ubique ſociatur; eius non habetur particularis ratio in gemmis cœleſtis Jeruſalem. 247. 2. c
S. Paulus primus eremita vitam æternam ſemper præ oculis habebat. 140. 2. d
Pauli III. Pontifici Max. in morte vox. 42. 1. c
Paupertas voluntaria dives eſt. 31. 1. c 95. 1. c
Pax Hebræis omne bonum ſignificat. 11. 1. a
Pacis indicium color albus eſt. 111. 2. b & eius ſymbolum oliva. 146. 1. d
Paz quid ſit Hebræis, & an ab hoc formetur vox topazius. 251. 2. c
Peccatum quid ſit. 72. 2. b in peccatum cadere expedit nonnumquam torpidis. 53. 1. a eius pœnæ & fructus. 180. 1. c
Peccatorum materia hominem poſt mortem deſerit, & peccata ipſum comitantur. 182. 2. a
Pedum paſtorale ſua forma tria ſignificat. 38. 2. d
Pedes multis animalibus pro manibus ſunt. 81. 2. d

Pedes

Pedes Sanctorum oſculabantur priſci fideles. 47. 1. a
Pedibus denotatur Chriſti humanitas. 21. 1. c
Pedes Chriſti cur dicantur ſimiles aurichalco. ibid. d. ſic vocantur Apoſtoli. 2. a pedes Antichriſti cur ſimiles urſinis. 164. 1. a
Pelagia virgo Antiochena & Martyr præclarum virginitatis ac fugæ exemplum dedit. 174. 1. b & ſeqq.
Pelagii hæreſis negantis gratiam. 126. 1. c
Pella urbs refugium fuit Chriſtianis è Jeruſalem exſcindenda fugientibus: eius etymon. 103. 2. a
Pentalpha Antiochi Soteris teſſera. 17. 1. b
Perfectio vitæ eſt velut lignum vitæ. 262. 2. d
Pergamum urbs ubi ſita; dicta eadem Troia: eius rex fuit Attalus in Romanos beneficus. 33. 1. a in ea magna fuit perſecutio Chriſtianorum. 33. 1. d
Perſæ pro Deo ſolem habebant. 24. 1. d perſici equi quàm ſint feroces. 136. 2. c perſarum reges, ſeptem habebant primarios principes: eorum maieſtas fuit imago divinæ maieſtatis. 12. 2. d eorum conſiliarii quàm ſint arcanorum tenaces. 65. 1. d
Perſecutio Antichriſti quàm acris futura. 170. 2. c aquarum inundatione repræſentatur. 161. 2. b VVuandalica quàm ſæva fuerit. 129. 2. a in perſecutione fideles Ven. Euchariſtiam ſumebant. 30. 2. a in ea fideles eſſe debent conſtantes & longanimes. 161. 1. d perſecutiones Eccleſiæ uſque ad finem mundi durabunt. 9. 2. d decem cruentæ à Romanis Impp. contra Chriſtianos uſque ad Conſtantinum excitatæ. 91. 2. c iis exornatur & perficitur Eccleſia. 24. 2. c
Perſecutores ſuos puniri optant Martyres. 97. 1. d nemo de ſua perſeverantia ac ſalute certus eſt. 47. 2. d perſonæ SS. Trinitatis ſingulæ ſanctiſſimæ ſunt. 73. 1. d
Peſtis unde oriatur. 126. 1. a. c. d
S. Petrus Alexandr. Epiſcopus & Martyr in throno epiſcopali à ſuis cum palmis eſt collocatus. 112. 2. d
S. Petrus Apo. an ſit angelus habens poteſtatem magnam. 208. 1. a an fuerit ſenior ille qui dixit Johanni, ne fleret. 79. 1. b eſt fundamentum Eccleſiæ, iaſpidi comparatur. 246. 2. b vigebit in ſuis ſucceſſoribus uſque ad mundi finem: fuit in fide firmiſſimus. errorum fugat phantaſmata. 2. a ſanguine fidem obſignavit, eius iugis fletus omnibus animi morbis medetur: ejus dignitas prima & antiquiſſima. ibid. b ejus vitæ puritas & ſpei ſoliditas. ibid. c eius typus fuit Gad Patriarcha. 263. 1. a ipſe & Paulus Romanæ fidei & Eccleſiæ ſunt auctores & principes. 212. 2. a
Petri Aureoli in annorum ſupputationibus error. 224. 2. b Apocalypſin tantùm applicavit, non explicavit. 226. 1. c
S. Petrus Cæleſtinus pontificatui renuntiavit. 181. 2. d
B. Petrus Damiani relicto cardinalatu petiit ſibi dari licentiam ad monaſterium redeundi. 42. 2. 2. d de Petri Galatini in Apocal. comment. auctoris iudicium. 8. 2. a
S. Petrus Martyr dæmonem quomodo ligarit virtute Chriſti, & expulerit. 121. 2. a
Petrus Romanus ultimus futurus eſt Pontifex Romæ. 197. 2. b. 228. 2. 2
Phaethontis fabula unde procuſa. 192. 2. b
Phialæ vocis quod ſit etymon & ſignificatio, & quale ſit vas, 190. 1. a. & ſeqq. iis adolebatur thymiama in templo Salomonis. 84. 1. a 190. 1. a phialas ſuas quomodo angeli effudiſſe intelligantur. 191. 2. a phialæ & citharæ ſeniorum quid ſignificent. 82. 1. d
Philadelphia urbs Myſiæ ubi ſita, unde dicta. 181. 1. c alia eſt philadelphia Syriæ. ibid.
Philippus Apoſtolus quàm fuerit ſincerus & candidus: ejus cœleſtis ſpiritus, & charitas. 250. 2. d ejus typus fuit Manaſſes patriarcha. 263. 1. c
Philippus Macedo puer unde regni augurium accepit. 39. 2. a de eo dictum Parmenionis. 43. 1. b
Philippus Melanchthon auctor Lutheranorum proteſtantium. 190. 1. b
Philippi Solitarii in ſupputatione annorum à mundo condito error. 228. 1. a
Philippides cur munus conſiliarii regii declinaret. 65. 1. d
Philtra veneficarum unde fiant. 201. 2. c
Phocenſes patria egreſſi, diris ſe devoverunt, ſi de ea repetenda cogitarent. 212. 2. a
Phœnicis & palmæ ſimilitudo. 112. 2. b
Photinus docuit Chriſtum fuiſſe purum hominem, & ob ſua merita meruiſſe divinitatem. 87. 1. d
Pietatem omnem exterminant hæretici. 130. 2. b
Pionius Martyr clavis ligno affixus fuit. 31. 2. d
Piſces ſunt creaturæ maris. 125. 2. a hi in ſanguine vivere nequeunt extra aquam. 2. a in fine mundi veriſimile eſt in mari & fluminibus ab aqua ſanguinea emorituros. 192. 1. c
Piure opidum in Rhœtiis terræ motu obrutum & hauſtum. 101. 2. d
Pius propriè quid ſit. 189. 1. a
Pii V. Pontificis de papatus onere ſententia. 41. 1. a
Plagæ ante judicium quæ futuræ. 124. 2. a plagarum & futurorum in fine mundi ſeries & ordo. 99. 2. c plagis immiſſis viſis Antichriſtiani ſentient ſibi has ob ſcelera immitti. 103. 1. a plagas quaslibet in impios evocabunt Elias & Henoch. 147. 2. a plagæ Ægypti quæ fuerint. 147. 2. b 190. 2. c quid eæ repræſentarent. 191. 1. a iis reſpondent plagæ in fine mundi immittendæ. 125. 1. a plagæ ſeptem tubarum, & ſeptem phialarum in quibuſdam ſunt ſimiles, in quibuſdam diſſimiles. 191. 1. a plaga prima ab angelo primo tuba canente immiſſa quæ fuerit. 125. 2. b plaga ſexta equeſtris exercitus quæ. 134. 1. c planetæ ſeptem reguntur à ſeptem angelis. 12. 2. a repræſentant ſeptem divinæ providentiæ attributa. 15. 1. a iis comparantur ſeptem Aſiæ Epiſcopi, ad quos ſcribit Johannes. 22. 1. d. 27. 1. c
Plangent impii in die judicii. 16. 1. a
Platea non ſignificat forum, ut putat Beza. 261. 2. d plateæ celeſtes ex auro mundo ſunt. 258. 1. a repræſentant hæ Sanctos communes. ibid. b
Plato multa ex Moyſe hauſit. 245. 2. b
Plinius accuratus in gemmarum natura deſcribenda. 246. 1. a Dei providentiam negaſſe videtur. 78. 1. d
πλετων eſt nomen Dei. 86. 2. d
Pluvia ſanguinis iræ cæleſtis indicium. 124. 2. c pluviam cœli prohibebunt Elias & Henoch. 147. 2. a
Poculum aureum Babylonis quod ſit. 201. 2. a in podere cur appareat Chriſtus Dom. Johanni in 1. c. Apoc. 11. 2. b eſt veſtis talaris: unde ſic appellata. 6. d denotat ea pontificatum Chriſti. 19. 2. c fuit veſtis ſacerdotum veteris teſtamenti. 18. 1. d
Pœna Dei numquam hominis culpam excedit, imò punit citra condignum. 209. 2. d pœnarum in inferno mira varietas eſt. 185. 1. d
Pœnitentia eſt optimum collyrium animæ, 55. 2. b cur dici poſſit mare vitreum. 66. 2. a. & ſeqq.
S. Polycarpus fuit Epiſcopus Smyrnæ, quoto anno Chriſti & ætatis martyrium obierit. 30. 2. d eius ſanctitas & perfectio. ibid. b eius martyrium. 31. 2. d
Polydamantis athletæ ſtatua dicebatur in Olympia opem ferre febricitantibus. 58. 1. a
Pompa omnis vitæ huius vitrea eſt. 194. 2. d. 212. 1. d
Pompeius undenam affectati regni ſuſpicionem contraxerit. 217. 2. a frigidam cunctationem in bello habebat. 82. 2. b
Pontifex Judaicus duplicem geſtabat tunicam, lineam & hyacinthinam. 19. 2. a ejus zona qualis fuerit. 2. a
Pontifex Rom. ſolenniter celebrans ſolus circum ſe habet in altari ſeptem candelabra, cur 18. 2. d populo benedicens cur digitos attollat ad ſupputationem numeri 6500. myſticè exponitur. 227. 2. d eum dicunt hæretici eſſe Antichriſtum. 130. 2. d id negatur. 148. 2. d non eſt beſtia maris, ut fingunt hæretici. 163. 2. a. c 164. 2. a in eum iniurii ſunt Anglocalviniſtæ. 8. 2. d an poſſit cum conſenſu Eccleſiæ pontificatum Roma in aliam urbem transferre. 201. 2. a 206. 2. c dum inauguratur ad Lateranum deducendus, omnes præſules in equis albis ei adequitant. 91. 1. b in fine ſæculi erit Epiſcopus urbis Romæ, licet exul & expulſus. 202. 2. a Pontifices quàm multi adhuc futuri uſque ad mundi finem, & quot anni ſingulis probabiliter attribuendi, juxta prophetiam S. Malachiæ Archiepiſcopi. 228. 2. a tempore Antichriſti Roma aliò ſedem non transferent. 206. 2. c cur annos Petri non attingant, ſed brevi moriantur. 31. 2. d
Pontificatus Roma in fine mundi everſa an aliò transferendus. 206. 2. c is etiamnum manet, & numquam

à ſuis exordio deſiit. 204. 1. b. c eius exſtinctionem ſemper, ſed fruſtra ſperant hæretici. 223. 1. c
Pontus Euxinus eſt ſedes inferni. 94. 2. a
πόρνη, id eſt meretrix, etiam venditricem ſignificat. 206. 2. d
Porri dotes & proprietates. 253. 1. c
Portæ duodecim cœleſtis Jeruſalem quid deſignent. 240. 1. a id earum perpetua apertura in cœlo quid denotet. 259. 1. b quomodo ſint cælatæ ex margaritis. 255. 2. d
πῶς interdum ſumitur pro ποῖος. 44. 1. d
Poteſtas abſolvendi & retinendi peccata à Chriſto collata Apoſtolis. 46. 1. a
Potus denotat cœleſtes delicias, meliùs quàm cibus. 118. 1. d. 263. 1. c
Præcurſor Antichriſti futurus eſt inſignis aliquis impoſtor. 167. 1. a & quidem Epiſcopus. 2. b ejus fraus & calliditas. 167. 2. b faciet quoque miracula, & cur. ibid. b. c immittet in ſtatuam Antichriſti dæmonem qui per eam loquetur. 168. 1. a is cum Antichriſto in tartara deturbabitur. 230. 1. a
Prædeſtinati poſſunt damnari: at reipſa non damnabuntur. 47. 2. d
Prædeſtinatio Dei an per librum ſignatum ſeptem ſigillis deſignetur. 77. 1. a ejus liber, eſt liber vitæ. 235. 1. a ipſa an poſſit mutari. 45. 1. a
Prædicator quomodo conciones ſuas attemperare debeat. 65. 1. b ſit velut citharœdus. 83. 2. a eius vita reſpondeat verbis, 2. a b plenus eſſe debet ſapientia & ſcientia tam practica, quàm contemplativa. 70. 2. c
Prædicatores an per vigintiquatuor ſeniores intelligantur. 63. 2. c qui minùs ſancti, ſæpè plures convertunt, quàm qui ſanctiores ſunt. 46. 2. c ſunt velut ſtellæ. 22. 2. b 265. 1. a ſunt gladii Chriſti. ibid. c repræſentantur per angelum ſtantem in ſole. 219. 1. a prædicatores triplices in fine ſæculi denuntiabunt orbi quæ futura ſunt circa Romam & Antichriſti ſequacium punitionem. 179. 1. b
Prædicatio Evangelii eſt excellens prophetia. 216. 1 c
Prælati pleni eſſe debent ſapientia & ſcientia. 70. 2. c. eorum dotes quatuor repræſentant quatuor animalia Johannis. 69. 1. c qualem animi celſitudinem præferre debeant. 248. 1. c ſunt velut ſtellæ. 153. 2 c eorum obligationes quantæ ſint. 41. 2. d 42. 2. d eos quomodo revereantur homines. 47. 1. a habent angelum illuſtriorem pro cuſtodia. 39. 2. a ſunt columnæ ob quinque analogias. 49. 2. a debent ſubditorum orationes Deo offerre. 84. 1. d
Prælium triplex cum Lucifero iniit S. Michael. 151. 2. d & ſeqq. 159. 1. a
Præſcientia divina omnia tempora complectitur. 108. 1 d
Præterita quomodo ſint typi futurorum. 6. 1. b
Praſini erat factio aurigarum Circenſium 89. 2. d horum quis eſſet color. ibid.
S. Praxedes & Pudentiana Martyrum corpora ſepeliere. 91. 2. c
Preces Sanctorum quam vim habeant apud Deum. 97. 2. b *vide* Orationes.
Presbyteri apud Spartanos erant ſummi magiſtratus. 63. 1. c
Primitiæ Deo cur ſint virgines. 178. 1. b
Principum eſt nihil admirari. 203. 1. a iis ſemper adeſſe debent conſiliarii. 65. 1. b cœleſtibus intendant. 248. 1. d *vide* Reges.
Principes ſacerdotum erant olim XXIV. 63. 1. b hi in templo ſuas habebant cathedras. ibid. d Principes angelorum in conſpectu Dei ſtantes quinam ſint, & undenam id probetur. 12. 2. a. & ſeqq. illorum cultus in Italia celebris. 13. 1. a is Eccleſiæ paſtoribus ſuadetur. 2. c illorum typus fuit candelabrum ſepticeps. 13. 2. c eorum nomina. ibid. c cui ea primùm revelata. ibid. d eorum officia, epitheta & emblemata. 2. c. d ex quo ordine angelorum hi ſint. 14. 2. a ſunt ſeptem virtutes providentiæ Dei. 2. a *vide* Septem ſpiritus.
Prophetæ mundus eſt deſertum. 200. 1. b prophetæ non ſervant ordinem temporis, nec rei geſtæ, nec gerendæ. 7. 2. c 225. 1. a cùm prophetarent de futuris, præſentes erant, non futuri. 69. 2. d per angelos à Deo illuminantur. 70. 1. c prædixere horrorem diei judicii: itemque ejus ſigna prævia. 102. 2. a ſuas prophetias jam *verbum*, jam *viſionem* vocant. 18. 1. d. eos quando Deus juſſit prophetias ſuas obſignare. 264. 1. b
Prophetare iterum gentibus quomodo Johannes dicatur. 141. 1. d *Prophetare* in Scriptura varia ſignificat. 144 1 c.
Prophetia, quamdiu ejus executio pendet, obſcura eſt. 7. 2. a ejus ſpiritus non datur niſi illuſtribus ſervis Jeſu Chriſti. 216. 1. c Propoſiti pii efficacis vis. 180. 2. b
Propugnatorum cohors quæ eſſet Byzantii, & eorum ſymbolum. 17. 1. c providentia divina an per librum ſeptem ſigillis ſignatum intelligatur. 77. 1. a ejus ſeptem virtutes quæ. 14. 2. d ejus pictura antiqua. ibid. b eaſdem repræſentant ſeptem planetæ. ibid. c his diabolus ſeptem vitia capitalia oppoſuit. ibid.
Pſalmodia alterna à quo primum in Eccleſiam introducta. 72. 1. a. 121. 1. d
Ptolomæi aſtrologi epitaphium. 40. 1. a pudor & confuſio impiorum in judicio quantus futurus. 102. 2. b
Puerorum bona inſtitutio quanti ſit momenti. 243. 1. a
Pugilum in Olympico certamine quanta poſt victoriam eſſet gloria. 58. 1. a eorum labores & patientia. 117. 1. c *vide* Olympionicæ.
Pullum equinum album veteres Soli ſacrificabant pro conſequenda victoria. 91. 1. a
Purgatorium contra hæreticos adſtruitur. 184. 1. b animæ in eo amant & laudant Deum. 86. 2. c.
Purificationis B. Virginis feſtum quando & ubi inſtitutum. 149. 2. d
Puritas vitæ eſt candida veſtis animæ. 44. 2. b
Purpura eſt regum veſtis. 201. 1. a
Purpureum capitur ſubinde pro albo. 110. 2. d
Puſilli qui judicio extremo interfuturi ſint. 230. 1. b
Pyropus gemma eadem eſt quæ chalcedonius. 248. 2. a
Pyrrhias quis ſit ſerpens. 155. 2 a
Pythagoras unde multa ſupra mortalium captum ſciverit. 127. 2. d

QUadrageſima danda fidelibus ad pœnitendum cæſo Antichriſto. 220. 1. b
Quadraginta Martyres viſo unum è ſociis defeciſſe, & rogantes Deum ut alium in ejus locum ſufficeret, voti compotes facti ſunt. 48. 2. a
Quadrata figura cur non probetur in urbium munitionibus. 241. 1. c ejus commoda. 241. 2. d
S. Quadratus an fuerit Epiſcopus Philadelphenſis, cui S. Johannes ſcribit. 45 2. a fuit Martyr, & ſcripſit Apologiam pro Chriſtianis. ibid.
Quaſi ſæpè veritatem, non ſimilitudinem apud Hebræos ſignificat. 179 1. b
Quatuor animalia currus Dei, quas providentiæ divinæ virtutes deſignent. 14. 2. d hæc quomodo eſſent in medio ſedis & in circuitu ejus. 67. 1. b. 71. 1. d qualis eorum ſit forma. 67. 1. c. 71. 2. a an fuerint hæc animalia tota & integra talia, qualia à Johanne deſcribuntur 67. 2. d an habuerint tantùm capita animalium, & quoad cetera membra ſpeciem humanam. ibid. c an eadem animalia fuere Ezechieli viſa, quæ Johanni in Apoc. 67. 1. c. 68. 2. c. 69. 2. d & ſeqq. 71. 1. a. & ſeqq. quæ inter utraque diverſitas. 68. 2. c 71. 2 b quid eadem ſignificent. 69. 1. a. & ſeqq. alio ea ordine ponit Ezechiel, alio Johannes. 69. 2. c per illa Evangeliſtas non indicari ad litteram, probatur. 2. a. & ſeq. ſunt quatuor primarii angeli Eccleſiam regente. ibid. c. d redemptionis Chriſti geſtant inſignia. 90. 1. d an ſint Michael, Gabriel, Raphael, Uriel, ibid. c per hæc videntur adumbrari angeli aſſiſtentes. ibid. c quomodo & cur ſint plena oculis. 2. a. b cur quartum animal habens faciem hominis, dicatur tamen animal. ibid. c ſingula habebant ſenas alas. ibid d. & ſeq. quid illæ ſenæ alæ repræſentarent. 71. 1. b quid ipſa animalia tropologicè ſignificent. ibid. c habebant pedes humanos. 2. b eorum deſcriptio compendioſa. ibid. b. c aſſiduè Deum laudabant. 71. 2 c
Qui eſt, qui erat, & qui venturus eſt, an idem ſit cum Dei nomine Jehova. 11. 2. a
ex Quiete oritur contemplatio. 120. 2. a quietem dum quis ſectatur, inquietem invenit. 29. 1. d
Quirinalis collis Romæ unus è ſeptem. 203. 1. d
Quotidiana communio olim in uſu erat Romæ & in Hiſpania. 30. 1. d

Digitized by Google

RAbanus Maurus Apoc. eſt interpretatus. 8. 1. c
Rabbini Hebræorum ſex annorum millia mundi ſtati attribuunt. 227. 1. d
Ramirus rex Hiſpaniæ victoriam auſpiciis S. Jacobi de Mauris eſt conſecutus. 91. 1. a
Rana eſt animal moleſtum & importunum. 193. 2. d earum tria ſunt genera. 1. d ejus loquacitas. 194. 1. a cur dicatur gyrina. ibid. ranæ tres myſticè ſunt dæmon, caro, mundus. 1. c
Raphael unde cognomen invenerit. 14. 1. c ejus emblema. ibid. d an ſit è Seraphinis. 14. 2. a
Rationale erat typus cœli, cujuſque ſpeciem referebat. 245. 1. c ejus gemmæ. ibid. b. c
Rectoris tria ſunt munia. 38. 2. d
Regnum Chriſti & ligatio Satanæ idem ſunt. 223. 2. b regnum Antichriſti quomodo ſit futurum tenebroſum angelo quinto effundente phialam ſuper ſedem beſtiæ. 292. 1. c regnum ſuum multi reges præ æterno parvipenderunt. 258. 2. d regnum Turcarum cur vocetur mors & infernus. 94. 1. d & ſeqq. regnorum omnium quanta ſit vanitas. 136. 2. b
Religio eſt civitas illa beata quam deſcripſit Plato. 257. 2. b ejus ſpiritus intercidens identidem renovandus eſt, 1. a
Religio Chriſtiana quàm ſemper Romæ floruerit & floritura ſit, 198. 1. d. & ſeq.
Religioſi ſunt myſticè virgines. 276. 2. b eorum quæ olim eſſet ſalutatio. 192. 2. b ſunt velut margaritæ ob varias analogias. 256. 1. c. & ſeq. eorum vocatio è cœlis eſt. ibid. d cæteris ſtatibus eminent. 256. 2. a eorum vita qualis ſit. ibid. c. d oratione nutriri debent: eorum diverſa ſunt inſtituta. 2. c eorum elogia varia. 194. 2. a inchoant vitam angelicam. ibid. ſunt toti addicti cultui Dei. ibid. b in ipſo Religionis ingreſſu ab omnibus peccatis emundantur. ibid. b ſæculum vicerunt. ibid. c Chriſti crucem ſemper præ oculis habent. Deo vocationem acceptam referunt. ibid. d de tribulatione ſæculi venerunt: ſerviunt Deo die ac nocte. ibid. d ſunt de domo ac familia Dei. 2. a quomodo non ſitiant, neque eſuriant. ibid. b illorum proviſor & nutritor Deus. ibid. d quibus conſolationibus à Deo perfundantur. ibid. 34. 1. d vivunt ſimul quaſi fratres. 195. 1. a Religioſi ſingulares eſſe qui volunt, ſemper in anxietate ſunt. 257. 1. d
Remiſſionis à fervore quæ ſit congrua pœna. 29. 1. d remiſſio S. Timothei in prædicando unde ortum habuerit 28. 1. c *vide* Tepor.
Remiſſio peccatorum optimè per hyacinthum repræſentatur. 254. 1. d. & ſeq.
Renes ſymbolum ſunt occultorum cordis. 57. 2. d
Renovatio ſpiritus ſemper neceſſaria & repetenda. 28. 2. c
Repotia quod ſit convivium. 57. 1. c Chriſtus quæ repotia præparet ſuis. ibid.
Reprehenſio vitii virtutis laude temperanda eſt, ne ſit nimis acerba. 87. 2. d
Reſpondere in Scriptura ſæpè eſt ordiri ſermonem. 115. 2. d
Reſurrectio Chriſti & mundi creatio in quo ſibi ſimiles ſunt. 62. 1. a illi aptè per ſardium gemmam repræſentatur. 251. 2. a reſurrectio prima & ſecunda quæ ſit. 228. 2. d. & ſeq. 225. 2. a reſurrectio tantùm una eſt. 222. 1. d eſt effectus Euchariſtiæ. 30. 1. c reſurrectio generalis futura in Die Paſchæ. 220. 1. a
Revelatio Jeſu Chriſti in die judicii quæ futura. 10. 1. b revelationes B. Amadæi cujus ſint auctoritatis. 13. 1. c multa continent fabuloſa. ibid.
Reverentiæ triplex geſtus, 73. 1. d
Rex regum & Dominus dominantium titulus Chriſti & regum Perſarum. 218. 2. d rege ſub impio ſubditi omnes impii. 102. 1. b
Reges cur ſeducere conentur hæretici. 130. 1. c illi ſua regna Deo accepta referant & offerant. 74. 1. a habent angelum aliquem è ſuperiori ordine pro ſui cuſtodia. 19. 2. b eorum gloria evanida eſt, niſi in cœleſtem gloriam deſinat. 258. 2. d reges contra Deum bellaturi in fine ſæculi, ab eo ſiderabuntur. 193. 2. c qui reges per Euphratem contra Eccleſiam pugnaturi, ad Antichriſtum venturi ſint. 193. 1. d hos Deus in loco Armagedon ſenſim adunabit; ibique eos cædet. 194. 2. a reges decem in orbe dominaturi veniente Antichriſto, intelliguntur per decem cornua draconis. 156. 1. c item per beſtiæ cornua. 204. 2. b
Rhinocerotes loricati ſunt. 151. 1. a
Romæ quod ſit etymon. 198. 2. a olim dicta Valentia, ibid. colebatur olim dea. 163. 1. a. 199. 2. a ejus luxus & opes. 201. 1. d putabatur futura æterna. 199. 2. d 208. 1. c quàm varia habuerit regimina. 209. 1. a ejus incrementa & decrementa. 198. 2. d in ea erant templa omnium deorum. 202. 1. b erat ſepticollis. 203. 1. b Roma Ethnica qualis fuit olim, & tempore Antichriſti futura eſt, intelligitur per Babylonem meretricem magnam. 197. 1. a diverſimodè id probatur, ibid. & ſeqq. 203. 2. d ipſa proinde excindetur. 199 1. d. 2. a. b quomodo omnes ad ſibi obſequendum pelliceret, 200. 1. a quomodo in Chriſtianos ſævierit, 202. 1. b. 212. 1. a quot habuerit Martyres. 210. 1. a b. c. eam quomodo Chriſtiana religio olim paulatim occuparit, 197. 1. d
Romæ modernæ ſanctimonia. 198. 1. d & ſeq. ibi jam portæ ſemper apertæ ſunt. 259. 1. c non ſibi, nec ſuis meritis aſcribat, quòd fidem ſervaverit inconcuſſam, ſed meritis S. Petri. 198. 1. a ibi cur luxuriæ permittatur. ibid. d in fine mundi fiet Ethnica. 198. 2. b. c an & in hæreſin ſit tunc prolapſura. ibid. d quomodo ad priſtinas opes & gloriam tunc reditura ſit. 2. a b 211. 1. d tunc perſequetur Chriſtum & Chriſtianos. 209 1. d in ea non reſidebit Antichriſtus. 148 1. a ſed eam evertet & cremabit. 212. 2. d. ejus excidium ſignum erit nati Antichriſti. 206. 1. b evertetur ſub finem regni Antichriſti. 206. 2. b
Romana Eccleſia non eſt Babylon, ut volunt hæretici. 197. 2. c ejus decus. ibid. c. & ſeqq. ejus ſplendor. 65. 1. a cæteras omnes ut mater complectitur. 235. 2. a ejus duratio, 223. 2. a
Romanorum priſcorum in fide ſervanda conſtantia. 238. 2. c orbis & regum domini quomodo eſſent. 289. 1. a eorum propria levitas & ſuperbia. 198. 1. b eorum reges fuere ſeptem. 204. 1. a Romanorum veterum peccata Deus puniet in fine mundi, & quo iure. 212. 1. a quomodo dici poſſint omnes toto orbe Martyres interemiſſe. 212. 2. d
Romanum imperium non eſt beſtia aſcendens de mari. 164. 2. c quamdiu ſit duraturum. 197. 1. c ejus polyarchia. 163. 2. d *v. de* Imperium.
Romanus Papatus an ſit juris humani, an divini. 206. 2 c
S. Romani Martyris in tormentis conſtantia. 83. 1. d
S. Romula voce cœleſti ad cœlum invitata eſt. 266. 1 d
Roſarium SS. Trinitatis quomodo recitari poſſit. 72. 1 b 2. a roſarium duodecim ſtellarum in honorem B. Virginis, & ipſum quomodo recitetur. 153. 1. d & ſeqq.
Rotæ apud Ezechielem quomodo eſſent oculatæ. 70. 2. b
Ruben Patriarcha eſt typus S. Bartholomæi. 255. 1. a
Rubris veſtibus uſi Perſæ & Lacedæmonii euntes ad bellum. 92. 1. a rubra in fine mundi futura luna; quid ad ſignificet. 100. 2. a
Rudolphi II. Imp. menſa è gemmis variis conſtructa. 246 2. a
S. Ruffinæ in tormentis conſtantia. 107. 2. a
Rufus color cædem, bellum, pugnas, iram denotat. 92. 1 a 155. 2. a rufus equus Johanni viſus denotat Gentiles Eccleſiæ perſecutores. 91. 2. b
Ruſſati erat factio aurigarum Circenſium. 89. 2. d

SAbbatum ſignificat diem beatæ reſurrectionis Sanctorum poſt reſurrectionem in cœlo. 226 2. a
Sacerdos & ſacrificium correlativa ſunt. 229. 1. b ſacerdos olim in Miſſa excitabat præſentes ad gratiarum actionem. 124. 1. b celebranti peculiariter aſſiſtit angelus. 121. 2. c ſacerdotes velut murus cœleſtis Jeruſalem ſunt. 243. 2. d an repræſententur per 24 ſeniores. 63. 2. d. & ſeqq. ſunt quaſi annulus ſignatorius Dei. 22. 2 b angelis aſſimilantur. ibid. 2. b. c cur vocentur à laicis Papæ. 50. 2. b ſacerdotes quomodo ſint omnes Chriſtiani. 15. 2. b. 162. 1. a ſacerdotes olim altè ſe cingebant circa pectus, paulò axillis inferiùs. 19. 1. a ſacerdotes Romani olim nec capream, nec hederam tangebant. 25. 2 c Sacchus pœnitentium eſt veſtis. 145. 2. d
Sacher, id eſt memoria, cur hebraicè vocetur maſculus. 156. 1. a

Sacra-

Sacramenta novæ legis alia ratione vocantur myſteria, alia viſiones ænigmaticæ & ſymbolicæ. 25. 1. c ea ſeptem eſſe aſſeritur contra hæreticos. 201. 1. c

Sacramentariorum hæreticos auctor Andr. Carolſtadius 194. 1. b

Sacrificium Miſſæ repræſentat Chriſti ſacrificium. 123. 1. a id offerunt angeli Deo. 122. 1. a quibus in ſacrificiis priſcis adumbratus ſit Chriſtus. 165. 2. b

Saddai nomen Dei Hebræis. 86. 1. d

S. Sagares an fuerit Epiſcopus Laodicenſis, cui ſcribit S. Iohannes. 51. 1. d

Saladinus in Aegypto plurimos Chriſtianos occidit. 224. 2. a ſalvandorum paucitas. 156. 2. d 110. 1. c ſalvandorum ex Catholicis quanta ſit multitudo. 242. 2. c

S. Salvius ad vitam a morte rediens quid de cæleſti gloria narrarit. 244. 2. d & ſeqq.

Salutatio Apoſtolica & Chriſti quæ fuerit. 11. 1. a

Sanctitas in quo ſita ſit. 72. 2. b & ſeq. Deus eſt ſanctitas increata & infinita. ib. c ipſa jungenda ſapientiæ eſt. 144. 1. d ſanctitas animæ ſunt virtutes quælibet. 73. 1. b ſanctitas robuſta convertit animas. 46. 2. d in ea ſemper proficiendum eſt. 264. 2. b

Sancta ſanctorum ſignificant locum Beatorum. 188. 2. a 122. 1. a *Sanctum* quid ſit propriè Latinis. 72. 1. c 188. 1. c *Sanctus, ſanctus ſanctus* eſt ſymbolum SS. Trinitatis. 96. 1. a eo quoque continetur totum Apoſtolorum Symbolum, & Evangelica doctrina. 72. 2. a

qui Sancti veteris teſtamenti repræſentati per 24. ſeniores Apoc. 64. 2. a Sancti precibus ſuis accelerant diem judicii. 97. 2. a ſunt altare thymiamatis. 132. 1. d eorum veſtigia olim adorata ab hominibus. 47. 1. b dum jurant, Deo tribuunt illa epitheta quæ rei juratæ congruunt. 139. 2. c in die judicii ſunt futuri judices orbis. 39. 1. a orationes noſtras Deo offerunt. 84. 1. c myſticè ſunt thronus Dei. 69. 2. d per iridem repræſentantur. 62. 1. a ſemper Deum laudant. 71. 2. c terrenis affixi non ſunt. 127. 2. d mites ſunt & pacifici. 146. 2. a ſemper diſſolvi cupiunt. 266. 1. b cur oleæ & oleo comparentur. 146. 1. c 2. d & ſeqq. è Sanctorum, qui miſericordes ſunt, corporibus ſcaturit oleum. 146. 1. d poſſunt à gratia excidere. 47. 2. d dupliciter in vitæ libro ſcribuntur. 45. 1. b Sancti qui ſuas coronas reſignarunt. Deo. 74. 1. c Sancti quilibet cur vocentur ſacerdotes. 230. 1. d divinæ contemplationis ſignum habent in frontibus, in manibus palmas boni operis. 107. 2. c eorum invocatio contra hæreticos aſſeritur. 13. 1. a Sancti in fine mundi victuri, in terra ſignabuntur, ne communibus orbis plagis involuantur; non in cælo. 103. 1. b cur iis tunc detur palma. 112. 1. b

Sanctorum animæ dicuntur eſſe in cęlo ſub altari thymiamatis, corpora ſub altari holocauſtorum in terra. 96. 2. c uniformiter laudant Deum in cælo. 83. 1. b ibi amicti ſunt ſtolis albis quid hæc ſignificent. 110. 2. b

Sanguis ſymbolum eſt ingentis hoſtium ſtragis. 125. 2. d eſt item animæ & vitæ nota: eum eſſe ipſam vitam animalis cenſuere nonnulli. ib. b in Scriptura ſymbolum eſt peccati. 100. 2. a dum pluit, iram cæleſtem prænuntiat. 124. 2. c ſanguis Agni eſt ſapo macularum noſtrarum. 15. 2. a 111. 1. b 265. 1. b eum quomodo nobis applicemus. 116. 2. d ſanguis Martyrum in ſardio gemma repræſentatur. 252. 2. a ſanguine hoſtili aſperſus Chriſtus, quando futurus. 218. 1. a

Sapiens nihil in terra miratur. 102. 1. d

Sapientia vera quæ ſit. 160. 2. c ſapientia Iudæorum & Chriſtianorum quomodo differat. 20. 2. b ſapientia Sanctorum cur dicatur aurum ignitum. 54. 2. c ſapientia & ſanctitas quàm aptè coniungantur. 144. 1. d b c ita jungitur in Eccleſia Chriſti. 50. 2. c

Sapores ſolis fratrem ſe appellabat. 218. 2. d

Sapphirus gemma unde dicatur, deſcribitur, cæli ſpeciem præ ſe fert. 239. 2. d olim opaca fuit: eſtque ſpecies lapidis lazuli. ib. c ejus apud veteres dignitas, pretium, vires & virtutes. ib. d & ſeq. ſapphirum mittit Pontifex recens creatis Cardinalibus. 2. a an eadem cum hyacintho. ib & 1. c 253. 2. d ſaraceni cur per equum pallidum repræſententur. 94. 1. b eorum potentia Chriſtianorum crevit deſidia. ib. d *vide* Mahometiſmus, Turca.

Saraceniſmus eſt ultima, publica & generalis Eccleſiæ perſecutio. 94. 2. d 226. 2. d 225. 1. d putatur duraturus uſque ad Antichriſtum. 94. 1. c 95. 1. a quàm multis fuerit noxius, cum dæmones promoverunt. 94. 1. c quamdiu is durabit. 95. 1. a 225. 1. c

Sardi quid in otioſos ſtatuerint. 58. 2. b

Sardis fuit urbs Lydiæ, Crœſi regis Lydorum regia. 58. 1. a

Sardius quæ ſit gemma & ubi naſcatur, eius deſcriptio & virtutes. 251. 1. c eius natura, Dei iuſtitia & terror repræſentatur. 61. 2. c

Sardonyx gemma deſcribitur, unde nomen habeat, eius color & vires. 250. 2. b c

Satanas eſt ligatus per mille annos, quando. 220. 1. b

Saturninus ſomniavit mundum ab angelis eſſe creatum. 12. 2. b

Scalæ Iacob an Deus infernè adſtaret, an deſuper incumberet. 60. 1. a

Scelera quæ abundarint tempore S. Iohannis, & Antichriſti tempore abundatura ſint. 265. 1. d

in Schiſmate moriens ſalvari nequit. 135. 1. b

Scorpionum caudæ maximè ſunt virulentæ. 132. 2. c ipſi deſcribuntur. 2. a b

Scoti ferè omnes à particularibus familiis ſunt prognati, atque quæque familia habet ſuum caput. 180. 1. d

Scriptura omnis ad literam, uti ſonat, accipienda eſt, quantum fieri poteſt. 7. 2. c in ſymbolis ſubinde ſe accommodat communi hominum ſenſui. 244. 1. c genere neutro ſolet ſignificare univerſitatem perſonarum & rerum. 43. 2. a ipſa eſt verbum Dei 2. 1. d eſt velut arcus Chriſti. 90. 2. c cur dici poſſit mare vitreum. 66. 2. c ipſa an bene intelligatur per librum ſignatum Iohanni viſum, ſcriptum intus & foris. 76. 1. c d per bilibram ſignificatur 93. 1. a ejus lectio facit beatum. 215. 1. b

Sealtiel angeli nomen quid ſonet. 14. 1. c eius emblema. 14. 1. d

S. Sebaſtiano apparuit Chriſtus ſeptem angelis ſtipatus. 12. 2. c

Secreti ſervantes ſint conſiliarii. 65. 1. c

S. Secundæ in tormentis conſtantia. 107. 2. a

Secundæ nuptiæ illicitæ non ſunt. 265. 1. a

Sedens in throno quem vidit Iohannes, fuit non Chriſtus, ſed Deus. 61. 1. a

Sedere cum Deo in throno quomodo vincens intelligatur. 57. 1. c

quæ Sedes judicum in cælo viſæ. 223. 2. d

Senarius numerus cur dicatur numerus hominis. 169. 1. d ejus numeri imperfectio. 170. 2. a

Senatores quales eſſe debeant. 65. 1. b & ſeq. è ſenibus legebantur olim, & poſtea ſic dicti etiam è ſenatoribus nati, & in ſenatum cooptati. 63. 1. b ſenatorum Romanorum potentia & auctoritas. 156. 1. c 163. 1. c

Senes reip. cur præeſſe debeant. 65. 1. a

Senner vox quid apud varias nationes denotet. 63. 1. c

Senior dicens Iohanni, ne fleret, quis fuerit. 79. 1. a

Senſus omnes Beatorum ſuas habebunt voluptates. 262. 2. c ſenſus omnes in inferno patientur. 220. 1. a

Sententia condemnationis æternæ rectè gladio denotatur. 22. 2. d ſententia felicitatis & ipſa æterna felicitas vocari poteſt calculus candidus. 36. 1. b

in inferno Sepeliri quomodo dicuntur graves peccatores. 232. 1. c Septem paganorum quale ſit mei.. 210. 1. c

Septem ſpiritus in cõſpectu throni divini ſtantes qui ſint. 12. 1. c 66. 1. a 70. 1. c ſunt ſeptem angeli principes. 12. 1. d & ſeq. quando horum ſeptem angelorum primum mentionem facere cœperit Scriptura. *vide* Principes. Spiritus denotantur per ſeptem lampades 66. 1. b 70. 1. d ſeptem angeli tubarum quinam fuerint. 124. 1. c & ſeq. ſeptem capita draconis ſunt ſeptem reges tempore Antichriſti futuri. 156. 1. d ſeptem diaconi Cardinales repræſentantur per ſeptem Epiſcopos ad quos S. Iohannes ſcribit. 65. 1. a ſeptem phialæ quas habebant ſeptem angeli quid ſignificent. 189. 2. c ſeptem reges ante Antichriſtum, quorum quinque cecidere, unus eſt, & alius nondum venit, qui ſint. 163. 2. c d 204. 1. a ſeptem capitalia vitia alludunt ad ſeptem capita draconis rufi. 156. hæc an repræſentata per ſeptem angelos tubarum. 195. 2. d

Septenarius ſymbolum eſt univerſitatis. 12. 1. d 13. 2. c 76. 1. c. 189. 1. a

Septimius Severus Imp. quintam in Chriſtianos perſecutionem movit. 91. 2. d

INDEX RERUM MEMORABILIUM.

Sepulcro virorum fortium leo inſculpebatur. 79. 2. b
Sequi Agnum quocumque ierit quid ſit. 176. 2. d
Seraphim Iſaiæ fuerunt bipedes, non quadrupedes. 68. 2. rarò mittuntur. 14. 2. d aliquando dantur magnis Sanctis in cuſtodes. ibid. c
Serpens antiquus, eſt diabolus, cur. 159. 1. d. 2. b
Serpentes ignivomi aliquando viſi ſunt. 155. 2. a
Serpentes etiam integros pueros devorant. 157. 1. c
Serpentes magni ſunt in India. 155. 1. b
Servire Deo regnare eſt. 263. 1. b
Servi quare vocentur corpora. 211. 1. d iis olim ſtigma in fronte inurebatur. 105. 2. d
S. Servulus ab angelis ad cælum vocatus. 266. 2. a
Sex mille anni eſt tempora durationis mundi. 226. 2. a & ſeqq.
Sibyllæ de Imperatoribus primis vaticinia. 170. 1. b
Siccatio Euphratis in fine ſæculi cur futura ſit ad tranſmittendos Antichriſtianos. 193. 1. a quid hæc myſticè denotet. ibid. d
Sicilia fuit olim Italiæ coniuncta. 101. 2. d
Siclus argenteus cuius ſit pretii. 93. 1. c
Siderationes dicuntur inopinati morbi & mortes. 126. 2. c
Sigillum Apocalypſeos quod ſit. 266. 1. a ſigillo quinto quinam Imperatores denotentur. 89. 1. c ſigillum ſextum quod ſit, diverſimodè exponitur. 98. 2. b & ſeq. ſi primo an repræſentetur quies Eccleſiæ ſub Conſtantino. 89. 1. c 118. 1. c & ſeqq. an ad id pertineat ſilentium factum in cælo. 120. 1. c id ſimul & ſemel initio apertum fuit. 142. 2. a
Sigilla ſeptem libri ſignati quid repræſentent. 76. 2. a b & ſeq. 77. 2. b c & ſeq. 89. 1. d continent quæ futura ſunt ante tempora Antichriſti, quædam quæ futura ſunt poſt Antichriſtum. 121. 1. c amplectuntur non tantum initium, ſed & finem libri ſignati. ibid. d
Signaculum quod diabolo & inferno appoſitum 223. 2. b
Signandi in fine ſæculi electi ſigno crucis. 106. 1. a 140. 1. a ſignari à Deo quanti referat. 109. 2. a ſignari quando prophetias jubeat Deus. 264. 1. b
liber Signatus Iohanni viſus, quomodo & cur dicatur ſignatus. 109. 1. d ſignati centum quadraginta quatuor millia qui ſint, an definitus fuit numerus pro indefinito. 107. 2. d per eos intelliguntur qui in fine mundi, tum ante Antichriſtum, tum ſub ipſo, tum poſt eum occiſum, ad Chriſtum convertentur ibid. d ſignati è Judæis in fine ſæculi, erunt converſi è Judæis ad Chriſtum, ante & poſt Antichriſtum. 118. 1. c
Signatio, qua Johannes vidit ſignari electos ſigno Dei vivi, fuit tantùm viſio imaginaria. 106. 2. d & ſeq. hæc erit ante Antichriſtum, tum ſub ipſo, tum poſt ipſum. 108. 1. c
Signum Dei vivi eſt crux. 99. 1. b ſigna iudicium præceſſura deſcribuntur in ſexto ſigillo ante & poſt Antichriſtum. 99. 1. b & ſeqq. quæ & qualia & quando ea futura. 100. 1. a & ſeq.
Silentii virtus quantæ ſit dignitatis. 120. 1. c ſilentium in cælo quod & quale, quaſi media hora. 119. 1. a 119. 1. c & ſeqq. an pertineat ad ſeptimum ſigillum. 120. 1. c
Silverius Papa & Mennas Patriarcha Conſtant. an ſint duo teſtes, quos Johannes ait occidendos, & dein cum gloria in cælum aſcenſuros. 144. 2. a 148. 2. b
Simeon Patriarcha eſt typus S. Jacobi Minoris. 257. 1. c
Similitudo phraſi Hebraica veritatem rei denotat. 18. 2. a
S. Simon Apoſtolus cur hyacintho gemmæ aſſimiletur. 254. 1. c eius typus fuit Aſer Patriarcha. 255. 1. c
Simon Magus funeſtum habuit interitum. 221. 1. c
Singulares in Religione quàm noxii. 257. 1. d
Sinus Abrahæ & altare dicitur locus felicitatis animarum. 96. 1. d
Sion, in quo vidit Johannes Agnum ſtantem quid ſignificet. 173. 1. c allegoricè ſignificat Eccleſiam. ibid. a anagogicè cælum. ibid. c
Siren figura eſt voluptatis. 210. 1. d
S. Siſinnii Martyris in tormentis & afflictionibus gaudium. 35. 1. d
Smaragdus unde dicatur: veteres quales fuerint. 249. 2. c æri affinis eſt & durus, ejuſque ſapor amarus. ibid. d ei paſſio Chriſti accommodatur. 250. 1. b 62. 1. c ejus vires. 250. 1. d pudicitiæ ſymbolum eſt. 26. 1. b ejus viror. 62. 2. d 249. 2. c per eum Dei miſericordia repræſentatur. 62. 2. d item Dei & creaturarum in ipſo viſio. ibid. d
Smyrna urbs eſt Joniæ in Aſia, ejus elogium. 30. 2. c
Smyrna Græcis item myrrha dicitur. 2. d
Societatis Ieſu homines Eccleſiam contra Antichriſtianos in fine ſæculi maximè propugnaturos prædixit S. Tereſa. 144. 2. c an præſignati in Apocalypſi. 46. 1. c
Sociniani docent Chriſtum non fuiſſe Deum, ſed ſua ſancta vita meruiſse, ut vocaretur Deus. 87. 2. d
Sodomæ nomine cur dicatur Ieruſalem. 148. 1. b Sodomæ incendium quantum. 185. 1. a
Sol nihil videtur proferre niſi cum luna ſociatus. 152. 2. d ſoli fulgenti cur aſſimiletur Chriſtus. 23. 1. c 23. 2. a ejus proprietates deſcribuntur. 24. 1. a & ſeq. eſt imago divinæ voluntatis. 24. 1. b quomodo à Gentibus coleretur. ibid. c is in fine mundi futurus eſt niger inſtar ſacci nigri: quæ ejus obſcuritatis ratio futura. 100. 1. c ejus magnitudo. 24. 1. a ſol ſculptus in ſepulcro Ioſue, eſt ſymbolum vigilantiæ. 41. 2. d
Solitudo myſticè eſt abſtractio mentis à rebus terrenis. 157. 2. d quæ in ea obſervanda. 158. 2. a
Solon neminem dixit beatum, niſi feliciter mortuum: ejus ad Crœſum vox. 181. 2. b
Sp. litteræ denotant *Spurius*. 11. 2. b
Spartani ad lyræ ſonum acies inſtruebant. 82. 2. a
Sphengites quod genus marmoris ſit. 239. 2. c 244. 2. c
Sphynges depictæ è Cherubinis Salomonis. 68. 1. a
Spiritus ſanctus an denotetur per angelum habentem ſignum Dei vivi. 105. 2. a eſt fons vitæ. 260. 1. d quomodo ſit ſanctus. 72. 1. d aptè topazio gemmæ confertur. 253. 2. b ejus proprietates & operationes. ib. & ſeq.
Spiritus quaſi ranæ de ore beſtiæ, draconis & pſeudoprophetæ exeuntes, quid ſint. 193. 2. a cur ranis comparentur. ibid. d
Spiritus ſeptem ſunt ſeptem angeli primarii, præſides Eccleſiæ, repræſentantur per ſeptem cornua Agni. 81. 1. d cur dicantur oculi. 2. a
Sponſa Agni an dicatur Ieruſalem, an ejus cives. 239. 1. b
Stadium quanta ſit menſura. 184. 1. c 242. 1. d ſtadia, 1600 ad quæ effundendus ſanguis impiorum, propriè de ſpatio inferni intelliguntur. 184. 2. b & ſeq.
Stagnum inferni quale ſit. 185. 1. b ejus murus ſpiſſiſſimus. ib. ipſum horrendè ardebit. 232. 1. c ſtagna in fine mundi non habebunt aquam ſanguinolentam, ſed tantùm maria & flumina. 192. 1. d
B. Stanislaus Koſtka ex angelorum manibus S. Euchariſtiam ſumpſit. 121. 1. b ei quod datum elogium à proceribus Polonis. 193. 2. c quàm ardenti in Deum eſſet amore. 182. 1. b
Stater cuius ſit pretii. 93. 1. c
Statio, non ſeſſio, decet Beatos in cælo. 110. 2. a
Stella matutina quæ ſit, quid per eam dandam vincentibus Johannes intelligat. 39. 4. d. & ſeqq.
Stellæ non ſunt elementares, nec indigent alimento juxta Origenem. 100. 2. c eæ de cælo quomodo cadent. ibid. c d eos æmulantur gemmæ. 245. 1. d ſtellæ ſeptem in manu Chriſti quid ſignificent. 22. 1. a
Stephanus Papa ob perſecutiones Longobardorum in Franciam ad Pipinum profectus eſt. 183. 1. b
Stilico ambitionem capite luit, dum filium ſuum Eucherium ad imperium evehere ſatagit. 129. 2. b
Stimulus acer ad virtutem. 48. 2. d
Stola eſt veſtis honoris, gloriæ, immortalitatis & triumphi. 98. 1. a b 110. 2. b item ſacerdotalis. ib erat priſcis veſtis mulieris honeſtæ & nobilis. 98. 1. a ſtolis albis denotatur animæ gloria. 97. 2. d 105. 2. a
Struthiones ova ſpectando fovent. 217. 1. d
in Suffragiis ferendis quis eſſet uſus calculorum. 36. 1. c
Suggeſtio ad honores, opes & delicias, prodit ex ore dæmonis. 193. 2. d
Sulphur quomodo de ore militum procedere videatur. 136. 1. a ſulphur verum in inferno erit. 215. 1. d 232. b ejus natura. ibid. Superbi uſque ad cælum dicuntur exaltari. 153. 1. c Superbia Romanorum Imp. 169. 2. c
Supplicia à Deo immiſſa homines & libenter ſunt amplectenda. 56. 2. a ſymbolica Scripturam interpretandi ratio quatenus admittenda. 6. 2. c
Symboli articuli duodecim repræſentantur in duodecim gem-

gemmis civitatis cæleſtis. 241. 1. a & ſeqq. 246. 1. b ejus primus articulus repræſentatur in jaſpide. 247. 1. a ſecundus in ſapphiro. 248. 1. b tertius in carbunculo. 249. 1. d quartus in ſmaragdo. 250. 1. b quintus in ſardonyche. 251. 2. d ſextus in ſardio. 252. 1. b ſeptimus in chryſolitho. 253. 2. d octavus in beryllo. 2. c nonus in topazio. 253. 2. c decimus in chryſopraſo. 253. 2. c undecimus in hyacintho. 254. 1. d duodecimus in amethyſto. 254. 2. d Synagogæ in Apoſtolos odium. 37. 1. a ea an Jezabel appellari poſſit. ibid. c
Syriaca verſio in ſola Apocalypſi deſideratur, ea extat tamen in bibliotheca Vaticana. 9. 1. a

TAciturnitas conſiliarios decet. 65. 1. c
Talentum quanti pretii & magnitudinis. 195. 1. c
Attici & Hebræi talenti quæ differentia. ibid.
Tamberlanes tricolor tentorium habebat, cur. 91. 2. b 111. 2. b
Tarantularum venenum ſaltando ſudandoque excutitur. 85. 2. c
S. Tarſilla à S. Felice ad cælum eſt invitata. 266. 1. d
Tartari an futuri ſint Gog & Magog. 94. 2. c 229. 1. d
Tedæ accenſæ ſponſis præferebantur. 139. 1. c hinc teda capitur interdum pro nuptiis. ibid.
Teitan an ſit nomen Antichriſti. 170. 1. a
Temperamentum virtutum per citharas denotatur, mens eſt citharœdus. 82. 1. d
Templum etiam dicitur martyrium vel confeſſio. 95. 2. c templum cæli Deus eſt. 258. 1. b alia in eo non ſunt templa, cur ibid. templum Dianæ Epheſiæ quàm celebre. 37. 1. a templi Salomonis deſcriptio. 122. 2. d partium eius ſignificatio & allegoria. ib. c d ejus partes. 143. 2. a allegoricè Eccleſiam militantem, anagogicè triumphantem ſignificat. 65. 2. d 95. 1. d
Templorum uſus & ſtructura adſtruitur. 258. 1. c ipſa habent cuſtodes angelos. 121. 2. c
Tempus pro anno ponitur aliquando in Scriptura. 161. 1. d temporis quanta habenda ſit ratio. 140. 1. b cito id prætervolat. ib. cùm præteriit, eſt irrevocabile. 140. 2. c ejus ſigna & ſchema, ib. c ab illo pendet noſtra æternitas. ib. nobis datum eſt ad bene operandum, ad ſalutem & gloriam procurandam. 2. a poſt illud elapſum non ſequitur aliud. ib. b in eo impendendo nos oportet eſſe avaros. ib. brevi nobis Deus hoc auferet, & in æternitatem transferet. ib. c d tempus legis Chriſti cur dicatur noviſſimum. 227. 1. b
Tentationes ſunt ſignum fructus pii laboris. 154. 2. d
Tepida cur provocent vomitum. 53. 2. c tepidi de ſua innocentia ſemper gloriantur. 54. 1. a tepidi, calidi, frigidi quinam ſpiritualiter ſint. 51. 2. d
Teporis S. Timothei & Sanctorum cauſæ variæ. 28. 1. c d quomodo ſit peior frigore. 52. 2. b unde is naſci ſoleat. ib. eius mala. ibid. d eius varia remedia. 55. 2. c
à Tergo vox cur Johanni audita. 17. 2. c
Terminus cur diceretur Iupiter. 16. 2. c
Terra converſatione cæleſti fieri poteſt cælum. 236. 1. d terra an poſt finem mundi æquanda ſit ſublatis montibus & vallibus. 102. 1. a in fine ſæculi ſeſe aperiens abſorbebit perſecutores fidelium immiſſos ab Antichriſto. 161. 2. d terra nova quæ dicatur. 234. 1. b & ſeq. terræmotus magnus futurus paulò ante necem Antichriſti. 194. 2. d terræ ſanctæ longitudo quanta. 184. 1. c terræ mobiles & trementes variæ, item fluitantes. 101. 2. b ſuper terram repere dicitur diabolus. 159. 2. a
Terrena deſpicienda. 250. 2. d
Tertia angelorum pars an ceciderit. 156. 2. d tertia pars terræ quomodo combuſta intelligatur. 142. 2. d
Teſtamenti veteris novem illuſtria. 73. 1. b alia illuſtria novem novi. ibid.
Teſtes duo in fine ſæculi apparituri, quinam ſint. 144. 1. d teſtis fidelis quid propriè ſit, & quomodo Chriſtus ſit talis. 15. 1. a teſtis per catachreſin vocatur judex & princeps. 15. 1. b
Teſtimonium ſæpè ponitur pro doctrina. 96. 2. d. teſtimonium Ieſu Chriſti habere quid ſit. 162. 1. a
Teſtudines ova ſpectando fovent. 205. 1. d
Thalilæus eremita cur ſemper fleret. 140. 2. b thebanorum pro patria occumbentium ſepulcro inſculptus eſt leo. 72. 2. b
Themiſtocles etſi grandævus, doluit ſe è vita diſcedere, cùm ſapere inciperet. 53. 1. d
Theodoricus rex Arrianus qui Johan. Papam carcere maceravit, & *Symmachum* occidit, mortuus, eſt viſus diſcinctus & diſcalceatus ad ollam Vulcaniam rapi. 134. 2. d 186. 1. b 219. 2. c
S. Theodorus Martyr in tormentis gratias agebat Deo, & gaudebat. 35. 1. d 115. 1. b
Thermæ Diocletiani à Chriſtianis Confeſſoribus ædificatæ. 13. 2. a thermæ olent ſulphur. 232. 1. c
Theſeus primus palmeas coronas dedit victoribus in agone Apollineo. 111. 2. d
Thomas Anglicus, non Angelicus, auctor comment. in Apoc. 8. 2. a
S. Thomas Apoſtolus aptè per beryllum repræſentatur. 252. 1. b eius typus fuit Beniamin. 255. 2. b
S. Thomas Aquinas qualiter mortuus ſit. 257. 1. d quotidie lectitabat Collationes Caſſiani. 57. 1. a 64. 2. d
S. Thomas Morus æterna temporalibus præpoſuit. 161. 2. a
Throni quales ſint angeli, & cujus chori. 64. 1. c
Throni vigintiquatuor ſeniorum an eſſent in orbem, an in quadrum diſpoſiti. 63. 1. d throni priſci Pontificum plures Romæ conſpiciuntur. 63. 1. d thronus Dei in cælo, quem vidit Johannes, an fuerit inſtar propitiatorii & Cherrubini. 61. 1. c d quid hic repræſentaret. 2. b
Thuribulum eſt ſymbolum corporis Chriſti. 123. 2. b
Thyatiræ urbis ſitus, origo, etymon, ſignificatio. 36. 2. a 37. 1. d
Thyinum lignum quod ſit. 211. 2. a
Thimiama non in ipſo altari, ſed in foculo ſeu thuribulo adolebatur. 121. 1. c 123. 2. a id è quibus odoribus componeretur. 83. 2. d ei aſſimilatur oratio. ib. d
Tiberius Imper. quomodo monitus ut vim multitudinis caveret. 134. 1. a
S. Tiburtii Martyris in tormentis lætitia. 35. 1. c
Ticonius Donatiſta an in Apoc. ſcripſerit. 8. 1. a
Timor & amor ſunt duo effectus Scripturæ & ſapientiæ. 160. 2. c
S. Timotheus fuit angelus Epheſi, ad quem ſcribit Iohannes. 26. 1. d quamdiu fuerit Epiſcopus, & an intorpuerit. ib. c 3. d 28. 1. c & cur. ib. remiſſionem ſuam poſtea correxit. ib. b
Titi Imp. imperium an per equum nigrum ſignificetur. 89. 1. a 95. 2. a
Tobias à Raphaele didicit ſeptem eſſe in cælo primarios angelos. 23. 1. a tonitrua quomodo locuta dicantur. 139. 1. d ipſa & fulgura Dei maieſtatem & potentiam repræſentant. 65. 1. d unde hæc naſcantur. 55. 2. d tonitruo comparatur vox virginum in cælo. 175. 1. c
Tonis muſicæ affectus quilibet concitantur. 83. 2. b
Topazius gemma deſcribitur: ejus color, ſpecies, nomina, unde nomen derivetur. 252. 2. b ejus dotes & vires, ib. d ei comparatur S. Jacobus Minor. 2. a tormentorum varia ſunt genera in inferno, loca & inſtrumẽta. 185. 1. d
Trachenſes cives linguis ab Hunerico exciſis loquuntur. 149. 2. c traditio de Antichriſto ex Dan naſcituro probabilis eſt. 109. 1. a traianus tertiam in Chriſtianos perſecutionem movit. 91. 2. c. ipſa vehemens quidem fuit, ſed mox deſiit. 47. 1. d ejus columna Romæ erecta deſcribitur. 48. 1. a
Tres partes, in quas dividetur Jeruſalem ſub Antichriſto, quomodo myſticè intelligendæ. 193. 1. a tria angelorum nomina tantùm agnoſcit Eccleſia. 13. 2. d trium millium numerus ſymbolicè quid denotet. 243. 1. d
Tribulatio eſt probatio virtutis. 166. 1. a tribulatio præſens parit coronas æternas. 136. 1. a per eam additur homini robur, fit Chriſto crucifixo ſimilior; per eam creſcunt virtutes. 107. 1. d in ea Deus adeſt ſuis. 17. 2. b
Tribus Iſrael ſingulæ populum ingentem conſtituerunt. 110. 1. a ex iis in fine mundi convertentur aliqui. 108. 1. b an præcisè ex ſingulis XII. millia, & non plures & pauciores. ib. b earum myſticæ interpretationes quoad earum ordinem à S. Iohanne ſervatum in ſignatione. 169. 1. b eædem ad Eccleſiam referuntur. ib. c
SS. Trinitas eſt prima virgo. 173. 2. a ejus myſterium an repræſentetur per nomen Jehova. 11. 2. d numquam ſatis laudari poteſt, & quod ejus ſit roſarium. 72. a b ejus ſymbolum eſt triophthalmus cum onyche naſcens. 72. 2. a

Triſagion SS. Trinitatis unde in Eccleſia ortum habuerit. 71. 2. d. quid eo repræſentetur. 72. 1, 2, 73. 1. d.
Triumphantes olim albis equis vehebantur. 41. 1. 2. 9. eorum miniſtri oleaginis coronis coronabantur. 146. 1. 1; ſi coronas ſuas Jovi Capitolino dicabant. 73. 1. d.
Tubæ quas angeli in manibus habent, an veræ tubæ, an verò ænigmaticæ per prædicatores inflandæ. 120. 2. d. tuborum plagæ aliæ ſunt à plagis phialarum. 198. 2. b. tuba ſeptima denuntiat regnum beatum quod cum Chriſto inibunt omnes Sancti in die judicii. 148. 2. d. quis proprius ejus tubæ locus in Apocalypſi. ibid. & ſeqq. 149. 1. b. 150. 2. a
Tunicæ duæ pontificis Judaici. 19. 1. a ejus tunica hyacinthina cujus rei eum commoneret. 254. 2. a
Turba magna, non dinumerari potens, an eadem ſit cum 144. millibus ſignatis ex omni tribu. 109. 2. a ii ſunt Chriſtiani Gentiles, futuri in fine mundi ſancti. 2. c. d.
Turcæ draco eſt unius capitis, ſed multarum caudarum. 163. 2. c Turcæ cur venerentur lunam. 166. 2. a eorum imperium quamdiu durabit. 223. 1. b. vide Mahomet, Saraceniſmus.
Tuzia eſt ſpuma ſubnigra argenti. 55. 1. d.
Tyranni liberè arguendi. 147. 1. b eorum imago eſt locuſta. 132. 1. c tyrannorum collectio, qui ſeptem ætatibus fideles perſecuti ſunt, ſunt ſeptem illi reges, quorum ait Johannes quinque veniſſe, unum eſſe, alium nondum exſtare. 204. 1. b tyranni priſci tantùm ſunt typus Antichriſti. 193. 2. d

VAlens Imp. Arrianus in caſa combuſtus eſt. 219. 2. b
Valentini hæretici æones & portenta numinum. 38. 1. d
Valeria Luperca immolanda ab aquila neci erepta eſt. 127. 2. c
Valerianus Imp. octavam in Chriſtianos perſecutionem ſuſcitavit, humiliatur per Saporem Perſarum regem. 92. 1. a
Vallis abſinthii dictus locus in quo S. Bernardus primum Ordinis ſui fundavit monaſterium. 126. 2. a
Vanitas regnorum & omnis pompæ. 39. 1. d. 212. 2. d
Vaticanum S. Petri templum orbis miraculum. 203. 2. a
Ubertinus de Caſalis, commentatus eſt in Apoc. 8. 1. d fuit à Johanne XXII. Pontifice alienior, cur. 212. 1. d
Udo qua voce monitus reſipiſcere à mala vita. 186. 1. b
Veneti erat factio aurigarum Circenſium. 89. 2. d. horum quis eſſet color. ibid.
Venti quatuor primarii ſunt priſcis cogniti, poſtea à nautis alii inventi. 104. 1. a eorum neceſſitas quadruplex. 2. b. eorum compreſſio minus damnum facit quàm laxatio. ibid. d. eorum motus ac gyri ab angelis concitantur. 104. 2. d.
Verbum Dei eſt nomen Chriſti. 217. 1. d.
Verbum Dei dulce eſt rationi, ſed amarum ſenſualitati, 141. 1. b. ſic vocatur S. Scriptura. 10. 1. d. verbum capitur pro præcepto & p. omiſſione. 47. 1. b
Verum in Script. ſubinde pro perfecto capitur. 45. 2. a
Veſpaſiani Imp. vigilantia & ſedulitas. 48. 2. c
Veſtem candidam cur olim acciperent baptizati. 44. 2. d talis cur detur in multis monaſteriis monacho dum veſtitur primùm. ibid. veſtis Martyrum quomodo aſperſa ſanguine. 218. 2. c
ὑγεία Antiochi Soteris ſymbolum. 17. 1. b
Viciſſitudo rerum humanarum & regnorum. 199. 1. a
S. Victoris Confeſſoris duplicis elogium. 29. 2. c. 50. 1. d. Victor & Corona Martyres ſimul. 30. 1. a
Victoriæ & triumphi ſymbolum candor eſt. 111. 2. a 90. 2. c. item palma. 111. 2. c. 112. 2. b. item calculus candidus. 36. 1. b. item equus. 90. 1. b. victoria ſui difficillima, ſed glorioſiſſima. 57. 2. a. victoriam Chriſtus de hoſte ſuo quomodo referat. 90. 2. d
Victoriæ Martyris illuſtris agon & triumphus. 34. 1. b
Vigeſimiquarti numeri perfectio. 64. 2. d
Vigilantiæ varia ſymbola. 41. 2. d
Vigilare eſt proprium Epiſcoporum. 41. 2. c. 43. 1. b
Vigintiquatuor ſeniores in circuitu throni Dei ſedentes quinam ſint. 63. 2. a. & ſeqq. hi repræſentant quales debant eſſe ſenatores. 63. 1. b 65. 1. b. per eorum numerũ 24. deſignetur. 71. 1. b. quomodo procíderent ante ſedentem in throno, & eum adorarent. quid per hoc denotarent. 73. 2. b Deo laudem deferunt 74. 2. d. habebant in manu citharas & phialas. 74. 2. d
Viminalis collis quis eſſet Romæ. 203. 1. d. 2. a
Vincens quis dicatur in epiſtolis Chriſti ad Epiſcopos Aſiæ. 34. 1. a. vincentibus promittitur cæleſte præmium. 238. 1. b
S. Vincentius Fererius an ſit angelus habens Evangelium æternum. 179. 1. d. ſemper prædicabat mundi finem inſtare. 228. 1. d. ejus victoriæ per prædicationem Evangelicam. 91. 1. c
S. Vincentii Martyris mira coram Daciano præſide fortitudo. 49. 2. d
Vindemiatio in Scriptura paſſim pro punitione capitur, 184. 1. b
Vindicare capitur aliquando pro liberare. 97. 1. b
qualem Vindictam petant Martyres. ibid. b c
Vinum iræ vocatur calix vindictæ in Script. 208. 1. d. vino veteres cur miſcerent aquam. 134. 1. a. illius miſturæ commoda. 179. 2. d
Virga ferrea quid ſignificet. 38. 2. d. 39. 1. d
Virgines ſtant in culmine virtutis. 175. 1. d. ſuperiores ſunt angelis. 2. a. fugiant alterum ſexum. 174. 1. a. quomodo Agnum ſequantur, quocumque ierit. 176. 2. d. ſunt primitiæ Deo, cur. 176. 2. a. 178. 1. b. decem elogia. 178. 2. b. oliva earum ſymbolum eſt. ibid. c. earum quod canticum novum ſit. 176. 1. c. earum quanta copia futura ſub Antichriſto. 174. 2. a. an præcisè futuri 144. millia, ibid. & ſeq. erunt hi tam viri quàm feminæ. 174. 2. d. ſunt principes in aula Chriſti. ibid. c
Virgines Chriſtianæ olim ad lupanaria damnabantur, 209. 1. c. eas cur in direptione Romanæ à barbaris violari permiſerit Deus. 92. 1. d
Virginitas omnem virtutis communis altitudinem ſuperat. 173. 2. a. ejus dignitas. 2. b. tam eſt ardua quàm excelſa. ibid. c. eam Dominus conſuluit, non præcepit. ibid. ea in parvulis non eſt virtus, ſed conditio ætatis. 174. 1. c. ſemper viret, & ſuo virore ſplendeſcit. 70. 2. b. quibus virtutibus paritur. 175. 1. d. ejus quod ſit emblema. 177. 1. d
Virtutes ſeptem providentiæ Dei ſunt, cur illæ vocentur ſpiritus. 14. 2. c. virtutes quatuor cardinales an per quatuor animalia Johannis denotentur. 69. 1. a. virtutum Theologalium æqualitas inter ſe. 243. 2. c. virtutes variæ à B. Virgine petendæ. 154. 1. a. & ſeq. eæ inter ſe connexæ eſſe debent. 216. 2. b. virtutem modica quomodo Philadelphus Epiſc. habere dicatur. 46. 1. d. virtutem accipere quomodo dicatur Deus. 74. 2. d. virtutes cælorum movebuntur quintupliciter. 101. 1. c
Viſio Dei beatifica eſt fluvius aquæ vitæ. 260. 1. d. 263. 1. c item lignum vitæ. 263. 1. c. & velut fons vitæ. 118. 1. d
Viſio, qua Johannes vidit thronum Dei & ſeniores, fuit tantùm intellectualis. 60. 1. a. viſiones ſeptem Apocalypſeos quæ ſint. 7. 1. c. res eadem ſæpè in Script. per diverſas viſiones figuratur. 2. d. in ea ad viſiones Ezechielis & Danielis alludit S. Johannes. 8. 1. a. in viſionibus ænigmaticis eadem res per diverſa ænigmata repræſentatur. 260. 2. d
Viſus cur pro quolibet ſenſu capiatur. 260. 2. d
Vita & lumen ſæpè in Scriptura conjunguntur. 262. 1. a. vita ſæpè idem eſt quod felicitas & beatitudo. ibid. c. cur dicatur cæleſtis gloria corona vitæ. 31. 1. d. vitæ integritate Deus laudatur. 214. 1. a. vita Chriſti eſt velut liber vitæ. 231. 1. a. vitam bonam bona ſequitur mors & viciſſim. 181. 1. d. vitæ hujus pompa fragilis eſt. 194. 2. d. vitæ hujus & futuræ pulcher apologus. 55. 1. d. vita præſens mercatus eſt, in quo emere quidlibet poſſumus. 140. 2. a. vitam cæleſtem agere debent Prophetæ & viri Apoſtolici. 60. 1. c
S. Vitalis Martyr in Chriſto confitendo fuit conſtans. 32. 2. c
qui Vitia in ſe vincit, facilè ea in aliis vincet. 59. 1. b
Vitri quæ ſit materia & origo. 66. 2. b. ei virginitas aſſimilatur. 244. 2. c. vitrea dicitur aqua. 66. 1. a. 194. 2. c.
Vitulus in animalibus Johan. ſignificat Dei patientiam, juſtitiam, religionem & cultum. 70. 1. b. item Chriſti ſacerdotium. 1. vide Bos.
Vivus eſt epithetum Dei. 105. 2. d. vivus an aliquis

quis ad infernum deſcendat. 219.1.b
Ulcera qui uſa indictus ſit angelus primus phialarum; 191. 2.a
Ultio Dei eſt res pretioſa. 189.2.c
Unio Cleopatræ quanti pretii fuerit. 301.1.c
Uniones nomine cur dicantur margaritæ. 256.1.a.2.a
Volviles erant veterum libri 76.2.a.278.1.c
Volupia Romanis erat Dea voluptatis. 210.1.d
Voluptas cæleſtis pellucida, terrena turbida. 261.1.a
Voluptas ſpiritus ſequitur poſt victam tentationē. 34.1.c
Voluptas eſt character Antichriſti. 168.2.c ipſa quàm noxia. 210.1.b eius deſcriptio. 210.1.d
Voluptuariorum ſordes. 208.1.c
Vomitum cient tepida. 53.2.c ſic tepidi Deo. ibid.d
Vox cur Johanni à tergo audita. 17.2.c
Vox magna indicat ingentem animi affectum. 85.2.d quid vox magna de throno Dei veniens ſignificet. 236.2.b
Vox aquarum multarum quid ſit, & quid ſignificet, 21.2.b
Vox virginum in monte Sion qualis fuerit. 175.1.c
Voces in aere futuræ ad finem mundi an futuræ ſint articulatæ. 199.2.d
Voces in Apocalypſi Johannes reales non audiebat, ſed illæ menti ejus [illegible]ebantur. 17.1.c
Voces erumpentes è throno Dei quid ſignificent. 65.2.a & ſeqq.
Urbs nulla à ſceleribus immunis. 198.1.d
Urbis ſtatuendæ quis ſitus ſpectandus. 126.2.c
Urbes in opibus, gloria, religione quomodo creverint & decreverint. 198.2.d
Urbes maritimæ conſiderantur quaſi dominæ illius maris, quod deſpectant. 199.1.d
Uriel angeli nomen an ſit authenticum. 13.2.c quid ea vox ſonet. 2.c eius emblema. 14.1.d
Urſulæ Martyris elogium. 30.1.a
Urſus ſymbolum luxuriæ. 364.1.b
Urſi in Ruſſia quomodo capiantur. 310.1.b
Wandali, à Gothis facti ſunt Arriani. 129.2.a hi etſi Romam vaſtarint, manſit tamen Pontificatus ſub Leone I. 204.2.b per pluſquam trecentos annos Eccleſiam vexarunt. 92.2.b eorum feritas in Orthodoxos. 129.2.b d 170.2.a eorum regnum quando finem acceperit. 129.2.a an fuerint locuſtæ è puteo abyſſi prodeuntes. ibid.b
S. Wenceſlaus Bohemiæ rex cruce antea divinitus ſignatus ab angelis in Imp. conſpectum perductus eſt. 106.1.d
S. Wilibaldi Epiſcopi Eyſtettenſis elogium. 25.2.d
in Vulcani rupe enaſcentes palmæ etiam florent, etſi inter ignes. 112.1.d
Vulnera relucebunt in Chriſti corpore ad judicium venientis. 15.2.d
Uxor Agni eſt Eccleſia in cælo. 214.2.c

XErxes quàm numeroſos exercitus contra Græcos eduxerit. 136.1.b

ZAbulon Patriarcha eſt typus S. Matthiæ Apoſtoli, 255.2.d
Zacharias Propheta ſub perſona Zorobabelis & Jeſus filii Joſedech, loquitur allegoricè de Elia & Henoch. 145.2.d & ſeq.
Zeno Imp. Eutychianus vivus ab uxore ſepultus eſt. 219.2.b
Zona Hebræa vox ſignificat cauponam ſive lenam. 209.1.a
Zona pontificis Judaici à communium ſacerdotum zona diſtinguebatur. 20.1.a
Zona aurea octo Chriſti dotes ſignificat. ibid.
ea [illegible] repræſentat Eccleſiam. ibid.d
Zoſimus non fuit Nomen Epiſcopi Sardenſis cui Johannes ſcribit. 42.2.d

I N-

Digitized by Google

INDEX
MATERIARVM MORALIVM
QVAE HIS IN APOCAL. COMMENTARIIS CONTINENTVR,

Verbis Evangelii Dominicarum & Feſtorum aliquot accommodatarum, in uſum concionantium.

DOMINICA I. ADVENTUS.

S*tellæ de cælo cadent*. Quomodò ex cadere intelligantur, 100.2.b

Virtutes cælorum movebuntur. Hoc quomodo fiet. 101.1.c quomodo cælum recedere dicatur ſicut liber involutus. 1.c Elias & Henoch an in fine ſæculi venturi ſint, quidve tunc facturi & paſſuri. 144.1.c & ſeqq. hi ſunt velut duæ olivæ, cur. 145.2.d quæ miracula ſint patraturi. 147.2.a & ſeqq. eorum mors. 148.1.d *Vide notata Dominic. poſt Pentecoſt.*

DOMINICA II. ADVENTUS.

Cum audiſſet Johannes in vinculis. Johannes in vincula conjectus eſt, quia Herodem coarguit, nihilominus reges & tyranni peccantes liberè arguendi. 147.1.b

In domibus Regum ſunt. Regum conſiliarii & ſenatores quales eſſe debeant. 65.1.b

Mollibus veſtitum. Occaſione cilicii Johannis agi poterit de decenti mulierum Chriſtianarum ornatu. 98.1.c

Arundinem vento agitatam. Impii vocantur arundo & arena cur? 162.2.a

DOMINICA III. ADVENTUS.

Propheta es tu? Deus tripliciter Prophetis loquitur. 10.1.d

Parate viam Domini. Concionatores terreant auditorium ſuum narratione noviſſimorum. 65.1.d

DOMINICA IV. ADVENTUS.

Prædicans baptiſmum Pœnitentiæ. Pœnitentia mare vitreum vocatur. 66.1.d

IN FESTO NATIVITATIS DOMINI.

In principio erat Verbum. Divinitas in Chriſto fuit antè ejus exiſtentiam. 87.2.b Deitas eius eſt ſol, & humanitas lunæ comparatur. 152.2.c

Verbum caro factum eſt. Humanitas Chriſti quàm ſit ſplendida. 21.1.c Leo vocatur Chriſtus ob octo analogias. 79.1.d quomodo ſit radix & ramus David. 79.2.c eſt item natus Agnus Dei. 2.d ejus cornua ſeptē quæ ſint. 81.1.b ut Deus & homo ſapphiro comparatur. 248.1.b

Dedit ei filios Dei fieri. Chriſtiani ſunt Deo filius maſculus. 157.1.d

IN FESTO S. JOHANNIS.

S. Johannes fuit propriè Martyr. 2.2.b cur aquilæ comparetur. 2.d varia ejus elogia. ibid.d quando & an mortuus. 5.1.a ſmaragdo adumbratur. 249.1.d an ipſe iterum prædicaturus Gentibus in fine mundi. 141.1.d cur angelus ab eo adorari noluerit. 215.2.c

IN FESTO EPIPHANIÆ.

Turbata eſt omnis Hieroſolyma cum illo. Multitudinis quanta ſit vis, etiam rerum minimarum. 133.2.d

Obtulerunt ei myrrham. Myrrha mortificationis eſt ſymbolum; mortificatio verò ac crux myſticè quædam eſt cithara. 83.1.d 175.2.a

Thus. Oratio eſt ob varias analogias thymiama. 84.1.a

Aurum. Charitas eſt aurum. 54.2.d

DOMINICA I. POST EPIPHANIAM.

Proficiebat ſapientia & ætate. Sapientia vera quæ ſit. 160.2.c Sic & in ſanctitate ſemper proficiendum. 264.2.b

Erat ſubditus illis. Obedientia plena quæ ſit. 44.1.a

DOMINICA IV. POST EPIPHANIAM.

Motus magnus factus eſt. Deus cur ſuos ſinat affligi & caſtigari. 56.2.a Perſecutiones varias paſſa eſt Eccleſia, ut navis hæc tempeſtates. 91.2.c 170.2.b & ſeqq.

Ipſe vero dormiebat. Chriſtus etſi dormiens, eorum tamen quæ gerebantur conſcius per ſuam providentiam erat: providentiæ Dei virtutes ſeptem quæ. 14.2.c

Modicæ Fidei quare dubitaſti? In metu vita eſt miſera, beata verò quæ vicit metum & voluptatem. 102.2.d

Venti & mare obediunt ei. Ventorum neceſſitas quadruplex. 104.1.d his præſunt angeli. 104.2.d per hos Deus eorum, uti & fulminum ac tonitruorum, vim moderatur, ut hos, non illos; impios, non pios affligant. 105.1.c

DOMINICA IN SEPTUAGESIMA.

Conducere operarios in vineam ſuam, opera bona & mala hominem ubivis ſequuntur. 182.2.b botri vineæ ſunt reprobi, cur; ſeges verò electi. 184.1.a

An non licet mihi, quod volo facere? De libro vitæ quomodo deleri quis poſſit. 45.1.d

Multi vocati, pauci vero electi. Paucis auditoribus etiam ſerulide concionandum. 28.2.d quàm pauci ſalvandi in fine mundi. 168.1.d ſalvandorum è Catholicis quanta ſit multitudo. 242.2.c Prædeſtinati an damnari poſſint, & eorum numerus ſit certus ante præſcientiam finalis perſeverantiæ. 47.2.d

DOMINICA IN SEXAGESIMA.

Semen eſt verbum Dei. Concionator verbi Dei ſit velut citharœdus. 83.2.a cum doctrina jungat exemplum ſanctæ vitæ 2.c Concionatores aquilis comparantur. 127.1.d.

A voluptatibus euntes ſuffocantur. Voluptates & concupiſcentiæ locuſtis comparantur. 129.1.d voluptas (cui multi his diebus incumbunt) eſt Antichriſti character. 168.2.c ea quàm ſit noxia. 210.1.b

DOMINICA IN QUINQUAGESIMA.

Filius hominis tradetur. Chriſtus eſt Agnus occiſus ab origine mundi, quomodo. 165.2.b Paſſio Chriſti ſmaragado denotatur. 250.1.a

Vt vidit dedit laudem Deo. Gratiarum actio quàm ſit utilis, ſancta, neceſſaria & Deo grata. 190.1.c eſt victima novi teſtamenti ob varias cauſas. 113.2.d & ſeqq. Etiam in adverſis gratiæ Deo agendæ, uti agebant Martyres. 114.2.d Deum ſemper laudare eſt vitam inchoare angelicam. 115.1.d Laus Dei quadruplex eſt. 214.1.a Deus ſemper laudandus. 71.2.d quomodo id fieri poſſit. 2.b Septem actus amoris & laudis Dei. 87.1.a & ſeqq.

Vt tacerent. Silentium quàm præſtans ſit virtus. 120.1.c

DOMINICA I. IN QUADRAGESIMA.

In deſertum. Mentis abſtractio à rebus terrenis eſt velut ſolitudo. 157.2.d

Cum ieiunaſſet. Quadrageſimalis jejunii commendatio. 220.1.b

Tunc accedens tentator. Generosè fideles tentationibus reſiſtant. 157.2.a Tres hominum ſunt hoſtes, diabolus, mundus, caro, iique per ranas intelliguntur. 153.2.d

Aſſumpſit eum Diabolus. Dæmones nocere nequeunt, niſi volentibus. 155.2.d Dæmonis ſeptem ſunt ſpiritus. 156.1.b ejus indoles & arma quæ ſint. 155.2.b Angelorum tertia pars an cum Lucifero ceciderit. 156.2.c quomodo diabolus ſuper pectus gradiatur. 159.2.b quomodo ſit ſerpens. ibid.d horret ſanguinem Chriſti. 217.2.c ſcorpius eſt ſymbolum illius. 132.2.d & ſeqq.

Oſtendit ei omnia regna mundi. Regnorum quanta ſit vanitas. 136.2.b Regna ea Chriſtus non quæſivit, utpote qui in femore ſcriptum geſtat Rex regum. 318.2.a Omnis pompa regnorum & hujus vitæ eſt vitrea. 187.1.d

Si cadens adoraveris me. Lucifer voluit eſſe Deus, quomodo. 156.1.b

Acceſſerunt angeli, & miniſtrabant ei. Ut Chriſto poſt conflictum

ſictum peractum adfuere angeli, ſic & hominibus ritè certantibus dantur conſolationes. 34.2.c Vincentibus tentationem quam ſtellam matutinam promittat Deus. 29.1.d quam item coronam vincentibus paſſiones. 29.2.c & hæc victoria quàm ſit glorioſa. 57.2.a 58.1.c

DOMINICA II. IN QVADRAGESIMA.

Reſplenduit facies ejus ſicut ſol. Quomodo Chriſti facies ut ſol reſplendeat. 23.1.b quinimò ipſe Chriſtus & Deus ſol ſunt ob varias analogias. 23.2.a Lumen gloriæ eſt velut ſtella matutina. 24.2.b Capilli candidi Chriſti quid denotent.

DOMINICA IV. IN QVADRAGESIMA.

Ne deficiant in via. Defectus & teporis Sanctorum quæ ſint cauſæ. 18.2.a Tepidi, frigidi, calidi in ſpiritu qui ſint. 51.2.d & ſeq: Tepidis quomodo optare liceat lapſum. 53.1.a hi Deo vomitum provocant. 53.2.b & ſeqq. Tepor quantum ſit malum. 53.1.b & ſeqq. ejus remedia. 55.2.b

FERIA VI. POST DOMINICAM IV.

Infremuit ſpiritu, & turbavit ſemetipſum. Uti Redemptor multis prævijs geſtibus & affectibus Lazarum (qui peccatoris typum gerit) ad vitam revocavit; ſic quàm difficillimè peccatores convertuntur. 154.1.c

DOMINICA PASSIONIS.

Vide notata Dominica in Quinquageſima.

DOMINICA PALMARUM.

Palma cur detur Sanctis futuris in fine mundi. 112. 2. b *Vide indicem rerum verbo* Palma.

IN FESTO PASCHÆ.

Surrexit non eſt hic. Chriſtus reſurgens habet claves mortis & inferni. 24. 2.d eæ ſunt ſeptuplices. ibid.a Ejus deſcenſus ad inferos aptè ſardonyche repræſentatur. 251.2.b & reſurrectio ſardio. 2.b Reſurrectio prima quæ ſit. 228.2.d Alleluia canitur in Paſchate, & ejus initium. 213.1.a

FERIA II. POST PASCHA.

In omnibus ſcripturis. Scripturæ lectio facit beatum. 215.1.c

DOMINICA III. POST PASCHA.

Plorabitis & flebitis. Afflictio & tribulatio quomodo hominem probet. 166.1.a ipſa character eſt Chriſti. 168.2.d Adverſis virtus clareſcit. 166.1.c

DOMINICA IV. POST PASCHA.

Arguet mundum de peccato. Peccati pœnæ & fructus. 180.1.b Conſcientiam aſſiduè examinare & arguere debemus. 238.2.a

IN FESTO ASCENSIONIS.

Chriſti ad cælos aſcendentis typus egregius eſt gemma chryſolithus. 251.2.d

IN FESTO PENTECOSTES.

Apud Judæos hoc in feſto recolebatur memoria datæ legis, quæ etiam hodie abrogata, & nova data eſt, hinc dici poterit quæ utriuſque teſtamenti illuſtria fuerint. 75.1.c Spiritus ſanctus optimè topazio repræſentatur. 253.1.a

Non formidet cor veſtrum. In timore qui vivit, miſerè vivit. 103.1.a

DOMINICA SS. TRINITATIS.

Docete omnes gentes. Evangelii prædicatio quàm ſonora ac potens fuerit. 21.2.d ejus doctores ſtellæ ſunt. 22.2.b Evangelium cur dicatur æternum. 179.1.c

Baptizantes eos. Baptiſmus cur vocetur mare vitreum. 76.1.d

In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. SS. Trinitatis myſterium oſtenditur. 11.2.d Dei nomen eſt, Qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt. 11.1.c quomodo ſit α & ω. 12.1.d & ſeqq. Amor Chriſti erga Patrem, & Patris in ipſum. 73.1.b

IN FESTO CORPORIS CHRISTI.

Euchariſtia prodeſt ad ſpiritus vigorem reparandum. 30.1.b ipſa manna abſconditum eſt. 34.2.b ejus ſeptem ſigilla quæ. 76.2.c

Miſſæ ſacrificium cur Deo tantopere placeat. 82. 2. b hinc ſacerdoti celebranti peculiaris aſſiſtit angelus. 121.2.c

DOMINICA II. POST PENTECOST.

Uxorem duxi. Mulier quàm illecebroſa ſit & mala. 37.1.d

Exi cito in plateas & pauperes, &c. introduc huc. In apoſtatantium locum alii ſufficiuntur à Deo. 48.1.d

DOMINICA IV. POST PENTECOST.

In navim quæ erat Simonis. Eſt hæc navis imago Eccleſiæ Rom. Hæc autem non eſt Babylon, nec Antichriſtiana ut volunt hæretici. 197.2.c 204.1.a quomodo tamen Roma per Babylonem & purpuratam meretricem deſignetur. 197.1.a Eccleſia Catholica optimè in chryſopraſo denotatur. 253.2.c ejus claves habet Chriſtus. 46.1.a

DOMINICA VII. POST PENTECOST.

Attendite à falſis prophetis. Hæretici quare equo nigro aſſimilentur. 92.2.a optimè locuſtis denotantur, cur. 130.1.b Hæreſiarcharum, eorumque fautorum funeſtus exitus. 219.2.a & ſeqq.

DOMINICA IX. POST PENTECOST.

Eo quod non cognoveris tempus. Temporis quanta ſit ratio habenda, quia id pretioſum. 140.1.b & ſeqq.

DOMINICA X. POST PENTECOST.

Omnis qui ſe humiliat exaltabitur. Humilitas eſt radix ſanctitatis. 257.2.d Humilitas plena quæ ſit. 44.2.b ipſa eſt via ad cælum. 239.1.d

DOMINICA XI. POST PENTECOST.

Tanto magis prædicabat. Vide notata Dominica in Quinquageſima.

DOMINICA XII. POST PENTECOST.

Diliges Dominum Deum tuum. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. 17.1.a Charitas eſt aurum & ignis. 54.2.d

Diliges proximum ſicut teipſum. Charitas quàm lata ſit, ut quæ omnes complectatur. 258.1.a Mandatum amoris cur ſub Chriſto novum. 84.1.c

Infundens oleum. Oleum eſt ſymbolum Sanctorum ob varias analogias. 146.1.c & ſeqq.

Qui fecit miſericordiam. Miſericordia per iridem & ſmaragdum repræſentatur. 62.2.c 62.2.a ejus ſymbolum eſt oleum. 146.1.c

DOMINICA XIII. POST PENTECOST.

Oſtendite vos ſacerdotibus. Chriſtus quomodo ſit ſacerdos & veſtitus veſte podere. 19.1.a quomodo zona aurea præcinctus. 20.1.a

DOMINICA XV. POST PENTECOST.

Tibi dico, Surge. Octo modis nobis inclamat & pulſat Deus. 56.2.d

Reſedit qui erat mortuus. Mors prima & ſecunda quæ ſit. 32.2.d Mors Domino quid ſit. 181.1.c Mors amoris eſt mors in Domino. 181.2.c

DOMINICA XIX. POST PENTECOST.

In tenebras exteriores. In inferno erigit ignis ſine fumo. 181.2.b erit tamen verus ignis & ſulphur. 231.1.b ejus latitudo & longitudo quanta. 184.2.c ejus horror, 185.2.c

DOMINICA XX. POST PENTECOST.

Erat quidam regulus. Rectoris & regis tria ſunt munia. 38.2.d In omni congregatione dux & caput eſt neceſſarius. 133.2.d

Corona regia quarum rerum ſit ſymbolum. 74.1.a Sancti qui coronas ſuas Deo reſignarunt. ibid.d Corona ſemper habitum eſt ſymbolum regni. 167.1.d

DOMINICA ULT. POST PENTECOST.

Et niſi breviati fuiſſent dies. Judicii dies ob preces Sanctorum accelerantur. 97.2.a

Surgent pſeudochriſti. Antichriſti deſcriptio, actus, mores, regnum, miracula, character. 163.1.d & ſeqq. 264.2.c 167.2.d 168.1.a ejus perſecutio. 178.2.b rerum ab eo gerendarum ordo. 206.1.b Jeruſalem erit ejus regia, non Roma, 148.1.a ſed hanc evertet. 205.1.c à dæmonibus in tartara, jam fulminatus rapietur. 219.1.d quo die id fiet. 219.2.d

Plagarum & futurorum in fine mundi ordo & ſeries. 99.2.b Orbis evertendi quæ ſint ſigna. 124.2.c Tunc dæmones induent formam terribilium locuſtarum, cur. 131.2.c 132.1.d Mundus paulatim ad finem vergit & ſeneſcit. 228.2.b is quot annis durabit. 226.2.a & ſeqq.

Luna non dabit lumen ſuum. Luna cur ſit futura ſanguinea in fine mundi. 100.1.d

Viderunt filium hominis venientem. Veniet Chriſtus ad judicium ſicut fur. 44.1.d ſigna judicio prævia, quæ, qualia, & quando futura. 100.1.a

Judicii quantus horror futurus. 102.2.a Id per berylium gemmam adumbratur. 252.1.b Libri aperiendi in judicio quinam ſint. 230.1.d In eo quiſque alterius facta videbit. 230.2.c Liber vitæ quis ſit. 231.1.a

ſit

pe maledicti in ignem. Condemnationis ſententia ore Chriſti egrediens gladio acuto comparatur. 22.2.c Montes quomodo ſuper ſe cadere tunc optabunt impii. 102.1.c

IN FESTO DEDICATIONIS ECCLES.

Templum nullum in cælo eſt, cur. 258.1.b Altare thymiamatis & templum eſt vir quilibet ſanctus. 122.1.d *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus.* Eccleſiæ inſtitutio quàm fuerit mirabilis. 151.1.a eius pars potiſſima eſt cælum. ibid c *Vide notata in feſto omnium Sanctorum.*

IN FESTO S. MATHIÆ.

In amethyſto gemma optimè S. Matthias repræſentatur. 254.2.d

IN FESTO ANNUNTIAT. B. VIRG.

Incarnationis myſterium hodie peractum aptè carbunculo denotatur. 249.1.d Humanitas Chriſti eſt arca teſtamenti anagogicè. 150.1.a *Vide notata in feſto Nativitatis Domini.*

IN FESTO SS.PHILIPPI ET JACOBI.

S.Philippus cum ſardonyche deſignetur. 250.2.d & Jacobus carbunculo. 249.1.c

IN FESTO INVENTIONIS S.CRUCIS.

Crux eſt ſignum Dei vivi. 105.2.d hinc Chriſtiani tempore Antichriſti crucem publicè geſtabunt. 106.1.c in fronte, corde & brachio ea quomodo ponenda. 106.2.b crux eſt ſignum electorum Dei. 107.1.d Per eam Chriſtus diabolo vires & poteſtatem ademit. 221.1.b

IN FESTO SS.PETRI ET PAULI.

Tu es Petrus, &c. S Petrus cur jaſpidi comparetur. 246.2.d Pontificatus in fine ſeculi an Roma alio transferendus. 206.1.c Chriſti Pontificatus. 19.2.c

Quodcumque ſolveris ſuper terram. Peccatorum remiſſio hyacintho deſignatur. 354.1.d

IN FESTO S.JACOBI MINORIS.

S. Jacobum Apoſtolum adumbrat gemma topazius. 152.1.b

IN FESTO ASSUMPT. B. VIRGINIS.

B. Virgo quomodo ſit arca teſtamenti. 159.2.a eſt mater Eccleſiæ 152.1.a eſt item luna variis de cauſis.153.1.a ejus duodecim præro ativæ. 153.2.d an ſit mortua, an verò raptu in cælum translata. 161.1.a

IN FESTO S. BARTHOLOMÆI.

Sardius gemma cur adumbret S.Bartholomæum. 251.1.d

IN FESTO S. MATHÆI.

Repræſentatur hic in gemma chryſolitho. 232.1.a & in primo animalium S.Johanni viſorum. 69.2.a

IN FESTO S. MICHAELIS ARCHANG.

Ex ſeptem primariis angelis eſt S.Michael, & quinam hi primarii ſint. 12.2.a eorum typus candelabrum ſepticeps, eorumque nomina. 13.2.c officia & emblemata. 14.1.a Angeli quatuor regentes Eccleſiam repræſentantur in quatuor animalibus Johanni viſis. 70.1.a Cherubinorum idea 71.2.a Michaelis cum diabolo prælium triplex, in cælo olim, in incarnatione Chriſti, & in fine mundi. 151.2.c Per Michaelem Chriſtus Antichriſtum in tartara deturbabit. 216.2.d

IN FESTO SS. SIMONIS ET JUDÆ.

S.Thadæus chryſopraſo denotatur. 254.1.a Simon hyacintho. 254.1.c

IN FESTO OMNIUM SANCTORUM.

Sanctorum invocatio aſtruitur. 13.1.a Beatorum jubili in cælo qui. 83.1.a in cælo ſunt velut reges. 85.2.b Quanta ibi futura multitudo. 109.2.c Sanctitas in quo ſita ſit. 109.2.c

Eccleſia & civitas cæleſtis deſcribitur. 233.1.a & ſeqq. 244.2.d Cælum eſt civitas fortium. 236.2.c 238.1.c vocat tabernaculum ob quatuor analogias. 236.2.d ejus amplitudo & longitudo. 242.1.b & ſeqq. 243.1.c ejus fundamenta cur gemmea. 243.2.d ejus fundamenta duodecim denotant XII. Apoſtolos. 240.2.c 246.1.b

Gloria cæleſtis vocatur corona & palma ob tres cauſas. 32.1.b ea ſeptem titulis & nominibus ſignificatur. 40.1.b Verè in cælo futuræ ſunt citharæ. 82.2.d Beatorum veſtes ſunt ſtolæ albæ. 111.1.b Cæleſtes delicias potus denotat ob ſeptem analogias. 118.1.d Claritas Dei in cælo eſt ad inſtar ſolis. 258.1.d Chriſtus Agnus quomodo ſit lucerna cęli ibid d Fluvius vitæ in cælo quis ſit. 260.1.b Viſio beatifica eſt velut fons vitę. ibid. d Vitæ arbor in cælo quæ ſit. 261.1.d ibidem eſt verus fluvius & poma. 263.2.b Beatitudo in Beatis ſemper renovatur. ibid a cur vocetur cœna. 215.2.a amethyſto optimè adumbratur, 254.2.d *Vide Indicem verum verbo* Cælum, Eccleſia triumphans.

Animæ puræ mox à morte vident Deum. 95.1.c Puræ ſint antequam illuc perveniant. 259.2.a

Beati pauperes ſpiritu. Paupertas voluntaria dives eſt. 31.1.c

Beati mites. Manſuetudo nihil non vincit. 80.1.d

Beati miſericordes. Miſericordiæ ſymbolū oleum eſt. 141.1.d

Beati qui perſecutionem patiuntur. Patientia quanti ſit meriti, & ſtimuli ad eam. 180.2.c Patientia plena quæ ſit. 44.1.a Pati pro Deo quàm ſit glorioſum & nobile. 116.1.a In perſecutione debent fideles eſſe conſtantes & longanimes. 161.1.d

IN COMMEMOR. FIDEL. ANIMAR.

Purgatorium contra hæreticos aſtruitur. 182.1.b

IN FESTO S. ANDREÆ.

S.Andreas cur ſapphiro aſſimiletur. 247.2.d

IN FESTO S. THOMÆ.

S.Thomam beryllus gemma egregiè repræſentat. 252.1.b

IN COMMUNI APOSTOLORUM.

Apoſtoli ſunt velut pedes Chriſti. 21.1.d cur equo aſſimilentur. 90.1.c duodecim Patriarchis æquiparantur. 255.1.b Apoſtolorum Symbolum repræſentatur in duodecim fundamentis cæleſtis civitatis. 241.1.a 246.1.b idque per ſingulos illius articulos oſtenditur. 247.1.a & ſeqq ſtellis comparantur. 265.2.b repræſentantur in 24. ſenioribus circum Dei thronum ſtantibus. 64.2.a

IN COMMUNI EVANGELISTARUM.

Evangeliſtæ repræſentantur in quatuor animalibus ſymbolicis quæ vidit Johannes. 69.2.a

IN COMMUNI PONTIFICUM.

Epiſcopi ſunt velut ſtellæ ob varias analogias. 22.1.a vocantur angeli. 25.2.b eorumdem dignit. 5. 26.1.a eorum obligatio eſt, ut Eccleſiæ ſua ſanctitate præfulgeant & vigilantia improbos curent. ibid d eorum quanta eſſe debeat cura. 41.2.c multi epiſcopatum à ſe abdicarunt. 42.1.d eorum munia ſunt vigilare & confirmare. 43.1.c ſunt velut columnæ Eccleſiæ. 49.2.a Doctores & Præſules Eccleſiæ, ſunt velut ſtellæ. 265.2.b

IN COMMUNI CONFESSORUM.

Centuplum promiſſum ſeculo renuntiantibus 36.1.d Unde in Religioſorum elogia. 117.2.b Religioſi & virgines Martyres ſunt myſticè. 175.1.b Religioſi itidem optimè margaritis aſſimulantur. 256.1.c

IN COMMUNI MARTYRUM.

Martyres olim ſub altari ſepeliebantur. 95.2.b quam à Deo ultionem de ſuis perſecutoribus petant. 97.1.a quàm multi in Eccleſia Martyres ſint. 109.2.d quomodo mille annis in pace regnare dicantur. 224.1.c

IN COMMUNI VIRGINVM.

Chriſtus Agnus amat virgines & caſtos. 173.1.a 176.2.d 177.2.c

Virgo fugiat alterum ſexum. 174.1.a Virgines ſunt in aula Dei principes. 175.1.a earum vox quaſi tonitru eſt. 2.b earum quod canticum novum ſit. 176.1.c illarum elogium. 177.1.a 178.2.b ſunt primitiæ Deo & Agno. 178.2.b

Virginitas quàm ſit virtus ſublimis. 173.2.a ipſa eſt excelſa & ardua. 2.c dicitur virtus princeps & regalis. 175. ſimul ſincera & candida eſt. 178.1.d

F I N I S.

Corrigente Franciſco Raynerio Clario Piſano.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google